2 vols a/l

2 ...

4502

Sirmond, Jacques, S.J., 1559-1651.

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS OPERA.

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS OPERA

DVOS IN TOMOS DIGESTA:

Cura & studio IACOBI SIRMONDI *Societatis* IESV *presbyteri.*

TOMVS PRIOR.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Sumptibus { SEBASTIANI CRAMOISY, Architypographi Regis & Reginæ regentis, ET GABRIELIS CRAMOISY. } via Iacobæa, sub Ciconiis.

M. DC. XLV.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

Rabani Archiepiſcopi Moguntini.

REVERENTISSIMO ET DESIDERANTISSIMO FRATRI, ET MERITO RECTÆ FIDEI AC SANÆ PROFESSIONIS AB OMNIBVS CATHOLICIS RITE VENERANDO HINCMARO PONTIFICI, RABANVS SERVORVM DEI SERVVS IN DOMINO ÆTERNAM OPTAT SALVTEM.

Lupus Abbas Ferrarienſis epiſtola XLII. ad Hincmarum Epiſcopum Remenſem.

Non ſum neſcius, cùm tantis diuinæ gratiæ muneribus abundetis, vltro vos cogitare apud Principem iuuandi bonos facultatem diuinitùs accepiſſe, vt quod in ſe non habent, in vobis poſſideant, & remunerandæ veſtræ induſtriæ materiam præbeant. Nobilitatem veſtræ generoſitatis ornat eruditio ſalutaris, altitudinem officij commendat religio profeſſionis. Hæc veſtræ celſitudini non arrogantiæ vitio, ſed amicitiæ ſtudio ſcripſi: vt quoniam in vobis & nobilitas & ſapientia conuenerunt, quantum hæc ſocietas valeat etiam nolentibus emineat, qui ipſa quoque lumina Eccleſiæ obſcurare contendunt.

LECTORI.

HINCMARI Remensis Opera, Lector, duobus his Tomis complexi sumus. non sanè omnia. hoc enim spondere sibi aut sperare quis audeat? Sed ea prorsus, quæ vel iam edita, vel in occulto adhuc latentia inuestigare & assequi licuit. Dum plura, cùm Deus volet, se offerant, non ingratam hanc tibi aliísque, quos tanti viri lucubrationes delectant, tot eius librorum accessionem futuram confido. Erunt etiam qui nobilem illam aduersus Prædestinatianos dissertationem, quæ nunc primùm exoritur, opportunam hoc tempore ad eosdem refellendos aptissimámque arbitrentur. Quamquam in operibus Hincmari nullum est, quod vtilitate sua careat, & in quo præstans auctoris iudicium cum scientiæ copia non eluceat. In his porrò digerendis concinnandísque, quia seriem temporum, quam spectabamus, vt vbique teneremus res passa non est, Synopsim tibi chronicam subsidio comparauimus, quæ ab Hincmari vsque ordinatione ad vitæ finem deducta, de singulis ferè admonet, quas ad res, quæve ad tempora referri præcipuè debeant. Fruere, Lector, & vale.

SYNOPSIS CHRONICA AD INTELLIGENTIAM vtriusque Tomi accommodata.

ANNO CHRISTI.

844. HINCMARVS decennio post depositionem Ebonis Remorum Archiepiscopus ordinatur in Synodo Beluacensi, CAROLO caluo rege, Sergio Pontifice. *Tom. II. epist.* XIX. *pag.* 272.

847. Sergio Papa VI. Kalendas Februar. defuncto, Leo IV. in eius locum eligitur.

848. Synodus Moguntina Rabani Archiep. in qua Gothescalcus monachus de prædestinatione Dei prauè sentiens damnatus est, & ad Hincmarum Metropolitanum suum transmissus. *Tom. I. pag.* 20. *Tom. II. pag.* 262.

Synodus apud Carisiacum palatium, in qua Gothescalcus iterum damnatus, presbyteri gradu est deiectus, atque in ergastulum retrusus in Altouillari monasterio, & Capitula quatuor Gothescalci capitulis opposita sunt constituta. *Tom. I. pag.* 20. *& cap.* XVI. *ac deinceps.*

851. Ebo Remorum quondam Episcopus moritur XIII. Kalend. Aprilis. *Tom. II. pag.* 313.

852. Hincmari Capitula parochiæ Remensis presbyteris Kalend. Nouembris data. *Tom. I. p.* 710. 716

853. Concilium Suessionense quinque prouinciarum, in quo actũ est de Wlfado, aliísque clericis ab Ebone post depositionem ordinatis, & de legitima Hincmari successoris eius electione. *Tom. II. pag.* 282. *&* 306.

Æneæ Parisiensis Episcopi ordinatio, cuius occasione à Prudentio Tricassino scripta est epistola, de qua Hincmarus in præfatione sua sub finem, & cap. V. De prædest. *Tom. I. p.* 26

855. Synodus Valentina trium prouinciarum, cuius primi canones Carisiacensibus Hincmari capitulis reprehendendo aduersantur. *In epistola ad Carolum regem initio Tomi I.*

Leo IV. Papa moritur mense Augusto, eíque succedit Benedictus III.

856. Iudith Caroli regis filia, Edilulfo Anglorum regi despõsata, Kalendis Octobr. ab Hincmaro coronatur apud Vermeriam. *Tom. I. pag.* 750.

Hincmarus de prædestinatione Dei & de libero arbitrio contra reprehensores suos, maximéque contra Gothescalcum & Ratramnum, tres libros scribit ad Carolum regem. Cuius operis sola restat, de qua dictum est, præfationis epistola initio Tomi I.

857. Hincmari Capitula anno Episcopatus duodecimo superioribus capitulis adiecta. *Tom. I. p.* 730.

Hincmari Collectio ex sacris scripturis & orthodoxorum dictis, Quòd vna & non trina dicenda sit Deitas, contra Gothescalcum. *Tom. I. pag.* 415.

Benedicto Papæ defuncto substituitur Nicolaus. 858.

Ludouico Germaniæ regi, cùm Caroli fratris regnum inuaderet, admonitionem scribunt Episcopi duarum prouinciarum. *Tom. II. pag.* 126.

Proficiscente cum exercitu Carolo, vt Ludouici fratris impetum retunderet, Hincmarus de coërcendis militum rapinis litteras ad eum mittit, & ad clericos palatij. *Epist.* V. VI. VII. *Tom. II. pag.* 142. *&c.* 859.

Synodus Lingonensis, in qua Synodi Valentinæ decreta confirmata sunt à Remigio Lugdunensi, & aliis Episcopis.

Concilium Tullense duodecim prouinciarum apud Saponarias, in quo relecta sunt Capitula Lingonensia, Regíque mox oblata, & Hincmaro à rege data ad respondendum. *Tom. I. pag.* 2. 3.

Hincmarus alterum de prædestinatione insigne volumen edit cõtra Gothescalcum & ceteros Prædestinatianos. *To. I. p.* 1. *&c.*

Synodus Aquisgranensis duplex in causa Teutbergæ vxoris Lotarij regis, in qua publicæ illam pœnitentiæ addixerunt. Quo comperto Hincmarus librum scripsit, cui titulus, De diuortio Lotarij & Teutbergæ reginæ. *Tom. I. pag.* 561. 860.

De Ingeltrude Bosonis Comitis vxore, quæ viro relicto profugerat, consultus à Gunthario

Hincmarus quid sentiret ad eius quæsita respondet. *Tom. II. epist.* XXVIII. *pag.* 669.

Concilium Tullense II. prouinciarum quatuordecim apud Tusiacum, cuius mandato Hincmarus ad Rodulfum & Frotarium Episcopos scripsit de nuptiis Stephani & filiæ Regimundi. *Tom. II. pag.* 647.

862. Synodus III. Aquisgranésis, mense Aprili exeunte, in qua permissum est Lotario, vt aliud coniugium iniret.

Balduinus Comes Caroli regis filiam furatur in vxorem. *Tom. II. pag.* 244.

863. Concilium Metense, in quo Waldradæ cum Lotario nuptiæ approbatæ sunt, in Concilio Romano mox damnatum, eiúsque auctores Guntharius & Teutgaudus depositi. *Tom. II. pag.* 261. 262.

Rothadum Suessionensem Episcopum, Hincmaro instigante in Concilio Siluanectensi nuper depositum, Nicolaus Papa Romam ad instaurandum iudicium mitti iubet. *Tom. II. pag.* 246. *&* 260.

Carolus rex, Nicolao Papa deprecante, filiam suam Iudith Balduino legaliter coniugio sociari permittit. *Tom. II. pag.* 246.

865. Concilium Romanum, in quo Rothadus in pristinum honorem restitutus est, & Hincmari rescissum iudicium. *Tom. II. pag.* 399. 401.

866. Concilium Suessionense III. Nicolai Papæ iussu, pro causa Wlfadi sociorúmque eius, ad eos gradibus suis restituendos conuocatum XV. Kalend. Sept.

Ad huius Synodi Episcopos quatuor sunt Hincmari epist. XVIII. XIX. XX. & XXI. *Tom. II. pag.* 265. *&c.* eodémque etiam pertinent XXII. *p.* 282. XXIII. *p.* 285. XXIV. *p.* 290. *&* XXV. *p.* 298.

Hirmintrudis regina Suessione in Basilica S. Medardi ab Hincmaro, & aliis Episcopis, Carolo rege postulante coronatur. *Tom. I. pag.* 752.

Rodulfo Episcopo mortuo Bituricensis Ecclesia Wlfado à Carolo rege committitur. *Tom. II. pag.* 285.

Nicolaus Papa obiectiones Græ- 867.
corum in Galliam mittit vt refellantur. *Tom. II. pag.* 809.

Concilium Tricassinum sex prouinciarum, ab Episcopis qui Suessionensi adfuerât celebratum VIII. Kalend. Nouembris. Cuius acta per Actardum Episcopum ad Nicolaum missa, sed Hadriano eius successori reddita, totam Ebonis, ordinatorúmque ab eo clericorum caussam accuratè complexa sunt. *Tom. II. pag.* 406. *&* 824.

Nicolao Papæ Idibus Decembris 868.
mortuo succedit Hadrianus II.

Carolus rex Hincmarum Laudunensem ad sæculare iudicium vocat, eúmque proscribit. *Tom. II. epist.* XXIX. *pag.* 316. 317.

Concilium apud Vermeriam VIII. 869.
Kalend. Maias, in quo primùm accusatus Hincmarus Laudunensis sedem Apostolicam appellauit. *Tom. II. p.* 351. 604. 605.

Hincmarus Laudunensis duplicē pro defensione sua veterum decretalium Collectionem contexuit. Monstruosum primò librum, cui subscripsit ipse, & à

ſuis ſubſcribi iuſſit. *Tom. II. p.* 526. 599. deinde alterum verſiculis prænotatum, qui Hincmaro apud Gundulfi villam per Wenilonem Archiepiſcopum redditus eſt, exſtátque *Tomo II. pag.* 355. *& deinceps.* Vtriuſque mentio eſt in epiſtola XXXV. pag. 599. & 600.

Lotario rege VI. Idus Auguſtas in Italia defuncto, Carolus rex illius regnum obtinet, Metíſque ab Hincmaro coronatur V. Id. Septemb. *Tom. I. pag.* 741. *&c.*

870. Concilium apud Attiniacum decem prouinciarũ menſe Maio, in quo Hincmarus Laudunenſis iterum accuſatus, tres iudices elegit, profeſſionémque ſuam Regi & Metropolitano ſuo dedit, pòſt fuga lapſus ad ſedem proclamauit Apoſtolicam. Actum etiam in eodem de rebellione Karlomanni regis filij. *Tom. II. p.* 350. 604. 644. Eodémque anno, ſed ante Concilium ſcripta epiſtola XXX. *pag.* 334. & epiſt. XXXI. *pag.* 359.

Hincmari volumen LV. capitum Hincmaro nepoti apud Attiniacum oblatum. in quo duabus eius Collectionibus, aliíſque ſcriptis omnibus reſpondet. *Tom. II. epiſt.* XXXIII. *p.* 377. *& pag.* 600. Ad hæc etiam tempora pertinet epiſtolæ XXXIV. XXXV. XXXVI. & quæ his interpoſita eſt prolixa Hincmari nepotis epiſtola. *pag.* 608. *& ſeqq.* itémque epiſtola XLI. & XLII. *pag.* 689. *&c.*

871. Karlomanni complices ab Hincmaro, niſi intra V. Idus Martias ſe correxerint, excommunicati. *Tom. II. pag.* 353.

Synodus Duziacenſis menſe Auguſto, in qua Hincmarus Laudunenſis ab officio remotus eſt. acta Romam per Actardum miſſa.

Actardus Namnetenſis Epiſcopus ad Turonenſem Eccleſiam tranſlatus. *Tom. II. pag.* 741. 872.

Hadriano Papæ mortuo ſuccedit Ioannes VIII. XIX. Kalendas Ianuarias.

Concilium Siluanectenſe, in quo Karlomannus Caroli regis filius clericus Diaconus gradu deiectus, laicæque communioni eſt redditus. 873.

Hincmari de Hunoldi preſbyteri purgatione epiſt. *To. II. p.* 819.

Hincmari Capitula in Synodo Remis edita menſe Iulio. *Tom. I. pag.* 732. 874.

Carolo rege Romam profecto Ludouicus frater regnum eius iterum inuadit. *Tom. II. pag.* 157. *&* 834. 875.

Ludouico Imp. mortuo Carolus Romæ Imperator à Ioanne Papa exeunte anno coronatur.

Hildeboldus Sueſſionenſis Epiſcopus morti proximus breuiculum confeſſionis ſuæ ad Hincmarum mittit, ab eóque abſoluitur. *Tom. II. pag.* 686.

Ioannes vices ſuas in Gallia & Germania delegat Anſegiſo Senonenſi IV. Nonas Ianuar. *Tom. II. epiſt.* XLIV. *pag.* 719. 876.

Concilium Pontigonenſe menſe Iunio, in quo lecta eſt Ioannis Papæ epiſtola de primatu Anſegiſi, & iuramentum ab Hincmaro exactum, de quo *Tom. II. pag.* 834.

Frotarius Burdigalenſis propter

paganorum deuaſtationem transfertur ad Eccleſiam Bituricenſem v. Kalend. Nouemb.

Hincmarus de villa Nouilliaco ſcribit. *Tom. II. pag.* 832.

877. Capitula ab Hincmaro data Gunthario & Odelhardo Archidiaconibus preſbyteris. *To. I. p.* 738.

Carolus Imperator ad Ioannem Papam ſcribit de iudiciis & appellationibus Epiſcoporum & preſbyterorum. *Tom. II. p.* 768.

LVDOVICVS Balbus Carolo patri mortuo ſuccedit, & ab Hincmaro apud Compendium coronatur VI. Idus Decembr. *Tom. I. pag.* 747.

Hincmarus petenti Ludouico regi Epiſtolam mittit de recta regni adminiſtratione. *Tom. II. pag.* 179.

Hoc etiam tempore ſcripta epiſtola XLVI. Quid exequi debeat Epiſcopus. *Tom. II. pag.* 762. & epiſtola L. de viſione Bernoldi. *pag.* 811.

878. Concilium Tricaſſinum Ioannis VIII. in quo reclamauit Hincmarus Laudunenſis aduerſus Remenſem, & alios.

879. Ludouicus rex Compendij mortuus die Paraſceues IV. Idus Apriles. Succedunt filij Ludouicus & Carlomannus, quos Anſegiſus apud Ferrarias coronauit.

Hincmarus ex Synodo Remenſi x. Kalendas Maias binas epiſtolas ſcribit de Godbaldi preſbyteri depoſitione, & de Fulcheri & Hardoiſæ ob inceſtas nuptias excommunicatione. *Tom. II. pag.* 821.

Ludouicus & Karlomannus regnum inter ſe apud Ambianos diuidunt, ita vt Ludouicus Franciam & Neuſtriam obtineret, Carlomannus Aquitaniam & Burgundiam. 880.

Carolus craſſus Romæ die Natalis Chriſti Imperator ab Ioanne Papa coronatur.

Synodus apud S. Macram IV. Nonas Aprilis. Scribunt huius Synodi Epiſcopi Ludouico Regi pro libera electione in Eccleſia Beluacenſi. *Tom. II. epiſt.* XII. *pag.* 188. Scribit & Hincmarus priuatam ad eundem regem epiſtolam XIII. De Odacro inuaſore eiuſdem Eccleſiæ. Quò etiam referenda eſt epiſtola LII. Odacri excommunicationem continens. *pag.* 811. 881.

Ludouicus rex menſe Auguſto moritur apud S. Dionyſium. 882.

Hincmarus pro inſtitutione Karlomanni regis epiſtolam XIV. ſcribit ad proceres regni. *Tom. II. pag.* 201. & XV. ad Epiſcopos regni. *pag.* 216.

Deceſſit Hincmarus x. Kalendas Ianuarias.

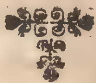

INDEX EORVM QVÆ IN PRIORE hoc Tomo continentur.

HINC-

HINCMARI
DE PRÆDESTINATIONE
CONTRA GOTHESCALCVM.

Flodoardus lib. III. Historiæ Remensis cap. XV.
De libris ab Hincmaro compositis.

Composuit volumen ingens plures continens libros de Prædestinatione Dei & libero arbitrio, contra quosdam reprehensores suos Episcopos, maximéque contra Gothescalcum atque Ratramnum monachum Corbeiensem, ad Carolum Regem.

Idem ibidem cap. XVI.

Item aliud edidit volumen insigne ad eundem Regem, contra præfatum Gothescalcum, & ceteros Prædestinatianos.

LECTORI

De priore Hincmari opere contra Prædestinatianos.

DVPLEX fuit Hincmari aduersus Prædestinatianos lucubratio. Vna tres libros continens, pro defensione Carisiacensium eius Capitulorum contra Gothescalcum, quæ Lugdunenses scriptis suis impugnarant. Altera non libris distincta, sed capitibus octo & triginta, cùm Lugdunenses iterum aduersus Hincmarum insurgerent. Atque hæc posterior illa est Dissertatio, quam in hoc volumine integram repræsentamus ex Codice sancti Remigij Remensis, vel Hincmari potiùs, à quo librum Monasterio illi datum docet inscriptio. Prioris autem operis sola, quod sciam, apud Flodoardum restat Epistola seu Præfatio ad Carolum regem, quam ad iacturæ solatium hoc loco exhiberi visum est operæ pretium.

HINCMARI EPISTOLA AD CAROLVM REGEM priori eius contra Prædestinatianos Operi præfixa.

DOMINO GLORIOSO REGI CAROLO Hincmarus nomine non merito Remorum Episcopus ac plebis Dei famulus, vnà cum Collegis domnis & fratribus meis venerandis Episcopis, oratoribus scilicet salutis atque prosperitatis vestræ deuotis.

DEO gratias agimus, qui cor vestrum ad amorem suum accendit, & ad cognitionem veritatis & orthodoxæ fidei scientiam & diligentiam igniuit: prudentiam quoque & intelligentiam vobis in litteris diuinitus inspiratis donauit, & in earum meditatione atque exercitatione, quantum vobis pro rei publicæ negotiis licet, studium vestræ deuotionis quotidiano augmento ad vtilitatem sanctæ suæ Ecclesiæ prouehit. Ceterùm capitula synodalia venerabilium consacerdotum nostrorum, trium scilicet prouinciarum, sicut ibidem continetur, & inferiùs scriptum inuenietur, vobis delata, quæ nostræ humilitati iuxta scripturam præcipientem, *Interroga sacerdotes legem meam*, quia & fidei legem esse legimus, præcedentium regum more, ob studium cognoscendæ veritatis, legenda & ventilanda dedistis, reuoluimus. In quibus nos, licèt nomina nostra sint tacita, designatione tamen effectus velut non catholicos reprehensos, & sine fraternitatis respectu despectos reperimus. Capitula quoque, quæ ob notam vobis & infrà innotescendam necessitatem, ex catholicorum patrum sensibus & verbis excerpsimus, velut inutilia, immo noxia, repulsa & abominata inuenimus. Quæ capitula, sicut à nobis excerpta sunt, suis scriptis inserere noluerunt, ne ab illis legerentur, in quorum manus illorum capitula deuenirent: sed quæ-

Aggæi 2.12.

dam de his, quæ in capitulis à nobis excerptis habentur, alio ſenſu & aliis verbis tetigerunt, vt abominanda illa monſtrarent: quædam autem ſuppreſſerunt, & taliter inde memoriam habuerunt, quaſi nos contra ſanctorum patrum ſenſa in Africana & Arauſica ſynodo ſenſerimus. De quodam autem capitulo, id eſt, quòd omnes homines vult Deus ſaluos fieri licèt non omnes ſaluentur, funditus tacuerunt, ſicut poſtmodùm ſignantiùs demonſtrabimus; cùm Dominus dicat, *Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes.* Priùs enim, ſi de conſcientia rectæ intelligentiæ fuere confiſi, ponentes ea quæ deſtruere nitebantur, ſicut illa cum integritate ſua acceperant, in quibus euellenda & diſſipanda erant legentibus demonſtrare, & tunc illis per auctoritatem deſtructis atque diſperſis, ſua rationabiliter & ordinabiliter plantare debuerant, ac in ſublime ædificantes extollere. De quodam etiam Capitulo, quaſi ludificatio aliqua in ſacris myſteriis eſſe poſſit, ita ſcripſerunt, vt legentes hoc à nobis dictum fuiſſe intelligere poſſint, de quo nihil à nobis eſt memoratum: & quare nihil à nobis inde ſit dictum, & in cuius ſcriptis à nobis, poſtea quàm illa Capitula ſcripſimus, ſit inuentum, ſuo loco dicemus. Inſeruerunt etiam in eiſdem ſuis ſcriptis de quibuſdam ſexdecim Capitulis, quaſi nobis debeant imputari: de quibus nihil audiuimus, vel vidimus, antequam venerabilis Ebo Gratianopolitanus Epſcopus vobis ea, quaſi à bonæ memoriæ fratre veſtro Lothario tranſmiſſa, apud Vermeriam palatium detulit. Quorum Capitulorum auctorem nec ibi annotatum inuenimus, nec cùm multum quæſierimus, inuenire valuimus. Vnde putauimus quia alicuius inuidia ad cuiuſquam opinionem infamandam fuerint compilata, ſicut ſæpe legimus. Vt de multis pauca commemoremus, veluti Epiſtola capitulorum extitit, quam venerabilis Ibas Epiſcopus ſuam eſſe in ſynodo denegauit: & ſicut quidam æmuli de verbis beati Auguſtini adhuc in ſua vita fecerunt, quæ ille argutè & catholicè repulit, quantum ad illius notitiam exinde peruenit. Poſt eius etiam obitum, quidam inuidi capitulatim de ipſius ſcriptis, ex his etiam vnde nunc agitur, colligere curauerunt, vt illius doctrinam orthodoxam atque vtillimam ob perſonæ illius inuidiam vilifacere præualerent, & lectores deuotos ab illius dilectione ac lectione & neceſſaria credulitate auerterẽt. Quæ videlicet æmulorum mendacia, ex delegatione ſanctæ ſedis Romanæ per Cæleſtinum Papam, ſanctus Proſper catholico & prudenti ſtylo falſa eſſe & imprudenter obiecta oſtendit, & memorati ac memorandi viri doctrinam orthodoxam eſſe lucidiſsimè demonſtrauit. Vnde & fieri poteſt, vt iſta Capitula, quæ vobis ex nomine confratrum noſtrorum ab aliis quàm ab illis delata vel tranſmiſſa ſunt, taliter in ſuggillatione noſtra conſcripta non fuerint, ſed inſtigante diabolo, inter cetera mala quæ nunc in hoc mundo crebeſcunt, ad immittendam inter Domini ſacer-

Hier. 1. 10.

dotes discordiam sint confecta. qui caritatem vehementer in nobis & timet & inuidet, cùm videt illam à nobis seruari hominibus terrenis in terra, quam ille seruare nolens Angelicus spiritus amisit in cœlo. Quomodo enim fieri posset, vt sic fratres nostri nos succensoriè cum adnihilationis despectu iudicarent, qui regulam Dominicam, qualiter confratrem quisque admonere debeat, continuè præ oculis & in vsu quotidie habeant? Scriptum enim esse cognoscunt: *Priusquam interroges, ne vituperes quemquam, & cùm interrogaueris, corripe iustè.* Sanctus enim Augustinus hæreticorum & reprehensorum suorum scripta, si in eis quiddam bene dictum inuenit, benignissimè acceptauit, & plura ad rectos sensus interpretari elaborauit, nulla autem de recto sensu ad prauum inclinare tentauit. Et quomodo fratres nostri talia agerent, antequam nos secundum Euangelicam regulam vel viua voce, vel scriptis suis inde interrogarent, vt vel volentes discere docerent, vel prauum sentientes, & ad tramitem veritatis & fidei redire contemnentes, fraternè & sæpiùs commonerent, & auctoritatis diuinæ & sanctorum patrum scripta nobis proponerent, & vt in vnum conueniremus nos cum mansuetudine & lenitate inuitarent, scientes quia Episcopus ideo ad synodum consacerdotum debet venire, vt aut discat aut doceat? Litteras namque quorumdam eorum quidam nostrûm benignas & fraternas suscepimus, nostrásque illis remisimus, & nihil tale de eorum parte perspeximus, audiuimus, intelleximus, sensimus, vel percipere præualuimus. Si autem talia scripserunt, si forte illi scripserunt, vt suam sapientiam de nostra insipientia demonstrarent, & plùs de iactantia laudis appetitum quærerent, quàm bona nostra & bene à nobis dicta, si forent, per caritatem sua facerent: si etiam secus à nobis dicta inuenerunt, plùs illa publicare, quàm nos fraternè corrigere maluerunt: miramur de tantis & talibus viris, Archiepiscopis & Episcoporum primoribus. maximè autem de Ebone, qui religiosus est, vt audiuimus. quippe sicut ab ipsis pænè cunabulis sub religione & habitu regulari nutritus in Remensis Ecclesiæ monasterio, vbi requiescit sanctus Remigius. In quo loco religioso suam exegit ætatem, quousque à domno Ebone auunculo suo, tunc Remorum Archiepiscopo, ibidem diaconus consecratus, & Abbas monachorum ad regularem ordinem tenendum & gubernandum constitutione Episcopali est ordinatus. Quemque ita humilitatis tenore nutritum, & humilitatis locum appetere & tenere velle didicimus, vt illi & omnibus scriptum est, *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Spiritus enim potestatem habentis spiritus est superbiæ, locus autem noster est humilitas, quam à se verè locus munitus & turris fortitudinis nos discere iubet, *Discite à me*, inquiens, *quia mitis sum & humilis corde.* quámque pro loco tuto contra elationis ac iactantiæ spiritum, præfatum religiosum virum obnixè tenere velle audiuimus,

Eccli. 11. 7. — Eccl. 10. 4. — Matt 11. 19.

& pro certo credimus, & idcirco discredimus ista Capitula ab eo confecta: quia prætermissis aliorum consacerdotum nominibus, solius Ebonis nomen cum Archiepiscopis est ibidem iactanter, vt quibusdam videtur, expressum. & quòd quàm maximè in hoc ipse collaborauerit. quasi è regione sit sensum, vt etiam cum Archiepiscopis maior ceteris & doctior in sententia fuerit. Hoc enim de sancto Augustino, qui in Conciliis Africanis scientia & labore ac vigilantia maior extitit, nequaquam inuenimus. Nam & ipse sanctus Augustinus non solùm se ceteris Coepiscopis priuatam gloriam quærens non prætulit, nec præferri permisit: verùm se aliis supposuit, cùm ipse plus aliis laborauerit, sicut in epistolis ad sanctum Innocentium Papam scriptis, & ad alios Apostolicæ sedis Præsules, qui legere voluerit inuenire valebit. Nec de vllo Episcoporum in vllis Conciliis taliter legimus: nisi fortè Apostolicæ litteræ propter euidentem causam aliquem Coepiscoporum ad hoc negotium cum Archiepiscopo suo ex nomine designari decreuerint, sicut de Augustodunensi Episcopo in epistolis beati Gregorij legimus. quanto magis iste religiosus & vir cautus in huiusmodi se efferre noluisset, aut præferri despectis ac prætermissis ceteris Coepiscopis permisisset? Huc accedit, quia fratres nostri & consacerdotes surda aure non debuissent transire Salomonis dictum commonitorium, si ex nobis aut auditu aut scripto quiddam sinistri secretò accepissent, vt præproperè illud in publicum, quacumque mobilitate nostra moti, vnde non sumus conscij, ad contentiones & iurgia propalarent. Ait enim:
Prou.25.8. *Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis, cùm dehonestaueris amicum tuum.* Scimus tamen quia sunt nonnulli, qui dum plus sapere quàm oportet sapere student, à proximorum pace resiliunt, dum eos velut hebetes stultósque contemnunt.
Marc.9.49. Vnde per se veritas admonet dicens, *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.* vt quisquis habere sal sapientiæ studet, curet necesse est, quatinus à pace concordiæ nunquam recedat. Vnde terribiliter Pau-
Heb.12.10 lus admonet dicens, *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Præcipuè autem nos eam seruare & persequi, id est perfectè sequi debemus, qui Deo quotidie sacrificare debemus, & veritate contestante specialiter quasi præcipimur, vt si offeramus munus nostrum ad altare, & ibi recordati fuerimus, quia frater noster
Mat.5.23. habet aliquid aduersum nos, relinquamus ibi munus nostrũ ante altare, & eamus priùs recõciliari fratri nostro, & tunc venientes offeramus munus nostrum. Ecce ductor & doctor noster à discordantibus non vult accipere sacrificium, holocaustum suscipere recusat. Hîc ergo perpendendum est, quantum sit malum discordiæ, propter quod & illud non admittitur, per quod culpa laxatur. Non enim nos aduersus fratres nostros habemus, si talia contra nos ante collationem scripserunt. Sed credendum est si illa scripsissent, ad nos, contra quos

illa ſcripſerant, tranſmiſiſſent. Nunc autem illis quomodo reſcribere poſſumus, cùm vtrum illa ſcripſerint ignoremus? Veruntamen ne ſine reſponſo noſtro veſtra dominatio maneat, vobis de cuius manu illa accepimus, corde, ore, & ſtylo, non formidantes carpentium nos derogationem, reſpondere curamus. Primò ſcilicet mittentes ea quæ ab eiſdem fratribus noſtris in ſynodo conſcripta fuiſſe leguntur, licèt hinc antè alia fuiſſe conſcripta reperiantur. Sed quia hæc in ſuggillationem noſtram & contra excerpta à nobis capitula confecta noſcuntur, ea primùm iudicauimus ponere, quæ maioris nominis, licèt non auctoritatis, quia partim non veritatis, propter tamen ſynodalem prætitulationem dignum duximus magnipendere. Deinde illa, quæ à pluribus & per aliorum manus de pluribus ex his cauſis accepimus, propter quam neceſſitatem ex catholicorum patrum, vt diximus, ſenſibus & verbis capitula illa quatuor excerpere procurauimus, ea conditione, vt de ſingulorum ſcriptis ex ſingulis ſententiis, quæ in à nobis excerptis capitulis continentur, quædam prout neceſſe viderimus ponamus. Poſt hæc, capitula à nobis excerpta de patrum ſenſibus & verbis, vt illa excerpſimus, ponere procurabimus. Et ſi diuinis & authenticis ſcripturis, & catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ, ſanctæque Romanæ ſedis fidei, & orthodoxorum patrum ſenſibus, qui eidem ſanctæ matri Eccleſiæ præſederunt, & qui ab eadem Apoſtolica ſede Romana nobis in canone recipiendi dati ſunt, ſenſum noſtrum in eiſdem capitulis expreſſum concordari demonſtrare potuerimus, agere veraciter, humiliter, ac deuotè ſtudebimus: quia aliorum ad ſtipulandum noſtræ catholicæ intelligentiæ ſenſum ſententias recipere nec proferre voluimus: cùm conſtet illud eſſe verum atque catholicum, quod ipſa mater omnium Eccleſiarum, & vniuerſalis Eccleſia duxerit ad probandum. Et ſi qui fuerunt appellati doctores, ad probandam fidei ſinceritatem illorum ſententias non recipimus, neque proferimus, niſi quorum ſententias ipſa catholica mater Eccleſia decreuit eſſe probabiles. Si autem & aliqui emerſerunt, qui doctrinalem cathedram tenuerunt, poſtquam ab eadem ſancta ſede canon ſacrarum ſcripturarum, atque doctorum catholicorum, fidelibus cunctis eſt datus, qui aliter ſenſerunt, quàm ipſi intellexerunt atque docuerunt, quos ipſa mater catholica ſuo orthodoxo ſinu recepit, amplectitur, atque fouet, nec debemus, nec neceſſe habemus, ad auctoritatem ſententias illorum proferre, aut recipere volumus, quoniam in iſtis & per iſtos ſatis ad ſalutem habemus. Et ſi qui aliter, quàm iſti maturiore & ſaniore documento tenendum docuerunt, dogmatizant aut dogmatizare præſumpſerunt, totum ducimus fidei & ſaluti aduerſum, quicquid ab eorum ſalubri doctrina conſtat eſſe diuerſum. Eorum etiam ſententias, qui diuina dignatione, poſtquam ipſe canon à beato Gelaſio conſcriptus eſt, ſenſu & doctrina catholi-

ca & ſanctitate conuerſationis in Eccleſia floruerunt, &ab ipſorum orthodoxorum patrum, qui in eodem canone adnotati ſunt, fideli quia catholica doctrina nihil diſſonum, nihil diuerſum ſcripſerunt vel docuerunt, reuerentia pari amplectimur. Veluti venerabilis Bedæ presbyteri, à diſcipulis ſancti Papæ Gregorij catholica fide imbuti, & à ſancto Theodoro Archiepiſcopo, vtriuſque linguæ Græcæ videlicet & Latinæ perito, & à ſancta Romana Eccleſia ad Anglos poſt diſcipulos beati Gregorij ad eruditionem tranſmiſſo, non mediocriter inſtructi, ac venerandæ memoriæ Paulini Patriarchæ Aquileienſis parochiæ, atque Alcuini viri religioſi & docti. Quorum fidem & doctrinam Apoſtolica ſedes Romana non ſolùm benigniſſimè acceptauit, verùm & multis laudibus extulit, ſicut in ſcriptis ipſius ſanctæ ſedis inuenimus, quæ Eccleſiæ noſtræ ab eadem Eccleſiarum matre acceperunt tempore diuæ memoriæ Caroli imperatoris, quando ſynodus pro cognita infidelitate Felicis eſt habita, & ad Romanam Eccleſiam velut ad apicem Eccleſiarum tranſmiſſa. Sed & eorum ſcripta qui legit, quàm ſint laudanda & recipienda intelligit. Denique ſi talium, vt diximus, ſententiis concordari capitula quæ excerpſimus demonſtrare non potuerimus, parati ſumus doctioribus & catholicis aurem accommodare, ſenſum ſubdere, & ſine contentione nos doctrinæ illorum ſubiicere. Et quia libellum de ſcrinio bonæ memoriæ fratris veſtri Lotharij ſine nomine auctoris ſuſcepimus, in quo ſingillatim per loca ſingula capitula à nobis excerpta ſunt poſita, & aſſenſu illius, quiſcumque ille fuerit, reprehenſa ſunt & damnata, cùm de catholicorum patrum dictis noſtra capitula ſi poterimus confirmare curabimus, ipſius etiam reprehenſiones ponemus, & eas, quantum Dominus dederit, confutare ſtudebimus. Tunc demum ponemus de capitulo confratrum noſtrorum quinto, vnde notam nobis quaſi tacitè & è latere impegerunt, quod in Gotheſcalci ſcriptis inuenimus poſtquam capitula quatuor ſæpe memorata excerpſimus, & quid inde ſentiamus Domino inſpirante dicemus. Et ſic tandem ſubiiciemus illa decem & ſex capitula, pro quibus de Scotorum pultibus confratres noſtri, ſine culpa noſtra, in hac duntaxat cauſa nos paſcere decreuerunt, & quid de eiſdem capitulis ſentiamus, ex catholicorum patrum ſenſibus oſtendemus.

PRÆ-

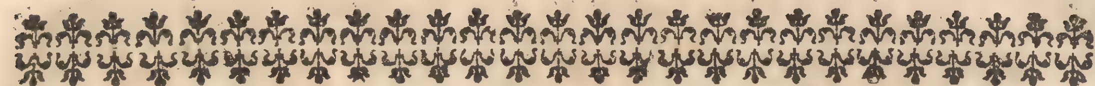

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS PRÆFATIO SVBSEQVENTIS OPERIS.

MNES in quorum manus hoc laboris noſtri opuſculum venerit, ſupplici deuotione per caritatis viſcera poſtulamus, vt quoniam de ipſis ſchedulis notariorum ante emendationem, inſtante domino noſtro rege Karolo, ſub celeritate illud tranſcribi fecimus, & idcirco in locis plurimis eradi & emendari quædam neceſſitas compulit, ſi nacta occaſione aliquis æmulus recta hinc eraſerit, & fortè praua ſuperinduxerit, aut ſcriptorum imperitia ſecùs tranſcripſerit, alienum nobis errorem non imputent. Sed collecta hîc à nobis teſtimonia catholicorum inſpicientes, quorum doctrinam ſenſu, ore, & manu, quantum dat Dominus ſequimur, aut ſuperſeminata ab inimico zizania in medio tritici euellant & colligant, aut ſi tantùm adhibere dignati fuerint ſtudium, per quemcumque illis placuerit paucis literulis hæc innoteſcendo, de Eccleſiæ Remenſis Archiuo vnde dubitauerint releuare procurent. Et cuius dignationi hæc quæ ſequuntur tranſcribere complacuerit, hanc etiam poſtulationem conſcribi quæſumus faciat. Quæ ideo dicimus & precamur, quoniam & olim Neſtorium Conſtantinopolitanum, & Macarium Antiochenum Epiſcopum, de ſcripturis authenticis ac ſanctorum dictis quædam interraſiſſe atque corrupiſſe prodentibus geſtis comperimus. Et ſicut ipſorum qui interfuerunt Concilio relatione didicimus, quando diuæ memoriæ domnus Karolus Felicem, infelicem Orgellitanæ ciuitatis Epiſcopum, Synodali decreto hæreticum comprobatum atque damnatum comperit, etiam reuictum inuenit quia, corrupto muneribus iuniore Bibliothecario Aquenſis palatij, librum beati Hilarij raſit, & vbi ſcriptum erat quia in Dei filio carnis humilitas adoratur, immiſit *carnis humilitas adoptatur*. Sed & ſicut mox lector inueniet, ſermonem Flori de prædeſtinatione nuperiùs editum non incerto indicio credimus deprauatum.

In capite indiculorum ſequentis operis ſermonem Flori, quem mutuante Heriboldo, quondam Autiſſiodorenſium venerabili Epiſcopo, in Synodali conuentu apud Bonoilum tranſcripſimus, & poſt reuerſionem de tumultu Brionenſi, quodam offerente clerico, ex ſcrinio Ebonis, ſicut ipſe dixerat, venerabilis Gratianopolitani Epiſcopi

accepimus, integrum hîc ponere dignum duximus, quia & constructione & sensus veritate cautè incedit, exceptis duobus locis, in quibus eum ita dixisse non credimus, sicut in eo scripto inuenimus quem de scrinio venerabilis Ebonis accepimus, cùm in aliis sic catholicè dixerit, sicut patebit legentibus. maximè quia in eodem scripto, quem per manus præfati Heriboldi, sicut ad se à prædicto Floro transmissum accepimus, aliter inuenerimus, quàm in isto quem postea accepimus reperiamus. Qua de re immutatum ab aliquo suspicamur. Quæ loca, antequam sermonem illum scribere adoriamur,
» specialiter designare curabimus. Vbi enim dicit, Sed quos præsciuit
» & præuidit malos atque impios futuros proprio vitio, ipse eos præ-
» destinauit ad æternam damnationem iusto iudicio, in illa rotula scriptum habetur quam de Heriboldo accepimus: Sed quia eos præ-
» sciuit & præuidit malos atque impios futuros proprio vitio, præ-
» destinauit ad æternam damnationem, qua ipsi punirentur iusto iudicio. Et in eo loco vbi scriptum est, Non enim ille aliquem præ-
» destinauit vt malus esset, sed verè omnem malum prædestinauit vt
» impunitus non esset: inuenimus in rotula, quam à prædicto Heri-
» boldo accepimus, Sed verè prædestinauit pœnam, vt omnis malus impunitus non esset. Quod in sequentibus ipse demonstrat dicens,
» Pœnam eorum & præscisse, quia Deus est, & prædestinasse, quia iustus est. Cetera catholici lectoris iudicio derelinquimus. Sed idcirco hunc sermonem ex integro ponere necessarium duximus, quia ex eo confictor in proximo subsequentium Capitulorum duo Capitula de præscientia & prædestinatione, confuso & præpostero ordine, ac sensu falsissimo, in secundo Capitulo studuit compilare, sicut qui hunc & illa legerit apertè intelliget.

Sermo Flori de Prædestinatione, sicut est de Ebonis scrinio sumptus.

OMNIPOTENS Deus, quia verissimè verus & solus Deus est, omninò in sua æterna & incommutabili scientia præsciuit omnia antequam fierent, sicut scriptura testatur, dicens, *Deus æterne, qui es absconditorum cognitor, qui nosti*
Dan.13.42. *omnia antequam fiant.* Præsciuit ergo sine dubio & bona quæ boni erant facturi, & mala quæ mali erant gesturi: sed in bonis ipse fecit sua gratia vt boni essent, in malis verò non ipse fecit vt essent mali, quod absit, sed tantùm præsciuit eos proprio vitio tales futuros. Neque enim præscientia Dei imposuit eis necessitatem vt aliud esse non possent, sed tantùm quod illi futuri erant ex propria voluntate, ille vt Deus præuidit ex sua omnipotenti maiestate. Vnde scriptura incontaminabilem iustitiã eius nobis insinuans, ait de illo, *Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi.* Quòd ergo impiè agunt impij & iniqui, & spatium temporis vitæ huius, quod eis Deus dedit ad bene agendum, ipsi è contrario conuertunt ad malum exercendum, non Dei sed ipsorum est culpa, & ideo rectè damnantur ipsius iustitia. Præsciuit autem idem omnipotens Deus etiam æternam illorum damnationem, sed ex merito ipsorum, quos in propria malitia perseueraturos præuidit, non ex sua, quod absit, iniquitate, qui nihil iniustè constituit, & qui reddet vnicuique secundùm opera sua, id est & bene agentibus bona æterna, & malè agentibus mala perpetua. Ergo bonos præsci-

uit omninò, & per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos, id est, & in præsenti sæculo bene victuros, & in futuro feliciter remunerandos, vtrumque tamen ex dono misericordiæ Dei. Vnde Apostolus vasa misericordiæ eius appellat, dicens, *Vt ostenderet diuitias gratiæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* E contrario autem, malos & præsciuit per propriam malitiam malos futuros, & præsciuit per suam iustitiam æterna vltione damnandos. Sicut præsciebat de Iuda proditore, *quòd eum esset traditurus*, sicut Euangelium dicit, *cùm esset vnus ex duodecim:* præsciebat etiam æternã eius damnationem cùm diceret, *Væ autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.* Sic & de impiis Iudæis præsciebat sine dubio eorum impietatem futuram, de qua prædixit in Psalmo, *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto*: præsciebat & subsequentem ipsorum damnationem, de qua in eodem Psalmo subiunxit, *Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.* Sed in istis & in omnibus iniquis illud prius ex propria est prauitate, istud sequens ex diuina æquitate. Hoc modo & de prædestinatione Dei omninò sentiendum est, quia in bonis prædestinauit & ipsam eorum bonitatem futuram ex dono gratiæ suæ, & pro eadem bonitate æternam ipsorum remunerationem, vt ipsius dono fierent boni, ipsius dono essent remunerati. Vnde ait Apostolus, *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum.* & alio loco, *Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Prædestinauit itaque electos suos, vt & nunc assumerentur in adoptionem filiorum Dei per gratiam baptismi, & in futuro efficiantur conformes imaginis filij Dei, per eandem Dei gratiam secundùm imaginem eius renouati & glorificati. Prædestinauit omninò vt & hîc essent boni, non ex se sed ex illo, & illic beati non per se sed per illum. In vtroque ergo bona sua in eis & de eis futura præsciuit & prædestinauit: in malis verò & impiis non prædestinauit omnipotens Deus malitiam & impietatem, id est, vt mali & impij essent & aliud esse non possent. Sed quos præsciuit & præuidit malos atque impios futuros proprio vitio, ipse eos prædestinauit ad æternam damnationem iusto iudicio: non quia aliud esse non potuerunt, sed quia aliud esse noluerunt. Ipsi igitur sibimet ipsis extiterunt causa perditionis. Deus autem iudex iustus & ordinator iustus ipsius damnationis. Non enim prædestinauit iniusta, sed iusta. Prædestinauit tamen & coronas iustis, & pœnas iniustis, quia vtrumque est iustum. Quam iustitiam eius commendans nobis Apostolus ait, *Numquid iniquus Deus, qui infert iram? absit,* Et quia modò omnibus prærogat patientiam, vt conuertantur ad pœnitentiam: & qui pereunt suo contemptu & duritia pereunt, quia tantam bonitatem Dei contempserunt, iterum alio loco dicit, *An diuitias bonitatis & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm duritiam autem tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera sua.* Hinc etiam alia scriptura testatur dicens, *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam, & æstimantes amicam defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam, quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.* Non ergo omnipotens Deus vlli hominum causa mortis vel perditionis existit, sed ipsam mortem & perditionem manibus & verbis ipsi impij sibi accersunt, dum nequiter operando, & nequiùs aliis persuadendo, & sibi & illis damnationem adducunt: dum viam iniquitatis & perditionis amantes, à recto itinere deflectuntur, & ad perpetuam damnationem, tanquam datis inter se dextris, pari consensu nequitiæ, quasi ex voto & sponsione festinant, fœderati mortis, & vitæ æternæ inimici, ipsi secundùm duritiam suam, & cor impœnitens, thesaurizant sibi iram in die iræ. In qua die iusti iudicij Dei quia vnusquisque secundùm opera sua recipit, nemo ex Dei præiudicio, sed ex merito propriæ iniquitatis condemnatur. Non enim ille aliquem prædestinauit vt malus esset, sed verè omnem malum prædestinauit vt impunitus non esset: quia & vnaquæque lex iusta crimen non habet, ne sit in-

Rom 9.23. Ioan.6.71. Marc 14.21 Psal.68.22. 29. Ephes.1.5. Rom.8.29. Rom.3.5. Rom.2.4. Sap.1.13.

iusta, & tamen criminosum punit vt verè sit iusta. Qui ergo dicit quòd hi qui pereunt, prædestinati sunt ad perditionem, & ideo aliter euenire non potest: similiter quoque & de iustis, tanquam & ipsi ideo saluentur, quia prædestinati ad salutem aliud esse non potuerunt. Qui ergo hæc tam confusè & insulsè dicit, & illis tollit meritum damnationis, & istis meritum salutis. ac per hoc quid aliud agit, nisi vt & pereuntibus secundùm illum sit imposita necessitas perditionis, & his qui saluantur sit imposita necessitas salutis? atque ideo nec illi iustè damnentur, quia iusti esse non potuerunt, nec isti iustè remunerentur, quia aliud quàm iusti esse nequiuerunt. vt in vtraque parte & perditio & salus non sit ex iudicio propriæ actionis, sed ex præiudicio diuinæ præordinationis. Et vbi erit
Rom.2.4. illud, *qui reddet vnicuique secundùm opera sua?* & iterum, *Numquid iniquus Deus*
Rom.3.5. *qui infert iram? absit.* Apertè namque causa perditionis illorum qui pereunt in Deum refertur, si ipse eos ita ad interitum prædestinauit, vt aliud esse non possent. quod sentire vel dicere horribilis blasphemia est. Sed Ecclesiæ catholicæ fides, cuius filij & sectatores esse debemus, ita nobis firmissimè tenendum insinuat, vt superiùs iuxta scripturæ sanctæ auctoritatem breuiter designauimus. Videlicet, omnipotentem Deum in malis ipsorum malitiam præscisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex illo non est: pœnam verò eorum & præscisse quia Deus est, & prædestinasse quia iustus est, vt & in illis sit meritum suæ damnationis, & in illo potestas & iudicium iustè damnantis. Non enim prædestinat Deus nisi quæ ipse facturus est: præscit verò multa quæ ipse facturus non est, sicut omnia mala, quæ mala vtique mali faciunt, non ille. Ipsos quoque malos non ideo perire quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, & suo vitio vasa iræ apta in interitum perseuerauerunt, & in massa damnationis vel originali vel actuali merito permanserunt. In bonis autem omnipotēs Deus, sicut suprà satis ostensum est, vtrumque præsciuit & prædestinauit, vt & in præsenti vita per suam gratiam existerent boni, & in futura etiam beati. Vtriusque enim boni eorum, id est & præsentis & futuri, ipse est auctor & ipse largitor, & idcirco sine dubio vtriusque præcognitor & prædestinator: quia & ipsi ex seipsis non solùm aliud esse potuerunt, sed etiam aliud fuerunt antequam per eum qui iustificat impium ex impiis iusti efficerentur. Siue autem in illis qui saluantur, siue in illis qui pereunt, voluntas propria remuneratur, voluntas propria damnatur. Sed in illis, quia per gratiam Domini saluatoris est sanata, vt ex mala & praua fieret bona & recta, est proculdubio dignissimè coronata: in istis autem, quia non adquiescit per saluatorem recipere sanitatem, iustissimè per eundem iudicem sentiet perpetuam damnationem. Et hoc est breuiter totum, quod de libero arbitrio iuxta veritatem fidei catholicæ est tenendum. Quòd scilicet omnem hominem liberi arbitrij condiderit Deus. Sed quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, ita istud liberum arbitrium in vniuerso humano genere illius præuaricationis merito vitiatum & corruptum, ita obcæcatum est & infirmatum, vt sufficiat homini ad malè agendum, id est ad ruinam iniquitatis, & ad hoc solum possit esse liberum: ad bene verò agendum, id est ad exercitium virtutis & fructum boni operis, nullo modo assurgat & conualescat, nisi per fidem vnius mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, & donum Spiritus sancti, instauretur, inluminetur, atque sanetur: sicut ipse sal-
Ioan.8.36. uator in Euangelio promittit dicens, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eri-*
2.Cor.3.17. *tis.* & Apostolus ait, *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.* vt per hanc gratiam Christi & spiritus Christi, humanum liberum arbitrium liberatum, inluminatum,
Psal.26.1. atque sanatum, dicat gratulans illud Psalmistæ, *Dominus inluminatio mea, & salus mea, quem timebo?* Qui igitur hanc gratiam libertatis accipere desiderat, vt ad bene & piè viuendum veraciter liber fiat, non de suis viribus præsumat, sed
Psal.36.23. illi se fideliter sanandum corroborandúmque committat, de quo idem Psalmi-
Psal.118.133. sta dicit, *Apud Dominum gressus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Illum oret
Psal.5.9. atque illi supplicet dicens, *Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum, & non do-*

minetur mei omnis iniustitia, & iterum, *Domine, deduc me in via tua, & ingrediar in veritate tua.* & cetera similia. Hæc vobis breuiter rescripsi ad ea quæ iussistis: nunc fideliter deprecor & exhortor, vt in simplicitate & sinceritate veræ fidei fundati, claudatis aures vestras aduersus linguam nequam illius vanissimi & miserrimi hominis, qui cùm sit paratus ad contentionem, & contumax aduersus veritatem, maluit se infelix diabolico inflatus spiritu à Christi Ecclesia & sacerdotibus separare, quàm sua profana & inaniloquia deserere.

Explicit Hincmari Archiepiscopi Remensis, ad omnes penè tunc temporis Episcopos tam Galliæ, quàm aliarum prouinciarum, suppresso nomine contra Gothescalcum, tunc temporis ab ipso Hincmaro in Altouillari monasterio retrusum, qui in Orbacensi monasterio priùs monachus fuerat.

Hæc Capitula in Synodo Tullensis territorij primò relecta, & à quibusdam fratribus refutata, sequenti autem opere Catholicorum doctrina sunt pleniùs confutata. Capitulorum autem quarti & quinti ab aliorum peruersitate diuersitas, in subsequenti opusculo consequenter est vigesimo secundo & trigesimo quinto capitulis explanata.

I. DEVM præscire & præscisse æternaliter, & bona quæ boni erant facturi, & mala quæ mali sunt gesturi, quia vocem scripturæ dicentis habemus, *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant*, fideliter Dan.13. 42.
tenemus, & placet tenere, bonos præscisse omninò per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos: malos verò præscisse per propriam malitiam malos futuros, & per suam iustitiam æterna vltione damnandos, vt secundùm Psalmistam, *Quia potestas Dei est, & Domini misericordia*, reddat vnicuique secundùm opera sua. & sicut Apostolica doctrina se habet, *His quidem qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam: his autem qui ex contentione, & qui non adquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* In eodem sensu idem alibi, *In reuelatione*, inquit, *Domini nostri de cælo, cum Angelis virtutis eius, in igne flammæ dantis vindictam his qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Dei nostri, qui pœnas dabunt in interitu æternas, cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt.* Nec prorsus vlli malo præscientiam Dei imposuisse necessitatem, vt aliud esse non posset, sed quod ille futurus erat ex propria voluntate, ille sicuti Deus qui nouit omnia antequam fiant, præsciuit ex sua omnipotenti & incommutabili maiestate. Nec ex præiudicio eius aliquem, sed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari, nec ipsos malos ideo perire quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suóque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt.

Psal.61.13. Rom.2.7. 2.Thess.1.7

II. Sed & de prædestinatione Dei placuit & fideliter placet. Iuxta auctoritatem Apostolicam, quæ dicit, *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* vbi & statim subiungit, *Quòd si volens Deus ostendere iram & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata siue præparata in interitum, vt ostenderet diuitias gratiæ suæ, in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam*, fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem. In electione tamen saluandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum: in damnatione autem periturorum meritum malum præcedere iustum Dei iudicium. Prædestinatione autem Deum tantùm statuisse, quæ vel ipse gratuita misericordia, vel iusto iudicio facturus erat, secundùm scripturam dicentem,

Rom.9.21. Ibid.22.23.

Qui fecit quæ futura sunt. In malis verò ipsorum malitiam præsciſſe, quia ex ipſis eſt, non prædeſtinaſſe, quia ex illo non eſt: pœnam ſanè malum meritum exſequentem, vti Deum qui omnia proſpicit, præſciuiſſe & prædeſtinaſſe, quia iuſtus eſt. apud quem eſt, vt ſanctus Auguſtinus ait, de omnibus omninò rebus tam fixa ſententia, quàm certa præſcientia. Ad hoc ſiquidem facit Sapien-
Prou.19.29 tis dictum, *Parata ſunt deriſoribus iudicia, & mallei percutientes ſtultorum corporibus.* De hac immobilitate præſcientiæ & prædeſtinationis Dei, per quam apud eum futura iam facta ſunt, etiam apud Eccleſiaſtem bene intelligitur dictum, *Cog-*
Eccl 3.14. *noui quòd omnia opera quæ fecit Deus perſeuerent in perpetuum. non poſſumus his addere nec auferre quæ fecit Deus vt timeatur.* Verùm aliquos ad malum prædeſtinatos eſſe diuina poteſtate, videlicet vt quaſi aliud eſſe non poſſint, non ſolùm non credimus, ſed etiam ſi ſunt qui tantùm mali credere velint, cum omni deteſtatione, ſicut Arauſica Synodus, illis anathema dicimus.

III. Item de redemptione ſanguinis Chriſti, propter nimium errorem qui de hac cauſa exortus eſt, ita vt quidam, ſicut eorum ſcripta indicant, etiam pro illis impiis, qui à mundi exordio vſque ad paſſionem Domini, in ſua impietate mortui æterna damnatione puniti ſunt, effuſum eum diffiniant, contra il-
Oſee 13.14. lud propheticum, *Ero mors tua, ô mors, ero morſus tuus inferne,* illud nobis ſimpliciter & fideliter tenendum ac docendum placet, iuxta Euangelicam & Apoſtolicam veritatem, quòd pro illis hoc datum pretium teneamus, de quibus ip-
Ioan.3.14. ſe Dominus noſter dicit, *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui*
Hebr.9.28. *credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* & Apoſtolus, *Chriſtus,* inquit, *ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Porrò Capitula numero XIX. ſyllogiſmis ineptiſſimè & mendaciſſimè à quodam Scoto concluſa, vbi non argumentum fidei, ſed potiùs commentum perfidiæ, paret nulla omninò philoſophiæ arte vt arroganter à quibuſdam iactatur conſtructum, ſed inani fallacia & deceptione imperitiſſimè confuſum, à pio auditu fidelium penitùs explodimus: & vt talia & ſimilia caueantur per omnia, auctoritate Spiritus ſancti interdicimus: nouarum etiam rerum introductores, ne diſtrictiùs feriantur, caſtigandos eſſe cenſemus.

IV. Item firmiſſimè tenendum credimus, quòd omnis multitudo fidelium ex aqua & Spiritu ſancto regenerata, ac per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & iuxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in eius ſanguine ſit à peccatis ſuis abluta, quia nec in eis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cùm in Eccleſiæ ſacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium, ſed prorſus totum verum, & ipſa ſuî veritate ac ſinceritate ſubnixum. Ex ipſa tamen multitudine fidelium & redemptorum, alios ſaluari æterna ſalute, quia per gratiam Dei in redemptione ſua fideliter permanent, ipſius
Matt 10.22 Domini ſui vocem in corde ferentes, *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſal-*
& 24 13. *uus erit,* alios qui noluerunt permanere in ſalute fidei, quam in initio acceperunt, redemptioniſque gratiam potiùs irritam facere praua doctrina vel vita, quàm ſeruare elegerunt, ad plenitudinem ſalutis, & ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo peruenire. In vtroque ſiquidem doctrinam pij docto-
Rom. 6.3. ris habemus, *Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati*
Gal 3.27. *ſumus.* &, *Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* & iterum, *Acce-*
Hebr.10.22. *damus cum vero corde in plenitudine fidei aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti*
Ibid.28. *corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem.* & iterum, *Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus aut tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?*

V. Item, de gratia per quam ſaluantur credentes, & ſine qua rationalis creatura nunquam beatè vixit, & de libero arbitrio per peccatum in primo ho-

mine infirmato, sed per gratiam Domini Iesu fidelibus eius redintegrato & sanato, id ipsum constantissimè & fide plena fatemur, quod sanctissimi Patres auctoritate sacrarum scripturarum nobis tenendum reliquerunt, quod Africana, quod Arausica Synodus professa est, quod beatissimi Pontifices Apostolicæ sedis catholica fide tenuerunt: sed & de natura & gratia in aliam partem nullo modo declinare præsumentes. Ineptas autem quæstiunculas & aniles penè fabellas, Scotorúmque pultes puritati fidei nauseam inferentes, quæ periculosissimis & grauissimis temporibus ad cumulum laborum nostrorum vsque ad scissionem caritatis miserabiliter & lacrymabiliter succreuerunt, ne mentes Christianæ inde corrumpantur, & excidant à simplicitate & castitate fidei, quæ est in Christo Iesu, penitùs respuimus, & vt fraterna caritas cauendo à talibus auditum castiget domini Christi amore monemus. Recordetur fraternitas malis mundi grauissimis se vrgeri, messe nimia iniquorum, & paleis leuium hominum se durissimè suffocari. hæc vincere ferueat, & corrigere laboret, & superfluis cœtum piè dolentium & gementium non oneret: sed potiùs certa & vera fide, quod à sanctis Patribus de his & similibus sufficienter prosequutum est, amplectatur.

Sanctorum Patrum de gratia & libero arbitrio sententiæ. Eccl.Lugd. p.1238.

1. IN præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserantis erexerit.

2. Quòd nemo nisi per Christum libero bene vtatur arbitrio.

3. Quòd omnia studia & omnia opera ac merita sanctorum ad Dei gloriam laudémque referenda sint, quia nemo aliunde ei placeat, nisi ex eo quod ipse donauerit.

4. Quòd ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium consilium, omnísque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.

5. Omnium studiorum, omniúmque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profitemur auctorem, & non dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit vt aliquid boni & velle incipiamus & facere. Quo vtique auxilio & misericordia Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidum. Tanta enim est erga omnes homines bonitas Dei, vt nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona, & pro his quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus. Agit quippe in nobis, vt quod vult & velimus & agamus.

6. Fatemur gratiam Dei & adiutorium etiam ad singulos actus dari, eámque non dari secundùm merita nostra, vt vera sit gratia, id est, gratis data per eius misericordiam, qui dixit, *Miserebor cui misertus ero, & misericordiam præstabo cui misericors fuero.* Rom.9.15. Exod.33.19

7. Fatemur esse liberum arbitrium, etiam si diuino indiget adiutorio.

8. Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi, non potest reparari.

9. Arbitrium voluntatis tunc est verè liberum, cùm vitiis peccatísque non seruit. Tale datum est à Deo vtique homini primo, quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potuit reddi. vnde veritas dicit, *Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis.* Ioan.8.36.

VI. Et quia indiscussi & inexaminati, scientiæque litterarum penè ignari, minúsque Apostolicæ præceptioni appropinquantes, peccatis nostris agentibus, per ciuitates Episcopi ordinantur, qua occasione maximè vigor Ecclesiasticus deperit: placuit vt si quando alicuius ciuitatis Episcopus vocatione Domini de-

cesserit, à gloriosissimis principibus supplicando postuletur, vt canonicam electionem clero & populo ipsius ciuitatis permittere dignentur, atque ita aut in clero, aut in populo, aut diœcesi certè ipsa, si opus sit in vicinia ipsius, probata & officio digna persona quæratur, quæ inuenta consensu totius cleri & populi ad honorem ciuitati præficiatur. Sed & si à seruitio piorum principum nostrorum aliquis clericorum venerit, vt alicui ciuitati præponatur Episcopus, timore casto sollicitè examinetur, primùm cuius vitæ sit, deinde cuius scientiæ. & vigore Ecclesiastico sub oculis omnipotentis Dei agat Metropolitanus in hac parte, ceteris Episcopis sicut Dei ministris adiutorium ferentibus, ne maculatæ vitæ, & pompa sæculi turgidus, & Simoniaca hæresi pollutus, humilibus & mundis membris Christi Ecclesiæque superponatur Episcopus, nec præsumat inliteratum, & cupiditate inlicita cæcatum, redditurus facti sui Deo rationem, populo præficere. Si verò necessarium isdem Metropolitanus viderit, ne tantum malum cogatur agere, vt indebito honorem bonis tantùm debitum tradat, instruat populum, informet Ecclesiam, potiùs adire clementiam Regum, & ipse cum Coepiscopis suis quibus valuerit modis adeat, vt Ecclesiam Dei gloriosi reges digno honorent ministro. Si autem turpiter cupiditate quacumque Metropolitanus victus, aut aliquo munere deceptus, tantum opus negligenter & ægrè fuerit executus, iudicium omnia cernentis Dei se incurrere non dubitet, sed & sententia Ecclesiastica nouerit se culpandum.

Vt hi qui ordinandi sunt, secundùm ordinem Ecclesiasticum, & institutionem sanctorum Patrum ordinentur, videlicet iudicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum qui circum circa sunt, prouehantur ad Ecclesiasticam potestatem, ex excerptis Martini. Non liceat electionem facere eorum qui ad sacerdotium pro uocantur, sed iudicium sit Episcoporum, vt ipsi eum qui ordinandus est probent, si in sermone & in fide, & in Episcopali vita edoctus est.

Item quo iudicio ferien di sint, qui in ordinandis Episcopis sanctorum Patrum statuta neglexerint, ex decretis Papæ Leonis. Si qui Episcopi talem consecrauerint sacerdotem qualem esse non liceat, etiam si aliquo modo damnum proprij honoris euaserint, ordinationis tamen ius alterius non habebunt, nec vnquam ei sacramento intererunt, quod neglecto Dei iudicio immeritò præstiterunt.

Hæc autem quatuor Capitula quæ sequuntur, apud Carisiacum contra Prædestinatianos constituta, & post lectionem præcedentium in præfata Synodo relecta, in subsequenti etiam Opere scripturarum atque orthodoxorum sunt testimoniis confirmata.

I. DEvs omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in paradiso posuit, quem in sanctitate iustitiæ permanere voluit. Homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & iustus elegit ex eadem massa perditionis, secundùm præscientiam suam, quos per gratiam prædestinauit ad vitam, & vitam illis prædestinauit æternam. Ceteros autem, quos iustitiæ iudicio in massa perditionis reliquit, perituros præsciuit, sed non vt perirent prædestinauit, pœnam autem illis, quia iustus est, prædestinauit æternam. Ac per hoc vnam Dei prædestinationem tantummodò dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ.

II. Libertatem arbitrij in primo homine perdidimus, quam per Christum dominum nostrum recepimus: & habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia, & habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum.

III. Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult saluos fieri,

licèt non omnes saluentur. Quòd autem quidam saluantur, saluantis est donum: quòd autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.

IV. Christus Iesus Dominus noster, sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cuius natura in illo adsumpta non fuerit, ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur. Quia verò omnes passionis eius mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretij copiositatem, sed ad infidelium, & ad non credentium ea fide quæ per dilectionem operatur, respicit partem. quia poculum humanæ salutis, quod confectum est infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.

Sequitur Epistola Prudentij Trecassinæ ciuitatis Episcopi, quæ in processu operis sequentis sæpè commemoratur, & à catholicorum fide atque doctrina discordare monstratur.

PATRI venerabili, & ceteris patribus fratribúsque sincerissimè diligendis, atque Coepiscopis reuerendis, Prudentius æternam in Domino salutem. Quantum ad meritum peccatorum meorum spectat, iustissimo Dei iudicio, quantum verò ad indebitas atque indeficientes eius misericordias pertinere dinoscitur, misericordissimo ipsius munere, infirmitatibus penè omnibus notis depressus, sancto desiderabilique vestro conuentui adesse prohibeor. Quod autem possum, præsentibus litteris, atque legato nostræ Ecclesiæ presbytero Arnoldo, mei consensus præsentiam eotenus exhibeo, vt is qui ordinandus est, si Apostolicæ sedis omnibus institutis, & beatorum patrum Innocentij, Zosimi, Bonifacij, Sixti, Leonis, Gelasij, Cælestini, Gregorij, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Isidori, Primasij, Fulgentij, Hieronymi, Cassiodori, Bedæ, aliorúmque adæquè catholicorum atque orthodoxorum virorum scriptis & dictis, ac specialiter super quatuor Capitulis, quibus omnis Ecclesia catholica aduersus Pelagium eiúsque hæreseos sequaces pugnauit ac vicit, atque ad posterorum memoriam litteris auctoritate & veritate plenissimis mandauit, confitendo subscribere, & subscribendo confiteri voluerit, eius me ordinationi consentaneum esse profitear: sin aliàs, prorsus neque assentior, neque fidelibus Christi assentiendum suadeo. Capitulorum verò quatuor præmissorum seriem, quamuis vestram prudentiam multo viuaciùs quàm meam extremitatem compertam esse non dubitem, necessariò tamen breuiter adnectendam iudicaui, vt faciliùs quid sentiam, cui veritati consentiam, vestra beatitas recognoscat. Videlicet, vt liberum arbitrium, in Adam merito inobedientiæ amissum, ita nobis per Dominum nostrum Iesum Christum redditum atque liberatum confiteatur, interim in spe, postmodùm autem in re, sicut dicit Apostolus, *Spe enim salui facti sumus*, vt tamen semper ad omne opus bonum Dei omnipotentis gratia indigeamus, siue cogitandum, siue inchoandum, operandum, ac perseueranter consummandum, & sine ipsa nihil boni nos posse vllatenus aut cogitare, aut velle, aut operari sciamus. Secundò, vt Dei omnipotentis altissimo secretóque consilio credat atque fateatur quosdam Dei gratuita misericordia ante omnia sæcula prædestinatos ad vitam, quosdam imperscrutabili iustitia prædestinatos ad pœnam: vt id videlicet, siue in saluandis, siue in damnandis prædestinauerit, quod se præscierat esse iudicando facturum, dicente Propheta, *Qui fecit quæ futura sunt*. Tertiò, vt credat & confiteatur cum omnibus catholicis, sanguinem Domini nostri Iesu Christi pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum credentibus fusum: non autem pro illis qui nunquam in eum crediderunt, nec hodiéque credunt, nunquam nec credituri sunt, dicente ipso Domino, *Venit enim filius hominis non ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis*. Quartò vt credat atque confiteatur, Deum omnipotentem omnes quoscumque vult saluare, & neminem posse saluari vllatenus, nisi

Rom.8.24.

Matt.21.28

quem ipse saluauerit, omnes autem saluari quoscumque ipse saluare voluerit: ac per hoc quicumque non saluantur, penitùs non esse voluntatis illius vt saluentur, dicente Propheta, *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis.* Psal. 134. 6. Et licèt quædam sint alia, quibus in Pelagio damnatis vniuersaliter Ecclesia consenserit, fategerit, atque subscripserit, hæc tamen specialiùs aduersus eum eiúsque complices, per Apostolicam sedem, instantia beatissimi Aurelij Carthaginensis Episcopi, atque Augustini, cum aliis trecentis quatuordecim Episcopis, ab eius prauissimis sensibus eruta, vindicata, & multis tam epistolis quàm libris toto orbe vulgatis, omnis hodiéque gaudet, confitetur, prædicat, & tenet, atque tenebit Ecclesia. His per omnia consentaneam, prædicabilem paternitatem, fraternitatémque vestram gratia superna inuictam atque præualidam, & suo munere gaudentem perpetim conseruare dignetur.

CETERVM multiplices ac tortuosas & venenatas sententias Gothescalci, cuius debita cum execratione in sequenti Opere sæpiùs facimus mentionem, sed & complicium eius agones pestiferos hîc præponere non necessarium duximus, quia licèt pestilens eorum doctrina ex aliquantis se in diuersa scindat itinera, de prædestinatione tamen reproborum ad interitum, & quòd Deus non omnes homines vult saluos fieri, sed eos tantummodò qui saluantur, & quia non pro omnibus passus sit, vnde opusculum subsequens catholicorum doctrinam sufficienter ostendit, conspirare noscuntur, & contra eos iam singillatim in aliis libellis ante hos actis, prout Dominus dedit, laborem impendimus, sicut ei cui libuerit vel licuerit patere valebit.

INDEX CAPITVM.

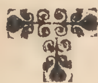

HINC

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS

DE PRÆDESTINATIONE DEI ET LIBERO ARBITRIO, POSTERIOR DISSERTATIO

Aduersus GOTHESCALCVM & ceteros Prædestinatianos.

EPISTOLA AD REGEM.

DOMINO KAROLO REGI GLORIOSO HINCMARVS *nomine non merito Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus, vnà cum collegis dominis & fratribus meis venerandis Episcopis, oratoribus scilicet salutis atque prosperitati vestræ deuotis.*

NVPER elapso mense Iunio, per Indictionem septimam, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLIX. dedistis nobis quædam capitula, sicut nostræ dixistis humilitati, à Remigio reuerentissimo Lugdunensium Archiepiscopo vestræ porrecta sublimitati, iubentes vt tempore congruo de his vobis redderemus responsum, si vnanimes vno ore eorumdem capitulorum sensui concordaremus: an quia vobis à sana patrum fide in quibusdam dissentire videbantur, noster sensus, quem à catholico tramite non deuiare credebatis, ab eis in aliquo dissideret. sequentes & præcepti dominici iussionem, & Christianam prædecessorum vestrorum consuetudinem. Est enim & diuinis legibus cautum, & prisco anteriorũ Principum more suetum, vt quotiescumque in catholica fide vel diuina religione quiddam noui emerserit, à principali sententia Episcoporum consultui referatur, & quod eorum iudicio, scripturarum sanctarum auctoritate, & orthodoxorum

magiſtrorum doctrina, atque ſecundum auctoritatem canonicam, & decreta Pontificum Romanorum, Chriſti Dei noſtri Vicarij & ſanctæ Eccleſiæ Præſules credendum, ſequendum, & tenendum, atque prædicandum decreuerint, id ab omnibus corde credatur ad iuſtitiam, ore confiteatur ad ſalutem, ſequatur ad vocationem, teneatur ad coronam, prædicetur ad lucrum. Quæ ſiquidem capitula in conuentu Epiſcoporum habito in territorio Tullenſi, in villa quæ dicitur Saponarias, ante biduum quàm vobis porrecta fuerint, ſunt recitata, proferente & deponente ea Synodo domno Remigio Lugdunenſium Archiepiſcopo: quæ ſicut dixit, & in epigrammate eorumdem capitulorum continetur, in hoc ipſo anno, in Kalendis nihilominus ibidem deſcriptis, & in ſuburbio Lingonicæ vrbis, ad inſtructionem dominici populi ipſe & ſibi comprouinciales Epiſcopi ediderunt. Et in craſtina alia quædam capitula, de quibus pòſt locuturi ſumus, relecta fuère: ſuper quibus, ſicut quibuſdam ex fratribus viſum eſt, quorumdam ſenſus eſt motus. Nam vt verè & nos fateamur, noſtræ conſcientiæ ſuper pridem capitulis, quæ vt diximus Remigius Archiepiſcopus Synodo præſentauerat, recitatis, catholicorum ad memoriam reducentes Doctorum traditiones, non modicè ſe concuſſerunt. Vnde noſtrorum quidam fidei Chriſtianæ zelo ſuccenſi aliqua Synodo voluere ſuggerere: ſed motus noſtri ab eodem venerabili Archiepiſcopo Remigio Lugdunenſium ſunt modeſtè compoſiti: eo venerabiliter perorante, vt ſi quorumcumque noſtrorum ſenſus ab eiſdem prolatis capitulis in aliquo diſſentiendo ſe commoueret, ad proximè futuram Synodum catholicorum libros Doctorum quique deferre curemus, & ſicut melius ſecundum catholicam & Apoſtolicam doctrinam in commune inuenerimus, de cetero omnes vnanimiter teneamus. In cuius deuotione, coepiſcoporúmque ipſius diœceſeos, quorum etiam & ante ordinationem mentem catholicam atque doctrinam, ſicut & vos non latet, cognouimus, quantum ſenſui puſillitatis noſtræ fidem accommodare audemus, percepimus quia non ex ipſis, vt non dicamus per ipſos, Synodo capitula ipſa fuere prolata. Quapropter quamuis blando ſibilo eos quidam charaxare voluerunt de eo quod ſanctus Cæleſtinus Epiſcopos Gallicanos redarguit, dicens, Quid illic, inquit, ſpei eſt, vbi magiſtris tacentibus hi loquuntur, qui ſi ita eſt eorum diſcipuli non fuerunt? Timeo ne conhibere ſit hoc tacere: timeo ne magis ipſi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui. In talibus cauſis non caret ſuſpicione taciturnitas, quia occurreret veritas ſi falſitas diſpliceret. Meritò namque cauſa nos reſpicit, ſi ſilentio faueamus errori.] Nos tamen plures, qui eorum & fidem, & doctrinam, & prudentiam nouimus, minùs in eis iſta noſcentibus ſententiam pro diſſenſione baptiſmi de beato Cypriano, à ſancto Auguſtino conlaudatam ſæpenumero, in libro ſecundo de baptiſmo poſitam

Epiſt. VIII.

Cõtra Donatiſtas. c. 4

propoſuimus. Quomodo enim, inquit, potuit iſta res tantis altercationum nebulis inuoluta ad plenarij Concilij luculentam inluſtrationem confirmationémque perduci, niſi primò diutius per orbis terrarum regiones multis hinc atque hinc diſputationibus & conlationibus Epiſcoporum pertractata conſtaret? Hoc autem facit ſanitas pacis, vt cùm diutiùs aliqua obſcuriora quæruntur, & propter inueniendi difficultatem diuerſas pariunt in fraterna diſceptatione ſententias, donec ad verum liquidum perueniatur, vinculum permaneat vnitatis, ne in parte præciſa remaneat inſanabile vulnus erroris. Et ideo plerumque doctioribus minus aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis caritas, in qua fructus maior eſt, comprobetur, vel quomodo teneant vnitatem cùm in rebus obſcurioribus diuerſa ſentiunt, vel quomodo accipiant veritatem cùm contra id quod ſentiebant declaratum eſſe cognoſcunt.] Sciebant namque iidem venerabiles catholici & docti viri, quia in multis regionibus ac prouinciis hæc peſtifera erat recommota doctrina. Et ideo ſilentium in ſuis prouinciis imponere tam facilè ſicut fortè poterant noluerunt errori, donec ad plurimorum notitiam peruenta plurimorum iudicio quæſtio ſopiretur: quia vt dicit ſanctus Cæleſtinus in epiſtola ad Neſtorium directa, omnes debent noſſe quod agitur quoties omnium cauſa tractatur.] videlicet vt cùm omnium in vnius propoſitione fuerit diffinita conſultatio, cunctorùm valeat ad omnes emanare ſolutio. Hæc eadem namque capitula, ſicut facilè reminiſci poteſtis, ante triennium nobis in villa Rotomagenſis Epiſcopij, quæ Nielfa dicitur, quando in excubiis contra Nortmannorum infeſtationem degebamus, ſub titulo quaſi in Valentina Synodo conſcripta fuerint, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLV. ſub Hlothario imperatore dediſtis, vt ad illa quæ nobis viderentur catholicè ex orthodoxorum magiſterio reſponderemus: cum aliis quorumcumque ſcriptis quæ hinc ad veſtram notitiam peruenêre. quorum quædam ſcripta recepimus, ſed ea publicare noluimus, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis: donec cum eis qui vobis illa tranſmiſerant familiari conloqueremur ſermone, & eos ſi aliquo modo valeremus ab hac praua intentione ad catholicæ fidei vnitatem cooperante Domino reuocaremus. Sed quia partim occupationibus præpediti, partim autem in fraternis ſuaſionibus minus quàm neceſſe fuerat obauditi, eos quos monere diſpoſuimus à ſua intentione reuocare nequiuimus. inde quia, ſicut dicit Apoſtolus, *Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium, quoſdam autem & ſubſequuntur. ſimiliter & facta bona manifeſta ſunt, & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt*, adeò quorumdam excreuit diſſenſio, vt hæc diſſonantia ad veſtram perueniret notitiam, & Synodali decreto, pro zelo fidei & vnanimitatis amore, antequam hæc nobis perſcrutanda committeretis, quatuor capitula Epiſco-

Epiſt. v. in fine.

1. Tim. 5. 24.

pali diffinitione vobis de catholicorum patrum dictis colligi, & singulorum exigeretis manibus roborari. Postea verò & quorumdam ex his qui eisdem capitulis subscripserant, & aliorum etiam in tantum est accumulata vecordia, vt necesse foret & iusionis vestræ instantia, & executionis nostræ obedientia, hinc eorum quos præmisimus scriptis & propositionibus litterali officio respondere. Inter quæ & his capitulis, quæ nobis nuper dedistis, pro nostri ingenioli capacitate, sub dubietate tamen respondimus: quia non credidimus vt fratres & Coepiscopi nostri contra regulas Ecclesiasticas aduersum nos talia debuissent conscribere. præsertim cùm non ignorarent dominicis institutionibus & legibus sancto Spiritu promulgatis præfixum esse, qualiter si in sæpefatis capitulis fidei obloqueremur, nos compellare, & tunc Synodali iudicio nos nostrásque sententias à sua debuissent communione explodere. Nunc verò, quia certi sumus, cuius compositioni debemus de sæpenominatis quæstionibus respondere, seruatis relationum absolutionibus contra eos quibus à vestra dominatione pro imposito nobis ministerio iussi sumus reddere rationem, contra hæc tantum capitula, quantum ex nobis est cum omnibus pacem habentes, ex sanctarum scripturarum auctoritate, & catholicorum patrum sententiis, simpliciter respondere curabimus. vt cui fortè omnia illa legere non licuerit, vel non libuerit, hîc compendiosas pro tempore capitulorum responsiones inueniat. quas furatis horulis à diuersis occupationum distensionibus, qui cogitationum ferias non habemus, sicut de sententiis sanctorum patrum accepimus, ne torpore vel inobedientia à vestra denotaremur Christiana deuotione, committere schedulis tumultuario sermone studuimus. quoniam in præfatis relationibus prouocati multiplicibus multiplicium inlationibus, multipliciter multiplicibúsque conlationibus, non sine sicut scimus & confitemur lectoris tædio, sensu sed tamen catholico, in tribus libris laciniosо sermone respondere sategimus. Sed in hoc maximè benigno lectori nos satisfacere autumamus, quia singulorum singulas semper ponentes sententias, singulariter ad obiecta & resistentia fidei respondere studuimus. Et vel in hoc solo deuotum quemque lectorem nobis conciliari confidimus, quia cùm ex sua mente nostrum laborem perpenderit, nos apud se excusatos habebit. Quis verò sit istorum capitulorum compositor, cui quasi à nouo cogimur respondere, ipse se prodet cùm necessariò vrgebitur ad lucem veritatis venire: quia operator tenebrosorum operum, inter quæ ab Apostolo & hæreses describuntur, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. omnis verò qui bona agit, inter quæ bona ab Apostolo & fides connumeratur, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Sed & ille quicumque est, si ad lucem venerit, & veritati ex corde consenserit, esse filius lucis poterit.

Si autem & pertinaciter contradixerit veritati, ipse infidelitate sua & contentionis suæ vecordia, hæretici sibi nomen imponet. quia non statim est hæreticum quod ignoranter à fide sentitur diuersum, si non fiat pertinaci contentione hæreticum.

CAPVT PRIMVM.

Quando, & vbi, & vnde hæc Prædestinatiana hæresis primùm exorta fuerit, & per quos ac qualiter reuicta atque compressa extiterit.

NVNC iam dicendum censuimus quando, & vbi, & qua occasione hæc hæresis orta primùm extiterit. Ante cccc. circiter triginta & eo ampliùs annos hæc hæresis est exorta tempore Theodosij & Valentiniani Imperatorum, sub præsulatu sancti Cælestini, per idem tempus quando & Nestoriana hæresis apud Græcos in Constantinopoli ciuitate auctore Nestorio ebulliuit, sancti Augustini temporalis vitæ termino imminente, sicut Prosper in Chronica sua demonstrat, dicens, Theodosio XI. & Valentiniano Consulibus. & ad locum, Nestorius Constantinopolitanus Episcopus nouum Ecclesiis molitur errorem inducere. & item, Theodosio XIII. & Valentiniano III. Augustinus Episcopus per omnia excellentissimus moritur v. Kal. Septembris, libris Iuliani inter impetus obsidentium Wandalorum in ipso dierum suorum fine respondens, & gloriosè in defensione gratiæ Christianæ perseuerans.] Et Beda in Chronica sua, Theodosius, inquit, minor, Arcadij filius, annos xxvi. regnauit. Valentinianus iunior, Constantij filius, Rauennæ Imperator creatur. & pòst paululum, Sed beatus Augustinus Hipponensis Episcopus, & omnium doctor eximius Ecclesiarum, ne ciuitatis suæ ruinam videret, tertio obsidionis eius mense migrauit ad Dominum v. Kal. Septembris, cùm vixisset annos LXXVI. in clericatu autem annos fermè XL. complesset.] Qui beatus Augustinus in ipso dierum suorum fine Librum de hæresibus, inter responsiones prædictorum librorum Iuliani, quorum Prosper fecerat mentionem, ad Quodvultdeum Diaconum scripsit, sicut ipse in epistola ad prædictum Diaconum ita commemorat, Cùm mihi, inquiens, hæc scribendi offerretur occasio per Fusalensem presbyterum, quem commendo caritati tuæ, relegi epistolam tuam, in qua petis vt de hæresibus, quæ oriri potuerunt ex quo Domini in carne nuntiari cœpit aduentus, aliquid scriberem. Hoc autem feci, vt viderem vtrum iam deberem ipsum opus aggredi, & inde tibi aliquid mittere, vbi considerares tanto esse difficilius quanto vis esse breuius. Sed ne hoc quidem potui, talibus curis superuenientibus impeditus, à quibus omninò dissimulare non

Tomo VI. in princ.

possem. Nam me & ab eo quod habebam in manibus auerterunt? hoc autem est, vbi respondeo libris Iuliani, quos octo edidit post illos quatuor quibus antè respondi. Hos enim cùm Romæ accepisset frater Alypius, nondum omnes descripserat, cùm oblatam occasionem noluit præterire, per quam mihi quinque transmisit, promittens alios tres citò se esse missurum, & multùm instans ne respondere differrem. Cuius instantia coactus sum remissiùs semper agere quod agebam, vt operi vtrique non deessem, vni diebus alteri noctibus, quantum mihi ab aliis occupationibus hinc atque hinc venire non desistentibus parceretur. Agebam verò rem plurimùm necessariam. nam retractabam opuscula mea, & si quid in eis me offenderet, vel alios offendere posset, partim reprehendendo, partim defendendo, quod legi posset & deberet operabar. Et duo volumina iam absolueram, retractatis omnibus libris meis, quorum numerum nesciebam, eósque CCXXX & duos esse cognoui. Restabant epistolæ, & tractatus populares quos Græci Homilias vocant.] Isti autem libri Iuliani, sicut manifestum est, non sunt illi, quos in libris Retractationum commemorat.

Sed & de hæresibus LXXXVIII. isdem doctor mirificus Augustinus conscripsit, quibus nouissimam hæresim Pelagianam subiunxit. Inde Gennadius Massiliensis sacerdos valdè doctus, qui & de viris inlustribus scripsit, ab eo loco incipiens vbi sanctus Hieronymus memoriæ scriptorum inlustrium finem imposuit, & ad sua vsque tempora scriptores famosos cum debita laude commemorauit, hanc Prædestinatianam nonagesimam hæresim sectæ Pelagianæ supposuit, dicens. Sunt, inquit, qui dicunt quòd Deus non omnes homines ad hoc creet, vt omnes saluentur, sed vt multitudine hominum ornetur mundus.] & reliqua quæ prosequitur, quæ in processu monstrabimus. Deinde nonagesimam primam Nestorianam ponit, sícque Eutychianam, & post hanc Timotheanam. Sed & Hyginus, catalogum describens hæreseon, octogesimam & nonam hæresim Nestorianam ponit, & nonagesimam istam Prædestinatianam, cum libello ab eisdem Prædestinatianis composito, ita dicens, Nonagesima hæresis, inquit, quam in præfatione nostra diximus de nomine Augustini Episcopi esse mentitam, Prædestinatianorum nomen accepit.] Beatus etiam Augustinus in præfatione Retractationum de opusculis suis dicit, Illud enim quod scriptum est, *ex multiloquio non effugies peccatum*, terret me plurimùm. non quia multa scripsi, vel quia multa etiam quæ dictata non sunt, tamen à me dicta conscripta sunt. absit enim vt multiloquio deputetur, quando necessaria dicuntur, quantalibet sermonum multitudine dicantur. Sed istam sententiam scripturæ sanctæ propterea timeo, quia de tam multis disputationibus meis sine dubio multa colligi possunt, quæ si non falsa, at certè videantur, siue etiam conuin-

Tomo 1. in princ.

Prou. 10. 19.

cantur non necessaria.] & paulò superiùs, Neque enim quisquam, nisi impudens, ideo quia mea errata reprehendo me reprehendere audebit. Sed si dicit non ea debuisse à me dici quæ postea mihi etiam displicerent, verum dicit & mecum facit. Eorum quippe reprehensor est, quorum & ego sum. Neque enim ea reprehendere deberem, si dicere debuissem.]

Nam & in Africanis & in Gallicis regionibus hæc primum hæresis cepit exordium adhuc in vita beati Augustini. Vnde & ipse ad Valentinum & cum illo monachos librum scripsit de correptione & gratia, sicut Prosper in epistola sua ad eumdem Augustinum directa demonstrat, dicens, Multi, inquit, seruorum Christi, qui in Massiliensi vrbe consistunt, in sanctitatis tuæ scriptis, quæ aduersus Pelagianos hæreticos condidisti, contrarium putant Patrum opinioni, & Ecclesiastico sensui, quicquid in eis de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti. Et cùm aliquandiu tarditatem suam culpare maluerint, quàm non intellecta reprehendere, quidámque eorum lucidiorem super hoc atque apertiorem beatitudinis tuæ expositionem voluerint postulare, euenit ex dispositione misericordiæ Dei, vt cùm quidam intra Africam similia mouissent, librum de correptione & gratia plenum diuinæ auctoritatis emitteres. quo in notitiam nostram insperata opportunitate delato, putauimus omnes querelas resistentium sopiendas, quia vniuersis quæstionibus, de quibus consulenda erat sanctitas tua, tam plenè illic absolutéque responsum est, quasi hoc specialiter studueris, vt quæ apud nos erant turbata componeres.] Quem librum isdem beatus Augustinus in serie librorum Retractationum vltimum posuit. qui in eorumdem præfatione dicit, Quapropter quicumque ista lecturi sunt, non me imitentur errantem, sed in melius proficientem. Inueniet enim fortasse quomodo scribendo profecerim, quisquis opuscula mea ordine quo scripta sunt legerit. Quod vt possit, hoc opere quantum potero curabo vt eumdem ordinem nouerit.] De quo libro & Prosper in præfata epistola præcedentibus subnexuit, dicens, Recensito autem hoc beatitudinis tuæ libro, sicut qui sanctam atque Apostolicam doctrinæ tuæ auctoritatem antea sequebantur, intelligentiores multo instructiorésque sunt facti, ita qui persuasionis suæ impediebantur obscuro, aduersiores quàm fuerant recesserunt. Quorum tam abrupta dissensio primùm propter ipsos metuenda est, ne tam claris támque egregiis in omnium virtutum studio viris spiritus Pelagianæ impietatis inludat. ne simpliciores quique, apud quos horum magna est de probitatis contemplatione reuerentia, hoc tutissimum sibi æstiment, quòd audiant eos quorum auctoritatem sine iudicio sequuntur asserere.] Et circa finem ipsius epistolæ, Necessarium & vtile est, inquit, etiam quæ scripta sunt scribere, ne leue existimetur quod non frequenter

Tomo VII. ante librũ de Prædest. Sãctorum.

Tomo I. in princ.

Tom.vii. post epist. Prosperi. arguitur.] Hinc & Hilarius Arelatensis Episcopus ad eumdem sanctum Augustinum misit epistolam, in qua dicit, Hæc sunt itaque quæ Massiliæ vel etiam aliquibus locis in Gallia ventilantur, & reliqua. & item circa finem suæ epistolæ dicit, Libros, cùm editi fuerint, quos de vniuerso opere moliris, quæso habere mereamur: maximè vt per eorum auctoritatem, si qua in tuis displicent, à dignitate tui nominis iam non trepidi sequestremur.]

Vnde & sanctus Augustinus duos libros, alterum de Prædestinatione Sanctorum, alterum de Bono perseuerantiæ, ad præfatos Episcopos Prosperum scilicet & Hilarium scripsit. In quibus libris, sicut sibi visum fuerat, nomen prædestinationis, quo antea in aliis suis libris indifferenter vsus fuerat, propriè posuit, sicut & in libro de correptione & gratia diffinitiuè correxit. In quibus etiam & horum nouorum hæreticorum facit crebriùs mentionem, vti qui legit agnoscit, & nos breuiter lectoris præsentamus obtutibus. Ait Cap.19. enim in libro de bono perseuerantiæ, Porrò si hæc ita Deum nouerant dare, vt non ignorarent eum daturum se esse præscisse, & quibus daturus esset non potuisse nescire, proculdubio nouerant prædestinationem, quam per Apostolos prædicatam contra nouos Cap.20. hæreticos operosiùs diligentiùsque defendimus. & item, Quid autem coëgit loca scripturarum, in quibus prædestinatio commendata est, copiosiùs & enucleatiùs isto nostro labore defendi, nisi quòd Pelagiani dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari? & re- Cap.23. liqua.] & iterum, De hac enim re, quam nunc aduersus nouos hæreticos non commemorare tantùm, sed planè tueri & defensare compellimur. & item, Quæ nunc contra nouos hæreticos cura diligentiore defenditur. & item, Ac per hoc prædestinationis huius fidem, quæ contra nouos hæreticos noua sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit.] Sunt & qui dicant, quia nomen prædestinationis non aliter, nisi sicut in aliis suis libris posuerat, beatus Augustinus retractare voluerit. Vnde sciant quia post omnes libros suos, quos in libris retractationum commemorat, istos duos libros conscripsit, quos loco retractationis composuit. In quibus nihilominus de eisdem retractationum libris memoriam facit, sicut facilè lector agnoscit. Ait enim in libro de præde- Cap.4. stinatione Sanctorum, De hoc primo duorum illorum libro in secundo retractationum primùm locutus sum.] & item in libro de bo- Cap.11. no perseuerantiæ, Denique in primo Retractationum libro, quod opus meum nondum legistis, cùm ad eosdem libros retractandos Lib.vi. venissem, & reliqua.] Et in libro Hypomnesticon ab æmulis se calumniatum fuisse demonstrat, dicens, Credere nos quippe vel prædicare sugillatis, quia cum lege Dei & Prophetis, cum Euangelio Christi eiúsque Apostolis, prædestinationem dicimus, eò quòd Deus quosdam hominum sic prædestinet ad vitam regni cælorum, vt si nolint

nolint orare & ieiunare, aut in omni opere diuino vigiles esse, eos omninò perire non posse.] & paulo pòst, Non miramur vos de nobis, id est homines de hominibus, falsa posse confingere, cùm videamus vos sic à diabolo esse fascinatos, vt scripturas sanctas & veridicas ad voluntatis vestræ intellectum mutare nitamini.] & reliqua quæ disertè prosequitur.

De quo videlicet Hypomnesticon libro, quidam contendunt quòd eum sanctus Augustinus non composuerit, quoniam illorum erroribus manifestissimè contradicit: dicentes quia sanctus Episcopus, qui omnium librorum illius nomina in indice conscripta Vitæ ipsius subiunxerit, illum non adnotauerit. Vnde sciendum est, quia plures illius libros habemus, qui in eodem indiculo non habentur: sicut est de Disciplina Christiana, excepto etiam illo qui titulatur de Doctrina Christiana. Sed & de prædestinatione gratiæ, & de hæresibus ad Quodvultdeum diaconum, & de vnitate Trinitatis, & librum de Pœnitentia, quem commemorat in epistola ad Consentium monachum, & librum qui titulatur de Verbis Domini, & alios quos commemorare superfluum ducimus: cùm idem ipse sanctus Augustinus in fine Retractationum dicat, Hæc opera nongenta & tria in libris CCXXXII. me dictasse recolui, quando hæc retractaui, vtrum aliquos adhuc essem dictaturus ignorans. Itaque ipsam eorum retractationem in libris duobus edidi vrgentibus fratribus, antequàm epistolas atque sermones ad populum, alios dictatos, alios à me dictos, retractare cœpissem.] & isdem sanctus Episcopus, qui indicem librorum illius siue epistolarum conscripsit, in fine ipsius indiculi subiungat dicens, Fiunt, inquit, simul quos memoratus sanctus Augustinus Spiritu diuino actus in sancta Ecclesia catholica ad instructionem animarum fecit libros, tractatus, epistolas, M. XXX. excepto qui numerari non possunt, quia nec numerum designauit ipsorum.] Ipse sanctus Episcopus, qui illa descripsit, numerari non posse tractatus & epistolas illius dixit, & quidam omnium librorum siue epistolarum eius numerum diligentissimè in fine ipsius scripturæ eumdem sanctum Episcopum subiunxisse testantur: cùm possint & ipsi videre in eodem indiculo si conscripti sunt libri isti de Prædestinatione sanctorum, ac Bono perseuerantiæ, quos sancti Augustini esse nemo denegare aut volet aut valet. De quibus etiam contendere quosdam audiuimus, qui eosdem beati Augustini libros intelligenter non legerant, quòd de illis scriptum sit in indiculo, Responsio obiectis Hilarij liber I. cùm sine aliqua contentione falsum esse valeat demonstrari ab his qui eosdem libros noscuntur habere, quia & ille Hilarius, cui est in vno libro responsum, monachus fuit Syracusanus, iste autem Hilarius extitit Arelatensis Episcopus, cui simul cum Prospero istos quos nunc memoramus libros rescripsit. Si quis tamen eosdem libros non habet, videat in collectione ve-

Epist. 146. sub finem.

nerabilis Bedæ presbyteri de opusculis sancti Augustini super Apostolum, & ibi discere poterit quod antea ignorauit. Sancti nihilominus Episcopi Africæ prouinciæ ita eorumdem librorum in Synodica sua epistola faciunt mentionem dicentes, Dei gratia plurimùm amplectendis sanctis fratribus, Ioanni presbytero & Archimandritæ, & Venerio diacono, & fidelibus viris quorum in vestra epistola subscriptio continetur, Datianus, Fortunatus, Boethus, Victor, Scholasticus, Orontius, Vindicianus, Victor, Ianuarius, Victorianus, Pontius, Quodvultdeus, famuli Christi in Domino salutem.] & in eadem ad locum, Libros sancti Augustini, quos ad Prosperum & Hilarium scripsit, memoratis fratribus legendos ingerite. quorum mentionem beatæ memoriæ Hormisda, sedis Apostolicæ gloriosus Antistes in epistola, quam consulenti se sancto fratri consacerdotíque nostro Possessori scripsit, cum magno præconio catholicæ laudis inseruit. cuius hæc verba sunt, De arbitrio tamen libero & gratia Dei quid Romana, hoc est catholica sequatur & seruet Ecclesia, licèt in variis libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum abundè possit agnosci, tamen & in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur.] Et in eadem epistola præfati sancti Episcopi ipsa beati Augustini verba de supradicto Hypomnesticon libro ex responsione tertiæ quæstionis ad reuincendos ponunt hæreticos. Et ipse beatus Augustinus in libro ad Dulcitium de octo quæstionibus, quas ei scripto soluit reuertens à Carthagine, commemorans libros suos in quibus de eisdem quæstionibus scripserat, ita ad finem ipsius operis de eodem Hypomnesticon libro commemorat dicens, Addere etiam hoc quammaximè huic operi oportet, vt vestra calumnia, quam nobis obicere soletis, per inluminationem gratiæ Saluatoris reuincatur, immo confutetur, & nostræ fidei integritas comprobetur. Credere nos quippe vel prædicare sugillatis, quia cum lege Dei & Prophetis, cum Euangelio Christi eiúsque Apostolis prædestinationem dicimus.] & reliqua quæ ibi Lector ex integro cum sextæ quæstionis solutione de Hypomnesticon libro inueniet. Similiter & de libro qui sub nomine sancti Hieronymi intitulatur de Induratione cordis Pharaonis, quia eorum sensui contradicit, magnopere satagunt non esse ipsius. Sed nihil eis proficit si eum reiciunt, quoniam isdem sanctus Hieronymus, & ceteri Doctores catholici, eodem sensu eos malè sentire conuincunt, quo & idem liber illorum exurit zizania.

Inter opera Fulgentij.

Hormisdæ epist. 67.

De reprehensione nihilominus sua, vnde præmisimus, contra obtrectatores suos isdem in fine libri de Bono perseuerantiæ dicit. Qui verò me errare existimant, etiam atque etiam diligenter quæ sunt dicta considerent, ne fortassis ipsi errent.] Beatus siquidem Cælestinus hoc in epistola decretali ad Veneriũ & ceteros Gallicanos Episcopos etiam post obitum illius demonstrat dicens, Vitentur huiusmodi qui labo-

Epist. VIII.

rãt per terras aliud quàm ille noster iussit agricola seminare. Nec tamẽ mirari possumus, si hæc erga viuentes hi nunc tentare audent, qui nituntur etiam quiescentiũ fratrum memoriam dissipare. Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec vnquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit. quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiam à meis semper decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, vtpote qui vbique cunctis & amori fuerit & honori. Vnde resistatur talibus quos malè crescere videmus. Nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictatione, quia membra nostra sunt, nos quoque conuenit macerari. quamuis maneat hos beatitudo promissa, quicumque probantur persecutionem propter iustitiam sustinere. quibus quid promittat Dominus in futurum sequens sermo declarat. Non est agentium causa solorum, quando vniuersalis Ecclesia quacumque nouitate pulsatur. Intelligamus hæc ipsa vobis quæ nobis non placent displicere. quod ita demùm probare poterimus, si imposito improbis silentio de tali re in posterum querela cessabit.] Sanctus quoque Prosper hinc in epistola ad Rufinum ita dicit, Has, inquiens, versutias, quibus se filij tenebrarum in similitudinem filiorum lucis transfigurare voluerunt, cùm & Orientalium Episcoporum iudicia, & Apostolicæ Sedis auctoritas, & Africanorum Conciliorum vigilantia deprehenderit, beatissimus quoque Augustinus, præcipua vtique in hoc tempore portio Domini sacerdotum, copiosè & pulchrè in multis voluminum disputationibus destruxit. vtpote inter multa Dei dona, quibus illum abundantissimè spiritus veritatis impleuit, habens etiam hanc scientiæ & sapientiæ ex Dei caritate virtutem, vt non solùm istam adhuc in suis detruncationibus palpitantem, sed etiam multas priùs hæreses inuicto verbi gladio debellaret. Cui inter tot certaminum palmas, inter tot triumphorum coronas, ad inluminationem Ecclesiæ, & ad gloriam Christi qua ipse inlustratus est perfulgenti, quidam nostrorum, quod de ipsis multùm dolendum est, occultis sed non incognitis susurrationibus obloquuntur. & prout sibi obnoxias aliquorum aures opportunásque repererint, scripta eius quibus error Pelagianorum impugnatur infamant, dicentes eum liberum arbitrium penitùs submouere, & sub gratiæ nomine necessitatem prædicare fatalem. adicientes etiam duas illum humani generis massas & duas credi velle naturas, vt scilicet tantæ pietatis viro Paganorum & Manichæorum adscribatur impietas. Quæ si vera sunt, cur ipsi tam negligentes ne dicam impij sunt, vt tam abruptam perniciem ab Ecclesia non repellant, tam insanis prædicationibus non resistant, nec saltem aliquibus scriptis eum à quo talis emanat doctrina conueniant? Magna enim gloria sua humano generi consuluerint, si Augustinum ab errore reuocauerint. Nisi fortè

Sub initiũ epist.

modesti homines, nouíque censores, magnorum priùs meritorum seni honorabiliter ac misericorditer parcunt, & securi quia libros eius nemo vsquam recipiat conquiescunt. Atqui nouerint, immo nouerunt, non solùm Romanam, Africanámque Ecclesiam, & per omnes mundi partes vniuersos promissionis filios, cum doctrina huius viri sicut in tota fide ita in gratiæ confessione congruere: sed etiam in his ipsis locis, in quibus aduersus eum querimonia concitatur, esse propitio Deo plurimos, qui ad perceptionem Euangelicæ Apostolicæque doctrinæ saluberrimis eius disputationibus imbuuntur, & quotidie in membris corporis Christi in quantum ea ipse multiplicat dilatantur.] Et item idem Prosper in libro quem edidit contra Cassiani quondam Abbatis librum, qui prænotatur de Protectione Dei, de reprehensoribus librorum sancti Augustini, scilicet de Correptione & Gratia, de Prædestinatione Sanctorum, ac Bono perseuerantiæ, quos circa finem ediderat, ita post laudem beati Augustini à Cælestino prolatam dicit, Contra istam clarissimæ laudationis tubam, contra istam sacratissimi testimonij dignitatem, audet quisquam malignæ interpretationis murmur emittere, & perspicuæ syncerissimæque sententiæ nubem obliquæ ambiguitatis obtendere? vt scilicet, quia in epistola Papæ librorum, pro quibus actum est, non expressus est titulus, hinc eos appareat non probatos, & istam in sanctum Augustinum laudationem pro anteriorum scriptorum meritis fuisse conlatam.] & post aliquanta, Apostolica enim sedes quod à præcognitis sibi non discrepat cum præcognitis probat, & quod iudicio iungit laude non diuidit. Qui ergo hos proximè editos libros refutant, anterioribus adquiescant, & iis quæ pro gratia Christiana priùs sunt scripta consentiant. Sed non faciunt. Sciunt enim omnia Pelagianis esse contraria, & nihil sibi posse competere ad consequentium resolutionem, si confiteantur in præcedentibus consistere veritatem. Igitur huiusmodi hominum prauitati non tam disputationum studio, quàm auctoritatum priuilegio resistendum est: vt de prostrati dudum dogmatis corpore nullum membrum sinatur assurgere. quia notum est, ita se falsitatis istius habere versutias, vt si ei liceat, prætenta correctionis imagine, aliquod sibi fauentium radicis suæ germen excipere, totam se possit in exigua sui parte reparare. Vbi enim non aliud habet summa quàm portio, non est deuotionis dedisse prope totum, sed fraudis restituisse vel minimum. Quod ne hypocritarum obtineatur insidiis, confidimus Domini protectione præstandum, vt quod operatus est in Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cælestino, operetur & in Xysto, & in custodia Dominici gregis hæc sit pars gloriæ huic reseruata pastori, vt sicut illi lupos abegere manifestos, ita hic depellat occultos. illo auribus suis doctissimi senis insonante sermone, quo conlaborantem secum hortatus est dicens, Sunt enim quidam qui iu-

Sub finem libri.

ſtiſſimè damnatas impietates adhuc liberiùs defendendas putant, & ſunt qui occultiùs penetrant domos, & quod in aperto clamare iam metuunt, in ſecreto ſeminare non quieſcunt. Sunt autem qui omninò ſiluerunt magno timore compreſſi, ſed adhuc corde retinentes quod ore iam proferre non audent. Qui tamen eſſe fratribus poſſunt ex priore ipſius dogmatis defenſione notiſſimi. Proinde alij ſeueriùs ſunt coërcendi, alij vigilantiùs veſtigandi, alij tractandi quidem leniùs, ſed non ſegniùs ſunt docendi, vt ſi non timentur ne perdant, non tamen negligantur ne pereant. Sufficienter vt arbitror demonſtratum eſt, reprehenſores ſancti Auguſtini & vana obicere, & recta impugnare, & praua defendere, peremptorúmque armis inteſtinum bellum mouentes, dictis diuinis atque humanis conſtitutionibus rebellare. Quorum tamen, dum adhuc non ſunt à fraterna ſocietate diuiſi, toleranda magis eſt intentio quàm deſperanda correctio. vt donec Dominus per Eccleſiæ principes, & legitimos iudiciorum ſuorum miniſtros, hæc quæ per paucorum ſuperbiam & quorundam imperitiam ſunt turbata componat, nobis Deo adiuuante ſit ſtudium, quieta modeſtáque patientia odiis dilectionem reddere, & ineptorum vitare conflictus: veritatem non deſerere, nec cum falſitate certare, ſempérque à Deo petere, vt in omnibus cogitationibus, in omnibus voluntatibus, in omnibus ſermonibus aque actionibus noſtris, ipſe teneat primatum qui ſe dixit eſſe principium. quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſæcula Amen.] Et item Proſper Camillo & Theodoro Ianuenſium preſbyteris ſcribens, In libris, inquit, beatæ memoriæ Auguſtini Epiſcopi, quorum titulus eſt de Prædeſtinatione Sanctorum, quædam ſanctitatem veſtram vel inſolita aut minùs clara mouerunt, quæ ad humilitatem meam de contextu diſputationis excerpta miſiſtis, vt quo intellectu quóve iudicio ea acciperem noſceretis, & reliqua.] Et item in libro qui titulatur de Ingratis contra Pelagianos, alióſque hæreticos, quorum ibidem nomina deſignantur. In principio.

Contra Auguſtinum narratur ſerpere quidam
Scriptor, quem dudum liuor aduſſit edax.
Inter multa ſuis quæ tradidit Hæreſiarches,
Quòd cognoſcis ait naturam, quæ bona facta eſt,
Nullis cum vitiis in quoquam omnino creari,
Nec cuiquam primi culpam nocuiſſe parentis.
Et quoniam tales naſcantur nunc quoque, qualis
Ille fuit noſtri generis pater ante reatum,
Poſſe hominem ſine peccato decurrere vitam,
Si velit, vt potuit nullo delinquere primus
Libertate ſua. nempe hæc damnata fateris
Conciliis, mundique manu. Connectit & illud

Idem auctor, quòd lex ita sanctos miserit olim
Cælorum in regnum, sicut nunc gratia mittit.
Hoc quoque iudicio sanctis scis esse peremptum.
Obiectum est aliud ipsum dixisse magistrum,
Quòd meritis hominum tribuatur gratia Christi,
Quantum quisque Dei donis se fecerit aptum.
Sed nimis aduersum hoc fidei nimiúmque repugnans
Esse videns, dixit se non ita credere, & illos
Damnari dignos, quorum mens ista teneret.

Verùm & in Præfatione obiectionum atque responsionum contra Gallos prauè sentientes hoc idem demonstrat dicens, Doctrinam, inquit, quam sanctæ memoriæ Augustinus Episcopus, contra Pelagianos inimicos gratiæ Christi & liberi arbitrij decomptores, per multos annos Apostolicè asseruit, litterísque mandauit, quibusdam visum est aut non intelligendo, aut intelligi eam nolendo reprehendere, & hoc quasi compendium cognitionis his qui iudicio eorum ducebantur afferre, vt quæ in libris prædicti viri damnabilia se reperisse iactabant, breuium capitulorum indiculis publicarent, talíque commento & detestationem eius quem impeterent obtinerent, & ab his quæ infamassent curam exterriti lectoris auerterent. Ne ergo hanc persuasionem temerè quis recipiat, & talem putet sensum scriptis catholici inesse Doctoris, qualem eum qui frustrà calumniantur ostentant, singulis capitulis, quæ damnationis titulo prænotarunt, breui & absoluta professione respondeo: in nullo recedens à tramite earum diffinitionum, quæ in sancti viri disputationibus continentur. vt facilè vel tenuis diligentiæ aduertat inspector, quàm iniustis opprobriis catholici prædicatoris memoria carpatur, & in quod peccatum cadant qui aliena instigatione commoti scriptorem celeberrimi nominis promptiùs habeant culpare quàm nosse.]

Hæc autem, quæ prolata sunt à sancto Cælestino & beato Prospero in redargutione & compressione ex verbis beati Augustini huius nouæ hæreseos, acta sunt post obitum ipsius doctissimi & catholici viri, secundo anno postquam ipse obiit. & congregata, sicut Prosper in Chronica sua demonstrat, apud Ephesum plus ducentorum Synodo sacerdotum, Nestorius cum hæresi nominis sui, & cum multis Pelagianis, qui cognatum errori suo iuuabant dogma, damnatur. Sed & sanctus Liberatus, Archidiaconus Ecclesiæ Carthaginis regionis sextæ, in Breuiario causæ Nestorianorum & Eutychianorum collecto ita ad locum dicit, Cyrillus verò per Posidonium diaconum suum retulit de Nestorio Papæ Cælestino, & quid Constantinopoli ageretur ei per epistolam suam allegauit.] & post aliquanta, Imperator sacram & beato Augustino Hipponeregiensi Episcopo per Ebagnium Magistrianum scripsit, vt ipsi Concilio

[Margin notes: ...p. IV. (beside "chianorum collecto"); Cap. V. (beside "aliquanta")]

præſtaret ſui præſentiam. qui Ebagnius veniens Carthaginem magnam, audiuit à Capreolo ipſius vrbis Antiſtite beatum Auguſtinum ex hoc mundo migraſſe ad Dominum, acceptíſque ab eo ad Imperatorem litteris loquentibus de obitu beati Auguſtini, Conſtantinopolim vnde venerat rediit. Porrò Capreolus Archiepiſcopus propter impetus Wandalorum, Africanas regiones obſidentium, vniuerſale Concilium congregare non valens, Veſſulam diaconum ſuum miſit Epheſum ad Concilium legatum. Cæleſtinus verò Papa Romanus ſcripſit Neſtorio increpationis epiſtolam, & ſequentia.] Sed & memorata epiſtola Capreoli, quæ à nobis & à multis habetur, hæc ita ſe habere teſtatur, ſicut legentibus narratio ipſa confirmat. Contra quam hæreſim venerandæ memoriæ Auguſtinus, ſicut contra alias ſolitus erat, morte præuentus ſpeciali labore nequiuit confligere. Fortè etiam quia pro certo ad ſuam non peruenit notitiam. quam ſi euidenter agnouiſſet, credi poteſt de ipſius feruoris zelo erga fidei ſynceritatem, quia non omitteret quin contra illam ſcribere procuraret: ſicut & contra iſtam, quæ apud Gallos excitata per Proſperum & Hilarium ſibi innotuit, & antea in Africanis regionibus commotam non ignorauit, cuíque nomen quod poſtea accepit non indidit, quia in ſuo tempore compreſſa pleniter non obmutuit. Sed poſt obitum illius, auctoritate Apoſtolicæ Sedis, per beatum Cæleſtinum, inſtantia ſancti Proſperi, ex delegatione ipſius ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ, verbis præfati venerabilis Auguſtini Synodali cenſura eſt redarguta, conuicta, atque ſopita, veluti ſupraſcriptus beatus Cæleſtinus in memorata epiſtola demonſtrat dicens, Dilectiſſimis fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auſonio, Archadio, Filtanio, & ceteris Galliarum Epiſcopis Cæleſtinus.] & ad locum, Filij noſtri præſentes Proſper & Hilarius, quorum circa Deum noſtrum ſollicitudo laudanda eſt, tantum neſcio quibus preſbyteris illic licere, qui diſſenſioni Eccleſiarum ſtudeant, ſunt apud nos proſecuti, vt indiſciplinatas quæſtiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare aduerſantia veritati. Sed veſtræ dilectioni hoc iuſtiùs imputamus quando illi ſupra vos habent copiam diſputandi.] & item, Habetote fratres chariſſimi pro catholicæ plebis pace tractatum. ſciant ſe, ſi tamen cenſentur preſbyterij dignitate, vobis eſſe ſubiectos. ſciant omnes qui malè docent, quòd ſibi diſcere magis competat quàm docere. Nam quid in Eccleſiis vos agitis, ſi illi ſummam teneant prædicandi?] Epiſt. VIII.

Ad cuius iuſſionem prædicti Galliarum Epiſcopi Synodum habuerunt, & huiuſmodi prauè ſentientes, aut reſipiſcentes pietate Eccleſiaſtica regulariter receperunt, aut in ſua vecordia & prauis ſenſibus perſiſtentes Epiſcopali atque catholica & Apoſtolica auctoritate à conſortio fidelium ſegregauerunt, ſicut epiſtola amicalis

Fausti ad Lucidum presbyterum, & libellus eiusdem presbyteri Lucidi in Synodo porrectus Episcopis apertè demonstrat. quæ vtraque, & epistolam scilicet & correctionis libellum, ad demonstrandum rei euidens documentum, quia non quærimus de mendacio adstruere veritatem, hîc inserere necessarium duximus.

Tom. I. Concil. Galliæ p. 148. Epistola Fausti ad Lucidum presbyterum. *Domino deuinctissimo, & mihi speciali affectu venerando & suscipiendo fratri, Lucido presbytero Faustus. Grandis caritas est parum cauti fratris errorem per Dei gratiam & adiutorium magis velle curare, quàm sicut summi Antistites meditantur ab vnitate suspendere. Quid possum de hoc sensu sicut vis cum vnanimitate tua per litteras loqui, cùm te præsens multa & blanda & humili conlocutione nunquam potuerim ad viam veritatis attrahere? Loquentes ergo de Dei gratia & obedientia hominis, id omnimodo statuere debemus, vt neque proni in sinistram, neque importuni in dexteram, regia magis gradiamur via. Illud autem venerationem tuam dixisse miratus sum, quòd nullus vnquam sub religiosa professione contra catholicam fidem vel scripserit vel prædicauerit, cùm plurimi multiplices & profanos errores suos etiam scriptorum monumentis crediderint inserendos, qui tamen Christiano nomine gloriabantur. Breuiter ergo dicam, quantum cum absente loqui possum, quid sentire cum catholica Ecclesia debeas. Id est vt cum gratia Domini operationem baptizati famuli semper adiungas, & eum qui prædestinationem excluso labore hominis asserit cum Pelagij dogmate detesteris. Anathema ergo illi, qui inter reliquas Pelagij impietates hominem sine peccato nasci, & per solum laborem posse saluari, damnanda præsumptione contenderit, & qui eum sine gratia Dei liberari posse crediderit. Item anathema illi, qui hominem cum fideli confessione solenniter baptizatum & asserentem catholicam fidem, & postmodum per diuersa mundi huius oblectamenta & tentamenta prolapsum, in Adam & originale peccatum periisse asseruerit. Item anathema illi, qui per Dei præscientiam hominem deprimi in mortem dixerit. Item anathema illi, qui dixerit illum qui periit non accepisse vt saluus esse posset. Item anathema illi, qui dixerit quòd vas in contumeliam non possit adsurgere, vt sit vas in honorem. Item anathema illi, qui dixerit quòd Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines saluos esse velit. Cùm autem ad nos in Christi nomine veneris, aut cùm à sanctis sacerdotibus euocatus fueris, tunc opportuna si Dominus iusserit locis suis testimonia proferemus, quibus & quæ catholica sunt manifestentur, & quæ catholicis contraria destruantur. Nos autem per inluminationem Christi veraciter & confidenter asserimus, & eum qui periit per culpam, saluum esse potuisse per gratiam, si gratiæ ipsi famuli laboris obedientiam non negasset, & eum qui per gratiam ad bonæ consummationis metas seruitio obsequente peruenit, cadere per desidiam & perire potuisse per culpam. Nos ergo per medium Christo duce gradientes, post gratiam sine qua nihil sumus laborem officiosæ seruitutis asserimus: sed omni modo arrogantiam & præsumptionem laboris excludimus. vt totis viribus desudantes ne gratia in nobis euacuetur, quicquid de manu Domini susceperimus*

mus, donum pronuntiemus esse non pretium. scientes laboris ipsius fructum officij rem esse, non meriti, cum Euangelista dicentes, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. *Hæc quæ strictim pro epistolæ breuitate memorata sunt aut recipere se, aut respuere, vnanimitas tua recurrente sermone respondeat. Ceterùm qui hanc veritatis mensuram gratia præcedente & conatu adsurgente non sequitur, dignus erit qui sacris liminibus arceatur. Ego tamen indiuiduam mihi bonitatem tuam toto syncerae benignitatis amplexu in via retinens, intra matris Ecclesiæ gremium permanere repudiato hoc errore desidero. qui si citò respuatur, ignorantia fuisse videbitur: blasphemia verò reputabitur, si pertinaciter defendatur. Grauem namque in auctorem retorquemus inuidiam, si dicamus quòd ei possibilitatem capessendæ salutis noluerit dare qui periit: cum minimè negare possimus, quòd mandati præuaricatorem in iudicij sui examinatione damnabit. Qui enim non est obnoxius de suscepto, nescio quomodo reus possit esse de perdito. ac sic peccantes in Deum, cuius in primis incautiùs asseruimus gratiam, in postremis eius videbimur impugnare iustitiam. Huius autem epistolæ exemplar mecum retineo, in conuentu sanctorum Antistitum, si ita necesse fuerit, proferendum. Quam si suscipiendam putauerit fraternitas tua, aut subscriptam manu propria mox remittat, aut sequentibus scriptis omnino se improbasse respondeat. Quòd si eam subscriptam, vt dixi, remittere nolueris, apertè adhuc se in errore persistere ipso silentio comprobabis. ac proinde iam necessitatem mihi facies ad personam tuam publicis conuentibus exponendam. Et ideo secundùm hæc quæ à me sunt directa rescribe, vt ea remotis circuitionibus aut agnoscas, aut respuas.* Item alia manu. *Faustus exemplar epistolæ meæ relegi & subscripsi.*

Luc. 17. 10.

Item exemplar libelli Lucidi presbyteri. *Dominis beatissimis & in Christo reuerentissimis patribus, Eufronio, Viuentio, Veriano, Paulo, Eutropio, Marcello, Claudio, Leontio, Mamerto, Auxanio, Megetio, Leontio, Croco, Vrsicino, Fonteio, Patienti, Fausto, Græco, Claudio, Basilio, Prætextato, Pragmatio, Viuentio, Ioanni Episcopo, Theoplasto, Iuliano, Opilioni, Leocadio, Amicali, & Licinio presbyteris Lucidus. Correptio vestra salus publica, & sententia vestra medicina est. vnde & ego summum remedium duco, vt præteritos errores accusando excusem, & salutifera professione me diluam. Proinde iuxta prædicandi recentia statuta Concilij, damno vobiscum sensum illum, qui dicit laborem humanæ obedientiæ diuinæ gratiæ non esse iungendum. qui dicit post primi hominis lapsum ex toto arbitrium voluntatis extinctum. qui dicit quòd Christus dominus & saluator noster mortem non pro omnium salute susceperit. qui dicit quòd præscientia Dei hominem violenter compellat ad mortem, vel quòd Dei pereant voluntate qui pereunt. qui dicit quòd post acceptum legitimè baptismum in Adam moriatur quicumque deliquerit. qui dicit alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædestinatos. qui dicit ab Adam vsque ad Christum nullos ex Gentibus per primam Dei gratiam, id est per legem naturæ in aduentum Christi fuisse saluatos, eo quòd liberum arbitrium ex omnibus in primo parente perdiderint. qui dicit Patriarchas ac Prophetas vel summos quosque Sanctorum, etiam ante redemptionis*

tempora, in paradisi habitatione deguisse. qui dicit ignes & inferna non esse. Hæc omnia quasi impia & sacrilegiis repleta condemno. Ita autem assero gratiam Dei, vt adnisum hominis & conatum gratiæ semper adiungam: & libertatem voluntatis humanæ non extinctam, sed attenuatam & infirmatam esse pronuntiem. & periclitari eum qui saluus est, & eum qui periit potuisse saluari. Christum etiam Deum ac saluatorem nostrum, quantum pertinet ad diuitias bonitatis suæ, pretium mortis pro omnibus hominibus obtulisse. & quia nullum perire velit qui est saluator omnium hominum maximè fidelium, diues in omnibus qui inuocant illum. Et quia in tantis rebus conscientiæ satisfaciendum est, memini me antè dixisse quòd Christus pro his tantùm quos credituros præsciuit aduenisset, sententias Dominicas sequens, quibus ait, Sicut filius hominis venit non ministrari, sed ministrare, & animam suam redemptionem dare pro multis. *& illud,* Hic est calix sanguinis mei noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. *vel illud Apostoli,* Sicut semel statutum est hominibus mori, ita & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. *Nunc verò sacrorum testimoniorum auctoritate, quæ abundè per spatia diuinarum scripturarum inueniuntur, & seniorum doctrinæ ratione patefacta, libens fateor Christum etiam pro perditis aduenisse, qui eodem nolente perierunt. Neque enim fas est circa eos solùm qui videntur esse saluati, immensæ diuitias bonitatis ac beneficia diuina concludi. Nam si Christum his tantùm remedia attulisse dicimus qui redempti sunt, videbimur absoluere non redemptos, quos pro redemptione contempta constat esse puniendos. Assero etiam per rationem & ordinem sæculorum alios lege gratiæ, alios lege Moysi, alios lege naturæ, quam Deus in omnium cordibus scripsit, in spe aduentus Christi fuisse saluatos: nullos tamen ex initio mundi ab originali nexu nisi intercessione sacri sanguinis absolutos. Profiteor etiam æternos ignes & infernales flammas factis capitalibus præparatas, quia perseuerantes in finem humanas culpas meritò sequitur diuina sententia, quam iustè incurrunt qui hæc non toto corde crediderint. Orate pro me domini sancti & Apostolici patres.* Lucidus presbyter hanc epistolam manu propria subscripsi, & quæ in ea astruuntur assero, & quæ sunt damnata damno.]

Matth. 20. 28. Matth. 26. 28. Hebr. 9. 27.

Hæc autem ideo his scriptis interponere dignum duximus, vt manifestum fiat, quia quædam isti moderni Prædestinatiani dicunt, quæ & veteres hæretici antè dixerunt. in quibus catholica & Apostolica auctoritate & isti, longè pòst exorturi atque futuri, deuicti & prædamnati fuerunt, sicut Prosper in præfato libro contra Cassiani Abbatis librum edito ad locum dicit, Venerabilis, inquiens, memoriæ Pontifex Cælestinus, cui ad catholicæ Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis non examen iudicij, sed solum sententiæ remedium esse præstandum, Cælestium quasi non discussi negotij audientiam postulantem totius Italiæ finibus iussit extrudi. Adeo & prædecessorum suorum statuta & decreta Synodalia inuiolabiliter seruanda censebat, vt quod

Sub finem libri.

ſemel meruerat abſcidi nequaquam admitteret retractari. Nec verò ſegniore cura ab hoc eodem morbo Britannias liberauit: quando quoſdam inimicos gratiæ, ſolùm ſuæ originis occupantes, etiam ab illo ſecreto excluſit Oceani, & ordinato Scottis Epiſcopo, dum Romanam Inſulam ſtudet ſeruare catholicam, fecit etiam barbaram Chriſtianam. Per hunc virum etiam Orientales Eccleſiæ gemina peſte purgatæ ſunt: quando Cyrillo Alexandrinæ vrbis Antiſtiti, glorioſiſſimo fidei catholicæ defenſori, ad debellandam Neſtorianam impietatem Apoſtolico auxiliatus eſt gladio; quo etiam Pelagiani, dum cognatis confœderantur erroribus, iterum proſternerentur. Per hunc virum intra Gallias iſtis ipſis, qui ſanctæ memoriæ Auguſtini ſcripta reprehendunt, maleloquentiæ eſt adempta libertas. quando conſulentium actione ſuſcepta, & librorum qui errantibus diſplicebant pietate laudata, quid oporteret de eorum auctoritate ſentiri ſancto manifeſtauit eloquio, euidenter pronuntians, quantum ſibi præſumptionis iſtius nouitas diſpliceret, qua auderent quidam aduerſus antiquos magiſtros inſolenter inſurgere, & indiſciplinata calumnia prædicationi veritatis obſtrepere, Auguſtinum, inquiens, ſanctæ recordationis virum, pro vita ſua atque pro meritis, in noſtra ſemper communione habuimus.] & ſequentia, ſicut ex epiſtola eiuſdem Papæ ſuprà poſuimus. Quia nihilominus ex delegatione Apoſtolicæ Sedis hæc incompoſita in Gallicis regionibus compoſuerit, ſicut & in præfata epiſtola Cæleſtinus monſtrauit, iſdem Proſper in præfatione Vincentianarum obiectionum oſtendit dicens, Quidam, inquit, Chriſtianæ ac fraternæ caritatis obliti, in tantum exiſtimationem noſtram quoquomodo ſtudent lædere, vt ſuam ſe euertere nocendi cupiditate non videant. Contexunt enim, & qualibus poſſunt ſententiis comprehendunt, ineptiſſimarum quarumdam blaſphemiarum prodigioſa mendacia, eáque oſtendenda & ingerenda multis publicè priuatímque circumferunt; aſſerentes talia in noſtro eſſe ſenſu, qualia diabolico continentur indiculo. Quæ falsò in nos ad ſuſcitandam inuidiam iactitari, facilè & ſufficienter ſubſcriptione vnius probaremus anathematis, niſi malignitas eorum, qui ſe grauari putant ſi de nobis bene ſentiatur, ipſam ſubſcriptionis noſtræ breuitatem ſuſpectam eſſet habitura. Vnde ne huius querelæ inueniretur occaſio, neceſſarium conueniénſque credidimus, vt ſiue ad calumniantium animos mitigandos, ſiue ad eos quorum auribus tale aliquid inſonuit inſtruendos, quantum adiuuante Domino fieri potuerit, plenè lucidéque pandamus quid de peruerſis diffinitionibus iudicemus. Propoſitis igitur ſingillatim XVI. capitulis, ſub vnoquoque eorum ſenſus noſtri & fidei, quam contra Pelagianos ex Apoſtolicæ Sedis auctoritate defendimus, verba ponemus: vt qui paululum ſe ad legenda hæc dignati fuerint occupare, euidenter agnoſcant, impiarum profanarúmque opinionum nullum

cordibus nostris inhæsisse vestigium: & blasphemias, quas perspexerint nostra professione damnari, in earumdem repertoribus censeant debere puniri.] Hæc commota & compressa atque composita illis ita fuere temporibus.

CAPVT II.

Per quos & qualiter hæc eadem hæresis, vt de trunco amaritudinis spuria vitulamina, in tempore isto repullulauerit.

IN hoc autem tempore quidam Gothescalcus, ex Metropolis Ecclesiæ Remorum Monasterio, quod Orbacis dicitur, habitu monachus, mente ferinus, quietis impatiens, & inter suos mobilitate noxia singularis, de omnibus quæ peruersè tunc temporis sensa cognouerat, quatuor sibi elegit capitula, omnium penè peruersitatum illarum fœtidas & cænulentas feces in se continentia, quibus simplicium & deuotorum sensus peruertere, & magistri sibi nomen vsurpando, post se discipulos trahere, illísque qui ad sua vota auribus prurientes magistros sibi coaceruare decertant valeret indebitè, quoniam legitimè non poterat, vita religiosa & catholica doctrina præesse. Isque quos potuit sibi complices fecit duntaxat innotesci desiderantes, qui quoniam rectis non poterant dyscolis noti fierent. Quique à Monasterio inregulariter exiens, peragratis regionibus plurimis, in Moguntina ciuitate habitæ Synodo & Rabano Archiepiscopo libellum sui erroris porrigens, damnatus cum litteris Synodalibus ad Remorum Metropolim est remissus. quarum litterarũ exemplar hîc inserere rationabile duximus, quod ita se habet.

Reuerentissimo fratri & consacerdoti Hincmaro Archiepiscopo Rabanus seruus Christi & seruorum eius in Domino salutem. Notum sit dilectioni vestræ quòd quidam gyrouagus monachus nomine Gothescalc, qui se asserit sacerdotem in vestra parochia ordinatum, de Italia venit ad nos Moguntiam, nouas superstitiones & noxiam doctrinam de prædestinatione Dei introducens, & populos in errorem mittens. dicens quòd prædestinatio Dei sicut in bono sit ita & in malo. & tales sint in hoc mundo quidam, qui propter prædestinationem Dei quæ eos cogat in mortem ire, non possint ab errore & peccato se corrigere, quasi Deus eos fecisset ab initio incorrigibiles esse, & pœnæ obnoxios in interitum ire. Hanc ergo opinionem nuper in Synodo apud Moguntiam habita ab eo audientes, & incorrigibilem eum reperientes, annuente atque iubente piissimo rege nostro Hludouuico, decreuimus eum cum perniciosa sua doctrina damnatum mittere ad vos. quatenus eum recludatis in vestra parochia vnde primùm inordinatè recessit, & non sinatis eum ampliùs errorem docere, & seducere populum Christianum, quia iam multos seductos, vt audiui, habet, & minùs deuotos erga suam salutem, qui dicunt, Quid mihi proderit laborare in seruitio Dei? quia si prædestinatus sum ad mortem, nunquam

illam euadam: si autem malè egero, & prædestinatus sum ad vitam, sine vlla dubitatione ad æternam requiem vado. Hæc ergo paucis vobis scripsimus, intimantes qualem eius doctrinam reperimus: vos etiam valebitis de ore eius quid sentit pleniùs audire, & quid inde agendum sit iustè decernere. Dominus omnipotens sanctitatem vestram bene valentem, & pro nobis orantem, in æternum conseruare dignetur. Indéque à Synodali conuentu in Carisiaco palatio iterum auditus ab Episcopis, & ceteris quamplurimis viris Ecclesiasticis atque religiosis, qui eidem Synodo interfuerunt, videlicet Wenilone Sennensium Archiepiscopo, Hincmaro Remorum Episcopo, Folcoino Morinensium Episcopo, Teuderico Camaracensium Episcopo, Hrothado Suessonicæ ciuitatis Episcopo, Ragenario Ambianensium Episcopo, Immone Nouiomagensium Episcopo, Erpoino Siluanectensium Episcopo, Lupo Catalaunensium Episcopo, Yrminfrido Beluacensium Episcopo, Pardulo Laudunensium Episcopo, Teutboldo prouinciæ Lugdunensium & Lingonicæ ciuitatis Episcopo, Gernobrio Turonensium prouinciæ Episcopo, Rigboldo Remorum Chorepiscopo, Witao Camaracensium Chorepiscopo, & aliis, qui nunc Dei gratia Episcopi ordinati, tunc autem iam dictæ Synodo cum Episcopis suis secundùm Ecclesiasticum morem fuerunt. Wenilo scilicet, tunc cum Ragenario patre suo, nunc autem Rotomagensiũ Archiepiscopus, Æneas notarius sacri palatij, & modò Parisiorum Episcopus, Isaac diaconus Parduli, & nunc Lingonicæ ciuitatis Episcopus. Sed & venerabiles Abbates Synodo ipsi interfuere, Ratbertus Corbeiæ, Bauo Orbacis, & Halduinus Altiuillaris Monasterij, aliíque domini sacerdotes ac diaconi. Wlfadus quoque Remorum Metropolis œconomus, & Rodoaldus Archidiaconus, cum aliis sequentibus cleri ordinibus. In quorum præsentia idem Gothescalcus, sicut & in Moguntina ciuitate, inuentus hæreticus atque incorrigibilis, honore presbyterali, quem per Rigboldum Remorum Chorepiscopum, cùm esset Suessonicæ parochiæ monachus, inscio ciuitatis suæ Episcopo, vsurpauerat potiùs quàm acceperat, abiectus, & pro sua inreuocabili contumacia, secundùm leges, & Agathenses canones, ac regulam sancti Benedicti, vt improbus virgis cæsus, sicut decreuerant Germaniæ prouinciarum Episcopi, ne aliis noceret qui sibi prodesse nolebat, ergastulo est retrusus. Sed ne ille solus periret, sibi consentientes cœperunt vndecumque exsurgere, & prauam ab illo remotam doctrinam & verbo & scripto disseminare. Quo adulterino semine hæc quibus nobis iubetis respondere pullularunt capitula. Quapropter primò sciendum est, quoniam quædam prisco tempore aliter dixerunt hæretici de præfatis quatuor capitulis quæ primùm Gothescalcus sibi assumpsit, & de quinto quod postea superaddendo præsumpsit, & quædam aliter Gothescalcus, nouorum Prædestinatianorum primicerius, & scholæ dyscolæ caput dicit. Verùm quia sicut scriptum est, *Quasi stuppa col-* Eccl. 21. 10.

lecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis, & illa vetus congregatio, & ista noua complexio, sunt errore pares, quamquam diuersa fatentes. Et idcirco capitulatim de vnaquaque sententia ponendum duximus quæ illi dixerunt, & quæ isti dicunt, qui catholicorum & Apostolicæ Sedis doctrinæ contradicunt, quíque capitula à nobis ex orthodoxorum verbis excerpta discerpunt: & sic catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ magistrorum ponentes sententias, qualiter illi senserunt, & vtrum nostro collegio, an illorum diuisioni, diffinitiones eorumdem orthodoxorum faciant, Domino inspirante & cooperante, demonstrare curabimus, cùm sectæ pestiferæ catholicorum sensibus respondere, & de capitulis à nobis excerptis rationem reddere cœperimus.

CAPVT III.

De Fulgentio, ex cuius libris ad suam confirmandam sententiam exempla Prædestinatiani ponunt.

VNDE præmonemus quemque Lectorem, ne prauorum hæreat sensibus, cùm in illorum scriptis testimonia inuenerit posita de libris Fulgentij, quòd reprobi prædestinati sunt non ad malum, sed ad interitum. quæ in libro ad Monimum, quasi in defensione beati Augustini, sæpiùs replicat. Vnde non est necesse catholicis ab illo hanc beati Augustini excusationem suscipere, quia satis superque idem beatus Augustinus se hinc excusauit, atque retractando defendit. & Legatus Romanæ Ecclesiæ fidelisque eius interpres beatus Prosper, de cuius libris recipiendis in catalogo orthodoxorum memoriam faciens sanctus Gelasius inter alios ita dicit, *Item opuscula beati Prosperi viri religiosissimi*, pro illo nobis satissimè satisfacit: & quoniam non dicendum neque credendum nobis sit, Deum prædestinasse ad interitum reprobos, sed pœnam reprobis prædestinasse, nos credere & docere euidentissimè instruit. Non tamen venerandum Fulgentium pro hoc dicto in cunctis reicimus. neque illũ in hoc dicto, videlicet vt reprobi à Deo prædestinati ad interitum credi vel dici debeant, sicut Augustinum, in his duntaxat quæ inde dixerat in præfatis libris, videlicet de correptione & gratia, de Prædestinatione sanctorum, & Bono perseuerantiæ, & Hypomnesticon sex quæstionum contra Pelagianos & Cælestianos, & in libro de Prædestinatione gratiæ, quos hinc contra æmulos suos scripserat, & sicut sanctum Prosperum, immo sanctam matrem & Sedem Apostolicam sequimur. Sed sic de venerando Fulgentio dicimus, sicut in Hilarij Arelatensis epistola ad sanctum Augustinum pro hoc negotio, vnde nunc agitur, de eiusdem opuscula calumniantibus dicitur, Sed planè, inquiens, illud tacere non debeo, quòd se dicant

[Margin: In Synodo LXX. Episc.]

[Margin: Tomo VII. ante librũ de Prædest. Sanctorũ.]

tuam ſanctitatem, hoc excepto, in factis & dictis omnibus admirari.] Scimus namque ſanctum Cyprianum aliter de hæreticorum baptiſmo ſenſiſſe, quàm ſanctus Stephanus Romanæ Eccleſiæ Pontifex ſenſerit, & nunc ſancta Eccleſia teneat, tamen inter catholicos computari Doctores. Sanctus Auguſtinus quædam aliter ſanctum Hilarium ſenſiſſe quàm idem ſentiri velit, in libro VI. de Trinitate capitulo decimo monſtrat, & ſanctus Leo ad Chalcedonenſe Concilium confirmandum, eiuſdem beati Hilarij teſtimonia inter catholicorum Doctorum exempla etiam prima connumerat, & beatus Gelaſius eum, ſicut & ſanctum Auguſtinum, ac Proſperum, & Cyprianum, atque Leonem, ſiue Hieronymum receptiſſimum in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum atque inluſtrium computat. Sed & de eo vt notum eſt à notiſſimo dicitur, Hilarius Epiſcopus Romanorum Lucifer, Eccleſiarum lucerna & pretioſa lampas, pulchro auréoque ore loquitur vniuerſa.] Quædam aliter ſanctus Auguſtinus ſenſit quàm beatus Hieronymus: & item ſanctus Hieronymus quædam aliter ſenſit quàm beatus Auguſtinus, & ambo inter catholicos Doctores perſeuerant. Quædam autem aliter beatus Gregorius, de ſe præcedentium doctrinæ floribus quammaximè fauus repletus & dulcedine propenſiore profuſus ſenſit, quàm ſanctus Hieronymus, & quædam aliter expoſuit quàm ſanctus Auguſtinus expoſuerit vel correxerit, & ambos vt orthodoxos amplectitur & vt Doctores Eccleſia veneratur: quoniam vt beatus Auguſtinus in libro de baptiſmo dicit, Ideo plerumque doctioribus minùs aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis caritas, in qua fructus maior eſt, comprobetur, vel quomodo teneant vnitatem cùm in rebus obſcurioribus diuerſa ſentiunt, vel quomodo accipiant veritatem cùm contra id quod ſentiebant declaratum eſſe cognoſcunt.] Scientes ſcripturam diuinam eſſe pretioſam margaritam, quæ ex omni parte forari poteſt. & ideo diuerſo ſtylo, ſed non diuerſa fide, exponunt plura pluraliter, vt pluribus non modò ſalubriter, verùm & innoteſcant delectabiliter. Eſt etiam quia in catalogo Apoſtolicæ Sedis, vbi à beato Gelaſio Doctores catholici deſcripti & deſignati ſunt, eundem virum venerabilem Fulgentium probabilem non reperimus. Sed nec quoniam in reprobandorum deſcriptione deſignatum inuenimus, improbabilem per omnia iudicamus. Imperante ſiquidem Anaſtaſio, cuius tempore beatus Gelaſius ſeriem orthodoxorum atque inluſtrium virorum edidit, ſicut ipſius epiſtolis ad eundem directis manifeſtatur, principatus eſt in Africa Wandalorum rex Traſemundus, ſicut in Chronicis aliis, & etiam in Chronica venerabilis Bedæ preſbyteri reperimus. Cuius tempore Fulgentius in Africa claruit: quíque contra quaſdam propoſitiones eiuſdem Traſemundi reſcripſit, & contra eius perfidiam tres libros compoſuit. primum videlicet de myſterio Mediatoris, ſecundum de

Contra Donat. lib. 2. c. 5.

immensitate diuinitatis Filij Dei, tertium de sacramento Dominicæ passionis. Non tamen illum sanctus Gelasius inter scriptores Ecclesiasticos numerauit, sicut beatum Prosperum, qui temporibus beati Gelasij Papæ superuixit. Sed & ab Adam vsque ad Iustini Augusti tempora, & obitum Ioannis Papæ, quarti post beatum Gelasium, & finem Consulatus Symmachi & Boëtij, qua tempestate Wandalis præfuit Hildericus successor Trasemundi, qui post necem sanctorum & innumeras clades indignam vitam digna morte finiuit, isdem beatus Prosper Chronicam mira veritate composuit. in qua diuersarum regionum viros sanctitate & sapientia præclaros, & etiam exortos hæreticos, cum fama cuique congrua designauit, & non eundem venerabilem Fulgentium nominauit. Venerabilis siquidem Beda presbyter in Chronica sua, cùm plures alios inlustres viros descripserit, sæpè fatum Fulgentium nequaquam commemorauit. Verùm nec à quinta Synodo, quæ temporibus Vigilij vndecimi Papæ post Gelasium, sub Iustiniano Constantinopoli contra Theodorum & alios hæreticos est aggregata, ad confirmandam fidem catholicam inter alios orthodoxos Doctores inuenitur descriptus. Quin nec à VI. Synodo vniuersali, Constantinopoli celebrata temporibus Agathonis tricesimi primi Papæ à B. Gelasio, sub Constantino principe, inter catholicorum Doctorum testimonia suorum librorum mentio habita reperitur. præsertim cùm plures, qui post eundem Fulgentium in Ecclesia claruerunt, ad confirmandam fidem catholicam in testimonium deuocati reperiantur. Vnde si aliter de prædestinatione Dei dixit, quàm sanctus Augustinus in præfatis libris ad sibi obiecta rescriptis correxit, & aliter etiam quàm beatus Prosper ex delegatione Sedis Apostolicæ iussu sancti Cælestini diffiniuit, alitérque quàm ipsa sancta Sedes Apostolica dicta suscepit ac dici voluit, ipse viderit. Sed & nos quid inde dixerit, quia cunctis legentibus est manifestum, ignorare non possumus.

CAPVT IV.

De Apostolica Sede sequenda, cuius doctrinæ inniti & auctoritatem sequi debemus.

SEQVIMVR autem quæ catholica & Apostolica nos docet sancta Romana Ecclesia, quæ nos in fide genuit, catholico lacte aluit, vberibus cælo plenis ad solidum cibum nutriuit, disciplina orthodoxa ad perfectum virum perduxit, & ad alios instruendum sua probatione instituit, atque in doctrinali cathedra fautore & adiuuante Domino sublimando constituit. sicut sanctus Innocentius ad Decentium Episcopum Eugubinum scribit dicens, Quis enim nesciat, aut non aduertat id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ

Epist 29. in princip.

Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superduci aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum. præsertim cùm sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulásque interiacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus aut eius successores constituerint sacerdotes. aut legant si in his prouinciis alius Apostolorum inuenitur aut legitur docuisse. Qui si non legunt, quia nusquam inueniũt, oportet eos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur amittere.]

CAPVT V.

De consuetudine Gothescalci & complicium eius, & de libris eorum de quibus quædam hîc excerpta ponuntur.

PRÆMONEMVS etiam Gothescalci & complicium eius fore consuetudinem, vt catholicorum testimonia, prælatis Doctorum atque librorum nominibus, excerpta detruncent, & ad suos sensus, sicut & scripturarum sententias, inflectere curent, quatinus auditorum sibi sensus, si minùs cauti fuerint, conciliare præualeant. Vnde quisque illorum scripta relegens memoretur quod dicitur, *Frigidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba*, &, *carpe botrum, caue spinam.* Qua de re secundùm Apostolum omnia probantes & quæ bona sunt retinentes, quæ ipsi dixerint quæque auctorum exemplis confirmare voluerint conferentes, ea quæ illi detruncata vel compilata ad suam confirmandam sententiam proferunt, in libris auctorum, de quibus testimonium donant, videant si meraca veritate sunt excerpta quæ proferunt. vt ne his incautè credentes quæ prolata sunt, per vias quæ bonæ quidem videntur esse, sed earum finis ad interitum ducit, in infidelitatis voraginem demergantur: sed faciant sicut præceptum est, *State super vias, & interrogate quæ sit via bona, & ambulate in ea.* His ita præmissis, ponamus quæ Gothescalcus, signifer & præuius atque huius prauæ doctrinæ modernus resuscitator, de primo capitulo, vnde versatur quæstio, in libro suæ virosæ conscriptionis Archiepiscopo Rabano porrecto scribat dicens, Tandem, inquit, legi librum venerande Pontifex tuum, in quo positum reperi, quòd impij quoque siue reprobi non sint diuinitùs ad damnationem prædestinati.] & post aliquanta, Præsciuit inquam illos pessimum habituros ortum, peiorem obitum. prædestinauit autem eos ad luendum perenne tormentum & sempiternum interitum.] & iterum post aliquanta, Quia re vera sicut electos omnes prædestinauit ad vitam per gratuitum solius gratiæ suæ beneficium,

[Margin: 1. Thess. 5. 21.; Hier. 6. 16.]

„ quemadmodum veteris & noui testamenti paginæ manifestissimum
„ præbent sollerter ac sobriè considerantibus indicium, sic omninò
„ & reprobos quosque ad æternæ mortis prædestinauit supplicium,
„ per iustissimum videlicet incommutabilis iustitiæ suæ iudicium.]
Inde & in chartula suæ professionis ad eundem Rabanum Episco-
„ pum ita dicit, Ego Gothescalcus credo & confiteor, profiteor & te-
„ stificor ex Deo patre, per Deum filium, in Deo Spiritu sancto,
„ & adfirmo atque approbo coram Deo & Sanctis eius, quòd gemina
„ est prædestinatio, siue electorum ad requiem, siue reproborum ad
„ mortem: quia sicut Deus incommutabilis ante mundi constitutio-
„ nem omnes electos suos incommutabiliter per gratuitam gratiam
„ suam prædestinauit ad vitam æternam, similiter omninò omnes re-
„ probos, qui in die iudicij damnabuntur propter ipsorum mala me-
„ rita, idem ipse incommutabilis Deus per iustum iudicium suum in-
„ commutabiliter prædestinauit ad mortem meritò sempiternam.] Et
domnus Prudentius in epistola, quam nobis veneratio vestra defe-
rente eam vobis venerabili Ænea Parisiorum Episcopo tradidit, cu-
ius in præfatis libris memoriam fecimus, quámque Weniloni suo
Archiepiscopo, & ceteris Coepiscopis, ad ordinationem eiusdem
Æneæ Prudentius ipse direxit, vt si secus ordinandus sentiret, in
ipsius ordinatione ipse nullatenus consentire deberet, ita dicit, Se-
„ cundò, vt Dei omnipotentis altissimo secretóque consilio credat at-
„ que fateatur, quosdam Dei gratuita misericordia ante omnia sæcula
„ prædestinatos ad vitam, quosdam imperscrutabili iustitia prædesti-
„ natos ad pœnam: vt id videlicet, siue in saluandis siue in damnan-
„ dis prædestinauerit, quod se præscierat iudicando esse facturum,
„ dicente Propheta, *Qui fecit quæ futura sunt.* Ratramnus nihilomi-
nus Monasterij Corbeiæ monachus libellos duos, quos nobis exa-
minandos dedistis, ea intentione elaboratos porrexit, vt ostendat
quatinus sicut electi à Deo prædestinantur ad vitam, ita & reprobi
à Deo prædestinentur ad mortem. Indéque prætermissis aliis, quo-
rum nomina hîc non necessarium recitari putauimus, quoniam in
vnam concurrunt sententiam, & in præfatis tribus libris iam vt po-
tuimus ex catholicorum auctoritate respondimus, ad capitula ve-
niamus, quæ secundò, vt legitur in lege veteri, petrinis cultellis cir-
Iosue 5. 4. cumcidenda à vestra iussione suscepimus, quorúmque noxia atque
superflua acumine catholicorum amputare curabimus.

CAPVT VI.

Exordium capitulorum de quibus agitur, vnde compositor eorum illa compilare studuerit.

AIVNT enim, præmissis commendationum suarum fabulis, in secundo capitulo, *Deum præscire & præscisse æternaliter & bona*

quæ boni erant facturi, & mala quæ mali sunt gesturi, quia vocem scripturæ dicentis habemus, Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, *fideliter tenemus & placet tenere, bonos præscisse omnino per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos: malos præscisse per propriam malitiam malos futuros, & per suam iustitiam æterna vltione damnandos. vt secundùm Psalmistam*, Quia potestas Dei est & Domini misericordia, *reddat vnicuique secundùm opera sua, & sicut Apostolica doctrina se habet*, His quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: his autem qui sunt ex contentione, & qui non adquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. *In eodem sensu idem alibi*, In reuelatione, inquit, Domini nostri de cælo cum Angelis virtutis eius in flamma ignis dantis vindictam his qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Dei nostri, qui pœnas dabunt in interitu æternas cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. *Nec prorsus vlli malo præscientiam Dei imposuisse necessitatem, vt aliud esse non posset: sed quod ille futurus erat ex propria voluntate, ille sicut Deus, qui nouit omnia antequàm fiant, præsciit ex sua omnipotentia & incommutabili maiestate. nec ex præiudicio eius aliquem, sed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari: nec ipsos malos ideo perire quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suóque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt.*] Hoc capitulum, sicut conferentes ex scripto Flori Ecclesiæ Lugdunensis ministri, quod olim in Bonoilo à venerandæ memoriæ Heriboldo Episcopo Autisiodorense accepimus, excerptum ex maxima parte inuenimus. quapropter vtcumque à ratione non inuenitur penitùs alienum. De præscientia enim Dei catholicæ fidei aduersa non loquitur. Sed prætermisit insulsus excerptor, quod ibidem inuenerat dare exemplum de electis dono gratiæ ad vitam æternam, volens quædam per suam sapientiam addere. Et ideo quæcumque inuenit ex retributione iustitiæ reddenda impiis coaceruare exempla curauit. Dicens enim bonos præscisse omnino per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos, tacuit æqualia merita, & doni gratiæ prætermisit exempla. Sícque subsecutus adiunxit, malos præscisse per propriam malitiam malos futuros, & per suam iustitiam æterna vltione damnandos. Vnde quæ alieno labore exempla collecta inuenit, inordinato ordine posuit. Deinde postquam inordinatè posuit quod ordinatè alterius ore accepit, nec ipsos malos ideo perire quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suóque vitio in massa damnationis vel merito originali vel etiam actuali permanserunt, sine vlla interpositione in tertio capitulo subdidit, Sed & de prædestinatione Dei

Dan. 13. 42.
Psal. 61. 12.
Rom. 2. 7.
2. Thess. 1. 7.

Rom. 9. 21. placuit, & fideliter placet iuxta auctoritatem Apostolicam quæ dicit, *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam*, vbi & statim subiungit, *Quòd si volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata siue præparata in interitum, vt ostenderet diuitias gratiæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam*, fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam & prædestinationem impiorum ad mortem.] Dat, sicut longè ante nos dictum est, sine mente sonum. Paululùm præmisit, quia suo vitio mali in massa damnationis vel merito originali vel etiam actuali permaneant, & statim subiunxit, quia placuit & fideliter placet fidentérque fatetur, prædestinationem electorum ad vitam & prædestinationem impiorum ad mortem. & quomodo hoc possit vtrumque fieri videre non possumus, scilicet vt & in massa damnationis relicti permaneant, & item iidem prædestinati à Deo ipsius prædestinatione ad mortem vadant. Si enim ita constantem posuisset sententiam, sicut Florus eam in sermone suo posuit, vnde hanc iste compilauit, bene eam quisque intelligeret, quia rectè constaret. Ait enim, vt audiuimus & apparet, isdem vir doctus penè in principio scripti sui, Præsciuit ergo sine dubio Deus, & bona quæ boni erant facturi, & mala quæ mali erant gesturi: sed in bonis ipse fecit sua gratia vt boni essent, in malis verò non ipse fecit vt essent mali, quod absit, sed tantùm præsciuit eos proprio vitio tales futuros. Neque enim præscientia Dei imposuit eis necessitatem vt aliud esse non possent: sed tantùm quod illi futuri erant ex propria voluntate, ille vt Deus præuidit ex sua omnipotenti maiestate.] & post plurima, Nemo ex Dei præiudicio, sed ex merito propriæ iniquitatis condemnatur.] & iterum supra ante multa quàm ad hæc perueniret, In malis verò & impiis non prædestinauit omnipotens Deus malitiam & impietatem, id est vt mali & impij essent, & aliud esse non possent, sed quos præsciuit & præuidit malos atque impios futuros proprio vitio, prædestinauit æternam damnationem qua ipsi punirentur iusto iudicio, non quia aliud esse non potuerunt, sed quia aliud esse noluerunt.] Quam sententiam sic haberi in rotula ab Heriboldo accepta relegimus: sed in illa, quam ex scrinio Ebonis Episcopi Gratianopolitani per quendam accepimus, aliter constare inuenimus. quam falsatam nequaquam discredimus, cùm in his duobus capitulis, ipsius religiosi & docti viri à compilatore eorum scriptum commixtum atque confusum & detruncatum reperiamus. In Heriboldi namque rotula sicut præmisimus scriptum relegimus: & in rotula, quam sicut dictum est, ex scrinio Ebonis accepimus, Ipse eos prædestinauit ad æternam damnationem iusto iudicio, scriptum inuenimus, quod iste in fine capituli posuit, suóque vitio in massa damnationis vel merito originali vel etiam actuali permanserunt.]

Melius ille poſuit, immo ille bene quia iſte malè. Videlicet inquit Florus, omnipotentem Deum in malis ipſorum malitiam præſciſſe quia ex ipſis eſt, non prædeſtinaſſe quia ex illo non eſt: pœnam verò illorum & præſciſſe quia Deus eſt, & prędeſtinaſſe quia iuſtus eſt. Quam ſententiæ particulam iſte compilator de conſequentia præcedentis ad iſtud reſeruauit capitulum. Cui coniunctum eſt in Flori ſcripto, vt & illis ſit meritum ſuæ damnationis, & in illo poteſtas & iudicium iuſtè damnantis. Non enim prædeſtinat Deus niſi quæ ipſe erat facturus: præſcit verò multa quæ ipſe facturus non eſt, ſicut omnia mala, quæ vtique mali faciunt, non ille. ipſóſque malos non ideo perire quia boni eſſe non potuerunt, ſed quia boni eſſe noluerunt, & ſuo vitio vaſa iræ aptata in interitum perſeuerauerunt. Quod furatus iſte compilator de medio, ſciens ſe daturum iſtud Apoſtolicum exemplum, ne mox redargueretur à cunctis legentibus, in capitulo altero coniunxit, ſuo vitio in maſſa damnationis vel originali vel actuali merito permanſerunt. Quæ perſpicientes, ſubuenit nobis quod dixit Macarius Antiochenus Epiſcopus redargutus in ſexta Synodo coram Imperatore Conſtantino, quare detruncauerit teſtimonia catholicorum, quæ conlata ex libello illius libris authenticis furatus ea fuerat comprobatus, Ad hoc enim inquiens egi, vt intentionem meam potuiſſem ſtatuere. Actione VIII. Sic & iſte ad hoc illius viri docti compoſita ſcripta ſcienter malè depoſuit, vt ſuam prauam intelligentiam, quia ex veritate non poterat, mendacio confirmaret. feſtinans falſa oſtentare, vt poſſet vera ſubripere, aut inſcius, aut oblitus, quia pictores mendam cum alis ſine pedibus, quoniam diu conſtare non poteſt, ſunt ſoliti pingere, quæ à prauè ſentientibus & incautis & inconſideratis laqueos protendentibus inconſtabilis & aranearum caſſibus ſimilis ſolet protendi. Sed ſicut ſcriptum eſt, *Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum.* Prou 1. 17.

CAPVT VII.

De exemplo Apoſtolico, quod capitulorum compilator ad ſuam confirmandam ponit ſententiam.

EXEMPLVM denique ponit compilator capitulorum beati Pauli Apoſtoli, quia ſicut ſunt electi prædeſtinati ad vitam, ita & impij à Deo ſint prædeſtinati ad mortem, dicens, *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Rom. 9. 21. Vnde videndum eſt, ſi vaſa iræ aptata vel præparata ſunt à Deo, ſcilicet eius prędeſtinatione, in interitum. Ergo iniquus Deus, qui infert iram puniens eos quos tales prædeſtinauit. Sed nunquid iniquitas eſt apud Deum? abſit. Si autem Dei prædeſtinatione vaſa iræ non ſunt aptata vel præparata in interitum, quid

adiuuat illum istud exemplum ad suam confirmandam sententiam, qua dicit quia impij sunt à Deo prædestinati ad mortem? Hoc etiam exemplum & Prædestinatiani, sicut Hyginus in suprà memorato illorum libello dicit, ad suam confirmandam sententiam protulerunt. quod beatus Augustinus in epistola ad Sixtum presbyterum
Epist.105. alio sensu exponit dicens, Sed si vasa sunt iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem quæ illis debita redditur, sibi hoc imputent, qui ex ea massa facti sunt, quam propter vnius peccatum, in quo omnes peccauerunt, meritò Deus iustéque damnauit. Si autem vasa sunt misericordiæ, quibus ex eadem massa factis supplicium debitum reddere noluit, non se inflent, sed ipsum glorificent, qui eis misericordiam non debitam præstitit.] & aliquanto superiùs, *Ergo cui vult*
Rom. 9. 18. *miseretur, & quem vult obdurat.* Talibus itaque dicamus cum Apostolo, non enim melius illo inuenire possumus quid dicamus, *O*
Rom. 9. 10. *homo tu quis es qui respondeas Deo?* Quærimus namque meritum obdurationis, & inuenimus. merito namque peccati vniuersa massa damnata est, nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: at potiùs vt non impertiatur hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiæ, nec inuenimus, quia nullum est, ne gratia euacuetur si non gratis donatur, sed meritis
Cap. XVII. redditur.] Sed & sanctus Gregorius in libro Moralium XXXIV. non
Iob. 41. 24. inconuenienti comparatione de refuga spiritu dicit, *Qui factus est vt nullum timeret.* Sic quidem factus est per naturam, vt conditorem suum castè timere debuisset, timore videlicet sobrio, securo, non timore quem foras caritas mittit, sed timore qui in sæculum sæculi permanet: sed sua peruersitate talis factus est vt nullum timeret. Relicto eo qui verè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse iudicauit, & tanto magis infra se cecidit, quanto magis se contra gloriam sui conditoris erexit.] Sic & vasa quæ in massa humani generis, bono scilicet vase Adam, in quo fuimus omnes boni à Deo bono facti, si ipse in eo statu permaneret in quo factus fuerat rectus, pereunte illo suggestione diabolica & vitio proprio, in quo periuimus omnes, facti sumus vasa iræ, præparata vel aptata siue perfecta in perditionem. De qua si nullus eriperetur, inreprehensibile esset Dei iudicium: quia autem multi eripiuntur, ineffabilis gratiæ Dei est donum. Et item beatus Gregorius in libro XXIX. Moralium dicit,
Cap. VI. Diabolus quippe vel homo ab statu conditionis propriæ elata mente
Esa. 14. 14. corruerunt, vt vel ille diceret, *Ascendam super altitudinem nubium, simi-*
Gen. 3. 5. *lis ero altissimo*, vel iste audiens crederet, *Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij.* Idcirco ergo vterque cecidit, quia esse Deo similis, non per iustitiam, sed per potentiam concupiuit. Sed homo per gratiam liberatus, qui Dei similitudinem peruersè appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longè Deo imparem se esse cognoscens clamat,

Domine quis similis tibi? Diabolus verò, in lapsu sui criminis iustè dimissus, in mensura ruinæ suæ minimè permansit: sed quanto diutiùs ab omnipotentis Dei gratia defuit, tanto magis reatum criminis cumulauit. Nam qui ideo cecidit, quia peruerso ordine Deo similis esse voluit, eousque perductus est, vt Antichristus veniens videri Deo similis dedignetur, atque eum, quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus putet inferiorem.] Sic & de vasis iræ in perditionem propria iniquitate perfectis, *qui se*, sicut Paulus dicit, *gratia Dei emundauerit ab his*, quibus inquinatus existit, *erit vas in honorem*: qui autem in iniquitate permanere delegerit, vel iam adeo ad iniquitatem excreuerit, vt iudice Deo ex iustitiæ retributione ab iniquitate redire non possit, sicut legitur de Pharaone obdurato quia gratia non emollito, & de his qui sunt in reprobum sensum traditi quia gratia non liberati, erit vas in contumeliam, & perfectum in perditionem. de qua qui non eripitur, sicut est inreprehensibile Dei iudicium, ita & inexcusabiliter atque inrefragabiliter tormentum patietur æternum. Sic enim aptata ad interitum vasa sunt iræ, sicut & Apostolus isdem dicit *natura filios iræ*. non qua primus homo est conditus, sed qua post peccatum ipsius ex maledicto semine quisque est generatus. vnde soli saluantur qui Saluatoris gratia salui fiunt, & Psalmus dicit, *Factus sum tanquam vas perditum*. quod exponit Hieronymus, homo perditus per peccatum.

Psal.34. 10. — 2.Tim.2. 21. — Ephes.2. 3. — Psalm.30. 13.

CAPVT VIII.

Vnde Prædestinatiani auctoritatem, potiúsque opinionem huiuscemodi expositionis Apostolici capituli, non sibi profuturam quia ex mendacio sumpserint.

CETERVM non latet nos vnde compilator capitulorum hunc sententiæ Apostolicæ sensum cum fiducia ad suum suorúmque complicium errorem adstruendum adsumpserit: nimirum de verbis Fulgentij, qui sicut suprà posuimus, ad Monimum de prædestinatis ad interitum, quasi sub defensione sancti Augustini, scripserat exponendo verba illius quæ dixerat in libro de Perfectione iustitiæ hominis. Legente me, inquis, librum de Perfectione iustitiæ hominis, testimonium Prophetæ in ordinem relegens, auditu cauto pedetentim paululùm retractaui, & cetera, vsque dum à beato Augustino ibidem dicitur, sed in eo genere hominum quod prædestinatum est ad interitum. Hîc dicta sancti Augustini determinans, & ad me intentionem tuarum dirigens litterarum, dicis sentire me iam, cur iterum hæc inculces, scilicet quod sæpiùs reluctanti mihi prædestinationem non tantùm in bono dici, sed etiam in malo.] Postea autem adsumit testimonium sancti Augustini ex libro

Lib.1.ad Mon.c.3.

ſecundo de Baptiſmo paruulorum ad Marcellinum, vt ſuam valeat confirmare ſententiam quia ſunt damnandi prædeſtinati ad pœnam. In quo libro tractans hoc Apoſtolicum teſtimonium ita dicit, Quia cauſam iniquitatis ſuæ ex propria homo habuit voluntate, propterea beatus Paulus *ſuſtinuiſſe* aſſerit *Deum in multa patientia vaſa iræ aptata in interitum.* & poſt paululum, In hoc itaque iſta vaſa Deus aptauit in quod prædeſtinauit, hoc eſt in interitum: illum vtique interitum, quem Paulus malis repentè ſuperuenturum demonſtrat dicens, *Cùm enim dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus.*] Poſt quæ ſubiunxit in eodem libro de beato Auguſtino dicens, Et vt manifeſtiore, inquit, dictorum eius indicio noſtra fulciatur aſſertio, aliquid nobis ponendum eſt de libro quem ſcripſit de Prædeſtinatione ſanctorum, quo manifeſtiùs oſtendit ſine prædeſtinatione præſcientiam Dei eſſe poſſe, prædeſtinationem verò ſine præſcientia eſſe non poſſe.] & poſt pauca, Non autem ignoras, etiam præterito tempore illi luculentiſſimo ſancti Auguſtini operi, quod ſcripſit de Prædeſtinatione ſanctorum, à quibuſdam Gallis obiectum quòd beatus Auguſtinus in aſſertione prædeſtinationis diuinæ peccatores non ad ſolum prædeſtinatos diceret iudicium, ſed etiam ad peccatum. cuius dicta, quia ipſe celeri præuentus eſt obitu, Proſper vir eruditus & ſanctus recta defendit fide & copioſo ſermone. Ex quibus Gallorum capitulis vt non multa nunc ponamus, ne libellum iſtum quem prolixum facere diſputandi neceſſitas cogit prolixiorem voluntas facere videatur, duarum reſponſionum loca duximus inſerenda. Decima quarta quippe Gallorum obiectio ſic habetur. Quòd qui Euangelicæ prædicationi non credunt ex Dei prædeſtinatione non credant, & quòd Deus ita diffinierit, vt quicumque non credunt ex ipſius conſtitutione non credant. Huic itaque prauitati, quæ beati Auguſtini dictis non ex veritate ſed ex liuore obiciebatur, tali Proſper ſermone reſpondit, Infidelitas non credentium Euangelio nequaquam ex Dei prædeſtinatione generatur. bonorum enim Deus auctor eſt, non malorum. Prædeſtinatio igitur Dei ſemper in bono eſt, aut ad retributionem iuſtitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ. Vniuerſæ enim viæ Domini miſericordia & veritas. Proinde infidelitas non credentium non ad conſtitutionem Dei ſed ad præſcientiam referenda eſt, quæ non ideo neceſſitatem non credendi intulit, quia falli de ea quæ futura erat infidelitate non potuit. Decima quinta etiam obiectio his verbis inſerta eſt. Quòd idem ſit præſcientia quod prædeſtinatio. Cui Proſper ſic reſpondit. Qui præſcientiam Dei in nullo ab ipſius prædeſtinatione diſcernit, quod tribuendum eſt Deo de bonis, hoc ei etiam de malis conatur adſcribere. Sed cùm bona ad largitorem cooperatorémque eorum Deum, mala autem ad voluntariam rationalis creaturæ nequitiam referenda ſint, dubium non eſt ſine vlla tem-

Fulgentius ibid. c. 26.
Rom. 9. 22.
1. Theſſ. 5. 3.
Cap. 29.
Cap. 30.

temporali differentia, Deum & præſciſſe ſimul & prædeſtinaſſe quæ ipſo erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iuſto erant iudicio retribuenda. Præſciſſe autem tantummodò, non etiam prædeſtinaſſe, quæ non ex ipſo erant cauſam operationis habitura. Nos itaque, cariſſime, hæc interim pauca de libris ſancti Auguſtini, & de reſponſionibus Proſperi, ob hoc maluimus huic libello inſerere, vt cuncti nouerint quid debeant de prædeſtinatione ſanctorum impiorúmque ſentire.] Hæc ſumpta ſunt de libro Fulgentij.

CAPVT IX.

Quòd etiam Iſidorum ad ſuam confirmandam ſententiam in teſtimonium deducunt, & quædam de libris beati Auguſtini proferunt, vnde ipſe vir inſignis eos reuincit, & Fulgentius ipſe auctoritatem quam ex illo adſumunt manifeſtè diſſoluit.

ADDVCVNT etiam in teſtimonium Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum, virum doctum & legentibus in multis proficuum. qui in libro Sententiarum geminam dicit eſſe prædeſtinationem, ſiue electorum ad requiem, ſiue reproborum ad mortem. Qui hanc ſententiam in ſecundo libro cap. VI. quaſi ex verbis ſancti Gregorij de libro Moralium XXIX. vel XXV. ſiue de ſancti Auguſtini dictis, vt videtur legentibus, vel vndecumque ſumpſerit, compilauit: ſed non ita, ſicut in lectione eiuſdem libri quilibet euidentiſſimè poterit cognoſcere, ſecundùm beati Gregorij ſenſum excerpſit. Vnde poteſt opinari, vt iſte Iſidorus, in aliis doctus, in hac ſententia de reliquiis Gallorum in Hiſpaniis per ſucceſſiones remanſerit. De quibus Proſper in epiſtola ſua ad beatum Auguſtinum mandauit ad locum dicens, Poſtremò quemadmodum per hanc prædicationem propoſiti Dei, quo fideles fiunt qui præordinati ſunt ad vitam æternam, nemo eorum qui cohortandi ſunt impediatur, nec occaſionem negligentiæ habeant ſi ſe prædeſtinatos eſſe deſperent. Illud etiam qualiter diluatur quæſumus patienter inſipientiam noſtram ferendo demonſtres, quòd retractatis de hac re priorum opinionibus, penè omnium par inuenitur & vna ſententia, qua propoſitum & prædeſtinationem Dei ſecundùm præſcientiam receperunt, vt ob hoc Deus alios vaſa honoris alios contumeliæ fecerit, quia finem vniuſcuiuſque præuiderit, & ſub ipſo gratiæ adiutorio in qua futurus eſſet voluntatem & actionem præſcierit. Quibus omnibus enodatis, & multis inſuper quæ altiore intuitu ad cauſam hanc pertinentia magis potes videre diſcuſſis, credimus & ſperamus, non ſolùm tenuitatem noſtram diſputationum tuarum præſidio roborandam: ſed etiam ipſos, quos meritis atque honoribus claros caligo iſtius opinionis obſcurat, defæcatiſſimum lumen gratiæ recepturos.

Tom. VII. ante librum de Prædeſt. Sãctorum.

Nam vnum eorum, præcipuæ auctoritatis & ſpiritalium ſtudiorum virum, ſanctum Hilarium Arelatenſem Epiſcopum, ſciat beatitudo tua admiratorem ſectatorémque in aliis omnibus tuæ eſſe doctrinæ, & de hoc quod in querelam trahit, iampridem apud ſanctitatem tuam ſenſum ſuum per litteras velle conferre. Sed quia vtrum hoc facturus, aut quo fine ſit facturus, incertum eſt, & omnium noſtrûm fatigatio, prouidente hoc præſenti ſæculo Dei gratia, in tuæ caritatis & ſcientiæ vigore reſpirat, adde eruditionem humilibus, adde increpationem ſuperbis. Neceſſarium & vtile eſt etiam quæ ſcripta ſunt ſcribere, ne leue exiſtimetur quod non frequenter arguitur. Sanum enim putant eſſe quod non dolet, nec vulnus ſuperductum cute ſentiunt: ſed intelligant peruenturum ad ſectionem quod habuerit perſeuerantem tumorem.] Ad quæ ſanctus Auguſtinus eiſdem viris Proſpero & Hilario, vt præmiſſum eſt, libros de Prædeſtinatione ſanctorum, & de Bono perſeuerantiæ reſcripſit. Verùm qui contemplatur verba Iſidori, quibus ſubſequitur in præfata ſententia de gemina prædeſtinatione dicens, Vtraque diuino aguntur iudicio, vt ſemper electos ſuperna & interiora ſequi faciat, ſempérque reprobos vt infima & exteriora delectentur deſerendo permittat, ſic vt ignoret homo terminum lucis & tenebrarum, vel vtriuſque rei quis finis ſit.] & reliqua quæ ſequuntur, & relegit locum verborum beati Gregorij in præfato libro Moralium, vbi dicit, *Indica mihi ſi noſti*
Iob 38. 18. *omnia, in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus ſit, vt deducat vnumquodque ad terminos ſuos, & intelligat ſemitas domus eius*, apertè conſpicit noluiſſe intelligi beatum Gregorium, reprobos à Deo prædeſtinatos ad mortem, ſicut electi ab eo ſunt prædeſtinati ad vitam.
Lib xxix. cap 9. Iob. 38. 20. Ait enim inter cetera quæ pleniùs in ſuis locis lector inueniet, *Et intelligas*, inquiens, *ſemitas domus eius.* id eſt conſideres atque diſcernas, vel cui bona actio perſeuerans æternam manſionem præſtet in regno, vel quem vſque ad terminum ſuum actio praua conſtringens in æternum damnet ſupplicium.] & item ad locum, Væ miſeris nobis, qui de electione noſtra nullam adhuc Dei vocem cognouimus, & iam in otio quaſi de ſecuritate torpemus. Debet profectò debet in ſpe eſſe ſecuritas, ſed etiam timor in conuerſatione, vt & illa certantes foueat, & iſte torpentes pungat. Vnde rectè per
Pſal. 117 11. Prophetam dicitur, *Qui timent Dominum ſperent in Domino.* ac ſi apertè diceret, De ſpe in caſſum præſumit, qui timere Deum in ſuis operibus renuit.] & item, Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota pietate iudicetur: quia diſtrictè diſcuſſa, inde ante oculos iudicis vnde ſe placere ſuſpicatur obruitur. Vnde rectè Domino per
Pſal. 142. 2. Prophetam dicitur, *Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.*] & paulo pòſt, Hinc rurſus per
Prou. 20. 24. Salomonem dicitur, *Quis hominum intelligere poterit viam ſuam?* Et nimirum bona maláve quis faciens conſcientia atteſtante cognoſcit.

ſed idcirco dicitur quòd via ſua ab hominibus neſciatur, quia etiamſi recta ſe quiſque opera agere intelligat, ſub diſtricto tamen examine quò tendat ignorat.] & in eodem libro exponens ſententiam, Cap.xviii.
Numquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? alio ſenſu Iob 38. 33.
modos ſupernorum iudiciorum in electis & reprobis demonſtrat, quàm Iſidorus in prædicta ſententia colligat, de quibus ſuo loco dicemus. Nam quiſquis omnes beati Gregorij libros ſollicita conſideratione perluſtrare ſategerit, ita geminam prædeſtinationem, vt ſicut electi ad vitam ita reprobi à Deo prædeſtinentur ad mortem, nequaquam illum dixiſſe vel intellexiſſe reperiet. Sed velut ſanctus Auguſtinus in libro de prædeſtinatione ſanctorum, & Proſper contra Gallos dicunt, prædeſtinationem Dei, quæ ſemper in bono eſt, quia aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iuſtitiæ, in diuinis operibus, quæ ſemper bona ſunt, inter quæ computantur, cùm per indebitam gratiam ſaluantur electi, & per debitam iuſtitiam reprobi puniuntur, manifeſtè confirmat, vti in ſubſequentibus demonſtrabimus. Proferunt nihilominus ad ſuam confirmandam ſententiam moderni Prædeſtinatiani, quia ſanctus Beda presbyter, qui vt in ſuis opuſculis apertè demonſtrat, aliter intellexit & tenuit ex verbis ſancti Auguſtini quodam loco in Hexameron libro, & venerabilis Alcuinus in adbreuiatione commenti Euangeliſtæ Ioannis, quod ſanctus Auguſtinus copioſiſſimè ad populum per ſermones diſſeruit, ſicut ibidem dictum inuenerant, prædeſtinatos ad interitum poſuerunt. Nam ſi aliter quàm in prædicti viri tractatibus inuenerunt, in ſuis excerptionibus poſuiſſent, non alienorum verborum exceptores, ſed de alienis ſuorum potiùs compilatores quàm compoſitores exiſterent. Vnde non noſtra, ſed quæ nobiſcum etiam ipſi legunt accipiant. Dixit Dominus ad Iudæos,
Ego non accuſo vos. eſt qui accuſat vos Moyſes in quem ſperatis. Sic quoque B. Auguſtinus, qui indifferenter vſus eſt nomine prædeſtina- Ioan. 5. 45.
tionis, dicens interdum prædeſtinatos ad interitum in libris quos ante iſtos ſcripſerat, in quibus propriè prædeſtinationem expoſuit, eos reſponſo redarguat, quo refragatoribus ſuæ poſterioris ſententiæ in libro de Bono perſeuerantiæ ex libris de libero Arbitrio reſpondere curauit, Fruſtra itaque mihi, inquiens, de illius libri mei Cap. 12.
vetuſtate præſcribitur. Nemo, vt opinor, eſſet tam iniuſtus atque inuidus, qui me proficere prohiberet.] & item in eodem libro, Cap. 21.
Quamuis, inquit, neminem velim ſic amplecti omnia mea vt me ſequatur, niſi in his in quibus me non erraſſe perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, vt nec meipſum in omnibus me ſecutum fuiſſe demonſtrem. ſed proficienter me exiſtimo Deo miſerante ſcripſiſſe, non tamen à perfectione cœpiſſe: quandoquidem arrogantiùs loquor quàm veriùs, ſi vel nunc dico me ad perfectionem ſine vllo errore ſcribendi iam

in iſta ætate veniſſe. Sed intereſt quantum & in quibus rebus erretur, & quàm facilè quiſque corrigat, vel quanta pertinacia ſuum defendere conetur errorem. Bonæ quippe ſpei eſt homo, ſi eum ſic proficientem dies vltimus vitæ huius inuenerit, vt adiciantur ei quæ proficienti defuerunt, & perficiendus quàm puniendus potiùs iudicetur. Quocirca ſi hominibus, qui propterea me dilexerunt, quia peruenit ad eos antequàm me diligerent aliqua mei laboris vtilitas, nolo exiſtere ingratus, quanto magis Deo, quem non diligeremus niſi priùs dilexiſſet nos, & feciſſet dilectores ſuos, quoniam *caritas ex*
1.Ioan.4. 7. *ipſo eſt*, ſicut dixerunt quos fecit magnos, non ſolùm amatores, verùm etiam prædicatores ſuos?] Sed & ſi de Fulgentio ad ſuam confirmandam ſententiam exempla dare voluerint, obiciemus eis, in præfato libro ad Monimum libros de Prædeſtinatione ſanctorum, & reſponſiones Proſperi laudibus extuliſſe, & quia Proſper vir eruditus recta fide & copioſo ſermone reprehenſoribus beati Auguſtini obſtiterit. Quapropter de præfato Apoſtoli teſtimonio audiant quid beatus Auguſtinus in laudato ab eis libro Auguſtini de Prædeſtinatione ſanctorum dicit, Cur autem, inquit, non omnes
Cap.VIII. doceat, aperuit Apoſtolus quantum aperiendum iudicauit, quia
Rom.9. 22. *volens oſtendere iram, & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, & vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam.* Hinc eſt quòd verbum crucis pereuntibus ſtultitia eſt, his autem qui ſalui fiunt virtus Dei eſt.] & poſt aliquanta, Fides igitur & inchoata &
Cap.IX. perfecta donum Dei eſt: & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari, omnino non dubitet qui non vult manifeſtiſſimis ſacris litteris repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem mouere non debet, qui credit in vno omnes iſſe in condemnationem ſine dubitatione iuſtiſſimam: ita vt nulla Dei eſſet iuſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur. Vnde conſtat magnam eſſe gratiam, quòd plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur in eis qui non liberantur agnoſcunt. vt qui gloriatur non in ſuis meritis, quæ paria videt eſſe damnatis, ſed in Domino glorietur. Cur autem iſtum potiùs quàm illum liberet, inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Meliùs enim & hîc audimus aut dicimus, *O homo tu*
Rom. 9. 20. *quis es qui reſpondeas Deo?* quàm dicere audeamus, quaſi nouerimus quod occultum eſſe voluit, qui tamen aliquid iniuſtum velle non
Epiſt.105. potuit.] Et item in epiſtola ad Sixtum preſbyterum, In vaſis quæ perfecta ſunt ad perditionem, quæ damnatæ debita eſt maſſæ, agnoſcant vaſa ex eadem maſſa in honorem facta, quid eis miſericordia diuina largita ſit.] & poſt paululum, Denique ad vtrumque con-
Rom. 9. 18. cludit, *Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult obdurat.* Hoc facit apud quem non eſt iniquitas. Miſeretur itaque gratuito dono, obdurat autē iuſtiſſimo merito.] & aliquanto ſuperiùs, Quærimus enim meritum

obdurationis & inuenimus. merito namque peccati vniuersa massa damnata est. Nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. quibus enim non impertitur, nec digni sunt nec merentur, ac potiùs vt non impertiatur hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiæ, nec inuenimus, quia nullum est, ne gratia euacuetur, si non gratis donatur sed meritis redditur.] Et item idem sanctus Augustinus in libro de Prædestinatione gratiæ, Occurrit enim cur pereant ex his aliqui, cùm omnipotens omnes homines saluos fieri velit, & in agnitionem veritatis venire. Deinde cur rursus induret alios misertus aliorum, aut quomodo omnes homines velit saluos fieri, cùm ipse nonnullos ne saluentur induret.] & post aliquanta, Si ergo, vt apparuit, de præuaricatoris semine omnes nascimur debitores, quoniam *in ipso omnes*, sicut ait Apostolus, *peccauerunt*, & ipso iam in principio vnde descendimus massa damnata est, nullus de duritia sua, nullus de pœna conqueri audeat, quæ etiam non existentibus peccatis propriis, sola nascendi conditione debetur. Quòd verò Deus aliis gratuita vocatione conuersis misericordiam largitur indebitam, non ad dispensatoris iniustitiam, sed ad donantis misericordissimam liberalitatem veritatis ratione referendum est] & paulo pòst, Itaque ex superiore huius parte sententiæ qua dicit, *Cui vult miseretur*, puto quòd nullus nisi indignus misericordia audeat disputare. Quod verò sequitur, *quem vult indurat*, ibi paulalum humanæ mentis intentio verbi nouitate confunditur. Sed non ita intelligendum est, quasi Deus in homine ipsam quæ non esset duritiam cordis operetur. Quid est enim aliud duritia quàm Dei obuiare mandatis?] & post pauca; Ergo quicquid post illam præuaricationem natus supplicij homo patitur, iustè reddi meritóque fateatur. Indurare enim dicitur Deus eum quem mollire noluerit, sic etiam excæcare dicendus est eum quem inluminare noluerit, sic etiam repellere eum quem vocare noluerit. *Quos enim prædestinauit illos & vocauit, & quos vocauit illos & iustificauit.*] & post aliquanta, Hæc quidem, quantum ad fidei regulam, Domino inluminante piè dicta sint. Sed iam video quid etiam hinc calumniosa prauitas possit opponere. Sequitur enim, vt si eos quos prædestinauit illos & vocauit, & si eos quos vocauit illos & iustificauit, qui nec prædestinati nec vocati, ac per hoc nec iustificati sunt, ab omni culpa debeant esse innocentes, iniustéque ab eis pro vitæ prauitate transactæ in illo agnitionis die sint poscenda supplicia. Dicat istis Apostolus Paulus, *Nunquid iniquitas apud Deum?* statim ipse respondeat, *absit.* cúmque hoc fuerit in hominis mente sana pietate fundatum, quòd nulla sit iniquitas apud Deum, ita intelligat, *Cui vult miseretur & quem vult indurat*, quasi diceretur, cui vult miseretur, cui non vult non miseretur. itémque hoc ipsum ita rursus intelligat, quasi diceretur, cui vult donat, & à

Tom. VII. in Append. Cap. II.

Cap. III.

Rom. 3. 12.

Cap. IV.

Rom. 8. 29.

Cap. VI.

Rom. 9. 14.

quo vult debitum poſcit. quod qui dicere perſeuerat iniuſtum, ab Apoſtolo audiat, *O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo?* Congruè ſiquidem huiuſmodi impietatem Apoſtolica retundit auctoritas, tantum de exaggeratione nominum pondus incutiens, cùm dicit, *O ho-*
Rom.9. 20. *mo tu quis es, qui reſpondeas Deo?* ô homo Deo, lutum figulo? Subiungit enim idem Apoſtolus, *Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare ſic me feciſti? aut non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?*] & poſt ſequentia,
Cap.XIII. Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, Verbum patris æquale & coæternum patri, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, & cùm peccatum ipſe non eſſet, factus aſſumpta carne peccatum, vt peccato carnis homine ſanato peccatum damnaret in carne, venit quærere quod perierat, ſanare quod ægrotabat, erigere quod iacebat, poteſtatem habens dimittere peccata, quod non debebat donare, quod ei debebatur ignoſcere, deletíſque omnibus veteris culpæ maculis quam fecerat reparat naturam. de his quibus pœnam ſeueritas iuſtè decreuerat, ſecundùm ineffabilem diſpoſitionis occultæ miſericordiam elegit vaſa quæ faceret in honorem, & alios à ventura ira dono gratuitæ vocationis abſoluit, alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reſeruauit. nulli tamen agnoſcendæ veritatis abſtulit facultatem: & ita plenitudo diuinæ præſcientiæ, in alios manante iuſtitia, in alios gratia profluente completa eſt, vt pereuntibus quos præſcierat Deus eſſe perituros, & ſaluatis quos in illa ſecreta ſua electione præſcierat eſſe ſaluandos, toto orbe diffuſa
Cap.XIV. multiplicaretur Eccleſia. Gratulare ergo, quicumque inluminatus es, & gratiam quam non merebaris agnoſce. geme quicumque induratus es, & iuſtitiam confitere. Dic quicumque ab originali contagio lauacro gratiæ te gloriaris ablutum, Miſericors & miſerator Dominus, patiens & multæ miſericordiæ, non ſecundùm peccata noſtra fecit nobis, neque ſecundùm iniquitates noſtras retribuit nobis. Dic
Dan.3.27. quicumque damnaris, *Iuſtus es Domine in omnibus quæ feciſti nobis, & omnia iudicia tua vera,* quia in veritate & iudicio ſuperinduxiſti om-
Cap.VI. nia hæc propter peccata noſtra.] & item in eodem, *Ego autem indu-*
Exod.4.21. *rabo cor Pharaonis.* quid eſt indurabo niſi non molliam? Apparet enim in alios manante iuſtitia, in alios gratia profluente, ſcripturæ illius ſententiam fuiſſe completam, qua dicit Deus Pharaoni, *In hoc*
Exod.9.16. *ipſum excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam. & vt adnuntietur nomen meum in vniuerſa terra.* Vtente enim Deo bene etiam malis, induratione Pharaonis, flagellis Ægypti, & tot ac tantis in illa gente miraculis pariter aceruatimque perfectis, quid aliud geſtum eſt, quàm vt Dei virtus, apud ſe magna in ſe plena, ad humani generis notitiam perueniret, non Deo ſed ipſis relegentibus & credentibus
Cap.VII. profutura?] & poſt pauca, Hoc etiam diuinæ poteſtatis in hominum electione iudicium paulo antè commemorans beatus Apoſtolus ro-

bustissimis monstrauit exemplis, cùm de Rebeccæ partu adhuc intra vterum constituto totum ad Dei gratiam referens loqueretur. Sic enim ait, *Sed & Rebecca ex vno concubitu habens Isaac patris nostri,* Rom.9.10.
cùm nondum nati fuissent neque aliquid egissent boni aut mali, vt secundùm electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. statímque subiecit, Quid dicemus? *Numquid iniquitas apud Deum?* negánsque respondit, *absit.*] & post aliquanta, quæ pleniùs lector in suis locis inueniet, Prædestinatus est ergo Iacob vas in honorem, sed non ex operibus, quia non ex operibus, sed ex vocante dictum est, maior seruiet minori. Et ne fortè vasa in honorem præ- Cap. VIII.
destinata aliquid suis viribus tribuendo negarent gloriam Creatori, alio ea loco Apostolus *vasa misericordiæ* nominat, vt totum quicquid Rom.9.23.
essent secundùm misericordiam se esse cognoscerent.] & post pauca, Ecce in illis iustè punitur iniquitas, in istis gratis nulla iustitia munera- Cap. X.
tur.] & item, Hanc itaque distributionem, qua diximus à Deo homines nullis existentibus meritis vocari, & vocatos, vt boni aliquid operentur, Dei adminiculis indigere, sumpto de veteribus litteris Apostolus monstrat exemplo. Postquam illam de duobus geminis electionem, omni repulsa laude meritorum, ad Dei gratiam iudiciúmque retulerat, videns quid impia posset blasphemare garrulitas, dixit, *Numquid iniquitas apud Deum?* & sequitur, *absit.* & quasi diceretur ei, vnde probas? parum putauit auctoritatem suæ valere doctrinæ, nisi sententiam suam etiam legis doceret exemplo. Sic enim intelligi voluit quod Moyses dixerat, *Miserebor cui misertus fuero, & misericor-* Exod.33.19.
diam præstabo cui misericors fuero. vt primam à Deo misericordiam vocatione credamus hominibus prærogari, quæ sola ad rectè viuendum non sufficit, si deserat qui vocauit. Ideóque additum, *& misericordiam præstabo cui misericors fuero.* vt à Deo accipi manifestum sit etiam ipsa misericordiæ opera, quæ cùm videmur impendere Dei misericordiam promeremur.] & paulo pòst, Si quem verò mouet, quòd Cap. X.
non omnes, etiam de his qui iam vocati sunt, ad secundam gratiam, id est ad rectè viuendi donum peruenire mereantur, sicut Dominus in Euangelio dicit, *Multi vocati, pauci verò electi,* hinc intelligat qua- Matt.22.14.
le sit, quod contra Dei gratiam defensare molitur qui de libero sibi blanditur arbitrio. Quicumque enim, diuinæ vocationis munere derelicto, ad impiam rursus defluxere perfidiam, ipsis Dei gratia deserente ad implendum quod voluerint sufficit arbitrium.] & item post aliquanta, Hanc ergo Pharao misericordiam non accepit, & Cap. XIV.
ideo ei ad pereundum liberum suffecit arbitrium. quem quidem nullus ita ignarus diuinarum scripturarum erit qui audeat dicere illa omnia iniustè esse perpessum. An fortè, si piè de Deo sicut expedit sentiamus, etiam Pharaoni datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad salutem: qua differens iustum meri-

túmque supplicium, miraculorum verbera crebra densabat. numquid non potuit, sicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere? Si dicitur, iam Pharaonem non
Cap.xv. potuisse mutari, quia eum præscierat Deus non esse mutandum: respondetur, Dei præscientiam non cogere hominem vt talis sit qualem præsciuit Deus, sed præscire talem futurum qualis futurus est, quamuis eum non sic fecerit Deus. quoniam si cogeret esse, hoc vtique cogeret quod non est. porrò si hoc præscierat futurum esse quod non est, præscientia non est. quod de Deo quàm impiè dicatur, aduertit quisque qui peccatis suis inde blanditur, quòd Deus eum peccatorem futurum esse præscierit. Potest existere nihilominus fortasse qui dicat minùs idoneam ad salutem viam, si nulla intrinsecùs vocatione pulsatus tamen quispiam flagelletur. Vnde Nabuchodonosor pœnitentiam meruit fructuosam? Nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat rursus accepit? Pharao autem ipsis est flagellis durior effectus, & periit. Hîc mihi rationem reddat qui diuinum consilium nimis altum sapienti corde diiudicat, cur medicamentum vnius medici confectum alij ad interitum, alij valuerit ad salutem, nisi quia Christi bonus odor aliis est odor vitæ in vitam, aliis est odor mortis in mortem. Quantum ad naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatem, ambo reges: quantum ad causam, ambo captiuum Dei populum possidentes: quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos, nisi quòd vnus manum Dei sentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnauit arbitrio? Hîc quicumque respondet, illi vt mutaretur adfuisse diuinum, huic vt induraretur defuisse præsidium, & hoc contendit iniustum, propter quod rerum ipsarum fines in Dei voluntate constituens dixit Apostolus,
Rom.9.18. *Cui vult miseretur, & quem vult indurat*, dicente etiam Domino, *Sine*
Ioan.15.5. *me nihil potestis facere*, intelligat ista omnia vel adiuuante Domino perfici, vel deserente permitti, vt nouerit tamen nolente eo nihil
Cap.xvi. prorsus admitti.] & post pauca, Nunc autem, cùm damnatis pœna iusta datur, saluatis autem gratia donatur indebita, quis vsque adeo humanæ conditionis oblitus diuini sensus arcana discutiat, vt cùm ipsam pœnam meritò fuerit consecutus, queratur cur alius gratiam quæ ei non debebatur acceperit?] & item S. Augustinus in libro de
Cap.xi. Bono perseuerantiæ, Non enim est iniquitas apud Deum, sed inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, vniuersæ autem viæ Domini misericordia & veritas. Inuestigabilis ergo est misericordia, qua cuius vult miseretur, nullis eius præcedentibus meritis: & inuestigabilis veritas, qua quem vult obdurat, eius quidem præcedentibus meritis, sed cum eo cuius miseretur plerumque communibus, sicut duorum geminorum, quorum vnus assumitur, alius relinqui-

linquitur, diſpar eſt exitus, merita communia. In quibus tamen ſic alter magna Dei bonitate liberatur, vt alter nulla eius iniquitate damnetur. Numquid enim iniquitas eſt apud Deum? abſit: ſed inueſtigabiles ſunt viæ eius. Itaque miſericordiam eius in his qui liberantur, & veritatem in his qui puniuntur ſine dubitatione credamus, neque inſcrutabilia ſcrutari aut inueſtigabilia veſtigare conemur. Ex ore quippe infantium & lactentium ſuam perficit laudem. vt quod in his videmus, quorum liberationem bona eorum merita nulla præcedunt, & in his quorum damnationem vtriſque communia originalia ſola præcedunt, hoc & in maioribus fieri nequaquam omnino cunctemur. id eſt, non putantes vel ſecundùm ſua merita gratiam cuiquam dari, vel niſi ſuis meritis quemque puniri, ſiue pares qui liberantur atque puniuntur, ſiue diſpares habeant cauſas malas. vt qui videtur ſtare videat ne cadat, & qui gloriatur non in ſeipſo ſed in Domino glorietur.] Item Auguſtinus in libro IV. contra Pelagium, Attulit in multa patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam. Ira quippe non redditur niſi debita, ne ſit iniquitas apud Deum: miſericordia verò etiam cùm præbetur indebita, non eſt iniquitas apud Deum. Et hinc intelligunt vaſa miſericordiæ quàm gratuita illis miſericordia præbeatur, quòd iræ vaſis, cum quibus eis eſt perditionis cauſa & maſſa communis, ira debita & iuſta rependitur.] & item Auguſtinus in epiſtola ad Optatum, Dixerat tanquam figulum luti, ex eadem maſſa facere, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. meritò autem videretur iniuſtum, quòd fiunt vaſa iræ ad perditionem, ſi non eſſet ipſa vniuerſa ex Adam maſſa damnata. Quòd ergo fiunt inde naſcendo vaſa iræ, pertinet ad debitam pœnam: quòd autem fiunt renaſcendo vaſa miſericordiæ, pertinet ad indebitam gratiam. Oſtendit ergo Deus iram ſuam, non vtique perturbationem animi, ſicut eſt quæ ira hominis nuncupatur: ſed iuſtam fixámque vindictam, quòd de ſtirpe inobedientiæ ducitur propago peccati atque ſupplicij, & *homo natus ex muliere*, ſicut in libro Iob ſcriptum eſt, *breuis eſt vita, & plenus iracundia*. eius enim rei vas eſt qua plenus eſt. vnde iræ vaſa dicuntur. Oſtendit & potentiam ſuam, qua bene vtitur etiam malis, multa illis naturalia & temporalia bona largiens, eorúmque malitiam ad exercendos & comparatione admonendos bonos accommodans, vt in eis diſcant agere gratias Deo, quòd ab eis non ſuis meritis, quæ in eadem maſſa paria fuerunt, ſed illius miſeratione diſcreti ſunt.] De qualibus Gregorius in XXI. Ezechielis homilia dicit, Paulus cùm adhuc rudis eſſet in fidei vocatione, quia iam Domini verba perceperat, & cæleſti gratia plenus erat, vas electionis appellatur cùm dicitur, *Vas electionis mihi eſt*. Hinc paſtores atque doctores Propheta admonet dicens, *Mundamini qui fertis vaſa Domini*. Ipſi etenim qua-

[Margin notes: Ad Bonifacium contra duas Epiſt. lib. 4. cap. 5. — Epiſt. LVII. — Iob 14. 1. — Paulò ante medium. — Act. 9. 15. — Eſa. 52. 11.]

ſi menſæ Domini vaſa portant, qui vitam fidelium erudiendo tolerant, vt quandoque hanc Domino ad holocauſtum & ſacrificium perducant.] Quas ſequens ſententias FLORVS, ex cuius ſcripto iſte quicumque ſit compilator falſidicus hæc capitula commaſticans ex-
Rom. 9. 20. » puit, ibidem ſcripſit dicens, Vnde Apoſtolus, inquit, vaſa miſeri-
» cordiæ eius appellat, vt oſtenderet diuitias gratiæ ſuæ quæ præpa-
» rauit in gloriam. E contrario autem malos præſciuit per propriam
» malitiam malos futuros, & præſciuit per ſuam iuſtitiam æterna vl-
» tione damnandos. Sicut præſciebat de Iuda proditore quòd *eum*
1. Ioan. 6. 72. » *eſſet traditurus*, ſicut Euangelium dicit, *cùm eſſet vnus ex duodecim.*
Matt. 26. 74. » præſciebat etiam æternam eius damnationem cùm diceret, *Væ au-*
» *tem homini illi per quem filius hominis tradetur. bonum erat ei ſi natus non*
» *fuiſſet homo ille.* Et item malos non ideo perire quia boni eſſe non
» potuerunt, ſed quia mali eſſe voluerunt, & ſuo vitio vaſa iræ aptata
» in interitum perſeuerauerunt, & in maſſa perditionis vel origina-
» li vel actuali merito permanſerunt.]

CAPVT X.

De teſtimoniis ſcripturarum, quibus Gotheſcalcus & ſui complices alieno ſenſu à fide catholica & orthodoxorum doctrina inreuerentiſſimè abutuntur.

SCIENDVM eſt etiam, quòd ſub hoc ſenſu, quo iſte compilator vſus eſt Apoſtoli teſtimonio, etiam aliis teſtimoniis in aſſerendo ſuum
Prou. 16. 4. errorem Gotheſcalcus cum ſuis ſcholaſticis vtitur. vt *vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum.* & de Eccleſia-
Eccli. 26. 27. ſtico, *qui tranſgreditur à iuſtitia ad peccatum, parauit eum Deus ad romphæam.* De quibus ita Catholici ſentiunt. quia impium ad diem malum operatus eſt Dominus, & tranſgredientem à iuſtitia ad peccatum parauit ad romphæam, quia quem impium & tranſgredientem futurum præſciuit, non prædeſtinauit vt ad diem ſibi malum, & ad romphæam id eſt debitam vltionis vindictam perueniret, ſed permiſit, factúmque proprio vitio impium, & arbitrio ſuo tranſgreſſorem, iuſto iudicio condemnauit. Qui non ideo eſt impius factus, neque eſt idcirco tranſgreſſus, quoniam impius futurus & tranſgreſſor eſt à Deo præſcitus: ſed ideo eſt impius & tranſgreſſor à Deo præſcitus, quia impius & tranſgreſſor vitio ſuo erat futurus. Propterea quicumque legerit hoc Apoſtoli teſtimonium in huius tertio compilatoris capitulo poſitum, ſaniùs ſecundùm catholicorum Patrum doctrinam in-
Rom. 9. 22. telligere debet quod dictum eſt ab Apoſtolo, *Vaſa iræ perfecta vel aptata ad interitum*, peccato primæ præuaricationis: & quod dicit, facit Deus vas in honorem, ſcilicet gratia & prædeſtinatione. Facit autem vas in contumeliam, non operando, ſed iuſtiſſimè deſerendo, ſicut plena ſunt orthodoxorum volumina tali expoſitione. Sci-

licet quia cor Pharaonis iusto iudicio indurauit, quod per gratiam non emolliuit: in reprobum sensum ex retributione iustitiæ, quia est peccatum & pœna peccati. in aliud sæpè peccatum peccatores tradidit, quia gratiâ non liberauit: iustitia excæcauit, quia gratia non inluminauit: vas in contumeliam fecit, quia iustè in massa perditionis atque damnationis reliquit, & non per gratiam prædestinando vas honorabile fecit. Sic & inclusit quoniam non aperuit, destruxit quia non ædificauit, despexit quem non respexit. & eum qui transgreditur à iustitia ad iniquitatem, ex retributione iustitiæ Deus parauit ad romphæam. & permisit gentes ingredi vias suas, & hominem dimisit in manu consilij sui. balteum regum iustè deserendo dissoluit, fune renes eorum permittendo præcingit. ex retributione iustitiæ in tentationem inducit, quoniam iustè induci permittit. Et in Iob, *Priuauit Deus sapientia*, cui iustè non dedit. & de Iob 39.17.
his de quibus scriptum est, quia *non potuerunt audire quoniam voluit Deus* 1.Reg.2.25.
eos occidere, scilicet quod merebantur. vt reddat iustitia quod non indulget gratia. Vnde & Prosper, ex verbis sancti Augustini, in responsione obiectionis XV. Vincentianarum, ostendit quia sicut Deus nemini correctionis adimit viam, ita nec quemquam boni possibilitate dispoliat. quia qui se à Deo auertit, ipse & velle quod bonum est & posse sibi sustulit. Non est ergo consequens, vt Deus quibus pœnitentiam non dederit resipiscentiam abstulerit, & quos non leuauerit, alliserit: cùm aliud sit insontem in crimen egisse, quod alienum est à Deo, aliud criminoso veniam non dedisse, quod de peccatoris est merito. Istæ sunt duæ sortes, & duo funiculi dimensi, vnus ad occidendum, & vnus ad viuificandum, commemorati de scripturis in libello domni Prudentij, ad confirmandam sententiam quia sunt reprobi à Deo prædestinati ad mortem, sicut electi ad vitam. Sed meliùs, quia veriùs, Prosper, vt diximus, ex verbis sancti Augustini, qualiter catholicè intelligere debeamus huiusmodi scripturæ sacræ locutiones aperuit. Videlicet quia aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ, quicquid Deus misericorditer iustéque facit, qui fecit quæ futura sunt. quia vt S. Augustinus dicit in libro de Bono perseuerantiæ, nihil est nisi quod aut ipse fecit, aut fieri ipse permittit. & in libro de Gratia & libero Arbitrio ad Valentinum & cum eo Monachos, Fixum enim debet esse & im- Cap.xxi.
mobile in corde vestro, quia non est iniquitas apud Deum. ac per hoc quando legitis in litteris veritatis, à Deo seduci homines, aut obtundi vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præcessisse mala merita eorum, vt iustè ista paterentur, ne incurratis in illud prouerbium Salomonis, *Insipientia viri violat vias eius, Deum autem causatur* Prou.19.3.
in corde suo.] & in eodem post aliquanta, Quando ergo auditis dicen- Cap.23.
tem Dominum, *Ego Dominus seduxi Prophetam illum*, & quod ait A- Ezech.14.9
postolus, *cuius vult miseretur, & quem vult obdurat*, in eo quem seduci Rom.9.18.

permittit vel obdurari, mala eius merita, in eo verò cuius miseretur, gratiam Dei non reddentis mala pro malis, sed bona pro malis, fideliter & indubitanter agnoscite. Nec ideo auferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus, Ego indurauí Pharaonem, vel indurauí aut indurabo cor Pharaonis. Non enim propterea ipse Pharao non indurauit cor suum. nam & hoc de illo legitur, quando ablata est ab Ægyptiis cynomyia dicente scriptura,
Exod.8. *Et adgrauauit Pharao cor suum & in isto tempore, & noluit dimittere populum.* ac per hoc & Deus indurauit per iustum iudicium, & ipse Pharao per liberum arbitrium.] Huius etiam locutionis modum & Beda in secundo libro commenti Lucæ Euangelistæ demonstrat, exponens sententiam dicti Dominici, animam saluam facere an perdere, hoc est hominem curare an non. idem est quod præmiserat bene facere an malè. non quòd Deus summè bonus auctor mali nobis aut perditionis esse possit: sed quòd eius non saluare scripturæ consuetudine perdere dicatur. sicut dicitur indurasse cor Pharaonis, non quòd molle obdurauerit, sed quòd meritis præcedentibus ob-
Matt.6.13. duratum misericorditer emollire noluerit. Et cùm rogamus, *Ne nos inducas in tentationem*, protinus addendo, *Sed libera nos à malo*, manifestè docemur, eius inducere in tentationem non esse aliud quàm non liberare à malo: eius perdere animam esse à perditione saluam non
Cap. xv. facere.] Et sanctus Gregorius in libro xxix. Moralium, Semetipsum, inquit, Dominus hoc gelu gignere perhibet, non quo prauorum mentes ipse ad culpam format, sed quo à culpa non liberat. sicut
Exod.4. & 7. scriptum est, *Ego obdurabo cor Pharaonis*, quod quia misericorditer mollire noluit, profectò districtè se obdurare nuntiauit.] Hinc san-
Rom.1.28. ctus Augustinus in Psalmo xxxv. *Dedit illos Deus in concupiscentia cordis illorum, facere quæ non conueniunt.* Si Deus hoc facit vt faciant quæ non conueniunt, quid ipsi fecerunt? Ergo fuit concupiscentia, quam vincere noluerunt, cui traderentur iudicio Dei, si aut digni haberentur qui traderentur.] & in Psalmo xxviii. Alij dicebant bonus est, alij non. vt alios in caritate suam traiceret, alios in malitia eorum relinqueret.] & in Psalmo vi. *Dedit illos Deus in reprobum sensum.* Nam ea est cæcitas mentis. in eam quisquis datus fuerit ab interiore Dei luce secluditur. sed nondum penitùs cùm in hac vita est. Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem iudicij pertinere intelliguntur, vt penitùs extra Deum sit quisquis dum tempus est corrigi noluerit.] & in Psalmo v. Cùm punit Deus peccatores, non malum suum eis infert, sed malis eorum eos dimittit.] & in Psalmo vii. Esse ad lucem pertinet, non esse ad tenebras. Qui ergo deserit eum à quo factus est, & inclinat in id vnde factus est, id est in nihilum, in hoc peccato tenebratur, & tamen non penitùs perit, sed in infimis ordinatur.] His catholicorum documentis agnoscat capitulorum compilator, nihil se adiuuari posse à Fulgentio in expositione secundùm suum sensum hu-

ius Apoſtolici teſtimonij. Quapropter ad perſcrutanda capituli reliqua tranſeamus.

CAPVT XI.

De perſcrutandis capituli ſubſequentis reliquiis.

DENIQVE ait noſter, quia veritatis ſecundùm ſuam intelligentiam infeſtiſſimus perſecutor, In electione tamen ſaluandorum miſericordiam Dei præcedere meritum bonum : in damnatione autem periturorum malum meritum præcedere iuſtum Dei iudicium.] Noluit hæc iſte compilator ſic ponere, ſicut illa FLORVS in ſuo ſcripto bene ſtuduit ponere, & in quantocumque illa verbis conuertit, in tanto à recto ſenſu peruertit. Dixit namque ille, Siue autem in illis qui ſaluantur, ſiue in illis qui pereunt, voluntas propria remuneratur, voluntas propria damnatur. Sed in illis, quia per gratiam Domini ſaluatoris eſt ſanata, vt ex mala & praua fieret bona & recta, eſt proculdubio digniſſimè coronata. In iſtis autem, quia non adquieſcit per Saluatorem recipere ſanitatem, iuſtiſſimè per eumdem iudicem ſentiet perpetuam damnationem.] & ſuprà, Ergo bonos præſciuit omnino & per gratiam ſuam bonos futuros, & per eamdem gratiam æterna præmia accepturos : id eſt & in præſenti ſæculo bene victuros & in futuro feliciter remunerandos. vtrumque tamen ex dono miſericordiæ Dei. Vnde Apoſtolus vaſa miſericordiæ eius appellat dicens, *Vt oſtenderet diuitias gratiæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Rom.9.23. Econtrario autem malos & præſciuit per propriam malitiam malos futuros, & præſciuit per ſuam iuſtitiam æterna vltione damnandos.] Immutauit compilator incompoſitè verba compoſita, & rectum ſenſum tranſtulit in peruerſum. Si enim dixiſſet, in ſaluatione electorum miſericordiam Dei præcedere bonum meritum, vtcumque conſtare intelligeretur ſententia. Nunc autem, quia dicere maluit, in electione ſaluandorum miſericordiam Dei præcedere bonum meritum, à conſequentia recti ſenſus receſſit. Nam de ſaluandorum electione ſcriptum eſt, *Elegit Deus nos in ipſo*, id eſt in Chriſto, *ante mundi conſtitutionem, prædeſtinans nos in adoptionem filiorum.* Epheſ.1.4. Vnde Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione ſanctorum dicit, Si quæratur vnde quiſque ſit dignus, non deſunt qui dicant voluntate humana : nos dicimus gratia vel prædeſtinatione diuina.] Cap.x. & prædeſtinatio, quæ ſine præſcientia eſſe non poteſt, ipſa eſt electio, ſicut docet Apoſtolus, *Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.* Rom. 9. 29. & iterum. *Quos præſciuit hos & prædeſtinauit, vocauit, iuſtificauit, glorificauit.* quibus ſingulis hanc opponens ſententiam ſanctus Auguſtinus ſubiungit, & non alios. Cap.xvii. & electio gratiæ ipſa eſt miſericordia. Dicat ergo, quæ miſericordia eſt alia quæ præcedit bonum meritum in electione ſaluandorum, ſi in electione ſaluandorum præcedit miſericordia. Igitur miſe-

ricordiam præcedit misericordia,& erunt duæ misericordiæ quibus eliguntur saluandi: cùm non in electione saluandorum, sed in saluatione electorum duobus modis sit intelligenda Dei misericordia, videlicet eius gratuita gratia. Vnde si vult inter primam & secundam misericordiam, gratuitam scilicet gratiam, cognoscere differentiam, legat sancti Augustini librum de gratiæ Prædestinatione, in quo ad locum dicit, *Misereor cui miserebor, & misericordiam præstabo cui misericors fuero*. vt primam à Deo misericordiam vocatione credamus hominibus prærogari. quæ sola ad rectè viuendum non sufficit, si deserat qui vocauit. Ideoque additum, *& misericordiam præstabo cui misericors fuero*. vt à Deo accipi manifestum sit etiam ipsa misericordiæ opera, quæ cùm videmur impendere Dei misericordiam promeremur. Sic enim in Euangelio Dominus dicit, *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur*. Quod nisi sic intellexisset Apostolus, nunquam probationis gratia disputationi suæ hoc testimonium curasset inserere. Si quem verò mouet quòd non omnes, etiam de his qui iam vocati sunt, ad secundam gratiam, id est ad rectè viuendi donum peruenire mereantur, sicut Dominus in Euangelio dicit, *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, hinc intelligat quale sit, quod contra Dei gratiam defensare molitur qui de libero sibi blanditur arbitrio. Quicumque enim, diuinæ vocationis munere derelicto, ad impiam rursus defluxere perfidiam, ipsis [illegible] ei gratiam deserentibus ad implendum quod voluerant sufficit arbitrium.] & reliqua, quæ latiùs & disertissimè ibidem prosequitur gratiæ cælestis orator. Hinc & Prosper in libro sententiarum epigrammatum, quas ex sancti Augustini dictis breuiter adnotauit, cap. cxxx. Sicut duo sunt, inquit, officia medicinæ, vnum quo sanatur infirmitas, aliud quo custoditur sanitas: ita duo dona sunt gratiæ, vnum quod aufert carnis cupiditatem, aliud quod facit animi perseuerare virtutem.] His doctorum sententiis discat & intelligat se non bene dixisse, in electione saluandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum: quoniam prima est quam altera non præcedit gratia in electione & vocatione saluandorum, quæ omne præcedit bonum meritum. quin & cogitare & velle bonum, & fidem totius operis boni initium, quæ per dilectionem operatur, sine qua impossibile est placere Deo, vt scriptura testatur dicens, *Non quasi sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. qui dedit nobis & velle & perficere pro bona voluntate*. &, *alteri datur fides in eodem spiritu*. Vnde Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ dicit, Elegit Deus in Christo ante mundi constitutionem membra eius. & quomodo eligeret eos qui nondum erant nisi prædestinando?] & post aliquanta, Elegit ergo nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, prędestinans nos in adoptionem filiorum: non quia per nos sancti & immaculati futuri eramus, sed elegit prædestinauitque vt essemus.] alioquin gratia iam

Cap. x. Exod. 33. 19.

Matt. 5. 7.

Matt. 22. 14

2. Cor. 3. 5.

Philip. 2. 13.

1. Cor. 12. 8.

De Prędest. sanctorum cap. xviii.

non est gratia, si non fuerit gratis data. Secunda autem est misericordia siue gratia rectè viuendi, ad quam præsciti & prædestinati electi atque vocati gratiæ dono peruenire merentur. qua gratia iustificati in futuro glorificabuntur, accipientes gratiam pro gratia, id est gratiam beatæ retributionis pro gratia bonæ operationis, sicut sanctus Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ scripsit. Cap. xiv.

CAPVT XII.

Diffinitio sancti Augustini, quid sit sanctorum prædestinatio, à qua capitulorum istorum compilator omnimodis discordare cognoscitur, & per ambages fidem diuinæ prædestinationis extenuando peruertit, & verba veritatis ad mendacia quantum potest inflectit. vnde eum catholicorum doctrina aperta veritate, & si non eum pertinaciæ inhærentem ad tramitem veritatis reflectit, verùm de mendacio contrarium veritati reuincit.

HÆc est inquiens prædestinatio sanctorum, nihil aliud. præscientia scilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicumque liberantur.] & item in eodem, Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere vt homo accedat ad eum, neque nisi ad gratiam suã voluit pertinere, vt homo non recedat ab eo. Hanc gratiam posuit in illo in quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundùm propositum eius qui vniuersa operatur, ac per hoc sicut operatur vt accedamus, sic operatur ne discedamus.] & in libro, sicut suprà diximus, de prędestinatione sanctorum. Si discutiatur, inquit, & quæratur vnde quisque sit dignus, non desunt qui dicant voluntate humana: nos autem dicimus gratia vel prædestinatione diuina. Inter gratiam porrò & prædestinationem hoc tantùm interest, quòd prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia verò iam ipsa donatio. Quod itaque ait Apostolus, *Non ex operibus, ne fortè quis extollatur, ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis*, gratia est. Quod autem sequitur, *quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus*, prædestinatio est, quæ sine præscientia esse non potest.]

Cap. vii. Cap. x. Ephes. 2. 9.

Sed iste commutator, immutans verba & sensus FLORI qui secucutus fuerat sensum Augustini, sicut dicitur, *Cattus in obscuris cepit pro sorice picam*. Putamus quòd quando dixit in electione saluandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum, in damnatione autem periturorum malum meritum præcedere iustum Dei iudicium, hoc dicere voluerit, quod sanctus Augustinus rectissimè & apertissimè in libro de Bono perseuerantiæ dicit, Ex ore, inquiens, infantium & lactentium Deus suam perfecit laudem, vt in his quorum liberationem id est electionem videmus, bona eorum merita nulla Cap. x.

præcedant, & in his quorum damnationem videmus, non cunctemur nisi suis meritis quemque puniri, siue pares qui liberantur & qui puniuntur, siue dispares habeant causas malas.] Nam ideo dicuntur electi, quia de massa perditionis sunt gratia electi, nullum habentes meritum antequàm eligantur, quorum electio ipsa est Dei misericordia, sicut in Arausica Synodo, cui beatus Cæsarius ex delegatione Sedis Apostolicę pręsedit, & capitula ab Apostolica Sede directa, subscribenda & tenenda omnibus protulit, cap. XIV. dicitur, Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia præuenitur, sicut dicit Psalmista, *Citò anticipet nos misericordia tua Domine.* & illud, *Deus meus, misericordia eius præueniet me.*] & cap. XVIII. Debetur merces bonis operibus si fiant, sed gratia quæ non debetur præcedit vt fiant.] Hæc est gratuita electio, quæ præcedit opera bona, hæc est misericordia, qua miseri liberantur, cùm de massa perditionis eliguntur, id est gratis leguntur. Quam misericordiam, id est antesæcularem electionem, Dei scilicet æternam prædestinationem, alia misericordia non præcedit. Qua videlicet misericordia miseri eliguntur; vt boni de malis fiant. quibus per eandem misericordiam electis datur fides, parantur opera bona, in quibus præuenti, adiuti, ambulantes, & vt perseuerent subsecuti, ad vitam, id est ad gratiam perueniant sempiternam.

Psal. 78. 8.

Quod verò subiunxit, in damnatione autem periturorum malum meritum præcedere iustum Dei iudicium, si vult ipsam prædestinationem reproborũ appellari iudicium Dei, quòd videlicet iudicium Dei, id est prædestinationem, præcedat malum meritum reproborum, pro quo secundùm pręscientiam prædestinauit reprobos ad interitũ, quia malum meritum illorũ præsciens Deus ad interitum illos prædestinauit, quàm malè dicat intelligat. Neminem enim Deus damnat antequàm peccet, quia neminem deserit antequàm deseratur, sicut catholici dicunt doctores. & sanctus Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum, & de Bono perseuerantiæ, latissimè & frequentissimè atque catholicissimè hinc repugnat eis, scripturæ sacræ exemplis, & veracissimis ratiocinationibus, quorum verba talem imperitiam resonabant, & insipientia talem stultitiam demonstrabat. Si autem intelligi vult, iusto Dei iudicio, quod præcedit periturorum malum meritum, pœnam eis ex retributione iustitiæ prædestinatam, ipse suam sententiam, qua prædestinatos ad interitum dicit, cùm conatur adstruere, videtur pro certo destruere. quia vtrumque, & prædestinati & relicti, id est & gratia præparati, & retributione iustitiæ in massa perditionis cui est pœna prædestinata relicti, esse non possunt. quoniam catholici magistri nostri sentiendo confirmant, quia Deus hominem creauit, quem consistere ad æternitatem voluit, & non vt periret prædestinauit: periturum autem illum præsciuit, qui factus est massa perditionis totius humani generis, ex qua massa perditionis præ-

præſciuit & prædeſtinauit ante omnia ſæcula quoſdam ad vitam, & vitam illis prædeſtinauit æternam, vt dicit Apoſtolus, *Gratia autem Dei vita æterna*, quæ in Euangelio appellatur regnum paratum, id eſt prædeſtinatum, electis ſcilicet prædeſtinatis ab origine mundi. Rom. 6. 23.

Deinde ſubiungit atque dicit, Prædeſtinatione autem Deum tantùm ſtatuiſſe quæ ipſe vel gratuita miſericordia vel iuſto iudicio facturus erat, ſecundùm ſcripturam dicentem, *qui fecit quæ futura ſunt:* in malis verò ipſorum malitiam præſciſſe, quia ex ipſis eſt, non prædeſtinaſſe, quia ex illo non eſt. pœnam ſanè malum meritum eorum exequentem, vti Deum qui omnia proſpicit præſciuiſſe, & prædeſtinaſſe quia iuſtus eſt. Ordinabiliùs FLORVS in ſuo ſcripto, vnde hic commiſculans iſta decerpſit, legitur poſuiſſe. Videlicet inquiens omnipotentem Deum in malis ipſorum malitiam præſciſſe, quia ex ipſis eſt, non prædeſtinaſſe, quia ex illo non eſt. pœnam verò illorum & præſciſſe quia Deus eſt, & prædeſtinaſſe quia iuſtus eſt. vt & in illis ſit meritum ſuæ damnationis, & in illo poteſtas & iudicium iuſtè damnantis. Non enim prædeſtinat Deus niſi quæ ipſe facturus eſt: præſcit verò multa quæ ipſe facturus non eſt, ſicut omnia mala, quæ vtique mali faciunt, non ille. Vnde & Proſper in reſponſione XV. contra Gallos dicit, Qui præſcientiam Dei in nullo ab ipſius prædeſtinatione diſcernit, quod tribuendum eſt Deo de bonis, hoc etiam de malis conatur adſcribere. Sed cùm bona ad largitorem cooperatorémque eorum Deum, mala autem ad voluntariam rationalis creaturæ nequitiam referenda ſint, dubium non eſt, ſine vlla temporali differentia, Deum & præſciſſe ſimul & prædeſtinaſſe quæ ipſo erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iuſto erant iudicio retribuenda: præſciſſe autem tantummodò, non etiam prædeſtinaſſe, quæ non ex ipſo erant cauſam operationis habitura. Poteſt itaque ſine prædeſtinatione eſſe præſcientia, prædeſtinatio autem ſine præſcientia eſſe non poteſt.] Tamen qualitercumque iſte confuſor iſta poſuerit, videtur nobis quia intelligere poſſumus quæ dicit, Prædeſtinatione autem Deum tantùm ſtatuiſſe quæ ipſe vel gratuita miſericordia vel iuſto iudicio facturus erat, ſecundùm ſcripturam dicentem, *qui fecit quæ futura ſunt:* in malis verò ipſorum malitiam præſciſſe, quia ex ipſis eſt, non prædeſtinaſſe, quia ex illo non eſt. Pœnam ſanè malum meritum eorum exequentem, vti Deum qui omnia proſpicit præſciuiſſe, & prædeſtinaſſe quia iuſtus eſt. Beatus namque Auguſtinus dicit, & Proſper ex verbis illius clariſſimè manifeſtat, quoniam prædeſtinatio Dei eſt, quæ aut ad donum pertinet gratiæ qua liberantur electi, aut ad retributionem iuſtitiæ qua puniuntur iniuſti. Et bene poſuit, non intelligens quod de alterius dictis aſſumpſit, prædeſtinatione Deum ſtatuiſſe quæ ipſe vel gratuita miſericordia vel iuſto iudicio facturus erat: quoniam miſericordia ſtatuit liberare electos,

iudicio pœnam prædestinauit iniustis. Et hoc totum est Dei prædestinatio, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ. Nunc dicat quomodo Deus perituros ad interitum prædestinauit, quoniam in secundo capitulo dixit, quia in massa damnationis vel merito originali vel etiam actuali permanserunt: & in tertio fidenter est fassus, prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem, & postea subsecutus est dicens, Misericordia saluantur electi, iudicio iniustis est pœna prædestinata. Talem enim sensum exprimit sua contextio. Quomodo ergo nunc iterum iniusti possunt intelligi ad pœnam à Deo prædestinati? Quoniam si à Deo ad interitum prædestinantur, Dei prædestinatione sine dubio pereunt, sicut ad salutem prædestinati Dei prædestinatione saluantur: Et si reprobi Dei prædestinatione pereunt, dicant quis auctor est eorum perditionis. Vnde [Prosper actione XVI. contra Vincentianos dicit, Non perseueraturi, videlicet perituri, non ex Dei opere, inquit, sed ex sua voluntate deficiunt, casuri tamen & recessuri ab eo qui falli non potest præsciuntur.] Ecce in his duobus capitulis incompositus iste compositor dixit reprobos in massa perditionis relictos, & ad interitum iterum prædestinatos: & post hæc eosdem priùs relictos, & pòst ad interitum prędestinatos, in malis suis præscitos non prædestinatos, pœnam autem eis prædestinatam. Monstruosa confectio, vt de monte Lyciæ per transformationem confingitur, *Prima leo, postrema draco, media ipsa chimera.* Quid quærit latibula? veritas angulos non habet. quid tergiuersando ad omnia se componit? Quæ catholici dicunt dicit, vel potiùs ad illa se affectando componit, & quæ hæretici dicunt pro viribus asserit. Sicut de chamæleonte refertur, qui in omnes quos viderit mox se colores conuertit, & de Æsopi barba fabulosè refertur, quia quicquid de ea dominus serui dolosi dixerit, dictum suum in illa inuenire valebit. sic & iste suam sententiam temperat, vt & catholicis & dyscolis se acommodans, cùm vtrisque se partibus præstet, nulli conueniat. Cæterùm postquam dixit, Pœnam sanè malum meritum eorum exequentem, vti Deum qui omnia prospicit præsciuisse, & prædestinasse quia iustus est, adiunxit, apud quem est, vt S. Augustinus ait, de omnibus omnino rebus tam fixa sententia quàm certa præscientia. Hoc namque verum est quod S. Augustinus in libro suo conuenientissimè posuit, & iste compositor incompositus hîc inconuenientissimè vsurpauit. Nihil enim Deus præscit, quod non sit omnino futurum: nec futurum quid esse potest, quod non Deus præscierit. Non tamen quicumque pereunt, ideo pereunt quia perituri à Deo præsciuntur, sed quia perituri sunt, à Deo ante sæcula præsciuntur. Sicut Prosper in XIII. responsione contra Vincentianos dicit, quòd etsi ex æterna præscientia præcognitum habet quid vniuscuiusque meritis retributurus sit, nemini tamen per hoc quòd falli non

potest, aut necessitatem aut voluntatem intulit delinquendi. Si ergo à iustitia & pietate quis deficit, suo in præceps fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil agit Spiritus sanctus. nec tali negotio quicquam diuinæ voluntatis interuenit, cuius opere multos scimus ne laberentur retentos, nullos autem vt laberentur impulsos. Et item in XV. Si ergo in sanctitate viuitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur, manifestum munus est Dei, sine quo nullius boni operis fructus adquiritur. Si autem ab his receditur, & ad vitia ac peccata transitur, nihil ibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum non deserit antequam deseratur, & facit plerumque ne deserat, aut etiam si discessit vt redeat. Cur autem illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare, cùm scire sufficiat, & ab illo esse quòd statur, & non ab illo esse quòd ruitur. Et item Prosper in libro Sententiarum cap. CCCLXXIX. Neminem Deus ad peccandum cogit, præuidet tamen eos qui propria voluntate peccabunt. Cur ergo non vindicet iustus quæ fieri non cogit præscius?]

Vnde verum est quod exceptor iste de FLORI scripto, licèt inordinato ordine, hîc interposuit dicens, In malis verò ipsorum malitiam præscisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex illo non est. pœnam sanè malum meritum eorum exequentem, vti Deum qui omnia prospicit præsciuisse, & prædestinasse quia iustus est. De sententia autem Augustini, quam supposuit dicens, De omnibus omnino rebus tam fixa est sententia, quàm certa præscientia, sanctus Prosper in præfato libro cap. CLVII. dicit, ostendens quia non sub eo sensu illam Augustinus dixit, quo hic capituli compositor interposuit, ex illa probare cupiens, sic reprobos prædestinatos ad interitum, sicut electi sunt prædestinati ad vitam. Ait enim Prosper, Ira Dei non perturbatio eius est, sed iudicium quo inrogatur pœna peccato. cogitatio verò ipsius & recogitatio mutandarum rerum est incommutabilis ratio. Neque enim sicut hominem ita Deum cuiusquam facti sui pœnitet, cuius de omnibus omnino rebus tam fixa sententia, quàm certa est præscientia.] Quam vltimam sententiæ huius partem idem Prosper in eodem libro cap. CCXCI. exponit dicens, *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius.* Psal. 110. a. Præuidet bonos futuros & creat, pręuidet malos futuros & creat, seipsum ad fruendum præbens bonis, multa munerum suorum largiens etiam malis, misericorditer ignoscens, iustè vlciscens. Item, misericorditer vlciscens, iustè ignoscens, nihil metuens de cuiusquam malitia, nihil indigens de cuiusquam iustitia, nihil sibi consulens de operibus bonorum, & bonis consulens etiam de pœnis malorum.] Et iterum cap. CXL. Nullum Deus vel Angelorum vel hominum crearet, quem malum futurum esse præscisset, nisi pariter nosset quibus eos bonorum vsibus commendaret, atque ita

ordinem sæculorum quasi pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam antithetis honestaret.] Hæc agit præscius & prædestinans omnium bonorum Deus, præscius non prædestinans omnium malorum Deus. apud quem de omnibus omnino rebus tam fixa est sententia, quàm certa præscientia: quia nec aliud, nec aliter futurum est, nisi quod & sicut præscit, & quod & sicut futurum est Deus antè præsciuit. Non tamen mala fieri præscientia sua coëgit, sed quæ futura erant, vt Deus antè præsciuit, de quo scriptum est, *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequàm fiant.*

Dan.13.42.

Et quod in capitulo cõpilator subiunxit, Ad hoc siquidem facit sapientis dictũ, *Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus*, in hoc sensu potest cõuenienter intelligi positũ, quo posuit, Pœnam sanè malum meritum eorũ exequentem, vti Deum qui omnia prospicit, præsciuisse, & prædestinasse quia iustus est. Sed ad quid illud posuerit non ignoramus. tamen vt possit qualicumque modo constare, interpretari volumus. De hoc siquidem testimonio venerabilis Beda presbyter patrum sequens sententias dicit. *Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus.* Et si reprobi, inquit, sicut prædictum est, vel iussionis vel comminationis diuinæ iudicium derident, parata tamen eos expectant iudicia damnationis, quæ vt mallei ferrum candens, ita eos in fornace gehennæ sine fine verberent.] Hinc & sanctus Gregorius in libro xv. Moralium dicit, Quia omnipotentis, inquiens, iustitia futurorum præscia ab ipsa mundi origine ignem creauit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finiret.] Et S. Hieronymus in libro x. Commenti Esaiæ Prophetæ, Ab heri quippe & præterito tempore præparata est à rege domino Thopheth, id est lata & spatiosa gehenna, quæ eos, id est impios, æternis vrat ardoribus.] Quod mox subsecutus est de hac immobilitate præscientiæ & prædestinationis Dei, per quam apud eum futura iam facta sunt, etiam apud Ecclesiastem bene intelligitur dictum, *Cognoui quòd omnia opera quæ fecit Deus perseuerent in perpetuum. non possumus his addere nec auferre quæ fecit Deus vt timeatur.*

Prou.19.29 · Lib. 11. in Prou. · Eccle.3.14.

Videndum est in doctorũ tractatibus, qualiter hoc exemplũ suæ adstipuletur sententiæ, qua conatur asserere sicut electos ad vitam, ita & reprobos à Deo prædestinatos ad pœnã. Ait namque Hieronymus in expositione libri Ecclesiastes, *Cognoui*, inquiẽs, *quia omnia quæ fecit Deus ipsa erunt in æternum. super illa non potest addi, & ab illis non potest auferri. & fecit Deus vt timeant à facie eius.* Nihil est, inquit, in mundo quod nouum sit. Solis cursus, & Lunæ vices, & terræ arborúmque siccitas vel viror, cum ipso mundo nata sunt atque concreata. Et idcirco Deus certa ratione cuncta moderatus est, & iussit humanis vsibus elementa seruire, vt homines hæc videntes intelligant esse prouidentiam, & timeant à facie Dei, dum ex rerum æqualitate, cursu, ordine, at-

Cap. xxxi.

que constantia intelligunt creatorem. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. sempiterna quoque eius virtus & diuinitas* Quòd si voluerimus priore sensu finito quasi à capite legere, *Et Deus fecit vt timeant à facie eius*, hic est sensus, Deus fecit hæc omnia vt timeant homines ab eo quod semel Deus dispofuit in alia declinare. Pulchrè autem temperauit dicens, *vt timeant à facie eius.* vultus quippe Domini super facientes mala.] Et Alcuinus in explanatione eiusdem libri, ad Oniam sacerdotem, & Candidum presbyterum, & Natanaelem diaconum discipulos suos, *Didici quòd omnia opera quæ fecit Deus perseuerent in perpetuum. non possumus eis addere quicquam, nec auferre quæ fecit Deus vt timeatur.* Nihil est in mundo, inquit, quod nouum sit Solis cursus, & Lunæ vices, & terræ arborúmque siccitas vel viror, cum ipso mundo nata sunt atque creata. Et idcirco Deus certa ratione cuncta moderatus est, & iussit humanis vsibus elementa seruire, vt homines videntes hæc intelligant esse prouidentiam Dei, & timeant à facie Dei, dum ex rerum æqualitate, cursu, ordine, atque constantia, intelligunt creatorem.]

Rom. 1. 20.

Eccle. 3. 14.

Et quoniam hoc de Ecclesiaste testimonium qualiter suæ adstipulationi conueniat, videlicet quia nequaquam conueniat, doctorum sententiis demonstrauimus, ex hoc quod præmisit, De hac inquiens immobilitate præscientiæ & prædestinationis Dei, per quam apud eum futura iam facta sunt, Prosper illi ex libro II. de Vocatione gentium respondeat, Non est, inquiens, in Deo accidens, motus, aut noua voluntas, aut temporale consilium, nec cogitatio eius cum rerum mutabilium inæqualitate variatur. sed cuncta pariter tempora & temporalia sempiterno ac stabili comprehendit intuitu, & omnibus omnia iam retribuit qui quæ sunt futura iam fecit. Hinc est illud beati Pauli Apostoli scribentis ad Ephesios, *Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in caritate. qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ*, & cetera, (sicut ibidem lector quisque deuotus vel curiosus pleniùs & latiùs poterit inuenire,) quæ sub eiusdem sensus prædicatione connectit, docens donum atque opus gratiæ in æterno Dei semper mansisse consilio, omnésque adoptionis filios, non solùm in eo tempore quo iam existentes vocati sunt, sed etiam priusquam mundus constitueretur, electos. In qua electione quisque hominum in Christo præcognitus non est nulla eidem ratione sociabitur. Omnes enim qui ad regnum Dei de cuiuslibet temporis vocatione venturi sunt, in ista quæ sæcula cuncta præcessit adoptione signati sunt. Et sicut nullus infidelium in hac sorte numeratus, ita nullus piorum ab hac benedictione discretus est. De plenitudine quippe membrorum corporis

Cap. 33.

Ephes. 1. 3.

Christi præscientia Dei, quæ falli non potest, nihil perdit & nullo detrimento minui potest. summa præcognita atque in Christo ante sæcula æterna præelecta. sicut ad Timotheum scribens Apostolus dicit, *Conlabora Euangelio secundùm virtutem Dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, non secundùm opera nostra, sed secundùm suum propositum, & gratiam quæ data est nobis ante tempora æterna.* & sanctus Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum, Hæc est immobilis veritas prædestinationis & gratiæ, velut Apostolus ait, *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* Elegit ergo nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, prædestinans nos in adoptionem filiorum. non quia per nos sancti & immaculati futuri eramus, sed elegit prædestinauítque vt essemus. Fecit autem hoc secundùm placitum voluntatis suæ, vt nemo de sua sed de illius erga se voluntate glorietur. Fecit hoc secundùm diuitias gloriæ suæ, secundùm bonam voluntatem suam, quam proposuit in dilecto filio suo in quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundùm propositum, non nostrum, sed eius qui vniuersa operatur, vsque adeo vt ipse in nobis operetur & velle. operatur autem secundùm consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius.] & item, Ex hoc proposito eius est illa electorum propria vocatio, quibus omnia cooperantur in bonum, qui secundùm propositum vocati sunt. & sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.] & item, Elegit ergo eos de mundo cùm hîc ageret carnem, sed iam electos in seipso ante mundi constitutionem.]

2.Tim.1.8.

Cap.XVIII.

Ephes.1.4.

Cap.XVII.

Talis est fides orthodoxorum, de prædestinatione sanctorum. Studeat & dicat capitulorum istorum compilator, quia relictos reprobos, impios & iniustos, ac perituros, ante mundi constitutionem prædestinauit Deus ad interitum, & perditionem, & pœnam. Nos dicere non audemus, quia non dixit Apostolus, nec per eum loquens Dominus Iesus Christus. Nec emendatiore stylo & vngue censorio corrigens sua scripta beatus Augustinus iussit eisdem scriptis nos taliter prædicare. Dicit idem beatus Augustinus in eodem libro, Electi sunt itaque, quin prædestinati, ante mundi constitutionem ea prædestinatione in qua Deus sua futura facta præsciuit: electi autem de mundo ea vocatione qua Deus id quod prædestinauit impleuit. Quos enim prædestinauit illos & vocauit, illa scilicet vocatione secundùm propositum. non ergo alios, sed quos prædestinauit ipsos & vocauit, nec alios: sed quos ita vocauit ipsos & iustificauit, nec alios. sed quos prædestinauit, vocauit, iustificauit, ipsos & glorificauit. illo vtique fine qui non habet finem.] & item, Elegit Deus, inquiens, in Christo ante mundi constitutionem membra eius. & quomodo eligeret eos qui nondum erant nisi prædestinando? Elegit ergo prædestinans nos. numquid eligeret impios & immundos? Nam si quæstio proponatur, vtrum hos eligat, an potiùs sanctos & immaculatos, quid horum respondeat quis requirat? ac non statim ferat

Cap.eod.

Cap.18.

pro ſanctis immaculatíſque ſententiam?] & item in libro de Prædeſtinatione ſanctorum. Eſt etiam, inquiens, præclariſſimum lumen prædeſtinationis & gratiæ ipſe ſaluator, ipſe mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. & item, Ipſa eſt igitur prædeſtinatio ſanctorum, quæ in ſancto ſanctorum maximè claruit, quam negare quis poteſt rectè intelligentium eloquia veritatis? Nam & ipſum Dominum gloriæ, in quantum homo factus eſt Dei filius, prædeſtinatum eſſe didicimus. Clamat doctor gentium in capite epiſtolarum ſuarum. *Paulus ſeruus Chriſti Ieſu vocatus Apoſtolus*, & cetera vſque dum dicit, *qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute.* & item in eodem libro, Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille vnus vt caput noſtrum eſſet, ita multi prædeſtinati ſumus vt membra eius eſſemus.] & item, Vocat enim Deus prædeſtinatos multos filios ſuos, vt eos faciat membra prædeſtinati vnici filij ſui.] Et in fine libri de Bono perſeuerantiæ, Nullum eſt autem, inquit, inluſtrius prædeſtinationis exemplum, quàm ipſe Ieſus, vnde & in primo libro iam diſputaui, & in huius fine commendare delegi. nullum eſt inquam inluſtrius prædeſtinationis exemplum quàm ipſe mediator. Quiſque fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipſum, atque in eo inueniat & ſeipſum. Fidelis inquam, qui in eo veram naturam credit & confitetur humanam, id eſt noſtram, quamuis ſingulariter ſuſcipiente Deo verbo, in vnicum Dei filium ſublimatam, ita vt qui ſuſcepit & quod ſuſcepit vna eſſet in Trinitate perſona.] Ecce caput, ecce lumen prædeſtinatorum, ecce prædeſtinationis exemplum. Quocirca qui reprobos ad interitum prædeſtinatos dicunt, dicant à quo ſunt prædeſtinati, proferant prædeſtinationis illorum exemplum, oſtendant caput talium prædeſtinatorum, demonſtrent, quia lumen non poſſunt, tenebras eorum.

Cap. xv. | Ibidem. | Rom. 1. 1. | Cap. xvi. | Cap. xxiv.

Contra quos videlicet, qui reprobos ad interitum prædeſtinatos dicunt, S. Proſper in reſponſione XII. contra Vincentianos dicit, Hi autem de quibus dicitur, *ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum*, voluntate exierunt, voluntate ceciderunt, & quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reuerſuri, & in ſanctitate ac veritate manſuri. ac per hoc prædeſtinatio Dei multis eſt cauſa ſtandi, nemini eſt cauſa labendi.] & ſanctus Auguſtinus in libro de Bono perſeuerantiæ, Ex duobus, inquit, piis cur huic donetur, perſeuerantia vſque in finem, illi non donetur, inſcrutabilia ſunt iudicia Dei. illud tamen fidelibus debet eſſe certiſſimum, hunc eſſe ex prædeſtinatis, illum non eſſe. Nam *ſi fuiſſent ex nobis*, ait vnus prædeſtinatorum, qui de pectore Domini biberat hoc ſecretum, *manſiſſent vtique nobiſcum*. Quid eſt, quæſo, *non erant ex nobis. nam ſi fuiſſent manſiſſent vtique nobiſcum*? Nonne vtrique à Deo creati, vtrique ex Adam nati, vtrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit *omnem flatum ego feci*, vnius eiuſdémque naturæ animas acceperunt? nonne poſtre-

1. Ioan. 2. 19. | Cap. viii. | 1. Ioan. 2. 19. | Eſa. 57. 16.

mò vtrique vocati fuerant, & vocantem secuti? vtrique ex impiis iustificati, & per lauacrum regenerationis vtrique renouati?] Secundùm hæc omnia ex nobis erant. & post paululum, Non erant prædestinati secundùm propositum eius qui vniuersa operatur.] Attendite quid beatus Augustinus dicit, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. cur non dixit hunc esse ex prædestinatis ad vitam, illum ex prædestinatis ad interitum? Et Prosper in recapitulatione x. obiectionis Gallorum dicit, Prædestinatus itaque viuit ex fide sibi donata, non prædestinatus perit infidelitate voluntaria, non coacta.] & in libro sententiarum cap. XXVIII. Si omnes simul consideremus, quorum alij misericordia salui fiunt, alij veritate damnantur, vniuersæ viæ Domini, id est misericordia & veritas, suo fine disiunctæ sunt.]

» Tandem concludit compilator capitulorum dicens, Verùm ali-
» quos ad malum prædestinatos esse diuina potestate, videlicet vt quasi
» aliud esse non possint, non solùm non credimus, sed etiam si sunt qui
» tantum mali credere voluerint, cum omni detestatione, sicut Arausi-
» ca Synodus, illis anathema dicimus. Faciat sicut promisit. Legat totam illam Synodum, & videat si inuenire potuerit vt prædestinatos ad interitum aliquo modo eadem sacra Synodus dixerit, & si hoc ibi inuenerit, dicat sicut illa Synodus dixit. Si autem hoc ibi non inuenerit, quod dixit dicat, vt non aliud quàm verum dicat, quia professus est sicut illa Synodus dixit se dicere. Si enim aliter dixerit, aut aliud fidei contrarium superaddiderit, manifestum est eum anathema contraria sentientibus non dicere sicut illa dixit, quæ in nullo à fide catholica discordauit.

Et quia in scripturis dicitur malum, non solùm peccatum, sed & peccantis supplicium, videat in Catholicorum sententiis, vtrum homo, sicut nec ad peccati malum, ita etiam nec ad pro peccato supplicium prædestinatus intelligi debeat, sed potiùs ex retributione iustitiæ voluntariè peccanti à iusto iudice debitum sit prædestinatum supplicium. Malum siquidem in scripturis afflictio nominatur, sicut scriptum est, *Sufficit diei malitia sua*, quam pro afflictione positam doctores exponunt: sicut & dies mala vocatur, non quòd mala sit, sed quòd mala facientibus sit mala. Ita & ignis æternus malus torquendis est peccatoribus, Angelis scilicet & hominibus malis. non in natura bona operum diuinorum, qua creati sunt Angeli, & homines, & idem gehennæ ignis: sed operatione malorum. cuius operationis initium est infidelitas, scilicet desertio veritatis, sicut initium salutis fides esse dinoscitur donata gratia largitoris. Idem enim ignis, qui stantibus Angelis & hominibus nocere non potuit, cadentium transgressionem ex retributione iustitiæ punit, sicuti & flamma fornacis Babylonicæ innocentium vincula arsit, & nec capillum quidem eorum adussit, diffusa autem circa fornacem incendit quos reperit ministros regis qui eam incendebant. Et ignis tremendi iudicij, qui

Matt. 6. 34.

qui iudicem venturum præibit, inflammabit in circuitu inimicos eius, & erit sanctis obuiam illi euntibus peruius. Sed & Sol iste visibilis mundum inluminat, & infirmis oculis nocet, non ex se, sed ex passionibus oculorũ: qui non sibi ipsi diuersus diuersa agit, cùm ceram liquat & lutum stringit. Et panis vitam fortium roborat, paruulorum necat, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & venenum mors est homini, & vita serpenti. Sic vna Dei in Ægypto signorum operatio molliebat cor credulorum, & incredulos indurabat. quia iuxta duritiam suam, & impœnitens cor, thesaurizabant sibi iram in die iræ ex his mirabilibus, quæ cùm videbant fieri non credebant. Et prædicatorum sermo aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Sic & spiritibus refugis, & hominibus reprobis, operatione sua malus fit ignis æternus, creatione diuina bonus.

Ad quod etiam malum, videlicet mortem sine morte, non est homo à Deo prædestinatus, sicut nec ad animæ mortem vel corporis. Adam quippe, vt notum est, peccando animæ mortem cum omni stirpe sua incurrit, de qua scriptum est, *Deus mortem non fecit.* Et ideo mortem à iudice iusto vindicante recepit, hoc est in separatione animæ & corporis, & nisi Dei gratia ante separationem liberata fuerit, in æterna cruciatione animæ ipsius & corporis, illa scilicet, qua discedente anima caro sola moritur, & anima pœnis torquetur, vsque dum rediens in carnem, in eadem & cum eadem in qua peccauit, æternaliter puniatur: vt cum qua communicauit morti peccati, quod Dei bonitas interdixit homini, cùm ipsa communicet morti supplicij, quod præparauit diuina iustitia peccatori. De hac morte saluator noster dicit, *Eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam*, & de qua scriptum est, *Mors & vita à Domino Deo est*, vt Augustinus exponit, vita scilicet à donante, mors à vindicante. Et vt Prosper dicit in libro Sententiarum cap. CCXCV. Iustum iudicium Dei est, vt peccato suo quisque pereat, cùm peccatum Deus non faciat, sicut mortem non fecit, & tamen quem morte dignum censet occidit. Vnde legitur, *Deus mortem non fecit*, & legitur, *Mors & vita à Deo est.* Quæ duo inter se contraria profectò non videt, quisquis ab operibus diuinis iudicia diuina discernit. quia aliud est creando non instituisse mortalem, aliud iudicando plectere peccatorem.] & iterum cap. CCXCVI. Deus quidem mundum fecit, & corpora prorsus omnia: sed vt corpus corruptibile adgrauet animam, & caro concupiscat aduersus spiritum, non est præcedens natura hominis instituti, sed pœna damnati.] & item contra Gallos, Prædestinatio Dei est, quæ in electis & reprobis aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ.] & Paulus confirmat, *Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei vita æterna*, qua bonus & misericors Deus æternaliter in homine coro-

Sap. 1. 13. Matth. 10. 28. Cap. CCXCV. Cap. CCXCVI. Cap. XIV. Rom. 6. 23.

nat quod temporaliter bene gestum est. quia homo, qui præuenien-te, comitante, & subsequente se Dei gratia, ex voluntate & recta intentione à peccatis, quantum humana fragilitas patitur, se custodiuit, aut ante mortem à peccatis vel incredulitate se retraxit, & in fide recta & bonis operibus vsque ad finem corporalis vitæ perseuerauit, semper Deo viuere vellet, si semper in corpore sine mortis intercessione viuere potuisset. Econtrà verò, stipendio peccati, morte videlicet sempiterna, Deus æternus & iustus ideo quod malè temporaliter ab homine gestum est æternaliter vindicat, quia homo, qui in incredulitate & in peccatis volens vsque ad finem corporalis vitæ perseuerauit, semper peccare vellet, si semper viuere secundùm suum libitum potuisset. Vnde Prosper in libro Sententiarum cap. CCLXXVI. Naturale nobis est velle viuere, malè autem viuere iam non est naturæ, sed peruersæ voluntatis, quam iustè pœna consequitur.]

Quia verò sicut nec ad peccati, ita nec ad mortis malum, homo sit à Deo prædestinatus, Augustinus in libro quarto de Trinitate demonstrat dicens, *Per vnum quippe hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiuit, in quo omnes peccauerunt.* Huius viæ mediator diabolus fuit, persuasor peccati & præcipitator in mortem. Nam & ipse ad operandam duplam mortem nostram, simplam attulit suam. Per impietatem namque mortuus in spiritu, carne vtique mortuus non est. Nobis autem & impietatem persuasit, & propter hanc vt in mortem carnis venire mereremur effecit. Vnum ergo appetiuimus iniqua suasione, alterum nos secutum est iusta damnatione. Propterea quippe scriptum est, *Deus mortem non fecit*, quia causa mortis ipse non fuit. Sed tamen per eius retributionem iustissima mors inrogata est peccatori, sicut supplicium iudex inrogat reo, causa tamen supplicij non est iustitia iudicis, sed meritum criminis. Quò ergo nos mediator mortis transmisit, & ipse non venit, id est ad mortem carnis, ibi nobis Dominus Deus noster medicinam emendationis inseruit, quam ille non meruit, occulta & nimis arcana ordinatione diuinæ altæque iustitiæ. Vt ergo sicut per vnum hominem mors, ita per vnum hominem fieret resurrectio mortuorum, quia magis vitabant homines quòd euitare non poterant, mortem carnis, quàm mortem spiritus, id est, magis pœnam quàm meritum pœnæ, (nam non peccare aut non curatur, aut parum curatur: non mori autem, quamuis non obtineatur, vehementer satagitur.) vitæ mediator ostendens quàm non sit mors timenda, quæ per humanam conditionem iam euadi non potest, sed potiùs impietas, quæ per fidem caueri potest,] & reliqua, quæ ibi prosequitur. & Prosper in libro Sententiarum cap. CCLI. Homo factus erat immortalis, Deus esse voluit. non perdidit quod homo erat, sed perdidit quod immortalis

Cap.XII. Rom.5.12. Sap.1.13.

erat, & de inobedientia superbiæ contracta est pœna naturæ.] Ecce ostendunt isti doctores catholici, quia homo nec ad peccati, neque ad supplicij malum sit à Deo prædestinatus, sed ex retributione iustitiæ, sicut & mors corporis, ita & interitio retributa sit illi debitæ vltionis iustæque punitionis.

CAPVT XIII.

De eo quod Fulgentius in libro suo ad Monimum scripsit, prædestinationem Dei, non tantùm in bono, sed etiam in malo dici.

NVNC videamus de hoc quod dixit Fulgentius in suprascripto libro ad Monimum, prædestinationem Dei non tantùm in bono dici, sed etiam in malo. Ad quod respondeat illi idem B. Augustinus ex libro de prædestinatione sanctorum, quem sicut est laudandus, eum Fulgentius isdem laudauerat. ait enim, Quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est vt dixi præparatio, gratia verò est ipsius prædestinationis effectus.] & ipse Fulgentius à seipso proposita medicina sanari procuret. ait enim idem, vt præmisimus, in præfato libro, Huic itaque prauitati, inquiens, quæ B. Augustini dictis non ex veritate sed ex liuore obiiciebatur, tali Prosper sermone respondit, Infidelitas non credentium Euangelio nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. bonorum enim Deus auctor est, non malorum. Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ. vniuersæ enim viæ enim Domini misericordia & veritas.]

Cap.x.

Lib 1. ad Mon.c. 30.

Adhuc etiam, vt cum venia domni Fulgentij dicamus, aliud quod nos ex verbis illius mouet demonstrare volumus. Dixit enim in præscripto libro, sicut ostendimus, Non autem ignoras, inquiens, etiam præterito tempore illi luculentissimo sancti Augustini operi, quod scripsit de prædestinatione sanctorum, à quibusdam Gallis obiectum, quòd B. Augustinus in assertione prædestinationis diuinæ, peccatores non ad solum prædestinatos diceret iudicium, sed etiam ad peccatum. Cuius dicta, quia celeri præuentus est obitu, Prosper vir eruditus & sanctus recta defendit fide, & copioso sermone. Ex quibus Gallorum capitulis, vt non multa nunc ponamus, ne libellum istum, quem prolixum facere disputando necessitas cogit, prolixiorem voluntas facere videatur, duarum responsionum loca duximus inserenda.] & prætermittens illas responsiones apertiùs sibi contradicentes, quamuis & istæ ipsæ illi apertè resistant, quas Prosper obiectionibus de eisdem libris collectis respondit, ad alias se conuertit dicens, Quarta-decima quippe Gallorum obiectio sic habetur, Quòd qui Euangelicæ prædicationi non credunt, ex Dei prædestinatione non credant: & quòd Deus ita diffiniuerit, vt qui-

Cap.codē.

cumque non credunt, ex ipsius constitutione non credant. Huic itaque prauitati, quæ beati Augustini dictis, non ex veritate, sed ex liuore obiciebatur, tali Prosper sermone respondit, Infidelitas non credentium Euangelio nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. bonorum enim Deus auctor est, non malorum. Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donum pertinens gratiæ. vniuersæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Proinde infidelitas non credentium, non ad constitutionem Dei, sed ad præscientiam referenda est. quæ non ideo necessitatem non credendi intulit, quia falli de ea quæ futura erat infidelitate non potuit. Decima quinta etiam obiectio his verbis inserta est, Quòd idem sit præscientia quod prædestinatio. cui Prosper sic respondit, Qui præscientiam Dei in nullo ab ipsius prædestinatione discernit, quod tribuendum est Deo de bonis, hoc ei etiam de malis conatur adscribere. Sed cùm bona ad largitorem cooperatorémque eorum Deum, mala autem ad voluntariã rationalis creaturæ nequitiam referenda sint, dubium non est, sine vlla temporali differentia, Deum & præscisse simul & prædestinasse quæ ipso erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iusto erant iudicio retribuenda: præscisse autem tantummodò, non etiam prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura.] Post hæc autem finem libro imposuit.

Sed cur apertiores responsiones Prosperi, ad quas se reclamauit, dimiserit & istas posuerit, ipse viderit. Nos autem reclamantibus per Fulgentium, ipsas obiectiones & responsiones commemoratas à Fulgentio, de præfatis B. Augustini libris proponere dignum duximus. vt si nos fortè noluerint, consilium Fulgentij, sicut ipsi dicunt eorum fautoris, quod in reliquum proferemus, obaudiant. Ait enim B. Prosper ad Camillum & Theodotum presbyteros Ianuensium ciuitatis, In libris, inquiens, beatæ memoriæ Augustini, quorum titulus est de Prædestinatione sanctorum, quædam sanctitatem vestram, vel insolita, aut minus clara, mouerunt.] Et sic per septem obiectiones & responsiones progrediens ad octauam peruenit, qua dicitur, Sequitur deinceps quod in libro inuenitur secundo, An quisquam dicere audebit Deum non præscisse quibus esset daturus vt crederent, aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis non perderet quemquam? Quæ vtique si præsciuit, beneficia sua quibus nos dignatur liberare præsciuit. Hæc est prædestinatio sanctorum, nihil aliud, præscientia scilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur? cæteri autem vbi nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquuntur? vbi Tyrij relicti sunt & Sidonij, qui etiam credere potuerunt si mira illa Christi signa vidissent? sed quoniam vt crederent non eis erat datum, etiam vnde crederent est negatum.] Ad hæc S. Prosper respondit, quem

In Præfatione.

Obiectione IX.

Fulgentius de fide & copioſo ſermone laudauit, Qui iſtis reſiſtunt, hoc ſentire apertiſſimè probantur, quòd fides non ſit donum Dei, & quòd gratia non præueniat liberum arbitrium, ſed ſequatur, & quòd gratia Dei ſecundùm merita noſtra detur.] & poſt paululum, Verè qui ita ſentiunt fidem non acceperunt, aut quam acceperant perdiderunt.] & item poſt pauca, Agnoſcamus itaque ſapienter, piéque fateamur, præſciſſe incommutabiliter Deum quibus eſſet daturus vt crederent, aut quos daturus eſſet filio ſuo, vt ex eis non perderet quemquam. & ſi hæc præſciuit, beneficia ſua illum quibus nos dignatur liberare, præſciſſe: & hanc eſſe prædeſtinationem ſanctorum. prædeſtinationem ſcilicet & præparationem beneficiorum Dei, qua certiſſimè liberantur quicumque liberantur. Ceteros autem, quos à generali perditione humani generis gratia non exemit, iuſto nouerimus iudicio non exemptos, & quid nobis remiſſum ſit in eis diſcamus, de quorum queri damnatione non poſſumus. Non eſt enim iniquitas apud Deum, nec quiſquam ſub iudicio eius innocens perit.] & reliqua, quæ breuitatis cauſa hîc ponere ſuperſedimus, quæque qui ſtudioſè vel curioſè voluerit, in ſuis locis legere præualebit.

Nunc autem audiant, qui dictis innituntur Fulgentij, ipſius conſilium. Ait enim in præfato libro, quaſi eorum Synagogulam adloquens in Monimo, Nos itaque cariſſime hæc interim pauca de libris ſancti Auguſtini, & de reſponſionibus Proſperi, ob hoc maluimus huic libello inſerere, vt cuncti nouerint quid debeant de prædeſtinatione ſanctorum impiorúmque ſentire.] Quid ſit autem quod cuncti inde ſentire debeant ſecundùm eius conſilium, idem in capite ſequentis libri ad eumdem Monimum loquitur dicens, Satis, vt arbitror, Monime cariſſime, quæſtionem de diuerſitate prædeſtinationis, iuſtorum ſcilicet & iniquorum, hoc eſt, quos gratuita miſericordia Dei præueniens iuſtificando conuertit glorificatura conuerſos, & eorum, quos iuſta Dei ſeueritas in peccatis derelinquit punitura damnandos, ſuperior ſermo, in quantum Dominus puſillitatem noſtram dignatus eſt adiuuare, & pertractatam continet & ſolutam: ita vt plerique, licèt in ea ſoleant non leuiter permoueri, facilè poſſint, & diuinorum librorum teſtimoniis inſtrui, & ſancti Auguſtini libris, & Proſperi eruditiſſimi viri reſponſionibus informari, quibus agnoſcant prædeſtinationem Dei nihil aliud eſſe, niſi præparationem operum eius, quæ in æterna ſua diſpoſitione, aut miſericorditer ſe facturum præſciuit, aut iuſtè. Et quia in peccatis nec miſericordia inuenitur nec iuſtitia, ideóque omnem iniquorum malam voluntatem qua peccant, à Deo præſcitam, non tamen eſſe à Deo prædeſtinatam, cùm ipſam voluntatem malam non aliter eſſent habituri, niſi in eo quo fuiſſent à Domino receſſuri, nec Deum prædeſtinaſſe diſceſſionem hominis à ſe, cùm cauſa ipſa diſceſſionis

[Marginal notes: Lib. 1. ſub finem. — Lib. 2. c. 1.]

ſola voluntaria eſſet auerſio peccatoris. quæ, quia Deum futura non latuit, in æterna præſcientia eius præparatam ſibi pœnam iuſtæ retributionis inuenit.]

CAPVT XIV.

Hinc ſequitur exhortatio ad ſcholam dyſcolam Gotheſcalci.

NVNC ex Gotheſcalci ſchola, quicquid antea dixerit, Fulgentij audite conſilium, & credite dictis Auguſtini ac Proſperi, quæ iſdem Fulgentius paulo antè propoſuit, Prædeſtinatio inquiens Dei ſemper in bono eſt, aut ad retributionem iuſtitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ, & prædeſtinationem ac præparationem gratiæ Dei, qua certiſſimè liberãtur quicumque liberantur. ceteros autem, quos à generali perditione humani generis gratia non exemit, iuſto nouerimus iudicio non exemptos. & confitemini electos, id eſt, de generali maſſa perditionis ab eo lego, quo dicitur *Qui legitis flores,* gratia electos, & prædeſtinatos, id eſt, gratia præparatos ad vitam. ceteros autem in maſſa perditionis iudicio iuſto relictos: quibus ex retributione iuſtitiæ à iuſto iudice eſt pœna prædeſtinata, ſicut electis à piiſſimo largitore dono gratiæ vita eſt æterna donata. Nam & Apoſtolus hoc vtrumque teſtatur dicens, *Stipendium enim peccati*
Rom.6. 23. *mors, gratia autem Dei vita æterna.*

CAPVT XV.

De quorum verbis atque ſcripturarum ſententiis quatuor capitula, à nobis olim contra reexortos Prædeſtinatianos excerpta, quæ iſtorum capitulorum compoſitor reprehendit, collecta fuerint & excerpta. & quæ inde veteres Prædeſtinatiani dixerint, quæve moderni ex his delirantes dicant hæretici.

ET quia de duobus capitulis, neſcimus à quo ex Flori ſcripto de præſcientia & prædeſtinatione Dei excerptis, ſingillatim præmiſſis ſententiis, ex orthodoxorum verbis & ſenſibus, pro mediocritate ingenioli noſtri reſpondimus, vt congruentiùs oſtendere valeamus, de quorum verbis capitula à nobis excerpta, & à præfatorum capitulorum compoſitore reprehenſa collegimus, neceſſarium duximus, alligare in quatuor faſciculis ad comburendum zizania, quæ in Dominici tritici medio priſci ſeminarunt Prædeſtinatiani, varia quidem voce, ſed cognata paríque impietate, de Dei præſcientia & prædeſtinatione ſuum dogma perniciosiſſimum componentes. quos Auguſtinus & Proſper ſuis ſcriptis ſufficientiſſimè reuicerũt, & contra quos B. Cæleſtinus decreuit. Quorum vnum eſt, quia ſecundùm præſcien-

tiam Deus homines damnet pro meritis ſuæ vitæ, quæ non habuerunt morte præuenti, ſed habituri eſſent ſi viuerent. Aliud eſt, quòd ab eis qui non ſunt prædeſtinati ad vitam, non auferat percepta baptiſmi gratia originale peccatum, & licèt piè iuſtéque vixerint, nihil eis proſit, ſed tamdiu reſeruentur, donec ruant & pereant. & quòd liberum arbitrium in homine nihil ſit, ſed ſiue ad bonum ſiue ad malum prædeſtinatio Dei in hominibus operetur: quoniam Deus tale in hominibus plaſmet arbitrium quale eſt dæmonum, quod proprio motu nihil aliud poſſit velle niſi malum. Tertium eſt, quòd idem ſit præſcientia quod prædeſtinatio. In quarto autem, prædeſtinationem electorum ad vitam non denegant, & reproborum prædeſtinationem ad interitum confitentur: quos ſicut dicunt à Deo prædeſtinatos ad interitum, ita etiam ad peccatum. De quibus moderni Prædeſtinatiani vnum non tangunt, aliud tranſiliunt, tertium declinant, quartum colore mutant, ſed odoris atque ſaporis intelligentia redolent. Dicunt enim, prædeſtinauit Deus reprobos ad interitum, non ad peccatum, cùm non niſi per peccatum perueniri valeat ad interitum.

Quæ quatuor hæretica, beatus Auguſtinus & Proſper, & cum illis poſterior tempore ſed prior loco ſanctus Gregorius, paria iudicantes æqualiter, & ipſi pariter condemnantes diſſoluunt. Ait enim beatus Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione ſanctorum, Dici non poteſt quàm moleſtè feram, quod viderunt Pelagiani eſſe falſiſſimum & abſurdiſſimum, hoc non vidiſſe iſtos, qui nobiſcum errorem illorum hæreticorum catholica auctoritate condemnant. Scripſit librum de mortalitate Cyprianus, multis ac penè omnibus qui Eccleſiaſticas litteras amant laudabiliter notum: in quo propterea dicit, non ſolùm non eſſe fidelibus inutilem mortem, verùm etiam vtilem reperiri, quoniam peccandi periculis hominem ſubtrahit, & in non peccandi ſecuritatem conſtituit. Sed quid prodeſt, ſi etiam futura quæ commiſſa non ſunt peccata puniuntur? Ait tamen ille copioſiſſimè atque optimè, peccādi pericula nec deeſſe in iſta vita, nec ſupereſſe poſt iſtam. vbi & illud teſtimonium ponit de libro Sapientiæ, *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius.* Quod à me quoque poſitum fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis, tanquam non de libro catholico adhibitum. quaſi excepta huius libri adteſtatione, res ipſa non clara ſit, quam volumus hinc doceri. Quis enim audeat negare Chriſtianus, iuſtum ſi morte præoccupatus fuerit in refrigerio futurum? quilibet hoc dixerit, quis homo ſanæ fidei reſiſtendum putabit? Item ſi dixerit iuſtum, ſi à ſua iuſtitia receſſerit, in qua diu vixit, & in ea fuerit impietate defunctus, in qua non dico vnum annum, ſed vnum diem vixerit, in pœnas iniquis debitas hinc iturum, nihil ſibi ſua præterita profutura iuſtitia, huic perſpicuæ veritati quis fidelium contradicit? Porrò ſi quæratur à nobis, vtrum ſi tunc eſſet mortuus,

Cap. XIII. Cap. XIV. Sap. 4. 11.

quando erat iuſtus, pœnas eſſet inuenturus an requiem, numquid requiem reſpondere dubitabimus? Hæc eſt tota cauſa cur dictũ eſt à quocumque ſit dictum, *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius.* Dictum eſt enim ſecundùm pericula vitæ huius, non ſecundùm præſcientiam Dei, qui hoc præſciuit quod futurum erat, non quod futurum non erat. id eſt, quòd ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum ſubtraheretur incerto, non quòd peccaturus eſſet qui manſurus in tentatione non eſſet.] & poſt aliquanta, Si enim iudicarentur homines pro meritis ſuæ vitæ, quæ non habuerunt morte præuenti, ſed habituri eſſent ſi viuerent: nihil prodeſt ei, qui raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, nihil prodeſt eis qui lapſi moriuntur, ſi antè morerentur, quod nullus dicere Chriſtianus audebit. Quocirca non debent fratres noſtri adſtruere, quod non dico crediturum, ſed ſomniaturum neminem putaremus, ſecundùm ea ſcilicet iudicari quemque mortuorum, quæ geſturus fuerat ſi tempore prolixiore vixiſſet.] Et ſanctus Gregorius in libro Moralium XXVII. Bene, inquit, per Salomonem dicitur, *Sicut ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis, ſic neſcis opera Dei qui fabricator eſt omnium.* Vt enim vnum è multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli veniunt, ſed vni datur vt ad redemptionem per baptiſma redeat, alter antè ſubtrahitur quàm hunc regenerans vnda perfundat: & ſæpè fidelium filius ſine fide rapitur, & ſæpè infidelium conceſſo fidei ſacramento renouatur. Sed fortaſſe aliquis dicat, quòd hunc Deus acturum prauè etiam poſt baptiſma nouerat, & idcirco eum ad baptiſmatis gratiam non perducat. Quod ſi ita eſt, peccata quorumdam proculdubio priuſquam ſint perpetrata puniuntur. Et quis ita recta ſciens dixerit, quia omnipotens Deus, qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in aliis etiam non perpetrata condemnat? Occulta itaque ſunt eius iudicia, & quanta obſcuritate nequeunt conſpici, tanta debent humilitate venerari.]

Sap.4.11. — Cap.2. Eccli.11.5.

Cap.11. De alio Proſper contra Gallos demonſtrat, quia in baptiſmo Chriſti cuncta remittuntur peccata: ſed qui poſt baptiſmum à Chriſto recedit, & alienus à gratia finit hanc vitam, non propter illa quæ ei in baptiſmo remiſſa ſunt, ſed propter illa quæ poſtea admiſit crimina condemnatur. In quæ prolapſus, & ſine pœnitentia deficiens, non ex eo neceſſitatem pereundi habuit quia prædeſtinatus non fuit, ſed ideo non fuit prædeſtinatus, quia talis futurus ex voluntaria præuaricatione fuit à Deo præſcitus. Liberum arbitrium in homine eſſe dicit: ſed ante inluminationem fidei in tenebris & in vmbra mortis manere, priuſquam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur. In quo voluntas in bonis ſit intelligenda de gratia, in malis autem voluntas intelligenda ſit ſine gratia.] De tertio idem Proſper dicit, quia non eſt dubium, ſine vlla temporali differentia, Deum & præſciſſe ſimul & prædeſtinaſſe,

Cap.VI. — Cap.XV.

nasse, quæ ipso erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iusto erant iudicio retribuenda: præscisse autem tantummodò, non etiam prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura. Potest itaque sine prædestinatione esse præscientia, prædestinatio autem sine præscientia esse non potest.] De quarto nihilominus idem beatus Prosper, de verbis sancti Augustini ex libro qui titulatur de Bono perseuerantiæ, in responsione VIII. contra Ianuenses Cap. IX. dissoluit & repulit, Agnoscamus inquiens sapienter, piéque fateamur, præscisse incommutabiliter Deum quibus esset daturus vt crederent, aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis non perderet quemquam. Et si hæc præsciuit, beneficia sua illum quibus nos dignatur liberare præscisse, & hanc esse prædestinationem sanctorum, prædestinationem scilicet & præparationem gratiæ Dei, qua certissimè liberantur quicumque liberantur. ceteros autem quos à generali perditione humani generis gratia non exemit, iusto nouerimus iudicio non exemptos.] & in absolutione obiectionis tertiæ Gallorum ita dicit ad locũ, Quòd ergo huiusmodi in hæc prolapsi mala sine correctione pœnitentiæ defecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quia prædestinati non sunt: sed ideo prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria præuaricatione præsciti sunt.] & post pauca, Non enim relicti sunt à Deo vt relinquerent Deum, sed reliquerunt & relicti sunt, & ex bono in malum propria voluntate mutati sunt. atque ob hoc licèt fuerint renati, fuerint iustificati, ab eo tamen qui illos tales præsciuit, non sunt prædestinati.]

Alia duo etiam adinuenerunt prisci Prædestinatiani, vt obnixiùs suam possent confirmare sententiam, quòd Deus reprobos & ad peccatum prædestinauerit, & ad interitum. scilicet quia non vult omnes homines saluos fieri, sed certum numerum prædestinatorum, etiamsi omnes saluari velint: & quòd non pro totius mundi redemptione saluator sit crucifixus. quia certum est, *si omnes homines*, secundùm Apostolum, *vult saluos fieri*, & *pro omnibus mortuus est*, vt Petrus dicit, neminem vult perire, & nullum credendus est ad perditionem prædestinasse. Contra quæ quatuor Capitula, nouorum Prædestinatianorum infestatione, ex catholicorum Patrum dictis & sensibus quatuor iterum Capitula excerpere sumus compulsi. quæque, sicut in Capitulis à vestra dominatione nobis ante triennium datis, & in Valentina Synodo habitis, scriptum reperimus, reprehensoris condemnatione, iudicio sancti Spiritus, sicut illi non Deo dicere placuit, sunt explosa. Vnde necesse est nobis ostendere, de quorum dictis studuimus illa excerpere, vt euidentiùs clareat si credendi sunt illi Spiritu sancto locuti fuisse, quorum verba lector quisque in Capitulis à nobis excerptis inueniet. Quod cùm fuerit comprobatum, nemo ambiget, explosorem istorum capitulorum de illorum fuisse numero, de quibus scriptum est, quia

1.Tim.2.4.
1.Petr.3.18.

Ezech. 13. 2.11. prophetabant de corde suo dicentes, Hæc dicit Dominus, cùm Dominus non sit locutus. & quia sicut item Dominus dicit per Prophetam de pariete ædificato seu lito absque temperamento, Ite, dicite parieti illi quia casurus est. cuius ædificatoribus væ pronuntiatur ab ipso. & alibi ad Prophetam iterum Dominus dicit, *Ecce constitui te super gentes & regna, vt euellas & destruas, & disperdas & dissipes, & ædifices, & plantes.* Impulso pariete ædificato super arenam, & euerso, quia non habuit Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam fundamentum, & disperso, quoniam non habuit ædificatores Apostolos, & Apostolicos viros, conuenit ædificare nos, super fundamentum verum, de lapidibus viuis, sententiis scilicet catholicis, munitionem simplicibus & fidelibus contra hæreticorum fumosos impetus: & impleto à veritate dicto veridico, *omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis eradicabitur*, oportet nos plantare fidelia germina, proferentia fructus, id est intellectus fideles, ad quod sumus gratia Dei plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

Hier. 1.10.

Matt. 15. 13.

CAPVT XVI.

Abhinc excerpti à nobis primi Capituli textus ponitur, & vnde sumptus fuerit membratim designando monstratur.

HIc enim est textus primi Capituli, *Deus omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in paradiso posuit, quem in sanctitate iustitiæ permanere voluit. Homo libero arbitrio malè vtens peccauit, & cecidit, & factus est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & iustus elegit ex eadem massa perditionis secundùm præscientiam suam quos per gratiam prædestinauit ad vitam, & vitam illis prædestinauit æternam. ceteros autem, quos iustitiæ iudicio in massa perditionis reliquit, perituros præsciuit, sed non vt perirent prædestinauit: pœnam autem illis quia iustus est prædestinauit æternam. Ac per hoc vnam Dei prædestinationem tantummodò dicimus. quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ.* Ecce Capitulum, quod de prædestinatione electorum Dei gratuita gratia, & relictione reproborum iustissimæ ipsius retributionis iustitia, contra Gothescalcum & erroneam eius scholam, necessitate compulsi, & interrogatione principalis deuotionis exacti, secundùm sanctarum scripturarum tramitem, ex verbis beati Augustini ac Prosperi, ceterorúmque catholicorum doctorum sensibus excerpere procurauimus. Quod quia cum aliis tribus à nobis excerptis, quasi à Patrum catholicorum doctrina & fide discordans, ab infestissimo explosore abominatur, membratim necesse est nobis per verba singula demonstrare, qualiter non modò cum sensu atque doctrina, verùm & cum verbis orthodoxorum Patrum vsquequaque concordat.

Scripſimus enim in principio Capituli, *Deus omnipotens*, ſicut ſcriptum eſt in Heptatycho dixiſſe Dominum ad Moyſem, *Ego Dominus Deus, hoc eſt nomen meum memoriale ſempiternum in generationes & progenies.* & Hilarius in Pſalmo CXXIX. Humanæ, inquit, infirmitatis religioſa confeſſio eſt, de Deo hoc ſolùm noſſe, quòd Deus eſt. & Ambroſius in epiſtola ad Galatas, Deus enim naturæ nomen eſt & poteſtatis. & in cantico Exodi, *Omnipotens nomen eius.* Vnde ex Symbolo Apoſtolico, Nicæno, & Conſtantinopolitano, ſecundùm Propheticas, Euangelicas, & Apoſtolicas voces, Deum omnipotentem credimus, confitemur, & prædicamus, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia. ipſi gloria in ſæcula ſæculorum.

Exod.3.15. Exod.5.3.

Subſecuti ſumus, *Hominem ſine peccato rectum cum libero arbitrio condidit.* & in Geneſi ſcriptum eſt, *Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum.* Conſtat enim, & nemo fidelium dubitat, neque diffitetur, quia quem ad imaginem ſuam Deus ſanctus & rectus, qui ſine peccato eſt, condidit, rectum & ſine peccato illum creauit. & in libro Eccleſiaſtico, *Deus creauit hominem, & ſecundùm imaginem ſuam fecit illum.* & iterum, *Conuertit illum in ipſam, & ſecundùm ſe veſtiuit illum virtute.* & iterum, *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui.* & in Eccleſiaſte, *Solummodò hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus.* Vnde Alcuinus in explanatione eiuſdem capituli dicit bonos nos à Deo creatos, ſed quia libero ſumus derelicti arbitrio, vitio noſtro ad peiora labi, dum maiora quærimus, & vltra vires noſtras varia cogitamus.] Et beatus Auguſtinus in libro de Correptione & gratia ad locum ita dicit, Primo itaque homini, qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere.] & aliquanto ſuperiùs in eodem libro, Quapropter ſaluberrimè confitemur quod rectiſſimè credimus, Deum dominúmque rerum omnium, qui creauit omnia bona valdè, & mala ex bonis exortura eſſe præſciuit, & ſciuit magis ad ſuam omnipotentiſſimam bonitatem pertinere, etiam de malis benefacere, quàm mala eſſe non ſinere, ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, vt in ea priùs oſtenderet quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium iuſtitiæque iudicium. & poſt pauca, Sic & hominem fecit cum libero arbitrio.] & item in libro de Natura & gratia, Cùm autem de libera voluntate rectè faciendi loquimur, de illa ſcilicet in qua homo factus eſt loquimur.]

Gen.1.27. Eccli. 17. 1.2. Eccli.15. 14. Eccle.7.30. Cap.XII. Cap.X. Cap.67.

Deinde ſubiunximus, *Et in paradiſo poſuit.* quod & lectio Geneſis docet, *Plantauit*, inquiens, *Deus paradiſum voluptatis à principio, in quo poſuit hominem quem formauerat.* Proſecuti ſumus, *quem in ſanctitate iuſtitiæ permanere voluit.* Vnde & beatus Gregorius in Homilia Euan-

Gen 2 8. Hom.34. in Euang.

Non longè à principio gelij, *Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores*, ad locum dicit, Angelorum quippe & hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit. quam dum consistere ad æternitatem voluit, eam proculdubio ad suam similitudinem creauit.] In qua æternitate homo permansisset, si in sanctitate iustitiæ perstitisset, sicut sanctus Augustinus in præfato libro de Correptione & gratia, Cap.x. In quo statu, inquit, recto ac sine vitio, si per ipsum liberum arbitrium homo manere voluisset, profectò sine vllo mortis & infelicitatis experimento, acciperet illam merito huiusmodi permansionis beatitudinis plenitudinem, qua & sancti Angeli sunt beati. id est, vt cadere non posset vlteriùs, & hoc certissimè sciret. Nam quomodo ipse posset etiam in Paradiso beatus esse, (immo ibi non esset, vbi esse miserum non deceret,) si eum sui casus præscientia & timor tanti mali miserum faceret?] Et item beatus Gregorius in libro VIII. Mora-Cap.VI. lium Iob. Ad hoc namque homo conditus fuerat, vt stanti mente in arcem se contemplationis erigeret, & nulla hunc corruptio à Cap.x. conditoris sui amore declinaret.] Item in eodem, Ad contemplandum quippe creatorem homo conditus fuerat, vt eius semper speciem quæreret, atque in solemnitate illius amoris habitaret: sed extra se per inobedientiam missus, mentis suæ locum perdidit, quia tenebrosis itineribus sparsus, ab inhabitatione veri luminis elongauit.] Cap.18. Item in libro XVII. Ad vitam namque homo conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis.] Item in Cap.24. XIIX. Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei, & socialem frequentiam Angelorum persistentium, reduxit oculos ad ima. vidit quo iaceret, qui ad hoc conditus fuerat, vt in cælestibus stare potuisset.] Cap.16. Item in libro XX. Humanum igitur genus recto Dei iudicio in voluptatibus suis sibi dimissum, atque per easdem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, absinthio est ebrium.] & in Homilia XVII. Quid autem animas hominum nisi cibum Domini dixerim, quæ ad hoc sunt conditæ, vt in eius corpore traiciantur, id est, vt in æternæ Ecclesiæ augmentum tendant.] Et beatus Ambrosius in Psalmo CXVIII. Vnde Apostolus, in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem. Si enim non cecidissent, vtique vterentur & ipsi Dei bonitate.] Et sanctus Augustinus in li-Cap.XII. bro XIII. de Trinitate, Quadam iustitia Dei, inquit, in potestatem diaboli traditum est genus humanum peccato primi hominis, in omnes vtriusque sexus commixtione nascentes originaliter transeunte, & parentum primorum debito vniuersos posteros obligante. Hæc traditio priùs in Genesi significata est. vbi cùm serpenti dictum Gen.3.14.19. esset *terram manducabis*, homini dictum *terra es, & in terram ibis.* In eo quod dictum est, *in terram ibis*, mors corporis prænuntiata est, quia nec ipsam fuerat experturus, si permansisset vt fuerat rectus.] Ephes.1.3. & paulò inferiùs, *Eramus natura filij iræ sicut & ceteri.* Quocirca om-

nes homines ab origine ſub principe ſunt poteſtatis aëris, qui operatur in filiis diffidentiæ. Et quod dixi ab origine, hoc eſt, quod dicit Apoſtolus natura, & ſe fuiſſe ſicut & ceteros, natura ſcilicet vt eſt deprauata peccato, non vt recta creata eſt ab initio.] Et Hieronymus in Michea propheta in ſecundo libro, Deus enim creauit hominem ne interiret, & mortem non fecit.] Et beatus Gregorius in libro quarto Moralium, Quia enim ſi parentem primum nulla Cap.28. peccati putredo corrumperet, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret, ſed qui nunc per redemptionem ſaluandi ſunt, ſoli ab illo electi naſcerentur.] Et ſanctus Ambroſius cùm tractaret, *Intellectum* Pſa.118. *da mihi & viuam*, ait, Si petiſſet Adam ſicut petiuit Dauid, nequa- 144. quam illos inextricabiles erroris laqueos incidiſſet, quibus omnis eius hæreditas ſtrangulatur. Ideóque mortuus eſt, & quod grauius eſt morte peccati, quia antè vſurpauit ſcire, quàm intellectum quo viuificaretur acciperet.

Deinde ſubiunximus, *Homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus eſt maſſa perditionis totius humani generis.* Vnde Apoſtolus, *Per vnum*, inquit, *hominem in hunc mundum peccatum intrauit,* Rom.5.12. 16. *& per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* & item, *Iudicium ex vno in condemnationem. & ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem.* Hinc ſanctus Ambroſius in expoſitione Lucæ, Fuit Adam, & in illo fuimus omnes: periit Adam, & in illo omnes perierunt.] Et beatus Auguſtinus, Quia verò, inquit, per liberum arbitrium homo Deum deſeruit, iuſtum iudicium Dei expertus eſt, vt cum tota ſua ſtirpe, quæ in illo adhuc poſita tota cum illo peccauerat, damnaretur.]

Subiunximus denique. *Deus autem bonus & iuſtus elegit ex eadem maſſa perditionis, ſecundùm præſcientiam ſuam, quos per gratiam prædeſtinauit ad vitam, & vitam illis prædeſtinauit æternam.* Hinc Apoſtolorum princeps, *Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis ſecundùm præſcien-* 1.Petr.1.1. *tiam Dei patris.* Et Paulus Apoſtolus, *Nam quos præſciuit & prædeſtina-* Rom.8.29 *uit conformes fieri imaginis filij ſui.* Et Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione ſanctorum, & Proſper ex eiuſdem verbis, contra obiectiones querulæ imperitiæ ſeu fallacis inuidiæ æmulorum beati Auguſtini. Prædeſtinatio eſt, inquiunt, gratiæ præparatio. quæ ſine præſcientia eſſe non poteſt, poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia. Quæ enim ex Dei munere habemus, & quæ præſcita dicuntur, non poſſunt non eſſe prædeſtinata, & quæ prædeſtinata appellantur, non poſſunt non eſſe præſcita. Et Dominus in Euangelio, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum*, id eſt, Matth.25. prædeſtinatum, *eſt ab origine mundi.* & item Paulus, *Gratia autem Dei* 34. Rom.6.23. *vita æterna.* Hinc Auguſtinus in præfato libro de Prædeſtinatione ſanctorum, Gratia verò eſt iam ipſa vitæ donatio. & item, Quocirca prædeſtinatio Dei quæ in bono eſt, gratiæ eſt vt dixi præpara-

tio, gratia verò ipsius prædestinationis effectus.

Deinde coniunximus, *Cæteros autem, quos iustitiæ iudicio in massa perditionis reliquit, perituros præsciuit, sed non vt perirent prædestinauit, pœnam autem illis quia iustus est prædestinauit æternam.* Et Prosper, actione III. contra Vincentianos, Omnium quidem hominum creator est Deus, sed nemo ab eo ideo creatus est vt periret.] Et beatus Augustinus in libro de Bono vel Dono perseuerantiæ, ad locum ita dicit, Cap.14. An quisquam dicere audebit, Deum non præscisse quibus esset daturus vt crederent, aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis non perderet quemquam? Quæ vtique si præsciuit, profectò beneficia sua quibus nos dignatur liberare præsciuit. Hæc est Prædestinatio sanctorum, nihil aliud. præscientia scilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur. Ceteri autem vbi nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquuntur?] Vnde & sanctus Prosper in absolutione obiectionis VIII. contra Ianuenses, Agnoscamus itaque sapienter, piéque fateamur præscisse incommutabiliter Deum quibus esset daturus vt crederent, aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis non perderet quemquam. Et si hæc præsciuit, beneficia sua illum quibus nos dignatur liberare præscisse. & hanc esse prædestinationem sanctorum. prædestinationem scilicet & præparationem gratiæ Dei, qua certissimè liberantur quicumque liberantur. ceteros autem, quos à generali perditione humani generis gratia non exemit, iusto nouerimus iudicio non exemptos, & quid nobis remissum sit in eis discamus, de quorum queri damnatione non possumus.] Et Gregorius in libro XXV. Moralium, Cap.7. Cunctis liquet quòd in illa extrema requisitione examen publicum facturus est omnipotens Deus, vt alios ad tormenta deserat, alios ad participationem regni cælestis admittat. Sed & hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstrabitur. Nam iustè ac misericorditer singulorum corda vel examinans vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsecùs trahit, hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare.] Et Augustinus in supradicto libro de Correptione & gratia, Cap.x. Quotquot ex hac stirpe, quin primi hominis, gratia Dei liberantur, à damnatione vtique liberantur, qua iam tenentur obstricti, vnde etiamsi nullus liberaretur, iustum Dei iudicium nemo iustè reprehenderet. Quòd ergo pauci in comparatione pereuntium, in suo verò numero liberantur multi, gratis fit, gratiæ sunt agendæ quia fit. ne quis velut de suis meritis extollatur, sed omne os obstruatur, & qui gloriatur in Domino glorietur.]

Et in libro de Gratia Christi, & libero arbitrio, atque originali peccato, quem Hypomnesticon appellauit, ad locum in explanatione quæstionis sextæ de prædestinatione ita dicit, Lib.VI in principio. Prædestinatio quippe à præuidendo, & præueniendo, vel præordinando futurum

aliquid dicitur. Et ideo Deus, cui præſcientia non accidens, ſed eſſentia fuit ſemper & eſt, quicquid antequam ſit præſcit prædeſtinat, & propterea prædeſtinat, quia quale futurum ſit præſcit. Ideo & Apoſtolus, *Nam quos præſciuit*, inquit, *& prædeſtinauit*. ſed non omne quod præſcit prædeſtinat. mala enim tantùm præſcit, bona verò & præſcit & prædeſtinat. Quod ergo bonum eſt præſcientia prædeſtinat, id eſt priuſquam ſit in re præordinat. Hoc cùm ipſo auctore eſſe cœperit, vocat, ordinat, & diſponit. Vnde & ſequitur, *Nam quos prædeſtinauit hos & vocauit, & quos vocauit illos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit illos & glorificauit.* Iam igitur apertiùs diſſeramus quod loquimur, quomodo erga humanum genus præſcientia & prædeſtinatione ſua Deus, in quo iniquitas non eſt, vtatur. Maſſæ itaque humani generis, quæ in Adam & Eua præuaricatione damnabilis mortaliſque facta eſt, non conditione diuina generaliter, ſed ex debito, pœna cruciatúſque gehennæ debetur: venia verò non merito, ſed Dei iuſti iudicis miſericordiæ largitate confertur. Quia verò iuſtus & miſericors Deus, præſciúſque futurorum, ex hac damnabili maſſa, non perſonarum acceptione, ſed iudicio æquitatis ſuæ inreprehenſibili, immo incomprehenſibili quos præſcit, miſericordia gratuita præparat, id eſt, prædeſtinat ad æternam vitam: ceteros autem pœna, vt prædixi, debita punit. quos ideo punit, quia quid eſſent futuri præſciuit, non tamen puniendos ipſe fecit vel prædeſtinauit, ſed tantùm, vt dixi, in damnabili maſſa præſciuit. Quòd ſi à me quæris ſcire, cur duo iſta differenter Deus facit, ſi perſonarum acceptor non eſt, quia generaliter aut punire debet iuſtitia, aut miſericordia liberare, contende cum Paulo, immo ſi audes argue Paulum, qui dixit Chriſto in ſe loquente, *O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo?*] & cetera quæ lector ibi ſufficientiſſimè poterit inuenire. Nobis autem interim ſufficit demonſtrare, qualiter ex verbis & ſenſibus catholicorum à nobis Capitula ſint excerpta. Et poſt plurima, item beatus Auguſtinus in eodem libro dicit, Oportet igitur vt ad ea quæ ſuperiùs diſputare cœpimus reuertamur. Diximus namque, de damnabili humani generis maſſa Deum præſciſſe, miſericordia non meritis, quos electione gratiæ prædeſtinauit ad vitam: ceteros autem, qui iudicio iuſtitiæ eius ab hac gratia efficiuntur expertes, præſciſſe tantùm vitio proprio perituros, non vt perirent prædeſtinaſſe. Sed vt dixi, quos in opera impietatis & mortis præſciuit, non præordinauit, nec impulit, in quibus Deum ad iracundiam prouocantes, ſalutis fidem aut prædicatam ſibi accipere nolunt, aut Deo iudice non poſſunt, vel accepta malè vtuntur, & ob hoc traduntur in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conuenit, his pœnam prædeſtinatam eſſe ritè fatemur.] Et ſanctus Proſper in prima reſponſione primæ obiectionis Gallorum ad locum, Prædeſtinationis autem fides multa ſanctarum auctoritate ſcriptu-

Rom.8.29.

Rom.9.20.

Lib. vi. ſub medium.

rarum munita est, cui nullo modo fas est ea quæ ab hominibus malè aguntur adscribi: sed ex primi patris præuaricatione venerunt, de cuius pœna nemo liberatur, nisi per gratiam Domini nostri Iesu Christi præparatam & prædestinatam in æterno consilio Dei ante constitutionem mundi.

Cap.XII. Et Augustinus in libro quarto de Trinitate, Per vnum quippe hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Huius viæ mediator diabolus fuit, persuasor peccati, & præcipitator in mortem. Nam & ipse ad operandam duplam mortem nostram, simplam attulit suam. Per impietatem namque mortuus in spiritu, carne vtique mortuus non est: nobis autem & impietatem persuasit, & per hanc vt in mortem carnis venire mereremur effecit. Vnum ergo appetiuimus iniqua suasione, alterum nos secutum est iusta damnatione. Sap. 1. Propterea quippe scriptum est, *Deus mortem non fecit*, quia causa mortis ipse non fuit: sed tamen per eius retributionem iustissima mors irrogata est peccatori, sicut supplicium iudex irrogat reo, causa tamen supplicij non est iustitia iudicis, sed meritum criminis. Quò ergo nos mediator mortis transmisit, & ipse non venit, id est ad mortem carnis, ibi nobis Dominus Deus noster medicinam emendationis inseruit, quam ille non meruit, occulta & nimis arcana ordinatione diuinæ altæque iustitiæ. Vt ergo sicut per vnum hominem mors, ita & per vnum hominem fieret resurrectio mortuorum, quia magis vitabant homines quod euitare non poterant, mortem carnis quàm mortem spiritus, id est, magis pœnam quàm meritum pœnæ, (nam non peccare, aut non curatur, aut parum curatur, non mori autem, quamuis non obtineatur, vehementer satagitur,) vitæ mediator, ostendens quàm non sit mors timenda, quæ per humanam conditionem iam euadi non potest, sed potiùs impietas, quæ per fidem caueri potest.] Item Augustinus in libro XIII. de Trinitate, Cap.XI. Pater propter nos filio non parcit, ipse pro nobis eum tradidit ad mortem. Sed video quòd & antea pater dilexit nos, non solùm antequam pro nobis filius moreretur, sed antequam conderet mundum, ipso teste Apostolo qui dicit, *Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi.* (Ephes.1.4.)

Non longè à principio. Et S. Cyprianus in libro de lapsis, quia pœna sit constituta reprobis ita dicit, In Euangelio, inquiens, Dominus in verbis doctor & consummator in factis, docens quid fieret, & faciens quodcumque docuisset, quicquid nunc geritur & geretur, nonne antè præmonuit? nonne & negantibus æterna supplicia, & salutaria cōfitentibus pręmia antè constituit?] & in libro de mortalitate ita dicit, Nemo futurorum metum cogitat, diem Domini & iram Dei, & incredulis ventura supplicia, & statuta perfidis æterna tormenta nemo considerat.] Item in libro de zelo & liuore. Qui odit, inquit, fratrem suum in tene- (De vnitate Ecclesiæ sub finem. — Post medium.)

brįs

bris ambulat, & nescit quo eat. abit enim nescius in gehennam, ignarus & cæcus præcipitatur in pœnam. recedens scilicet à Christi lumine monentis & dicentis, *Ego sum lux mundi. qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Item in libro ad Demetrianum, Meritò ergo incursantibus plagis non desunt Dei flagella, nec verbera. quæ cùm nihil istic promoueant, nec ad Deum singulos tanto cladium terrore conuertant, manet postmodum carcer æternus, & iugis flamma, & pœna perpetua. Nec audietur illic rogantium gemitus, quia nec hîc Dei indulgentis terror auditus est.] & item. Rectum te, inquit, Deus fecit: & cùm cetera animalia prona & ad terram situ vergente depressa sint, tibi sublimis status, & ad cælum atque ad Deum tuum vultus erectus est. Illuc intuere, illuc oculos tuos erige: in supernis Dominum quære, vt carere inferis possis. sublimitatem serua qua natus es, perseuera talis qualis à Domino factus es.] & item. Credite, inquit, illi qui incredulis æterna supplicia de gehennæ ardoribus inrogabit.] Item in epistola ad Romanos, Deus enim, inquiens, vt est indulgens, ita est & præceptorum suorum exactor. & quidem diligens, sicut ad conuiuium vocat, sic habitũ nuptialem non habentẽ manibus & pedibus ligatum extra sanctorum cœtum foras iactat. Parauit cælum, sed parauit & Tartarum: parauit refrigeria, sed parauit etiã æterna supplicia. parauit inaccessibilem lucem, sed parauit etiam perpetuæ noctis vastam æternámque caliginem.] & sanctus Hilarius in expositione CXVIII. Psalmi. An cùm ex omni otioso verbo rationẽ simus præstituri, diem iudicij concupisceremus, in quo nobis est ille indefessus ignis obeundus, in quo subeunda sunt grauia illa expiandæ à peccatis animæ supplicia?] Quia nemo Dei prædestinatione perit, & neminem Deus deserit antequam deseratur, in libro de lapsis, Quam vim, inquit, potest obtendere qua crimen purget, cùm vim magis ipse fecerit vt periret? & ita de libro Paralipomenon proponit, *Dominus vobiscum est quamdiu estis vos cum ipso: si autem dereliqueritis eum, relinquet vos.*] Præscientiam quoque non prædestinationem Dei ad pœnam docens, de libro Machabæorum ita exemplum proponit dicens, Quintus, inquit, præter quod carnificinam regis, & duros varióssque cruciatus fidei vigore calcabat, ad præscientiam quoque & notitiam futurorum, spiritu diuinitatis animatus, prophetauit regi indignationem Dei & vltionem velociter secuturam. *Potestatem*, inquit, *inter homines habes.*] & reliqua quæ prosequitur. & post paululum, Nec tanti inquit esse lucrari breuia vitæ momenta, vt offenso Deo incurrere æterna supplicia.] Quo exemplo ostenditur, quia non homo prædestinatur à Deo ad pœnam, sed ipse per propriam iniquitatem pœnam incurrit. & alibi exponens Apostolum, *thesaurizas tibi iram*, & reliqua. Iustum iudicium Dei esse dixit, quia serum est, quia diu multúmque differtur, vt homini ad vitam longa Dei patientia consulatur. Et

Ioan. 8. 12.

Cleri Rom. ad Cypr. epist. 31.

v. Concupiuit anima mea.

Cyprian. de exhort. martyrij cap. 8.

2. Par. 15. 2.

Cap. 15.

2. Mac. 7. 16.

De bono patientiæ. Rom. 2. 5.

tunc repræsentatur pœna impio & peccatori, quando iam non potest pœnitentia prodesse peccanti.

Psal.118.76 Et sanctus Ambrosius, cùm exponeret de Psalmo CXVIII. *Fiat misericordia tua vt consoletur me*, commendans gratiam Dei, Moysi enim,
Exod.33.19 inquit, dicit Deus, *miserebor cuius misertus ero, & misericordiam præstabo cui misericordiam præstitero.* Igitur non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei. Ergo non debemus velle vel currere? Atqui negligentes Deus deserere cõsueuit. Non ergo hoc dicit, sed quid dicat consideremus. Non volentis neque currentis hominis perseuerantia est. Non est enim in hominis potestate, sed miserentis Dei est, vt possis
Exod.9.16. complere quæ cœperis. Denique iterum dicit, *quia in hoc ipsum te suscitaui, vt ostendam in te virtutem meam.* Colligitur ergo, adhortatio-
Rom.9.17. 18. nem diuinæ misericordiæ deputandam. vnde sequitur, *Ergo cui vult miseretur, & quem vult indurat.* hunc miseratus hortatur, illum non reuocat execratus.] Item quia non hominem Deus prædestinauit ad ignem, & diaboli fieri consortem, sed sua iniquitate consors, immo
Psal.118. 121. portio diaboli efficitur, tractans versum *Feci iudicium & iustitiam*, ait, Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem & laqueum diaboli. & item, Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam quæ est idololatria. In his enim diaboli voluntatem facimus, & exequimur potestatem, qui per carnis istius desideria incentiuum suæ fraudis operatur. Quemcumque ergo in vitiorum suorum possessione repererit, tanquam obnoxium suo iuri vindicat. Adulterium quis facit, luxuriam exercet, aliena diripit, portio diaboli est. pudicus autem & continens, & misericors, Christi portio est. Christi ergo seruum sibi non potest vindicare, nisi fortè lapsum in vitia deprehenderit. Ne tum quidem vindicat, sed tanquam suum sibi tradi postulat.] & paulo pòst, Ponit thronum suum diabolus super sidera, quando electum decipit, quando iustum circumuenit, cuius opera lucent sicut stellæ in cælo. Nonne & Iudas
Matt.5.14. proditor inter ceteros audiebat, *Vos estis lux mundi?* nonne diabolus lumen eius extinxit? Quin etiam, quos non potuerit circumuenire, calumniatur inuidens regni cælestis gloriam: vt quos inlecebris suis à Christo non potuit separare, eos calumniis suis debiti honoris fructu fraudare conetur.]

Et sanctus Ioannes Constantinopolitanus Episcopus, cuius exemplis Sedes Apostolica cum aliorum mundi luminum, & beatus Augustinus contra Iulianum sæpenumero, & in aliis opusculis suis, velut malleo fortissimo ad conquassanda capita hæreticorum, & verticem capilli perambulantium in delictis suis, auctoritatiuè vtuntur. in libro de Reparatione lapsi ita dicit ad locum, Propterea enim, inquiens, creauit nos Deus, & esse fecit qui non eramus, vt æterna in nos conferat bona, & præstet regna cælorum. Non enim nos ad

hoc fecit vt gehennæ nos tradat igníque perpetuo. Regnum cælorum propter nos, gehenna propter diabolum facta est. Et hoc ita esse ex Euangeliis doceam. Ipse etenim Dominus dicit his qui à dextris sunt, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod paratum est vobis à constitutione mundi.* illis autem qui à sinistris sunt dicit, *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est*, non dixit *vobis*, sed *diabolo & angelis eius.* Si ergo propter diabolum gehenna ignis, propter hominem regnum cælorum à constitutione sæculi præparatum est. tantùm est ne nosmetipsos ab ingressu bonorum persistendo in malis pertinaciter excludamus. Donec enim sumus in hac vita, quantacumque nobis acciderint peccata, possibile est absolui omnia per pœnitentiam. Cùm autem abducti fuerimus de hoc sæculo, ibi iam etiam pœnitebit nos: valdè enim pœnitebit, sed nulla erit vtilitas pœnitentiæ. Et licèt sit stridor dentium, licèt vlulatus & fletus,] & reliqua quæ prosequitur. Quod exemplum catholicissimi viri, sicut & cuiuslibet aliorum quos posuimus ac ponemus, sufficere poterat ad rectam intelligentiam & auctoritatem, si in contradicentibus maiores partes potuisset habere recti consensio, quàm praua contentio. Quem magnum virum in Synodo, & etiam in suis scriptis, Gothescalcus reprobus reprehendit. Sed Augustinus, probus ad suas confirmandas sententias, sæpissimè adprehendit. quem & nos sequentes amplectimur, qui gratia Dei diuinam scientiam & fidem catholicam comprehendit.

Matt.25. 34.41.

Et ne quilibet pertinaces, fides fidibus contentionum augentes, quibus ad sui perniciem ampliùs constringantur, iactitent quia diximus reprobis pœnam prędestinatam, & ex huius testimonio demonstramus, non hominibus, sed diabolo ignem præparatum æternum, attentiùs audiant quæ hic vir sanctus prosequitur, Tantùm est, inquiens, ne nosmetipsos ab ingressu bonorum persistendo in malis pertinaciter excludamus. desinentes scilicet esse quod facti sumus, incipiamus esse vitio nostro quod fieri prohibemur, dicente diuino sermone, *Homo cùm in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*] Vnde sanctus Ambrosius cùm tractaret versum Psalmi CXVIII. *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me*, ita dicit, Scriptura enim, inquiens, eum hominem dicit, qui est ad imaginem & similitudinem Dei: peccantem autem, non hominem, sed aut serpentem, aut equum adhinnientem feminis, aut vulpeculam, aut iumentum vocare consueuit. *Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus. In fræno & camo maxillas eorum constringe, qui ad te non appropinquant.* & dicite *huic vulpi* de Herode ait. *Generatio viperarum* vocatur ab Ioanne plebs hominum. Magnum ergo opus Dei es homo, magnum est quod dedit tibi Deus. Vide ne quod tibi Deus tribuit amittas. amittas magnum illud munus quod es ad imaginem Dei, & hoc in te puniatur magis. Deus enim non

Psal.48.13. Psal.118.73. Psal.31.9. 10. Luc.13.32. Luc.3.7.

punit similitudinem suam, sed eum punit, qui ad similitudinem Dei factus, hoc quod accepit seruare non potuit. Punit ergo illud quod ad similitudinem Dei esse desistit, hoc est peccatum tuum. Nam suam Deus non damnat imaginem, nec in illud incendium mittit æternum: sed magis vindicat imaginem de eo, qui imagini illi fecit iniuriam, vt per malitiam quod eras esse desineres, & fieres mulus ex homine. Vindicatur ergo imago, non condemnatur: vindicatur quasi expulsa, non condemnatur quasi rea. Postquam enim peccasti, aliud esse cœpisti, illud quod eras desisti. Quomodo igitur punitur in te quod in te non inuenitur? Nam si inueniatur in te imago Dei & similitudo, nō supplicio incipis dignus esse, sed præmio. Ita imago illa, quæ ad imaginem & similitudinem Dei factus es, non condemnatur sed coronatur. Condemnaris autem in eo quod ipse mutatus es, vt fieres ex homine serpens, mulus, equus, vulpecula. His nos enim nominibus iam scriptura condemnauit. qui exuti cælestis imaginis ornamento, etiam nomen hominis amittimus, qui gratiam hominis non tenemus. Et sanctus Augustinus in sermone de Symbolo ad Neophytos, Mementote ita credere omnipotentem Deum, ut nulla omnino natura sit quam ipse non condidit: & ideo peccatum punit quod ipse non fecit, quia eo fœdatur natura quam fecit.]

Hinc sollertissimè perpendendum est, quàm consona isti sancti Doctores, vno repleti spiritu, sint diuersis oribus variis locuti gentibus. Vnde & Apostolica doctrina ad imaginem Dei, ad quam creati sumus, & reformari, & renouari spiritu mentis nostræ, & nosmetipsos salubriter admonet diiudicare, vt non iudicemur, ne cum hoc mundo damnemur. & sanctus Gregorius in libro XIV. Moralium Iob, quia non homines à Deo sint prædestinati ad pœnam, sed diabolo cum corpore suo ex retributione iustitiæ sit pœna à Deo prædestinata, ita dicit, Et omnes inquiens qui de eius, id est Antichristi, peruersa persuasione in prauis actionibus nati sunt, inlustratione aduentus Domini æterno interitu cum eodem suo capite ferientur.] Item, Hæc sunt tabernacula iniqui. videlicet indicans, quia is qui nunc ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula perueniet, quando eum sua iniquitas ad supplicia demerget.] Item in libro XV. Manus itaque illius ei dolorem reddunt, quia damnationem iustam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem non dabunt sed reddent dicitur: quia peruersæ eius actiones æternum ei supplicium quasi quoddam debitum soluent.] Item, *deuorabit eum ignis qui non succenditur.* Miro valdè modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ. Ignis namque corporeus, vt esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. qui cùm necesse est vt seruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur, nec valet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. At contrà gehennæ ignis, cùm sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec ex studio humano succenditur, nec lignis

Rom. 12. 2. Ephes. 4. 23. 1. Cor. 11. 31. 32.

Cap. 11.

Cap. 5.

Cap. 17.

nutritur: ſed creatus ſemel durat inextinguibilis, & ſuccenſione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicit, *Deuorabit eum ignis qui non ſuccenditur.* quia omnipotentis iuſtitia, futurorum præſcia, ab ipſa mundi origine gehennæ ignem creauit, qui in pœna reproborum eſſe ſemel inciperet, ſed ardorem ſuum etiam ſine lignis nunquam finiret.] Et ſanctus Hieronymus in libro x. explanationis Eſaiæ prophetæ, Ab heri quippe & à præterito tempore præparata eſt à rege Domino Thofeth, id eſt lata & ſpatioſa gehenna, quæ eos, id eſt reprobos, æternis vrat ardoribus. Item idem in libro III. ſuper prophetam Amos, Pœnitentiam autem Dei in ſcripturis ſic debemus accipere, quomodo ſomnum & iram: non quo Deum pœniteat, & mutet ſententiam, qui loquitur per Prophetam, *Ego Deus & non mutor*, & cui nos dicimus, *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* ſed quo nobis ad meliora conuerſis, & ipſum pœniteat ſententiæ ſuæ: vt nec iuſto reddat præmia quæ promiſit, ſi declinauerit ad iniquitatem, nec peccatori pœnas quas comminatus eſt, ſi conuerſus fuerit ad ſalutem.] & item, Vos autem, filij Iſrael, quaſi in cribro agitatos atque concuſſos mundabo & eligam. vt qui lapillus fuerit, & per pœnitentiam roboratus, de cribro meo non excidat: qui autem inſtar pulueris ceciderit in terram, percutiatur gladio & moriatur. *peccatores populi mei.* non quia antè peccauerint, ſed quia vſque ad mortem perſeuerauerint in peccatis.] Item vbi dicitur, *Ecce ego mundabo*, cùm exponit teſtimonium Hieremiæ, *Adſumam & loquar ſuper gentem*, & reliqua. Non ergo Deus, inquit, mutatur, qui ſemper eſt immutabilis: ſed nos cùm noſtram conuerſationem mutamus, ſæuit, iraſcitur, comminatur, & dicit ſe inlaturum eſſe ſupplicia: ſi agamus pœnitentiam, ipſum quoque ſuæ pœnitebit ſententiæ.] Et ſanctus Auguſtinus in Pſalmo VII. Nec putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei de ſe proferre, vnde peccata puniantur: ſed ipſa peccata ſic ordinare, vt quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta Domino punienti.] & in Pſalmo XXVIII. Cùm venerit Dominus ferens in manu retributionis damnationes impiis, regnum iuſtis, ſocietatem cum diabolo iniquis, ſocietatem cum Chriſto fidelibus.] & in Pſalmo XL. Nam & Zabulus Chriſtum extinguere concupiuit, & Iudas Chriſtum occidere voluit: occiſo autem Chriſto & reſurgente nos viuificati ſumus. Diabolo tamen & Iudæ merces malæ voluntatis redditur, non noſtræ ſalutis. Noueritis ex animo quemquam pendendum, ad retributionem vel præmij vel pœnæ.

Iob 20. 26.

Pſal. 101. 28

Capitulum quoque ita ſubiungendo concluſimus, *Ac per hoc vnam Dei prædeſtinationem dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iuſtitiæ.* & beatus Auguſtinus in libro de Bono vel Dono perſeuerantiæ, Quia vobis, inquit, datum eſt noſſe myſterium regni cælorum, illis autem non eſt datum, quorum alterum ad mi- Cap. 14.

ſericordiam, alterum ad iudicium pertinet illius, cui dicit anima no-
Pſal.100.1. ſtra, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.*] & longè ſupe-
Cap.11.12. riùs, In eo ergo quòd aliis gratiam dat, aliis non dat, cur nolunt cantare Domino miſericordiam & iudicium? Cur autem illis potiùs quàm illis detur, quis cognouit ſenſum Domini? quis inſcrutabilia ſcrutari valeat? quis inueſtigabilia veſtigare? Conficitur itaque, gratiā Dei non ſecundùm merita accipientum dari, ſed ſecundùm placitum voluntatis eius, in laudem & gloriam ipſius gratiæ, vt qui gloriatur nullomodo in ſeipſo ſed in Domino glorietur, qui hominibus dat quibus vult quoniam miſericors eſt. quod & ſi nō det, iuſtus eſt: & non dat quibus non vult, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. Dando enim quibuſdam quod non merentur, profectò gratuitam, & per hoc veram, ſuam gratiam eſſe voluit. Non omnibus dando, quid omnes merentur oſtendit, bonus in beneficio certorum, iuſtus in ſupplicio certorum. & bonus in omnibus, quoniam bonum eſt cùm debitum redditur: & iuſtus in omnibus, quoniam iuſtum eſt cùm indebitum ſine cuiuſquam fraude donatur.] & in libro contra Pelagium & Cæleſtium, de gratia Chriſti, & libero arbitrio, & originali
Hypomn. lib.VI. peccato ad locum, *O homo tu quis es qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui ſe fecit, cur me ſic feciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Ego autem hoc dico quod dixi, quia quicquid Deus agit, miſericorditer, iuſtè, ſanctéque facit, quia ſolus ipſe præſciendo ſcit quod homo neſciendo neſcit. Quis enim cognouit ſenſum Domini, qui inſtruat eum? aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? aut quis dicit ei, quid me feciſti ſic? Non poteſt tantùm dici iuſtus Deus, aut ſolùm miſericors, ſed iuſtus & miſericors. Sic legimus, ſic credimus. Propterea quando illi cùm Dauid miſericordiam & iudicium cantamus, metuentes non interrogamus quæ ſit voluntas eius, de iudicio & miſericordia conquirentes.] & poſt paululum. Quia ſi ſcrutari voluerimus ſecretum Dei, quod iuſtitiæ ipſius ſolius notum eſt, comprehendere non va-
Pſal.63.7.8. lemus, & impletur in nobis quod ſcriptum eſt, *Defecerunt ſcrutantes ſcrutationem.* Quare? quia *acceſſit*, inquit, *homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Sed fortè, cùm ſitis reprehenſibiles, iudiciorum Dei eſſe vos comprehenſibiles iactatis. melius ſcilicet Deo placentes, quàm Paulus Apoſtolus, qui eſſe incomprehenſibilia per ſanctum Spiritum prædicauit.] & poſt aliquanta, Ecce in omnibus quæ ex auctoritate diuina protulimus, habes miſericordiam & iudicium.]

Et ſanctus Proſper in reſponſione obiectionis Gallorum XIV. ita dicit, Prædeſtinatio igitur Dei ſemper in bono eſt, quæ ad retributionem iuſtitiæ, aut ad donationem pertinet gratiæ. vniuerſæ enim viæ Domini miſericordia & veritas.] & ſanctus Hieronymus in expoſitione Oſeæ prophetæ, Argentum ſuum & aurum quicquid ha-

bere poterant naturaliter ſermonis ac ſenſus, vêrterunt in idola quæ de ſuo corde finxerunt, & verterunt non vt interirent, ſed quia verterunt ideo interierunt. Neque enim hac ratione fecerunt, vt perirent, ſed quia fecerunt idcirco perierunt. Et nos verbis beati Hieronymi concordantes dicimus, non ideo perierunt, quia à Deo prædeſtinati ſunt vt perirent, ſed ideo à Deo non ſunt prædeſtinati vt ſalui fierent, quia præſciti ſunt ab ipſo proprio ſuo vitio perituri, quibus ex retributione iuſtitiæ pœnam prædeſtinauit æternam.] Et Proſper in abſolutione obiectionis tertiæ Gallorum, Quòd ergo huiuſmodi, inquit, in hæc prolapſi mala, ſine correptione pœnitentiæ defecerunt, non ex eo neceſſitatem pereundi habuerunt, quia prædeſtinati non ſunt: ſed ideo prædeſtinati non ſunt, quia tales futuri ex voluntaria præuaricatione præſciti ſunt.] & item, Non enim relicti ſunt à Deo vt relinquerent Deum, ſed reliquerunt & relicti ſunt, & ex bono in malum propria voluntate mutati ſunt, atque ab eo qui illos tales præſciuit, non ſunt prædeſtinati.] & item in abſolutione obiectionis XII. Vires itaque obedientiæ non ideo cuiquam ſubtraxit, quia eum non prædeſtinauit: ſed ideo non prædeſtinauit, quia receſſurum ab ipſa obedientia eſſe præuidit.] & in abſolutione obiectionis XIII. contra Vincentianos, Quòd etſi ex æterna ſcientia præcognitum habet, ſcilicet Deus, quid vniuſcuiuſque meritis retributurus ſit, nemini tamen per hoc quod falli non poteſt, aut neceſſitatem aut voluntatem intulit delinquendi.] Item Hieronymus in Amos prophetam, Qui veniunt in diem malum, parantes ſibi vitio ſuo diem malum: non quòd dies vllus ſit malus, ſed quòd vnuſquiſque paret ſibi malum, iuxta illud quod in Eccleſiaſte legimus, *Ne dixeris dies priores meliores erant mihi quàm iſti, quoniam non in ſapientia interrogas ſuper hoc.* Stultum eſt enim referre ad tempora, cùm in noſtra ſit poteſtate, vel bonum diem nobis facere, vel malum.] item in Nahum prophetam in capite capituli, *vbi eſt habitaculum leonum.* Hieremias quoque de peccatoribus loquitur, *Percuſſit eos leo de ſilua.* & poſt paululum, *Omnes qui egredientur ex eis*, id eſt ciuitatibus, *capientur.* In quo animaduerte quòd nemo capiatur, niſi qui de ciuitatibus Dei fuerit egreſſus. Denique Iudas de ouili Chriſti fuit, & raptus à leone ſuſpendio ſuffocatus eſt. Sed & ille Propheta, cui præceperat Dominus ne comederet panes è regione illa, vbi erant vituli aurei & mentita religio, quia comedit à leone percuſſus eſt. Quod totum ad retributionem diuinæ iuſtitiæ pertinet.

Eccle.7.11.
Nahum 2. 11.
Hier.5.5.
3.Reg.13. 24.

Vnde & ſanctus Gregorius in libro decimo Moralium Iob, quia non vt ad gloriam electi, ita ſint reprobi à Deo ad pœnam prædeſtinati, ſed in maſſa perditionis vel in iniquitatibus ſuis ex retributione iuſtitiæ iuſto iudicio relicti, *Si ſubuerterit*, inquit, *omnia, quis contradicet ei?* Sæpè namque in elationem cor attollitur, cùm lætis

Cap.8.
Iob.11.10.

ſucceſſibus in virtute roboratur : ſed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conſpicit, ſe ſibi hominem oſtendendo derelinquit. vt eius mens derelicta quid ſit inueniat, quæ malè ipſa
Cap.2. ſecura gaudebat.] Item in libro vndecimo, Sciendum eſt, quia aliud eſt quod omnipotens Deus miſericorditer tribuit, aliud quod iratus habere ſinit. Nam quod peruersè prædones faciunt, hoc diſpenſa-
Iob 12.14. tor æquiſſimus non niſi iuſtè permittit.] Item, *Si deſtruxerit, nemo eſt qui*
Cap.5. *ædificet : ſi incluſerit hominem, nemo eſt qui aperiat.* Omnipotens Deus humanum cor deſtruit, cùm relinquit: ædificat, dum replet. Neque enim humanam mentem debellando deſtruit, ſed recedendo : quia ad perditionem ſuam ſufficit ſibi dimiſſa.] Item, Si incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat. quia ſicut nemo obſiſtit largitati vocantis, ita nullus obuiat iuſtitiæ relinquentis. Includere itaque Dei eſt, clauſis non aperire. vnde ad Moyſem dicitur de Pharaone, *Ego obdurabo cor eius.* Obdurare quippe per iuſtitiam dicitur, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Includit itaque hominem, quem
Cap.7. in ſuorum operum tenebris relinquit.] Item, Nouit decipientem, quia in manu ſuorum operum dimiſſum hunc vt ad peiora proruat
Apoc.22.11 deſerit, ſicut ſcriptum eſt, *Qui nocet, noceat adhuc : & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Nouit quoque & eum qui decipitur. quia ſæpè committunt homines mala quæ ſciunt, & idcirco permittuntur decipi, vt cadant etiam in mala quæ neſciunt. quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando verò ad vltionis initium fieri ſolet.] Ecce quomodo prædeſtinatio Dei, aut ad donum pertinet
Iob 12.18. gratiæ, aut ad retributionem iuſtitiæ. Item idem in eodem, *Balteum regum diſſoluit.* Cùm de ipſa continentia elatione mens tangitur, ple-
Cap.8. rumque omnipotens Deus eius ſuperbiam deſerens hanc in immunditiam operis cadere permittit. Regum itaque balteum diſſoluit, quando in his qui bene regere ſua membra videbantur, propter elatio-
Cap.9. nis culpam caſtitatis cingulum deſtruit.] Item, *& optimates ſupplan-*
Iob 12.19. *tat.* Quia cùm mentem regentium iuſto iudicio deſerit, hæc in æternum retributionis præmium non requirit.] Item in libro XIII.
Cap.11. Neque ita hoc dicitur, ac ſi omnipotens & miſericors Deus longè cor hominis à diſciplina faciat : ſed quòd ſponte delapſum ibi remanere vbi cecidit iudicando permittit. ſicut in oratione quoque
Matt.6.13. dicimus, *Et ne nos inducas in tentationem*, id eſt induci minimè per-
Rom.1.28. mittas.] Item in libro XV. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant quæ non conueniunt.* Quia enim glorificare noluerunt quem cognouerunt, reprobo ſenſui traditi ad hoc relicti ſunt, vt neſcirent iam penſare mala quæ faciebant.] Item in libro XX. Humanum igi-
Cap.16. tur genus, recto Dei iudicio in voluptatibus ſuis ſibi dimiſſum, atque per eaſdem voluptates ſpontaneis tribulationibus traditum, abſinthio eſt ebrium.] Et ſanctus Auguſtinus in propoſitionibus epiſtolæ ad Romanos, Quod autem dicit *tradidit*, intelligitur dimiſit in

in desideria cordis illorum. Et Cassiodorus in Psalmo LXXXII. Sequitur, *reuereantur & pereant.* Ipse sensus est, quem superiùs dixit, quia Psal. 82.18
ibi reuerendo non proficiunt, sed pereunt qui ad æternum supplicium destinantur, scilicet in malis obstinatione sua, non prædestinatione diuina. sicut mox subiunxit, *& cognoscant quia nomen tibi* Psal. 82.19.
Domine, tu solus altissimus in omni terra. Cognoscant ad genus respicit vtrumque peccantium, siue qui obstinatione sua perituri sunt, siue qui habita satisfactione liberantur. Omnes enim cognoscent omnipotentiam Domini, quia ipse solus est altissimus, cùm ipsi cognouerint, & conuersis parcere, & obduratos æterna vltione damnare.]
Et in Psalmo LXXXVIII. *Dissoluisti eum ab emundatione, & sedem eius* Psal 88.45
in terra conlisisti. Frequenter emundat diuinitas quos flagellat, vt purgatum recipiat quem peccatis sordidum respuebat. quos verò ab emundatione dissoluit, id est remouit, hos iam & damnare decreuit. Quapropter illos hîc significat Iudæos, qui obstinatione mentis Christum spernere maluerunt. Sedes quoque eorum in terra conlisa est, quando respuentes regem Dominum saluatorem, nequaquam de gente sua principem vlteriùs habere meruerunt. Sedes enim pro regno posita est. & item in eodem, Ipsa est commutatio Christi, quæ obstinatos deseruit, & fideles dono suæ pietatis adsciuit.] Et in Psalmo CVIII. Siue magis vna generatio illa dicenda est, quando in peccatis nascimur. & ideo petit vt ad secundam, id est regenerationem, non perueniant. Qui tamen in prædestinatione repulsi sunt, vt in prima peccatorum suorum fæce dispereant, nec secundæ natiuitatis beneficio laqueum mortis euadant. Sed hæc & his similia de illis dicuntur, qui in Domini iudicatione damnandi sunt.

Et quia vna est prædestinatio, sanctus Augustinus in sæpè memorato libro Hypomnesticon contra Pelagium & Cælestium, de gratia Christi, & libero arbitrio, ac originali peccato, vt commemorauimus ita dicit, Prædestinatio quippe à præuidendo & præue- Lib. VI. in
niendo, vel præordinando futurum aliquid dicitur. & ideo Deus, principio.
cui præscientia non accidens est, sed essentia fuit semper & est, quicquid antequam sit præscit, prædestinat, & propterea prædestinat, quia quale futurum sit præscit. Ideo & Apostolus, Nam *quos præsciuit*, Rom. 8.29.
inquit, *& prædestinauit.*] & in libro de Bono perseuerantiæ, Hæc est Cap. 14.
prædestinatio sanctorum nihil aliud, præscientia scilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.] & in libro de Prædestinatione sanctorum, Ipsa est, inquit, prædestinatio sanctorum, quæ in Sancto sanctorum maximè claruit, quam negare quis potest rectè intelligentium eloquia veritatis? Nam & ipsum Dominum gloriæ, in quantum homo factus est Dei filius, prædestinatum esse didicimus.] & item in eodem libro,
Inter gratiam porrò & prædestinationem hoc tantùm interest, quòd Cap. 10.

prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia verò iam ipsa donatio.] & post paululum, Prædestinatio est quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscit quæ fuerat ipse facturus, vnde dictum est, *fecit quæ futura sunt:* præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata. quia etsi sunt quædam, quæ ita peccata sunt, vt pœnæ sint etiam peccatorum, (vnde dictum
Rom.1.28. est, *Tradidit illos Deus in reprobam mentem, vt faciant quæ non conueniunt,*) non ibi peccatum Dei est, sed iudicium. Quocirca prædestinatio Dei quæ in bono est, gratiæ est vt dixi præparatio: gratia verò ipsius præ-
Cap.8. destinationis effectus.] & item in eodē libro, Cur ergo non omnes docet vt veniant ad Christum, nisi quia omnes quos docet misericordia docet, quos autem non docet, iudicio non docet? quoniam cuius vult miseretur, & quem vult obdurat. sed miseretur bona tribuens, obdurat digna retribuens.] Et item sanctus Augustinus in libro de
Cap.4. Prædestinatione gratiæ, Ergo quicquid post illam præuaricationem natus supplicij homo patitur, iustè reddi meritóque fateatur. Indurare enim dicitur Deus eum, quem mollire noluerit. Sic etiam excæcare dicendus est eum quem inluminare noluerit. sic etiam repellere eum, quem vocare noluerit. *Quos enim prædestinauit, illos & vocauit: & quos vocauit, illos & iustificauit.* Ipse enim dedit vt simus,
Cap.5. ipse vt boni esse possimus. Præsciuit nos eius diuinitas, sapientia condidit, iustitia damnauit, gratia liberauit. Mundus enim, quamuis pro tempore ex quo factus est cœperit, in illa diuinæ præscientiæ luce faciendus nullum potuit habere principium. & quanticumque vel ex Adam vsque in hodiernum homines nati sunt, vel post ætatem nostram generationis sunt propagine nasciturі, apud Deum & iam nati sunt, & decurso totius vitæ tempore transierunt, in illo nihilominus diuini obtutus lumine permanentes. Deus enim, qui nec loco clauditur, nec tempore præuenitur, omnium rerum tam præteritarum memoria, quàm imminentium scientia plenus est. nec reminiscens voluitur in præteritum, nec sperans tenditur in futurum. Et quæcumque omnino sunt, quæ temporum motibus agitantur, ab eo principio in quo erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, vsque in finem omnium sæculorum, (de quo fine cùm diceret beatus Moyses, *Domine*, inquit, *qui regnas in sæculum & in sæculum, & adhuc,*) nec sperantur futura, nec præterita transierunt, sed in præsentia diuinitatis præsenti semper luce
Cap.15. cernuntur.] & item post aliquanta, De his quibus pœnam seueritas iustè decreuerat, secundùm ineffabilem dispositionis occultæ misericordiam, elegit vasa quæ faceret in honorem, & alios à ventura ira dono gratuitæ vocationis absoluit, alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reseruauit: nulli tamen agnoscendæ veritatis abstulit facultatem. Et ita plenitudo diuinæ præscientiæ in alios manan-

te iuſtitia, in alios gratia profluente completa eſt, vt pereuntibus quos præſcierat Deus eſſe perituros, & ſaluatis quos in illa ſecreta ſua electione præſcierat eſſe ſaluandos, toto orbe diffuſa multiplicaretur Eccleſia.] & poſt paululum, Si piè de Deo ſicut expedit ſentimus, etiam Pharaoni datam miſericordiam reperimus. Patientia enim Dei valere ei debuit ad ſalutem: quia differens iuſtum meritúmque ſupplicium miraculorum verbera crebra denſabat. Numquid non potuit, ſicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoſcere? Sed dicitur iam Pharaonem non potuiſſe mutari, quia eum præſcierat Deus non eſſe mutandum. reſpondetur Dei præſcientiam non cogere hominem vt talis ſit qualem præſciuit Deus: ſed præſcire talem futurum qualis futurus eſt, quamuis eum non ſic fecerit Deus. Quoniam ſi cogeret eſſe, hoc vtique cogeret quod non eſt. Porrò ſi hoc præſcierat futurum eſſe quod non eſt, præſcientia non eſt. quod de Deo quàm impiè dicatur, aduertit quiſque, qui peccatis inde blanditur, quòd Deus eum peccatorem futurum eſſe præſcierit. Cap.14. Cap.15.

Ecce de quorum verbis Capitulum iſtud excerpſimus. Accedant reprehenſores & oppugnatores noſtri, immo impugnatores ſed non expugnatores rectæ fidei, & adferant vngues acutiſſimos cum ſubtiliſſimis acubus, & in morem feminarum acupingentium extendant, & diuerſis coloribus prauorum ſenſuum ſuorum diuariare atque decolorare Capitulum iſtud attemptent: & vbicumque vel in ſolo verbo, quanto magis in ſenſu, orthodoxæ fidei ac catholicorum patrum doctrinæ aduerſum vel diuerſum inuenerint, minutatim tranſpungant. Quòd ſi inuenire nequiuerint, malitiæ ſuæ mucrone perfoſſos, & victoria veritatis confuſos, atque redargutione ipſius beati Auguſtini atque Proſperi, quorum ſe dictis victores iactabant, verecundiæ rubore perfuſos intelligentes, nos carpere deſinant, & ſano intellectui manus donent.

Quod ſi & adhuc agere detractant, veniat ſanctus Gregorius, & percutiat eos, non claua Herculea, ſed auctoritate Eccleſiaſtica, beato Petro Apoſtolorum primo à viuorum & mortuorum iudice tradita, vt conuertatur dolor eorum in caput ipſorum, & arcus eorum confringatur, & in verticem ipſorum iniquitas eorum deſcendat. nos autem confiteamur Domino in eius iuſtitia. Ait enim in Homilia Euangelij XVII. *In quamcumque domum*, inquit, *intraueritis, primùm dicite, Pax huic domui, & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illam pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur.* Pax quæ ab ore prædicatoris affertur, aut requieſcit in domo, ſi in ea filius pacis fuerit, aut ad eundem prædicatorem reuertitur. quia aut erit quiſque prædeſtinatus ad vitam, & cæleſte verbum ſequetur quod audit: aut ſi nullus audire voluerit, ipſe prædicator ſine fructu non erit, quia ad eum pax reuertetur. quoniam ei à Domino pro labore ſui operis merces recom- Luc.10.5.

pensatur.] Attendant & appendant reprehensores istius Capituli, qui volunt sic à Deo prædestinatos credi & dici ad interitum, quomodo creduntur & dicuntur à fidelibus prædestinati sed ad vitam electi, & reprobi non prædestinati sed relicti ad interitum, quare non dixit sanctus Gregorius, Et erit quisque prædestinatus ad interitum, & non sequetur verbum quod audierit, sicut dixit, aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & sequetur verbum cæleste quod audit. Ad prædestinatum enim ad vitam dixit, sequetur verbum: ad non prædestinatos autem, sed in massa perditionis relictos veniens, si nullus audire voluerit dixit.

Quòd si hinc veritatem non possunt percipere, audiant quid in XIII. Homilia Ezechielis prophetæ dicit. Redemptor igitur noster, inquit, quia verba quæ dixit etiam per doctorum studium scribi largitus est, in manu calamum tenuit. Qui calamus mensuræ dicitur, quia ipsa Doctorum studia sub quadam occulti iudicij dispensatione retinentur, vt & aliis legẽtibus prosint, & aliis legentibus prodesse nõ possint. Vnde & sancti Apostoli, cùm magistram veritatem sibi apertiùs loquentem requirerent cur turbis in parabolis loqueretur, audierunt, *Quia vobis*
Matt.13.11. *datum est nosse mysterium regni cælorum, illis autem non.* Vel certè calamus mensuræ est, quia in ipso sacro eius eloquio, quod nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes eius agnoscimus. Nam per incomprehensibile eius iudicium, alter intra mensuram electorum metitur, & alter foras relinquitur, vt nullo modo ad electorum numerum pertinere mereatur. Habet ergo funiculum, habet in manu mensuræ calamum. Qui enim funiculo locum metitur, alibi funiculum trahit, aliunde retrahit, & huc ducit quem aliunde subducit. Sic nimirum sic redemptor noster in collectione hominum facit, dum alios à suis iniquitatibus abstrahit, & alios in sua iniquitate derelinquit. In his enim quos colligere dignatus est, occultæ mensuræ funiculum traxit, & ab his quos relinquendos esse iudicauit, quid aliud nisi funiculum retraxit? vt & boni intra mensuram cælestis fabricæ teneantur, & mali extra fabricam, in quibus bona quæ æstimantur non sunt, quasi sine mensura remaneant. Hunc funiculum & mensuræ calamum in manu sua redemptor noster tenuit, cùm Paulum Apostolum per apparentem virum Macedonem admonere dignatus est: ita vt isdem
Act.16.9. Macedo vir diceret, *Transiens adiuua nos*, & tamen volentibus Apostolis ad prædicandum ire in Asiam non permisit spiritus Iesu. Quid est quòd sancti Apostoli vocantur ire, vbi fortaſsè ire non cogitabant, & illuc vbi desiderabant pergere, ire perhibentur, nisi quia occulti iudicij funiculus & mensuræ calamus tenetur in manu, vt & alij verba vitæ audiant, & alij nullatenus audire mereantur? Funiculus ergo mensuræ est, qui aliunde tractus est, aliunde retractus. Sancto quoque Euangelio teste didicimus, quòd venit
Matt.8.20. qui diceret, *Magister sequar te quocumque ieris.* cui responsum est,

Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Venit alter qui diceret, *Magister, sine me primum ire & sepelire patrem meum.* cui dicitur, *Sine mortuos, sepeliant mortuos suos: tu autem me sequere, & adnuntia regnum Dei.* Quid est quòd ille promittit se ire & deseritur, iste domum vult redire, & tamen vt sequi debeat iubetur? ille non suscipitur, iste nec ad horæ momentum ab obsequio relaxatur? Interno ergo occulto iudicio funiculus & mensuræ calamus ducitur, in quo & iste trahitur, & ille relinquitur, vt cælestis fabrica non sine pio & iusto examine construatur.] Matt.8.21.

Et item sanctus Gregorius in libro Moralium XXV. *Potum meum cum fletu temperabam.* Potus quippe ab exterioribus interiùs trahitur, fletus autem ab interioribus exteriùs emanat. Potum ergo Dominum cum fletu temperare est, alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare. *Conteret enim multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.*] & post pauca, Quòd autem dixit conteret multos, & illico adiunxit innumerabiles, vel multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerũ transit: vel certè indicare voluit quòd omnes qui pereunt intra electorum numerũ non habentur, vt eo sint innumerabiles, quo extra numerum currunt.] & paulo pòst. Sed quia in Ecclesia crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, aptè subditur, (dixerat siquidem paulo superiùs per Hieremiam prophetam esse prædictum, *Ædificabitur ciuitas Domino à turre Annanehel vsque ad portam anguli, & exibit vltra normam mensuræ.*) *Exibit vltra normam mensuræ*, quia vsque ad eos quoque extenditur, qui normam iustitiæ transeuntes intra mensuræ cælestis numerum non sunt. Vnde per Esaiam quoque eidem Ecclesiæ dicitur, *Ad dexteram enim & ad læuam dilataberis, & semen tuum gentes hæreditabit.* Intrante quippe multitudine gentium ad dexteram extenditur, dum quosdam iustificandos suscipit. ad læuam quoque dilatatur, dum ad se quosdam etiam in iniquitate permansuros admittit. Propter hanc multitudinem, quæ extra electorum numerum iacet, in Euangelio Dominus dicit, *Multi vocati, pauci autem electi.* Sed quia hoc quòd electis aliis alij conteruntur, de merito patientis est, non de iniquitate punientis. Non enim iniquus Deus qui infert iram.] & paulò pòst, *Ligatis manibus & pedibus mittite in tenebras exteriores.* Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittitur, quia nunc in interioribus voluntariè excæcatur.] Et item sanctus Gregorius in libro XXXIII. Moralium Iob, Non quasi crudelis suscitabo eum, quin Leuiathan. & velut si mox à nobis rationis causa quæreretur, quomodo eum non quasi crudelis suscitas, quem scimus quia tantos inuadere & deuorare permittas? statim subdidit dicens, *Quis enim resistere potest vultui meo, & quis antè dedit mihi vt reddam ei?* Quibus duobus versibus, & virtutem suæ potentiæ, & omnẽ pondus rationis expleuit. Nam propter poten-

Cap.7. Psal.101.10 · Iob 34. 24. · Cap. 8. · Cap.eodẽ. · Hier.31.38. · Esa.54.3. · Matt.20.16 · Cap. 9. · Cap.20. · Matt.22.13.

tiam dixit, quis enim resistere potest vultui meo? & propter rationem subdidit, quis antè dedit mihi vt reddam ei? Ac si diceret, Non enim quasi crudelis suscito, quia de eius fortitudine & electos meos potenter eripio, & rursum reprobos non iniustè, sed rationabiliter damno. id est, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter possum, & eos quos respuo non iniustè derelinquo.] & paulò pòst, Miro modo æquus omnibus conditor, & quosdam præelegit, & quosdam in suis reprobis moribus iustè derelinquit. Nec tunc electis suis pietatem sine iustitia exhibet, quia hîc eos duris adflictionibus premit: nec rursum reprobis iustitiam sine misericordia exercet, quia hîc æquanimiter tolerat quos quandoque in perpetuum damnat. Si ergo & electi præuenientem se gratiam sequuntur, & reprobi iuxta quod merentur accipiunt, & de misericordia inueniunt electi quod laudant, & de iustitia non habent reprobi quod accusent. Bene itaque dicitur, *Quis antè dedit mihi vt reddam ei?* ac si apertè diceretur, Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor, quia eis debitor ex sua actione non teneor.

Iob 41.1.

Dicant, dicant istius reprehensores Capituli, quare beatus Augustinus in libro de Bono vel Dono perseuerantiæ, quem loco retractationis cum libro de Prædestinatione sanctorum contra huius obiectionis calumnias scripsit, dixerit, Hæc est Prędestinatio sanctorum, nihil aliud. præscientia scilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur: ceteri autem vbi nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquũtur?] De qua, sicut ex eius verbis pręmisimus, si nullus liberaretur, inreprehẽsibile esset diuinum eius iudicium. Quare non diffiniuit prædestinationem reproborum ad interitum, sicut Prædestinationem sanctorum ad liberationem per diuinæ gratiæ beneficium? Dixit enim, Prædestinatio præscientia est, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur: ceteri autem vbi nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquuntur? Dicant illi arguti viri qui sunt illi ceteri, & si audent, cum Augustino in hoc loco contendentes, dicant ad interitum, sicut tu Augustine antè dixeras, prædestinati. nos autem cum sancti Augustini verbis correctioribus dicimus, Sancti beneficio gratiæ Dei sunt ad vitam prædestinati. qui & sancti non inuenti, sed gratia sunt effecti. ceteri autem, id est reprobi, in massa perditionis ex retributione iustitiæ sunt relicti.

Cap. 14.

Legant etiam quæ posuimus ex libro Hypomnesticon eiusdem beati Augustini contra Pelagium & Cælestium, de Gratia Christi, & Libero arbitrio, atque originali peccato, & non errent palpantes cæci in meridie, quia *hæc est*, vt Propheta dicit, *directa via, ita vt stulti non errent per eam.* Massæ itaque humani generis, quæ in Adam & Eua præuaricatione damnabilis mortalísque facta est, non conditione diuina generaliter, sed ex debito pœna cruciatúsque gehennæ debe-

Esa. 32. 2.

Lib. VI. Hypomnesticon.

tur. Venia verò non merito confertur, ſed Dei iuſti iudicis miſericordiæ largitate. Quia verò iuſtus & miſericors Deus præſciúſque futurorum, ex hac damnabili maſſa, non perſonarum acceptione, ſed iudicio æquitatis ſuæ inreprehenſibili, immo incomprehenſibili, quos miſericordia gratuita præſcit & præparat, id eſt prædeſtinat ad vitam: ceteros autem pœna, vt prædixi, debita punit. quos ideo punit, quia quod eſſent futuri præſciuit: non tamen puniendos ipſe fecit vel prædeſtinauit, ſed tantùm, vt dixi, in damnabili maſſa præſciuit.] Quid manifeſtius, quid certius dicere potuit? Et beatus Gregorius, vt præſcripſimus, Sic nimirum, ſic redemptor noſter in collectione hominum facit, dum alios à ſuis iniquitatibus abſtrahit, & alios in ſua iniquitate derelinquit.] Quid clarius, quid apertius dicere valuit? Et item in Homilia quarta Euangelij dicit, Priùs ſoli Iudææ voluit, poſtmodũ cunctis gentibus Dominus prædicari: vt dum illa conuerti vocata renueret, prædicatores ſancti ad vocationem gentium per ordinem venirent, & quod Iudææ fiebat in teſtimonium, hoc gentibus gratiæ eſſet incrementũ. Erant etiam tunc, qui de Iudæa vocandi eſſent, & de gentibus vocandi non eſſent. Nam & in Apoſtolorũ Actibus, prædicante Petro, legimus & priùs Hebræorum Act. 2. 41.
tria millia, & poſtea quinque millia crediſſe: & cùm prædicare Apo- Act. 4. 4.
ſtoli gentibus in Aſia voluiſſent, per Spiritum prohibiti eſſe memo- Act. 16. 6.
rantur. & tamen ipſe Spiritus, qui priùs prædicationem prohibuit, hunc Aſianorum cordibus poſtmodum infudit. Idcirco ergo priùs prohibuit quod poſtmodum fecit, quia tunc in illa erant, qui ſaluandi non erant. tunc in illa erant qui necdum ad vitam reparari mererentur, nec tamen grauiùs de contempta prædicatione iudicari. Subtili ergo occultóque iudicio à quorumdam auribus prædicatio ſancta ſubtrahitur, quia ſaluari per gratiam non merentur. Vnde Pſalmiſta dicit, *Venite & videte opera Domini: quàm terribilis in con-* Pſal. 63. 5.
ſiliis ſuper filios hominum. Vidit namque quòd alius miſericorditer vocatur, alius iuſtitia exigente repellitur. & quia alia parcendo, alia Dominus iraſcendo diſponit, expauit quod penetrare non potuit. & quem non ſolùm inueſtigabilem in quibuſdam ſuis ſententiis, ſed etiam inflexibilem vidit, terribilem in conſiliis eſſe memorauit.

Et item alibi in Euangelio legitur de his qui vocati ad cœnam venire noluerunt, quia *qui inuitati erant non fuerunt digni.* quoniam Matt. 22. 8.
quidam verbo prædicationis vocantur, ſed digni non ſunt vt obaudientes veniant. quidam autem veniunt, ſed digni non ſunt vt in vocatione permaneant. quidam autem nec etiam digni ſunt vt vocentur, ſicut in præfata Euangelij Homilia hic Doctor egregius dixit. Sed & in XXXV. Euangelij Homilia de vocatis & venire nolentibus dicit, quia ſicut illi peccatores fuerunt, qui vocati venire noluerunt: ita hi quoque peccatores ſunt, qui inuitantur & veniunt. Sed peccatores ſuperbi reſpuuntur, vt peccatores humiles eligantur.

De his etiam qui vocati veniunt, ſed in vocatione non permanent, item ſcriptum eſt, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod Dominus in Euangelio de audientibus & non fructificantibus verbum manifeſtè demonſtrat, loquens de ſemine quod cecidit ſecus viam, & ſuper terram, & inter ſpinas. Nemo tamen eorum euadet iudicium vltionis, quia nec eſſe poterit excuſabilis. De his quippe, qui verbum prædicationis audire non fuerunt digni,
Rom.2.12. Paulus dicit, *Quicumque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. In-*
Rom.1.20. *uiſibilia enim Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles.* De his autem qui audierunt, & non obaudierunt, iterum ſcri-
Prou.1.24.25. ptum eſt, *Vocaui & renuiſtis, deſpexiſtis omne conſilium meum. Ego quoque in interitu veſtro ridebo.* Sed & de his, qui audientes verbum crediderunt, & in fide recta ac bonis operibus non permanſerunt, in
Luc.9.62. Euangelio dicitur, *Nemo mittens manum ſuam in aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Et de audientibus, credentibus, ac perſeue-
Luc.8.8. rantibus dicit, quia *ſemen cecidit in terram bonam, & attulit fructum.* &
Matt.7.24. *Qui audit verba mea & ſeruat ea, ſimilis eſt viro qui ædificauit domum*
Ioan 14.21. *ſuam ſupra petram.* & item, *Qui habet verba mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum*
Matt.24.13 *& manifeſtabo ei meipſum.* & *qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Et item idem beatus Gregorius de electis & reprobis breuiter in Homilia octaua dicit, Naſcituro Domino mundus deſcribitur, quia ille apparebat in carne, qui electos ſuos adſcriberet in æterni-
Pſal.68.29. tate. Quo contrà de reprobis per Prophetam dicitur, *Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.*]

Sed ſi adhuc de beato Auguſtino quod nondum poſuimus volunt audire, accipiant quid in præfato libro de Bono vel Dono perſeuerantiæ, loquens de Tyriis & Sidoniis, in maſſa perditionis reli-
Cap.14. ctis dixerit. Ex quo, inquit, apparet habere quoſdam in ipſo ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant: & tamen, ſi Dei altiore iudicio à perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta diuina vel facta, per quæ poſſint credere.] & poſt paululum, Sed nec illis profuit quòd poterant credere, quia prædeſtinati non erant ab eo, cuius inſcrutabilia ſunt iudicia & inueſtigabiles viæ: nec iſtis obfuiſſet quòd non poterant credere, (quin de quibus dictum eſt per
Ioan.12.40 Prophetam, *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor illorum,*) ſi ita prædeſtinati eſſent, vt eos cæcos Deus inluminaret, & induratis cor lapideum vellet auferre.] Vnde poſt paululum ſequitur quod præmiſimus, quorum alterum ad miſericordiam, alterum ad iudicium per-
Pſal.100.1. tinet illius, cui dicit anima noſtra, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.*

De

De hoc etiam quod in hoc Capitulo circa finem posuimus, *Pœnam autem illis*, videlicet in massa perditionis relictis, *quia iustus est, prædestinauit æternam*, audiant quid in sæpè commemorato de Bono vel Dono perseuerantiæ libro dicat beatus Augustinus, Quoniam quod scriptum est, inquit, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit*, aliter rectè intelligi non potest: nec à morte perpetua, quæ iustissimè est retributa peccato, liberat quemquam pusillorum atque magnorum, nisi ille qui propter remittenda & originalia & propria nostra peccata mortuus est, sine vllo suo originali proprióque peccato. Sed quare illos potiùs quàm illos? Iterum atque iterum dicimus, nec nos piget, O homo tu quis es qui respondeas Deo? Inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Et hoc adiciamus, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.] Sed si ista & illa non sufficiunt, quæ de libro sæpè commemorato contra Pelagium & Cælestium posuimus, adhuc ex eodem quæ ipse vir sagacissimus ibidem prosecutus est, quæ necdum posuimus apponemus. Verum autem inquiens esse quod diximus, licèt plenè sit disputatum, id est, perituris pœnam esse prædestinatam, audi Petrum Apostolum, cùm futuros esse pseudoprophetas & magistros mendaces, & apostatas in Ecclesia dicit, sicut fuerunt in populo veteri, Quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Item Iudas Apostolus, *Subintroierunt*, ait, *quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium impij, gratiam Domini nostri Iesu Christi transferentes in luxuriam, & solum Deum auctorem & dominum Iesum Christum negantes.* Et Dominus in Euangelio peccatoribus, *Ite in ignem æternum, quem parauit pater meus diabolo & angelis eius.* prædestinatis autem, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum paratum vobis ab origine mundi*, id est prædestinatum. Tenenda est igitur inconcussa huius disputationis regula, qua diuinis testimoniis claruit, peccatores in malis propriis, antequam essent in mundo, præscitos esse tantùm non prædestinatos, pœnam autem eis esse prædestinatam secundùm quod præsciti sunt.] Et Prosper in absolutione obiectionis decimæ contra Vincentianos, Hoc, inquit, prædestinauit, quin Deus, iudicium suum, quo vnicuique retributurus est prout gessit siue bonum, siue malum.]

Cap.12. Rom.5.12. Lib.VI. Hypomn. 2.Pet.2.1. Iudæ 4. Matt.25. 41.34.

Dicant obtrectatores nostri, quid discors, vel obuium, siue deuium inuenerint istis sanctorum Augustini, Gregorij, atque Prosperi dictis in Capitulo à nobis excerpto. Et si non possunt dicere, manifestum est maluisse eos maledicere, quàm verum dicere. Accipiant etiam concors & consonum præcedentibus dictis beati Augustini exemplum, de sæpè nominato libro qui titulatur de Bono vel Dono perseuerantiæ. Quo exemplo quidam abutentes ad suos sensus conantur inflectere, sed non possunt: quia & manifestissima ve-

M

ritas in hoc eodem exemplo, & in præcedentibus ac ſubſequentibus eiuſdem libri, fortiſſimè molitionibus eorum renititur. Nam loquens contra obloquentes veritatis ſinceritati, ſicut in lectione eiuſdem libri qui voluerit facilè cognoſcere poterit, ita ad locum dicit, Pro-
Cap.x. Rom.9.16. inde inquiens ſicut Apoſtolus ait, *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* qui & paruulis quibus vult etiam non volentibus, neque currentibus ſubuenit, quos mundi ante conſtitutionem elegit in Chriſto, daturus eis gratiam gratis, hoc eſt nullis eorum vel fidei vel operum meritis præcedentibus. & maioribus etiam his, quos præuidit, ſi apud eos facta eſſent, ſuis miraculis credituros. quibus non vult ſubuenire, non ſubuenit. de quibus in ſua prædeſtinatione occultè quidem, ſed iuſtè aliud iudicauit.] Hoc enim exemplo ſuam confirmare obtrectatores noſtri conantur ſententiam, inflectentes hoc quod dixit, de quibus in ſua prædeſtinatione occultè quidem ſed iuſtè aliud iudicauit. quaſi intelligi voluerit ſanctus Auguſtinus, aliud iudicauit, ad interitum prædeſtinauit. quod quàm abſurdum ſit manifeſtiſſimis patet indiciis. Ait enim, quibus non vult ſubuenire, non ſubuenit. Videlicet quia quibus ſubuenit, prædeſtinatione, id eſt, gratiæ præparatione ſubuenit. De his autem quibus non ſubuenit, aliud in ſua prædeſtinatione occultè quidem ſed iuſtè iudicauit. & quid iudicauerit in ſubſequentibus apertiſſimè dicit, Non enim eſt inquiens iniquitas apud Deum: ſed inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. vniuerſæ autem viæ Domini miſericordia & veritas. Inueſtigabilis ergo eſt miſericordia, quia cuius vult miſeretur, nullis eius præcedentibus meritis: & inueſtigabilis veritas, quia quem vult obdurat, eius quidem præcedentibus meritis, ſed cum eo cuius miſeretur plerumque communibus, ſicut duorum geminorum, quorum vnus adſumitur, & vnus relinquitur.] Ecce quid eſt illud aliud, quod in ſua prædeſtinatione Dominus iudicauit.

Hinc denique ſequuntur verba ipſius beati Auguſtini in libro de Bono perſeuerantiæ, Diſpar eſt exitus, merita communia. in quibus tamen ſic alter magna Dei bonitate liberatur, vt alter nulla eius iniquitate damnetur. Numquid enim iniquitas eſt apud Deum? abſit. ſed inueſtigabiles ſunt viæ eius. Itaque miſericordiam eius in his qui liberantur, & veritatem in his qui puniuntur, ſine dubitatione credamus, neque inſcrutabilia ſcrutari, aut inueſtigabilia veſtigare conemur. Ex ore quippe infantium & lactentium ſuam perficit laudem, vt quod in his videmus, quorum liberationem bona eorum merita nulla præcedunt, & in his quorum damnationem vtriſque communia originalia ſola præcedunt, hoc & in maioribus fieri nequaquam omnino cunctemur. id eſt, non putantes vel ſecundùm ſua merita gratiam cuiquam dari, vel niſi ſuis meritis quemque puniri, ſiue pares qui liberantur atque puniuntur, ſiue diſpares habeat cauſas ma-

las. vt qui videtur ſtare videat ne cadat, & qui gloriatur non in ſe ipſo, ſed in Domino glorietur.] & poſt aliquanta in eodem libro ſubſequitur dicens, Iſta igitur ſua dona quibuſcumque Deus donat, proculdubio ſe donaturum eſſe præſciuit, & in ſua præſcientia præparauit. Quos ergo prædeſtinauit, ipſos & vocauit vocatione illa, quam me ſæpè commemorare non piget, de qua dictum eſt, *ſine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei.* Namque in ſua, quæ falli mutaríque non poteſt, præſcientia opera ſua futura diſponere, id omnino non aliud quicquam eſt quàm prædeſtinare.] & poſt aliquanta, Cùm hæc & alia multa quæ piget repetere dixerimus, atque oſtenderimus & initium fidei, & vſque in finem perſeuerantiam, Dei dona eſſe, nec vlla futura ſua dona, & quæ danda eſſent, & quibus danda eſſent, Deum non præſcire non potuiſſe, ac per hoc prædeſtinatos ab illo eſſe quos liberat & coronat.] & aliquanto ſuperiùs, An fortè nec ipſa dicunt, quin Dei dona, prædeſtinata? Ergo nec dantur à Deo, aut ea ſe daturum eſſe neſciuit. quòd ſi & dantur, & ea ſe daturum eſſe præſciuit, profectò prædeſtinauit.] Et ſanctus Hieronymus in ſententia Eccleſiaſte, *Non eſt omne recens ſub Sole dicendum*, quòd ex præſcientia & prædeſtinatione Dei iam facta ſunt, quæ futura ſunt. Qui enim electi ſunt in Chriſto ante conſtitutionem mundi, in prioribus ſæculis iam fuerunt.] Et ſanctus Auguſtinus in libro de Correptione & Gratia, De illo dicit & propheta Eſaias, *Qui fecit quæ futura ſunt.* Quicumque ergo in Dei prouidentiſſima diſpoſitione præſciti, prædeſtinati, vocati, iuſtificati, glorificati ſunt, non dico etiam nondum renati, ſed etiam nondum nati, iam filij Dei ſunt, & omninò perire non poſſunt.] Et Proſper in abſolutione obiectionis Gallorum XV. Dubium non eſt, inquit, ſine vlla temporali differentia Deum & præſciſſe ſimul & prædeſtinaſſe quæ ipſo erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iuſto erant iudicio retribuenda: præſciſſe autem tantummodò, non etiam prædeſtinaſſe, quæ non ex ipſo erant cauſam operationis habitura. Poteſt itaque ſine prædeſtinatione eſſe præſcientia, prædeſtinatio autem ſine præſcientia eſſe non poteſt.] & item in Recapitulatione quinta decima, Quæ enim ex Dei munere habemus, & quæ præſcita dicuntur, non poſſunt non eſſe prædeſtinata, & quæ prædeſtinata appellantur, non poſſunt non eſſe præſcita.] & in abſolutione obiectionis XV. contra Vincentianos, Nullam animam nequiter turpitérque victuram Deus ad hoc vt taliter viueret præparauit, ſed talem futuram non ignorauit, & de tali iuſtè ſe iudicaturum eſſe præſciuit. Atque ita ad prædeſtinationem eius nihil aliud referri poteſt, niſi quod aut ad debitam iuſtitiæ retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiæ largitatem. Videant & non inuideant reprehenſores noſtri, & damnatores Capituli ex his ſententiis à nobis excerpti, quàm concorditer conſonet ſenſus à nobis in hoc eodem Capitulo ex verbis bea-

Cap.17.
Rom.11.29
Eccle.1.10.
Cap.IX.
Eſa.1.20.

ti Augustini & Prosperi, & aliorum Doctorum excerptus, his sententiis ab eodem sancto viro Augustino contra se calumniantes propositis, & aliis per eos sancto Spiritu promulgante prolatis.

Epist. 105. Addam etiam quædam, quasi ex supererogatione, de epistola beati Augustini ad Xystum presbyterum, de qua nihil excipiendum foret, si aliorum testimoniorum pluralitas id agere non exposceret. Quòd, inquit, personarum acceptorem Deum se credere existimant, quin auctores & disseminatores peruersi dogmatis, si credant quòd sine vllis præcedentibus meritis cuius vult Deus miseretur, & quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit, parum adtendunt quòd debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato. Agamus ergo gratias saluatori, dum nobis non redditum cernimus quod in damnatione similium etiam nobis debitum fuisse cognoscimus. Si enim vtrique liberarentur, lateret quid peccato per iustitiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur. Misericordia & veritas occurrerunt sibi, vt nec misericordia impediat veritatem qua plectitur dignus, nec veritas misericordiam qua liberatur indignus. Ergo cui vult miseretur, & quem vult obdurat. Quærimus enim meritum obdurationis & inuenimus. merito namque peccati vniuersa massa damnata est, nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur, ac potiùs vt non impertiatur hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiæ, nec inuenimus, quia nullum est, ne gratia euacuetur si non gratis donatur, sed meritis redditur. Quod est ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cùm omne bonum meritum nostrum non in nobis faciat nisi gratia: & cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet quàm munera sua? *Stipendium*, inquit, *peccati mors, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.* Sed si vasa sunt iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem quæ illis debita redditur, sibi hoc imputent, quia ex ea massa facta sunt, quam propter vnius peccatum in quo omnes peccauerũt, meritò Deus iustéque damnauit. Si autem vasa sunt misericordiæ, quibus ex eadẽ massa factis supplicium debitum reddere noluit, non se inflent, sed ipsum glorificent qui eis misericordiam non debitam præstitit. Non itaque gratuitæ misericordiæ Dei pertinacissima aduersentur insania. Sinant filium hominis in qualibet ætate quærere & saluum facere quod perierat. nec de inscrutabilibus iudiciis eius audeant iudicare, cur in vna eadémque causa super alium veniat misericordia eius, super alium autem maneat ira eius. Qui enim sunt isti qui respondeant Deo, quandoquidem ille Rebeccæ habenti geminos ex vno concubitu Isaac patris nostri, cùm illi nondum nati nihil egissent boni vel mali, vt secundùm electionem propositum eius maneret, electionem scilicet gratiæ non debiti, electionem qua eligendos facit ipse, non inue-

nit, non ex operibus ſed ex vocante dicit minori ſeruiturum eſſe maiorem. Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult obdurat. Hoc facit apud quem non eſt iniquitas. miſeretur itaque gratuito dono, obdurat autem iuſtiſſimo merito. Agnoſcant igitur vaſa ex eadem maſſa in honorem facta quid eis miſericordia diuina largita ſit.]

Hinc etiam ſanctus Auguſtinus in libro V. contra Iulianum ita dicit, Denique & hic cùm dixiſſet, *Omnia cooperantur in bonum his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt*, continuò ſubdidit, quoniam *quos antè præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij eius, vt ſit primogenitus in multis fratribus. quos autem prædeſtinauit illos & vocauit, & quos vocauit ipſos & iuſtificauit, quos autem iuſtificauit ipſos & glorificauit.* Hi ſunt ſecundùm propoſitum vocati. ipſi ergo electi, & hoc ante mundi conſtitutionem, ab eo qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ſint, ſed electi per electionem gratiæ. Vnde dicit idem Doctor & de Iſrael, *reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.* Et ne fortè ante conſtitutionem mundi ex operibus præcognitis putarentur electi, ſecutus eſt & adiunxit, *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia.* Ex iſto numero electorum & prædeſtinatorum, etiam qui peſſimam duxerint vitam, per Dei benignitatem adducuntur ad pœnitentiam, per cuius patientiam non ſunt huic vitæ in ipſa ſcelerum perpetratione ſubtracti, vt oſtendatur & ipſis, & aliis coheredibus eorum, de quàm profundo malo poſſit Dei gratia liberare. Ex his nemo perit quacumque ætate moriatur. abſit enim, vt prædeſtinatus ad vitam ſine ſacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam. Propter hos Dominus ait, *Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo.* Ceteri autem mortales, qui ex iſto numero non ſunt, & ex ea quidem maſſa, ex qua & iſti, ſed vaſa iræ facti ſunt, ad vtilitatem naſcuntur iſtorum. Non enim quenquam eorum Deus temerè ac fortuitò creat, aut quid de illis boni operetur ignorat. cùm & hoc ipſum bonum operetur, quòd in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem ſæculi præſentis exornat. Iſtorum neminem adducit ad pœnitentiam ſalubrem & ſpiritalem, qua homo in Chriſto reconciliatur Deo, ſiue illis ampliorem patientiam, ſiue non imparem præbeat. Quamuis ergo omnes ex eadem maſſa perditionis & damnationis ſecundùm duritiam cordis ſui, & cor impœnitens, quantum ad ipſos pertinet, theſauriſant ſibi iram in die iræ, quo redditur vnicuique ſecundùm opera ſua, Deus tamen alios inde per miſericordem bonitatem adducit ad pœnitentiam, alios ſecundùm iuſtum iudicium non adducit.] & cetera quæ in eodem loco proſequitur. De quo capitulo contra XIII. obiectionem Gallorum ſanctus Proſper catholicè & ſufficienter ſatis diſſeruit. Item ſanctus Auguſtinus contra Iulianum in libro III. Quis autem Chriſtianus ignoret, quòd ille qui primum hominem fecit ex puluere omnes fabricetur ex ſemine? ſed ex ſemi-

Marginal notes: Cap. 3. — Rom. 11. 5. 6. — Ioan. 6. 39. — Cap. 17.

ne iam vitiato atque damnato. qui partim per veritatem remanent in supplicio, partim per misericordiam liberantur à malo.] Item in libro III. Bonus est Deus, iustus est Deus. potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est.] & in libro quinto, Itaque isto malo, quin libidinis, cùm bene vtuntur coniugati fideles, à cuius reatu soluti sunt munere saluatoris, profectò quicumque inde nascuntur, eiusdem munere creatoris, non sicut nobis obicis in regnum diaboli præparantur, sed ab illo potiùs eruendi, & in regnum vnigeniti transferendi.] Item in eodem libro, Nam prorsus ea non perpeti cùm hîc viuitur, nullo modo, nulla ratione quisquam potest: nec tamen siue maximis, siue minimis vrgeatur, fas est vt dicat ei qui se finxit, quamuis omnipotenti, iusto, & bono, *Quare me sic fecisti?* & de iugo graui, quod est super filios primi Adam, nemo liberat nisi secundus Adam.] & post paulułum, Licèt ipsi hoc nesciant, donec si ex illo sunt prædestinatorum numero, accipiant spiritum qui ex Deo est, vt sciant quæ à Deo donata sunt eis.] & item in eodem libro, Si hoc profundius esse perspicis, quàm vt abs te valeat inueniri, vtrumque vtrique nostrûm profundum sit, cur & in maioribus & in minoribus Deus velit alteri & nolit alteri subuenire: dum tamen certum & immobile teneamus, non esse iniquitatem apud Deum, qua quemquam sine malis meritis damnet, & esse bonitatem apud Deum, qua multos sine bonis meritis liberet, demonstrans in eis quos damnat quid omnibus debeatur, vt hinc discant quos liberat, quæ sibi pœna debita relaxetur, & quæ indebita gratia condonetur.] & item in libro V. Aut certè, quia parum erat vitam quam nascendo sortitus est, ideo addidit & misericordiam. ne remaneret naturaliter filius iræ sicut ceteri, atque inter vasa iræ, non inter vasa misericordiæ fieret.] & in libro VI. Quos quidem ab isto tanto malo potest gratia Dei per sanguinem mediatoris eruere. sed vnde potuerunt in tantum malum ruere, si diuino iudicio nulla origini debetur pœna vitiatæ?] Item in eodem libro, In eis ergo, vt sæpè diximus, iræ vasis notas facit, secundùm Apostolum, diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, ne glorientur tanquam de meritis vitæ suæ, cùm cognoscant hoc sibi iustissimè reddi potuisse, quod vidēt reddi paribus consortibus mortis suæ.] & item in eodē libro, Certè hîc, vbi fati nulla est immobilitas, nulla fortunæ temeritas, nulla personæ dignitas, quid restat nisi misericordiæ veritatísque profunditas? vt sciamus & ex hoc incomprehensibile comprehendamus, iuxta duos homines, vnum per quem peccatum intrauit in mundum, alterum qui tollit peccatum mundi, omnes filios concupiscentiæ carnalis, vndecumque nascantur, ad iugum graue filiorum Adam merito pertinere, & ex his omnes filios gratiæ spiritalis, vndecumque nascantur, ad iugum suaue filiorum Dei sine merito peruenire?] & item in eodem libro, Cur

Cap.18. Cap.1. Cap.4. Cap.5. Cap.8.

putamus ab eius operibus abhorrere, quòd ab origine vitiata damnabiles illo creante naſcuntur, qui creator eſt omnium, & per mediatorem regenerati à damnatione liberantur debita, ſed gratuita miſeratione non debita. quos elegit ante conſtitutionem mundi per electionem gratiæ, non ex operibus, vel præteritis, vel præſentibus, vel futuris? alioquin gratia iam non eſt gratia.] Hæc omnia exempla intueatur lector, ſi adſtipulentur Capitulo à nobis excerpto, in quo ſcriptum eſt, *Homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus eſt maſſa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & iuſtus elegit ex eadem maſſa perditionis ſecundùm præſcientiam ſuam, quos per gratiam prædeſtinauit ad vitam, & vitam illis prædeſtinauit æternam. ceteros autem, quos iuſtitiæ iudicio in maſſa perditionis reliquit, perituros præſciuit, ſed non vt perirent prædeſtinauit: pœnam autem illis, quia iuſtus eſt, prædeſtinauit æternam.*

CAPVT XVII.

De eo quòd Gotheſcalcus exemplum libri beati Auguſtini, quem ſui complices eiuſdem eſſe auctoris denegant, ad ſuam confirmandam ſententiam poſuit, & de aliis ſanctorum ſententiis ad ſtatum Capituli à nobis excerpti propoſitis.

DENIQVE Gotheſcalcus de libro Hypomneſticon Auguſtini inter cetera ad confirmandam ſententiam ſuam, quia ſint reprobi à Deo prædeſtinati ad pœnam, hoc ponit exemplum dicens de Iuda, Si talis, inquit beatus Auguſtinus, factus eſſet, inculpabilis eſſet, & Dei opificio reputaretur, non Iudæ. Iniuſtè etiam in eo prælata damnatio eſſet. Item Petrus, *Quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio eorum non dormitat.* Et Iudas, *Subintroierunt quidam homines, qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium impij.* Cuius cæcitas non tantum admiranda quantum demonſtranda videtur. quia derelictis manifeſtiſſimis talibus tantíſque exemplis, quæ ex eodem libro poſuimus, hæc tantùm tria exempla decurtauit, & ad ſenſum ſuum impudenter inflexit. Nam loquens in eodem libro beatus Auguſtinus de prædeſtinatione electorum, & relictione reproborum, ita dicit, Diximus namque de damnabili humani generis maſſa Deum præſciſſe, miſericordia non meritis, quos & electione gratiæ prædeſtinauit ad vitam. ceteros verò, qui iudicio iuſtitiæ eius ab hac gratia efficiuntur expertes, præſciſſe tantùm vitio proprio perituros, non vt perirent prædeſtinaſſe.] & poſt paululum, His pœnam prædeſtinatam eſſe ritè fatemur. Quod vt probare valeamus, ſolum reor ad exemplum ſufficere Iudam. Hunc enim Deus cùm præſciſſet in vitiis propriæ voluntatis peſſimum fore, id eſt electione diſcipulatus ſui bene à Chriſto conferenda malè vſurum,

2. Pet. 2. 3. Iudæ 4.

Hypomneſticon lib. VI. ſub medium.

& auaritia ardentem pretio Iudæis Dominum traditurum, pœnam ei prædestinauit ex merito.] Quod cùm exemplis scripturarum satissimè confirmaret, ad hunc locum peruenit, quem Gothescalcus detruncatum vsurpare non timuit. Vbi ergo, inquiens beatus Augustinus, commemoratio operum eius malorum à sancto fit Spiritu in psalmis, priusquam esset præscitus est non factus, quòd talis aduersus filium Dei futurus esset. Si enim talis factus esset, inculpabilis esset, & Dei opificio reputaretur, non Iudæ. Iniustè etiam in eum prælata damnatio esset. Sed absit hoc à summè bono iudice auctore omnium bonorum Deo, damnatore verò cunctorum malorum, qui malum Iudam, vt prædixi, præsciuit non fecit, & tamen in quibus præsciuit, iudicio iusto tradens eum in reprobum sensum, vt impleret permisit, & ideo permisit, quia per Spiritum sanctum eum periturum antè prædixit.] & post paululum, Talis ergo periturorum omnium causa est, licèt culpa sit à culpa dissimilis. Verum autem esse quod diximus, licèt plenè sit disputatum, id est, perituris pœnam esse prædestinatam, audi Petrum Apostolum, cùm futuros esse pseudoprophetas, & magistros mendaces, & apostatas in
2.Pet.2.3. Ecclesia dicit, sicut fuerunt in populo veteri, *quibus iudicium*, inquit, *iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.* Item Iudas Aposto-
Iudæ 4. lus, *Subintroierunt*, ait, *quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium impij, gratiam Domini nostri Iesu Christi transferentes in luxuriam, & solum Deum auctorem & Dominum Iesum Christum negantes.*
Matt.25. 41.34. Et Dominus in Euangelio peccatoribus, *Ite in ignem æternum, quem parauit pater meus diabolo & angelis eius.* prædestinatis autem, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum paratum vobis ab origine mundi*, id est prædestinatum.]

Hinc quoque nihil contra eundem Gothescalcum loqui censuimus, cùm satis apertissimè sanctus Augustinus pro se contra eum loquatur. Cuius sensui & verbis de regno sanctis prædestinato, & de pœnis reprobis præparatis, sanctus Ioannes Constantinopolitanus, vno spiritu, vno animo, vnóque ore concordat in libro de Reparatione lapsi, sicut suprà posuimus. qui ex Euangelica veritate demonstrat regni cælorum gloriam propter homines, gehennam quoque factam propter diabolum. Sed & de Iuda in eodem libro idem sanctus Ioannes ita dicit, Propterea denique inquiens & Iudam inimicus hinc rapuit, ne fortè, quia sciebat quòd esset reditus ad salutem, lapsum suum pœnitentia reformaret. Ego enim, etiamsi mirum videtur esse quod dico, ne illud quidem Iudæ peccatum dixerim vires excedere pœnitentiæ potuisse.] Vnde & sanctus Ambrosius, cùm exponeret versum Psalmi CXVIII. *Posuerunt peccatores laqueum mihi*,
Psal.118. 110. ait, Ac ne mediocrem hunc laqueum putes, hic laqueus Iudam Apostolum strangulauit. cui miser cùm esset inlaqueatus, vt proderet Dominum, vbi aduertit quantum sceleris esset admissum, laqueo pro-

se ipse suspendit. Sed & ipse laqueus diaboli fuit, vt non ageret pœnitentiam, sed laqueo se suffocaret. Deus enim etiam in ipsos pius est proditores, vt ad pœnitentiam prouocentur, atque à flagitioso proposito reflectantur, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Iam non ærumna est incidisse, sed crimen. qui non solùm se dederunt capiendos, sed etiam ad voluntatem diaboli tenentur adstricti, cùm possint dicere, *Disrumpamus vincula eorum.* Dedit enim tibi scriptura diuina, vt non solùm caueas diaboli laqueum, sed etiam per pœnitentiam eius vincula disrumpas.]

Quantum namque Deus pœnitentiam omnis peccatoris acceptet & diligat, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, & in Euangelicis, & in Apostolicis, & in Propheticis scripturis ipse demonstrat. Videns enim ciuitatem peccatricem fleuit super illam dicens, *quia si cognouisses & tu.* subauditur, pœnitentiæ lacrymis fleres. quia gaudium est super vno peccatore pœnitentiam agente, quæ multoties prædicatur, vt *Pœnitentiam agite, adpropinquauit enim regnum cælorum.* Et in Euangelio Marci, *Venit Iesus in Galilæam prædicans Euangelium regni Dei, & dicens, quoniam impletum est tempus, & adpropinquauit regnum Dei, pœnitemini & credite Euangelio.* Et Ioannes Baptista, *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et Petrus, *Pœnitemini & conuertimini vt deleantur vestra peccata.* Et item Scriptura, *Misereris omnium Domine, & nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* Quam qui agere fugit, non Dei prædestinatione perit, sed ipse in perditionem se ipsum dimergit. Domino attestante in Euangelio Lucæ, *Cùm ei nuntiatum esset à quibusdam de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.* quibus respondens dixit, *Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt, quia talia passi sunt? Non, dico vobis. sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut & illi XVIII. supra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos, putatis quia & ipsi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis. sed si non pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Vnde Beda, Et isti Hierosolymitæ, quemadmodum & illi Galilæi, non soli fuerunt peccatores: sed in terrorem sunt reliquorum puniti. qui ruina turris oppressi prænuntiant omnes qui pœnitere noluerunt perituros. Quales plangit Paulus dicens, *Vt lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam.* & de qualibus Dominus dicit, *Vocaui*, dicens pœnitentiam agite, *& renuistis. extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Propterea prædestinatum tales puniet iudicium de quo ibidem subsequitur, *Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis quod timebatis aduenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & iudicium vel damnatio quasi tempestas ingruerit. cùm venerit super vos tribulatio*

Luc.19.42. Matt.3.1. Marc.1.14. Luc.3.8. Sap.11.25. 24. Luc.13.1.2. 3.4. 2.Cor.12. 21. Prou.1.24. Prou.1.26. 27.

Rom.2.4. &c. *& angustia.* Quales alloquitur Paulus, *An diuitias bonitatis Dei & patientiæ contemnis? ignoras quoniam bonitas eius ad pœnitentiam te adducit? tu autem secundùm duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera sua. his quidem qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: his verò qui sunt ex contentione, & qui non adquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, & angustia super omnem animam hominis operantis malum.* De quibus Psalmista, *Statuerunt oculos suos declinare in terram, & ecce qui elongant se à te, Domine, peribunt.* & *perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Quos inuitat Dominus dicens, *Audi populus meus & contestabor te Israel, si audieris me. Non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. Ego enim sum Dominus Deus tuus.* & de quibus iterum conqueritur dicens, *Et non audiuit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi. Ideo dimisi eos secundùm desideria cordis eorum. ibunt in adinuentionibus suis. Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset. pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam. Inimici Domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in sæcula.* Quos adhuc in singulari persona Euangelium Lucæ hortatur dicens, *Cùm autem vadis cum aduersario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo, ne fortè tradat te apud iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat in carcerem.* Aduersarius noster, inquit Beda, in via est sermo Dei contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti vita: à quo ipse liberatur qui præceptis eius humiliter subditur. Alioquin aduersarius iudici, & iudex tradet exactori. quia ex sermone Domini contempto reus peccator tenebitur in examine iudicis. quem iudex exactori tradet, quia hunc maligno spiritui ad vltionem trahere permittet, vt compulsam animam ipse ad pœnam de corpore exigat, quæ ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem, quia per malignum spiritum in inferno retruditur, quousque dies iudicij veniat, ex quo iam in inferni ignibus simul & ipse crucietur. Dico tibi, Non exies inde donec etiam nouissimum minutum reddas, id est, donec etiam minima peccata persoluas. quæ quia semper soluere pœnas patiendo, sed nunquam persoluere veniam consequendo poteris, neque enim ibi veniæ locus erit, nunquam exies inde, vbi perpetuas operum pœnas lues, scilicet prædestinato iudicio ex retributione iustitiæ.

(Margin notes: Psal.16.11. — Psal.72.27. — Psal.80.9. — Luc.12.58.)

Et quia plus sensu pertinacibus quàm viuacibus, & potiùs curiosis quàm studiosis cogimur respondere, dicamus illis quod sanctus Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum suis respondit derogatoribus. Multa, inquit, diximus, & fortassè iam dudum potuimus persuadere quæ volumus, & adhuc tam bonis ingeniis sic loquimur quasi obtunsis, quibus & quod nimium est, non est satis. Sed dent veniam. noua enim quæstio ad hoc nos compulit. Vnde

& explosor, immo quicumque fuerint de schola Gothescalci moderni Prædestinatiani, quia audierunt quæ beatus Augustinus & sanctus Prosper scripserant contra Gallos, accipiant quæ idem beatus Augustinus scripserat contra Africanos Prædestinatianos in libro de Correptione & Gratia, de quo sanctus Prosper ad beatum Augustinum dicit, in epistola pro huiusmodi negotio ad illum directa, Euenit, inquit, ex dispositione misericordiæ Dei, vt cùm quidam intra Africam similia mouissent, videlicet sicut ipse præscripsit, his qui in Massiliensi vrbe consistunt, librum de Correptione & Gratia plenum diuinæ auctoritatis emitteres. De quo, sicut & de aliis libris quos commemorauimus, conuenientius est ad reuincendos errores exempla ponere, per quos voluit ipse eosdem errores reuincere, quàm de illis, quos in libris istis studuit sicut est certum corrigere. Nos in præscripto Capitulo, sicut suprà taxatum est, diximus, *Deus bonus & iustus elegit ex eadem massa perditionis secundùm præscientiam suam quos per gratiam prædestinauit ad vitam, & vitam illis prædestinauit æternam: ceteros autem, quos iusto iudicio in massa perditionis reliquit, perituros præsciuit, sed non vt perirent prædestinauit, pœnam autem illis quia iustus est prædestinauit æternam.* & beatus Augustinus in memorato libro de Correptione & Gratia, Qui verò, inquit, perseueraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos vitæ huius finis inueniat, proculdubio nec illo tempore quo bene piéque viuunt in prædestinatorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti.] & item, Nec nos moueat, quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim vt ita esset, si de illis prædestinatis essent, & secundùm propositum vocatis, qui verè sunt filij promissionis. Nam isti cùm piè viuunt dicuntur filij Dei: sed quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei præscientia Dei.] Attende quare non dixit hîc, sicut dicunt Prædestinatiani, ad interitum prædestinatio Dei: sed dixit de electis loquens prædestinationem, de reprobis autem præscientiam. & post pauca, Qui verè filij sunt, præsciti & prædestinati sunt conformes imaginis filij eius, & secundùm propositum vocati sunt vt electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis. Fuerunt ergo isti ex multitudine vocatorum, ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis suis prædestinatis Deus perseuerantiam non dedit. Haberent enim eam, si in eo filiorum numero essent. Ipsi sunt prædestinati, illi prædestinati & secundùm propositum vocati, quorum nullus perit.] & item, Et iam in illa prædestinatione filij sunt eius.] & post aliquanta, Quos antè præsciuit & prædestinauit conformes imaginis filij eius: quos autem prædestinauit, illos & vocauit: quos autem vocauit, illos & iustificauit: quos autem iustificauit, ipsos & glorificauit. illa

Cap. 7.
Cap. 9.

omnia iam facta sunt, præsciuit, prædestinauit, vocauit, iustificauit. quoniam & omnes iam præsciti ac prædestinati sunt, & multi iam vocati atque iustificati. Quod autem posuit in fine, *illos & glorificauit*, siquidem illa gloria est hîc intelligenda, de qua idem dicit, *Cùm* Coloss. 3. 4. *Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*, nondum factum est. Quamuis & illa duo, id est, *vocauit & iustificauit*, non in omnibus facta sint, de quibus dicta sunt: adhuc enim vsque in finem sæculi multi vocandi & iustificandi sunt. & tamen verba præteriti temporis posuit de rebus etiam futuris, tanquam iam fecerit Deus, quæ iam vt fierent ex æternitate disposuit. Ideo de illo dicit & Propheta Esaias, *Qui fecit quæ futura sunt*. Quicumque ergo in Dei prouidentissima dispositione præsciti, prædestinati, iustificati, & glorificati sunt, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filij Dei sunt, & omnino perire non possunt.] & post aliquanta, Si Cap. 10. enim secundùm propositum vocatus est iste, proculdubio illi etiam quòd corripitur Deus cooperatur in bonum. Vtrum autem ista sit vocatio, quoniam qui corripit nescit, faciat ipse cum caritate quod scit esse faciendum. Scit enim tali corripiendo facturum Deum aut misericordiam aut iudicium. misericordiam quidem, si à massa perditionis ille qui corripitur gratiæ largitate discretus est, & non est inter vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, sed inter vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.]

Vnde & idem beatus Augustinus in libro de Prædestinatione Cap. 5. gratiæ dicit, Ab illo ergo, qui æternus & præscius, qui & iustus & pius est, qui & exerit debitam seueritatem, & exhibet indebitam pietatem, & habet in creandis atque eligendis hominibus, sicut in luto figulus, potestatem, facta sunt alia quidem vasa in honorem, alia verò in contumeliam. Antequam faceret præsciuit nos, & in ipsa nos præscientia cùm nondum fecisset elegit. Sed à quo hoc fieri potuit, nisi ab eo qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ Ephes. 1. 4. sunt? Apostolus enim dicit, *Qui elegit nos ante mundi constitutionem*. Intra mundum facti sumus, & ante mundum electi sumus. atque ita vno eodémque, nec transeunte, nec futuro, sed continuo tempore, vel si quo alio modo dici potest, sed tamen potest, apud Deum est, & præscire, & facere, & eligere, & præscientia sua incommutabiliter permanente eligere faciendos, quos facturus fuerat eligen- Cap. 16. dos.] & item idem in eodem libro, Hanc itaque diuinam electionem, non meritis reddi, sed sola voluntatis munificentia donari hominibus, Moyses cùm iam tunc quamuis carnalem populum doceret ostendit. Sic enim in Deuteronomio dicit ad populum, *Ecce* Deut. 10. 14. *domini Dei tui cælum, & cælum cæli, terra & omnia quæ sunt in ea. Verumtamen patres vestros elegit Dominus diligere eos, qui elegit semen eorum* Deut. 10. 16. *post ipsos, vos præ omnibus gentibus.* & adiecit, *Circumcidimini ergo à duritia cordis vestri, & ceruicem vestram ne induretis ampliùs.* Sed hanc in

eis mansisse duritiam cordis, sicut suprà iam dixi, beatus Stephanus cùm Iudæos increpat ostendit. In Actibus enim Apostolorum ipse sic dicit, *Dura ceruice & incircumcisi corde & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis.* Vnde dura ceruix in eo populo, qui ex mundo electus est?] & post aliquanta, Cum illo scilicet Apostolo quando de talibus quæritur admiremur, & manente sententia quòd non sit iniquitas apud Deum, si quid illud modum nostri sensus excesserit, & intellectus nostri non dignatur angustias, in illa iustitiæ, misericordiæ, præscientiæque diuinæ plenitudine permanere inconcussa æquitate fateamur.] & item aliquanto superiùs, Elegit vasa quæ faceret in honorem, & illos à ventura ira dono gratuitæ vocationis absoluit, alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reseruauit. nulli tamen agnoscendæ veritatis abstulit facultatem. Et ita plenitudo diuinæ præscientiæ in alios manante iustitia, in alios gratia profluente completa est.] Item beatus Augustinus in libro de Correptione & Gratia, Ipse igitur eos facit perseuerare in bono, qui facit bonos: qui autem cadunt & pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt.]

Act.7.51. Cap.13. Cap.12.

Audiat cum schola sua Gothescalcus princeps narratorum, & huius iniquæ fabulationis resuscitator, quid dicat sanctus Augustinus, In prædestinatorum numero non fuerunt. Si vellet & debuisset, conuenienter dicere potuisset, Qui autem cadunt & pereunt, ad interitum prædestinati fuerunt, & ideo ceciderunt & perierunt. Et item sanctus Augustinus in præfato libro ad locum, Hæc de his loquor qui prædestinati sunt ad regnum Dei, quorum ita certus est numerus, vt nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis: non de his qui, cùm adnuntiasset & locutus esset, multiplicati sunt super numerum.] & item in eodem libro, Hi verò qui non pertinent ad hunc prædestinatorum numerum, quos Dei gratia, siue nondum habentes vllum liberum suæ voluntatis arbitrium, siue cum arbitrio voluntatis, ideo verò libero quia per ipsam gratiam liberato, perducit ad regnum, hi ergo, qui non pertinent ad istum certissimum & electissimum numerum, pro meritis iustissimè iudicantur.] & item, Si is qui corripitur ad prædestinatorum numerum pertinet, sit ei correptio salubre medicamentum: si autem non pertinet, sit ei correptio pœnale tormentum.] & item, Nobis quidem tunc, id est, quando euangelizamus, incipit esse quisque filius pacis cùm obedierit huic Euangelio, & ex fide iustificatus pacem ad Deum habere cœperit: secundùm prædestinationem autem Dei, iam filius pacis erat. Neque enim dictum est, super quem requieuerit pax vestra, fiet filius pacis: sed *vbi fuerit*, inquit, *filius pacis, requiescet super illam domum pax vestra.*] & item, Proinde quantum ad nos pertinet, qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valemus.] Et hîc attendendum, quare non dixit sanctus Augustinus, qui prædestinatos

Cap.13. Ibid. Ibid. Cap.15. Luc.10.6.

ad vitam à prædestinatis ad interitum discernere non valemus. Et quod iam posuimus ex libro de Bono perseuerantiæ, Deus donat perseuerantiam vsque in finem. Hæc Deus facturum se esse præsciuit. ipsa est prædestinatio sanctorum, quos elegit in Christo ante constitutionem mundi, vt essent sancti & immaculati in conspectu eius in caritate, prædestinans eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.] & item, Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse.]

Et Cassiodorus in Psalmum XIV. Reuera, inquit, ipsi restituta est hereditas, cui ante conditionem rerum fuerat in prædestinatione conlata.] & item, Hereditas Christi est prædestinata multitudo sanctorum.] Et in Psalmo XLIX. Memento quòd per has allusiones prædestinatorum numerum significat, non de sola Synagoga Iudæorum, sed de cunctis gentibus esse completum.] Et in Psalmo LXXVII.
Psal.67. 11. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus.* Parasti, significat prædestinatos, qui ab origine mundi ipso miserante præparati sunt.] Et in Psalmo
Psal.88.14. LXXXVIII. *Exaltetur dextera tua.* Clarificetur numerus prædestinatorũ, qui est ad dexteram collocandus.] Et in Psalm. XC. Non enim possunt à latere Domini vel à dextris eius cadere, qui iam in beatorum numero prædestinati esse noscuntur. Sed hoc de præsumptoribus bene dicitur, qui illud se consequi credunt quod minimè promerentur.] Et in Psalmo XCI. Dum plantatio dicitur prædestinatio Domini significatur. quia nisi quis in ea plantatus fuerit, crementum felicissimum non habebit.] Et in Psalmo XCV. Domus enim ista, id est vniuersalis Ecclesia, qua Christus inhabitat, viuis lapidibus semper exstruitur, quia quotidie de confitentibus ædificationis sumit augmentum, nec ædificari desinit, donec vsque ad finem sæculi præde-
Psal.103.16. stinatorum numerus impleatur.] Et in Psalmo CIII. *Et cedri Libani quas plantasti.* id est quæ tua prædestinatione sunt in religionis amœnissimo paradiso constitutæ.] & item in eodem, Omnis iustus cùm Dei Ecclesiam cupit augeri, peccatores optat sine dubitatione conuerti. maximè cùm nouerit desiderabilem aduentum Domini vsque ad prædestinatorum numerum posse suspendi.] Et in Psalmo CXVIII. Non incongruè Ecclesiam catholicam, quæ adhuc in isto mundo geritur, quatuor cardines mundi indicare noscuntur, quando adhuc imperfecta est, donec prædestinatorum numerum competenter adquirat.] Et in Psalmo CXLIII. Reputas eum, vtique in ouibus tuis in numero prædestinatorum.] His sententiis sanctorum doctorum animaduerti potest, quia non prædestinatione Dei quisquam perit, nec Iudas periit, nec etiam ipse Antichristus maximus periet: sed infidelitate & perseueranti iniquitate pereunt quicumque pereunt. quia Deus neminem deserit antequam deseratur. Præsciuit tamen Deus ante omnia sæcula, sicut & Iudam, omnes perituros quicum-
Ioan.6.65. que pereunt, vel perituri sunt, iuxta quod scriptum est, *Sciebat enim*

Iesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

Et quoniam sanctus Augustinus plura locutus est de certo prædestinatorum numero, ne quisquam malè sicut diabolus scripturas interpretans, dicat quia certus est numerus prædestinatorum, & qui pereunt in prædestinatorum numero non fuerunt: & qui prædestinati ad vitam sunt, quicquid faciant, quamlibet negligentes viuant, perire non possunt, hoc enim & veteres Prædestinatiani dixerunt, audiant eundem B. Augustinum contra suos obtrectatores in Hypomnesticon libro dicentem, Credere nos quippe vel prædicare sugillatis, quia cum lege Dei & Prophetis, cum Euangelio Christi eiúsque Apostolis, prædestinationem dicimus, eo quòd Deus quosdam hominum sic prædestinet ad vitam regni cælorum, vt si nolint orare & ieiunare, aut in omni opere diuino vigiles esse, eos omnino perire non posse, nec prorsus debere suî esse sollicitos, quos Deus quia voluit semel iam eligendos prædestinauit ad vitam: quosdam verò sic prædestinet in pœnam gehennæ, vt etiamsi credere velint, si ieiuniis & orationibus, omníque voluntati diuinæ se subiecerint, in eis Deum non delectari, vitam illis æternam in toto dari non posse, sic electione prædestinatos esse vt pereant: Deum nos taliter operantem personarum esse dicere acceptorem. Non miramur vos de nobis, id est, homines de hominibus falsa posse confingere: cùm videamus vos sic à diabolo esse fascinatos, vt scripturas sanctas & veridicas ad voluntatis vestræ intellectum mutare nitamini, fidem Christi Apostolorum prædicatione fundatam euertere, falsum dogma vestrum anteponere veritati. Hinc est vtique, vt non possitis agnoscere veritatem. Immo hinc est, vt corrupti & abominabiles facti sitis in voluntatibus vestris.] Lib.1.in principio.

Et item ad locum, Velut nobis calumniam obicitis, quòd operari bona, & oportere esse in Dei proposito sollicitos prohibeamus. Quin potiùs qui se dono gratiæ ad Dei misericordiam sentiunt pertinere, hortamur oportere incumbere orationibus, obsecrationibus, ieiuniis, vigiliis, omníque operi voluntatis diuinæ. Prædestinatis enim dicitur Apostolis, cùm tamen generale sit quod illis dicitur à Christo, prædestinato secundùm carnem ex semine Dauid, prædestinante autem secundùm potentiam Dei Patris cum Patre & Spiritu sancto, *Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.* Item, *Vigilate in omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.* Item, *Contendite intrare per angustam portam.* Item, *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* & multa alia, quæ longum est enarrare. Sed vt superiùs memoraui, qui eis dixit, sine me nihil potestis facere, per ipsum quæ iubentur facere possunt. Huiusmodi in Christo esse electos Dei ait Apostolus, *In quo prædestinati secundùm propositum eius qui omnia operatur.* Intellige dictum qui omnia operatur, & crede esse opus Dei opera eorum

Sub finem libri 6.

Matt.26.41.

Luc.21.36.

Luc 13.24.

Ioan 15.24.

Ephes.1.11.

qui ambulant ſecundùm propoſitum Dei. Qui verò abſque prædeſtinationis gratia ſunt, id eſt, alieni à propoſito Dei, & perdurant in operibus malis, ſi ſic etiam ex hac vita migrauerint, non eos dicimus, vt vos putatis, ita à Deo hominum opifice ordinatos vt perirent, tanquam ipſe illis mores malæ vitæ creauerit, ipſe ad omne opus mortis inuitos præcipitauerit. Abſit hoc à diuino propoſito. Non enim volens iniquitatem eſt Deus, nec mandauit cuiquam impiè agere, nec alicui dedit laxamentum peccandi. Fecit enim vt eſſent omnia, & ſanabiles nationes orbis terrarum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum qui ſunt ex parte illius. Nec dicimus, vt fingitis, & ſi credere velint, vel bonis operibus Dei vacare, Deum illis hoc nolle præſtare, cùm eiuſmodi velle Dei ſit donum. Si ergo ex Deo eſt quod volunt, vult Deus perfectum fieri quod donauit. Si autem ex Deo non eſt, ſed eſt de iactantia propriæ voluntatis, qua ſe meritis Deum æſtimant promereri, manifeſtè quod volunt capere non poſſunt, quia *non*
Rom. 9. 16. *volentis*, inquit Apoſtolus, *neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Et quia non poteſt homo à ſe facere quicquam, niſi datum illi fuerit deſuper, non hoc agit Deus ſummè bonus malitia, ſed iuſtitia: nec perſonarum acceptione, ſed cauſarum ſecretarum diſcretione.]

Cap. 22. Et item idem in libro de Bono perſeuerantiæ, Vos, inquit, etiam ipſam obediendi perſeuerantiam à patre luminum, à quo deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & cotidianis orationibus poſcere, atque hoc faciendo confidere, non vos eſſe à prædeſtinatione populi eius alienos, quia etiam hoc vt faciatis ipſe largitur. Abſit autem à vobis, ideo deſperare de vobis, quoniam ſpem veſtram in ipſo habere iubemini, non in vobis. Maledictus enim omnis qui ſpem habet in homine. & bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine, quia beati omnes qui confidunt in eum. Hanc ſpem tenentes, ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. quoniam de vita æterna, quam filiis promiſſionis promiſit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo poteſt eſſe ſecurus, niſi cùm conſummata fuerit iſta vita, quæ tentatio eſt ſuper terram. Sed faciat nos ſperare in ſe vſque in huius vitæ finem, cui cotidie dicimus, ne nos in-
Cap. 23. feras in tentationem.] & item poſt aliquanta, Attendant ergo quomodo fallantur qui putant eſſe à nobis, non dari nobis, vt petamus, quæramus, pulſemus. & hoc eſſe dicunt quòd gratia præceditur merito noſtro, vt ſequatur illa cùm accipimus petentes, & inuenimus quærentes, aperitúrque pulſantibus. Nec volunt intelligere, etiam hoc diuini eſſe muneris, vt oremus, hoc eſt, petamus, quæramus, atque pulſemus. Accepimus enim ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Quod vidit & beatus Ambroſius. Ait enim, Et orare Deum gratia ſpiritalis eſt, ſicut ſcriptum eſt,

est, *Nemo dicit Dominus Iesus nisi in Spiritu sancto.* Hæc igitur, quæ poscit à Domino, & semper ex quo esse cœpit poposcit Ecclesia, ita Deus vocatis suis daturum se esse præsciuit, vt in ipsa prædestinatione iam dederit. Quod Apostolus sine ambiguitate declarat. Scribens quippe ad Timotheum, *Conlabora*, inquit, *Euangelio secundùm virtutem Dei saluos nos facientis, & vocantis vocatione sua sancta, non secundùm opera nostra, sed secundùm suum propositum & gratiam quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora æterna, manifestata autem sunt nunc per aduentum saluatoris nostri Iesu Christi.* Et item hinc idem in libro de Correptione & Gratia. 2.Tim.1.8.

CAPVT XVIII.

De certo numero Prædestinatorum.

CERTVM verò esse numerum electorum, neque augendum, neque minuendum, quamuis & Ioan. Baptista significet, vbi dicit, *Facite ergo dignum fructum pœnitentiæ, & nolite dicere apud vosmetipsos, patrem habemus Abraham. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* vt ostendat sic esse istos amputandos si non fecerint fructum, vt non desit numerus qui promissus est Abrahæ. Tamen apertiùs in Apocalypsi dicitur, *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Si enim alius non est accepturus nisi iste perdiderit, certus est numerus electorum. Quòd autem etiam perseueraturis sanctis sic ista dicuntur, quasi eos perseueraturos habeatur incertum, non aliter hæc audire debent quibus expedit non altum sapere sed timere. Quis enim ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate viuitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? Quia id occultari opus est in hoc loco, vbi sic cauenda est elatio, vt etiam per Satanæ angelum, ne extolleretur, colaphizaretur tantus Apostolus. Hinc Apostolis dicebatur, *Si manseritis in me*, dicente illo, qui eos vtique sciebat esse mansuros, & per Prophetam, *Si volueritis & obaudieritis me*, cùm sciret ipse in quibus operaretur & velle. & similia multa dicuntur.] Hæc sententia sæpiùs reuoluenda & firmiter retinenda est, contra eos qui dicunt, quicquid facit prædestinatus ad vitam, ad regnum perueniet sempiternum: & quicquid etiam faciet prædestinatus ad interitum, in mortem ibit æternam. Quod dixerunt & æmuli sancti Augustini, sicut Prosper in obiectionibus calumniatorum, quas orthodoxè dissoluit, manifestè demonstrat, & nos pro nostra mediocritate commemorauimus. Vnde etiam in epistolis, quas ad beatum Augustinum direxerant, iidem Prosper & Hilarius Arelatensis conquesti fuerant, ad quæ hæc beatus Augustinus rescripserat. Et item ad locum in eodem libro dicit, Numerus ergo sanctorum per Dei gratiam Dei regno prædestinatus, donata sibi vsque in finem

De Correptione & Gratia. Matt.3.8. Apoc.3. Ibid.

perſeuerantia, illuc integer perducetur, & illic integerrimus iam ſine fine beatiſſimus ſeruabitur, adhærente ſibi miſericordia ſaluatoris ſui, ſiue cùm conuertuntur, ſiue cùm præliantur, ſiue cùm coronantur. Nam & tunc eſſe illis Dei miſericordiam neceſſariam ſancta ſcriptura teſtatur, vbi ſanctus de Domino Deo ſuo dicit animæ ſuæ,
Pſal. 102. *Qui coronat te in miſeratione & miſericordia.*] Sed & tunc pro bonorum operum meritis, iuſto iudicio etiam miſericordia tribuetur. Quod vidit beatus Gregorius, primæ & ſanctæ Sedis Romanæ ornatus
Cap. 8. præcipuus, dicens in libro primo Dialogorum, Quæ perennis, inquit, regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, vt ad hoc electi ex labore perueniant: quatenus poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſæcula diſpoſuit donare.] Vnde & ſicut in geſtis Romanorum Pontificum legitur, arcanis
„ ſacramentorum cæleſtium augmentare curauit, Vt dies noſtros in
„ ſua pace diſponat, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in ele-
„ ctorum ſuorum iubeat grege numerari, per Chriſtum Dominum noſtrum prædeſtinatorum & electorum caput, Deus & pater eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad quem ſacri canones preces ad altare dicendas à ſacerdotibus fundi iubent, per eundem filium ſuum Dominum noſtrum, cui cum eo in vnitate Spiritus ſancti eſt gloria, virtus, & imperium per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPVT XIX.

Qualiter vna Dei prædeſtinatio gemina fideliter poßit dici, vnde Gotheſcalcus cum ſua ſynagoga peccantium, prauè ſentiendo atque interpretando, anxiè ac perniciosè laborat.

LABORAT nihilominus Gotheſcalci complexio, vt ſic geminam prædeſtinationem oſtendat, quatenus ſicut electi à Deo prædeſtinantur ad vitam, ita reprobi à Deo prædeſtinentur ad mortem. Cui nunc hoc modo ſenſibus & verbis catholicorũ Patrum reſpondere
Cap. 23. cenſuimus. B. Gregorius in libro xx. Moralium, Dicitur inquiens Deus zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur miſericors, dicitur præſcius, dum nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec propriè miſericordia, nec præſcientia eſſe poſſit in Deo. Hæc namque omnia ab humanis in illum qualitatibus tracta ſunt. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, ſed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in ſeipſis ſimul exiſtere non poſſunt, illi ſimul omnia adſiſtunt. Nam dum circa nos quædam proſpera & aduerſa variantur, in eo quòd nos mutamur, quaſi eius circa nos mutatum animum ſuſpicamur. Ipſe verò in ſe incommutabilis permanens aliter atque aliter in cogitatione ſentitur hominum pro qualitate meritorum.] Qua de re, quantum ad proprietatem nominum, & diui-

nam ſpectat eſſentiam, ſicut beati Gregorij verbis oſtendimus, præſcientiam in Deo, cui non eſt aliud eſſe & aliud ſcire, ſed hoc eſt ſapere quod eſſe, cuique nihil præterit accidítque futurum, ſed ſemper eſſe in illo eſt, apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio, cui veraciter dictum eſt, *Tu autem ſemper idem ipſe es.* illum præſcire, cui iterum dictum eſt, *Tu autem Domine qui noſti omnia antequam fiant*, & de quo ſcriptum eſt, *qui fecit quæ futura ſunt*, dicere nõ valemus. Verumtamen ſcriptura ſacra, quæ excellentiã ſuam aliter nobis demonſtrare non poteſt, niſi condeſcendendo nobis talibus verbis congruat, quibus nos ad ſuam intelligentiam trahere & ſubleuare præualeat, nobis propria vſurpauit, vt ſibi propria nos doceret. quatinus per impropria quantũ licet mortalibus propria cognoſcamus. Sicut item S. Gregorius in libro XXIX. Moralium dicit, Dominus Deus noſter Ieſus Chriſtus, in eo quod virtus & ſapientia Dei eſt, de patre ante tempora natus eſt, vel potius, quia nec cœpit naſci nec deſinit, dicamus verius ſemper natus. Non autem poſſumus dicere ſemper naſcitur, ne imperfectus videatur. at verò vt æternus deſignari valeat & perfectus, & ſemper dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad æternitatem. vt quocumque modo illa eſſentia ſine tempore temporali valeat deſignari ſermone. Quamuis hoc ipſo quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expreſſione deuiamus, quia quod factum non eſt, non poteſt dici perfectum. Et tamen infirmitatis noſtræ verbis Dominus condeſcendens ait, *Eſtote perfecti ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.*] Hoc enim de radice traximus quod in ramis portamus, vt talibus ac taliter doceri indigeamus. quoniam corpus quod corrumpitur adgrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem, & quandiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino, & ingemiſcimus grauati, ſuperindui cupientes habitationem quæ de cælo eſt. Cùm autem corruptiuum hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, quod nunc verbis ſibi impropriis diuina eſſentia, quaſi in figura & ænigmate, ex parte nos docet, qui docet hominem ſcientiam, & à cuius facie eſt ſcientia & intellectus, quando venerit quod perfectum eſt, & euacuabitur quod ex parte eſt, & reuelata facie gloriam Domini ſpeculabimur in ciuitate lucida atque perſpicua, quæ eſt ſimilis auro mundo, vitro mundo, & cuius lucerna eſt agnus, omnéſque eius filij erimus docti à Domino, in propriis propria doceri non indigebimus.

Psal.101.28

Dan.13.42

Cap.1.

Marc.5.5.

Verùm tamen, ſaluo fidei intellectu, rectiſſimè dicitur præſcientia & prædeſtinatio Dei, quæ non ei ex tempore accidens ſed eſſentia eſt, cui ſemper eſſe eſt, & id ſcire quod eſſe eſt. Et ſicut idem Deus ſempiternus, idem ſemper æternus & bonus eſt; ita præſcientia & prædeſtinatio eius coæterna & bona, non accidens ſed eſſentia fuit illi ſemper & eſt. Vnde Auguſtinus in ſententia Euangelij

Ioan. 5. 30. Ioannis, *Sicut audio iudico.* Audit videlicet, per vnitatem substantiæ & proprietatem scientiæ. à quo est genitus, ab eo illi est intelligentia, ab illo vtique est scientia. ab eo igitur audientia, quæ nihil est aliud quàm scientia. Et sicut idem Deus vnus, & non ex accidenti sed essentialiter bonus & iustus est, ita & prædestinatio eius, quæ sine præscientia esse non potest, vna & bona & iusta est, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ, sicut sanctus Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ dicit. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. Namque in sua, quæ falli mutaríque non potest, præscientia opera sua futura disponere, id omnino nec aliud quicquam est prædestinare. Et in libro de Prædestinatione sanctorum, Prædestinatione quippe Deus ea præsciuit quæ fuerat ipse facturus. vnde dictum est, *fecit quæ futura sunt.* Quia vt ipse in tertio libro de Trinitate dicit, In illa summa essentia nec oritur nec moritur aliquid, nec incipit esse nec desinit.] & in libro Lib. VI. sub initium. Hypomnesticon, Deus cui præscientia non accidens est, sed essentia fuit semper & est, quicquid antequam sit sic præscit, prædestinat, & propterea prædestinat, quia quale futurum sit præscit: sed non omne quod præscit prædestinat. mala enim tantum præscit, bona verò præscit & prædestinat. Quod ergo bonum est præscientia prædestinat, id est, priusquam sit in re præordinat, hoc cum ipso auctore esse cœperit, vocat, ordinat, & disponit.]

Quia præscientia & prædestinatione Deus bonus & iustus quæcumque fecit in tempore, & ipsa etiam tempora, qui fecit quæ futura sunt, præsciuit & prædestinauit sine tempore, quia ante omnia tempora, hominem cum libero arbitrio se facturum. Præsciuit autem, non prædestinauit, eundem hominem per idem liberum arbitrium casurum, & massam perditionis totius humani generis futurum. Præsciuit etiam & prædestinauit sine tempore, quia ante omnia tempora, ex eadem massa quosdam per gratiam se ad eandem æternam vitam reparaturum, ad quam primum hominem consistere voluit, quem se ad imaginem & similitudinem suam ante omnia tempora prẹsciuit & prẹdestinauit facturum. & eadem gratia præsciuit & prædestinauit ante tempora sæcularia, præscitis & prædestinatis suis eandem æternam vitam se donaturum. Præsciuit autem, non prædestinauit, quosdam in eadem massa mortis permansuros, & ad secundam mortem quæ æterna est peruenturos. prædestinauit verò eisdem, perseuerante iniquitate ad æternam mortem peruenturis, pœnam se meritò redditurum. Quoniam sicut præsciuit & non prædestinauit ante omnia tempora hominem peccaturum, & per peccatum mortem incursurum: ita isdem, qui non est auctor mortis, sed damnator vitæ & mortis, non est mors morientium, sed vita viMatt. 22. 32. uentium, qui dixit, *Non est Deus mortuorum, sed viuentium,* præsciuit non prædestinauit hominem ad mortem, quem ad æternitatem con-

ſiſtere voluit. in quo omnes conſiſterent ſi ipſe perſiſteret, ſicut in eo omnes peccauerunt, quando ipſe peccauit, ſicut ſcriptum eſt, *In quo omnes peccauerunt.* Non prædeſtinauit hominem ad pœnam, Rom.5.12. quem condidit cum honore ad gloriam. non inquam prædeſtinauit, ſed præſciuit hominem ad pœnam, ad quam per pœnis digna opera peruenitur. quia & infidelitas pœnale opus eſt, ſicut & opus Ioan.6.29. ſalutis eſt fides, dicente Domino, *Hæc eſt autem opus eius, vt credatis in eum quem miſit ille.* vt quicumque ad pœnam vadit, originali vel actuali peccato in infidelitate permanens, aut non credendo, aut malis operibus, ſicut Apoſtolus dicit, Deum negando, non prædeſtinatione Dei, ad illam peruenit. alioquin opificio illius reputaretur, vt deputatur eius opificio quòd prædeſtinati ad vitam perueniunt ſempiternam. Sicut nec primus homo Dei prædeſtinatione peccauit, vel prædeſtinatione mortem incurrit, quia Deus non prædeſtinat niſi ea quæ ipſo auctore ſunt facienda. Sic etiam & de præſcientia Dei ſentiendum eſt: quia ſicut non præſcientia Dei, ſed proprio vitio primus homo peccauit & cecidit, ita etiam nemo propaginis illius præſcientia Dei in peccati maſſa cogitur permanere, vel ad pœnam peruenire. quia non ideo primus homo peccauit, quia Deus illum peccaturũ pręſciuit: ſed quia peccaturus erat homo primus, Deus præſciuit. Similiter non reprobi permanent reprobi quia Deus hoc præſciuit: ſed quia illi permanſuri erant reprobi, Deus præſciuit, ſed non prædeſtinauit. quia quod futurum eſt non præſcire Deus non poteſt, ſicut & quod Deus præſcit non poteſt non eſſe futurum. veluti non aliud nec aliter eſt, niſi ſicut Deus præſcit: nec aliter vel aliud Deus præſcit, niſi ſicut & quod eſt pro certo futurum. Præſcientia igitur Dei in malis ſine prædeſtinatione eius, in bonis autem cum præſcientia & prædeſtinatio Dei eſt: & prædeſtinatio Dei ſemper in bono eſt, quæ ſicut dictum eſt, aut ad donationem pertinet gratiæ, aut ad retributionem iuſtitiæ. & præſciti ac prædeſtinati donatione gratiæ ad vitam perueniunt, & vita illis donatur æterna: præſciti autem tantùm & non prædeſtinati, ad pœnam perueniunt, & ex retributione iuſtitiæ pœna illis præſcita & prædeſtinata redditur ſempiterna. Quocirca vna eſt Dei prædeſtinatio quæ ſemper in bono eſt: & eſt à Deo prædeſtinatio electorum ad vitam, non autem eſt à Deo prædeſtinatio reproborum ad mortem.

Verùm, vt venerabilis Beda presbyter in Commento Euangelij Lucæ dicit, Nulla falſa doctrina eſt, quæ non aliqua vera intermiſceat.] Et ſanctus Cyrillus ad Eulogium presbyterum, Non omnia, Sub initiũ epiſtolæ. inquit, quæcumque dicunt hæretici, fugere & refutare decet. Multa enim confitentur, ſicut & nos confitemur. velut Arriani quando dicunt Patrem quia creator eſt omnium & dominus, numquid propter hoc fugere conſequens eſt huiuſmodi confeſſiones? Sic & in Ne-

ſtorio, licèt duas naturas dicat, diuerſitatem ſignificās carnis & Verbi, altera enim Verbi natura, altera carnis eſt, ſed tamen nequaquam vnitatem confitetur nobiſcum. Nos autem hæc vnientes in vnum, vnum Chriſtum, vnum filium eundem, vnum Deum confitemur.] & item vbi ſuprà memorabilis Beda preſbyter, In hæreticis & malis catholicis non ſacramenta communia, in quibus nobiſcum ſunt, & aduerſum nos non ſunt, ſed diuiſionem paci veritatíque contrariam, quâ aduerſum nos ſunt, & Dominum non ſequuntur nobiſcum, deteſtari & prohibere debemus.]

Quoniam Gotheſcalcus & ſui complices geminam prædeſtinationem dicunt, non per totum neque in toto hoc refutare debemus; ſed ſenſum catholicæ fidei contrarium in hoc dicto, quo prædeſtinationem Dei geminam adſtruunt, fidei catholicæ filij abominari & anathematizare debemus. Dicunt enim, vt præmiſimus, quia ſicut electi à Deo prædeſtinantur ad vitam, ita reprobi à Deo prædeſtinantur ad mortem. Qui tam vitandi ſunt Eccleſiæ, vt ſi fieri poteſt, ſicut de leproſis hæreticos ſignificantibus legitur, longiùs remoti magno clamore Chriſtum interpellent; & cum aliis turbis non comprimant, de quibus legitur, *qui ſteterunt à longè*. Qui verò in ſinu catholicæ matris Eccleſiæ poſitus, ita Dei prædeſtinationem voluerit dicere geminam, vt in effectu operum Dei, qui fecit quæ futura ſunt, hoc recto ſenſu intelligat: ſcilicet vt ad electos donum gratiæ pertinere, & ſecundùm ſuperiorem ſenſum ad reprobos retributionem iuſtitiæ fateatur, vt dono gratiæ electi ſint prædeſtinati ad vitam, & illis vita ſit prædeſtinata æterna, reprobi autem non à Deo prædeſtinentur ad pœnam, ſed retributione iuſtitiæ illis pœna prædeſtinetur æterna, non diſcordat à vero, ſi hanc Dei prædeſtinationem ſic dicit geminam, ſicut catholici Doctores caritatem geminam dicunt, quæ vna eſt, & in præceptis duobus, dilectione videlicet Dei & proximi, gemina dicitur. ſed non alia eſt caritas quæ diligit proximum, quàm illa quæ diligit Deum. quamuis ſit aliud Deus, aliud proximus, tamen vna caritate diligendus eſt Deus & proximus. Et ſicut vnus eſt Spiritus & duo data, ita vna eſt Dei prædeſtinatio, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iuſtitiæ. Quia ſicut beatus Gregorius in Homilia XVII. Ezechielis prophetæ dicit, Non alia cogitatione Deus iuſtos adiuuat, atque alia iniuſtos damnat: ſed vna eadémque vi naturæ ſingularis, ſibi ſemper indiſſimilis, diſſimilia diſponit. Cur autem hoc de potentia creatoris admiremur, qui virtutis eius veſtigia & in creatura conſpicimus? Natura quippe luti & ceræ diuerſa eſt, Solis verò radius non eſt diuerſus: & tamen cùm diuerſus non ſit, diuerſa ſunt quæ in luto operatur & cera: quia vno eodémque ſui ignis calore lutum durat, & ceram liquat. Sed fortaſsè hoc in natura luti vel ceræ eſt, non in ipſa Solis ſubſtantia, quæ in naturis diuerſis diuerſa videtur

Luc. 17. 12.

Sub mediū.

operari. Omnipotens autem Deus in ſemetipſo habet ſine immutatione mutabilia diſponere, ſine diuerſitate ſuî diuerſa agere, ſine cogitationum viciſſitudine diſſimilia formare. Longè ergo diſſimiliter operatur diſſimilia nunquam ſibi diſſimilis Deus, qui & vbique eſt, & vbique totus eſt.]

Et ſicut Paulus dicit, *Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco, & in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt*, vno eodémque bono odore quidam ſalui fiunt, quidam autem pereunt. Qui ſalui fiunt, gratiæ dono ſaluantur & coronantur: qui pereunt, ſua iniquitate pereunt, & ex retributione iuſtitiæ puniuntur. Et vt beatus Gregorius in Tractatu Ezechielis prophetæ, ſed & in Moralibus Iob dicit, Panis vitam fortium roborat, paruulorum necat, & lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat.] Et beatus Auguſtinus in ſeptimo Pſalmo exponit dicens, Sed quia non ſagittas tantùm, ſed etiam vaſa mortis dixit in arcu Dominum paraſſe, quæri poteſt quæ ſint vaſa mortis, an fortè hæretici. Nam & ipſi ex eodem arcu, id eſt, ex eiſdem ſcripturis, in animas pro caritate inflammandas, ſed veneno mortis perimendas inſiliunt. quod non contingit niſi pro meritis. Propterea diuinæ prouidentiæ etiam ipſa diſpoſitio tribuenda eſt: non quia ipſa peccatores facit, ſed quia ipſa ordinat cùm peccauerint. Malo enim voto per peccatum legentes, malè coguntur intelligere, vt ipſa ſit pœna peccati. Quorum tamen morte filij catholicæ Eccleſiæ, tanquam quibuſdam ſpinis, à ſomno excitantur, vt ad intelligentiam diuinarum proficiant ſcripturarum. *Oportet enim & hæreſes eſſe, vt probati*, inquit, *manifeſti fiant inter vos*, hoc eſt, inter homines, cùm manifeſti ſint Deo. An fortè eaſdem ſagittas & vaſa mortis diſpoſuit ad perniciem infidelium, & ardentes vel ardentibus operatus eſt ad exercitationem fidelium? Non enim falſum eſt quod Apoſtolus dicit, *Aliis ſumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Et ad hæc quis idoneus? Non ergo mirum ſi iidem Apoſtoli, & vaſa mortis eis à quibus perſecutionem paſſi ſunt, & igneæ ſagittæ ſunt ad inflammanda corda credentium. Poſt hanc diſpenſationem iuſtum veniet iudicium, de quo ita dicit, vt intelligamus vnicuique homini ſupplicium fieri, & ei iniquitatem in pœnam conuerti. Nec putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei de ſe proferre vnde peccata puniantur: ſed ipſa peccata ſic ordinare, vt quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta Domino punienti.] Et in Pſalmo XLIV. [qui ſequebantur bonum odorem.] Diligebat amicum ſponſi ſui ipſa ſponſa, quæ dicit in Cantico canticorum, *Poſt odorem vnguentorum tuorum curremus*. Illi autem alij, quanto magis eum videbant, quin Paulum, in gloria prædicationis Euangelij, & in vita inculpabili, tanto magis inuidia torquebantur & occidebantur bono odore.] Et item ſanctus Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione gratiæ, Poteſt exiſtere nihilominus fortaſsè, qui

2.Cor.2.15.
Sub finem.
1.Cor.11.19.
2.Cor.2.16
Verſus finem.
Cant.1.3.
Cap.XV.

dicat minus idoneam ad ſalutem viam, ſi nulla intrinſecùs vocatione pulſatus tantùm quiſpiam flagelletur. Vnde Nabuchodonoſor pœnitentiam meruit fructuoſam? nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat rurſus accepit? Pharao autem ipſis flagellis durior eſt effectus, & periit. Hîc mihi rationem reddat, qui diuinum conſilium nimium alta ſapienti corde diiudicat, cur medicamentum vnius medici confectum alij ad in-
2.Cor.2.15. teritum, alij valuerit ad ſalutem, niſi quia *Chriſti bonus odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Quantum ad naturam ambo homines erant, quantum ad dignitatem ambo reges, quantum ad cauſam ambo captiuum Dei populum poſſidentes, quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diuerſos, niſi quòd vnus manum Dei ſentiens, in recordationem propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnauit arbitrio? Hîc quicumque reſpondet, illi vt mutaretur adfuiſſe diuinum, huic vt duraretur defuiſſe præſidium, & hoc contendit iniuſtum, propter quòd rerum ipſarum fi-
Rom.9.18 nes in Dei voluntate conſtituens dixit Apoſtolus, *Cui vult miſeretur,*
Ioan.15.5. *& quem vult indurat*, dicente autem Domino, *Sine me nihil poteſtis facere*, intelligat iſta omnia vel adiuuante Deo perfici, vel deſerente permitti.]

Et Proſper in libro Epigrammatum cap. XXVIII. De duplici opere Dei, Si omnes homines ſimul conſideremus, quorum alij miſericordia ſalui fiunt, alij veritate damnantur, vniuerſæ viæ Domini, id eſt miſericordia & veritas, ſuo fine diſtinctæ ſunt. Si autem ſolos ſanctos intueamur, non diſcernentur hæ viæ. Indiuidua eſt enim ibi & à miſericordia veritas, & à veritate miſericordia: quia beatitudo ſanctorum, & de munere eſt gratiæ, & de retributione iuſtitiæ.

Omnibus in rebus geminum eſt opus omnipotentis,
Totum aut iuſtitia eſt quod gerit, aut pietas.
Quæ ſimul in terras deſcendunt lucis ab arce,
Ne cuiquam parti deſit vtrumque bonum.
Et quoniam cuncti auxilio miſerentis egemus,
Præcedit ſemper gratia iuſtitiam,
Damnantem elatos, ſaluantem iuſtificatos,
Quos Deus & donis auxerit, & meritis.

Et item idem in eodem libro cap. XVI. de Iuſtitia & Gratia, Duæ retributiones iuſtitiæ, cùm aut bona pro bonis, aut mala redduntur pro malis. tertia eſt retributio gratiæ, cùm per regenerationem remittuntur mala & retribuuntur bona. Atque ita manifeſtatur quòd vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Illam autem impiorum retributionem, qua pro bonis mala reſtituunt, Deus neſcit, qui niſi retribueret bona pro malis, non eſſet cui retribueret bona pro bonis.

Iuſtitiæ

Iustitiæ merces gemina est, cùm vel bona rectis,
Vel prauis dignè cùm mala restituit.
Saluatrix autem cunctorum gratia Christi,
Non pensans meritum, diluit omne malum.
Credentésque omnes renouans baptismate sacro,
Dat bona quæ propter det meliora bonis.

Et item sanctus Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ, At Cap.vi. enim voluntate sua quisque deserit Deum, vt meritò deseratur à Deo, quis hoc negauerit? Sed ideo petimus ne inferamur in tentationem, vt hoc non fiat. nihil enim fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri ipse permittit.] Hinc sanctus Hilarius in Commento Matthæi Canone xxvi. dicit, Secundùm diluuij tempus, in ipso vitæ nostræ cursu omnia agentibus ac facientibus magnus ille dies aderit. Quin etiam in assumendis fidelibus futurum esse discrimen ostendit, cùm duobus in agro positis adsumitur vnus, & alius relinquitur, & duabus molentibus improbetur altera, & altera eligatur, & ex duobus qui in lecto erunt, adhæreat vnus & alius deseratur. Infidelium enim & fidelium discrimen in relinquendis aliis & aliis adsumendis docet. Dei enim ira ingrauescente, sancti, vt Propheta ait, in promptuariis recondentur, perfidi verò ad cælestis ignis materiem relinquentur. Duos igitur in agro, id est, duos populos fidelium & infidelium in sæculo, tanquam in vitæ huius opere, dies Domini deprehendet. separabuntur tamen, relicto alio & alio assumpto. De molentibus quoque par ratio est. Mola opus legis est. Sed quia pars Iudæorum, vt per Apostolos credidit, ita per Eliam est creditura, & iustificanda per fidem est: ideo vna per eandem fidem boni operis adprehendetur, alia verò in infructuoso legis opere relinquetur, molens in cassum, non factura cælestis cibi panem. Duo autem sunt in lecto, eandem passionis dominicæ requiem prædicantes, circa quam & hæreticorum & catholicorum eadem atque vna confessio est. Sed quia vnitatem patris & filij, & communem eorum theoteiam, quam deitatem nuncupamus, catholicorum veritas prædicauit, & eandem rursum plurimis contumeliis hæreticorum falsitas impugnauit, idcirco ex duobus in lecto alius relinquetur, & alius assumetur: quia fidem confessionis vtriusque in vno assumendo, & alio relinquendo, diuini arbitrij iudicium comprobabit.]

Vnde præmissis exemplis apertissimè demonstratur, quia hæc Dei prædestinatio ita recto sensu potest gemina dici, non quo ea ipsa prædestinatione sic prædestinentur reprobi ad interitum, sicut prædestinantur electi ad vitam: sed quia electis dat gratia quod non meretur malitia, relictis autem reddit æquitas quod meretur iniquitas. Sed & caritatem, quæ vna est, quia Deus caritas est, quæ vt & omne datum optimum, & omne donum perfectum descendens à patre luminum est, non solùm geminam dicit beatus Gregorius, verùm

& de eadem ſcribens, Sicut ex vna, inquit, radice multi arboris rami prodeunt, ita & ex vna caritate multæ virtutes generantur. Et de ſancto Spiritu, qui vnus eſt, & duo ſunt eiuſdem ſancti Spiritus data, cùm laus ſapientiæ deſcribitur in libro qui nomine Sapientiæ

Sap.1.7. titulatur, poſtquam dictum eſt *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum*, adiunctũ eſt, *Eſt enim in illa*, quin ſapiẽtia, *Spiritus intellectus, ſpiritus*

Sap.7.22. *vnicus, multiplex, ſubtilis, mobilis, humanus, ſtabilis.* qui tamen vnus eſſe non dubitatur. & dicitur vnicus quia indiuiſus, multiplex verò, quoniam in virtutum effectibus multiformis. Et in prophetia Eſaiæ, quam Dominus in Euangelio in ſeipſo monſtrauit eſſe completam,

Eſa.11.2. dicitur *Spiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſcien-*

Luc.4.21. *tiæ & pietatis, & ſpiritus timoris Domini.* quæ ipſius ſancti Spiritus dona per impoſitionem manus epiſcopalis & conſignationem ſacri chriſmatis in confirmatione fidelium cælitus largiendo ſancta celebrat &

Cap.1. frequentat Eccleſia. Vnde beatus Ambroſius in tertio libro de Sacramentis dicit, Sequitur ſpiritale ſignaculum, quod audiſtis hodie legi, quia poſt fontem ſupereſt vt perfectio fiat. quoniam ad inuocationem ſacerdotis Spiritus ſanctus infunditur, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis atque pietatis, ſpiritus ſancti timoris. Septem quaſi virtutes ſunt, & omnes quidem virtutes ad Spiritum pertinẽt: ſed iſtæ quaſi cardinales, quaſi principales iſtæ ſunt ſeptem virtutes, quas accipis quando ſigna-

Epheſ.3.10. ris. Nam, vt ait Apoſtolus ſanctus, quia *multiformis eſt ſapientia Domini noſtri, & multiformis ſapientia Dei:* ita multiformis eſt Spiritus ſanctus, qui habeat diuerſas variáſque virtutes. vnde Deus virtutum dicitur, quod aptari poteſt patri, & filio, & Spiritui ſancto.] Et ſanctus

Cap.vii. Gregorius in libro Moralium xxxv. Ioannes ſeptem Eccleſiis in A-

Apoc.1.4. pocalypſi ſcripſit, per quas vniuerſalem Eccleſiam intelligi voluit, Quæ nimirum vniuerſalis Eccleſia vt plena ſeptiformis gratiæ ſpiritu ſignaretur, Eliſeus ſuper mortuum puerum ſepties oſcitaſſe deſcribitur. Super extinctum quippe populum Dominus veniens quaſi ſepties oſcitat, quia ei dona ſpiritus ſeptiformis gratiæ miſericorditer adſpirat. Et hæretici, atque hi qui æquè extra Eccleſiam poſiti ſunt, reatus ſui abſolutionem non accipiunt, niſi gratiæ ſeptiformis ſpiritu vniuerſali paci, à qua exciſi fuerant, adgregentur.] Sed &

1.Cor.12. beatus Paulus dicit, *Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ,* &

8.11. cetera vſque dum dicit, *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Nam ſicut fides opus eſt Dei iuxta

Ioan.6.29. Euangelicam veritatem quæ dicit, *Hoc eſt autem opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille*, ita & reliquæ virtutes ac donorum chariſmata diuiua ſunt opera. quæ tunc ex Dei prædeſtinatione effectibus operum oſtenduntur, cùm largitate bonitatis diuitiarum eius, qui diues eſt in omnibus, pro ſua miſericordia & voluntate hominibus ad cre-

1.Cor.12.7. dentium vtilitatem diſtribuuntur, ſicut dicit Apoſtolus, *vnicuique da-*

tur manifestatio ſpiritus ad vtilitatem. Hi enim omnes operis diuini effectus ad donum gratiæ pertinere noſcuntur.

CAPVT XX.

Qualiter intelligi debeat quòd beatus Gregorius plurali numero prædeſtinationes poſuit.

BEATVS etiam Gregorius effectus prædeſtinationis Dei in libro Moralium XXVIII. plurali numero, diſpoſitionum ſcilicet & prædeſtinationum, nominauit dicens, Ordinem, inquit, cæli noſſe eſt, ſupernarum diſpoſitionum occultas prædeſtinationes videre: rationem verò eius in terram ponere eſt, ante humana corda talium ſecretorum cauſas aperire.] & paulò pòſt multos effectus diuini operis computat, qui omnes aut ad donum pertinent gratiæ, aut ad retributionem iuſtitiæ. Dicit enim, Quis intelligat quæ eſſe ratio ſecretorum poteſt, quòd ſæpe vir iuſtus à iudicio, non ſolùm non vindicatus, ſed etiam punitus redeat?] quod ad donum pertinet gratiæ, ſicut ſcriptum eſt, *ſanctus ſanctificetur adhuc.* Veluti ſancti Dei in conciliis & in ſynagogis flagellati, & ante reges & præſides ducti & condemnati fuerunt. Nam vt nos dono gratiæ ſaluaret, propter nos homines & propter noſtram ſalutem, & Ieſus ſtetit ante præſidem, qui alapis & contumeliis affectus exiit à iudicio iniuſtè iudicatus, & veniet in maieſtate ſua & patris ac ſanctorum Angelorum viuos & mortuos iuſtè iudicaturus. Sequitur in verbis ſancti Gregorij, Et iniquus eius aduerſarius non ſolùm non punitus, ſed etiam victor abſcedat?] quod eſt ex retributione iuſtitiæ, vt qui nocet noceat adhuc, quatenus iuſtus iuſtificetur adhuc. Item ſequitur, Quis intelligat cur viuit alius inſidians mortibus proximorum?] quod eſt ex retributione iuſtitiæ, vt qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. Item, Et moritur alius, qui profuturus eſſet vitæ multorum?] quod ad donum pertinet gratiæ, ſicut ſcriptum eſt, *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius.* Vnde Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione ſanctorum, Dictum eſt hoc ſecundùm pericula vitæ huius, non ſecundùm præſcientiam Dei, vt tentationum ſubtraheretur incerto, non quòd peccaturus eſſet, qui manſurus in tentatione non eſſet. Item, Alius culmen poteſtatis aſſequitur, qui non niſi lædere ſtudet.] quod eſt ex iuſtitiæ retributione, ſicut ſcriptum eſt, *Tranſierunt in affectum cordis.* Item, Alius tantummodò læſos defendere concupiſcit, & tamen ipſe oppreſſus iacet.] quod ad donum pertinet gratiæ. quia ſæpe quidam in ſubiectione cautiùs ſe cuſtodiunt, & in prælatione delinquunt, vt in Dauid operibus diſcimus, quem Dominus miſericorditer temperat, ne forte qui in planis titubat in præcipitio pedem ponat, ſicut idem ſanctus Gregorius in Regula

Cap. XVIII.
Apoc. 22. 11
Sap. 4. 11.
Pſal. 72. 7.

Apoc.22.11 pastorali demonstrat. Et sicut scriptum est, *Sanctus sanctificetur adhuc*, vt Tobias & ceteri in captiuitate electi. Item [alius vacare appetit, & innumeris negotiis implicatur: alius negotiis implicari desiderat, & coactus vacat.] Quæ sæpè ad donum pertinent gratiæ, sæpe ad retributionem iustitiæ, sicut idem sanctus Gregorius & in libris Moralibus, & in Regula pastorali demonstrat. Item, [alius malè inchoans vsque ad vitæ suæ terminum ad peiora progreditur.] quod pertinet ad retributionem iustitiæ, sicut apertissima exinde exempla multoties in scripturis inuenimus. Et Paulus dicit in epistola ad Romanos, de his qui cùm Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt. Rom.1.28 *Propterea tradidit eos Deus in reprobum sensum*, vt de Pharaone legitur. [alius bene incipiens, per longitudinem temporum proficit ad augmentum meritorum.] quod ad donum gratiæ non dubium est pertinere, sicut scriptum est, Psal.83.6. *Ascensus in corde suo disposuit in conualle lacrymarum*, qui, vt Paulus dicit, 2.Cor.4 16 *renouatur de die in diem*. Psal.91.15. Et item Psalmus, *Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi.* quoniam illi in senecta vberi multiplicantur, quorum vita cùm differtur, semper ad melius fortitudo producitur, eísque per augmentum temporum crescunt etiam lucra meritorum. Item è contra, [alius malè viuens diu reseruatur vt corrigatur.] quod ad donum pertinet gratiæ, sicut Paulus dicit, *Fidelis sermo, Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. sed ideo misericordiam consecutus sum, qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.* [alius verò bene quidem videtur viuere: sed in hac vita eousque durat, quo ad peruersa prorumpat.] quod occulto fit, sed non iniusto, Dei in quo non est iniquitas iudicio. De qualibus scriptum est, Luc.8.13. *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* sicut Balaam post prophetiam & lacrymas, & Iudas de Apostolatu post signa miraculorum, quia cupiditatis ignem extinguere noluit, ad perpetua tormenta peruenit. quod pertinet ad retributionē iustitiæ. Item [alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit.] quod pertinet ad retributionē iustitiæ: quia quod in radice putruit, in ramo exaruit. de quibus scriptum est, Psal.57.4. *errauerunt ab vtero.* vt Esau adhuc in vulua est reprobatus. [alius in catholicæ fidei rectitudine genitus, in catholicæ fidei rectitudine consummatur.] quod ad donum pertinet gratiæ, sicut Hieremias & Ioannes de ventre vocati, & in vtero sanctificati, & Isaac antequam conciperetur designatus, & Iacob vocatione electus. E contrà verò, [alius catholicæ matris ventre editus iuxta, vitæ terminum erroris voragine deuoratur.] quod pertinet ad retributionem iustitiæ, quia cùm Deum cognouisset, vt Paulus dicit, Rom.1.21. *non sicut Deum honorificauit.* & de diabolo, talium videlicet capite, scriptum est Ioan.8.44. *quia in veritate non stetit.* in qua sine dubio fuit, sed non in ea permansit, quoniam tumens de dono

gratiæ Dei, de sublimi excellentia ex retributione iustitiæ cecidit ad miseriæ infima. [alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat virus erroris.] quod ad donum pertinet gratiæ, sicut scriptum est, *Gratia salui facti estis, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est.* [alius celsitudinem bene viuendi appetere & volet & valet.] quod ad donum pertinet gratiæ, sicut Paulus dicit, *Datum nobis esse à Deo & velle & perficere pro bona voluntate.* [alius nec volet nec valet, alius volet & non valet, alius valet & non volet.] quæ pertinent ad retributionem iustitiæ, quoniam hoc, remoto etiam additamento iniquitatis nostræ, promeruit generalis massa perditionis: de qua, vt Augustinus dicit, si nullus liberaretur, vt incomprehensibilis ita & irreprehensibilis esset Dei iustitia.

Ephes.2.8.

Philip.2.13

Ad cognoscendos quippe istos iudiciorum secretorum sinus nullus ascendit: quia scit in suo secreto consilio artifex & peritus cementarius, quò funem perpendiculi trahere, vel quò retrahere debeat: quem lapidem in maceria Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, ab intus foras trahere, quem à foris intus retrahere, & vbi in opere suæ constructionis ponere, quem à compositione debeat ipsius suæ ciuitatis relinquere. quod fit vnius eiusdémque prædestinationis aut dono gratiæ, aut retributione iustitiæ. Vnde sanctus Gregorius in Ezechielis prophetæ homilia XIII. dicit, Vis illa diuinitatis, quæ in diuersitatis motum & mutabilitatem non ducitur, ea ipsa luce iustitiæ adflictos ac pœnitentes viuificat, qua superbientes ac rigidos percutit.] & homilia XVII. Omnipotens Deus, quia sibimetipsi dissimilis non est, ea virtute videt qua audit, ea virtute creat qua iudicat creata. eius verò & videre simul omnia administrare est, & administrare conspicere: nec alia cogitatione iustos adiuuat, atque alia iniustos damnat. sed vna eadémque vi naturæ singularis sibi sempérque indissimilis dissimilia disponit.] De quo terribili in consiliis super filios hominum exclamat Paulus, *O altitudo*, inquit, *sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* Qui si mutat tempus, non mutat consilium, quoniam consilium eius in æternum manet, cogitationes cordis eius in sæculum sæculi. Hæc est prædestinatio Dei, qui prædestinat ea quæ ab ipso sunt, vel quæ erat ipse facturus, prædestinans, id est, gratia præparans electos, probos & iustos ad regnum, ad vitam æternam, id est, ad gratiam quæ est prædestinationis effectus: puniens relictos, reprobos, iniustos, quod est iustæ retributionis effectus. Sícque, vt beatus Prosper istis ipsis verbis confitetur, & alij catholici Doctores concordi sensu fatentur, & sacra scriptura, atque catholica credit & docet Ecclesia, prædestinatio Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ. Ideo has multiplices varietates atque effectus diuinæ prædestinationis à

Sub mediũ

Rom.11.33.

beato Gregorio computatos, qualiter aut ad donum gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ pertineant, ostendere procurauimus: quia quidam, sicut in præfatis libellis ostendimus, prædestinationes ex verbis sancti Gregorij plurali numero posuerunt, vt hinc prædestinationem geminam perdocerent, qua sancti ad vitam, & sicut illi dicunt, reprobi prædestinantur ad mortem. Nunc ad reddendam rationem secundi Capituli transeamus.

CAPVT XXI.

Qualiter de secundo Capitulo, à nobis contra Prædestinatianos excerpto de gratia & libero arbitrio, veteres Prædestinatiani senserunt, & de quorum verbis sumpsimus illa quæ exinde posuimus, & de præposteratione illius, quæ à quibusdam inordinatè facta esse dinoscitur.

SECVNDVM Capitulum in Synodo apud Carisiacum habita nos de gratia & libero arbitrio ex sanctorum Patrum dictis excerpsimus. de quo prisci dixerunt Prædestinatiani, quòd liberum arbitrium in homine nihil sit, sed siue ad bonum siue ad malum, prædestinatio Dei in hominibus operetur. quoniam Deus tale in hominibus plasmet arbitrium, quale est dæmonum, quod proprio motu nihil aliud possit velle nisi malum. Inde & Gothescalcus modernus Prædestinatianus in libello ad Rabanum Archiepiscopum
» Moguntinum dicit ad locum, De quo videlicet libero arbitrio quid
» Ecclesiæ Christi tenendum sit atque credendum, cùm à ceteris ca-
» tholicis patribus euidenter sit Deo gratias disputatum, tum præci-
» puè contra Pelagianos & Cælestianos à beato Augustino pleniùs &
» vberiùs diuersis in opusculis, & maximè in Hypomnesticon esse
» cognoscitur inculcatum. Vnde te potiùs eiusdem catholicissimi do-
» ctoris fructuosissimis assertionibus incomparabiliter inde quoque
» malueram niti, quàm erroneis opinionibus Massiliensis Gennadij,
» qui plerisque præsumpsit in locis, tam fidei catholicæ, quàm bea-
» torum etiam Patrum inuictissimis auctoritatibus, infelicis Cassiani
» perniciosum nimis dogma sequens reniti. Contra quæ nos in præfata Synodo scripsimus, *Libertatem arbitrij in primo homine perdidimus, quam per Christum Dominum nostrum recepimus. & habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia, & habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum.*] Cui Capitulo, cum aliis tribus de quibus ratio agitur, in conuentu Episcoporum domnus subscripsit Prudentius. Postea autem in epistola ad Wenilonem suum Archiepiscopum de ordinando Ænea Parisiorum Episcopo
» directa, quatuor ponens Capitula, ita de hoc primo dicit, Liberum

arbitrium in Adam merito inobedientiæ amiſſum, ita nobis per Do- «
minum noſtrum Ieſum Chriſtum redditum atque liberatum con- «
fiteatur, interim in ſpe, poſtmodum autem in re, ſicut dicit Apo- «
ſtolus, *Spe enim ſalui facti ſumus*, vt tamen ſemper ad omne opus « Rom. 8. 24.
bonum Dei omnipotentis gratia indigeamus, ſiue cogitandum, ſiue «
inchoandum, operandum, ac perſeueranter conſummandum, & ſine «
ipſa nihil boni nos poſſe vllatenus aut cogitare, aut velle, aut ope- «
rari ſciamus.] Vnde miramur, cùm in præfata Synodo Capitulis ſuperiùs memoratis ſubſcripſerit, & canonicas ſanctiones, atque decreta Apoſtolicæ ſedis Pontificum, ſufficienter cognita de Synodali ſubſcriptione atque profeſſione habeat, tam inconſultè, & inconſuetè, ſine probabili conlatione, contra regularum inſtituta, huiuſmodi ſcriptum pro ordinationis conſenſu Coepiſcopi ſui ad Archiepiſcopum & Coepiſcopos ſuos tranſmiſerit. vel quia in Capitulis ſæpè memoratis ſecundum obtinet locum de gratia & libero arbitrio, cur in hac ſua epiſtola illud Capitulum in capite poſuit. Conuenientiùs quippe anteponitur illud Capitulum, in quo de prædeſtinatione Dei loquitur, quæ ante omnia ſæcula extat & tempora, illi Capitulo in quo dicitur de libero arbitrio, quod homo in ſæculo & in tempore non penitùs vel in totum perdidit, ſed infirmauit. Denique in volumine nobis à veſtra dominatione ad reſpondendum commiſſo inuenimus in ſexto capitulo quæ ſequuntur. Item
de gratia per quam ſaluantur credentes, & ſine qua rationalis crea- «
tura nunquam beatè vixit, & de libero arbitrio, per peccatum in «
primo homine infirmato, ſed per gratiam Domini Ieſu fidelibus «
eius redintegrato & ſanato, id ipſum conſtantiſſimè & fide plena «
fatemur, quod ſanctiſſimi Patres auctoritate ſacrarum ſcripturarum «
nobis tenendum reliquerunt, quod Africana, quod Arauſicana Sy- «
nodus profeſſa eſt, quod beatiſſimi Pontifices Apoſtolicæ ſedis ca- «
tholica fide tenuerunt, ſed & de natura & gratia in aliam partem «
nullo modo declinare præſumentes. «

De hoc etiam compilatore iſtorum Capitulorum miramur, cur poſt omnia capitula de quibus rediuiua quæſtio ventilatur, nouiſſimè poſuerit de gratia & libero arbitrio, cùm tertio & quarto conuenientiùs præponi valeat, ſicut poteſt quilibet ſanum ſapiens ex conſequentia rationis diſcernere. Sed non eſt mirum, quoniam captioſus quiſque, dum vult improuidis & incautis laqueos oſtendere, confuſione multiplici eandem ſtudet decipulam paleis vel quibuſcumque valet permiſcendo quiſquiliis occultare, ſicut & in præſcripto capitulo de Flori verbis atque ſententiis ſtuduit agere. Quapropter neceſſe eſt nobis integritatem Capituli à nobis excerpti iterum ponere, & verba catholicorum de quibus illud excerpſimus demonſtrare. Hic enim eiuſdem eſt textus ſecundi Capituli, *Libertatem arbitrij in primo homine perdidimus, quam per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus,*

& habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia: & habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum. Vnde Augustinus, in libro de Bono perseuerantiæ, quia libertas arbitrij in primo homine fuerat ita dicit, Fuerat inquiens in homine antequam caderet: quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantum valuerit, apparuit in Angelis.] Quam in illo scilicet primo homine amisimus, sicut idem doctor in libro de Correptione & Gratia dicit, Nunc verò inquiens, posteaquam facta est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda remansit infirmitas.] & aliquanto superiùs, Hæc autem tanto maior est, vt parum sit homini per illam reparare perditam libertatem.] Subsecuti sumus, *quam per Christum Dominum nostrum recepimus.* Illam arbitrij libertatem, quam per Christum recepimus, illam, inquam, & non aliam, in homine primò perdidimus: qui siue ad peccandum, siue ad non peccandum, arbitrium liberum habuit, & non per aliud offensam contraxit, nisi per quod ne delinqueret suadenti resistere potuit. Qui ergo per posse bonum vincere potuit velle malum, per malum velle perdidit bonum posse. Vnde post casum primi parentis arbitrium hominis, priusquam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, in quod se sua libertate dimersit: sícque in malis omnibus arbitrij iustitiæ liberi, serui autem peccati, voluntas intelligenda est sine gratia. Accedente autem gratia, idem arbitrium liberum, quod sua libertate erat prauum, spiritu Dei agente fit rectum. Sícque in bonis omnibus est libera voluntas intelligenda de gratia, quam arbitrij libertatem per Christum recepimus, qui cum Patre dedit nobis pignus spiritus, & vbi est spiritus Domini, ibi libertas, & vt scriptum est, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* qua libertate Christus nos liberauit. Hinc sanctus Augustinus in libro de Correptione & Gratia dicit, Vnde autem non glorietur omnis caro (id est omnis homo) coram ipso, nisi de meritis suis? quæ quidem potuit habere, sed perdidit, & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium, propter quod non restat liberandis nisi gratia liberantis.] & item in libro Hypomnesticon, Vitiato libero arbitrio, totus homo est vitiatus, per quod absque adiutorio gratiæ, vt Deo placeat, nec valet incipere, nec perficere sufficit.] & aliquanto superiùs, Ideo liberum arbitrium dictum est, quòd in sua positum sit potestate, habens agendi quod velit potestatem, quod est vitalis & rationalis animæ motus. Sed huiusmodi, vt antè iam dixi, fuit in homine protoplasto, cùm ante peccatum maneret inlæsus. Non enim per aliud contraxit offensam, nisi per id quo potuit ne delinqueret resistere suadenti. Per velle ergo malum, rectè perdidit posse bonum, qui per posse bonum

Cap.VII. Cap.XII. Cap.XI. Ioan.8.36. Cap.XII. Lib.III.sub initium.

num potuit vincere velle malum. Quem iustè Deus iam delicto captiuum voluntati deprauatæ dimisit, vt hæc eidem esset pœna in non faciendo quod vellet, quæ semper si Deo fuisset obediens sufficere potuisset ad omne opus bonum quod voluisset.] & item, Credit enim catholica Ecclesia; quòd salus hominis ex Deo sit Christus, cuius vulnere liberum nostrum curatur & reformatur arbitrium vulneratum.] & item in eodem, Cùm autem acceperit spiritum Domini, erit in eo libertas, ad Domini capessenda præcepta, quia vbi spiritus Domini, ibi libertas.]

Deinde subiunximus. *Et habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia, & habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia.* Et Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum, Est ergo inquiens in malorum potestate peccare: vt autem peccando hoc vel hoc illa malitia faciant, non est in eorum potestate, sed Dei diuidentis tenebras & ordinantis eas.] Et item Augustinus in libro Hypomnesticon, Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit catholicus non est: & quisquis sic esse dixerit, quòd sine Deo bonum opus, id est quod ad eius sanctum propositum pertinet, nec incipere nec perficere possit, catholicus est.] & item, Vitiato libero arbitrio totus homo est vitiatus. per quod absque adiutorio gratiæ Dei, vt Deo placeat, nec valet incipere, nec perficere sufficit. Præuenitur autem medicina, id est Christi gratia, vt sanetur & reparetur in eodem vitiata, atque præparetur voluntas, qua semper indigens in adiutorium, inluminante gratia saluatoris, possit tam Deum cognoscere, quàm secundùm eius viuere voluntatem.] & item, Non ergo homo voluntate sua, adhuc in vitio liberi arbitrij claudicante, præuenit Deum vt cognoscat & quærat eum, gratiam tanquam meritis accepturus: sed præcedit etiam, vt diximus, misericordissima gratia sua Deus homines ignorantes, & necdum se quærentes voluntate liberi arbitrij, vt eos se scire & quærere faciat, sicut dicit Ioannes Apostolus in epistola sua, *Scimus quoniam filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero filio eius. hic est verus & vita æterna.*] Audiat etiam quisque lector, siue beniuolus siue maliuolus, quid de libero arbitrio præuento & adiuto gratia, & de eodem libero arbitrio deserto gratia, sentiat idem doctor catholicus. Esse fatemur, inquiens, liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum quæ ad Deum pertinent sine Deo aut inchoare vel certè peragere: sed tantùm in operibus vitæ præsentis, tam bonis quàm etiam malis. Bonis dico, quæ de bonis naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, (& cetera quæ ibi prosequitur,) quæ omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt: immo ex ipso, & per ipsum sunt, vel esse cœperunt. Malis verò dico, vt est velle ido-

Libro III. post mediũ

Ibid. sub initium.

Paulò post superiora.

1. Ioan. 5. 20

Libro III. sub initiũ.

lum colere, velle homicidium perpetrare, & reliqua quæ prosequitur in eodem Hypomnesticon libro.

Quod autem in conclusione subiunximus dicentes, *Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum.* sanctus Augustinus in libro de Correptione & Gratia prosequitur dicens, Hi verò qui non pertinent ad hunc prædestinatorum numerum, quos Dei gratia, siue nondum habentes vllum liberum suæ voluntatis arbitrium, siue cum arbitrio voluntatis, ideo verò libero, quia per ipsã gratiam liberato, perducit ad regnum, hi ergo, qui non pertinent ad istum certissimum & fidelissimum numerum, pro meritis iustissimè iudicantur. Aut enim iacent sub peccato quod originaliter generatione traxerunt, & cum illo hereditario debito hinc exeunt, quod non est regeneratione dimissum, aut per liberum arbitriũ alia insuper addiderunt. arbitrium, inquam, liberum, sed non liberatũ, liberum iustitiæ, peccati autem seruum, quo voluuntur per diuersas noxiásque cupiditates, alij magis, alij minùs, sed omnes mali, & pro ipsa diuersitate diuersis suppliciis iudicandi.] De sensu autem & contextu totius Capituli, idẽ B. Augustinus in libro de Perfectione iustitiæ hominis ita dicit, Verum est autem quod ait, quin obtrectator suus, quòd Deus tam bonus quàm iustus, talem hominem fecerit, qui peccati malo carere sufficeret, sed si voluisset. Quis enim eum nescit sanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio atque ad iustè viuendum potestate libera constitutum? Sed nunc de illo agitur, quem semiuiuum latrones in via reliquerunt: qui grauibus saucius confossúsque vulneribus, non ita potest ad iustitiæ culmen ascendere, sicut potuit inde descendere, qui etiam si iam in stabulo est, adhuc curatur. Non igitur Deus impossibilia iubet, sed iubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis.]

Cap.XIII.

Epist.XLVI. Et in epistola ad Valentinum, Primò enim Dominus Iesus, sicut
Ioan.3.17. scriptum est in Euangelio Ioannis Apostoli, *non venit vt iudicaret mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* Postea verò, sicut scri-
Rom.3.6. bit Apostolus Paulus, *iudicabit Deus hunc mundum*, & venturus est, sicut tota Ecclesia in symbolo confitetur, *iudicare viuos & mortuos.* Si ergo non est Dei gratia, quomodo saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Proinde librum vel epistolam meam, quam secum ad vos supradicti attulerunt, secundùm hanc fidem intelligite, vt neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, vt à Dei gratia separetis, tanquam sine illa vel cogitare aliquid, vel agere secundùm Deum vlla ratione possimus, quod omnino non possumus.] & post aliquanta, Credite diuinis eloquiis, quia & liberum est hominis arbitrium, & gratia Dei, sine cuius adiutorio liberum arbitrium nec conuerti potest ad Deum, nec proficere in Deum, & quod piè creditis, vt etiam sapienter intelligatis orate. Et ad hoc ipsum enim, id est, vt sapien-

ter intelligamus, eſt vtique liberum arbitrium. Niſi enim libero arbitrio intelligeremus atque ſaperemus, non nobis præciperetur dicente ſcriptura, *Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in populo, & ſtulti aliquando ſapite.* Eo ipſo quippe, quo præceptum atque imperatum eſt, vt intelligamus atque ſapiamus, obedientiam noſtram requirit, quæ nulla poteſt eſſe ſine libero arbitrio. Sed ſi poſſet hoc ipſum ſine adiutorio Dei gratiæ fieri, per liberum arbitrium vt intelligeremus atque ſaperemus, non diceretur Deo, *Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua*, nec in Euangelio ſcriptum eſſet, *Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas*, nec Iacobus Apoſtolus diceret, *Si quis autem veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo qui dat omnibus affluentes, & non improperat, & dabitur ei.*] & iterum in altera epiſtola ad eumdem Valentinum, Quantum potuimus, egimus cum iſtis & veſtris & noſtris fratribus, vt in fide ſana catholica perſeuerent, quæ neque liberum arbitrium negat, ſiue in vitam malam, ſiue in bonam, neque tantum ei tribuit, vt ſine Dei gratia valeat aliquid, ſiue vt ex malo conuertatur in bonum, ſiue vt in bonum perſeueranter proficiat, ſiue vt ad bonum ſempiternum perueniat, vbi iam non timeat ne deficiat.] & poſt pauca, In his verbis ſanctæ ſcripturæ conſiderate, fratres, quia ſi non eſſet liberum arbitrium, non diceretur, *Rectos curſus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige, ne declines ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Et tamen ſine Dei gratia ſi poſſet hoc fieri, non poſtea diceretur, *Ipſe autem rectos faciet curſus tuos, & itinera tua in pace producet.*] & poſt aliquanta, Ideo vobis dixi ne declinetis in dexteram, neque in ſiniſtram, hoc eſt nec ſic defendatis liberum arbitrium, vt ei bona opera ſine Dei gratia tribuatis: nec ſic defendatis gratiam, vt quaſi de illa ſecuri mala opera diligatis, quod ipſa gratia Dei auertat à vobis.]

Pſal. 99. 8. — Pſal. 118. 73. — Luc. 24. 45. — Iac. 1. 5. — Epiſt. XLVII — Prou. 4. 27.

Et item ad eumdem Valentinum in libro de Gratia & libero arbitrio, Itaque vt hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei donum eſt liberum arbitrium.] & item, *Rogamus ne in vacuum gratiam Dei ſuſcipiatis.* Vt quid enim eos rogat, ſi gratiam ſic ſuſceperunt vt propriam perderent voluntatem? Tamen ne ipſa voluntas ſine gratia Dei putetur boni aliquid poſſe, continuò cùm dixiſſet, *Gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboraui*, ſubiunxit atque ait, *Non autem ego, ſed gratia Dei mecum.* id eſt non ſolus, ſed gratia Dei mecum. ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo.] & item, His talibus teſtimoniis diuinis probatur gratia Dei non ſecundùm merita noſtra dari, quandoquidem non ſolùm nullis bonis, verùm etiam multis meritis malis præcedentibus videmus datam, & cotidie dari videmus: ſed planè cùm data fuerit, incipiunt eſſe etiam merita noſtra bona, per illam tamen. Nam ſi ſe ipſa ſubtraxerit, cadit homo, non erectus ſed præcipitatus libero arbitrio.] & item in eodem

Cap. IV. — Cap. V. — 2. Cor. 6. 1. — 1. Cor. 15. 10. — Cap. VI.

libro, Hæc dixi, vt Apostolicis verbis liberum arbitrium vestrum à
Cap.xiv. malo deterrerem, & exhortarer ad bonum. Nec tamen ideo debetis
in homine, hoc est, in vobis ipsis, sed in Domino gloriari.] & item,
Psal.94.8. Liberum quidem hominis arbitrium pulsatur vbi dicitur, *Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra.* sed nisi posset Deus etiam duritiam cordis auferre, non diceret per Prophetam, *Auferam ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneum.*] & item, Semper est autem in
Ezech 11. 19.& 36. 26.
Cap.xv. nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Aut enim à iustitia libera est, quando seruit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando seruit iustitiæ, & tunc est bona. Gratia verò Dei semper est bona, & per hanc fit, vt sit homo voluntatis bonæ, qui prius fuit voluntatis malæ. Tunc enim vtile est velle cùm possumus, & tunc vtile est posse cùm volumus. Nam quid prodest, si quod non
Cap.xvii. possumus volumus, aut quod possumus nolumus?] & item, Vt ergo velimus sine nobis operatur, cùm autem volumus, & sic volumus vt faciamus, nobiscum cooperatur: tamen sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bonæ pietatis opera nihil valemus.]

Libro III. versus finē. Et item in libro Hypomnesticon ita dicit, Et gratia inquiens & liberum arbitrium peragit sine dubio iter fidei. Liberum arbitrium,
Psal.5 9. Psal.36.23. dum Dei Christianus facit præcepta, sed non, vt supra dixi, sine gratia dirigente vel gubernante. Propter quod dicit in Psalmis, *Dirige in conspectu tuo viam meam, &, à Domino gressus hominis diriguntur.* Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere beatam vitam, nec liberum arbitrium sine gratia. Tamen paruulos sine vsu liberi arbitrij facit gratia habere beatam vitam: eos autem qui iam rationis capaces sunt, præuenit atque docet, vt bonum velint & possint.] & item, Nemo sit segnis & remissus ad seruiendum Deo, nec sic de gratia confidat, tanquam de libero arbitrio eius, quod per mortem filij sui reparauit, & sibi præparauit, opera non requirat.] & item, Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur per gratiæ præuentum, nullis liberi arbitrij meritis, & ipsa faciente, gubernante, & perficiente, vt abundent in libero arbitrio, non damnamus, quia ex his vel huiusmodi homines Dei iustificati sunt, iustificantur, iustificabuntur in Christo. Damnamus verò auctoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratiæ præponuntur, & ex his tanquam meritis in Christo iustificari extolluntur. Quis enim prior dedit ei, & retribuet illi? & item, Ausculta & intellige, si tamen aures habeas audiendi, & cor non sit induratum intelligendi. Propter liberum arbitrium. quo bona & mala operantur homines, dictum est vnicuique reddi secundùm opera sua. Habet enim homo malum meritum, cùm vitio suo iam baptizatus declinat à bono, & facit
2.Tim 4.9 malum, id est, cùm relinquit Deum & diligit sæculum, sicut fecisse
2.Tim.1.15 Demam & Hermogenem testatur Apostolus: vel cùm etiam in to-

to ſpem habens in variis ſimulacris, Deum verum agnoſcere non vult, quem cognoſcendi in hoc ſæculo habet poteſtatem. ſi velit ſummus Deus, tam per indebitam gratiam qua iuſtificat impium ſaluare, quàm etiam cùm ſe auertit iudicio iuſto traditum in reprobum ſenſum futuro gehennæ ſupplicio reſeruare, vt reddat ei ſecundùm opera ſua. Habet nihilominus & bonum meritum, cùm in omnibus gratiæ Dei bona in ſe operanti non reſiſtit, ſed cooperator exiſtit.] & item, Sed ais mihi, quia oculis hæretico dolore turbatis intendere lumen veritatis non potes, & nullum eſt prorſus meritum propriæ voluntatis. Si diſcernas inter voluntatem & gratiam eſt. Audi ergo breuiter, Propriæ voluntatis tunc eſt meritum bonum, quando gratiæ donum præcedit vniuſcuiuſque voluntatem, & operatur vt meritum faciat homo per propriam voluntatem.]

Et Gregorius in libro Moralium XVI. Si quis ſaluari, inquiens, ſic Cap.I. munditia manuum ſuarum creditur, vt ſuis viribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia ſi ſuperna gratia nocentē non præuenit, nunquam profectò inueniet quem remuneret innocentem. Vnde veridici Moyſis voce dicitur, *Nullúſque apud te per ſe innocens eſt.* Superna Exod.34. ergo pietas priùs agit aliquid in nobis ſine nobis, vt ſubſequente quoque noſtro libero arbitrio bonum quod iam appetimus agat nobiſcum: quod tamen per impenſam gratiam in extremo iudicio ita remuneret in nobis, ac ſi ſolis proceſſiſſet ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas vt innocentes faciat præuenit, Paulus ait, *Gratia* 1.Cor.15. 10. *Dei ſum id quod ſum.* & quia eandem gratiam noſtrum liberum arbitrium ſequitur, adiungit, *& gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantiùs illis omnibus laboraui.* Qui dum ſe de ſe nihil eſſe conſpiceret, ait, *non autem ego*, & tamen quia ſe eſſe aliquid cum gratia inuenit, adiunxit *ſed gratia Dei mecum.* Munditia itaque manuum ſuarum innocens ſaluabitur, quia qui hîc præuenitur dono vt innocens fiat, cùm ad iudicium ducitur ex merito remuneratur.] & in libro XXXIII. Nemo quippe, vt diuina illum gratia ſubſequatur, priùs aliquid contulit Deo. Nam ſi nos Deum bene operando præuenimus, vbi eſt quod Propheta ait, *Miſericordia eius præueniet me?* Si Pſal.58.11. quid nos bonæ operationis dedimus, vt eius gratiam mereremur, vbi eſt quod Paulus Apoſtolus dicit, *Gratia ſalui facti eſtis per fidem*, Ephes.2.8. *& hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt, non ex operibus?* Si noſtra dilectio Deum præuenit, vbi eſt quod Ioannes Apoſtolus dicit, *Non quia* 1.Ioan 4. *nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos?* vbi eſt quod per 10. Oſee Dominus dicit, *Diligam eos ſpontaneè?* Si ſine eius munere no- Oſee 14.5 ſtra virtute Deum ſequimur, vbi eſt quod per Euangelium veritas proteſtatur dicens, *Sine me nihil poteſtis facere?* Vbi eſt quod ait, *Ne-* Ioan.15.5. *mo poteſt venire ad me niſi pater qui miſit me traxerit eum?* vbi quod ite- Ioan 6.44. rum dicit, *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos?* Si ſaltem dona bono- Ioan.15.18.

rum operum virtute nostra bene cogitando præuenimus, vbi est quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, vt omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur, cùm ait,
2.Cor.3.5. *Non quia sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Nemo ergo Deum meritis præuenit, vt tenere eum quasi debitorem possit.] & paulò pòst, Idcirco enim nequaquam cælestis patriæ præmia æterna percipiunt, quin reprobi, quia ea nunc, dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempserunt. Quod videlicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis desideriis gratia adspirante suspenditur. Bonum quippe quod agimus & Dei est, & nostrum: Dei per præuenientem gratiam, nostrum per obsequentem liberam voluntatem. Si enim Dei non est, vnde ei gratias in æternum agimus? Rursum si nostrum non est, vnde nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immerito gratias agimus, scimus quòd eius munere præuenimur: & rursum quia non immeritò retributionem quærimus, scimus quòd subsequente libero arbitrio bona elegimus quæ
Ioan.15.16. ageremus.] Et in homilia Euangelij XXXVII. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos vt eatis & fructum afferatis.* posui, ad gratiam plantaui, vt eatis volendo, fructum afferatis operando. Eatis enim volendo dixit, quia velle aliquid facere iam mente ire est. Qualem verò fructum afferre debeant subditur, *& fructus vester maneat.* Ibi ergo, id est post mortem, illa retributio inchoat, vbi ista termi-
In principio. Ezech.2.2. natur.] Et in homilia IX. Ezechielis prophetæ, *Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos.* Ecce diuina vox iacenti Prophetæ iussit vt surgeret: sed surgere omnino non posset, nisi in hunc omnipotentis Dei spiritus intrasset: quia ex omnipotentis Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus si ipse non adiuuat qui iubet. Sic
Philipp.2.12.13. Paulus cùm discipulos admoneret dicens, *Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini,* illicò quis in eis hæc ipsa bona operaretur adiunxit dicens, *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Hinc est quod ipsa veritas discipulis
Ioan.15.5. dicit, *Sine me nihil potestis facere.* Sed in his considerandum est, quia si bona nostra sic omnipotentis Dei dona sunt, vt in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quærimus? si autem ita nostra sunt, vt dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia mala nostra solummodò nostra sunt, bona autem nostra & omnipotentis Dei sunt & nostra: quia ipse adspirando nos præuenit vt velimus, qui adiuuando subsequitur ne inaniter velimus, sed possimus implere quæ volumus. Præueniente ergo gratia, & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus breui sententia expli-

cat dicens, *Plus illis omnibus laboraui.* Qui ne videretur suæ virtuti tribuisse quod fecerat, adiunxit, *Non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Quia enim cælesti dono præuentus est, quasi alienum se à bono suo opere agnouit dicens, *Non autem ego.* Sed quia præueniens gratia liberum in eo arbitrium fecerat in bono, quo libero arbitrio eandem gratiam est subsecutus in opere, adiunxit, *sed gratia Dei mecum.* ac si diceret, In bono opere laboraui, non ego, sed & ego. In eo enim quòd solo Domini dono præuentus sum, non ego: in eo autem quòd donum voluntate subsecutus, & ego. His igitur breuiter contra Pelagium & Cælestium dictis, ad exponendi ordinem redeamus.] 1.Cor.15.10.

Et Prosper in epistola ad Rufinum de gratia & de libero arbitrio, Quis ambigat, inquit, tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cùm in illo gratia Dei affectum credendi obediendíque generauerit?] & item, Qui credunt, Dei aguntur spiritu, qui non credunt, libero auertuntur arbitrio.] & item, Et omne quod non est ex fide, peccatum est. vt scilicet intelligas iustitiam infidelium non esse iustitiam, quia sordet natura sine gratia. Amissa quippe naturali innocentia, homo exul ac perditus, ambulans sine via, profundiores intrabat errores: sed quæsitus, & inuentus, & reportatus est, & in via quæ veritas & vita est introductus, ac dilectione in Deum, qui illum non diligentem prior dilexit, agnitus est.] & item, Gratia igitur Dei, quoscumque iustificat, non ex bonis meliores, sed ex malis bonos facit, postea per profectum ex bonis factura meliores, non adempto libero arbitrio, sed liberato. quod donec sine Deo solum fuit, mortuum fuit iustitiæ, vixítque peccato: vbi autem id inluminauit misericordia Christi, erutum est à regno diaboli, & factum est regnum Dei. In quo vt permanere possit, ne ea quidem facultate sufficit sibi, nisi inde accipiat perseuerantiam, vnde accepit industriam.]

Et item sanctus Augustinus in libro Hypomnesticon, Si adtendas ad peccatum primorum hominum, quo massa humani generis damnari meruit, quia secundùm testimonium Pauli Apostoli, *ex vno omnes in condemnationem*, poteris agnoscere iudicia Dei esse iustissima. Inde est enim malum meritum in omnibus, tam paruulis quàm maioribus, præcedens iudicia Dei, vt iusto eius iudicio puniantur.] & item, Audi tamen adhuc calcatiùs, vt ad propositum superioris disputationis reuertamur, quia homo vulneratus libero arbitrio per Adæ peccatum, sine gratia Dei per se solum sanare se non potest, nec sponte ad paradisum reuerti sanctorum numero sociandus, nec eum gratiam meritis vllis accipere, sed totum sua misericordia Deum peragere.] & de vulnerato ac *semiuiuo relicto* secundùm parabolam Euangelicam ibidem loquens isdem S. Augustinus subiungit, Rectè dictus est semiuiuus. habebat enim vitalem mo- Lib III. Rom.5.16. Luc.10.30

tum, id est liberum arbitrium vulneratum, quod ei solum ad æternam vitam quam perdiderat redire non sufficiebat.] & item, Cùm autem acceperit spiritum Domini, erit in eo libertas ad capessenda Domini præcepta, quia vbi spiritus Domini, ibi libertas.] & post aliquanta, Quia cum Dei misericordia se præueniente agit & ipse satis per liberum arbitrium, vt mundetur: sola autem voluntate sua si præsumat, mundari non potest.] & item, Quibus enim dicitur in Psalmis, nisi liberum arbitrium habentibus, *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos?* Quomodo autem vnicuique secundùm sua opera redderetur in die iudicij; nisi liberum esset arbitrium? & ideo non est personarum acceptio apud Deum. In omni itaque opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrij, id est operatur Deus, cooperatur homo.] & plura alia, quæ si quis pleniùs scire voluerit, eundem librum ex ordine relegat, in quo multa mirifica & miranda aut cognoscere aut recognoscere valebit.

Psal. 33. 12.

Et sanctus Cælestinus in Decretalibus ex verbis Innocentij Papæ, Liberum enim, inquit, arbitrium primus homo perpessus, dum suis inconsultiùs vtitur bonis, cadens in præuaricationis profunda dimersus est, & nihil quemadmodum exinde surgere posset inuenit, suáque in æternum libertate deceptus, huic ruinæ subiacuisset oppressus, nisi eum pòst Christi pro sua gratia releuasset aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem præteritum omne vitium sui baptismatis lauacro purgauit.] Item, Aduerte tandem, ô prauarum mentium peruersa doctrina, quòd primum hominem ita libertas ipsa decepit, vt dum indulgentiùs frænis eius vtitur, in præuaricationem præsumptione incideret. Nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset aduentus.] & post aliquanta, Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, vt nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.] & post aliquanta, Quod vtique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidum.] Et item sanctus Prosper in epistola ad Rufinum, Et vt magis probaretur, inquit, liberum arbitrium nihil posse sine gratia, cui dictum fuerat, *Confirma fratres tuos, & roga ne intretis in tentationem*, quíque responderat, vtique ex libero arbitrio, *Domine tecum paratus sum, & in carcerem & in mortem ire*, eidem prædicitur quòd priusquam gallus cantet, ter Dominum negaturus sit. quod quid est aliud quàm quòd in fide defecturus sit?] & item, Nimium verò ineptè, nimiúmque inconsideratè ab aduersantibus dicitur, quòd per hanc Dei gratiam libero nihil relinquatur arbitrio.] & post pauca, Proinde homo, qui libero arbitrio

Post epist. VIII.

Luc. 22. 32.

fuit

fuit malus, in ipso libero arbitrio factus est bonus: sed per se malus, per Deum bonus, qui eum ita in illum initialem honorem alio initio reformauit, vt ei non solùm culpam malæ voluntatis & actionis remitteret, sed etiam bene velle, bene agere, atque in his permanere donaret.] & item, Ex vna massa, quæ est caro primi hominis, vnam scimus omnium hominum creatam creatíque naturam, & eandem per ipsius primi hominis liberum arbitrium, in quo omnes peccauerunt, esse prostratam, nec vllo modo ab æternæ mortis debito liberam, nisi eam ad imaginem Dei secundæ creationis Christi gratia reformauerit, liberúmque eius arbitrium agendo, spirando, auxiliando, & vsque in finem præeundo seruauerit.] & item in eadem epistola, Nunc autem idem arbitrium conuersum est, non euersum, & donatum ei aliter velle, aliter sapere, aliter agere, & incolumitatem suam non in se, sed in medico collocare: quia necdum tam perfecta vtitur sanitate, vt ea quæ ei nocuerant, nequeant iam nocere, aut in salubribus possit iam viribus suis temperare.] Et in absolutione sexta contra Gallos, Liberum arbitrium nihil esse vel non esse perperam dicitur: sed ante inluminationem fidei in tenebris, id est in vmbra mortis, agere non rectè negatur, quoniam priusquam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, in quod se sua libertate dimersit.] & paulò post, Vt quod in illo inchoatum est per gratiam Christi, etiam per industriam liberi augeatur arbitrij, nunquam remoto adiutorio Dei, sine quo nec proficere, nec permanere in bono quisquam potest.] Et Cassiodorus in Psalmo CXVII. Est quidem in mala parte execrabilis libertas arbitrij, vt præuaricator creatorem deserat, & ad vitia se nefanda conuertat. In bona verò parte arbitrium liberum Adam peccante perdidimus. ad quod nisi per Christi gratiam redire non possumus, dicente Apostolo, *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Vnde assidua oratione precandum est, ne nos voluntas peruersa rapiat, sed inspiratio diuina possideat, quoniam quicquid ex nobismetipsis sapimus, mortifera contra nos audacia concitamus. Iure ergo vetuit in homine confidendum, qui per se nec alteri nec sibi præualet dare remedium.] Ecce quomodo libertatem arbitrij in Adam perdidimus, & quomodo eam per Christum recepimus: & quia habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia. Vnde addidit Prosper, Cùm in bonis voluntas sit intelligenda de gratia. &, habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia. Ex quo mox idem auctor subiungit, In malis autem voluntas intelligenda est sine gratia. Et sanctus Augustinus in libro de Correptione & Gratia, Liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuuetur ab omnipotente bono. Audiat & lector, quia sicut in Capituli conclusione posuimus, habemus liberum arbitrium, gratia siquidem

Resp. VI. ad Gallos.

Post Epist. VIII.

liberatum. Vnde Prosper in Recapitulatione absolutionis decimæ, Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, sed adolet, & ab errore in viam reuocat ac reducit, vt quod sua libertate erat prauum, spiritu Dei agente sit rectum. Et sanctus Cælestinus, sicut supra diximus, auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur. Quod qualiter & per quem perdidimus, & à quo quod perdideramus recepimus, ex absolutione XIIII. Prosperi lector accipiat, Qui enim, inquiens, quod (videlicet liberum arbitrium) acceperat perdidit, non inde id recipit vnde perdidit, sed ab illo recipit quod habeat, à quo quod amisit acceperat. Et in absolutione quinta contra Vincentianos, Non igitur cuiusquam peccati auctor Deus, sed naturæ creator est: quæ cùm potestatem habuerit non delinquendi, sponte deliquit, & deceptori suo propria voluntate se subdidit. nec naturali sed captiuo motu versatur in vitio, donec moriatur peccato & viuat Deo. quod sine gratia Dei facere non potest, quia libertatem, quam libertate perdidit, nisi Christo liberante non recipit.]

Ecce habet lector, quia libertatem quam libertate perdidimus, nisi Christo liberante nequaquam recipimus: quámque Christi gratia liberatam ad bonum habemus, & sine Christi gratia captiuo motu versamur in vitio. Et sanctus Cælestinus, vt suprà scripsimus, Primum hominem ita libertas ipsa decepit, vt dum indulgentiùs frænis eius v titur, in præuaricationem præsumptionis incideret: nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset aduentus. Vnde videat qui Capitula illa composuit, quæ nobis dedistis vt de eis vobis respondeamus, si Capitulum, à nostra mediocritate ex his & aliorum etiam doctorum verbis excerptum, à catholica fide discordet. quoniam in sexto Capitulo, quasi nos ab ea discordaremus, scribere voluit dicens,
» Item de gratia per quam saluantur credentes, & sine qua rationa-
» lis creatura nunquam beatè vixit, & de libero arbitrio, per pecca-
» tum in primo homine infirmato, sed per gratiam Domini Iesu fi-
» delibus eius redintegrato & sanato, id ipsum constantissimè & fide
» plena fatemur, quod sanctissimi Patres auctoritate sacrarum scri-
» pturarum nobis tenendum reliquerunt, quod Africana, quod A-
» rausica Synodus professa est, quod beatissimi Pontifices Apostolicæ
» sedis catholica fide tenuerunt. Sed & de natura & gratia in aliam
» partem nullomodò declinare præsumentes. Verùm & nos, sicut suprà ostendimus, quod sanctissimi Patres auctoritate sacrarum scripturarum nobis tenendum reliquerunt, & quod beatissimi Pontifices Apostolicæ sedis catholica fide tenuerunt, de gratia & libero arbitrio tenuimus & tenemus, scripsimus & stilo catholico scribimus. Sed & de natura & gratia in aliam partem nullomodò declinare præsumentes, quod compositor Capitulorum cum eclipsi po-

ſuit, nos ſupplentes adicimus, firmiſſimè credimus & tenemus, videlicet quod illi crediderunt & tenuerunt. Sicut etiam ſanctus Auguſtinus in libro de Natura & Gratia ſcripſit, & ſicut in libro de Bono perſeuerantiæ dicit, Numquid ergo hominum naturæ duæ ſunt? abſit. Si duæ naturæ eſſent, gratia vlla non eſſet. nulli enim daretur gratuita liberatio, ſi naturæ debita redderentur. Hominibus autem videtur, omnes qui boni apparent fideles perſeuerantiam vſque in finem accipere debuiſſe. Deus autem melius eſſe iudicauit miſceri quoſdam non perſeueraturos certo numero ſanctorum ſuorum, vt quibus non expedit in huius vitæ tentatione ſecuritas, non poſſint eſſe ſecuri. Multos enim à pernicioſa elatione reprimit quod ait Apoſtolus, *Quapropter qui videtur ſtare videat ne cadat.* Voluntate autem ſua cadit qui cadit, & voluntate Dei ſtat qui ſtat. Potens eſt enim Deus ſtatuere illum. Non ergo ipſe ſeipſum, ſed Deus. Verùm tamen bonum eſt non altum ſapere ſed timere. In cogitatione ſua vel cadit quiſque, vel ſtat. Sicut autem Apoſtolus ait, quod in libro ſuperiore memoraui, *Non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed* 2.Cor.3.5. *ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Quem ſecutus & beatus Ambroſius audet & dicit, Non enim in poteſtate noſtra cor noſtrum & cogitationes noſtræ. quod omnis qui humiliter & veraciter pius eſt, eſſe veriſſimum ſentit.] Quapropter hæc quæ ſcripſimus Capitulorum compilator relegat, & videat ſi in eis, vti in præfato ſexto Capitulo ſcripſerat, poterit inuenire ineptas quæſtiunculas, & aniles penè fabellas, Scottorúmque pultes puritati fidei nauſiam inferentes, quę periculoſiſſimis & grauiſſimis temporibus, ad cumulum laborum noſtrorum, vſque ad ſciſſionem caritatis, miſerabiliter & lacrymabiliter ſuccreuerunt, ne mentes Chriſtianæ inde corrumpantur, & excidant à ſimplicitate & caſtitate fidei quæ eſt in Chriſto Ieſu. Videat nihilominus, ſi de duobus præſcriptis Capitulis, & de aliis etiam duobus in proceſſu ſcribendis, quæ ex catholicorum verbis excerpſimus, Chriſtianæ mentes corrumpantur, & excidant à ſimplicitate & caſtitate fidei quæ eſt in Chriſto Ieſu: an de illis, quæ ipſe cum modernis Prædeſtinatianis & priſcorum Prædeſtinatianorum anathematizatis excerpſit adinuentionibus, ad compreſſam & funditus extinctam hæreſin reſuſcitandam, quæ ad cumulum laborum noſtrorum, periculoſiſſimis & grauiſſimis temporibus, vſque ad vnanimis ſciſſionem fraternitatis miſerabiliter & lacrymabiliter remouetur.

CAPVT XXII.

De eo qui ad reprehenſionem iſtorum Capitulorum tacito ſuo nomine libellum compoſuit, & de ſententiis Synodalibus, quas compilator Capitulorum nobis à regia ſublimitate datorum collegit, volens oſtendere ab illis nos diſcordaſſe.

DENIQVE ſubiunxit & compoſitor capitulorum, à veſtra ſublimitate noſtræ humilitati datorum, ſententias ſanctorum Patrum capitulatim conſcriptas, euidenti ſignificatione proclamans, vt quia Capitula à nobis excerpta diſcordant à fide illa, fidelis quiſque teneret fideliter, quæ quaſi de abditis Patrum ſcriptis iſdem pietatis ſtudio releuarat, & quaſi promulgando decreuerat. Quas etiam ſententias quidam lingua ruſticus, ſenſu inſulſus, & ſecundùm ſcire ſuum intelligentia prauus, libello inſeruit, quem tacito ſuo nomine incompoſitum ſatis compoſuit. In quo quatuor à nobis excerpta Capitula, quantum ex ipſo fuit, diſcerpere & hæretica demonſtrare curauit, vt de puſillo creſcens maior fieret de minore, & de noſtris blaſphemiis, quia de ſuis non poterat laudibus, emeret modo quocumque fauores. ſicut de quodam fertur adoleſcente rumores captante inutiles, cùm templum magnæ Dianæ apud Epheſum incendiſſet, comprehenſus & interrogatus cur talia præſumpſiſſet, dicitur reſpondiſſe, quia bonis, inquit, non potui innoteſcere, ſaltem vel malis innoteſcerem. Nam & iſdem, qui præfatum contra nos ſcripſit libellum, quantum datur intelligi, ſi artem ſciret, qua votum ſuum ad effectum quod deſiderauerat perducere valuiſſet, vt innoteſcere poſſet voluntariè hæreticus eſſet. Sed quia contractus ſcientia, & diſtractus iactantia, nec quantum voluit docere praua præualuit, & arrogantia inflatus, atque iactantia velut quibuſdam calcaribus ſtimulatus, & quaſi quodam preſſorio oppreſſus, intra ſilentij metas ſine aliquo ſono ſe cohibere nō potuit. Cui in ſuprà memoratis libellis, quantū omnis gratiæ largitor dare dignatus eſt, cùm aliis recēs reexortis Prædeſtinatianis reſpondimus. Sed & quoniam iſtorū Capitulorum, quæ inter manus habemus, compoſitor Africanæ & Arauſicæ Synodorum fecit memoriam, & conſcriptas ſententias ſuis ſubiunxit Capitulis, ne refugere videamur prætermiſſis reſponſionum illius obiectionibus, & à quocumque dicatur nos illi non voluiſſe, ſed reſpondere non potuiſſe, nullíque ſubripiatur ſuſpicio, quaſi Capitulum à nobis excerptum ab his patrum ſententiis diſcordet, conferamus ſicut reuera ad lineam rectæ fidei, capitula à nobis excerpta iſtis Patrum ſententiis, & videat lector ſi his poterit conuenire. Ponentes primùm de Synodis, quarum memoriam fecit, demùm de ſententiis patrum, quas ſuo ſubiunxit Capitulo, ſenſus earum-

Philipp. 2. 13.

dem ſententiarum ex Capitulis à nobis excerptis comparare curemus. Sanctus Cæleſtinus ad Venerium & ad alios Gallicanos Epiſcopos ſcribens in Decretali ſua epiſtola ita dicit ad locum, Quid rectores Romanæ Eccleſiæ de hæreſi, quæ eorum temporibus exorta fuerat, iudicarint, & contra nocentiſſimos liberi arbitrij defenſores, quid de gratia Dei ſentiendum eſſe cenſuerint, ita vt etiam Africanorum Conciliorum quaſdam ſententias iungeremus, quas vtique ſuas facientes Apoſtolici Antiſtites comprobarunt. Vt ergo pleniùs qui in aliquo dubitant inſtruantur, conſtitutiones ſanctorum Patrum compendioſo manifeſtamus indiculo. quo, ſi quis non nimium eſt contentioſus, agnoſcat omnium diſputationum connexionem ex hac ſubditarum auctoritatum breuitate pendere, nullámque ſibi contradictionis ſupereſſe rationem, ſi cum catholicis credat & dicat. Cap. I. Quòd Adam omnes homines læſerit, nec quenquam niſi Chriſti gratia poſſe ſaluari.] Et nos hæc eadem diximus in primo Capitulo ponentes, *Homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus eſt maſſa perditionis totius humani generis.* Proſecutus eſt ſanctus Cæleſtinus dicens. II. Quòd nemo ſit bonus ſuis viribus, niſi participatione eius qui ſolus eſt bonus.] Nos quoque illius doctrinam ſequentes diximus, *Deus bonus & iuſtus elegit ex eadem maſſa perditionis quos per gratiam prædeſtinauit ad vitam, & vitam illis prædeſtinauit æternam.* Deinde addidit ſanctus Cæleſtinus. III. Quòd niſi gratia Dei continua iuuemur, inſidias diaboli ſuperare non poſſumus, & quòd per Chriſtum libero bene vtamur arbitrio, & quòd omnia ſanctorum merita dona ſint Dei, & quòd omnis ſancta cogitatio & motus piæ voluntatis ex Deo ſit, & quòd gratia Dei non ſolùm peccata dimittit, ſed etiam adiuuat ne committantur.] Et nos illius ſequentes magiſterium ſcripſimus, quia *libertatem arbitrij in primo homine perdidimus, quam per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus.* Non autem ipſum liberum arbitrium funditus in homine primo perdidimus, ſed libertatem arbitrij ipſius, quam per Chriſtum recepimus. *& habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* ſcilicet vt eo bene vtamur ad omnia ſtudia, & ad omnia opera ac ſancta merita, & ad omnem ſanctam cogitationem & piæ voluntatis motum, vt velimus & poſſimus quod bonum eſt, & petamus, & mereamur, & impetremus non ſolùm præteritorum peccatorum indulgentiam, ſed etiam futurorum ne illa committamus cautelam. Subſequitur ſanctus Cæleſtinus. IV. Quòd præter ſtatuta ſedis Apoſtolicæ omnes orationes Eccleſiæ Chriſti gratiam reſonant, qua genus humanum ab æterna damnatione reparatur: & quòd gratiam Dei etiam baptizandorum teſtetur inſtituta purgatio, cùm exorciſmis & exſufflationibus ſpiritus ab eis abigantur immundi.] Et illius nos magiſterio docti diximus, *Deus bonus & iuſtus elegit ex maſſa perditionis quos per gratiam prædeſtinauit, id eſt, gratia præ-*

Epiſt. VIII.

parauit ad vitam. & quicquid in ſanctis orationibus, & myſteriis fit Eccleſiaſticis, Dei eſt prædeſtinatio: quoniam Dei eſt gratiæ præparatio, per quæ ſacramentorum munia prædeſtinati ad vitam illis perueniunt prædeſtinatam æternam. De illo etiam arbitrio ſenſum poſuimus ſancti Cæleſtini in ſecundo à nobis excerpto Capitulo dicentes, *Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto ſanatum.* Nam & ipſe dicit, vtique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, vt de tenebroſo lucidum, de prauo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit prouidum. Tanta enim eſt erga omnes homines bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita quæ ſunt ipſius dona.] Ecce quomodo à ſenſu Synodi Africanæ non diſſentimus, neque Synodo illius ſanctæ contraria ſcripſimus, nec etiam glorioſæ Romanæ Eccleſiæ contraimus.

Ibidem in fine.

Nunc ſi à ſancta Arauſica Synodo, cui ſanctus Cæſarius ex delegatione ſedis Apoſtolicæ præſedit, diſcrepemus in aliquo videamus. Primum Capitulum eiuſdem Synodi eſt, Si quis per offenſam præuaricationis Adæ non totum, id eſt ſecundùm corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, ſed animæ libertate inlæſa durante, corpus tantummodò corruptioni credit obnoxium. II. Si quis ſoli Adæ præuaricationem ſuam, non & eius propagini, aſſerit nocuiſſe, aut certè morte tantùm corporis quæ pœna peccati eſt, non autem & peccatum quod mors eſt animæ, per vnum hominem in omne genus humanum tranſiſſe teſtatur. III. Si quis inuocatione humana gratiam Dei dicit poſſe conferri, non autem ipſam gratiam facere vt inuocetur à nobis. IV. Si quis, vt à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare contendit, non autem vt etiam purgari velimus, per ſancti Spiritus infuſionem & operationem in nos fieri confitetur. V. Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſúmque credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iuſtificat impium, & ad regenerationem ſacri baptiſmatis peruenimus, non per gratiæ donum, id eſt per inſpirationem ſancti Spiritus corrigentem voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem, & cetera quæ ibi proſequitur. VI. Si quis ſine gratia Dei credentibus, volentibus, miſericordiam dicit conferri diuinitùs, non autem vt credamus, velimus, & reliqua. VII. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquid, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare vt expedit, aut eligere, ſiue ſalutari, id eſt Euangelicæ prædicationi conſentire poſſe confirmat abſque inluminatione & inſpiratione Spiritus ſancti. VIII. Si quis alios miſericordia, alios verò per liberum arbitrium, quod in omnibus, qui de præuaricatione primi hominis nati ſunt, conſtat eſſe vitiatum, ad gratiam baptiſmi poſſe venire contendit. IX. *De adiutorio Dei.* Diuini eſt muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate & iniuſtitia continemus. X. *De ad-*

iutorio Dei. Adiutorium Dei etiam renatis ac ſanatis ſemper eſt implorandum. Hæc omnia capitula, ſi quis benigno animo & deuoto ſtudio voluerit intendere, inueniet in his duobus noſtris Capitulis nos proſecutos eſſe, quibus diximus, Quia *homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus eſt maſſa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & iuſtus elegit ex eadem maſſa quos per gratiam prædeſtinauit ad vitam. & habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* Vnde, ſi non arrogantia denotari, & lectori tædium ingerere timeremus, ne quilibet diceret quaſi ſingulariter nobis hoc datum arrogaremus, vt alij hæc legentes non poſſent percipere, niſi nos ſingula ſingulis ſententiis ſingillatim demonſtraremus, ſingulis capitulis horum duorum Capitulorum ſententias componentes, qualiter conuenirent oſtendere ſtuderemus. Nunc de XI. capitulo & ſequentibus aliis, quæ maximè de libro ſententiarum Proſperi, quas de dictis ſancti Auguſtini breuiter adnotauit, ſicut & aliquanta quæ præmiſimus, aſſumpta ſunt, preſſiùs rationem reddere ſtudeamus. Eſt enim XI. capitulum, *De obligatione votorum.* Quòd nemo quicquam Domino rectè vouerit, niſi ab ipſo acceperit. Et nos diximus, *Habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* XII. *Quales nos diligit Deus.* Tales nos amat Deus, quales futuri ſumus ipſius dono, non quales ſumus noſtro merito. Videlicet ſicut ſcripſimus, *quos per gratiam prædeſtinauit ad vitam.* XIII. Arbitrium voluntatis, inquit Synodus, in primo homine infirmatum, niſi per gratiam baptiſmi non poteſt reparari: quod amiſſum, niſi à quo potuit dari, non poteſt reddi. Et nos diximus, *Libertatem arbitrij in primo homine perdidimus, quam per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus.* XIV. Nullus miſer de quacumque miſeria liberatur, niſi qui Dei miſericordia præuenitur. Et nos diximus, *Et habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* XV. Ab eo quod formauit Deus mutatus Adam, ſed in peius per iniquitatem ſuam, ab eo quod operata eſt iniquitas mutatur fidelis, ſed in melius per gratiam Dei. Et nos diximus, *Homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus eſt maſſa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus elegit quos per gratiam prædeſtinauit, id eſt gratia præparauit ad vitam.* XVI. Nemo ex eo quod videtur habere glorietur tanquam non acceperit, & reliqua. Et nos diximus, *Habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* XVII. Fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Chriſtianorum Dei caritas facit, & reliqua. Et quia caritas gratia eſt, præuenit voluntatem noſtram, & facit ac cuſtodit fortitudinem noſtram, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, vt & Pſalmiſta demonſtrat dicens, *Diligam te Domine fortitudo mea, & fortitudinem meam à te cuſtodiam.* De qua non tacuimus, quando diximus, *Præuenit liberum arbitrium noſtrum gratia Domini noſtri* ſcribentes. *Habemus liberum arbitrium ad bonum præ-*

uentum & adiutum gratia. XVIII. Debetur merces bonis operibus si fiant: sed gratia quæ non debetur præcedit vt fiant. Et istud absolutissimè nos dixisse potest intelligi, quia *habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* XIX. Natura humana, etiamsi in illa integritate in qua est condita permaneret, nullomodo se ipsa creatore suo non adiuuante seruaret. Vnde cùm sine gratia salutem non posset custodire quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit? Et ideo posuimus quia *homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & libertatem arbitrij, quam in primo homine perdidimus, per Christum Dominum nostrum recepimus*, & *habemus liberum arbitrium præuentum & adiutum gratia.* XX. *Nihil boni hominem posse sine Deo.* Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona, quæ non præstet Deus vt faciat homo. Et ideo diximus, *Habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* quia sine illa nihil possumus facere, cum qua possumus agere quæ ipse dignatur largiri qui dixit *Sine me nihil potestis facere.* XXI. *De natura & gratia.* Sicut eis, qui volentes in lege iustificari & à gratia exciderunt, verissimè dicit Apostolus, *Si ex lege iustitia est, ergo Christus gratis mortuus est. Et si per naturam iustitia est, ergo Christus gratis mortuus est.* Non ergo apud nos Christus gratis mortuus est, quia diximus quod credimus, sicut scriptum est, *Credidi propter quod locutus sum*, & nos credimus propter quod & loquimur. *Homo libero arbitrio malè vtens peccauit & cecidit, & factus est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus elegit quos per gratiam prædestinauit ad vitam.* XXII. *De his quæ homini propria sunt.* Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Et ideo diximus, *Habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia.* XXIII. *De voluntate Dei & hominis.* Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet. Quòd autem ita faciunt quod volunt, vt diuinæ seruiant voluntati, quamuis volentes agant quod agunt, illius tamen voluntas est, à quo & præparatur & iubetur quod volunt: quia sicut diximus, *Habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia. & habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia.* XXIV. *De palmitibus vitis.* Ita sunt in palmite vites vt viti nihil conferant, sed inde accipiant vnde viuant, & reliqua. Quia sicut dicit Apostolus, *Gratia Dei sum id quod sum.* & ex massa perditionis, veluti scripsimus, *Deus elegit quos per gratiam ad vitam prædestinauit.* XXV. Dilectio qua diligimus Deum, prorsus donum Dei est, & reliqua. Et nos diximus, *Habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* Et quod in eodem subsequitur Capitulo, hoc etiam secundùm fidem catholicam credimus, quòd accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent possint & debeant fideliter laborare, & si voluerint adimplere, quia sicut diximus,

Habe-

Habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia, & quod ſubſequitur, Aliquos verò ad malum diuina poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolùm non credimus: ſed etiamſi ſunt, qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus. Vnde & ſuprà in ratione reddita de primo Capitulo iam ſcripſimus. & nos etiam cum ſancta Synodo, & Prædeſtinatianis, qui ſicut electos ad vitam ita & reprobos à Deo ad interitum dicunt prædeſtinatos, cum illis qui ad malum aliquos diuina poteſtate prædeſtinatos fatentur, niſi ſe correxerint, & ad vnitatem catholicæ fidei, atque ſanctæ matris Eccleſiæ ſinum per debitam ſatisfactionem redierint, cum præfata Synodo dicere anathema debemus. Hinc quoque quilibet, columbino oculo intendens quæ propoſuerunt ſancti Patres noſtri, & quæ ſubſecuti ſumus, & non accipitrinis vnguibus carpere fraternam & innoxiam ſimplicitatem quærens, videat quæ licèt breuioribus verbis, propter minus capacium minúſque ſtudioſorum inertiam, contexuimus à reuerenda & veneranda atque catholica prolixitate tantorum doctorum, nec in aliquo deuiauimus: cùm conſtet quia quicumque nos venenato dente rodere ſine cauſa maluerit, ſe maliuolum & non nos non catholicos comprobabit.

Nvnc de sententiis memoratis, quas Capitulorum compoſitor adnotauerat, videamus. I. In præuaricatione Adæ omnes « homines naturalem poſſibilitatem & innocentiam perdidiſſe, & ne- « minem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium poſſe con- « ſurgere, niſi eum gratia Dei miſerantis erexerit. Nec nos negauimus, « in præuaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem & innocentiam perdidiſſe dicentes, *Libertatem arbitrij in primo homine perdidimus*. Sic & ſanctus Auguſtinus dixit in libro de Correptione & Gratia, Nunc verò, inquiens, poſteaquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda remanſit infirmitas.] & item, Parum ſit homini per illius reparare perditam libertatem.] Quid appellauerit perditam libertatem ipſe nobis exponat. Ait enim in libro Hypomneſticon, Peccato ergo liberum arbitrium hominis poſſibilitatis bonum perdidit, non nomen & rationem.] & item, Quid etiam aliud oſtendimus in oue illa perdita ex centum ouibus, niſi liberum arbitrium poſſibilitatis bono vitio primi hominis perdito, à iuſtorum erraſſe conſortio?] & item, Per velle ergo malum rectè perdidit poſſe bonum, qui per poſſe bonum potuit vincere velle malum.] & item, Sed eum velle & nolle prædocuit, cui ad vtrumque poſſe liberum donarat arbitrium, quo malè vtens incautiùs dum ſponte ſerpenti præbet ſuadenti conſenſum Domini præterire præceptum, amiſſo poſſibilitatis bono, ſolum velle potitus eſt vulneratus.] Et ſanctus Cæleſtinus dicit ex verbis S. Innocentij quæ ad Carthaginenſe Concilium ſcripſerat, Liberum, in-

[Margin notes: Cap. XII. — Libro III. non longè à princip. — Poſt mediũ]

quiens, arbitrium ille perpeſſus, id eſt primus homo, dum ſuis inconſultiùs vtitur bonis, cadens in præuaricationis profunda dimerſus eſt, & nihil quemadmodum exinde ſurgere poſſet inuenit, ſuáque in æternum libertate deceptus. Et ideo ſcripſimus, *Libertatem*
» *arbitrij in primo homine perdidimus.* II. ſubiunxit, Quòd nemo ni-
» ſi per Chriſtum libero bene vtatur arbitrio. Et nos ita diximus ponentes, *Quam libertatem per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus. & habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto ſanatum.* Et ſanctus Cæleſtinus de verbis Innocentij præmiſit, Sua in æternum libertate homo primus deceptus huic ruinæ ſubiacuiſſet oppreſſus, niſi eum pòſt Chriſti pro ſua gratia releuaſſet aduentus.] Et ſanctus Proſper in epiſtola ad Rufinum, Amiſſa quippe naturali innocentia, homo exul ac perditus ambulans ſine via, profundiores intrabat errores. Sed quæſitus, & inuentus, & reportatus eſt, & in via quæ veritas & vita eſt introductus, ac dilectione in Deum, qui illum non diligentem prior dilexit, agnitus eſt.] & poſt aliquanta, Non adempto libero arbitrio, ſed liberato: quod donec ſine Deo ſolum fuit, mortuum fuit iuſtitiæ, vixítque peccato. Vbi autem id inluminauit miſericordia Chriſti, erutum eſt à regno diaboli, & factum eſt regnum Dei. In quo vt permanere poſſit, ne ea quidem facultate ſufficit ſibi, niſi inde accipiat perſeuerantiam, vnde accepit induſtriam.] & item, Niſi Chriſti gratia reformauerit liberum eius arbitrium agendo, ſpirando, auxiliando, & vſque in finem præeundo ſeruauerit.] Et contra Gallos, Quoniam priuſquam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, quin arbitrium hominis, in quod ſe ſua libertate dimerſit.] Et ſanctus Auguſtinus, Propter quod non reſtat liberandis niſi gratia liberantis.] Et hinc diximus, *Liberum autem habemus arbitrium, quia*
» *gratia liberatum, & gratia de corrupto ſanatum.* III. deinde ſuppoſuit,
» Quòd omnia ſtudia, & omnia opera ac merita ſanctorum ad Dei
» gloriam laudémque referenda ſint: quia nemo aliunde ei placeat,
» niſi ex eo quod ipſe donauerit. IV. Quod ita Deus in cordibus ho-
» minum, atque in ipſo libero operetur arbitrio, vt ſancta cogitatio,
» pium conſilium, omníſque motus bonæ voluntatis ex Deo ſit: quia
» per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil poſſumus. Quæ nos
» etiam non negamus, immo etiam confitemur dicentes, *& habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia.* Ad bonum enim abſolutè poſuimus, vt ad omne bonum quicquid bonum eſt intelligamus. Si bonum eſt ſtudium, ſi bonum eſt ſanctum opus, ſi bonum eſt ſanctum meritum, ſi bonum eſt quod ſanctè cogitamus, ſi bonum eſt pium conſilium, ſi bonum eſt moueri ad quodcumque bonum, & ad quamcumque bonam voluntatem, ad hæc omnia liberum noſtrum arbitrium præuentum & adiutum gratia Dei,

& credimus, & dicimus, & ſcripto firmauimus. Et hæc omnia ex Deo eſſe credentes diximus, quando *ad bonum præuentum & adiutum Dei gratia liberum arbitrium noſtrum* conſcripſimus. Deum quoque in ipſo libero noſtro arbitrio operari ſanctam cogitationem, pium conſilium, omnéſque motus bonæ voluntatis, profeſſi ſumus dicentes, *Habemus liberum arbitrium præuentum*, ſcilicet antequam bona cogitemus, *& adiutum gratia*, vt bene cogitemus, bene operemur, in bonis perſeueremus. Nec in iſtis duobus Capitulis à catholico ſenſu & Catholicorum verbis in aliquo Deo gratias deuiauimus. V. ſuppoſuit. Omnium ſtudiorum, omniúmque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profitemur auctorem, & non dubitamus ab ipſius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit vt aliquid boni & velle incipiamus, & facere. Quo vtique auxilio & miſericordia Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, vt de tenebroſo lucidum, de prauo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit prouidum. Tanta eſt enim erga omnes homines bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita quæ ſunt ipſius dona, & pro his quæ largitus eſt æterna præmia ſit donaturus. Agit quippe in nobis vt quod vult, & velimus & agamus. Hîc aliquantulum, reſponſione non omiſſa, ſed intermiſſa, liceat nobis alloqui Capitulorum iſtorum compoſitorem. Vide, corrigendo te, frater, velis nolis frater noſter, quandiu dixeris vel verè vel fictè Domino Pater noſter, quia ſcriptum eſt, *Dicite his qui ſe alienant, fratres noſtri vos eſtis*, ne à te incorrecto audiat (Eſa. 66. 5.) ſanctus Cæleſtinus, in illo manens cui nuda & aperta ſunt omnia, & cui cogitatio hominis confitetur, vnde & omnia noſtra videt, & audit, te hoc ſuo teſtimonio fuiſſe abuſum, & dicat tibi, Ex ore tuo te iudico ſerue nequam. Quando legiſti & ſcripſiſti, & credenda ac tenenda atque prædicanda hæc in manus regias peruenire feciſti, quod dixi, & Spiritu ſancto repletus veraciter dixi, Tanta eſt erga omnes homines bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita quæ ſunt ipſius dona. Quocirca conſtat eſſe certiſſimum, quia Deus, ſecundùm Apoſtolos Paulum & Petrum, *vult omnes homines ſaluos fieri*, & *neminem vult perire*. (1. Tim. 2. 4. 2. Pet. 3. 9.) quare dixiſti illum in ſupraſcripto Capitulo quoſdam prædeſtinaſſe ad interitum? Ratiſſimum eſt enim, quia ſicut ego dixi, & tu abuſus ſcripſiſti, tanta eſt erga omnes homines bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita quæ ſunt ipſius dona. Vnde eſt pro certo falſiſſimum quod dixiſti, Deum quoſdam ad interitum prædeſtinaſſe, quoniam qui omnes homines vult ſaluos fieri & neminem perire, neminem credendus eſt ad perditionem prædeſtinaſſe. ſicut ſuprà Apoſtolicam tenentes doctrinam commilitones ac comminiſtri noſtri docuiſſe noſcuntur. Et ſi cum tali ſententia ad illius iudicium veneris, ſcias pro certo, quia non claua Herculea, ſed quæ amplius penſat Apoſtolica ferula, talem in capite ictum accipies, vt

vix aut nunquam vlterius iam resurgas. De hoc Capitulo satis in supradictis respondimus. Et ne dicat nos complex quilibet compositoris Capituli pleniter non ad omnia respondisse, quia duo tantùm ex libero arbitrio de verbis sancti Cælestini in Capitulo à nobis excerpto posuimus, quando diximus, *Habemus liberum arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum*, de aliis quæ sanctus Cælestinus posuit, superaddamus. Dixit enim, De tenebroso lucidum. quando tenebrosum fuit, corruptum sine dubio fuit: quandò lumen recepit, sanitatem accepit. De prauo rectum. quando prauum fuit, corruptum sine dubio fuit: quando recreatum gratia Dei fuit, proculdubio sanitatem recepit. De languido sanum. quando fuit languidum, fuit sine dubitatione corruptum: quando sanitatem recepit, sanatum ac per hoc sanum sine dubio fuit. Et quia aliud sit sanum aliud sit sanatum, sicut & aliud sanabile & aliud sanum, & aliud reparabile aliud reparatum, Prosper in libro secundo de Vocatione gentium demonstrat dicens, Non itaque omnis reparabilis reparatus, neque omnis sanabilis sanus est: quia reparabilis & sanabilis de natura est, reparatum autem & sanatum esse de gratia est. Quapropter colligendum atque sciendum est, sanum quidem fuisse arbitrium liberum in primo homine eidem primo homini datum, quo libertatem & possibilitatem bonum velle & posse habuit, & quo per malum velle perdidit bonum posse, qui per posse bonum potuit vincere velle malum. Post hoc autem non fuit in homine arbitrium liberum sanum, sed sanabile: illi tamen cui nihil est impossibile. Est autem in eis sanum, ab eo & per eum sanatum cuius est gratia, de peccati seruo gratia liberatum, & gratia libertate donatum, & libertati gratia redditum: sicque in electis suis gratia Dei de corrupto sanatum, atque incolumitatis sanitate muneratum, modò in spe, in futura vita re sanum, sine vllius corruptionis interpolatione & attaminatione datum atque donandum. Et ideo diximus, *Habemus liberum arbitrium gratia de corrupto sanatum.* Subsequitur sanctus Cælestinus, De imprudente sit prouidum. Nec hoc exinde exceptum est quod diximus *de corrupto sanatum*, sicut sancti Innocentij verbis, vt breuitatis studio quæ Augustinus & Prosper & sanctus Gregorius atque Ambrosius inde dicunt prætermittamus, S. Cælestinus dicit, In præuaricationis profunda dimersus huic ruinæ subiacuisset oppressus, nisi eum pòst Christi pro sua gratia releuasset aduentus. In præuaricationis quippe profunda libero arbitrio dimersus liberum corrupit arbitrium, & ruina iacens oppressus vtile sibi prouidere quid posset, nisi eum Christi gratia releuaret, sanaret, atque inluminaret, & de imprudente prouidum faceret? Nec hinc à catholico sensu & catholicorum verbis, gratias gratiæ sempiternæ, vel in aliquo deuiauimus. VI. subiunxit. Fatemur gratiam Dei & adiutorium etiam ad singulos actus

dari, eámque non dari ſecundùm merita noſtra, vt vera ſit gratia, id "
eſt gratis data per eius miſericordiam qui dixit, Miſerebor cui miſer- "
tus ero, & miſericordiam præſtabo cui miſericors fuero. Hæc duo "
Capitula, ſeptimum & octauum, in vnum copulans de Synodo Palæſtina contra Pelagium dicta aſſumpſit. Fortè lethargica paſſione oppreſſus, aut Silenico cantharo debriatus, memoria mortua ignorauit, quia in tertio & quarto Capitulo beati Cæleſtini illa iam ſcripſerit, à quibus nos non diſcordaſſe monſtrauimus. VII. Fatemur eſſe "
liberum arbitrium, etiamſi diuino indigeat adiutorio. Et hoc capi- "
tulum, in Synodo Palæſtina decimum, interponere procurauit. de quo nos faſſi ſumus, quia *habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia, & habemus liberum arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto ſanatum.* Ad hæc autem, & ad illa quæ ſubiungit, gratis reſpondemus, quia iam inde reſpondimus: ſed adhuc reſpondere non detrectamus, quia ſcriptum eſt, quod ſupererogaueris ego cùm rediero reddam tibi. Sanctus enim Cæleſtinus nobis ex his reſpondendi neceſſitatem abſtulit, ſed libertatem ſi vellemus nullatenus interdicit. Vt ergo inquiens pleniùs qui in aliquo dubitant inſtruantur, conſtitutiones ſanctorum Patrum compendioſo monſtramus indiculo: quo ſi quis non nimium eſt contentioſus agnoſcat, omnium diſputationum connexionem ex hac ſubditarum auctoritatum breuitate pendere, nullámque ſibi contradictionis ſupereſſe rationem, ſi cum catholicis credat & dicat, videlicet quæ illius dictis ſuprà condiximus. Sed quoniam fortè iſtorum Capitulorum compoſitor nimis contentioſus eſt, & nec cum catholicis credit & dicit quod crediderunt & dixerunt catholici, & eſſe mauult Ariſtodemus Apoſtoli Ioannis contradictor contrarius, quàm Apoſtoli Ioannis & Apoſtolici Cæleſtini diſcipulus, accipiat tunicam noſtram, Patrum ſcilicet labore contextam, id eſt veſtem fidelem, qua ipſe gratia Dei poſſit reſuſcitari ad fidem, vt vel ſic indignationem animi eius contra nos, qui fideles ſumus, auferre poſſimus. Vnde adhuc illi de duobus ſequentibus Capitulis reſpondebimus. VIII. Arbi- "
trium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam "
baptiſmi, non poteſt reparari. Et hoc ex tertiodecimo Capitulo A- "
rauſicæ Synodi adſumpſit. de quo nos diximus, quia *libertatem arbitrij*, id eſt poſſibilitatem liberæ voluntatis arbitrij, *per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus. & habemus liberum arbitrium quia gratia liberatum*, ſicut ſcriptum eſt, *Tunc verè liberi eritis, cùm vos filius liberauerit*, quódque tunc fit, cùm eodem ſpiritu ſumus renati, quo idem Chriſtus redemptor & ſaluator noſter ex immaculata Virginis carne pro nobis eſt natus. IX. Arbitrium voluntatis tunc eſt verè libe- "
rum, cùm vitiis peccatíſque non ſeruit. Tale datum eſt à Deo vtri- "
que homini primo, quod amiſſum niſi à quo potuit dari non potuit reddi. Vnde veritas dicit, *Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis.*

Ioan.8.36

Sicut in præcedentibus duo Capitula ex Synodo Palæſtina coniun-ctim poſuit, & ſuperfluè interſeruit, quaſi non ſufficeret quod Apoſtolica ſedes ad ſufficientiam edidit: ita nunc Capitulum tertiumdecimum Arauſicæ Synodi in duo diuiſit, & aliter quàm ipſa protulerit iſdem ſecando compoſuit. Hoc ſiquidem Capitulum Arauſica Synodus de libro ſententiarum Proſperi, capitulo CL. partim adſumpſit, & dixit, Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam baptiſmi non poteſt reparari. quod amiſſum, niſi
Ioan.8.36. à quo potuit dari, non poteſt reddi. Vnde veritas ipſa dicit, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Iſte autem, ſicut præmiſimus, octauum Capitulum erexit de medietate iſtius Synodalis Capituli ſcribens, Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam baptiſmi, non poteſt reparari. & nonum de ſententia Proſperi, qua ex verbis ſancti Auguſtini dicit, Arbitrium voluntatis tunc eſt verè liberum cùm vitiis non ſeruit. Tale datum eſt à Deo homini primo. quod amiſſum, niſi à quo potuit dari, non poteſt reddi. Vnde veritas dicit, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Ceterùm ſancta Synodus & catholicè & ſufficientiſſimè texens & ordinans tenendum Capitulum nobis ſuis poſteris commendauit. A cuius conſenſu, verùm nec à ſententia Proſperi, noſtra conſcriptio, ſicut ſuprà oſtendimus, in aliquo deuiauit. Sed & ſi quacumque neceſſitate Capitulorum iſtorum compoſitor ſenſum iſtius Capituli eliquaſſet, non ab re eſſet quod egerat. Nunc autem, manente verbis & ſenſu in ſua incolumitate Capitulo, minùs neceſſariò illud diuiſit ac compilauit. Bene ſiquidem ſanctus nouerat Cæſarius, qui ex delegatione Apoſtolicæ ſedis huic Synodo præſedit Arauſicæ, quid ſanctus Auguſtinus de libero arbitrio homini primo dato in libro de Correptione & Gratia dixerat, quémque in libris de Prædeſtinatione ſanctorum, & de Bono perſeuerantiæ, ad prædeceſſorem ſuum Hilarium ſcriptis commemorat, quem etiam librum compar & ſocius illius ſanctus Proſper ſe habuiſſe non tacet in epiſtola ad Auguſtinum dicens, Librum de Correptione & Gratia plenum diuinæ auctoritatis emitteres. quo in notitiam noſtram inſperata opportunitate delato, & reliqua. Et credendum eſt, quia ſanctus Proſper Hilario eundem librum, quem ſe habere dixit, coniuncto & familiari ſuo non negauerit. Vnde & beatus Cæſarius, quæ hinc ſanctus Auguſtinus dixerat, ſuccedens in ordine ſuo ſancto Hilario non
Cap.xi.ſub finem. ignorauit. Ait enim ſanctus Auguſtinus in præfato libro, Fit quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perſeueranter tenendo, non ſolùm poſſe quod volumus, verùm etiam velle quod poſſumus. Quod non fuit in homine primo. vnum enim horum in illo fuit, alterum non fuit. Namque vt reciperet bonum gratia non egebat, quia nondum perdiderat: vt autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratiæ, ſine quo id omninò non poſſet. Et

acceperat posse si vellet, quod vt nollet de libero descendit arbitrio: quod tunc ita liberum erat, vt bene velle posset & malè. Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit seruire peccato? quæ futura erat & homini, sicut facta est & Angelis sanctis, merces meriti. Nunc autem, per peccatum perdito bono merito, in his qui liberantur factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.] & post pauca, Numquid dicturi sumus, non potuit peccare qui tale habebat liberum arbitrium? aut non potuit mori cui dictum est, si peccaueris morte morieris? aut non potuit bonum deserere, cùm hoc peccando deseruerit, & ideo mortuus sit?] & item, Sed deseruit & desertus est. Tale quippe erat adiutorium quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret vt vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam: sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima est, qua fit vt habeat homo iustitiam si velit: secunda ergo plus potest, qua etiam fit vt velit, & tantum velit tantóque ardore diligat, vt carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.] Et item S. Augustinus in eodem libro de Correptione & Gratia, Quid ergo Adam non habuit Dei gratiam? Immo verò habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat quæ bonitate sui conditoris acceperat. Neque enim ea bona, & ille suis meritis comparauerat, in quibus prorsus nullum patiebatur malum. Sancti verò in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis sunt, ex quibus clamant ad Dominum, *Libera nos à malo.* Ille in illis bonis Christi morte non eguit: istos à reatu & hereditario & proprio illius agni sanguis absoluit. Ille non opus habebat eo adiutorio. quod implorant isti cùm dicunt, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Quoniam in eis caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, atque in tali certamine laborantes ac periclitantes dari sibi pugnandi vincendíque virtutem per Christi gratiam poscunt. Ille verò, nulla tali rixa à seipso aduersus seipsum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur. Proinde etsi non interim lætiore, nunc verò tamen potentiore gratia indigent isti. Et quæ potentior, quàm Dei vnigenitus filius, æqualis patri & coæternus, pro eis homo factus, & si sine suo vllo vel originali vel proprio peccato, ab hominibus peccatoribus crucifixus? Qui quamuis tertia die resurrexit nunquam moriturus vlteriùs, pertulit tamen pro mortalibus mortem qui mortuis præstitit vitam, vt redempti eius sanguine, tanto ac tali pignore accepto dicerent, *Si Deus pro nobis quis contra nos? qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* Per hunc mediatorem Deus ostendit eos quos eius

Cap. XI. ante superiora.

Cap. XI. initio.

Matth. 6.

Rom. 7. 23.

Rom. 8. 31. 32.

Paulò inferiùs.

ſanguine redemit, facere ſe ex malis deinceps in æternum bonos. quem ſic ſuſcepit, vt nunquam eſſet malus, nec ex malo factus ſemper eſſet bonus. Iſtam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet eſſe malus: ſed ſanè habuit, in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet. Et item beatus Auguſtinus, Prima libertas voluntatis erat, poſſe non peccare: nouiſſima erit multò maior, non poſſe peccare: quæ futura erat & homini, ſicut facta eſt & Angelis ſanctis, merces meriti.]

In fine capitis.

CAPVT XXIII.

Sequitur redargutio ipſius compilatoris, ex beati Auguſtini & ceterorum Doctorum verbis.

HIS ſancti Auguſtini verbis manifeſtiſſimè claret, rationabiliùs ſanctam Synodum compoſuiſſe Capitulum, quàm iſtum diuiſiſſe. quia quod Synodus dixit, Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam baptiſmi non poteſt reparari, quod amiſſum niſi à quo potuit dari, non poteſt reddi, totum continet quicquid ad ſciendum atque credendum nobis exinde eſt neceſſarium. Manifeſtatur enim in eo, quòd arbitrium voluntatis ſanum primo homini fuerat datum, & in illo infirmatum, & quod amiſſum non poteſt reparari niſi per gratiam baptiſmi, quo renaſcuntur fideles eodem ſpiritu, quo & conditor & reparator noſter eſt natus, idémque voluntatis arbitrium ab ipſo fidelibus redditur, quo primo homini fuerat datum. Plena verò ſanitas, atque perfecta libertas, nunc fidelibus redditur in ſpe, in futuro, cùm nouiſſimè inimica deſtructa fuerit mors, in re, ſicut ſcriptum eſt, *ſpe ſalui facti ſumus.* Nam quandiu hîc mortaliter viuimus, cum morte confligimus, vbi corpus quod corrumpitur adgrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. vbi caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem, vt non quæcumque volumus illa faciamus. vbi interdum habemus deſerentes, ideóque gratia iuſtè deſerti, liberum arbitrium iuſtitiæ liberum peccati ſeruum, ſicut demonſtrat Apoſtolus dicens, *Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in his, in quibus nunc erubeſcitis.* Nam finis illorum mors eſt. Interdum autem habemus, gratia præuenti & adiuti, liberum arbitrium, peccati liberum, iuſtitiæ ſeruum. ſicut iterum idem demonſtrat Apoſtolus dicens, *Nunc verò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam.* Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptiuum hoc induerit incorruptionem, & venerit quod perfectum eſt, & euacuabitur quod ex parte eſt, habebimus tunc perfectè arbitrium liberæ voluntatis, ſcilicet nolle

Rom. 6. 21.

Rom. 6. 22.

nolle peccare, non posse peccare, non posse mori, non posse bonum deserere. Et in his omnibus adhærente nobis misericordia Saluatoris nostri, vt beatus Augustinus dicit, in sæpe memorato libro de Correptione & Gratia, de prædestinatis. quia siue cùm conuertuntur, siue cùm præliantur, siue cùm coronantur. nam & tunc illis Dei misericordiam necessariam sancta scriptura testatur, vbi sanctus de Domino Deo dicit animæ suæ, *Qui coronat te in miseratione & misericordia.* Psal. 102. 4. Hoc liberum arbitrium homo primus habuisset, si in eo libero arbitrio quod habuit sicut potuerat vsus fuisset, sicut præmisimus de verbis sancti Augustini, Quid erat, inquit, liberius libero arbitrio, quando non potuerit seruire peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est & Angelis sanctis, merces meriti?] Sed cuicumque placet, benigno animo conferat Capitulum sanctæ Arausicæ Synodi cum Capitulo à nobis ad sensum excerpto, quia librum præ manibus tunc non habuimus, quando hoc Capitulum de sensibus orthodoxorum dictare coacti sumus, & videat si in aliquo illud dictantes à catholica fide & expositione Synodi discordauimus. Synodus dicit, Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum nisi per gratiam baptismi non potest reparari, quod amissum nisi à quo potuit dari non potest reddi. vnde veritas ipsa dicit, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Et nos diximus, Libertatem arbitrij in primo homine perdidimus, quam per Christum Dominum nostrum recepimus. Et habemus liberum arbitrium ad bonum præuentum & adiutum gratia: & habemus liberum arbitrium ad malum desertum gratia. liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum & gratia de corrupto sanatum.

Cap. xi.

His ita redditis contra reprehensorem huius à nobis excerpti Capituli, quasi ex latere breuiter memorari delegimus, quia peruenit ad nos, quoniam isti nebulones, qui in totum adhuc sicut prauè sentiunt proferre in publicum non præsumunt, librum aduersum nos occultè conscribunt, quem ad nostram notitiam peruenire, & ad lectionem nostram aduersus quos scribunt detractant perducere. In quo, sicut nobis retulit qui eumdem nobis transcriptum perferre satagens, in turbine tumultuoso, qui nuper huic regno accidit, cum aliis suis perdidit, æmuli nostri dicunt nos dicere, scribere, & prædicare, quia liberum arbitrium funditus in homine primo peccante sit perditum. Vnde breuiter adnotare decreuimus, quid de libero arbitrio sentiamus: vt qui fortè fatuitatem illorum attigerit, quæ sale catholicæ sapientiæ condîta mens nostra sentiat hîc sine difficultate reperiat. Primus namque homo cum libero arbitrio ita immortalis est conditus, vt posset non peccare si vellet, & posset peccare si vellet: non moreretur si non peccaret, moreretur autem si peccaret: non peccaret verò si non vellet. & si arbitrio libero ita persisteret, vt peccare non vellet, acciperet illam meriti magni perman-

ſionem, vt peccare non poſſet nec vellet, ſicut acceperunt in munere Angeli ſancti, quæ merces meriti erat futura & homini. Hæc eſt primi hominis arbitrij liberi magna & prima libertas, qua libertate voluntate peccauit, & mortem ſibi à Deo prædictam, ne illam peccando incurreret, voluntate peccando incurrit: & per malum velle perdidit bonum poſſe, qui per poſſe bonum potuit vincere velle malum. Et ſicut homo ita vt diximus immortalis conditus fuit, quia Deus eſſe voluit, perdidit quod immortalis, & remanſit quod homo fuit: ita poſt caſum habuit arbitrium liberum, iuſtitiæ liberum peccati ſeruum, per ſe ſufficiens ſibi ad malum, languidum autem atque inualidum ad omne bonum, antequàm per Chriſti aduentum ſpiritu Dei agente ſit rectum, & fidei gratia inluminatum, quod ſua libertate erat prauum ac tenebroſum. Quod non inde recepit vnde perdidit: ſed ab illo recepit quod habeat, à quo quod amiſit acceperat. Quoniam poſt caſum primi hominis noluit Deus niſi ad ſuam gratiam pertinere, vt homo accedat ad eum, & homo
Pſal.79.18. non recedat ab eo, ſicut ſcriptum eſt, *Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi, & non diſcedimus à te.* Iſte eſt ſecundus Adam, per quem accedimus ad Deum, & in quo non diſcedimus à Deo. In primo namque Adam diſceſſimus à Deo, in quo perdita eſt libertate arbitrij maxima illa libertas, & non remanſit niſi ſola infirmitas. Quapropter non reſtat liberandis niſi gratia liberantis. quam arbitrij libertatem recepimus, vt non ſolùm bene velimus & bene poſſimus: verùm vt à bono diſcedere non velimus, & in bono perſeuerare poſſimus, non abolente ſed adolente gratia arbitrium liberum gratia liberatum, gratia de corrupto ſanatum. Hæc eſt ſecunda gratia, & arbitrij liberi gratia Dei recuperata libertas. Cùm autem in electis penitùs nouiſſima inimica deſtructa fuerit mors, & mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptiuum hoc induerit incorruptionem. profuturam ſcilicet ad honorem vitæ, non ad diuturnitatem ſupplicij: quia & peccatores induent incorruptionem ad diuturnitatem ſupplicij, non ad honorem vitæ. quos ignis qui non extinguetur cùm ſuſceperit, non extinguet & perimet, ſed pœnæ ſuæ ſemper integros conſeruabit. tunc eiuſdem conditoris & reparatoris, atque coronatoris noſtri gratia, qui coronat nos in miſericordia & miſerationibus, ſi cum electis reſurgentes immutari meruerimus, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, accipiemus perfectam & illam maximam libertatem, vt nec peccare, neque ab æternitate deſiſtere poſſimus, neque velimus: quam acceperunt in munere Angeli ſancti. quæ erat arbitrij liberi merces meriti, ſine interpoſitione mortis, ſi non peccaſſet, & homini. Hanc arbitrij libertatem primus homo non habuit, quia ne ad hanc vt poterat perueniret, libertate arbitrij quam acceperat inconſultiùs vtens, in iter læuum deflexit, de-

ſertus Dei gratia, quem prior ipſe deſeruit. Sed quia non in æternum proiiciet, aut obliuiſcetur miſereri Deus, dabitur hæc gratia homini in futuro, cùm fuerit ſicut Angeli ſancti in cælo, nunc in ſpe ſaluus factus in ſæculo, tunc in re ſaluandus in ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPVT XXIV.

Reddenda ratio incipit de Capitulo tertio à nobis excerpto, quod compilator Capitulorum nobis à regia ſublimitate datorum acerrimè reprehendit, cum his quæ Prædeſtinatiani exinde ad ſuam dicunt confirmandam ſententiam, & qualiter catholici eorum prauè dictis ex ſcripturarum ſententiis contradicant.

EXPLICITIS prout Dominus dedit duobus Capitulis, & reddita ratione contra cribratores ſed non conſumptores eorum, nunc tertium adeamus Capitulum cum omni fiducia, non de nobis præſumentes, ſed de illo confidentes qui dixit, *Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri.* Luc.21.15. credentes certiſſimè & nihil hæſitantes in fide, quia qui cœpit ipſe perficiet: ipſi gloria, virtus, & imperium in ſæcula ſempiterna. De hoc Capitulo, ſicut ſanctus Proſper demonſtrat, ex obiectione Gallorum & Vincentianorum, & ex reſponſionibus, quibus ex delegatione ſedis Apoſtolicæ eorum ipſorúmque ſimilium commenta diſſoluit, veteres Prædeſtinatiani dixerunt. Ait enim obiectio octaua Gallorum, Quòd non omnes homines velit Deus ſaluos fieri, ſed certum numerum prædeſtinatorum. Et item obiectio ſecunda Vincentianorum, Quia Deus nolit omnes ſaluare, etiamſi omnes ſaluari velint. Et Gotheſcalcus modernus Prædeſtinatianus in libro ad Rabanum Archiepiſcopum Moguntinum, Omnes, inquit, quos « vult Deus ſaluos fieri, ſine dubitatione ſaluantur: nec poſſunt ſalua- « ri, niſi quos Deus vult ſaluos fieri. Nec eſt quiſquam quem Deus « ſaluari velit & non ſaluetur. quia Deus noſter omnia quæcumque « voluit fecit. Ipſi omnes itaque ſalui fiunt quos omnes vult ſaluos fieri. « Et domnus Prudentius in epiſtola ad Archiepiſcopum ſuum Wenilonem, de ordinando Ænea Pariſiorum Epiſcopo, quarto Capitulo ita dicit, Vt credat atque confiteatur, Deum omnipotentem omnes quoſ- « cumque vult ſaluare, & neminem poſſe ſaluari vllatenus, niſi quem « ipſe ſaluauerit. Omnes autem ſaluari quoſcumque ipſe ſaluare vo- « luerit: ac per hoc quicumque non ſaluantur, penitùs non eſſe vo- « luntatis illius vt ſaluentur, dicente Propheta, *Omnia quæcumque voluit* « Pſal. 134. 6. *Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis.*] Quos « mendacij redarguit, & prauè ſanctam tradere ſcripturam Leo in tomo ad Flauianum breuiter demonſtrat dicens, Opus fuit ſecreti, Epiſt XII. aute mediū

inquit, dispensatione consilij, vt incommutabilis Deus, cuius voluntas non potest sua benignitate priuari, primam erga nos pietatis suæ dispositionem sacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret. Ingreditur ergo hæc mundi infima filius Dei.] Hinc compositor istorum Capitulorum, quæ nobis vt eis respondeamus dedistis, expressiùs nihil dixit: vt putamus, quia percepit se posuisse de verbis sancti Cælestini, quæ in Capitulo quarto scripserat, vbi dicit, Tanta enim est erga omnes homines bonitas Dei, vt nostra velit esse merita quæ sunt ipsius dona. Nos autem, & contra priscos, & contra modernos Prædestinatianos, de verbis Prosperi, & ipsius aliorúmque catholicorum Doctorum sensibus, Capitulum istud excerpsimus dicentes, *Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult saluos fieri, licèt non omnes saluentur. Quòd autem quidam saluantur, saluantis est donum, quòd autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.*

Primò satisfaciamus lectoribus, quoniam ideo Apostoli & Prosperi verbis *sine exceptione* interposuimus, quia Gothescalcus nouorum Prædestinatianorum primicerius in præfato suo libello ad Rabanum scripserat, Omnes & omnes debere intelligi, id est omnes
1.Tim.2.4. qui saluantur, de quibus dicit Apostolus, *qui vult omnes homines saluos fieri*, & omnes qui non saluantur, quos non vult Deus saluari. sícque hac interpretatione peruersa & Apostolica verba & Prosperi apud auditores suos peruertebat sententias. Vnde necesse est nobis, ex orthodoxorum scriptis ostendere, si catholicæ fidei Capitulum istud à nobis excerptum valeat conuenire. Consulentes ante omnia, sicut & prima est in toto orbe omnium Ecclesiarum mater, sanctam catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam: quoniam priuilegium quod Hierusalem, honorabilis secundùm sacros Nicænos canones, quæ olim dicta est ciuitas iustitiæ, & mater ciuitatum, propter infidelitatem & negationem filij Dei perdidit, dicens eum filium Ioseph & filium fabri, & ad eum, Tu homo cùm sis facis te ipsum Deum, & dæmonium habes, & de eo, Non habemus regem nisi Cæsarem, & secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit, hæc confessione beati Petri promeruit dicentis, *Tu es Christus*
Matth.16.16. *filius Dei viui*, & contestatione Pauli obtinuit affirmantis, quia *Chri-*
Philipp.2.8.&c. *stus Iesus factus est obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.* Propterea sicut quondam de Hierusalem dictum est per Pro-
Psal.86.3. phetam, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei mater. Sion dicet homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus:* ita à Prophetarum Domino ista glorificata est magni Petri principis Apostolorum præsentia, cui

à vero Dei filio & verè hominis filio, ex duabus & in duabus naturis atque substantiis seu operationibus, diuina scilicet & humana, in vnitate personæ, non in vnitate substantiæ, subsistente vno Iesu Christo, toto in suis, quæ æqualiter & indiuisè habet cum patre & Spiritu sancto, cum quibus vna illi est coæterna & indiuisa substantia, toto in nostris, in quibus nostri est generis, id est anima rationali, & sine vllo peccati contagio carne humana, de Virginis matris carne immaculata Spiritu sancto fœcundata, quæ ab initio in nobis creator condidit, & quæ reparanda suscepit, tunc carne adhuc passibili & mortali, nunc autem deuicta morte clarificata passionis victoria, atque in Dei patris gloria permanente, & sæculum iudicaturo, ac sine fine regnante, dictum est, *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et sicut illa quondam Hierusalem ciuitas sancti munita est Angelorum custodia, vsque dum propter incredulitatem & duritiam cordis sui audiuit ab eis, Transeamus ab his sedibus, & à Saluatore suo, si voluisset, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta: ita & ista inlustrata permanet, & protecta orationibus gentium magistri dicentis, *Testis est enim mihi Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestrî facio in orationibus meis.* Quæ non ab homine, neque per hominem, sed per Dominum Iesum Christum, sicut Petrus & Paulus Apostolatum, ita & hæc sancta sedes omnium ciuitatum meruit principatum. veluti sanctus Anacletus, tertius à beato Petro Romanæ sedis Episcopus, & ab ipso Apostolorum principe presbyter ordinatus, in epistola sua dicit, Aliæ, inquit, primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis, primates prædicatores acceperunt: hæc verò sancta Romana & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit, sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & Tibi dabo claues regni cælorum, & quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælo.* Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi Apostoli Pauli, vasis electionis, qui vno die vnóque tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo sanctam Romanam Ecclesiam consecrauerunt, aliísque vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt.] Et sanctus Innocentius ad Decentium Eugubinum scribit Episcopum dicens, Quis enim nesciat, aut non aduertat, id quod à Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superduci aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Præsertim cùm sit manife-

Matth. 16. 18.

Rom. 1. 9.

Epist. III. sub initiū.

Matth. 16. 18. 19.

Epist. XXIX. in princip.

ſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, Inſuláſque interiacentes, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Petrus, aut eius ſucceſſores, conſtituerint ſacerdotes. Aut legant ſi in his prouinciis alius Apoſtolorum aut legitur aut inuenitur docuiſſe. Qui ſi non legunt, quia nuſquam inueniunt, oportet eos hoc ſequi quod Eccleſia Romana cuſtodit, à qua eos principium accepiſſe non dubium eſt, ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, caput inſtitutionum videantur amittere.] Cùm hæc ita ſe habeant, & ſanctus Cæleſtinus Papa, cuius tempore primùm hæc exorta eſt hæreſis, dicat in Decretali epiſtola ſua ad Venerium & ceteros Gallicanos Epiſcopos cap. XI. quid inde credere, tenere, & prædicare catholicè debeamus, Obſecrationum inquiens ſacerdotalium ſacramenta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita, in toto mundo atque in omni catholica Eccleſia vniformiter celebrantur, vt legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi.] Quæ ſit autem lex ſupplicandi, & ipſe in eodem Capitulo explicat, & Eccleſia quaſi ſpecialiter in die crucifixionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, oſtendens pro quibus ſit crucifixus, quóſque vult ſaluos fieri, ſupplicando, & congemiſcendo demonſtrat, orans pro omnibus hominibus, & ſingillatim atque diſtinctè pro omnibus ordinibus, pro omnibus gradibus, pro omnibus dignitatibus, pro ſchiſmaticis & hæreticis, pro Iudæis atque Paganis, vt nemo credatur exceptus, agens apud diuinam clementiam totius humani generis cauſam. Vnde & ad locum dicit, Deus qui ſaluas omnes, & neminem vis perire, licèt quidam iniquitate & obduratione propria pereant. Veritas eſt enim quæ dixit, *Viuo ego dicit Dominus Deus, Nolo mortem impij, ſed vt reuertatur impius à via ſua & viuat. Conuertimini à viis veſtris peſſimis, & quare moriemini domus Iſrael. Numquid volens cupio mortem iniqui? dicit Dominus Deus.* Dominus iurat, ne quis criminum mole deſperet, quia non vult mortem impij, ſed vt reuertatur à via ſua & viuat, & Prædeſtinatiani periurant, quia qui non ſaluantur penitùs non eſſe voluntatis Domini vt ſaluentur. Et item Dominus in Euangelio dicit, *Dico vobis, gaudium eſt coram Angelis Dei in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Et ſi ſuper vno pœnitente gaudent Angeli, non multo magis, ſi omnes pœnitentiam egerint & crediderint, Angeli ſancti gaudebunt, qui in illo vident vnde gaudeant? de illius ſcilicet gaudio, à quo ſempiternum gaudium acceperunt. Legem ergo credendi, vt ſanctus Cæleſtinus iubet, lex nobis ſtatuat ſupplicandi: vt quoniam ab omni Eccleſia catholica Deo ſupplicatur pro omnibus, credamus Deum omnes homines velle ſaluos fieri, licèt non omnes ſaluentur, & quòd quidam ſaluantur, ſaluantis ſit donum, quòd autem quidam pereunt, ſit pereuntium meritum.

Poſt epiſt. VIII. Cæleſtini.

Ezech. 33. 11

Luc. 15. 7.

Piis, deuotis, atque catholicis hoc poteſt & hoc debet ſufficere, quod omnium Eccleſiarum mater ſancta catholica atque Apoſtoli-

ca docet Romana Ecclesia. Ipsa enim vt mater nos Christo genuit, nos religione nutriuit, nos doctrina instruxit: nos sicut in sancto Petro à Christo firma petra accepit, doctores instituit, & catholico lacte nutritos, & ad virum perfectum perductos, ad docendum alios informauit, per Paulum dicens, quia *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere.* 1.Tim.1.15. Dicant Prædestinatiani, quem non esse peccatorem possint excipere, illo excepto qui sine peccato & alieno & proprio venit quærere & saluare quod perierat. Dicant qui non periit, cùm idem dicat Apostolus, *ex vno omnes esse in condemnationem.* Rom.5.16. Si omnes periuimus, omnes quærere venit: si omnes quærere venit, omnes saluari voluit. Et item scriptum est, *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Sap.2.24. & Ioannes Apostolus, *In hoc apparuit*, inquit, *filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.* 1.Ioan.3.8. Vnde Beda, Omnes peccatores ex diabolo nati sunt in quantum peccatores. Ideo enim venit Christus homo vt solueret peccata hominum. Quocirca si ideo venit, peccatores saluos facere venit: & quia omnes secundùm Apostolum peccatores erant, sicut dixit *per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiuit in quo omnes peccauerunt*, Rom.5.12. qui venit quærere quod perierat, omnes quærere venit, omnes saluos fieri voluit, dicente iterum Paulo per quem ipse locutus est Christus, *Qui vult omnes homines saluos fieri.* 1.Tim.2.4. & Petro, *Qui neminem vult perire, sed omnes ad pœnitentiam conuerti.* 2.Pet.3.9.

Cur ergo non omnes saluantur, ipsa veritas per Ioannem Euangelistam respondeat. *Hoc est autem*, inquit, *iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem. erant enim eorum mala opera.* Ioan 3.19. Vnde sanctus Augustinus dicit, Quomodo quidam bonum opus fecerunt, vt venirent ad lucem, id est ad Christum, Tract.xII. in Ioan. & quomodo quidam dilexerunt tenebras? Si omnes peccatores inuenit, & omnes à peccato sanat, & serpens ille, in quo figurata est mors Domini, eos sanat qui morsi fuerant, & propter morsus serpentis erectus est serpens, id est mors Domini propter mortales homines quos inuenit iniustos, quo modo intelligitur, *Hoc est iudicium, quoniam lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. erant enim mala opera eorum?* Quid est hoc? Quorum enim erant mala opera? Nonne venisti vt iustifices impios? Sed *dilexerunt*, inquit, *magis tenebras quàm lucem.* Ibi posuit vim. Multi enim dilexerunt peccata sua. quia qui confitetur peccata sua, & accusat peccata sua, iam cum Deo facit. Accusat Deus peccata tua, si & tu accusas, coniungeris Deo. Quasi duæ res sunt, homo & peccator: quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipse homo fecit. Dele quod fecisti, vt Deus saluet quod fecit. Oportet vt oderis in te opus tuum, & ames in te opus Dei. Cùm autem cœperit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona opera tua, quia accusas mala opera tua. Initium bonorum operum confessio est operum malorum. Facis ve-

ritatem, & venis ad lucem. Quid est facis veritatem? non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas, non dicis iustus sum cùm sis iniquus, & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem, vt manifestentur opera tua, quia in Deo facta sunt: quia & hoc ipsum quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & eius veritas tibi ostenderetur.]

At si quis de Prædestinatianis hæc legerit, fortè sub suo sensu dicet quod dixerunt quidam in illo tempore, Qui aperuit oculos cæci nati, numquid non poterat facere vt iste non moreretur? & Prædestinatianus, Sicut isti inluxit Deus, quem saluum fieri voluit, sic & isti inluxisset vt saluaretur, si illum saluum fieri voluisset. Omnipotens est enim Deus, vt & in symbolo catholica confitetur Ecclesia, qui omnia quæcumque voluit fecit. Respondeat Euangelista
Marc.6.5. Marcus, *Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. Et mirabatur propter incredulitatem illorum.* Hinc
Cap.iv. Beda in Euangelio Lucæ, Amabat itaque ciues, sed ipsi se caritate patria suo liuore priuabant.] Et Dominus dicenti sibi, *Si quid po-*
Marc.9.22. *tes, adiuua nos misertus nostrî*, respondit, *Si potes credere, omnia possibilia credenti.* Et sanctus Gregorius Homilia XXXI. Hanc videlicet incuruatam mulierem cùm vidisset Iesus vocauit ad se, & reliqua. Vocat, inquit sanctus Gregorius, sed non erigit: quandoquidem per eius gratiam inluminamur, sed exigentibus nostris meritis adiuuari non possumus.] Ab omnipotente videlicet, de quo & Paulus dicit,
2.Tim.2.12 *Si negamus, & ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet. negare se ipsum non potest.* Quæ impotentia, vt Augustinus demonstrat, maximè ad omnipotentiam pertinet. Fidelis enim permanet, negare seipsum non potest. Vnde idem doctor eximius in Sermone de symbolo ad Neophytos ita dicit, Omnipotens ex nihilo primitùs cuncta fecit, cum quibus fecit pariter vnde fecit. Materies itaque cæli & terræ, sicut hæc in principio sunt creata, simul cum ipsis est creata. Nec fuit vnde fierent quæ Deus in principio fecit, & tamen facta sunt quæ omnipotens fecit, quæ facta composuit, impleuit, ornauit. Si enim quæ in principio fecit ex nihilo vtique fecit, etiam ex his quæ fecit quicquid voluerit facere potens est, quia omnipotens est. Nec ideo credant iniqui, Deum non esse omnipotentem, quia multa contra eius faciunt voluntatem, quia & cùm faciunt quod non vult, hoc eis faciet quod ipse vult. Nullo modo igitur omnipotentis vel mutant vel superant voluntatem: siue homo iustè damnetur, siue misericorditer liberetur, voluntas omnipotentis impletur. Quod ergo non vult omnipotens hoc solum non potest. Vtitur ergo malis, non secundùm eorum prauam, sed secundùm suam rectam voluntatem. Nam sicut mali natura sua bona, hoc est bono eius opere, malè vtuntur: sic ipse bonus etiam eorum malis operibus bene vtitur, ne omnipotentis voluntas aliqua ex parte vincatur

ćatur. Si enim non haberet quod bonus de malis iustè ac benè faceret, nullo modo eos vel nasci vel viuere sineret. quos malos ipse non fecit, quia homines fecit: quia non peccata, quæ sunt contra naturam, sed naturas ipsas creauit. Malos tamen eos futuros præscius ignorare non potuit. Sed sicut nouerat quæ ipsi essent mala facturi, sic etiam nouerat quæ bona de illis esset facturus.] & post paululum, Sed quoniam dixi hoc solùm omnipotentem non posse quod non vult, ne quis me temerè dixisse arbitretur aliquid omnipotentem non posse, hoc & beatus Apostolus dixit, *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* Non enim potest iustitia velle facere quod iniustum est, aut sapientia velle quod stultum est, aut veritas velle quod falsum est. Vnde admonemur, Deum omnipotentem non hoc solùm quod ait Apostolus, *negare seipsum non potest,* sed multa non posse. Ecce & ego dico, & eius veritate dicere audeo quod negare non audeo. Deus omnipotens non potest mori, non potest mutari, non potest falli, non potest miser fieri, non potest vinci. Hæc atque huiusmodi absit vt possit omnipotens. Ac per hoc non solùm ostendit veritas omnipotentem esse quod ista non possit, sed etiam cogit veritas omnipotentem non esse qui hæc possit. Volens est enim Deus quicquid est. Æternus ergo, & incommutabilis, & verax, & beatus, & insuperabilis volens est. Si ergo potest esse quod non vult, omnipotens non est. Est autem omnipotens, ergo quicquid vult potest. De quo & Psalmus dicit, *In cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit.*] & item in libro de Natura & Gratia, Absit à nobis vt Deum posse peccare dicamus. Non enim vt stulti putant, ideo non erit omnipotens, quia nec mori potest, & negare seipsum non potest.] Similiter & iustus permanens, de quo Ioannes Apostolus dicit, *fidelis & iustus est,* iniustus esse non potest, vt saluet ad se conuerti vel reuerti nolentes: quoniam vt Gregorius dicit, Peccatores diu vt conuertantur expectat, quos non conuersos duriùs damnat. qui per Prophetam dicit, *Deus adpropians ego sum, & non Deus de longè.* & iterum per eundem Prophetam, *Peccata,* inquit, *separant inter me & vos.*

Psal.113.3. Cap.XLIX. 1.Ioan.1.9. Hier.23.23.

Vnde Ioannes Constantinopolitanus in libro de Reparatione lapsi, Si ergo peccata sunt quæ nos separant à Deo, auferamus è medio istud obstaculum, & nihil est quod nos prohibeat coniungi Deo.] & idem in eodem libro, Cùm impassibilem esse naturam diuinam diffinitio veritatis ostendit, intelligere debemus, quia etiamsi punit Deus, etiamsi pœnas infert, non hoc cum ira passibili, sed cum ineffabili clementia facit, medentis non perimentis affectu. Et ideo valdè libenter recipit pœnitentem. pœnitentiæ medicamentum si præueniens curet animam, non facit eum ad vindictam iracundiæ peruenire pro his quæ commisit in Deum. Non enim, vt diximus, propter semetipsum vindicat Deus in peccatorem, quasi vlciscens iniu-

riam ſuam. Nihil enim tale recipit in ſe natura diuina, ſed ad vtilitatem noſtram facit omnia: pro vtilitate noſtra & correptiones inducit & pœnas, non vt ſe vindicet, ſed vt nos emendet. Quòd ſi perſiſtit quis in duritia, ſicut & ille qui auertit à luce oculos ſuos, damnum quidem luci intulit nullum, ſemetipſum verò tenebris condemnauit. Ita & qui per cor impœnitens contemnere ſe putat virtutem Dei, ſemetipſum alienum efficit à ſalute.] Et in Euangelio Marci
Marc.3.29. ſcriptum eſt, *Qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.* Vnde & Beda, Qui er-
In Lucam cap. XII. go manifeſtè intelligens opera Dei, cùm de virtute negare non poſſit, eadem ſtimulatus inuidia calumniatur & Chriſtum Deíque Verbum, & opera Spiritus ſancti dicit eſſe Beelzebub, iſti non dimittetur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. non quòd negemus & ei, ſi pœnitentiam agere voluerit, poſſe dimitti ab eo qui vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: ſed quod ipſi iudici & largitori veniæ credentes, qui & ſe pœnitentiam ſemper accepturum, & hanc blaſphemiam nunquam dicit eſſe remittendam, credamus hunc blaſphemum exigentibus meritis, ſicut nunquam ad remiſſionem, ita nec ad ipſos dignos pœnitentiæ fructus eſſe per-
Ioan.12.39. uenturum. Iuxta hoc quod Ioannes Euangeliſta de quibuſdam blaſphemiæ ſuæ merito excæcatis veraciſſimè ſcripſit, *Propterea non po-*
Eſa.6.10. *terant credere*, quia iterum dixit Eſaias, *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur & ſanem eos.*] Quod de hæreticis eſt valdè timendum, qui ſanctæ ſcripturæ ſententias, & apertiſſima catholicorum dicta detruncantes, ad ſuos ſenſus violenter inflectendo, ex eis contra conſcientiam ſuam praua dogmata quæ diſſeminant conantur aſſerere. Vn-
In Lucam cap.XII. de item Beda in Euangelio Lucæ, Sola, inquit, blaſphemia in Spiritum ſanctum, qua quiſque in ſimilitudinem diaboli & angelorum eius, contra conſcientiam ſuam maieſtatem deitatis oppugnare non trepidat, non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti, ſicut Euangeliſta Marcus euidenter exponit, qui poſito hoc
Marc.3.30. Domini teſtimonio, ſubiunxit atque ait, *quoniam dicebant, ſpiritum immundum habet.*] Hanc Prophetæ ſententiam, qua dicitur, *Excæca*
Eſa.6.10. *cor populi huius*, & reliqua, exponit beatus Gelaſius in tomo de anathemate Acacij, ſicut qui legerit inuenire valebit. Et item Beda in
In Lucam cap.XII. Euangelio Lucæ, quia inexcuſabiliter pereunt, quos vult Deus ſaluos fieri, Quid autem & à vobis ipſis non iudicatis quod iuſtum eſt? oſtendens eos, vt pote rationalem creaturam, etſi litteras neſciant, naturali tamen ingenio poſſe dinoſcere, vel eum qui opera in ſe quæ nemo alius feciſſet, ſupra hominem intelligendum, & ideo Deum eſſe credendum: vel poſt tot ſæculi huius iniuſtitias, iuſtum creatoris iudicium eſſe venturum. Nemo igitur, ex eo quod ſuprà dictum eſt, ſeruum neſcientem Domini voluntatem vapulare

paucis, inter peccandum de remedio nesciendi præsumat: quia vt alia taceam, ex eo ipso quod homo est, nec mala quæ caueat, nec bona potest ignorare quæ appetat.] Hinc & Paulus in epistola ad Romanos, *Quia*, inquit, *quod notum est Dei, manifestum est illis.* Vnde Rom. 1.19.
Ambrosius, Notitia Dei manifestata est ex mundi fabrica. Vt enim Deus, qui natura inuisibilis est, etiam à visibilibus possit sciri, opus factum ab eo est quod opificem visibilitate sua manifestaret, vt per certum incertum posset sciri, & ille esse Deus omnium crederetur, qui hoc opus fecit quod omnibus possibile est. Deus enim illis manifestauit. Manifestauit se Deus dum opus fecit per quod posset agnosci. *Inuisibilia enim eius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intel-* Rom. 1. 20.
lecta conspiciuntur, & sequentia, quæ ibidem mirabilis Paulus, & expositor eius Ambrosius prosequuntur. Sicut & Leo in tomo ad Flauianum de Eutyche loquens demonstrat. Sed si de hoc, inquit, Christianæ fidei fonte purissimo syncerum intellectum audire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, & reliqua. Epist. x. cap. 2.

Hoc autem quod de specie est dictum in genere debet intelligi, Cap. 24.
veluti & sanctus Gregorius in libro XVI. Moralium dicit, *Tradidit* Rom. 1. 28.
illos Deus in reprobum sensum, vt faciant quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt quem cognouerunt, reprobo sensui traditi ad hoc relicti sunt, vt nescirent iam pensare mala quæ faciebant.] & item in libro VIII. Nunc enim peccator quisque Deum non metuit Cap. 9.
& viuit, blasphemat & proficit: quia scilicet misericors creator, quem expectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire, sicut scriptum est, *Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.*] & Sap. 11. 24.
in libro XVI. Sic itaque anima eius quodcumque voluit hoc fecit, vt Cap. 18.
inde quoque voluntatē suam impleat, vnde voluntati illius repugnari videbatur.] Quia vt Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ dicit, Nihil fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri ipse permittit. Vnde S. Gregorius in libro II. Moralium dicit, Quia Deus sine mutabilitate simul Cap. 1
cuncta respicit, sine distentione comprehendit: videlicet & bona quæ adiuuat, & mala quæ iudicat, & quæ adiuta remunerat, & quæ iudicans damnat. In his quæ diuerso disponit ordine diuersus non est.] Et Hieronymus in epistola ad Philemonem, contra hoc quod dicunt Gothescalcus atque Prudentius, Qui non saluantur, non est penitùs voluntas Dei vt salui fiant, ita dicit, Si enim Deus voluntariè & non ex necessitate bonus est, debuit hominem faciens ad suam imaginem & similitudinem facere, hoc est, vt ipse voluntariè & non ex necessitate bonus est. Qui autem asserunt ita eum debuisse fieri, vt malum recipere non posset, hoc dicunt, Talis debuit fieri, qui necessitate bonus esset & non voluntate. Quòd si talis fuisset effectus, qui bonum non voluntate sed necessitate perficeret, non esset Deo similis, qui ideo bonus est quia vult, non quia cogitur.] Et S. Pro-

ſper in libro Sententiarum cap. CLXVIII. Nemo inuitus bene facit, etiamſi bonum eſt quod facit : quia nihil prodeſt ſpiritus timoris, vbi non eſt ſpiritus caritatis.]

Et S. Ioannes Chryſoſtomus in libro ad Demetrium de cordis compunctione, Poſſumus, inquit, etiam ex his hæreticis occaſiones dare, ſi dicamus quia Apoſtoli & omnes ſancti, non ex propoſito ſuo & labore mirabiles facti ſunt, ſed ex Dei gratia ſola. Dicent enim, & quid prohibet omnes fieri tales? Gratia enim Dei ſi nihil requirit à nobis, ſed ipſa eſt quæ facit vnumquemque perfectum, cur non & omnibus ex æquo infunditur, & fiunt omnes repente perfecti? Non enim eſt perſonarum acceptor Deus. Sed quoniam non ſola gratia Dei hoc agit, ſequitur enim vt & nos quod in propoſito & viribus noſtris eſt expleamus, idcirco venit quidem in vnumquemque gratia Dei: ſed apud eos qui dignè explent ea quæ in ipſis ſunt permanet, ab his verò qui minùs dignè agent citò diſcedit, ad eos autem qui necdum initium faciunt conuerti ad Deum, omninò nec venit. rectas enim mentes diligit, & ſine fuco propoſitum. Quod etiam in Paulo perſpiciens, licèt alio adhuc itinere videretur incedere, tamen, quia propoſito recto & zelo Dei hæc agebat, dicit de eo Dominus, quia *vas electionis mihi eſt, vt portet nomen meum coram gentibus*
Act.9.15. *& regibus & omni populo Iſrael.*] Et in Homilia ſecunda de Pſalmo L. Miſericordia Dei inæſtimabilis eſt, ſine fine eſt, quæ comprehendi non poteſt, ſuperans omnem ſenſum, vincens omnem cogitationem. Sed quia talis eſt miſericordia Domini, tamen non vt homines miſericordiam conſecuti remiſſiores fierent, quærit quiddam à nobis Deus. Miſeretur quidem, ſed non paſſim miſeretur. Prouocat nos & dicit, Da tu & aliquid, vt puta, mille ſcelera perpetraſti, habes onera delictorum, volo adleuiare pondus tuum, da & tu manum tuam: non quia tuî ego egeo, ſed quia volo & te aliquid conferre ad tuam ſalutem. Quomodo ergo latro ſaluatus eſt, & tanta ſoluit peccata? Scito eum miſericordia prouocatum, & fide ſua tanquam adminiculo vſum in eo quod dicit, *Memento mei Domine in re-*
Luc.23.42. *gnum tuum.* Quid contulit Deus ſaluti ipſius? remiſſionem videlicet peccatorum. Quid verò intulit latro? indicium ſalutis ſuæ, confeſſionis fidem. qualem? grandem & excelſam nimis, cælum tangentem. Quomodo? ego dicam. Iudæi viderunt mortuos ſuſcitatos, & poſt virtutes adnumeratas, Latro, inquit, nihil horum videns, ſed conſiderabat ſputis repletum, crucifixum, aceto potatum & felle. Et cùm hæc omnia videret, non eſt ſcandalizatus, ſed regem cælorum confeſſus eſt. Vides quoniam non ſine cauſa miſericordiam conſecutus eſt, quia & ipſe fidem intulit ad ſalutem ſuam? Necnon & Publicanus aliena iniuſtè auferens quomodo ſaluatus eſt?
Matth.9.9. Tranſiens namque Chriſtus dicit ad eum, *Veni ſequere me. qui ſtatim exurgens ſecutus eſt eum.* Et ſicut latro confeſſionem intulit, ſic publi-

canus obedientiam ſuam, & meruit in Apoſtolatus ordine collocari. Sicut enim, cùm quidam graui ægritudine vexatur, & multis modis indiget medicaminibus, & attenuatus eſt ſumptibus, ſi introierit medicus, & dixerit ad eum qui ægrotat, plures ſpecies ad confectionem medicaminis neceſſariæ erunt, reſpondeat verò ægrotans, non habeo vnde tantas ſpecies emam, paupertate detineor, dicat ad eum medicus, illam & illam da mihi ſpeciem tantùm, cætera de meo præſtabo. Ideóque rogat Dauid, vt multum ab iniquitate ſua lauetur. Quid ergo pro hoc munus intulit? Dixit, miſerere mei, &, vſquequaque laua me ab iniuſtitia mea, & à delicto meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. Viciſſitudo eſt, Deus dat, & qui ſalutificet reus. Dedit Dominus miſericordiam ſuam, dedit & qui peccauerat confeſſionem peccatorum ſuorum. Parum quidem, ſed quod habuit. Quid dabis, ô Dauid, vt ſaluari poſſis, vti miſceatur medicamentum? *Quoniam*, inquit, *iniquitatem meam ego* Pſal.50.4. *cognoſco.*]

Et item ad Demetrium de cordis compunctione, Et ideo, inquit, perditionis noſtræ cauſa nulla alia quàm negligentia noſtra eſt atque deſidia. Et in Homilia de militia ſpiritali. Scito autem quia te non vincet natura corporis, neque ſtrangulabit inuitum, neque te obnoxium faciet ex libero niſi voluntaria declinatio.] & item in Homilia de patre & duobus filiis, Deſcribitur autem in iſtis, & euidenter oſtenditur libertas quam animæ rationali inſeruit creator Deus. Vide enim, pater iſte quomodo nec illum diſcedere volentem retineat, nec liberi arbitrij auferat poteſtatem. Neque alium manere cupientem cogat abſcedere, ne fortè ſequentium malorum, quæ poſtea his ſuo vitio accedent, ipſe potiùs auctor eſſe videatur, ſi in illis libertatem propriæ voluntatis abſciderit. Itaque & petenti dat, quia ex nobis, non ex Deo, inopiæ & offenſionis noſtræ cauſa proficiſcitur. *Accipiens autem partem ſuam iunior peregrè*, inquit, *abiit longè*. Quòd Luc.15.13. autem ait longè, non locorum intercapedinem, ſed declinationem mentis expreſſit. Qui enim obliuionem Dei ceperit, hic verè peregrinari à Deo dicitur: ſicut è contra, conuerſatio ſæcularis non ſolum peregrinum, ſed alienum Deo hominem facit. Et vt breuiter dicam, ſicut peregrinantes à ſæculo præſentamur ad Dominum, ſic & permanentes in rebus terrenis à cæleſtibus exulamur. Denique & Cain exiit à facie Domini, & longè efficitur: non quia & locus aliquis foris eſſet in conſpectu Dei, ſed quo ſua mente diuiſus exiiſſet à Domini reſpectu, per homicidium ſeparatus à Deo.] & item in libro de Eruditione diſciplinæ, Quoniam quidem minus eſt peccatum ei qui peccat priuſquam agnoſcat diſciplinam Domini. Nulla autem venia eſt peccanti poſt agnitionem Domini, niſi pœnitens reuertatur: quia Deus mortem non fecit, & non vult mortem morientis, quantum vt reuertatur & viuat. ne ſit ſpiritus vadens & non

reuertens, quorum damnatio iusta est.] & in Homilia secunda Psalmi L. Peristi, sed poteris saluari: fornicatus es, sed poteris continere: mœchatus es, sed poteris liberari: ad spectacula proruebas, sed poteris reuocare pedem: cum malis hominibus versabaris, poteris recedere & cum bonis esse. In vtraque parte habes liberum arbitrium.

Et in Homilia de proditione Iudæ, Quid igitur qui meretricum mores valuit commutare, discipulum non potuit retinere? Valdè, inquam, & incunctanter valuit retinere: sed necessitate nolebat bonum efficere, nec vi trahere ad se curabat. Tunc abiit, inquit, non inuitatus à principibus sacerdotum, nulla necessitate constrictus, spontè processit, & propria malignitate consilium genuit sceleratæ mentis nullo participe conuocato. & post paululum, Ea enim quæ vel iniuriosa demonstrantur, ipsam Domini misericordiam clementiámque declarant, qui proditorem suum latronem sceleratum tantis beneficiis ampliauit, & vsque ad ipsum proditionis tempus solitis admonitionibus tolerauit. Nam admonebat, suadebat, & omni studio eum sanare curabat. Sed si ille sermonem respuit, si tanti magistri verba contempsit, Christus causatio est, & meretrix testis est, quæ de sua fuit liberatione sollicita. Non igitur videndo meretricem de tua liberatione desperes: sed & Iudam cogitando non debes esse securus. Vtrumque enim periculosum est, & confidentia, & desperatio. Nam confidentia stantem euertit, & iterum desperatio post lapsum non admittit exsurgere. Et ideo Paulus exhortatur dicens, *Qui se putat stare, videat ne cadat.* Habes exemplum vtriusque
1.Cor.10. 11. personæ. Discipulus cùm se stare putaret cecidit: meretrix cùm se cecidisse arbitraretur exsurrexit.] & iterum in eadem, Sed nec apertè eum omnibus publicabat, ne impudentiorem faceret: nec penitùs silentio præteribat, ne celare arbitratus audacter ad proditionem properaret. Et ideo frequenti admonitione clamat, *Vnus ex vobis*
Matth.26. 21. *tradet me.* nec tamen eum magister piissimus publicabat. & de gehenna fuit sæpissimè locutus, & de regno cælorum tractauit assiduè. Vtriusque meritum frequenter edocuit, & quid peccatoribus constitutum est, & quid non peccantibus præparatur ostendit. Sed hæc omnia crudelis ille contempsit, & Deus illum non traxit inuitum. Et quoniam bona atque mala in nostra Deus posuit potestate, electionis liberum donauit arbitrium, & inuitos non retinet, & volentes amplectitur. Nam non spontè bonus malitiam non amittit. Et ideo Iudas, nimiæ cupiditatis præcipitatus ardore, cæca quadam improuisione deceptus, suam vendidit animam, & suæ salutis merca-
Matth.26. 15. tor extitit, & ait, *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum trado?* Et vt virtutem Christi etiam in hac parte cognoscas, cùm ad capiendum eum aduenissent, vocem eius minimè tolerare potuerunt, sed omnes territi ceciderunt. Et quoniam nihilominus in sua impudentia

perdurabant, ipſe ſe vltro commiſit, ipſe ſe tradidit. Et hæc diximus, vt Chriſtum nullus accuſet, cur Iudæ cogitationem non mutauit aduerſam. Sed ſi quis hoc dixerit, audiet, Iudas quemadmodum corrigi potuit? ſpontè, an inuitus? Si inuitus, nulla correctio eſt, nam mentis malitia neceſſitate non tollitur. ſi ſpontè, omnia quæ meliorare animam poterant audiſſe cognoſcitur. & ſi remedium reſpuit, non medici vitium eſt, ſed languentis. Et vt ſcias eius crimen eſſe quod prodidit, non magiſtri, ſæpiùs Deus de proditione prædixit, & totius eum philoſophiæ præcepto & ſermone docuit, & rebus oſtendit. Dederat ei dæmonum poteſtatem, gehennæ tormenta monſtrauit, cælorum regna promiſit, ſecreta mentis eius & prædicebat & non publicabat, pedes eius cum aliis lauit, menſæ fecit participem, nihil penitùs prætermiſit, ſed in malitia ſpontè durauit, & omnibus admonitionibus ſpretis proditor malignus emerſit. Et vt eum poſſe mutare, ſed corrigi noluiſſe cognoſcas; poſtquam eum tradidit, iactauit triginta denarios, & ait, peccaui tradens ſanguinem innocentis. Quid eſt? quando ab eo mirabilia gerebantur, non dixiſti peccaui tradens ſanguinem iuſtum, ſed quid vultis mihi dare & ego vobis tradam eum? & poſt factum ſcelus, poſt commiſſum delictum, poſt completam proditionem, poſt perfectum peccatum cognouiſti peccatum. Ex hoc dilectiſſimi fratres edocemur, quòd negligentibus & deſidioſis facilè admonitio prodeſſe non poterit: ſtudioſis autem, etiam admonitione ceſſante, multùm commoditatis accedit. Nam & iſte quando magiſter admonebat non flectebatur, & quando nullus admonuit, excitata conſcientia ſcelus cognouit admiſſum, & proiecit triginta denarios.] & item in libro Quòd nemo læditur niſi à ſemetipſo, poſt enumeratos Pauli labores, Nonne permanſit, inquit, ſemper idem Paulus, & idem vocatus Apoſtolus? E contra autem, Iudas vnus fuit & ipſe de duodecim, & vocatus Apoſtolus fuit. Sed neque quòd vnus ex duodecim fuit, neque quòd vocatus Apoſtolus dictus eſt, prodeſſe ei quicquam potuit non habenti animum virtutibus deditum. Sed Paulus quidem cum penuria & plagis cucurrit curſum qui ducit ad cælum: ille verò, cùm & prior vocatus eſſet in Apoſtolatum, & ſimili cum ceteris gratia donatus, cæleſtémque edoctus eſſet philoſophiam, & ſacræ Chriſti menſæ venerandíque ſacramenti particeps extitiſſet, habuiſſet etiam donum Spiritus ſancti, ita vt mortuos ſuſcitaret, & leproſos curaret, ac dæmonia effugaret, cúmque de contemptu rerum ſæcularium fuiſſet edoctus, adhærens lateribus Chriſti, atque indigentium ſibi eſſet commiſſa diſpenſatio, quo ſcilicet auaritiæ per hoc latens in eo vitium ſanaretur, erat enim fur: tamen nec ſic quidem proficere in melius potuit, cùm erga eum tot tantíſque prouiſionibus vteretur. Sciebat enim Chriſtus quòd auarus eſſet Iudas, & pro amore pecuniæ periturus: & non ſolùm non arguit eum pro hoc vitio, ſed &

latentibus medicamentis curare voluit, ipsi committens dispensationem pecuniæ, vt habens in manibus quod desiderabat, perniciosa passio expleta cupiditate cessaret, ne decideret in illam mortis foueam, sed minoribus malis maiora reprimeret. Sic in omnibus qui semetipsum non læserit, ab aliis non potest lædi: & rursus qui semetipsum corrigere & emendare noluerit, & quod in ipso est atque in potestate eius explere, nullus ei extrinsecùs proderit.] Vnde & sanctus Augustinus in libro Hypomnesticon ad locum dicit, Quod vt probare valeamus, solum reor ad exemplum sufficere Iudam. Hunc enim Deus cùm præscisset in vitiis propriæ voluntatis pessimum fore, id est electione discipulatus sui bene à Christo conferenda malè vsurum, & auaritia ardentem pretio Iudæis Dominum traditurum, pœnam ei prædestinauit ex merito, dicente per Dauid Spiritu sancto, *Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est*, id est Iudæ, vel Iudæorum, in Christum. Iudæ, cùm dicit, *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?* & post pecuniæ sponsionem dans signum traditionis, Quemcumque, inquit, osculatus fuero ipse est, tenete eum. Ideo super me, ait, apertum est. Cùm enim signum dedit, ore doloso aperuit quem tenerent. Iudæi quoque, cùm eum volentes dolo perdere, vt Euangelium pandit, clamauerunt dicentes, *Crucifige, crucifige.*

Lib. VI. non longè à principio.

Psal. 108. 1.

Matth. 26. 15.

Hinc & præfatus Ioannes in memorato libro dicit, Sicut & Iudas, inquit, ille non solùm nullo intrinsecùs impellente dilapsus est, sed è contrario pluribus adiutus remediis stare non potuit. Vis vt hæc non solùm per singula gesta, sed etiam per populos doceam? Quanta erga Iudæorum populum cura extitit diuinæ prouidentiæ? Nonne omnes, vt ita dicam, creaturæ emendationis eorum ministerium præparatæ sunt? Nonne præ ceteris omnibus hominibus noua quædam & magnifica eis vitæ instituta sunt tradita? & post omnia eis diuina munera attributa dicit, Et tamen post omnia hæc tam euidentia diuinæ virtutis insignia, & post vniuersam gloriam quæ eis supra cunctos mortales data est, infideles extiterunt & ingrati. Caput namque vituli adorauerunt, & deos quæsierunt sibi alios fieri, cùm tantæ talésque Dei virtutes aliæ adhuc in oculis haberentur, aliæ verò recentem & nuper gestam seruarent in corde memoriam. At verò Niniuitarum populus, alienigena & barbarus, nullis priùs diuinæ prouidentiæ beneficiis adsuetus, non legibus, non mirabilibus, non præceptis vllis aut operibus inluminatus, hominem vidit habitu naufragum, vultu peregrinum, nec vnquam sibi priùs cognitum, primo statim ingressu dicentem, Adhuc triduo & Niniue subuertetur. Ex istis solis sermonibus conuersi sunt ad timorem Dei, abiectísque continuò prioris vitæ malis, ad virtutem se & iustitiam per pœnitentiam contulerunt. Vides quoniam qui intus est & vigilat, suíque meminit, non solùm ab hominibus non potest lædi, sed immi-

imminentem cælitùs iram repellit? qui verò ſemetipſum prodit & lædit, etiamſi mille intrinſecùs diuinis beneficiis fulciatur, non ei ſufficiet ad ſalutem: quia neque Iudæis tanta mirabilia, quæ in eos collata ſunt profuerunt, neque alienigenis quòd nihil horum adepti fuerant obfuit: ſed quoniam animo propoſitóque recto, cùm & ſeipſos dederunt Deo, parua occaſione ſumpta plurimum profecerunt. Quapropter, vt ſanctus Gregorius in Homilia Euangelij XIII. dicit, Deus deſpicitur & expectat, contemni ſe videt & reuocat, iniuriam de contemptu ſuo ſuſcipit, & tamen quandoque reuertentibus etiam præmia promittit. Qui etiam, vt Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione ſanctorum dicit, & ipſi quia voluerunt crediderunt. Et item Gregorius, Nemo hanc eius longanimitatem negligat: quia tanto diſtrictiorem iuſtitiam in iudicio exerit, quanto longiorem patientiam ante iudicium prærogauit. Hinc etenim Paulus dicit, *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. ſecundùm duritiam autem tuam, & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei.* Et illi, vt Auguſtinus in præfato libro dicit, quia noluerunt non crediderunt. & ſi fortè crediderunt, de illorum numero exierunt, de quibus item dicit Apoſtolus, *Qui ſe confitentur noſſe Deum, factis autem negant.* Denique ponamus orthodoxorum atque in Eccleſia probatiſſimorum virorum teſtimonia, & videat lector deuotus, ſi reddant nobis atque Capitulo teſtimonium hinc ex illorum ſenſibus & dictis excerpto, quòd ſimus catholicæ Eccleſiæ filij, & gratia Dei fideles verbi ipſius diſpenſatores.

Rom.2.4.

Tit.1.6.

CAPVT XXV.

Sequuntur orthodoxorum verba, quibus cognoſci valeat qualiter exinde ſanctæ Eccleſiæ catholici ſenſere Doctores.

DIONYSIVS quoque vt beatus Gregorius dicit Areopagita, antiquus & venerabilis pater, ſicut legitur per Paulum Apoſtolum gratia Dei fide inluminatus & baptizatus, qui cum beato Petro & Iacobo fratre Domini, aliiſque quamplurimis ſanctiſſimis Chriſti diſcipulis, Hieroſolymis apud ſepulcrum vitæ principis, velut ipſe in libro de Diuinis nominibus narrat, in Synodo agens fuit, & diſputationes eorum de incarnatione Dei filij & audiuit, & coram eis regulariter protulit, in epiſtola ad Demophilum, quia omnes homines vult Deus ſaluos fieri ita dicit, Vtique eſt enim, quin Chriſtus Ieſus Dei filius, in parentis, & ſuper ſcientiam benignitatis, qua exiſtentia eſſe facit, & qua ipſa omnia ad eſſe perduxit, & omnes homines vult ſemper fieri ſimiles ſibi ipſi, & communiales ſuorum, ſecundùm ſingulorum quorumcumque conuenientiam. Quid autem quia & refugientibus cupidè iungitur, & contendit, & non

dedignatur dedignari à concupitis, & se reicientibus, & sine causa accusantes tolerat, & ipse excusat: quin magis promittit mederi, & in his ipsi abstinent. tamen adpropinquantibus præoccurrit & obuiat, & totus totos complectens osculatur, & non accusat de prioribus, sed diligit præsentia, & diem festum agit, & prouocat amicos, videlicet benignos Angelos, vt sit omnium delectantium habitatio.] & paulò pòst, Non oportebat, inquam, benignum in salute perditorum, & in vita mortificatorum delectari, & sine dilatione in humeris tolli vix ab errore conuertentem, & benignos Angelos ad epulationem excitare, qui benignus est super ingratos, & oriri facit Solem suum super malos & bonos, & ipsam animam suam ponit pro refugientibus.] & item ad locum, Expauit cælum in istud, & horrui ego, quia Demophilus opinatur benignum in omnes homines Deum non esse & humanum, neque se indigere miserentis aut saluantis, cùm sacerdotes ordinatione digni benignitati offerunt ignorantias populi, bene intelligentes quia & ipsi subiacent infir-

Luc.9.55. mitati.] & paulò pòst, Increpat autem & discipulos, quia impietatis immisericorditer dignum putant iudicare persequentes eum Samaritas. Istud autem decies millies lectum est non temeraria epistola

Hebr.4.15. nostra dictum, *Non habemus namque Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris.* Sed & innocens est & misericors, & non erumpet neque clamabit, & ipse mitis & propitiatio est peccatorum nostrorum. Quapropter non recipiemus tuos zelantes impetus, etiamsi decies millies reaccipies Fineem & Heliam, ipsa audientes quæ non placebant Iesu, à discipulis qui tunc erant mansueti & benigni spiritus participes, Christus in montibus benignus sit, errantem inquirat, & refugientem aduocet, & vix inuentum in humeris tollat. Non deprecor, non malè istud de nobis ipsis consiliemur, neque in nos ipsos impellamus gladium. Quicumque enim iniquè agere, aut quicumque è contrario bene agere inchoant, illos Angelos, quorum voluntatem faciunt, sibi aut malitia aut benignitate consociant. Et illi quidem benignorum Angelorum discipuli & comites, & hîc & illic cum omni sacra datione & libertate omnium malorum ad semper existens sæculum beatissimas delegantes terminationes, cum Deo semper quod est bonorum omnium maximum: isti autem decident à diuina simul & perpetua pace, & hîc & post mortem simul cum domesticis suis erunt dæmonibus. Non ergo oportet nos multa festinatione cum Deo benigno fieri, & esse cum Domino semper, & segregare de malis in iustificantibus, nos secundùm dignitatem ex nobis ipsis sustinentes?] Et in libro de Ecclesiastico principatu cap. secundo, Hierarchas quidem vnus quisque, Dei adsimilatione omnes homines volens saluare, & ad agnitionem veritatis venire, præ-

Ioan.1.12. dicat omnibus vera Euangelia. *Quanti*, inquit enim, *acceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine eius.* Si quis

ergo discedit à vero lumine, aut de intellectualibus spontaneo arbitrio malitiæ cupiditate concludens naturaliter inspersas sibi adinluminari virtutes per seipsum se destruet.

CYPRIANVS quoque, Doctor mirificus & Martyr magnificus, in libro de Oratione Dominica, Nam cùm discipuli ab eo non iam terreni appellentur, sed sal terræ, & Apostolus primum hominem vocet de terræ limo, secundum verò de cælo. & nos, qui esse debemus patri Deo similes, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, sic Christo monente oramus & petimus, vt precem pro omnium salute faciamus: vt quomodo in cælo, id est in nobis, per fidem nostram voluntas Dei facta est, vt essemus è cælo: ita & in terra, hoc est in illis credentibus, fiat voluntas Dei, vt qui adhuc sunt prima natiuitate terreni, incipiant esse cælestes, ex aqua & spiritu nati.] & item, Petrus hora sexta in tectum superius ascendens, signo pariter & voce Dei monente instructus est, vt omnes ad gratiam salutis admitteret, cùm de mundandis gentilibus antè dubitaret.] Et in epistola ad Antonianum, Vtique, inquit, ad pœnitentiam Dominus non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Nam cùm scriptum sit, *Dominus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum*, vtique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad vitam redire.] Item in epistola aduersus Iudæos ita dicit, Surrexit inquiens Dominus tertio die, aperuit testamentum nouum, atque ita dixit, Venite exteræ gentes heredes mei, Israel enim non obaudiuit. Quapropter ite discipuli in vltimam vsque terram, & prædicate per orbem his verbis, Venite vndique patriæ gentium, ite in æternam hereditatem, Israel enim noluit. Nec dubitet quis. nulla hîc exceptio est, nec ingenuitas, nec dignitas, nec conditionis, nec positionis, nec formæ, nec ætatis. Licèt dignitate magnifici, licèt nobiles, licèt senes, licèt iuuenes, pauperes, diuites, boni, malíque, domini atque serui, indifferenter æqualiter introite in hereditatem. Et si debilis captus es, & corpore deformis, etsi macula turpis, & capite defectus, etsi oculis viduatus, vniuersis liberè licet discumbere in conuiuio, & epulari nuptias sponsi. Neminem pudeat, nec ætatis, nec humilitatis, nec valetudinis, nec conditionis. Consueuit enim Dominus huiusmodi homines sustinere: nam & cæcis oculos restituit, & claudos ambulare fecit, & mutis sermonem reddidit, & maculosos mundauit, & mortuos suscitauit. Nec timete qui peccatis, priores ad vitam venite: nec qui homicidium fecerit paueat quia fecerat, nec furatus aliena desperet quia inuolauerat, nec publicanus timeat quia concusserat. omnibus enim remissio peccatorum statuta est.] & post pauca, Dominus eos placidè alloquebatur his verbis, *Venite ad me omnes qui sub onere laboratis, & ego vos reficiam. Est enim iugum meum placidum, & onus leuissi-*

Matt.15.13. 1.Cor.15.47. Act.9.10. Sap.1.13. Matt.11.28

mum. Et responderunt, non audiemus. sed gentes exaudierunt & crediderunt verbo salutari.] & post pauca, Viuit quem interfecisti, impia Hierusalem, & tamen non totam spem denegauit Dominus. Dedit enim veniam pœnitentiæ, si quoquo modo possis pœnitere. Quis tam bonus? quis tam pius? quis tam misericors? Accipe, inquit, salutem, licèt me occideris: heres esto cum virgine. licèt non merearis, ignosco si pœnites.

BEATVS HILARIVS doctor catholicus, qui propter excellentem doctrinam Romanorum lucifer appellatur, exponens versum In Beth. Psal. 118. 10. Psalmi CXVIII. quo dicitur, *In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis.* ita dicit. Competere bonitati Dei non videtur, vt à mandatis suis quemquam repellat: sed sermonum adiectio & virtus verborum, quæ ex perfectæ cælestísque doctrinæ ratione disposita est, nihil dubium, nihil contrarium in se habet. Qui ergo secundùm Prophetam mauult peccatorum pœnitentiam quàm mortem, numquid existimandus est à mandatis suis quemquam repellere? Procul sit istud existimare. Sed neque hoc nunc propheta sensit, maximè qui in toto corde Deum perquisierit. Sed absolutio difficultatum in his ipsis Hier. 48. 10 requirenda est, ex quibus videtur existere. Propheta enim quid senserit in promptu est noscere. Legimus scriptum in Hieremia, *Maledictus qui facit opera Dei negligenter.* Legimus & in Euangeliis scriptum, Matth. 25. 29. *Omni enim habenti dabitur, & abundabit: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.* Ergo habens abundabit. Propheta non est obnoxius maledictionis conditioni, quia non negligenter opera Dei egit, eum toto corde perquirens. Deinde confidenter petit ne à mandatis Dei repellatur, quia eum toto corde perquirat. Secundùm Euangelia enim habenti dabitur, & ei qui non habet etiam id quod habet aufertur. Deus igitur non aufert nisi non habenti, secundùm quod neque repellit nisi negligentem. Adeo autem bonitate plenus est, vt habentem abundantia muneretur: adeo verò non vult quemquam non habere, vt non habenti ipsum quod habet adimat. Neminem igitur nisi obnitentem repellit, neminem nisi negligentem reicit. Hanc enim Propheta protulit causam, cur se non repelli à mandatis Dei precaretur, quia non ex parte, neque per desidiam Dominum, sed toto corde quæsisset. per quod intelligimus eum à mandatis repelli, qui per multam incuriam fuerit indignus admitti: & extra inhibentis inuidiam est quod de culpa proficiscitur non In Heth. Psal. 118. 64 merentis.] Et item idem in eodem Psalmo. *Misericordia tua Domine plena est terra.* Terra, inquit, misericordia Dei plena est, quæ contaminata, quæ corrupta, quæ inreligiosa, quæ infida, quæ perdita est. Et si quis fortè audebit impio ore Prophetam mendacij arguere, tanquam non in omnem terrã Dei misericordiam putet esse diffusam, Matth. 5. 45 Deum in Euangeliis recolat dixisse, *Estote boni sicut pater vester, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.*

Patiens enim & misericors Deus, dum mauult pœnitentiam peccatorum quàm mortem, dona sua tam iustis quàm iniustis largitur, vnicuique per patientiam longæ æquanimitatis pœnitendi tempus impertiens.] & item idem. *In æternum Domine permanet verbum tuum in cælo.* In his enim tanquam in cælo verbũ Dei permanet, in quibus hoc verbum non offenditur ira, ebrietate, odio, infidelitate, lasciuiis. Nam & si aliquando manet in nobis, tamen has cohabitationis suæ cõtumelias non fert, vt semper inesse permaneat. Si verò hæc commemorata vitia semper in nobis erunt, nec introire quidem polluta corporum domicilia dignabitur. Adest autem vnicuique proximum, vt dictum est. Stat enim ad ostium verbum Dei, & pulsat ostium animæ nostræ, & dicit, *Ecce stans ad ostium pulso. Si quis aperiet mihi ostium, ingrediar ad eum.* Vult ergo semper introire, sed à nobis ne introeat excluditur. Claudimus enim per hæc corporis vitia animæ nostræ aditum. Quæ si cœperit emundatis omnibus patêre, introibit modo Solis, qui clausis fenestræ valuis introire prohibetur, patentibus verò totus immittitur. Ipse quidem semper vt inluminet promptus est, sed lumen sibi domus ipsa obseratis aditibus excludit. Est enim verbum Dei Sol iustitiæ, adsistens vnicuique vt introeat, nec moratur lucem suam repertis aditibus.] Et item ipse in eodem Psalmo, *Declinate à me maligni.* Nostrum est, inquit, & malos amare & bonos, & bonos ad bonitatem docere, secundùm eum qui vniuersos ad se potiùs inuitat dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam.*] & item, *Spreuisti omnes discedentes à iustificationibus tuis.* Et hîc, inquit, seruata ea ratio est, vt non dictum sit, spreuisti omnes peccatores, sed spreuisti omnes discedentes. Si enim peccatores Deus sperneret, omnes vtique sperneret, quia sine peccato nemo sit: sed spernit discedentes à se, quos apostatas vocant. Neque interest an in iustificationibus Dei quis aliquando fuerit. Spernendus enim à Deo est quisquis discesserit, quia manentis meritum conseruat consummatio permanendi. Differt verò à peccatore discessio, quia peccatori venia per pœnitentiam reseruatur: discessio verò cum ipsa pœnitentia discessione se damnat, quæ hinc oritur, cùm voluntas eorum qui discessuri sunt est iniqua.] Et item in eodem Psalmo, *Concupiui salutare tuum Domine, & lex tua meditatio mea est.* Totum se iste in aduentum Iesu id est saluatoris extendit, vt per saluatorem suum æternúmque pastorem in cælo Angelis in æterna gaudia perhibeat se receptum. Filius enim hominis venit saluare quod perierat, missus ad oues perditas domus Israel dominus Iesus Christus, qui est benedictus in sæcula Amen.] Item idem in tractatu LI. Psalmi, dicit de populo Israel, Moysem maledixit, Deum abominatus est, filios suos dæmonum hostiis vouit, Prophetas occidit, ipsum quoque Deum ac Dominum suum suî causa natum hominem, proditum Prætori in crucem sustulit, ac sic toto vitæ suæ die iniqui-

In Lamed. Psal. 118. 89

Apoc. 3. 20.

In Samech. Psal. 118. 119

Matth. 11. 28. Psal. 118. 118.

In Tau. Psal. 118. 174.

tate glorians cùm potens esset, potens tamen in malitia permansit.] Item in eodem. Hunc propensæ malitiæ affectum Dominus in Euangelio condemnat dicens, *Hoc est autem iudicium quia lux venit in hunc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* Populus itaque, cui ad redemptionem peccatorum Verbum caro factum est, & Deus homo natus est, vt per fidei iustificationem maledicto legis liber esset, dum in transgressione legis mauult seruire maledicto, ipsum illum Deum suum tradidit pœnæ, sanguinem eius, vt Prætor esset innocens, in se ipse suscipiens, & hæc agens demutat naturæ consuetudinem. Malitiam enim diligit super benignitatem, & ex bonis amorem conuertit in pessima. Diligere quoque iniustitiam superquàm loqui iustitiam maluit.] Item in eodem, *Eleuabo Dauid tabernaculum quod cecidit.* Sanctum illud scilicet, & venerabile nati ex Virgine Dei corpus & templum, in quo qui crediderit, tanquam consors dominicæ carnis habitabit. Omnis autem infidelis à cognatione hac non crediti corporis, id est Dei tabernaculo, reuelletur & emigrabitur, spiritalis huius tabernaculi indignus habitaculo. quod significare Dominus intelligitur cùm dicit, *Ego sum vitis vera, vos estis propagines. Pater meus agricola est. omnis propago in me non manens, neque ferens fructum, eradicabitur. & omnem propaginem in me manentem emundabit pater meus, vt fructum ampliorem ferat.* Si qui igitur per fidem corporati Dei manere in natura assumpti à Deo corporis merebuntur, hi emundantur in fructus æternos ex se afferendos, quia necesse est vt naturam veræ vitis propago intra vitem manens teneat. At verò qui incredulus natus in corpore Dei fuerit, vel si & credens maneat, fructibus tamen fidei suæ careat, eradicabitur, aut ob infidelitatem, aut ob inutilitatem fructuum negatorum. Natus enim ex Virgine Dei filius, non tum primum Dei filius cùm filius hominis, sed in filio Dei etiam filius hominis, vt & filius hominis esset filius Dei, naturam in se vniuersæ carnis assumpsit, per quam effectus vera vitis genus in se vniuersæ propaginis tenet. Si qua ergo propago infidelis aut infructuosa est, eradicandam ipsa se præbet, per naturam quidem manens, sed per infidelitatem aut inutilitatem reuellitur. Ex hoc ergo tabernaculo, tanquam ex vera vite, hic impius Doech & euellitur & emigratur, manens per naturam & in tabernaculo & in vite, sed per infidelitatem dignus auelli. auulsus autem de tabernaculo eradicabitur & de viuentium terra. Qui enim non manebit in Christo, regni Christi incola non erit. Non erit autem, non quòd sibi non patuerit incolatus. vniuersis enim patet vt consortes sint corporis Dei atque regni, quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. naturam scilicet in se totius humani generis assumens. Sed vnusquisque pro merito, & euellendum se de tabernaculo, & eradicandum de terra viuentium præbet, non prohibitus vnquam inesse, quia per naturæ assumptionem incola sit receptus, sed eradicabitur ob

Ioan. 3. 19.
Amos 9. 11.
Ioan. 15. 1.

infidelitatis crimen naturæ consortio indignus existens. Eradicatur ergo de viuentium terra, quæ in beata regione sanctis Domino congregantibus præparatur. cuius ipse in Euangelio meminit dicens, *Beati mansueti, quoniam ipsi hæreditabunt terram.* Et hic idem Propheta, *Placebo Domino in terra viuentium.*] & item, Non enim confessio peccatorum nisi huius sæculi tempore est, dum voluntati suæ vnusquisque permissus est, & per vitæ licentiam habet confessionis arbitrium. Decedentes namque de vita, simul & de iure decedimus voluntatis. Tunc enim ex merito præteritæ voluntatis lex iam constituta, aut quietis aut pœnæ excedentium ex corpore suscipit voluntatem. Cuius temporis non iam liberam sed necessariam voluntatem ostendit Propheta, cùm dicit, *Non enim mihi in diebus illis voluntas,* Cessant enim voluntates liberæ, etiam voluntatis si qua erit cessabit effectus. Transire namque ad Abraham volens diues chao medio non finitur: cùm tamen per libertatem voluntatis in Abrahæ finibus esse potuisset. Interclusa est ergo libertas voluntatis, quia confessio nulla sit mortui, secundùm id quod scriptum est, *In inferno autem quis confitebitur tibi?*] Item in Psalmo LII. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me,* quia nolunt credere quod negare non possunt.] Item in Psalmo LVII. *Alienati sunt peccatores ab vtero.* Sic Esau alienatus ab vtero est, cùm maior minori seruiturus etiam antequàm existeret nuntiatur, Deo futuræ non nescio voluntatis, cùm & sermonis falsitas & vitæ error à ventre est, ipso potiùs hoc sciente, quàm aliquo ad necessitatem genito naturámque peccati. Ac ne vitium referri posset ad originem, præduratæ in his ad obediendum voluntatis crimen exprobrat dicens, *Furor illis secundùm similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium,* medicamentis medicata à sapiente. Non excusatur quædam necessitas naturalis in crimine. Nam serpens innocens esse potuisset, cui aures per se vt surdæ sint obstruuntur, vocémque incantantis non audit, cùm medicata medicamina à sapiente non percipit. Neque hîc Marsorum cantus & consopita viperarum sibila memorat, quia hæc eadem maiore cum energia per fidem nominis Dei virtutémque torpescunt. Sed illam contumacem atque insolentem antiqui serpentis inobedientiam docet aduersum Sanctorum cantus & medicata à sapiente medicamina obsurdescentis. cùm ei quotidie, ne fallat, ne subrepat, ne mordeat, etiam sub diuini nominis denuntiatione mandetur, & tamen obstructo desæuit auditu, ex quo non obedientes Euangelio nati viperarum sunt,] In Psalmo LXVIII. Hæc itaque doctrinæ mensa, vel hic vitalis cibi sermo, & laqueus, & captio, & retributio, & scandalum est, cùm à nobis Deus Iacob esse qui ab his sit crucifixus ostenditur. Hæc est enim retributio tantæ impietatis, vt quod nobis est Dei virtus, his scandalum sit. Nam cùm inlaqueati captíque sint scriptis, intelligentiæ tamen carent sensu. & ideo

Matth. 5. 4.
Psal. 114. 9.
Psal. 6. 6.
Esa. 29. 13.
Psal. 57. 4.

obscurati sunt oculis ne videant, id est ne lumen intelligentiæ contue-
rentur, quia secundùm Euangelium, *omni habenti dabitur, qui autem non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.* Indigni videlicet qui intelligentiæ sensum ac lumen acciperent, & ideo Euangelicæ libertatis scientiam non adepti, perpetuo adhuc legis onere deprimuntur, vt ferant quod sustinere non possunt.] Item in Psalmo CXXI. Ille Israel, à domino Pharaone vindicatus, in mari ablatus, in deserto Angelorum cibo pastus, in lege eruditus, in prophetis obiurgatus, in natiuitate à Domino per consortium corporis susceptus, in cruce si crederet saluatus, in resurrectione si confiteretur glorificatus, nihil horum suum credidit, nihil horum manere suum voluit.] Item in Psalmo CXXVIII. Secundùm principem aëris huius spiritus, qui nunc operatur in filiis inobedientiæ. Operantur ergo hæ spiritales nequitiæ in his qui inobedientes Dei legi sunt, quos voluntatis suæ tanquam operarios eligunt, in res suas alienæ intercessionis ministerio vsuri.] & post pauca. Iudas quoque in passione Domini ministerium Diaboli fuit, & per eum effectum voluntatis propriæ est executus, Euangelista testante.] Item in eodem, Iustus Dominus, patiens scilicet in vltionem, dissimulator ad pœnitentiæ tempus. non inter exordium humanæ iniquitatis promptus ad pœnam, sed desinendi à criminibus seram licet voluntatem peccatorum expectans: tunc ceruices concidet, cùm sine aliquo desinendi modo fabricantur, cùm in longum peccata tenduntur, cùm iam omne patientis misericordiæ tempus exclusum est.] Item in Psalmo CXXXII. Ergo quia munera & benedictiones Dei, quibus primùm omnia cùm creata & facta sunt benedixit, postea verò ex peccato Adæ in anathemate constiterunt, gratum Deo est ea rursum in sanctificationis sedem redire atque descendere. Benedictus enim homo fuit, sed post benedictionem peccauit, & statim impius fuit: sed qui mauult peccatoris pœnitentiam quàm mortem, vult benedictionis suæ rorem ab Hermon in Sion descendere, id est ex impietatis sede in sanctificationis locum transire. Rore enim omnia virescunt, aluntur, augentur: ita principali illa Dei benedictione homo gignitur, spirat, & crescit. Est ergo bonum atque iocundum, vt à gentili errore, id est à profana Hermon veneratione descendens, ad Sion, id est, ad æternæ beatitudinis domum transeat, & eum qui salute omnium lætatur oblectet.] In Psalmo CXXXIV. Voluisset enim populum suum, quem in patribus eorum Abraham, Isaac, & Iacob elegerat, non iudicari, ob quem post diuersas plagas Ægyptum adflixerat, ob quem in columna ignis & nubis adstiterat, ob quem mare diuiserat, aquam è petra eiecerat, manna è cælo miserat, legem posuerat, veniam tantis sacrilegis indulserat, tot inreligiosorum regna deiecerat, prophetas miserat, vnigenitum suum nasci hominem voluerat. Sed tot tantísque beneficiis populus ingratus, & colonus vineæ primus electus, in ipsum

Matth. 25. 29.

ſum dominum vineæ parricidales manus intulit, Deum quantum in ſe eſt crucifixum in homine mortificans. Sed electi ſunt ſerui, quibus vinea fructum eius reddentibus traderetur. quibus Dominus iudicato populo ſuo pietatis ſuæ damnum conſolaretur.] In Pſalmo CXXXVII. *Quoniam magnificaſti ſuper omnia nomen ſanctum tuum.* Non tantùm vnigeniti Dei nomen eſt cognitum, ſuper omnia magnificatũ eſt, & in omnes ſe manſuetudo ſanctitatis extendit. non barbarus, non Scytha, non ſeruus, non liber, non mulier, non vir, nõn ætas vlla ſecernitur. Super omnia enim magnificatum Dei nomen eſt.] Et item idem in libro primo de Fide, Eſſe autem filios Dei non neceſſitatem eſſe ſed poteſtatem, quia propoſito vniuerſis Dei munere, non natura gignentium adferatur, ſed voluntas præmium conſequatur. Ac ne id ipſum, quòd vnicuique eſſe Dei filium à Deo filio ſit poteſtas, in aliquo infirmitatem fidei trepidæ impediret, quia per ſuî difficultatem ægerrimè ſperetur quod & magis optatur & minùs creditur, Verbum Deus caro factum eſt, vt per Deum Verbum carnem factum caro proficeret in Deum Verbum. Ac ne Verbum caro factum, aut aliquid aliud eſſet quàm Deus Verbum, aut non noſtri corporis caro eſſet, habitauit in nobis. vt dum habitat non aliud quàm Deus maneret: dum autem habitat in nobis, non aliud quàm noſtræ carnis Deus caro factus eſſet, per dignationem aſſumptæ carnis non inops ſuorum, quia tanquam vnigenitus à patre plenus gratiæ & veritatis, & in ſuis perfectus ſit, & verus in noſtris.] Item in ſecundo libro, Humani enim generis cauſa Dei filius natus ex Virgine eſt & Spiritu ſancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſua Dei videlicet inumbrante virtute, corporis ſibi initia conſeuit, & exordia carnis inſtituit, vt homo factus ex Virgine naturam in ſe carnis acciperet, pérque huius admixtionis ſocietatem ſanctificatum in eo vniuerſi generis humani corpus exiſteret: vt quemadmodum omnes in ſe per id quod corporeum ſe eſſe voluit conderentur, ita rurſum in omnes ipſe per id quod eius eſt inuiſibile referretur.] & poſt pauca, Non ille eguit homo effici, per quem homo factus eſt, ſed nos eguimus vt Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id eſt, aſſumptione carnis vnius membra vniuerſæ carnis incoleret.] & item, Angelus paſtoribus nuntiat natum Chriſtum Dominum ſalutem vniuerſorum.] & item, Cum Samaritana Domino erat ſermo: venerat enim redemptio vniuerſorum.] & item, Munus autem quod in Chriſto eſt omne omnibus patet vnum, & quod vbique non deeſt, in tantum datur in quantum quis volet ſumere, in tantum reſidet, in quantum quis volet promereri.] Item in tertio libro, Curam ergo humani generis habens Dei filius, primùm vt ſibi crederetur homo factus eſt, vt teſtis diuinarum rerum nobis eſſet ex noſtris, pérque infirmitatem carnis Deum patrem nobis infirmis & carnalibus prædicaret. voluntatem in eo Dei patris efficiens vt dicit, *Non veni*

Pſal.137.2.
Lib.I. de Trin. in princip.
Lib.II. de Trin. poſt medium.
Libro III. in princip.
Ioan.6 38.

voluntatem meam facere, sed voluntatem eius qui misit me.]

SANCTVS quoque ATHANASIVS Alexandrinus in epistola ad Epictetum Episcopum sic dicit, Verè homine facto Saluatore, totius hominis facta est salus. nec corporis solùm, sed totius humani animæ & corporis verè salus facta est in ipso Verbo. Humanum verè naturaliter ex Maria, secundùm diuinas scripturas, & verum erat corpus Saluatoris. Verum autem erat, quia simile erat nostro. soror etenim fuit nostra Maria, quoniam omnes ex Adam sumus.]

SANCTVS AMBROSIVS, cuius sententiæ fidei & Ecclesiæ atque omnium virtutum firmissimæ sunt columnæ, qui S. Augustinum per Dei gratiam fide inluminauit, baptismate consecrauit, atque doctrina pietatis instruxit, ita in libro de Paradiso dicit, Discant igitur non superfluum, non iniustum, etiam præuaricatori præscriptum esse mandatum. Nam & ipse Dominus Iesus elegit Iudam, quem proditorē sciebat. quem si per imprudentiam electum putant, diuinæ derogant potestati. Sed hoc æstimare non possunt, cùm scriptura dicat, quia *scie-*
Ioan. 13. 11. *bat Iesus quis eum proditurus erat.* Accipiant etiam ipsi, qua ratione Dei filius, vel præuaricaturo mandauerat, vel elegerit proditorem. Venerat Dominus Iesus omnes saluos facere peccatores, etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem. Et ideo nec proditorem debuit præterire, vt aduerterent omnes, quòd in electione etiam proditoris sui seruandorum omnium insigne prætendit. nec in eo læsus est, vel Adam quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus est. Non enim necessitatem Deus, vel illi præuaricationis, vel huic proditionis imposuit: quia vterque, si quod acceperat custodisset, à peccato potuisset abstinere. Denique nec Iudæos omnes credituros sciebat, &
Matt. 15. 24 tamen ait, *Non veni nisi ad oues perditas domus Israel.* Ergo non in mādante culpa, sed in præuaricante peccatum. Et quod in Deo fuit, ostendit omnibus quòd omnes voluit liberare. Nec tamen dico, quia præuaricationem nesciebat futuram, immo quia sciebat assero: sed non ideo pereuntis proditoris inuidiam in se debuit deriuare, vt adscriberetur de eo quòd vterque sit lapsus. nunc autē vterque redarguitur atque conuincitur, quia & ille mandatum ne laberetur accepit, & hic etiam in Apostolatus munus adscitus est, vt vel beneficio Dei reuocaretur à proditionis affectu, simul vnde mali reuincūtur prodesset omnibus.] Et
Psal. 118. 69. in Psalmo CXVIII. exponens versum, *Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine secundum verbum tuum,* ita dicit, Quàm bonus Israel Deus rectis corde! Ergo bonus omnibus, quia omnes recto vult esse corde. Qui autem cor declinauerit, ipse à se gratiam diuinæ bonitatis auertit. Semper
Rom. 11. 22 Deus bonus est, ideóque Paulus ait, *Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei.* Bonitas enim in omnes est, seueritas in paucos. Denique subdidit idem Apostolus, *In eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem.* Si enim non cecidissent, vtique vterentur & ipsi Dei bonitate. Nam & tibi ideo bonus est, quia permanes. Quòd si

non permanſeris in bonitate, & tu exciderìs. Non ergo Deus propterea bonus eſſe deſiſtet, quia tu lapſus es, & indiges ſeueritate, ſi quidem vt ſeueritas Dei in bonitatem recurrat, vnuſquiſque caſtigatus pedem referat à peccatis, & ad virtutũ tramitem bonámque conuerſationem recurrat. Denique docet de illis qui ceciderunt Apoſtolus, quia ſi non permanſerint in incredulitate inſerentur. Potens eſt enim Deus iterum inſerere illos, vt quemadmodum deſerta virgulta, ita & homines velut caudicibus quibuſdam virtutis inſerti, bonorum fructus poſſint referre meritorum.] Item vbi exponit, *Adpropinquauerunt perſequentes me iniquitati*, Penetrat ergo, inquit, animam, & quaſi candor æternæ lucis inluſtrat. Sed quamuis diffuſè per omnes, & in omnes, & ſupra omnes poteſtate ſit, quia omnibus ortus ex Virgine eſt, & bonis & malis, ſicut & Solem ſuum oriri iubet ſuper bonos & malos, illum tamen fouet qui adpropinquat ſibi. Sicut enim à ſe fulgorem Solis excludit qui feneſtras domus ſuæ clauſerit, locúmque tenebroſum in quo diuerſetur elegerit: ita qui ſe auerterit à Sole iuſtitiæ, non poteſt ſplendorem eius aſpicere, quia in tenebris ambulat, & in omnium luce ipſe ſibi cauſa eſt cæcitatis. Aperi igitur feneſtras tuas, vt tota domus tua veri fulgore Solis inluceat. Aperi oculos tuos, vt videas orientem tibi Solem iuſtitiæ. Pulſat ianuam tuam Dei Verbum, *Si quis mihi aperuerit*, inquit, *intrabo*. Si quis ergo non aperuerit, numquid non ingredientis & non magis non aperientis eſt culpa? Nihil quidem Deo eſt obſeratum, nihil clauſum æterno lumini. Sed portas malitiæ dedignatur aperire, conclauia non vult penetrare nequitiæ. An verò, cùm animæ noſtræ vigor putrem corporis refugiat portionem, quòd eius gratiam corrupti artus ſentire non poſſint, Deus corruptæ animæ membra quædam dedignatur habitare? Animæ tamen vigor per corpus omne diffunditur: ſiue manus, ſiue pes, ſiue digitus, particeps ſenſus eſt. Dei poteſt alicubi deeſſe ſapientia? alicubi deeſſe maieſtas? Sanè fugientes non retinet, non cogit inuitos, ſed neque faſtidit adpropinquantes. Et illius quidem virtus, illius Verbum Deus omnibus propè eſt. In ipſo enim conſtant omnia, & ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, in quo omnis inhabitat plenitudo. Sed pleroſque ab eo peccata ſecernunt, de quibus dictum eſt, *Ecce qui elongant ſe à te peribunt*. Vnde Pſalmiſta ait, *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt*. & Apoſtolus ait, *Non longè eſſe Deum ab vnoquoque noſtrûm. In ipſo*, inquit, *viuimus, mouemur, & ſumus*. Vitalem etenim gratiam omnibus ſubminiſtrans, omnibus præſto eſt bonitatis ſuæ munere: ſed propior eſt illis qui contrito ſunt corde.] Item vbi exponit *Miſericordiæ tuæ multæ Domine*. Etſi longè, inquit, à peccatoribus ſalus, tamen nemo deſperet, quia multæ ſunt miſericordiæ Domini. Qui ſuo peccato pereunt, miſericordia Domini liberantur. *Miſerebor*, inquit, *cui miſertus ero*. Palàm apparuit non quærentibus, vocauit fugientes, congregauit

Pſal. 118. 150.
Apoc. 3. 20.
Pſal. 72. 27.
Act. 17. 27.
Pſal. 118. 156.
Exod. 33. 19

Psal.118. 155. ignores.] Et item vbi exponit, *longè est à peccatoribus salus.* Quorum serum, inquit, est iudicium, eorum salus longè est. Sed ipsi sunt sui auctores periculi, qui Domino non ad propinquarunt. Ideo facti sunt longè, quia voluntate sua à salutis se gratia separauerunt. Non refugit eos salus, sed ipsi salutem, qui se elongauerunt. Venit ad Iudæos, sed ipsi salutem non receperunt. Quomodo non receperunt? audi. Iesus salus est, Iesus filius hominis nuncupatus est. Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Sed Iudæi dimitti sibi latronem postularunt, Iesum repudiauerunt.]

Psal.113.10. Et item, *Ne repellas me à mandatis tuis.* Si Deus repellit vnumquemque quem repellendum putat, videamus ne excusationem ei tribuat, qui cùm sequi Deum velit repulsus sit. & primùm quemadmodum bonum Deus repellit sequentem, nisi ipse mereatur repelli, sicut

Matth.8. 20. ipse Dominus ait, *Vulpes foueas habent*, & ideo quasi vulpem repellit?]

Psal.118.18 Item vbi exponit, *Reuela oculos meos.* Bene, inquit, admonuit lectio Euangelij quæ decursa est, in qua sanatus est leprosus ille qui dixit, *Si*

Matth. 8.2. *vis, potes me mundare*, in voluntate Domini constituens potestatis effectum. Cui respondit similiter, *Volo, mundare.* Præmissa pietas voluntatis, secuta potestatis auctoritas est. Omnibus dicit Iesus, volo, qui non vult esse peccatum. Velle Christi commune in omnes est: mundari fidei est credentis in Christum. *Et tetigit eum.* Tangit eos, quorum fide tangitur. Denique dicit, Tetigit me aliquis, sentio virtutem exisse de

Psal.118.22. me.] & item, *Aufer à me opprobrium & contemptum.* Aduersum me, inquit, detractabant. Ego eorum redemptor adueneram, ego veneram, vt omnium peccata mundarem, vt recuperarem amissos, restituerem paradiso sancti Iacob hereditatem, & illi aduersum me

Psal.118.89 detractabant.] Item, *In æternum Domine permanet verbum tuum.* Dilata, inquit, cor tuum, occurre Soli lucis æternæ, qui inluminat omnem hominem. Et illud quidem verum lumen omnibus lucet: sed si quis fenestras suas clauserit, æterno lumine se ipse fraudauit. Excluditur ergo & Christus, si tu mentis tuæ ianuam claudas. Etsi possit intrare, non vult tamen importunus inruere, non vult inuitos cogere. Ortus ex Virgine processit ex aluo, vniuersa totius orbis inradians, vt luceret omnibus hominibus. Capiunt qui desiderant fulgoris perpetui claritatem, quam nox nulla interpolat.] Et item cùm exponeret, *Anima mea in manibus tuis semper*, ait, Et ideo filius homi-

Psal.118. 109. nis non habebat vbi caput suum reclinaret, quia cùm diues esset pauper factus est: nec gloriam istius sæculi requirebat, quia venerat non vt in portione, sed vt in vniuersum humano generi subueniret, dicens *Mihi irascimini, qui totum hominem saluum feci in Sabbato?*

Ioan.7.23. Hoc est totum, non vt facultatum conlatione ditaret, non vt honorum insignibus, non vt gloriæ sæcularis cumularet augmento, hæc enim non habent beatitudinis & gratiæ plenitudinem, sed totum, hoc est longitudinem vitæ complecteretur æternæ.] Item in

eodem Pſalmo, *Ponit thronum ſuum*, quin diabolus, *ſuper ſidera.* quando electum decipit, quando iuſtum circumuenit, cuius opera lucent ſicut ſtellæ in cælo. Nonne & Iudas proditor inter cæteros audiebat, *Vos eſtis lux mundi?* nonne Diabolus lumen eius extinxit? Matt.5.14. quando etiam quos non potuerit circumuenire calumniatur, inuidens regni cæleſtis gloriam: vt quos inlecebris ſuis à Chriſto non potuit ſeparare, eos calumniis ſuis debiti honoris fructu fraudare conetur, Ecce manus Domini parata eſt, quæ te fugientem ab aduerſariis tueatur ac protegat. Pharao te in patribus tenebat. ſuperbus, immitis. fugiſti ab eo, ſuſcepit te manus Domini, & de periculis liberauit. Non dimiſiſſet Pharao, niſi tu ad Dominum refugiſſes. Dicebat Pharao, *Dominum neſcio, Iſrael non demitto.* Vides quàm ſuperbus. Exod.5.2. Meritò ergo ſuſceptus in bono eſt qui malum fugit. Non patitur ergo Deus in malo nos eſſe, ſuſcipit in bono. Nec patitur ſuos calumniis ſubiacere. Quare ergo non omnes ſaluentur, ita in eodem Pſalmo exponit. Dicit Sapientia, *Quærunt me mali & non inuenient.* non quia Dominus nolebat inueniri ab hominibus, qui ſe etiam non quærentibus offerebat, ſed quia his operibus quærebatur, vt indigni eſſent qui quærerent inuenire, Ceterùm Simon qui eum neſciebat inuenit, inuenit Andreas, Philippus ad Nathanael eum inueniſſe ſe dixit.] Et item in libro de Ioſeph, Ceterùm quòd ad moralem pertinet locum, quia omnes vult ſaluos fieri Dominus Deus noſter, dedit etiam per Ioſeph his qui ſunt in ſeruitute ſolatium.] Item in libro primo de Pœnitentia. *Non in æternum proiciet Deus, aut* Cap.3. *obliuiſcetur miſereri Deus.* clamat Propheta, & ſunt qui diuinæ miſe- Pſal.76.8.10. rationis quædam inducant obliuia. Sed aiunt ideo ſe iſta aſſerere, ne mutabilem Deum facere videantur, ſi his quibus fuerit iratus ignoſcat. Quid ergo? repudiabimus diuina oracula, & iſtorum opiniones ſequemur? Sed non Deus alienis aſſertionibus, ſed ſuis æſtimandus eſt vocibus.] & poſt aliquanta. Et tu quidem Domine omnes Cap.4. cupis ſanare, ſed non omnes curari volunt.] & item poſt aliquanta, Cap.12. Ipſe te doceat, qui etiam non cuſtodientibus mandata ſua veniam non negauit, ſicut habes in Pſalmi corpore, *Si iuſtitias meas profanauerint*, & reliqua. Omnibus igitur promittit miſericordiam.] Item Pſal.88.32. in ſecundo libro, Et ideo reuertimini ad Eccleſiam, ſi qui vos ſepa- Cap.4. raſtis impiè. Omnibus enim conuerſis pollicetur veniam, quia ſcriptum eſt, *Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.*] Et Rom 10.13 item, Sed ſi iſti non conuertuntur, vel vos reuertimini, qui lapſu vario Cap.5. de innocẽtiæ fideíque præcelſo faſtigio decidiſtis. Bonum Dominum habemus, qui velit donare omnibus.] & poſt aliquanta, Ipſe Domi- Cap.6. nus Hieruſalem fleuit, vt quia ipſa flere nolebat, Domini lacrymis ad veniam pertineret. Ipſe nos flere vult, vt euadere poſſimus, ſicut habes ſcriptum in Euangelio, *Filiæ Hieruſalem nolite me flere, ſed vos* Luc.23.28. *ipſas flete.*] Et item idem in Sermone ex ſententia Apoſtoli, *Credidit* Gal.2.6.

Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Denique ait Apostolus,
Gal. 5.2. *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini Christus vobis nihil proderit.* non quia non possit, sed quia indignos beneficiis suis iudicet qui vias eius deserant.] Et item in Sermone Euangelij, quòd *prae-*
Ioan. 9.1. *teriens Iesus vidit à generatione caecum.* Oblata erat, inquit, à Scribis & Pharisaeis Domino Iesu adulterij rea, & hac oblata fraude, vt si eam absolueret, legem soluere videretur: sin verò damnaret, propositum sui mutaret aduentus, quia peccata omnium remissurus aduenit.] & item in eodem, Vide lector diuina mysteria & clementiam Christi. cùm accusatur mulier, caput Christus inclinat: eleuat autem, vbi defecit accusator. ita nullum damnari vult, absoluit omnes.]

NVNC quia tempus & ordo ponendi est sanctum Ioannem Constantinopolitanum Episcopum, qui propter dulcedinem salubris ac saporiuae elocutionis à Graecis Chrysostomos, id est os aureum, dignissimè est appellatus, verbis sancti Augustini, quibus eum in testimonium suum contra Iulianum inuitauit, vti dignum censuimus. Ingredere, inquit, sancte Ioannes, ingredere & conside cum fratribus tuis, à quibus nulla ratio nulla tentatio te separauit, opus est & tua sententia. Qui ait in Commento epistolae ad Hebraeos, Ad propitiandum enim, inquit, peccatis nostris. quare non dixit mundi, sed dixit populi? Nam omnium peccata sustinuit: sed quia interim de ip-
Matth. 1.21 sis vertebatur sermo. Nam & Angelus dicebat Ioseph, *Vocabis nomen eius Iesum. ipse enim saluabit populum suum.* Hoc quippe primùm oportuit fieri, & propter hoc venit, vt istos saluaret, & tunc per istos illos, tametsi è contrà contigit. Haec etiam Apostoli ab ipso initio di-
Act. 3.26. Act. 13.46. cebant, *Vobis suscitans filium suum misit benedicentem vos.* & iterum, *Vobis sermo salutis missus est: sed quia repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce conuertimur ad gentes.* Generositatem hîc ostendit Iudaicam, dicens ad propitiandum peccatis populi. Iterum sic dixit, Quî enim? ipse est qui peccata omnium dimittit. manifestauit in paraly-
Marc. 5. tico dicens, *Dimittuntur tibi peccata.* & in baptismate. Dixit enim ad
Matth. 28. 19. discipulos suos, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti.*] & item, Nam & beatitudines quae à Christo dicuntur, non monachis tantùm dictae sunt, alioquin vniuersus mundus peribit, & accusabimus crudelitatem Dei. Si verò beatitudines solis monachis datae sunt, saecularem autem hominem impossibile est eas implere, ipse nuptias iussit, ipse ergo omnes perdidit. Si enim non possunt cum nuptiis ea quae monachorum sunt implere, perierunt & corrupti sunt, & in angustum conclusa quae virtutis sunt, & quomodo honorabiles sunt quae nobis tantùm impediũt? Quid ergo impossibile est? & valde possibile, etiam habentes vxores virtutem aggredi si voluerimus. Quomodo? si habentes tanquam non habentes simus. qui non gaudemus in his quae possidemus. si mundo vtamur tanquam non vtentes. Si autem aliqui impediti sunt ex nuptiis,

ſciant quoniam non nuptiæ illis impedimentum fuerunt, ſed voluntas quæ malè vtitur nuptiis, Nam neque vinum facit ebrietatem, ſed voluntas & exceſſus moderationis. Vtere cum moderatione nuptiis, & primus eris in regno, & omnibus frueris bonis.] & item, *Reproba*, inquit, *& maledictioni proxima.* O quantam habet conſolationem hic ſermo! Maledictioni, inquit, proxima, non maledictio. qui autem necdum in maledictionem incidit, ſed proximus eſt, & longè fieri poterit. Et non hoc ſolo conſolatus eſt, ſed etiam in eo quod ſequitur. Non enim dixit, reproba & maledictioni proxima, quæ comburetur. Sed quid? cuius conſummatio in aduſtionem. Si vſque ad finem permaneat, inquit. Proinde ſi abſcidamus & aduramus ſpinas, poterimus mille bonis perfrui, & fieri probabiles, & benedictionis participes.] & item, Quid autem difficilius, dic mihi, quàm contum in fronte portare, & impoſitum puerum multa millia ſchemata facientem ibidem baiulare, & delectare ſpectantes? Quid autem difficilius, quàm cum gladiis pilarum more ludere? quid difficilius, quàm ſuper funem extenſum ambulare veluti ſuper æquale ſolum. & rurſum ambulantem veſtiri, ſpoliari, tanquam in lecto ſedeat? Nónne mirabilis nobis iſta res eſſe videtur, & terribilis, vt etiam videre nolimus, ſed timeamus & tremamus ad ipſum aſpectum? Quid autem grauius, dic mihi, quàm profundum pelagi ſcrutari, & decem millia alias artes quis dicere poſſit? Si omnium iſtarum facilior eſt virtus, ſi voluerimus & in cælum aſcendere. Velle enim opus eſt hîc tantùm, & omnia ſequuntur. Non potes enim dicere non poſſum, neque accuſare potes conditorem. Si enim impoſſibiles nos fecit, deinde imperat, accuſatio eius eſt. Quomodo ergo, inquit, multi non poſſunt? Quomodo ergo multi nolunt, dic. Si enim voluerint, omnes poterunt. Propter hoc & Paulus dicit, *Volo omnes homines eſſe ſicut & meipſum.* quoniam ſciebat quia omnes poterant eſſe ſicut ipſe. Nequaquam enim hoc diceret, ſi impoſſibile eſſet. Vis fieri? principium tantùm adprehende. Dic autem mihi, in artibus cunctis, cùm voluerimus in eis perfecti fieri, non ſufficit nobis velle, an etiam adgredimur ipſas res? Veluti quod dico, Vult aliquis fieri gubernator. non dicit volo, & hoc ei ſufficit, ſed etiam rem ipſam adgreditur. Vult fieri negotiator. non dicit volo tantùm, ſed etiam rem adgreditur. & ſic omnibus non ſufficit velle tantùm, ſed etiam opus oportet addere. In cælum autem volens aſcendere dicit tantùm volo. Quomodo ergo dicebas, inquit, quia velle ſufficit? Sed velle cum opera adprehendens, etiam rem cum labore. habemus quippe cooperatorem & adiutorem Deum. tantùm rem adſumamus, tantùm veluti ad opus accedamus ad rem, tantùm curam geramus, tantùm in mente ponamus, & cuncta ſequentur. Si verò dormierimus, & ſtertentes ſperemus intrare in cælum, quando poterimus hereditatem cælorum adprehendere? Deſi-

Heb. 6. 8.

1. Cor. 7. 7.

deremus ergo hæc, obſecro, deſideremus. Quid omnia ad præſentem vitam negotiamur, quæ craſtina derelinquemus? Adſumamus igitur virtutem quæ nobis in perpetuum ſufficiet, in quo erimus ſemper & æternis bonis fruemur.] & item, Poſtquam enim dixit ſuperiùs illa magna valdéque miſeranda, dicit nunc & decora ex eius ſollicitudine quam de hominibus gerit. Et quamuis illud vniuerſale ſit quod omnia continet, verumtamen hoc multo amplius eſt vniuerſale, vt quantum in ipſo eſt omnes credant. Nam etiam Ioannes dicit *vita erat*. Sed & prouidentiam eius manifeſtans iterum dicit, quoniam lumen eſt. *Per ipſum*, inquit, *mundationem faciens peccatorum noſtrorum*, ſedet in dextera maieſtatis in excelſis. Duo quædam in hoc loco ſignificat maiora, quòd de nobis curam gerit, vel quòd peccata noſtra mundauerit, & quoniam per ſeipſum hoc opus impleuerit. Et in multis locis inuenies eum in hoc maximè gloriari, non ſolùm quoniam conuerſi ſumus ad Deum, ſed etiam in eo quòd per filium fuerit iſtud effectum.] & item, Nullam autem imbecillitatem aliquid arbitror eo quòd dixit patrem indignaturum pro his quæ fuerit indigna perpeſſus. Hoc magis multæ patris circa filium dilectionis & honoris oſtenditur. qui enim indignatur pro eo, quomodo extraneus ab illo eſſe conicitur? Quod etiam in alio dicitur Pſalmo, *Qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos.*] Et iterum ipſe dixit, Eos autem qui me ſibi regnare noluerunt, adducite in conſpectu meo & interimite. Quia verè eius ſunt hæc verba, audi quid dicat & in alio loco, *Quotiens volui congregare filios tuos & noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* & iterum, *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.*] Et item, In hoc cernimur ſimiles Deo, ſi cunctos amabimus, diligamus etiam inimicos noſtros: non autem ſi ſigna vel miracula fecerimus. Nam & Deum ipſum admiramur quidem miracula facientem, ſed ampliùs admiramur miſerantem & longanimiter ſuſtinentem. Si igitur & in ipſo Deo illud ampliùs admirandum, quanto magis in homine?] Et item, Si enim patres veſtri, inquit, quia non ſperauerunt ſicut oportebat ſperare, hæc paſſi ſunt, multo ampliùs vos. Ad illos enim iſte ſermo factus eſt. Hodie namque, inquit, ſemper eſt donec conſtet mundus. propterea conſolamini vos ipſos per ſingulos dies vſquequo vocatur hodie. hoc eſt, ædificate inuicem, corrigite vos ipſos, ne contingant vobis ſimilia, ne obduretur quiſquam ex vobis decipiente peccato. Attendis quia infidelitas peccatum facit? Sicut enim infidelitas malignam vitam procreat, ſic etiam anima quando in profundum malorum venerit contemnit, contemnens autem neque credere patitur vt ſe timore liberet. Dixit namque, inquit, *Non videbit Dominus, neque intelliget.*] Et item, Quidam enim audientes amaricauerunt, ſed non omnes qui exie-

Pſal. 2. 4.

Luc. 13. 34.

Pſal 93. 7.

exierunt ex Ægypto per Moysem. Quibus autem iratus est quadraginta annis? nonne peccatoribus, quorum membra ceciderunt in eremo? Quibus autem iurauit quia non intrent in requiem eius, nisi infidelibus? & videmus quia non poterant intrare per infidelitatem.] & paulò pòst, Quorum obduratorum mentionem facit, nonne Iudæorum? Quod autem dicit, tale est, Audierunt & illi, inquit, sicut & nos audiuimus: sed nihil profuit illis. Non ergo putetis quia ex auditu tantùm prædicationis iuuamini, quia & illi audierunt, sed nihil vtilitatis habuere, quoniam non crediderunt. Caleph autem & Iesus, quia non consenserunt infidelibus, effugerunt pœnam quæ illis inlata est. Et inspice quàm mirabiliter. Non dixit non consenserunt, sed non contemperati sunt, hoc est sine seditione dissenserunt, illis omnibus vnam atque eandem sententiam habentibus.] Et item, *In die qua adprehendi manum eorum vt educerem eos de terra Ægypti, & ipsi non manserunt in testamento meo, & ego neglexi eos dicit Dominus.* Hier.31.32. Intuere à nobis primùm incipere mala. Ipsi, inquit, primi non manserunt. Ex nobis est negligentia.] & item, Prudentia autem carnis inimica est in Deum, legi autem Dei non subicitur, neque potest. Quid ergo, inquit, non hoc est crimen? Et valdè quidem crimen est. malus enim vsquequo est malus non subicitur quidem, mutari autem & fieri bonus potest. Abiciamus igitur intelligentias carnales. Quæ sunt autem carnalia? quæcumque corpus florere faciunt, & luxuriari, vitiant autem animam.] Ponunt autem quidam exemplum Apostoli dicentis de Esau, *Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quamuis eam cum lacrymis inquisisset*; Hebr.12.17. volentes ostendere quia non Deus omnes saluos vult fieri, etiamsi velint saluari. Vnde iste doctor in hoc eodem libro dicit, Quid hîc dicimus? num pœnitentiam Paulus excludit? nequaquam. Quomodo ergo dicit, quòd non inuenerit pœnitentiæ locum? Si enim culpauit semetipsum, si gemitibus magnis ingemuit, cur pœnitentiæ locum inuenire non meruit? Quoniam non erat pœnitentia illa. Sicut & tristitia Caïn non ex patientia descendebat, quod occisio fratris aperuit: sic etiam hîc non erant illa verba pœnitentiæ. Nam & hîc fratris occisione depalatur, quandoquidem, quantum ad eum attinuit, etiam ipse fratri suo Iacob intulit mortem. Nam sic dixit, *Appropinquant*, inquit, *dies passionis patris mei, & interficiam fratrem meum.* Gen.27.41. Non ergo valuerunt solæ lacrymæ pœnitentiam illi tribuere: & non dixit simpliciter quia per pœnitentiam quæsiuit, sed cum lacrymis inquisiuit pœnitentiæ locum & non inuenit. Quid ergo dicimus, nisi quia non pœnituit vt conuenit? Hoc est enim pœnitentia, vt congruenter geratur. Alioquin si pœnitentiam damnat Apostolus, quomodo iterum velut segnes admonet & hortatur? quomodo claudos effectos & remissos atque solutos, quod est ruinæ principium, vt erigantur inuitat? Mihi quidem videtur, quia significat aliquos inter illos adulte-

ros, quos tamen publicè nolebat arguere, sed fingit ignorantiam. postea verò si perstiterint, tunc iam conuenit increpare, ne si antè volueris arguere, impudendos & proteruos efficias. sicut etiam Moyses fecit circa Zambrium & Casbitidem. *Pœnitentiæ*, inquit, *locum non inuenit*. Potest & aliter intelligi, quia peccatum pœnitentia maius admisit. Sunt enim peccata pœnitentiam superantia: veluti si diceret, Non cadamus in insanabilem ruinam. Dum enim claudicat quisquis, facilè potest rectus vel sanus effici: si verò penitùs subuertatur, quid vlterius? Proinde necdum lapsis hæc loquitur, vt eos timore deprimeret. veluti si diceret, quia qui cecidit nullam consolationem mereri iam poterit. Et hîc quidem istos ne caderent aliter admonebat: in alio verò loco vbi iam eis qui ceciderant loquitur, ne
Gal.4.19. in desperationem deciderent, contraria dicit, *Filioli mei*, inquit, *quos iterum parturio donec reformetur Christus in vobis*. quibus alibi dice-
Gal 5.4. bat, *Qui in lege iustificamini à gratia excidistis*. Ecce ipse testatur quia ceciderant. Qui ergo stat & audit, quoniam qui ceciderit veniam non valet impetrare, validiùs stabit & cautiùs. Si verò & circa eum qui cecidit simili volueris vehementia, ad id redigitur vt nunquam possit adsurgere. Quali enim spe conuersionem vel quales fructus suscipit? Non solùm, inquit, lacrymas fudit, sed etiam exquisiuit. Et videtur quidem excludere pœnitentiam: sed cautiores eos & muneratiores reddit, ne ferantur pro omnibus ad ruinam. Quanticumque igitur non credunt esse gehennam, hæc in mentem reuocent: & quotquot existimant impunita remanere peccata, hæc considerantes adtendant, cur Esau veniam non potuit adipisci, quia videlicet non pœnituit vt debuit. Vis videre integram pœnitentiam? Aduerte Petrum, qualiter pœnituerit postquam negauerat Christum.
Matth.26. 75. Narrans namque nobis Euangelista eius historiam, *Et exiens*, inquit, *plorauit amarè*. Idcirco illi remissum est tam grande peccatum, quia sicut debuit pœnitentiam gessit. Etiam Iudas pœnituit, sed malè. laqueo namque se suspendit. Pœnituit etiam, sicut iam dixi, & Esau. magis autem iste neque pœnituit. Lacrymæ quippe illæ non erant pœnitentiæ, sed animi violenti & indignationis infernæ. quod ex eius operibus aperitur. Pœnituit & beatus Dauid, *Lauabo per singulas*
Psal.6.6.7. *noctes lectum meum, & in lacrymis stratum meum rigabo*. & peccatum, quod ante multum tempus admiserat, post tantos annos, tantásque generationes lugebat, veluti de recenti tempore perpetratum. Pœnitentem quippe non conuenit indignari, nec exasperare: quin potiùs continere, sicuti condemnatum & fiduciam non gerentem, & veluti quippe qui misericordia saluari desiderat.] Et item, Hæc quippe est causa omnium bonorum, si in nobis spiritalis gratia perseuerat. Hæc quippe nos ad omnia recto itinere reducit, sicut etiam quando ab ea excedimus perimus, & deserti efficimur omni bono. Non itaque eam repellamus. In nobis quippe est etiam vt permaneat

in nobis, vel vt discedat à nobis. Illud enim fit quando cælestia meditamur, hoc autem quando ad sæcularia declinamus.] Item in Homilia prima Psalmi L. Propterea scribo, vt & vulnus & medicamenta vniuersi cognoscant. non timeo confusionem, quia meam salutem desidero. Sic & Paulus facit. concessa sibi peccata publicat dicens, *Gratias ago qui me confortauit Christo, quia fidelem me existimauit, qui priùs fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, & nunc fidelem me fecit.* Propterea, inquit, memetipsum publico, vt si quis est blasphemus & iniuriosus, & multis obnoxius malis, non desperet salutem. Tantum est vt recedat à malis & faciat bona, & habeat spem salutis, quia nolo mortem peccatoris, dicit Dominus, tantùm vt conuertatur & viuat.] Item in Homilia de Cananæa, *Transiens*, inquit, *Iesus vidit Matthæum sedentem in teloneo, & dixit ei sequere me.* O virtus sermonis! quasi quidam introiit hamus, & captiuum militem fecit, & ex luto aurum est operatus. Venit vncinus, & statim exsurgens secutus est eum. In profundo malignitatis erat, & vsque ad verticem virtutis conscendit, vt nobis neminem desperare debere salutem doceret, quia naturalis malignitas non est. Liberi quippe arbitrij nos creauit Deus, vt voluntate nostra cum adiutorio Dei quod volumus faciamus. Si publicanus es, potes fieri Euangelista. Si blasphemus es, potes fieri Apostolus. Si latro es, potes paradisi colonus effici. Si magus es, poteris adorare. Non est vlla malitia, quæ pœnitentia non soluatur. Et ideo tanquam principia malignitatum elegit Christus, vt nemo vsque in finem semetipsum despiciat. Noli mihi dicere periui, quia iam medicum habes satis fortiorem te, & potentiorem quàm infirmitas tua est. Medicum habes voluntatem tuam, si volueris emendantem, & potentem, & cupientem.] Item in Homilia de Turture, Oritur Sol & occidit Sol, & ad locum suũ reuertitur. Ortus est enim nobis Sol iustitiæ Christus, de sancta Maria secundùm carnem genitus. oriens quippe nomen illi. Occidit verò, quando post crucem ad inferna descendit. Oritur Sol, & occidit Sol, & ad locum suum reuertitur, ipso dicente, *Cùm exaltatus fuero, vniuersos traham ad me.* De hoc Sole iustitiæ & Esaias pronuntiat dicens, *In diebus illis orietur Sol iustitiæ, & sanitas erit in pennis eius.* Veniente enim Sole iustitiæ Christo, ad tactum fimbriæ vestimenti eius fons profluuij sanguinis exsiccatus est. Nigra sum & speciosa filia Hierusalem. Si qua hîc peccatis anima denigrata, ne timeat, tantummodò pœnitentiam agat & dicat, Nigra sum ego, & decora. Et si in nouissimo spiritu est, &, vt ita dicam, si in extremo halitu positus, ne formidet, tantùm cum fletu pœniteat, & compuncto confiteatur corde. Ad vesperum enim demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Imitare namque Ezechiam regem, & sequentia.] Et in libro de Reparatione lapsi, Intuere denique vel in principiis Hieremiæ quæ referuntur de Deo, vel apud reliquos Prophetas. quomodo etiam cùm despicere-

1.Tim.1.12.
Matth.9.9.
Ioan 12.32.
Malac.4.2.

tur & contemneretur à populo, tamen rursus reuertebatur ad eos, & amore eorum constrictus, sectabatur eos etiam auersos à se. Et hoc est, quod ipse Dominus in Euangeliis indicat cùm dicit, *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas & lapidas missos ad te. quotiens volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alis suis, & noluisti?* Sed & Paulus dicit ad Corinthios scribens, quoniam *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*, non reputans eis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo enim legatione fungimur, sicut Deo deprecante per nos, rogamus pro Christo reconciliamini Deo. Hæc etiam ad nos dici putemus. Non solùm enim infidelitas, sed & vitæ contaminatio, execrabiles istas inimicitias facit inter Deum & hominem. Sic enim Apostolus dicit, quia *sapientia carnis inimica est Deo*. Age ergo, destruamus hunc inimicitiarum parietem, & viam nobis reconciliationis faciamus ad Deum, vt iterum efficiamur ei amabiles & concupiscibiles.] & post aliquanta, Nos autem, qui certi sumus de fine, & manifestè nouimus, quia si nolumus, neque naufragia animæ, neque damna poterimus incurrere, quomodo non arripimus denuo priora exercitia, & negotia quæ negligenter amisimus reparamus, sed iacemus resupini & desides, & manus otiosas plicamus ad pectus, & vtinam otiosas, & non operantes in perniciem nostrî, quod est vtique euidentis insaniæ?] & item, Nam si propterea nos fecisset Deus vt puniret, bene desperares & dubitares de salute tua. Si verò propter bonitatem suam tantummodò nos fecit, vt æternis eius bonis & muneribus fruamur, atque quæ agit ab initio sæculi vsque ad præsens tempus, propterea agit, & propterea monet, vt nos misericordia sua saluet, quæ vltra nobis desperandi, quæ ambigendi causa superet?] Et post paululum, ostendens quàm amabiliter conuersionem suscipiat peccatoris dicit, Quis dabit cor eorum ita esse in eis, vt timeant me & custodiant mandata mea omnibus diebus vitæ suæ, vt bene eis fiat & filiis eorum vsque in sæculum? Sed & Moyses, docere populum volens quid Deus requirat ab omnibus, ita dicit, *Et nunc Israel quid Dominus Deus tuus poscit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & incedas in omnibus viis eius, vt diligas eum ex toto corde tuo & ex tota anima tua?* Deus verò, qui cupit diligi à nobis, & omnia facit pro hoc, & nec vnigenito suo parcit pro salute nostra & caritate, & qui optat, vt ita dicam, vt quocumque pacto & quandocumque reconciliemur ei, quomodo pœnitentes nos & conuersos ad se non libenter suscipiet & amabit vt filios?] & cetera, quæ pleniùs & latiùs in præfatis suis dictis lector quilibet poterit inuenire. Sed & in Commento Euangelij Matthæi dicit, *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur.* Omnia futura antè prospiciens Dominus præuidit etiam ruinam ciuitatis illius, & plagam quæ à Romanis ventura fuerat super populum illum. Ideo extollens lamentum lugebat eum di-

Matth. 23. 37.
2.Cor.5.19.
Rom.8.7.
Deut.10.12
Matth. 23. 37.

cens, *Hierusalem, Hierusalem.* Recordabatur quidem sanguinem sanctorum suorum qui effusus erat ab illis, & qui adhuc postmodum fuerat effundendus. Sed non tantùm dolebat de iniuria sanctorum suorum, sciens qualem illis gloriam præparauerat pro morte carnali: sed de illorum interitu flebat, & in illo peiora. Sicut enim benefacientes non Deo præstamus, sed nobis, Deus autem gaudet non de suo lucro, sed de nostra salute: sic peccantes non Deo nocemus sed nobis, Deus autem tristatur non de sua iniuria, sed de nostra perditione. Sicut rex benignus, audiens criminosas personas, lege quidem ipse mortis sententiam dictat aduersus eos: tamen misericordia instigante lacrymas fundit super ipsos, & vult eos adiuuare, & non potest, contradicente sibi iustitia. Quoniam misericordia tunc est vera misericordia, si sic facta fuerit vt iustitia per eam non condemnetur. Si autem contempta iustitia misericordia obseruetur, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas. Nam & iustitia non est vera iustitia, nisi habuerit in se misericordiam. Iustitia sine misericordia non est iustitia, sed crudelitas: sic & misericordia sine iustitia non est misericordia, sed fatuitas. Sic & Dominus ipse quidem mortis sententiam dictabat super Iudæos dicens, *Ecce ego mitto* Matth. 23. 34.
ad vos Prophetas, & ex ipsis occidetis, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, & ipse eos miserabili lamentatione plangebat dicens, *Hierusalem, Hierusalem.* Nam Deus inuitus compellitur cum magno dolore peccatores condemnare. Non enim sic dolet, quia ipse ab eis offenditur, sed quia quasi violenter cogitur perdere aliquem qui omnes cupit saluare. Nam quemadmodum in vobis contra naturam est benefacere? Sed dicet aliquis, Cùm in potestate habeat Deus perdere & saluare, quis eum inuitum compellit condemnare si non vult? Tu qui non desideras misericordiam Dei. Nam sicut qui desideranti misericordiam denegat crudelis est, sic qui non desideranti misericordiam præstat iniustus est. Sed dicis, Quis est homo qui non desiderat misericordiam Dei? Tu qui permanes in peccatis. Desiderare est autem misericordiam Dei, conuerti ad Deum. Ille enim desiderat misericordiam Dei, qui timet iram eius. Non desiderat misericordiam Dei sed contemnit, qui non conuertitur ad Deum qui fecit eum. *Hierusalem, Hierusalem.* Quæ vsque nunc luctata es contra misericordiam meam tuis peccatis, nunc autem iam superasti. Volo enim in te misereri, sed vires misericordiæ faciendæ non habeo; nec possum te ampliùs sufferre. Incessabilibus enim iniquitatibus tuis misericordia mea quasi iam lassata proposito suo defecit. *Quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur.* Misi ad te Esaiam & serrasti eum: misi ad te Hieremiam, & lapidasti eum: misi Ezechiel, & tractum per lapidem excerebrasti eum. Quomodo saneris qui nullum ad te medicum venire permittis? quomodo cures infirmitatem tuam qui omnem medicinam conculcas? Sanctis meis

non peperci, vt tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi ne tuam mortem viderem. Omnes medici ſpiritales in te defecerunt, & tu curata non es. inſanabilis paſſio tua vicit artem diuinam. Si de morte tua gauiſus fuiſſem, nunquam ad te miſiſſem prophetas. Si te perdere voluiſſem, nunquam ad te ipſe veniſſem. Ego tibi quid faciam, ſi tu ipſa viuere non vis? Quotiens volui congregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos, & noluiſti? Cùm te in Ægypto quaſi ſanguinarius accipiter ſequebatur Pharao, miſi ſuper te Moyſem & Aaron, quaſi duas molliſſimas pennas miſericordiæ. Liberatos vos de vnguibus eius rapui in deſertum, & noluiſtis, facientes vobis vitulum in Choreb, vt ſeruiretis potiùs idolo mortuo, quàm Deo viuenti. Quotiens volui congregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos, & noluiſti? Percurrere ſi vis in iudicium, quotiens peccauerunt, & tradidit illos Deus, & iterum liberauit.]

Et sanctvs Theophilvs Alexandrinus Epiſcopus, Cuius rei teſtis eſt ille qui loquitur, *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt.* & Prophetæ Chriſti auxilium deprecantes, *Domine, inclina cælos & deſcende.* non vt mutaret loca, ſed propter ſalutem noſtram carnem humanæ fragilitatis adſumeret.

Pſal.13.3. Pſal.143.5.

Et sanctvs Hieronymvs, Hebraïcæ, Græcæ, & Latinæ linguæ peritiſſimus, qui vt dicitur nucem iuxta nucleum frangens, medullas & ipſa viſcera ſcripturæ ſanctæ inueſtigando, Domino inſpirante penetrare promeruit, in expoſitione Ezechielis prophetæ ita dicit, *Numquid voluntatis meæ eſt mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis ſuis & viuat?* Ergo Domini voluntatis eſt omnes ſaluos fieri, & ad notitiam veritatis venire. Vbicumque autem Dei videtur ſeuera & truculenta ſententia, non homines ſed peccata condemnat.] Et item ſuprà, Ad eos ſermo fit qui volunt agere pœnitentiam, & iuſtitia peccata delere, vt cum fiducia conuertantur, & pleno animo agant pœnitentiam. Hîc autem ad eos loquitur, qui magnitudine peccatorum, immo impietatum ſuarum, deſperant ſalutem.] & poſt pauca, Quibus reſpondet Deus, non velle ſe mortem impij, ſed vt reuertatur & viuat. Atque vt ſciamus qui ſint impij ad quos loquitur, ſequens ſermo demonſtrat, *Quare moriemini domus Iſrael?* Vita autem & mors in hoc loco non hæc ſignificatur, qua omnes communi cum beſtiis lege naturæ vel viuimus, vel morte diſſoluimur: ſed illa de qua ſcriptum eſt, *Placebo Domino in regione viuentium.* & *anima quæ peccauerit ipſa morietur.* & à ſpeciali commonitione, qua Iſrael domui loquebatur, ad generalem tranſit diſputationem, quòd & iuſtum præteritæ non saluent iuſtitiæ, ſi nouis ſceleribus fuerit occupatus, & peccatorem vel impium antiqua peccata non perdant, ſi operibus iuſtitiæ veteres emendarit errores, Deúmque non præterita in vtroque iudicare, ſed præſentia. Si dixero, inquit, iuſto vita viues, & ei præmia iuſti-

Ezech.18.23. Ezech.21.31. Pſal.114.9. Ezech.18.10.

tiæ pollicitus fuero, confisúsque ille peccauerit, omnes iustitiæ eius pristinæ obliuioni tradentur, in præsenti iniquitate morietur. Nec mea est mutata sententia, cùm non possim in eodem homine peccatori reddere quod iusto promiseram. Econtrariò, si peccatori & impio fuero comminatus, & dixero adhuc tres dies & Niniue subuertetur, & ille egerit pœnitentiam, bonísque operibus emendarit errorem, in mandatis vitæ ambulet, nec faciat quicquam iniustum, nonne habebit vitam, cui est Christus viuere, & nequaquam mori? Comminatio peccatoris iustum punire non debeat.] Et in Osee Propheta, *Cùm sanare vellem Israel*. Ego qui malo pœnitentiam peccatoris quàm mortem, & postea loquor in Euangelio *non indigent sani medico, sed hi qui malè habent*, vulnera populi mei sanare conatus sum. Et cùm hæc omni arte tractarem, vt miserabilis populus curaretur, subitò extitit Hieroboam de tribu Ephraim, qui vitulos aureos faceret, & malitia Samariæ reuelata est. Et est sensus, Cùm vellem vetera populi mei peccata delere propter antiquam idololatriam, Ephraim & Samaria noua idola repererunt. Sed & hoc dici potest, quòd Domino Saluatore, post effusionem sanguinis sui, & Ecclesiam tam de Iudæis quàm de Gentibus congregatam, volente populi peccata sanare, & eos ad pœnitentiam reducere, subitò Ephraim, qui vbertatem falsorum dogmatum repromittunt, & populus Samariæ, qui se dicit Dei præcepta seruare, surrexerunt & operati sunt idolum falsorum dogmatum, & per illos ingressus est fur & latro diabolus in Ecclesiam, siue ipsa doctrina hæreticorum ingressa est quasi fur & latrunculus. De quibus & Saluator dicit in Euangelio, *Omnes qui venerunt fures fuerunt & latrones.*] Item, *Non sunt reuersi ad Dominum Deum suum, & non quæsierunt in omnibus his.* Quòd si reuersi fuissent ad Dominum, audissent vtique per Hieremiam loquentem Dominum, *Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos.* Et cùm tanta fecerint, non quæsierunt eum quem suo vitio perdiderunt. Item, *Circumdedit me in mendacio Ephraim.* Quòd & Ephraim & domus Israel & Iuda circumdederint Deum in mendacio & impietate, & tantæ clementiæ sit Deus, vt non eis abscindat spem salutis, sed ignoscat illis, & paratus sit vocare populum sanctum & populum Dei, qui nunc impietate peruersus est. Iuxta tropologiam quoque, velle Dominum & hæreticos saluari, & Ecclesiasticos peccatores, & omnes suo vocabulo nuncupari.] Et item, *Sanabo contritiones eorum.* Hoc tam ad hæreticos & Iudæos, quàm ad Gentes & ad omne dogma peruersum referri potest, vt cùm egerint pœnitentiam veniam consequantur.] Item in prophetia Amos, *Super tribus sceleribus Gazæ.* Hoc est ergo quod dicit, Expectaui multo tempore vt agerent pœnitentiam, & ideo nolui punire peccantes, vt aliquando conuersi reciperent sanitatem.] & item, *Non faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit.* Et nota quòd clemens & benignus Deus semper futura præ-

Osee.7.1. Luc.5.31. Ioan.14.8. Osee 7.10. Osee 11.12. Osee 14.5. Amos 1.6. Amos 3.7.

nuntiat, ne cogatur inferre supplicia. Qui autem prædicit, non vult punire peccantes.] & item, *Iurauit Dominus in superbiam Iacob*, Vt qui
Amos 8.7. egerit pœnitentiam, *ascendat cum fluuio ascendente*: qui autem perseuerauerit in delictis, *descendat sicut fluuius Ægypti*, & ingressus mare absorbeatur. Ac per hoc ostendit superbiam Iacob, contra quam
Hier. 18.8. iurat Deus, æternis suppliciis deuorandam.] Et item, *Si conuersa fuerit gens illa à malis suis, & ego agam pœnitentiam de his quæ cogitaueram facere ei.* Non ergo Deus mutatur, qui semper est immutabilis: sed nos cùm nostram conuersationem mutamus, sæuit, irascitur, comminatur, & dicit se inlaturum esse supplicia. Si agamus pœnitentiam, ipsum quoque suæ pœnitebit sententiæ.] Et item
Ionæ 4.2. in prophetia Ionæ, *Misericors enim & miserator Dominus, patiens & multæ miserationis.* tamen eos qui custodiunt vanitates non relinquit, non detestatur, sed expectat vt redeant. Illi verò tantam misericordiam, & vltrò se offerentem, sponte propria derelinquunt.] Et item,
Ionæ 4.1. *Afflictus est Ionas.* Pulchrè autem dolens, quod interpretatur Ionas, affligitur dolore, & tristis est anima eius ad mortem: quia ne periret populus Iudæorum, quantum in se fuit, multa Christus perpessus est.] Et item, Confidenter respondit & dixit, *Bene irascor ego*, vel contristor *vsque ad mortem.* Non enim sic volui saluare alios vt perirent alij, non sic alienos lucrifacere, vt meos perderem. Et reuera vsque ad præsentem diem Christus plangit Hierusalem, & plangit vsque ad mortem, non suam sed Iudæorum, vt moriantur negantes, & resurgant Dei filium confitentes.] Et in Michæa propheta, *Ante faciem eorum diuiserunt.* Quia Angeli, siue pater, & filius,
Mich. 2.13. & Spiritus sanctus, diuiserunt quod videbatur obstare, & fecerunt viam volentibus ingredi.] Et item, *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bo-*
Mich. 6.8. *num.* Quia dubitas, ô popule Israel, immo vniuersum hominum genus, (neque enim loquor ad populum Iudæorum, sed generaliter ad omnem hominem,) quomodo pro peccatis tuis possis placare Deum, si nec habes victimas, quibus tua compensetur impietas, ego respondebo tibi, quid quærat Deus.] Et item idem in Commento Epistolæ ad Ephesios, Nos homines pleraque volumus facere consilio, sed nequaquam sequitur effectus. illi autem, scilicet Deo, nullus resistere potest, quin omnia quæ voluerit faciat. Vult autem ea quæ sunt plena rationis atque consilij. vult saluari omnes, & in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propria voluntate saluatur, liberi enim arbitrij sumus, vult nos bonum velle, vt cùm voluerimus, velit in nobis & ipse suum implere consilium.] Et item, *Noli-*
Ephes. 4.30 *te contristare Spiritum sanctum Dei.* Mœror sancti Spiritus sic intelligendus, quomodo ira Dei, & somnus, & ceteræ in humanam similitudinem passiones. Non quo contristetur Spiritus, & vllam perturbationem diuinitas sentiat: sed quo ex verbis nostris Dei discamus affectus, quòd mœreat quotienscumque peccamus, & defleat peccatores.

catores. Nam & Saluator in corpore constitutus fleuit Hierusalem, & omne hominum genus in Propheta deplorat dicens, *Heu mihi anima quia periit reuerens à terra, & qui corrigat inter homines non est. omnes in sanguine iudicantur.* Et item in Homilia vndecima Euangelij secundùm Lucam, *Hæc fuit descriptio prima à Præside Syriæ Cyrino.* O Euangelista, videris significare, quia in totius orbis professione describi oportuerit & Christum, vt cum omnibus scriptus sanctificaret omnes, & cum orbe relatus in censum, communionem suî præberet orbi, vt post hanc descriptionem, describeret quoque ex orbe secum in libro viuentium, & quicumque credidissent in eo, postea cum sanctis illius scriberentur in cælis.] Et in duodecima, Quamobrem Angelus descendit de cælo, & ait, *Adnuntio vobis gaudium magnum*, & reliqua. Puto & de vniuersis hominibus generaliter debere credi. Vnicuique duo adsistunt Angeli, alter iustitiæ, alter iniquitatis. Si bona fuerint in corde nostro, quin nobis loquatur Angelus Domini. sin verò mala fuerint in corde nostro versata, loquitur nobis Angelus diaboli. Sic & in singulis prouinciis.] Item in tertia decima, Cùm fecissent omnia, quin Angeli, quæ in suis viribus erant, vt sanarentur homines, & noluissent illi recipere sanitatem, cernunt eum qui sanare potuit glorificantes. Item in decima quinta, Videns Simeon paruulum à se gestari, qui ad vinctos venerat resoluendos, séque ipsum nodis corporis liberandum, sciens neminem posse de claustro corporis quempiam emittere cum spe futuræ vitæ, nisi eum quem brachiis continebat. Vnde & ad eum loquitur, *Nunc dimittis seruum tuum in pace.* Hoc autem non solùm de Simeone, sed de omni humano genere sentiendum est. Si quis è carcere vinctorum domo dimittitur, vt ad Christum vadat, sumat Iesum in manibus, & circumdet eum brachiis suis, totum habeat in sinu suo, & tunc exultans poterit ire quò desiderat.] Et item in vigesima prima, Dicendum est baptismo Iesu cælum fuisse reseratum, & ad dispensationem remissionis peccatorum, non illius qui peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius, sed ad totius mundi, apertos esse cælos, & Spiritum sanctum descendisse. Et postquam Dominus ascendit, & in excelsum captiuam duxit captiuitatem, tribuit ita nobis spiritum qui à se venerat. quem quidem & dedit resurrectionis tempore dicens, *Accipite Spiritum sanctum.*] Hæc de sancto Hieronymo testimonia data sufficiant. quia si omnia quæ colligi possunt, & de omnibus illius libris quos habemus testimonia posuerimus, non solùm sufficientiam, sed sufficientiæ modum excedent.

Mich.7.2. Luc.2.2. Luc.2.10. Luc.2.25.

ET SANCTVS CYRILLVS ad Nestorium. Itaque is qui ante sæcula omnia est natus ex patre, etiam ex muliere carnaliter dicitur procreatus, non quia diuina ipsius natura de Virgine sumpsit exordium, nec quòd propter seipsam opus habuit secundò nasci post illam natiui- Epist.11.

tatem quam habebat ex patre. Est enim ineptum & stultum hoc dicere, quòd is qui ante omnia sæcula est consempiternus patri, secundæ regenerationis eguerit vt esse inciperet. Sed quia propter nos, & propter nostram salutem naturam sibi copulauit humanam, & processit ex muliere, idcirco dicitur natus esse carnaliter.

SANCTVS AVGVSTINVS, vir sagacissimus atque eruditissimus, qui contra hæreticos hæc verba Apostoli, quibus dicit omnes homines Deum velle saluari, multoties & multipliciter exposuit, & in libro Enchiridion hinc plura locutus est. Sed & in libris contra Iulianum, & de Correptione & Gratia, & de Prædestinatione sanctorum, ac Bono perseuerantiæ, hanc sententiam sæpe reuoluit. Vnde
Cap.33. & expressiùs atque calcatiùs in libro de Spiritu & littera ita dicit, Rursus metuendum est, ne infideles atque impij non immeritò se veluti iustè excusare videantur, ideo non credidisse, quòd dare illis Deus
Philip.2.13. istam noluit voluntatem. Nam illud quod dictum est, *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate,* gratia iam est, quam fides impetrat vt possint esse hominis opera bona, quæ operatur fides per dilectionem, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Sed credimus vt impetremus hanc gratiam, & vtique voluntate credimus. De hac quæretur vnde sit nobis. Si natura, quare non omnibus, cùm sit idem Deus omnium creator: si dono Dei, etiam hoc quare non omnibus, cùm omnes homines velit saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Priùs igitur illud dicamus, & videamus vtrum huic satisfaciat quæstioni, quòd liberum arbitrium, naturaliter attributum à creatore animæ rationali, illa media vis est, quæ vel intendi ad finem, vel inclinari ad infidelitatem potest. Et ideo nec istam voluntatem, qua credit Deo, dici potest homo habere quam non acceperit: quandoquidem vocante Deo surgit de libero arbitrio, quod naturaliter cùm crearetur accepit. Vult autem Deus omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. non sic tamen, vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel malè vtentes iustissimè iudicentur. Quod cùm fit, infideles quidem contra Dei voluntatem faciunt cùm eius Euangelio non credunt. nec ideo tamen eam vincunt, verùm seipsos fraudant magno & summo bono, malísque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem eius, cuius in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper inuicta est. Vinceretur autem, si non inueniret quid de contemptoribus faceret, aut vllo modo possent euadere quod de talibus ille constituit. Qui enim dicit, verbi gratia, volo vt hi omnes serui mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur, ita vt quisquis eorum hoc noluerit, in pistrino semper molat: videtur quidem quicumque contempserit, contra voluntatem domini sui facere, sed tunc eam vincet, si & pistrinum contemnens effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei

poteſtate. Vnde ſcriptum eſt, *Semel locutus eſt Deus*, hoc eſt incommutabiliter. quanquam & de vnico verbo poſſit intelligi. Deinde ſubiungens quid incommutabiliter ſit locutus, *Duo hæc*, inquit, *audiui, quoniam poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, qui reddis vnicuique ſecundùm opera ſua.* Ille igitur reus erit ad damnationem ſub poteſtate eius, qui contempſerit ad credendum miſericordiam eius. Quiſquis autem crediderit ei, qui ſe à peccatis omnibus abſoluendum, & ab omnibus vitiis ſanandum, & calore ac lumine eius accendendum inluminandúmque non contempſerit, habebit ex eius gratia opera bona, ex quibus etiam ſecundùm corpus à mortis corruptione redimatur, coronetur, boníſque ſatietur, non temporalibus, ſed æternis, ſupra quàm petimus & intelligimus. Hæc diſputatio, ſi quæſtioni illi ſoluendæ ſufficit, ſufficiat. Si autem reſpondetur, cauendum eſſe ne quiſquam Deo tribuendum putet peccatum quod admittitur per liberum arbitrium, ſi in eo quod dicitur, *Quid habes quod non accepiſti*, propterea etiam voluntas qua credimus dono Dei tribuitur, quia de libero exiſtit arbitrio, quod cùm crearemur accepimus: attendat & videat non ideo tantùm iſtam voluntatẽ diuino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio eſt, quod nobis naturaliter concreatum eſt, verùm etiam quòd viſorum ſuaſionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus, ſiue extrinſecùs per euangelicas exhortationes, vbi & mandata legis aliquid agunt, ſi ad hoc admonent hominem infirmitatis ſuæ, vt ad gratiam iuſtificantem credendo confugiat: ſiue intrinſecùs, vbi nemo habet in poteſtate quid ei veniat in mentem, ſed conſentire vel diſſentire propriæ voluntatis eſt. His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali vt ei credat, neque enim credere poteſt quod libet libero arbitrio, ſi nulla ſit ſuaſio vel vocatio cui credat, profectò & ipſum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia eius præuenit nos. Conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, ſicut diximus, propriæ voluntatis eſt. Quæ res non ſolùm non infirmat quod dictum eſt, *Quid enim habes quod non accepiſti*, verùm etiam confirmat. Accipere quippe & habere anima non poteſt dona, de quibus hoc audit, niſi conſentiendo: ac per hoc quid habeat & quid accipiat Dei eſt: accipere autem & habere, vtique accipientis & habentis eſt. Iam ſi ad illam profunditatem ſcrutandam quiſquam nos coartet, cur illi ita ſuadeatur vt perſuadeatur, illi autem non ita, duo ſola occurrunt interim quæ reſpondere mihi placeat, *O altitudo diuitiarum!* & *Numquid iniquitas apud Deum?* Cui reſponſio iſta diſplicet, quærat doctiores, ſed caueat ne inueniat præſumptores.] Et in libro v. contra Iulianum, An oblitus es quod idem ipſe doctor ait, *Ne fortè det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis?* Sed iudicia eius ſicut multa abyſſus. Nos certè, ſi eos in quos nobis poteſtas eſt ante oculos noſtros perpetrare ſcelera permittamus, rei

Pſal. 61. 12.

Cap. 34.

Cap. 3.

2. Tim. 2. 25

cum ipsis erimus. Quam verò innumerabilia ille permittit fieri ante oculos suos, quæ vtique si noluisset, nulla ratione permitteret? & tamẽ
Cap.26. iustus & bonus est, & quòd præbendo patientiam dat locum pœnitentiæ nolens aliquem perire.] Et in libro de Catechizandis rudibus, in quo qualitercumque hanc sententiam contra hæreticos exposuerit, quomodò imbuendis ad fidem tradenda sit, & imbutis tenenda sit, euidenter ostendit dicens, Verè, frater, illa magna & vera beatitudo est, quæ in futuro sæculo sanctis promittitur. Omnia verò visibilia transeunt, & omnis huius sæculi pompa, & deliciæ, & curiositas interibunt, & secum ad interitum trahunt amatores suos. A quo interitu, hoc est pœnis sempiternis, Deus misericors volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistant misericordiæ Creatoris sui, misit vnigenitum filium suum, hoc est, Verbum suum æquale sibi, per quod condidit omnia, & manens quidem in diuinitate sua, & non recedens à patre, nec in aliquo mutatus, assumendo tamen hominem, & in carne mortali hominibus apparendo, venit ad homines, vt quemadmodum per vnum hominem, qui primus factus est, id est Adam, mors intrauit in genus humanum, quia consensit mulieri suæ seductæ à diabolo, vt præceptum Dei transgrederentur: sic per vnum hominem, qui etiam Deus est Dei filius, Iesum Christum, deletis omnibus peccatis præteritis, credentes in eum omnes in æternam vitam ingrederentur.] & in libro de Bono per-
Cap.23. seuerantiæ. Atque vtinam tardi corde & infirmi, qui non possunt scripturas vel earum expositiones intelligere, sic audirent vel non audirent in hac quæstione disputationes nostras, vt magis intuerentur orationes suas, quas semper habuit & habebit Ecclesia ab exordiis suis, do-
Cap.24. nec finiatur hoc sæculum. De hac enim re, quam nunc aduersus nouos hæreticos, non commemorare tantùm, sed planè tueri & defensare compellimur, nunquam tacuit in precibus suis, etsi aliquando in sermonibus exerendam, nullo vrgente aduersario, non putauit. Quando enim non oratum est in Ecclesia pro infidelibus, atque inimicis eius vt crederent? quando fidelis quisquam amicum, proximum, coniugem habuit infidelem, & non ei petiuit à Domino mentem obedientem in Christiana fide? Quis autem sibi vnquam non orauit, vt in Domino permaneret? aut quis sacerdotem super infideles Dominum inuocantem, si quando dixit, Da illis, Domine, in te sperare vsque in finem, non solùm voce ausus est, sed saltem cogitatione reprehendere, ac non potiùs super eius talem benedictionem, & ore credente, & corde confitente, respondit Amen?] Ecce quomodo sanctus Augustinus consentit & confirmat quod sanctus dixerat Cælestinus, Legem credendi lex statuat supplicandi. Cur autem non omnes saluentur cùm omnes Deus saluos fieri velit, ipse in libro de
Cap.6. Prædestinatione sanctorum dicit, Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt. Volunt ergo isti credere, nolunt

autem illi. quis hoc ignoret? quis hoc neget? Sed cùm in aliis præparetur, in aliis non præparetur voluntas à Domino, discernendum est vtique, quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio. Quod quærebat Israel, ait Apostolus, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est, ceteri verò excæcati sunt, sicut scriptum est, *Dedit illis* Esa. 6.
Deus spiritum compunctionis. oculos vt non videant, & aures vt non audiant Rom. 11. 8.
vsque in hodiernum diem. Et Dauid dicit, *Fiat mensa eorum in laqueum, &* Psal. 68. 23.
in retributionem, & in scandalum illis. obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Ecce misericordia & iudiciũ, misericordia in electione quæ consecuta est iustitiam Dei, iudicium verò in ceteros qui excæcati sunt: & tamen illi quia voluerunt crediderunt, illi quia noluerunt non crediderunt. Misericordia igitur & iudicium in ipsis voluntatibus facta est.] & item, Est ergo in malorum potestate peccare. vt autem peccando hoc vel hoc illa mala faciant, non est in eorum potestate, sed Dei diuidentis tenebras, & ordinantis eas, vt hinc etiam quòd faciunt contra Dei voluntatem, non impleatur nisi voluntas Dei.] Et in libro de Bono perseuerantiæ, Petimus ne in- Cap. 6.
feramur in tentationem. & si exaudimur, vtique non fit, quia Deus non permittit vt fiat. nihil enim fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri ipse permittit.] Et in libro de Prædestinatione gratiæ, Quæstionis Cap. 2.
eius, quantum donante Domino possumus, occulta rimemur, quam B. Apostolus Paulus diuersis locis, non parum etiam discrepantibus verbis, studiosis proponit scrutatoribus, eísque per ipsam loquitur veritatem. Sententiam siquidem, in Dei gratiæ præcedentis latissima & robustissima disputatione confectam, ita concludens ait, *Ergo cui vult miseretur, & quem vult obdurat:* cùm in alia epistola de diuina beneuolentia ipse sic dicat, *Qui vult omnes homines saluos fieri, & in* 1. Tim. 2. 4.
agnitionem veritatis venire. Occurrit enim, cur pereant ex his aliqui, cùm omnipotens omnes saluos fieri velit, & in agnitionem veritatis venire: deinde quare rursum indurat alios, misertus aliorum, aut quo modo velit omnes saluos fieri homines, cùm ipse nonnullos ne saluentur induret. Hoc quantum ad humanam iustitiam videtur iniustum. Sed quis ita desipiat, vel potiùs quis ita blasphemet, vt dicat de iustitia Dei lege humanæ iustitiæ disputandum? Quæ profectò si iustitiæ Dei aduersatur, iniusta est. Ab illo enim qui summè iustus est, omne quod qualitercumque iustum est, manare manifestum est. Quis ergo erit, qui incommutabiliter manentem, & omnia quæ sunt condentem, regentem, atque seruantem, Dei sapientiam humanæ sapientiæ pendat arbitrio, de qua idem Apostolus dicit, quia *sapientia carnis inimica est Deo,* & alibi, *sapientia huius mundi* Rom. 8. 7.
stultitia est apud Deum? Non est ergo de illa maiestate diuinæ sapien- 1. Cor. 3. 19.
tiæ humanæ vanitatis arbitrio disputandum.] & paulò pòst, Quem Cap. 3.
ergo mouet hæc in diuinæ gloriæ dispensatione diuersitas, & iniustum putat negari alteri quod alter acceperit, intelligat quemadmo-

Psal.24. dum diuinitus dixerit Psalmista, *Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas*, atque cognoscat tali Deum res humanas agitare iudicio, vt debitas pœnas aut iustè reddat, aut misericorditer donet.] & paulo
Rom.5.12. infrà. *Per vnum hominem*, inquit, *peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Mors intrare non potuit nisi intrante peccato: & quoniam mors non naturæ conditio, sed pœna peccati est, sequatur necesse est pœna peccatum.] & post pauca, Quoniam in ipso omnes, quin primo homine, sicut ait Apostolus, peccauerunt, & ipsa iam in principio vnde descendimus massa damnata est, nullus de duritia sua, nullus de pœna conqueri audeat, quæ etiam non existentibus peccatis propriis, sola nascendi conditione debetur. Quod verò Deus aliis gratuita vocatione conuersis misericordiam largitur indebitam, non ad dispensatoris iniustitiam, sed ad donantis misericordissimam largita-
Cap.4. tem veritatis ratione referendum est.] & item post pauca, Itaque ex
Rom.9.18. superiore huius parte sententiæ, qua dicit *cui vult miseretur*, puto quòd nullus nisi indignus misericordia audeat disputare. Quod verò sequitur, *quem vult indurat*, ibi paululum humanæ mentis intentio verbi nouitate confunditur. Sed non ita intelligendum est, quasi Deus in homine ipsam quæ non esset duritiam cordis operetur. Quid est enim aliud duritia, quàm Dei obuiare mandatis? Vnde illud beatus Ste-
Act.7.51. phanus dicebat ad populum, *Dura ceruice, & non circumciso corde & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis.* Quam qui à Deo fieri putat, propterea quòd dictum est *quem vult indurat*, ipsum præuaricationis intueatur exordium, & Deo donante mandatum, per quod transgressionis culpam in corde fuerit operatus adtendat. quamuis ne ab ipso quidem, si negaret adsensum, potuit tentatore compelli. Ergo quicquid post illam præuaricationem natus supplicij homo patitur, iustè reddi, meritóque fateatur. Indurare enim dicitur Deus eum, quem mollire noluerit, sic etiam ex-
Cap.6. cæcare dicendus est eum, quem inluminare noluerit, sic etiam repellere eum, quem vocare noluerit.] & post aliquanta, Qui autem piè quærens aliquid desiderat inuenire, illum locum eiusdem scripturæ relegat, vbi primò Moysi in rubo ignis apparuit, atque ita cor eius ardore diuinæ caritatis igniuit, vt in conspectu regum, sicut Dauid dicit, testimonia eius sine confusione loqueretur: & ibi inueniet, totum hoc quod indurasse Deus Pharaonis cor præmittit, non ad operationem Dei, sed ad præscientiam pertinere. Loquens enim Dominus de rubo, sic dicit, *Ego autem scio quòd non dimittet vos Pharao*
Exod.3. *rex Ægypti, nisi per manum magnam.* Sed extendens manum meam, percutiam Ægyptios in omnibus mirabilibus quæ faciã, & postea dimittet vos. Hæc prima vox Dei est, qua futuram voluntatẽ Pharaonis sicut præuiderat indicabat. Postea iam inter ipsos miraculorum imbres di-
Exod.4.21. xisse legitur, *Ego autem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populum.* Vbi

iam apertè intelligitur primam iteraſſe ſententiam. Quid eſt enim indurabo, niſi non molliam? Apparet enim in alios manante iuſtitia, in alios gratia profluente, ſcripturæ illius ſententiam fuiſſe completam, qua dixit Deus Pharaoni, *In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & vt adnuntietur nomen meum in vniuerſa terra.* Exod.9.16. Vtente enim Deo bene etiam malis, induratione Pharaonis, flagellis Ægypti, & tot ac tantis in illa gente miraculis pariter aceruatímque perfectis, quid aliud geſtum eſt, quàm vt Dei virtus apud ſe magna, in ſe plena, ad humani generis notitiam perueniret, non Deo ſed ipſis relegentibus & credentibus profutura? Pharaonem non eſſe mutandum, & illam omnem gentem, quæ poſt tot verbera vix ſibi erutum Dei populum armis etiam inſectari conabatur & bello, alta illa Deus prouidentiæ ſuæ luce præſciuit. Sed periturorum interitum prædeſtinatis à ſe vaſis miſericordiæ ſalutis eſſe voluit argumentum, & aliorum perditione ad ſalutem vſus eſt aliorum.] Et poſt plurima, Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, Verbum patris, æquale & Cap.13. coæternum patri, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, & cùm peccatum ipſe non eſſet, factus aſſumpta carne peccatum, vt peccato carnis homine ſanato, peccatum damnaret in carne: venit quærere quod perierat, ſanare quod ægrotabat, erigere quod iacebat, poteſtatem habens dimittere peccata, quod non debebat donare, quod ei debebatur ignoſcere, deletíſque omnibus veteris culpæ maculis, quam fecerat reparare naturam. De his quibus pœnam ſeueritas iuſta decreuerat, ſecundùm ineffabilem diſpoſitionis occultæ miſericordiam, elegit vaſa quæ faceret in honorem: & álios à ventura ira dono gratuitæ vocationis abſoluit, alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reſeruauit, nulli tamen agnoſcendæ veritatis abſtulit facultatem. & ita plenitudo diuinæ præſcientiæ, in alios manante iuſtitia, in alios gratia profluente completa eſt, vt pereuntibus quos præſcierat Deus eſſe perituros, & ſeruatis quos in illa ſecreta ſua electione præſcierat eſſe ſaluandos, toto orbe diffuſa multiplicaretur Eccleſia.] Item ipſe in Pſalmo XXXII. Dominus Conc.11.in principio. dicit in Euangelio, *Non ego iudico quemquam: ſermo quem locutus ſum eis, ipſe iudicabit eos in nouiſſimo die.* Ioan.8.15. Nec ſe excuſet qui audire non vult, quaſi non ſit quod ab illo exigatur. Idipſum enim exigitur, quia noluit accipere cùm daretur. Aliud eſt enim non poſſe accipere, aliud nolle. Illic excuſatio neceſſitatis, hîc reatus eſt voluntatis.] Et in In principio. Pſalmo XXXV. *Dixit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo: non eſt timor Dei ante oculos eius.* Pſal.35.2. Non vnum hominem, ſed genus hominum iniquorum dicit, qui ſibi aduerſantur, non intelligendo vt bene viuant, non quia non poſſunt, ſed quia nolunt.]

PROSPER quoque, vir eruditiſſimus atque religioſiſſimus, hinc in libro primo de Vocatione gentium ita dicit, Credimus & piiſſimè confitemur, quòd nunquam vniuerſitati hominum diuinæ pro- Cap.2.

uidentiæ cura defuerit: quæ licèt exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxit institutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxit, vt propheticas voces & præcepta legalia conuincerentur in elementorum obsequiis ac testimoniis accepisse. Vnde & inexcusabiles facti sunt, quia Deos sibi Dei dona fecerunt, & quæ creata erant ad vtendum, venerati sunt ad colendum. In quam impietatem etiam illa gens, quam sibi ab omnibus gentibus Dominus segregauit, tota transisset, nisi misericordiæ suæ propositum sustentandis electorum lapsibus prætendisset. Nam plenæ sunt paginæ veteris testamenti de Israeliticæ defectionis relatu: vt apertè appareat diuinæ semper fuisse gratiæ, quòd non omnis ille populus discessit à Domino. Ita humana natura in primi hominis præuaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in exteriorem est procliuior voluntatem, cui committi non est aliud quàm dimitti.] & post aliquanta, Quid enim
Cap.3. mirum, si quidam ad vitæ sacramenta non veniunt, cùm plerique qui videbantur venisse discedant? de quibus dicitur, *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.*] & post pauca, Tales non inuocant nomen Domini, quia non habent spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Nemo autem potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto: & quicùmque spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, qui ad Deum per Deum perueniunt, & saluari volentes omninò saluantur: quia ipsum desiderium salutis ex Dei inspiratione concipiunt, & per inluminationem vocantis, in agnitionem
Cap.4. veniunt veritatis.] Et item post aliquanta, Cùm hæc legerint vel audierint qui amant calumniosa certamina, dicent nos per huiusmodi disputationes Apostolo contradicere, definienti quòd Deus omnipotens omnes homines velit saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Quam particulam verborum Apostoli ita nos integrè plenéque suscipimus, vt nihil ei de præcedentibus siue subiectis quæ ad ipsam pertinent subtrahamus: quia vt cetera diuinorum eloquiorum testimonia sequestremus, hic locus sufficit ad euacuandum quod calumniosè obiiciunt, & ad defendendum quod impiè diffitentur. Scribens itaque ad Timotheum magister Gentium Pau-
1.Tim.2.1. lus Apostolus ait, *Obsecro igitur primò omnium, fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.* Hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, & vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. De hac ergo doctrinæ Apostolicæ regula, qua Ecclesia vniuersalis imbuitur, ne in diuersum intellectum nostro euagemur arbitrio, quid ipsa vniuersalis Ecclesia sentiat requiramus:

ramus : quia nihil esse dubium poterit in præcepto , si obedientia concordat in studio. Præcepit itaque Apostolus , immo per Apostolum Dominus, qui loquebatur in Apostolo, fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, & pro regibus, ac pro his qui in sublimitate sunt. Quam legem supplicationis ita omnium sacerdotum & omnium fidelium deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mundi sit, in qua huiusmodi orationes non celebrentur à populis Christianis. Supplicat ergo vbique Ecclesia Deo, non solùm pro sanctis, & in Christo iam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Christi, pro omnibus idolorum cultoribus , pro omnibus qui Christum in membris suis persequuntur, pro Iudæis quorum cæcitati lumen Euangelij non refulget, pro hæreticis & schismaticis, qui ab vnitate fidei & caritatis alieni sunt. Quid autem pro istis petit, nisi vt relictis erroribus suis conuertantur ad Deum, accipiant fidem , accipiant veritatem, & de ignorantiæ tenebris liberati , in agnitionem veniant veritatis? Quod quia ipsi præstare sibi nequeunt, malæ consuetudinis pondere oppressi, & diaboli vinculis alligati, neque deceptiones suas euincere valent , quibus tam pertinaciter inhæserunt , vt quantum amanda est veritas, tantum diligant falsitatem, misericors Dominus & iustus pro omnibus sibi vult hominibus supplicari: vt cùm videmus de tam profundis malis innumeros erui, non ambigamus Deum præstitisse quod vt præstaret oratus est , & gratias agentes pro his qui salui facti sunt, speremus etiam eos, qui necdum sunt inluminati, eodem diuinæ gratiæ opere eximendos de potestate tenebrarum, & in regnum Dei priusquam de hac exeant vita transferendos. Quòd si aliquos, sicut videmus accidere, saluantis gratia præterierit, & pro eis oratio Ecclesiæ recepta non fuerit, ad occulta diuinæ iustitiæ iudicia referendum est , & agnoscendum secreti huius profunditatem nobis in hac vita patere non posse. Ex parte enim scimus, & ex parte prophetamus, & videmus nunc per speculum in ænigmate : nec sapientiores aut scientiores beatissimo Apostolo sumus, qui cùm de gratiæ potentia disputaret, magnorum mysteriorum ingressus arcanum, his quæ impossibilia erant enarrare succubuit.] & post pauca; Præmissa enim docentis assertio locum dabat multimodæ quæstioni, vt variata per tot populos ac tempora gratiæ causa quæreretur. Cap.5.
cur scilicet anterioribus sæculis dimissæ essent omnes gentes ingredi vias suas, vno tantùm Israele, qui diuinis eloquiis erudiretur, excepto & ad cognitionem veritatis electo. Cuius infidelitas locum tandem saluandis gentibus fecerit, tanquam, si vnus populus in fide sui generis permaneret, misericordia Dei ceteris nationibus se præstare non posset. Cur denique ipsi, quorum diminutio salus gentium est, ab obcæcatione sua non liberentur priusquam ingrediatur gentium plenitudo, quasi inluminari cum omnibus nequeant, qui omnes fa-

cta omnium gentium adeptione saluandi sunt. Aut quomodo omnis Israel sublata obcæcatione saluandus sit, cuius innumerabilis multitudo in sua infidelitate deficiens ad tempora saluantis promissa non peruenit. Vel quomodo ipsarum gentium, quarum priùs non est facta vocatio, dicatur nunc ingredi plenitudo, cùm tanta promiscuæ ætatis & cōditionis hominum millia, in omnibus nationibus quæ sunt sub cælo, sine Christi iustificatione moriantur. Sed horum mysteriorum iudiciorúmque causas pius & doctus magister maluit ad altitudinem diuitiarum sapientiæ Dei scientiæque suspendere, quàm iustissimæ veritatis & misericordissimæ bonitatis subtractum ab humana conditione secretum temeraria inquisitione discutere: nihil omittens de his quæ non oportet ignorari, nihil contrectans de his quæ non licet sciri. Multa enim sunt in dispensatione operum diuinorum, quorum causis latentibus soli monstrantur effectus, vt cùm pateat quod geritur, non pateat cur geratur, negotio in medium deducto, & in occultum ratione subducta, vt in eadem re & de inscrutabilibus præsumptio comprimatur, & de manifestis falsitas refutetur.] & post plurima, Si verò quæritur, cur saluator omnium hominum non omnibus dederit hunc sensum, vt cognoscerent verum Deum, & essent, id est permanerent, in vero filio eius: quamuis credamus nullis hominibus opem gratiæ in totum fuisse subtractam, de quo pleniùs in consequentibus differemus: tamen ita fortè hoc velatum sit, sicut illud absconditum est, cur omnibus gentibus prætermissis, vnum sibi populum quem ad veritatis cognitionem erudiret exceperit. De quo iudicio Dei si non est conquerendum, multo minus de hoc quod cum electione omnium gentium geritur murmurandum est. Quæ enim Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda: quæ autem manifesta fecit, non sunt neglegenda.] & in Libro II. Quamuis enim ad omnium hominum vocationem Euangelium dirigeretur, omnésque Dominus vellet saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non tamen sibi dispensationum suarum abstulerat potestatem, vt aliter quàm occulto iustóque iudicio statuerat consilij sui ordo decurreret. Vnde locum non habent contumacium murmura querelarum, quia quod Deus fieri voluit, constat non aliter fieri debuisse quàm voluit.] & post pauca, Sed ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia, quæ post Domini nostri Iesu Christi resurrectionem vbique diffusa est, & de qua scriptum est, *Inluxerunt coruscationes tuæ orbi terræ*, defuit mundo.] & paulo pòst, Non ita se tamen æterna creatoris bonitas ab illis hominibus auertit, vt eos ad cognoscendum se atque metuendum nullis significationibus admoneret.] & paulo pòst, Igitur sicut dicit Propheta, *Misericordia Domini plena est terra.* quæ nullis vnquam sæculis, nullis generationibus defuit, eámque prouidentiam, qua vniuersitatem rerum administrat & continet, regendis alendísque naturis semper

Marginalia: Cap.7. (beside "futetur"); Cap.I. (beside "bro II."); Psal.76.19. (beside "est, Inluxerunt"); Psal.32.5. (beside "Misericordia")

impendit, dispositum habens ex incommutabilis æternitate consilij, quibus quidque temporibus distribueret, & multiformis gratiæ suæ inscrutabiles inuestigabilésque mensuras per quæ dona ac sacramenta variaret.] & item post aliquanta. Manifestauerunt enim diuinorum Cap.5. eloquiorum multæ auctoritates, & continua omnium sæculorum experimenta docuerunt, iustam Dei misericordiam, misericordémque iustitiam, nec alendis vnquam corporibus hominum, nec docendis iuuandísque eorum mentibus defuisse. Semper etenim pluit super bonos & malos, semper solem suum oriri fecit super iustos & iniustos.] & plurima diuinæ misericordiæ dona commemorans prolixè prosequitur. Et post aliquanta, Cùm tamen illud, quod de Cap.7. bonitate Dei piissimè creditur, qua omnes homines velit saluos fieri & in agnitionem veritatis venire, non oporteat nisi perpetuum æternúmque sentiri, secundùm eas mensuras quibus Deus dona generalia specialibus nouit cumulare muneribus, vt & qui exortes gratiæ fuerint, de sua nequitia redarguantur, & qui in eius lumine enituerint, non in suo merito sed in Domino glorientur.] & post aliquanta, Siue igitur nouissima contemplemur secula, seu media, Cap.8. rationabiliter & piè creditur omnes homines saluos fieri Deum velle sempérque voluisse. Et hoc non aliunde monstratur, quàm de his beneficiis, quæ prouidentia Dei vniuersis generationibus communiter atque indifferenter impendit. Fuerunt enim ac sunt eiusmodi dona ista generalia, vt ipsorum testimonio ad quærendum verum Deum possent homines adiuuari. quibus donis auctorem suum per omnia sæcula protestantibus, specialis gratiæ largitas superfusa est. Quæ licet copiosiùs nunc quàm antè præstetur, causas tamen distributionum suarum Dominus apud scientiam suam tenuit, & intra secretum potentissimæ voluntatis occuluit. Quæ si omnibus vniformiter affluerent, non laterent, & quàm nulla est ambiguitas de benignitate generali, tam de speciali misericordia nihil quod stupendum esset existeret, ac proinde illa esset gratia, ista non esset. Deo autem placuit, & hanc multis tribuere, & illam à nemine submouere, vt ex vtraque appareat, non negatum vniuersitati quod conlatum est portioni: sed in aliis præualuisse gratiam, in aliis resiluisse naturam. Hanc quippe abundantiorem gratiam ita credimus atque expetimus potentem, vt nullomodo arbitremur esse violentam, quo quicquid in saluãdis hominibus agitur, ex sola Dei voluntate peragatur, cùm etiam ipsis paruulis per alienæ voluntatis subueniatur obsequium.] & item, Igitur sicut qui crediderunt iuuantur vt in fide maneant, sic qui Cap.9. nondum crediderunt iuuantur vt credant. Et quemadmodum illi in sua habent potestate vt exeant: ita & isti habent in sua potestate ne veniant. fitque manifestum, quòd diuersis atque innumeris modis omnes homines vult Deus saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: sed qui veniunt Dei auxilio diriguntur, qui non veniunt sua

Sententia VIII. pertinacia reluctantur.] Et contra Gallos, Item qui dicit quòd non omnes homines velit Deus ſaluos fieri, ſed certum numerum prædeſtinatorum, duriùs loquitur quàm loquendum eſt de altitudine inſcrutabilis gratiæ Dei, qui & omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, & voluntatis ſuæ propoſitum in eis implet, quos præſcitos prædeſtinauit, prædeſtinatos vocauit, vocatos iuſtificauit, iuſtificatos glorificauit.] & poſt pauca, Quod autem promiſit Deus, potens eſt & facere: vt & qui ſaluantur ideo ſalui ſint, quia illos voluit Deus ſaluos fieri, & qui pereunt ideo pereant, quia

Cap. 10. perire meruerunt.] Vnde & in libro II. de vocatione gentium. Nullatenus murmurandum eſt, quoniam iuſtus & bonus arbiter, nec voluntatis iniquæ eſt, nec diſcretionis incertæ, vt ſub immenſa miſericordia eius atque iuſtitia putemus quòd quiſquam pereat qui perire non debeat.] & de Vincentianorum obiectione, quia Deus nolit

Obiect. II. Matth. 7. 11 omnes ſaluare, etiamſi omnes ſaluari velint, Cùm veritas dicat, *Si vos cùm ſitis mali noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cæleſtis dabit bona petentibus ſe?* quomodo fieri poteſt, vt Deus, qui etiam illos ſaluat, de quibus dici non poteſt quòd ſaluari velint, nolit aliquos ſaluare etiam qui ſaluari velint, niſi aliquæ cauſæ exiſtant, de quibus, quamuis ſunt nobis incognoſcibiles, ille tamen bene iudicat, de quo aliter dici non poteſt eum quicquam facere debuiſſe quàm fecerit? Remota ergo hac diſcretione, quam diuina ſcientia intra ſecretum iuſtitiæ ſuæ continet, ſinceriſſimè credendum atque profitendum, Deum velle vt omnes homines ſalui fiant. Siquidem Apoſtolus, cuius iſta ſententia eſt, ſoliciti ſſimè præcipit, quod in omnibus Eccleſiis piiſſimè cuſtoditur, vt Deo pro omnibus hominibus ſupplicetur. Ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium eſt meritum, quod multi ſaluantur, ſaluantis eſt donum. Vt enim reus damnetur, inculpabilis Dei iuſtitia eſt: vt autem reus iuſtificetur, ineffabilis Dei gratia eſt.]

Et sanctvs Cælestinvs ſententiam promulgatam vt legem credendi lex nobis ſtatuat ſupplicandi, videlicet quia pro omnibus à catholica ſupplicatur Eccleſia, Deum ſaluos fieri omnes homines

Poſt Epiſtolam 8. velle credamus, ſic in concluſione confirmat dicens, Tanta enim eſt erga omnes homines bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita quæ ſunt ipſius dona, & pro his quæ largitus eſt æterna præmia ſit donaturus.]

Sanctvs quoque Leo, vir religioſiſſimus atque doctiſſimus & facundia honeſtiſſimæ eloquentiæ valde profuſus, quia recens ante ordinationis eius tempora hæreſis iſta emerſit, quanta & qualia contra eam intentet, eſt ſolertiſſimè attendendum. Ait enim in epiſtola ad Leonem Auguſtum, Sicut enim negari non poteſt, Euangeli-

Ioan. 1. 14. ſta dicente, quòd *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis:* ita ne-

2. Cor. 5. 19. gari non poteſt, beato Paulo Apoſtolo prædicante, quòd *Deus erat*

in Christo mundum reconcilians sibi. Quæ autem reconciliatio esse posset, qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causa mediator Dei & hominum carnem susciperet?] & item. Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium causam, & vim veteris chirographi, quod solus inter omnes non debuit, pro omnibus soluendo vacuauit: vt sicut per vnius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per vnius innocentiam omnes fierent innocentes, inde in omnes manante iustitia, vbi est humana suscepta natura.] Et in epistola ad Flauianum Constantinopolitanum Episcopum, Isdem verò sempiterni genitoris vnigenitus sempiternus, natus est de Spiritu sancto & Maria Virgine. Quæ natiuitas temporalis illius natiuitati diuinæ & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit: sed totum se reparando homini qui erat deceptus impendit, vt & mortem vinceret, & diabolum, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. Non enim superare nos possemus peccati & mortis auctorem, nisi naturam nostram ille suscepisset & suam faceret, quam nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere.] Et item in eadem, Salua igitur proprietate vtriusque naturæ atque substantiæ, & in vnam coeunte personam, suscepta est à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad resoluendum conditionis nostræ debitum, natura inuiolabilis naturæ est vnita passibili, vt quod nostris remediis congruebat, vnus atque idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, & mori posset ex vno, & mori non posset ex altero.] & item in eodem, Nam quia gloriabatur Diabolus, hominem sua fraude deceptum diuinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis subisse sententiam, séque in malis suis quoddam de præuaricatoris consortio inuenisse solatium, Deum quoque, iustitiæ exigente ratione, erga hominem, quem tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiam, opus fuit secreti dispensatione consilij, vt incommutabilis Deus, cuius voluntas non potest sua benignitate priuari, primam erga nos pietatis suæ dispositionem in sacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret.] Item idem Homilia de Epiphania, Ad omnium hominum spectat salutem, quòd infantia mediatoris Dei & hominum iam vniuerso declarabatur mundo, cùm adhuc exiguo detineretur oppidulo.] Item in Sermone de eadem, Prouidentia misericordiæ Dei, dispositum habens pereunti mundo in nouissimis temporibus subuenire, saluationem omnium gentium præfiniuit in Christo. vt quia & cunctas nationes à veri Dei cultu impiorum error dudum auerterat, & ipse peculiaris Dei populus Israel ab institutis legalibus pene totus exciderat, conclusis omnibus sub peccato, omnium misereretur.] & item, Adorent in tribus Magis omnes populi vniuersitatis auctorem, & non in Iudæa tantùm Deus, sed in toto orbe sit

Epist.x. cap.2.

Cap.3.

Cap. eodē.

Homil.1. cap.1.

Serm.III. cap.1.

Eod. cap.3.

notus, vt vbique ſicut in Iſrael ſit magnum nomen eius: quoniam hanc electi generis dignitatem, ſicut infidelitas in ſuis poſteris conuincit eſſe degenerem, ita fides omnibus facit eſſe communem.]

Serm.v.c.2. Item, Quod illi tres viri, vniuerſarum gentium perſonam gerentes, adorato Domino ſunt adepti, hoc in populis ſuis per fidem, quæ iuſtificat impios, totus mundus aſſequitur.]

Sanctvs Felix Papa in Epiſtola Decretali per diuerſas Prouincias, ad locum. Sed quia idem inquiens Dominus atque ſaluator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, ſi reſipiſcant, iacere conueniat.

Cap.vi. Et sanctvs Gregorivs in libro viii. Moralium, Ad hoc namque homo conditus fuerat, vt ſtanti mente in arcem ſe contemplationis erigeret, & nulla hunc corruptio à conditoris ſui amore declinaret.] & item, Nunc enim peccator quiſque Deum non metuit & viuit, blaſphemat & proficit: quia ſcilicet miſericors Creator, quem expectando vult corrigere, aſpiciendo non vult punire, ſicut ſcriptum eſt, *Diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.*] & item, Ad contemplandum quippe Creatorem homo conditus fuerat, vt eius ſemper ſpeciem quæreret, atque in ſolemnitate illius amoris habitaret. Sed extra ſe per inobedientiam miſſus, mentis ſuæ locum perdidit, quia tenebroſis itineribus ſparſus, ab inhabitatione veri luminis elongauit.] & item, Cur quaſi contrarium tibi hominem deſpicis, qui certus ſcio quia perire vel ipſum quem deſpicere crederis non vis?] Et in libro decimo ſeptimo, *Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in ſuperbia.* Quiſquis delinquit & viuit, idcirco hunc diuina diſpenſatio in iniquitate tolerat, vt ab iniquitate compeſcat. Sed qui diutiùs toleratur, nec tamen ab iniquitate compeſcitur, munus quidem ſupernæ patientiæ percipit, ſed reatus ſui vinculis ex ipſo ſe munere artiùs adſtringit.] Et in Regula Paſtorali cap. xxxvii. *Verſa eſt mihi domus Iſrael in ſcoriam. Omnes iſti æs, & ſtagnum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis.* Ac ſi apertè dicat, Purgare eos per ignem tribulationis volui, & argentum illos vel aurum fieri quæſiui: ſed in fornace mihi in æs, ſtagnum, ferrum, & plumbum verſi ſunt, quia non ad virtutem, ſed ad vitia etiam in tribulatione proruperunt.] Item in libro decimo ſeptimo, Quòd qui pereunt, ſicut & primus homo, non Dei voluntate, ſed ſua iniquitate pereunt. Ad vitam, inquiens, conditus homo in libertate propriæ voluntatis, ſponte ſua factus eſt debitor mortis.]

Cap.xx. Et item in octauo, Tunc ſibi contrarium Deus hominem poſuit, cùm homo peccando Deum dereliquit. Iuſtus verò conditor hunc ſibi contrarium poſuit, quia inimicum eum ex elatione deputauit.] & item, Sunt plerique, qui etiam poſt perceptum redemptionis auxilium, ad deſperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequiùs pereunt, quanto & oblata remedia miſericordiæ contemnunt.] &

Marginal notes: Cap.ix. (beside "re declinaret"); Sap.11.24. (beside "ſicut ſcriptum eſt"); Cap.x. (beside "item, Ad contemplandum"); Cap.xx. (beside "veri luminis"); Cap.iv. (beside "crederis non vis"); Ezech.22.18. (beside "ſtorali cap. xxxvii.")

item, Nimirum Deus mirabiliter cuncta dispensat, & iustè facit quod malignus spiritus iniustè facere appetit, & hoc fieri non nisi iustè permittit.] Et in libro decimo octauo, Qua in re quærendum est [cur dicatur quòd hanc partem atque hæreditatem suam praui ab omnipotente percipiunt. Sed si rectè consideratur, liquet quia etsi à seipsis habuerunt iniustè agere, supernæ tamen æquitati suppetit iniustè acta iustè iudicare, vt diuina sententia ordinet in pœna, quos inordinata sua actio traxit ad culpam.] & item, Nam bona faciens & ordinans Deus, mala verò non faciens, sed ab iniquis facta, ne inordinatè eueniant, ipse disponens, considerat vniuersorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum quo ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quo de malo opere dignum se trahantur ad supplicium.] Et item in libro decimo sexto, *Anima eius quodcumque voluit hoc fecit.* Sic itaque eius anima quodcumque voluit hoc fecit, vt inde quoque voluntatem suam impleat, vnde voluntati illius repugnari videbatur.] Item idem in libro vigesimo quinto, Aliquando facere Dei est, id quod fieri prohibet irascendo permittere.] Item in eodem, Nemo discutiat, cur stante Iudaico populo dudum in infidelitate gentilitas iacuit, & cur ad fidem gentilitate surgente Iudaicum populum in infidelitatis culpa prostrauit. Nemo discutiat, cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem miraris assumptam, ipso concedente pacem quis est qui condemnet? Si Iudæam obstupescis perditam, ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum? Itaque consilium summæ & occultæ virtutis satisfactio sit apertæ rationis.] Item in libro XXVI. *Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria: si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur stultitia.* Per bonum recta actio, per gloriam verò superna retributio designatur. Qui verò obedire præceptis cælestibus student, dies suos in bono complent, annos in gloria: quia & cursum præsentis temporis in recto opere, & consummationem suam perficiunt felici retributione. Si verò non audierint, transibunt per gladium, & consumentur stultitia: quia & vindicta eos in tribulatione perculit, & finis in fatuitate concludit. Sunt enim nonnulli, quos à perditis moribus nec tormenta compescunt. de quibus per Prophetam dicitur, *Percussisti eos, nec doluerunt: flagellasti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* & de quibus sub Babylonis specie dicitur, *Curauimus Babylonem, & non est sanata.* & de quibus rursum dicitur, *Interfeci & perdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reuersi.* Hi nonnunquam deteriores existunt ex verbere, quia pulsati doloribus, aut contumaci pertinacia duriores existunt, aut quod peius est in blasphemiæ etiam exasperatione prosiliunt.] Item in libro vigesimo septimo, *Sicut ignoras quæ sit via spiritus, & qua*

Cap. x.
Cap. XVIII.
Cap. XIII.
Cap. XIII. Iob 36. 11.
Hier. 5. 3.
Hier. 51. 9.
Hier. 15. 7.
Eccle. 11. 5.

Cap. II. *ratione compinguntur ossa in ventre prægnantis, sic nescis opera Dei qui fabricator est omnium.* Vt enim vnum è multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli veniunt, sed vni datur vt ad redemptionem per baptisma redeat, alter antè subtrahitur quàm hunc regenerans vnda perfundat. & sæpe fidelium filius sine fide rapitur, & sæpe infidelium concesso fidei sacramento renouatur. Sed fortasse aliquis dicat, quòd hunc Deus acturum prauè etiam post baptisma nouerat, & idcirco eum ad baptismatis gratiam non perducat. Quod si ita est, peccata quorumdam proculdubiò, priusquam sint perpetrata, puniuntur. Et quis ita recta sciens dixerit, quia omnipotens Deus, qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in aliis etiam non perpetrata condemnat? Occulta itaque sunt eius iudicia, & quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta debent humilitate venerari.] In libro
Cap. II. XXVIIII. Cùm diuini operis mysterium sic misericordia peragat, vt tamen & ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios respi-
Iob 38.25. ciens redimat, alios deserens perdat.] Item in eodem, *Auferetur ab*
Cap. III. *impiis lux sua.* quia dum veritati credere renuunt, cognitionem legis in perpetuum amittunt: & dum de accepta lege superbiunt, nimirum de scientiæ suæ gloria cæcantur. Scriptum quippe est, *Obscurentur oculi eorum ne videant.* rursúmque scriptum est, *Excæca cor populi huius*
Psal. 68. 24 *& aures eius adgraua.* & rursum scriptum est, *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant,* & quia semetipsos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, aptè
Ioan. 9. 39. subditur, *& brachium excelsum conteretur.*] In libro XXXI. Iusti viri securitas rectè leoni comparatur, qui contra se cùm quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit, & scit quia cunctos aduersantes superat, quia illum solum diligit, quem inuitus nul-
Cap. 7. lo modo amittit.] In libro XXXII. Superbos enim atque impios iusto iudicio Dominus in puluere abscondit, quia eorum corda ipsis, quæ despecto amore creatoris eligunt, terrenis opprimi negotiis
Cap. 10. permisit.] Item in libro XXXIII. Vbique nobis occurrit superna medicina, quia & dedit homini præcepta ne peccet. & tamen peccanti dedit remedia ne desperet. Vnde cauendum summopere est, ne quis delectatione peccati Leuiathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit non desperet, quia si peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit per quod euadat. Iam dentibus teritur: sed adhuc, si euadendi via quæritur, in maxilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus quò exeat, qui præuidere noluerit ne caperetur.]
Cap. eodē. & post paululum, *Misericordia enim & ira ab illo.* Diuina itaque clementia maxillam Vehemoth istius perforans, vbique humano generi & misericorditer & potenter occurrit: quia nec libero admonitionem præcauendi tacuit, nec capto remedium fugiendi subtraxit.]
Cap. 20. Item in libro XXXIII. Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor, quia eis debitor ex sua actione non teneor. Idcirco enim tunc nequa-

nequaquam cæleſtis patriæ præmia æterna percipiunt, quia ea nunc dum promereri poterant ex libero arbitrio contempſerunt.] & item, Leuiathan iſte beatitudinem quidem meam perdidit, ſed dominium non euaſit. quia & ipſæ mihi poteſtates inſeruiunt, quæ mihi prauis actionibus aduerſantur.] Item in eodem, Dum ergo eis Dominus vicem malorum operum redderet, dedit illis ſcutum cordis laborem ſuum: quia recto iudicio inde illos contra ſe ſuperbè obſtinatos exhibuit, vnde ipſe pro nobis in infirmitate laborauit. Repulerunt quippe à ſe verba prædicantium, quia dedignati ſunt in Domino infirma paſſionum.] Item in libro XXXIV. *Non fugauit eum vir ſagittarius.* Vnde bene peccatis præcedentibus iraſcens Dominus, de his quos in manu antiqui hoſtis deſerit, per Prophetam dicit, *Immittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio.* ac ſi diceret, iuſto iudicio talibus vos immundis ſpiritibus tradam, qui à vobis excuti exhortatione prædicantium, quaſi incantantium ſermone, non valeant.] & poſt paululum, Sed quid mirum ſi humanas vires deſpicit, qui ipſa etiam ſuperni in ſe iudicij æterna tormenta contemnit?] Item in eodem libro, Omnipotens Deus quia pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: quia autem iuſtus eſt, ab iniquorum vltione in perpetuum non ſedatur. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio, & quidem ſua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concremantur, ſcilicet vt & iuſti omnes, & in Domino videant gaudia quæ percipiunt, & iniuſti reſpiciant ſupplicia quæ euaſerunt. vt tanto in æternum magis diuinæ gratiæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quanto in æternum mala punire conſpiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerunt.] Et in Homilia Euangelij prima, Dominus & Redemptor noſter, paratos nos inuenire deſiderans, ſeneſcentem mundum quæ mala ſequantur denuntiat.] Et item in eadem, In poteſtate & maieſtate viſuri ſunt, quem in humilitate poſitum audire noluerunt, vt virtutem eius tanto tunc diſtrictiùs ſentiant, quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam inclinant.]

Cap. eodē. Cap. 24. Cap. 10. Hier. 8. 17. Cap. eodē. Cap. 15.

ET VENERABILIS presbyter BEDA in tractatu Actuum Apoſtolorum, Ipſe Petrus ſic intellexit omnes homines æqualiter ad Chriſti Euangelium prouocari, nullúmque ſecundùm naturam eſſe pollutum.] Et item, *Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt.* Ne putemus craſſitudinem cordis, & grauitatem aurium, naturæ eſſe non voluntatis, ſubiungit culpam arbitrij, & dicit, *Et oculos ſuos compreſſerunt, ne fortè videant oculis.* id eſt, ipſi meritis præcedentibus cauſa fuerunt, vt Deus eis oculos clauderet. Vel ad ſuperiora iungendum eſt, dicente Domino ad Prophetam, Vade ad populum iſtum, & peccata quibus cæcitatem meruerunt illis impropera, ſi fortè vel ſic audire & ad me conuerti dignentur.] Et item idem in expoſitione Euangelij Euangeliſtæ Marci, Qui ergo manifeſtè intelligens opera Dei, cùm de virtute negare non poſſit, ea-

Act. 28. 27. Lib. 1. c. 3.

dem ſtimulatus inuidia calumniatur & Chriſtum, Deíque Verbum, & opera Spiritus ſancti dicit eſſe Beelzebub, iſti non dimittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Non quòd negemus & ei, ſi pœnitentiam agere voluerit, poſſe dimitti ab eo qui vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: ſed quòd ipſi iudici & largitori veniæ credentes, qui & ſe pœnitentiam ſemper accepturum, & hanc blaſphemiam nunquam dicit eſſe remittendam, credamus hunc blaſphemum, exigentibus meritis, ſicut nunquam ad remiſſionem, ita nec ad ipſos dignos pœnitentiæ fructus eſſe peruenturum. Iuxta hoc quod Ioannes Euangeliſta de quibuſdam blaſphemiæ ſuæ merito excæcatis veraciſſimè ſcripſit, *propterea non potuerunt*

Ioan.12. 39.40. *credere*, quia iterum dixit Eſaias, *excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur & ſanem eos.*] & item, Hi autem ſunt, qui circa viam vbi ſeminatur verbum, & cùm audierint confeſtim venit Satanas, & aufert verbum quod ſeminatum eſt in corda eorum, & cetera. In hac Domini oppoſitione omnis eorum, qui audire quidem verba ſalutis potuerunt, ſed ad ſalutem peruenire nequeunt, diſtantia comprehenditur. Sunt namque, qui verbum quod audiunt, nulla fide, nullo intellectu, nulla ſaltem tentandæ vtilitatis occaſione percipere dignantur. quorum indiſciplinatis ac duris cordibus mandatum verbum confeſtim immundi ſpiritus, quaſi viæ tritæ volucres ſemen eripiunt.] & item,

In Marcum lib.1.c.4.

Ibid lib.2. cap.6. *Et non poterat ibi virtutem vllam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curauit. & mirabatur propter incredulitatem illorum.* Non quo etiam illis incredulis non potuerit virtutes multas facere, ſed quo ne multas faciens ciues incredulos condemnaret.] & item, *Sedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.* Sic intelligendum eſt, regnum cælorum non eſt dantis, ſed accipientis. Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum: ſed quicumque talem ſe præbuerit, vt regno cælorum dignus ſit, hic accipiet quod non perſonæ ſed vitæ paratum eſt. Si itaque tales eſtis qui conſequamini regnum cælorum, quod pater meus triumphantibus & victoribus præparauit, vos quoque accipietis illud.] & item, Et tu ſi non vis audire in iudicio à Chriſto, Diſcede à me maledicte in ignem æternum, quia eſuriui & non dediſti mihi manducare, arbor eſſe ſterilis in hac vita caueto: quin potiùs pauperi Chriſto & eſurienti fructum pietatis quo indiget offer.] & item, *Scriptum eſt quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus.* Omnibus, inquit, gentibus, non vni genti Iudææ, nec in vno Hieroſolymæ vrbis loco, ſed in toto orbe terrarum.] Item in Commento Euangelij Lucæ, Nam ſicut in quibus venandi ars eſt, vbi feras, piſces, & volucres plus abundare didicerint, ibi ſua maximè retia tendunt: ita & Dominus ſemper docuit in Synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniebant, volens omnes ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis

Ibid.lib.3. cap. 10. Marc.10. 40.

Marc.11. 17. Ibid.c.11.

venire.] Et item, *Tulistis clauem scientiæ.* hoc est, humilitatem fidei Christi, qua ad diuinitatis eius agnitionem peruenire poteratis, spernentes abicere maluistis.] & item, Nam si petenti datur, & quærens inuenit, & pulsanti aperietur, ergo cui non datur, & qui non inuenit, & cui non aperitur, apparet quòd non bene petierit, quæsierit, pulsauerit.] & item, Verùm ille qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, nunc ad eos, nunc eis audientibus ad discipulos suos verba faciendo, consuetæ pietatis dona benignus impendere non cessat.] & item, *Venit enim filius hominis quærere & saluare quod perierat.* Hoc est quod alibi dicit, *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Pius sanè magister, qui murmurantibus turbis sua mysteria non dedignatur exponere, adeo scilicet peccatorum pœnitentiam non esse respuendam, vt ipse Dei filius ob hanc maximè quærendam sit destinatus ad terras. Qui vt pietatis suæ nobis dispensationem inculcet, sæpissimè se filium hominis appellat, commendans sollicitè nobis quod factus est benignè pro nobis.] & item, Impietatem Iudæorum, vel omnium reproborum ad Christum conuerti nolentium, significat in die iudicij puniendam.] & item, Quia visitationis suæ tempus minimè cognouit, illis in extremo vitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis suæ societate conligatur.] & item, Semper ambigere dic tur Deus, vt libera voluntas homini reseruetur.]

Ibid.lib. cap.11.

Lib.v.c.19.

ET CASSIODORVS in Psalmo LV. Ipsum est enim *quacumque die*, quia Dominus clementi patientia quodlibet tempus nostræ conuersionis expectat. Et ideo culpabiles sustinet, expectat errantes dicens, *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Solum est enim, vt in hac vita peccatum omne fateamur, vbi & humana fragilitate delinquimus.] Et in Psalmo LXVIII. Additum est *in retributionem*, quia subtracta illa mensa & gentibus tradita, malorum retributio fuit. quippe quando in ea epulari nolentes ab ea meritò videntur excludi.] Et in Psalmo LXXIII. In præsenti psalmo ciuitatis subuersiò deploratur, vt durissimus animus Iudæorum, vel ipsius ciuitatis suæ calamitatibus terreretur. Totum fecit medicus bonus, si sanitatem recipere voluisset ægrotus.] Et in Psalmo LXXV. Amiserunt ergo & istud, qui maiestati eius nequaquam credere voluerunt.] Et in Psalmo LXXVI. Et benedixit sicut oues, non tamen oues, quia non credendo facti sunt hœdi.] Et in Psalmo LXXVII. Genus prauum, quia veritatem recipere noluerunt.] & item in eodem, Malitiam hominis in sua indignatione, & ira, & tribulatione dereliquit, vt propriis peruersitatibus affligantur, qui diuinis iussionibus obedire contemnunt.] Et in Psalmo XCIV. Nam cùm quadraginta diebus ad mysticum numerum Dominus ieiunauerit, cùm alios quadraginta dies cum Apostolis post resurrectionem fecerit vt totus mundus crederet, Iudæi obstinati reperti sunt. Qui quadraginta annorum

beneficiis adquiescere noluerunt. Quibus ideo paratur maior ruina, quia in eis grandescit diuturna superbia.] & item, Qui ergo ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus. Significat enim beatitudinis illius tempus, quando iusti post agonem sæculi istius æterna requie perfruuntur: quod impiis utique non dabitur, qui sua indignitate duruerunt.] Et in Psalmo XCV. Hîc verò dictum est *patriæ gentium*, vt nullus indigena, nullus hospes, nullus peregrinus redderetur exceptus.] Et in Psalmo CXIII. Nullum genus hominum ei credens probatur exceptum, quod sit ab eius muneribus alienum.] & in Commento Epistolæ ad Romanos plura his concinentia dicit, quæ studio breuitatis omittimus.

Capvt XXVI.

Recapitulatio redditæ rationis post sanctorum nomina designata de Capitulo tertio.

Ecce quid ex hoc Capitulo senserunt diuino repleti Spiritu sancti Dei homines. Ceterùm capitula à nobis ex sanctorum Patrum dictis excerpta, quæ reprehendit, domnus Prudentius venerabilis Episcopus nobiscum constituit atque firmauit. Quæ postea in hac epistola, de qua loquimur, ita confudit atque præposterauit, vt verbis aliis, & sensu contrario, & ordine immutato, illa quantum ex ipso fuit disperderet. Nec plus inuenit quo illa discerperet. verba mutauit, sensum contrarium intulit, ordinem adeo perturbauit, vt de secundo primum, & de tertio quartum redderet. Si adhuc quartum modum inuenire potuisset, quo illa dissiparet, manifestum est quia voluntariè faceret. Tamen quicquid ille gesserit, ordo ponendi legitimus iste manebit, vt primò ponatur ab eo qui capitulatim illa cupit describere, De præscientia & prædestinatione electorum, ac prescientia & relictione reproborum, quæ ante omnia tempora extitit. Deinde de arbitrio libero, quod homo in tempore accepit, & diaboli suasione suo vitio infirmauit: atque de Dei gratia, sine qua in primo homine perditi non reparantur electi, & qua non liberantur in generali perditionis massa relicti. Et tunc, quoniam hominis arbitrium liberum, licet merito primæ culpæ libertatem, id est boni possibilitatē perdiderit, non tamen nomen & rationem amisit, Deus, qui hominem ad imaginem & similitudinem suam condidit, quemque ad æternitatem consistere voluit, à latronibus vulneratum ac semiuiuum relictum, verus scilicet medicus, gratia sanare venit plagis mortalibus saucium, & pastor bonus gratis quærere & saluare perditam venit ouem. Sicque ponendum est quod dicit Ioannes Apostolus, *Quod*
1.Ioan.1.14 *nos vidimus & testificamur, quoniam pater misit filium suum saluatorem mundi.* qui secundùm Paulum, *vult omnes homines saluos fieri, & in agnitio-*
1.Tim.2.4.

nem veritatis venire, & iuxta Petrum, *neminem vult perire, ſed omnes ad pœnitentiam conuerti.* & tunc demum, quod iterum Ioannes dicit, *Et in hoc cognoſcimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit*, qui vt Petrus dicit, *ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis.* Fidelis enim ſermo, quoniam vt Paulus dicit, *Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, vt omnis qui credit in ipſum non pereat*, Euangelio conclamante, *ſed habeat vitam æternam.* Vnde & idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum, diſcipulis ſuis iuſſit, *Prædicate*, inquiens, *Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur.* Credentes autem baptizati, & per Dei gratiam ſalui facti, crediderunt quia voluerunt: non credentes, non baptizati, neque ſalui facti ſunt, quia credere noluerunt, & ideo perierunt. *Qui non credit*, inquit, *iam iudicatus eſt*, id eſt Dei præſcientia iam damnatus eſt. quare? *quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei. Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem.* Quæ ſint tenebræ ipſe conſequenter exponit dicens, *Erant enim eorum mala opera.* vt & fides, quæ per dilectionem operatur, lux eſt, ſicut item ſcriptum eſt, *Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona.* quæ ſine fide non poſſunt eſſe bona, quia nec Deo ſunt placita. Sine fide enim impoſſibile eſt placere Deo. Bona nempe agens venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quæ in Deo ſunt facta, qui lux venit in mundum dicens, *Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulabit in tenebris.* quas odit qui nihil odit eorum quæ fecit, & perſeueranter eas dilexerunt qui perierunt, & quod diligit iuſtus Dominus qui iuſtitias dilexit, diligentes iniquitatem & odientes animam ſuam oderunt, & ideo perierunt. Iuxta quod item miſerator miſericors miſeriam perituræ ciuitatis deflens dicit Hieruſalem, *Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alis ſuis, & noluiſti?* Ac ſi apertè diceret, quod volui noluiſti, & idcirco periſti, ſicut qui omnibus *vigilate* dicit, & ad omnes per Salomonem dicit, *Vocaui & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo cùm vobis quod timebatis aduenerit. Cùm inruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia. Tunc inuocabunt me & non exaudiam. manè conſurgent, & non inuenient me.* quoniam ibi iam à Deo mereri non poteſt quod petit, qui hîc noluit audire quod iuſſit.

2.Pet.3.9. 1.Ioan.3.16 1.Pet.3.18. 1.Tim.1.15. Ioan.3.15. Marc.16.14 Ioan.3.18. Matth.5.16 Ioan.8.12. Luc.13.34. Prou.1.24.

Nam ſi, vt dicunt iſti moderni Prædeſtinatiani, non eſt quiſquam quem Deus ſaluari velit & non ſaluetur, & quicumque non ſaluantur, penitus non eſſe voluntatis illius vt ſaluentur, & his qui ſaluantur impoſita eſt neceſſitas ſalutis, & his qui pereunt impoſita eſt neceſſitas perditionis, atque ideo nec illi iuſtè damnantur qui ſaluari non potue-

runt; nec isti iustè remunerantur, quia aliud quàm saluandi esse nequiuerunt. vt in vtraque parte & perditio & salus non sit ex iudicio propriæ actionis, sed ex præiudicio diuinæ præordinationis, quoniam vtrisque aufertur penitùs arbitrium voluntatis, cùm scriptum de
Psal.61.13. Deo sit, *quia tu reddes vnicuique secundùm opera sua.* & iterum, *Numquid*
Rom.3.5. *iniquus Deus qui infert iram? absit.* Et venerabilis Beda presbyter in Homilia Euangelij exponens sententiam ipsius ait, *Et cùm venerit,*
Ioan.16.8. quin Spiritus sanctus, ille *arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio.* Claret namque, quòd ipse filius Dei Dominus noster Iesus Christus, cùm esset in mundo, arguebat mundum, id est sectatores mundi, de peccato suæ incredulitatis, arguebat de iustitia, quia videlicet iustitiam fidelium nollent imitari, arguebat de iudicio, videlicet quare diabolum, qui iam iudicatus & damnatus erat, sequerentur. Sed non sine causa Spiritum, cùm venerit, hoc idem dicit acturum: quia profectò per huius inspirationem corroborandus erat animus discipulorum, ne mundum, qui contra se fremebat, arguere timerent. Exponens sententiam suam Dominus adiunxit, *De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* Peccatum incredulitatis quasi speciale posuit, quia sicut fides origo virtutum, ita solidamentum est vitiorum in incredulitate persistere, Domino terribiliter adtestante qui dicit, *Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei.* At contrà, iustus ex fide viuit.] & paulo pòst, Iustitia ceterorum fidelium, qui Dominum in carne non viderunt, hæc est, quòd eum quem corporali intuitu nunquam viderunt, Deum & hominem verum corde credunt ac diligunt. De qua profectò iustitia fidei arguuntur infideles, cur ipsi videlicet, cùm similiter verbum vitæ audirent, noluerint credere ad iustitiam. Neque enim nequitia malorum ex sua solùm fortitudine, verùm etiam ex comparatione rectorum, quàm sit damnanda monstratur.] Sed & sanctus Augustinus in libro de Agone Christiano de hac Euangelij
Cap.27. sententia dicit, *Qui non credit iam iudicatus est.* Præscientia vtique Dei, qui nouit quid immineat non credentibus.] Hinc etiam apparet mentiri Prædestinatianorum scholam dyscolam, quæ ex hac Euangelij sententia adfirmare luctatur à Deo prædestinatos ad interitum. Et item venerabilis Beda presbyter in Commento Euangelij Lucæ,
Cap.8. beati Augustini & aliorum Patrum orthodoxorum sequens senten-
Matth.13.11. tias ait, *Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.* Hæc ad superiora sententia respicit, docens & illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est non vtitur, & in eo augeri qui habens habet, hoc est bene vtitur. Et paulo superiùs, Rectè amittit conlatam gratiam, quam prædicando aliis communicare neglexit, vt ei augeatur qui inde la-
Apoc.2.5. borauit, iuxta quod Angelo Ephesi Ecclesiæ dicitur, *Et mouebo candelabrum suum de loco suo, nisi pœnitentiam egerit,* & cùm regium

chriſma, quod ſuperbiendo Saul amiſit, Dauid obediendo promeruit, *Spiritus*, inquit, *Domini diſceſſit à Saul, & directus eſt in Dauid à die illa & deinceps.*

Proferunt quoque Prædeſtinatiani ad ſuam confirmandam ſententiam, quoniam qui non ſaluantur non eſt penitus voluntas Domini vt ſaluentur, Pſalmorum teſtimonia, *Deus noſter in cælo, omnia quæcumque voluit fecit*, & *omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis.* Sed longè ſenſu alio illa exponunt doctores catholici. Nos autem, antequam ſanctorum hinc expoſitiones ponamus, illos interrogare volumus, vtrum voluntate Dei Angeli de cælo, & homines in paradiſo ceciderint. Si dixerint quia voluntate Domini ceciderunt, plebs vniuerſa lapidabit eos: conſequens enim eſt vt dicant Deum caſus illorum auctorem. & omnes ſciunt ſanctum Gregorium veraciter in Homilia XXXIV. dicere, Angelorum quippe & hominum naturam ad cognoſcendum ſe Dominus condidit, quam dum conſiſtere ad æternitatem voluit, eam proculdubio ad ſuam ſimilitudinem creauit.] Si autem veritate conuicti verum dixerint, non Dei voluntate, ſed proprio illos vitio cecidiſſe, manifeſtum eſt quia non cum eis, ſed contra eos prolata ab ipſis faciunt teſtimonia. Quoniam ſicut duo primi homines, non Dei voluntate, ſed ſuo vitio ceciderunt, qui, vt credimus beato Auguſtino & ceteris ſanctis dicentibus, Dei gratia per pœnitentiam ad ſalutem in Chriſti ſanguine redierunt: ita de omnibus in primi hominis peccato perditis, & in eiuſdem perditione generatis, quicumque ſaluantur, gratia Dei, qui vult omnes homines ſaluos fieri, ſaluantur, quicumque pereunt, non Dei voluntate, ſed debitæ perditionis merito pereunt. Nam ſicut conditor naturam hominum, id eſt primum hominem, quia & Eua Adam eſt, ad æternitatem conſiſtere voluit quia æternaliter bonus eſt. quem ab æternitate contra ſuam voluntatem cadentem iuſtè damnauit, quoniam iuſtus eſt. quémque ad ſalutem gratia reparauit, quia miſericors eſt. Ita redemptor iuſtus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, omnes ex generali maſſa perditionis genitos vult ſaluos fieri quia bonus eſt: ſed quoſdam in eadem maſſa perditionis iudicio deſerit quoniam iuſtus eſt, quoſdam à perditione cunctis debita dono gratiæ liberat quia miſericors eſt. Et ne velint nobis inludere, dicentes æmuli rectæ fidei, quoniam quoſdam in maſſa perditionis deſerit, ideo Deus iuſtus eſt, aliter enim iuſtus eſſe non poſſet, legant Pſalmum, vbi inter cetera decantatur, *Qui percuſſit reges magnos, & occidit reges fortes, & dedit terram eorum hereditatem populo ſuo. quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri, & redemit nos ab inimicis noſtris.* per ſingula, *quoniam in æternum miſericordia eius.* Iuſtus in omnibus, bonus in omnibus, & cùm punit impios, & cùm liberat peccatores, & cùm coronat gratia iuſtos.

Pſal. 113. 11.
Pſal. 134. 8.
Non longè à princip.
Pſal. 135. 17

In Enarrat. sub finem. Psal. 113. 11. Ceterùm de primo quod ponunt teſtimonio ait ſanctus Auguſtinus in Pſalmo CXII. *Deus autem noſter in cælo ſurſum.* In cælo, inquit, ſurſum, quod tranſgreditur omnia corpora cæleſtia & terreſtria, in cælis & in terra *omnia quæcumque voluit fecit.* Nec indiget operibus ſuis tanquam in eis collocetur vt maneat, ſed in ſua æternitate perſiſtit, in qua manens omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra. Ergo in quibus eſt ipſe tanquam indigentia continet, non ab eis tanquam indigens continetur. Siue ſic intelligitur, In cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit, vel in ſuperioribus, vel in inferioribus populi ſui voluntariam gratiam ſuam conſtituit, ne quis de operum meritis glorietur.] Et ſanctus Hieronymus, *Deus autem noſter in cælo, omnia quæcumque voluit fecit.* Deus in cælo ſurſum, dicunt ſancti ad illos infideles qui idola adorant, Vos veſtros Deos de manu tangitis, & oculis carnalibus cernitis: ſed noſter Deus in cælo eſt ſurſum, in cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit. In his qui cæleſtem vitam agunt, & adhuc terrena carne cluduntur, implebit voluntates ſuas.] De altero verò

Pſal. 134. 6. teſtimonio ex Pſalmo CXL. item ſanctus Hieronymus dicit, *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis.* Pro voluntate bonitatis placuit Deo in excelſas animas, in aridas mentes, in ſæculi fluctibus, in profunditate malitiæ facere mirabilia.] Et S. Auguſtinus ita per loca exponens dicit, *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis.* Quis autem comprehendat hæc? Si comprehendere omnia non poſſumus, tamen credere omnia inconcuſsè & tenere debemus, quia quicquid creaturæ in cælis & in terra & in omnibus abyſſis eſt, à Domino factum eſt. Non omnia quæ fecit coactus eſt facere, ſed cauſa omnium quæ fecit voluntas eius eſt, neceſſitas coegit te facere domum, veſtem, & cetera.] Et paulo pòſt, Inuenimus aliquid quod libera voluntate facimus, cùm ipſum Deum amando laudamus. Non enim ex neceſſitate, ſed quia placet. Vnde iuſtis & ſanctis Dei placuit Deus, etiam flagellans eos.] & item, Deus autem in cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit. Ipſe tibi det gratiam, vt in te ipſo facias quod vis. Niſi enim ipſo adiuuante nec in te facies quod vis, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, vt non quæcumque vultis illa faciatis.] & poſt pauca, Quia non ſolùm in domo ſua, nec ſolùm in agro ſuo, ſed in carne ſua & in ſpiritu ſuo, non impleuit quod volebat, clamauit ad Deum qui omnia quæcumque

Rom. 7. 24. voluit fecit in cælo & in terra, & dixit, *Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et ille bonus, ille ſuauis, tanquam reſponderet ei continuò ſubiecit, *Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Hanc ergo ſuauitatem amate, hanc ſuauitatem laudate. Intelligite Deum, qui omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, ipſe & in vobis faciet quod vultis, ipſo adiuuante voluntatem veſtram

vestram implebitis, sed nondum potestis, confitemini cùm potueritis, gratias agite, iacentes clamate, erecti superbire nolite.

Ad quod si veterem pestem euomuerint moderni Prædestinatiani, dicentes quos non vult Deus saluos fieri, quoniam quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, non facit eos volentes, non facit confitentes, & non erigit iacentes, quia ad mortem eos prædestinauit æternam : & ideo postquam ceciderint sic à Deo dispensantur, vt nec possint nec velint per pœnitentiam liberari. respondeat eis Prosper quod ex delegatione sedis Apostolicæ respondit actione XV. Vincentianis, Non veraciter inquiens nec sapienter hoc dicitur. Qui enim à fide & sanctitate exciderunt, sicut voluntate prolapsi sunt, ita voluntate non resurgunt, & dominatum concupiscentiarum quibus succubuerunt sponte patiuntur. Si qui autem captiuitatem suam gemunt, & iudicantes semetipsos ad misericordiam Dei mutato corde confugiunt, non sine spiritu diuinæ visitationis hoc faciunt. Hæc enim est immutatio dexteræ excelsi, qui innumeris lapsis dat pœnitentiam vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiuati tenentur ad ipsius voluntatem. Nemini autem Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat, quia qui se à Deo auertit, ipse & velle quod bonum est, & posse sibi sustulit. Non est ergo consequens, sicut putant qui talia obiiciunt, vt Deus quibus pœnitentiam non dederit, resipiscentiam abstulerit, & quos non leuauerit alliserit, cùm aliud sit insontem in crimen egisse, quod alienum est à Deo, aliud criminoso veniam non dedisse, quod de peccatoris est merito.]

Præsumunt nihilominus Prædestinatiani sibi beati Iob libri sententiam, vt verisimile suum possint ostentare mendacium, qua dicitur, *Anima eius quodcumque voluit hoc fecit.* Quam exponens in Moralibus Iob.23.13. beatus Gregorius dicit, Sic itaque eius anima quodcumque voluit Lib.XVI. hoc fecit, vt inde quoque voluntatem suam impleat, vnde volun- cap.18. tati illius repugnari videbatur.] & item, Aliquando facere Dei est, id quod fieri prohibet irascendo permittere.] Et S. Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ dicit, Nihil fit, nisi quod aut Deus facit, aut fie- Cap.6. ri ipse permittit.] Legant adhuc contentiosi cum istis, si non sufficiunt, testimonium, quod posuimus ex libro de Spiritu & littera sancti Augustini. Ob quorum etiam controuersiam simplicibus exponenda est Euangelij Lucæ sententia qua dicitur, *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt.* Luc.13.24.] Hinc Beda, Quærunt, inquit, intrare salutis amore pro- In Lucam cap.13. uocati, & non poterunt itineris asperitate deterriti. Quærunt hoc ambitione præmiorum, à quo mox laborum timore refugiunt, Non quia iugum Domini asperum & onus est graue, sed quia nolunt discere ab eo quoniam mitis est & humilis corde, vt inueniant requiem animabus suis, eóque fit angusta porta qua in-

tratur ad vitam.] & poſt paululum, Nam foris ſtantes oſtium pulſare eſt, à Beatorum ſorte ſecretos miſericordiam quam neglexerant à Deo fruſtra flagitare. Et reſpondens dicet vobis, Neſcio vos vnde ſitis: quia tunc velut incognitos Deus deſerit, quos modò ſuos per
Hom XIII. in Euang. vitæ meritum non agnoſcit.] Et Gregorius, Hinc etenim Paulus di-
Rom.2.4. cit, *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundùm duritiam autem tuam & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ &*
Pſal.7.12. *reuelationis iuſti iudicij Dei.* Hinc Pſalmiſta ait, *Deus iudex iuſtus, fortis & longanimis* Dicturus quippe longanimem, præmiſit iuſtum, vt quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre, ſcias hunc quandoque etiam diſtrictè iudicare. Hinc per quendam ſapientem
Eccl.5.4. dicitur, *Altiſſimus enim eſt patiens redditor.* Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertantur tolerat, non conuerſos duriùs damnat.] Vult enim placari precibus, qui ſcit quia portari non poſſit iratus. cùm adhuc moram facit venire, legationem pacis ſuſtinet. Veniſſet iam namque ſi vellet, & cunctos ſuos aduerſarios trucidaſſet. Sed & quam terribilis veniet indicat, & tamen ad veniendum tardat: quia non vult inuenire quos puniat, qui venit quærere & ſaluum facere quod perierat, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & neminem vult
Matth.11. 28. perire, qui omnes ad ſalutem dignatus eſt inuitare, *Venite*, inquiens, *ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.*] Hinc Beda in Euangelio Lucæ, Moralis Dominus omnes inuitat, nec volentes repudiat, nec inuitos alligat, nec adeuntes reicit, nec rogantibus deeſt, qui prope eſt omnibus inuocantibus ſe in veritate, ſcrutans corda & renes Deus, cui cum patre, in vnitate Spiritus ſancti debetur omnis honor & adoratio per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPVT XXVII.

Ratio reddenda quarti Capituli incipit, quod nos contra Prædeſtinatianos excerpſimus, quódque Capitulorum quæ nobis dediſtis Compoſitor errore nimio denotauit, deuocans in medium, ad exaggerandam reprehenſionis noſtræ notam, Antichriſtum & impios in ſua impietate defunctos, & ante aduentum Chriſti igne damnatos æterno.

RATIONEM reddendam quarti Capituli adeuntes, gratiam Chriſti Domini noſtri depoſcimus, vt ſano fidei intellectu, ſanctarúmque ſcripturarum auctoritatibus, & orthodoxorum teſtimoniis, ab obtrectatorum noſtrorum venundationibus, qui de noſtra infamatione ſibi quærunt emere laudis famam, redimat nos qui redemit Iſrael ex omnibus iniquitatibus ſuis, & ſit nobis ſemper in om-

nibus & vbique in Deum protectorem, & in locum munitum, vt saluos faciat nos ab hæreticæ prauitatis muscipulis captiosis. De huius Capituli sensu veteres Prædestinatiani dixerunt, sicut Yginus scribit, & sanctus Prosper demonstrat obiectione IX. Gallorum, quòd non pro totius mundi redemptione Saluator sit crucifixus. Et item prima Vincentianorum obiectione, Quia Dominus noster Iesus Christus non pro omnium hominum salute & redemptione sit passus. Et Gotescalcus nouorum Prædestinatianorum signifer, in libello ad Rabanum Archiepiscopum Moguntinum, ita dicit ad locum, Illos omnes impios & peccatores, quos proprio fuso sanguine filius Dei redimere venit, hos omnipotentis Dei bonitas ad vitam prædestinatos inretractabiliter saluari tantummodò velit: & rursum, illos omnes impios & peccatores, pro quibus idem filius Dei nec corpus adsumpsit, nec orationem ne dico sanguinem fudit, neque pro eis vllo modo crucifixus fuit, quippe quos pessimos futuros esse præsciuit, quósque iustissimè in æterna præcipitandos tormenta præfiniuit, ipsos omnino perpetim saluari penitùs nolit.] Scripsit & alia sub hoc sensu multipliciter replicando, quæ hîc superfluum duximus ponere, cùm hinc quisque sensum illius sufficienter possit cognoscere. Scripsit & domnus Prudentius in sæpe memorata epistola ad Wenilonem Archiepiscopum suum, pro ordinando Ænea Parisiorum Episcopo, Capitulo III. dicens, Vt credat & confiteatur cum omnibus catholicis, sanguinem Domini nostri Iesu Christi pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum credentibus fusum: non autem pro illis qui nunquam in eum crediderunt, nec hodiéque credunt, nunquam nec crediturі sunt, dicente ipso Domino, *Venit enim filius hominis non ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* (Matth. 20.28.) Et compositor istorum Capitulorum, quibus nos respondere iussistis, quarto Capitulo dicit, Item de redemptione sanguinis Christi, propter nimium errorem qui de hac causa exortus est, ita vt quidam, sicut eorum scripta indicant, etiam pro illis impiis, qui à mundi exordio vsque ad passionem Domini in sua impietate mortui æterna damnatione puniti sunt, effusum eum diffiniant, contra illud Propheticum, *Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne.*] (Osee 13. 14)

Miramur cur istorum compositor Capitulorum omisit quod quidam, ad confutandos nos, quia non rectè dixerimus Christum pro omnibus passum, licèt non omnes passionis eius mysterio sint redempti, impiis & peccatoribus, ab initio mundi pro suis sceleribus in infernum demersis & æternaliter cruciandis, diabolum cum suis refugis Angelis & Antichristum solent apponere. Quos cum aliis stultitia perditis in libro de Consolatione Philosophiæ Boëtius complangit dicens, *Eheu quàm miseros tramite deuios abducit ignorantia!* (Parte 1. cap. 11.) Et sanctus Gregorius in Regula Pastorali de talibus dicit, quia quod al-

bugo in oculo, hoc arrogantia agit in mente: quæ cùm candorem sibi iustitiæ seu sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit, & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo se apud
Rom.1.22. se per arrogantiam exaltat, sicut de quibusdam dicitur, *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Scripsit enim quidam delirus, quem suprà memorauimus, contra nos dicens, De secunda, inquiens, diffinitione, qua in illis capitulis diffinitum est, quòd nullus homo est fuit vel erit, pro quo Christus passus non fuerit, quid aliud respondere possumus, nisi vt primùm ipsos qui hoc diffinierunt sedulò interrogemus, & admoneamus, vt vigilanter & fideliter pensare studeant, ne fortè minus considerando quod dicendun erat, contra fidem & conscientiam suam talia dixerint & scripserint. Nam vt taceamus de his qui nunc sunt, vel adhuc vsque ad finem sæculi futuri sunt, in quibus vtique Antichristus erit, certè de illa innumerabili multitudine impiorum, qui fuerunt ab initio mundi vsque ad aduentum Domini, & in sua impietate mortui & æternis pœnis sunt condemnati, nec ipsos qui hoc dixerunt credere putamus, quòd pro his in sua impietate mortuis, & æterno iam iudicio condemnatis, Dominus passus esse credendus sit. Si enim pro his passus esse creditur, cur etiam pro Diabolo & Angelis eius similiter passus esse non creditur? Cui conuenienter ex Euange-
Hebr.2.16. lio verbis Dominicis respondere valemus, Erras nesciens scripturas, neque virtutem Dei. Paulus Apostolus dicit, *Nusquam enim Angelos adprehendit*, quin Deus, *sed semen Abrahæ adprehendit.* Vnde Ioannes Chrysostomus. Quia non quemquam Angelorum adprehendit, id est non cuiuslibet Angeli naturam suscepit, sed semen Abrahæ adprehendit. Non enim Angelis tanta dignitas donata est, vt in vna persona Dei filius eorum naturæ coniungeretur: sed hunc honorem & hanc dignitatem humanæ naturæ Deus Dei filius concessit, vt Deus & homo vna esset persona. Quare dixit adprehendit? quia nos quasi recedentes ab eo & longè fugientes insecutus adprehendit, & in vnam personam nostræ fragilitatis naturam sibi contemperauit. Hoc ergo redimere debuit quod adsumpsit. vt beatus Gregorius in li-
Cap.28. bro IX. Moralium dicit, Angelorum, inquiens, spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt, quia tanto robustiùs stare poterant, quanto eos carnis admixtio non tenebat. Homo verò idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset accepit. Vnde & apud respectum iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis.]

Est & alia causa qua perierunt inreparabiliter refugi spiritus, & homo gratia meruit reparari. scilicet, quia Diabolus propria periit iniquitate, homo verò etiam diabolica persuasione, sicut Alcuinus in libro responsionum Geneseos ad Sigulfum demonstrat. Vnde & sanctus Ambrosius in psalmo CXVIII. dicit, Fortasse dicas, qua ratio-

ne non dictum sit, misericordia Domini plenum est cælum, quia sunt etiam spiritales nequitiæ in cælestibus. Sed non illæ ad commune eius indulgentiæ donum remissionémque pertinent peccatorum, quibus ignis seruatur æternus.] Et sanctus Theophilus Alexandrinus Episcopus in secunda Synodali epistola dicit, Verùm quid ista memoramus, cùm in tantam eruperit Origenes vecordiam, immo dementiam, vt aliud Saluatori crimen impingat, dicens eum & pro dæmonibus ac spiritalibus nequitiis apud superos adfigendum cruci, nec intelligit in quàm profundum impietatis corruat barathrum? Si enim Christus pro hominibus passus homo factus est, vt scripturarum testantur eloquia, consequens erit, vt dicat Origenes, & pro dæmonibus passurus dæmon futurus est. Hoc enim necessitate cogetur vt inferat, ne ab eo quod cœpit discrepare videatur imitator. Et illi enim Christo similiter loquebantur, *Dæmonium habes, & in Beelzebub principe dæmoniorum eicis dæmonia.* Sed absit, vt pro dæmonibus Christus passus sit, ne & ipse dæmon fiat. & qui hoc credunt, rursum crucifigunt & ostentui habent filium Dei, qui nequaquam vt semen Abrahæ adprehendit, ita adsumet & dæmonum, vt pro illis quoque crucifigatur. Nec dæmones pro se, Deum in passione cernentes, cum Propheta clamabunt, *Hic peccata nostra portauit, & pro nobis dolet.* neque cum Esaia dicent, *Liuore eius sanati sumus.* nec pro dæmonibus, sicut pro hominum genere, *quasi ouis Christus ducetur ad victimam.* nec pro eorum salute dicetur, *proprio filio non pepercit.* quia nec dæmones clamabunt, *Traditus est pro peccatis nostris, & resurrexit pro iustificatione nostra.* Paulus quidem perspicuè scribit, *Tradidi enim vobis in primis quod accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundùm scripturas.* illas in testimonium vocans, & volens earum auctoritate firmare quod dubium est. Origenes autem, absque vllo diuinæ vocis testimonio, vim facere nititur veritati, & extincta lucerna inuenire eam. Fautor dæmonum, & non hominum, crebris calumniis lacessit filium Dei, & denuò crucifigit, non intelligens in quàm profundam & horribilem impietatis voraginem detrahatur. Consequens enim est, vt qui priora susceperit, suscipiat & quæ sequentur, vt qui pro dæmonibus Christum dixerit crucifigi, ad ipsos quoque dicendum esse suscipiat, *Accipite & edite, hoc est corpus meum, & accipite & bibite, hic est sanguis meus.* Si enim & pro dæmonibus crucifigetur, vt nouorum dogmatum adsertor affirmat, quod erit priuilegium, aut quæ ratio, vt soli homines corpori eius sanguiníque communicent, & non dæmones quoque, pro quibus in passione sanguinem fuderit? Sed nec dæmones audient, *Accipite & edite, & accipite & bibite*, nec Dominus sua præcepta dissoluet, qui discipulis ait, *Nolite dare sanctum canibus, nec mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conuersi disrumpant vos.* Nam & Apostolus scribens, *Nolo vos participes dæmonum fieri. non potestis*

Matth. 11. 18.
Matth. 12. 24.
Esa. 53. 5.
1. Cor. 15.
Marc. 26. 26.
Matth. 5. 6.
1. Cor. 10. 2

calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participari & menſæ dæmoniorum, impoſſibile eſſe demonſtrat, dæmones de calice Domini bibere, & de menſa eius participa-
Abac.1.16. ri. Cibus diaboli negatores Dei ſunt, Abacuc loquente, *Eſcæ eius electæ.* cibus autem impiorum omnium execrabilis ipſe diabolus, Pro-
Pſal.71.14. phetæ vaticinio concrepante, *Dediſti eum eſcam populis Æthiopibus.* Ex quibus omnibus adprobatur, Chriſtum pro dæmonibus non poſſe crucifigi, ne dæmones corporis & ſanguinis eius partici-
Heb.7.27. pes fiant. Cùm ergo & Apoſtolus de Saluatore ſignificet, *Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerens*, & Origenes tam audaciter illius ſententiæ
Hier.22. contradicat, tempus eſt illud inferre, *Terra, terra, terra, audi verbum Domini, ſcribe virum iſtum abdicatum.* Quis enim infernus hæc mala ſuſcipere poteſt? qui Tartarus de rebus iſtiuſmodi cogitare? quæ gigantum inſania tam rebellis extitit, & turrem impietatis exſtruxit? quæ libido laſciuiens, & dæmonum amore deperiens, ſic vniuerſo dogmati tranſeunti diuaricauerit crura mentis ſuæ? Quis in tantum de Sodomitica vinea bibit, vt inebriatus vino furoris eius toto corde conciderit? Quis Babyloniorum ita fluminum gurgitibus inrigatus viuos Iſrael fontes reliquit? quis egrediens de Hieruſalem, & Hieroboam filij Nabath imitator exiſtens, tot errorum fabricatus altaria eſt, & ararum profana tura ſuccendit? Cur Datan & Abiron, qui minora peccarunt, non venient ante tribunal Chriſti, vt ſuî cum comparatione condemnent, qui extra Eccleſiam Saluatoris variarum doctrinarum turibula diabolico igne compleuit? Neque e-
Oſee 11.10. nim Dominus, qui loquitur per Prophetam, *Ego viſiones multiplicaui, & in manibus Prophetarum adſimilatus ſum*, adulterinas eum docuit proferre doctrinas, nec qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt verbi Dei. Nec prophetarum chorus, qui olim vocabantur Videntes, hæc eum inſtituit: ſed ipſe ſuæ mentis arbitrio furori dæmonum ſeruiens, & blando cogitationum errore deceptus, gregem, & vt ita dicam, examen dogmatum peruerſorum per totum orbem immiſit mentibus indoctorum. Iſte eſt, qui Aſſyriis Babyloniíſque fluminibus aperuit os ſuum. qui nauem Eccleſiæ, bonarum mercium plenam ſalutis doctrinæ, fluctibus operire conatus eſt, dum imperitorum laude ſuſtollitur, & ſcripturarum ſenſum aliter quàm ſe habet veritas ediſſerens, gloriatur in confuſione. Quis enim tam innumerabiles & garrulos & verboſitatis atque imperitiæ plenos conſcripſit libros, & infatigabili ſtudio dies noctéſque coniunxit, vt errorum monimenta dimittens mereretur audire, *Multis itineribus tuis deceptus es.* Vſus eſt enim duce peſſimo aura populari, & plurimis falſæ ſcientiæ voluminibus exaratis, ac rebelli contra Deum mente pugnans, vnguento cæleſtium doctrinarum ſaniem quandam & putorem ſui fœtoris immiſcuit, vt rurſum ad ſuam animam diceretur, Immunda & famoſa & nimia iniquitatibus. Neque enim prophetam audire

voluit commonentem, *Quare diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Qui pro dæmonibus Christum adfigit cruci, vt non solùm Dei & hominum, sed dæmonum quoque mediator fiat. Verùm absit tam immane nefas de Saluatore credere, vt templum corporis sui, quod pro nobis suscitare dignatus est, amissurus, aliud sibi templum dæmonicæ conditionis adfigat, vt illorum quoque recepta similitudine pro ipsis patibulum subeat. Obsecro, fratres dilectissimi, vt ignoscatis dolori meo doctrinis impiis resistenti. Dum enim impudentiam sectatorum eius repercutere nitimur, compagem loricæ ipsius, & venenati pectoris fraudulentias in medium protulimus, vt illud quoque compleretur in eo, *Reuelabo ignominiam tuam, & ostendam eam amatoribus tuis.*

Psal. 4. 3.

Ezech. 16. 37.

De Antichristo autem sanctus Gregorius in libro Moralium XXXI. dicit, Quia ergo per vndenarium numerum transgressio exprimitur, huius bestiæ cornu vndecimo ipse auctor trangressionis iudicatur, quod videlicet paruulum oritur, quia purus homo generatur, sed immaniter crescit, qui vsque ad coniunctam sibi vim Angelicæ fortitudinis proficit.] & item, Principium viarum Dei Vehemoth dicitur: quia nimirum cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit.] & item, Quid autem cauda Vehemoth istius, nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur, cùm vas proprium illum perditũ hominem ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur?] & item, Tunc Antichristus mundi gloriã temporaliter obtinens, mensuras hominum & honoris culmine & signorũ potestate transcendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus, potentiã naturæ suæ non perdidit vel deiectus.] & item in Edicto ciuibus Romanis proposito, Peruenit, inquit, ad me quosdam presbyteros peruersi spiritus homines, praua inter vos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita vt die Sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi Antichristi prædicatores dixerim, qui veniens diem Sabbatum atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri? Quia enim mori se & resurgere simulabit, haberi in veneratione vult diem Dominicum: & quia Iudaïzare populum compellet, vt exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, coli vult Sabbatum.] Et Beda in Chronica sua, Et vidi, inquit, de mari bestiam ascendentem, & dedit illi draco virtutem suam & potestatem magnam. id est, vidi hominem sæuissimi ingenij, de tumultuosa impiorum stirpe progenitum. Cui mox nato, & per magicas artes à pessimis imbuto magistris, adiungens se diabolus, totam virtutis suæ potentiam, per quam magica ceteris omnibus maiora patraret, indiuiduus comes attulit. Et data est potestas, inquit, illi facere menses XLII. id est, tres annos & dimidium. Percusso autem illo perditionis filio, siue ab ipso Domino, siue à Michaele Archangelo, vt quidam docent, & æterna vltione damnato, non continuò

Cap. 11.

Cap. 18.

Cap. 12.

Cap. eodẽ.

Libro XI. epist. 3.

dies iudicij secuturus esse credendus est. Alioqui scire possent homines illius æui tempus iudicij, si post tres semis annos inchoatæ persecutionis Antichristi confestim sequeretur.] Et sanctus Hieronymus, exponens sententiam Danielis, Beati, inquit, qui interfecto Antichristo supra M. CC. XX. dies, id est tres semis annos dies XLV. præstolantur, quibus est Dominus atque saluator in sua maiestate venturus.] Et item Gregorius in XXXII. Moralium libro. Quod per Da-
Cap.12. Dan.8.25. nielem subiungitur, *sine manu conteretur*, hoc per Paulum exprimi-
2. Thess.2. 8. tur, *quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet inlustratione aduentus sui*. Sine manu scilicet conteretur, quia non Angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris
Ibid. in fin. & cap.13. spiritu æterna morte ferietur.] & item, Sed quia quale sit iniquorum caput audiuimus, nunc huic capiti quæ membra adhæreant agnoscamus. Quisquis namque in superbia extollitur, quisquis auaritiæ desideriis cruciatur, quisquis luxuriæ voluptatibus soluitur, quisquis iniustæ ac immoderatæ iræ flagris ignitur, quid aliud quàm An-
1. Ioan.2. 18. tichristi testis est? Et in epistola Ioannis Apostoli scriptum est, *Et sicut audistis quia Antichristus veniet, & nunc Antichristi multi sunt*.]

Hinc venerabilis presbyter Beda dicit, Antichristos dicit hæreticos. Sed & illos, qui fidem catholicam quam confitentur peruersis actibus destruunt. Vnde constat quia Antichristus contrarius Christo vocatur. Omnes illi maximo Antichristo in fine sæculi venturo quasi
2. Thess.2. 7 suo capiti testimonium reddunt. sicut & Paulus dicit, quia *mysterium iam operatur iniquitatis*. de cuius præconibus iterum scriptum est, *Ex*
1. Ioan.2.19 *nobis exierunt, sed non erant ex nobis*. Non enim exeunt foras nisi Antichristi. Vnde & de Iuda, præcipuo Antichristo totius temporis vsquequo ille maximus veniat Antichristus, scriptum est, quia *misit Dia-*
Luc.22.3. *bolus in cor Iudæ vt traderet eum*, & post buccellam, *introiuit in eum Satanas, & exiuit continuò*. qui appellatus est filius perditionis, sicut & maximus Antichristus.] & item, Iudas Antichristus tradidit eum qui veraciter dicitur Christus, & colitur Deus, qui est super omnia benedictus in sæcula. Ille autem in tempore suo aduersabitur & extolletur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostentans seipsum quasi ipse sit Deus.] De isto autem, id est Iuda, post multa in libro Hypomnesticon S. Augustinus dicit, Talis est periturorum omnium causa, licèt culpa sit à culpa dissimilis.] Et de illo eiúsque corpore S. Gregorius in libro XXXIII.
Cap.19. Moralium dicit, *Et videntibus cunctis præcipitabitur*. Cunctis enim videntibus præcipitabitur, quia æterno tunc iudice terribiliter apparente, adstantibus legionibus Angelorum, adsistente tunc ministerio cælestium potestatum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista belua crudelis & fortis in medium captiua deducetur, & cum suo corpore, id est cum reprobis omnibus, æternis gehennæ
Matth.25. 41. incendiis mancipabitur, cùm dicetur, *Discedite à me maledicti in ignem æter-*

æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.] Vnde quia homo erit reprobus & caput reproborum, eorum scilicet & aliorum omnium, qui ab initio mundi vsque ad aduentum Domini, quos istorum compositor Capitulorum, in suggillationem nostram, æternis pœnis traditos in testimonium deduxit, sed & eorum qui post aduentum Domini vsque ad finem mundi in infidelitate & perseueranti iniquitate ad eius pertinebunt consortium, cùm in proximo de eisdem reprobis quid catholici doctores sentiant scribemus, quiscumque calumniator noster se ante se ponat, & vtrum nos per Antichristum falsa scripsisse possit reuincere videat, & si defensores atque adiutores catholicos magistros contra illum inuenire non potuerimus, cum tripudio de nobis triumphet. Hominem quippe, vt præmisimus, & sanctus Paulus & sanctus Gregorius & ceteri quique doctores illum futurum dicunt & nos credimus, & quilibet reprehensor noster denegare non volet. Et si homo erit, licèt diabolo comite plenus, in quantum homo quanquam reprobus morietur. quem Dominus Iesus, sicut scriptum est, interficiet spiritu oris sui, & destruet inlustratione aduentus sui: quando sicut fulgur, quod exit ab oriente & paret in occidente, erit aduentus ipsius Dei & hominis filij. & quia morietur resurget, sicut item scriptum est, *Ad te omnis caro veniet*, & *videbit omnis caro*, quod non sine anima in resurrectione fiet, *salutare Dei*. Ad cuius aduentum, secundùm fidem catholicam, omnes homines resurgere habent cum corporibus suis. Si omnes, & ille homo de quo agitur, qui vt scriptum est in suo nomine veniet Antichristus. & si aliquid aliis reprobis, ipsius scilicet membris, passio Christi contulit, nec capiti denegauit, sicut catholicorum sententiis ostendemus. Primò tamen contra compositorem Capitulorum, de quibus agitur, de parte istius Capituli quod Deus dederit respondebimus, & tunc ex ordine ad respondendum his quæ sequuntur ipso fauente progrediemur.

Psal 64.3. Luc.3.6.

Non ita scripsimus, sicut compilator iste composuit, & quare Capitula à nobis excerpta ponere sicut sunt scripta noluerit, ipse viderit. Credimus tamen quia iam vidit à pictoribus nigrum colorem albo substratum, vt quod erat lucidum ex tenebrosi comparatione clariùs videretur: & ideo noluit veritatem, à nobis de veridicis auctoribus sumptam, tenebris mendacij sui componere, ne minùs incautos fallere præualeret, & faciliùs mendax fidelibus innotesceret. Scripsimus namque de Prosperi verbis, & ipsius ac aliorum orthodoxorum sensibus, cap. IV. CHRISTVS IESVS *Dominus noster sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cuius natura in illo adsumpta non fuerit, ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur. Quia verò omnes passionis eius mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretij copiositatem, sed ad infidelium & ad non credentium ea fide quæ per dilectionem operatur, respicit partem, quia*

poculum humanæ salutis, quod confectum est de infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.
Osee 13.14. Paret quia sicut dixit non scripsimus contra illud propheticum, *Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne*, dicentes, quia verò omnes passionis eius mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretij copiositatem, sed ad infidelium & ad non credentium ea fide quæ per dilectionem operatur, respicit partem. Neque enim sanctum Gregorium in Homilia XXII. quando hæc scripsimus, dixisse
Non longè à principio. nesciuimus, Per hanc electi, qui quamuis in tranquillitatis sinu, tamen apud inferni claustra tenebantur, ad paradisi amœna reducti sunt. Quod ante passionem dixit, in resurrectione sua Christus impleuit,
Ioan. 12.32. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* Omnia etenim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, vtique electa. Neque etenim infideles quosque, & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniam Dominus resurgendo reparauit: sed illos ex inferni claustro rapuit, quos suos in fide & actibus recognouit.] Et hinc diximus, *quia qui non redimuntur, non ad pretij copiositatem, sed ad infidelium respicit partem*] Subsequitur sanctus Gregorius, Vnde rectè etiam per Osee dicit, *Ero mors tua, ô mors.*] Ac si apertè dicat, quia in electis meis te funditùs perimo, *ero morsus tuus inferne*, quia sublatis eis te ex parte transfigo. & hinc diximus, *Nullus homo est pro quo Christus passus non fuerit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur.* Sed & quando hæc scripsimus, non ignora-
Hær. 79. uimus sanctum Augustinum, in Catalogo hæreseon ad Quodvultdeum diaconum scripto, LXXX. loco hæresim descripsisse de qua dicit, Est hæresis, quæ dicit descendente ad inferos Christo credidisse incredulos, & omnes exinde liberatos.] Et venerabilem presbyterum Bedam in expositione primæ epistolæ Petri scripsisse legimus,
Cap. III. Quidam hunc locum ita interpretatus est, quòd consolationem il-
Matth 13. 17. lam, de qua dicit Apostolis Dominus, *Multi Prophetæ & iusti cupierunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis & non audierunt,*
Psal. 118.82 de qua & Psalmista, *Defecerunt*, inquit, *oculi mei in eloquium tuum, dicentes quando consolaberis me?* Sancti quiescentes in inferno desiderauerint, quòd hæc, descendente in inferna Domino, etiam his qui in carcere erant, & increduli quondam fuerant in diebus Noë, consolatio vel exhortatio prædicata fuerit. Hæc illè dixerit. Sed catholica fides habet, quia descendens ad inferna Dominus, non incredulos inde, sed fideles solummodo suos educens, ad cælestia regna secum perduxerit: neque exutis corpore animabus, & inferorum carcere scelerum inclusis, sed in hac vita vel per seipsum, vel per suorum exempla siue verba fidelium, quotidie vias vitæ demonstret.] Quapropter diximus, *Pro omnibus Christus passus fuit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur, & quia non omnes redimuntur, non ad pretij magnitudinem, sed ad non credentium respicit partem.* Et quoniam in

processu reddendæ rationis de isto Capitulo ex catholicorum dictis ostendere procurabimus, quod catholicè scripsimus, *quia Christus pro omnibus passus fuit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur.* scilicet & pro his, qui ante aduentum illius extiterunt, sed & pro his quos passio illius in carne inuenit.

CAPVT XXVIII.

Qualiter de impiis in sua impietate defunctis senserunt Catholici, pro his etiam passum fuisse Dominum, licèt non eius passionis mysterio ad salutem perpetuam sint redempti.

VERVM & pro his, qui post passionem & resurrectionem ipsius, & exorti, & exorturi sunt vsque in finem sæculi, vt demonstremus non timere nos calumnias istius obtrectatoris nostri, quid de reprobis, quos in suo quarto Capitulo ad reuincendos nos in medium deuocauit, senserunt & scripserunt catholici, vtrum quiddam eis passio & resurrectio Christi contulerit, etsi nihil illis, eorum exigentibus culpis, ad salutem profuerit, ostendamus. quoniam certum est, si aliquid eis passio Domini contulit, pro eis etiam Dominus passus fuit, cuius passio quoniam ad salutem illis non profuit, ad infidelium, sicut sanctus Prosper dicit, & nos ex verbis illius scripsimus, respicit partem, non ad sacramenti virtutem. Dicat autem Paulus, & exponat Ambrosius, quid passio Christi cunctis generaliter fidelibus & infidelibus contulit, quæ solis ad salutem fidelibus profuit. *Sicut* enim, inquit Paulus, *In Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* Hinc sanctus Ambrosius in Commento ipsius epistolæ, Hoc dicit, quia sicut Adam peccans mortem inuenit, & tenuit, vt omnes ex eius origine dissoluantur, ita & Christus non peccans, & per hoc vincens mortem, (quia qui non peccat vincit mortem, quia mors ex peccato,) omnibus qui sunt ex eius corpore adquisiuit vitam, id est resurrectionem. Quamuis ergo generalem omnibus tribuerit resurrectionem, vt sicut in Adam omnes siue iusti siue iniusti moriuntur, ita & in Christo omnes tam credentes quàm diffidentes resurgant, licèt quidam ad pœnam: increduli tamen viuificari videntur, quia corpora sua recipient, iam non morituri, sed passuri pœnam in eis sine fine, quòd credere noluerunt. Et beatus Ioannes Chrysostomus in libro de Reparatione lapsi, Scriptura, inquit, dicit quia & peccatores induent incorruptionem, scilicet non ad honorem vitæ, sed ad diuturnitatem supplicij profuturam.] Et sanctus Hilarius in expositione Psalmi CXVIII. Exprobrat enim superbis atque maledictis, cur nihil in sacramento sanguinis sui atque mortis vtilitatis suæ esse existimauerint, cùm ille nostrî causa & natus, & passus, & mortuus

1.Cor.15. 22.

Vers. 22.

ſit.] Et item idem ſanctus Hilarius concordans ſancto Ambroſio in
Verſ. 8. Pſalmo LV. dicit, *Sicut expectauerunt*, inquit, *animam meam, pro nihilo ſaluos facies illos, in ira populos deduces.* Nouus hic Prophetæ ſermo eſt, vt eos qui expectant animam ſuam ad nihilum Deus ſaluet. Et cùm aliud ſit ad nihilum, aliud ſaluari, nunc ſalus quæ in eos fiet in nihilum ſit. Eſt ergo quod ſaluetur in nihilum, eſt planè, quicquid reſurrectione conceſſa demutatione non dignum eſt. Nam cùm omnis caro redempta in Chriſto ſit vt reſurgat, & omnem adſiſtere ante tribunal eius neceſſe ſit, non tamen omnibus gloria & honor eſt promiſcuus reſurgendi. Quibus ergo tantùm reſurrectio, non etiam demutatio eſt tributa, hi ſaluantur in nihilum. In ira enim deducentur hi populi, quibus ad pœnæ ſenſum ſalus reſurrectionis eſt conſtituta. A qua ira eripiendos nos Apoſtolus pollicetur dicens, *Quoniam ſi cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt, multo magis iuſtificati in ſanguine eius ſaluabimur per eum ab ira.* Rom. 5. 8. Pro peccatoribus igitur ad ſalutem reſurrectionis eſt mortuus, ſed ſanctificatos in ſanguine ſuo ſaluabit ab ira.] Et item ſanctus Ambroſius in epiſtola ad Corinthios, Quid eſt autem reos eſſe, niſi pœnas dare mortis Domini? Occiſus eſt enim pro his qui beneficium eius in irritum ducunt.] Et item ſanctus Hilarius in libro III. de Fide, Dei filius crucifigitur, ſed in cruce hominis mortem Deus vincit. Chriſtus Dei filius moritur, ſed omnis caro viuificatur.] Et ſanctus Auguſtinus in libro XX. de Ciuitate Dei capitulo VI. ad locum, Nec fecit hîc vllam differentiam bonorum & malorum. Omnibus enim bonum eſt audire vocem eius, & viuere, ad vitam pietatis ex impietatis morte tranſeundo. De qua morte ait Apoſtolus Paulus, *Ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* Omnes itaque mortui ſunt in peccatis, nemine prorſus excepto, ſiue originalibus, ſiue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel ſciendo nec faciendo quod iuſtum eſt. & pro omnibus mortuis viuus mortuus eſt vnus, id eſt, nullum habens omninò peccatum: vt qui per remiſſionem peccatorum viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro omnibus mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. vt credentes in eum qui iuſtificat impium, ex impietate iuſtificati, tanquam ex morte viuificati, ad primam reſurrectionem quæ nunc eſt pertinere poſſimus. Ad hanc enim primam pertinent qui beati erunt in æternum: ad ſecundam verò, de qua mox locutus eſt, & beatos pertinere docebit & miſeros. Iſta eſt miſericordia, illa iudicij. Propter quod in Pſalmo ſcriptum eſt, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.*]

Lib. III. de Trinitate ſub mediũ. — 2. Cor. 5. 14 — Pſal. 100. 1.

De iſtis omnibus, qui aut ad miſericordiam, aut ad iudicium pertinebunt, quicumque calumniatorum noſtrorum voluerit, excipiat ſi potuerit, de quo ſuprà ſcripſimus, Antichriſtum. Propterea & nos

ex verbis Prosperi scripsimus, quia *Christus pro omnibus passus est, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur: quia verò omnes passionis eius mysterio non redimuntur, non ad pretij magnitudinem, sed ad non credentium respicit partem.* Vnde & sanctus Gregorius in Homilia VIIII. Ezechielis dicit, Notandum quia postquam mala parentum defunctorum dixerat, mittens Prophetam ad filios dicit, *si fortè vel ipsi audiant, & fortè quiescant.* Quid est dicere *vel ipsi*, nisi quia eorum patres qui in culpa defuncti sunt, audire noluerunt?] Et Prosper contra Gallos actione IX. dicit, Redemptor mundi dedit pro mundo sanguinem suum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt, & tenebræ receperunt, quibus dicit Apostolus, *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*] Et hoc est, quod compilator iste in Capitulo, licèt non recto sensu, subiungens continuauit. Illud nobis simpliciter & fideliter tenendum ac docendum placet iuxta Euangelicam & Apostolicam veritatem, quòd pro illis datum pretium teneamus, de quibus ipse Dominus noster dicit, *Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quod licèt expositione non indigeat, quoniam Dominus omnia quæ voluit ab omnibus obseruari tam manifestissimè dixit, vt ab omnibus possint intelligi, & nemo sit sanum sapiens, qui apertissimè non intelligat, quia pro omnibus filius hominis in cruce exaltatus, & vnigenitus Dei filius pro mundo sit datus, vt in eo omnibus parata sit salus, sed omnis qui credit in eum non pereat. tamen & sanctus Papa Leo, in epistola ad Leonem Augustum, breuiter & luculenter horum sensum testimoniorum ex sancto Euangelio exponit dicens, Effusio, inquit, iusti pro iniustis sanguinis Christi tam fuit diues ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent.] Quæ sit autem vniuersitas captiuorum, Apostolus demonstrat dicens, *ex vno ipse omnes in condemnationem, in quo omnes peccauerunt.* Quæ enim maior potest esse captiuitas, quàm de Dei filiis diaboli filios, & de Paradisi incolis fieri æternæ perditioni obnoxios?

Non longè à princip. Ezech. 3. 11.

Ephes. 5. 8.

Ioan 3. 14.

Epist. 97. cap 2.

Rom. 5. 16.

Testimonium autem Apostolicum, quod subiunxit Capitulorum compositor ad suam confirmandam sententiam, quòd Christus non sit pro omnibus passus, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur, nihil eum iuuat, nisi vt scriptum est, *sicut spina in manu temulenti, sic in ore stulti parabola.* primum enim ipsum adsolet vulnerare. Si veraciter veram intelligentiam proponere lectoribus voluisset, conuenientiùs has duas sententias de Epistola Pauli ad Hebræos, secundùm suum ordinem poneret, sicut testimonia Euangelica eo ordine, quo ab Euangelista sunt posita, ponere studuit. Ait enim A-

Prou. 26. 9.

Heb.2.9. postolus ad Hebræos, *Gratia Dei pro omnibus gustauit mortem.* & post
Hebr.9.28. plura, *Semel*, inquit, *oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Vnde videamus qualiter sanctus Ioannes Chrysostomus, cuius testimoniis Apostolica Sedes, & etiam sanctus Augustinus, in libris suis multoties vtuntur, ad reuincendos hæreticos has duas sententias exposuerit. Ait enim de prima, Et ille quidem propter Dei gratiam, quæ nobis data est, hæc passus est. *qui proprio*, inquit, *filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Cuius rei gratia? non enim debebantur hæc nobis, sed gratia hoc fecit.] & post aliquanta, Et ipse quidem pro omnibus mortuus est. quid autem si non omnes credunt? ille quod suum erat impleuit.] Et item de alio testimonio, *Semel*, inquit, *oblatus est ad multorum auferenda peccata.* Quare multorum, & non omnium? quia non omnes crediderunt. Pro omnibus quidem mortuus, hoc est, quantum in ipso est, eius momenti est illa mors, cuius momenti est omnium perditio. Non autem omnium peccata abstulit, propter quòd noluerunt.] Et sanctus Augustinus in Psalmo XLIII. Nam & crux ipsa & pro ipsis persequentibus facta est. Inde sunt postea sancti, qui in eum crediderunt quem ipsi occiderunt.]
Cap.1. Et item idem in libro VI. contra Iulianum, Vnus, inquit, pro omnibus mortuus est. ergo omnes mortui sunt. ostendens fieri non potuisse, vt moreretur nisi pro mortuis. Ex hoc enim probauit omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est vnus. Impingo, inculco, infercio recusanti. Accipe, salubre est, nolo moriaris. Vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit, vt intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat vt in peccato esse mortuos omnes, si pro omnibus Christus mortuus est, nemo neget, nemo dubitet, qui se non negat, aut dubitat esse Christianum.] Et sanctus Dionysius in libro de Ecclesiastico principatu, cap. III. Pro omnibus enim thearchica beatitudo, etsi benignitate diuina procedit ad participantium eius diuinorum communionem: sed non foris secundùm substantiam immobilis stationis & stabilitatis fit. Et sanctus Cyprianus in libro de Oratione Dominica, Quid docuit, inquit, vnitatem? sic orare vnum pro omnibus voluit, quomodo in vno omnes ipse portauit.] Et sanctus Hieronymus in Libro XIV. Esaiæ prophetæ, Christus cum iniquis reputatus sit, vt iniquos redimeret à peccato, & omnibus omnia fieret, vt omnes saluos faceret.]
Cap.XVI. in fine. Et item Augustinus in libro de Correptione & Gratia, Quis magis dilexit infirmos, quàm ille qui pro omnibus est factus infirmus, & pro omnibus ex ipsa est infirmitate crucifixus?] Et item Ambrosius in Psalmo CXVIII. Et hic quidem Sol quotidie super omnes oritur. mysticus autem Sol ille iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit: omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Ideo autem passus est, vt tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Christo,

generali beneficio ipſe ſe fraudauit. Sed quod Solis eſt, prærogatiuam ſuam ſeruat: quod imprudentis eſt, communis à ſe gratiam lucis excludit.] Et ſanctus Baſilius Cappadocus, in Sermone de Pſalmo quinquageſimo nono, Moyſes quidem ſanguine agni Iſraeliticos poſtes obſignauerat: tu verò dediſti nobis ſignum, ipſum ſanguinem veri agni immaculati, qui oblatus eſt victima pro totius mundi ſalute.] Et item ſanctus Leo, in epiſtola ad Iuuenalem Epiſcopum Hieroſolymitanum, Veram igitur Chriſti generationem crux vera confirmat.] & poſt pauca, Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium cauſam, & vim veteris chirographi, quod ſolus inter omnes non debuit, pro omnibus ſoluendo vacuauit: vt ſicut per vnius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per vnius innocentiam omnes fierent innocentes. inde in omnes manante iuſtitia, vbi eſt humana ſuſcepta natura.] Et ſanctus Gregorius in libro Moralium decimo quarto, *Stulti quoque deſpiciebant me.* Ac ſi apertè diceretur, Ipſi me etiam deſpexerunt, pro quibus ſanandis ſtultitiam prædicationis adſumpſi, id eſt, vt per carnem Verbi ſanarentur: & ab ipſis deſpectus ſum, pro quibus ſtultus æſtimari veritus non ſum.] & in libro triceſimo quinto, Conſolantem quippe in paſſione Dominus minimè inuenit, qui ex deſpectu mortis etiam ipſos hoſtes pertulit, pro quibus ad mortem venit.] Et ſanctus Cyrillus ad Neſtorium, Nam vt mortem, inquit, ineffabili potentia proculcaret, & ſua carne primogenitus ex mortuis fieret, & primitiæ dormientium viam faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recurſum, gratia Dei, ſicut ſuprà dictum eſt, pro omnibus guſtauit mortem, & tertia die reſurgens expoliauit infernum.] Et venerabilis preſbyter Beda, in expoſito Euangelij Marci, Solus orat pro omnibus, ſicut & ſolus patitur pro vniuerſis: & quomodo pro nobis maledictum crucis factus eſt, & flagellatus, & crucifixus, ſic pro omnium ſalute quaſi noxius crucifigitur.] & in Epiſtola prima Petri, Sicut ergo incorruptibile eſt pretium Dominicæ paſſionis, qua redempti ſumus, ita etiam incorruptibile eſt ſacramentum fontis ſacri, quo renaſcimur: quæ ita ſibi inuicem connectuntur, vt vnum nobis ſine altero ſalutem conferre nequeat. quia nimirum Dominus ita nos tempore incarnationis ſuæ, ſacro ſanguine ſimul omnes redemit, vt nos quoque noſtro tempore viritim per regenerationem baptiſmi ad conſortium eiuſdem regenerationis peruenire debeamus.] Et ſanctus Proſper contra Gallos, recapitulatione nona, Qui dicit, quòd non pro totius mundi redemptione Saluator ſit crucifixus, non ad ſacramenti virtutem, ſed ad infidelium reſpicit partem, cùm ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti pretium totius ſit mundi: à quo pretio extranei ſunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut poſt redemptionem ad eandem ſunt ſeruitutem reuerſi.] & contra Vincentianos, actione prima, Cùm itaque propter

Epiſt. 72.

Cap. 12.

Cap 9.

Epiſt. 111. poſt mediū

Cap. 1. ſub finem.

vnam omnium naturam, & vnam omnium caúsam à Domino nostro in veritate susceptam, rectè omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captiuitate sint eruti, redemptionis proprietas haud dubiè penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iam non vasa diaboli, sed membra sunt Christi. Cuius mors non ita impensa est humano generi, vt ad redemptionem eius etiam qui regenerandi non erant pertinerent: sed ita, vt quod per vnicum exemplum gestum est pro vniuersis, per singulare sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.] Ex his verbis sancti Prosperi, & supradictorum catholicorum sensibus, hoc vnde ratio agitur Capitulum quartum excerpsimus: sicut quilibet lector, cui hæc conferre placuerit, facilè inuenire valebit. Quæ numero pauca, virtute præualida, ad demonstrandam vnius Euangelici & duorum ex Apostolo testimoniorum explanationem interim posuisse sufficiat, donec plura nec minus fortia orthodoxorum huic Capitulo testimonia subiungamus.

CAPVT XXIX.

Ratio redditur de duobus, quæ necesſitate compulſi in hoc quarto Capitulo verbis beati Proſperi inſeruimus.

DVO autem sunt, quæ coacti necessitate expressiùs diximus, de quibus reddere rationem volemus. Quorum vnum est, *Sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cuius natura in illo adſumpta non fuerit, ita nullus est, fuit vel erit homo, pro quo paſſus Chriſtus non fuerit, licèt non omnes paſſionis eius myſterio redimantur.* cùm sufficientissimè dici potuerit, quod Prosper dixit contra Gallos in actione IX. Nullus, inquiens, omnino est ex omnibus hominibus, cuius natura in Christo Domino nostro suscepta non fuerit.] & item ad locum, Cùm itaque rectissimè dicatur Saluator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ susceptionem, & propter communem in primo homine omnium perditionem.] Et contra Vincentianos, Cùm itaque propter vnam omnium naturam, & vnam omnium causam, à Domino nostro in veritate susceptam, rectè omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captiuitate sint eruti.] Et quæ necessitas fuerit demonstramus. Gotescalcus, vt præmisimus, in libello ad Rabanum Archiepiscopum scripsit, Rursus illos omnes impios & peccatores, pro quibus idem filius Dei nec corpus assumpsit, nec orationem, ne dico sanguinem, fudit, neque pro eis vllo modo crucifixus fuit. Et post hoc scriptum Capitulum, quidam rusticus de illius schola libellum contra hæc Capitula scripsit,

Resp. 1.

psit,

psit, cui ista inseruit. Nam si diligenter consideretur, nescimus si et- «
iam de quolibet homine dici possit, vt omnium hominum natu- «
ram nascendo adsumpserit. quæ à quibusdam de Gothescalci scho-
la dyscola dici audiuimus. Ideo licèt non discordantes à verbis
Prosperi, & sensu catholico orthodoxorum, expressiùs ista con-
scripsimus. Vnde & de quorum doctrina illud adsumpsimus, ratio-
nem deuotis quibusque humiliter reddimus. Sanctus siquidem A- Paulo post medium.
thanasius in epistola ad Epictetum, dicere non dubitauit, In ipso
Verbo humanum verè naturaliter ex Maria, secundùm diuinas scri-
pturas, & verè erat corpus Saluatoris. Verum autem erat, quia si-
mile erat nostro. Soror etenim fuit nostra Maria, quoniam omnes
ex Adam sumus, & hoc nunquam aliquis dubitauit.] Et sanctus
Augustinus, exponens Psalmum vigesimum nonum, *Exaltabo te* Præfat. in Enarrat. 2.
Domine, quoniam suscepisti me. Omnis, inquit, homo in Christo vnus
homo est, & vnitas Christianorum vnus homo.] & in psalmo XXXIIII. Conc. II.
Maria ex Adam: Adam mortuus est propter peccatum, & caro Domi-
ni ex Maria, mortua est propter delenda peccata.] & in Psalmo XXXV.
Nascimur de Adam vt moriamur, surgimus per Christum, vt semper In Enarratione.
viuamus. Quando portamus imaginem terreni hominis, homines su-
mus, quando portamus imaginem cælestis hominis, filij hominis
sumus, quia Christus filius hominis dictus est. Etenim Adam homo
erat, sed filius hominis non erat. Ideo illi pertinent ad Adam, qui
desiderant carnalia bona. hortamur illos, vt filij sint hominum, &
misericordiam desiderent quæ in cælo est.] & in Psalmo XXXVII.
Suscepit carnem nostram, vel potiùs à nobis, id est, à genere huma-
no.] Et sanctus Leo in Epistola ad Leonem Augustum, Quæ autem Epist 97. cap. 2.
reconciliatio esse posset, qua humano generi propitiaretur Deus,
nisi omnium causa mediator Dei & hominum carnem susciperet?]
& item, Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium cau-
sam. Et sanctus Hilarius in libro secundo de Fide, Humani generis Post medium libri.
causa Dei filius natus ex Virgine est & Spiritu sancto, ipso sibi in
hac operatione famulante, & sua Dei videlicet inumbrante virtute,
corporis sibi initia conseuit, & exordia carnis instituit, vt homo
factus ex Virgine naturam carnis in se acciperet, pérque huius
admixtionis societatem sanctificatum in eo vniuersi generis hu-
mani corpus existeret.] Et sanctus Ambrosius in libro de Paradiso, Cap. 10.
Salua tamen, inquit, *erit per filiorum generationem*, inter quos generauit 1. Tim. 2.
& Christum. Nec illud otiosè, quòd non de eadem terra, de qua
plasmatus est Adam, sed de ipsius Adæ costa facta sit mulier: vt sci-
remus vnam in viro & muliere corporis esse naturam, vnum fontem
generis humani.] Et in hymno Ecclesiastica consuetudine frequen-
tato dicit ad Christum, *Tu patris sempiternus es filius. Tu ad liberandum*
suscepturus hominem, non horruisti Virginis vterum. Tu deuicto mortis acu-
leo, aperuisti credentibus regna cælorum.] Et quomodo intelligi debeat

quod sanctus dixit Ambrosius, Tu ad liberandum suscepturus hominem: quia vt à maioribus nostris audiuimus, tempore baptismatis sancti Augustini hunc hymnum beatus Ambrosius fecit, & idem Augustinus cum eo confecit, in capite libri de Bono coniugij exponit dicens, Quoniam, inquit, vnusquisque homo humani generis pars est, & sociale quoddam est humana natura, magnúmque habet & naturale bonum, vim quoque amicitiæ, ob hoc ex vno Deus voluit omnes homines condere, vt sua societate, non sola similitudine generis, sed etiam cognationis vinculo tenerentur.] Exponitur etiam in hoc hymno, quia omnium naturam pro omnibus liberandis Christus adsumpsit, sed credentibus regna cælorum aperuit. Et sanctus Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum, Cur diuersa est gratia, vbi natura communis est.] & plura alia, quæ in libellis commemoratis contra eosdem collegimus.

Hæc de prima quasi non necessaria, sed non inrationabili expressione sint dicta. Alterum autem est quod expressiùs superaddidimus, vbi in quarto Capitulo scripsimus, *quia verò omnes passionis eius mysterio non redimuntur; non respicit ad magnitudinem & pretij copiositatem, sed ad infidelium & ad non credentium ea fide quæ per dilectionem operatur, respicit partem.* Superaddidimus autem verbis Prosperi ad non credentium, ea fide quæ per dilectionem operatur. quod ideo superaddidimus, quia Gotescalcus in sæpefato suo libello ad Rabanum
» Archiepiscopum scripsit, Proinde quod fidelissimè credo, fidentis-
» simè loquor, & certissimè pariter ac fructuosissimè confiteor, at-
» que veracissimè profiteor, quòd Deus noster omnipotens, omnium
» creaturarum conditor & factor, electorum tantummodò cunctorum
» gratuitus esse reparator dignatus est & refector: nullius autem re-
» proborum perpetualiter esse voluit Saluator, nullius redemptor, &
» nullius coronator. *Item ad quendam complicem suum*, Absit procul
» à me, vt vel illud solummodò velim somniare, nedum semel su-
» surrare, vt nullum eorum perpetualiter secum periturum antiquus
» rapere valeat anguis, pro quibus redimendis tam pretiosus Deo pa-
» tri Domini Dei nostri filij sui fusus est sanguis. Amen. Hæc legentes intelleximus diabolici viri sensum, volentis euacuare copiositatem Christi sanguinis, pretium scilicet nostræ redemptionis. Vnde
» & ad eundem complicem suum scripsit, Baptismi enim sacramento
» eos emit, non autem pro eis crucem subiit, nec mortem pertulit,
» neque sanguinem fudit. Vnde quod ipse mendosè atque perniciosè ad copiosam redemptionem Christi sanguinis voluit retorquere, veraciter & fideliter ad modicitatem ac dubietatem, immo & infidelitatem infidelium & non credentium, sacrarum scripturarum & Catholicorum auctoritate suffulti, reiecimus culpam. Et ideo interposuimus, *ad infidelium & non credentium, eâ fide quæ per dilectionem operatur, respicit partem.* Scilicet quia hæc sola fides est, qua saluantur cre-

dentes. Ceterùm & dæmones credunt, & contremiſcunt, & nec infidelis eſt ſine fide, ſicut ſanctus Gregorius in libro quarto Dialogorum dicit, Audenter inquiens dico, quia ſine fide neque infidelis viuit.] & poſt pauca, Habent etiam infideles fidem, ſed vtinam in Deum, quam ſi vtique haberent, infideles non eſſent. Cap.2.

Et venerabilis presbyter Beda in Epiſtola Iacobi, Ita & fides, ſi non habuerit opera, mortua eſt in ſemetipſa, ſi non operibus caritatis quibus reuiuiſcat animetur. Neque huic ſententiæ contrarium eſt quod Dominus ait, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Subintelligendum namque ibi eſt, quòd tantummodò verè credat, qui exercet operando quod credit.] Hinc & ſanctus Gregorius in Homilia Euangelij vigeſima nona dicit, *Euntes in vniuerſum mundum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit condemnabitur.* Fortaſsè, inquit, vnuſquiſque apud ſemetipſum dicat, Ego iam credidi, ſaluus ero. Verum dicit, ſi fidem operibus teneat.] & reliqua, quæ ibi notiſſima multis proſequitur. Par quoque eſt & teſtimonium, quod iſte contradictor noſter in ſuggillationem noſtram compoſuit dicens, *Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Vera etenim fides eſt, vt Gregorius in Homilia præfata dicit, quæ in hoc quod verbis dicit moribus non contradicit.] Hinc eſt enim, quòd de quibuſdam falſis fidelibus Paulus dicit, *Qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Et de propoſito Euangelico teſtimonio à contradictore noſtro, *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Venerabilis presbyter Beda in Homilia XXXVI. dicit, Quia ſicut illi, qui exaltatum pro ſigno ſerpentem æneum aſpiciebant, ſanabantur ad tempus à temporaria morte, & plaga quam ſerpentium morſus intulerant, ita & qui myſterium Dominicæ paſſionis credendo, confitendo, ſinceriter imitando aſpiciunt, ſaluantur in perpetuum ab omni morte, quam peccando in anima pariter & carne contraxerant. Vnde rectè ſubiungitur, *vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Cuius quidem verbi patet ſenſus, quia qui credit in Chriſtum, non ſolùm perditionem euadit pœnarum, ſed & vitam percipit æternam, ſicut Gregorius in præfata Homilia dicit, Tunc etenim veraciter fideles ſumus, ſi quod verbis promittimus, operibus implemus. Hinc Ioannes ait, *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.*] Et Proſper in libro Sententiarum cap. CCCXXIV. Qui ergo gaudes baptiſmi perceptione, viue in noui hominis ſanctitate: & tenens fidem quæ per dilectionem operatur, habe bonum quod nondum habes, vt proſit tibi quod habes.] Et item Beda in Epiſtola Iacobi, *Tu credis quoniam vnus eſt Deus. bene facis, & dæmones credunt & contremiſcunt.* Ne putes quia magnum aliquid fa-

Cap.2. Matth.16. 16. Non longè à princip. Ioan.3.16. Tit.1.16. Ioan.3.14. 1.Ioan.2.4. Cap.2.

cis credendo vnum Deum esse, hoc enim & dæmones faciunt. non solùm Deum patrem, sed & filium Dei credunt. Vnde dicit Lucas, *Exiebant etiam dæmonia à multis, clamantia & dicentia quia tu es filius Dei. & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.*] & post aliquanta, Credere verò in Deum soli nouerunt qui diligunt Deum, qui non solùm nomine Christiani sunt, sed & factis & vita: quia sine dilectione fides inanis est, cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis.] & sequentia quæ ibi prosequitur.

Et qualiter fideles atque infideles de baptismate sentiant, idem venerabilis presbyter Beda in homilia Euangelij, *Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine*, latiùs & catholicè prosequitur, & sic ad locum dicit, Sola hæc Ecclesia mater quæ generat nouit. Ceterum oculis insipientium videtur talis exire de fonte qualis intrauit, totúmque ludus esse quod agitur.] Beatus quoque Petrus Apostolus dicit, *Et vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Ex qua sententia idem Beda dicit, Vbi est enim conscientia bona, nisi vbi est & fides non ficta? Docet namque Apostolus Paulus, quia *finis præcepti est caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.*] Et item in epistola Ioannis, *Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse ex Deo est.* Confessionem hoc loco non solùm catholicæ fidei, sed & operationis bonæ, quæ fit per caritatem requirit. Alioqui nonnulli hæretici confitentur, multi schismatici, multi falsi catholici, Iesum Christum in carne venisse, sed confessionem suam factis negant, non habendo caritatem. Caritas quippe Dei filium adduxit in carnem, & ideo quisquis non habet caritatem, negat illum in carne venisse. Talísque spiritum ex Deo non habere conuincitur.] & item, *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Illa nimirum fides, quæ per dilectionem operatur.] Et item Beda, Hoc quoque tempore, si qui nuper ad fidem veniens baptismum acceperit, & proponens toto corde Dei seruare præcepta, mox de hac luce migrauerit, iustificatus vtique per fidem sine operibus migrauit, quia tempus operandi, vnde fidem probaret, ipso in quem credidit Deo disponente non habuit. At qui perceptis sacramentis longo superuiuunt tempore, nec bonis insistere curant operibus, his inculcandum est quod beatus Iacobus, proposito exemplo fidei simul & operum Abrahæ, mox subdidit dicens, *Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm?* Quod ait ex operibus, significat ex operibus fidei. quia perfecta opera sine fide nullus habere potest: fidem verò sine operibus multi, si illis operum tempus non adsit. de qualibus dictum est, *Raptus est ne malitia mutaret intellectum illius, aut fictio deciperet animam illius.*] Sed & in talibus ipsa fides opus est, sicut scriptum est in Euangelio, *Hoc est autem opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille.* quod opus operatur qui in eum credit, quia

Homilia 1. de Sanctis.
1. Pet. 3. 21.
In Epist. 1 Petri cap. 3.
1. Tim. 1. 5.
Beda in Epist. 1. Ioan. cap. 4.
1. Ioan. 4. 2.
1. Ioan. 5. 4.
In Epistolã Iacobi c. 2
Iac. 2. 24.
Sap. 4. 11.
Ioan. 6, 29.

etiam ipsa credulitas vera fides est, quæ per dilectionem operatur, credendo in illum qui iustificat impium, & cuius omnia opera sunt in fide, sine qua quisque ad baptismatis sacramentum accedit, baptismatis sacramento renouari non valet, quia Spiritus sanctus, quo in filios adoptamur disciplinæ, effugit fictum, & aufert se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Vnde sanctus Ambrosius in epistola ad Galatas dicit, Quia sine spiritu non erat plenum nomen filiorum.] & item idem in libro de Sacramentis, In baptismate spiritus mentem renouat, aqua proficit ad lauacrum, sanguis spectat ad pretium. sacri fontis vnda nos abluit, sanguis Domini nos redimit, Spiritus nos per adoptionem filios Dei facit.] De qua in Homilia Euangelij xxx. sic sanctus dicit Gregorius, Ipse namque Spiritus sanctus amor est. Vnde & Ioannes dicit, *Deus caritas est.* Qui ergo mente integra Deum desiderat, profectò iam habet quem amat. Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum quem diligit non haberet.

In princip.

1. Ioan. 4. 8.

Ecce quomodo etiam in baptismate tam in paruis quàm in magnis agit fides quæ per dilectionem operatur, sicut sanctus Augustinus in libro quarto contra Iulianum dicit, Sed fortè dicis, ergo infantes qui non credunt, vel sicut tu posuisti qui non habent eam fidem quæ per dilectionem operatur, non renascuntur in Christo, neque per fidem sanguinis Christi in baptismate renouantur in Christo, atque incorporantur Christo. Responde nobis si placet, fide an infidelitate à parentibus ad Ecclesiam deportantur? dilectione salutis, an odio perditionis patronis à parentibus offeruntur, à patronis sacerdotibus itidem offeruntur, à sacerdotibus exsufflantur & exorcizantur, vt à potestate diaboli eruantur? in morte Christi baptizantur, vt mortis eius similitudini complantati peccato vtique moriantur? Velis nolis hæc omnia geri fide quæ per dilectionem operatur, artatus artissimè respondebis, nisi impudenti fronte mentiri præsumendo decreueris.] & item idem in sexto libro, Nam quomodo reportat bonum vt intret in regnum Dei, si hoc reportat quisque quod gessit, nisi quia pertinet ad paruulum, etiam quod per alterum gessit, id est credidit? Sicut itaque quod credit pertinet ad eum vt reportet bonum, hoc est percipiat Dei regnum, sic ad eum pertinet, etiamsi non credidit, vt reportet condemnationis iudicium, quia Euangelica est & ipsa sententia dicendo, *Qui non crediderit condemnabitur.*] & post pauca, Alienum quippe opus est cùm credit per alterum, sicut alienum opus fuit cùm peccauit in altero. Nec nos dubitamus, quia baptismate delictum omne mundetur, sed renascendo quisque mundatur. Quod ergo non adimit nisi regeneratio, non cessat trahere generatio.] Venerabilis quoque presbyter Beda in expositione Euangelij Marci, Intuendum sanè quantum propria cuiusque fides apud Deum valebit, vbi tantùm valuit aliena, vt totus homo re-

Cap 4.

Marc. 16. 16.

pentè, hoc est interiùs exteriúsque iam saluatus exsurgeret, aliorúmque merito alij laxarentur errata. Vnde & plura in sæpe commemoratis libellis contra obtrectatores nostros exempla posuimus, quæ hîc congerere nunc superfluum ducimus. Præsertim cùm illa quicumque dignatus fuerit legere, collecta quasi in fasciculis sub celeritate & sine aliqua difficultate valebit cognoscere.

CAPVT XXX.

Quòd exceptis his duabus quasi syllabicis sententiis, nihil in hoc Capitulo posuimus, nisi quod ex beati Prosperi verbis excepimus.

MODO autem his duabus exceptis superadditionibus, de quibus rationem reddidimus, videamus si transuerso vngue, vt dicitur, à sensibus beati Prosperi in descriptione quarti Capituli de-
Responsione IX. uiauimus. Prosper actione VIII. contra Gallos dicit, Nullus omninò est ex omnibus hominibus, cuius natura in Christo Domino no-
Ibidem. stro suscepta non fuerit.] & item Prosper contra Gallos, Cùm itaque rectissimè dicatur Saluator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ susceptionem, & propter com-
Resp. I. munem in primo homine omnium perditionem.] Et contra Vincentianos, Et tamen non omnes homines à captiuitate sunt eruti.] Et nos scripsimus, *Ita nullus est homo pro quo passus non fuerit, licèt non omnes pas-*
Sententia IX. *sionis eius mysterio redimantur.* Et Prosper in recapitulatione IX. contra Gallos, Qui dicit quòd non pro totius mundi redemptione Saluator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem, cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium totius sit mundi.] Et nos scripsimus, *Quia verò omnes passionis eius mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretij copiositatem, sed ad infide-*
Resp. I. *lium respicit partem.* Prosper actione prima contra Vincentianos dicit, Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.] & nos scripsimus, *Quia poculum humanæ salutis quod confectum est de infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.* In quibus verbis si aliquam syllabam non autem sensum immutauimus, non per studium, neque per arrogantiam accidit, sed quia librum eiusdem beati Prosperi præ manibus non habuimus, & spatium vt adferri valuisset, instantia Christianæ deuotionis vestræ cogente, sicut ipsi meliùs scitis, venerabilis princeps noster Karole rex gloriose, obtinere nequiuimus, compellentes nos coartatione dignissima, dantes exemplum ex libro Hieronymi de optimo genere interpretandi, quia non tantùm quærebatis alienæ compositionis verba, quàm sinceræ & episcopalis conscientiæ catholica documenta.

Post præmissa de quibus rationem reddidimus, subnexuit ex ordine Capitulorum compositor, Porrò, inquit, Capitula numero de- «
cem & nouem, syllogismis ineptissimè & mendacissimè à quodam «
Scotto conclusa, vbi non argumentum fidei, sed potiùs commen- «
tum perfidiæ paret, nulla omninò philosophica arte, vt arroganter «
à quibusdam iactatur, constructum, sed inani fallacia & deceptione «
imperitissimè confusum, à pio auditu fidelium penitùs explodimus. «
& vt talia & similia caueantur, per omnia auctoritate Spiritus san- «
cti interdicimus. De hoc Capitulo quædam dempta inuenimus ex eo quod nobis ante triennium, sicut suprà memorauimus, in Nielfa villa Rotomagensis Episcopij commisistis. Ibidem enim scriptum habetur, Porrò Capitula quatuor, quæ Concilio fratrum nostrorum minùs prospectè suscepta sunt, propter inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati, sed & alia Capitula numero decem & nouem, syllogismis ineptissimè & mendacissimè conclusa, & reliqua sicut & hîc compositor iste modò disposuit. Vnde miramur, si iste in compilandis illis fuit Capitulis, hoc quod tunc in eis tam studiosè inseruit, quare de isto eradere maluit. & si in illis Capitulis compositor iste non fuit, quomodo tam consonanter, vt in nullo alio, excepto isto loco, & de sequenti Capitulo, de quo vnum elinxit Apostolicum, sicut suo loco monstrabimus, deuiauerit vel immutauerit, neque transuerso capillo à concordi sententia exorbitauerit. Si enim nos iustè & rationabiliter reprehendere se posse & debere confidit, memor quia Paulus Petro in faciem restitit, Gal.2.11.
adportans scriptorum suorum plenitudinem, his quæ perperè dixeramus auctoritatiuè resisteret. Si autem & de errore, conscientia se remordente, corrigere voluit, & ideo de medio ista abrasit, & præcedentes suos errores, & subsequentes nostras indebitas reprehensiones, penitùs absumere debuit.

CAPVT XXXI.

De decem & nouem Capitulis, quæ compilator Capitulorum nobis à regia dominatione datorum, in suggillatione nostra commemorat, & de aliis, siue quæ nos passim scripta inuenimus, siue quæ à quibusdam leuibus quærendo adinuenta audiuimus.

DE decem siquidem & nouem Capitulis, quæ commemorat, nunc ad alia occupationibus deuocati scribere supersedimus. Et quia audiuimus, quoniam ipsi qui illa reprehenderant contra ea scribunt, expectamus donec videamus, si aliquis fuerit qui ipsa nitatur defendere, vel quid contra illa scribens nitatur adserere. Alia nihilominus Capitula LXXVII. quodam offerente suscepimus, quorum superscriptio talis est, Recapitulatio totius operis, & Capitulum

primum habetur huiusmodi. Dicis quadruuio regularum quatuor
» totius Philosophiæ omnem quæstionem solui. Respondemus nec
» illud quadruuium, nec vllas mundanæ sapientiæ sententias, ad om-
» nem quæstionem soluendam sufficere absque gratia Dei & fide, quæ
» per dilectionem operatur, ac veraci studio & sanctarum scientia
» scripturarum. Nouissimum verò. Dicis anathematizare te eos qui
» geminam prædestinationem dicunt, aut prædestinationes pluraliter
» efferunt. Respondemus tibi potiùs conuenire, qui veritatem iudicio-
» rum Dei tantisper impugnas, fidem dictorum veracium negas, sensa
» patrum per omnia reuerendorum fidelissima deprauas, & ea insuper
» nouus falsitatum inuentor enuntias, quæ nullus antehac dixisse vel
» scripsisse vllatenus reperitur.] Quorum auctores, vel potiùs sibi com-
pugnatores, & in quibusdam veritatis impugnatores, iactitantur à multis Prudentius Episcopus, & Ioannes Scottigena. Sed nos nec credere nec confirmare volumus, quod documentis certioribus demonstrare non possumus. Interim tamen illorum contentionibus nos immiscere noluimus, vsque dum liquidiùs cognoscamus ad quem finem contentionem suam quicumque sint illi perduxerint, recordantes Sapientis prouerbij, *Sicut qui apprehendit auribus canem, sic & qui immiscetur rixæ alterius.* Sunt & alia, quæ vocum nouitatibus delectantes, vnde sibi inanes comparent rumusculos, contra fidei catholicæ veritatem dicunt. Videlicet quòd trina sit Deitas, quòd Sacramenta altaris non verum corpus & verus sanguis sit Domini, sed tantùm memoria veri corporis & sanguinis eius, quòd Angeli natura sint corporales, quòd anima hominis non sit in corpore, quòd non aliæ pœnæ sint infernales, nisi tormentalis memoria conscientiæ peccatorum. Et fortè qui non satagunt vt post finitum vniuersale iudicium Dominum videant, qualiter videri debeat mordaci contentione disquirunt. Et plura alia, contra quæ orthodoxos Ecclesiæ catholicæ rectores necesse erit sollerti studio vigilare.

Prou. 26. 17.

Sed & in præfata Synodo, Capitulis quæ nobis dedistis, in quaternunculis vnius consacerdotis nostri septem subiunctas inuenimus, non veritate, sed nomine regulas: quia non fidei, sicut ibidem scriptum reperimus, regulæ, sed ad infidelitatem simplicibus protensa sunt retiacula. quæ verborum & sensuum consonantia eiusdem auctoris, cuius & Capitula nostræ humilitati à vestra data sublimitate,
» fore creduntur. Quarum initium est, Primo loco ponendum, & ve-
» hementiùs, prout nunc pusillitatis nostræ memoriæ occurrit, credi-
» mus commendandum septem quasdam esse regulas fidei, ex diuinarum
» scripturarum auctoritate venientes, & à sanctis atque orthodoxis
» patribus diligentissimè commendatas. de præscientia scilicet & præ-
» destinatione diuina. quas & catholicus fidelissimè tenere debeat, &
» quicumque his contraria sapit, non catholicè sentire comprobetur.]
Et sic per septem illas, non veras regulas, sed fictas reculas, sicut solent

lent sortiariæ facere, ad ora vasculi mella, & in inferioribus partibus venena supponere, orthodoxorum verba detruncata præponens, ad hanc summam intellectus sui deducit sententiam, vt sicut electi ad vitam, ita & reprobi à Deo prædestinentur ad mortem: & secundùm præscientiam suam Deus damnauerit, quos in iniquitate & impietate perseueraturos præsciuerit, eosdémque perituros prædestinauerit. Quæ imitari volens Isidorum, de Ticonio & aliis sapientibus septem in sacris scripturis regulas excerpentem, satis insulsè & non verisimilè nausiauit, quærendo quid diceret qui loqui nesciens tacere non potuit. De quibus superfluum duximus scribere, quia primam, & secundam, ac tertiam, siue quartam, aranearum telas, quasi specialiùs sanctus Augustinus in libro de Correptione & Gratia, & in libro de Bono perseuerantiæ, & sanctus Prosper contra Ianuenses, nullius momenti esse demonstrant. quintam verò næniarum & septimam regulam beatus Augustinus, contra veteres Prædestinatianos, in libro de Prædestinatione sanctorum, & sanctus Gregorius in libro vigesimo quinto Moralium Iob, in totum & per totum adnihilant. Sextam, vt dicitur, sicut fumum pultium, beatus Augustinus inter cetera, in libris de Gratia & Libero arbitrio, & de Bono perseuerantiæ, de Prædestinatione gratiæ, & ad Sixtum presbyterum, exsufflat & facit penitùs non parere. Et nostra mediocritas in tribus istum præcedentibus libellis, & in isto, commemoratis ex sanctorum Patrum auctoritatibus, hæc figmenta falsissima esse monstrauit. Et quæ vera sunt de præscientia & prædestinatione Dei, & illic & istic ex patrum catholicorum sensibus sufficienter collegimus. adeo vt qui veritatem desiderat, ei collectio tanta sufficiat: quibus verò non ista congesta sufficiunt, certum est quia nec plura proderunt, & plus falsis quàm veris se committere gestiunt.

CAPVT XXXII.

De clausula Capituli compilatoris, & de tribus quæ huic Capitulo subnectere procurauimus. quorum vnum est quia turbæ quæ Dominicum aduentum præcesserunt, & quæ subsequuntur, vna eadémque fide conclamant Osanna, quoniam per gratiam Dei saluari credimus quemadmodum & illi.

TANDEM in hac clausula adinuentor istorum capitulorum præsens conclusit Capitulum dicens, Nouarum etiam rerum introductores, ne districtiùs feriantur, castigandos esse censemus. Et nos ita etiam concensemus. Veteres Prædestinatianos, nouarum scilicet rerum introductores, sanctus Augustinus in libris de Correptione & Gratia, de Prædestinatione sanctorum, ac Bono perseueran-

tiæ, Hypomnesticon nihilominus libro, & libro de Prædestinatione gratiæ, sufficientissimè & fidelissimè atque paternè castigare curauit. Deinde sanctus Cælestinus auctoritate Apostolica, instantia sancti Prosperi, & sententia Synodali, redarguit atque compressit. Et nunc itidem harum nouarum vocum reintroductores, eadem auctoritate sanctarum scripturarum, & catholicorum atque antiquorum Patrum prolatis sententiis, necesse est castigare, redarguere atque comprimere. Vnde tria huic Capitulo subnectemus. Quorum vnum est, quia turbæ, quæ Dominicum aduentum præcesserunt, & quæ
Hom.XVII. subsequuntur, vna eadémque fide conclamant dicentes, *Osanna*, id est, vt in tractatu Ezechielis sanctus exponit Gregorius, *salua nos in excelsis.* quoniam vt Petrus dicit, *per gratiam Dei saluari credimus, quem-*
Act.15.11. *admodum & illi.* Deinde qualiter docent sanctarū scripturarum auctoritate catholici viri, generaliter Christum fuisse passum pro omnibus. Indéque quomodo orthodoxi & antiqui magistri ex scripturis authenticis demonstrant, discretè nos debere intelligere, quia licèt Christus fuerit passus pro omnibus, non tamen omnes ad æternam salutem mundi pretio, id est passionis eius mysterio, sint redempti. A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt seruitutem reuersi. Sicut & hic reprehensor noster, non integro intellectu, de his qui redimi noluerunt in Capitulo isto posuit, *Sic enim dilexit Deus mundum, vt fi-*
Ioan.3.16. *lium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quia profectò, vt venerabilis presbyter Beda exponit, idem Dominus & redemptor noster, filius Dei ante sæcula existens, filius hominis factus est in fine sæculorum: vt qui per diuinitatis suæ potentiam nos creauerat ad perfruendam vitæ beatitudinem, perennis ipse per fragilitatem humanitatis nostræ nos restauret ad recipiendam quam perdidimus vitam.]

Concione III. sub initium. Beatus quoque Augustinus in Psalmo tricesimo sexto dicit, Dominus enim ipse in corpore suo, quod est Ecclesia, iunior fuit primis temporibus, & ecce iam senuit. Nostis, & agnoscitis, & intelligitis, quia in hoc positi estis, & ita credidistis, quia caput nostrum Christus est, corpus capitis illius nos sumus. Numquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos, omnes qui ab initio sæculi fuerunt iusti, caput Christum habent? Illum enim venturum esse crediderunt, quem venisse iam credimus, & in eius fide & ipsi sanati sunt, in cuius & nos. vt esset ipse totius caput ciuitatis Hierusalem, omnibus connumeratis fidelibus ab initio vsque ad finem, adiunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum, vt fiat illa vna ciuitas sub vno rege, & vna quædam prouincia sub vno Imperatore, felix & in perpetua pace ac salute, laudans Deum sine fine, beata sine fi-
Cap.2. ne.] Et venerabilis presbyter Beda in Exposito Euangelij secundùm Lucam, Vides non solùm noui, sed & veteris testamenti iustos,

ſpe futuræ vitæ deſiderium habuiſſe abſolui à corpore.] & paulo pòſt, Quibus abſque dubio verbis aperit, quàm maximum ſe præſentium calamitatum acturum ſperet in fine ſolatium. quem tantiſper aduenire deſiderat. *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum.* Illum ipſum, inquit, quod omnibus poſtmodùm gentibus, populis & linguis, mente ac fide conſpiciendum parare, ſpe ac dilectione quærendum præuidiſti, ipſe diu deſideratum nunc & carnis & cordis oculis tuum ſalutare contemplor. Lumen quidem vtrique populo ſalutare Dei, id eſt Chriſtus, à Deo patre paratur: qui tamen gloria magis Iſrael, cui diu ſperatus & ex quo pronunciatus aduenit. Gentium verò dicitur eſſe reuelatio, quarum mentis oculos, profunda iam cæcitate demerſos, neque vlla ſpe aduentu Dominico erectos, ipſe viſitare, pariter reuelare atque inluſtrare dignatus eſt.] & item, *Dico vobis, quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.* Abraham exultauit vt videret diem Chriſti, & vidit & gauiſus eſt. Eſaias quoque & Micha, & multi alij prophetæ viderunt gloriam Domini, quapropter Videntes ſunt appellati.] Et in Homilia eiuſdem Euangeliſtæ, Cunctis, inquit, credentibus, ſiue illis qui incarnationis eius tempora naſcendo præceſſerunt, ſiue his qui eum in carne viderunt, ſiue nobis qui poſt eius aſcenſionem credimus, communis eſt hilariſſima eius promiſſio, qua dicit, *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.*]

Luc.2.31. Luc.10.24. Matth.5.8.

Et ſanctus Gregorius in Homilia XVIIII. Ad erudiendam ergo Dominus plebem ſuam, quaſi ad excolendam vineam ſuam, nullo tempore deſtitit operarios mittere: quia & priùs per Patres, & poſtmodum per legis doctores & prophetas, ad extremũ verò per Apoſtolos, dum plebis ſuæ mores excoluit, quaſi per operarios in vineæ cultura laborauit. Operator ergo manè hora tertia, ſexta, & nona, antiquus ille & Hebraicus populus deſignatur, qui in electis ſuis ab ipſo mundi exordio, dum recta fide Deum ſtuduit colere, quaſi non deſtitit in vineæ cultura laborare: quamuis in quolibet modulo vel menſura, quiſquis cum fide recta bonæ actionis extitit, huius vineæ operarius fuit.] & item, Quanti Patres ante legem, quanti ſub lege fuerunt? & tamen hi qui in Domini aduentu vocati ſunt, ad cælorum regnum ſine aliqua tarditate peruenerunt. Eundem ergo denarium acceperunt qui laborauerunt ad vndecimam, quem expectauerunt toto deſiderio & qui laborauerunt ad primam: quia æqualem vitæ æternæ retributionem ſortiti ſunt, cum his qui à mundi initio vocati fuerant, hi qui in mundi fine ad Dominum venerunt.] & item, Sed quia antiqui Patres vſque ad aduentum Domini, quamlibet iuſtè vixerint, ducti ad regnum non ſunt, niſi ille deſcenderet, qui paradiſi clauſtra hominibus interpoſitione ſuæ mortis aperiret, eorum hoc ipſum murmuraſſe eſt, quòd & rectè pro percipiendo re-

In princip. Aliquanto poſt ſuperiora. Paulo pòſt.

gno vixerunt, & tamen diu à percipiendo regno dilati sunt. Quos enim post peractam iustitiam inferni loca quamuis tranquilla susceperunt, eis profectò, & laborasse fuit in vinea, & murmurasse. Quasi ergo post murmurationem denarium accipiunt, qui post longa inferni tempora ad gaudia regni peruenerunt. Nos autem qui ad vndecimam venimus, post laborem non murmuramus, & denarium accipimus: quia post mediatoris aduentum in hoc mundo venientes, ad regnum ducimur mox cùm de corpore eximus, & illud sine mora percipimus, quod antiqui patres cum magna percipere dilatione meruerunt.]

Act.15.11. Et sanctus Petrus in actis Apostolorum, *Sed per gratiam Domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi.* Hinc Beda, Si ergo & illi, id est patres, portare iugum legis veteris non valentes, per gratiam Domini saluos se fieri crediderunt, manifestum est quòd hæc gratia est, quæ antiquos iustos viuere fecit, quia iustus ex fide viuit, & ideo sacramenta esse potuerunt pro temporum diuersitate diuersa, ad vnitatem tamen eiusdem fidei concordissimè recurrentia.] & in epistola Petri prima, *Per eos qui euangelizauerunt in vos Spiritu sancto misso de cælo.* Suprà dixerat prophetas spiritu Christi prænuntiasse passiones eius, & posteriores glorias, & nunc dicit eadem Apostolos eis nuntiare Spiritu sancto misso de cælo. Vnde patet quia isdem Spiritus Christi erat in prophetis priùs, qui postmodùm in Apostolis. Ideóque eandem fidem passionis Christi & posterioris gloriæ vtrique populis prædicabant, illi adhuc venturam, isti iam venisse. Ac per hoc vnam esse Ecclesiam, cuius pars carnalem Domini aduentum præcesserit, pars sit altera secuta.] Et item, *Vobis honor credentibus, non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes.* Vt sicut reprobauerunt cùm ædificarent actus suos, nolentes eum in fundamento cordis sui ponere, ita & isti reprobentur ab eo in aduentu eius, nolente illo tunc eos, qui se reprobauerunt in ædificationem accipere domus suæ, quæ est in cælis. Et hæc distinctio honoris credentium, non credentium autem reprobatio, huc vsque pertingit.] & item, *In quo eis qui in carne conclusi erant spiritu veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando.* Qui nostris temporibus in carne veniens iter vitæ mundo prædicauit, ipse etiam ante diluuium eis qui tunc increduli erãt, & carnaliter vixerant, spiritu veniens prædicauit. Ipse enim per Spiritum sanctum erat in Noë, cæterísque qui tunc fuère sanctis, & per eorum bonam conuersationem prauis illius æui hominibus, vt ad meliora conuerterent, prædicauit. Conclusos namque in carcere dicit carnalibus desideriis vehementer adgrauatos. Vnde de illis Scriptura ait, *quia omnis caro corruperat viam suam.* Quod autem dicit, *In quo*, significat in eo quod præmiserat, *vt nos offerret Deo*, quia & tunc, si qui ad prædicationem Domini, quam per vitam fidelium prætendebat, credere voluissent, & ipsos

Cap.1. 1.Petr.1.12.

Cap.2. 1.Petr.2.7.

Cap.3. 1.Petr.3.19.

offerre Deo patri gaudebat.] Ecce de populis qui incarnationem Domini præcesserunt, inexcusabiles sunt qui non crediderunt, quia sine prædicatione salutis non fuerunt, sine sacramentis salutis quibus saluarentur non extiterunt, quibus saluati sunt Abel Christum in agno offerens, Enoch sola fidei inuocatione credens. Noë & in fabricatione arcæ prædicauit, & hostias obtulit. arca Ecclesiæ typum gessit, aqua diluuij figura baptismatis fuit. Vnde & in eadem epistola scriptum est, *Qui increduli fuerunt aliquando, quando expectabat Dei patientia in diebus Noë, cùm fabricaretur arca.* Nam & ipsa Dei patientia prædicatio eius erat, cùm Noë centum annos arcæ operibus insistens, quid mundo futurum esset cotidiana operis executione monstrabat. Vnde Paulus ait, *An ignoras quoniam patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? In qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ per aquam. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma.* Formam baptismi adsimilatam dicit arcæ & aquis diluuij, quòd pereunte orbe toto, pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam: quia ad comparationem pereuntium multo breuior est numerus electorum.] Quòd ergo aqua diluuij non saluauit extra arcam positos sed occidit, sine dubio præfigurabat omnem hæreticum, licèt habentem baptismatis sacramentum, non aliis sed ipsis aquis ad inferna mergendum, quibus arca subleuatur ad cælum. Abraham in filio Christum immolauit. Melchisedech in figura panis vitæ æternæ, & calicis salutis perpetuæ, panem & vinum obtulit. Moyses agnum paschalem sacrificauit. etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Aaron cum vituli sanguine semel in Sancta in anno intrauit. Vnde Paulus, *Christus*, inquit, *adsistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, per proprium sanguinem intrauit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta.*

1. Petr. 3. 20.
Beda ibid. cap. 3.
Rom. 2. 4.
Hebr. 9. 11.

Vnde & Ambrosius in libro de Spiritu sancto, exponens sententiam libri Iudicum de Gedeon, quia Christus vitulo sit præsignatus dicit, Et ipse septennem alium vitulum immolauit Deo. Quo facto manifestissimè reuelauit, post aduentum Domini omnia gentilitatis abolenda esse sacrificia, solúmque sacrificium Deo Dominicæ passionis pro religione populi deferendum. Etenim vitulus ille erat in typo Christi, in quo septem spiritalium plenitudo virtutum, sicut Esaias dicit, habitabat. Hunc vitulum & Abraham obtulit, quando diem Domini vidit, & gauisus est. Hic est qui nunc in hœdi typo, nunc in ouis, nunc in vituli offerebatur. Hœdi, quòd sacrificium pro delictis sit: ouis, quòd voluntaria hostia: vituli, quòd immaculata sit victima.] Et patres nostri omnes baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem spiritalem escam manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Vnde Augustinus in expositione Euangelij secundùm Ioannem, *Patres* inquit, *vestri manducauerunt manna & mortui sunt.* Manducauerunt Moyses & Aaron, & ceteri san-

Libro 1. in procemio.
Tractatu XXVI.
Ioan. 6. 49.

cti qui fuerunt in populo manna, & non sunt mortui, quia spiritaliter visibilem cibum intellexerunt, spiritaliter esurierunt. Alij verò manducauerunt & permanserunt in infidelitate. sicut Iudæi audierunt loquentem Christum, sed non spiritaliter verba eius intellexerunt. Ideo dixit eis, *Patres vestri manducauerunt manna in deserto & mortui sunt.* Qua morte, nisi infidelitatis? Nam communi morte mortui sunt & sancti qui fuerunt inter eos. Ideo signauit Dominus in his verbis mortem spiritalem, non carnalem, *Patres vestri manducauerunt manna & mortui sunt.* non quia malum erat manna, sed quia

Ioan.6.50. malè manducauerunt. *Hic est panis qui de cælo descendit.* Hunc panem significauit manna, hunc panem signant altaris Dei sacramenta.] Et ecce de populo, qui Domini præcessit aduentum. Dicamus de illo qui sequitur illius aduentum. Item in epistola Petri prima, *Scientes*

1.Pet.1.18. *quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni incontami-*

Cap.2.in Petri ep.1. *nati & immaculati Iesu Christi.* Vnde Beda, Quanto maius est pretium quo redempti estis à corruptione vitæ carnalis, tanto ampliùs timere debetis, ne fortè ad corruptelam vitiorum reuertendo, animos vestri redemptoris offendatis, *renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei viui & permanentis in æternum.* Tale est in Euangelio Ioannis, *his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, ne-*

Ioan.1.13. *que ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Sicut ergo incorruptibile est pretium Dominicæ passionis, quo redempti sumus, ita etiam incorruptibile est sacramentum fontis sacri, quo renascimur. Quæ ita sibi inuicem connectuntur, vt vnum nobis sine altero salutem conferre nequeat: quia nimirum Dominus ita nos tempore incarnationis suæ sacro sanguine simul omnes redemit, vt nos quoque nostro tempore viritim per regenerationem baptismi ad consortium eiusdem regenerationis peruenire debeamus. Vt hinc colligatur, quia sicut ex semine corruptibili caro quæ corrumpatur nascitur, sic per aquam verbo Dei consecratam vita nobis quæ finem nesciat tribuitur.] & item, Vt bene discédo perueniatis ad refectionem

Cap.2. panis viui qui de cælo descendit. hoc est per sacramenta Dominicæ incarnationis, quibus renati estis & quibus nutriti, perueniatis ad cōtemplationem diuinæ maiestatis.] Sed quoniam quidam sunt, & post aduentum Domini ante nos fuerunt, atque futuri sunt, qui quod audiunt non recipiunt, item ibi scriptum est, *His qui offendunt verbo, nec cre-*

Ibidem. *dunt in quod & positi sunt.* Offendunt verbo, qui eo ipso quòd verbum Dei audire eos contigit, offendunt animo, dum nolunt credere quod audiunt. Quorum stultitiam exaggerando subiecit, *nec credunt in quod & positi sunt.* quia in hoc positi, id est, in hoc per naturam facti sunt homines, vt credant Deo, & eius voluntati obtemperent, Sa-

Eccl.12.13. lomone attestante cùm ait, *Deum time, & mandata eius obserua. hoc est enim omnis homo.* id est, in hoc naturaliter factus est omnis homo,

vt Deum timens eius mandatis obsecundet.] Quidam autem donum quod accipiunt non conseruant. Vnde in eadem Epistola admonet eos Apostolus dicens, *Carissimi, obsecro tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* Hucusque beatus Petrus generaliter Ecclesiam instituit, explicans vel beneficia quibus nos diuina pietas ad salutem vocare, vel dona quibus aliquando Iudæos, nunc autem nos honorare dignata est. Hinc diuersas fidelium personas sollerter hortatur, ne se tanta Spiritus gratia carnaliter viuendo reddant indignos. ne qui regali ac sacerdotali vocabulo sunt insigniti, vitiorum malis subacti, à condonatæ vel promissæ sibi nobilitatis gloria degenerent.] & item, *Vos in libertatem vocati estis, fratres: tantùm ne libertatem in occasionem carnis detis.* Liberi enim rectè vocamur, qui per baptisma à peccatorum sumus nexibus absoluti, qui à dæmonica seruitute redempti, qui filij Dei effecti: non tamen dono libertatis potiorem peccandi facultatem, vel licentiam accepimus: quin immo si peccauerimus, mox libertate perdita, serui efficimur peccati. Et quisque se ad hoc libertatem accepisse à Domino putat, vt licentiùs peccet, talis suam libertatem in velamen malitiæ mutat.]

1.Petr.2.11. Beda ibid. Gal.5.13. Beda ibid.

Et item in eadem epistola scriptum est, *Quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hereditate possideatis.* Et tamen de ad benedictionem vocatis, de redemptis, de iustificatis cotidie pereunt. Vnde & Paulus ad Corinthios dicit, *Et peribit qui infirmus est in tua conscientia frater, pro quo Christus mortuus est.* Hinc sanctus Ambrosius, Peribit infirmus, si edat contra vnius Dei fidem de sacrificatis, *in tua conscientia.* id est, tua peritia illum occidis, quando à te fieri videt quod ille aliter intelligit: & tu eris occasio mortis fratris, quem Christus vt redimeret crucifigi se permisit.] Sed & sicut Patres quidam manducauerunt manna, & à spiritali morte salui facti sunt, quidam autem manducauerunt & mortui sunt: ita & sicut Paulus dicit ad Corinthios, post passionem Domini factum est, & fit quotidie, futurúmque est. quoniam quidam accedunt ad mensam Domini indignè, quidam autem deuotè: & quidam sibi iudicium manducant & bibunt, quidam autem suam in salutem percipiunt. Et de priore populo venerabilis presbyter Beda in Homilia octaua dicit, Quia idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consueuit, excepto quod regni cælestis ianuam necdum intrare poterant, donec adueniens benedictionem daret qui legem dedit, vt videri posset Deus deorum in Sion. Tantùm in sinu Abrahæ post mortem beata requie consolati supernæ pacis ingressum spe felices expectabant.] Vtraque ergo purificatio, & circumcisionis videlicet in lege, & in Euangelio baptismatis, tollendæ præuaricationis primæ gratia posita est. & ne cui sæculi labentis ætati super-

1.Petr.3.9. 1.Cor.8.11. Non longè à principio. Post alia.

ni respectus munera deessent, illi quoque, qui à mundi exordio vsque ad tempora datæ circumcisionis, vel post datam circumcisionem, de aliis nationibus Deo placuerunt, vel hostiarum oblationibus, vel certè sola fidei virtute, suos suorúmque animos Creatori
Hebr.11.6. commendantes, à primi reatus vinculis absoluere curabant. *Sine fi-*
Rom.1.17. *de enim impossibile est placere Deo.* & sicut aliàs scriptum est, *Iustus au-*
In princip. *tem ex fide viuit.*] Et item in Homilia decima tertia de sequenti populo post passionem Domini vsque ad finem sæculi, *Qui dilexit nos*, inquit, *& lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Non solùm autem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum dedit in cruce pro nobis, vel quando quisquam nostrûm in mysterium sacrosanctæ passionis illius baptismi aquis ablutus est: verùm etiam quotidie tollit peccata mundi, lauátque nos à peccatis nostris quotidianis in sanguine suo, cùm eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cùm panis & vini creatura in sacramentum carnis & sanguinis eius ineffabili Spiritus sanctificatione transfertur. sícque corpus & sanguis illius, non infidelium manibus ad perniciem suam funditur & occiditur, sed fidelium ore suam sumitur in salutem. Cuius rectè figuram agnus in lege paschalis ostendit. Qui semel populum de Ægyptia seruitute liberans, in memoria eiusdem liberationis, per omnes annos immolatione sua populum eundem sanctificare solebat, donec veniret ipse cui talis hostia testimonium dabat, oblatúsque Patri pro nobis in hostiam odorémque suauitatis, mysterium suæ passionis, ablato agno, in creaturam panis viníque transferret, sacerdos factus in æternum secundùm ordinem Melchisedech, cuius sanguis veteribus electis regni ianuas patefecit.]
Sub initiũ. Et Leo in Homilia tertia de Natale Domini, Adicienda erat veritas redemptionis mortalibus institutis, & corruptam ab initio originem nouis renasci oportebat exordiis. Offerenda erat pro reconciliandis hostia, quæ & nostri generis socia, & nostræ contaminationis esset aliena: vt hoc propositum Dei, quo peccatum mundi Iesu Christi placuit natiuitate & passione delere, ad omnium generationum sæcula pertineret: nec turbarent nos, sed potiùs confirmarent mysteria, quæ temporum ratione variata, cùm fides qua viuimus nulla fuerit ætate diuersa. Cessent igitur illorum querelæ, qui impio murmure diuinis dispensationibus obloquentes, de Dominicæ natiuitatis tarditate causantur, tanquam præteritis temporibus non sit impensum quod in vltima mundi ætate est gestum. Verbi enim incarnatio hoc contulit facienda quod facta, & sacramentum salutis humanæ in nulla vnquam antiquitate cessauit. Quod prædicauerunt Apostoli, hoc adnuntiauerant & prophetæ: nec serò est impletum, quod semper est creditum. Sapientia verò & benignitas Dei, ac salutiferi operis mora, capaciores nos suæ vocationis effecit, vt quod multis signis, multis vocibus, multísque mysteriis per tot
fuerat

fuerat sæcula nuntiatum, in diebus Euangelij non esset ambiguum. Et natiuitas Saluatoris, quæ omnia miracula omnémque humanæ intelligentiæ erat excessura mensuram, tanto constantiorem in nobis gigneret fidem, quanto prædicatio eius & antiquior præcessisset & crebrior. Non itaque nouo consilio Deus rebus humanis, nec sera miseratione consuluit: sed à constitutione mundi vnam eandémque omnibus causam salutis instituit. Gratia enim, qua semper vniuersitas iustificata sanctorum, aucta est Christo nascente, non cœpta. Et hoc magnæ pietatis sacramentum, quo totus iam mundus impletus est, tam potens etiam in suis significationibus fuit, vt non minùs eo adepti sint qui illud credidere promissum, quàm hi qui suscepere donatum.] Et sanctus Augustinus in libro de Natura & Gratia, Ea quippe fides iustos sanauit antiquos, quæ sanat & nos, id est mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, fides sanguinis eius, fides crucis eius, fides mortis & resurrectionis eius. *Habentes ergo eundem spiritum fidei, & nos credimus propter quod & loquimur.*] Cap.XLIIII.

Et venerabilis presbyter Beda in expositione Euangelij Lucæ, *Vt conuertat corda patrum in filios, & incredibiles ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.* Corda patrum in filios conuertere, est spiritalem sanctorum antiquorum scientiam populis prædicando infundere. Prudentia verò iustorum est, non de legis operibus iustitiam præsumere, sed ex fide salutem quærere: vt quamuis in lege positi legis iussa perficiant, gratia se tamen Dei per Christum saluandos intelligant. *Iustus enim ex fide viuit.* Et Petrus de iugo legis ait, *Quod neque patres nostri neque nos portare potuimus, sed per gratiam Domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi.*] Et in Tractatu Actuum Apostolorum, ex verbis sancti Leonis Papæ, *Et non est in alio aliquo salus.* Si in nullo alio, sed in Christo tantùm mundi salus est, ergo & Patres testamenti veteris eiusdem Redemptoris incarnatione & passione saluati sunt, qua nos saluari credimus & speramus. Et si enim sacramenta pro temporum ratione discrepent, fides tamen vna eadémque concordat: quia quam nos per Apostolos factam, eandem illi dispensationem Christi per prophetas didicerant esse venturam. Neque enim est redemptio captiuitatis humanæ, nisi in sanguine eius, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.] Et item venerabilis presbyter Beda in Epistola prima Petri, Suprà dixerat Prophetas spiritu Christi prænuntiasse passiones eius & posteriores glorias: & nunc dicit eadem Apostolos eis nuntiare Spiritu sancto misso de cælo. Vnde patet quia idem spiritus Christi erat in Prophetis priùs, qui postmodum in Apostolis. Ideóque eandem fidem passionis Christi & posterioris gloriæ vtrique populo prædicabant: illi adhuc venturam, isti iam venisse. ac per hoc vnam esse Ecclesiam, cuius pars carnalem Domini aduentum præcesserit, pars sit altera secuta.] Sicut & S. Gregorius in Homilia Ezechielis decima quin- Postmedię

In caput I. | Act.15.10. | Cap.IV.in Acta. | In cap.I.

ta dicit, Et quidem ab Abel sanguine passio iam cœpit Ecclesiæ, & vna est Ecclesia electorum præcedenrium atque sequentium.] Et in Homilia decima septima, *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant Osanna.* Præcessit quippe Iudaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, siue qui in Iudæa esse potuerunt, siue qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem Dei & hominum crediderunt & credunt, qui præeunt & qui sequuntur Osanna clamant. Osanna autem Latina lingua salua nos dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt, & præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur: quoniam vna spes, vna fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi expectata passione ac resurrectione sanati sunt, ita nos præterita passione illius ac permanenti in sæcula resurrectione saluamur.

Non longè à principio — De his autem qui non saluantur, idem auctor dicit in Homilia IX. Notandum verò, quòd postquam mala parentum defunctorum dixerat, mittens Prophetam ad filios dicit, *Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant.* Quid est dicere vel ipsi, nisi quia eorum patres, qui in culpa defuncti sunt, audire noluerunt?] & paulo pòst, Et nos adhuc parentes nostros ad iniquitatem sequimur, ab eorum elatione quam vidimus non mutamur. & illi quidem inter gaudia, nos verò, quod est grauius, inter flagella peccamus. Sed ecce omnipotens Deus iniquitates iudicans iam priores nostros abstulit, iam ad iudicium vocauit: nos adhuc ad pœnitentiam expectat, nos ad reuertendum sustinet. & qui in illis iam iudicium exercuit, nobis suæ patientiæ longanimitatem prærogat, ne cum nostris nos prioribus perdat, dicens (Ezech. 2. 5.) *Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quia domus exasperans est.*] Ergo & præcedentes & subsequentes quotquot saluantur, per redemptionem illius saluantur, & qui non credentes vt redimantur de subsequenti populo infidelitate pereunt, vel qui prauis moribus & iniquis operibus post redemptionem pereunt, sua infidelitate & iniquitate pereunt. Sic & de populo veteri infidelitate & iniquitate quicumque sunt perditi perierunt, sicut sacræ Testamenti veteris paginæ, à Cain reprobo vsque ad Annam & Caipham, euidenter demonstrant: & quicumque saluati sunt credentes in venturum, sicut & nos in eum qui iam venit credimus, per redemptionem quæ est in sanguine ipsius saluati sunt, sicut & nos eadem redemptione saluamur, & omnes saluãdi sine dubio saluabuntur. (In Dominica Palmarum.) Vnde & venerabilis presbyter Beda in Homilia XXIV. Euangelij dicit, (Matth. 21. 9.) *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabãt dicentes Osanna filio Dauid.* Vna eadémque confessionis & laudationis voce Dominum qui præcedunt & qui sequuntur exaltant: quia vna nimirum fides est eorum, qui ante incarnationem Dominicam & qui postea fuere probati, quamuis sacramenta habuerint pro temporum ratione disparia, Petro attestante qui ait, (Act. 15. 11.) *Sed per gratiam Do-*

mini Iesu credimus saluari quemadmodum & illi.] Et sanctus Hieronymus in Commento Epistolæ Pauli ad Galatas, Hæres iste paruulus, qui nihil differt à seruo cùm sit Dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus à patre, totum humanum genus vsque ad aduentum Christi, & vt ampliùs dicam, vsque ad mundi consummationem significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam necdum nati moriuntur, ita omnes, etiam qui ante aduentum Christi nati sunt, in secundo Adam viuificantur. Atque ita fit, vt nos legi seruierimus in patribus, & illi gratia saluentur in filiis. Iste intellectus Ecclesiæ catholicæ conuenit, quæ & veteris & noui testamenti vnam adserit prouidentiam, nec distinguit in tempore quos conditio sociauit.

Sic & sanctus Augustinus ad Marcellinum in libro secundo de Baptismo, de redemptione primorum hominum, quæ est in sanguine Christi, ita dicit, Mirandum non est, & mortem corporis non fuisse venturam homini, nisi præcessisset peccatum, cuius etiam talis pœna consequeretur, & post remissionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincendo exerceatur fortitudo iustitiæ. Caro enim quæ primò facta est, non erat caro peccati, in qua noluit homo inter delicias paradisi seruare iustitiam. Vnde statuit Deus, vt post eius peccatum propagata caro peccati, ad recipiendam iustitiam laboribus & molestiis niteretur. Propter hoc etiam de paradiso dimissus Adam, contra Eden habitauit, id est, contra sedem deliciarum: vt significaret quòd in laboribus, qui sunt deliciis contrarij, erudienda esset caro peccati, quæ in deliciis obedientiam non seruauit antequàm esset caro peccati. Sicut ergo illi primi homines postea iustè viuendo, vnde meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari: sic & caro peccati, etiamsi remissis peccatis homo in ea iustè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarcha Dauid in libro Regnorum. Ad quem Propheta cùm missus esset, eíque propter peccatum quod admiserat euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit, respondente Propheta quòd ei flagitium facinúsque remissum sit, & tamen consecuta sunt quæ Deus fuerat comminatus, vt sic humiliaretur à filio. Quare & hìc non dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimisso peccato quod erat comminatus impleuit, nisi quia rectissimè sic dictum fuerit? Respondebitur remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna. Subsecutum verò illius comminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis, & propter peccatum Deus homini inflixit, & post peccatorum remissionem propter exercendam iustitiam non ademit.]

Cap. xxxiv.

Lib. VI. epist. 31. Et hinc sanctus Gregorius in epistola ad Eulogium Alexandrinum, & ad Anastasium Antiochenum Episcopos, Adæ, inquit, animam mortuam in peccato dicimus, non à substantia viuendi, sed à qualitate viuendi. Quia enim aliud est substantia atque aliud qualitas, non est anima ita mortua vt non esset, sed ita mortua vt beata non esset. qui tamen Adam postmodum per pœnitentiam ad vitam
Cap. X. rediit.] Et sanctus Ambrosius in libro de Paradiso, Verùm si considerес, quia Deo vniuersitatis est cura, inuenies plus placere Domino debuisse id in quo esset causa vniuersitatis, quàm condemnandum fuisse illud, in quo esset causa peccati. Et ideo quia ex viro solo non poterat humani esse generis propagatio, pronuntiauit Dominus non esse bonum solum hominem. Maluit enim Deus plures esse, quos saluos facere posset, & quibus donaret peccatum, quàm vnum solum Adam qui liber esset culpa. Denique quia idem vtriusque auctor est operis, venit in hunc mundum vt saluos faceret peccatores. Postremò nec Cain parricidij reum, priusquam generaret filios, passus est interire. Ergo propter generationem successionis humanæ debuit mulier adici viro. Denique hoc ipsa verba declarant dicentis Dei, non esse bonum solum hominem esse. Nam & si mulier prior peccator erat, tamen redemptionem sibi paritura non debuit ab vsu diuinæ operationis excludi. Quamuis enim Adam non est seductus, mulier autem seducta & in præuaricatione erit, salua tamen, inquit, erit per filiorum generationem, inter quos generauit & Christum.] Et sanctus Augustinus in præfato libro ad
Libro II. cap. 35. Marcellinum, Talis populus, vt prædixi, eruditus in regno cælorum per duo testamenta, vetus & nouum, non declinans in dexteram superba præsumptione iustitiæ, neque in sinistram secura dilectione peccati, in terram repromissionis intrat: vbi iam peccata vlteriùs nec nobis donanda optemus, nec in nobis punienda timeamus, ab illo Redemptore liberati, qui non venundatus sub peccato redemit Israel ab omnibus iniquitatibus eius, siue propria cuiusquam vita commissis, siue originaliter tractis.] Vnde constat, sicut sanctus Am-
1. Cor. 8. 11. brosius tractans sententiam Apostoli *Et peribit qui infirmus est in tua scientia frater, pro quo Christus mortuus est* exponit, id est, tua peritia illum occidit, & tu eris occasio mortis fratris, quem Christus vt redimeret crucifigi se permisit.] Potest perire qui iam donum redemptionis suscepit, videlicet quia dono abusus periit: cur non dicatur etiam Christus pro eis passus qui redimi noluerunt, qui si credidissent, vtique redimerentur, sicut & illi redempti sunt qui crediderunt? Quod & Prosper contra Vincentianos obiectione prima demonstrat dicens, Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura est, & vnde omnium concupiscentiarum morbus inoleuit, verum & potens ac singulare remedium est mors filij Dei domini Iesu Christi, qui liber à mor-

tis debito, & solus absque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortis est mortuus. Quòd ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quòd ad vnam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. sed qui hoc sæculum sine fide Christi, & sine regenerationis sacramento pertranseunt, à redemptione alieni sunt.]

Et quia vna eadémque fide saluatæ sunt turbæ quæ præcesserunt & quæ subsequuntur, constat licèt sint sacramenta disparia, quia simili infidelitate & iniquitate pereuntium turbæ quæ præcesserunt & quæ subsequuntur intereunt. Sed & Apostolus demonstrat, quia vno eodémque bono odore alij saluantur, alij pereunt, dicens, Christi bonus odor sumus Deo, in his qui saluantur, & in his qui pereunt. Et Ambrosius, expone̅s sermonem Apostoli de cœna Dominica, in Epist. ad Corinthios prima, ita dicit de his qui ex ea salutem accipiunt. Medicina enim spiritalis est, quæ cum reuerentia degustata purificat sibi deuotum. Memoria enim redemptionis nostræ est, vt Redemptoris memores maiora ab eo co̅sequi mereamur.] Item de his qui ex ea vitio suo iudicium sibi accipiunt. Futurum est, inquit, vt quemadmodum accedit vnusquisque reddat causas in die Domini Iesu Christi: quia sine disciplina traditionis & conuersationis qui accedunt, rei sunt corporis & sanguinis Domini. Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare mortis Domini? Occisus est enim etiam pro his qui beneficium eius in irritum ducunt.] Ecce pro his passus dicitur, qui non eius passione saluantur. Quod in Euangelio secundùm Lucam apertissimè demonstratur, cùm dicitur, *Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter calicem postquam cœnauit dicens, Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Luc.22.19. Et ibi erat Iudas inter Apostolos, licèt quidam de præcipuis doctoribus catholicis aliter dicat. Sed Ioannes Chrysostomus in Homilia de proditione Iudæ, & sanctus Augustinus in expositione Psalmi decimi, & Leo in Homilia tertia de Passione Domini, eundem proditorem ibi fuisse demonstrant. Et post præmissa Euangelij verba mox ibidem subsequitur, *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa.* Ioan.13.21. De quo scriptum est, *Et nemo periit, nisi filius perditionis.* quem & præsciebat se traditurum, sicut scriptum est, *Ipse enim sciebat quis esset eum traditurus. propterea dixit non estis mundi omnes.* Et hîc veraciter scriptum est, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.* &, *Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Hinc quisque contradictor respondeat, vtrum pro illis solis, qui de manu illius illa sacra acceperant, vel qui ibi aderant, an & pro aliis, nobis scilicet, qui in eum credituri eramus. Scimus quia facilè respondebit, & pro omnibus in eum credentibus, quia ibi scriptum est, *Hoc facite in meam commemorationem.* Luc.22.19. Ergo quia turbæ, quæ præcedebant &

quæ ſequebantur, clamabant dicentes Oſanna filio Dauid, ſicut pro ſubſequentibus, ita & pro præcedentibus, vt Petrus dicit, *per gratiam Dei credimus ſaluari, quemadmodum & illi.*

Ad alterum modò eum reſpondere non pigeat, quando dixit, *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur*, & *Hic eſt calix qui pro vobis fundetur*, quia Iudam non excepit, vtrum illum excipere audebit? Scimus quia Dominum mentitum fuiſſe, licèt multa præſumat, dicere non audebit. Et ſi Dominus à redemptione illum non excepit, ſed ipſe licèt illam indignus ſuſceperit, ſe alienum effecit, quid peccant Doctores catholici dicentes, Pro omnibus Chriſtus paſſus eſt, licèt non omnes paſſionis eius myſterio redimantur, qui omnium ſuſcepit naturam, *& omnes vult ſaluos fieri*, & *neminem vult perire*, vt Paulus & Petrus dicunt, licèt non omnes ſaluentur? Et nos quid contrarium fidei catholicæ diximus, quando illorum & ſenſum & verba ponentes ſcripſimus, *Pro omnibus Chriſtus paſſus eſt, licèt non omnes paſſionis eius myſterio redimantur: quia verò omnes paſſionis eius myſterio non redimuntur, non reſpicit ad magnitudinem pretij, ſed ad infidelium partem. quia poculum humanæ ſalutis, quod confectum eſt de infirmitate noſtra & virtute diuina, habet quidem in ſe vt omnibus proſit, ſed ſi non bibitur, non medetur?* Quod ſpiritaliter biberunt & ſancti in veteri Teſtamento ac ſaluati ſunt, teſtante Apoſtolo, *Bibebant de ſpiritali*: ſicut & nunc bibunt deuoti in Teſtamento nouo & ſalui fiunt. Biberunt increduli in Teſtamento veteri, licèt impari fidei deuotione cum ſanctis, & damnati ſunt, ſicut & manducauerunt manna & mortui ſunt. Quomodo manducauit & bibit Iudas, & non ſolùm temporaliter, ſed & æternaliter mortuus eſt. & ſicut Apoſtolus de quibuſdam inreuerenter manducantibus & bibentibus dicit, *Ideo multi in vobis inualidi, & ægroti, & dormiunt multi.* Quia verò de manna ex verbis ſancti Auguſtini ſuprà oſtendimus, de potu ſpiritali, vnde Apoſtolus dixit, *Et omnes eundem potum ſpiritalem biberunt*, verbis ſancti Ambroſij ex libro v. de Sacramentis dicamus, Cùm ſitiret populus Iudæorum, & murmuraret quòd aquam inuenire non poſſet, iuſſit Deus Moyſi vt tangeret petram de virga. Tetigit petram, & petra vndam maximam fudit, ſicut Apoſtolus ait, *Bibebant autem de conſequenti petra, petra autem erat Chriſtus.* Non immobilis petra, quæ populum ſequebatur: & tu bibe, vt te Chriſtus ſequatur.] Et ſanctus Auguſtinus in expoſito Euangelij Ioannis, Paulo antè dixit, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & modò dicit, *Caro non prodeſt quicquam*, id eſt, ſi carnaliter vultis intelligere. Quocirca in veteri Teſtamento ſpiritales ſpiritaliter intelligentes ſpiritalem potum biberunt, & à peccatis ac pœnis ſaluati ſunt, donec venit ille verus agnus qui tollit peccata mundi, in cuius figura, per immolationem agni Paſchæ veteris, de Ægyptia ſeruitute redempti ſunt. Cuius ſanguine, ſicut verbis ſanctorum Au-

Act.15.10. 1.Cor.10.4 1.Cor.11.30. 1.Cor.10 4. Cap.1. Ioan.6.54. Ibid.63.

gustini atque Ambrosij suprà ostendimus, & primi homines redempti sunt, & omnibus incarnationis ac passionis eius mysterium credentibus cælestis regni ianuam patefecit. Credere autem nolentibus, & carnaliter intelligentibus atque viuentibus, & in infidelitate atque iniquitate perseuerantibus, & spiritalis ille cibus ac potus, & veri agni sanguis, in iudicium damnationis est: sicut & post passionem illius, non credentibus, vel in iudicium, vt Apostolus dicit, ad hoc sacrum mysterium suscipiendum conuenientibus, existere noscitur. Et sicut sanctus Gregorius de Sanctorum persecutoribus, quod & æquè in reproba vita finientibus debet intelligi, in Homilia XXXVIII. dicit, Quia nec ad memoriam nostram vel in mortuorum numero veniunt.] Ita & illi spiritales viri in Testamento veteri de reprobis illius temporis sensisse creduntur. quanto magis nos hoc sentire iste contradictor noster credere debuerat, qui Domini Apostolorúmque eius, ac catholicorum magistrorum doctrina manifestissimè reuelata, cognoscimus quæ illis in figura velato mysterio, vt dicit Apostolus, contigerunt. Non longè à principio

CAPVT XXXIII.

Ab hinc sequitur qualiter docent sanctarum scripturarum auctoritate catholici viri generaliter Christum fuisse passum pro omnibus.

CLARET ex his suprà positis testimoniis, quia redemptio captiuitatis humanæ, Christus Iesus, omnibus ante incarnationem & passionem illius ventura erat, & quicumque credere voluerunt, ac fidei congruis operibus viuere studuerunt, per passionis eius mysterium redempti atque saluati sunt: qui autem credere noluerunt, neque fide dignis operibus viuere studuerunt, ipsi se, sicut in passione sua & post passionem suam fecerunt, faciunt, & facturi sunt, à redemptione proposita alienos fecerunt. Et sicut nunc ipsius passio illis non prodest, sed in iudicium erit, qui in infidelitate vel prauis operibus de isto sæculo exeunt: sic & nec illis profuit, immo in iudicium illius passio extitit, extat, atque extabit, qui per illam redimi poterant si voluissent, sicut redempti sunt qui in illum venturum crediderunt, & eius passione saluari meruerunt. Sic & sanctus Augustinus, vt præmisimus, de his qui manna comederant dicit, Manducauerunt Moyses & Aaron, & ceteri sancti qui fuerunt in populo, manna & non sunt mortui, quia spiritaliter visibilem cibum intellexerunt, spiritaliter esurierunt. alij manducauerunt & permanserunt in infidelitate, ac mortui sunt, non solùm morte corporali, verùm etiam morte spiritali. Sic & de baptismo quo baptizati sunt constat debere intelligi, & ex testimonio beati Petri ex

arca & diluuio suprà ostendimus. Nunc quia manifestum est, nobis mendaciter fuisse calumniatos, quia diximus quod non diximus, pro illis impiis Dominum passum fuisse, qui à mundi exordio vsque ad passionem Domini in sua impietate mortui, æterna damnatione puniti sunt, quasi illi redempti sint sanguinis ipsius effusione. Sed sic diximus omnibus paratam esse salutem, qui ante incarnationem illius fuerunt, sicut & his qui post passionem illius nati sunt, & nasciturі sunt. tantùm vt credant ea fide quæ per dilectionem operatur, sicut crediderunt illi qui salui facti sunt, & qui nunc saluantur, quíque saluandi sunt. Et sicut saluati sunt ab originali peccato à mundi exordio vsque ad tempora datæ circumcisionis, vel post datam circumcisionem, de aliis nationibus qui Deo placuerunt, vel hostiarum oblationibus, vel certè sola fidei virtute, suas suorúmque animas Creatori commendantes. Sicut etiam ab originalis peccati vulnere, post tempora datæ circumcisionis, hi qui circumcidendi erant secundùm legem, circumcisione purificati, & per fidem mediatoris tunc venturi, nunc iam à fidelibus suscepti, saluati sunt. Et quia istorum Capitulorum coniector testimonium Apostolicum posuit, quo sicut nobis videtur demonstrare voluit, quia non pro omnibus Christus passus sit, licèt non omnes, sicut nos scripsimus, passionis eius mysterio redimantur, redempti ac redimendi sint, scribens *Christus*, inquit, *semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata* & domnus Prudentius ex Euangelio, & aliis scripturis sanctis, ad hanc confirmandam adsertionem plura ponit exempla, dicítque
» in supra memorata epistola capite tertio, Vt credat & confiteatur,
» scilicet ordinandus, cum omnibus catholicis, sanguinem Domini no-
» stri Iesu Christi pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum
» credentibus fusum: non autem pro illis qui nunquam in eum cre-
» diderunt, nec hodiéque credunt, nunquam nec credituri sunt, di-
Matth. 20.28. » cente ipso Dominо, *Venit enim filius hominis non ministrari, sed mini-*
» *strare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Sed & Gotescalcus in hanc venit sententiam. relinquentes interim has nænias, potiúsque blasphemias, quid Patres catholici senserint de mysterio Dominicæ passionis, vtrum pro omnibus passus sit, licèt passionis eius mysterio omnes non redimantur, an tantummodò pro his solis, qui effusione ipsius sanguinis redimuntur atque saluantur, designatis singulorum nominibus, ac positis singillatim singulorum sententiis, demonstrare curemus.

SANCTVS DIONYSIVS Areopagites in libro de cælesti Hierarchia capite decimo quinto, De sensuali enim igne est dicere, in omnes & per omnes immixtè venit, & præcellit omnibus, & omnibus lucens cùm sit, simul est & sicut occultus. ignotus ipse à se non in porrò iacenti materie ostendens propriam operationem. innumerabilis & inuisibilis neque tenibilis. & omnes in quibus fit ad

ſuam operationem mutans, tradalis ſuî ipſius omnibus ſibi adproximantibus.] Item in libro de Eccleſiaſtico principatu cap. III. Pro omnibus enim thearchica beatitudo, & ſi benignitate diuina procedit ad participantium eius diuinorum communionem, ſed non foris ſecundùm ſubſtantiam immobilis ſtationis & ſtabilitatis fit.

SANCTVS CYPRIANVS in libro de Oratione Dominica ita dicit: Hoc iam per Eſaiam prophetam fuerat antè prædictum, cùm plenus Spiritu ſancto de Dei dignatione ac pietate loqueretur, *Verbum conſummans & breuians in iuſtitia, quoniam ſermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terræ*, Nam cùm Dei ſermo Dominus noſter Ieſus Chriſtus omnibus venerit, & colligens doctos pariter & indoctos, omni ſexui atque ætati præcepta ſalutis ediderit, præceptorum ſuorum fecit grande compendium, vt in diſciplina cæleſti diſcentium memoria non laboraret, ſed quod eſſet ſimplicis fidei neceſſarium velociter diſceret.] & item in eodem libro, Qui docuit vnitatem, ſic orare vnum pro omnibus voluit, quomodo in vno omnes ipſe portauit.]

Verſus finē. Eſa.10.18. Rom.9.28. Non longè à principio.

SANCTVS HILARIVS in libro II. de Fide dicit, Humani generis cauſa Dei filius natus ex Virgine eſt & Spiritu ſancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſua videlicet Dei obumbrante virtute, corporis ſibi initia conſeuit, & exordia carnis inſtituit, vt homo factus ex Virgine naturam in ſe carnis acciperet, pérque huius admixtionis ſocietatē ſanctificatum in eo vniuerſi generis humani corpus exiſteret: vt quemadmodum omnes in ſe per id quod corporeum ſe eſſe voluit conderentur, ita rurſum in omnes ipſe per id quod eius eſt inuiſibile referretur.] Et in Pſalmo CXVIII. *Aufer*, inquit, *à me opprobrium & contemptum.* Peccata opprobrio ſunt digna, & idcirco peccatores exurgēt in opprobrium æternum. Quòd autem peccata omnia opprobrio ſint digna, in Euangeliis diſcamus, tum cùm Dominus exprobrare illis ciuitatibus cœpit, in quibus plures virtutes eius effectæ eſſent, nec pœnituiſſent Corrozain & Bethſaïda. Quod ab illis cœptū, neceſſe eſt vt in omnes eiuſdem criminis pares fiat, & tunc humano generi exprobret non pœnitenti, neque in viam Euangelicam pergenti, id quod Pſalmo continetur, *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?* Exprobrat enim ſuperbis atque maledictis, cur nihil in ſacramento ſanguinis ſui atque mortis vtilitatis eſſe exiſtimarint, cùm ille noſtrî cauſa & natus, & paſſus, & mortuus ſit.] Item idem in Pſalmo LIX. Idcirco tituli inſcriptio pro his qui immutabuntur adſcribitur gloriæ mortis eius qui pro omnibus mortuus eſt.] Et poſt aliquanta; Ita iram miſericordia conſecuta eſt, dum damno terrenorum præſentium ingens æternorum retributio repenſatur. Et hæc quidem non magis ad Iſrael, quàm ad vniuerſitatem humani generis aptata ſunt, quia ex vno in omnes ſententia mortis & vitæ labor exiit, cùm dictum eſt, *Maledicta terra in operibus tuis.* Nunc autem per vnum in

Poſt mediū verſuś finē. Sect.4. Pſal.118.22. Pſal.29.10. In Expoſit. Tituli. Enarrat. in principio. Gen.3.17.

omnes vitæ iustificationis gratia abundauit, vt quorum terra maledicta est, horum nunc cõformia Deo corpora sint, & quæ commota metu, & ignoratione turbata, & labore cõtristata est, & ipso illo lætificantis vini compuncta potu, nunc susceptæ significationis secura virtute, futuræ iræ defugiat potestatem.] Item in Psal. LXI. Posteaquam Dei spiritum, Dei virtutẽ, Dei sapiẽtiam, Dei filium, & vnigenitum Deum, ad remissionem peccati, condemnationémque peccati legis hominem natum esse cognouerit, qui humanarum passionũ sorte perfunctus, ad condemnanda in se cælestium nequitiarum impia tentamenta sit mortuus, vt æternitatẽ omnibus, qui per habitantẽ in carne nostra peccati legẽ moriebamur, inueheret, tum hoc sacramẽto pietatis accepto, post ignorationis noctem in sciẽtiæ lumine collocatus, ita dicit, *Nonne Deo subdita erit anima mea?*] Item in Psal. LXIV. Habemus etiam & cibum paratũ. & quis hic cibus est? Ille scilicet, in quo ad Dei consortium præparamur, per communionem sancti corporis, in cõmunionem deinceps sancti corporis collocandi. Id enim præsens Psalmus significat dicens, *Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio tua.* quia cibo illo quamuis in præsens saluemur, tamen in posterum præparamur.] Item in LXVII. Et primùm quidem non alienum à Dei misericordia & bonitate videri potest, vt vitam omnibus in se ipso restitueret ex mortuis.] Item in Psal. LXVIII. Hæc sanctorum expectatio fuit, vt omnis caro redimeretur in Christo, vt in eo æternæ resurrectionis primitiæ existerent.] & item in eodem, Hoc enim in multitudine misericordiæ beneplacitum est tempus, cùm in se vniuersorum hominum vitam Deus miserans, vt miserator Deus vitam esset largiturus ex mortuis.] Item in eodem, *Cùm ergo accepisset Iesus acetum dixit, Consummatum est.* Venerat ad oues perditas domus Israel, & expectans consolantem commœrentémque non habuit. non quòd consolatione eguit volens pati atque mori, sed qui secum super totius populi impietate mœreret, & qui seipsum ipsa mœrentis secum salute consolaretur, vt omnibus tanto scelere perfunctis, solatium in his saltem qui salui fierent acciperet, secundùm illud, *& in seruis suis consolabitur.*] Item in Psalmo CXXIX. *Quia apud te propitiatio est.* Est enim vnigenitus Dei filius Deus Verbum redemptio nostra, pax nostra, in cuius sanguine reconciliati Deo sumus. Hic est qui venit tollere peccata mundi, qui cruci chirographum legis affigens, edictum damnationis veteris deleuit.] & post aliquanta, Quia misericors est, quia copiosa apud eum redemptio est, quia redimet ab iniquitatibus suis vniuersos.] Item in Psalmo CXXXV. Redemit nos per sanguinem suum, per passionem suam, per resurrectionem suam. hæc magna vitæ nostræ pretia sunt. *Magno*, enim ait Apostolus, *redempti estis*, & redempti ab inimicis, à diabolo, ab Angelis eius, à filio perditionis, à principibus aëris, à mundi potestatibus, ab inimica morte. & redemit escam dando omni carni. Qui dat escam omni carni, id est quæ redem-

Marginalia: Sub initiũ. — Psal. 61. 2. Sub finem. — Psal. 64. 10. — Post mediũ versus finẽ. — Non longè à principio — Sub mediũ. — Post aliquanta. Ioan. 19. 30 — Psal. 129. 4. Sub finem. — In fine. — 1. Cor. 6. 20

pta eſt, dat eſcam incorruptam & æternam panis viui, panis cæleſtis. Et in his ſingulis, quòd redempti ſumus, quòd omnis redemptorum caro eſcam accipit, ea cauſa eſt, quoniam in ſæculum miſericordia eius. Quòd cælum, quòd terra, quòd cætera ſunt, & ipſum illud quod ſumus qui non fuimus, quòd erimus quod non ſumus, cauſam aliam non habet, niſi miſericordiæ Dei, qui ad conſortium bonorum ſuorum naſci nos voluit ille qui bonus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus.]

Et sanctvs Athanasivs ad Epictetum, Propterea quia natura Deus manens Verbum eſt impaſſibile, & ipſe quidem incorporalis erat in corpore paſſibili, corpus autem habebat in ſe Verbum impaſſibile, deſtruens infirmitates ipſius corporis. Faciebat autem hoc & fiebat, ita vt noſtra ipſe ſuſcipiens & offerens in ſacrificium deſtrueret, & ſuis nos iam operiens, faceret Apoſtolum dicere, *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* 1.Cor.15.53 Abſit autem, vt figuratè iſta facta ſint, ſicut quidam iterum arbitrantur: ſed verè homine facto Saluatore, totius hominis facta eſt ſalus.] Et item, Si propter quod eſt & dicitur in ſcripturis ex Maria eſſe & humanum corpus Saluatoris, putant pro Trinitate quaternitatem dici, quòd facta adiectione propter corpus, multum errant facturam coæquantes factori, & ſuſpicantur poſſe deitatem aliquid adiectionis accipere, & ignorarunt, quia non propter adiectionem Deitatis Verbum caro factum eſt, ſed vt caro reſurgat: neque vt melioraretur Verbum proceſſit ex Maria, ſed vt humanum genus liberaret.]

Gregorivs Nazianzenvs in libro Apologiæ dicit, Propterea namque Deus corpori anima mediante commixtus eſt, vt coniungeret ſeparata, atque in concordiam & pacem diſcordantia reuocaret, in vnum ſe & per ſe reuocans omnia. Ab vno patre generis noſtri priùs proditam animam ſuſcepit, propter inobedientem animæ carnem, propter malam obedientiam, pro qua & ſimul condemnata eſt, vt ſicut in carne & anima fuerat condemnatio, ita & in carne & anima fieret ſalus. Chriſtus ergo pro Adam, pro eo qui factus eſt ſub peccato, ille qui erat ſine peccato introducitur, pro vetere nouus, vt huius paſſione voluntaria ille qui inuitus paſſus fuerat curaretur. quo ſcilicet & pro ſingulis nobis hoc quod ſupra nos eſt redderetur.] Item in Sermone de Natale Domini, Hæc eſt iſta ſollennitas, hæc eſt diei huius magna & glorioſa feſtiuitas. Aduentum Domini factum ad homines celebramus, vt nos ad Deum proficiſcamur, immo vt reuertamur ad Deum. Sic enim rectiùs dicitur, vt vetere homine depoſito, nouo induamur, & ſicut in Adam omnes mortui ſumus, ita in Chriſto cruci adfigamur, & conſepeliamur ei in morte, vt cum ipſo etiam reſurgamus ad vitam. Neceſſe eſt enim nos perpeti vtilem hanc & neceſſariam viciſſitudinem, vt ſicut ex bo-

nis ad tristia deuoluti sumus, ita ex tristibus ad meliora reparemur. Vbi enim abundauit peccatum, superabundauit gratia, vt quos gustus ligni vetitus condemnauit, Christi crux gratia largiore iustificet. Et item in eodẽ, Sed quid aiunt nobis in hoc loco calumniosi isti, qui nobis velut seuerissimi quidam discussores diuinitatis procedũt, accusantes ea quæ omni veneratione digna sunt & honore? tenebrosi etiam in luce, imperiti erga sapientiam, pro quibus Christus gratis mortuus est, creaturæ ingratæ aduersus creatorem suum, figmenta diaboli, exprobrantes Deo beneficia sua. Propterea minor est, quia propter te humilis est?] Item in Sermone de Epiphania, Nam quoniam inimicus noster artem suam sophisticam vinci non posse præsumpserat, sicut ipse nos spe deceperat Deitatis promissæ dicens, *Eritis sicut Dij*, ita nunc ipse carnis obiectione decipitur, & velut hamo esca adoperto, natura Adam carneum cupit vorare, Deum intrinsecùs inuenit adopertum: & ita nouus hic Adam veterem reparat, & condemnatio prioris absoluitur, dum caro pro carne restituitur, & pro morte mors redditur, immo dum per mortem ipse auctor mortis punitur.] Et item in eodem, Nec confundit te Iesu misericordia, qui infirmitates nostras accepit, & ægritudines nostras portauit, qui non venit vocare iustos sed peccatores in pœnitentiam, qui magis misericordiam vult quàm sacrificium, qui septuagies septies pœnitenti vult peccata laxari.] Item in Sermone intercessionis pro quodam ad Imperatorem, Ipsum tibi adhibeo Christum, qui semetipsum exinaniuit, vt nobis hominibus loqueretur: ipsius impassibilis tibi adhibeo passiones, offero tibi ad intercessionem crucem eius & clauos, quibus sacrosanctæ confixæ sunt manus, sanguinem quem pro totius mundi salute profudit, sepulturam, resurrectionem, atque ascensionem eius ad cælos. Adhibeo tibi istud altare, ad quod communiter omnes accedimus, in quo typum salutis nostræ hoc ipsomet ore, quo nunc te deprecor, celebramus. Mecum adhibeo ad mitigandum te etiam sacrosancta illa mysteria, per quæ virtutibus cælestibus sociamur.

Et Sanctvs Basilivs Cappadocus in Sermone de Psalmo LIX. Finis autem dicitur, quod in fine sæculi in consummatione eius aptatur. propter quod & pro his qui immutabuntur scribi dicitur Psalmus, quod est, vt omnia simul dicam, de vniuerso genere humano intelligendum. In omnes etenim debet Psalmi intelligentia peruenire.] & post aliquanta, Deus ergo, inquit, abiecisti nos. quos? qui
Psal. 107. 12 longe nos fecimus ab eo. Interuentu ergo peccatorum, & mediis inter nos & Deum intercedentibus iniquitatibus, abiecisse nos dici-
Esa. 59. 2. tur Deus. Ait enim & alius Propheta, *Quia inter vos & Deum peccata separant.* & post pauca, Moyses quidem Israëliticos postes sanguine agni obsignauerat: tu verò dedisti nobis signum, ipsum sanguinem veri agni immaculati, qui oblatus est victima pro totius mundi salute.

BEATVS quoque AMBROSIVS in Pſalmo CXVIII. vbi dicit, *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Quomodo inquiens plena eſt terra miſericordia Domini, niſi per paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quam futuram præuidens, quaſi promiſſam Propheta concelebrat? Plena eſt ergo terra miſericordia Domini, quia omnibus data eſt remiſſio peccatorum. Super omnes Sol oriri iubetur. & hic quidem Sol quotidie ſuper omnes oritur: myſticus autem Sol ille iuſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit. Ideo autem paſſus eſt, vt tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudauit. Sed quod Solis eſt, prærogatiuam ſuam ſeruat: quod imprudentis eſt, communis à ſe gratiam lucis excludit. Super omnes pluuia eſt.] Item vbi dicit, *Principium verborum tuorum veritas.* Credo vnum Deum eſſe, non plures Deos. Cùm autem cœperis legere, Dominum Ieſum Dei filium in carne veniſſe propter totius mundi redemptionem, diſtingue ſapienter vnum Deum patrem eſſe, ex quo omnia & nos in illo, & vnum Dominum Ieſum, per quem omnia & nos per ipſum.] Item vbi exponit *Iniquitatem odio habui.* Qui quotidie aduocatus pro nobis eſt apud patrem, vt pro quibus in diebus carnis ſuæ miſericordi eſt compaſſus affectu, pro his operetur remiſſionem quotidie peccatorum. Quæ eſt enim ſpes alia generi humano, niſi vt omnium viuentium delicta donentur?] Item vbi exponit *Miſericordiæ tuæ multæ Domine.* Et ſi longè eſt, inquit, à peccatoribus ſalus, tamen nemo deſperet, quia multæ ſunt miſericordiæ Domini, quia qui ſuo peccato pereunt, miſericordia Domini liberantur. *Miſerebor*, inquit, *cuius miſertus ero.* Palàm apparuit non quærentibus, vocauit refugientes, congregauit ignaros, pro omnibus ſe obtulit paſſioni. Non ergo multùm miſericors? Miſericordia enim hominis in proximum ſuum, miſericordia Domini in omnem carnem, vt omnis caro ad Deum aſcenderet illa Domini miſeratione donata. Denique qui Suſannam abſoluit tacentem, ſe obtulit morti: in illa cauſa vt nemo deſperaret, in hac vt redimendæ vniuerſitatis ſacrificium non negaret.] Et item, Quis eſt autem qui ſe longè facit à Domino, niſi qui non requirit iuſtitias eius? Qui verò iuſtitias exquirit, prope eſt, adhæret Deo. Et ideo iuſtitias Dei quærentibus dicit Apoſtolus, *Vos qui eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti.* Sanguis Chriſti iuſtitia eſt. Denique ipſe ait ad Ioannem, *Sine nos implere omnem iuſtitiam.*] Item vbi exponit *Retribue ſeruo tuo*, Reſponde, inquit & Chriſtus, Ecce bona eſt proxima mea. Quoniam cognouerat Eccleſia myſterium, & pro totius mundi redemptione crucifixum Dominum Ieſum prædicabat, meretur audire, Ecce bona es, quia Dominus Ieſus mundum venit ſaluare, non perdere. Ideóque immemor eſt iniuriæ, memor gratiæ.] Item vbi exponit *Aufer à me opprobrium & contemptum.* Aduerſum me, in-

Pſal. 118. 74 · Pſal. 118. 163. · Pſal. 118. 16 · Exod. 33. 19 · Epheſ. 2. 13. · Matt. 3. 15. · Pſal. 118. 17. · Pſal. 118. 2

quit, detractabant. Ego eorum redemptor adueneram, ego veneram vt omnium peccata mundarem. vt recuperarem amissos, restituerem Paradiso sancti Iacob hereditatem, & illi aduersum me detractabant.] Item vbi exponit, *Miserere mei secundùm eloquium tuum*, Iustitia, inquit, quæ est crucis, nisi quòd ascendens illud patibulum Dominus noster Iesus Christus peccatorum nostrorum chirographum crucifixit, & totius orbis peccatum suo cruore mundauit?] & item, Mala Euæ successio totum hominem deuorauit, præclara Christi hereditas totum hominem liberauit. Non ad vnum quidem, non ad paucos, sed ad omnes testamentum suum scripsit Iesus. Omnes scripti heredes sumus, non pro portione, sed pro vniuersitate. Communis est enim omnium hereditas vniuersorum, & soliditas singulorum. Nouum Testamentum singuli adeunt, & omnes possident, nec minuitur heredi quicquid à coheredibus vindicatur. Manet emolumentum integrum, & eo magis singulis crescit, quo pluribus fuerit adquisitum. Hereditas Christi est resurrectio. Hanc quisquam damnum suum duxerit, quæ in vno communis gratiæ nomen inuenit? Christus enim resurgens omnibus resurrexit, quoniam per hominem resurrectio mortuorum. Omnium igitur potest singulorum esse dispendium, quod est totius corporis & humani generis reformatio?] Item cùm tractaret de littera Hebræa xv. ait, Verùm quia passio Saluatoris omnes redemit, non absurdum est intelligere ita hos mouisse capita sua, sicut prophetabat princeps ille Synagogæ, expedit vnum hominem mori pro populo. Item cùm tractaret, *Adolescentulus sum ego & contemptus*, ait, Rex ille durus indignatur, & irascitur diabolus, eo quòd canerent iuuenculæ, quia duritiæ filius paucos decepit, Christus totum mundum redemit.] Item cùm tractaret, *Tribulatio & angustiæ inuenerunt me*. Noli iterum peccare, ait post baptismum. Omnibus in commune simul mortuus est Christus, & singulis semel moritur, non frequenter.] Item, Calix Domini remissio peccatorum est, quo sanguis effundetur qui totius redemit peccata mundi.] Item in tractatu Epistolæ ad Romanos, In hoc enim Christus & vixit, & mortuus est, & resurrexit, vt & viuorum dominetur, & mortuorum. Per Christum Dominum facta est creatura, quæ pro peccato alienata est, ab auctore facta captiua. Quam Deus pater, no opus eius periret, misso filio de cælis ad terras, docuit quid faciendo manus piratarum effugeret. Propter quod & occidi se passus est ab inimicis, vt descendens ad inferos, quia innocens erat occisus, reum faceret peccatum, vt quos tenebat apud inferos amitteret. Quoniam ergo viuis ostendit viam salutis, ac se obtulit pro eis, mortuos verò liberauit de inferno, tam viuorum quàm mortuorum dominatur. Ex perditis enim iterum reformauit sibi illos in seruos.] & item, Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, quoniam Christus nos redemit. Ideo, ait, qui in hoc seruit Christo, qua-

Psal. 118. 58.
Psal. 118. 114.
Psal. 118. 134.
Cap. xiv.
Cap. eodē.

re? quia ipse misit Christum vt redimeret genus humanum.] Item in Epistola ad Corinthios. *Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est.* Manifestum est, quia quibus crux Christi stultitia est, in perditione sunt. infernæ enim morti non sunt erepti. *His autem qui salui fiunt virtus Dei est.* Non est obscurum, quia his qui credunt Dei virtus est. Credunt enim, non infirmitatem esse crucem Christi, sed virtutem: intelligentes mortem victam in cruce, cuius signum qui habent salui sunt, quia ab illa teneri non possunt.] *Non estis vestri, empti enim estis pretio.* Manifestum est, quia qui emptus est, non est sui arbitrij, sed eius à quo emptus est, vt non suam, sed illius faciat voluntatem. & quia carò empti sumus, propensiùs Deo seruire debemus, ne offensus à qua nos redemit morti nos reddat. Quàm enim carissimo pretio nos emit, vt sanguinem suum daret pro nobis?] Et item, *Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* ab his omnibus, quæ vitanda eadem tradit disciplina, cùm sciant vnum coronandum. quanto magis obseruandum nobis est, quia omnibus promissa est?] & item, *Non potestis mensæ Domini communicare & mensæ dæmoniorum.* Idcirco enim Christus crucifixus est, quia dissoluit opera diaboli? Qui ergo facit opera diaboli, Christo repugnat.] & item, *Reus erit corporis & sanguinis Domini.* Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare mortis Domini? Occisus est enim etiam pro his qui beneficium eius in irritum ducunt.] Et iterum, *Caritas enim Christi vrget nos, hoc iudicantes, quòd si vnus pro omnibus mortuus est.* quoniam Christus diligens genus humanum, vt eos redimeret morti se dedit.] & item, *Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est.* Quia omnes necesse est mori causa Adæ, pro omnibus mortuus est Christus, vt eos à secunda morte liberaret. Ideóque qui viuunt in corpore, scientes Christum mortuum esse pro se, sint ei subditi profitentes hunc Dominum. Quibus enim prodest mors eius, testimonium perhibet resurrectionis.] Et item in Epistola ad Ephesios, *Veritatem autem facientes, in caritate augeamus in ipsum omnia qui est caput Christus.* Hanc dicit esse veritatem, vt amorem Christi respicientes, quo dilexit nos, & tradidit se pro nobis, omnes subiiciamur ei, scientes quia omnium auctor est vitæ, vt quasi capiti membra subdantur. vt si alij, errore vel maliuolentia, non fatentur omnium caput haberi Christum, quia ab ipso facta sunt voluntate patris: nos tamen qui catholicæ fidei adhæremus, hoc omni deuotione & cura agere debemus, vt huic fidei nos damnum, sed lucrum adferamus, persistentes in hac adseueratione, vt comprimantur prauæ mentis conloquia aduersus veritatem armata.] Item in Epistola ad Timotheum, *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* Quoniam homo iam reconciliatus Deo obnoxius erat morti infernæ, ne ad eum cui reconciliatus fuerat posset ascendere, Saluator vt arbitrium suum ad effectum perduceret, mori se passus est contra ius, vt descendens ad

Epist.1. c.1. 1.Cor.1.18.
Cap.vi. 1.Cor.6.19.
Cap.ix.
Cap.x.
Cap.xi. 1.Cor.11. 27.
In Epist.2. ad Cor.c.5.
Ibid.
Cap.iv.
In epist.1. cap.ii. 1.Tim.2.6.

inferos, mortem de impietate quam in eo gesserat damnaret, auferens ei quos tenebat: vt de cetero quisque signum eius haberet, ab ea teneri non posset. Cuius rei testimonium tempore quo resurrexit ostendit. Destructio enim mortis resurrectio mortuorum est.]

In prooemio libri 1. Iud. 6. 19. Item idem sanctus Ambrosius in libro de Spiritu sancto, exponens sententiam libri Iudicum de Gedeon, Cùm audisset Gedeon, quòd deficientibus licèt populorum milibus in vno viro Dominus plebem suam ab hostibus liberaret, obtulit hœdum caprarum, cuius carnem, secundùm præcepta Angeli, & azyma supra petram posuit, & ea iure perfudit. Quæ simul vt virgæ cacumine quam gerebat Angelus Dei contigit, de petra ignis erupit, atque ita sacrificium quod offerebatur absumptum est. Quo indicio declaratum videtur quòd petra illa typum habuerit corporis Christi, quia scriptum est, 1. Cor. 10. 4. *Bibebant de consequenti eos petra, petra autem erat Christus.* Quod vtique non ad diuinitatem eius, sed ad carnem relatum est, quæ sitientia corda populorum perenni riuo sui sanguinis inundauit. Iam tunc igitur in mysterio declaratum est, quia Dominus Iesus in carne sua totius mundi peccata crucifixus aboleret. nec solùm delicta factorum, sed etiam cupiditates animorum. Caro enim hœdi ad culpam facti refertur, ius ad inlecebras cupiditatum, sicut scriptum est, *Quia* Num. 11. *concupiuit populus cupiditatem pessimam, & dixerunt, Quis nos cibabit carne?* Quòd igitur extendit Angelus virgam, & tetigit petram de qua ignis exiuit, ostendit quòd caro Domini spiritu repleta diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Vnde & Dominus ait, Ibidem. *Ignem veni mittere in terram.*] Et item, Sicut ipse dixisti Domine sequentibus te, serpentes & scorpiones possim calcare vestigio. Redemisti mundum, redime vnius animam peccatoris. Hæc est specialis tuæ prærogatiua pietatis, qua totum mundum in singulis redemisti.] Et in libro Apologiæ Dauid, Non liquet quòd etiam sanctum Dauid, fide nobilem, præstantissimum mansuetudine, manu fortem probare voluerit, quemadmodum vitium tegeret, lapsum emendaret, vt nos doceret quemadmodum possimus admissum operire peccatum. Nisi fortè vilis causa alicui videtur, vt propter nostram correctionem tantus erraret propheta, cùm propter omnium redemptionem infirmitates nostras Christus susceperit, qui peccatum pro nobis factus est, cùm peccatum non cognouerit. Nec verisimile creditur, quòd Dauid propter posteritatis profectum vnius lapsus opprobrium inciderit, cùm ipse Dominus pro nobis sit factus op- Psal. 21. 7. probrium, sicut ipse ait, *Ego autem sum vermis & non homo, oppro-* Psal. 68. 10. *brium hominum & abiectio plebis.* & alibi, *opprobria exprobrantium ceciderunt super me.*] Et item, In figura æreus serpens tanquam confixus est cruci, quia verus crucifigendus generi adnuntiabatur humano, qui serpentis diaboli venena vacuaret, in figura maledictus, in veritate autem qui totius mundi maledicta deleret. & item, Conuenienter

ter

ter etiam illud adiecit quia non pepercit. Non enim pepercit sibi Christus, vt omnibus subueniret.] Et item in libro de Ioseph, Eme igitur tibi Christum, non eo quod pauci habent, sed eo quod omnes habent. Omnes habent per naturam, pauci offerunt per timorem. Suum est quod à te Christus reposcit. Ipse vitam omnibus dedit, ipse pro omnibus mortem suam obtulit. Solue pro auctore quod soluturus es lege.] Et in libro de Patriarchis, Ex germine fili mi ascendisti, eo quòd tanquam frutex terræ in aluo Virginis germinauit, & vt flos boni odoris, ad redemptionem mundi totius maternis visceribus in splendore nouæ lucis emissus ascenderit.] & item, *Lauabit in vino*, inquit, *stolam suam.* Bona stola est caro Christi, quæ omnium peccata operuit, omnium delicta suscepit, omnium errores texit. Bona stola, quæ vniuersos induit veste iocunditatis.] & item, Primogenitus tauri decus eius, habens cornua vnicornui, in quibus gentes ventilabit. Et bene taurus, quasi hostia pro delictis, & totius mundi victima, vt pacificaret omnia.] Et item in libro primo de Pœnitentia, *Etenim pascha nostrum immolatus est Christus.* hoc est, passio Domini omnibus profuit, & peccatoribus donauit redemptionem, quos flagitij pœnituit admissi.] & item in libro II. Etenim quotiescumque sanguinem Domini sumimus, mortem Domini adnuntiamus. Sicut ergo semel pro omnibus immolatus est, ita quotienscumque peccata donantur, corporis eius sacramentum sumimus, vt per sanguinem eius fiat peccatorum remissio.] Qui lapsu alieno gaudet, diaboli gaudet victoria, & ideo dolere magis debemus, cùm audimus perisse hominem, pro quo Christus mortuus est.] Et in libro primo de excessu fratris, Propterea enim pro omnibus secundùm carnem Christus mortuus est, vt nos non solis nobis viuere disceremus.] & item in libro II. *Venit enim*, vt legimus, *Christus saluum facere quod perierat.* Sed vt non solùm viuorum, sed etiam mortuorum dominetur. lapsus sum in Adam, de paradiso eiectus sum in Adam, mortuus sum in Adam, quem reuocat, nisi me in Adam inuenerit? vt sicut in illo culpæ obnoxium, morti debitum, ita in Christo iustificatum.] & item, Vnius morte mundus redemptus est. Potuit enim Christus noster non mori si voluisset. Sed neque refugiendam mortem quasi ignauem putauit, neque meliùs nos quàm moriendo seruasset. Itaque mors eius vita est omnium: sicut per hominem mors, ita & per hominem resurrectio mortuorum. Ergo resurrexit homo, quoniam homo mortuus est: resuscitatus homo, sed resuscitans Deus. Tunc secundùm carnem homo, nunc per omnia Deus. Nunc enim secundùm carnem iam non nouimus Christum, sed carnis gratiam tenemus, vt ipsum primitias quiescentium, ipsum primogenitum ex mortuis nouerimus. Primitiæ vtique eiusdem sunt generis atque naturæ, cuius & reliqui fructus, quorum prolixiore prouentu primitiua Deo munera deferuntur. Sacrum munus pro omnibus, & qua-

Cap. 7. in fine.
Cap. 4.
Cap. 4.
Gen. 49. 11.
Cap. 11.
Cap. xvi.
Cap. iii.
In princip. libri.
Matt. 18. 11.
Item in principio.

ſi reparatæ quædam libamina naturæ. Primitiæ ergo quieſcentium Chriſtus, ſed vtrum ſuorum quieſcentium, qui quaſi mortis exortes dulci quodam ſopore teneantur, an omnium mortuorum? Sed ſicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificantur. Itaque ſicut primitiæ mortis in Adam, ita etiam primitiæ reſurrectionis in Chriſto. Omnes reſurgunt, ſed nemo deſperet, neque iuſtus doleat commune conſortium reſurgendi, cùm præcipuum fructum virtutis expectet. Omnes quidem reſurgunt, ſed vnuſquiſque, vt ait Apoſtolus, in ſuo ordine. Communis eſt diuinæ fructus clementiæ, ſed diſtinctus ordo meritorum. Dies omnibus lucet, ſol omnes populos fouet, & pluuia poſſeſſiones. Omnes reſurgimus, ſed in vtroque vel viuendi vel reuiuiſcendi gratia diſpar, diuerſa conditio. In momento enim oculi, in nouiſſima tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Quin etiam in ipſa morte quieſcunt alij, viuunt alij. Bona quies, ſed vita melior. Denique Paulus ad vitam excitat quieſcentem dicens, *Surge qui dormis, & exſurge à mortuis, & inluminabit tibi Chriſtus.* Ergo hic excitatur vt viuat, vt ſimilis Pauli ſit, vt poſſit dicere, *Quia nos qui viuimus non præueniemus eos qui dormierunt.* Non enim communem hunc viuendi loquitur vſum, ſpirandíque commercium, ſed meritum reſurgendi. Nam cùm dixiſſet, *Et mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi,* ſubiecit, *Deinde & nos qui viuimus ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra.* Vtique mortuus eſt Paulus, & paſſione venerabili vitâ corporis cum immortali gloria commutauit. Non fefellit ergo, qui ſe viuentem ſcripſit in nubibus obuiam Chriſto eſſe rapiendum, & reliqua.] Item in eodem, Aduertimus quàm graue ſit ſacrilegium reſurrectionem nõ credere. Si enim nõn reſurgimus, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo Chriſtus non reſurrexit. Si enim nobis non reſurrexit, vtique non reſurrexit qui ſibi cur reſurgeret non habebat. Reſurrexit in eo mundus, reſurrexit in eo cælum, reſurrexit in eo terra. erit enim cælum nouum, & terra noua. Sibi autem vbi erat neceſſaria reſurrectio, quem mortis vincula non tenebant? Nam & ſi ſecundùm hominem mortuus, in ipſis tamen erat liber infernis. Vis ſcire quàm liber? *Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.*] Et poſt aliquanta, Sed non ſolùm ſingulorum, verùm etiam vniuerſitatis iſta myſteria ſunt. Aduerte enim iuxta typum legis ordinem gratiæ. Cùm tuba prima cecinerit, Orientales congregat, quaſi præcipuos & electos. Cùm ſecunda, ſupparis meriti qui ſecundùm Libanum ſiti dereliquerunt ludibria nationum. Cùm tertia, eos qui tanquam in mari exagitati iſtius freto mundi, ſæculi huius fluctibus vacillauerunt. Cùm quarta, illos qui dura mentium nequaquam ſatis potuerint eloquij ſpiritalis mollire præcepto. Ideo ſecundùm Boream vocati ſunt. Boreas enim ſecundùm Salomonem durus eſt ventus. Itaque licèt in momento reſuſcitentur omnes, omnes tamen meritorum ordine

Epheſ.5.14. 1.Theſſ.4.14. Poſt aliquanta. Pſal.87.5. Sub finem.

suscitantur. Et ideo primi resurgunt, qui maturi deuotionis occursu, & quodam antelucanæ fidei exortu prodeuntes, Solis æterni radios receperunt. Quod vel de Patriarchis iuxta veteris seriem testamenti, vel de Apostolis iuxta Euangelium iure memorauerim. Secundi autem, qui ritum gentium relinquentes, ab errore sacrilego transierunt in Ecclesiæ disciplinam. Et ideo illi primi ex patribus, isti secundi ex gentibus. Ab illis enim lux fidei cœpit, in istis vsque ad mundi occasum suscepta durabit. Tertij suscitantur, qui ab Austro & ab Aquilone sunt. His quatuor terra distinguitur, his quatuor annus includitur, his quatuor mundus impletur, his quatuor Ecclesia congregatur. Omnes enim, qui sacrosanctæ Ecclesiæ copulati diuini nominis appellatione censentur, prærogatiuam resurrectionis & delectationis æternæ gratiam consequentur, quoniam venient ab Oriente & Occidente, & ab Aquilone & Austro, & recumbent in regno Dei. Non enim exigua mundum suum Christus luce complectitur, quandoquidem à summo cælo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius, nec est qui se abscondat à calore eius. Omnes enim benignus inlustrat, nec refutare leuem, sed emendare vult: nec excludere durum Ecclesia, sed mollire desiderat. Et ideo eos in Canticis Canticorum Ecclesia, in Euangelio Christus inuitat dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde.*] Et item in sermone Apostoli, *Christus nos redemit de maledicto legis.* Sanguine, inquit, pretioso redempti estis, non agni vtique, sed eius qui mansuetudine & humilitate tanquam agnus aduenit, & totum mundum vna sui corporis hostia liberauit, sicut ipse ait, Sicut agnus ductus sum ad immolandum. Vnde & Ioannes ait, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*] Et in libro de Incarnatione Domini, Didicistis igitur, quia sacrificium Deo nostro obtulit. Nam quæ erat causa Incarnationis, nisi vt caro quæ peccauerat per se redimeretur? Quod peccauerat igitur hoc redemptum est. Non est ergo immolata diuinitas Verbi, quia non peccauerat diuinitas Verbi.] & item, Illud ergo pro nobis suscepit, quod in nobis amplius periclitabatur. Quid autem prodest mihi, si totum me non redemit? Sed totum me redemit, qui ait, *Mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in Sabbato?* Totum redemit, quia in virum perfectum fidelis non ex parte sed totus resurgit.] Sunt hinc & quamplura testimonia in libris istius doctoris, in libro scilicet de Abraham & de fuga sæculi, de Isaac & anima, de Iacob & vita beata, de bono mortis, & aliis eius operibus, quæ hîc, ne lectori increscerent, quoniam illa in suis locis præualet inuenire, distulimus causa compendij ponere.

Matt.11.28. Gal.3.13. Ioan.1.29 Cap.vi. Cap.7. Ioan.7.23.

SANCTVS verò IOANNES Chrysostomus in Tractatu Epistolæ ad Hebræos ita dicit, Deinde ostendit, inquiens, quoniam gloria

& honor crux est, sicut ipse eam semper vocat dicens, *vt glorificetur filius hominis*. Si ille ea quæ pro seruis passus est gloriam vocat, multo ampliùs tu quæ pro Domino pateris. Vides crucis fructus quantus sit. Timeo ergo hanc rem. Triste quidem tibi videtur, sed decem millia generat bona. Ostendit etiam ex hoc tentationis vtilitatem ita dicens, qualiter gratia Dei pro omnibus gustauerit mortem. Qualiter, inquit? gratia Dei. Et ille quidem propter Dei gra-

Rom.8.32. tiam quæ nobis data est hæc passus est. *Qui proprio*, inquit, *filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Cuius rei gratia? non enim debebantur hæc nobis, sed gratia hoc fecit. Et iterum dixit,

Rom.5.15. *Multo magis gratia Dei, & donum vnius hominis Iesu Christi in multos abundauit*. qualiter gratia Dei pro omnibus gustauerit mortem. non pro fidelibus tantùm, sed pro mundo vniuerso. Et ipse quidem pro omnibus mortuus est. Quid autem si non omnes credunt? ille quod suum erat impleuit. Et propriè dixit, *pro omnibus gustauit mortem*. Non dixit vt moriatur. Reuera enim sicuti qui gustat, sic breue interuallum in illa faciens confestim surrexit.] & item, *Quem constituit heredem omnium*. hîc carnem significat. Sicut ergo in secundo Psalmo

Psal.2 8. dicitur, *Pete à me*, inquit, *dabo tibi gentes hereditatem tuam*. non iam portio Domini tantùm Iacob, & pars eius Israel, sed omnes protinus nationes, hoc est, filium dominum constituit vniuersorum.

Act.2.36. Sed etiam & in Actibus Petrus loquitur, dicens, *Et dominum eum & Christum fecit Deus*.] & item, Quoniam itaque talem habemus Pontificem, imitemur eum, eius vestigia consequamur. Non est aliud sacrificium. vnum nos purgauit, post istud ignis & gehenna.] & item, Mediator igitur factus est noster & patris, & persuasit illi. Et quid igitur, quomodo mediator factus est? Sermones detulit & attulit nobis à patre per transuectores. Addit etiam mortem. In offensione quippe eramus, mori nos oportebat, mortuus est pro nobis, & fecit nos dignos testamenti. Hoc modo firmum factum est testamentum. An non dignos iam factos? In ipso quidem initio vt pote pater in filios testatus est. Sed quia indigni facti sumus, non iam testamentum nobis opus erat, sed pœna. Quid igitur gloriaris, inquit, in lege? In tantum peccatum quippe nos constituit, vt saluari non possemus aliquando, nisi Dominus pro nobis moreretur. Nequaquam valeret lex, siquidem est infirma. Et non tantùm ex communi consuetudine hoc confirmat, sed etiam ex his quæ in veteri Testamento contingebant maximè eos introduxit. Nullus fuit qui non mortuus est illic. Quomodo illic firmum est testamentum? Per eundem ipsum modum inquit. Quomodo enim illic sanguis, sicut etiam hîc sanguis. Si autem non erat hîc Chri-

Hebr.9.18. sti sanguis, non mireris, Typus enim erat. *Vnde* dixit *neque primum sine sanguine dedicatum est*. Quid est dedicatum est? firmum factum est, roboratum est. Quod autem dixit *vnde*, tale est quale si diceret,

Propterea oportebat testamenti solennitatem compleri etiam per mortem. Nunc autem, inquit, semel in consummatione sæculorum ad destructionem peccati per sacrificium suum manifestatus est. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium. Deinde dicit, Et semel mortuus, quia qua morte redemptio facta est, institutum est, inquit, mori hominibus. Hac ergo semel mortuus est pro omnibus. Quid ergo iam non morimur morte illa? Morimur quidem, sed non manemus in illa, quod & iam neque mori est. Mortis enim tyrannus & mors reuera illa est, quod nunquam permittitur mortuos ad vitam reuerti. Quando verò post mortem viuendum erit, & vita meliori, non est mors illa, sed dormitio. Quoniam ergo omnes retentura erat mors, propterea mortuus est vt nos liberaret. Sic & Christus, inquit, semel oblatus est. A quo oblatus est? manifestum quòd à semetipso. Hîc neque sacerdotem eum dicit solùm, sed & victimam & sacrificium per se oblatum. Semel, inquit, oblatus est ad multorum auferenda peccata. Quare multorum, & non omnium? quia non omnes crediderunt. Pro omnibus quidem mortuus, hoc est, quantum in ipso est, eius momenti est illa mors, cuius momenti est omnium perditio. nõ autem omnium peccata abstulit, propter quod noluerunt. Quid autem est peccata abstulit? Sicut enim in oblatione rursum offerimus peccata, & dicimus, siue volentes siue nolentes peccauimus indulge, & tunc remissionem petimus: sic autem & hîc manifestum est. Et vbi hoc fecit Christus? Audi eum dicentem, *Et pro illis sanctifica memetipsum.* Ioan.17.19.
Ecce obtulit peccata, sumpsit ea ab hominibus, & obtulit ea rursum patri, non vt aliquid decernat aduersus eos, sed vt ea dimittat. In secundo sine peccato videbitur, inquit, expectantibus se in salutem. Quid est sine peccato? veluti non peccat. Non enim debitor mortis mortuus est, neque propter peccatum. Sed quomodo videbitur? puniens inquit. Sed non hoc dixit, sed quod festiuum & gratum est, sine peccato videbitur expectantibus se in salutem. vt iam de cetero non opus habeant sacrificio vt saluentur, sed in operibus ipsis hoc faciant. Et item, *Ne cui*, inquit, *vestrûm desit gratia Dei.* Quid dicit gratiam Dei? bona futura, Euangelicam fidem, optimam conuersationem. Omnia quippe Dei sunt gratiæ. Nec mihi dicas, quia vnus est qui peribit. Etenim Christus propter vnum mortuus est. Tu ergo negligis propter quem Christus dignatus est mori?] Item idem in Homilia prima de Psalmo quinquagesimo, Quando iterum dicit, *Foderunt manus meas & pedes, dinumerauerunt omnia ossa mea*, non vtique passiones adnuntiat suas, sed crucem Domini, sacrificium orbis terræ, salutem generi humano prædixit. Psal.21.17.
Item in Homilia de proditione Iudæ, Dederunt pretium sanguinis qui pretium non habebat. Quid accepisti Iuda? triginta denarios. Christus gratis aduenit sanguinem suum pro communi salute fu-

ſurus, & tu de ſanguine crudelia peccata componis? & item in eadem, Occiſus propoſitus Chriſtus eſt, & cur occiſus eſt videamus. vt cæleſtia pacificet, vt in terra reconciliet vniuerſa, vt amicum te conſtituat Angelorum, vt Deo ſociet habenti omnium poteſtatem.] Item in Homilia de Cruce, Ideo non ſub tecto paſſus eſt, non in templo Iudaico, ne Iudæi ſubtraherent ſacrificium, & ſibimet vindicarent, nec putares pro illa tantùm plebe oblatum: ideo foras ciuitatem, ideo foras muros, vt ſcias ſacrificium eſſe commune, quod totius terræ oblatio, quod communis deploratio, non partis, ſicut Iudæis conſuetudinis fuit. Iudæis etenim ideo iuſſit Deus omnem terram dimittere, & in vno loco ſacrificium atque oblationem celebrare, quia tunc omnis terra immunda fuit, fumo & nidore & aliena contaminatione polluta, quæ ex ſacrificiis gentium celebrabantur. Nobis autem, quoniam Chriſtus adueniens omnem terram emundauit, omnis locus orationis vacat. Ideo Paulus cum omni confi-
1.Tim.2.8. dentia exhortatur dicens, *Volo ergo orare viros in omni loco leuantes ſanctas manus.* Ecce totus mundus emundatus eſt, elementa purgata ſunt, vt vbique nobis Deum liceat prædicare, & omnis terra ſanctior illo loco eſt, qui illo in tempore prædicabatur Sancta ſanctorum. Nam ibi pecus inrationabile oblatum, hîc ſpiritale immolatum eſt: & tanto maius eſt ſacrificium, quanto & ſanctitas de ſacramento profertur.] & item idem in eadem, Et illi quidem dicebant, *Si filius Dei es,*
Matth.27.40. *libera te*, iſte autem omnia ſuſtinebat vt illos liberaret qui crucifixerunt.] Item in Homilia tertia de Cruce, Si quid igitur ſuſtinuit Chriſtus, non propter ſemetipſum, neque propter patrem ſuum, ſed vt ſaluaret per crucem genus humanum.] Et item in eadem, Videns autem humanum genus à diaboli ſuperari malitia, voluit creaturam ſuam adſumere, & quaſi vnum hominem indui, & adfigere illum cruci, vt ſic per lignum crucis vniuerſo generi humano ſalus orietur.] Et item in Homilia de Pentecoſte, Propterea, inquit Chriſtus, homo factus ſum, propterea carnem indui, vt orbem vniuerſum ſaluarem.] Et item in Homilia de Natiuitate Domini, In terra naſcitur homo perfectus, homo totus, vt ſaluaret totum orbem.] Et in Homilia de Natiuitate Chriſti & Ioanne Baptiſta, Sed memoratus eſt Chriſtum ipſum ſolum futurum verum ſacerdotem,
Pſal.109.4. cui pater dixerat, *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, qui hoſtiam placabilem pro peccatis omnium ſolus Deo offert.] & item in eadem, Veniebat enim ſolus ſacerdos, qui agno ſolo proprio immaculato ſacrificium Deo pro peccatis omnium offer-
Ioan.1.29. ret. Et ideo demonſtrauit eum Ioannes Iudæis, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*] Item in Homilia de Patre & duobus Filiis, Addidit & vitulum ſaginatum iugulandum conuiuij exhibitioni, ſine dubio Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem dedit pater in victimam pro ſalute noſtra. quem vitulum nominat propter ho-

ſtiam corporis immaculati, ſaginatum autem verè dixit, quia pinguis & opimus eſt, in tantum vt pro totius mundi ſalute ſufficiens ſit ad odorem ſuauitatis & nidorem immolationis ad Deum mittere, & pro omnibus exorare.] Et in libro ad Stelechium de cordis compunctione, Hic eſt affectus ſerui fidelis, vt beneficia domini ſui, quæ communiter omnibus data ſunt, quaſi ſoli ſibi reputet, & quaſi ipſe ſit omnium debitor, & pro omnibus ipſe ſolus habeatur obnoxius. Hoc fecit & Paulus, qui mortem Domini & Saluatoris noſtri, quæ pro vniuerſo expenſa eſt mundo, ſibi ſoli præſtitam dicit. Quaſi enim de ſe ſolo loquens ita ſcribit, Quod enim nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei, qui tradidit ſeipſum pro me. Hæc autem dicebat, non coanguſtare volens ampliſſima & per orbem terræ diffuſa Chriſti munera: ſed quaſi, vt diximus, qui pro omnibus ſe ſolum iudicaret obnoxium. Et reuera quid intereſt ſi & aliis præſtitit, cùm quæ tibi præſtita ſunt, ita integra ſint & ita perfecta, quaſi nulli alij ex his aliquid fuerit præſtitum. Ideo denique & illa boni paſtoris parabola non dicit quia venit multas oues requirere, ſed vnam. Vna namque eſt, quia ſic omnibus quaſi vni diuina beneficia conferuntur.

ET HIERONYMVS in Eſaia libro XII. *Et non eſt abſque me Saluator.* Oſtendit in patre filium cuncta ſaluare, de quo idem Propheta teſtatur, Et mittet eis Dominus ſaluatorem qui ſaluos eos faciet. Et item in libro XIII. *Audite me & comedetis bona.* Et non ſolùm bona, ſed ſalutem omnibus nuntiauit, quam ipſe præbuit qui dicit Sion, id eſt Eccleſiæ, *regnabit Deus tuus.*] Et item in libro XIIII. Chriſtus cum iniquis reputatus eſt, vt iniquos redimeret à peccato, & omnibus omnia fieret, vt omnes ſaluos faceret.] & item idem in eadem prophetia, Quia ſciebat illis non credentibus credituros eſſe populos nationum, tranſit ad gentes, & dicit miſiſſe filium ſuum teſtem vel teſtimonium cunctarum nationum, qui pręcepta illius atque mandata populis nuntiaret, qui dę ſe ipſo loquitur, oportet prædicari Euangelium iſtud in omni orbe, in teſtimonium cunctis gentibus, de quo Apoſtolus Paulus ſcribit Timotheo, *Vnus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſe redemptionem pro omnibus.* Et item in eadem prophetia, Hæc locutus eſt, Non ſemper iraſcor, nec iurgatus indignabor, quia ad hoc percutio vt emendem, ideo occido vt viuificem. Miſereor enim creaturæ meæ, & quos ipſe condidi in æternum perire non patiar. Cùm ergo à me egrediatur ſpiritus, & flatu atque inſpiratione mea cuncta vegetentur & viuant, non eſt iuſtum perire eos in æternum qui meo flatu ac ſpiritu ſuſtentantur.] Item in prophetia Oſee in libro III. In tantum dilexi eos, & tam clemens paſtor fui, vt morbidam ouem humeris meis ipſe portarem. Ipſi verò ignorauerunt cùm mea illos paſſione curarem, & qui amator ſum omnium hominum traherem eos in vinculis caritatis. Item in eadem

Eſa. 43.11.

1. Tim. 2.5.

Prou.18.21 prophetia. *De manu mortis liberabo eos.* Manum mortis appellat opera quibus interficit, iuxta illud quod ſcriptum eſt, *In manu linguæ mors & vita.* Liberat autem omnes Dominus, & redemit in paſſione crucis & effuſione ſanguinis ſui. quando anima eius deſcendit ad infernum, & caro eius non vidit corruptionem, & ad ipſam mortem
Oſee13.14. atque infernum locutus eſt, *Ero mors tua ô mors.* Idcirco enim mortuus ſum, vt cum mea morte moriaris. *Ero morſus tuus inferne*, qui omnes
Ibid. tuis faucibus deuorabas.] Et item, *De manu mortis liberabo eos.* vt quod tunc figurabatur in parte, nunc ſentiatur in toto, & cum omni humano genere Iſrael liberandus ſit & redimendus.] Item ipſe in prophetia Ionæ. *Adflictus eſt Ionas.* Pulchrè autem dolens, quod interpretatur Ionas, adfligitur dolore, & triſtis eſt anima eius vſque ad mortem, quia ne periret quantum in ſe fuit multa Chriſtus perpeſſus eſt.] Item idem in Epiſtola Pauli ad Galatas, Igitur & pater tradidit filium, & filius ipſe ſe tradidit, & Iudas & ſacerdotes cum principibus tradiderunt, & ad extremum traditum ſibi tradidit ipſe Pilatus. Sed pater tradidit vt ſaluaret perditum mundũ, Ieſus ipſe ſe tradidit, vt patris ſuámque faceret voluntatem.] Item, Nec hoc ex meo ſenſu dictum putetis. Scriptura teſtis eſt, quia Chriſtus gratia Dei ſalus, vt in quibuſdam exemplaribus legitur, abſque Deo pro omnibus mortuus eſt. Si autem pro omnibus, & pro Moyſe, & pro vniuerſis prophetis, à quibus nullus potuit delere chirographum vetus, quod aduerſum nos ſcriptum erat, & adfigere illud cruci. Omnes peccauerunt & indigent
Epheſ1.3. gloria Dei.] Et in Epiſtola ad Epheſios, *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius remiſſionem peccatorum.* Ille redimitur qui captus eſt, & in hoſtium veniens poteſtatem liber eſſe deſinit. Ita & nos quidam dicunt in hoc mundo eſſe captiuos, vt & ſub principibus & poteſtatibus iugo ſeruitutis teneri, nec antè vinctas catenis explicare manus, & oculos ſurſum adtollere, niſi Redemptor aduenerit. Sed quis iſte, aiunt, tantus & talis, qui poſſit pretio ſuo totum orbem redimere? Ieſus Chriſtus filius Dei proprium ſanguinem dedit, & nos de ſeruitute eripiens libertate donauit. Et reuera, ſi hiſtoriis gentilium credimus, quòd Codrus, & Curtius, & Decij Mures, peſtilentias vrbium, & fames, & bella ſuis mortibus repreſſerint, quanto magis hoc in Dei filio poſſibile iudicandum eſt, quòd cruore ſuo non vrbem vnam ſed totum purget orbem?] In Homilia XIV. Euangelij ſecundùm Lucam, Tale fuit & par turturum. Non erant illæ volucres vt iſtæ quæ per aërem volant, ſed diuinum quiddam, & humana contemplatione auguſtius, ſub ſpecie columbæ & turturis apparebat: vt non talibus victimis, qualibus omnes homines, ille qui pro toto mundo naſcebatur, & pati habebat, coram Domino mundaretur, ſed vt diſpenſatio eius noua omnia, ita nouas quoque habebat hoſtias ſecundùm voluntatem omnipotentis Dei.

Cap.XVI. Et SANCTVS AVGVSTINVS in libro de Correptione & Gratia, Abſit

Absit vt ista garrientes securos nos in hac negligentia esse debere credamus. Verum est enim quia nemo periit nisi filius perditionis. Sed ait Deus per Ezechielem prophetam, *Ille quidem in suo peccato morietur, sanguinem verò eius de manu speculatoris requiram.* Proinde quantum ad nos pertinet, qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valemus, & ob hoc omnes saluos fieri velle debemus, omnibus ne pereant, vel ne alios perdant, adhibenda est à nobis medicinaliter seuera correptio. Dei est autem illis eam facere vtilem, quos ille præsciuit & prædestinauit conformes imaginis filij sui. Dicit enim Apostolus, *Peccantes coram omnibus corripe, vt ceteri timorem habeant.* quod de his peccatis accipiendum est quæ non latent, ne contra Domini sententiam putetur locutus. Ille enim dicit, *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum.* Verumtamen & ipse seueritatē correptionis eousque perducit vt dicat, *si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et quis magis dilexit infirmos, quàm ille qui pro omnibus est factus infirmus, & pro omnibus ex ipsa est infirmitate crucifixus? Quæ cùm ita sint, nec gratia prohibet correptionem, nec correptio negat gratiam. & ideo sic est præcipienda iustitia, vt à Deo gratia qua id quod præcipitur fiat fideli oratione poscatur. & hoc vtrumque ita faciendum est, vt neque iusta correptio negligatur, omnia verò hæc cum caritate fiant, quoniam nec caritas facit peccatum, & cooperit multitudinem peccatorum.] Et item sanctus Augustinus in xx. libro de Ciuitate Dei, titulo VI. ex sermone Apostoli, *Pro omnibus mortuus est*, Omnibus, inquit, bonum est audire vocem filij Dei & viuere. Ad vitam pietatis ex impietatis morte transeundum. De qua morte ait Apostolus, *Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est, vt & qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, siue originalibus, siue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo quod iustum est. & pro omnibus mortuis viuus mortuus est vnus, id est, nullum habens omnino peccatum: vt qui per remissionem peccatorum viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro omnibus mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.] Et item in libro quarto de Trinitate, Christus occisus est innocens, vt diabolum iure æquissimo superaret, & à captiuitate propter peccatum iusta suo iusto sanguine iniustè fuso mortis chirographum & iustificandos redimeret peccatores. Hinc etiam diabolus adhuc suos inludit, quibus se per sua sacra veluti purgandis, & potiùs applicandis atque mergendis, falsus mediator opponit, quod superbis facillimè persuadet, inridere atque contemnere mortem Christi, à qua ipse quantum est alienior, tanto ab eis creditur sanctior atque diuinior. Qui tamen apud eum paucissimi remanserunt, agnoscentibus gentibus, & pia humilitate bibentibus pretium suum, eiúsque fiducia de-

Ezech. 33. 6
1. Tim. 5. 20
Matth. 18. 15.
Cap. VI. 2. Cor. 5. 14.
2. Cor. 5. 15.
Cap. XIIII.

ſerentibus hoſtem ſuum, & concurrentibus ad redemptorem ſuum.] Et in Sermone cxx. Euangelij Ioannis, Omnes quippe facit ſuas oues, pro quibus eſt omnibus paſſus: quia vt ipſe pro omnibus pateretur ouis eſt factus.] Et item ſanctus Auguſtinus in Pſalmo quadrageſimo tertio, Nam & crux ipſa & pro ipſis perſequentibus facta eſt: inde ſunt poſtea ſanati, qui in eum crediderunt quem ipſi occiderunt.] Et in Pſalmo quadrageſimo quinto, *Compuncti*, inquit, *corde dixerunt, Quid faciemus?* Tanquam magna deſperatione. Ille tantus eſt quem nos occidimus, nos vbi erimus? Et Petrus, *Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Ieſu Chriſti, & dimittuntur vobis peccata veſtra.* Nihil enim hoc peccato grauius cogitare potuerunt. Quod grauius peccatum ægri, quàm medici interfectio? Quid grauius poteſt æger facere, quàm ſi medicum ſuum occidat? Cùm hoc dimittitur, quid non dimittitur? Ab illo ergo cui dictum eſt, *Refugium & virtus*, acceperunt magnam ſecuritatem, *Baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Domini Ieſu Chriſti.* In illius nomine quem occidiſtis baptizamini, & dimittuntur vobis peccata veſtra. Medicum vel poſtea cognouiſtis. iam ſecuri bibite ſanguinem quem fudiſtis.] & item in Pſalmo XLVI. *Omnes gentes plaudite manibus.* quoniam rex omnis terræ Deus. Non illi ſufficit vnam gentem habere ſub ſe. ideo tantum pretium ex latere dedit, vt emeret orbem terrarum.] Item in Pſalmo XLIX. Qui terram vocauit, & totam terram vocauit. qui terram vocauit, tantam vocauit quantam fabricauit. Quid mihi exſurgunt pſeudochriſti & pſeudoprophetæ? Quid eſt quod me verbis captioſis inlaqueare moliuntur dicentes, Ecce hîc eſt Chriſtus, ecce illic? Non audio oſtendentes partes. Deus Deorum totum mihi oſtendit, qui vocauit terram à Solis ortu vſque ad occaſum, totum redemit, partes autem calumniantes condemnauit.] Item ſanctus Auguſtinus in libro de Correptione & Gratia, Vnigenitus Dei filius, æqualis patri & coæternus, pro hominibus homo factus, & ſine ſuo vllo vel originali vel proprio peccato, ab hominibus peccatoribus crucifixus. qui quamuis die tertio reſurrexit nunquã moriturus vlterius, pertulit tamen pro mortalibus mortẽ, qui mortuus præſtitit vitam, vt redempti eius ſanguine, tanto ac tali pignore accepto dicerent, *Si Deus pro nobis quis contra nos? Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum.*] Et in libro ſexto contra Iulianum, Tu dicis etiam pro peccatoribus mortuum Chriſtum, ego dico non niſi pro peccatoribus mortuum, ita vt reſpondere cogaris, ſi nullo peccato paruuli obſtricti ſunt, non eſſe pro paruulis mortuum. Dicit enim Apoſtolus ad Corinthios, *Quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt.* Nullo modo hîc negare permitteris, non niſi pro his qui mortui ſunt mortuũ fuiſſe Ieſum. Quos igitur hoc loco intelligis mortuos? numquid eos qui de corpore exierũt? quis ita deſipiat vt hoc ſapiat? Eo mo-

Sub mediũ.
Non longè à principio
Act. 2. 37.
Act. 2. 38.
Pſal. 46. 20.
In princip.
Sub initiũ.
Cap. XI.
Rom. 8. 31.
Cap. I.
2. Cor. 5. 14.

do itaque intelligimus mortuos, pro quibus omnibus vnus mortuus est Christus, quomodo alibi dicit, *Et vos cùm essetis mortui in delictis, & præputio carnis vestræ, viuificauit cum illo.* Ac per hoc vnus, inquit, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, ostendens fieri non potuisse vt moreretur nisi pro mortuis. Ex hoc enim probauit omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuis mortuus est vnus. Impingo, inculco, infercio recusanti. Accipe, salubre est, nolo moriaris, vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit, vt intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat vt in peccato esse mortuos omnes, si pro omnibus Christus mortuus est, nemo neget, nemo dubitet, qui se non negat aut dubitat esse Christianum.] Et item in eodem libro, Vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Quo corde, quo ore, qua fronte paruulos mortuos negatis, pro quibus Christum mortuum non negatis? Si non est pro eis mortuus Christus, vt quid baptizantur? Quicumque enim baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Si autem etiam pro eis mortuus est qui vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & isti cum omnibus, & quia in peccato mortui sunt, moriuntur & peccato, vt viuant Deo quando renascuntur ex Deo. Quòd si explicare non possum, quomodo viuus generet mortuum, mortuus enim peccato parens & viuens Deo, generat tamen in peccato mortuum, nisi & ipse peccato regeneratione moriatur & viuat Deo, numquid ideo falsum est, quia explicari verbis non potest, vel difficillimè potest? Tu nega, si audes, natum mortuum, pro quo Christum non negas mortuum. *Vnus, enim, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Verba sunt Apostolica, sed arma sunt nostra. Quibus tamen si repugnare nolis, intelligis quod sine dubitatione credendum est, etiamsi non intelligas. Audiebamus à maioribus nostris, qui se id nosse ac vidisse dicebant, Fundanium Carthaginis rhetorem, cùm ipse accidenti vitio luscus esset, luscum filium procreasse. Quo exemplo euertitur illa tua sententia, qua dicis naturalia per accidens non conuerti. Accidens quippe fuit in patre quod factum est in filio naturale. Illam verò alteram, qua dicitis parentes in filios ea quæ non habent ipsi non posse transfundere, alius Fundanij filius, quod maximè vsitatum est, cum duobus oculis de lusco natus euertit, & innumerabiles qui nascuntur oculati de parentibus cæcis. Transmittendo quippe in eos quos gignunt quod ipsi non habent, vos potiùs quàm suos filios sibi similes esse demonstrant, qui tam fuistis in vestris definitionibus cæci.] & item in eodem libro, Quæ sint enim ex parentibus, vel vtrum sint etiam alia contagia peccatorum, liberum nobis est quærere, siue sit facile, siue difficile, siue impossibile reperire. per vnum tamen hominem in hunc mundum intrasse peccatum, & per peccatum mor-

Coloss.2.13

Cap.II.

2.Cor.5.14. Post alia.

Cap.III.

Cap.III.

tem, & ita in omnes homines pertransisse, in quo omnes peccauerunt, aliter nobis fas esse non existimemus accipere, nisi vt omnes mortuos esse credamus in primi hominis peccato, pro quibus mortuus est Christus, & omnes mori peccato quicumque baptizantur in
Cap.IV. Christo.] & item in eodem, Nam si vos sententiam rectam in vestrum tortum sensum torquere nolletis, audiretis Apostolum hoc breuiter explicantem, qui vnum dixit fuisse, in quo omnes peccauerunt. In illo vno mortui sunt omnes, vt moreretur alius vnus pro omnibus. Vnus enim pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui
Paulo post. sunt, pro quibus Christus mortuus est. Audisne Iuliane? Hæc Apostoli verba, non mea sunt. Quid à me quæris quo sit factum modo, cùm videas factum esse quocumque modo? si Apostolo credis aliquomodo, qui de Christo & de his pro quibus mortuus
Cap. eodē. est Christus, mentiri potuit nullomodo.] & item, Meritò ergo intelliguntur mortui qui non habent vitam, pro quibus Christus est mortuus. Vnus enim pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Ideo autem mortuus est, sicut legitur ad Hebræos, *vt per mortem euacuaret eum qui potestatem habebat mortis*, id est diabolum.] Et
Cap.V. item, Propter hoc, inquam, vinculum mortis mortui reperiuntur infantes. non ista morte notissima, quæ à corpore animam separat, sed ea morte qua tenebantur omnes, pro quibus mortuus est Christus. Scimus enim, ait Apostolus, quod à nobis sæpissimè repeten-
2.Cor.5.14. dum est, quoniam *Vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro omnibus mortuus est & resurrexit.* Illi ergo viuunt, pro quibus vt viuant mortuus est qui viuebat. Quod apertiùs ita dicitur, Illi sunt à mortis vinculis liberi, pro quibus mortuus est inter mortuos liber: vel sic multo apertiùs, illi sunt liberati à peccato, pro quibus mortuus est qui nunquam fuerat in peccato. & cùm semel sit mortuus, tamen pro vnoquoque tunc moritur, quando in eius morte quantælibet ætatis fuerit baptizatur. id est, tunc ei proderit mors eius qui fuit sine peccato, quando in eius morte baptizatur, si mortuus fuerit etiam ipse peccato, qui mortuus fuerat in peccato.] & item, A morte quippe iustissimæ damnationis per vnum mediatorem Dei & hominum liberatur genus humanum, non à morte corporis tantùm, sed à morte qua mortui sunt, pro quibus vnus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.] Et in libro primo, Postre-
Cap.II. mò sanctus Ioannes dicit, quem tu honorabiliter commemorasti, quem tu sicut sanctum eruditúmque laudasti, quem tu testimonium & gloriam de consortio veritatis suscepisse dixisti, etiam ipse dicit, Adam sic peccasse illud graue peccatum, vt omne genus humanum in commune damnaret.] & post pauca, Dicit Iudæum negantem virtute vnius Christi mundum posse saluari.] Item in li-
Cap.XII. bro III. Quis autem Christianus ignoret, quòd ille qui primum ho-

minem fecit ex puluere, omnes fabricetur ex ſemine? Sed ex ſemine iam vitiato atque damnato, qui partim per veritatem remaneat in ſupplicio, partim per miſericordiam liberetur à malo. Non igitur, vt putas atque concludis, vllis laqueis tuis peccati naturalis ſuffocatur adſertio. Deprauatam quippe primi tranſgreſſoris voluntate naturam, non tua defenſio verbis inanibus purgat per nouitium dogma veſtrum, ſed gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.] Et item in libro VI. *Vnus enim pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt.* Nec aliqui poterunt viuere pro quibus non eſt mortuus, quia pro mortuis viuus eſt mortuus. Hæc negans, his repugnans, iſta conuellere moliens, catholicæ fidei munimenta ipſóſque neruos diſrumpere Chriſtianæ religionis, veræ pietatis, audes inſuper dicere quòd contra impios bella ſuſceperis, cùm aduerſum matrem, quæ te ſpiritaliter peperit, armis impietatis induaris.] Cap.XIII.
Et in libro IV. de Doctrina Chriſtiana, Sanctus quoque Ambroſius, cùm agat rem magnam de Spiritu ſancto, vt eum patri & filio demonſtret æqualem, ſummiſſo tamen dicendi genere vtitur, quoniam res ſuſcepta, non ornamenta verborum, aut ad flectendos animos commotiones affectuum, ſed rerum documenta deſiderat. Ergo inter cetera in principio huius operis, ait, Commotus oraculo Gedeon, cùm audiſſet quòd deficientibus licèt populorum milibus, in vno viro Dominus plebem ſuam ab hoſtibus liberaret, obtulit hœdum caprarum, cuius carnem, ſecundùm Angeli præcepta, & azyma ſupra petram poſuit, & ea iure perfudit: quæ ſimul vt virgæ cacumine, quam gerebat Angelus Dei, contigit, de petra ignis erupit, atque ita ſacrificium quod offerebatur abſumptum eſt. Quo indicio declaratum videtur, quòd petra illa typum habuerit corporis Chriſti, quia ſcriptum eſt, *Bibebant de conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.* Quod vtique non ad diuinitatem eius, ſed ad carnem relatum eſt, quæ ſitientium corda populorum perenni riuo ſui ſanguinis inundauit. Iam tunc igitur in myſterio declaratum eſt, quia Dominus Ieſus in carne ſua totius mundi peccata crucifixus aboleret. nec ſolùm delicta factorum, ſed etiam cupiditates animorum. Caro enim hœdi ad culpam facti refertur, ius ad inlecebras cupiditatum, ſicut ſcriptum eſt, *Quia concupiuit populus cupiditatem peſſimam, & dixerunt, Quis nos cibabit carne?* Quòd igitur extendit Angelus virgam, & tetigit petram, de qua ignis exiit, oſtendit quòd caro Domini, ſpiritu repleta diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Vnde & Dominus ait, *Ignem veni mittere in terram*, & cetera.] Cap.XXI. 1.Cor.7.10 Pſal.105 14 Num.11.18. Luc.12.49.

SANCTVS nihilominùs PROSPER in libro primo de Vocatione gentium dicit, *Et tu*, inquit, *puer propheta altiſſimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dandam ſcientiam ſalutis populo eius in remiſſionem peccatorum ipſorum. propter viſcera miſericordiæ Domini, in quibus viſitauit nos oriens ex alto, lucere his qui in tenebris* Cap.VI. Luc.1.76.

& in vmbra mortis sedent, ad dirigẽdos pedes nostros in viam pacis. Hæc autem viscera misericordiæ Dominus, non ad vnius tantùm populi redemptionem, sed ad omnium nationum impẽdit salutem. Dicit Euangelista, quia Iesus moriturus erat pro gente, non tantùm pro gente, sed etiã vt filios Dei dispersos congregaret in vnum. Hoc enim ait illa vox Domini, quæ per quandam pietatis tubam toto terrarum orbe sonantem
Matt.11.25. omnes homines inuitat & conuenit. Nam cùm dixisset, *Confiteor tibi pater, domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic beneplacitum est ante te,* addidit, *Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neque patrem quis nouit, nisi filius & cui voluerit filius reuelare.* ac deinde adiecit, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* Ioannes verò Baptista in Euangelio Ioannis
Ioan.3.41. prophetico spiritu protestatur dicens, *Qui de cælo venit super omnes est, & quod vidit & audiuit hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit, qui accipit testimonium eius signauit quoniam Deus verax est.* Igitur quantum attinet ad humani generis cæcitatem, longa ignorantiæ & superbiæ nocte contractam, venit in mundum Creator mundi, & mundus eum non cognouit. lux lucet in tenebris & tenebræ eam non comprehenderunt. Qui super omnes est quod vidit & audiuit testatur, & testimonium eius nemo accipit. Sed quia non frustra Deus Dei filius venit in mundũ, & dedit semetipsum pro omnibus, & pòst mortuus est, non tantùm pro gente, sed etiam vt filios Dei dispersos cõgregaret in vnum, & vniuersis dicit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & seruato sibi incognoscibilis arbitrio electionis, dat sui patris notitiam quibus eam voluerit reuelare, omnes filij lucis, filij promissionis, filij Abrahæ, filij Dei, genus electum, regale sacerdotium, viri Israelitæ præcogniti & præordinati ad regnum Dei, qui eos vocauit non solùm ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, testimonium eius qui de cælo venit accipiunt, signantes quia Deus verax est, id est, expressè significantes in sui saluatione, quoniam Deus verax est, implens & perficiens quod promisit Abrahæ omnium gentium patri, qui pollicente Deo quòd hæres futurus esset mundi, non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, & plenissimè sciens, quoniam quod promisit potens est & facere. Quis autem tam alienus est à fide Abrahæ, tam degener ab vniuersarum gentium patre, qui promissionem aut non impleri, aut ab alio præter eum qui promisit dicat impleri? Ille quidem erit mendax, Deus autem verax, & omnis qui accipit testimonium eius hoc signat, hoc indicat, quòd per lucem inluminantem factus est videns, factus est obediens, factus intelligens, sicut Ioannes Euangelista testatur di-
1.Ioan.5.19 cens, *Scimus quia mundus totus in maligno positus est, & scimus quia fi-*

lius Dei venit, & dedit nobis sensum vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero filio eius. Si verò quæritur, cur Saluator omnium hominum non omnibus dederit vnum sensum, vt cognoscerent verum Deum, & essent, id est, permanerent in vero filio, quamuis credamus nullis hominibus opem gratiæ in totum fuisse subtractam, tamen ita fortè hoc velatum sit, sicut illud absconditum est, cur omnibus gentibus prætermissis, vnum sibi populum quem ad veritatis cognitionem erudiret exceperit. De quo iudicio Dei sicut non est conquirendum, multò minùs de hoc quod cum electione omnium gentium geritur murmurandum est. Quæ enim Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda: quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda.] & item, Cùm vtique contra hostem non expedit sine protectore confligere: cum illo enim habet certamen, à quo aliquando superatus est. Non ergo fidat viribus suis, quæ etiam cùm essent integræ non steterunt, sed per illum quærat vindictam, qui solus non est victus & omnibus vicit: & si quærit, non dubitet quærendi affectum ab illo se accepisse quem quærit, nec quia spiritu Dei agitur, ideo se putet liberum arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit quando diaboli voluntati se dedit, à quo iudicium voluntatis deprauatum est, non ablatum.] & item in secundo libro, Nulla igitur ratio dubitandi est, Iesum Christum Dominum nostrum pro impiis & peccatoribus mortuum, à quorum numero si aliquis liber inuentus est, non est pro omnibus mortuus Christus. Sed prorsus pro omnibus mortuus est. Nemo igitur omnium hominum, ante reconciliationem quæ per Christi sanguinem facta est, non aut peccator aut impius, dicente Apostolo, *Si enim Christus, cùm adhuc infirmi essemus, iuxta tempus pro impiis mortuus est, vix enim pro iusto quis moritur. nam pro bono forsitan quis audeat mori*, vt & qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est. *Commendat autem suam caritatem Deus in nobis, quoniam si cùm adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est, multo magis iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis salui erimus in vita ipsius.* Idem autem Apostolus in secunda ad Corinthios ait, *Caritas enim Christi vrget nos, iudicantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est, & resurrexit.* De seipso verò quid pronuntiet audiamus, *Fidelis*, inquit, *sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Siue ergo circumcisio, siue præputium, peccato vniuersaliter concludebatur, vnúsque omnes reatus obstrinxerat, & inter magis minúsque impios nemo erat qui posset absque Christi redemptione saluari. Quæ redemptio vniuer-

Cap. vii. Cap. vi. Rom. 5. 6. 2. Cor. 5. 14. 1. Tim. 1. 15.

ſo ſeſe intulit mundo, & omnibus hominibus indifferenter innotuit.] Et contra Gallos obiectione IX. Nullus omnino eſt ex omnibus hominibus, cuius natura in Chriſto Domino ſuſcepta non fuerit, quamuis ille natus ſit in ſimilitudinem carnis peccati, omnis autem homo naſcatur in carne peccati. Deus ergo Dei filius mortalitatis humanæ particeps factus abſque peccato, hoc pecatoribus & mortalibus contulit, vt qui natiuitatis eius conſortes fuiſſent, vinculum peccati & mortis euaderent. Sicut itaque non ſufficit hominum renouationi natum eſſe hominem Ieſum Chriſtum, niſi in ipſo eodem de quo ipſe ortus eſt ſpiritu renaſcantur, ſic non ſufficit hominum redemptioni crucifixum eſſe Dominum Ieſum Chriſtum, niſi commoriantur & conſepeliantur in baptiſmo. Alioqui nato ſaluatore in carne ſubſtantiæ noſtræ, & crucifixo pro omnibus nobis, non fuerat neceſſarium vt renaſceremur, & ſimilitudini mortis eius cōplantaremur. Sed cùm ſine hoc ſacramento nemo hominum conſequatur vitam æternam, non eſt ſaluatus cruce Chriſti, qui non eſt crucifixus in Chriſto: non eſt autem crucifixus in Chriſto, qui non eſt membrum corporis Chriſti: nec eſt membrum corporis Chriſti, qui non per aquam & Spiritum ſanctum induit Chriſtum, qui ideo in infirmitate noſtra communionem ſubiit mortis, vt nos in virtute eius haberemus conſortium reſurrectionis. Cùm itaque rectiſſimè dicatur Saluator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ ſuſceptionem, & propter communem in primo homine omnium perditionem, poteſt tamen dici pro his tantùm crucifixus, quibus mors ipſius profuit. Dixit enim Euangeliſta, quia *Ieſus*
Ioan.11.51. *moriturus erat pro gente, non tantùm pro gente, ſed etiam vt filios Dei diſperſos congregaret in vnum.* In ſua enim venit, & ſui eum non receperunt. quotquot autē receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Diuerſa ergo ab iſtis ſors eorum eſt, qui inter illos
Ioan.1.5. cenſentur, de quibus dicitur, Lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non cōprehenderunt, vt poſſit ſecūdùm hoc dici, Redemptor mundi dedit pro mundo ſanguinem ſuum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt, & tenebræ receperūt quibus dicit Apoſtolus,
Ephef.5.8. Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ipſe verò Dominus Ieſus, qui dixit ſe veniſſe quærere & ſaluare quod perierat, Non veni, inquit, niſi ad oues quæ perierant domus Iſrael. Sed quæ ſint
Matt.10.6. iſtæ oues domus Iſrael, Apoſtolus Paulus exponat dicens, Non omnes
Rom.9.6. qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: neque quia ſunt ſemen Abrahæ omnes filij, ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen, id eſt, non qui filij carnis hi filij Dei, ſed qui filij promiſſionis æſtimantur in ſemine. In iſtis ergo ſunt illi, de quibus dictum ſuprà memorauimus, quia *Ieſus moriturus erat pro gente, non tantùm pro gente, ſed etiam vt filios Dei*
Ioan.11.51 *diſperſos congregaret in vnum.* quia non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex

gentibus, per eum qui vocat quæ non sunt tanquam quæ sunt, & qui dispersos Israel congregat: filij Dei, filij promissionis, in vnam Ecclesiam congregantur, vt impleatur quod promissum est Abrahæ, cui dictum est quòd in semine eius benedicendæ essent omnes tribus terræ.] Et in obiectione prima contra Vincentianos, Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura est, & vnde omnium concupiscentiarum morbus inoleuit, verum & potens ac singulare remedium mors filij Dei domini nostri Iesu Christi, qui liber à mortis debito, & solus absque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortis est mortuus. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc sæculum sine fide Christi, & sine regenerationis sacramento pertranseunt, à redemptione alieni sunt. Cùm itaque, propter vnam omnium naturam à Domino nostro in veritate susceptam, rectè omnes dicantur redempti, tamen non omnes à captiuitate sint eruti, redemptionis proprietas haud dubiè penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iam non vasa diaboli, sed membra sunt Christi. Cuius mors non ita impensa est humano generi, vt ad redemptionem eius etiam qui regenerandi non erant pertinerent: sed ita vt quod per vnum exemplum gestum est pro vniuersis, per singulare sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.]

Et sanctvs Cyrillvs in epistola Synodica ad Nestorium dicit, Confitemur etiam inquiens, quòd idem ipse, qui ex Deo patre natus est, filius vnigenitus Deus, licèt iuxta naturam suam expers passionis extiterit, pro nobis tamen secundùm scripturas carnem perpessus sit, & erat in crucifixo corpore propriæ carnis impassibiliter ad se referens passionem. Gratia verò Dei pro omnibus gustauit mortem, tradens & proprium corpus, quamuis naturaliter ipse vita sit & resurrectio mortuorum. Nam vt mortem ineffabili potentia proculcaret, & sua carne primogenitus ex mortuis fieret, & primitiæ dormientium viam faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, gratia Dei, sicut suprà dictum est, pro omnibus gustauit mortem, & tertia die resurgens exspoliauit infernum.] Item in epistola ad presbyteros & diaconos patres monachorum, & ad eos qui solitariam vitam adepti in Dei fide consistunt, ad locum, Sufficit verò, vt arbitror, ad fidem etiam sanctissimus Paulus, qui testatur dicens, *Quid ergo dicimus? Si Deus pro nobis quis contra nos? qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum ipso omnia nobis donauit?* Proinde dic mihi, quomodo intelligatur Dei proprius filius qui ex sancta Virgine? Sicut enim proprium

Concil. Ephes. Part. 1. c. 26. sub mediũ.

Ibid. cap. 2. versus finẽ.

Rom. 8. 31.

hominis, nec non & vniuscuiusque aliorum animalium, quod ex eo secundùm naturam generatur, ita proprium Dei quod ex substantia eius est intelligitur atque dicitur. Quomodo ergo proprius Dei filius nominatus est Christus? Qui ergo traditus est à Deo & patre causa omnium salutis & vitæ, traditus est propter peccata nostra. & reliqua.] Et item in eadem, Sic etiam posuit pro nobis animam suam. quia enim erat mors eius mundo salutaris, sustinuit crucem.] & item, Et vnus omnium compensatione dignus mortuus pro omnibus, vt redimeret proprio sanguine quicquid sub cælo est, & offerret Deo & patri eos qui in omni terra consistunt.] & item, Vnus ergo omnium dignior suam pro omnibus animam posuit.] & item, Sicut enim vicit in Adam, quin mors, ita cecidit & in Christo. ascendenti quoque propter nos & pro nobis ad patrem & Deum qui in cælis est, vt eis qui in terra sunt adibile demonstraret cælum.

Post aliquanta.

Epist. xcvii Cap. ii.

MAGNVS autem LEO, tantæ scilicet sedis Romanæ non impar, in epistola ad Leonem Augustum dicit, Sicut enim negari non potest Euangelista dicente quòd *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*, ita negari non potest, beato Paulo Apostolo prædicante, quòd *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Quæ autem reconciliatio esse potest, qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causa mediator Dei & hominum carnem susciperet? Qua verò ratione veritatem mediatoris impleret, nisi qui in forma Dei æqualis patri, in forma serui particeps esset & nostrî, & mortis vinculum vnius præuaricatione contractum, vnius morte qui solus morti nihil debuit solueretur? Effusio enim iusti pro iniustis sanguinis Christi tam fuit diues ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent: quoniam sicut ait Apostolus, *vbi autem abundauit peccatum, superabundauit & gratia.* & cùm sub peccati præiudicio nati potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius factum est donum libertatis quàm debitum seruitutis.] & item, Quod vnquam sacrificium sacratius fuit, quàm quod verus & æternus Pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit? Quamuis enim multorum sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio redemptio fuit mundi. Acceperunt iusti non dederunt coronas, & de fortitudine fidelium exempla sunt patientiæ, non dona iustitiæ. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo fine persoluit, cùm inter filios hominum vnus solus Dominus noster Iesus Christus qui verè erat agnus immaculatus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sint etiam suscitati. de quibus ipse dicebat, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* Fides etenim vera, iustificans impios & creans iustos, ad humanitatis suæ

Ioan. 1. 14.

2. Cor. 5. 19.

Rom. 5. 21.

Post alia.

Ioan. 12. 32.

tracta participem, in illo adquirit salutem, in quo solo se homo inuenit innocentem, liberum habens per gratiam Dei de eius potentia gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostræ humilitate congressus, his vindictam suam tribuit, in quorum corpore triumphauit.] Et item in eadem, At si in tanta luce veritatis tenebras suas hæretica obduratio non relinquit, ostendant vnde sibi spem vitæ polliceantur æternæ, ad quam nisi per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum non potest perueniri. Sicut enim ait beatus Petrus Apostolus, *Non est aliud nomen datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri.* nec est redemptio captiuitatis humanæ, nisi in sanguine eius qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, & qui, sicut prædicat beatus Apostolus Paulus, *cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.*] Et in epistola ad Iuuenalem Episcopum Hierosolymitanum, Veram igitur Christi generationem crux vera confirmat, quoniam ipse in nostra carne nascitur, qui in nostra carne crucifigitur. Quæ nullo interueniente peccato, nisi fuisset nostri generis, non potuisset esse mortalis: vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium causam, & vim veteris chirographi, quod solus inter omnes non debuit, pro omnibus soluendo vacuauit. vt sicut per vnius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per vnius innocentiam omnes fierent innocentes, inde in omnes manante iustitia, vbi est humana suscepta natura.] Et in epistola ad Flauianum, Ab ipso autem principio generis humani, omnibus hominibus Christus est denuntiatus in carne venturus: in qua, sicut dictum est, *& erunt duo in carne vna*, vtique duo sunt, Deus & homo, Christus & Ecclesia, quæ de sponsi carne prodiit, quando ex latere crucifixi manante sanguine & aqua, sacramentum regenerationis & redemptionis accepit.] Et item in Homilia de Natale Domini, Saluator noster, dilectissimi, hodie natus est, gaudeamus. Neque enim locum fas est esse tristitiæ, vbi natalis est vitæ. quæ consumpto mortalitatis timore ingerit nobis de promissa æternitate lætitiam. Nemo ab eius alacritatis participatione secernitur, vna cunctis lætitiæ communis est ratio: quia Dominus noster peccati mortísque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.] & item in alia Homilia, Nam superbia hostis antiqui non immeritò sibi in omnes homines ius tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos neglecto mandato Dei, spontaneos in obse-

Post aliquanta.
Act. 4. 12.
Philip. 2. 6.
Ep. LXXII. cap. 3.
Epist. x.
Hom. 1. de Natiu.
Hom. 2. de eadem.

quium ſuæ voluntatis inlexerat. Non itaque iuſtè amitteret originalem humani generis ſeruitutem, niſi de eo quod ſubegerat vinceretur. Cùm igitur miſericors omnipoténſque Saluator, ita ſuſceptionis humanæ moderaretur exordia, vt virtutem inſeparabilis à ſuo homine deitatis per velamen noſtræ infirmitatis abſconderet, inluſa eſt ſecuri hoſtis aſtutia, qui natiuitatem pueri in ſalutem humani generis procreati, non aliter ſibi quàm omnium naſcentium

Cap.4. putauit obnoxiam.] & poſt pauca, Redit in honorem ſuum ab antiquis contagiis purgata natura, mors morte deſtruitur, natiuitas natiuitate reparatur, quoniam ſimul & redemptio aufert ſeruitutem, & regeneratio mutat originem, & fides iuſtificat peccatorem.]

Cap.5. & paulo poſt, Tibi enim quondam abiecto, extruſo paradiſi ſedibus, tibi per exilia longa morienti, tibi in cinerem & puluerem diſſoluto, cui iam non erat ſpes vlla viuendi, per incarnationem Verbi poteſtas data eſt, vt de longinquo ad tuum reuertaris auctorem, recognoſcas parentem, liber efficiaris ex ſeruo, de extraneo proueharis in filium. vt qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei ſpiritu renaſcaris, & obtineas per gratiam quod non habes per naturam.]

Cap.11. Et item in Homilia quarta, Exultent ergo in laudem Dei corda credentium, & mirabilia eius confiteantur filij hominum: quoniam in hoc præcipuè Dei opere humilitas noſtra cognoſcit quanti eam ſuus conditor æſtimarit: qui cùm origini humanæ multùm dederit, quòd nos ad imaginem ſuam fecit, reparationi noſtræ longè ampliùs tribuit, cùm ſeruili formæ ipſe ſe Dominus coaptauit. Quamuis enim ex vna eadémque pietate ſit quicquid creaturæ Creator impendit, minùs tamen mirum eſt hominem ad diuina proficere, quàm Deum ad humana deſcendere. Hoc autem niſi facere dignaretur omnipotens, nulla quemquam ſpecies iuſtitiæ, nulla forma ſapientiæ à captiuitate diaboli, & à profundo æternæ mortis erueret.] Et in

Hom.v.c.2 Homilia de Epiphania, Iudæi qui extra regnum Chriſti eſſe voluerunt, adhuc quodammodo ſub Herodis ſunt principatu, & dominante ſibi Saluatoris inimico alienigenæ ſeruiunt poteſtati. Vnde

Cap.eodē. quod illi tres viri, vniuerſalem gentium perſonam gerentes, adorato Domino, hoc in populis ſuis per fidem quæ iuſtificat impios totus mundus adſequitur, & hereditatem Dei ante ſæcula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt qui videbantur eſſe legitimi.] & item

Cap.4. in eadem, Inter hæc autem permanet ſuper omnes benignitas Dei, & nulli miſericordiam ſuam denegat, cùm indiſcretè vniuerſis bona multa largitur. eouſque quos meritos ſubderet pœnis, mauult inuitare beneficiis. Dilatio enim vindictæ dat locum pœnitentiæ, nec dici poteſt nulla ibi eſſe vltio, vbi nulla conuerſio eſt: quia mens dura & ingrata iam ſibi ipſa ſupplicium eſt, & in conſcientia ſua patitur quicquid Dei bonitate differtur. Non ita delinquentes peccata delectent, vt illos in ſuis actibus vitæ huius finis inue-

niat, quoniam in inferno nulla correctio est, nec datur remedium satisfactionis vbi iam non superest actio voluntatis.] Item in Homilia de passione Domini, Habent ergo diuinam hæc opera virtutem. Hom.1.c.5
Sed quod Dominus maiestatis suæ potentiam comprimit, & vim in se persecutoris admittit, ex illa est voluntate qua dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, cooperante in hoc ipsum patre, qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum. Vna est enim patris & filij voluntas vt est vna diuinitas, de cuius dispositionis effectu nihil vobis Iudæi gratiæ, nihil tibi Iuda debemus. Saluationi quidem nostræ vobis non hoc volentibus impietas vestra seruiuit, & per vos factum est quicquid manus Dei & consilium decreuerunt fieri. Mors igitur Christi nos liberat, vos accusat. Meritò soli non habetis quod omnibus perire voluistis, & tamen tanta est nostri bonitas redemptoris, vt etiam vos possitis consequi veniam, si Christum Dei filium confitendo illam parricidalem malitiam relinquatis. Non enim frustra Dominus in cruce orauit, *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Luc.23.34. Quod remedium nec te Iuda transiret, si ad eam pœnitentiam confugisses, quæ te reuocaret ad Christum, non quæ instigaret ad laqueum. Dicendo autem *peccaui tradens sanguinem iustum*, in impietatis tuæ perfidia perstitisti, qui Iesum non Deum Dei filium, sed nostræ tantummodò conditionis hominem, etiam inter extrema mortis tuæ pericula credidisti, cuius flexisses misericordiam, si eius omnipotentiam non negasses.] Et in tertia Homilia de passione Domini, Quicquid Domino inlusionis & contumeliæ, quicquid vexationis & pœnæ furor intulit impiorum, non de necessitate toleratum, sed de voluntate susceptum est. Cap.1. *Venit enim filius hominis quærere & saluare quod perierat.* Matt.18.11. & sic ad omnium redemptionem vtebatur malitia persequentium, vt in mortis eius resurrectionísque sacramento interfectores sui possent salui esse si crederent. Vnde sceleratior omnibus Iuda & infelicior extitisti, quem non pœnitentia reuocauit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum. Expectasses consummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur infirmis, lethi suspendium distulisses. Cúmque conscientiam tuam tot Domini miracula, tot dona, tótque illa saltem te à præcipitio tuo sacramenta reuocassent, quæ in Paschali cœna iam de perfidia tua signo diuinæ scientiæ detectus acceperas, cur de eius bonitate diffidis, qui te à corporis & sanguinis sui communione non repulit? qui tibi ad comprehendendum se cum turbis & armatorum cohorte venienti pacis osculum non negauit? Sed homo inconuertibilis, spiritus vadens & non reuertens, cordis tui secutus es rabiem, & stante diabolo à dextris tuis iniquitatem, quam in sanctorum omnium armaueras caput, in tuum verticem retorsisti: vt quia facinus tuum omnem mensuram vltionis

excesserat, te haberet impietas tua iudicem, te pateretur tua pœna carnificem. Cùm igitur Deus esset in Christo mundum reconcilians sibi, & creaturam ad conditoris sui imaginem reformandam creator ipse gestaret, peractis miraculis operum diuinorum, quæ propheticus olim spiritus gerenda prædixerat, *tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient, tunc saliet claudus vt ceruus, & clara erit lingua mutorum*, sciens Iesus adesse iam tempus gloriosæ passionis implendæ, *Tristis est anima mea*, inquit, *vsque ad mortem*, & iterum, *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste.* Quibus verbis, quandam formidinem profitentibus, nostræ infirmitatis affectus participando curabat, & pœnalis experientiæ metum subeundo pellebat. In nobis ergo Dominus nostro pauore trepidabat, & susceptione se nostræ infirmitatis induerat, vt nostram inconstantiam suæ virtutis soliditate vestiret.] Item in Homilia de passione Domini, Peractis itaque omnibus, quæ diuinitas fieri carnis velamine temperata permisit, Iesus filius Dei cruci quam etiam ipse gestarat adfixus est, duobus latronibus vno ad dexteram ipsius, alio ad sinistram similiter crucifixis, vt etiam in ipsa patibuli specie monstraretur illa quæ in iudicio ipsius omnium hominum est facienda discretio, cùm & saluandorum figuram fides credentis latronis exprimeret, & damnandorum formam blasphemantis impietas præmonstraret. Passio igitur Christi salutis nostræ continet sacramentum, & de instrumento quod iniquitas Iudæorum parauit ad pœnam, potentia redemptoris gradum fecit ad gloriam: quam Dominus Iesus ita ad omnium hominum suscepit salutem, vt inter clauos quibus ligno tenebatur adfixus, pro interfectoribus suis paternæ clementiæ supplicaret & diceret, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Principes autem sacerdotum, quibus indulgentiam Saluator petebat, supplicium crucis inrisionum aculeis asperabant, & in quem manibus ampliùs sæuire non poterant, linguarum tela iaciebant dicentes, *Alios saluos fecit, seipsum saluum facere non potest. Si rex Israel est, descendat de cruce, & credimus ei.*] Item in v. Homilia de passione Domini, In omnibus autem, quæ illi popularis ac sacerdotalis insania contumeliosè ac procaciter inferebat, nostræ diluebantur maculæ, nostræ expiabantur offensæ. quia natura, quæ in nobis rea semper fuerat atque captiua, in illo innocens patiebatur & libera: vt ad auferendum peccatum mundi ille hostiam se agnus offerret, quem & omnibus corporalis substantia iungeret, & ab omnibus spiritalis origo discerneret.] Item in sexta Homilia, Iudæorum enim cæcitas nihil obtinuit, nisi vt sua impietate se perderet: Christi verò patientia hoc egit, vt omnes sua passione saluaret.] & item in eadem, Seditiosis igitur clamoribus Iudæorum cedente Pilato, in loco cui nomen Golgotha crucifigitur Christus: per lignum erigitur lapsus in ligno, & gustu fellis & aceti diluitur esca peccati. Meritò priusquam traderetur dixerat

Esa. 35. — Matt. 26. 38. — Ibid. 39. — Hom. iv. cap. 1. — Luc. 23. 34. — Matt. 27. — Cap. 3. — Cap. 1. — Cap. 4.

Dominus, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* id eſt, totam cauſam humani generis agam, & olim perditam in integrum reuocabo naturam, in me omnis infirmitas abolebitur, in me omnis plaga ſanabitur. Exaltatum autem Ieſum traxiſſe ad ſe omnia, non ſolùm noſtræ ſubſtantiæ paſſione, ſed etiam totius mundi commotione monſtratum eſt. Pendente enim in patibulo Creatore, vniuerſa creatura congemuit, & crucis clauos omnia ſimul elementa ſenſerunt. Nihil ab illo ſupplicio liberum fuit: hoc in communionem ſuî & terram traxit & cælum. hoc petras rupit, monimenta patefecit, inferna reſerauit, & denſarum horrore tenebrarum radios Solis abſcondit. Debebat hoc teſtimonium ſuo mundus auctori, vt in occaſu conditoris ſui vellent vniuerſa finiri. Sed patientia Dei ſeruat rebus atque temporibus ordinem ſuum, nóſque in illum potiùs inuitat affectum, vt eorum ſalutem petamus, quorum crimen horremus. Tanto igitur pretio, tantóque ſacramento, eruti de poteſtate tenebrarum, & ab antiquæ captiuitatis vinculis abſoluti.] & in octaua Homilia, Sæuienti diabolo per miniſteria Iudæorum formam ſerui nihil peccati habentis obiecit, vt per eum ageretur omnium cauſa, in quo ſolo erat omnium natura ſine culpa. Inruerunt ergo in lumen verum filij tenebrarum, & vtentes faculis atque laternis, non euaſerunt infidelitatis ſuæ noctem, quia non intellexerunt lucis auctorem. Præoccupant paratum teneri, & trahunt volentem trahi. qui ſi vellet obniti, nihil quidem in iniuriam eius impiæ manus poſſent, ſed mundi redemptio tardaretur, & nullum ſaluaret inlæſus, qui pro omnium erat ſalute moriturus.] & item, *Paſcha ergo noſtrum*, ſicut ait Apoſtolus, *immolatus eſt Chriſtus.* qui ſe nouum & verum reconciliationis ſacrificium offerens patri, non in templo cuius iam erat finita reuerentia, nec intra ſepta ciuitatis ob meritum ſui ſceleris diruendæ, ſed foris extra caſtra crucifixus eſt. vt veterum victimarum ceſſante myſterio, noua hoſtia nouo imponeretur altari, & crux Chriſti non templi eſſet ara, ſed mundi.] Et item in eadem, Traxiſti, Domine, omnia ad te, vt quod in vno Iudææ templo obumbratis ſignificationibus ageretur, pleno apertóque ſacramento vniuerſarum vbique nationum deuotio celebraret. Nunc enim, carnalium ſignificationum varietate ceſſante, omnes differentias hoſtiarum vna corporis & ſanguinis tui implet oblatio. quoniam tu es verus agnus qui tollis peccatum mundi, & ita perficis in te vniuerſa myſteria, vt ſicut vnum eſt pro omni victima ſacrificium: ita vnum de omni gente ſit regnum. Confiteamur igitur, dilectiſſimi, quod magiſter gentium Paulusglorioſa voce confeſſus eſt dicens, *Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere.* Hinc ergo mirabilior eſt erga nos miſericordia Dei, quòd non pro iuſtis, neque pro ſanctis, ſed pro iniquis & impiis Chriſtus eſt mortuus. & cùm mortis aculeum recipere

Ioan.12.32. Cap.1. Cap.5. 1.Cor.5.7. Cap.7. 1.Tim.4.9.

non posset natura deitatis, suscepit tamen nascendo ex nobis quod
Cap. 1. possit offerre pro nobis.] In nona Homilia, Lugeat carnalis Iudæus, sed gaudeat spiritalis Christianus, & festiuitas quæ illis conuersa est in noctem, nobis coruscet in lucem, quoniam crux Christi eadem est & credentium gloria, & non credentium pœna.] & item in ea-
Cap. eodē. dem, Si autem in exitu Israel de Ægypto agni sanguis fuit restitutio libertatis, & sacratissima est facta festiuitas, quæ per hostiam pecudis iram auerterat vastatoris, quanta populis Christianis concipienda sunt gaudia, pro quibus omnipotens pater filio suo vnigenito non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, vt in occisione Christi Pascha esset verum, & in singulari sacrificio, quo non ex dominatione Pharaonis vnus populus, sed ex diaboli captiuitate totus mundus eruitur?] Item in Homilia Quadragesimæ, Prudentiam diaboli stultam fecit sapientia Dei, vt superbus hostis hominem videns quem aliquando superauerat, non metueret eum persequi quem pro omnibus oportebat occidi.] Item in Homilia de passione Domini, Ad hanc indulgentiam traditor Iudas peruenire non potuit: quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat à dextris, priùs in desperationem transiit, quàm sacramentum generalis redemptionis Christus impleret. Nam mortuo pro omnibus impiis Domino, potuisset fortè etiam hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.] Item in alia, Euacuatum est generale illud venditionis nostræ chirographum, & pactum captiuitatis in ius transiit Redemptoris.] Item in Homilia Sabbati sancti, Ex eo, inquit, initium nobis factum est resurrectionis in Christo, ex quo in eo qui pro omnibus est mortuus, totius spei nostræ forma præcessit.

Sub initiū. BEATVS quoque GREGORIVS in Homilia decima sexta dicit, Non est ergo indignum redemptori nostro quòd tentari voluit qui venerat occidi. Iustum quippe erat, vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram sua venerat mor-
Non longè à principio. te superare.] & in Homilia vigesima septima, Mori etiam pro inimicis Dominus venerat, & tamen positurum se animam pro amicis dicebat, vt profectò nobis ostenderet, quia cùm diligendo lucrum facere de inimicis possumus, etiam ipsi amici sunt qui persequun-
Cap. 12. Iob 19. 18. tur.] Et in libro decimo quarto Moralium, *Stulti quoque despiciebant me.* ac si apertè diceretur, Ipsi etiam me despexerunt, pro quibus sanandis stultitiam prædicationis adsumpsi, id est, vt per carnem Verbi sanarentur, & ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus æstimari veritus non sum.] Item in libro vigesimo primo, Ad hoc
Cap. 5. itaque Dominus apparuit in carne, vt humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet.] Item in vigesimo secundo, Vnigenito enim
Cap. 13. filio pro homine interpellare est, apud coæternum patrem seipsum hominem demonstrare, eique pro humana natura rogasse est, eandem

dem naturam in diuinitatis suæ celsitudine suscepisse.] Item in vigesimo quarto, Per hoc pro nobis patri loquitur, per quod semetipsum nobis similem ostendit. Loqui quippe eius, vel interpellare, est ipsum se pro omnibus hominem demonstrare.] Item in libro trigesimo, Idcirco namque inter nos homo factus est, vt non solùm nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. In conuersatione igitur nostra, & veniendo alia inuenit, & viuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti prospera vitæ præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos incarnatus Dominus aduersa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cùm Iudæi illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex refugit: cùm verò eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt: fecit quod omnes mirarentur, vt & mortuus ipse resurgeret, & morte sua alios de morte suscitaret.] Item in libro trigesimo primo, Qui enim sunt alij prærupti silices, nisi illi fortissimi Angelorum chori, qui quamuis non integri, sed tamen in proprio statu fixi, cadente cum suis Angelis diabolo remanserunt? Prærupti enim sunt, quia pars eorum cecidit, pars remansit. Qui integri quidem stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatem prærupti. Hanc præruptionem restituere mediator venit, vt redempto humano genere, illo Angelica damna sarciret, & mensuram cælestis patriæ locupletiùs fortassè cumularet. Propter hanc præruptionem de patre dicitur, proposuit in eo in dispensationem plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo quæ in cælis & quæ in terra sunt in ipso. In ipso quippe restaurantur ea quæ in terra sunt, dum peccatores ad iustitiam conuertuntur: in ipso restaurantur ea quæ in cælis sunt, dum illuc humiliati homines redeunt, vnde apostatæ Angeli superbiendo ceciderunt.] In libro trigesimo quarto, Expediebat quippe, vt peccatorum mortem iustè morientium solueret mors iusti iniustè morientis.] Item in libro trigesimo quinto, *Sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit. consolantem me quæsiui, & non inueni.* Consolantem quippe in passione minimè inuenit, qui ex despectu mortis etiam ipsos hostes pertulit, pro quibus ad mortem venit.] Et in Homilia trigesima sexta, Ad abstergendum namque mentis vestræ fastidium, in cœna Dei ille vobis singularis agnus occisus est. Sed quid agimus, qui hoc quod subiungitur adhuc fieri à multis videmus? *Et cœperunt simul omnes excusare.* Offert Deus quod rogari debuit. non rogatus dare vult, quod vix sperari poterat quia largiri dignaretur postulatus. Contemptoribus verò paratas delicias refectionis æternæ denuntiat, & tamen simul omnes excusant.] Et post aliquanta, Ait enim, *Dico autem vobis quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt*

Cap.2. Cap.15. Cap.19. Cap.8. Cap.9. Non longè à principio. Luc.14.

gustabit cœnam meam. Ecce vocat per se, vocat per Angelos, vocat per prophetas, vocat per Apostolos, vocat etiam per nos. vocat plerumque per miracula, vocat plerumque per flagella, vocat aliquando per mundi huius prospera, vocat aliquando per aduersa. nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cùm voluerit introire
Prou.1.28. non valeat. Audite quid Sapientia per Salomonem dicat, *Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me.* Hinc est quòd fatuæ virgines tardè venientes clamant, *Domine, Domine, aperi nobis.* Sed iam tunc aditum quærentibus dicitur,
Versus finē. *Amen dico vobis, nescio vos.*] Hinc item idem in Homilia duodecima, Ibi iam à Deo non potest mereri quod petit, qui hîc noluit audire quod iussit. qui tempus congruæ pœnitentiæ perdidit, frustrà ante regni ianuam cum precibus venit. Hinc est enim quòd
Prou.1.24. per Salomonem Dominus dicit, *Vocaui & renuistis. extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo cùm vobis quod timebatis aduenerit. Cùm inruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me.*] Et aliquanto superiùs, Tunc regni ianua lugentibus clauditur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur.]

Et venerabilis presbyter Beda in expositione Actuum Apostolorum, Demulcet autem Apostolus animos Iudæorum, quo ad credendum faciat promptiores, dicendo quòd totius mundi saluator
Act.3.26. eos primùm visitaturus & benedicturus elegerit, Vobis, inquiens, primùm Deus suscitans filium suum.] & item, Multúmque decebat illum, quin Cornelium, exaudiri, qui instantiam deprecandi tribus horis continuans à sexta pertrahebat ad nonam, quo tempore Dominus ipse quem rogabat pro totius mundi salute extensis in cruce manibus orabat.] Et item in expositione Euangelij Euangelistæ Marci ad locum, Altiore autem sensu, Facilius enim est Christum pati pro dilectoribus sæculi, quàm dilectores sæculi ad Christum posse conuerti.] & item, Passurus pro omni mundo, & vniuersas nationes suo sanguine redempturus, moratur in Bethania in domo obediētiæ.] & item, Amphoram aquæ baiulans occurrit, vt ostendatur huius paschæ mysterium pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandū, Aqua quippe lauacrum gratiæ, lagena fragilitatem designat eorum. per quos eadem erat gratia mundo administranda.] & item, Consultè siue aquæ baiuli, seu domini domus, sunt prætermissa vocabula, vt omnibus verum pascha celebrare volentibus, hoc est Christi sacramentis imbui, eúmque suæ mentis hospitio suscipere quærentibus, facultas danda signetur. Et iterum, Solus orat pro omnibus, sicut & solus patitur pro vniuersis. & quomodo pro nobis maledictum crucis factus est & flagellatus, & crucifixus: sic pro omnium salute quasi noxius

crucifigitur. Et in Commento Lucæ, Pharisæi autem & legis periti consilium Dei spreuerũt in semetipsos, non baptizati ab eo. Quod dicit in semetipsos, vel cõtra semetipsos, significat quia qui gratiã Dei respuit cõtra semetipsum facit. vel ad semetipsos missum Dei consilium stulti & ingrati vituperantes noluisse recipere. Consilium ergo Dei est, quo per passionem & mortem Domini Iesu mundum saluare decreuit. Item, Et bene saginatus vitulus dicitur, quia caro eius adeo spiritali est opima virtute, vt pro totius mundi salute sufficiat in odorem, suauitatis, nidorẽ videlicet immolationis ad Deum mittere, & pro omnibus exorare.] & item, Qui enim appellatus est in terra rex Iudæorũ, in cælis est dominus Angelorum. Verùm quia Christus in carne totius mundi propitiatio & hominum videlicet & Angelorum inluxit, pulchrè sibi inuicem in eius laude dispensationis cælestia simul & terrena concinunt.] Et item ex verbis Ambrosij, Iuda osculo filium hominis tradis? Filium, inquit, hominis tradis, quia caro non diuinitas comprehenditur. Illud tamen plus confutat ingratum, quòd eum tradiderit, qui cùm esset Dei filius, propter nos tamen filius hominis esse voluit, & quasi dicat, propter te suscepi, ingrate, quod tradis. Interrogatiuè sanè pronuntiandum puto, quasi amantis affectu corripiat proditorem, Iuda osculo filium hominis tradis? hoc est, amoris pignore vulnus infligis, & caritatis officio sanguinem fundis, & pacis instrumento mortem inrogas, seruus dominum, discipulus prodis magistrum, electus auctorem?] Et item ex verbis Hieronymi, Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus & crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur, vt vbi abundauit peccatum, superabundet & gratia.

Et Cassiodorus in Psalmo xx. Ille solus est qui desiderio desiderauit mori, quando se pro omnium salute offerebat occidi, vt pretiosus sanguis eius mundum redimeret, ne diabolus eum adhuc iniqua præsumptione vastaret.] Et item in eodem, Nam nescientes vera dixerunt. oportuit vnum pro omnibus mori.] & item in Psalmo xxi. Audiamus ergo vocem membrorum ex ore capitis, & intelligamus ex nostra persona meritò fuisse locutum, qui se hostiam obtulit pro salute cunctorum.] & item in eodem, Quapropter iam non pertimescimus dicere Deum carne passum, Deum mortuum pro salute cunctorum.] & item in eodem, Nam qui pati venerat pro salute cunctorum, quem eorum non diceret fratrem?] Et in Psalmo xxx. De passione sua multa dicturus, vt eam frequenti memoria piissimus commoneret, quam pro omnium salute suscepit.] Et in Psalmo xliv. Hæc omnia carni conueniunt, cui piissimum Verbum vnitum est pro salute cunctorum.] Et in Psalmo lxiii. *A timore inimici eripe animam meam.* Non postulat vt minimè pro omnium salute moriatur, vnde Petrum arguit dicentem, *Propitius tibi esto, Domine, non erit tibi hoc.* sed vt à timore populi persequentis anima

erepta sanctæ dispensationis suæ compleat passionem.] & in Psal. LXX. Nam cùm dixero Verbum patris fecisse cælum & terrā, & omnia quæ in eis sunt, perfecta Dominum deuotione laudaui. Sed cùm adiunxero incarnatum esse pro salute cunctorum, adieci cumulum laudibus plenis.] & in Psalmo LXXIII. Reuera intelligens factus est Asaph, qui talia petit vnde totus mundus potuisset absolui.] & in Psalmo LXXIV. Vt liberaretur à crimine, inuocare neglexit omnium redemptorem.] & in Psalmo LXXXIV. Ad ægrotos medicus, ad pestilentia plenos auctor salutis aduenit. quod non solùm ad vnam gentem, sed ad beneficium totius orbis aptandum est.] & in Psalmo CXV. Dignum est enim vt publicè debeat laudari, qui pati pro omnium salute dignatus est.]

CAPVT XXXIV.

Nunc quod suprà commemorauimus tertium sequitur, quomodo orthodoxi & antiqui magistri ex scripturis authenticis demonstrant, discretè nos debere intelligere, quia licèt fuerit Christus passus pro omnibus, non tamen omnes ad æternam salutem mundi pretio, id est passionis eius mysterio sint redempti. A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt captiuitatis seruitutem reuersi.

ECCE quomodo sancti doctores senserunt atque scripserunt; quòd Christus Iesus Dominus noster, redemptio scilicet totius mundi, pro omnibus sit passus, licèt non omnes passionis eius mysterio sint redempti. Nam si Christum his tantùm remedia attulisse dicimus qui redempti sunt, videbimur absoluere non redemptos, quos pro redemptione contempta constat esse puniendos, sicut sanctus Augustinus in sermone de Symbolo ad neophytos ex Euangelio dicit, *Veniet hora, quando omnes qui sunt in monumentis audient vocem eius, & procedent qui bene fecerunt in resurrectionem vitæ, qui mala egerunt in resurrectionem iudicij.* & illi videbunt in forma hominis in quem crediderunt, & illi quem contempserunt: formam verò Dei, qua æqualis est patri, impij non videbunt. Tolletur enim impius, ne videat claritatem Domini, & beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt. Et Dominus dicit, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*, id est omni homini, *Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur*, & *Qui non credit iam iudicatus est, quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. erant enim eorum mala opera.* &, *Cùm venerit ille spiritus*

Ioan. 5. 28. Marc. 16. 15. Ioan. 3. 18. Ioan. 16. 8.

veritatis, ille arguet mundum, id eſt habitatores & amatores mundi, *de peccato, quia non credunt in me.* Lux enim in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt: non quia non potuerunt, ſed quia noluerunt. Nam & tenebræ receperunt, quibus dicitur, *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* quotquot autem receperunt eũ, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credũt in nomine eius. Epheſ.5.8.

Vnde ſi, vt Prædeſtinatiani dicunt, non eſt paſſus Dominus niſi pro his tantùm qui paſſionis eius myſterio ſunt redempti, & qui non ſaluantur non eſt voluntatis Dei, cuius voluntati nemo poteſt reſiſtere, penitus vt ſaluentur, iniuſtus eſt Deus qui infert iram, contra quod dicit Apoſtolus. Abſit. quoniam vt catholici fatentur magiſtri, eſt gratia Dei ſaluos faciendi, & eſt liberum arbitrium voluntariè Deo ſacrificandi. & nemo inuitus bene facit, etiam ſi bonum eſt quod facit, quia nihil prodeſt ſpiritus timoris vbi non eſt ſpiritus caritatis. Quapropter catholica Eccleſia cantat Domino miſericordiam & iudicium, qui non venit vt iudicaret mundum, ſed vt ſaluaretur mundus per ipſum. Veniet autem, ſicut in ſymbolo confitetur, ad iudicandos viuos & mortuos. Si ergo, vt Auguſtinus dicit, non eſt Dei gratia, quomodo ſaluat mundum? & ſi non eſt liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Paſſus eſt igitur Dominus pro omnibus, licèt non omnes paſſionis eius myſterio ſint redempti, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam, ad quam inuitat omnes dicens, *Venite ad me omnes, & inuenietis requiem animabus veſtris*, & vult omnes homines ſaluos fieri, qui neminem vult perire, licèt non omnes ſaluentur. Quod autem quidam ſaluantur, ſaluantis eſt donum: quod verò quidam pereunt, pereuntium eſt meritum, quia periuit Adam & in ipſo omnes periuimus. De qua maſſa perditionis quidam gratia eliguntur ad vitam, quidam in ea iudicio deſeruntur, & non à Deo prædeſtinantur ad mortem, qui non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Ipſe eſt enim reſurrectio & vita. & qui credit in eum etiam ſi mortuus fuerit viuet, & qui viuit & credit in eum non morietur in æternum, vita viuens ex pane viuo, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo, quem dedit in cruce pro omnibus redimendis, ſicut ipſe dicit, *Et panis quem ego dedero caro mea eſt pro mundi vita.* Ad cuius eſum omnes pſalmiſta inuitat dicens, *Accedite ad eum, & inluminamini, & vultus veſtri non erubeſcent*, & *guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dominus. beatus vir qui ſperat in eo.* & de quo iterum idem dicit, *Qui ſe elongant à te peribunt:* quoniam vt ipſe Dominus dicit, *Qui non crediderit*, videlicet in promiſſam & paratam omnibus ſalutem, *condemnabitur*, & Paulus, immo per eum ipſe Chriſtus, ea tantùm fide quæ per dilectionem operatur credentes ſaluari dicit, eius coapoſtolo adfirmante non prodeſſe fidem, ſi opera quiſque non habeat.

Matt.11.29. Ioan.11.25. Ioan.6.52. Pſal.33.6. Pſal.72.27. Marc.16.16

Noti enim sunt per vniuersum mundum atque manifesti quorum exempla posuimus, quos singillatim ex nomine designauimus, quorúmque doctrinæ innitimur, à quorum doctrina & sensu quicumque discordat inter catholicos numerari non valet. Qui siue Hebræa, siue Græca, siue Latina linguis in catholicæ veritatis prædicatione fulserunt. De quorum scriptis sanum sapientibus piè quærentibus pax & multiplex profertur instructio, quæ sicut alias hæreses destruxit, ita etiam hunc qui nunc repullulat abscidit errorem. Quorum lectionem, vel potiùs lectionis veram intelligentiam, multùm imprudenter & nimis imperitè isti moderni Prædestinatiani declinare noscuntur, vt etiam de eorum complici peruersæ conspirationis consensu singulari numero dictum sit à Propheta, *Noluit intelligere vt bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Quid autem iniquius, vt Leo scribit, quàm impiè sapere, & sapientioribus doctioribúsque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cùm ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas litteras, nec ad euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt. Præmissa enim voce dominica quæ dicit, *Prædicabitur hoc euangelium in toto mundo*, secundum prænuntiationem propheticam quæ illi dicit, *Vox tonitrui tui in rota*, id est prædica-
Marc.16.15 tio Euangelij in toto mundo, qui illis dicit, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*, quorum sonus in omnem terram exiuit, & in fines orbis terræ verba eorum, hodiéque procedunt, isti sunt quos descripsimus patres catholici, quibus Dominus per prophetam dixit, & vsque hodie eorum doctrina recta fide & operibus bonis Ecclesiam gubernantibus
Psal.47.14. dicit, *Ponite corda vestra in virtute eius.* ciuitatis scilicet Hierusalem, quæ est Ecclesia, *& distribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera, quoniam hic est Deus noster*, id est, vt non habeatis formam pietatis virtutem eius abnegantes, sed in virtute eius ponite corda vestra, quæ est caritas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta. & ista dispensatione prædicationis vestræ distribuite domos ciuitatis meæ, magni scilicet regis, concordantes in angulo Euangelij vera caritate coniuncto, vt enarretis in progenie altera, quoniam ego sum Deus vobiscum permanens omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, qui dabo vobis gubernantibus Ecclesiam meam, aduersus quam portæ inferi non præualebunt, os & sapientiam cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri.

Isti inquam orthodoxi doctores in Asia, Europa, & Libya, quæ & Africa dicitur, atque in quatuor mundi partibus, Oriente, Occidente, Aquilone, & Austro, inluminati ab eo qui est verè lux mundi, & inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quicumque inluminatur, siue naturali ingenio, seu sapientiæ doctrina, edocti etiam à perfecto ter quaterno Apostolorum numero, perfe-

ctíque in fide Trinitatis & doctrina atque Euangelica vita, per XI. regiones orbis terræ sedentis in tenebris & vmbra mortis, id est Italiam, Galliam, Africam, Hispaniam, Illyricum, Thraciam, Asiam, Orientem, Pontum, Ægyptum, Britanniam. quæ vt numero denarium quippe excedentes, ad duodenarium non peruenerant, ita & meritò imperfectæ erant antequam Euangelica fide & doctrina perficerentur, hæc quæ ex eorum scriptis collegimus, inter alia rectæ fidei prædicamenta, per CXIII. Prouinciarum mysticum æquè numerum docuerunt. quoniam quicumque in præfatis tribus orbis dimensionibus, Europæ videlicet, Asiæ, & Africæ, & in quatuor mundi partibus, in XI. quoque regionibus, & in his CXIII. prouinciis, in nomine patris & filij & Spiritus sancti renatus ex aqua & Spiritu sancto, legis decalogum gratia euangelicæ prædicationis vita obseruans & moribus, cum Dei dilectione & proximi, in vnitate Ecclesiæ catholicæ perseuerauerit, ad æternam vitam, quæ centenario numero qui de læua transfertur in dexteram designatur, auctore & fautore Christo perueniet, cuius auctoritate patres isti per dispositionem Apostolicam, quæ illis diuisit terræ, id est Ecclesiæ, agrum in funibus distributionis, domos sibi distributas ad regendum susceperunt, suísque successoribus fide & doctrina, qua cælitus imbuti fuerunt, regendas translati ad regna cælestia reliquerunt. Vnde & Basilius in sermone de Psalmo LIX. dicit. Nunc ergo, inquiens, hanc præcipuam & velut priuatam quandam hereditatem in diuisionem vocabo, & communem cum ceteris omnibus faciam. Cùm autem diuisum fuerit testamentum in omnes, & cuncta eius vtilitas vniuersis cœperit esse communis, Deo pro nobis omnibus melius aliquid prouidente, tunc etiam conuallis tabernaculorum dimetietur, hoc est vniuersus orbis terrarum, qui vallis tabernaculorum pro habitaculis corporum dictus est, hic velut quadam sorte diuisus atque dimensus, per singula loca Ecclesiarum Dei parochiis & incolatibus distinguetur. Tunc etiam ea quæ diuisa sunt in vnitatem fidei congregabit ille, qui pacificat per sanguinem suum, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cælis, & qui medium parietem sepis soluens facit vtraque vnum.]

De quibus dimensionibus sortiti sunt isti catholici doctores huiusmodi regendas parochias, id est in vrbe Roma, orbis scilicet capite, indéque per totum mundum, Innocentius, Cælestinus, Leo, atque Gregorius, non solùm de hoc capitulo, quo Euangelica & Apostolica auctoritate docetur, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, qui pro impiis mortuus est iustus pro iniustis. & quòd si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est: verùm & de præscientia & prædestinatione Dei, atque de gratia & libero arbitrio, nec non & quòd Deus omnes homines vult saluos fieri, & nemi-

nem vult perire ſicut præſcripſimus docuerunt. In Italia nihilominus Prouincia Liguriæ, ceteriſque Italicæ regionis XVII. Prouinciis, ſanctus Ambroſius. In XVII. æquè Galliarum Prouinciis ſanctus Hilarius & Proſper ita vt ſcripſimus docuerunt. In VI. Prouinciis Africæ Cyprianus Carthaginenſis Archiepiſcopus, & ſanctus Auguſtinus Hipponeregienſis Epiſcopus ſic catholicè docuerunt. Idémque beatus Auguſtinus antidoti confectionem, ad hanc & alias multas infirmitates mirificè facientem, hoc morbo in Galliis laborantibus circa finem dierum ſuorum tranſmiſit. Hiſpaniæ quoque VII. Prouinciæ hac doctrina catholica per ſanctum Hilarium & Proſperum inluſtratæ fuerunt. In Prouinciis XVIIII. Illyrici, Pauli prædicatione fundatis, & ſex Prouinciis Thraciæ, in qua eſt Conſtantinopolis, quam Gregorius Nazianzenus, vir in fide & doctrina opinatiſſimus, per XII. annos epiſcopaliter rexit, hæreticorum capita conquaſſauit, cóſque nouacula linguæ catholicæ à Prouinciis eiſdem eraſit. Verùm & Dionyſius Areopagites, antiquus & venerabilis pater, ſicut ſcripſimus, Apoſtolicè docuit, & Ioannes Chryſoſtomus ita vt eius declarant teſtimonia prædicauit. In XII. Prouinciis Aſiæ, ſicut ipſe Ioannes Chryſoſtomus ſuis ſcriptis demonſtrat, exul factione hæreticorum & quorundam etiam liuore, ita perdocuit. In Syria Ciliciæ, in qua eſt Antiochia, Prouinciis videlicet X. numero, iſdem Ioannes Chryſoſtomus, antequam ab Antiochia, vt Liberatus Carthaginis Archidiaconus ſcribit, adſumptus Conſtantinopoli ordinaretur Epiſcopus, ita dogmatizaſſe probatur. Beatus quoque Hieronymus in Syria Palæſtina, in qua eſt Hieruſalem ciuitas & Bethleem oppidum, ſicut poſita à nobis eius teſtimonia declarant, ita ſenſiſſe & docuiſſe probatur. In Ponti VIII. Prouinciis, quarum vna eſt Cappadocia, Baſilius Cappadocus, magnus & orthodoxus orator, ita catholicè docuit. In Ægypto, in qua eſt Alexandria, Athanaſius, Theophilus, & Cyrillus, ſicut ſcripſimus, VI. Prouincias docuerunt. In Britannia V. Prouinciarum Beda presbyter, vt oſtendimus, ſanctarum ſcripturarum auctoritate, & ſanctorum Patrum doctrina, hæc catholica monimenta ſuis poſteris dereliquit.

Sicque talium virorum prædicatione, à Chriſto inluminata, & ab Apoſtolis fundata, catholica toto orbe diffuſa Eccleſia conſiſtente, iſti moderni Prædeſtinatiani, qui quantum reſcire poſſumus, diuerſi ordinis & habitus, diuerſæque profeſſionis, nec ad decimum numerum peruenerunt, in tribus tantùm Prouinciis, contra tantorum doctrinam ſicut legitur mures egreſſi de cauernis ſuis, & velut puſtulæ humore noxio coaleſcente de loco in loco ſcatent in corpore, atque velut putres & corruptæ cicatrices Eccleſiæ membra fœdare temptantes, ſe catholicos eſſe dicunt, ſuiſque capitulis, vel potiùs pediculis, Eccleſiarum Præſules, nimio errore & ſine diſcuſſione vel examinatione ordinatos, atque non appropinquantes Apoſto-

ſtolicæ formæ, denotare ſeu infamare præſumunt. Sed non eſt hoc nouum, ſicut nec noua hæreſis quam extollunt. Vt enim beatus Auguſtinus, & in tractatibus Pſalmorum, & in Opuſculis de Paſtoribus, & ouibus, & etiam in aliis ſuis libris dicit, Donatiſtæ apud ſe tantùm in Africa catholicam remanſiſſe gloriabantur Eccleſiam, falsò inter cetera ſcripturæ donantes exemplum quo dicitur, *Deus ab Africo veniet, & ſanctus de monte condenſo & vmbroſo.* Abac.3.3. Quorum falſitatem idem beatus Auguſtinus apertiſſimè denudauit, & reprobauit, atque reuicit. Nam ſi plures quàm diximus numero moderni exiſtant Prædeſtinatiani, necdum cognoſcere poſſumus: quia etſi eorum corda in inſaniam peruerſi ſenſus ebulliunt, praua tamen quæ ſentiunt apertiùs eloqui non præſumunt. Ita vt apertè videamus impleri quod ſcriptum eſt, *Congregans ſicut in vtre aquas maris.* Pſal.32.7. Aqua enim maris ſicut in vtre congregata eſt, quando amara hæreticorum ſcientia quod prauè ſentit in pectore comprimit, & apertè dicere non præſumit. Et rectè nouiter garrientes, vt diximus, quantum cognoſcere poſſumus, in nouenario numero remanent, & ad decimum non perueniunt: ſicuti & nouem leproſi, qui vno ad gratias referendas reuerſo, ingrati Domino remanſerunt. quia & iſti ab vnitate Eccleſiæ in fide catholica permanente, paucitatem ſuæ vilitatis ſegregantes, ſi ſaluari volunt, ad vnitatem catholicæ fidei neceſſe eſt vt redire procurent. Nouem itaque indigent vno, vt quadam vnitatis forma coagulentur, & decem ſint: vnum autem non eis indiget vt cuſtodiat vnitatem. Vnum ſi addatur ad nouem, quædam effigies vnitatis impletur, quo fit tanta complexio, vt vltra non progrediatur, & hac per infinitatem numeri regula cuſtodiatur. à qua qui ſui prauitate ſenſus reprobi effecti à conſortio vnitatis excluſi ſunt, in nouenario numero, niſi reuerſi fuerint, tanquam imperfecti remanentes, inter ignotos in die magni iudicij damnabuntur, quibus dicit Dominus, *Neſcio vos.* Matt.25.12. Luc.13 27.

Sed ſi iſti, qui vt errorem ſuum adſtruant, quorumdam doctorum ex his quos nominatim ſignauimus teſtimonia proferunt, ſententiam libri Apologiæ beati Gregorij Nazianzeni ſollicitè legerent, & ſibi ſtudiosè aptare curarent, ſollertiùs & ſalubriùs in lectione & doctrina, atque auditu doctrinæ eorumdem patrum proficerent, eorúmque teſtimonia audientibus ponderando proponerent. Nos quoque, ſi illam deuotè mentibus noſtris recondimus, & vigilanter attendimus, calcatiúſque in ſcripturis & doctorum tractatibus legimus, dente ſimplici ruminare, ac palato cordis proguſtare, ſincera etiam fide, & ſobrio intellectu, ac mundo corde ſumere, ori quoque noſtro oſtium & ſeras adhibere, verbíſque noſtris ſtateram apponere, & modum eis imponere procurabimus, vt auditoribus in tempore tritici menſuram, ſicut ſcriptum eſt, tribuere valeamus. Ait enim Dominus ad chorum prædicantium per Prophetam, *Au-* Ezech.3.17.

diens nuntiabis eis ex me. ex me videlicet, non ex te. Ac si apertè omnes nos moneat, vt scripturæ & catholicorum dictis nostros sensus accommodemus. & quæ inde Domino inspirante libamus, ac si de puro prælo inlibata audientibus propinemus, & non dicta catholica ad nostros prauos sensus inflectere præsumamus. Ait enim præfatus magnificus doctor Gregorius in libro quo diximus, id est in Apologia, Triplici namque modo in Ecclesia dicentium periculum pendet, ex sensu, ex verbo, ex auditu. vt perfacilè eueniat, in vno saltem aliquo, si non in omnibus labi. Aut enim minùs inluminatus est sensus, aut ad explanandum defuit sermo sufficiens, aut bene prolata crassior non recipit auditus, & ex vno quolibet horum casu fit in omnibus periculum veritatis. Et quidem in aliis quibusque studiis & doctrinis facilè vel profertur vel recipitur: in his verò nostris scholis ipsa auditorum expectatio dicturo periculum generat. Tanquam enim de Deo audituri, & de summa omnium spe ac salute suscepturi verbum, quanto callidiores erga fidem fuerint, tanto attentiores & scrupulosiores erga audiendum fient. ita vt sicubi aliquid secus dicentis sermo sonuerit, non titubationem linguæ putent, sed proditionem fidei pietatísque condemnent. & iudicant omnia non docentis ratione, sed propriis sensibus. Non enim quos in Ecclesia audiunt, sed quos de domo secum deferunt conseruantes dogmata, non quæ rationabiliter didicerunt, sed quæ ex consuetudine non probabili tenuerunt. Et hoc dico adhuc non valdè malorum hominum vitium, qui licèt regulam non teneant veritatis, tamen religiosè hæc pati videntur, & habere zelum Dei, sed non secundùm scientiam. & ideo fortassis videbantur non debere vehementiùs condemnari. vtpote nec multum vapulaturi tanquam ignorantes Domini voluntatem, & idcirco non facientes eam. Atqui fortassis etiam corrigi aliquando poterunt & emendari. Sed religiosa mens quàm citò offenditur, tam promptè & facilè curatur. Si quis fortè ei sermo aptè & competenter adhibitus cor pulsauerit, continuò sicut ignifer lapis pulsatus simili, ex ea quæ sibi naturaliter inest lucis scintilla lampadas confestim veritatis accendit. De illis verò quid dicamus, qui dum iactantiæ gloriam quærunt, & præesse populis delectantur, iniquitatem in excelsum loquuntur: qui velut Iamnes quidam & Mambres, non tam Mosi quàm veritati resistunt, & aduersum sanam doctrinam commouent arma verborum? Tertium quoque genus est ex imperitia contradicentium. quam vtique imperitiam consequenter insolentia comitatur, & omni verbo, nisi quod ipsi protulerint, hostiliter & insolenter occurrunt. A quibus, secundùm Domini dictum, porcorum more veritatis margaritæ pedibus conculcantur. Alij quoque sunt, qui nullam quidem ex proprio sensu opinionem deferunt, neque aliquam formam de fide Dei obtinent, vel bonam vel malam: sed

omnibus ſe tradunt magiſtris, atque omnem ſuſcipiunt ſermonem. velut quod melius eſt & rectius ex omnibus electuri, ignorantes quia non bonos de veritate iudices elegerunt, ſemetipſos videlicet, iudicare ſe putant poſſe de ſe quæ ſe fatentur ignorare. tum deinde ex veriſimilibus frequenter in hoc, modò in illud verſi atque mutati, & omni verbo nunc adquieſcentes, paulo pòſt iterum reluctantes, ſimul & magiſtros & ſtudia permutant, & velut puluis vento agitatus facilè transferuntur. Ad vltimum verò ſtultitiæ ſuæ proferunt fructum. Nam velut fatigati audiendo diuerſos, & victi tædio ſimul omnia reſpuunt, & veluti vacui & inanes in omnibus quæ crediderunt facti, continuò etiam contemnere & inridere nos incipiunt, velut nihil rationabile in fide noſtra habentes, & patiuntur quod accidere ſolet his qui oculos dolent, & Solis lumen accuſant, vel qui aures, & voces hominum minùs eſſe ſonoras queruntur. Propterea ergo multo vtilius eſt animæ, ſimpliciter & puræ veritatis elementa ſuſcipere, & velut ceris ea nondum charaxatis inſcribere, quàm ſuper illa quæ antè malè ſcripta ſunt perducere, id eſt, ſuper malam doctrinam & peruerſa dogmata verbum fidei ac veritatis ingerere, & cum primis poſtrema confundere.] & paulo pòſt, Animam verò illam meliùs excolam, quæ nullo adhuc maligni cultoris aratro temerata eſt, nec præuentione peſſimi ſeminis occupata. Alioquin duplicabitur nobis labor, dum neceſſe eſt priùs conceptas malitiæ formas detrudere: tum deinde bonitatis imaginem virtutum ceris varianter reformare, vt quàm multæ ac diuerſæ fuerant in anima ſpecies deprauationis, tam multæ ſint & reſtitutionis.

Ceterùm quod dicit domnus Prudentius in libello ſuo, quem ad quoſdam fratres, antequam ſuprà memoratam epiſtolam Weniloni Archiepiſcopo ſuo direxiſſet, compoſuit. Cùm enim, inquiens, quemadmodum ſancti Euangeliſtæ, veriſſimi videlicet dictorum ipſius factorúmque ſtipulatores atque ſcriptores teſtantur, inter cœnandum myſteria ſuæ quam voluntate ſubiit mortis prorſus indebitæ noſtræque redemptionis ediceret, pro quibus pateretur intimauit. Dicit enim Matthæus, *Et accipiens calicem gratias egit & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Marcus autem, *Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. & ait illis, Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.* Lucas verò, *Et accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis dicens, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnauit dicens, Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo qui pro vobis effundetur.* Si ſic tantummodò nobis intelligendum tradit quod dicit Euangeliſta Lucas, vt non aliter illud intelligamus, niſi quod pro vobis tradetur, & pro vobis fundetur, id eſt, pro illis qui ibi aderant, in hoc quod Mat-

Matt.26.27. Marc.14.14 Luc.22.19.

thæus & Marcus dixerunt, nobis ſpes aliqua eſſe poteſt. poſſumus enim eſſe de illis multis. Sed in hoc quod Lucas dixit, ſpes nobis ſalutis nulla erit, nec fides aliqua remanebit, quia Lucas non niſi tantùm pro vobis dixit. & ſi veritas ſicut verum dicit, verum dixerit, quia hoc corpus pro vobis tradetur, & hic calix pro vobis fundetur, quoniam Iudas ibi interfuit, & ſacramenta cum aliis diſcipulis illa percepit, reſtat nobis intelligendum, quia etiam pro eis, ſicut catholici doctores ſuprà nobis oſtenderunt, Dominus paſſus fuerit, qui paſſionis eius myſterio ad æternam non redimuntur ſalutem.

Quia verò & Iudas cœnæ Domini interfuerat, ſicut & Euangelica veritas monſtrat, pro quo dicit Dominus fuſurum ſanguinem ſuum, qui redemptus non eſt ad ſalutem, & ſanctus Ioannes Chryſoſtomus in Homilia de proditione Iudæ teſtatur, Vides, inquit, quòd immunda ſunt eorum azyma, quòd inlicita feſtiuitas, quòd non paſcha Iudaicum, ſed exemptum & euacuatum eſt paſchæ ſpiritalis aduentu, quod Chriſtus tradidit. Nam cùm manducarent, inquit, & biberent, accepit panem & fregit & dixit, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur. Agnoſcunt quod loquor, qui ſunt diuinis conſecrati myſteriis. Et iterum, Accepit calicem & dixit, Hic eſt ſanguis meus qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Et præſens Iudas erat iſta Chriſto dicente. Iſte eſt ſanguis. Dic Iuda, quem triginta denariis vendidiſti. Iſte eſt ſanguis, de quo cum Phariſæis pactum feciſti. O Chriſti miſericordia! ô Iudæ dementia! Ille enim triginta denariis paciſcebatur vt venderet, & Chriſtus ei ſanguinem quem vendidit offerebat, vt haberet remiſſionem peccatorum, ſi tamen impius exiſtere noluiſſet. Nam adfuit Iudas, qui illius ſacrificij communicationem meruit, & pedes eius quando aliorum diſcipulorum lauit, vt excuſationem ſuæ malitiæ non haberet. ſed ille deteſtandas mentis inſidias cogitabat.] Et ſanctus Leo in Homilia III. de Paſſione Domini, Cur, inquit, Iuda, de eius bonitate diffidis, quæ te à corporis & ſanguinis ſui communione non repulit?] Beatus nihilominus Auguſtinus in expoſitione Pſalmi X. ita dicit, loquens contra hæreticos, Chriſtus quid vobis fecit, qui traditorem ſuum tanta patientia pertulit, vt ei primam Euchariſtiam confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam, ſicut cæteris Apoſtolis traderet? quid vobis fecit Chriſtus, qui eundem traditorem ſuum, quem diabolum nominauit, qui ante traditionem Domini nec loculis dominicis fidem potuit exhibere, cum ceteris diſcipulis ad prædicandum regnum cælorum miſit? vt monſtraret dona Dei peruenire ad eos qui cum fide accipiunt, etiamſi talis ſit per quem accipiunt, qualis fuit Iudas.] Et in Pſalmo XXXIV. Ille videbat traditorem ſuum, & elegit illum magis ad opus neceſſarium, illius malo magnum bonum operatus eſt. & tamen inter duodecim electus eſt, ne ipſe duodenarius tam exiguus numerus eſſet ſine malo. Hoc ad exem-

Poſt mediũ Sermonis.

plum nostræ patientiæ. Quoniam necesse erat vt inter malos viueremus, necesse erat vt malos siue scientes siue nescientes toleremus, exemplum patientiæ præbuit, ne deficias cùm cœperis inter malos viuere. Et quia illa schola Christi in duodecim non defecit, quanto magis nos firmi esse debemus, cùm implentur in Ecclesia magna quæ de malorum admixtione prædicta sunt?] Et in Psalmo XLVII. Omnes quippe sacramentum Baptismi Christi accipientes Christiani vocantur, sed non omnes dignè illo sacramento viuunt. Sunt enim quidam, de quibus dicit Apostolus, *habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes.*] & paulo pòst, Sunt ergo filiæ malæ, & inter illas est lilium in medio spinarum. Itaque illi sacramenta habent, & mores bonos non habent, & Dei dicuntur & non Dei, & eius dicuntur & alieni, eius propter ipsius sacramentum, alieni propter vitium.] Post mediū Sermonis. 2.Tim.3.5.

Hanc catholicè discretam intelligentiam, quòd Christus Iesus Dominus noster pro omnibus passus sit, licèt non omnes passionis eius mysterio sint redempti, demonstrat etiam beatus Ambrosius in secunda epistola ad Corinthios dicens, *Quòd si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Quoniam Christus diligens genus humanum, vt eos redimeret morti se dedit, & quia omnes necesse est mori causâ Adæ, pro omnibus mortuus est Christus, vt eos à secunda morte liberaret.] Et in prima epistola, Rei sunt corporis & sanguinis Domini. Occisus est enim pro his qui beneficium eius in irritum ducunt.] Et in epistola ad Romanos, *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Quia Adam vnus, id est Eua, quia & mulier Adam est, peccauit in omnibus. ita vnus Christus filius Dei peccatum vicit in omnibus. & quia propositum gratiæ Dei erga genus humanum ostendit, vt ipsa primordia peccati manifestaret, ab Adam cœpit qui primùm peccauit, vt prouidentia vnius Dei, per vnum reformasse doceret, quod per vnum lapsum fuerat & tractum in mortem.] & item, Adam autem ideo forma futuri est, quia iam tum in mysterio decreuit Deus per vnum Christum emendare, quod per vnum Adam peccatum erat, sicut dicit in Apocalypsi Ioannes Apostolus, *Agnus qui occisus est à constitutione mundi.*] Hæc de generali ad omnes proposito Dei, quia pro omnibus passus est. Sed quia proprio eorum vitio non omnes passionis eius saluentur mysterio, item in eadem dicit epistola, *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ,* hoc est, sicut vnius delicto omnes in condemnatione erant similiter peccantes, ita & iustitia vnius omnes iustificantur credentes: sicut quilibet condemnationem hanc generalem esse putant, simili modo & iustificationem generalem accipiunt. sed non est verum, quia non omnes credunt.] Et in epistola prima ad Corinthios. *Tradidi enim vobis in primis, quoniam* Cap.v. Cap XI. Cap.v. Rom.5.12. Apoc.13.8. Cap.codē. Rom.5.16. Cap.xv. 1.Cor.15.3.

Deut.28. *Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris*, & Moyſes de cruce eius, *Tunc videbitis vitam veſtram pendentem ante oculos veſtros, & non credetis.*] Et de generali beneficio, quia pro omnibus paſſus eſt, & reſurrexit. *quia reſurrexit*, inquiens, *tertia die*. In Chriſto enim omnes reſurrexiſſe, ſicut in Adam mortuos eſſe, nemo fidelium denegat.] & item,
1.Cor.15.21 *Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.* Vt quia peccato hominis mors inuenta eſt, Chriſti iuſtitia reſurrectionem meruerit mortuorum.] Et item, quia non omnes ſaluantur paſſionis
Epiſt.2 c.6. Chriſti myſterio, qui ſunt qui ſalui fiunt in eadem epiſtola dicit,
2.Cor.6.2. *Tempore accepto exaudiui te.* Sic enim decreuit Deus adfluere miſericordiam ſuam, vt in nomine Chriſti poſcentibus auxilium largiretur.
Ibid.c.5. tur.] Et item, de paſſionis eius beneficio generaliter cunctis propoſito. Chriſtus enim, inquiens, poſt crucem deſcendit ad inferos deuicta morte. & quia peccatum neſciebat, teneri à morte non potuit. quia mors peccatum inaniuit & infernum, vt mors iuſti peccatoribus proficeret, vt de cetero mors eos qui ſignum crucis habent tenere non poſſit.] Item de his qui crucis ſaluantur myſterio,
Cap.VI. Rom.6.5. in Epiſtola ad Romanos, *Si enim complantati ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus.* Tunc nos feliciter dicit poſſe reſurgere, ſi ſimilitudini mortis eius fuerimus complantati. id eſt, ſi in baptiſmo omnia vitia deponentes, in nouam vitam tranſlati de cetero non peccemus. per quod ſimul & reſurrectionis illius ſimiles erimus, quia ſimilitudo mortis ſimilem præſtabit reſurrectionem. Nec enim erit ſimilitudo, vt nihil diſtet qui ſimilis erit in corporis gloria, non in diuinitatis natura.] Et item generalis beneficij diſ-
Cap.XV. 1.Cor.15.22. cretionem demonſtrat in Epiſtola prima ad Corinthios, *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Omnibus qui ſunt ex eius corpore adquiſiuit vitam, id eſt reſurrectionem. Quamuis ergo generalem tribuerit reſurrectionem. vt ſicut in Adam omnes, ſiue iuſti, ſiue iniuſti, moriuntur, ita & in Chriſto omnes, tam credentes quàm diffidentes, reſurgant. licèt ad pœnam increduli, tamen viuificari videntur, quia corpora ſua recipient, iam non morituri, ſed paſſuri pœnam in eis ſine fine quòd credere noluerunt.] Item, quòd generaliter omnibus per crucem ſalus propo-
Cap.I. 1.Cor.1.18. ſita operatur ſingulis, in eadem Epiſtola, *Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt.* Manifeſtum eſt, quia quibus crux Chriſti ſtultitia eſt, in perditione ſunt. inferni enim morti non ſunt erepti. *his autem qui ſalui fiunt, virtus Dei eſt.* Non eſt obſcurum, quia his qui credunt virtus Dei eſt. credunt enim non infirmitatem eſſe crucem Chriſti, ſed virtutem. intelligentes mortem victam eſſe in cruce: cuius ſignum qui habent ſalui ſunt, quia ab illa teneri non poſſunt.] Quia generaliter omnibus ſit ſalus propoſita, item in eadem
Cap.IX. 1.Cor.9.25. dicit Epiſtola, *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet.* Ab his omnibus quæ vitanda eadem tradit diſciplina, cùm ſciant vnum

coronandum. quanto magis obseruandum nobis est, quia omnibus promissa est salus?

Qualiter verò se quisque hoc generali defraudet beneficio, in eadem Epistola ipse demonstrat dicens, *spiritalis diiudicat omnia.* Cùm enim constet omnes inimicos fidei falsa tenere pro veris, accusatio illorum in irritum iam deducta est, veri iudicio condemnata. quia *qui non credit*, inquit Dominus, *iam iudicatus est.*] Sed & credens atque redemptus, si in eo quod credidit & redemptus est non permanserit, & ipse beneficio generali se priuat.] Item idem in eadem Epistola dicit, *empti enim estis pretio.* & quia caro pretio empti sumus, propensiùs Domino nostro seruire debemus, ne offensus à qua nos redemit morti nos reddat.] Et quia nec tales peribunt, si in incredulitate vel in iniquitate non perseuerauerint, in eadem demonstrat dicens, *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus.* Spiritus enim sanctus tunc permanet in eo cui se infuderit, si manet in proposito regenerationis, si quo minus, abscedit: ita tamen vt si reformauerit se homo, redeat ad illum. Semper enim paratús ad bonum est, diligens pœnitentiam.] Quod de Spiritu sancto hic catholicus doctor dicit, hoc de patre & filio cum eodem Spiritu sancto est sentiendum, quorum vna est voluntas & operatio.

Epist.1.c.2. 1.Cor.2.15. Ioan.3.18. Cap.VI. 1.Cor.6.20 Cap.III. 1.Cor.3.1.

Hanc catholicè discretam intelligentiam de redemptione humani generis per Domini passionem, tenuit sanctus Hieronymus, dicens in expositione Epistolæ ad Ephesios, Hoc in Dei filio possibile iudicandum est, quòd cruore suo non vrbem vnam sed totum purgat orbem.] Et in commentario Matthæi, *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Non dixit pro omnibus, sed pro multis, id est, pro his qui credere voluerint.] Sic & Beda in Homilia Euangelij XIII. In Spiritu sancto baptizans, quin Christus, ad tollenda peccata, non solùm Israel, sed & totius mundi, si ei credere voluerit, idoneus est.] Hanc sanctus Hilarius tenuit & docuit, dicens in expositione Psalmi CXVIII. Tunc humano generi exprobrat non pœnitenti, neque in viam Euangelicam pergenti, id quod in Psalmo continetur, *Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?* Exprobrat enim superbis atque maledictis, cur nihil in sacramento sanguinis sui atque mortis vtilitatis suæ esse existimauerint, cùm ille nostrî causa & natus, & passus, & mortuus sit.] Sic sensit & docuit sanctus Ioannes Chrysostomus, dicens in Epistola ad Hebræos, qualiter gratia Dei pro omnibus gustauerit mortem, non pro fidelibus tantùm, sed pro mundo vniuerso. Et de eo dictum est, *ad multorum exhaurienda peccata.* Et ipse quidem pro omnibus mortuus est. Quid autem si non omnes credunt, & ille quod suum est impleuit? Sic sensit & docuit S. Augustinus, dicens in libro de Correptione & Gratia, Quis magis dilexit infirmos, quàm ille qui pro omnibus est factus infirmus, & pro omnibus ex ipsa

Matt.20.28 In Gimel. Psal.29.10. Hebr.9.28

infirmitate crucifixus. Et in libro VI. contra Iulianum, Illi sunt liberati à peccato, pro quibus mortuus est qui nunquam fuerat in peccato, & semel mortuus, tamen pro vnoquoque tunc moritur, quando in eius morte quantælibet ætatis fuerit baptizatur. id est, Tunc ei proderit mors eius qui fuit in peccato, quando in eius morte baptizatus, mortuus fuerit etiam ipse peccato, qui mortuus fuerat in peccato. Hanc tenuit & prædicauit sanctus Theophilus Pontifex Alexandrinus, dicens in capite Paschalis epistolæ tertiæ, Nunc quoque Dei viua sapientia nos ad sanctum prouocat Pascha celebrandum, omnes cupiẽs eius esse participes.] & in prima synodica, Idcirco, inquit, omnibus errore seductis viuens sermo Dei in auxilium nostrum venit ad terras, quæ ignorabant cultum Dei, & veritatis sollicitudinem sustinebant. Cuius rei testis ille qui loquitur, Omnes deliquerunt, simul inutiles facti sunt.] Et item in secunda, Præbentes nos dignos communione corporis & sanguinis Christi. Sic enim merebimur accipere regna cælorum in Christo Iesu Domino nostro. Et sanctus Leo in epistola ad Leonem Augustum. Effusio enim iusti pro iniustis sanguinis Christi tam fuit diues ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent.] Et Ambrosius in Psalmo CXVIII. Quòd mortuus est Christus, mortuus est semel. Omnibus in commune semel mortuus est, & singulis semel moritur, non frequenter.] Sic sanctus Gregorius tenuit & prædicauit in libro Moralium decimo quarto dicens, *Stulti quoque despiciebant me.* ac si apertè diceretur, Ipsi me etiam despexerunt, pro quibus sanandis stultitiam prædicationis assumpsi, id est, vt per carnem Verbi sanarentur: & ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus æstimari veritus non sum.] Et item in Homilia secunda Ezechielis prophetæ, Persecutores suos diligunt prædicatores sancti: sed ipse auctor omnium ac redemptor in passione positus, pro persecutoribus intercedit dicens, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Membra sua ponunt in passione pro fratribus: sed pro electorum vita vsque ad mortem se tradidit auctor vitæ.] Et in Homilia Euangelij vigesima, Illum Ioannes Baptista prædicare veniebat. qui quosdam ex Iudæa, & multos ex gentibus prædicare veniebat.] & in vigesimo libro Moralium, Redemptor corpus passioni obtulit quod pro electis adsumpserat.] & item, Interpellat pro nobis Dominus, non voce, sed miseratione, quia quod damnari in electis noluit, suscipiendo liberauit.] Et Prosper ex delegatione Apostolicæ sedis hanc catholicam intelligentiam exposuit, dicens contra Gallos in recapitulatione nona, Qui dicit quòd non pro totius mundi redemptione Saluator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem, cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium totius sit mundi.] Hanc ipsa sancta sedes Apostolica in arcanis cælestium mysterio-

[Margin notes: Cap.22. — Sub finem. — Luc.23.34. — In princip. — Cap.]

rum ex Apostolorum traditione retinet dicens, Hæc hostia quæsumus, Domine, mundet nostra delicta, quæ in ara crucis immolata totius mundi tulit offensam.] & item, Annue nobis, Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio, quam immolando totius mundi tribuisti relaxari delicta. &, Respice omnipotens & misericors Deus, super hanc familiam tuam, pro qua Dominus noster Iesus Christus non dubitauit manibus tradi nocentium, & crucis subire tormentum. Vnde legem credendi, vt beatus Cælestinus scribit, lex statuat supplicandi.

Hanc orthodoxæ intelligentiæ discretionem hauserunt catholici patres nostri de fontibus Saluatoris, qui dicit, *Simile est regnum cælorum homini qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire.* & post alia, *Dico vobis quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam.* Venerunt autem multi de viis vocati & sepibus, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Et quidam eorum qui venerunt, non habuit vestem nuptialem, & ligatis manibus & pedibus missus est in tenebras exteriores. ibi erit fletus & stridor dentium. Hæ nuptiæ ab ipsis mundi rudimentis paratæ sunt, hæc ad has nuptias ab exortu humani generis vocatio extitit, sicut sanctus Hieronymus in Commentario Epistolæ ad Galatas dicit, Hæres iste paruulus, qui nihil differt à seruo cùm sit dominus omnium, sed sub tutoribus est vsque ad præfinitum tempus à patre, totum humanum genus ab exortu vsque ad aduentum Christi, & vt ampliùs dicam, vsque ad mundi consummationem significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam necdum nati moriuntur: ita omnes & hi qui ante aduentum Christi nati sunt, in secundo Adam viuificantur. atque ita fit, vt & nos legi seruierimus in patribus, & illi gratia saluantur in filiis. Et quoniam, vt beatus Augustinus in libro de Bono perseuerantiæ dicit, numquid hominum naturæ duæ sunt? Absit. Si duæ naturæ essent, gratia vlla non esset. vnde constat quia natura vna, sed dispar est gratia. Et cùm vnum in generali massa perditionis sit meritum, magna diuersitas est, ab initio vsque ad consummationem sæculi, in hominibus morum & actionum. Per similitudinem de vno homine, & de vnius vineæ diuersitate, duarum lectionum distinctione, Saluator demonstrat dicens, *Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam. Cum serò autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, voca operarios & redde illis mercedem.* Vnde sanctus Gregorius, Ad erudiendam, inquit, Dominus plebem suam, quasi ad excolendam vineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere. quia & priùs per Patres, & postmodum per legis Doctores & Prophetas, ad extremum verò per Apostolos, dum plebis suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laborauit. Quamuis in quolibet modulo vel men-

Matt. 22. 2. Luc. 14. 24. Cap. VIII. Matt. 20. 1. Matt. 20, 8. Homilia XIX. in principio.

ſura, quiſquis cum fide recta bonæ actionis extitit, huius vineæ operarius fuit.] & item, *Vineam paſtinauit homo, & circumdedit ſepem, & fodit lacum, & ædificauit turrem, & miſit ad agricolas in tempore ſeruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ.* & reliqua. Vnde Beda, Bene tempus fructuum poſuit, non prouentum. Nullus enim fructus extitit populi contumacis, nullus huius vineæ prouentus, tametſi crebro ac ſollicitè quæreretur, inuentus eſt. Et ſic de primo, ſecundo, & tertio præmiſſis ſeruis, vſque ad aduentum filij, de quo dicitur, *Fortè verebuntur filium meum.* Quòd ambigere Deus dicitur, non de ignorantia venit, ſed vt libera voluntas homini reſeruetur. Et venit filius, qui venit quærere & ſaluum facere quod perierat, dicens
Matt.11.28. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* qui non venit vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Et adprehendentes coloni filium occiderunt. Quid ergo faciet
Matt.21.41. dominus vineæ agricolis illis? reſponſum eſt, *Malos malè perdet.* quoniam qui non credit iam iudicatus eſt, id eſt, iam damnatus eſt. quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei. hoc eſt autem iudicium, ſcilicet damnatio, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem. erant enim eorum mala opera. Iudicatis autem, id eſt, damnatis illis colonis peſſimis, vineam ſuam locauit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis.
Matt.21.43. quia ſicut ille apud Matthæum expoſuit, *Ideo dico vobis, auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Sic quippe Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et beatus
2.Pet.3.9. Petrus, *Non tardat*, inquit, *Dominus promiſſionem ſuam, ſed expectat propter vos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Et ſan-
Rom.8.32. ctus Paulus, *Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Et ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt.* & pro omnibus mortuus eſt, qui dedit ſemetipſum pro omnibus, &
Eſa.13.6. gratia Dei pro omnibus guſtauit mortem. quia, vt Eſaias dicit, *omnes velut oues errauimus.* Vnuſquiſque viam ſuam declinauit, & Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrûm.

Quia verò non omnes paſſionis eius myſterio ſunt redempti, licèt ipſe fuerit paſſus pro omnibus, manifeſtat iterum per Eſaiam
Eſa.53.11. dicens, *In ſcientia ſua iuſtificauit ipſe ſeruos ſuos multos.* Et item, *Ipſe*
Eſa.52.15. *peccata multorum tulit.* & item, *Iſte aſperget gentes multas.* Et in Euan-
Matt.20.28 gelio, *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam*
Rom.5.19. *ſuam redemptionem pro multis.* Et item Apoſtolus, *Per vnius obedientiam iuſti conſtituuntur multi.* & item, *Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratri-*
Rom.8.29. Hebr.2.10. *bus.* & item, *Qui multos filios in gloriam adduxerat.* & item, *Chriſtus*
Hebr.9.28. *ſemel paſſus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* & item, *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea.* Sed & Matthæus, & Marcus, & Lucas, ideo non pro omnibus, ſed pro multis & pro vobis trade-

tur corpus meum, & effundetur ſanguis meus, dicunt proteſtatum fuiſſe Dominum Saluatorem, quia licèt pro omnibus paſſus fuerit, non omnes paſſionis eius myſterio ſunt redempti: & quia non omnes ſunt redempti, pro quibus eſt paſſus, ad infidelium reſpicit partem, non ad pretij poteſtatem, cùm ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti pretium ſit totius mundi. Manifeſtum eſt etiam, quia iuxta Apoſtolum, *Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.* & vt idem dicit Apoſtolus, *Empti ſumus pretio magno.* & beatus Petrus dicit, *Non corruptibilibus auro & argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati Ieſu Chriſti.* Et tamen licèt Gotheſcalcus pertinaciſſimè deneget quòd nemo Chriſti redemptus ſanguine poſſit perire, pereunt quidam aut ad infidelitatem reuerſi, aut in iniquitate defuncti, ſicut idem beatus Petrus demonſtrat dicens, *Fuerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui inducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos Dominum negantes, ſuperducentes ſibi celerem perditionem.* Vnde Beda, De hoc tempore, inquit, & Paulus dicit, empti eſtis pretio magno, glorificate & portate Dominum in corpore veſtro. Meritò autem ſibi celerem perditionem ſuperducunt, qui redemptorem ſuum negantes, hunc rectè confitendo glorificare, & benefaciendo ſuo in corpore ferre detractant, quod omnes faciunt hæretici. Et S. Paulus in epiſtola ad Corinthios, *Itaque quicumque ederit panem hunc, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Vnde Ambroſius, Quid eſt autem reos eſſe, niſi pœnas dare mortis Domini? Occiſus eſt enim & pro his qui beneficium eius in irritum ducunt. Et item, *Peribit in tua ſcientia frater, pro quo Chriſtus mortuus eſt.* Hinc ſanctus Ambroſius, Et tu eris occaſio mortis fratris, quem Chriſtus vt redimeret, crucifigi ſe permiſit. Et Dominus dicit, *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.* &, *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia non noui vos, diſcedite à me maledicti.* Et Paulus, *Qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* quod & quamplurimis aliis teſtimoniis poteſt probari. Vnde ſi de redimendis quidam, ad infidelitatem vel perſeuerantem iniquitatem reuerſi, vitio proprio pereant, pro quibus non negatur quòd Chriſtus fuerit paſſus, cur pro eis etiam non credatur atque dicatur paſſus fuiſſe, qui ſua delectati captiuitate, aut fidem noluerunt vel nolunt recipere, aut iniquitatem noluerunt vel nolunt deſerere. præſertim cùm apertiſſimè Dominus dicat diſcipulis, *Prædicate Euangelium omni creaturæ. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit condemnabitur.* & item, *Et niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm*

Rom. 6. 3. 1. Cor. 6. 20. 1. Pet. 1. 18. 2. Pet. 2. 1. 1. Cor. 11. 17 1. Cor. 8. 11. Matt. 7. 21. Tit 1. 6. Marc. 16. 16 Matt. 5. 20.

Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.

Et quod dicit Gotescalcus, quia hoc est euacuare crucem Christi, si dicatur quia pro omnibus sit passus Christus, & non sint omnes redempti pro quibus voluit pati, non est mirum si taliter exponit euacuari crucem Christi, qui euacuare præsumpsit sacramentum ba-
2.Pet.2.1. ptismi, sententiam Apostoli Petri exponens, *eum qui emit eos Dominum negantes.* Baptismi, inquit, sacramento eos emit, non tamen pro eis crucem subiit, neque mortem pertulit, neque sanguinem fudit.
1.Cor.1.17. Qualiter verò intelligenda sit sententia Apostoli, qua dicit *non euacuetur crux Christi,* quoniam notissima est catholicorum expositio, breuitatis studio verba Augustini tantùm ex libro de Natura & Gra-
Cap.VII. tia ponimus. Euacuatur, inquit, crux Christi, si aliquo modo præter illius sacramentum, ad iustitiam vitámque æternam perueniri posse dicatur.] succinctissimè contingentes, quia sicut non euacuatur fides Christi, si omnes non crediderint, & non euacuatur baptismatis sacramentum omnibus prædicandum, si omnes credentes baptizati
Ad obiecta Gallorum Sentent.IX. non fuerint. Non enim, inquit Prosper ex Apostolo, excidit verbum Dei, neque euacuata est mundi redemptio: quia & si non cognouit mundus Deum in vasis iræ, cognouit tamen mundus Deum in vasis misericordiæ.] Ita non euacuatur passio redemptoris, si non omnes, quibus poculum humanæ salutis confectum diuina virtute & infirmitate nostra oblatum est, sumere detrectauerint, vel peruersè prauis moribus & iniqua conuersatione viuendo, in iudicium & condemnationem, & si non vt Iudas peccatoribus Iudæis, verùm sanguinem iustum Christi Dei nostri suis peccatoribus tradiderint membris. Medicina enim spiritalis est, vt dicit Ambrosius, quæ cum reuerentia degustata purificat sibi deuotum. memoria quippe redemptionis nostræ est. Vnde deuotè & cum timore accedendum ad communionem eius docet Apostolus, vt sciat mens reuerentiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est, cuius in mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficij Dei, quem nos si cum disciplina accipimus, non erimus indigni corporis & sanguinis Domini. Gratia enim videbi-
1.Cor.11.27 tur redemptori. *Quicumque verò ederit panem hunc, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* quia qui sine disciplina traditionis & conuersationis accedunt, rei sunt corporis & sanguinis, id est, pœnas dabunt mortis Domini. quoniam quidem, vt sanctus Gregorius in Homilia decima septima prophetæ Ezechielis dicit, vna est spes, vna fides est præcedentium atque sequentium populorum. Sicut illi expectata passione ac resurrectione filij Dei saluati sunt, ita nos præterita passione illius, ac permanente in sæcula resurrectione saluamur. Et sanctus Hieronymus in epistola ad Galatas, *Christus gratia Dei,* siue vt in quibusdam exemplaribus
2.Cor.5.15. legitur, *absque Deo pro omnibus mortuus est.* Si autem pro omnibus, &

pro Moyse, & pro vniuersis prophetis, è quibus nullus potuit delere chirographum vetus quod aduersum nos scriptum erat, & adfigere illud cruci. Omnes enim peccauerunt, & indigent gloria Dei. Et de his qui saluati non sunt sanctus Gregorius in Homilia nona Ezechielis dicit, Notandum quia postquam mala parentum defunctorum dixerat, mittens Prophetam ad filios dicit, *si fortè vel ipsi audiant, & fortè quiescant.* Quid est dicere, *vel ipsi*, nisi quia eorum patres, qui in culpa defuncti sunt, audire noluerunt?] Et Ambrosius in epistola ad Romanos, *Numquid sic offenderunt vt caderent? absit.* Hoc dicit quod suprà memoraui, quia non sic diffiderunt, vt nunquam possent credere, id est, non ita propter incredulitatem suam cæcati sunt, vt curari non possent, sicut diabolum legimus cecidisse.] Hæc diximus, ne etiam nunc errorem eius, qui nos errasse non verè dixit, de impiis ante passionem Christi punitis indiscussum præteriremus. Non enim scripsimus, CHRISTVS IESVS Dominus noster, sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cuius natura in illo adsumpta non fuerit, ita nullus est, fuit, vel erit homo, quem non Christus passus ad æternam salutem redemerit. Sed scripsimus, CHRISTVS IESVS Dominus noster sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cuius natura in illo adsumpta non fuerit, ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo Christus passus non fuerit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur.

Non procul à principio.

Cap. xi.

Quare autem non omnes redimantur, cùm fuerit passus Christus pro omnibus, Capitulum à nobis excerptum non tacuit, sicut qui illud legere voluerit, inuenire valebit. Sed & à tempore Dominicæ passionis, vt iterum inculcemus, constat esse certissimum, quia sicut veraciter veritas dicit, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*, ita veraciter eadem veritas dicit, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, ita & veraciter ipsa veritas dicit, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* quia secundùm Apostolum, *quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte* ipsius baptizati sumus, & *quicumque in Christo baptizati estis Christum induistis.* Ita nihilominus vera est illa sententia, quam veraciter eadem depromit veritas, *Qui manducat*, inquiens, *carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo.* & si Christus veraciter pro baptizatis & sacramentorum cælestium participantibus, vt ex scripturis & catholicorum verbis ostendimus, passus creditur, qui aut ad infidelitatem, aut ad iniquam vitam perseueranter relapsi pereunt, cur credi non debeat pro his etiam passus, qui quoniam non credunt ex liberi arbitrij descendit obduratione, non ex Dei operatione, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire? Deus enim noster, Deus saluos faciendi est. pereunt autem quicumque pereunt infidelitate voluntaria, non coacta, propria iniquitate, non Domini voluntate, qui omnes ad salutem

Ioan. 6. 54.

Marc. 16. 16

Gal. 3. 27.

Ioan. 6. 57.

Matt.11.28. inuitat dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Sed est in humilibus quod scriptum est in Euangelio, Ioan.9.39. *Qui non vident videant*, & in præsumptoribus, *& qui vident cæci fiant*, non quòd videant, sed quia videre se putant, vel potiùs videre se simulant.

Vnde tutius nobis omnibus est audire consilium, quod beatus Hieronymus in XIX. Homilia Euangelij Lucæ, idem Euangelium exponendo dicit, Tu, inquiens, si quando scripturas legeris, quære in eis sensum cum dolore quodam atque tormento, non quo scripturas errasse aut perperam quid habere arbitreris, sed quòd illæ intrinsecùs habeant veritatem sermonum atque rationum, & tu nequeas inuenire quod verum est. Hoc est, *dolentes quærebamus te.*] Sic quæsiuit & sanctus Prosper, sanctæ Apostolicæ sedis legatus, vt catholicæ matris alumnus, in his sententiis de redemptione Christi sanguinis veritatem, & inuenit veritatis intelligentiam, atque intelligentiæ discretionem. Vnde & contra Gallos dixit in obiectione VIIII. Cùm itaque rectissimè dicatur saluator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ susceptionem, & propter communem in primo homine omnium perditionem, potest tamen dici pro his tantùm crucifixus, quibus mors ipsius profuit, Ioan.11.52. dicente Euangelista, *Quia Iesus moriturus erat pro gente, non tantùm pro* Ioan.1.11. *gente, sed etiam vt filios Dei congregaret in vnum. In sua enim venit, & sui eum non receperunt. quotquot autem receperũt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Diuersa ergo ab istis sors eorum est, qui inter illos censentur, de quibus dicitur, *lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt.* vt possit secundùm hoc dici, Redemptor mundi dedit pro mundo sanguinem suum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt: & tenebræ receperunt, quibus dicit Ephes.5.8. Apostolus, *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*] & Responsione prima. contra Vincentianos, Cùm itaque propter vnam omnium naturam, & vnam omnium causam, à Domino nostro in veritate susceptam, rectè omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captiuitate sint eruti, redemptionis proprietas haud dubiè penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iam non vasa diaboli, sed membra sunt Christi. Cuius mors non ita impensa est humano generi, vt ad redemptionem eius etiam qui regenerandi non erant pertinerent: sed ita vt quod per vnum exemplum gestum est pro vniuersis, per singulare sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra, & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.] Et item contra Gallos in recapitulatione nona, Item qui dicit quòd non pro totius mundi redemptione Saluator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad infi-

delium respicit partem. cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium sit totius mundi, à quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt seruitutem reuersi. Non autem excidit verbum Dei, neque euacuata est mundi redemptio: quia etsi non cognouit mundus in vasis iræ, cognouit tamen mundus Deum in vasis misericordiæ, quæ Deus nullis eorum bonis meritis præcedentibus eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.] Hanc intelligentiam qui fideliter tenere voluerit, nec à recto sensu deuiabit, nec à catholicis doctoribus discordabit, neque sanctas scripturas sibi diuersas vel aduersas esse putabit, neque contentionibus deseruire studebit.

De cuius sancti viri scilicet Prosperi verbis, vt simpliciter & veraciter omnibus legentibus fateamur, instantia deuotionis domni & christianissimi Karoli principis coacti, qui librum illius præ manibus non habuimus, quantum ad memoriam nobis venit, & breuitas temporis & subitanea compulsio permisit, hoc Capitulum humilitas nostræ intelligentiæ delibauit. Sed qui benignè ac simplici intentione aduertere voluerit, à sensu illius nihil, à verbis verò ipsius penè nihil nos discordasse videbit. Relegat & Capitulum quod excerpsimus, & verba sancti Prosperi quæ in proximo proposuimus, & videat si est verum quod dicimus. Et ne graue cuiquam legenti sit longè superius Capitulum quod excerpsimus quærere, hîc illud dignum censuimus ponere. Istud est autem Capitulum à nobis excerptum, *Christus Iesus Dominus noster, sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cuius natura in illo adsumpta non fuerit: ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit, licèt non omnes passionis eius mysterio redimantur. Quia verò non omnes passionis eius mysterio redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretij copiositatem, sed ad infidelium & ad non credentium ea fide quæ per dilectionem operatur respicit partem. quia poculum humanæ salutis, quod confectum est infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.* Eucharistia enim est Redemptoris ac Saluatoris mundi proposita omnibus, sed fidelibus dans salutem, quæ est in eodem Domino nostro Iesu Christo, qui secundùm Apostolum est Saluator omnium hominum, maximè autem fidelium. quia non est aliud nomen datum sub cælo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Cui cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti est honor & gloria, potestas & imperium, ante omnia, & per omnia, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

CAPVT XXXV.

Sequitur ratio reddita de quinto Capitulo, quod quasi super dolorem vulnerum nostrorum adiiciens, in suggillationem nostram reprehensor noster acerrimus conspuere voluit.

ITEM in quinto Capitulo dicit hic noster acerrimus reprehensor, » Firmissimè tenendum credimus, quòd omnis multitudo fidelium » ex aqua & Spiritu sancto regenerata, ac per hoc veraciter Ecclesiæ » incorporata, & iuxta doctrinam Apostolicam in morte Christi baptizata, in eius sanguine sit à peccatis abluta. Et sequentia eodem ordine » prosequens, sicut & in illo continetur Capitulo, quod olim nobis dedistis, excepto quia, vt præmisimus, hoc vnum Apostolicum subtraxit testimonium, quod in illo habetur, *Voluntariè*, inquit, *peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia.* Quod cùr egerit magnopere non curamus, cùm hoc Capitulum, licèt indebitè nobis illud impingat, nos mordere non præualet, quia nihil exinde scripsimus, nihílque contra fidem sensimus vel sentimus. De quo etiam in prioribus libellis derogatoribus nostris respondere curauimus. In quibus quicumque illorum figmenta legerint, & apologiam nostram relegerint, scient nos hinc immeritò reprehensos, & magis compilatione liuoris, quàm ratione veritatis, de nobis eos quicumque fuerint eiusmodi aranearum telas friuolo labore texuisse. Vnde sciat quiscumque lector deuotus, à nobis, aut ex nobis, vel suspicionis indicium nullo modo processisse, cur talia contra nos vel de nobis scribi debuerint. Sed à Gothescalci pitacio, quod ad quendam monachum composuerat, hinc scriptum reperimus. quod ideo supponemus, vt quæ ille dixerit, & qualiter nos catholicè sentiamus, omnibus qui legere voluerint demonstremus. Et licèt his quibus sufficientia possunt sufficere, sufficientia curassemus in operis huius Capitulo quarto colligere: propter improbitatem tamen nos importunè perurgentium, adhuc aliqua velut ad hoc specialiùs pertinentia studemus superadicere.

Hebr. 10. 26.

Hinc veteres Prædestinatiani dixerunt, quòd ab eis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum: & quòd non prædestinati ad vitam, etiamsi fuerint in Christo per baptismum regenerati, & piè iustéque vixerint, nihil eis prosit, sed tandiu reseruentur donec ruant & pereant. nec antè eos ex hac vita quàm hoc eis contingat auferri. Et quòd Deus quibusdam filiis suis, quos regenerauit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc non det perseuerantiam, quia non sunt à massa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti. Gothescalcus autem post præposita testimonia quæ proferuntur

ex

ex ſcripturis Dominum paſſum fuiſſe pro omnibus ita dicit, Qui « verò, inquiens, propter hæc teſtimonia, vel alia his ſimilia, generaliter pro omnium tam ſcilicet electorum quàm reproborum ſalute & redemptione Dominum paſſum eſſe dicit, ipſi Deo patri contradicit, & reliqua, vſque dum ad iſta peruenit, vt diceret, Verumtamen quia electi & reprobi propter peccatum originale, & omne inſuper actuale, tamdiu detenti ſunt, detinentur, detinebuntur ſub diabolo captiui, donec redimerentur atque redimantur diuinitùs per gratiam baptiſmi, quandocumque quicumque fuimus in Trinitatis nomine baptizati, tunc ſine dubio vel electi vel reprobi communiter extitimus redempti, id eſt, de dominio dæmonicæ ditionis eruti & liberati. & quotieſcumque quicumque baptizantur, & deinceps in diem iudicij baptizabuntur, tunc à diabolica prorſus captiuitate redimuntur, atque redimentur, id eſt, eruuntur & liberantur, eruentur & liberabuntur. Hinc eſt illud Apoſtoli Petri, de magiſtris mendacibus, & ſectas perditionis introducentibus, celerémque ſibi perditionem ſuperducentibus, *Eum*, inquit, *qui emit eos Dominum negantes.* (2. Pet. 2. 1.) Baptiſmi enim ſacramento eos emit, non tamen pro eis crucem ſubiit, nec mortem pertulit, neque ſanguinem fudit. Quod autem baptiſmi perceptio redemptio nuncupetur, doctor gentium manifeſtè fatetur, *Nolite contriſtare*, inquit, *Spiritum ſanctum Dei in quo ſignati eſtis in die redemptionis.* (Ephes. 4. 30.) Et in eadem ſuperiùs ad Epheſios epiſtola, *In quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto.* (Ephes. 1. 13.) Hinc etiam ſanctus Hieronymus aſſerit, redemptionem inquiens veterum peccatorum in aquis baptiſmi reperit. ſed huiuſmodi redemptio, quæ communis eſt & electis & reprobis, non redemit niſi à peccatis præteritis. »

Hæc ita à Gotheſcalco ſunt dicta. Contra hæc dicit ſanctus Auguſtinus in epiſtola ad Bonifacium, (Epiſt. cvi.) Ita ſibi exhibeat, inquiens, Dominus Chriſtus in illa die glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, quam modò mundat lauacro aquæ in verbo. quia neque aliquid remanet in baptiſmo, quod non dimittatur, præteritorum omnium peccatorum, ſi tamen ipſe baptiſmus non fruſtra foris habeatur, ſed aut intus detur, aut ſi iam foris datur, non foris cum illo remaneatur. & quicquid ab eis, qui poſt acceptum baptiſmum hîc viuunt, humana infirmitate contrahitur quarumcumque culparum, propter ipſum lauacrum dimittitur.] Et in libro primo de Nuptiis & Concupiſcentia, (Cap. 33.) Sic enim, inquit, accipiendum eſt quod ait idem Apoſtolus, *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ſibi ipſe glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi.* (Ephes. 5. 25) Sic, inquam, hoc accipiendum eſt, vt eodem lauacro regenerationis, & verbo ſanctificationis, omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atque ſanentur,

non solùm peccata, quæ omnia nunc remittuntur in baptismo, sed etiam quæ posteriùs humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur. non vt baptisma quoties peccatur toties repetatur, sed quia ipso quod semel datur fit vt non solùm antea, verùm etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset, vel ante baptismum pœnitentia nisi baptismus sequeretur, vel postea nisi præcederet? In ipsa quoque oratione Dominica, quæ cotidiana est nostra mundatio, quo fructu, quo effectu diceretur, *dimitte nobis debita nostra*, nisi ab eis qui baptizati sunt diceretur? Itémque eleemosynarũ largitas & beneficiẽtia quantalibet cui tandem ad dimittenda sua peccata prodesset, si baptizatus non esset? Postremò regni cælorum ipsa felicitas, vbi non habebit Ecclesia maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi, vbi nihil reprehensionis, nihil simulationis erit, vbi non solùm reatus, sed nec concupiscentia erit vlla peccati, quorum erit nisi baptizatorum? Ac per hoc non solùm omnia peccata, sed omnia prorsus hominum mala Christiani lauacri sanctitate tolluntur, quo mundat Ecclesiam suam Christus, vt exhibeat eam sibi, non in isto sæculo, sed in futuro, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi. Nam qui modò eam talem esse dicunt, & tamen in illa sunt, quoniam & ipsi fatentur se habere peccata, si verum dicunt, profectò quoniam mundi non sunt à peccatis, habet in eis Ecclesia maculam. Si autem falsum dicunt, quia corde duplici loquuntur, habet in eis Ecclesia rugam. Si autem se dicunt habere ista, non ipsam, non ergo se esse membra eius, nec se ad corpus eius pertinere fateantur, vt etiam sua confessione damnentur.] Et Beda in epistola Ioannis prima, *Et sanguis Iesu Christi filij eius mundat nos ab omni peccato.* Sacramentum namque Dominicæ passionis, & præterita nobis
Cap.1. omnia in baptismo pariter peccata laxauit, & quicquid quotidiana fragilitate post baptisma commisimus, eiusdem nostri Redemptoris gratia dimittit. Maximè cùm inter opera lucis quæ facimus, humiliter cotidie nostros illi confitemur errores, cùm sanguinis illius sacramenta percipimus, cùm dimittentes debitoribus nostris nostra nobis debita dimitti precamur, cùm memores passionis illius libenter aduersa quoque toleramus.]

Deinde Gothescalcus prosequitur in præfatis suis blasphemiis,
» At illa quæ propria & specialis est solorum omnium electorum,
» quam eis tantummodò crucifixus impertiuit, pius redemptor ipso-
» rum, sicut à præteritis, ita nimirum & à præsentibus natos & na-
» scituros viuos & mortuos, videlicet omnes pariter electos redemit,
» eruit, abluítque peccatis, ipsi prorsus ipsi sunt mundus, pro quo
Ioan.6. 51. » passus est Dominus, vt ipse dixit, *Panis quem ego dedero caro mea est pro*
» *mundi vita.*] Et item alibi idem Gothescalcus scribit, Absit procul à
» me: vt vel illud solummodò velim somniare, nedum semel susurra-
» re, vt vllum eorum perpetualiter secum periturum antiquus rapere

valeat anguis, pro quibus redimendis tam pretiosus Deo patri domini Dei nostri filij sui fusus est sanguis. Amen. & item loquens ad Deum, Claret itaque satis apertè, quoniam nullus tibi perit, quisquis redemptus est per sanguinem crucis tuæ.] & sic multa ponens scripturarum & doctorum exempla, quæ mendacio manifesto ad sensus suos inflectendo sententiam suam nititur roborare, hæc hæresis à Prædestinatianis inter alia fuit inuenta. Vnde ad Faustum, (cuius opuscula inter apocrypha Apostolica sedes deputare curauit, quoniam cum aliis malesanæ doctrinæ zizaniis, etiam de vltima pœnitentia prauè disseminauit, sicut scripta eius demonstrant, quæ S. Cælestinus ad Episcopos Gallicanos scribens redarguit, vti in eius decretali scriptũ inuenitur Epistola,) quidam Paulinus ita scribit dicens, Scire ignarus exopto, vt quæ est immortalis quomodo pro mortalibus vitiis anima torqueatur, vel vtrum anima & spiritus idem sint, aut quomodo segregentur agnoscam. Nam prædictus vir Marinus ita me sub sacramenti etiam interpositione conterruit, quòd qui corporalibus vitiis occubuerit, nullam possit veniam promereri, sed in hisdem seruetur ipsa resurrectione suppliciis, nec possit expiari infernalibus tormentis quod corporalibus diu vitiis concreta contraxerat. Tamen ita miserrimus credo, quòd si semel susceptum signum diuini nominis, & infixum fronte character Domini nostri nunquam mali sibi conscius vel subdolus falsator infringet, susceptis leuiter pro expiando errore tormentis, purum aërium sensum, & simplicis animæ ignem diu consumpta producat. Nam si vniuersa hæc quæ interminatur domnus meus Marinus excipiemus peccatores, quid maius impij mereantur ignoro.] & aliquanto superiùs, Mea hæc sententia est, quòd si omnia hæc Christianus excipiet, nihil suscipere valeat Arrianus.

Demonstrat & sanctus Augustinus hanc esse Prædestinatianorum adinuentionem, resistens eis, cum alio errore, scilicet quia secundùm præscientiam quique damnarentur, etiam antequam nascerentur, & secundùm quod præsciti erant futuri, licèt antea tollerentur ex sæculo quàm manifestarentur iniusti, secundùm præscientiam tamen erant damnandi, in libro de Prædestinatione sanctorum. Quis enim, inquit, audeat negare Christianus, iustum si morte præoccupatus fuerit in refrigerio futurum? Quilibet hoc dixerit, quis homo sanæ fidei resistendum putabit? Item si dixerit, iustum si à iustitia sua recesserit, in qua diu vixit, & in ea fuerit impietate defunctus, in qua non dico vnum annum, sed vnum diem vixerit, in pœnas iniquis debitas hinc iturum, nihil sibi suam præteritam profuturam iustitiam, huic perspicuæ veritati quis fidelium contradicit? Porrò si quæratur à nobis, vtrum si tunc esset mortuus quando erat iustus, pœnas esset inuenturus an requiem, numquid requiem respondere dubitabimus? Hæc est tota causa, cur dictum est Cap. XIV.

Sap.4.11. à quocumque ſit dictum, *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius.* Dictum eſt enim ſecundùm pericula vitæ huius, non ſecundùm præſcientiam Dei, qui hoc præſciuit quod futurum erat, non quod futurum non erat. id eſt, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum ſubtraheretur incerto, non quòd peccaturus eſſet qui manſurus in tentatione non eſſet.] Contra quæ Prædeſtinatianorum dicta nefaria, hæc & alia plura præfatus ſagaciſſimus doctor dixit, & nos non multa colligere ſtuduimus: quia & ipſi his Gotheſcalci reſiſtunt peruerſitatibus, qui cum eo conſiſtunt aduerſus doctrinam catholicam in aliis, ſicut ſuprà oſtendimus, quibuſdam diuerſitatibus. Nos autem catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ documenta ſequentes, eidem Gotheſcalco, ipſiúſque prauæ doctrinæ obſiſtimus, cum fremitu cunctis malè ſentientibus pertimeſcendo, beati Leonis Apoſtolicæ ſedis Epiſcopi inſonante corde & ore ac Epiſt.IV.ad Epiſcopos Siciliæ c.3. ſtylo clamantes, Quamuis & illa quæ ad humilitatem, & illa quæ ad gloriam pertinent Chriſti, in vnam concurrant eandémque perſonam, totúmque quod in illo & virtutis diuinæ eſt & infirmitatis humanæ, ad noſtræ reparationis tendat effectum, propriè tamen in morte crucifixi, & in reſurrectione mortui, potentia baptiſmatis nouam creaturam condit ex vetere, vt in renaſcentibus & mors Chri- Rom.6.3. ſti operetur & vita, dicente beato Apoſtolo Paulo, *An ignoratis, quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in morte: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus.* & cetera, quæ latiùs magiſter gentium ad commendandum ſacramentum baptiſmatis diſputauit. vt appareret ex huius doctrinæ ſpiritu, regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis, illum diem & illud tempus electum, in quo per ſimilitudinem formámque myſterij, ea quæ geruntur in membris, his quæ in ipſo ſunt capite geſta congruere. dum in baptiſmatis regula & mors interuenit interfectione peccati, & ſepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis eleuatio reſurgentis inſtar eſt de ſepulcro.] Et item idem, Baptiſmi autem ſui in ſe condidit ſacramentum. quia in omnibus primatum tenens, ſe docuit eſſe principium, & tunc regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere ipſius profluxerunt ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis. quod demonſtrat ipſe Dominus, dicens in Euangelio ſecundùm Lu- Luc.12.50. cam, *Baptiſma autem habeo baptizari.*] Hinc Beda, Sanguinis, inquit, proprij tinctione priùs habeo perfundi, & ſic corda credentium ſpiritus igne, quo terrena omnia ſimul & animam ſuam deſpicere, immo odire queant, inflammare. Non enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. hoc eſt victoria paſſionis, de qua Marc.10.38 alibi, *Poteſtis*, inquit, *bibere calicem quem ego bibo, aut baptiſmum quem*

ego baptizor baptizari?] Et item Leo in epiſtola ad Conſtantinopolitanos, *Sacramentum*, inquit, *hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Ab ipſo ergo principio generis humani, omnibus hominibus Chriſtus eſt denuntiatus in carne venturus: in qua, ſicut dictum eſt, erunt duo in carne vna. vtique duo ſunt Deus & homo, Chriſtus & Eccleſia. quæ de ſponſi carne prodiit, quando ex latere crucifixi manante ſanguine & aqua ſacramentum redemptionis & regenerationis accepit. Ipſa eſt enim noua conditio creaturæ, quæ in baptiſmate, non indumento veræ carnis, ſed contagio damnatæ vetuſtatis exuitur, vt efficiatur homo corpus Chriſti, quia & Chriſtus corpus eſt hominis.] Epiſt.xxiiii

Hinc S. Siricius ad Himerium cap. iii. Adiectum eſt etiam, quoſdam Chriſtianos ad apoſtaſiam quod dici nefas eſt tranſeuntes, & idolorum cultu ac ſacrificiorum contaminatione profanatos. quos à Chriſti corpore & ſanguine, quo dudum redempti fuerant renaſcendo, iubemus abſcidi. Et Athanaſius in Symbolo, dicens ſe credere in Chriſtum, præmiſſis aliis, aſſumptum in cælis, ſedere in dextera patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos expectamus, in huius morte & ſanguine remiſſionem peccatorum conſecuturi.] Et ſanctus Gregorius in libro Moralium xxxiii. *Abſorbebit fluuium & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.* Qui autem ſignantur appellatione Iordanis, niſi qui iam imbuti ſunt ſacramento baptiſmatis? Quia enim redemptor noſter in hoc flumine baptizari dignatus eſt, eius nomine debent baptizati omnes exprimi, in quo ipſum contigit ſacramentum baptiſmatis inchoari. Quia verò & poſt mediatoris aduentum, quoſdam qui rectè viuere negligunt etiam fideles rapit, quoſdam qui baptiſmatis ſacramento ſignati ſunt deglutire ſe poſſe confidit. Alios namque ſub Chriſtianitatis nomine poſitos deuorat, quia in ipſo eos fidei errore ſupplantat. Alios à rectitudine fidei nequaquam deuiat, ſed ad vſum prauæ operationis inclinat.] Et poſt paululum, Valdè terribile eſt, quia multos aperto ore etiam poſt cognitionem redemptoris ſuſcipit, poſt lauacri vndam polluit, poſt ſacramenta cæleſtia ad inferni profunda rapit.] Et ſanctus Ambroſius in libro ſecundo de Sacramentis, Vide vbi baptizaris, vnde ſit baptiſma, niſi de cruce Chriſti, de morte Chriſti. Ibi eſt omne myſterium, quia pro te paſſus eſt, in ipſo redimeris, in ipſo ſaluaris.] Item in eodem, Clamat ergo Apoſtolus, ſicut audiſtis in lectione præſenti, quoniam quicumque baptizatur, in morte Ieſu baptizatur. Quid eſt in morte? vt quo modo Chriſtus mortuus eſt, ſic & tu mortem deguſtes. quomodo Chriſtus mortuus eſt peccato, & Deo viuit, ita & tu ſuperioribus inlecebris peccatorũ mortuus ſis per baptiſmatis ſacramentum, & reſurgas per gratiam Chriſti. Mors ergo eſt, ſed non in mortis corporalis veritate, ſed in ſimilitudine. Cùm enim mergeris, mortis ſuſcipis & ſepulturæ ſimili-

Cap.vi. Iob 40.18. Cap.ii. Cap.vii.

tudinem, crucis illius accipis ſacramentum, quòd in cruce Chriſtus pependit & clauis confixum eſt corpus. Tu ergo cùm crucifigeris, Chriſto adhæres, clauis Domini noſtri Ieſu Chriſti adhæres, ne te diabolus poſſit abſtrahere.] Item in libro quinto, Tunc vnus de militibus lancea latus eius aperuit, & de latere eius aqua fluxit & ſanguis, quare aqua? quare ſanguis? aqua autem vt mundaret, ſanguis vt redimeret.]

Et ſanctus Ioannes Chryſoſtomus in Homilia ad Neophytos, Vis & aliam huius ſanguinis ſcrutari virtutem? Volo vnde primum cucurrerit incipias, & de quo fonte manauit. De ipſa primùm cruce proceſſit, latus illi Dominicum initium fuit. Mortuo enim ait Ieſu, & adhuc in cruce pendente, adproximat miles, latus lancea percuſſit, & exinde aqua fluxit & ſanguis. Vnum baptiſmatis ſymbolum, aliud ſacramenti. Non ait, exiit ſanguis & aqua, ſed exiit aqua primùm & ſanguis: quia priùs baptiſmate diluimur, & poſtea myſterio dedicamur, latus miles aperuit, & templi ſancti parietem patefecit. Et ego theſaurum præclarum inueni, & fulgentes diuitias me gratulor reperire. Sic & de illo agno factum eſt, Iudæi ouem occiderunt, & ego fructum de ſacramento cognoui, de latere ſanguis & aqua exiuit. Nolo tam facilè auditor tranſeas tanta ſecreta myſterij. Præſtat enim mihi myſtica atque ſecretalis oratio. Dixi baptiſmatis ſymbolum & myſteriorum aquam illam & ſanguinem demonſtrari. Ex his enim ſancta fundata eſt Eccleſia, per lauacri regenerationem & renouationem Spiritus ſancti. Per baptiſma, inquit, & myſteria quæ ex latere videntur eſſe prolata. Ex latere igitur ſuo Chriſtus ædificauit Eccleſiam, ſicut de latere Adam eius coniux Eua prolata eſt. Nam Theſſ. 5. 30. hac de cauſa Paulus quoque teſtatur dicens, *de corpore & de oſſibus eius ſumus.* latus videlicet illud ſignificans. Nam ſicut de illo latere Deus fecit feminam procreari, ſic & de ſuo latere Chriſtus aquam nobis & ſanguinem dedit, vnde repararetur Eccleſia. Et ſicut in ſopore quieſcentis Adæ Deus lateris membra patefecit, ſic modò poſt mortem aquam nobis donauit & ſanguinem. & ſopor ille nunc mors eſt, vt diſcas mortem nulla ſoporis ſeparatione diſcerni. Videte quemadmodum ſponſam ſibi Chriſtus coniunxit, videte quo vos cibo ſatietatis enutrit. Ipſe nobis cibi ſubſtantia eſt atque nutrimentum. Nam ſicut mulier, affectionis natura cogente, genitum alere ſui lactis fœcunditate feſtinat, ſic & Chriſtus quos ipſe regenerat ſuo ſanguine ſemper nutrit.] Et in Homilia prima de Pſalmo L. Apud diuites erubeſcit fieri nutrix quæ facta eſt mater. Chriſtus autem non ita. nutritor eſt noſter. ideo & pro cibo propria carne paſcit, & pro potu ſuo nos ſanguine propinauit.] Et item in Homilia de principiis Marci. Grandis miſericordia, qui peccata non fecerat baptizatur quaſi peccator. in baptiſmo Domini omnia peccata dimittuntur. Sed quaſi præludium eſt baptiſma Saluatoris. cæterùm vera remiſſio

peccatorum in Christi sanguine est, in Trinitatis mysterio.] Et in Sermone de verbis Apostoli, *An ignoratis*, inquit, *fratres, quoniam quicumque in Christo baptizati sumus, in morte eius baptizati sumus? Consepulti ergo illi sumus per baptismum in morte.* Quid est in morte illius baptizati sumus? vt & ipsi moriamur sicut & ille. Crux enim est baptisma. Quod ergo crux Christo & sepulcrum, hoc nobis baptisma factum est. tametsi non in eisdem ipsis. Ipse namque carne & mortuus est & sepultus, nos autem peccato in vtroque. Quapropter non dixit, complantati morti, sed similitudini mortis. Mors namque & hoc & illud, sed non eisdem ipsis subiacet: sed hæc quidem carnis Christi, nostra autem peccati. quemadmodum ergo illa vera, & hæc.] Rom 6.3.

Et magnus Leo Papa in tomo catholicæ fidei ad Flauianum, Si ergo Christianam suscepit fidem, & à prædicatione Euangelij sui non auertit auditum, videat quæ natura transfixa clauis pependerit in ligno crucis, & aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat vnde sanguis & aqua fluxerit, vt Ecclesia Dei & lauacro rigaretur & poculo. Audiat beatum Petrum Apostolum prædicantem, quòd sanctificatio spiritus per aspersionem fiat sanguinis Christi: nec transitoriè legat eiusdem Apostoli verba dicentis, *Scientes quòd non corruptibilibus argento & auro redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi.* Beati quoque Ioannis Apostoli testimonio non resistat dicentis, *Et sanguis Iesu filij Dei emundat nos ab omni peccato.* & iterum, *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est filius Dei? Hic est qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus. non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. & spiritus est qui testificatur quoniam Christus est veritas. quia tres sunt qui testimonium dant, spiritus, aqua, & sanguis, & tres vnum sunt.* Spiritus vtique sanctificationis, & sanguis redemptionis, & aqua baptismatis. quæ tria vnum sunt, & indiuidua manent, nihílque eorum à suî connexione seiungitur. quia catholica Ecclesia hac fide viuit, ac proficit, vt in Christo Iesu nec sine vera diuinitate humanitas, nec sine vera credatur humanitate diuinitas.] Et in epistola ad Turibium Asturiensem Episcopum dicit, Neminem posse à conditione veteris hominis liberari, nisi per sacramentum baptismatis Christi, in quo nulla discretio renascentium, dicente Apostolo, *Quicumque enim in Christo Iesu baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vnum vos estis in Christo Iesu.*

Epist.x.c 5. 1.Pet.1.18. 1.Ioan.1.7. 1.Ioan.5.4. Cap.x. Gal.3.27.

Et sanctus Augustinus in libro sexto contra Iulianum, Si obliuiscatur homo se deliquisse, nec eius conscientia stimuletur, vbi erit reatus ille, quem transeunte peccato manere concedis donec remittatur? Non est certè in corpore, quia non est eorum accidentium, quæ accidunt corpori. Non est in animo, quia eius memo- Cap.VIII.

riam deleuit obliuio. Et tamen est. Vbi est igitur? cùm iam bene viuat homo nihil tale committens, nec dici possit eorum peccatorum eius reatum manere quæ meminit, eorum verò quæ oblitus est non manere. manet quippe eorum, donec remittantur. Vbi ergo manet, nisi in occultis legibus Dei, quæ conscriptæ sunt quodammodo in mentibus Angelorum, vt nulla sit iniquitas impunita, nisi quam sanguis mediatoris expiauerit? Cuius signo crucis consecratur vnda baptismatis, vt ea diluatur reatus tanquam in chirographo scriptus in notitia spiritalium potestatum, per quas pœna exigitur peccatorum. Huic chirographo nascuntur obnoxij omnes in carne de carne carnaliter nati, eius ab hoc debito sanguine liberandi, qui in carne quidem & de carne, non tamen carnaliter, sed spiritaliter natus est. Natus est enim de Spiritu sancto & Virgine Maria. de Spiritu scilicet sancto, ne esset in illo caro peccati: ex Virgine autem Maria, vt esset in illo similitudo carnis peccati. Ideo illi chirographo non venit obnoxius, & ab illo soluit obnoxios.] &
Rom.6.3. item in eodem libro, *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte eius baptizati sumus.* Dicendo enim *quicumque*, non vtique paruulos fecit exceptos. Quid est autem in morte Christi baptizari,
Rom.6.10. nisi peccato mori? Vnde etiam de ipso idem alio loco dicit, *Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel.* Quod vtique dictum est, propter similitudinem carnis peccati, propter quod & magnum mysterium est crucis eius, vbi & vetus homo noster simul crucifixus est, vt euacuetur corpus peccati. Si ergo in Christo paruuli baptizantur, in morte eius baptizantur. mortis eius similitudini com-
Rom.6.5. plantati peccato vtique moriuntur. *Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel. quod autem viuit, viuit Deo.* Et quid est *complantari similitudini mortis eius*, nisi quod sequitur, *Sic & vos existimate vos mortuos esse peccato, viuere autem Deo in Christo Iesu?* Numquid dicturi sumus peccato mortuum fuisse Deum, quod nullum habuit vnquam? absit. Et tamen quòd mortuus est, peccato mortuus est semel. Mors enim eius peccatum nostrum significauit, quo vtique ipsa mors accidit, cui morti mortuus est. id est, vt mortalis non esset vlteriùs, peccato dicitur mortuus. Quod ergo ipse significauit in similitudine carnis peccati, hoc per eius gratiam nos agimus in carne peccati, vt quomodo ille moriendo similitudini peccati, peccato mortuus prædicatur: ita quicumque in illo fuerit baptizatus moriatur, id est, peccato. Sed in Christo similitudo, nos veraciter eidem rei cuius illa fuerit similitudo moriamur, & quomodo illius vera carne vera mors fuit, sic fiat in veri peccati vera remissio.] Item in eodem li-
Cap.11. bro capite tertio, Consepulti ergo illi sumus per baptismum in mortem, non sine paruulis. quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte illius baptizati sumus. vt quemadmodum surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate

tate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, sic & resurrectionis erimus. Hic sunt & paruuli complantati similitudini mortis eius. hoc enim ad omnes pertinet, quicumque baptizati sumus in Christo Iesu. hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est. Quorum vetus homo, nisi quicumque baptizati sumus in Christo?] Item in libro tertio, Quòd natus es, pertinet ad Dei conditionem, & parentum fœcunditatem: contra quod autem dimicas quia renatus es, pertinet ad præuaricationem quam diaboli astutia seminauit. Vnde te Christi gratia liberauit, vt priùs hoc malo benè vtereris in coniuge, nunc illi aduerseris in te. non iam reus ex illo sicut eras natus, sed ab eodem reatu non erutus nisi quia renatus, vt possis redemptus regnare cum Christo, si tamen ista hæresis non te faciat perire cum diabolo, sed quod potiùs cupimus confitearis malum, contra quod bellum geris. vt eo non ita separato, quasi alia nunc sit, sed te omni ex parte sanato, in perpetua pace læteris.] & item in eodem, Nec cogeris res impiissimas atque absurdissimas dicere, aut baptizandos non esse paruulos, quod quidem postea estis fortasse dicturi: aut tam magnum sacramentum sic in eis esse ludibrium, vt in Saluatore baptizentur, sed non saluentur: à liberatore redimantur, sed non liberentur: ab hoc lauacro regenerationis lauentur, sed non abluantur: exorcizentur, & exsufflentur, sed à potestate tenebrarum non eruantur: sit eorum pretium sanguis qui in remissionem fusus est peccatorum, sed nullius peccati remissione purgentur.] & item, Ceterùm rogo te, quomodo potest intelligi ista redemptio, nisi à malo redimente illo qui redemit Israel ab omnibus iniquitatibus eius? Vbi enim redemptio sonat, intelligitur & pretium. & quid est hoc, nisi pretiosus sanguis agni immaculati Christi Iesu? De hoc autem pretio, quare sit fusum, quid interrogamus alium? Redemptor ipse respondeat, dicat ipse mercator, *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Pergite adhuc pergite, & sicut dicitis, in sacramento Saluatoris baptizantur sed non saluantur, redimuntur sed non liberantur, lauantur sed non abluuntur, exorcizantur & exsufflantur, sed à potestate diaboli non eruuntur: sic etiam dicite, funditur pro eis sanguis in remissionem peccatorum, sed nullius peccati remissione mundantur. Mira sunt quæ dicitis, noua sunt quæ dicitis: mira stupemus, noua cauemus, falsa conuincimus.]

Cap.xxii.
Cap.v.
Cap.iii.
Matt.26.28

Et item Beda in epistola Ioannis prima, *Qui venit per aquam & sanguinem.* Aquam videlicet lauacri, & sanguinem suæ passionis. *non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine.* non solùm baptizari propter nostram ablutionem dignatus est, vt nobis baptismi sacramentum consecraret ac traderet: verùm & sanguinem suum dedit pro nobis, cùm sua nos passione redemit, cuius sacramenti semper refectione nutriremur ad salutem.] & item, *Tres sunt qui testimonium per-* 1.Ioan.5.7.

bibent veritati, & tres, inquit, *vnum sunt.* Indiuidua namque hæc manent, nihil eorum à suî connexione seiungitur, quia nec sine vera diuinitate humanitas, nec sine vera credenda est humanitate diuinitas. Sed & in nobis hæc vnum sunt, non natura, sed eiusdem operatione mysterij. Nam sicut beatus Ambrosius ait, Spiritus mentem renouat, aqua proficit ad lauacrum, sanguis spectat ad pretium. Spiritus enim nos per adoptionem filios Dei fecit, sacri fontis vnda nos abluit, sanguis Domini nos redemit. Alterum igitur inuisibile, alterum visibile testimonium sacramento consequitur spiritali.] Et in consecratione aquæ baptismatis catholica dicit Ecclesia, Benedico te & per Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, qui te vnà cum sanguine de latere suo produxit, & discipulis suis iussit vt credentes baptizarentur in te, dicens *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*] & item, Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus tui, totámque huius aquæ substantiam regenerandi fœcundet effectu.] & post pauca, Vt omnis homo hoc sacramentum regenerationis ingressus in veræ innocentiæ nouam infantiam renascatur, per Dominum nostrum Iesum Christum.] Et hîc indiuidua sacramenta sanguinis redemptionis, & spiritus sanctificationis, & aquæ baptismatis, cunctis catholicis baptizatis credit, profitetur, & prædicat catholica sancta mater Ecclesia. Legem ergo, vt sanctus Cælestinus dicit, credendi lex statuat supplicandi. Et item Beda in tractatu Actuum Apostolorum, Nam postquam consepulti fuerimus cum Christo per baptismum in mortem, quasi rubri maris calle transito, necessarium in hac solitudine Domini habemus ducatum, qui nos ad cælestia regna perducat.] & item, *Et sicut agnus coram tondente se sine voce*, non solùm sanguine suo redemit, sed & lanis operuit.] Hinc idem in Homilia Euangelij duodecima, Quomodo autem peccata mundi tollat, quo ordine iustificet impios, Apostolus Petrus ostendit, qui ait, *Non corruptibilibus argento vel auro redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi.* Et in Apocalypsi Ioannes Apostolus, *Qui dilexit nos*, inquit, *& lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Non solùm autem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum dedit in cruce pro nobis, vel quando quisque nostrûm in mysterium sacrosanctæ passionis illius baptismi aquis ablutus est, verùm etiam quotidie tollit peccata mundi, lauátque nos à peccatis nostris in sanguine suo, cùm eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cùm panis & vini creatura in sacramentum carnis & sanguinis eius ineffabili Spiritus sanctificatione transfertur, sícque corpus & sanguis illius non infidelium manibus ad perniciem suam funditur & occiditur, sed fidelium ore suam sumitur in salutem.] Et item ipse in tractatu Actuum

Matt.28.19 · Cap.I. · Cap.VIII. · 1.Pet.1.18. · Apoc.1.5.

Apostolorum, Præcipuè congruit nos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. quia sicut Apostolus ait, *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Cap.x. Rom.6.3.

Quia verò in baptismo Christi sanguine redempti, infidelitate vel perseueranti iniquitate perire possunt, contra Gothescalcum sanctus Ambrosius in epistola ad Vercellenses ita dicit, Paulus ad Ephesios, inquit, *Fornicatio autem, & omnis immunditia, & auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* & infrà, *Hoc enim scitote, quoniam omnis impudicus, aut immundus, aut auarus, quod est idololatria, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.* De baptizatis vtique dictum liquet. ipsi enim accipiunt hereditatem qui baptizantur in morte Christi, & consepeliuntur cum ipso, vt cum ipso resurgant. ideo heredes Dei, coheredes Christi sunt. heredes Dei, quia transcribitur in eos Dei gratia, coheredes Christi, quia renouantur in vitam ipsius. heredes quoque Christi, quia datur illis per mortem ipsius tanquam testatoris hereditas. Isti igitur magis sibi debent adtendere, qui habent quod possint amittere, quàm qui non habent.] Et item in eadem, Quid igitur sibi isti volunt, qui tentant eos peruertere, quos adquisiuit Apostolus, quos redemit Christus sanguine suo? Quòd asserunt baptizatos intendere non debere virtutum disciplinis, & reliqua.] Item idem in epistola ad Corinthios, Et quia carò empti sumus, propensiùs Domino nostro seruire debemus, ne offensus à qua nos redemit morti nos reddat. Quàm enim carissimo pretio nos emit, vt sanguinem suum daret pro nobis? Et item in eadem, *Et peribit qui infirmus est in tua scientia, frater, pro quo Christus mortuus est.* id est, tua peritia illum occidit, quando à te fieri videt quod ille aliter intelligit, & tu eris occasio mortis fratris, quem Christus vt redimeret crucifigi se permisit.] Et sanctus Prosper contra Gallos, Sacramentum enim baptismatis, quo omnia prorsus peccata delentur, etiam in his verum est qui non sunt in veritate mansuri.] Et item, Sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium est totius mundi, à quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt seruitutem reuersi.] Et Beda in epistola Iudæ, Qui angelis peccantibus non pepercit, nec hominibus parcet superbientibus: sed hos quoque, cùm suum principatum non seruauerunt, illum videlicet quo per gratiam adoptionis filij Dei effecti sunt, sed dereliquerunt suum domicilium, id est, Ecclesiæ vnitatem in qua Deo renati sunt, vel certè sedes regni cælestis, quas accepturi erant si fidem seruarent, & ante iudicium grauiter, & grauiùs in iudicio vniuersali damnabit.] Et Petrus in epistola II. *Quapropter, fratres, magis satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Vnde Beda, *Multi sunt vocati, pauci autem electi.* Certa est autem vocatio cunctorum qui ad fidem veniunt. Qui verò fidei sacramentis quæ perceperunt bona quoque opera per-

Ephes.5.3. 1.Cor.8.11. 2.Pet.1.10.

ſeueranter adiungunt, iſti ſuam cum vocatione etiam electionem certam intuentibus faciunt. Sicut è contra, qui poſt vocationem ad crimina reuertuntur, cùm in his ex hac vita migrauerint, certum
2.Pet.2.1. iam omnibus quia reprobi ſunt reddunt.] Et item in eadem, *Fuerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos Dominum negan-*
Cap.II. *tes, ſuperducent ſibi celerem perditionem.* Hinc Beda, De hoc emptore
1.Cor.6.20 & Paulus ait, *Empti eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* Meritò autem ſibi celerem perditionem ſuperducunt, qui redemptorem ſuum negantes, hunc rectè confitendo glorificare & benefaciendo ſuo in corpore ferre detrectant, quod omnes faciunt
1.Pet.3.21. hæretici.] Et item in prima epiſtola Petrus, *Quod & vos nunc ſimi-*
Cap.III. *lis formæ ſaluos facit baptiſma.* Vnde Beda, Quòd ergo aqua diluuij non ſaluauit extra arcam poſitos, ſed occidit, ſine dubio præfigurabat omnem hæreticum, licèt habentem baptiſmatis ſacramentum, non aliis ſed ipſis aquis ad inferna mergendum, quibus arca ſubleuatur ad cœlum.]

Hinc plurium & quàm plurima poſſemus exempla ponere, ſed ſuperfluum duximus, quia & ipſi, vt diximus, qui conglobati contra vnanimitatem doctrinæ Eccleſiaſticæ, huic peruerſitati reſiſtunt, & plura plurimorum aggregant & accumulant teſtimonia. Et ſan-
Epiſt.97. cap.4. ctus Leo Leoni Auguſto, ſecundùm promiſſionem ſuam, non tam multorum, quàm nominatiſſimorum auctorum, nec tam multiplicia teſtimonia, quàm valida eorumdem auctorum adgregata ad ſuam, quinimmo orthodoxam, adfirmandam ſententiam miſit. Neque enim numerus teſtimoniorum, ſed auctoritas valet. Ex quibus oſtenditur, Gotheſcalcum per modicum fermentum totam Eccleſiæ maſſam quantum ex ipſo eſt corrupiſſe. Vnde piis iſta ſufficiant, quæ impiis ſicut & plura ad ſalutis ſatisfactionem ſufficere non valebunt. Nam huiuſmodi, ſicut Gotheſcalcus & ſui complices proferunt, nugatoriis adinuentionibus aurem non accommodabit, quiſquis verba Dominica deuota mentis aure perceperit, quibus orare iubet dicens, *Sic autem orabitis*, & poſt aliquanta, *Ne nos inducas in tentationem.* Quia cùm deſerentes Deum iuſtè deſerimur à Deo, in tentationem induci, id eſt, à tentatione patimur ſuperari. Contra quod iterum Do-
Matt.26.41 Matt.24.20 minus iubet, *Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.* &, *orate vt ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato*, id eſt, vt dum vacat operetur quiſque bona quæ valet, ne tunc quilibet incipiat velle bona agere, quando non licebit bona modo quolibet operari. Idcirco enim nobis Dominus horam exitus noſtri voluit eſſe incertam, vt ſemper poſſit eſſe ſuſpecta, ſempérque in aduentu iudicis ſimus parati, ante cuius faciem iudicij non poterimus abſcondi. Qui non vult inuenire quos damnet. Et ideo omnes miſericordiſſimè admonet dicens,
Marc.13.37 *Quod vobis dico omnibus dico, vigilate.* Et vos, inquiens, parati eſtote,

quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit, & si in prima vel secunda siue tertia vigilia venerit, similes estote seruis expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis, vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. *Nescitis enim qua hora Dominus vester venturus sit.* Sed hoc certum est, quoniam qui perseuerauerit vsque in finem, (in fide scilicet recta & operibus bonis, quæ est iuxta Apostolum, *fides quæ per dilectionem operatur*, & *caritas de corde puro*, vt nullius sit hæresis participatione polluta, *& conscientia bona*, vt non sit malorum confusione permixta, *& fide non ficta*, vt non sit consensu iuncta cum perfidis vel iniquis,) hic saluus erit gratia Domini nostri Iesu Christi, quem bonorum operum & spiritalium studiorum auctorem esse non dubium est. qui quorum incitat mentes, adiuuat actiones, & perseuerantiam dat perseuerantibus, atque coronandos coronat in misericordia & miserationibus, cui cum patre in vnitate Spiritus sancti est honor & gloria, in sæcula sæculorum. Amen. Luc.12,38. Gal.5.6. 1.Tim.1.5.

CAPVT XXXVI.

Apologia denotationis nostræ subsequitur, quia filius Ephrem contra nos intendens arcum, misit sagittas: sed suum fortè sentiet arcum prauum. cuique conuersus ipsius gladius non præstabit auxilium in die belli.

POST sex ista Capitula, de quibus responsum reddidimus, septimum nobis subiunctum dedistis in præfata villa Nielfa, quia indiscussi & inexaminati, scientiæque litterarum penè ignari, minúsque Apostolicæ præceptioni adpropinquantes, peccatis nostris agentibus, per ciuitates Episcopi ordinantur, qua occasione maximè vigor Ecclesiasticus deperiit. Sed in volumine, quod nuper nobis dedistis, Capitulorum istorum compositor quædam alia intermiscuit, adeo vt istud quod in illis fuerat septimum, inter ista decimum habeatur. Quod sicut intelligere potuimus, & illic & istic ideo Capitulum istud est positum, vt facilius possit legentibus persuaderi, non esse mirum si praua docemus, qui peruersè & inconsideratè, atque indebitè ad ordinem docendi accessimus. quia sicut dicit Leo, qui habuerit malum initium, difficilè bonum habebit processum, & si in fide suspecti fuerimus, quæ fundamentum est bonorum omnium, bona opera sine fundamento recto non stabunt, immo nec bona erunt. Quocirca sicut sanctus docet Gregorius, Restat vt quorum vita despicitur, & prædicatio contemnatur, & cùm pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Vnde necesse est nobis, cunctis scire volentibus demonstrare, quomodo vel qualiter, quantum ad humanos spectat obtutus, ad Ecclesiasticum

ordinē accesserimus. Et primò de Metropolitano Remorum Episcopo, deinde de ipsius diœceseos suffraganeis. & quia non nos specialiter, sed generaliter omnes Capitulum istud tangit Episcopos, eo solo excepto qui illud dictauerat, ne de nostra infamatione tantummodò videamur solliciti, ponamus ex ordine integritatem ipsius Capituli, & videant quicumque illud legerint, si tam monstruosam criminationem generaliter cunctis Episcopis, ciuitatibus, plebibus, Archiepiscopis, Principibus inlatam & impactam audierint. Textus enim huius » Capituli iste est, Et quia indiscussi & inexaminati, scientiæque lit- » terarum penè ignari, minúsque Apostolicæ præceptioni adpropin- » quantes, peccatis nostris agentibus, per ciuitates Episcopi ordinan- » tur, qua occasione maximè vigor Ecclesiasticus deperiit, placuit: » vt si quando alicuius ciuitatis Episcopus vocatione Domini de- » cesserit, à gloriosissimis Principibus supplicando postuletur, vt ca- » nonicam electionem clero & populo ipsius ciuitatis permitte- » re dignentur, atque ita aut in clero, aut in populo, aut diœce- » si certè ipsa, vel si opus sit in vicinia ipsius, probata & officio digna » persona quæratur, quæ inuenta consensu totius cleri & populi ad ho- » norem Dei ciuitati præficiatur. Sed & si à seruitio piorum Princi- » pum nostrorum aliquis clericorum venerit, vt alicui ciuitati præpo- » natur Episcopus, timore casto sollicitè examinetur, primùm cuius » vitæ sit, deinde cuius scientiæ, & vigore Ecclesiastico sub oculis » omnipotentis Dei agat Metropolitanus, in hac parte ceteris Epi- » scopis sicut Dei ministris adiutorium ferentibus, ne maculatæ vitæ, » & pompa sæculi turgidus, & Simoniaca hæresi pollutus, humili- » bus & mundis membris Christi Ecclesiæque supponatur Episcopus. » Nec præsumat inlitteratum, & cupiditate inlicita cæcatum, reddituv- » rus facti sui Deo rationem populo præficere. Si verò necessarium » isdem Metropolitanus viderit, ne tantum malum cogatur agere, vt » indebito honorem bonis tantùm debitum tradat, instruat populum, » informet Ecclesiam, potiùs adire clementiam regum, & ipse cum » Coepiscopis suis quibus valuerit modis adeat, vt Ecclesiam Dei glo- » riosi reges digno honorent ministro. Si autem turpiter cupiditate » quacumque Metropolitanus victus, aut aliquo munere deceptus, » tantum opus negligenter & ægrè fuerit executus, iudicium omnia » cernentis Dei se incurrere non dubitet: sed & sententia Ecclesia- » stica nouerit se culpandum.]

Hæc est censura Capitulorum compilatoris, quasi non suffecerit quod hinc decernant Canones. Vnde dicamus cum Boëtio, *Heu quàm præcipiti mersa profundo mens hebet!* videlicet istius Capituli compilatoris, vt nec quod dicit, nec etiam seipsam cognoscere valeat. Scriptum est enim, *Medice cura temetipsum.* &, *Ex verbis tuis te iudico.* Videat qualiter isdem ad ordinem sacrum peruenerit, & sic in semetipso gloriam tantùm habebit, & non in altero. Veritas enim

Luc. 4. 23.
Luc. 19. 22.

dicit, *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro. Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur.* Constat igitur, quoniam qui per eum in ouile ouium non intrat, id est ad regimen non est prouectus Ecclesiæ, non est pastor ouium, sed fur & latro, qui non saluabitur, sed damnabitur. Qualiter autem sit per ostium, videlicet per Christum, intrandum in ouile ouium, id est Ecclesiasticum regimen suscipiendum, idem Christus ostium ouium via, & veritas, & vita demonstrat dicens de suo spiritu, *Spiritus qui à patre procedit, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* Qui per quos idem Spiritus loquutus est, vt sanctus Leo dicit, adhuc nobiscum in suis constitutionibus viuunt, quia non est Deus mortuorum, sed viuentium. Ergo qui contra sacros canones, Spiritu Dei per organa sua conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, ad Ecclesiæ regimen prouehitur, non intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliunde, ac per hoc fur est & latro. de qualibus dicit Psalmista Domino, *Deiecisti eos dum alleuarentur.* Cùm alleuatur enim deicitur, qui honoribus proficit & moribus deficit. De quibus Dominus per Prophetam queritur dicens, *Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui.* A se namque & non ex arbitrio summi rectoris regnant, qui sua cupiditate accensi culmen regiminis rapiunt potius quàm adsequuntur. quos tamen internus iudex & prouehit & non cognoscit, quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat, & in talium prouectione non est, vt Leo dicit, populis consulere sed nocere, nec præstare regimen sed augere discrimen. Reuertatur igitur hic derogator noster ad suam conscientiam, qui contra sacras regulas ab Ecclesia in qua fuit tonsus & ordinatus discedens, ad alias Prouincias conuolauit, & canonica excommunicatione deuinctus, quia verbum Domini non est alligatum, irregulariter vsurpauit regimen, & sibi ac ordinatoribus suis, necnon & subditis adauxit discrimen, sicut Leo Papa demonstrat.

Ioan. 10. 1. 19. — Ioan. 14. 26. — Matt. 10. 20 — Psal. 72. 18. — Osee 8. 4.

Sed & notandum quia quædam de præficiendo ciuitati Episcopo decreta omiserit, aut obliuione captus, aut conscientia stimulatus. Cautum siquidem inter alia sacri canones decreuerunt, vt de alia Ecclesia petitus vel sumptus is qui fuerit ordinandus Episcopus, non sine placito vel litteris eius Episcopi cuius fuerat clericus ordinetur, concessa specialiter Carthaginensi Ecclesiæ nota necessitate licentia. Relegat denique sancta fraternitas concilia & decreta à Romanis Pontificibus celebrata & promulgata, reuoluat in Græcis regionibus decreta concilia, perscrutetur in Italicis, Gallicis, Germanicis, Belgicis Prouinciis actas synodos, & videat si de sub isto cælo huiusmodi Capitulum comprouincialis quanto magis generalis synodi obtutibus vnquam Apostolicæ sedis Pontifex dederit vel miserit, aut

quilibet Imperatorum sua sanctione Synodo congregatæ direxerit, vel si quælibet synodus ediderit, aut si quisquam Episcoporum synodo præsentare vnquam vel vsquam præsumpserit. Nos pro certo, in veritate sciat sancta fraternitas, pro nostra speciali iniuria ista non dicimus, quia à fratribus nostris, Remigio scilicet venerabili Archiepiscopo, & honorabilibus consacerdotibus nostris Prouinciæ Lugdunensiis, illud conscriptum nequaquam fuisse certissimè scimus & credimus, qui omnes illi penè nos omnes ab ipsis annis iuuenilibus cognouerunt, & scientiolam nostram ac conuersationem sicut familiares familiariter didicerunt, & ex quibus Ecclesiis atque ordinibus, & qualiter ad summum sacerdotium simus gratia diuina adsumpti, sicut de domesticis ignorare non potuerunt: qualiterque in regimine & vita & conuersatione & scientia atque doctrina degamus, illis occultare nec volumus nec valemus. In quibus sicut in spiritalibus viris maximam de nobis habemus fiduciam, quorum & vitam religiosam, & doctrinam catholicam, & ordinationem canonicam non ignoramus.

» Ait enim Capituli istius compositor, Quia indiscussi & inexami-
» nati, scientiæque litterarum penè ignari, minúsque Apostolicæ
» præceptioni adpropinquantes, peccatis nostris agentibus, per ciuita-
» tes Episcopi ordinantur. qua occasione maximè vigor Ecclesiasti-
» cus deperiit. In fronte istius Capituli docet eius compositor, non esse Episcopos, quos Episcopos appellauit dicens, Quia indiscussi & inexaminati ordinantur Episcopi. Nam & in Capitulo primo Carthaginensis Concilij scriptum est, Qui Episcopus ordinandus est antea examinetur, & reliqua. Vnde manifestum est, eum qui contra canones ordinatus esse videtur, non debere censeri Episcopum, sicut inter alios Innocentius, Cælestinus, & Leo demonstrant. Quod enim dicit quia indiscussi, ergó dubium an sint fide Catholici, vel circa fidem sint reprobi. quòd dicit inexaminati, igitur vita & conuersatione non probi: quòd dicit scientiæ litterarum penè ignari, sicut sanctus dicit Hieronymus, Ignoratio scripturarum ignoratio Dei est. & Apostolus, *qui ignorat ignorabitur.* Quomodo ergo mediatores vel interuentores pro suis ac populi peccatis apud Deum habebuntur qui ignorantur? qui licèt dicant, *Domine, in nomine tuo prophetauimus*, &, *manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti*, audient, *Discedite à me, nescio qui sitis.* Adhuc etiam addamus, Quomodo dicere poterunt, in nomine tuo prophetauimus & in plateis nostris, scilicet in latitudine nobis commissi populi, per nos docuisti, qui scientiæ lumine ignari duces sunt cæci, præcones muti? Quod subsequitur, minúsque Apostolicæ præceptioni adpropinquantes, hoc est apertè dicere, Ideóque boni meriti alieni, & ordinatione indigni. Quod dicit, per ciuitates Episcopi ordinantur, qua occasione maximè vigor Ecclesiasticus deperiit, non per ciuitates Episcopi ordinantur, sed peruasores ciuitatum,

Conc. IV.

1. Cor. 14. 38.

Matt. 7. 22.

Luc. 13. 26.

& alieni ministerij inuasores, & fures ac latrones, non dicam mercenarij exordinantur, per quos vigor Ecclesiasticus deperit, qui ad hoc debuerant præferri vt vigor Ecclesiasticus in aliquo delapsus, per ipsos potuisset restitui, & in statu manens valenter constitui. Et si sanctus Gregorius in Homilia Euangelij decima septima, se vnum faciens de his quorum præcipuè peccato dixerat agi quòd populus illius temporis interiret, de generali peccato conquestus est, non tamen sic specialia crimina, & de merito, & de inscientia, & de ordinatione inlicita, generalitatem sacerdotum redarguit: & si quosdam tacitis nominibus de hæresi Simoniaca corripuit dicens, Vobis enim sacerdotibus lugens loquor, quia nonnullos vestrûm cum præmiis facere ordinationes agnouimus. Cùm esset Pontifex primæ sedis in toto terrarum orbe, non omnes generali inuectione, interponens nonnullos, sicut iste ferula magistrali sine vlla exceptione percussit. In istius autem compositoris Capitulo videat lector, quæ plebs dominica non sit conculcata, quæ ciuitas non sit dehonorata, quis Episcopus non sit, non dicam morsus, sed annullatus, quis Princeps non reprehensus, quis Archiepiscopus non confutatus. Ait enim, Indiscussi & inexaminati, scientiæque litterarum « penè ignari, minúsque Apostolicæ præceptioni appropinquantes, « per ciuitates ordinantur Episcopi. Placuit vt si quando alicuius ci- « uitatis Episcopus vocatione Domini decesserit, à gloriosissimis Prin- « cipibus supplicando postuletur, & reliqua quæ prosequitur. ac si dicat, quia hactenus talia Principes non concesserunt. Deinde de Archiepiscopis dicit, Si aut turpiter cupiditate quacumque Metropoli- « tanus victus, aut aliquo munere deceptus, tantum opus negligen- « ter & ægrè fuerit executus, iudicium omnia cernentis Dei se incur- « rere non dubitet. sed & sententia Ecclesiastica nouerit se culpan- « dum. «

Ecce quales esse Principes denotauit, ecce quales Archiepiscopos cupiditate scilicet victos & munere deceptos descripsit, ecce quales Episcopos per ciuitates ordinatos adseruit. Legimus in canonibus, & sancto Gregorio docente didicimus, quia sacri canones Simoniacam hæresim damnant, & eos sacerdotio priuari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt, quorum cathedras Redemptor noster euertit, & sacerdotium destruit, & qui pro manus impositione munus donat vel accipit, ipse se anathema efficit. Scimus enim, quod in spiritalibus deuitare debemus, munus esse à manu, munus à lingua, munus ab obsequio. Vnde Dominus per Prophetam dicit, *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit*. Propterea considerandum, secundùm admonitionem sancti Gregorij, qualis in regimine erit qui ad hoc promouetur vt hæreticus fiat. Si tales sunt Principes, si tales Archiepiscopi, si tales per ciuitates sunt ordinati Episcopi, væ illis terris, quas tales non so- Esa. 33. 15.

lùm infructuosæ, verùm & noxiæ ficulneæ non modò occupant, certè sed opprimunt. Væ peccatricibus ciuitatibus, quibus pestes huiusmodi insident, væ miseris plebibus, quæ erroneæ & sine pastore non solùm dentibus, verùm & gutturibus luporum hiantibus sine vllo patent obstaculo, sine vllo verbi Dei lumine sedentes in tenebris, sine pane verbi Dei & sine refectione spiritali, inedia tabescentes morti propinquant, & quod est lugubrius sempiternæ. petentes panem paruuli, & non est qui frangat eis, quo abundant etiam mercenarij in domo istius tanti patris qui nos miseros descripsit Episcopos: ita vt de sola plebe illis commissa possimus, si tamen possumus dicere, *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt*, scilicet quæ ille largitur: beatus populus cuius rector sine comparatione iste est solus. Qui sicut de Iob nuntiis dicitur remansit ille solus, vt nuntiaret Ecclesiæ, quales non rectores sed subuersores sustineat. Sed audiat Dominum sibi respondentem quod dixit Heliæ alio affectu quàm iste hæc dixerit conquerenti, remansi ego solus. *Reliqui*, Dominus inquit, *mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal.* Quocirca & Dominus, gratias suæ misericordiæ sempiternæ, plures & aliter & alios per ciuitates habet ordinatos Episcopos, & aliter ordinantes Archiepiscopos, talésque Principes, qui sua concessione à diuinis regulis per contemptum deuiare non satagunt. Istorum compositor Capitulorum, primi Adam filius, sciens se peruersa scripturum, in præfatione eorumdem Capitulorum nomina Episcoporum connumerauit, volens se inter ligna paradisi ne peccator agnosceretur abscondere, & quasi opertus operimento pretiosorum lapidum, & condensis frondibus palliatus, vt gloriosior ceteris appareret in isto Capitulo se monstrauit, sicut & in illis Capitulis, quæ nomine Valentinæ Synodi prænotauit, in quibus se ex nomine quàm maximè conlaborasse descripsit.

Psal. 143. 15.

3. Reg. 18. 19.

Si autem generalem calumniam, ne nos inde perciperemus, nobis specialiter inrogare decreuit, non pro illius redargutione, sed pro eorum qui fortè nostros aditus ad ordines sacros ignorant satisfactione, quomodo se rei veritas habeat cunctis legentibus ac scire volentibus innotescere procuramus. De Metropolitano siquidem metropolis Remorum Ecclesiæ iam quæstio fuerat, sicut in gestis synodalibus qui voluerit pleniùs inuenire valebit, Residentibus in Synodo venerabilibus Episcopis in nomine Domini, Hincmaro Remensis Ecclesiæ Archiepiscopo, Wenilone Sennense Archiepiscopo, Amalrico Turonense Archiepiscopo, Theoderico Camaracense Episcopo, Hrothado Suessonicæ vrbis Episcopo, Lupo Catalaunense Episcopo, Immone Nouiomagense Episcopo, Erpuino Siluanectense Episcopo, Yrminfrido Beluacense Episcopo, Pardulo Laudunense Episcopo, Hilmerado Ambianense Episcopo, Huberto Meldense Episcopo, Aio Aurelianense Episcopo, Prudentio

Trecassinæ ciuitatis Episcopo, Herimanno Niuernense Episcopo, Iona Augustidunense Episcopo, Godelsado Cauillonense Episcopo, Dodone Andegauense Episcopo, Guntberto Ebrocense Episcopo, Hildebranno Sagense Episcopo, Erloino Constantiæ vrbis Episcopo, Baltfrido Baiocensis Ecclesiæ Episcopo, Heirardo Lexouiensis Ecclesiæ Episcopo, Ansegaudo Abrincatinæ vrbis Episcopo, Teutboldo Lingonicæ vrbis Episcopo, Breidingo Matiscentium Ecclesiæ Episcopo, Launo Æquolesinæ ciuitatis Episcopo, Ricboldo Remensium Chorepiscopo. Residentibus etiam Presbyteris & Abbatibus, Dodone Abbate Monasterij sancti Sabini, Lupo Abbate Monasterij Bethleem quod Ferrarias dicitur, Bernardo Abbate Monasterij sancti Benedicti quod appellatur Floriacus, Hodone Abbate ex Monasterio Corbeiæ, Henrico Abbate ex Monasterio Corbionis, Bauone Abbate ex Monasterio Orbacense, & quamplurimis aliis sacerdotibus & Abbatibus. & adstantibus diaconibus, adstante quoque & reliquorum graduum clero. Residente etiam in medio cœtu Episcoporum glorioso rege Karolo, qui eidem sacræ Synodo suam est dignatus exhibere præsentiam, apud Suessonis ciuitatem, in Monasterio sancti Medardi Confessoris Christi, quod situm est in suburbio ipsius ciuitatis, in Ecclesia quæ est in honore sanctæ Trinitatis sacrata, anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCLIII. anno etiam iam dicti Principis Karoli XIII. Indictione prima, VI. Kalend. Maij. Dum quædam Ecclesiastica & pernecessaria negotia in eadem Synodo ventilarentur & diffinirentur, habita est ratio de ordinatione ipsius Hincmari Metropolitani Remorum Episcopi. qui quoniam Ebo, qui eiusdem sedis Archiepiscopus fuerat, adhuc viuebat, dicebatur à quibusdam contra regulas canonicas ordinatus. Vnde ordinatores ipsius tale reddidere responsum. Theodericus enim Camaracensis Episcopus hæc quæ sequuntur libellum porrigens protulit. Leo, inquit, Papa in decretis suis ad Episcopos per Cæsariensem Mauritaniam constitutos, aut confutatum, aut certè confessum iubet subiacere sententiæ ita dicens, Adiectum etiam illud est, quòd huic temerè subordinatus esse cognoscitur, qui non debuit ordinari antequam Lupicinus in præsenti positus, aut confutatus, aut certè confessus, iustæ posset subiacere sententiæ, vt vacantem locum, quemadmodum disciplina Ecclesiastica exigit, is qui consecrabatur acciperet.] Iam de conuincendo qualiter accusari & conuinci debeat, manifestum est quia per scripturam vel testibus debeat accusari, sicut scriptum est de Episcopis & clericis in lege Theodosiana, in libro quinto sententiarum Pauli, Conuinci nemo potest in iudicio sine testibus aut scriptura.] Quia etiam leges Romanas in hoc negotio canonica probet auctoritas, scriptum est in Concilio Toletano capite vndecimo, ne sine accusatore legitimo quispiam condemnetur, Dignum est vt vita innocen-

Epist. 87. cap. 2.

Cap. V.

Conc. Tolet. VI. can. XI.

tis non maculetur pernicie accuſantium. Ideo quiſquis à quolibet criminatur, tam accuſatus quàm accuſator præſententur, atque legum & canonum ſententiæ exquirantur.]

Ecce manifeſtum eſt, quia leges diuinæ &humanæ non niſi aut apertè confeſſum aut apertè conuictum adiudicent vel condemnent, & qualiter accuſatus accuſari vel conuinci debeat deſignatum eſt. Nunc videndum de quo ordine adiudicatorum vel condemnatorum Ebo fuerit, quem manifeſtum eſt fuiſſe depoſitum. Qui poſtquam in Eccleſia ſancti Stephani apud Mediomatricum ciuitatem ambonem conſcendit, & ſe publicè denotauit coram Epiſcopis & Imperatore & clero ac populo qui adfuerunt, quoniam eundem Imperatorem Hludouuicum falsò criminatũ, & iniuſtè ab imperiali ſede depoſitum publicæ pœnitentiæ ſubdidit. De quibus & libellum manu ſua ſubſcriptum eidem Imperatori porrexit, quem qui quæſierit, in archiuo ipſius Metenſis Eccleſiæ inuenire valebit. Vnde etiam accuſatus ab ipſo Auguſto, in generali Synodo habita in palatio Theodoniſuilla, inducias petiit, & ſecundùm canonicam inſtitutionem elegit ſibi per conſenſum Synodi Epiſcopos iudices peccatorum ſuorum, quos canones electos appellant, de quibus ſcriptum eſt in concilio Africano cap. LXIII. vt ab electis iudicibus prouocari non liceat, & dedit libellum Synodo manu ſua firmatum hæc eadem continentem.
» EGO EBO indignus Epiſcopus, recognoſcens fragilitatem meam,
» & pondera peccatorum meorum, teſtes confeſſores meos Aiulfum
» videlicet Archiepiſcopum, & Badaradum Epiſcopum, nec non &
» Modoinum Epiſcopum, conſtitui mihi iudices delictorum meo-
» rum, & puram ipſis confeſſionem dedi, quærens remedium pœniten-
» di, & ſalutem animæ meæ, vt recederem ab officio & miniſterio
» Pontificali, quo me recognoſco eſſe indignum, & alienum me red-
» dens pro reatibus meis, in quibus peccaſſe ſecretò ipſis confeſſus ſum,
» eo ſcilicet modo, vt ipſi ſint teſtes alio ſuccedendi & conſecrandi ſub-
» rogandique in loco meo, qui dignè præeſſe & prodeſſe poſſit Eccle-
» ſiæ, cui hactenus indignus præfui. Et vt inde vltra nullam repetitio-
» nem aut interpellationem auctoritate canonica facere valeam, manu
» propria mea ſubſcribens firmaui. † EBO quondam Epiſcopus ſubſcripſi. Hac ſcriptura coram Synodo prolata atque confirmata, confeſſus eſt ipſe viua voce, & dedit teſtes alios exceptis iudicibus, Nothonem Archiepiſcopum, Theodoricum Epiſcopum, & Achardum Epiſcopum, & ſic ab omnibus qui in eodem Concilio fuerunt Epiſcopis accepit ſententiam, dicentibus per ordinem omnibus, Secundùm tuam confeſſionem ceſſa à miniſterio. Et ſic coram ipſo, iubente ac audiente Synodo, dictatum eſt à Iona Aurelianenſe Epiſcopo Heliæ preſbytero poſtea Carnotenſi Epiſcopo, & præſcriptæ paginæ confeſſionis eiuſdem in ipſa Synodo ſubſcriptum atque ſub-
» iunctum hoc modo, Acta eſt hæc Ebonis profeſſio, eiúſque propriæ

manus ſubſcriptione roborata, in conuentu Synodali generaliter ha- «
bito apud Theodonis villam, anno Incarnationis Domini noſtri Ieſu «
Chriſti DCCC. XXXV. anno etiam imperij glorioſi Cæſaris Hludouui- «
ci XXIII. Indictione XIII. ſub die Kalendarum IV. Nonarum Martij. «
Hi ſunt epiſcopi, qui confeſſionem manu ſua propria firmatam audierunt, in qua continebatur quòd ipſe Ebo pro quibuſdam criminibus, quæ confeſſoribus ſuis Aiulfo Archiepiſcopo, Badarado Epiſcopo, Modoino Epiſcopo, Achardo Epiſcopo, Theoderico Epiſcopo, & Nothoni Archiepiſcopo confeſſus eſt, nullatenus officium Pontificale agere deberet. Nam & ipſi teſtes, eodem Ebone poſcente & coràm adſtante, in conſpectu omnium qui adfuerunt, tam Epiſcoporum quàm & ceterorum ſacerdotum, viua voce teſtificati ſunt, quia tale peccatum eis confeſſus fuerat, pro quo dignus non erat Epiſcopale miniſterium vltrà iam agere. Sed & hoc ipſi teſtes & confeſſores ſui intulerunt, quia ſi idem peccatum ante ordinationem admiſiſſet, nullo modo Epiſcopus ordinari debuiſſet. Pro qua re ad eorum conſilium dixit ſe idem Ebo coram omnibus ad miniſterium Epiſcopale indignum, & ab eo recedere debere, & ſub pœnitentiæ modo Dominum ſibi propitium facere velle. Nam & Epiſcopi, ſecundùm confeſſionem ipſius manu ſua propria roboratam, & teſtimonium confeſſorum ſuorum, decreuerunt vt à miniſterio recederet Pontificali, & aliis orationum officiis & excubiis Domino ſeruiendo eum ſibi propitium faceret. Hæc ſunt nomina eorundem Epiſcoporum. Drogo Archiepiſcopus, Hetti Archiepiſcopus, Otgarius Archiepiſcopus, Ragnoardus Archiepiſcopus, Landrannus Archiepiſcopus, Aldricus Archiepiſcopus, Notho Archiepiſcopus, Aiulfus Archiepiſcopus, Ratoldus Epiſcopus, Ionas Epiſcopus, Frotarius Epiſcopus, Erchanradus Epiſcopus, Raganarius Epiſcopus, Wlfinus Epiſcopus, Theodericus Epiſcopus, Acardus Epiſcopus, Rothadus Epiſcopus, Batradus Epiſcopus, Modoinus Epiſcopus. Item Theodericus Epiſcopus, Walocharius Epiſcopus, Godolricus Epiſcopus, Godofridus Epiſcopus, Teutmundus Epiſcopus, Ermbertus Epiſcopus, Hubertus Epiſcopus, Erardus Epiſcopus, Albericus Epiſcopus, Freculfus Epiſcopus, Ioannes Epiſcopus, Hildemannus Epiſcopus, Hildi Epiſcopus, Chriſtianus Epiſcopus, Siſagutus Epiſcopus. Item Raganarius Epiſcopus, Criſpio Epiſcopus, Teutgaudus Epiſcopus, Bonus Epiſcopus, Fauo Epiſcopus, Ado Epiſcopus, Teutbertus Epiſcopus, Wiladus Epiſcopus, Morbertus Epiſcopus. Et hæc ſcriptura, iudicante Synodo poſt hæc omnia patrata, data eſt à Drogone, qui Synodo præſidebat vnà cum Hetti Epiſcopo Treuerenſi, Fulconi qui ſucceſſor in ſede Remenſi Ebonis fuerat deſignatus.

Hoc autem ita verum eſſe vt dicimus, etiam qui Annalem domini Hludouuici Imperatoris hiſtoriam de anno DCCC. XXXV. Domi-

nicæ incarnationis reuoluerit, manifesta lectione comperiet. Ceterum, vt præmisimus, de huiusmodi vnius subscriptione pro omnibus, sicut hîc Ionas Episcopus rogatu omnium coram omnibus & pro omnibus manu notarij Synodalis egit, qui legerit in Concilio Africano cap. LII. & cap. LX. sufficienter reperiet. Quia autem huiusmodi libellari confessione, quam sequi debet propriæ manus subscriptio, Episcopus corporis siue animæ infirmitate grauatus, vt non debeat vel non possit ad ministerium sacrum consurgere, à sede Episcopali & sacerdotio debeat remoueri, & in loco eius alius subrogari & ordinari, in Decretalibus epistolis Apostolicæ sedis Pontificum frequentissimè inuenitur, & beatus Gregorius in suis multoties designat epistolis, sicut ad Ioannem primæ Iustinianæ Archiepiscopum de Paulo, & ad Marianum Episcopum Rauennatium, & ad clerum ac plebem Ariminensium, nec non & ad Anatolium diaconum, & ad Ætherium Episcopum, atque ad Brunechildem reginam de infirmo Episcopo, & Zosimus de Proculo. In epistolis quoque Ioannis Papæ de Contumelioso Episcopo. Sed & in Gallicanis canonibus de Potamio Braccarense Archiepiscopo, & Synodo Valentina euidenter agnoscitur. Et de huiusmodi confessione Leo in decretali epistola ad vniuersos Episcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum euidenter demonstrat, sicut qui voluerit legere præualebit. Et post hæc omnia isdem Ebo quondam Episcopus libellum pœnitentiæ edidit, in quo crimina quæ confessus antea suis iudicibus ac testibus fuerat scripto exposuit, pro quibus se pœnitentiam septennem egisse conscripsit, & hunc satisfactionis libellum in Ecclesia Remensi publicè recitauit, quem hactenus diligentia Remensis scrinij inter alia gesta custodit. Et hoc modo depositus Apostolicam sedem & Papam Sergium adiit. Apud quem, sicut in gestis Pontificalibus lector quisque præualet inuenire, ista obtinuit.

Epist. I.

» Ita enim ibi ad locum scriptum est. His igitur peractis, prædictum
» postulauerunt Pontificem, vt omnes primates Romani fidelitatem
» ipsi Hludouuico regi per sacramentum promitterent. quod pruden-
» tissimus Præsul fieri nequaquam concessit, & sic orsus est illis, Quia
» si vultis domno Hlothario magno Imperatori hoc sacramentum
» vt faciant solummodò, consentio atque permitto. Nam Hludouui-
» co eius filio vt hoc peragatur, nec ego, nec nobilitas Romanorum
» consentit. Tunc demum in eadem Ecclesia sedentes pariter tam
» beatissimus Pontifex, quàm magnus rex, & omnes Archiepiscopi
» atque Episcopi, stantibus reliquis sacerdotibus, & Romanorum ac
» Francorum optimatibus, fidelitatem Hlothario magno Imperatori
» semper Augusto promiserunt. Post hæc verò, Ebo quidam & Bar-
» tholomæus Archiepiscopi, qui pro criminibus suis priuati honore
» ab Ecclesia fuerant expulsi, sanctissimo Pontifici postulabant, vt eos
» reconciliare ac pallium eis tribuere dignaretur. Quos etiam idem

Præſul, nec communionem inter clericos dignos eſſe ſuſcipere dicebat, ſed inter communem populum communicandi licentiam tantummodò haberent.

Tranſacto autem decennij tempore poſt depoſitionem ipſius Ebonis, conuenerunt Epiſcopi Remorum diœceſeos ad Synodum Beluacenſium ciuitatis, & obtinuerunt conſenſu domni Karoli regis glorioſi quendam ex diœceſi Sennenſi, & parœcia Pariſiaca, apud Archiepiſcopum & ciuitatis ipſius Epiſcopum, ceteróſque Prouinciæ eiuſdem Coepiſcopos, Hincmarum venerabilis Monaſterij ſanctorum Martyrum Dionyſij ſociorúmque eius monachum, quem cum decreto canonico cleri & plebis Remorum Eccleſiæ eidem Metropoli ordinauerunt Epiſcopum, ſicut diœceſeos Remorum Epiſcopi in præfata Synodo euidentiſſimis & regularibus ſtuduerunt oſtendere documentis. quia vt in epiſtola ad clerum & plebem conſiſtentem Neapoli ſanctus dicit Gregorius, canonicis eſt regulis conſtitutum, vt defuncto vel ſublato paſtore diu ſacerdote ciuitas priuari non debeat. Ceteri autem ipſius Remorum diœceſeos Epiſcopi, ſi de canonico habitu nutu diuino ad epiſcopalem ordinem ſumus adſumpti, de notis Eccleſiis, ſecundùm ſacris regulis modum præfixum, ſine interuentione indebiti muneris ordinati exiſtimus. & ſi de monachica inſtitutione ſumus expetiti, ſecundùm doctrinam beatorum Siricij atque Gelaſij, iuxtáque regulas ſancto Spiritu promulgatas, ad ordinem epiſcopatus cum præſentia & ordinatione Archiepiſcopi gratia diuina peruenimus. ſicuti vnà cum eodem Archiepiſcopo noſtro, cui ſecundùm quartum capitulum Nicæni Concilij firmitas eorum quæ geruntur per vnamquamque Prouinciam vt Metropolitano eſt tributa Epiſcopo, ſcriptis canonicis demonſtrare valemus. Sed & Princeps noſter, Eccleſiaſticis regulis humiliter ſubditus, iuſtis & rationabilibus ſacerdotum petitionibus deuotiſſimè annuit, & vt regulares ac regulariter ordinentur Epiſcopi, & miniſterium ſuum Deo placitè peragant, fauendo, monendo, & adiuuando agit & ipſe ſatis.

Lib. epiſt.

Quia verò ſcriptum eſt, *ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſimilis ei efficiaris*, & mox ſubſcriptum eſt, *Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur*, quod vtrumque obſeruare valebit, qui tempus, locum, perſonam, cauſámque ſecundùm rationem diſcreuerit, quiſcumque talia, ſicut catholicorum doctrina redarguentes ſuprà oſtendimus, contra rectam fidem ſcripſit, contra epiſcopalem auctoritatem tanta præſumpſit, de principali dignitate indigna ſignificauit, ponat ſe ante ſe, & ab ipſis rudimentis infantiæ vias greſſuum ſuorum cogitet, & quo itinere ad hæc quæ tenet peruenerit ſollerter inſpiciat, ſibíque ad tempus conſulat dum poteſt, ne commodè non poſſit cùm incommodè fortaſſis volens nolénſque ſategerit. Nos autem memores ſcripturæ dicentis, Prou. 16 4.

Prou.29.11 *Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt & reseruat in posterum*, quenquam ex nomine & manifesta reprehensione designare non volumus. scientes Dominum significationibus potiùs, quàm apertis inuectionibus, proditorem corripuisse, vt conscius ageret
2.Tim.2.24 pœnitentiam. Ideóque vt dicit Apostolus, *ne fortè* & huic de quo significamus *det Dominus pœnitentiam vt resipiscat, &* postea mordeat nos conscientia, secundùm Salomonis edictum quo præcipit,
Prou.25.8. *Quæ viderunt*, inquiens, *oculi tui ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis, cùm dehonestaueris amicum tuum*, nominatim denotare illum non volumus, quem secundùm dominicam iussionem secretò & cum adhibitis corriperemus, si non tantisper & tantis quæ depingitur foret causa notissima. De qua siquidem poteramus diuinas leges sic subdendo excepta fidei causa connectere. Sed superfluum est leges colligere, cùm adhuc nemo personam studet signatiùs demonstrare. Hæc de septimo isto Capitulo coacti nolentésque respondimus, non iactando nos quasi vana gloria capti, nec velut stomachantes vt bilis amaritudinem, ita rancorem animi contra quemlibet digerentes. Nec enim est cui debeamus irasci, quia sufficit nobis in hoc negotio, non solùm syncerae conscientiæ testimonium, verùm & notitia certa plurimorum fidelium. Potiùs est enim præsumptiosa loquenti compatiendum, quàm de impactione huiusmodi innoxiis irascendum. Sed zelo ac necessitate veritatis & fidei ad ista respondimus, ne fortè cùm quisquis hoc Capitulum legerit, vt de nobis dictum, ita illud in nobis putet esse completum, & sicut inordinatè ordinatos ita nos credat in synceritate fidei dubiosa & hæretica prauitate pollutos. Quapropter reprehensibilis reprehensor noster, cùm fortassis se à nobis legerit reprehensum, non reprehensione sua contra nos irascatur, & veritatem fidei pro nostro nomine aspernetur, memorans Apostolorum Principem, quia sic necessitas pro veritate Euangelij exigebat, à beato Paulo etiam coram omnibus reprehensum, & à benigno Petro reprehensoris sui epistolas in quibus reprehensum se legerat conlaudatas, probánsque seipsum si voluerit concors, qui nunc dicitur discors noster, sic in seipso gloriabitur, & non in altero, cum causa sua se metiens.

CAP.

CAPVT XXXVII.

Et quoniam nuper remota hæresis olim vt ostendimus in veteribus hæreticis est reuicta, quid de huiusmodi praué sentientibus Ecclesiastica decernat auctoritas, per duodecim Capitula præmissis subnectere procurauimus.

DE hoc autem vnde certi sumus, & quæ sine periculo licèt multis sint cognita tegere silentio non valemus, quæque pro ministerio nobis imposito his quæ præmisimus subiungere ex auctoritate Ecclesiastica cõmonemur, opportunè importunè volentibus & nolentibus ingerere procuramus. Scilicet quia de his quatuor Capitulis, sicut iam suprà ostendimus, circa temporalis vitæ terminum B. Augustini mota est hæresis, quæ reuicta atque repulsa siue compressa est auctoritate sancti Papæ Cælestini, instantia beati Prosperi, ex dictis eiusdem beati Augustini, & cæterorum catholicorum magistrorum doctrina, quid à sede Apostolica virísque Apostolicis decretum sit de hæresi semel reuicta ac conculcata, de his etiam qui eam resuscitare vel in ea permanere delegerint, præmissis capitulatim subnectere necessarium dignúmque censuimus.

I. Quòd damnata semel hæresi contra eam non sit postea disputandum, Gelasius in Tomo reddendæ rationis Acacium à sede Apostolica competenter fuisse damnatum. Dilectissimis fratribus vniuersis Episcopis per Dardaniam constitutis Gelasius. & ad locum, Stultitiam, inquit, respuentes inanium querelarum, percurrere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter, quoniam patres nostri, catholici videlicet doctíque Pontifices, in vnaquaque hæresi quolibet tempore suscitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apostolica, secundùm scripturarum tramitem prædicationémque maiorum facta semel congregatione sanxerunt, inconuulsum voluerunt deinceps firmúmque constare, nec in eadem causa denuo quæ præfixa fuerant retractari qualibet recenti præsumptione permiserunt. Sapientissimè peruidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furoribus recidiuis omnis integra diffinitio turbaretur. Nam si limitibus iam præfixis positarum semel synodalium regularum, non cessant elisæ pestes resumptis certaminibus contra fundamentum sese veritatis attollere, & simplicia quæque corda percutere, quid fieret si subinde fas esset perfidis inire concilium? cùm quælibet illa manifesta sit veritas, nunquam desit quod perniciosa promat falsitas, & si ratione vel auctoritate deficiens, sola tamen intentione non cedens. Quæ maio-

Gelasij epist. xi. in principio.

res nostri diuina inspiratione cernentes necessariò præcauerunt, vt contra vnamquamque hæresim quod acta semel Synodus pro fide, pro communione & veritate catholica atque Apostolica promulgasset, non sinerent nouis posthæc retractationibus mutilari, ne prauis occasio præberetur quæ medicinaliter fuerant statuta pulsandi.]

Epist.84. Hinc magnus Leo Papa in epistola per Philoxenum agentem in rebus Leoni Augusto directa, Prænoscat igitur, inquiens, pietas tua, venerabilis Imperator, hos quos spondeo dirigendos, non ad confligendum cum hostibus fidei, nec ad certandum contra illos, à sede Apostolica profecturos, quia de rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonem sicut Deo placuit diffinitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam dubia vel infirma sint, quæ tanta per sanctum Spiritum fixit auctoritas. Instructioni autem paruulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam cibo desiderant solidiore satiari, ministerij nostri præsidium non negamus, & sicut simpliciores non spernimus, ita à rebellibus hæreticis abstinemus, memores præcepti Do-

Matt.7. minici dicentis, *Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos.* Nimis quippe indignum, nimísque iniustum est, eos ad libertatem disceptationis admitti, quos significat Spiritus sanctus per prophetam dicens, *Filij alieni mentiti sunt mihi.* Qui etiamsi Euangelio non resisterent, de illis tamen se esse monstrarent, de qui-

Tit.1. Epist.45. bus scriptum est, *Deum se profitentur scire, factis autem negant.*] Item idem in epistola ad Marcianum Augustum, Per ipsum Dominum nostrum Iesum Christum, qui regni vestri est auctor & rector, obtestor & obsecro clementiam vestram, vt in præsenti Synodo fidem, quam beati Patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicarunt, non patiamini quasi dubiam retractari, & quæ olim maiorum sunt auctoritate damnata, rediuiuis nunc non permittatis conatibus ex-

Epist.84. citari.] Item in epistola ad Leonem Augustum, Hæc autem Dei munera ita demum nobis diuinitùs conferentur, si de his quæ sunt præstita non inueniamur ingrati, & tanquam nulla sint quæ adepti sumus, contraria potius expetamus. Nam quæ patefacta sunt quærere, quæ perfecta sunt retractare, & quæ sunt diffinita conuellere, quid aliud est quàm de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortiferæ cupiditatis ex-

Ep.XLIX. tendere?] Item in epistola ad Synodum Chalcedonensem, Vnde fratres carissimi, reiecta penitùs audacia disputandi contra fidem diuinitùs inspiratam, vana errantium infidelitas conquiescat, nec liceat defendi, quod non licet credi.] Vnde & pluraliter decreta inueniuntur.

II. Quòd semel auctore hæreseos condemnato, omnes in eandem hæresim recidentes habeantur damnati. Item Gelasius in To-

In epist XI. ad Dardanos, in principio. mo reddendæ rationis Acacium à sede Apostolica competenter fuisse damnatum, Sed auctore cuiuslibet insaniæ ac pariter errore damnato, sufficere iudicarunt, vt quisque aliquando huius erroris

communicator existeret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus, quoniam manifestè quilibet vel professione sua vel communione posset agnosci. Et vt breuitatis causa priora taceamus, quæ diligens inquisitor facilè poterit vestigare, Sabellium damnauit Synodus, nec fuit necesse, vt eius sectatores postea damnarentur, singulas viritim synodos celebrari: sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctos, qui vel prauitatis illius vel communionis extitere participes, vniuersalis Ecclesia duxit esse refutandos. Sic propter blasphemias Arrij forma fidei communioníſque catholicæ, Nicæno prolata conuentu, Arrianos omnes, vel quisquis in hanc pestem siue consensu siue communione deciderit, sine contradictione conclusit. Sic Eunomium, Macedonium, Nestorium Synodus semel gesta condemnans, vlteriùs ad noua Concilia venire non siuit: sed vniuersos quocumque modo in has blasphemias recidentes tradito sibi limite synodali refutauit Ecclesia. nec vnquam rectè sensisse manifestum est, qualibet necessitate cogente, nouis ausibus quæ fuerant salubriter constituta temerasse.] Non autem nos latet, in tempestate persecutionis Arrianæ plurimos Pontifices, de exiliis pace reddita respirantes, per certas Prouincias congregatis secum fratribus Ecclesias composuisse turbatas: non tamen vt illius Synodi Nicænæ quicquid de fide & communione catholica diffiniuerat immutarent, nec noua quemquam pro lapsu damnatione percellerent: sed illius tenore decreti nisi resipuisset iudicare damnatum. essétque consequens, vt nisi corrigeret damnationi proculdubio subiaceret.] Et in eodem post aliquanta, Quoniam idem ipse error, qui semel est cum suo auctore damnatus, in participe quolibet prauæ communionis effecto exsecrationem suî gestat & pœnam.] Et item in epistola ad Euphemium Constantinopolitanum Episcopum, Adhuc quæritis, inquit, quando fuerit damnatus Acacius, quasi reuera etiamsi eum nullus antè damnasset, non habuerit ab orthodoxæ & Apostolicæ communionis, cuius præuaricator extitit & desertor, participatione secludi, sicut etiam quilibet, qui fuerit antè catholicus, cuicumque hæresi communicans, meritò iudicatur à nostra societate remouendus, aut in tali sorte defunctus, inter catholicorum nomina nullatenus computari.] Item idem in Commonitorio eiusdem dato Fausto Magistro, & Irenæo fungentibus Legationis officio Constantinopolim, ad locum. Euphemium verò, inquit, miror si ignorantiam suam ipse non perspicit, qui dicit Acacium ab vno non potuisse damnari. Itáne non perspicit, secundùm formam Synodi Chalcedonensis Acacium fuisse damnatum? Nec nouit eam, aut se nosse dissimulat, in qua vtique per numerosam sententiam sacerdotum erroris huius auctores constat fuisse damnatos, sicut in vnaquaque hæresi à principio Christianæ religionis, & factum fuisse, & fieri manifesta rerum ratione monstratur?] Et Leo in epistola ad

Epist. 12.

Ante epist. 12.

Epist. 81. in principio. Leonem Augustum, Nam cùm sancto & spiritali studio vniuersam pacem Ecclesiæ muniatis, nihilque sit conuenientius fidei defendendæ, quàm his quæ per omnia instruente Spiritu sancto inreprehensibiliter definita sunt inhærere, ipsi videbimur bene statuta conuellere, & auctoritates quas Ecclesia vniuersalis amplexa est ad arbitrium hæreticæ petitionis infringere, atque ita nullum considendis Ecclesiis modum ponere, sed data licentia debellandi dilatare magis quàm sopire certamina.

III. De complicibus communicatoris hæreseos item idem, in Tomo reddendæ rationis Acacium à sede Apostolica competenter fuisse damnatum, ad vniuersos Episcopos per Dardaniam constitutos. Quia eorum, scilicet hæreticorum, successoribus communicare delegerant, ideo cum sede Apostolica minimè congruebant. Epist. 11. sub finem. quia in sortem reciderant præuaricatoris Acacij, & illius se sine dubio peruidebant sententia consequenter adstringi, ob hoc eum videri nolebant esse damnatum, quia se cognoscebant in eadem præuaricatione damnatos, in qua hodiéque manentes consistunt. Sed sicut hi simili conditione constricti complicem suum non possunt iudicare non iure damnatum, neque rei reum possunt competenter absoluere: sic illo iustè præuaricatore damnato, isti quoque pari iacent damnatione prostrati, neque nisi resipiscentes inde poterunt prorsus absolui, quia sicut per vnum scribentem eorum omnium vulgata transgressio est qui in eandem perfidiæ reciderant actionem, sic in vno eodémque, qui pro omnibus scripserat, vel scribendo omnium prodiderat voluntates, transgressio est punita cunctorum.] Et item Epist. x. post mediū idem, in epistola ad Anastasium Imperatorem. Proinde, inquit, sicut non potest peruersitatis communicatore suscepto, non pariter peruersitas approbari, sic non potest refutari peruersitas, complice sectatore peruersitatis admisso. Legibus certè vestris criminum conscios sectatorésque latrocinantium par iudiciorum pœna constringit: nec expers facinoris æstimatur, qui licèt ipse non fecerit, facientes tamen in familiaritatem fœdúsque receperit. Proinde sanctum Chalcedonense Concilium, quod pro fidei catholicæ atque Apostolicæ veritatis communione celebratum, damnauit Eutychetem detestandi furoris auctorem, non satis habuit nisi vt pariter eius quoque consortem Dioscorum ceterósque percelleret. Hoc igitur modo, sicut in vnaquaque hæresi vel factum semper, vel fieri non habetur ambiguum, successores eorum, Timotheum, Petrum, atque alterum Antiochenum Petrum, non viritim propter singulos quosque rursus facto Concilio, sed synodi semel acta regula consequenter elisit. Quemadmodum ergo non euidenter apparet, etiam cunctos simili tenore cōstringi, qui eorum communicatores & complices extiterunt, atque omnes omnino à catholica atque Apostolica meritò communione discerni?]

Post epist. VIII. non longè à principio. Item idem in Tomo de anathematis vinculo à Papa Felice innexo A-

cacio. Sicut enim, inquiens, in quantum est ipse error, nunquam error esse desistit, sic à sententia nunquam præfixa resoluetur, quia error qui agnoscitur esse damnatus, eadem quamdiu manet error probatur adstrictus. Itaque qui in eo errore sunt, sententia erroris obstricti sunt, & quamdiu in eo manent nullatenus absoluti sunt, sicut nec ipse in quo sunt error absoluitur. Error enim ipse nunquam veniam promeretur, sed qui eo veraciter caruerit, atque ab eius participatione discedit. Quamdiu ergo in eis est error, damnationem suam tenet, nunquámque resoluitur, quia error semper pœnam meretur. Participes verò eius, aut semper sunt & eius pœnæ participes, si in eodem perstare non desinant, aut si ab eodem recesserint, quàm alieni facti sunt ab errore, & ab eius participatione discreti, tam & à pœna eius erunt consequenter alieni. Cùm erranti pœna præfigitur, quamdiu manet errans, eadem pœna constringitur, quia errans esse non potest sine pœna errati. Hæc eadem pœna perpetua est, nunquámque soluenda quamdiu errans esse perstiterit. Qui si errans esse desierit, pœna quæ erranti est præfixa perpetua, non erranti, id est alteri effecto quàm cui præfixa est, non solùm non potest esse perpetua, sed nec esse iam pœna. Non est enim ipse cui præfixa est.] Item Leo in epistola ad Pulcheriam Augustam de Eutyche, Qui cùm, inquit, videret insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, reuocare se à sua opinione debuerat, nec ita Ecclesiæ Præsules commouere, vt damnationis sententiam mereretur excipere. quam vtique si in suo sensu voluerit permanere nullus poterit relaxare.] & item in eadem, Sedis enim Apostolicæ moderatio hanc temperantiam seruat, vt seueriùs agat cum obduratis, & veniam cupiat præstare correctis.] Ep.xviii.

IV. Quòd, si Episcopi hæresi olim damnatæ consenserint, vel hæresis communicatori communicauerint, cum eis à catholicis Synodus celebrari non debeat, idem Gelasius in præfato Tomo ad vniuersos Episcopos per Dardaniam constitutos, Ponamus tamen, inquit, etiam si nulla Synodus præcessisset, cuius Apostolica sedes rectè fieret executrix, cum quibus erat de Acacio Synodus ineunda? Numquid cum his qui iam participes tenebantur Acacio, & per Orientem totum catholicis sacerdotibus violenter exclusis, & per exilia diuersa relegatis, socij euidenter existebant, communionis externæ, priùs se ad hæc consortia transferentes, quàm sedis Apostolicæ scita consulerent? Cum quibus ergo erat Synodus ineunda? Catholici Pontifices erant vndique iam depulsi, solíque remanserant socij perfidorum, cum quibus iam nec licebat habere conuentum, dicente Psalmo, *Non sedi in concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.* Nec Ecclesiastici moris est, cum his qui pollutam habent communionem permixtámque cum perfidis miscere Concilium. Rectè igitur per Chalcedonensis Synodi formam, hu- Epist.xi. post.mediū Psal.i.

iusmodi præuaricatio repulsa est, priusquam ad Concilium quod nec opus erat post primam Synodum, nec cum talibus haberi licebat.

V. Et quia hæc hæresis ab Apostolica sede, beati Papæ Cælestini auctoritate, instantia sancti Prosperi, sacrarum scripturarum & orthodoxorum magistrorum documento olim deuicta, & moderno tempore, leuissimorum & penè nullius momenti vel scientiæ non dicam auctoritatis virorum est remota, quid de remouentibus & quasi frigidos cineres in suos oculos resufflantibus agi conueniat, idem sanctus Gelasius in præfato Commonitorio legatis Apostolicæ sedis Constantinopolim destinatis tradito ita dicit, Secundùm formam, inquiens, Synodi Chalcedonensis Acacium constat fuisse damnatum, sicut in vnaquaque hæresi, à principio Christianæ Religionis, & factum fuisse, & fieri manifesta ratione monstratur, decessorémque meum executorem fuisse veteris constituti, non nouæ constitutionis auctorem. Quod non solùm Præsuli Apostolico facere licet, sed & cuicumque Pontifici, quo scilicet quemlibet secundùm regulam hæreseos ipsius antè damnatæ à catholica communione discernat. Acacius quippe non fuit noui vel proprij inuentor erroris, vt in eum noua scita prodirent, sed alieno facinori sua communione se miscuit. Itaque necesse est vt in illam recideret iusta lance sententiam, quam cum suis successoribus per conuenientiam synodalem susceperat auctor erroris.] Hinc & sanctus Leo vniuersis Episcopis per diuersas Prouincias constitutis inculcat, dicens ad locum, Aliter enim, inquit, nobis commissos regere non possumus, nisi hos qui sunt perditores & perditi zelo fidei Dominicæ persequamur, & à sanis mentibus, ne pestis hæc latiùs diuulgetur, seueritate qua possumus abscidamus. Vnde hortor dilectionem vestram, obtestor & moneo, vt qua debetis & potestis sollicitudine vigiletis ad inuestigandos eos, necubi occultandi se reperiant facultatem. Vt enim habebit à Deo ingens remunerationis præmium, qui diligentiùs quod ad salutem commissæ sibi plebis proficiat fuerit executus, ita ante tribunal Domini de reatu negligentiæ se non poterit excusare, quicumque plebem suam contra sacrilegæ persuasionis auctores noluerit custodire.] Hinc sanctus Ambrosius in tractatu epistolæ ad Galatas, Tam, inquit, firmum & verum Euangelium quod eis prædicauerat asserit, vt etiam se ipsos, id est Apostolos, si immutati fortè aliter prædicarent, non audiri doceret. quorum vtique fama, quòd essent Apostoli Christi, peragrauerat omnem locum. Aut si fortè diabolus, Angelum Dei se fingens vt facilè possit audiri, de cælis appareret contra hæc prædicans, sciretur esse contrarium, & abominatio haberetur. Si ergo Apostolos Christi, quorum tam præclara opinio in signis & prodigiis erat faciendis, & Angelum de cælo, quem possit spiritalis ratio commen-

Ante epist. IX.

Epist II. Episcopis Italiæ.

Cap. I.

dare, aliter docentes quàm ab Apostolo Paulo docti erant anathematizari præcepit, quanto magis quos nullum testimonium ad seducendum potest commendare?] Item in epistola Cælestini ad Nestorium, Si quasi nota contemnis, intellige te inexcusabilem fore, cùm à te commissi tibi talenti quæsierit ille rationem, qui per nos de hoc sancto fœnore suum lucrum semper expectat. Aspice quæ pœna illum maneat qui abscondit acceptum, qui integrum certè restituit quod accepit. Vnde euidenter aduerte, quod sit & quale periculum nec hoc quod acceperis reddidisse. An tu Domino dicturus es, Quos dedisti mihi custodiui? Cùm sic scindi in partes audiamus eius Ecclesiam, qua conscientia viuis penè ab omnibus in hac ciuitate desertus? optaueram eos tunc fuisse tam cautos, quàm nunc sunt cùm sibi desiderant subueniri.] & item, Itaque quamuis etiam frater Cyrillus secundis te epistolis suis asserat esse conuentum, intelligas volo, post primam & secundam illius & hanc correptionem nostram, quam constat esse iam tertiam, ab vniuersitate collegij & conuentu Christianorum te prorsus esse seiunctum, nisi mox quæ malè dicta sunt corrigantur, nisi in eam viam redeas quam se Christus esse testatur. Malè in hunc arma desperatione mouisti, qui te super familiam suam velut fidelem prudentémque seruum permiserat antè constitui. Periit tibi huius vice officij beatitudo promissa, qui non solùm non das cibum in tempore, verùm etiam veneno inficis quos ille suo sanguine & sua morte quæsiuit.] Et item in epistola ad Constantinopolitanos, Audiat Ezechielem, & quid sibi immineat recognoscat. *Extendam*, inquit, *manum meam super prophetas, qui vident mendacia, & loquuntur vana. non in populi mei erunt disciplina, neque in scriptura domus Israel scribentur, & in terram Israel non intrabunt, quia populum meum seduxerunt.*] & item, Semper enim abscidendi sunt huiusmodi, qui conturbantes animum populi Christiani, & pro arbitrio suo Euangelia euertentes, Deo fructificare non possunt. & colenda est vinea quæ ius possessoris agnoscat.] & item, Hi omnes in nostra communione & fuerunt & hucusque perdurant. quia neminem vel deicere vel remouere poterat, qui prædicans talia titubabat.] & item, Est talis frequenter pietas, ex qua nascitur impietas, cùm vincente carnis affectu caritati illi quæ Deus est caritas præponatur corporalis.]

[Cælestini epist. v.] [Post pauca.] [Epist. iv. Cælestini.] [Ezech. 13. 9] [Post alia.] [Sub finem.]

Hinc & sanctus Ambrosius in Psalmo CXVIII. dicit, Est ergo iusta misericordia, sed est etiam iniusta misericordia. Denique in lege scriptum est de quodam, *Non misereberis illius*. & in libris Regnorum legitur, quia Saul propterea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat sententia diuina seruari. Vt si quis latronis filiis deprecantibus motus, & lacrymis coniugis eius inflexus, absoluendum putet, cui adhuc latrocinandi adspiret affectus, nonne innocentes tradet exitio, qui liberat multorum exitia

[Oct. VIII.] [Deut. 19.] [1. Reg. 15.]

cogitantem? Certè si gladium reprimit, vincla dissoluit, laxat exilium, cur latrocinandi qua potest clementiore via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde inter duos, hoc est accusatorem & reum, pari periculo de capite decernentes, alterum si non probasset, alterum si esset ab accusatore conuictus, non id quod iustitiæ est iudex sequatur, sed dum miseretur rei, damnet probantem, aut dum accusatori fauet qui probare non possit, addicat innoxium. Non potest igitur hæc dici iusta misericordia. In ipsa Ecclesia, vbi maximè misereri decet, teneri quàm maximè debet forma iustitiæ, ne quis à consortio communionis abstentus, breui lacrymula atque ad tempus parata, vel etiam vberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, facilitati sacerdotis extorqueat. Nonne cùm vni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium prouocari? Facilitas enim veniæ incentiuum tribuit delinquendi. Hoc eo dictum est, vt sciamus, secundùm verbum Dei, secundùm rationem, dispensandam esse misericordiam debitoribus. Medicus ipse, si serpentis interiùs inueniat vulneris cicatricem, cùm debeat resecare vlceris vitium ne latiùs serpat, tamen à secandi vrendíque proposito lacrymis inflexus ægroti, medicamentis tegat quod ferro aperiendum fuit, nonne ista inutilis misericordia est, si propter breuem incisionis vel exustionis dolorem corpus omne tabescat, vitæ vsus intereat? Rectè igitur & sacerdos vulnus graue, ne latiùs serpat, à toto corpore Ecclesiæ quasi bonus medicus debet abscidere, & prodere virus criminis quod latet, non fouere, ne dum vnum excludendum non putat, plures faciat dignos quos excludat ab Ecclesia. Iure ergo Apostolus diuino
Rom.11. nos hortatur exemplo dicens, *Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei.* in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem si permanseris in bonitate. Ostendens Iudæorum populum iure esse à corpore Ecclesiæ separatum, ne perfidiæ virus contaminaret Ecclesiam: populum autem gentium bonitate Domini receptum, & obedientiæ munere gloriari. Iure igitur huic diuina bonitas suffragatur, qui in diuina bonitate permaneat: si verò & ipse descíscat, pro criminis sui qualitate damnabitur. Qua gratia Deus & lux & ignis esse describitur, vt in tenebris ambulanti luceat quasi lumen, ne diutiùs possit errare qui quærit luminis claritatem. Ei autem qui multa fuerit operatus, quæ manere non debeant sed ardere, ignis est Dominus, vt operis nostri fœnum stipulámque consumat, atque vtili nos faciat saluos detrimento.]

Quia etiam sacris canonibus cautum esse dinoscitur, docente Toletano Concilio, vt in rebus necessariis legum & canonum exquirantur sententiæ, ponendum est quid in XVI. libro Theodosiano sub Titulo De fide catholica Imperatores Gratianus, Valentinianus & Theodosius Augusti edicto ad populum vrbis Constantinopoleos decre-

decreuerunt dicentes ad locum. Hanc legem ſequentes Chriſtianorum catholicorum nomen iubemus amplecti, reliquos verò dementes veſanóſque iudicantes, hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, nec conciliabula eorum Eccleſiarum nomen accipere, diuina primùm vindicta, pòſt etiam motus noſtri, quem ex cæleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectendos.] Item in eodem libro, ſub titulo De his qui ſuper religione contendunt, Imperatores Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Auguſti Tatiano Præfecto prætorij. Nulli egreſſus ad publicum diſceptandi de religione, vel tractandi, vel conſilij aliquid deferendi pateſcat occaſio. Et ſi quis poſthac auſu graui atque damnabili contra huiuſmodi legem veniendum eſſe crediderit, vel inſiſtere motu peſtiferæ perſeuerationis audebit, competenti pœna & digno ſupplicio coërceatur.] Item in eodem libro ſub Titulo de hæreticis, Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius Auguſti Eutropio Præfecto prætorij. Nullus hæreticis myſteriorum locus, nulla ad exercendam animi obſtinatioris dementiam pateat occaſio. Sciant omnes, etiamſi quid ſpeciali quolibet reſcripto per fraudem elicito ab huiuſmodi hominum genere impetratum eſt, non valere. Arceantur cunctorum hæreticorum ab inlicitis congregationibus turbæ.] Item in libro & titulo quo ſuprà, Circa hos autem maximè exercenda commotio eſt, qui prauis ſuaſionibus à venerabilis Papæ ſeſe communione ſuſpendunt, quorum ſchiſmate plebs etiam reliqua vitiatur. His conuentione præmiſſa viginti dierum condonamus inducias, intra quos niſi ad communionis redierint vnitatem, expulſi vſque ad centeſimum lapidem ſolitudine quam eligunt macerentur.] Et item in reſcripto Chalcedonenſis Synodi dato Palladio Præfecto prætorij, Si qui, inquit, huius de cetero ſacrilegij ſectatores quibuſcumque locis potuerint reperiri, aut de prauitate damnata aliquem rurſus proferre ſermonem, à quocumque correpti ad competentem iudicem pertrahantur. quos ſiue clericus fuerit, ſiue laicus, deferendi habeat poteſtatem, & ſine præſcriptione aliqua perurgendi. Hos ergo repertos à quibuſcumque iubemus corripi, deductóſque ad audientiam publicam promiſcuè ab omnibus accuſari. ita vt probationem conuicti criminis ſtylus publicus inſequatur, ipſis inexorati exilij deportatione damnatis.] Et item in libro decimo ſexto Theodoſianæ legis capite quarto, Priuilegia quæ contemplatione religionis indulta ſunt, catholicæ tantùm legis obſeruatoribus prodeſſe oportet. Hæreticos autem atque ſchiſmaticos, non ſolùm ab his priuilegiis alienos eſſe volumus, ſed etiam diuerſis muneribus conſtringi & ſubici.] Et item de hæreticis omnibus, quorum & errorem execramur & nomen, hoc eſt de Eunomianis, Arrianis, Macedonianis, ceteríſque omnibus quorum ſectas piiſſimæ ſanctioni tædet inſerere, quibus cunctis diuerſa ſunt nomina ſed vna perfidia, illa præcipimus de-

Cod. Theo. de fide catholica l. 1.

Tit. iv. leg. 2.

Tit v. leg. 6

Tit. eodem lege 62.

Tit. v. lege 1.

Tit. v. lege 60.

bere ſeruari, quæ diui auus & pater noſtræ clementiæ conſtituerunt, ſcituris vniuerſis quòd ſi in eodem furore permanſerint, interminatæ pœnæ erunt obnoxij.] Item in Imperiali epiſtola ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum, Recenti quoque ſanctione decreuimus, vt ſi quis eos in quacumque prouinciarum parte latitare non neſciens, aut propellere aut prodere diſtuliſſet, præſcriptæ pœnæ velut particeps ſubiaceret. Præcipuè tamen quorumdam Epiſcoporum pertinaciam corrigendam, qui prauas eorum diſputationes vel tacito conſenſu adſtruunt, vel publica oppugnatione non deſtruunt. Religio itaque tua competentibus ſcriptis vniuerſos faciat admoneri, ſcituros diffinitione ſanctimonij tui hanc ſibi diffinitionem eſſe ſcriptam, vt quicumque damnationi ſuprà memoratorum quo pateat mens pura ſubſcribere impia obſtinatione neglexerint, epiſcopatus amiſſione multati, interdicta in perpetuum expulſi ciuitatibus communione priuentur.] Et ſancta Synodus Chalcedonenſis, His igitur, inquit, à nobis vndique cum omni deliberatione ac diligentia pariter ordinatis, decreuit ſancta atque vniuerſalis hæc Synodus, aliam fidem nemini licere proferre ſiue conſcribere, aut euertere, vel ſentire, vel aliter tradere. ſed eos qui audent vel componere aliam fidem, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud ſymbolum volentibus ad cognoſcendam ſe conuertere veritatem, ex ritu pagano, ſiue Iudaico, vel qualicumque hæretico, eos ſi quidem Epiſcopi ſiue clerici ſunt, alienos eſſe Epiſcopos ab epiſcopatu, & clericos à clero. Quòd ſi monachi vel laici fuerint, anathematizari.

Actione v. ſub finem.

Videant iſti, qui non ſolùm ſymbola vel conlationes in conuentibus verbo tractant, ſed etiam librorum compoſitiones & capitula quaſi ſynodalia conſcribunt, & pro veritate ſimplicibus tenenda contradunt, vtrum ab hac damnatione excepti eſſe præualeant. Nam ſymbolum & Apoſtoli primum ſcripſerunt, & Nicæna Synodus, & Epheſina, & Conſtantinopolitana, & Chalcedonenſis, & ceteræ quæque vniuerſales Synodi conſcripſerunt. ſed non aliud, quia non diſcors à veritate extat ſymbolum. Vnde quicquid ſymbolicè conſcribitur à veritate alienum, aliud quàm catholica ſcripſerit Eccleſia eſt ſymbolum, anathemate cum conſcribentibus dignum, & legibus publicis percellendum. Vnde Marcianus Imperator in edicto ad Palladium dicit, Oportet, inquit, vt ſit numeroſa ſeueritas ſanctionum, vbi eſt licentia crebra culparum. Cuſtodiendæ præterea orthodoxæ fidei cura tanto à ſerenitate mea adhiberi impenſior debet, quanto res humanas diuina præcedunt.] & ad locum, de hæreticis, Non habeant poteſtatem faciendi teſtamentum, & condendæ vltimæ voluntatis, neque id capiant quod ipſis ex teſtamento cuiuſquam fuerit derelictum, nihil etiam ex donatione aliqua conſequantur. Sed ſi quid in ipſos vel liberalitate viuentis, vel morientis fuerit voluntate conlatum, id fiſco noſtro protinus addicatur.

Poſt Conc. Chalced. c. xix.

Ipſi verò in nullos aliquid ex facultatibus ſuis donationis titulo & iure transfundant. Epiſcopos quoque, vel presbyteros, alióſque clericos, illis creare & habere non liceat. & reliqua quæ ibidem ſufficienter lector poterit inuenire.] Et quia his Chriſtianis Chriſtianorum Imperatorum legibus catholica faueat mater Eccleſia, & ſanctus demonſtrat Gelaſius in decreto ad Sicilienſes Epiſcopos, ita ad locum dicens, Quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanauit auctoritas.] Et ſanctus Gregorius multoties in Commonitoriis ad Ioannem defenſorem euntem in Hiſpaniam. quæ commonitoria ex integro de Imperialibus contexuit legibus, quas Eccleſiaſticas iudicauit.] Et magnus Leo Papa in epiſtola ad vniuerſos Epiſcopos per diuerſas Prouincias conſtitutos, Aliquanti, inquiens, qui ita ſe demerſerunt, vt nullum his auxiliantis poſſit remedium ſubuenire, ſubditi legibus, ſecundùm Chriſtianorum Principum conſtituta, ne ſanctum gregem ſua contagione polluerent, per publicos iudices perpetuo ſunt exilio relegati.] Et item idem in epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam, De Eutyche autem totius ſcandali & prauitatis auctore, hoc clementia veſtra præcipiat, vt ab eo loco, quò Conſtantinopolitanæ vrbi nimis vicinus eſt, longiùs transferatur, ne frequentioribus ſolatiis eorum quos ad impietatem ſuam traxit vtatur. Monaſterio quoque ipſius, cui perniciosè indignéque præſedit, catholicum Abbatem iubete præponi, qui illam ſeruorum Dei congregationem, & à prauo dogmate liberare, & inſtitutis veritatis poſſit imbuere.] Item idem in epiſtola ad Leonem Auguſtum, Sacerdotalem namque & Apoſtolicum tuæ pietatis animum etiam hoc malum ad iuſtitiam vltionis debet accendere, quod Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ puritatem peſtilenter obſcurat. in qua inueniuntur clerici quidam hæreticorum ſenſui conſonantes, & intra ipſa catholicorum viſcera aſſertionibus ſuis hæreticorum partem adiuuantes. In quibus deturbandis, ſi frater meus Anatolius Conſtantinopolitanus Epiſcopus cùm nimis benignè parcit ſegnior inuenitur, dignamini pro fide veſtra etiam iſtam Eccleſiæ præſtare medicinam, vt tales non ſolùm ab ordine clericatus, ſed etiam ab vrbis habitatione pellantur, ne vlteriùs ſancti Dei populi peruerſorum hominum contagio polluantur.] Et item in epiſtola ad Aquileienſem Epiſcopum, Non autem dubitet dilectio tua nos, ſi quod non arbitramur neglecta fuerint quæ pro cuſtodia canonum & pro fidei integritate decernimus, vehementiùs commouendos. quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligentéſque rectores, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem diſſimulant adhibere medicinam.] Et in epiſtola ad Turibium Aſturicenſem Epiſcopum, Quoniam qui alios ab errore non reuocat, ſeipſum errare demonſtrat.] Et ſanctus Innocentius in epiſtola ad Synodum Mileuitanam, Abſcidendi enim ſunt

Gelaſius ep. VII.

Lib XI. epiſt. 54.

Ep. XLVII.

Ep. LXXV.

Epiſt. III.

Ep. XCIII. cap. 3.

Ep. XXXII. ſub finem.

qui nos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Simul autem præcipimus, vt quicumque id pertinacia simili defensare nituntur, par hos vindicta constringat. Non solùm autem qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. quia non multùm interesse arbitror inter committentis animum & consentientis fauorem. Addo & ampliùs, Plerumque dediscit errare, cui nemo consentit: quia vt Leo in epistola ad Anatolium dicit, Sicut in mala suasione delinquitur, ita & in mala consensione peccatur.]

VI. Ponendum etiam dignum duximus quid de huiusmodi prauè scientibus leges decernant Ecclesiasticæ. Scriptum est enim in constitutione Synodi Chalcedonensis ita, Aëtius Archidiaconus Constantinopolitanus nouæ Romæ recitauit. Sancta & magna vniuersalis Synodus, quæ secundùm gratiam & sanctiones piorum Christianorúmque Imperatorum Valentiniani & Marciani Augustorum, congregata est apud Chalcedonem metropolim Bithyniæ Prouinciæ in martyrio sanctæ martyris Euphemiæ, statuit subter adnexa. Dominus & saluator noster Christus notitiam fidei confirmans discipulis suis ait, *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*, ne vllus à proximo suo dissonet in doctrina pietatis, sed æqualitate prædicationis veritatem ostendat. *Et circa finem*, His igitur cum omni vndique veritate, diligétia, & sollicitudine à nobis diffinitis, statuit sancta & vniuersalis Synodus, alteram fidem nulli licere proferre, aut conscribere, aut componere, aut docere aliter. Eos autem, qui ausi sunt componere fidem alteram, aut proferre aut docere aut tradere alterum symbolum volentibus vel conuerti, vel ex gentilibus ad cognitionem veritatis venire, vel ex Iudæis vel hæresi quacumque, si quidem Episcopi fuerint aut clerici, alienos esse Episcopos ab Episcopatu, & clericos à clero: si verò monachi aut laici fuerint, anathematizari. Nec se putent alienos ab hac esse sententia, qui symbolo, id est collationi sanctæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, ex sanctarum scripturarum auctoritate, & orthodoxorum magistrorum doctrina, ad credendum & tenendum atque docendum prolatæ, contradicere non verentur.] Item in præfato Concilio Chalcedonensi capite tertio, scriptum est. Qui verè & syncerè singularem sectantur vitam competenter honorentur. Quoniam verò quidam vtentes habitu monachi Ecclesiastica negotia ciuiliáque conturbant.] & post pauca, Monachos verò per vnamquamque ciuitatem aut regionem subiectos esse Episcopo, & quietem diligere, & intentos esse tantummodò ieiunio & orationi, in locis quibus renuntiauerunt sæculo permanentes. Nec Ecclesiasticis verò nec sæcularibus negotiis communicent, vel in aliquo sint molesti, propria monasteria deserentes, nisi fortè his præcipiatur propter opus necessarium ab Episcopo ciuitatis. Transgredientem verò hanc diffinitionem nostram excommunicatum esse decreuimus.] Item in Concilio Agathensi capite

Actione v. Chalced. — Ioan. 14. 27 — Canone IV. Synodi. — Can. 38.

XXXVIII. In monachis quoque præsentis sententiæ forma seruetur. Quos si verborum increpatio non emendauerit, etiam verberibus statuimus coërceri.]

VII. Nunc qualiter resipiscentes suscipiantur, ex Ecclesiasticis regulis ponendum censuimus. Ait enim magnus Leo Papa in epistola ad Anatolium per Patricium Diaconum directa, Dilectionis tuæ inquirendum iudicio delegaui, vt scilicet Atticus presbyter, quem talia audere cognoueram, nisi perfecta se satisfactione purgasset, & non solùm voce hæreticos, sed etiam propriæ manus subscriptione damnasset, à communionis gratia esset alienus.] Et post pauca, Prædictus autem vt ab omni suspicione contraria liber appareat, quid in Eutyche anathematizet ac damnet euidenter ostendat, & in damnatione erroris expressi remota omni dubitatione subscribat, ita vt Chalcedonensis Synodi diffinitionem de fide, cui etiam dilectio tua subscribendo consensit, & quam Apostolicæ sedis firmauit auctoritas, profiteatur se per omnia seruaturum, adiecta subscriptione propriæ manus, quæ in Ecclesia Christiano populo præsente recitetur, vt pro catholica fide, neque nos negligentes, neque ipse vltra suspectus habeatur. Qui si in eadem prauitate perdurans præcepto salubri parere noluerit, sententiam Synodi Chalcedonensis cuius diffinitionibus resultat excipiat.] Et in epistola ad Pulcheriam Augustam de Eutyche hæresis auctore, Si ipse, inquit, qui in hanc tentationem incidit resipiscit, ita vt quod malè senserat propria voce & subscriptione condemnet, communio illi sui ordinis reformetur. Quod etiam fratri & coepiscopo meo Flauiano me clementia vestra scripsisse cognoscat, & his quos misimus delegasse, vt venia concedatur si error aboletur.] Et in epistola ad Constantinopolitanos, Nec quisquam sibi audeat de sacerdotali ordine blandiri, qui potuerit in execrandi sensus impietate conuinci. Nam si vix in laicis tolerabilis videtur inscitia, quanto magis in eis qui præsunt nec excusatione est digna, nec venia, maximè cùm etiam defendere peruersaruum opinionum commenta præsumunt, & in consensum suum aut errore aut gratia insanabiles quosque traducunt? Separentur huiusmodi à sanis membris corporis Christi, neque sibi catholica libertas infidelium iugum patiatur imponi.] Et in epistola ad Theodosium, Vt quia dubitari non potest quæ sit Christianæ confessionis integritas, & totius erroris prauitas damnetur, & si resipiscens qui deuiauerat pro venia supplicet, sacerdotalis ei beneuolentia subueniat.] & in epistola ad Iulianum, Vt si condemnatus presbyter plena satisfactione corrigitur, sententia qua obstrictus est relaxetur. Si verò in eodem insipientiæ suæ luto iacere delegerit, statuta permaneant, & cum eis habeat sortem, quorum est secutus errorem.] Et in epistola ad Flauianum. At si deposita imperitiæ suæ vanitate resipiscunt, omnique errore damnato fidem veram singularémque suscipiunt, misericordia eisdem episcopalis be-

Epist. 83. Epist. xv. in fine. Epist. xxv. Epist. xiv. Epist. xix. Epist. xxii.

beniuolentia non negetur, mansuro iudicio quod præcessit, si impietas meritò condemnata in sua prauitate perstiterit.] Et item in Epistola ad Constantinopolitanos, Deuotionis vtrumque est Christianæ, vt & pertinaces veritas iusta coërceat, & conuersos caritas non repellat.] Et in epistola ad Anatolium, Hi qui plenis satisfactionibus malè gesta condemnant, & accusare se magis eligunt quàm tueri, pacis & communionis nostræ vnitate lætentur, ita vt digno priùs anathemate quæ contra fidem catholicam sunt recepta damnentur.] & post paululum, Neque enim potest in aliquo benignitas nostra reprehendi, cùm satisfacientes recipimus, quos doluimus esse deceptos. Nec asperè igitur communionis nostræ gratia deneganda est, nec temerè largienda: quia sicut plenum pietatis est oppressis caritatem dominicam redhiberi, ita iustum est omnia perturbationis auctoribus imputari.] & post paululum, Quos conuenit, aut percelli pro perfidia, aut laborare pro venia.]

Epist. 41. ad Pulcheriã.

Epist. XLII.

Innocent. Epist. 32. sub finem.

Hinc & sanctus Innocentius in epistola Synodo Mileuitanæ directa, Inuentores vocum nouarum, quæ sicut dixit Apostolus ædificationis nihil, sed magis vanissimas consuerunt parare quæstiones, Ecclesiastica communione priuari Apostolici vigoris auctoritate censemus.] & post aliquanta, Iubemus sanè, quoniam Christus Dominus noster propria voce signauit nolle se mortem morientis, tantùm vt reuertatur & viuat, si vnquam ad sanum deposito praui dogmatis errore resipuerint, damnarintque ea quorum se ipsi præuaricatione damnarunt, eis medicinam solitam, id est, receptaculum suum ab Ecclesia non negari, ne dum eos redeuntes forsitan prohibemus, verè extra ouile remanentes expectantis hostis rabidi faucibus glutiantur, quos in semetipsis spiculis malæ disputationis armarunt.] Et sanctus Gregorius Quirico & ceteris Episcopis catholicis in Hibernia, Quicumque à peruerso errore Nestorij reuertuntur, coram sancta fraternitatis vestræ congregatione fateantur, eundem Nestorium cum omnibus suis sequacibus, ac reliquas hæreses anathematizantes: venerandas quoque Synodos, quas vniuersalis Ecclesia recipit, recipere & venerari promittant, & absque vlla dubitatione sanctitas eos vestra, seruatis eis propriis ordinibus, in suo cœtu recipiat.] Et in canonibus à beato Martino collectis, capite trigesimo sexto *De purganda opinione hæresis*, Si quis Episcopus, siue alicuius Episcopi presbyter, aut diaconus, in alicuius hæresis opinione offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus, nullus Episcopus eum in communionem recipiat, nisi priùs in communi Concilio, porrecto fidei suæ libello, satisfaciat omnibus, & ita liberam teneat suam purgationem. Hoc idem & de fidelibus laicis sit decretum, si in aliquam hæresis opinionem fuerint nominati.] Ostendunt etiam hunc tenorem receptionis formæ libellorum. scilicet vnius quem direxit Papa Damasus ad Paulinum Antiochenum, cui

Lib. x. epist. 61.

Post Conc. Braccarense II.

Epist. IV.

ſubſcribentes reciperentur Macedoniani, & Eunomiani, & Apolinariſtæ. Alterius, quem direxit Leo ad Synodum Chalcedonenſem cui ſubſcribentes reciperentur Neſtoriani & Eutychiani. Tertij, cui tempore Cæleſtini ſubſcribentes reciperentur Prædeſtinatiani, cuiúſque tenorem, ſicut Lucidus preſbyter eum porrexit in Synodo Gallicana, ſuprà poſuimus. Quarti, quem edidit ſanctus Gregorius, cui ſubſcribentes reciperentur ſchiſmatici. Epiſt. XLIX. Suprà cap. Lib. 10. epiſt. 30.

VIII. Qua conditione reſipiſcentes, & libellari ſatisfactione ſe Eccleſiæ vnitati reddentes, recipi debeant, item beatus Leo in epiſtola ad Ianuarium Epiſcopum, de hæreticis & ſchiſmaticis ita decernit dicens, Dilectionem, inquit, tuam duximus commonendam, inſinuantes ad animæ periculum pertinere, ſi quiſquam de his, qui à nobis in hæreticorum atque ſchiſmaticorum ſectam delapſus eſt, & ſe vtcumque hæreticæ communionis contagione macularit, reſipiſcens in communione catholica ſine profeſſione legitimæ ſatisfactionis habeatur. Saluberrimum enim eſt, & ſpiritalis medicinæ vtilitate pleniſſimum, vt ſiue preſbyteri, ſiue diaconi, ſiue ſubdiaconi, vel cuiuſlibet ordinis clerici, qui ſe correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, quam iam pridem amiſerant, rurſum reuerti ambiunt, priùs errorem ſuum & ipſos erroris auctores damnari à ſe ſine ambiguitate fateantur, & ſenſibus prauis dudum peremptis, nulla aſpirandi ſuperſit occaſio, ne vllum membrum talium poſſet ſocietate violari, cùm per omnia illis profeſſio propria cœperit obuiare. Circa quos illam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, vt in magno habeant beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis, in quo inueniuntur ordine perpetua ſtabilitate permaneant, ſi tamen iteratæ tinctionis ſacrilegio non fuerint maculati. Non leuem enim apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad ſacros ordines promouendum aliquem iudicarit. Quod ſi cum grandi examinatione conceditur inculpatis, multo magis non debeat licere ſuſpectis. Proinde dilectio tua, cuius deuotione gaudemus, iungat curam ſuam diſpoſitionibus noſtris, & det operam vt circumſpectè ac velociter impleantur quæ ad totius Eccleſiæ incolumitatem & laudabiliter ſuggeſta ſunt, & ſalubriter ordinata. Non autem dubitet dilectio tua nos, ſi quod non arbitramur neglecta fuerint quæ pro cuſtodia canonum & pro fidei integritate decernimus, vehementiùs commouendos. quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligentéſque rectores, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum neceſſariam diſſimulant adhibere medicinam.] Item in epiſtola ad Marcianum de Epiſcopo Conſtantinopolitano, Fraternam illi caritatem non aliter poterimus impendere, quàm vt ſe inimicos catholicæ fidei approbet execrari, eiúſque à ſe conſortium quem meritò abiecit abſcidat. qui etiamſi magna fuiſſet ſatisfactione purgatus, Epiſt. III. ad Epiſc. Aquileienſ. Epiſt. LXXI.

post dubium tamen errorem reuersus, catholicis diaconis postponi debuit, non præponi.] Et in epistola ad Pulcheriam Augustam, Si ergo clementia vestra propositum meum considerare dignetur, probabit me eo consilio cuncta gessisse, vt sine cuiusquam animæ detrimento, hæreseos tantùm obtineretur extinctio, & ob hoc circa auctores sæuissimorum turbinum quiddam consuetudinis minuisse, vt ad indulgentiam postulandam compunctione aliqua possit eorum tarditas excitari. Qui etsi post illud iudicium suum tam impium quàm iniustum, non sunt catholicæ fraternitati ita honorabiles vt fuerunt, suas tamen adhuc sedes obtinent, & episcopatus sui honore potiuntur, aut per veram & necessariam satisfactionem pacem potiùs Ecclesiæ recepturi, aut si hæresim quod absit tuentur, professionis suæ sint merito iudicandi.] His sententiis attendendum, quia ab hæresi reuertentes, & per libellarem satisfactionem cum catholica professione debeant recipi, & ab ordine quo inuenti fuerint non debeant promoueri, sed & minùs honorabiles quàm in catholica persistentes ostenduntur haberi.

(Epist. LIII.)

IX. Item de his qui fidei catholicæ vel libello porrecto in Synodo subscripserunt, & postea ad prauos deuoluti sunt sensus, vel diffinitionibus seu dogmatibus catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ doctrinæ contrariis subscripserunt, in Carthaginensi Concilio cap. XIII. scriptum est, Si quis contra suam professionem vel subscriptionem venerit in aliquo, ipse se honore priuabit.

(Conc. Carthagin. II. can. 13.)

X. Et quia sicut decretis beati Cælestini monstratur, hæc Prædestinatiana hæresis illius auctoritate deuicta est atque compressa, si quis diffinitionibus illius sensui concordantibus subscripsit in Synodo, & postea fuit translatus ad deuia, vel etiam si sine subscriptione sanctæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ contraria senserit, legat quid beatus Leo in decretali epistola ad vniuersos Episcopos per Campaniam, Picenum, Tusciam, & per vniuersas Prouincias constitutos decreuerit cap. V. Hoc itaque, inquiens, admonitio nostra denuntiat, quòd siquis fratrum contra hæc constituta venire tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se nouerit officio submouendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ. Ne quid verò sit quod prætermissum à nobis fortè credatur, omnia decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium decessorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri debere mãdamus, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.] Quando enim omnium decessorum suorum constituta posuit, Cælestinum cui Sixtus, & Sixtum cui successit Leo, nequaquam excepit. Sed & quando de Ecclesiasticis ordinibus & canonum disciplinis apposuit, fidei regulam non omisit. Sed & Chalcedonense Concilium eidem fauens conscri-

(Epist. I.) (Can. I.)

ſcripſit dicens, Regulas ſanctorũ Patrum per ſingula nunc vſque Concilia conſtitutas propriũ robur obtinere decreuimus.] B. nihilominus Gelaſius, quæ Carthaginenſis decreuit Synodus cum aliis ſynodalibus diffinitionibus roborare ſtuduit, dicens cap. IX. quòd Apoſtolica ſedes paternos canones pio ſtudio deuotóque cuſtodiat. Cúmque nobis, inquiens, contra ſalutarium reuerentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cùm ſedes Apoſtolica ſuper his omnibus, fauente Domino, quæ paternis canonibus ſunt præfixa pio deuotóque ſtudeat tenere propoſito, ſatis indignum eſt quemquam, vel pontificum, vel ordinum ſubſequentium, hanc obſeruantiam refutare, quam beati Petri ſedem & ſequi videat & docere, ſatíſque conueniens ſit, vt totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet, quam illic vigere conſpiciat, vbi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum.] Et Leo in epiſtola ad Maximum Antiochenum, Quoniam vniuerſæ pacis tranquillitas non aliter poterit cuſtodiri, niſi ſua canonibus reuerentia intemerata ſeruetur. Nam quod ab illorum regulis & conſtitutione diſcordat, Apoſtolicæ ſedis nunquam poterit obtinere conſenſum.

Epiſt. VI.

Epiſt. 66.

XI. Quia etiam hi, qui poſt ſubſcriptionem rectæ fidei prauis ſubſcripſerunt erroribus, ſi reſipuerint, & porrecto libello profeſſionis rectæ fidei, cum ſubſcriptione propriæ manus, ad catholicam & Apoſtolicam ſanctam matrem Eccleſiam deuotè redierint, pietas Eccleſiaſtica impendat miſericordiam, eóſque in gradibus ſuis ſuſcipiat, demonſtrat ſanctus Hilarius in libro de Synodis ita dicens, Nihil autem mirum videri vobis debet, fratres cariſſimi, quòd tam frequenter exponi fides cœptæ ſunt. neceſſitatem hanc furor hæreticus imponit. Nam tantum Eccleſiarum Orientalium periculum eſt, vt rarum ſit huius fidei, quæ qualis ſit vos iudicate, aut ſacerdotes aut populum inueniri. Malè enim per quoſdam impietati auctoritas data eſt. in exiliis Epiſcoporum, quorum cauſam non ignoratis, vires auctæ ſunt profanorum. Non peregrina loquor, neque ignorata ſcribo. Audiui ac vidi vitia præſentium, non laicorum, ſed Epiſcoporum. Namque abſque Epiſcopo Eleuſio, & paucis cum eo, ex maiori parte Aſianæ decem Prouinciæ, intra quas conſiſto, verè Deum neſciunt. atque vtinam penitùs neſcirent. Cum procliuiore enim venia ignorarent quàm obtrectarent. Sed horum Epiſcoporum dolor ſe intra ſilentium non continens, vnitatem fidei huius quærit, quam iam pridem per alios amiſit. Nam in illa prima conlatæ expoſitionis Synodo fides hanc habuit neceſſitatem, cùm apud Sirmium per immemorem geſtorum ſuorum dictorúmve Oſium, nouæ & tamen iam diu ſuppuratæ impietatis doctrina proruperat. Sed de eo nil loquor, qui idcirco eſt reſeruatus, ne iudicio humano ignoraretur qualis antè vixiſſet. Vbique autem ſcandala, vbique ſchiſmata, vbique perfidia eſt. Hinc illud eſt, vt ad profeſſionem ſubſcribendæ fi-

Poſt mediũ verſus finẽ.

dei aliqui eorum, qui antea aliud ſubſcripſerant, cogerentur. Nec queror de patientiſſimis viris Orientalibus Epiſcopis, quibus ſufficit poſt blaſphemiæ voluntatem coacta ſaltem profeſſio. Gratulandum enim videtur in tanta blaſphemantium Epiſcoporum hæretica pertinacia aliquem ex his ſuſcipi pœnitentem. Sed inter hæc ô beatos vos in Domino & glorioſos, qui perfectam atque Apoſtolicam fidem conſcientiæ profeſſione retinentes, conſcriptas fides hucuſque neſcitis. Non enim eguiſtis littera, qui ſpiritu abundabatis, neque officium manus ad ſcribendum deſideraſtis, qui quod corde à vobis credebatur ore ad ſalutem profitebamini. nec neceſſarium habuiſtis Epiſcopi legere quod regenerati neophyti tenebatis: ſed neceſſitas conſuetudinem intulit exponi fides, & expoſitis ſubſcribi. Vbi enim ſenſus conſcientiæ periclitatur, illic littera poſtulatur. nec ſanè ſubſcribi impedit quod ſalutare eſt confiteri.] Et ſanctus Cæleſtinus Papa ad Cyrillum Epiſcopum Alexandrinum, Itaque breuiter reſponſum tuæ reddimus ſanctitati. Etenim quæris, vtrum ſancta Synodus recipere debeat hominem à ſe prædicata damnantem, an quia induciarum tempus emenſum eſt, ſententia dudum lata perduret. Super hoc vtrique conſultatione communi communem Dominum conſulamus. Nonne nobis reſpondet illicò per Prophetam, mortem ſe nolle morientis. & per Apoſtolum Paulum, omnem hominem velle ſaluum fieri, & venire ad ſcientiam veritatis? Nunquam diſplicet Deo accelerata in quocumque correctio? Tuæ ſit hoc ſanctitati, vel venerando fratrum Concilio, vt orti in Eccleſia ſtrepitus comprimantur, & finitum Deo iuuante negotium votiua correctione diſcamus.] & item, Nos & quod contra fas eſt, etiam ſacerdotes volumus eſſe correctos. quibus aut præmiſſa conuentione conſulemus, aut in hos neceſſe eſt damnationis ſententiam, ſi abutuntur noſtra ſalubri admonitione, firmemus. Hoc tamen erit poſt damnationem praui dogmatis plenum correctionis indicium, ſi reuocent omnes ad Eccleſiam, qui propter Chriſtum caput eius videntur excluſi. quo niſi fiat quod dicimus, eiciendus eicietur, quamuis in noſtra communione ſint iſti, quos tales cognoſcimus extitiſſe.]

Epiſt.x. Ezech.33. 1.Tim.2.

Et Leo in epiſtola ad Theodoſium Auguſtum, Cúmque à ſe hoc, quod eidem profuturum ſit, expeti deſiderarique cognouerit, catholicorum ſententiis toto corde conſentiat: ita vt ſinceram communis fidei profeſſionem, abſolutiſſima ſubſcriptione, coram omni clero & vniuerſa plebe declaret, Apoſtolicæ ſedi, & vniuerſis Domini ſacerdotibus atque Eccleſiis publicandum.] Et item idem in epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam: Quamuis, inquit, incommutabiliter inimiciſſimam Chriſtianæ religionis hæreſim deteſtamur, ipſos tamen, ſi non dubiè corrigantur, & digna ſe ſatisfactione purificent, ab ineffabili miſericordia Dei noſtri non iudicemus alie-

Ep.xxxv. Epiſt.LIII.

nos: sed potiùs cum gementibus gemimus, cum flentibus flemus; & sic vtimur iustitia commotionis, vt non amittamus remedia caritatis. Quod sicut pietas vestra cognoscit, non verbis solis promittitur, sed etiam factis docetur. Siquidem penè omnes, qui in consensum præsidentium in illo Ephesino non iudicio sed latrocinio, aut traducti fuerant aut coacti, rescindendo quod statuerant, & condemnando quod scripserant, perpetuam culpæ abolitionem & Apostolicæ pacis gratiam sunt adepti. Si autem clementia vestra propositum meum considerare dignetur, probabit me eo consilio cuncta gessisse, vt sine cuiusquam animæ detrimento hæreseos tantùm obtineretur extinctio.] Et sciendum est quoniam hæ sententiæ in vndecimo isto Capitulo, quæ de toties & tam granditer præuaricantibus conscribuntur, ad illam canonum formam pertinent, qua secundùm rationis & temporis qualitatem, aut propter Ecclesiæ vtilitatem, aut propter pacis ac concordiæ vnitatem, non præiudicatis maiorum statutis, quædam aliquando indulgentur, non ad illam, qua pro lege inrefragabiliter tenenda constituuntur. Vnde Leo ad Rusticum Narbonensem Episcopum ita dicit, Nam cùm quædam interrogationes modum diligentiæ videantur excedere, intelligo eas conloquiis aptiores esse quàm scriptis. quia sicut quædam sunt, quæ nulla possint ratione conuelli, ita nonnulla sunt, quæ aut pro consideratione ætatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari. illa semper conditione seruata, vt in his, quæ vel dubia fuerint aut obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inueniatur aduersum.] Quas singillatim singulas formas & sanctus Paulus demonstrat ad Corinthios dicens, *Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium*, & reliqua. *His autem qui matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere*, & sequentia. Et Concilium Africanum in vno capitulo de Donatistis ad locum, Propter Ecclesiæ pacem & vtilitatem, vt & ipsis Donatistis, quicumque clerici correcto consilio ad catholicam vnitatem transire voluerint, secundùm vniuscuiusque Episcopi catholici voluntatem atque consilium, qui in eodem loco gubernat Ecclesiam, si hoc paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis honoribus suscipiantur, sicut prioribus eiusdem diuisionis temporibus factum esse manifestum est. Non vt Concilium, quod in transmarinis partibus de hac re factum est dissoluatur: sed vt illud maneat circa eos, qui sic transire ad catholicam volunt, vt nulla per eos vnitatis compensatio procuretur.] & reliqua quæ ibi prosequitur. Sanctus autem Innocentius in duabus epistolis, ad Marcianum scilicet Episcopum, & ad Macedones Episcopos, has vtrasque formas demonstrat. Scilicet vt quos Bonosus etiam in hæresi ante damnationem suam ordinauerat, si ad catholicam transire decreuerint, in

Epist.xcv.

1.Cor.7.6.

Can.xxxv.

Ep.xxviii. & xxix.

ordinibus suis suscipiantur. Quos autem post damnationem suam etiam de catholica ordinauit, ab ordine remoueantur Ecclesiastico.

Sed & Leo vtrasque has formas de vna eadémque re in vno capitulo ostendit ad Rusticum Narbonensem Episcopum dicens, Nulla, inquit, ratio sinit, vt inter Episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus Episcopis cum Metropolitani iudicio consecrati. Vnde cùm sæpè quæstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum quod non docetur fuisse conlatum? Si qui autem clerici ab istis Pseudoepiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum consensu & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis Ecclesiis perseuerent. Aliter autem vana habenda est consecratio, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita.] Et item ad eundem in eadem epistola, In adolescentia constitutus, si vrgente aut metu mortis, aut captiuitatis periculo, pœnitentiam gessit, & postea, timens lapsum incōtinentiæ iuuenilis, copulam vxoris elegit ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter coniugem nullā omnino cognouerit. In quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus. Nam secundùm veram cognitionem, nihil magis ei congruit qui pœnitentiam gessit, quàm castitas perseuerans & mentis & corporis.] Sic & de his vtrisque formis item Innocentius ad Macedones Episcopos scribit, Peruideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse, & aduertite quod vtique vt dicitis necessitas imperauit, in pace iam constitutas Ecclesias non præsumere. Sed vt sæpè accidit, quotiescumque à populis aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum solet transire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio, & de reliquo maxima sollicitudine præcauendum.] & aliquanto superiùs, Ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est constat primitùs non fuisse, ac fuisse regulas veteres, quas ab Apostolis aut Apostolicis viris traditas Ecclesia Romana custodit, custodiendásque mandat his qui eam audire consueuerunt. Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas pro remedio reperit, cessante necessitate debet vtique cessare pariter quod vrgebat, quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio quam ad præsens fieri tempus impellit.] Et sanctus Gelasius ad omnes Episcopos, de institutis Ecclesiasticis moderatè pro temporum qualitate dispositis ita capitulo secundo dicit, Priscis igitur pro sui reuerentia manentibus constitutis, quæ vbi nulla vel rerum vel temporum perurget angustia regulariter conuenit custodiri.] & reliqua. Sed & in hoc XI. capitulo vtræque istæ formæ monstrantur, cùm à beato Cælestino profertur, Nos, inquit, & quod contra fas est etiam sacerdotes volumus esse correctos, quibus sicut præmissa correctione consulimus, ita

Cap.I.

Cap.X.

Epist.XXV. sub finem.

Epist.VI.

Epist.ad Nestorium sub finem.

in hos necesse est damnationis sententiam, si abutuntur nostra salubri admonitione, firmemus.] De canonum autem formis, quas quidam non attendentes sollertiùs Ecclesiasticas regulas inter se autumant discordare, quæ & quot sint, & quas singulæ canonum complectantur sententias, quia sagaces & studiosi non indigent, deuotis atque simplicibus, si Dominus spatium & otium dederit, quod gratia sua nobis ostenderit, sicut doctrina magistrorum accepimus, scribere temporis processu disponimus, quibus nihil discors, nihil sibi diffidens in sacris canonibus lector quilibet facillimè valebit dinoscere. sed pro temporum varietate & causarum, atque medicatione morborum, per diuersa organa, vt ab vnico multiplici prolata spiritu, cuncta consona, cuncta reperiet temporis, necessitatis, atque infirmitatis causæ conuenientia. Vti enim necessitatum ac temporum inæqualitas opportunitatis postulat congruentiam, ita & diuersa morborum genera cogunt inuenire, sicut notum est, diuersa medicamentorum experimenta.

XII. Quòd qui post praui erroris subscriptionem orthodoxæ fidei detrectat subscribere, etiam proprio sit iudicio condemnatus, idem sanctus Cælestinus in eadem epistola ad eundem Cyrillum Episcopum, Studeo quieti catholicæ, studeo pereuntis saluti, si tamen voluerit ægritudinem confiteri. Quod ideo dicimus, ne volenti se corrigere forsitan deesse videamur. Nam & si nobis sustinentibus vuam, spinas sibi addiderit, impleatur manentibus statutis prioribus sui fructu iudicij, colligátque quod sulco diabolico seminauit, non nostro consilio, sed se periturus auctore. Probet nos veloces pedes ad effundendum sanguinem non habere, quando sibi etiam remedium cognoscat oblatum.] Et Beda in sententia Euangelij Lucæ dicit, *Ite*, inquiens, *ostendite vos sacerdotibus*. Nullum Dominus eorum, quibus hæc corporalia præstitit beneficia, inuenitur misisse ad sacerdotem, nisi leprosos: quia quisquis vel hæretica prauitate, vel superstitione gentili, vel Iudaica perfidia, vel etiam schismate fraterno, quasi vario colore per Domini gratiam caruit, necesse est ad Ecclesiam veniat, colorémque fidei verum quem acceperit ostendat.] & item, Nouem itaque indigent vno, vt quadam vnitatis forma coagulentur, & decem sint. Vnum autem non eis indiget vt custodiat vnitatem. Quamobrem vt vnus ille qui gratias egit vnicæ Ecclesiæ significatione adprobatus atque laudatus est, ita illi nouem qui gratias non egerunt, reprobi effecti à consortio vnitatis exclusi sunt. Ideóque tales in nouenario numero tanquam imperfecti remanebunt. & meritò eos Saluator quasi ingratos vbi sunt inquirit. Scire Dei eligere, nescire reprobare est.] Et quoniam huiusmodi homini nulla opera bona prosint, Prosper ex verbis sancti Augustini in libro sententiarum capite cxxiv. dicit, Non sunt opera bona, nisi quæ per fidem & dilectionem fiunt, quia alterum sine altero

Epist. x.

Luc. 5. 14.

nullius virtutis fructum parit.] De baptiſmo etiam Beda in epiſtola Petri dicit, Quòd ergo aqua diluuij non ſaluauit extra arcam poſitos ſed occidit, ſine dubio præfigurabat omnem hæreticum, licèt habentem baptiſmatis ſacramentum, non aliis ſed ipſis aquis ad inferna mergendum, quibus arca ſubleuatur ad cælum.] Et Proſper in libro Sententiarum capite CCC. XXIV. Regenerationis gratiam ita etiam hi non minuunt qui eius dona non ſeruant, ſicut lucis nitorem loca immunda non pollunt. Qui ergo gaudes baptiſmi perceptione, viue in noui hominis ſanctitate, & tenens fidem quæ per dilectionem operatur, habe bonum quod nondum habes, vt proſit tibi bonum quod habes.] quia nec ſacrificium illi eſt ſalutare. Idem Proſper in eodem libro capite decimo quinto dicit, Quiſquis bene cogitat quid Deo voueat, & quæ vota perſoluat, ſeipſum voueat & reddat. hoc exigitur, hoc debetur. Imago Cæſaris reddatur Cæſari, imago Dei reddatur Deo. Sed ſicut videndum eſt quod offeras, ita etiam conſiderandum eſt vbi offeras: quia veri ſacrificij extra catholicam Eccleſiam locus non eſt.] Quia communicatio corporis & ſanguinis Chriſti huiuſmodi homini non ad ſalutem, ſed ad iudicium proficit, in eodem libro iſdem Proſper capite CCC. XXXVIII. dicit, Caro CHRISTI fidelium vita eſt, ſi corpus ipſius eſſe non negligant. Fiant ergo corpus Chriſti, ſi volunt viuere de ſpiritu Chriſti.] Et item capite CCC. XXXIX. Eſcam vitæ accipit, & æternitatis poculum bibit, qui in Chriſto manet, & cuius habitatio eſt Chriſtus. Nam qui diſcordat à Chriſto, nec carnem eius manducat, nec ſanguinem bibit, etiamſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſuæ præſumptionis cotidie indifferenter accipiat.] Et item capite LXIX. Sacramentum ſummæ pietatis in iudicium ſibi ſumit indignus. Bene enim eſſe non poteſt malè accipienti quod bonum eſt.] Quia etiam nec martyrium huiuſmodi homini proficit ad

Cap.XIV. ſalutem, ſanctus Gregorius in libro decimo octauo Moralium dicit, *Auro locus eſt in quo conflatur.* Nam iuxta hoc quod iam & ante nos dictum eſt, quiſquis extra Eccleſiæ vnitatem patitur, pœnas pati poteſt, martyr fieri non poteſt, quia auro locus eſt in quo con-

Lib. VII. epiſt. 52. flatur.] Et ſanctus Gregorius in epiſtola ad Secundinum ſeruum Dei reclauſum, *Eſt locus penes me, & ſtabis ſuper petram.* Quis eſt locus qui non ſit in Deo, dum cuncta ab ipſo per quem creata ſunt continentur? Sed tamen eſt locus apud eum, videlicet ſanctæ Eccleſiæ vnitas, in qua ſuper petram ſtatur, dum confeſſionis eius ſoliditas

Exod. 33. 23 vtiliter tenetur. De quo loco ſubiungitur, *Tunc videbis poſteriora mea.* In petra enim, id eſt in ſancta Eccleſia ſtantes Dei poſteriora videmus, quando iam ea quæ in fine promiſſa ſunt cæleſtis patriæ gaudia

Poſt mediũ verſus finẽ. contemplamur.] Et Ambroſius in libro primo de Exceſſu fratris ſui, ita de illo loquens dicit, Aduocauit ad ſe Epiſcopum, nec vllam veram putauit niſi veræ fidei gratiam, percunctatúſque ex eo eſt

vtrumnam cum Epiſcopis catholicis, hoc eſt cum Romana Eccleſia conueniret. Et fortè ad Luciferum in ſchiſmate regionis illius Eccleſia erat. Lucifer enim ſe à noſtra tunc temporis communione diuiſerat. & quanquam pro fide exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet heredes, non putauit tamen fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenebant, cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus Eccleſia ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, à quibus euacuatur eius paſſio, corpúſque diſtrahitur.] Vnde ſynodus Laodicenſis capite VI. dicit, quòd hæretici non permittendi ſint ingredi in domum Dei, in hæreſi permanentes.]

Sed & de iſtiuſmodi ſine vita viuentibus Proſper in præfato libro cap. CCCLXIV. dicit, Ita ſunt in vite palmites, vt viti nihil conferant, ſed inde accipiant vnde viuant, Sic quippe vitis eſt in palmitibus, vt vitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis. Ac per hoc & manentem in ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto, diſcipulis prodeſt vtrumque, non Chriſto. Nam præciſo palmite poteſt de viua radice alius pullulare, qui autem præciſus eſt, ſine radice non poteſt viuere.] Mortuus eſt enim diuinis oculis, etiamſi viſum fuerit hominibus virtutes facere, ſicut & in actibus Apoſtolorum filij Sceuæ videbantur eicere dæmones, & Iudas Apoſtolus cum animo proditoris multa ſigna inter ceteros Apoſtolos feciſſe narratur. Quemcumque enim, inquit item Beda in Euangelio Lucæ, poſt baptiſma ſiue prauitas hæretica, ſeu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum. Vnde rectè nequiores hunc cum ſpiritus dicuntur ingreſſi, quia non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem ſpiritalibus ſunt contraria virtutibus, ſed & per hypocriſin ipſas ſe virtutes habere ſimulabit. Et quia huiuſmodi conlocutio ſit cauenda, Apoſtolus dicit, *Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt huiuſmodi, & proprio iudicio condemnatus.*] Et ſanctus Hieronymus in V. Pſalmo, Hic autem, inquit, quod dicit, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*, & ex conſequentibus Pſalmi, & ex ipſo ordine intelligere poſſumus quia de hæreticis dicit. Qui enim operatur iniquitatem, ſuam tantùm animã occidit, qui autem hæreticus eſt, & loquitur mendacium, tot occidit quot induxerit.] Vnde quanto ſtudio patres noſtri hæreticorum conloquia deuitabant, demonſtrat Polycarpus Apoſtoli Ioannis diſcipulus, qui compellatus, vt ei reſponderet compulſus à Marcione, dicenti ſibi, Agnoſciſne me? reſpondit, Agnoſco primogenitum Satanæ. Et de Ioanne Apoſtolo legitur, quia inlotus à balneo exiit dicens, Fugite, ne & balnea corruant, vbi Cherintus lauatur. Et Proſper in præfato libro cap. CCLXV. Quia affluit, inquit, inſipienti eloquentia, tanto magis cauendus eſt, quanto magis ab eo in his quæ audire inutile eſt, dele-

Act. 19. 14.
Tit. 3. 10.
Pſal. 5. 7.

ctatur auditor, & eũ quoniam ordinatè dicere audit, etiam verè dicere existimat.] Vnde & Dominus confitentibus silentium imponebat dæmonibus, vt ne quis, dum eos audiret prædicantes, sequeretur errantes. Quapropter & in Synodo, cui præsedit sanctæ memoriæ Flauianus, de damnatione Eutychetis ad locum ita scriptum habetur, Et surgens sancta Synodus adclamauit dicens, anathema ipsi. Et post hæc Flauianus Episcopus dixit, Dicat sancta Synodus, quid meretur præsens neque confitens rectam fidem, neque consentire volens præsenti Synodo, sed perseuerare suæ peruersitati & scæuæ suæ maliuolentiæ. Seleucus Episcopus dixit, Dignus quidem est iste damnatione, sed in sanctitatis vestræ humanitate positum est. Flauianus Episcopus dixit, Si confitens proprium peccatum, anathematizaret dogma proprium, & consentiret nobis sequentibus traditiones sanctorum patrum, meritò dignus esset venia. Sed quia permanet in eadem malignitate, subiacebit canonum vindictis. Et item Flauianus Episcopus dixit, Eutyches quondam presbyter & Archimandrites. Et post aliquanta.] Vnde gementes perfectam eius perditionem, decreuimus per dominum Iesum Christum ab eo blasphematum, extraneum esse ab omni officio sacerdotali, & à nostra communione, & primatu monasterij, scientes & his qui postea cum eo conloquentur & ad eum conuenerint denuntiantes, quoniam rei erunt & ipsi pœnæ excommunicationis, si qui non declinauerint confabulationes eius. Flauianus Episcopus Constantinopolitanus iudicans subscripsit, & hoc modo ceteri subscripserunt. Sed & talium nomina, id est in hæresi permanentium de sacris dypticis eradi, & in Ecclesia penitùs taceri, sicut perpetuò damnatorum ab auctoritate diuinitùs promulgata præcipiuntur.] Sicut Gelasius Papa in epistola ad Euphemium Constantinopolitanum Episcopum demonstrat dicens, Adhuc, inquit, quæritis quando fuerit damnatus Acacius, quasi reuera, etiamsi eum nullus antè damnasset, non habuerit ab orthodoxæ & Apostolicæ communionis, cuius præuaricator extitit & desertor, participatione secludi: sicut etiam quilibet, qui fuerit antè catholicus, cuicumque hæresi communicans, meritò iudicatur à nostra societate remouendus, aut in tali sorte defunctus inter catholicorum nomina nullatenus computari. Miramur tamen quomodo ista profertis. hoc est, vt & Synodum Chalcedonensem vos suscipere pro fide catholica profiteamini, & eos quos damnauit sectantium communicatores non pariter generalitérque putetis fuisse damnatos. Ostendite ergo, quæ Synodus in vnaquaque hæresi, cum erroribus successores eorum his communicantes simul non omnes damnarit & complices.] & item in eadem aliquanto superiùs, Petistis igitur per litteras, quas per Simplicium diaconum destinastis, & de his quos baptizauit, & de his quos ordinauit Acacius, maiorum traditione confectam, & vestrarum præcipuè regionum sollicitu-

Concil. Chalced. Act. I. ex actione VII Constantinopolit. Flauiani.

Epist IX.

citudini vestræ congruam præberemus sine difficultate medicinam, Quò nos vultis vltra condescendere? quid tacetis? quid verecundamini verbis exprimere quod corde gestatis? Ipsa vos saltem verecundia quàm iniquum sit debuit commonere. An forsitan vt hæreticorum, damnatorúmque, & his vel eorum successoribus communicantium nomina consentiamus admitti? Hoc non est condescendere ad subueniendum, sed euidenter ad inferna dimergi. Parcite quæso & nobis & vobis.] & sequentia.

CAPVT XXXVIII.

Sequitur tandem totius rei digestæ ex quatuor Capitulis, quoniam quintus de baptismo in hoc quarto de Redemptione Christi continetur, Epilogus succinctè compositus, vt non debeat fastidiri legentibus, à contradictorum vera fidei responsione laciniosa remotus, volens sanare quem demonstrat trigesimo octauo Capitulo, ac si triginta & octo annis iacentem languidum, malè sentientium scilicet chorum, duo de quadraginta numero, qui legis decalogo per quatuor sancti Euangelij libros impletur, minus habentem, & à dilectione Dei ac proximi, quam legis pariter & Euangelij scriptura commendat, vacuum incedentem. In quo licèt plures sint choro, si adquiescere veritati consenserint, quasi vnus recuperabunt in vnitate fidei sanitatem. quia præter vnitatem catholicæ fidei nullus cuilibet patet salutis locus. à cuius vnitate quisque discrepat, salutem quæ ab vno est consequi nequaquam valet.

EPILOGI CAPVT I.

QVONIAM quidem longè superiùs quando & vbi & vnde primùm hæc Prædestinatiana hæresis exorta, & per quos ac qualiter sit reuicta monstrauimus, & Capitula nuper in Synodo secus Leucorum ciuitatem relecta, aduersus veritatem falsò compilata, scripturarum & catholicorum auctoritate ostendimus: quatuor nihilominus Capitula cōtra Prædestinatianos nouiter reexortos, quibus hoc præter opusculum quo ista excepimus tribus libellis respondimus, ex patrum dictis collecta orthodoxæ fidei congruere eadem auctoritate docuimus: quódque omnis hæresis semel reuicta cum auctoribus ac sectatoribus suis perpetuò sit damnata, & non viritim in quæstionem suscipienda, sed mox vt in sibilum caput leuauerit conculcanda, & ipsi eius anhelitus comprimendi: qualitérve à quacumque hæresi resipiscentes suscipiantur, vel si permanserint desipientes anathematizentur, ex decretis diuinitùs promulgatis col-

legimus. quæ omnia fors & aptè aliquibus ad legendum plurima, ad transcribendum autem si qui voluerint nimia videbuntur, sicut despecta quibusdam contradictoribus visa sunt quatuor memorata succinctè collecta Capitula. Tandem Epilogi more breuiùs ex præcedentibus, pro legentium ac scribentium compendio, quædam colligere capitulatim curauimus, vt simplicibus ita sint cognita, quatenus sapientibus non sint onerosa, & per ea lector facilè possit cognoscere quæ sit veritas de præscientia & prædestinatione Dei, de gratia & libero arbitrio, de eo quòd Deus secundùm Apostolum vult omnes homines saluos fieri, licèt non omnes saluentur, & de eo quòd Christus pro omnibus passus sit, licèt non omnes passionis eius saluentur mysterio. Vnde quicumque plura desiderant cuncta superiora legant. Si verò hæc sufficientia quæ sequuntur eis suffecerint, de his fidem accommodent veritati prædicatæ ab his fidei & synceritati catholicæ. Si quis verò secus sentiens, secundùm formam in proximè distinctis Capitulis ex auctoritate Ecclesiastica comprehensam, Episcopali consensu vel synodali decreto, seruato per omnia priuilegio sanctæ catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & ipsius in toto orbe terrarum primæ sedis Pontificis, consentire, & cum sancta catholica & Apostolica vnitate suscipere siue subscribere detrectauerit, ipse ab eius se compage & vnitatis secernet communione, cuius esse noluerit socius disciplinæ. Nam semper sic habuit catholica omnis Ecclesia, vt qui in vna communione consentiunt, vno dogmate, vna caritate, vno teneantur assensu. Sicut enim communio & ex omnibus offerentibus vna fit, & vna redit in omnibus, non parte corporea, sed virtute diuina: sic vnanimitas per omnes illi communicantes excurrit. quod demonstratur tunica Saluatoris, quæ inconsutilis erat desuper contexta per totum, de qua milites, cætera vestimenta in quatuor partes iuxta suum numerum diuidentes, sortem miserunt. Quadripertita autem vestis Domini, quadripertitam eius figurauit Ecclesiam, toto scilicet qui quatuor partibus constat terrarum orbe diffusam, & omnibus eisdem partibus æqualiter, id est concorditer distributam. Tunica verò illa sortita, omnium partium significat vnanimitatem, quæ caritatis vinculo continetur. Si enim caritas, iuxta Apostolum, & supereminentiorem habet viam, & supereminet scientiæ, & super omnia præcepta est, meritò vestis qua significatur desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid nisi Dei gratia commendata est? Sic quippe in vno ad omnes peruenit, cùm sors omnibus placuit: quia & Dei gratia in vnitate ad omnes peruenit, & cùm sors mittitur, non personæ cuiusque vel meritis, sed occulto Dei iudicio ceditur. Nam si non est vnius consensionis signum vna communio, quid erit quod ad confitendam omnis Ecclesiæ consonantiam mysticè celebratur, petendo Deum patrem omnipotentem per Dominum nostrum Iesum Chri-

ſtum, vt acceptentur & conſecrentur ſancta ſacrificia inlibata, quæ offeruntur pro Eccleſia ſancta catholica, vt pacificetur, cuſtodiatur, adunetur, & regatur toto orbe terrarum, & pro omnibus qui illa offerunt communicantes? Nec ſe quiſquam Chriſtum agnoſcere arbitretur, ſicut nec illi cognouerunt, quorum oculi tenebantur ne eum agnoſcerent vſque ad fractionem panis, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt Eccleſiæ, cuius vnitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus dicens, *Vnus panis vnum corpus multi ſumus.* 1. Cor. 10. 17.
vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum vt eum agnoſcerent: aperirentur vtique ad eius cognitionem, remoto ſcilicet impedimento, quo tenebantur ne illum agnoſcerent. Non autem incongruenter accipiamus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana fuiſſe, ne agnoſceretur Chriſtus. ſed tamen à Chriſto facta eſt permiſſio vſque ad ſacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Chriſtus poſſit agnoſci. Cuius caro verè eſt cibus, & ſanguis eius verè eſt potus. Cùm enim de cibo & potu id appetant homines, vt non eſuriant, neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur immortales & incorruptibiles facit. id eſt ſocietas ipſa Sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta. Propterea quippe, ſicut etiam hoc ante nos intellexerunt homines Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis. Namque aliud in vnum ex multis granis conficitur, aliud in vnum ex multis acinis confluit. Denique iam exponit quomodo id fiat quod loquitur, & quid ſit manducare corpus eius & ſanguinem bibere, Et qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem in me manet & ego in eo. Hoc eſt ergo manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio non manducat ſpiritalem eius carnem, licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ſed magis tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi manducat & bibit, quia immundus præſumit ad Chriſti accedere ſacramenta, quæ alius non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt, de quibus dicitur, *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Matt. 5. 8.
Neque hoc ſacrificio abſoluuntur, aut huius ſine iudicio efficiuntur participes, eorum exiſtentes contrarij, quæ per tantorum ſanctorum ſacerdotum ora diuina inſpiratione ſunt prædicata, & conſcriptione ſubſcripta: ſicut nec collectio omnium poteſt abſolui, ſi contraria dicat & contraria faciat, confitens ſe noſſe Deum, factis autem negans, etſi communicet ſacerdoti à cuius prædicatione & ſubſcriptione diſſentit. Sic quippe nec iſtis proderit malè ſentientibus ſecundùm traditionem Eccleſiaſticam Eccleſiaſticos gra-

dus nisi ad condemnationem suscipere, & traditioni Ecclesiasticæ fidei contraire. quia sicut os & manus vnius eiusdémque corporis membra sunt, ita vnius eiusdémque Ecclesiæ membra sunt ordinatores & ordinati, sacerdotes & populus, siue cum catholicis catholici, siue cum non fidelibus infideles. Inde est enim, quòd à Domino in fine sæculi colligi iubentur zizania de medio tritici & alligari fasciculis ad comburendum. Hinc est quòd sancto propheta Ezechiel testante, quòd si sacerdos non distinxerit populo, ipse quidem populus in suo peccato morietur, animam autem eius de manu sacerdotis inquiret. non ait, quia extra peccatum populi est sacerdos non morietur, sed quia in suo peccato populus morietur, anima autem eius de manu sacerdotis requiretur, & populus quidem pro seipso tantùm, sacerdos verò etiam pro populo morietur. Hinc est quòd si cæco cæcus ducatum præbeat, non ipse qui ducatum præbet solus, sed ambo in foueam cadunt. Hinc est quòd sanctus Leo per vniuersas Prouincias Episcopis constitutis denuntiat, Quòd si quis fratrum contra statuta venire tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se sciat officio submouendum, nec communionis Ecclesiasticæ futurum esse consortem qui socius esse noluit disciplinæ, & qui ab omnium decessorum suorum decretis, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, deuiare præsumpserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.] Cæterùm sicut olim sanctus Cyprianus dixerat, seruatur à nobis patienter & leniter caritas animi, honor Collegij, vinculum fidei, concordia sacerdotij, & quantum ex nobis est, cum omnibus hominibus, & etiam cum his qui oderunt pacem, habere pacem desideramus. vnumquemque verò sua conscientia conueniat, & ab Ecclesiastica pace nemo se quod non optamus seiungat.]

EPILOGI CAPVT II.

Quid sit inter gratiam & prædestinationem, & inter præscientiam & prædestinationem.

Cap. x. AVGVSTINVS in libro de prædestinatione Sanctorum dicit, Si discutiatur & quæratur vnde quisque sit dignus, non desunt qui dicant voluntate humana, nos autem dicimus gratia vel prædestinatione diuina. Inter gratiam porrò & prædestinationem hoc tantùm interest, quòd prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia verò iam ipsa
Ephes. 2. 9. donatio. Quod itaque ait Apostolus, *Non ex operibus, ne fortè quis extollatur. ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis,* gratia est. quod autem sequitur, *Quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus,* prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse, potest autē esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea

præſciuit quæ fuerat ipſe facturus, vnde dictum eſt, *Fecit quæ futura ſunt.* præſcire autem potens eſt etiam quæ ipſe nō facit, ſicut quæcumque peccata. quia etſi ſunt quædam, quæ ita peccata ſunt, vt pœnæ ſint etiam peccatorum, vnde dictum eſt, *Tradidit illos Deus in reprobam mentem vt faciant quæ non conueniunt,* non ibi peccatum Dei eſt, ſed iudicium. Quocirca prædeſtinatio Dei, quæ in bono eſt, gratiæ eſt vt dixi præparatio, gratia verò eſt ipſius prædeſtinationis effectus.] Et Proſper contra Gallos actione XV. Dubium non eſt, ſine vlla temporali differentia Deum & præſciſſe ſimul & prædeſtinaſſe quæ ipſo erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iuſto erant iudicio retribuenda, præſciſſe autem tantummodò, non etiam prædeſtinaſſe, quæ non ex ipſo erant cauſam operationis habitura. Poteſt itaque ſine prædeſtinatione eſſe præſcientia, prædeſtinatio autem ſine præſcientia eſſe non poteſt.] Et in Recapitulatione XV. contra Gallos. Quæ enim ex Dei munere habemus, & quæ præſcita dicuntur, non poſſunt non eſſe prædeſtinata, & quæ prædeſtinata appellantur, non poſſunt non eſſe præſcita. In malis autem operibus noſtris ſola præſcientia Dei intelligenda eſt: quia ſicut præſciuit & prædeſtinauit quæ ipſe fecit, & vt faceremus dedit, ita præſciuit tantùm non etiam prædeſtinauit, quæ nec ipſe fecit, nec vt faceremus exegit.] Et in libro Sententiarum cap. CCCLXXIX. Neminem Deus ad peccandum cogit, præuidet tamen eos, qui propria voluntate peccabunt. cur ergo non vindicet iuſtus, quæ fieri non cogit præſcius? Sicut enim nemo memoria ſua cogit facta eſſe quæ præterierunt, ſic Deus præſcientia ſua non cogit facienda quæ futura ſunt. Et ſicut homo quædam quæ fecit meminit, nec tamen omnia quæ meminit fecit: ita Deus omnia quorum ipſe auctor eſt præſcit, nec tamen omnium quæ præſcit ipſe auctor eſt: quorum autem non eſt malus auctor, iuſtus eſt vltor.] Nemo igitur præſcientia Dei, ſicut nec prædeſtinatione ipſius, perit: ſed qui perſeueranti infidelitate vel iniquitate periturus erat, Deus cuius eſſentiali ſcientia nil præterit, accidítque futurum, periturum præſciuit. qui non ideo perit quoniam Deus illum periturum præſciuit, ſed quia periturus erat, Deus omnia ſciens etiam antequam fiant, illum periturum præſciuit. Et vt non Deus præſcit niſi quod eſt omnino futurum, ita quod præſcit non poteſt non eſſe futurum.

Rom.1.28.

Sententia XV.

Huic perſpicuæ veritati contradicunt moderni hæretici, aſſerentes reprobos à Deo vt præſcitos, ita & ad interitum prædeſtinatos. Et contraria veteres ſenſerunt Prædeſtinatiani, dicentes Deum ſecundùm præſcientiam perituros damnare. Contra quos ſanctus Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione ſanctorum, exponens ſententiam ſcripturæ dicit, *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius.* Hoc dictum eſt, inquit, ſecundùm pericula vitæ huius, non ſecundùm præſcientiam Dei, qui hoc præſciuit quod futurum erat, non quod

Sap.4.11.

futurum non erat, id est, quòd ei mortem immaturam fuerat largiturus vt tentationum subtraheretur incerto, non quòd periturus esset qui mansurus in tentatione non esset. De hac quippe vita legitur
Iob 1.7. in libro Iob, *Numquid non tentatio est vita humana super terram?* & item dicit, Si enim iudicarentur homines pro meritis suæ vitæ, quæ non habuerunt morte præuenti, sed habituri essent si viuerent, nihil prodesset ei qui raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, nihil prodesset eis qui lapsi moriuntur, si antè morerentur. quod nullus dicere Christianus audebit.] De quo errantium pernicioso errore latiùs ibidem facundissimus doctor destruendo illum eloquitur. Sanctus quoque Gregorius, posterior tempore, sed prior loco, in libro vigesimo nono Moralium, Prædestinationem Dei, quæ sine præscientia esse non potest, & semper in bono est, quia aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ, in diuinis operibus, quæ semper bona sunt, inter quæ computantur, cùm per indebitam gratiam saluantur electi, & per debitam iustitiam reprobi
Cap. x. puniuntur, ita manifestissimè monstrat dicens, Deus qui sine initio semper extitit, præsciuit de se hoc quod in vtero Virginis per initium sumpsit. & quia præsciuit dispofuit: quia disposuit, nihil profectò in humana forma sine sua voluntate tolerauit. Conuincatur ergo cur de flagellis suis homo queritur qui ortum suum præscire non potuit, si ipse etiam qui ortum suum præsciendo dis-
Lib. xxix. cap. VII. Iob 38.17. posuit, & se inter homines ad flagella præparauit.] & item, *Tenebrosa ostia* tunc Dominus vidit, cùm claustra inferni penetrans, crudeles spiritus perculit, & mortis præpositos moriendo damnauit. Quod idcirco non adhuc de futuro, sed iam de præterito dicitur, quia hoc quod facturus erat in opere, nimirum iam fecerat in prædestinatione.] & paulo pòst, Dum enim angustias mortis petiit, fidem suam in gentibus dilatauit.] Cuius nobis verba euidenter ostendunt, quia quòd claustra inferni penetrans crudeles spiritus perculit, & mortis præpositos moriendo damnauit, quod iam fecerat in prædestinatione, & pòst fecit in opere, ad retributionem iustitiæ pertinet. quòd dum angustias mortis petiit, fidem suam in gentibus dilatauit, quod iam fecerat in prædestinatione, & pòst fecit in opere, ad donum gratiæ sine dubio pertinet.] Et infrà in eodem li-
Cap xv. bro, Hinc est, inquit, quod & Moyses, qui & valida fortibus &
Deut. 32.2. terrena infirmis dicturum se nouerat, dicebat, *Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea.* Sed ecce audiuimus quo munere gentilitas vocatur: audiamus nunc qua districtione Iudæa repellitur. Audiuimus quomodo deserta extollat, arentia infundat: audiamus nunc quomodo ea quæ quasi videntur interna proiiciat. Neque enim sic colligit electos vt non etiam iudicet reprobos, neque sic quibusdam culpas relaxat, vt non & in quibus-
Eccli. 5.7. dam feriat. Scriptum quippe est, *Misericordia enim & ira ab illo.*]

Et quia nuper, vt vermes rediuiuo impiæ famis furore commoti, resćatentes Prædestinatiani, & acuentes linguas suas sicut serpentes, spuentésque venenum aspidum de sub labiis suis, contendunt Dei prædestinationem geminam esse, palliantes non per totum reiiciendo nomine abominandum sensum peruersæ intelligentiæ. Quia sicut venerabilis Beda presbyter in Commento Euangelij Lucæ dicit, Nulla falsa doctrina est, quæ non aliqua vera intermisceat. Et sanctus Cyrillus ad Eulogium presbyterum, Non omnia, inquit, Epist. 57. quæcumque dicunt hæretici fugere & refutare decet. Multa enim confitentur sicut & nos confitemur. velut Arriani quando dicunt patrem quia creator est omnium & dominus, numquid propter hoc fugere consequens est huiusmodi confessiones? Sic & in Nestorio dicat, licèt duas naturas, diuersitatem significans carnis & Verbi, altera enim Verbi natura, altera carnis est, sed tamen nequaquam vnionem confitetur nobiscum. Nos autem hæc vnientes in vnum, vnum Christum, vnum filium eundem vnum Deum confitemur.] Et item vbi suprà venerabilis Beda presbyter ex verbis Augustini, In hæreticis & malis catholicis non sacramenta communia, in quibus nobiscum sunt & aduersum nos non sunt, sed diuisionem paci veritatíque contrariam, qua aduersum nos sunt, & Deum non sequuntur nobiscum, detestari & prohibere debemus. Vnde quoniam Gothescalcus & sui complices geminam prædestinationem dicunt, non per totum neque in toto hoc refutare debemus, sed sensum catholicæ fidei contrarium in hoc dicto, quo prædestinationem Dei geminam adstruunt, fidei catholicæ filij abominari & anathematizare debemus. Dicunt enim, vt suprà longè præmisimus, quia sicut electi à Deo prædestinantur ad vitam, ita reprobi à Deo prædestinantur ad mortem. Qui tam vitandi sunt Ecclesiæ, vt si fieri potest, sicut de leprosis hæreticos significantibus legitur, longiùs remoti magno clamore Christum interpellent, & cum aliis turbis non comprimant. de quibus legitur, *Qui steterunt à longè.* Qui verò Luc. 17. 12. in sinu catholicæ matris Ecclesiæ positus, ita Dei prædestinationem voluerit dicere geminam; vt in effectu operum Dei, qui fecit quæ futura sunt, hoc recto sensu intelligat: scilicet vt ad electos donum gratiæ pertinere, & secundùm superiorem sensum, ad reprobos retributionem iustitiæ fateatur. vt dono gratiæ electi sint prædestinati ad vitam, & illis vita sit prædestinata æterna: reprobi autem non à Deo prædestinentur ad pœnam, sed ex retributione iustitiæ illis pœna prædestinetur æterna. non discordat à vero si hanc Dei prædestinationem sic dicit geminam, sicut catholici doctores caritatem geminam dicunt, quæ vna est, & in præceptis duobus, dilectione videlicet Dei & proximi, gemina dicitur. Et sicut vnus est Spiritus & duo data: ita vna est Dei prædestinatio, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem iustitiæ. Et sicut Paulus

2.Cor.2.15. dicit, *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt.* vno eodémque bono odore quidam salui fiunt, quidam autem pereunt. qui salui fiunt, gratiæ dono saluantur & coronantur: qui pereunt, sua iniquitate pereunt, & ex retributione iustitiæ puniuntur. Et vt beatus Gregorius in Tractatu Ezechielis prophetæ, sed & in Moralibus Iob dicit, Panis vitam fortium roborat, paruulorum necat, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & vnus idémque Sol ceram liquat, lutum stringit.] Sicut & beatus Augustinus in septimo Psalmo exponit dicens, Sed quia non sagittas tantùm, sed etiam vasa mortis dixit in arcu Dominum parasse, quæri potest quæ sint vasa mortis, an fortè hæretici. nam & ipsi ex eodem arcu, id est ex iisdem scripturis in animas, non caritate inflammandas, sed veneno mortis perimendas insiliunt. quod non contingit nisi promeritis. Propterea diuinæ prouidentiæ etiam ipsa dispositio tribuenda est. non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cùm peccauerint. Malo enim voto per peccatum legentes, malè coguntur intelligere, vt ipsa sit pœna peccati. Quorum tamen morte filij catholicæ Ecclesiæ tanquam quibusdam spinis à somno excitantur, vt ad intelligentiam diuinarum proficiant scripturarum. *Oportet enim hæreses esse, vt probati*, inquit, *manifesti fiant inter vos*, cùm manifesti sint Deo. An fortè easdem sagittas & vasa mortis disposuit ad perniciem infidelium, & ardentes vel ardentibus operatus est ad exercitationem fidelium? Non enim falsum est quod Apostolus dicit, *Aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.* & ad hæc quis idoneus? Non ergo mirum, si idem Apostoli & vasa mortis eis, à quibus persecutionem passi sunt, & igneæ sagittæ sunt ad inflammanda corda credentium. Post hanc autem dispensationem iustum veniet iudicium, de quo ita dicit, vt intelligamus vnicuique homini supplicium fieri de peccato suo, & ei iniquitatem in pœnam conuerti. Nec putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei de se proferre vnde peccata puniantur: sed ipsa peccata sic ordinare, vt quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, sint instrumenta Domino punienti.] Et Prosper in libro Epigrammatum capite vigesimo octauo, *De duplici opere Dei.* Si omnes homines simul consideremus, quorum alij misericordia salui fiunt, alij veritate damnantur, vniuersæ viæ Domini, id est misericordia & veritas, suo fine distinctæ sunt. Si autem solos sanctos intueamur, non discernentur hæ viæ. Indiuidua enim ibi est, & à misericordia veritas, & à veritate misericordia: quia beatitudo sanctorum & de munere est gratiæ, & de retributione iustitiæ.

Versus finem.

EPIGRAMMA.

Omnibus in rebus geminum est opus omnipotentis,
Totum aut iustitia est quod gerit, aut pietas.

Quæ

Quæ ſimul in terras deſcendunt lucis ab arce,
Ne cuiquam parti deſit vtrumque bonum.
Et quoniam cuncti auxilio miſerantis egemus,
Præcedit ſemper gratia iuſtitiam,
Damnantem elatos, ſaluantem iuſtificatos,
Quos Deus & donis auxerit & meritis.]

Et item idem in eodem libro capite decimo ſexto, *De iuſtitia & gratia quibus Dei conſtat prædeſtinatio.* Duæ ſunt retributiones iuſtitiæ, cùm aut bona pro bonis, aut mala redduntur pro malis. Tertia eſt retributio gratiæ, cùm per regenerationem remittuntur mala & retribuuntur bona. atque ita manifeſtatur quòd vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Illam autem impiorum retributionem, qua pro bonis mala reſtituunt, Deus neſcit, qui niſi retribueret bona pro malis, non eſſet cui retribueret bona pro bonis.

EPIGRAMMA.

Iuſtitiæ merces gemina eſt, cùm vel bona rectis
Vel prauis dignè cùm mala reſtituit.
Saluatrix autem cunctorum gratia Chriſti
Non penſans meritum diluit omne malum,
Credentéſque omnes renouans baptiſmate ſacro,
Dat bona quæ propter det meliora bonis.]

Verùm ſanctus Gregorius prædeſtinationes, id eſt effectus diuini operis, plurali numero in libro vigeſimo nono Moralium ponit. Vnde pro mediocritate noſtræ intelligentiunculæ, ex doctrina ipſius & aliorum Eccleſiæ magiſtrorum, quo ſenſu hoc dixerit, qualitérve ſecundùm veritatem intelligendum ſit, in præcedentibus iſtius opuſculi ſufficienter oſtendimus.

EPILOGI CAPVT III.

Quid ſit ſanctorum prædeſtinatio, & quòd à Deo electi ad vitam prædeſtinati ſint, & vita illis ſit prædeſtinata æterna. reprobi autem non à Deo prædeſtinati, ſed præſciti atque relicti ad pœnam ſint, pœna autem ex retributione iuſtitiæ illis ſit prædeſtinata æterna.

SANCTVS AVGVSTINVS in libro de Bono perſeuerantiæ dicit, Hæc eſt prædeſtinatio ſanctorum, nihil aliud, præſcientia ſcilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur. Ceteri autem vbi niſi in maſſa perditionis iuſto diuino iudicio relinquuntur?] Et Proſper in actione octaua ad Ianuenſes Camillum & Theodotum preſbyteros, Agnoſcamus itaque ſapienter, piéque fateamur, præſciſſe incommutabiliter Deum,

Cap. XIV.
Reſp. IX.

quibus esset daturus vt crederent, aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis non perderet quenquam. Et si hæc præsciuit, beneficia sua illum, quibus nos dignatur liberare, præscisse. Et hanc esse prædestinationem sanctorum, prædestinationem scilicet & præparationem gratiæ Dei, qua certissimè liberantur quicumque liberantur. Ceteros autem, quos à generali perditione humani generis gratia non exemit, iusto nouerimus iudicio non exemptos, vt quid nobis remissum sit in eis discamus, de quorum queri damnatione non possumus. Non est enim iniquitas apud Deum, neque quisquam sub iudicio eius innocens perit.] Et item in libro de Ingratis contra Pelagianos,

———— Omnibus vna est
Natura, & pariter nequeunt bona vel mala velle.
Et tamen ex istis miseratrix gratia quosdam
Eligit, & rursum genitos baptismate transfert
In regnum æternum, multis in morte relictis.]

Et item,

Qui verò tenebris exempti in lumine viuunt,
Gaudent, & quantum sibi sit bonitate vocantis
Dimissum, ex illis discunt qui debita soluunt.]

Lib. VI. in princip. Et item beatus Augustinus in libro Hypomnesticon dicit, Priùs ergo ipsum nomen prædestinationis quid indicet exponamus: deinde esse apud Deum, qui sine acceptione personarum est, prædestinationem diuinarum scripturarum auctoritate probabimus. Prædestinatio quippe à præuidendo, & præueniendo, vel præordinando futurum aliquid dicitur. & ideo Deus, cui præscientia non accidens est, sed essentia fuit semper & est, quicquid antequam sit sic præscit, prædestinat, & propterea prædestinat, quia quale futurum sit præscit. Ideo & Apostolus, *Nam quos præsciuit*, inquit, *& prædestinauit.* (Rom. 8. 29.) Sed non omne quod præscit prædestinat. Mala enim tantùm præscit: bona verò & præscit & prædestinat. Quod ergo bonum est, præscientia prædestinat, id est, priusquàm sit in re præordinat. Hoc cùm ipso auctore esse cœperit, vocat, ordinat, & disponit. Vnde & sequitur, *Nam quos prædestinauit hos & vocauit: & quos vocauit illos & iustificauit. quos autem iustificauit, illos & glorificauit.* Iam igitur apertiùs disseramus quod loquimur, quomodo erga humanum genus præscientia sua & prædestinatione Deus generaliter, in quo iniquitas non est, vtatur. Massæ itaque humani generis, quæ in Adam & Eua præuaricatione damnabilis mortalísque facta est, non conditione diuina generaliter, sed ex debito pœna cruciatúsque gehennæ debetur: venia verò non merito, sed Dei iusti iudicis misericordiæ largitate confertur. Quia verò iustus & misericors Deus, præsciúsque futurorum, ex hac damnabili massa, non personarum acceptione, sed iudicio æquitatis suæ inreprehensibili, immo incompre-

hensibili, quos misericordia gratuita præscit, præparat, id est, prædestinat ad æternam vitam. Ceteros autem pœna, vt prædixi, debita punit. quos ideo punit, quia quid essent futuri præsciuit, non tamen puniendos ipse fecit vel prædestinauit, sed tantùm, vt dixi, in damnabili massa præsciuit.] & post aliquanta, Oportet igitur, vt ad ea quæ superiùs disputare cœpimus reuertamur. Diximus namque de damnabili humani generis massa Deum præscisse misericordia, non meritis, quos electione gratiæ prædestinauit ad vitam: ceteros verò, qui iudicio iustitiæ eius hac gratia efficiuntur expertes, præscisse tantùm vitio proprio perituros, non vt perirent prædestinasse. Sed, vt dixi, quos in operibus impietatis & mortis præsciuit, non præordinauit, nec impulit, in quibus Deum prouocantes ad iracundiam, salutis fidem aut prædicatam sibi accipere nolunt, aut Deo iudice non possunt, vel accepta malè vtuntur, & ob hoc traduntur in reprobum sensum, vt non faciant ea quæ conueniunt, his pœnam prædestinatam esse ritè fatemur.] Sub mediũ.

Commemorandum etiam duximus, quia abutuntur rediuiui, quibus innisi fuerant in vetustis cineribus olim Prædestinatiani sepulti, Apostolicis testimoniis ad suam confirmandam sententiam, *Attulit*, quin Deus, *in multa patientia vasa iræ perfecta siue aptata vel præparata ad perditionem*, & *cuius vult miseretur*, *& quem vult indurat.* Contra quos exposuit illa B. Augustinus hoc modo in libro de Prædestinatione sanctorum, *Attulit in multa patientia vasa iræ*, & cætera vsque *præparauit in gloriam.* Fides, inquit, & inchoata & perfecta donum Dei est, & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitat qui non vult manifestissimis sacris literis repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem mouere non debet, qui credit ex vno omnes isse in condemnationem sine dubitatione iustissimam, ita vt nulla Dei esset iusta reprehensio etiamsi nullus inde liberaretur. Vnde constat magnam esse gratiam quòd plurimi liberẽtur, & quid sibi deberetur in eis qui non liberantur agnoscant.] & ad Sixtum presbyterum, In vasis quæ perfecta sunt ad perditionẽ quæ damnatæ debita est massæ, agnoscant vasa ex eadem massa in honorem facta quid eis misericordia diuina largita sit.] Et in epistola ad Optatum, Dixerat, Apostolus scilicet, figulum luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Meritò autem videretur iniustum quòd fiunt vasa iræ ad perditionem, si non esset ipsa vniuersa ex Adam massa damnata. Quòd ergo fiunt nascendo vasa iræ, pertinet ad debitam pœnam: quòd autem fiunt renascendo vasa misericordiæ, pertinet ad indebitam gratiam. Ostendit ergo Deus iram suam, non vtique animi perturbationem, sicut est quæ ira hominis nuncupatur, sed iustam fixámque vindictam, quòd de stirpe inobedientiæ ducitur propago peccati atque supplicij. & *homo natus ex muliere*, sicut in libro Iob scriptum est, *breuis est vita & plenus iracundia.* Eius enim rei vas

Cap. IX. Epist. 105. Epist. 157. Iob 14 1.

est qua plenus est. Vnde iræ vasa dicuntur.] Et post paululum de electis, vt in eis, id est relictis, discant agere gratias Deo, quòd ab eis non suis meritis, quæ in eadem massa paria fuerunt, sed illius
Cap.3. miseratione discreti sunt.] Et in libro II. de Nuptiis & concupiscentia. *A quo enim quis deuictus est*, sicut dicit scriptura, *huic & seruus addictus est.* nec quisquam nisi per gratiam liberatoris isto soluitur vinculo seruitutis, à quo est hominum nullus immunis. Per vnum quippe hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sic est ergo Deus nascentium conditor, vt omnes ex vno eant in condemnationem, quorum non fuerit renascentium liberator. Ipse quippe dictus est figulus, ex eadem massa faciens aliud vas in honorem secundùm misericordiam, aliud in contumeliam secundùm iudicium, cui cantat Ec-
Psal.100. Cap.XI. clesia *misericordiam & iudicium.*] Et in libro De bono perseuerantiæ, de eo quod scriptum est, *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Non enim est iniquitas apud Deum, absit. sed inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Vniuersæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Inuestigabilis ergo est misericordia eius, quia cuius vult miseretur nullis præcedentibus meritis, & inuestigabilis veritas, quia quem vult obdurat, eius quidem præcedentibus meritis, sed cum eo cuius vult miseretur plerumque communibus. Sicut duorum geminorum, quorum vnus assumitur, vnus relinquitur, dispar est exitus, merita communia: in quibus tamen sic alter magna Dei bonitate liberatur, vt alter nulla eius iniquitate damnetur.] & in epistola ad
Epist.105. ante med. Sixtum presbyterum, Quærimus enim meritum obdurationis & inuenimus, merito namque peccati vniuersa massa damnata est: nec indurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur, ac potiùs vt non impertiatur hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiæ, nec inuenimus, quia nullum est, ne gratia euacuetur si non gratis donatur, sed meritis red-
In principio c.2. ditur.] & in libro de Prædestinatione gratiæ, Occurrit enim cur pereant ex his aliqui, cùm omnipotens omnes homines saluos fieri velit, & ad agnitionem veritatis venire. Deinde cur rursus induret alios misertus aliorum, aut quomodo omnes homines vult saluos
Cap.3. fieri, cùm ipse nonnullos ne saluentur induret.] Et post aliquanta. Si ergo, vt apparuit, de præuaricatoris semine omnes nascimur de-
Rom.5. bitores, quoniam *in ipso omnes*, sicut ait Apostolus, *peccauerunt*, & ipsa iam in principio vnde descendimus massa damnata est, nullus de duritia sua, nullus de pœna conqueri audeat, quæ etiam non existentibus peccatis propriis, sola nascendi conditione debetur. Quòd verò Deus aliis gratuita vocatione conuersis misericordiam largitur indebitam, non ad dispensatoris iniustitiam, sed ad donantis misericordissimam liberalitatem veritatis ratione referendum est.] Et

paulo pòst, Itaque ex superiore huius parte sententiæ qua dicit, *cuius vult miseretur*, puto quòd nullus nisi indignus misericordia audeat disputare: quod verò sequitur, *quem vult indurat*, ibi paululum humanæ mentis intentio verbi nouitate confunditur. Sed non ita intelligendum est, quasi Deus in homine ipsam quæ non esset duritiam cordis operetur. Quid est enim aliud duritia, quàm Dei obuiare mandatis? Ergo quicquid post illam præuaricationem natus homo supplicij patitur, iustè reddi meritóque fateatur. Indurare enim dicitur Deus eum, quem mollire noluerit: sic etiam excæcare dicendus est eum, quem inluminare noluerit: sic etiam repellere eum, quem vocare noluerit.] Cap.4.

Et hoc, quod verbis eximij doctoris de vasorum interitus præparatione vel obduratione ostendimus, manifestum est totum fieri ex retributione iustitiæ, quoniam non à Deo in Adam conditi, sed ex Adæ per peccatum vitiato, & iuxta scripturam maledicto semine, in iniquitatibus concepti, & in peccatis nati filij iræ omnes natura sumus. Quos autem prædestinauit illos & vocauit, & quos vocauit illos & iustificauit, quod ex dono totum fit gratiæ, quia non de Adam nati, sed vt adoptionem filiorum reciperemus, quam in Adam ex quo mortales sumus perdidimus, in Christo renati per adoptionis gratiam Dei filij facti sumus. Et hæc item, de iustitia relictis & gratia electis, sententiæ actuum Apostolorum, quibus etiam abutuntur Prædestinatiani, demonstrant dicente Paulo, *Et nos mortales sumus, adnuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* Et quidem non sine testimonio, videlicet quo eum Deum esse cognoscere poterant, sicut & in epistola ad Romanos demonstrat, permisit quidem, id est reliquit, vt alibi scriptura dicit de Deo quia *reliquit hominem in manu consilij sui*, quod est ex retributione iustitiæ, meritò massam damnatam perditioni debitam. Et item de electis in eisdem Apostolorum actibus scriptum est, *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Generaliter enim massa perditionis totius humani generis, peccante Adam ab ordine primæ conditionis deiecta est in perditionem damnationis. à qua æterna damnatione, ab exordio sæculi, peccato vt diximus primi hominis damnificata, à Deo autem ante omnia sæcula præscita non prædestinata, à Deo prædestinati ante omnia sæcula ad vitam æternam eripiuntur per sæcula viritim omnes, qui in electorum, id est gratia de massa perditionis lectorum, grege numerantur per Christum Dominum nostrum prædestinatorum caput & lumen. Et hæc electio, id est gratia de massa perditionis lectio, (ab eo qui legitis flores lego,) non illa est qua Saul & Iudas in scripturis leguntur electi. Scriptum est enim de Saul, *Electus & bonus, & non erat vir de filiis Israel melior illo.* & de Iuda electo, sed non in electione electorum col-

Act.14.14.

Act.13.48.

lecto. *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* quem ab hac electione, id est gratiæ lectione, Dominus alibi etiam discreuit dicens, *Non de omnibus vobis dico, ego scio quos elegerim. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum.* Propterea dixit, Non estis mundi omnes. Vnde beatus Augustinus in libro de Correptione & Gratia dicit, Electi sunt autem, quin vndecim Apostoli, ad regnandum cum Christo, non quomodo electus est Iudas ad opus cui congruebat. Ab illo quippe electus est, qui nouit bene vti etiam malis, vt & per eius opus damnabile illud, propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus, *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegit ad obtinendum regnum suum, illum ad effundendum sanguinem suum. Meritò sequitur vox ad regnum electorum, *Si Deus pro nobis quis contra nos? Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non & cum illo nobis omnia donauit?* Hinc & sanctus Ambrosius in Commento epistolæ ad Romanos dicit, *Quos præsciuit & prædestinauit.* Istos quos præsciuit futuros deuotos sibi, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda. vt hi qui credere videntur & non permanent in fide cœpta, à Deo electi negentur, quia quos Deus elegit apud se permanent. Est enim qui ad tempus eligitur, sicut Saul & Iudas, non de præscientia, sed præsenti iustitia. *Conformes fieri imaginis filij sui.* Hoc dicit, quia ideo prædestinantur in futurum sæculum, vt similes fiant filio Dei.

Cap.VII. Ioan.6. Cap.VIII.

Quibus scripturæ atque doctorum verbis Prædestinatianorum destruitur falsitas, qui pro eo quòd Saul & Iudas leguntur electi à Deo, prædestinatos & electos ad interitum reprobos conantur adstruere. Cùm sicut in sanctis scripturis inuenimus, si Saul lacrymas suas lacrymis Samuelis pro se effusis coniungeret, non in perpetuum abiceretur à Domino. & si Iudas pœnitentiam apud Iesum pium iudicem egisset, quam apud Iudæos impios egerat, non in æternum periret. Sua ergo iniquitate Iudas periit, non Dei electione, sicut Prædestinatiani susurrant, malè interpretantes verba beati Augustini, sicut & veteres eorum patres fecerunt, manducantes vuam acerbam, vnde istorum dentes vsque hodie obstupescunt, & audientibus proponentes, Audite, inquiunt, quid Augustinus dicat, Illos elegit ad obtinendum regnum suum, & istum elegit ad effundendum sanguinem suum. Non enim aliter Iudas poterat nisi & hoc ageret vnde periret, quia prædestinatus ad interitum erat. Et tali dicto prædicant Deum mali auctorem, Iudam verò mali immunem, qui aliter non poterat nisi vt per Domini traditionem ad interitum iret, quo prædestinatus erat. Et nolunt legere libros beati Augustini quos aduersus eos egerat: in quibus, sicut sæpè diximus, electos prædestinatos, reprobos autem in massa perditionis relictos inculcat.

Quos libros si legunt, aut intelligere negligunt, aut quantum ex ipsis est prauo sensu peruertunt. Quorum doctrina quàm sit consputabilis & refutanda, omnis sapiens sanum intelligit. Neque enim nomen electus, siue electio, in scripturis inuentum semper ad ante sæcularem Dei prædestinationem electorum, sicut nec relictus vel relictio ad reproborum damnationem pertinet. Scriptum quippe est in libro Regum dicente Elia, *Et relictus sum ego solus.* & 3.Reg.19.18.
Dominus, *Reliqui mihi septem millia virorum qui non curuauerunt genu ante Baal.* De qua relictione dicit Apostolus, *reliquiæ per electionem saluæ fient.* Et Hieremias in Threnis, *Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio meî. vocauit aduersus me tempus, vt contereret electos meos.* Et in Canticis canticorum, *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.* qui ab Apostolo appellatur *prædestinatus filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis.* Sed & in hoc loco, vnde ex verbis beati Augustini suam prauam sententiam conantur adstruere de Iuda electo, ostendendum est quàm prauè intelligant. Ait idem doctor mirabilis, Electi sunt, inquiens, videlicet vndecim Apostoli, ad regnandum cum Christo, non quomodo electus est Iudas ad opus cui congruebat. Hoc dicit, quia talis erat vt dignus esset per quem sibi ac suis complicibus, & suasori eius diabolo tam damnabile, & cunctis credentibus opus venerabile compleretur. Necesse quidem erat vt hoc opus fieret, quia aliter genus humanum peccatis venditum non poterat à morte debita redimi, nisi illius morte qui sine peccato suo venerat occidi, sicut scriptum est, quoniam sic oportebat Christum pati, & intrare in gloriam suam. Et quia sic oportet fieri, & sicut item scriptum est, *Necesse est vt veniant scandala.* Et Lucas dicit, *Impossibile est vt non veniant scandala. væ autem illi per quem veniunt.* Et Apostolus dicit, *Oportet autem & hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant in vobis.* Impossibile est ergo, vt exponunt doctores, in hoc mundo erroribus ærumnisque plenissimo scandala sæpissimè non venire: sed væ illi qui quod impossibile est non venire, suo vitio facit vt per se veniat. sicut hic Iudas qui proditioni animum præparabat. De quo scriptum est, *Tunc abiit*, ac si diceret, spontaneus non quæsitus, *& exquisiuit à principibus sacerdotum, Quid vultis mihi dare & ego eum vobis tradam?* quoniam non solùm ardens auaritia, sed & eodem vitio vehementissimè inflammatus, fur erat & loculos habens ea quæ mittebantur portabat. Et ideo sicut beatus Augustinus dicit, Electus est per iudicium ab illo qui nouit bene vti etiam malis ad opus cui congruebat: vt per eius opus damnabile, illud propter quod ipse venerat opus venerabile compleretur. Sicut electus est rex Saul à Domino, qui facit regnare hypocritam propter peccata populi, quíque dicit, *Ipsi regnauerunt & non ex me, Principes extiterunt & non cognoui ad contemptum suum in contumaciam populi vindicandam.*

[Margin notes: Rom.11.4. — Ibid.3. — Thren.1.15 — Cant 5.10. — Rom.1.4. — Matt.18.7. — Luc.17.1. — 1.Cor.11.19 — Matt.26.14 — Osee 8.4.]

1.Reg.8.7.9. quod & scriptura non tacuit dicens, *Dixit autem Dominus ad Samuel, Audi vocem populi. non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Verumtamen prædic eis ius regis.* & paulo pòst, *Samuel dicit ad populum, Et clamabitis in die illa à facie regis vestri quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa.* Sic namque Saul & Iudas electi sunt ad

Cap.23. opera quibus congruebant, sicut idem beatus Augustinus in libro de Gratia & libero Arbitrio dicit, Quando, inquiens, auditis dicen-

Ezech 14. tem Dominum, *Ego Dominus seduxi prophetam illum:* & quod ait Apostolus, *cuius vult miseretur, & quem vult indurat:* &, *tradidit eos in*

Rom.9. *reprobum sensum*, mala eorum merita præcessisse nolite dubitare. Sic & electus est Saul ad illa exequenda in populum duræ ceruicis & indomabilis animi, quæ Dominus prædici eis à Samuele præcepit. Sicut è contrario de Moyse scriptum est in libro Ecclesia-

Eccli 45. 4.6. stico, *Elegit eum ex omni carne.* & ad quid eum Deus elegerit, paulo pòst sequitur, *docere Iacob testamentum, & iudicia sua Israel.* Et si electus est Iudas ad tradendum Dominum, qui pro redemptione omnium occidi venerat, sicut quantum de seruo ad Dominum comparatio duci potest, sanctus Gregorius ad decollandum Sanctolum religiosum presbyterum pro diacono, pro quo se morti obtulerat, de

Lib.III. cap.37. quodam Langobardo in libro refert Dialogorum. Ait enim, Vir autem Domini deductus est in medium, atque ex omnibus viris fortibus electus est vnus, de quo dubium non esset quòd vno ictu caput eius abscideret. *& paulo inferiùs*, Hunc electus interfector calce pulsauit vt surgeret. *& infrà*, Tunc electus carnifex euaginatum gladium tenens, *& de quibus iste electus sit suprà dicit*, Omnes qui in eodem loco inuenti sunt Langobardi conuenerunt, sicut sunt nimiæ crudelitatis, læti ad spectaculum mortis.] Et Iudas filius perditionis de omnibus membris Antichristi filij perditionis ad tradendum Christum electus est merito suæ iniquitatis, vt per eius opus damnabile, vt Augustinus dicit, opus venerabile propter quod Christus venerat compleretur. Videndum etiam quomodo hinc verbis beati Ambrosij verba concordant sancti Augustini. Ait enim Ambrosius, Est qui ad tempus eligitur, sicut Saul & Iudas, non de præscientia, sed de præsenti iustitia.] Et sanctus Augustinus in libro de

Cap.VII. Correptione & Gratia, Qui verò perseueraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos huius vitæ finis inueniat, proculdubiò nec illo tempore quo bene piéque viuunt in electorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti. & ideo nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec electi, sed in

Matt.21.14 eis vocati de quibus dictum est, *Multi vocati*, non in eis de quibus dictum est *pauci verò electi.* Et tamen quis eos neget electos, cùm credunt & baptizantur, & secundùm Deum viuunt? Planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sunt, non ab illo qui eos nouit

non

non habere perseuerantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos, scítque illos ita stare vt præscierit esse casuros.

Notandum etiam quia ex hac sententia, & quibusdam aliis beati Augustini, veteres Prædestinatiani hæresim condiderunt, quòd ab eis qui non sunt prædestinati ad vitam percepta baptismi gratia non auferat originale peccatum: & etiamsi fuerint in Christo regenerati qui prædestinati non sunt, & piè iustéque vixerint, nihil eis prosit, sed tam diu reseruentur donec ruant & pereant, nec ante eos ex hac vita quàm hoc eis contingat auferri. Quos confutauit Prosper dicens, Quia omnis homo, qui credens in patrem & filium & Spiritum sanctum regeneratur in baptismo, tam à propriis peccatis quæ mala voluntate & actione contraxit, quàm ab originali quod à parentibus traxit absoluitur. Sed si recedens à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam cadens in perditionem, non in id quod remissum est recidit, nec in originali peccato damnabitur, sed propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ propter illa quæ remissa sunt debebatur. Et qui reliquerunt Deum & relicti sunt, & ex bono in malum propria voluntate mutati sunt, licèt fuerint renati, fuerint iustificati, ab eo tamen qui illos tales præsciuit non sunt prædestinati, quia Dei præscientiam tales eos futuros nec latuit nec fefellit. Et ideo nunquam tales elegit, nunquam prædestinauit, & perituros nunquam ab æterna damnatione discreuit.] Et sanctus Gregorius euidenter demonstrat in libro quarto Moralium, quia homo primus ad vitam conditus, si non peccaret, nequaquam ex se gehennæ filios, sed eos qui nunc per redemptionem saluandi sunt generaret. Quémque Deus peccaturum præsciuit non prædestinauit, sed sicut scriptum est, *in manu consilij sui reliquit*, isdem autem voluntatis propriæ libertati relictus, se & omnes ex traduce sui seminis genitos perditioni obnoxios & condemnandos effecit. Deus autem ex eadem massa perditionis totius humani generis, *secundùm præscientiam suam*, vt Petrus in capite epistolæ primæ dicit, *quosdam elegit*, id est, gratia ante meritum omne præelegit & prædestinauit, id est gratia præparauit, nam electi iidem sunt & prædestinati ad vitam, & vitam illis prædestinauit æternam. *Sicut elegit nos*, inquit Apostolus, *in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in caritate, prædestinans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ. In qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum secundùm diuitias gratiæ suæ. quæ superabundauit in nos in omni sapientia & prudentia, vt ostenderet nobis mysterium voluntatis suæ secundùm bonam voluntatem suam, quam proposuit in illo, in dispositionem plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo quæ in cælis sunt, & quæ in terris in ipso. In quo etiam & sortem consecuti sumus, prædestinati secundùm propositum eius qui*

Contra Gallos c. 3.

Cap. 28.

Eccli. 15 14

1. Pet. 1. 2.

Ephes. 1. 4.

vniuersa operatur secundùm consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius. Et Euangelium, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum*, id est, prædestinatum *est ab origine mundi.* Et item A-
Rom.6.23. postolus, *Gratia autem Dei vita æterna.* Quos autem præsciuit non prædestinauit, iudicio iusto reliquit ad pœnam, & ex retributione iustitiæ pœnam illis prædestinauit, id est præparauit æternam.

Ait enim idem, catholicæ & Apostolicæ sanctæ sedis Romanæ, omnium scilicet Ecclesiarum in toto orbe terrarum matris atque
Non longè à principio. magistræ Pontifex, in Homilia Euangelij XXXIV. Angelorum quippe & hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit, quam dum consistere ad æternitatem voluit, eam proculdubio ad suam similitudinem creauit.] Et in Homilia Euangelij XVII. Quid autem animas hominum nisi cibum Domini dixerim, quæ ad hoc sunt conditæ, vt in eius corpore traiciantur, id est, vt in æternæ Ecclesiæ augmentum tendant?] Et in XVII. libro Moralium, Ad vitam namque homo conditus, in libertate propriæ voluntatis sponte sua factus est debitor mortis.] Et item in libro XX. Moralium. Humanum igitur genus, recto Dei iudicio in voluptatibus suis sibi dimissum, atque per easdem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, absinthio est ebrium.] Et item in libro XXV. Primus homo ita conditus fuit, vt moriente illo deciderent tempora, nec cum temporibus ipse transiret. Sic enim momentis decurrentibus, quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat, stabat tanto robustiùs, quanto semper stanti artiùs inhærebat. At vbi vetitum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore, statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit. Quia verò, vt diximus, arbitrij libertate abusus primus homo peccauit, & factus est massa perditionis totius humani generis, quidam ex eadem massa damnationis, qui per redemptionem sanguinis Christi saluati sunt, saluantur & saluabuntur, quoniam, vt princeps Apostolorum dicit,
Act.4.12. *Non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri*, ante tempora sæcularia præsciti, & gratia electi vel prædestinati ad vitam, quidam verò præsciti non prædestinati, sed iudicio iusto in eadem massa relicti ad pœnam sunt. sicut idem Gregorius
Cap.VIII. doctor egregius in libro XXV. Moralium dicit, Hunc, inquiens, supernorum iudiciorum metum Paulus Apostolus discipulorum cordibus insinuans ait, *Qui se existimat stare videat ne cadat*, Quòd autem
1.Cor.10.12 Iob 34.24. dicit, *conteret multos*, illicò adiunxit, *innumerabiles*. vel multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerum transit, vel certè indicare voluit quòd omnes qui pereunt intra electorum numerum non habentur, vt eo sint innumerabiles quo extra numerum currunt. Vnde & Propheta intuens tantos in hoc Ecclesiæ tempore specie tenus credere, quantos nimirum certum est electorum
Psal.39.6. numerum summámque transire, ait, *Multiplicati sunt super numerum.*

ac ſi diceret, multis Eccleſiam intrantibus, etiam hi ad fidem regni ſpecie tenus veniunt, qui à numero cæleſti excluduntur, quia electorum ſummam ſua videlicet multiplicatione tranſeunt. Vnde per Eſaiam quoque eidem Eccleſiæ dicitur, *Ad dexteram enim & ad læuam dilataberis, & ſemen tuum gentes hereditabit.* Eſa.54.3. Intrante quippe multitudine gentium ad dexteram extenditur, dum quoſdam iuſtificandos ſuſcipit: ad læuam quoque dilatatur, dum ad ſe quoſdam etiam in iniquitate permanentes admittit, præter hanc multitudinem quæ extra electorum numerum iacet.] & paulo ſuperiùs. Notandum verò eſt, quia dum aliis cadentibus, ad ſtandum alij ſolidari perhibentur, electorum numerus certus oſtenditur. Cap.codē. Vnde etiam Philadelphiæ Eccleſiæ per Angelum dicitur, *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Apoc.3.11. Hac ergo ſententia, qua narratur, aliorum erigi, aliorum autem vita bona confringi, ſpes nutritur humilium, elatio premitur ſuperborum, dum & illi bona poſſunt amittere de quibus ſuperbiunt, & iſti ea percipere quæ quia non habeant contemnuntur.] Et item aliquanto ſuperiùs, In hoc ergo vtroque genere Cap.VII. hominum ſæpè contingit, vt & qui videntur in humano iudicio ſtare, iam in conſpectu æterni iudicis iaceant, & qui nunc coram hominibus iaceant, in conſpectu æterni iudicis ſtent. Quis enim hominum æſtimare potuiſſet, Iudam viuendi ſortem poſt miniſterium Apoſtolatus amittere, & latronem æterna præmia in articulo mortis inuenire? Occultus autem iudex, præſidens & vtrorumque corda diſcernens, alterum piè ſtatuit, alterum iuſtè confregit, illum diſtrictè exteriùs repulit, hunc intrinſecùs miſericorditer traxit.] & item in libro vigeſimo nono, *Iudicia tua abyſſus multa.* Cap.XV. Pſal 35.7. Nemo ergo perſcrutari appetat, cur cùm alius repellitur alius eligatur, vel cur cùm alius eligitur alius repellatur, quia ſuperficies abyſſi conſtringitur, & atteſtante Paulo *Inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.* Rom.11.33.] Item idem in libro vigeſimo nono dicit, Dominus in- Cap.codē. quiens ait *Cælum mihi ſedes eſt.* &, *anima iuſti ſedes ſapientiæ.* Eſa 66.1. Cælum vtique anima iuſti, cælum fuit Abraham. Cùm enim de Abraham natus eſt Caiphas, quid aliud niſi gelu de cælo proceſſit? Quod tamen gelu idcirco Dominus genuiſſe ſe dicit, quia Iudæos quos naturaliter ipſe bonos condidit, iuſto iudicio per eorum malitiam frigidos à ſe exire permiſit. Dominus enim conditor eſt naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos iniquos permiſit tolerando viuere patienter.] & item in eodem libro, Hinc Paulus ait, Cap.XVII. *Eo quòd caritatem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non credunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.* 2.Theſſ.2.10. Nequaquam ergo ſuper eos veſper conſurgeret, ſi cæli filij eſſe voluiſſent.] Et item in libro vigeſimo quinto, Cap.VIII. & IX. Hoc quod electis aliis alij conteruntur, de merito patientis eſt, non de iniquitate punientis. Non enim iniquus Deus,

Iob 34.25. qui infert iram. vnde aptè subiungitur, *Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur.*

Et quia præscientia Dei sine prædestinatione esse potest, sicut in illis omnibus quæ non ex ipso erant causam operationis habitura, non tamen eum possunt latere qui nouit omnia etiam antequam fiant. Et reprobi præsciti non autem prædestinati à Deo ad pœnam sunt, quia non ipso auctore, sed exigente iniquitate, vel paterna vel propria, pereunt iusto à Deo relicti iudicio: sicut præsciti simul & prædestinati ipso auctore saluantur gratiæ dono, quoniam misericordia eius præuenit nos, vt bene velimus, adiutor in opportunitatibus in tribulatione, cui dicimus, *Adiutor meus tibi psallam*, &, *Adiuua nos Deus salutaris noster.* Adiuuat nos vt bene possimus, & misericordia eius subsequetur nos omnibus diebus vitæ nostræ, vt in bono perseueremus, & ipse coronat nos in misericordia & miserationibus, qui satiat in bonis desiderium nostrum. Satiabimur enim
Cap. XIII. cùm manifestabitur gloria eius. Hic doctor magnificus in libro Moralium trigesimo quarto demonstrat dicens, Fortassè quempiam moueat, cur misericors Deus fieri ita permittat, vt Leuiathan iste, seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum quem replet hominem, vel Solis sibi radios, id est doctos quosque sapientésque subiiciat, vel aurum, hoc est viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi vitiis coinquinando substernat. Sed citiùs respondemus, quòd qui prauis eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum videntur amittere, sed eam ante Dei oculos nunquam habuerunt. Sæpè namque homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in vna aliqua virtute magnus videtur, quæ ipsa quoque virtus inanìscens deficit, quia dum innotescit hominibus, proculdubiò laudatur, eiúsque laus inhianter appetitur. Vnde fit vt & ipsa virtus ante Dei oculos virtus non sit, dum abscondit quo displicet, prodit quo placet.] & post pauca, Eat ergo Leuiathan iste, & Solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subiiciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium bene vti malo reproborum, quando hi qui ad illum peruenturi sunt, & suis ad eum meritis proficiunt, & sæpè in eo quod superbè sapiunt alienis lapsibus corriguntur.] Et quia reprobis pœna, electis autem à Deo æterna vita est præparata, paulo pòst sequitur, Per semetipsam namque veri-
Matt. 25. tas dicit, *Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.*]
Cap. XVI. & item post pauca subiungit, At, inquiunt, sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iustus nimirum est omnipotens Deus, & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus citiùs respondemus, quòd rectè dicerent, si iustus iudex districtúsque veniens, non corda hominum, sed facta

pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere, vt sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare quàm viuere. & ideo hîc semper viuere cupiunt, vt nunquam desinant peccare cùm viuunt. Ad districti ergo iustitiam iudicis pertinet, vt nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato, & nullus detur iniquo terminus vltionis, qui quandiu valuit habere noluit terminum criminis.]

Quoniam quidem adinuentionum de prædestinatione resufflatores, praui sensus scalpentes auribus, lingua pruriente nos dicunt Dei mutabilem voluntatem, nouúmque eius prædicare consilium, si damnet quos ante sæcula ad mortem & damnationem nequaquam prædestinauit, accipiant, legant, & audiant atque intelligant, nos catholicorum patrum sequi doctrinam, & dicere sicut prædiximus, & adhuc iterare non piget, quia multos Deus gratia prædestinauit ad glóriam, neminem autem prædestinauit sed deseruit iustè ad damnationem & pœnam. Quos autem ante sæcula præsciuit, non prædestinauit, in impietate & iniquitate perseueraturos, prædestinauit vt ex iustitiæ retributione damnentur, & iudicium æquè prædestinauit quo iustissimè puniantur, sicut apertissimè ostendit sanctus Augustinus in principio Euangelij Ioannis, Factam inquit in tempore creaturam, sed in æterna creatoris sapientia quando & qualis crearetur semper fuisse dispositum. & hoc est quod ait, *Quod factum est in ipso vita erat*, id est quod factum in tempore, siue viuum siue vita carens apparuit, omne hoc in spiritali factoris ratione quasi semper vixerat & viuit: non quia coæternum est creatori quod creauit, sed quia coæterna est illi ratio voluntatis suæ, in qua ab æterno habuit & habet quid & quando crearet, qualiter creatum gubernet vt maneat, ad quem finem singula quæ creauit perducat.] Et S. Gregorius in libro Moralium XXV. dicit, Cunctis liquet quòd in illa extrema requisitione examen publicum facturus est omnipotens Deus, vt alios ad tormenta deserat, alios ad participationem regni cælestis admittat. Sed & hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstrabitur. Nam iustè & misericorditer singulorum corda vel examinans vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsecùs trahit, hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare.] Item sanctus Augustinus in libro de Prædestinatione gratiæ, ad locum dicit, *Quos autem prædestinauit illos & vocauit, & quos vocauit illos & iustificauit.* Ipse enim dedit vt simus, ipse vt boni esse possimus. Præsciuit nos eius diuinitas, sapientia condidit, iustitia damnauit, gratia liberauit. Mundus enim, quamuis pro tẽpore ex quo factus est cœperit, in illa diuinæ præscientiæ luce faciendus nullum potuit habere principium: & quanticumque vel ex Adam vsque in hodiernum homines nati sunt, vel post

Cap. VII.

Cap. V.

Rom. 8.

ætatem noſtram generationis ſunt propagine naſcituri, apud Deum & iam nati ſunt, & decurſo totius vitæ tempore tranſierunt, in illo nihilominus diuini obtutus lumine permanentes. Deus enim, qui nec loco clauditur, nec tempore præuenitur, omnium rerum tam præteritarum memoria, quàm imminentium ſcientia plenus eſt. nec reminiſcens voluitur in præteritum, nec ſperans tenditur in futurum. & quæcumque omninò ſunt, quæ temporum motibus agitantur, ab eo principio in quo erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, vſque in finem omnium ſæculorum. De quo fine cùm diceret beatus Moyſes, *Domine*, inquit, *qui regnas in ſæculum & ſæculum.* & adhuc nec ſperantur futura, nec præterita tranſierunt, ſed in præſentia diuinitatis præſenti ſemper luce cernuntur. Ab illo ergo qui æternus & præſcius, qui & iuſtus & pius eſt, qui & exerit debitam ſeueritatem, & exhibet indebitam pietatem, & habet in creandis atque eligendis hominibus, ſicut in luto figulus, poteſtatem, facta ſunt alia quidem vaſa in honorem, alia verò in contumeliam. Antequam faceret nos præſciuit nos, & in ipſa nos præſcientia cùm nondum feciſſet elegit. Sed à quo hoc fieri potuit, niſi ab eo qui vocat ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt? Apoſtolus enim dicit, *Qui elegit nos ante mundi conſtitutionem.* Intra mundum facti ſumus, & ante mundum electi ſumus. Atque ita vno eodémque, nec tranſeunte nec futuro, ſed continuo tempore, vel ſi quo alio modo dici poteſt, ſi tamen poteſt, apud Deum eſt & præſcire, & facere, & eligere. Et præſcientia ſua incommutabiliter permanente elegerat faciendos quos facturus fuerat eligendos.] Et Proſper in libro Epigrammatum, *De intemporali opere Dei.* Ordo temporum in æterna Dei ſapientia ſine tempore eſt, nec aliqua ſunt apud illum noua, qui fecit quæ futura ſunt.

Rom.4. Eph.3.1.

Epigram. LVIII.

Artifice in ſummo ſine tempore temporis ordo eſt,
Inque Deo rerum non variat ſeries.
Æterno auctori ſimul adſunt omnia ſemper,
Cum quo in factorum eſt ordine quicquid erit.

EPILOGI CAPVT IV.

Qualiter catholica Eccleſia de gratia & libero arbitrio teneat.

Innocent. ep.XXXI. Cæleſt.ep. VIII.

SANCTVS INNOCENTIVS in epiſtola ad Aurelium & Carthaginenſe Concilium, itémque ſanctus Cæleſtinus ad Venerium & ceteros Gallicanos Epiſcopos, Liberum arbitrium olim ille, id eſt primus homo perpeſſus, dum ſuis inconſultiùs vtitur bonis, cadens in præuaricationis profunda demerſus eſt, & nihil quemadmodum exinde ſurgere poſſet inuenit, ſuáque in æternum libertate deceptus, huius ruinæ latuiſſet oppreſſus, niſi eum poſtea Chriſti

pro ſua gratia releuaſſet aduentus. qui per nouæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium ſui baptiſmatis lauacro purgauit, & eius firmans ſtatum, quo rectiùs ſtabiliúſque procederet, tamen ſuam gratiam in poſterum non negauit. Nam quamuis hominem redemiſſet à præteritis ille peccatis, tamen ſciens iterum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, quemadmodum poſſet illum & poſt iſta corrigere, multa ſeruauit, quotidiana præſtans illi remedia, quibus niſi freti confiſíque nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim, vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur. Omnium igitur bonorum affectuum atque operum, & omnium ſtudiorum, omniúmque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur auctorem, & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit vt aliquid boni & velle incipiamus & facere. Quo vtique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium ſed liberatur, vt de tenebroſo lucidum, de prauo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit prouidum.] Et S. Auguſtinus in abſolutione quæſtionis tertiæ contra Pelagianos & Cæleſtianos Hypomneſticon libro, Igitur liberum arbitrium hominibus eſſe certa fide credimus, & indubitanter prædicamus. & cur liberum dicatur arbitrium eſt paulisper diſſerendum. Arbitrium ſcilicet ab arbitrando rationali conſideratione, vel diſcernendo quid eligat quídve recuſet, puto quod nomen accepit: vel ideo liberum dictum, quòd in ſua ſit poſitum poteſtate, habens agendi quod velit poſſibilitatem, quod eſt vitalis & rationalis animæ motus. Sed huiuſmodi, vt antè iam dixi, fuit in homine protoplaſto, cùm ante peccatum maneret inlæſus. Non enim per aliud contraxit offenſam, niſi per id quod potuit ne delinqueret reſiſtere ſuadenti. Per velle ergo malum rectè perdidit poſſe bonum, qui per poſſe bonum potuit vincere velle malum. Quem iuſtè Deus iam delicto captiuum voluntati deprauatæ dimiſit, vt hæc eidem eſſet pœna in non faciendo quod velit, quæ ſemper ſi Deo fuiſſet obediens ſufficere potuiſſet ad omne bonum quod voluiſſet. Malum itaque velle non ex naturæ ſuæ conditione bona habuit, tanquam ex congenito malo, vt Manichæus credit, ſed ex accidenti deſiderio prauo concepit.] Contra quem facit ſcripturæ ſententiæ expoſitio, quam iſdem doctor in II. libro de Nuptiis & Concupiſcentia explanauit, *Quoniam nequam eſt natio illorum & naturalis malitia ipſorum, & quoniam non poterit mutari cogitatio illorum in perpetuum. ſemen enim erat maledictum ab initio.* Nempe, inquiens, de quibuſcumque dicat iſta, de hominibus dicit. Quomodo eſt ergo cuiuſlibet hominis malitia naturalis, & ſemen maledictum ab initio, niſi ad illud reſpiciatur, quòd *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit in quo omnes peccauerunt?* Cuius autem hominis ma-

Hypomn. lib. III. ſub initium.

Lib. II. cap XIII.

Sap. 12. 10.

Rom. 5. 12.

la cogitatio non poteſt in perpetuum mutari, niſi quia per ſeipſam non poteſt, ſed ſi gratia diuina ſubueniat, qua non ſubueniente, quid
2.Pet.2.12. ſunt homines, niſi quod ait Apoſtolus Petrus, *velut muta animalia, procreata naturaliter in captiuitatem & interitum?* Vnde vno loco Paulus Apoſtolus vtrumque commemorans, & iram Dei cum qua naſcimur, & gratiam qua liberamur,
Epheſ.2.3. *Et nos omnes*, inquit, *aliquando conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis & affectionum, & eramus natura filij iræ ſicut & ceteri. Deus autem, qui diues eſt in miſericordia propter multam dilectionem qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſumus ſaluati.* Quid eſt ergo malitia naturalis hominis, & ſemen maledictum ab initio, & procreati naturaliter in
Cap.IX. captiuitatem & interitum, & natura filij iræ? Numquid in Adam natura iſta ſic condita eſt? abſit. Sed quia in illo vitiata, ſic per omnes iam naturaliter cucurrit & currit, vt ab hac perditione non liberet niſi gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.] Et item in libro
Lib.III. ſub med. Hypomneſticon, Eſt igitur liberum arbitrium, quod quiſque eſſe negauerit catholicus non eſt, & quiſque ſic eſſe dixerit, quòd ſine Deo bonum opus, id eſt quod ad eius ſanctum propoſitum pertinet, nec incipere nec perficere poſſit, catholicus eſt.] Et item, Audi hæretice, ſtul-
Verſus finem. te & inimice fidei veritatis, Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur per gratiæ præuentum, nullis liberi arbitrij meritis, ſed ipſa faciente, gubernante, proficiente, vt abundent in libero arbitrio non damnamus, quia ex his vel huiuſmodi homines Dei iuſtificati ſunt, iuſtificantur, iuſtificabuntur in Chriſto. Damnamus verò auctoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratiæ præponuntur, & ex his tanquam meritis in Chriſto iuſtificari extolluntur.] Et item
Cap.XV. in libro de Gratia & libero Arbitrio, Semper eſt autem in nobis voluntas libera, ſed non ſemper eſt bona. Aut enim à iuſtitia libera eſt quando ſeruit peccato, & tunc eſt mala, aut à peccato libera eſt quando ſeruit iuſtitiæ, & tunc eſt bona. Gratia verò Dei ſemper eſt bona, & per hanc fit vt ſit homo voluntatis bonæ, qui priùs fuit voluntatis malæ. per hanc etiam fit vt ipſa bona voluntas quæ iam eſſe cœpit augeatur, & tam magna fiat, vt poſſit implere diuina mandata quæ voluerit, cùm valdè perfectéque voluerit. Ad hoc
Eccli.15.16 enim valet quod ſcriptum eſt, *ſi volueris conſeruabis mandata.* vt homo qui voluerit & non potuerit, nondum ſe plenè velle cognoſcat, & oret vt habeat tantam voluntatem quanta ſufficit ad implenda mandata. Sic quippe adiuuatur vt faciat quod iubetur. Tunc enim vtile eſt velle cùm poſſumus, & tunc vtile eſt poſſe cùm volumus.]
Cap.VI. Et ſanctus Gregorius in libro Moralium vigeſimo quarto, *Liberauit enim animam ſuam ne pergeret in interitum.* Quia præueniente diuina gratia in operatione bona noſtrum liberum arbitrium ſequitur, noſmetipſi nos liberare dicimur, quia liberanti nos Domino conſentimus. Vnde Paulus cùm diceret, *Abundantiùs illis omnibus laborau i,*

raui, ne labores suos sibi tribuisse videretur, adiunxit, *Non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Quia enim præuenientem Dei gratiam ipse etiam libero arbitrio fuerat subsecutus, aptè subiunxit *mecum:* vt & diuino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus.] Et item in libro trigesimo tertio, *Quis antè dedit mihi, vt reddam ei?* Ac si apertè diceretur, Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor, quia eis debitor ex sua actione non teneor. Idcirco enim nequaquam cælestis patriæ præmia æterna percipiunt, quia ea nunc dum promereri poterant ex libero arbitrio contempserunt. Quod videlicet liberum arbitrium in bono operatur electis, cùm eorum mens à terrenis desideriis gratia adspirante suspenditur. Bonum quippe quod agimus, & Dei est, & nostrum. Dei per præuenientem gratiam, nostrum per obsequentem liberam voluntatem. Si enim Dei non est, vnde ei in æternum gratias agimus? rursum si nostrum non est, vnde nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immeritò gratias agimus, scimus quòd eius munere præuenimur. & rursum, quia non immeritò retributionem quærimus, scimus quòd subsequente libero arbitrio bona elegimus quæ ageremus.] Et venerandus Alcuinus in opusculo quæstionum libri Geneseos, ad Sigulfum presbyterum, interrogatus cur homo factus est liberi arbitrij, respondit, Quia noluit creator hominem cuiuslibet creare seruum, quem ad imaginem suam fecit, quatenus ex voluntario bono laudabilis appareret, vel appetitu malo damnabilis. Et interrogatus, cur tentari Deus hominem permisit, quem consentire præsciebat, respondit, Quia magnæ laudis non esset, si ideo homo non peccasset, quia malè facere non potuisset. Nam & hodie sine intermissione per vniuersum genus humanum ex insidiis diaboli homines tentantur, vt ex eo tentati virtus probetur, & palma non consentientis gloriosior appareat. Et de quæstione, quomodo intelligendum sit, *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius*, respondit, Quia tu liberi es arbitrij, non habet peccatum super te dominium, sed tu super illud, & in tua potestate est, siue cum Dei gratia compescere, siue appetitu tuo concupiscere illud. Et interrogatus quæ est vera libertas, respondit, Maxima hæc libertas est, seruire iustitiæ, & peccato liberum esse.] Et Prosper contra Gallos, Liberum arbitrium nihil esse, vel non esse, perperam dicitur: sed ante inluminationem fidei in tenebris, id est in vmbra mortis agere, non rectè negatur. quoniam priusquàm à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, in quod se sua libertate demersit. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, sed adolet, & ab errore in viam reuocat ac reducit, vt quod sua libertate erat prauum, spiritu Dei agente sit rectum. Et item in libro de Ingratis contra Pelagianos,

Sicut enim palmes nullos valet edere fructus

[Margin notes: 1.Cor.15.10 — Cap.xx. — Resp.vi. — Ibid.sententia vi.]

Non in vite manens, quæ de radice ministra
Succum agat in frondes, & musto compleat vuas:
Sic infœcundi virtutum & fruge carentes,
Perpetui cibus ignis erunt: qui vite relicta,
Audent effusa de libertate comarum
Fidere, ne Christi sint vbertate feraces.
Et mage se credunt propriis excellere posse,
Quàm si virtutum placitarum sit Deus auctor.

Et paulo pòst,

Quòd non est nisi peccatum, quo discrucietur
Libertas, ad quam solam malè gesta recurrunt.
Et tamen in sanctos animum cùm intendimus actus,
Cùm desideriis carnis mens casta repugnat,
Cùm tentatori non cedimus, & per acerbas
Vexati pœnas, inlæso corde manemus,
Libertate agimus, sed libertate redempta,
Cui Deus est rector.

Cap. 15. Et item in eodem,

Et nos ista inquit sentimus de bonitate
Ac virtute Dei, quo ni foueátque regátque
Quos vocat, & tutos peccato præstet ab omni,
Non sua seruabit quemquam prudentia, nec se
Perficiet solis naturæ viribus vllus.
Sed quia iam in nobis & velle & nolle creatum est,
Arbitriíque sui quò vult intendere motus
Libertas accita potest, patuítque per aurem
Iudicio cordis, quo mundum proposuisset
Consilio saluare Deus, mens excita longum
Excutiat somnum, séque illi subdat & aptet,
Qui cupidam & fidam promissa in gaudia ducat.

Non longè à principio. Et in libro de Prouidentia diuina,

——— Dedit optimus auctor
Hoc homini speciale decus. cúmque omnia verbo
Conderet, hunc manibus, quo plus genitoris haberet,
Dignatur formare suis. substantia duplex
Iungitur, inque vnam coeunt contraria vitam.
Namque anima ex nullis vt cetera gignitur, expers
Interitus, nisi quòd Domino cruciabilis vni est,
Et rea ferre potest pœnam sub nomine mortis,
Terrenámque inlapsa domum, dat viuere secum
Consortem, & pariter diuinum haurire vaporem.
Nec quia dissimilis rerum natura duarum est,
Dispar conditio est, manet exitus vnus vtrumque,
Seu potior iuri subdatur posterioris,

Seu se maioris virtuti infirmior æquet.
Est etenim ambarum vinci, est & vincere posse,
Proficere & minui, regnare & perdere regnum.
Non quia plus cuiquam, minus aut in origine causæ
Nascendi attulerint, aut vlla externa creatos
Vis premat, ignarósque agat in discrimina morum:
Sed quia liber homo & sapiens discernere rectis
Praua potest, in se intus habens discrimina rerum,
Iúsque voluntatis quo temperat arbitrium mens.

EPILOGI CAPVT V.

Quòd Deus omnes homines vult saluos fieri, licèt non omnes saluentur: quòd autem quidam saluantur, saluantis sit donum, & quòd quidam pereunt, sit pereuntium meritum.

SANCTVS CÆLESTINVS ad Venerium & ceteros Gallicanos Episcopos, Obsecrationum sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita, in toto mundo atque in omni catholica Ecclesia vniformiter celebrantur, vt legem credendi lex statuat supplicandi. Cùm enim sanctarum plebium Præsules mandata sibi legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum Ecclesia congemiscente, postulant & precantur vt infidelibus donetur fides, vt idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, vt Iudæis sublato cordis velamine lux veritatis appareat, vt hæretici catholicæ fidei perceptione resipiscant, vt schismatici spiritum rediuiuæ caritatis accipiant, vt lapsis pœnitentiæ remedia conferantur. vt denique catechumenis ad regenerationis sacramenta perductis cælestis misericordiæ aula reseretur.] Tanta enim est erga omnes homines bonitas Dei, vt nostra velit esse merita quæ sunt ipsius dona, & pro his quæ largitus est æterna præmia sit donaturus. Et Ioannes Chrysostomus in Euangelio Matthæi Homilia xxv. Idcirco enim, inquit, altari adsistens sacerdos pro vniuerso orbe terrarum, pro absentibus atque præsentibus, pro his qui ante nos fuerunt, pro his qui postea sunt futuri, sacrificio illo proposito, Deo nos gratias iubet referre. Hoc quippe & à terra nos liberat, & transponit in cælum, atque ex hominibus Angelos facit.] Sanctus Dionysius Areopagites in libro de Ecclesiastico principatu cap. II. Hierarchas quidem vnusquisque ad Dei similationem omnes homines volens saluare, & ad agnitionem veritatis venire, prædicat omnibus vera Euangelia, *Quanti*, inquit, *acceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine eius.* Si quis ergo discedit à vero lumine, aut de intellectualibus, spontaneo arbitrio, malitiæ cupiditate, concludens naturaliter inspersas sibi ad inluminari virtutes,

Post epist. VIII.

Ioan. I. 12.

per ſeipſum ſe deſtruet.] Et ſanctus Cyprianus in libro de Oratione Dominica dicit, Nam cùm diſcipuli ab eo non iam terreni appellantur, ſed ſal terræ, & Apoſtolus primum hominem vocet de terræ limo, ſecundum verò de cælo, & nos qui eſſe debemus patri Deo ſimiles, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, ſic Chriſto monente oramus & petimus, vt precem pro omnium ſalute faciamus, vt quomodo in cælo, id eſt in nobis, per fidem noſtram voluntas Dei facta eſt vt eſſemus è cælo, ita & in terra, hoc eſt vt illis credentibus fiat voluntas Dei, vt qui adhuc ſunt prima natiuitate terreni, incipiant eſſe cæleſtes ex aqua & ſpiritu nati.] Et ſanctus Hilarius in ſecundo libro de Fide, Humani enim generis cauſa Dei filius natus ex virgine eſt, & Spiritu ſancto ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſua Dei videlicet inumbrante virtute, corporis ſibi initia conſeuit, & exordia carnis inſtituit, vt homo factus ex virgine naturam in ſe acciperet, pérque huius admixtionis ſocietatem ſanctificatum in eo vniuerſi generis humani corpus exiſteret: vt quemadmodum omnes in ſe per id quod corporeum eſſe voluit conderentur, ita rurſum in omnes ipſe per id quod eius eſt inuiſibile referretur.] Et item. Munus autem quod in Chriſto eſt omnibus patet vnum. & quod vbique non deeſt in tantum datur in quantum quis volet ſumere, in tantum reſidet in quantum quis volet promereri.] Sanctus quoque Ambroſius in Pſalmo CXVIII. exponens verſum, *Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine*, ita dicit, *Quàm bonus Iſrael Deus rectis corde!* Ergo bonus omnibus, quia omnes recto vult eſſe corde. qui autem corde declinauerit, ipſe à ſe gratiam diuinæ bonitatis auertit. ſemper Deus bonus eſt.] Et S. Ioannes Chryſoſtomus in libro de Reparatione lapſi, Si propterea nos feciſſet Deus vt puniret, rectè deſperares & dubitares de ſalute tua: ſi verò propter bonitatem ſuam tantummodò nos fecit, vt æternis eius bonis & muneribus fruamur, atque quæ agit ab initio ſæculi vſque ad præſens tempus propterea agit, & propterea monet, vt nos miſericordia ſua ſaluet, quæ vltrà nobis deſperandi, quæ ambigendi cauſa ſupererit?] Et ſanctus Hieronymus in Commento epiſtolæ ad Epheſios, *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei.* Mœror Spiritus ſancti ſic intelligendus eſt, quomodo ira Dei, & ſomnus, & ceteræ in humanam ſimilitudinem paſſiones. Non quo contriſtetur Spiritus, & vllam perturbationem diuinitas ſentiat: ſed quo ex verbis noſtris Dei diſcamus affectus, quòd mœreat quotieſcumque peccamus, & defleat peccatores. Nam & Saluator in corpore conſtitutus fleuit Hieruſalem, & omne hominum genus in propheta deplorat dicens, *Heu mihi anima, quia periit reuerens à terra, & qui corrigat inter homines non eſt. omnes in ſanguine iudicantur.*] Et ſanctus Auguſtinus in libro de Littera & Spiritu: Vult autem Deus omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non

Lib. 2. de Trin. poſt medium.

Pſal. 72. 1.

Epheſ. 4. 30

Cap. 33.

ſic tamen, vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel malè vtentes iuſtiſſimè iudicentur. Quod cùm fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cùm eius Euangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verùm ſeipſos fraudant magno & ſummo bono, malíſque pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis poteſtatem eius, cuius in donis miſericordiam contempſerunt. Ita voluntas Dei ſemper inuicta eſt. vinceretur autem, ſi non inueniret quid de contemptoribus faceret, aut vllo modo poſſent euadere quod de talibus ille conſtituit.] Et in libro de Catechizandis rudibus, Verè frater, illa magna & vera beatitudo eſt, quæ in futuro ſæculo ſanctis promittitur. omnia verò viſibilia tranſeunt, & omnis huius ſæculi pompa, & delitiæ, & curioſitas interibunt, & ſecum ad interitum trahunt amatores ſuos. A quo interitu, hoc eſt pœnis ſempiternis, Deus miſericors volens omnes homines liberare, ſi ſibi ipſi non ſint inimici, & non reſiſtant miſericordiæ creatoris ſui, miſit vnigenitum filium ſuum, hoc eſt Verbum ſuum æquale ſibi, per quod condidit omnia: & manens quidem in diuinitate ſua, & non recedens à patre, nec in aliquo mutatus, aſſumendo tamen hominem, & in carne mortali hominibus apparendo, venit ad homines, vt quemadmodum per vnum hominem qui primus factus eſt, id eſt Adam, mors intrauit in genus humanum, quia conſenſit mulieri ſuæ ſeductæ à diabolo vt præceptum Dei tranſgrederentur: ſic per vnum hominem, qui etiam Deus eſt, Dei filius, Ieſum Chriſtum, deletis omnibus peccatis præteritis, credentes in eum omnes in æternam vitam ingrederentur.] Et Proſper contra Vincentianos, Sinceriſſimè credendum atque profitendum eſt, Deum velle vt omnes homines ſalui fiant. Siquidem Apoſtolus, cuius iſta ſententia eſt, ſollicitiſſimè præcipit, quod in omnibus Eccleſiis piiſſimè cuſtoditur, vt Deo pro omnibus hominibus ſupplicetur. Ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium eſt meritum, quòd multi ſaluantur, ſaluantis eſt donum. Vt enim reus damnetur, inculpabilis eſt Dei iuſtitia: vt autem reus iuſtificetur, ineffabilis Dei gratia eſt.] Et item in libro de diuina Prouidentia, Reſp.11. Sub mediū

Verùm ne longo ſermone moremur in iſtis,
Quæ ſparſim variéque ſuis ſunt edita ſæclis,
Néve quod in parte eſt, in toto quis neget eſſe,
Dum ſolidam Domini diuiſa negotia curam
Velant, & nulla accipitur quæ rara videtur.
Dicite quem populum qua mundi in parte remotum,
Quóſve homines, cuius generis, vel conditionis,
Neglexit ſaluare Deus? vir, femina, ſeruus,
Liber, Iudæus, Græcus, Scytha, Barbarus, omnes
In Chriſto ſumus vnum.
Hoc etenim lex, hoc veneranda volumina vatum,

Hoc Patriarcharum spes non incerta tenebat:
Vltima cùm mundi finem propè curreret ætas,
Venturum ad terrena Deum, qui morte perempta,
Solueret inferni leges, longámque ruinam
Humani generis meliore attolleret ortu.]

De Prouidentia paulo post superiora.

Et in libro contra Eutychem,

Vtque illos veterum complexa est gratia solos,
Qui Christum videre fide, sic tempore nostro
Non renouat quemquam Christus, nisi corde receptus.
En homo quanta tibi est gratis conlata potestas,
Filius esse Dei si vis potes.]

Ibid. post alia.

Et in libro contra Nestorium,

Iámne Dei compertus amor, diffusáque in omnes
Cura patet, notum & cunctis adstare salutem?
Et tamen heu rursum querulis homo garrula verbis
Bella moues, iaculísque tuis tua viscera figis:
Cur non sum bonus? hoc non vis. cur sum malus? hoc vis.
Cur volo quæ mala sunt, & cur quæ sunt bona nolo?
Liber es, & cùm recta queas discernere prauis,
Deteriora legis.]

Post aliquanta ibidem.

Et in libro contra Mathematicos,

Hoc operis sectare boni, hoc fuge cautus iniqui.
Vita beata isto paritur, mors editur illo.
Coràm adsunt aqua seruatrix, populator & ignis.
Ad quoduis extende manum, patet æqua facultas.]

Et paulo pòst,

Non superi pariunt ignes, nec ab æthere manat.
Sed nostris oritur de cordibus, ipsáque bellum
Libertas mouet, & quatimur ciuilibus armis.
Otia cùm mollis complexa ignaua voluntas
Difficili negat ire via.

Ibidem post alia.

Et in libro contra Epicureos,

Quos si multa inter morum delicta priorum
Plectisset properè rigor implacabilis iræ,
Intercepta forent melioris tempora vitæ,
Nec standi vires licuisset sumere lapsis.
Mortem inquit Dominus peccantis nolo, nec vllum
De pereunte lucrum est. redeat magis, inque relictum
Mutatus referatur iter, vitáque fruatur.
Et quia virtutum similes vult esse suarum,
Quos genuit, vindictam inquit mihi cedite, reddam
Iudicio quæ digna meo. detur locus iræ.
Sic dum multorum differtur pœna malorum,
Nonnulli plerumque probos reuocantur in actus,

Ac fit quisque sibi iudex, vltórque seuerus,
Quod fuerat priùs interimens, aliúsque resurgens.
At qui persistunt errori incumbere longo,
Quamuis in multis vitiis impunè senescant,
In sæuum finem venient, vbi non erit vlla
Spes veniæ.

Et post aliquanta,

Nam vt nemo inuitus somnóque quietus in alto
Fit saluus, nec vi petitur qui sponte recessit:
Sic pulsata patent redeuntibus atria vitæ,
Et recipit cæli seruatos curia ciues.]

Et sanctus Leo in tomo ad Flauianum, Opus fuit secreti dispensatione consilij, vt incommutabilis Deus, cuius voluntas non potest sua benignitate priuari, primam erga nos pietatis suæ dispositionem sacramento occultiore compleret, & homo, diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret. Ingreditur ergo hæc mundi infima filius Dei.] Item & sanctus Leo Papa in epistola ad Leonem Augustum, Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium causam, & vim veteris chirographi, quod solus inter omnes non debuit, pro omnibus soluendo vacuauit.] Et S. Gregorius in libro VIII. Moralium, Cur quasi contrarium tibi hominem despicis, qui certus scio quia perire vel ipsum quem despicere crederis non vis?] Et item in libro XXXI. Iusti viri securitas rectè leoni comparatur, quia contra se cùm quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit, & scit quia cunctos aduersantes superat, quia illum solum diligit, quem inuitus nullo modo amittat. Quisquis enim exteriora quæ & nolenti subtrahuntur appetit, sua se sponte extraneo timori substernit.] Et Ioannes Chrysostomus in Euangelio Matthæi Homilia vigesima quinta, Prædicabitur hoc, inquit, Euangelium in vniuerso mundo, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Quibus gentibus? non obedientibus scilicet, neque Euangelio consentientibus. Ne enim aliquis diceret, cuius rei gratia omnibus prædicatur, si omnes credituri non sunt? Vt, inquit, clareat, me ea quæ debui facere cuncta fecisse, & post hæc nemo culpare me possit.] Hinc & Prosper in libro Epigrammatum, Potest, inquit, homo inuitus amittere temporalia bona, nunquam verò nisi volens perdit æterna.

Epist. x. c. 3.

Cap. 20.

Cap. 14.

Omne bonum mundo concretum & tempore partum,
Quacúmque amitti conditione potest.
Vt quamuis damnis vigilanter cura resistat,
Sæpe tamen propriis despolietur homo.
At bona quæ verè bona sunt, nec fine tenentur,
Semper habet quisquis semper habere cupit.

Nec vim ferre poteſt Chriſto ſubnixa voluntas,
In quo perſiſtens omnia vincit amor.]

Et venerabilis Beda preſbyter in tractatu actuum Apoſtolorum. Ipſe Petrus ſic intellexit omnes homines æqualiter ad Chriſti Euangelium prouocari, nullúmque ſecundùm naturam eſſe pollutum. Sic etiam Dominus per Prophetam, & in Euangelio omnibus clamat
Pſal.33.13. dicens, *Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Deuertat à*
Ibid.6.& 12 *malo & faciat bonum. inquirat pacem & perſequatur eam.* &, *Accedite ad*
Matt.11.28. *eum & inluminamini*, qui dicit, *Venite filij, audite me.* &, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Certum namque eſt, quoniam qui omnes & in veteri & in nouo teſtamento ad ſalutem vocat, omnes ſaluos fieri volet. Non enim mendax eſt aut do-
Rom.3.4. 1.Petr.2.22. loſus, de quo ſcriptura dicit, *Deus verax*, & *non eſt inuentus dolus in ore eius*, vt eos ad ſalutem inuitet, quos ſaluos fieri nolit. Quapropter de vocatis omnibus, quicumque ſecundùm ſuam iuſſionem ad eum accedit, inluminatur profectò atque reficitur: qui verò inuitatus ad hanc cœnam Dominicam, id eſt æternæ ſalutis refectionem, in qua ille vitulus ſaginatus ad omnium hominum, ſine vlla exceptione, tantùm vt in eum fideliter & firmiter credant, pleniſſimam ſalutis refectionem ſufficiens, & ſingularis ac verus iſdem agnus, qui tollit peccata mundi, cunctis epulari volentibus eſt occiſus, aut ſua voluntate non venit, velut ſenior filius de agro rediens patris conuiuium, vt cum iuniore & prodigo fratre reuerſo epularetur, etiam rogatus à patre, vt & illi, qui inuitati ad hoc idémque prandium nolebant venire, ingredi perſonam contemnentium exprimens recuſauit, aut veniens, antequam pleno refectionis gaudio ſatietur, ab hac ſua voluntate recedit, à qua ſi viriliter agendo, & Dominum ſuſtinendo, ante perfectionem refectionis & gaudij non recederet, nequaquam vltrà recedere vellet, immo nec poſſet. ſicut non Dei, ſed ſua quiſque voluntate non venit, & ſua non Dei voluntate recedit, ita non Dei voluntate, ſed ſuo contemptu quilibet, & ſua infidelitate, vel originali vel actuali perſeueranti iniquitate perit. quia nolo mortem morientis, ſed vt reuertatur & viuat, veritas veraciter ipſa dicit. Alioquin iniuſtus Deus qui infert iram, puniens eos qui idcirco ſaluari non poterant, quoniam eos ſaluos fieri noluit cuius nemo poteſt reſiſtere voluntati. Sed abſit. quoniam cunctis ſalutem propoſitam & paratam humilis humiliter ſuſcepit, quam illi Deus pater ſua gratia reuelauit, ſuperbus æternæ vitæ indignum ſe iudicans ſuperbè repulit, quam ei diuina iuſtitia peccati merito & iudicij diſtrictione abſcondit, cui gratia non oſtendit, ſicut in ſcripturis multoties inuenitur. Vnde ſub ſtruthionis nomine de hypocrita ſcriptum eſt,
Iob 39 17. Cap.xx. *Priuauit eum Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam.*] Hinc ſanctus Gregorius in libro trigeſimo ſecundo Moralium dicit, Quamuis aliud

aliud ſit priuare, aliud non dare, hoc tamen repetiit, ſubdendo non dedit, quod præmiſit priuauit. ac ſi diceret, quod dixit priuauit, non iniuſtè ſapientiam abſtulit, ſed iuſtè non dedit. Vnde & Pharaonis cor Dominus obduraſſe deſcribitur, non quòd ipſe duritiam contulit, ſed quo exigentibus eius meritis nulla illud deſuper infuſi timoris ſenſibilitate molliuit.] Et ſanctus Auguſtinus in libro de Gratia & libero Arbitrio ad Valentinum & cum eo monachos, Fixum enim debet eſſe & immobile in corde veſtro, quia non eſt iniquitas apud Deum. ac per hoc quando legitis in litteris veritatis, à Deo ſeduci homines, aut obtundi, vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præceſſiſſe mala merita eorum, vt iuſtè iſta paterentur, ne incurratis in illud prouerbium Salomonis, *Inſipientia viri violat vias eius, Deum autem cauſatur in corde ſuo.*] Et in eodem poſt aliquanta; Quando ergo auditis dicentem Dominum, *Ego Dominus ſeduxi prophetam illum*, & quod ait Apoſtolus, *cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*, in eo quem ſeduci permittit vel obdurari, mala eius merita, in eo verò cuius miſeretur, gratiam Dei non reddentis mala pro malis, ſed bona pro malis, fideliter & indubitanter agnoſcite. Nec ideo auferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus, *Ego indurauí Pharaonem*, vel *indurauí* aut *indurabo cor Pharaonis*. Non enim propterea ipſe Pharao non indurauit cor ſuum. nam & hoc de illo legitur, quando ablata eſt ab Ægyptiis cynomia, dicente ſcriptura, *Et adgrauauit Pharao cor ſuum, & in iſto tempore, & noluit dimittere populum.* Ac per hoc & Deus indurauit per iuſtum iudicium, & ipſe Pharao per liberum arbitrium.] Et in Pſalmo trigeſimo quinto, *Dedit illos Deus in concupiſcentias cordis illorum, facere quæ non conueniunt.* Si Deus hoc facit vt faciant quæ non conueniunt, quid ipſi fecerunt? Ergo fuit concupiſcentia, quam vincere noluerunt, non cui traderentur iudicio Dei, ſed qua digni haberentur qui traderentur.] Et in Pſalmo quinto, Cùm punit Deus peccatores, non malum ſuum eis infert, ſed malis eorum eos dimittit.]

Cap.xxi. Cap.xxiii. Ezech 14. Rom.9. Exod.8. Sub mediū. Rom.1.28.

Sic quoniam, vt idem colendus Auguſtinus in libro de Bono perſeuerantiæ dicit, nihil fit niſi quod aut Deus facit, aut fieri ipſe permittit, & Caſſiodorus in Pſalmo centeſimo tertio, Nihil enim à quoquam fieri poteſt, niſi quod ipſe, quin Deus, ſecreto iudicio aut ad probationem, aut ad vindictam faciendum eſſe permiſerit. Sic & alij quidem auctores dicunt hoc modo locutionis, à Deo meritò excæcari qui gratia non inluminantur, tradi qui iuſto iudicio deſeruntur, allidi qui non ſtatuuntur, & plura alia, quæ ſancti Gregorius, Ambroſius, & Hieronymus in libris illorum, & beatus Auguſtinus in præfato libro de Gratia & libero Arbitrio, & in libro de Prædeſtinatione gratiæ, & in libris de Prædeſtinatione ſanctorum ac Bono perſeuerantiæ, & in epiſtola ad Sixtum Eccleſiæ Romanæ preſbyterum, pòſt autem ipſius ſanctæ ſedis Epiſcopum, ſicut

supra ostendimus, cùm de vasis iræ perfectis ad interitum loqueremur, quæ non Dei prædestinatione, sed paterna vel propria præuaricatione, vasa iræ & aptata sunt ad interitum. Vnde isdem beatus
Cap.VIII. Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum dicit, Cur inquiens non omnes doceat, aperuit Apostolus quantum aperiendum
Rom.9.22. iudicauit, *Quia volens ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ quæ perfecta sunt ad perditionem, & vt notas faceret diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Hinc est quòd verbum crucis pereuntibus stultitia est, his au-
Cap.IX. tem qui salui fiunt virtus Dei est.] & post aliquanta, Cur autem non omnibus detur, fidelem mouere non debet, qui credit ex vno omnes isse in condemnationem sine dubio iustissimam, ita vt nulla esset Dei iusta reprehensio, etiamsi nullus inde liberaretur, vnde
Epist.105. constat magnam esse gratiam quòd plurimi liberantur.] Et in epistola ad præfatum Sixtum presbyterum, In vasis quæ perfecta sunt ad perditionem quæ damnatæ debita est massæ, agnoscant vasa ex eadem massa in honorem facta, quid eis misericordia diuina largita sit.] *Et post paululum*, Denique ad vtrumque concludit, *Ergo cuius vult miseretur, & quem vult obdurat.* Hoc facit apud quem non est iniquitas. Miseretur itaque gratuito dono, obdurat autem iustissimo merito.] *& item*, Quærimus enim meritum obdurationis, & inuenimus. merito namque peccati vniuersa massa damnata est. Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt nec merentur, ac potiùs vt non impertiatur hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiæ, nec inuenimus, quia nullum est, ne gratia euacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur.]

Et quia strident Prædestinatiani, Deus quæcumque voluit fecit. si omnes vellet fieri saluos, omnes vtique saluarentur. & illi sunt
1.Tim.2.4. omnes de quibus dicit Apostolus, *Omnes homines vult Deus saluos fieri*, scilicet qui saluantur: qui autem non saluantur, non est voluntatis Dei penitùs vt saluentur, Sanctus Hieronymus in Commento epistolæ ad Philemonem eos redarguens dicit, Si enim inquiens Deus voluntariè & non ex necessitate bonus est, debuit hominem faciens ad suam imaginem & similitudinem facere, hoc est vt voluntariè bonus sit, sicut ipse voluntariè & non ex necessitate bonus est. Quòd si talis fuisset effectus, qui bonum non voluntate sed necessitate perficeret, non esset Deo similis, qui ideo bonus est quia vult, non quia cogitur. Nihil quippe bonum dici potest nisi quod vltroneum est: quod autem necessitate bonum est, non est bonum. Igitur proprio arbitrio nos relinquens, magis ad suam imagi-
Lib.VII. epist.VI. Indict.2. nem & similitudinem fecit. Similem autem Deo esse absolutè bonum est.] Hoc idem demonstrat sanctus Gregorius ad Ianuarium Episcopum de Iudæis, qui vt crederent violentiam sustinebant.

Hac inquiens circa eos temperantia magis vtendum est, vt trahatur habere velle non reniti, non vt adducantur inuiti. quia scriptum est, *Voluntariè sacrificabo tibi.* &, *ex voluntate mea confitebor illi.*] Et Psal.53.8. Psal.27.7. sanctus Augustinus ad Valentinum & fratres qui cum eo sunt, Primò enim, inquit, Dominus Iesus, sicut scriptum est in Euangelio Ioannis Apostoli, *Non venit vt iudicaret mundum, sed vt saluaretur mundus per ipsum.* Ioan.2.47. Postea verò, sicut scribit Paulus Apostolus, *iudicabit Deus mundum*, quando *venturus est*, sicut tota Ecclesia in Rom.3.6. Symbolo confitetur, *iudicare viuos & mortuos.* Si ergo non est Dei gratia, quomodo saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum?

Igitur, sicuti sancti doctores ex scripturis ostendunt, iustè puniuntur qui saluari Dei gratia poterant, si libero arbitrio eandem gratiam sequerentur. quoniam, sicut mirabilis Paulus dicit ad Hebræos scribens, *Gratia Dei pro omnibus gustauit mortem*, quin Dominus noster Iesus, qui, vt scriptum est, *Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam*, quæ & gratia est, venit gratis quærere & saluare quod perierat. Hebr.2.9. Tit.3.5. Fidelis enim est sermo, quoniam Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Et illi etiam, qui secundùm Paulum Apostolum, inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt Rom.1.20 intelligere poterant sempiternam virtutem eius atque diuinitatem, sunt inexcusabiles, vt in hac sententia exponit Ambrosius. Et hinc in Euangelio Lucæ Beda presbyter dicit, Quid autem & à vobis, inquit, ipsis non iudicatis quod iustum est? ostendens eos, vt pote rationalem creaturam, etsi litteras nesciant, naturali tamen ingenio posse dinoscere, vel eum, qui opera in se quæ nemo alius fecisset, supra hominem intelligendum, & ideo Deum esse credendum, vel post tot sæculi huius iniustitias iustum creatoris iudicium esse venturum. Nemo igitur ex eo quod suprà dictum est, seruum nescientem domini voluntatem vapulare paucis, interpretandum de remedio nesciendi præsumat, qui, vt alia taceam, ex eo ipso quòd homo est, nec mala quæ caueat, nec bona potest ignorare quæ appetat. Et Augustinus in libro de Natura & Gratia, Huiusmodi enim exem- Cap.VII. plis ostenditur quales homines quidam tempore aliquo fuerint, non quòd aliud esse non potuerint. Vnde & iure inueniuntur esse culpabiles. Nam si idcirco tales fuerunt, quia aliud esse non potuerunt, culpa carent.]

Quapropter inexcusabiles quique erunt, quia saluari refugiunt libero arbitrio, iustitiæ scilicet libero, peccati seruo. pro quo libero arbitrio in secundo aduentu terribilis & excelsus veniens iudicabit Dominus mundum, id est, eos qui habitauerunt in mundo, qui in primo aduentu placatus & humilis saluare venit gratia mundum. Nam quia propositam omnibus salutem, videlicet salutare Dei no-

ſtri paratum ante faciem omnium populorum, quidam libero arbitrio reſpuerunt, vnde meritò damnabuntur, quidam verò libero arbitrio receperunt, vnde & gratia ſaluabuntur, demonſtrat ſcriptura
Ioan.1.4. dicens, *Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam*
Ioan.3.19. *non comprehenderunt.* &, *hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum,*
Ioan.1.11. *& dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem,* &, *in propria venit, &*
Apoc.3.20. *ſui eum non receperunt.* De recipientibus ſiquidem dicitur, *Ecce ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis mihi aperuerit, intrabo ad illum, & cœnabo cum*
Ioan.1.12. *eo, & ille mecum.* &, *quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios*
Epheſ.5.8. *Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* &, *fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Et iterum Paulus de contemptoribus di-
2.Theſſ.2.10. cit, *quia dilectionem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, immittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui*
1.Theſſ.2.13. *non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.* Et de recipientibus veritatem ſcribens dicit, *Gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quòd cùm audiſſetis à nobis verbum auditus Dei, ſuſcepiſtis non vt verbum hominum, ſed ſicut eſt verè verbum Dei, quod & operatur in vobis qui credidiſtis.*] Et Caſſiodorus in Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo, Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immiſſionem per Angelos malos. Ordo vindictæ veriſſima deſcriptione narratur. Priùs enim Dominus peccatis noſtris iraſcitur quando nulla compunctione conuertimur, ac deinde malitiam hominis in ſua indignitate, & ira, & tribulatione derelinquit, vt propriis peruerſitatibus adfligantur qui diuinis iuſſionibus obedire contemnunt.] Et Au-
Cap.III. guſtinus in libro de Gratia & libero arbitrio. Qui ergo nouerunt diuina mandata, aufertur eis excuſatio, quam ſolent habere homines de
Rom.2.12. ignorantia. Sed nec ipſi ſine pœna erunt qui legem Dei neſciunt. *Qui enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: qui autem in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.* Quod mihi non videtur Apoſtolus ita dixiſſe, tanquam peius aliquid ſignificauerit eſſe paſſuros qui legem neſciunt in peccatis ſuis, quàm illos qui ſciunt. Peius enim videtur eſſe perire, quàm iudicari. Sed cùm hoc de gentibus & de Iudæis loqueretur, quia illi ſine lege ſunt, iſti autem legem acceperunt, quis audeat dicere Iudæos qui in lege peccant non eſſe perituros cùm in Chriſto non crediderunt? quandoquidem de illis dictum eſt, *per legem iudicabuntur?* Sine fide enim Chriſti nemo liberari poteſt, ac per hoc ita iudicabuntur vt pereant. Nam ſi peior eſt conditio neſcientium quàm ſcientium legem Dei, quomodo verum erit quod
Luc.12.47. in Euangelio Dominus ait, *Seruus qui neſcit voluntatem Domini ſui & facit digna plagis, vapulabit pauca: ſeruus autem qui ſcit voluntatem Domini ſui & non facit digna plagis vapulabit multa.* Ecce vbi oſtendit grauiùs peccare hominem ſcientem, quàm neſcientem. Nec tamen ideo confugiendum eſt ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quiſque requirat excuſationem. Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Voluntas quip-

pe arguitur in eo de quo dicitur, *Noluit intelligere vt bene ageret.* Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum qui scire nolũt, sed eorum qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat vt sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit quia non audiuit omnino quid crederet: sed fortasse vt mitiùs ardeat. Non enim sine causa dictum est, *Effunde iram tuam in gentes quæ te non nouerunt.* Et illud quod ait Apostolus, *Cùm venerit in flamma ignis dare vindictam in eos qui ignorant Deum.* Verumtamen vt habeamus & ipsam scientiam, ne dicat vnusquisque nesciui, non audiui, non intellexi, voluntas conuenitur humana, vbi dicitur, *Nolite esse sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* quamuis peior appareat de quo dictum est, *Verbis non emendabitur seruus durus. Si enim & intellexerit, non obaudiet.*] Et plura huiusmodi inueniuntur in litteris diuinitùs inspiratis. Sicut enim secundùm scripturam, *omnia quæcumque voluit Dominus fecit,* ita sicut voluit omnia bona fecit: quia non ex accidente, & essentialiter bonus & omnipotens, qui seipsum negare non potest, aliter nec velle potuit nec posse voluit, vt beatus Augustinus in sermone de Symbolo ad Neophytos dicit, Si enim, inquiens, quæ in principio Deus fecit, ex nihilo vtique fecit, etiam ex his quæ fecit quicquid voluerit facere potens est, quia omnipotens est, nec ideo credant iniqui Deum non esse omnipotentem, quia multa contra eius faciunt voluntatem, siue homo vel iustè damnetur, siue misericorditer liberetur, voluntas omnipotentis impletur. Quod ergo non vult omnipotens, hoc solum non potest. Vtitur ergo malis, non secundùm eorum prauam, sed secundùm suam rectam voluntatem.] Et post pauca, Ne quis me temerè dixisse arbitretur aliquid omnipotentem non posse, hoc & B. Apostolus dixit, *si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* sed quia non vult non potest, quia & velle non potest. Non enim potest iustitia velle facere quod iniustum est, aut sapientia velle quod stultum est, aut veritas velle quod falsum est. Vnde admonemur Deum omnipotentem, non hoc solùm quod ait Apostolus, *negare seipsum non potest,* sed multa non posse. Ecce & ego dico, & eius veritate dicere audeo quod negare non audeo, Deus omnipotens non potest mori, non potest mutari, non potest falli, non potest miser fieri, non potest vinci. Hæc atque huiusmodi absit vt possit omnipotens. ac per hoc non solùm ostendit veritas omnipotentem esse, quòd ista non possit: sed etiam cogit veritas omnipotentem non esse qui hæc possit. volens enim est Deus quod est. æternus ergo & incommutabilis, & verax, & beatus, & insuperabilis volens est. Si ergo potest esse quod non vult, omnipotens non est. est autem omnipotens. ergo quicquid vult potest. Et ideo quod non vult esse non potest, qui propterea dicitur omnipotens, quoniam quicquid vult potest. De quo & Psalmus dicit, *In cælo & in terra omnia quæcumque voluit fe-*

Psal. 35. 4. Psal. 78. 6. 2. Thess. 1. 8 Psal. 31. Psal. 113. 3. 1. Tim 2. 13 Psal. 113. 3.

Cap.xlix. *cit.*] Et in libro de Natura & Gratia, Absit à nobis vt Deum posse peccare dicamus. Non enim, vt stulti putant, ideo non erit omnipotens, quia nec mori potest, & negare seipsum non potest.]

Videant catholici quàm malè tradunt hæretici, Omnia quæcumque voluit Dominus fecit, dicentes, Qui non saluantur non est voluntatis Dei penitùs vt saluentur. cùm ratum sit, vt qui ad salutem non Psal.10.8. sequuntur voluntatem Domini inuitantem, quoniam *iustus Dominus iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius*, sentiant ex retributione iu- Gen.1.31. & 26. stitiæ voluntatem Domini in supplicio vindicantem. *Et vidit Deus*, inquit scriptura, *cuncta quæ fecit, & erant valdè bona.* &, *fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.* Ad imaginem quippe & similitudinem Dei esse proculdubio bonum est. Et iterum scriptum Eccli.15.14 est, *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.* Is autem quo consilio vsus potiúsque abusus fuerit, quémve consiliarium obaudierit, in sua paret propagine, conclamante Propheta, *Omnes errauimus, in iniquitatibus concepti, & in peccatis geniti, ita vt nullus mundus sit, nec cuius vita est vnius diei super terram*, ante eum in cuius conspectu nemo iustificatur viuens, apud quem per se nullus est innocens, quia non est homo in terra qui faciat bonum & non peccet, & ex vno omnes isse in condemnationem idem diuinus protestatur Apostolus, quia periit Adam primus de terra terrenus, & in ipso omnes periuimus, secundus Adam de cælo cælestis, non amittens quod erat, sed adsumens quod non erat, in vnitate personæ suæ, non in vnitate substantiæ, propter quod item dictum est, Ephes.4.9. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo*, venit quærere & saluare quod perierat. Omnes periuimus, omnes venit quærere & saluare. Quòd autem quidam saluantur, de saluantis est dono: quòd quidam pereunt, de pereuntium merito, non de Saluatoris est voto, qui venit quærere & saluare quod perierat. De qua generali perditione si nullus liberaretur, inreprehensibile esset Dei iudicium: quia verò multi liberantur, ineffabilis est gratiæ eius Esa.1.19.20 donum, qui omnes saluos fieri volens, omnibus dixit, *Si audieritis me, bona terræ*, scilicet terræ viuentium, *comedetis.* In qua, id est in regno Dei, beatus qui manducabit panem vitæ æternæ, & biberit potum salutis perpetuæ, & non sitiet iterum aliud, nisi quod satiatus incessanter & æternaliter biberit. *Si autem me non audieritis*, & ad iracundiam me prouocaueritis, *gladius deuorabit vos.* Hoc gladio abscidentur à societate iustorum quicumque audierint pro sterilitate o- Matt.25.41. perum bonorum & retributione peccatorum, *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Quo gladio separatis malis de medio iustorum, perducentur iusti ad societatem & gaudium Angelorum, vbi misericordias Domini in æternum cantabunt. cuius gratia in illum credere, eum sequi, & quæ iusserat perseueranter operari meruerunt. quem credendo sequi, & in quo

permanere fide recta & bonis operibus impij contempserunt. qui secundùm doctrinam Apostolorum Petri & Pauli, atque Ioannis, *In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli*, cuius suggestioni consentiens primus homo perierat. Vnde ipsius hominis naturam, non culpam, idem filius Dei, vt diximus, pro hominum redemptione est dignatus adsumere, qui omnes homines vult saluos fieri, & neminem vult perire.

EPILOGI CAPVT VI.

Quòd Christus pro omnibus hominibus passus sit, licèt non omnes passionis eius mysterio ad salutem redimantur æternam: & quia non omnes passionis eius mysterio redimuntur, non ad sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem. cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium sit totius mundi, à quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt seruitutem perseueranti infidelitate vel iniquitate reuersi.

MAGNVS LEO catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, sanctæ videlicet sedis Romanæ Pontifex, in epistola ad Iuuenalem Epist. 78. Hierosolymitanum Episcopum dicit, Veram igitur Christi generationem crux vera confirmat. quoniam ipse in nostra carne nascitur, qui in nostra carne crucifigitur: quæ nullo interueniente peccato, nisi fuisset nostri generis, non potuisset esse mortalis. Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium causam, & vim veteris chirographi, quod solus inter omnes non debuit, pro omnibus soluendo vacuauit: vt sicut per vnius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per vnius innocentiam omnes fierent innocentes, indè in homines manante iustitia, vbi est humana suscepta natura.] Et item in epistola ad Leonem Augustum, Effusio enim iusti pro iniustis sanguinis Christi, tam fuit diues ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent. quoniam sicut ait Apostolus, *Vbi autem abundauit peccatum, superabundauit & gratia.* & cùm sub peccati præiudicio nati potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius factum est donum libertatis, quàm debitum seruitutis.] Et sanctus Augustinus in libro de Correptione & Gratia, Quis magis dilexit infirmos, quàm ille qui pro omnibus est factus infirmus, & pro omnibus mortuus est, vt & qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit? Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, siue originalibus, siue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo quod iustum est. &

Epist. 97. cap. 2.

Rom. 5. 20.

Cap. XVI. De Ciuit. Dei lib. XX. cap. VI.

pro omnibus mortuis viuus mortuus est vnus, id est nullum habens omninò peccatum, vt qui per remissionem peccatorum viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro omnibus mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.]

Et quoniam Prædestinatiani nouiter reexorti nimium profitentur errorem, si passus credatur & dicatur Christus pro omnibus, deuocantes in medium ad suam confirmandam sententiam, impios ante passionem dominicam, etiam & ab ipsius mundi exordio, pro suis sceleribus inferni pœnis æternaliter condemnatos, & post triumphum crucis viuificæ, Antichristum ac ceteros perditionis filios, pro quibus non debeat credi passus, quædam de superioribus repetentes, breuiùs demonstrare censuimus. Quia vna fides eadémque spes salutis fuerit ante passionem Domini, & post passioné illius sit omnibus sanctis, in effusione sanguinis ipsius Dei & hominum mediatoris. Deinde quid cunctis generaliter iustis & impiis, quos nobis Prædestinatiani obiciunt, in sua impietate defunctis contulit passio redemptoris. Dicimus autem, iustos non viribus suis iustificatos, sed gratia eius qui iustus pro iniustis est mortuus: & dicimus impios non natura conditionis malos, neque ab illo factos impios, qui multos iustificat impios, & vt Paulus ad Romanos scribit, *pro impiis est mortuus*: sed de Adam bono, vt pote à bono Deo facto, & libertate arbitrij perdito genitos, atque in originali aut sua impietate sine fide redemptionis eiusdem mortuos, qui pro omnibus debitoribus mortis solus inter mortuos liber à debito mortis est mortuus. Pòst verò, quia specialiter credentibus ad salutem mors profuit saluatoris, non credentibus autem in iudicium & condemnationem sit contempta ipsius gratia passionis. Tum qualiter quáve discretione orthodoxi ex scripturis intellexerunt & docuere doctores, quoniam passus est Christus pro omnibus, licèt non omnes ad æternam salutem passionis eius mysterio redimantur. Nunc per singula replicando pergamus. Quia vna fides eadémque spes salutis fuerit ante passionem Domini, & post passionem illius sit omnibus sanctis, in effusione sanguinis ipsius Dei & hominis mediatoris, Apostolus Petrus in actibus Apostolorum dicit, *Per gratiam Domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi.* Act.15.11. Hinc Beda, Si ergo & illi, id est patres, portare iugum legis veteris non valentes, per gratiam Domini saluos se fieri crediderunt, manifestum est quòd hæc gratia est, quæ antiquos iustos viuere fecit, quia iustus ex fide viuit. Et ideo sacramenta esse potuerunt pro temporum varietate diuersa, ad vnitatem tamen eiusdem fidei concordissimè recurrentia.] Et Augustinus in Psalmo trigesimo sexto, Numquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos, omnes qui ab initio sæculi fuerunt iusti, caput Christum habent? Illum enim venturum esse crediderunt, quem venisse iam credimus, & in eius fide & ipsi nati sunt, in cuius & nos, vt esset

esset ipse totius caput ciuitatis Hierusalem, omnibus connumeratis fidelibus ab initio vsque ad finem, adiunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum, vt fiat illa vna ciuitas sub vno rege, & vna quædam prouincia sub vno Imperatore, felix in perpetua pace ac salute, laudans Deum sine fine, beata sine fine.] Et sanctus Ambrosius in libro de Spiritu sancto, exponens sententiam libri Iudicum dicit, Solum sacrificium Deo dominicæ passionis pro religione populi deferendum. Etenim vitulus, inquit, ille in typo Christi, in quo septem spiritalium plenitudo virtutum, sicut Esaias dixit, habitat. Hunc vitulum & Abraham vidit, quando diem Domini vidit, & gauisus est. Hic est qui in hœdi typo, nunc in oue, nunc in vitulo offerebatur. hœdi, quòd sacrificium pro delictis sit: ouis, quòd voluntaria hostia: vitulus, quòd immaculata sit victima.] Et item sanctus Augustinus in libro de Natura & Gratia, Ea quippe fides iustos sanauit antiquos, quæ etiam sanat & nos, id est mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu. fides sanguinis eius, fides crucis eius, fides mortis & resurrectionis eius. *Habentes ergo eundem spiritum fidei & nos credimus, propter quod & loquimur.*] Et sanctus Gregorius in Homilia Ezechielis xv. dicit, Et quidem ab Abel sanguine passio iam cœpit Ecclesiæ, & vna est Ecclesia electorum præcedentium atque sequentium.] Et S. Hieronymus in Commento epistolæ Pauli ad Galatas, Heres iste paruulus, qui nihil differt à seruo, cùm sit Dominus omnium, sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus à patre, totum humanum genus vsque ad aduentum Christi, & vt ampliùs dicam, vsque ad consummationem mundi significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam necdum nati moriuntur, ita omnes, etiam hi qui ante aduentum Christi nati sunt, in secundo Adam viuificantur. Atque ita fit, vt nos legi seruierimus in patribus, & illi gratia saluentur in filiis.] In hac vna Ecclesia, quæ constat ab initio sæculi vsque ad finem. De qua sanctus Gregorius in Homilia decima septima Ezechielis dicit, *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant Osanna.* Osanna Latina lingua salua nos dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt, & præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam vna spes, vna fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi expectata passione ac resurrectione eius sanati sunt, ita nos præterita passione illius, ac permanenti in sæcula resurrectione saluamur.]

Libro 1. in procemio. Cap. xliv. 2. Cor. 4. 13. Post mediũ versus finẽ. Sub initiũ. Matt. 21. 9.

Huius Ecclesiæ vnitas, quæ non minùs per pœnitentiam peractæ insipientiæ, quàm per sapientiæ discendæ industriam Domino conciliatur, vt venerabilis Beda presbyter, ex præcedentium patrum dictis, in Commento Euangelij Lucæ ostendit, ex duabus partibus congregatur, eorum videlicet qui peccare nesciunt, & eorum qui peccare desistunt. Pœnitentia enim delictum abolet, sapientia cauet. In

quibus de toto pars debet ostensa lectori sufficere illo scripturæ vsu, quatenus vni vel paucis & in tempore dictum, generalitati ac cunctis ætatum successionibus dictum intelligatur. vt est illud quod Moyses tantùm in rubo audiuit, & Dominus in Euangelio recapi-
Matt.22.31. tulat dicens, *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum*
Marc.13.37 *est à Deo dicente vobis.* &, *quod vobis dico omnibus dico.* &, *vsque hodie*
2.Cor.3.15. *legitur Moyses.* &, *hæc dicit Dominus in prophetis.* Et quod in illo tem-
Hebr.1.1. pore dixerat, hodiéque & vsque in sæculum dicit Iesus discipulis suis. Et sicut in illo tempore, cùm turbæ plurimæ conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum, dixit per similitudinem seminantis, laborem & varios prouentus seminis: ita & in hoc lugendo nostro tempore, per raros seminatores, ac interualla temporum, & amplum agrum, aliud cadit iuxta viam, & aliud inter spinas, aliud autem super petram, & parum in terram bonam. Quia quod non sine mœrore dicitur, multi sunt qui ad Iesum veniunt, illum verbo tenus confitentes, factis autem negantes, & corde redeunt in Ægyptum, quin potiùs cum Cedar habitantibus conuersantur: pauci verò, pereuntibus plurimis, in diluuio iniquitatum multarum intra arcam veræ fidei conseruantur. Sicut Abel iustus, qui sapientia sub lege naturæ à peccatis abstinuit, regni cælestis introitum per eum sibi præstolans aperiri, quem dum in agno offerret, fidei oculis mente conspiciebat. Adam & Eua peccatum per pœnitentiam deleue-
Cap.xxxiv. runt, sicut S. Augustinus ad Marcellinum in libro II. de Baptismo paruulorum demonstrat dicens, Sicut ergo illi primi homines postea iustè viuendo. vnde meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari.] Et Cassiodorus in Psalmo centesimo secundo,
Psal.102.17 *Misericordia autem Domini à sæculo & vsque in sæculum.* Vnde, inquit, mihi videtur hîc conuenienter aduerti & Adam, sicut multi patrum dixerunt, ad Domini gratiam fuisse reuocatum, quando ipse primus in sæculo fuit. Sicuti etiam Abel, Noë, Abraham, & ceteri patres, qui tamen in sæculo sed à sæculo non fuerunt. Cain verò infidelitate & iniquitate sua ab hac Ecclesia, in qua omnibus est salus proposita, extorris & alienus, nec per sapientiam peccare abstinuit, nec per pœnitentiam peccatum delere etiam admonitus procurauit. Sub
Luc.1.6. lege Zacharias & Elizabeth, de quibus scriptum est, *Erant iusti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. & Simeon iustus, qui & ipse expectabat redemptionem Israel.* id est salutare Dei paratum ante faciem omnium populorum. Anna quoque non discedebat de templo, ieiuniis & orationibus seruiens Domino nocte ac die, per sapientiam à peccatis abstinuerunt. Dauid per pœnitentiam peccata deleuit, expectans super niuem dealbari per aspersionem Christi sanguinis, quæ hyssopo, id est, humilitate incarnationis eius signatur. Saul impœnitens nec lacrymis Sa-

muelis abluitur. qui pro magno merito suæ exauditionis cùm Moyse quasi singulariter à Domino in exemplum ostenditur. Sed post multa quæ à Deo perceperat, sicut per ventriloquam audierat, quam in angustia sua Dominum negligens expetiit, indignam vitam digna morte finiuit. Sub gratia Iacobus, qui appellatus est iustus, primus Hierosolymorum Episcopus, quanto præconio attollatur qui sapientia peccare nesciuit, diuinæ litteræ protestantur. Et vt magni Petri silentio lacrymas honoremus, quas exemplo vtinam prædicemus, in cruce latro pœnituit, confessus est, & à fonte pietatis audiuit, *Hodie mecum eris in paradiso:* alter verò eodem flagello correptus, eundémque fontem pietatis conspiciens, & potare contemnens, personam referens contemptorum, nec flagello corrigitur, nec exemplo conuertitur. Hæc sancta Ecclesia semper agnos habuit, quibus se miscuerunt & hœdi, & facient vsque ad illud tempus, quando sedebit filius hominis in sede maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & segregabuntur mali à bonis, sicut segregat pastor oues ab hœdis, & statuet oues quidem à dextris, hœdos autem à sinistris, & reddet vnicuique secundùm opera sua. Luc.23.43.

Hæc quoque sancta Ecclesia habuit semper in fide salutis vna, pro temporum varietate sacramenta disparia. Videlicet quia à mundi exordio vsque ad tempora datæ circumcisionis, vel hostiarum oblationibus, vel certè sola fidei virtute, suas suorúmque animas creatori commendantes, à primi reatus vinculis absoluere curabant. Quod & de aliis egerunt gentibus, vigente in Hebræorum populo circumcisione, videlicet fidei signo. sine fide enim impossibile est placere Deo, & sicut aliàs scriptum est, *iustus ex fide viuit.* Post datam autem circumcisionem, idem salutiferæ curationis auxilium, eadem circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consueuit: excepto quòd regni cælestis ianuam necdum intrare poterant, donec adueniens benedictionem daret qui legem dedit, vt videri posset Deus deorum in Sion. Tantùm in sinu Abrahæ post mortem beata requie consolati, supernæ pacis ingressum spe felices expectabant. Sed & sicut sanctus Paulus dicit, *Patres nostri omnes baptizati sunt in nube & in mari.* in forma scilicet Christi baptismatis, quòd inter ipsa mundi primordia, quando spiritus Domini ferebatur super aquas, vt iam virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet, sed & in ipsa diluuij effusione constat esse signatum. In quo baptismate, nubis videlicet atque maris, baptizati non omnes saluati sunt, quia non omnes illud spiritaliter intellexerunt, crediderunt, ac seruauerunt, sicut nec in diluuio saluati sunt, nisi quos arca sanctâ demonstrans Ecclesiam continuisse dinoscitur. Ita & qui baptizantur Christi baptismate quidam saluantur, gratia in fide recta & operibus bonis perseuerantes, quidam autem pereunt, quia licèt verum sit in eis baptisma, quo omnia prorsus 1.Cor.10.1.

peccata delentur, tamen in veritate non permanent, & ideo pereunt,
1.Petr.3.20. sicut B. Petrus Apostolus demonstrat dicens, *In diebus Noë, cùm fabricaretur arca, in qua pauci id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma.* Vnde Beda. Quòd ergo aqua diluuij non saluauit extra arcam positos sed occidit, sine dubio præfigurabat omnem hæreticum, licèt habentem baptismatis sacramentum, non aliis sed ipsis aquis ad inferna mergendum, quibus arca subleuatur ad cælum.] Et quoniam, sicut Dominus dicit, *Ni-*
Ioan.3.5. *si quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*, cuius renascitionis præconia fuerunt superiora baptismata;
Ioan.6.54. ita nihilominus protestatur, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &*
Ibid.51.52. *biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* & item, *Ego sum panis viuus qui de cælo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum*, cuius prædicamenta fuerunt lignum vitæ in medio paradisi plantatum, Adæ concessum esui ante peccatum, quando illi est
Gen.2.16. dictum, *De omni ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas*: post peccatum autem, dicente Domino,
Gen.3.22. Videte *ne fortè sumat de ligno vitæ & viuat in æternum*, est omnino prohibitum, vsque dum veniret qui præsignatus est, & de quo etiam dictum est, lignum vitæ est his, Christus videlicet Dei virtus & Dei sapientia, qui adprehenderint eam. Et iterum eiusdem panis viui & calicis vitis veræ signarunt ænigmata figurarum, de quibus item
1.Cor.10.3. Paulus dicit, *Et omnes eandem spiritalem escam manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt: sed non in omnibus beneplacitum fuit Domino.* sicut sanctus Augustinus ex verbis sancti Euangelij demonstrat,
Ioan 6.49. dicens, *Patres*, inquit, *vestri manducauerunt manna, & mortui sunt.* Manducauerunt Moyses & Aaron & ceteri sancti qui fuerunt in populo manna, & non sunt mortui, quia spiritaliter visibilem cibum intellexerunt, spiritaliter esurierunt. Alij verò manducauerunt, & permanserunt in infidelitate, sicut Iudæi audierunt loquentem Christum, & non spiritaliter verba eius intellexerunt. Ideo dixit eis, *Patres vestri manducauerunt manna in deserto & mortui sunt.* Qua morte nisi infidelitatis? nam communi morte mortui sunt & sancti qui fuerunt inter eos. De nouo autem Testamento, ex pane vtique vitæ æternæ & calice salutis perpetuæ, ostendit Paulus, & exponit Ambrosius de epistola ad Corinthios dicens, *Quicumque ederit panem hunc,*
1.Cor.11.27. *& biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Quoniam futurum est, inquit Ambrosius, iudicium, vt quemadmodum accedit vnusquisque, reddat causas in die Domini nostri Iesu Christi, quia sine disciplina traditionis & conuersationis qui accedunt, rei sunt corporis & sanguinis Domini. Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare mortis Domini? Occisus est enim pro his qui
Ibid.28. beneficium eius in irritum ducunt. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. qui enim manducat & bibit indignè, iu-*

dicium sibi manducat & bibit, non discernens corpus Domini. Hinc item Ambrosius, Deuoto animo & cum timore accedendum ad communionem docet, vt sciat mens reuerentiam se debere ei ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est, cuius in mysterio corpus manducat & sanguinem potat, qui testis est beneficij Dei. quem nos si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine Domini: gratia enim videbitur redemptori.] *& item dicit*, Medicina enim spiritalis est, quæ cum reuerentia degustata purificat sibi deuotum.] *& item*, *Ideo multi in vobis inualidi & ægroti, & dormiunt multi.* Vt verum probaret quia examen futurum est accipiendi corpus Domini, iam hîc imaginem iudicij ostendit in eos qui inconsideratè corpus Domini acceperant, dum febribus & infirmitatibus corripiebantur, & multi moriebantur.] Tandem igitur Leo Papa in Homilia tertia de Natale Domini dicit, Cessent igitur illorum querelæ, qui impio murmure diuinis dispensationibus obloquentes, de Dominicæ natiuitatis tarditate causantur, tanquam præteritis temporibus non sit impensum quod in vltima mundi ætate est gestum. Verbi enim incarnatio hoc contulit facienda quod facta, & sacramentum salutis humanæ in nulla vnquam antiquitate cessauit. Quod prædicauerunt Apostoli, hoc adnuntiauerunt & Prophetæ: nec serò est impletum quod semper est creditum. Non itaque nouo consilio Deus rebus humanis nec sera miseratione consuluit, sed à constitutione mundi vnam eandémque omnibus causam salutis instituit.]

Post mediũ

Paulo pòst.

Quid autem cunctis generaliter iustis & impiis, quos nobis Prædestinatiani obiciunt, in sua impietate defunctis contulit passio redemptoris, dicat Paulus, & exponat Ambrosius in commento ipsius epistolæ, Hoc dicit, quia sicut Adam peccans mortem inuenit, & tenuit vt omnes ex eius origine dissoluantur: ita & Christus non peccans, & per hoc vincens mortem, (quia qui non peccat vincit mortem, quia mors ex peccato) omnibus ex eius corpore adquisiuit vitam, id est resurrectionem. Quamuis ergo generaliter tribuerit resurrectionem, vt sicut in Adam omnes siue iusti siue iniusti moriuntur, ita & in Christo omnes tam credentes quàm diffidentes resurgant, licèt ad pœnam: increduli tamen viuificari videntur, quia corpora sua recipient iam non morituri, sed passuri pœnam in eis sine fine, quòd credere noluerunt.] Et item in epistola ad Corinthios, quia *resurrexit*, inquiens, *tertia die.* In Christo enim omnes resurrexisse, sicut in Adam mortuos esse, nemo fidelium denegat.] *Et item. Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* vt quia peccato hominis mors inuenta est, Christi iustitia resurrectionem meruit mortuorum.] Et beatus Ioannes Chrysostomus in libro de Reparatione lapsi, Scriptura, inquit, dicit quia & peccatores induent incorruptionem, scilicet non ad honorem vitæ, sed ad diuturnitatem supplicij profuturam.]

1. Cor. 15. 22

1. Cor. 15. 4

Ibid 21.

Et sanctus Hilarius in expositione Psalmi CXVIII. Exprobrat enim superbis atque maledictis, cur nihil in sacramento sanguinis sui atque mortis vtilitatis suæ esse existimauerint, cùm ille nostrî causa & natus, & passus, & mortuus sit.] Et item idem sanctus Hilarius concordans sancto Ambrosio in Psalmo LV. dicit, *Sicut expectauerunt animam meam pro nihilo saluos facies illos, in ira populos deduces.* Nouus hic prophetæ sermo est, vt eos qui expectant animam suam ad nihilum Deus saluet, & cùm aliud sit ad nihilum, aliud saluari, nunc salus quæ in illos fiet ad nihilum sit. Est ergo quod saluetur in nihilum, est planè, quicquid resurrectione concessa demutatione non dignum est. Nam cùm omnis caro redempta in Christo sit vt resurgat, & omnem adsistere ante tribunal eius necesse sit: non tamen omnibus gloria & honor est promiscuus resurgendi. Quibus ergo tantùm resurrectio, non etiam demutatio est tributa, hi saluantur in nihilum. In ira enim deducentur hi populi, quibus ad pœnæ sensum salus resurrectionis est constituta.] Et Beda in commento Lucæ ex verbis Augustini, Altiori autem sensu, facilius est Christum pati pro dilectoribus sæculi, quàm dilectores sæculi ad Christum conuerti.] Et sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios, Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare mortis Domini? occisus est enim pro his qui beneficium eius in irritum ducunt.] Et item sanctus Hilarius in libro III. de fide, Dei filius crucifigitur, sed in cruce hominis mortem Deus vincit: Christus Dei filius moritur, sed omnis caro viuificatur in Christo.] Et sanctus Augustinus in libro vigesimo de Ciuitate Dei, Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, siue originalibus, siue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo quod iustum est, & pro omnibus mortuis viuus mortuus est vnus, id est nullum habens omninò peccatum.

Psal. 55. 8. — In medio. — Cap. VI.

De Antichristo autem, per quem cum corpore suo omnes scilicet reprobos Prædestinatiani nos putant se posse concludere, accipiant quid sanctus Gregorius in libro Moralium trigesimo secundo dicit, Quia ergo, inquit, per vndenarium numerum transgressio exprimitur, huius bestiæ cornu vndecimo ipse auctor transgressionis indicatur. Quod videlicet paruulum oritur, quia purus homo generatur, sed immaniter crescit, qui vsque ad coniunctam sibi vim Angelicæ fortitudinis proficit.] *& item*, Principium viarum Dei Behemoth dicitur. quia nimirum cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit.] *& item*, Quid autem cauda Behemoth istius nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur, cùm vas proprium illum perditum hominem ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur?] *& item*, Tunc Antichristus, mundi gloriam temporaliter obtinens, mensuras hominum & honoris culmine & signorum potestate transcendit. Spiritus quip-

Cap. XII. — Cap. 18. — Cap. 12. — Cap. eodē.

pe in illo eſt, qui in ſublimibus conditus, potentiam naturæ ſuæ non perdidit vel deiectus.] Et item in Edicto ciuibus Romanis propoſito. Peruenit ad me quoſdam preſbyteros, peruerſos ſcilicet homines, praua inter vos aliqua & ſanctæ fidei aduerſa ſeminaſſe, ita vt die Sabbati aliquid operari prohiberent, quos quid aliud niſi Antichriſti prædicatores dixerim, qui veniens diem Sabbati atque Dominicum ab omni faciet opere cuſtodiri? Quia enim mori ſe ſimulabit & reſurgere, haberi in veneratione vult Dominicum diem: & quia iudaizare populum compellet, vt exteriorem ritum legis reuocet, & ſibi Iudæorum perfidiam ſubdat, coli vult Sabbatum.] Sanctuſque Hieronymus in Danielis commento Eſaiæ vaticinio firmat, quia Antichriſtus vſque ad ſummitatem montis Olìueti veniet, & ibi peribit. Hoc enim fiet, ſicut paſſim doctores dicunt catholici, quoniam quantum poteſt aſſimilari falſitas veritati, ad inſtar Chriſti Dei noſtri, qui deuicto principe tenebrarum montem luminis & chriſmatis aſcendit, vnde cælorum alta penetrans miſit ſanctum Spiritum, cuius vnctio docet nos de omnibus, poſt mentitam reſurrectionem ſuam à mortuis, idem homo perditionis, eodem, quem Chriſtus per triumphum crucis, & reſurrectionis victoriam, tenebrarum rectore deuicerat plenus, ſubiens montem Oliueti, ſpiritu oris Domini Ieſu interficietur, & inluſtratione aduentus ipſius deſtruetur. ſicut & Simon Magus, mentiens ſe reſurrexiſſe à mortuis, & aſcendere ſe ad cælos promittens, orationibus & imperio Apoſtolorum Petri & Pauli à dæmonibus à quibus portabatur dimiſſus, ſuper lapidem cecidit. & concedens Aretium, vt Egeſippus verax hiſtoriographus in admodum vtili hiſtoria ſcripſit, crurifragio periit. De quo & beatus Hieronymus in Commentario Matthæi dicit, *Multi venient in nomine meo dicentes, Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent.* Quorum vnus eſt Simon Samaritanus, quem in actibus Apoſtolorum legimus, *qui ſe magnam dicebat eſſe virtutem*, hæc quoque inter cetera in ſuis voluminibus ſcripta dimittens, Ego ſum ſermo Dei, ego ſum ſpecioſus, ego paracletus, ego omnipotens, ego omnia Dei. Sed & Ioannes Apoſtolus in epiſtola ſua loquitur, *Audiſtis quia Antichriſtus venturus eſt. nunc autem Antichriſti multi ſunt.* Et Beda in Commento Lucæ, Et dicent vobis, ecce hîc Chriſtus, ecce illic, nolite ire, neque ſectemini. Hæc ſententia non ſolùm ad tempus, ſed etiam ad perſonam poſſet intelligi. Et ad tempus quidem, quia extitere nonnulli, qui curricula computantes ætatum, certum ſe conſummationis ſæculi annum, diem, & horam dicerent inueniſſe, contra auctoritatem Domini dicentis, *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta.* ad perſonam verò, quia multi contra Eccleſiam venêre, multi venturi ſunt hæretici, qui Chriſtos ſe aſſeuerent. quorum primus Simon Magus, extremus autem ille maior ceteris eſt Antichriſtus.] Et in vndecimo libro Moralium Gregorius, Quod per Danielem ſubiun-

Lib. xi. epiſt. 3.
Matt. 24. 5.
Act. 8. 10.
1. Ioan. 2. 18
Act. 1. 7.

Dan.8.25. 2.Thess.2.8 gitur, *sine manu conteretur*, hoc per Paulum exprimitur, *quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet inlustratione aduentus sui.* Sine manu scilicet conteretur, quia non Angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris sui spiritu æterna morte ferietur.] *& item.* Sed quia quale sit iniquorum caput audiuimus, nunc huic capiti quæ membra adhæreant agnoscamus. Quisquis namque in superbia extollitur, quisquis auaritiæ desideriis cruciatur, quisquis luxuriæ voluptatibus soluitur, quisquis iniustæ ac immoderatæ iræ flagris ignitur, quid aliud quàm Antichristi testis est? Et in libro vigesimo nono, Cain tempus Antichristi non vidit, & tamen membrum Antichristi per meritum fuit. Iudas sæuitiam persecutionis illius ignorauit, & tamen viribus crudelitatis eius auaritia suadente succubuit. Simon diuisus longè ab Antichristi temporibus extitit, & tamen eius se superbiæ miraculorum potentiam peruersè appetendo coniunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra iunguntur, cùm & cognitione se nesciunt, & tamen praua sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros aut verba cognouerat, & tamen eius nequitiam sequens voces supernæ increpationis audiebat. Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari. Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Iezabel notitia & tempora & loca diuidebant: sed quia eam per vitæ reatus adstrinxerat, inesse ei Iezabel dicitur, atque operibus peruersis insistere, Angelo attestante qui ait, *Habeo aduersum te, quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit Prophetem, seducere seruos meos, fornicari & manducare de idolothytis.* Ecce quia reperiri potuerunt, qui Iezabel vitam reprobam actione secuti sunt. Iezabel illic inuenta memoratur, quia videlicet prauum corpus coniuncti mores vnum faciunt, etiamsi hoc loca vel tempora scindunt. Vnde fit vt in peruersis suis imitatoribus, & iniquus quisque maneat qui iam præteriit, & in suis operatoribus ipse iniquorum auctor iam appareat qui necdum venit. Hinc Ioannes ait, *Nunc Antichristi multi sunt.* quia iniqui omnes iam eius membra sunt, quæ scilicet peruersè edita caput suum malè viuendo præuenerunt. Hinc Paulus ait, *vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis.* ac si diceret, Tunc Antichristus manifestus videbitur. nam in cordibus iniquorum secreta sua iam nunc occultus operatur.] De cuius præconibus iterum scriptum est, *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.* Non enim exeunt foras nisi Antichristi. Vnde & de Iuda membro Antichristi præcipuo legimus, quia misit diabolus in cor Iudæ vt traderet eum. & post buccellam introiuit in eum Satanas, & exiuit continuò. qui appellatus est filius perditionis, sicut & Antichristus. Et Iudas Antichristus tradidit eum, qui veraciter dicitur Christus, & colitur Deus, qui est super omnia benedictus in sæcula. Ille autem in tempore suo aduersabitur

Marginal notes: Cap. VI. (beside "stis est? Et in libro vigesimo nono"); Apoc. 2. 14. (beside "laam libros"); Apoc. 2. 20. (beside "stere, Angelo"); 1. Ioan. 2. (beside "Hinc Ioannes ait"); 2. Thess. 2. (beside "uendo præuenerunt").

ſabitur & extollettur ſuper omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. ita vt in templo Dei ſedeat, oſtentans ſeipſum quaſi ipſe ſit Deus. De iſto autem, id eſt Iuda, poſt multa in libro Hypomneſticon ſanctus Auguſtinus dicit, Talis eſt omnium periturorum cauſa, licèt culpa ſit à culpa diſſimilis. Et de illo eiúſque corpore ſanctus Gregorius in libro trigeſimo tertio Moralium dicit, *Et videntibus cunctis præcipitabitur.* Cunctis enim videntibus præcipitabitur, quia æterno tunc iudice terribiliter apparente, adſtantibus legionibus Angelorum, adſiſtente tunc miniſterio cæleſtium poteſtatum, atque electis omnibus ad hoc ſpectaculum deductis, iſta bellua crudelis & fortis in medium captiua deducetur, & cum ſuo corpore, id eſt cum reprobis omnibus, æternis gehennæ incendiis mancipabitur, cùm dicetur, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Cap.xii. Iob 40. 18. Matt 25

Vnde quia homo erit reprobus, & caput reproborum omnium, qui ab initio mundi vſque in aduentum Domini, ſed & eorum qui poſt aduentum Domini infidelitate & perſeueranti iniquitate ad eius pertinebunt conſortium, Prædeſtinatiani ſe ante ſe ponant, & relegant, quia ſanctus Paulus & ſanctus Gregorius, ac ceteri quique doctores, hominem illum futurum dicunt, & ipſi denegare non poſſunt. & ſi homo erit, licèt diabolo comite plenus, in quantum homo quanquam reprobus carne morietur. *Quis eſt*, inquit, *homo qui viuet & non videbit mortem? quem Dominus Ieſus*, ſicut ſcriptum eſt, *interficiet ſpiritu oris ſui.* Et quia morietur & reſurget, ſicut item ſcriptum eſt, *Ad te omnis caro veniet*, &, *videbit omnis caro*, quod non ſine anima in reſurrectione fiet, *ſalutare Dei.* Ad cuius aduentum, ſecundùm fidem catholicam, omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis. ſi omnes, etiam Antichriſtus. Et ſi carnis reſurrectionem aliis reprobis, ipſius ſcilicet membris, vt oſtendimus ex catholicorum doctrina, licèt non ad honorem vitæ, ſed ad diuturnitatem ſupplicij profuturam redemptoris mors contulit, nec eorum capiti denegauit. Et quibus ſua morte reſurrectionem carnis impendit, pro eis proculdubio paſſus fuit. non quia paſſionis eius myſterio ſint ad ſalutem æternam redempti, qui & pro contempta redemptione pœna debita eis prædeſtinata iuxta quod præſciti ſunt punientur, ſed ſecundùm modum quem diximus Chriſtum etiam pro impiis paſſum fuiſſe cum catholicis profitemur. & pro quibus pati voluit, ad mortem nequaquam prædeſtinauit. Quoniam verò vt Deus neſcire nihil potuit, eos perituros non ignorauit. qui non ideo perierunt, quoniam à Deo præſciti ſunt perituri, ſed quia tales erant futuri, à Deo præſciti ſunt perituri. Errant igitur qui etiam Antichriſtum cum membris ſuis à Deo prædeſtinatum ad interitum dicunt: quoniam nihil Deus prædeſtinat niſi quæ ipſo erant auctore facienda, vel quæ malis meritis iuſto erant iudicio retri- 2.Theſſ.2.8 Pſal.64.3. Luc.3.6.

buenda. Præſciuit autem tantummodò Deus, non etiam prædeſtinauit, quæ non ex ipſo erant cauſam operationis habitura. Propterea qui dicit homines à Deo prædeſtinatos ad interitum, reſtat vt dicat quia prædeſtinatione id eſt operatione illius pereant, ſicut qui prædeſtinati ſunt ad vitam, prædeſtinatione, id eſt operatione illius ſaluantur, teſtante Apoſtolo, *Qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* & item, *qui cœpit ipſe perficiet.* Et cùm fides ſit ſalutis initium, de ea ſcriptum eſt, *Alij datur fides*, & reliqua, *quæ omnia operatur vnus atque idem ſpiritus.* Et iterum ſcriptum eſt. *Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit, & quos prædeſtinauit hos & vocauit, & quos vocauit hos & iuſtificauit, & quos iuſtificauit illos & glorificauit.* & item, *Elegit nos ante tempora ſæcularia, prædeſtinans nos*, id eſt præparans, *vt eſſemus ſancti & immaculati.* Hinc ergo ſcitum eſt, quòd qui, vt hoc diffinitionis conditionali tenore oſtenditur, dicit aut ſubintelligere ſuſurrando contendit, quoniam Antichriſtus, vel quilibet reprobi ex Deo habeant cauſam perditionis, vel operatione ipſius pereant, non catholicus ſed inſanus eſt, & ſi incorrigibilis perſeuerare maluerit, ab ipſa etiam conlocutione fidelium propellendus. Nam Deus vindex non auctor mali eſt, *nec volens iniquitatem*, vt ſcriptum eſt. & cunctis qui ſalui fiunt, cauſa ſalutis eſt, nemini autem cauſa perditionis eſt, qui omnes vult ſaluos fieri, & neminem vult perire. Qui enim ſpreuerunt voluntatem Domini inuitantem, voluntatem Domini ſentient vindicantem. quoniam nulli correctionis adimit viam, nec quenquam boni poſſibilitate diſpoliat. Sed qui ſe ab eo auertit, ipſe nō Deus & velle quod bonum eſt & poſſe ſibi ſuſtulit. Non eſt ergo conſequens, vt Deus quibus pœnitentiam non dederit, reſipiſcentiam abſtulerit, & quos non leuauerit alliſerit, cùm aliud ſit inſontem in crimen egiſſe per quod ad ſupplicium peruenitur, quod alienum eſt à Deo: aliud crimino ſo veniam non dediſſe, quod de peccatoris eſt merito, & ex retributione iuſtitiæ iuſti iudicis vindicatur iudicio. Nam ſi Chriſtum his tantùm remedia attuliſſe dicamus qui redempti ſunt, videbimur abſoluere non redemptos, quos pro redemptione contempta conſtat eſſe puniendos. Si enim, vt beatus Gregorius in Homilia trigeſima quinta ſcribit, mors iuſtorum bonis in adiutorium eſt, malis in teſtimonium, vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant, vnde electi capiunt exemplum vt viuant.] multo mamagis mors redemptoris noſtri pro omnibus mortui, vt credentibus atque deuotis ſalus, ita incredulis & contemptoribus eſſe in condemnationis teſtimonium credi debet. Sequendum eſt igitur quod Proſper rectiſſimè dicit, Quoniam ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi. à quo pretio extranei ſunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut poſt redemptionem ad eandem ſunt ſeruitutem reuerſi. Chriſtus ergo pro omnibus paſſus eſt, licèt non omnes paſſionis eius myſterio ſint redempti. Quia verò ſpecialiter cre-

Philip. 2. 13.
1. Cor. 12. 10.
Rom. 8. 29.
Ephef. 1. 4.
Pſal. 5. 5.
Non longè ab initio.
Contra Gallos.

dentibus ad ſalutem mors profuerit ſaluatoris, non credentibus autem in iudicium & condemnationem ſit contempta ipſius gratia paſſionis, S. Hilarius in quinquageſimo quinto Pſalmo dicit, In ira deducentur hi populi, quibus ad pœnæ ſenſum ſalus reſurrectionis eſt conſtituta. à qua ira eripiendos nos Apoſtolus pollicetur dicens, *Quoniam ſi cùm adhuc peccatores eſſemus Chriſtus pro nobis mortuus eſt, multo magis iuſtificati in ſanguine eius ſaluabimur per eum ab ira.* Pro peccatoribus igitur ad ſalutem reſurrectionis eſt mortuus: ſed ſanctificatos in ſanguine ſuo ſaluabit ab ira.] Et S. Auguſtinus in libro xx. de Ciuitate Dei capite vigeſimo ſexto, Pro omnibus mortuis viuus mortuus eſt vnus, id eſt, nullum habens omninò peccatum, vt qui per remiſſionem peccatorum viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro omnibus mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. vt credentes in eum qui iuſtificat impium, ex impietate iuſtificati, tanquam ex morte viuificati, ad primam reſurrectionem quæ nunc eſt pertinere poſſimus. Ad hanc enim primam ſoli pertinent qui beati erunt in æternum: ad ſecundam verò, de qua mox locutus eſt, & beatos pertinere docebit & miſeros. Iſta eſt miſericordiæ, illa iudicij. propter quod in Pſalmo ſcriptum eſt, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.*] Pſal.100.1.
Et Ambroſius in epiſtola ad Corinthios, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Omnibus ergo qui ſunt ex eius corpore adquiſiuit vitam, id eſt reſurrectionem, quamuis generaliter tribuerit reſurrectionem.] *& item in eadem epiſtola, Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt.* Manifeſtum eſt quia quibus crux Chriſti ſtultitia eſt in perditione ſunt, infernæ enim morti non ſunt erepti. *his autem qui ſalui fiunt virtus Dei eſt.* Non eſt obſcurum, quia his qui credunt virtus Dei eſt. credunt enim non infirmitatem eſſe crucem Chriſti, ſed virtutem: intelligentes victam mortem in cruce, cuius ſignum qui habent ſalui ſunt, quia ab illa teneri non poſſunt.] Et Beda in Commento Lucæ, *Retribuetur enim in reſurrectione iuſtorum.* Reſurrectionem iu- Luc.14.14.
ſtorum dicit, qui etſi omnes reſurgant, eorum tamen non immeritò quaſi propria cognominatur, qui in hac ſe beatos non dubitant eſſe futuros.] Et Proſper contra Gallos actione IX. dicit, Redemptor mundi dedit pro mundo ſanguinem ſuum, & mundus redimi noluit, quia lucē tenebræ non receperunt. & tenebræ receperunt, quibus dicit Apoſtolus, *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Et Do- Epheſ.5.8.
minus in Euangelio, *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnige-* Ioan.3.16.
nitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. & , *hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines* Ibid.19.
tenebras magis quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Vnde conſtat quia pro omnibus paſſus eſt Chriſtus, ſed credentibus dat ſalutem.

Tandem qualiter quáve diſcretione orthodoxi ex ſcripturis in-

tellexerunt & docuere doctores quoniam passus est Christus pro omnibus, licèt non omnes ad æternam salutem passionis eius mysterio redimantur, Petri verba consideremus qui dicit, Non tardat, inquiens, Dominus promissionem suam, sed expectat propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. & Paulus
Rom 8.32. dicit, *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*
2.Cor.5.14. &, *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omni-*
1.Tim.2.6. *bus mortuus est, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* &, *gratia*
Hebr.2.9. *Dei pro omnibus gustauit mortem.* quia, vt Esaias dicit, *Omnes nos velut*
Esa.53.6. *oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit, & Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrûm.* Quia verò non omnes passionis eius mysterio sunt redempti, licèt ipse fuerit passus pro
Ibid.11. omnibus, manifestat iterum per Esaiam dicens, *In scientia sua iu-*
Esa.52.15. *stificauit ipse seruos suos multos.* & item, *Ipse peccata multorum tulit.* &
Matt.20.28 item, *Iste asperget gentes multas.* & in Euangelio, *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro mul-*
Rom.5.19. *tis.* & Apostolus, *Per vnius obedientiam iusti constituentur multi.* & item,
Rom.8.29. *Vt sit ipse primo genitus in multis fratribus.* & item, *Qui multos filios in*
Ibid.12.
Hebr.2.10. *gloriam adduxerat.* & item, *Christus passus est ad multorum ex haurienda*
Hebr.9.28.
Ephes.5.25. *peccata.* & item, *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.* In quibus singulis sententiis intelligendum est, ideo pro multis non pro omnibus dictum, quia non omnes crediderunt, sicut in subsequentibus verbis Patrum monstrabimus. Sed & Matthæus, & Marcus, & Lucas, ideo non pro omnibus, sed pro multis & pro vobis tradetur corpus meum, & effundetur sanguis meus, dicunt protestatum fuisse Dominum saluatorem, quia licèt Christus pro omnibus passus fuerit, non omnes passionis eius mysterio sunt redempti. Et quia non omnes sunt redempti pro quibus est passus, ad infidelium respicit partem, non ad pretij potestatem, cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium sit totius mundi. Sicut enim post aduentum in carne eiusdem Dei & hominum mediatoris, non saluati sunt, neque saluantur, nec etiam saluabuntur, qui in eum & eum, sicut catholica tenet ac docet Ecclesia, non credunt Iesum, id est saluatorem mundi, vel si verbis confitentur, factis autem negant, quia non credunt fide quæ per dilectionem operatur, nam & dæmones credunt & contremiscunt, dicente scriptura, *Qui non credit iam iudicatus est*, quia non
Ioan.3.18. credidit in nomine vnigeniti filij Dei. Et Iacobus, quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat,
Matt.7.21. numquid poterit fides saluare eum? Et Dominus, *non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, sed qui facit voluntatem patris mei, ipse intrabit in regnum cælorum.* Ita & qui ante ipsius in carne aduentum non crediderunt in ipsum, hoc est in Iesum, qui venturus erat in nomine Domini benedictus rex Israel ad saluandas gentes, vel si formam pietatis habentes virtutem eius operibus negauerunt, perseueranti in-

fidelitate & iniquitate perierunt. Vnde & præter illa quæ suprà posuimus, beatus Augustinus in libro II. de Nuptiis & Concupiscentia dicit, Masculus qui non circumcidetur carne præputij sui octauo die, disperiet anima eius de genere suo, quia testamentum meum dissipauit. Dicat iste si potest, quomodo puer ille testamentum dissipauit octo dierum, quantum ad ipsum propriè attinet, innocens infans, & tamen nullomodo Deus vel scriptura sancta id mendaciter diceret. Tunc ergo dissipauit testamentum Dei, non hoc de imperata circumcisione, sed illud de ligni prohibitione, quando per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et hoc in illo significabatur expiari circumcisione octaui diei, hoc est sacramento mediatoris in carne venturi: quia per eandem fidem venturi in carne Christi, & morituri pro nobis, & tertio die, (qui post septimum sabbati fuerat futurus octauus) resurrecturi, etiam iusti saluabantur antiqui. Traditus est enim propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ex quo enim instituta est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad significationem purgationis valebat & paruulis originalis veterísque peccati, sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis ex quo est institutus. Non quòd ante circumcisionem iustitia fidei nulla erat. Nam cùm adhuc esset in præputio, ex fide iustificatus est ipse Abraham, pater gentium quæ fidem ipsius erant sectaturæ. Sed superioribus temporibus omni modo latuit sacramentum iustificationis ex fide. eadem tamen fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos pusillos cum magnis, non vetus Testamentum quod in seruitutem generat, non lex quæ non sic est data quæ posset viuificare, sed gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. quia sicut credimus nos Christum in carne venisse, sic illi venturum, sicut nos mortuum, ita illi moriturum, sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum, & nos verò & illi ad iudicium mortuorum viuorúmque venturum. Non ergo iste humanam malè defendendo impedit à salute naturam, quia omnes sub peccato nascimur, & per vnum solum, qui sine peccato natus est, liberamur.] videlicet fide quæ per dilectionem operatur credentes, & ante aduentum & post aduentum Domini, & ab hinc vsque ad finem sæculi credituri. Qui verò eadem fide credere noluerunt, nolunt, & nolent, ipsi sibi causa mortis extiterunt, existunt, & existent. quia, vt Prosper dicit, poculum immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra & virtute diuina, habet quidem in se vt omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.

Cap. XI. (margin, beside first line); Cap. XII. (margin, beside "institutus. Non quòd…"); Ad obiect. Vincent. Resp. I. (margin, beside "de credere noluerunt…")

Hanc catholicè discretam intelligentiam, quòd Christus Iesus Dominus noster pro omnibus passus sit, licèt non omnes passionis eius mysterio sint redempti, demonstrat etiam beatus Ambrosius, in epistola secunda ad Corinthios dicens, *Quòd si vnus pro omnibus* Cap. V.

mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Quoniam Christus diligens genus humanum, vt eos redimeret, morti se dedit. Et quia omnes necesse est mori causa Adæ, pro omnibus mortuus est Christus, vt eos à secunda morte liberaret.] Et in prima Epistola, Rei sunt corporis & sanguinis Domini. Occisus est enim pro his qui beneficium eius in irritum ducunt.] Et in epistola ad Romanos, *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.* Hoc est, sicut vnius delicto omnes homines condemnationem meruerunt similiter peccantes, ita & in iustitia vnius omnes iustificantur credentes. Si qui autem condemnationem hanc generalem esse putant, simili modo & iustificationem generalem accipient. Sed non est verum, quia non omnes credunt.] Hanc sanctus Hieronymus tenuit, dicens in expositione epistolæ ad Ephesios, Hoc in Dei filio possibile iudicandum est, quòd cruore suo non vrbem vnam, sed totum purgat orbem. Et in commento Matthæi, Solus orat pro omnibus, sicut & solus patitur pro vniuersis.] & item in eodem libro, *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Non dixit pro omnibus, sed pro multis, id est pro his qui credere voluerunt.] Et Beda in Homilia Euangelij XIII. In Spiritu sancto baptizans, quin Christus, ad tollenda peccata non solùm Israel, sed & totius mundi si ei credere voluerit, idoneus est.] Sic sensit sanctus Hilarius, dicens in expositione Psalmi CXVIII. Tunc humano generi exprobret non credenti, neque in viam Euangelicam pergenti, id quod in Psalmo continetur, *Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?* Exprobrat enim superbis atque maledictis, cur nihil in sacramento sanguinis sui atque mortis vtilitatis suæ esse existimauerint, cùm ille nostrî causa & natus & passus & mortuus sit.]

Cap.XI.

Matt.20.28

Sic tenuit & docuit sanctus Ioannes Chrysostomus, dicens in epistola ad Hebræos, qualiter gratia Dei pro omnibus gustauerit mortem, non pro fidelibus tantùm, sed pro mundo vniuerso. Et ideo dictum est ad multorum exhaurienda peccata. Et ipse quidem pro omnibus mortuus est. Quid autem si non omnes credunt? Ille quod suum erat impleuit.] Et in Homilia II. Matthæi Euangelistæ. Et hoc, inquit, tibi ante me Esaias propheta denuntiat. Siquidem ipsius prædicans passionem & plurimam pro toto terrarum orbe piissimámque curam, atque admiratus, & reliqua.] Et item in Homilia IV. Non dixit pariet tibi, sed medium illud posuit atque suspensum. Non enim illi, sed vniuerso prorsus orbi peperit Christum.] Et post pauca. Per ipsum bona vniuerso orbi conferenda pronuntiat. Et item in Homilia XV. *Vos estis sal terræ.* Per quod ostendit quàm necessariè ista præcipiat. Non enim pro vestra, inquit, salute tantummodò, sed pro vniuerso prorsus orbe hæc vobis doctrina committitur. Non ad duas quippe vrbes, aut decem, aut viginti, neque ad

vnam vos mitto gentem ſicut etiam prophetas, ſed ad omnem terram prorſus ac mare, totúmque mundum, & hunc variis criminibus oppreſſum.] Et quia non omnes ſaluantur ad quos verbum ſalutis miſſum eſt, nec omnes paſſionis eius myſterio redimuntur, pro quibus ſalus parata omnibus crucis ſubiit paſſionem, item idem Doctor catholicus in Homilia VII. eiuſdem Euangeliſtæ dicit, Non enim, inquiens, omnes qui ex Iſrael hi ſunt Iſraelitæ, ſed quicumque per fidem repromiſſionis nati ſunt. Si verò non omnes regit, vocatorum crimen eſt, non vocantis.] Et item, Quod certè dicit & Paulus, *Vobis*, inquit, *oportebat primum adnuntiari verbum Dei, ſed quoniam indignos vos iudicaſtis, conuertimus nos ad gentes.* Et ſi igitur antea incredibiles permanebant, tamen poſtquam & ipſum à Magis audierunt, confeſtim ad Chriſtum debuerunt aduolare. Sed vtique noluerunt. & propterea iſtis dormientibus illi proueniunt.] Et item in Homilia VI. Et cur, inquiens, non hoc Magis omnibus reuelauit? quia ſcilicet nec omnes fuerant credituri.] Et item in Homilia X. Et propterea ſubiunxit *in teſtimonium omnibus gentibus*, oſtendens non ſe expectaturum vt omnes priùs credant, & ita ipſe qui prædixerat veniat. Quod enim ait in teſtimonium omnibus gentibus, hoc eſt dicere, in accuſationem ac redargutionem eorum qui Euangelio credere noluerunt.

Sic prædicauit ſanctus Auguſtinus, in libro de Correptione & Gratia dicens, Quis magis dilexit infirmos quàm ille qui pro omnibus eſt factus infirmus, & pro omnibus ex infirmitate crucifixus?] Cap. XVI.
Et in libro VI. contra Iulianum. Illi ſunt liberi à peccato, pro quibus mortuus eſt qui nunquam fuerat in peccato: & cùm ſemel ſit mortuus, tamen pro vnoquoque tunc moritur, quando in eius morte, quantælibet ætatis fuerit, baptizatur. id eſt, tunc ei proderit mors eius qui fuit in peccato, quando in eius morte baptizatus mortuus fuerit etiam ipſe peccato, qui mortuus fuerat in peccato.] Sic rugitus magni Leonis, Papæ ſcilicet Romanæ vrbis, quæ caput eſt Eccleſiarum omnium, atque totius orbis, per totum, vt præmiſimus, intonat mundum. Effuſio, inquiens, iuſti pro iniuſtis ſanguinis Chriſti tam fuit diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in redemptorem ſuum crederet, nullum Diaboli vincula retinerent.] Sic ſanctus Gregorius tenuit & prædicauit, in libro Moralium XIV. dicens, *Stulti quoque deſpiciebant me.* Ac ſi apertè diceretur, Ipſi etiam me deſpexerunt, pro quibus ſanandis ſtultitiam prædicationis adſumpſi, id eſt, vt per carnem verbi ſanarentur, & ab ipſis deſpectus ſum, pro quibus ſtultus æſtimari veritus non ſum.] Et in Homilia Ezechielis prophetæ, Pro electorum vita vſque ad mortem ſe tradidit auctor vitæ.] Et in Homilia Euangelij XX. Illum Ioannes Baptiſta prædicare veniebat, qui quoſdam ex Iudæa & multos ex gentibus ſaluare veniebat.] Et in XX. libro Moralium, Redemptor corpus paſſioni obtulit, quod pro electis aſ-

Cap. v. verſus finem. Ep. XCVII. cap. 2. Cap. XXII. Iob 19. 18.

ſumpſerat.] *& item*, Interpellat pro nobis Dominus, non voce ſed miſeratione, quia quod damnari in electis noluit ſuſcipiendo liberauit.] Et item idem in libro XXIV. Moralium, Quia igitur Dominus verè natus, verè mortuus, verè reſuſcitatus, in omnibus tamen diſtat à nobis magnitudine potentiæ, ſed ſola concordat nobis veritate naturæ, bene dicitur, quia pro nobis iſte Angelus *vnum de ſimilibus* loquitur. Cùm enim in cunctis operationibus ſuis immenſa nos virtute tranſcendat, in vno tamen nobis, id eſt in formæ varietate, non diſcrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur, per quod ſemetipſum nobis ſimilem oſtendit. Loqui quippe eius vel interpellare eſt, ipſum ſe pro omnibus hominem demonſtrare.] Quomodo autem id quod dictum eſt, ſe pro omnibus demonſtrare, manifeſtiùs intelligere valeamus, oſtendit Euangelica veritas dicens, *vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam. qui verò non crediderit cõdemnabitur*, vt præfatus doctor in libro XXXVI. Moraliũ dicit, Sed iniqui omnes æterno ſupplicio & quidẽ ſua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concremantur, ſcilicet vt iuſti omnes, & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in iſtis reſpiciant ſupplicia quæ euaſerunt.]

Cap. II.

Iob 33.

Ioan. 3. 15.

Marc. 16. 16

Hanc diſcretam intelligentiam de redemptione quæ fit per ſanguinem Chriſti, cum ſupraſcriptis magiſtris catholicis intelligendam atque tenendam, & venerabilis Beda preſbyter intellexit & tenuit, dicens in expoſito Euangelij Lucæ, *Factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, vt vniuerſum latè terrarum orbem peccatis mortuum ſua morte innoxia cæleſtem reſuſcitaret ad vitã.] *Et item*, Quòd veſte alba induitur, immaculatæ dat indicia paſſionis, quoniam agnus Dei immaculatus totius mundi ſit peccata ablaturus. *Et cùm tetigiſſet auriculam eius ſanauit eum.* myſticè docens & ipſos ſi conuertantur poſſe ſanari, qui in ſua ſunt mortis conſenſione vulnerati.] *& item, Poſtquam venerunt ad locum qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum.* Propterea autem ibi crucifixus eſt Dominus, vt vbi prius erat arca damnatorum, erigerentur vexilla martyrij. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus eſt, & flagellatus & crucifixus, ſic pro omnium ſalute quaſi noxius inter noxios crucifigitur, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundet & gratia.] *& item*, Velint nolint ergo Iudæi, omne mundi regnum, omnis mundana ſapientia, omnia diuinæ legis ſacramenta teſtantur, quia Ieſus rex Iudæorum eſt, hoc eſt Imperator credẽtium & confitentium Deum.] *& item*, Pulchrè autem paraturis Paſcha diſcipulis homo amphoram aquæ portãs occurrit, vt oſtendatur huius Paſchæ myſterium pro abſolutione perfecta totius mundi eſſe celebrandum.] *& paulo pòſt*, Conſultè vel aquæ baiuli vel domini domus ſunt prætermiſſa vocabula, vt omnibus Paſcha celebrare volentibus, hoc eſt Chriſti ſacramentis imbui, Chriſtum ſuæ mentis hoſpitio ſuſcipere quærentibus, facultas danda ſignetur.

Sic & Caſſiodorus intellexit ac tenuit, dicens in Pſalmo CXLIX. *Lauda-*

te eum in firmamento virtutis eius, Firmitas virtutis eius eſt, quia exitium pro omnium ſalute ſuſcipiens, mortem ipſam cum auctore nequiſſimo potentiæ ſuæ virtute ſuperauit.] Et in Pſalmo CXLII. Nemo autem requiſiuit animam eius, dum ei nulla conſolatio præberetur, ſed ſolus ad paſſionem relictus eſt, qui erat pro omnium ſalute moriturus.] *& item.* Nam ſi illud deitatis ſuæ culmen mirabile non inclinaſſet ſumpti corporis veritate, quemadmodum pro ſalute omnium crucifigi potuerat?] Et in Pſalmo CX. *Virtutem operum ſuorum adnuntiauit populo ſuo.* Scilicet Chriſtiano, quem redemit ſanguine pretioſo. Et in Pſalm. CXXIX. *Et copioſa apud eum redemptio.* vt pretioſus ille ſanguis tanta fuerit vbertate ditiſſimus, quatenus totius mundi peccata redimeret, & velut quodam diluuio ſalutari orbem terrarum à ſuis ſordibus expiaret.] Et item in Pſalmo CXLVII. Quis enim erit illius gaudij modus, conſpicere illum dominum rerum, qui hîc mori creditus eſt pro ſalute cunctorum?] Et in Pſalmo CXVIII. *Iudica iudicium meum, & redime me.* Quem redimere poterat niſi credentem, aut pro quo maximè ſanguinem redemptionis effunderet, ſi fidelis famulus non fuiſſet? Addidit *Propter eloquium tuum viuifica me.* Illo ſcilicet, vbi promittit *Qui credit in me non morietur, ſed habeat vitam æternam.* Tale eſt & illud Prophetæ querentis Domino de quibuſdam, *Attriuiſti eos,* inquiens, *& renuerunt accipere diſciplinam,* &, *curauimus Babylonem & non eſt ſanata.* Et Dominus dicit, *Interfeci & perdidi populum iuſtum, & tamen à viis ſuis non ſunt reuerſi.* Et rurſus ait, *Populus non eſt reuerſus ad percutientem ſe,* &, *lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* & redemptor mundi dedit pro mundo ſanguinem ſuum & mundus redimi noluit. Et item ſcriptum eſt, *Noli timere paupercula tempeſtate conuulſa, quia in camino paupertatis excoxi te.* & item, *Loquimini ad cor Hieruſalem, & auocate eam,* vſque dũ dicitur, *recepit duplicia de manu Domini pro omnibus peccatis ſuis.* Et item ſcriptum eſt, *Liuor vulneris abſtergit mala, & plagæ in ſecretioribus ventris.* & Apoſtolus, *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* quia tenebræ lucem recipientes, inluminatæ ſunt, & credentes mundi pretio ad ſalutem redempti ſunt. Et Proſper ex delegatione Apoſtolicæ ſedis hanc catholicam intelligentiam demonſtrat contra Gallos in recapitulatione IX. Qui, inquiens, dicit quòd non pro totius mundi redemptione Saluator ſit crucifixus, non ad ſacramenti virtutem, ſed ad infidelium reſpicit partem, cùm ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti pretiũ ſit totius mundi.]

Pſal.150. 1. Pſal.110. 6. Pſal.129.7. Pſal.118. 154. Hier.5.3. Hier.51.9. Hier.15.7. Eſa.9.13. Ioan.1 5. Eſa.54.11. Eſa.40.2. Prou.20.30 Epheſ.5. 8.

Hanc ipſa ſancta ſedes Apoſtolica in arcanis cæleſtium myſteriorum, ex Apoſtolorum traditione, retinet dicens, Hæc hoſtia, quæſumus Domine, mundet noſtra delicta, quæ in ara crucis immolata totius mundi tulit offenſam. *& item,* Annue nobis Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio, quam immolando totius mũdi tribuiſti relaxari delicta. *&*, Reſpice omnipotens & miſericors Deus ſuper hanc familiam tuam, pro qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus non dubitauit manibus tradi nocentium, & crucis ſubire tormentum. Vnde

legem credendi, vt beatus Cælestinus scribit ad Venerium & Gallicanos Episcopos, lex statuat supplicandi. Et item Prosper libro I. de vocatione gentium. Igitur quantum attinet ad humani generis cæcitatem, longa ignorantiæ & superbiæ nocte contractam, venit in mundum creator mundi, & mundus eum non cognouit, lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt, Qui super omnes est quod vidit & audiuit testatur, & testimonium eius nemo accipit. Sed quia non frustra Deus Dei filius venit in mundum, & dedit semetipsum pro omnibus, & pro omnibus mortuus est, non tantùm pro gente, sed etiam vt filios Dei dispersos congregaret in vnum, & vniuersis dicit *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis*, & seruato sibi incognoscibilis arbitrio electionis, dat sui patrísque notitiã quibus eam voluerit reuelare, omnes filij lucis, filij promissionis, filij Abrahæ, filij Dei, genus electum, regale sacerdotium, viri Israelitæ, præcogniti & præordinati ad regnum Dei qui eos vocauit, non solùm ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, testimonium eius qui de cælo venit accipiunt, signantes quia Deus verax est, id est expressè significantes in sui saluatione, quoniam Deus verax est, implens & perficiens quod promisit Abrahæ omnium gentium Patri, qui pollicente Deo quòd heres futurus esset mundi, non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, & plenissimè sciens, quoniam quod promisit potens est & facere.]

Cap. VI.

Matt. 11. 28.

Et item cõtra Vincentianos & Gallos, Dominus noster Iesus Christus, liber à mortis debito, & solus absque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortis mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi.] A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt seruitutem perseueranter reuersi.] A qua & à pœnis æternis eidem captiuitati ac seruituti debitis, atque à iusto iudice præparatis, nos eripere & tueri atque inlæsos conseruare dignetur, qui sanguine ipsius mediatoris ac redemptoris nostri eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum eiusdem filij caritatis suæ. Cui cum eo in vnitate Spiritus sancti est honor, & gloria, & imperium, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Ad Vincent. Resp. I.

Ad Capit. Gallorum sentent. IX.

HINCMARI

CONTRA GOTHESCALCVM

DE TRINITATE

QVOD TRINA DEITAS NON DICENDA.

Flodoardus libro III. Historiæ Remensis cap. XV.

Scripsit præterea Hincmarus librum collectum ex orthodoxorum dictis Patrum, ad filios Ecclesiæ suæ, quòd diuinæ Trinitatis deitas trina non sit dicenda, cùm sit ipsius summa Trinitatis vnitas, ad repellendas Gothescalci blasphemias.

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS

COLLECTIO EX SANCTIS SCRIPTVRIS ET ORTHODOXORVM DICTIS,

DE VNA ET NON TRINA DEITATE, sanctæ videlicet & inseparabilis Trinitatis vnitate,

AD REPELLENDAS GOTHESCALCI BLASPHEMIAS eiúsque nænias refutandas.

PROLOGVS.

Hincmarus nomine non merito Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus, dilectis Eclesiæ catholicæ filiis & comministris nostris.

DIV est quòd quidam, occasione accepta de finalitate hymni, cuius auctor penitùs ignoratur, in qua dicitur,

Te trina Deitas, vnáque poscimus,

delectabiliter vocum nouitatibus vt innotescerent incumbentes, cœperunt contendere, quòd sicut trinus & vnus Deus, ita trina & vna Deitas & debeat & catholicè valeat dici. vnde quique pro suo modulo scriptitarunt. Inter quos & Ratramnus Corbeiæ monasterij monachus, ex libris beatorum Hilarij & Augustini, dicta eorumdem detruncando, & ad prauum suum sensum incongruè inflectendo, sicut & Macarium Antiochenum Episcopum de quamplurimis catholicorum libris fecisse in sexta Synodo legimus, ex hoc volumen quantitatis non modicæ scribens ad Hildegarium Meldensem Episcopum compilauit. Cuius peruersam intelligẽtiam ipsa eius collectio, scriptis authenticis collata, mendacio redarguit & reuincit, veluti qui legerit apertissimè peruidebit. Hæc autem

audiens Gothescalcus, Orbacensis monasterij Remensis Ecclesiæ pseudomonachus, tam inuidia meî, quem in Ecclesia cantari trinam deitatem vetuisse audierat, quàm more suo, qui noua & antea inaudita, canæque orthodoxorum intelligentiæ contraria adinuenire, ac proferre ab ineunte ætate suæ vitiosæ indolis delectabiliter studuit, & in eodem studio permansit, inde plurima scribere, & ad quoscumque potuit, primùm latenter, deinde quantum sibi licuit, apertè mittere procurauit. Nouissimè diebus istis hanc subiunctam schedulam, quæ ad nos communiter per complices ac satellites suos peruenit, inde conscripsit. De qua bonis vestris desideriis placuit, vt eam in hoc opere cum integritate ponerem, & pòst ad singula Catholicorum sententiis responderem: vt dum ipsius sententiæ fuerint de hac causa oribus catholicorum, gladio videlicet spirituali, peremptæ, ceterorum qui sensibus in illius currunt sententiam, muta fiant labia dolosa, sícque cooperante Domino omnis iniquitas oppilet os suum. Proponentes mihi verba beati Gregorij ex Homilia Euangelij qua dicit, Quid est, inquiens, quòd vigilantibus pastoribus Angelus apparet, eósque Dei claritas circumfulget, nisi quòd illi præ ceteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse solliciti sunt, dúmque ipsi piè super gregem vigilant, diuina super eos gratia largiùs coruscat? & quod ex sententia canticorum Cantici explanat, *Nasus tuus sicut turris Libani*, quia videlicet præpositorum discretio, & munita debet esse ex circumspectione, & altitudine vitæ consistere, id est in valle infirmi operis non iacere, & incursus malignorum spirituum longè prospicere, & commissas sibi animas per suam prouidentiam cautas reddere: vt iuxta beati Petri vocem Dominum Iesum Christum sanctificemus in cordibus nostris, & parati semper simus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea quæ in nobis est spe reddere. Quapropter ministerio dignatione diuina indignitati meæ imposito, ad hanc sollicitudinis curam ac studium non modò vestris petitionibus sum inuitatus, verùm & tractus, & quantum ipsa deitas quæ Trinitatis est vnitas dederit, & occupatio multiplex, atque contumacia inertiáque sensus mei permiserit, exequi ea quæ petitis procurabo: ponens cum integritate suî in hoc opusculo nostræ seruitutis eiusdem Gothescalci schedulas. & per singulas sententias more veterum obelum — id est iacentem virgulam eis opponemus, vt quasi sagitta falsa illius dicta confodiat, his verò quæ opponentur ex orthodoxorum dictis eius sententiis figuram XP, quæ chresimon dicitur prænotabimus, vt per eam catholicorum testimonia, quæ resistunt venenosis eius sensibus, demonstrentur, & sana ac verè Christiana intelligentia, vt reuera à Christo contra antichristos tradita, euidenter simplicibus & deuotis mentibus ostendatur. cum aliis pestiferis, magis autem mortiferis venenis, quæ Gothescalcus sanam doctrinam

Hom. 8. in Euang.

Cant. 7. 4.

1. Pet. 3. 15.

non sustinentibus, vocúmque nouitate delectantibus, & prurientes aures habentibus, qui iuxta voluntatem suam magistros sibi coaceruare festinant, vt magistri demùm erroris fiant, qui noluerunt fieri discipuli veritatis, bibenda proponit, cogitans & loquens iniquitatem in excelsum, & ponens in cælum os suum, hæc etiam dicit.

SCHEDVLA GOTHESCALCI,

Quòd trina deitas dici possit.

QVISQVIS *est ille, qui dicit quòd nequaquam deitas trina dici catholicè possit, sed solummodò deitas vna sit, debet interrogari subtiliter, quomodo dicat vnam, vel qualiter, vtrum scilicet naturaliter, an personaliter. Si respondet & dicit vnam deitatem esse credendam & confitendam personaliter, nisi suum concitus corrigat sensum, reuera cum Sabellio audire meretur anathema sic præsentialiter, vt mereatur illud etiam pati iure perpetualiter. Hinc enim hæretici Sabelliani dicti nuncupatíque sunt etiam Patripassiani, quia noluerunt nec omninò potuerunt negare Deum patrem passum, dum Deum personaliter somniauerunt vnum, non sicut Ecclesia sancta catholica & Apostolica credit & confitetur, Deum naturaliter vnum, & personaliter trinum. At si metuens anathemate ritè percelli, & illud cum Patripassianis pati, dixerit deitatem esse naturaliter vnam, credere consequenter debet & confiteri, si tamen vult veniam mereri, prorsus esse personaliter trinam, sicut scilicet Deum, naturaliter vnum, constat esse proculdubio personaliter trinum. Ac per hoc, sicut non potest in hymnis, & in sanctorum Patrum libris, vbi dicitur trinus & vnus Deus, immutari & dici sanctus & vnus Deus: ita nimirum sine mortis exitio immutari non potest, vbi dicitur trina & vna deitas, vt ibi dicatur sancta & vna deitas. quia reuera cùm hoc nec ibi possit vllatenus fieri, vbi non est addita & vna, sed solummodò dicitur deitas trina: multò minùs ibi potest fieri, vbi deitas trina dicitur & vna: quia scilicet simplicibus mox diceretur, sicut & dicitur, Ecce nunc iam patet, quia non poterat nec potest reuera dici deitas trina, sed tantùm deitas vna. Sed profectò iam tempus est, vt qui credunt atque dicunt, quòd non possit auctoritatiuè neque verè dici deitas trina, cernant & legant in libro de sancta Synodo, qui scriptus est in græco, scilicet Constantinopoli sub iuniore Constantino, à centum & quinquaginta Patribus iure damnatos & anathematizatos Arrianos colentes τριθοτείας, id est tres deitates: & tamen in ipso consequenter continetur volumine, in edicto scilicet Constantini, conglorificandam trinam deitatem, nec addi tamen illic opus fuit vnam. quia scilicet, dum sub numero singulari dicitur deitas trina, licèt non sit dicta, subintelligitur tamen simul & vna. Sic enim dicta est à Prospero trina maiestas, à Prudentio trina pietas, ab Aratore bis trina potestas: sic & à Græcis τρισάγιον, à Latinis autem satis propriè, regulariter, atque catholicè dicitur trina sanctitas. Ac per hoc sicut ab eis catholicissimè dicitur τριθοτεία, sic & à nobis catholicissimè trina deitas. Cùm tamen & illi, & Latini con-*

ſenſu pari, damnauerint & damnent, anathematizauerint & anathematizent Arrianos, qui colunt tres maieſtates, tres pietates, tres poteſtates, tres Deos, atque tres deitates. Necnon etiam ſimiliter, ſi non multo amplius, conſtat & claret rite damnatos atque damnandos Sabellianos, eoſdémque Patripaſſianos, qui colunt ſecundùm Iudaicam paupertatem ſingulariter ſolitariam & perſonaliter vnam maieſtatem, pietatem, poteſtatem, ſanctitatem, deitatem. Namque dum ſolus Pater ſic eſt Deus, vt non ſit ex Deo ſed genuerit Deum: & ſolus filius ſic eſt Deus, vt genitus ſit à Deo: & ſolus Spiritus ſanctus ſic eſt Deus, vt procedat ex ingenito ſimul & ex genito Deo: patet prorſus, quòd naturaliter vnus & perſonaliter trinus eſt Deus. Item dum Deus pater deitas eſt ingenita, innaſcibilis, & innata: & Deus filius deitas genita, naſcibilis, & nata: & Deus Spiritus ſanctus deitas eſt nec ingenita, innaſcibilis, & innata, neque genita, naſcibilis, & nata, ſed procedens à deitate ingenita, innaſcibili, & innata, & à deitate genita, naſcibili & nata: claret omnino, quòd ἁγία τριάς, *id eſt ſancta Trinitas, ſicut vna eſſentialiter atque naturaliter, ſic proculdubiò eſt perſonaliter trina deitas: ſicuti ſcilicet maieſtas, pietas, & poteſtas, ob id prorſus eſt vna ſimul & trina, quia reuera vnaquæque perſona per ſe eſt poteſtas prima, ſicut euidenter de Deo Dei filio dicitur in Michæa propheta:* Et tu turris gregis nebuloſa filia Hieruſalem, ad te veniet, & vſque ad te veniet poteſtas prima. *Ergo quia non eſt pater maior filio, neque filius maior Spiritu ſancto, ſed omnino totæ tres perſonæ, ſibi ſunt inuicem coæquales & coæternæ, propterea profectò Deus trinitas poteſtas eſt prima, ac per hoc non ſecundùm Arrianos, quod abſit, tres poteſtates, nec ſecundùm Sabellianos, quod abſit, poteſtas perſonaliter eſt vna, ſed ſecundùm catholicos poteſtas eſt vna naturaliter, & perſonaliter trina. Reſtat igitur & ſupereſt, vt illi qui ſunt grammatici, ſi nolunt eſſe ſimul & hæretici, non præſumant fateri in Eccleſia veracis Dei, veritatis Dei, veri Dei, quòd* τριθεότια, *id eſt trina deitas, vlla ratione pluralis exiſtat numeri, cùm ſit vt claret vtique ſingularis, velut nouerunt vniuerſi, qui vel mediocriter artis grammaticæ ſunt periti. Sicut enim Deus Trinitas numeri ſingularis eſt, iuxta illud,* Benedicta ſit ſancta Trinitas:
ſic etiam numeri ſingularis eſt τριθεοτία, *trina deitas: cùm tamen conſtet è contra numeri pluralis Arrianorum eſſe* τριθεοτίας, *id eſt tres deitates, à catholicis iure damnatas. Igitur iure ſub numero ſingulari trinæ & vni deitati ſuppliciter, velut expedit, competit, congruit, dicimus,*

Mich. 4. 8.

Te trina deitas, vnáque poſcimus,
Vt culpas abluas, noxia ſubtrahas,
Des pacem famulis, nos quoque gloriam
Per cuncta tibi ſæcula. Amen.

Non enim dicimus, ſicut Arriani, vos tres deitates poſcimus, vt culpas abluatis, noxia ſubtrahatis, detis pacem nobis, nos quoque gloriam vobis. O deitas vigila, quæ trina vocaris & vna, crederis, aſſereris, cognoſceris, atque probaris, auxiliare tuis vt egenis ad omnia ſeruis. Iſtud attendat, appendat, & mente perpendat, cui ſemper adoranda, colenda, tremenda, trina

& vna deitas dat, quod hîc inserendum pietas illius inspirat & donat. Quòd videlicet, sicut vnamquamque ex Trinitate personam quisquis est catholicus credit & confitetur integrum, plenum, perfectum penitùs Deum: sic vnicuique personæ suam propriam deitatem, integram, plenam, perfectam, penitùs inesse credat, confiteatur, & asserat, atque pro viribus collatis & conferendis deinceps diuinitùs contradicentes quoscumque conuincat. In hoc enim liquet luce clariùs, quin patet Sole splendidiùs, quòd inest vnicuique personæ sua propria deitas atque diuinitas. Quia reuera nequaquam assumpsit humanitatem, quod absit, vllo modo tota Trinitas, sed sola tantummodò filij deitas. Hæc est semper inuicta victrix de trina & vna deitate catholicæ fidei veritas. Itaque sicut est ante sæcula, sic per sæcula, & in sæcula, benedicta sit trina & vna deitas, maiestas, potestas, pietas, veritas, charitas, & sic semper omnimoda ipsi soli laus, gloria, claritas, Amen. Da Deus vere ac viue, naturaliter vne, personaliter trine, tuis euidenter electis credere, intelligere, confiteri & asserere, quòd quemadmodum tu Deus qui interpretaris timor, & tu Deus charitas qui interpretaris amor, cùm vocaris personaliter trinus timor, & trinus amor, non (quod absit) tres naturaliter timores & amores, verùm naturaliter vnus & timor & amor: sic nihilominus cùm vocaris τριθεοτεία trina deitas, & trina charitas, non, quod absit, tres naturaliter deitates, & charitates, sed naturaliter vna es deitas, & vna tantummodò charitas. Quod profectò per prædicatorem veritatis, & doctorem gentium in fide & veritate, qui dixit verissimè, Non ergo possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate, patenter possumus probare. Siquidem quando baptizamur, id est tinguimur, ter proculdubio mergimur, & tamen propterea trina ipsa mersio, & trinum baptisma, id est trina tinctio, non quod absit tres mersiones, & tres tinctiones, aut tria baptismata, sed vna est generaliter mersio, & vna tinctio, id est vnum baptisma, dicente Apostolo, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Pari etiam modo, cùm dicitur trina vel terna fides, vt est illud Sedulij fidelis poëtæ tui,

2. Cor. 13.

Ephes. 4. 5.

Iste fidem ternam, ast hic non amplectitur vnam:

non tres quod absit fides, sed vna est fides, dicente Apostolo, vna fides. Itaque qui nolunt cum Sabellianis hæreticis in æternum habere societatē, credant, confiteantur, colant, canant cum catholicis catholici τριθεοτείαν, trinam deitatem, τρισάγιον, trinam sanctitatem, trinam vitam, sapientiam, gloriam, trinum timorem, trinum amorem, trinam caritatem, trinam lucem, salutem, virtutem, pacem claritatem, trinam maiestatem, potestatem, pietatem. quippe cùm debeamus etiam ternam seu trinam amplecti fidem, quam negant peruersi Sabelliani per suam perfidam impietatem. Cuncta sic esse ceu dixi, in duobus probari potest patenter nominibus tantummodo singularis numeri, hoc est in luce pariter & pace. Lux enim & pax ingenita, & lux & pax genita, quin & lux atque pax procedens, non tres pluraliter luces aut paces dici sinuntur ab arte grammatica, neque tres naturaliter, vt latrat hæresis Arriana, neque personaliter vna, sicut somniat hæresis Sabelliana: sed proculdubio lux & pax est naturaliter vna, & personaliter trina, sicut amplectens trinam & vnam fi-

dem, ac per hoc credens, confitens, colens, canens trinam & vnam lucem & pacem, maiestatem, potestatem, pietatem, trinam & vnam deitatem. Sed trinum & vnum Deum credit & confitetur Ecclesia magna, sancta, catholica, cui gratis data est, datur, & dabitur Dei gratia, & ob id prorsus ab ea vicissim suppliciter data est, datur, & dabitur, ipsi trinæ & vni deitati, tam per sæcula, quàm simul & in sæcula, iure laus, honor, gloria, Amen. Iuxta illam sententiam, dant mihi sapientiam, dabo gloriam Amen. Virtutibus plenus inuitus ad regimen veniat, virtutibus vacuus nec coactus accedat.

XP. HACTENVS hæreseos, abhinc suæ inchoationis verba sunt Gothescalci. Quod hæreseos mortiferum virus, idololatriæ scilicet matris, qua plures Dij, immo dæmonia in simulacris coluntur, diabolus scindens se à caritatis vnitate, verba Dei dicentis, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, malè vt solet interpretans adinuenit, & sua inuidia, qua mors in orbem terrarum intrauit, in succo pomi ligni vetiti primis hominibus propinauit dicens, *Eritis sicut dij*. cùm Deus qui est sancta Trinitas, vt Athanasius in libro De propriis personis, & de vnito nomine deitatis, & Hilarius atque Ambrosius in libris de Fide, & Augustinus in libris de Trinitate ostendunt, in creatione primi hominis dixerit, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Singulari quippe numero dicens *ad imaginem & similitudinem*, ostendit non trinam sed vnam esse naturam, hoc est deitatem, ad cuius imaginem homo fieret: ad imaginem videlicet suam sancta Trinitas vnus Deus fecit illum, sicut sacra scriptura manifestè demonstrat. & dicens pluraliter, *faciamus & nostram*, ostendit Deum, ad cuius imaginem homo fiebat, non vnam esse personam, sed tres esse personas. Sic & de eo quod Dominus in Euangelio dixerat, *Ego & pater vnum sumus*, idem diabolus in vasis sibi condignis loquens, vnionem in Trinitate personarum per Sabellium docuit, cui in dicto *sumus* mentis oculos clausit, & per Arrium vnius deitatis substantiam diuisit, cui veluti & primis hominibus mentiens oculos ad scientiam mali aperuit, & ad boni ac veri scientiam clausit, in eo quod dictum est *vnum*, ne fiat discretio potestatis. Cuius inspiratione Gothescalcus Arrium sensu sequens, quem verbotenus detestatur, post cognitam immanis sceleris vindictam in eodem Arrio iustissimè satis apertam, trinam deitatem dogmatizare non timet. Contra quos, Arrium videlicet, & Arrij imò ipsius diaboli filium Gothescalcum, beatus Ambrosius sancto Spiritu inspirante, in libro de Spiritu sancto exponens Apostolum, *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti cum omnibus vobis*, Aduertimus igitur, inquit, quòd pater & filius & Spiritus sanctus in vno eodémque templo per naturæ eiusdem maneant vnitatem. Ergo diuinæ est potestatis qui habitat in templo. Sicut enim patris & filij, ita & Spiritus sancti sumus templum, non multa templa sed vnum templum, qui vnius tem-

Gen. 1. 26.
Gen. 3. 5.
Ioan. 10. 30
Cap. XIII.
2. Cor. 15. 13

plum est potestatis. Vbi enim vna deitas intelligitur, vnus Deus dicitur: quia vnus Deus, vna diuinitas, & vnitas intelligitur potestatis: & tres Deos non asserimus, sed negamus, quia pluralitatem non vnitas facit, sed diuisio potestatis. Quomodo enim pluralitatem recipit vnitas diuinitatis, cùm pluralitas numeri sit, numerum autem non recipiat diuina natura?] Hinc manifestum est, quia sicut vnitas numerum non habet, ita trina vel trinitas numerum habet. Ergo quod dicitur trinum, vel trina, quæ habent numerum, in sancta & inseparabili Trinitate deitatis non recipit vnitas, sed personarum proprietas. Prosecutus quoque peruersus interpres diabolus, loquens primis hominibus addidit *scientes bonum & malum.* quatenus sicut ipse ex prouectu auaritiæ supra modum altitudinem appetens, quando dixit *similis ero altissimo* cecidit, ita & homo immoderato sublimitatis ambitu caderet, sicut & fecit. nam cùm indebitè appetiuit diuinitatem, perdidit iustè immortalitatem. Huius viæ mediator, vt Augustinus dicit, homini diabolus, vt diximus persuasor peccati & præcipitator in morte extitit. Quam *mortem*, vt scriptum est, *Deus non fecit*, quia causa mortis ipse non fuit. sed per eius retributionem iustissimam, mors de qua scriptum est *Mors & vita à Domino Deo est*, irrogata est peccatori, sicut supplicium iudex irrogat reo. causa tamen supplicij non est iniustitia iudicis, sed meritum criminis. Hominem autem, miserum & mortalem sua suasione effectum, quem per consensionem seductum tanquam iure integro possidebat, & ipse nulla corruptione carnis & sanguinis septus, per ipsam corporis fragilitatem, nimis egenum & infirmum tanto superbior, quanto velut ditior & fortior, quasi pannoso & ærumnoso in sua etiam propagine dominatus, quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiuit, in quo omnes peccauerunt, se in simulacris, videlicet in diuersis quasi numinibus, per mundum vniuersum quadam iustitia Dei sibi traditum, ad cõparationem perditorum, paucis exceptis electis, vsque ad aduentũ Domini coli fecit. In cuius aduentu videns templa dæmonum deseri, & in nomen liberantis mediatoris currere genus humanum, hæreticos mouit, qui sub vocabulo Christiano doctrinæ Christianæ resisterent, quasi possent indifferenter sine vlla correptione haberi in ciuitate Dei, sicut ciuitas confusionis indifferenter habuit Philosophos inter se diuersa & aduersa sentientes. Qui ergo in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauúmque sentiunt, si correpti vt sanum rectúmque sapiant resistunt contumaciter, suáque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt. Genus hominum callidum non spiritu sapientiæ, sed impatientiæ, quo solent hæreticorum feruere primordia, & pacem perturbare sanctorum.] Quæ B. Augustini verba in Gothescalco spiritu diabolico exagitato, potiúsque repleto, multoties sumus experti. Sed hoc, vt

Cap. XIV.
Gen. 3. 5.
Esa. 14. 14.
Sap. 1. 13.

De Ciuit. Dei lib. 1. cap. 2. 1. Cor. 11. 19 isdem beatus Augustinus dicit, in vsum cedunt proficientium, iuxta illud Apostoli, *Oportet & hæreses esse, vt probati manifesti fiant in vobis*. Vnde etiam scriptum est, *Filius eruditus sapiens erit, imprudente autem ministro vtetur*. Multa quippe ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum calida inquietudine exagitantur, vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentiùs & intelliguntur clariùs, & instantiùs prædicantur:] & multi qui optimè poterant scripturas dinoscere & pertractare, latebant in populo Dei, nec asserebant solutiones quæstionũ difficiliũ, cùm calumniator nullus instaret. Numquid enim perfectè de Trinitate tractatum est antequam oblatrarent Arriani? Numquid enim perfectè de pœnitentia tractatum est antequàm obsisterent Nouatiani? Sic non perfectè de baptismate tractatum est, antequàm contradicerent foris positi rebaptizatores: nec de ipsa vnitate Christi enucleatè dictum est, nisi posteaquam separatio illa vrgere cœpit fratres infirmos. Multos enim sensus sanctarum scripturarum latent, & paucis intelligentioribus noti sunt, nec asseruntur commodiùs & acceptabiliùs, nisi cùm respondendi hæreticis cura impellit. Tunc enim etiam qui negligunt studia doctrinæ, sopore discusso, ad audiendi excitantur diligentiam, vt aduersarij repellantur. Denique quàm multi scripturarum sacrarum sensus de Christo Deo asserti sunt contra Photinum? quàm multi de homine Christo contra Manichæum? quàm multi de Trinitate contra Sabellium? quàm multi de vnitate Trinitatis aduersus Arrianos, Eunomianos, Macedonianos? quàm multi de catholica Ecclesia toto orbe diffusa, & de malorum commixtione vsque in finem sæculi, quòd bonis in sacramentorum eius societate non obsint, aduersus Donatistas, aliósque si qui sunt qui simili errore à veritate dissentiunt? Didicimus enim singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentiùs non defenderetur scriptura diuina, si nulla talis necessitas cogeret. Quid autem coëgit loca scripturarum, quibus prædestinatio commendata est, copiosiùs & enucleatiùs nostro labore defendi, nisi quòd Pelagiani dicunt gratiam Dei secundùm merita nostra dari? Hæc ergo vt ingrata Deo sententia destruatur, gratuitis Dei beneficiis quibus liberamur inimica, & initium fidei, & in ea vsque in finem perseuerantiam, secundùm scripturas, vnde multa iam diximus, dona Dei esse defendimus.] In qua fide multi contra prædictos & contra ceteros hæreticos, quos enumerare vel commemorare nimis est & præsenti operi non necessarium, quorum tamen sensuum probati assertores aut prorsus laterent, aut non ita eminerent, vt eos eminere fecerunt superborum contradictiones, qui nouerant hæc tractare atque dissoluere ne perirent infirmi, sollicitati quæstionibus impiorum sermonibus & disputationibus suis obscura legis in publicum deduxerunt. Vnde Apostolus, quod etiam præmisimus, 1. Cor. 11. 19. *Oportet*, inquit, *& hæreses esse, vt probati manifesti fiant inter vos*, qui cor-

(Margin, beside "qui simili errore": De dono perseuer. cap. 20.)

corripiendi sunt à præpositis suis correptionibus de caritate venientibus, sed & quique subditi fratres, pro culparum diuersitate, diuersis vel minoribus vel amplioribus: quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam facit episcopale iudicium, qua pœna in Ecclesia nulla maior est, potest si Deus voluerit in correptionem saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim scimus quid contingat sequenti die, aut ante finem vitæ huius de aliquo desperandum est, aut contradici Deo potest, ne recipiat, & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, ac cordis contriti, à reatu quamuis iustæ damnationis absoluat, damnatúmque ipse non damnet. Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, qui non pertineat, sic affici debemus caritatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri. Hoc quippe fit, cùm singulos quosque vt occurrerint, cum quibus id agere valeamus, ad hoc conamur inflectere, vt iustificati ex fide pacem habeant ad Deum, quam prædicabat Apostolus etiam cùm dicebat, *Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo reconciliamini Deo.* Quisquis autem à catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se viuere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi vnitate disiunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum: & quisquis in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei præiudicant aliena peccata, quia *vnusquisque* in ea *propriũ onus portabit*, sicut Apostolus dicit, & quicumque in ea corpus Christi manducauerit ac biberit sanguinem indignè, iudicium sibi mãducat & bibit. Cùm enim dicit *iudicium sibi manducat*, satis ostendit quia non alteri iudicium manducat, sed sibi. quia communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in factis malis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam, & persona sua non præiudicat alteri, quem in confessione mali operis socium non habet criminis. Hæc in præfatione de sanctorum Patrum verbis & sensibus interim dicta sufficiant. abhinc eorumdem nihilominus, sed & quamplurium aliorum catholicorum assertionibus ad singula pestiferi Gothescalci verba, letifera respondere singillatim fauente vna & inseparabili deitate incipiemus.

2.Cor.5.20.

Gal.6.5.

1.Cor.11.29

Sicut venefici & sortiariæ mel ad os vasculi virus celantis ponere solent, sic Gothescalcus in initio suprascriptæ suæ compilationis hæreticorum errores proponit, & verbotenus respuit, vt credibiliùs se catholicum mentiens, simplicibus illudere & se commendabilem reddere possit, & hæreticus loquens contra hæreticos, lupus ouis pelle palliare se volens dicit: I.

— *At si metuens anathemate rite percelli, & illud cum Patripassianis pati, dixerit deitatem esse naturaliter vnam, hoc consequenter debet & confi-*

teri, si tamen vult veniam mereri, prorsus esse deitatem personaliter trinam, sicuti scilicet Deum naturaliter vnum constat esse, proculdubio personaliter trinum. & post aliquanta. *Sicut vnamquamque ex Trinitate personam quisquis est catholicus credit & confitetur integrum, plenum, perfectum penitùs Deum, sic vnicuique personæ suam propriam deitatem integram, plenam, perfectam penitùs inesse credat & confiteatur & asserat.*

XP. Hæc est summa totius suæ blasphemiæ, quam hinc prolixo sermone confecit, in quo vt piscis, vel auis, aut quodlibet animal, per inquietudinem se voluens, ampliùs pessimis blasphemiarum maculis & nodis strictioribus inretiendo semet innexuit, volens proprij sensus assertionibus, sine scripturæ testimoniis, sinéque catholicorum sententiis, allegare quia sicut Deus naturaliter vnus & personaliter dicitur trinus, ita deitas naturaliter vna & personaliter trina dici debeat. Sed quòd dicit Deum personaliter trinum & naturaliter vnum, verum dicit. quòd autem dicit confiteri debere deitatem sic personaliter trinam, sicut naturaliter vnam, profectò mẽtitur. Quia deitas ipsa est natura pluralitate carens & numero, qua natura vel deitate, sancta & inseparabilis Trinitas, sicut scriptũ est, *Audi Israel Dominus*
Deut.6.4. *Deus tuus Deus vnus est*, pater scilicet & filius & Spiritus sanctus, perso-
Ioan.10.30 naliter trinus, vnus est naturaliter Deus. Vnde filius Dei dicit, *Ego & pater vnum sumus*. Non dicit, vnus sumus, sed vnum sumus, quod naturæ
Ioan.10.38. vel deitatis vnitatem demonstrat. Vnde etiam dicit, *Ego in patre & pater*
Ioan.14.10. *in me est*, &, *pater in me manens ipse facit opera*, &, *qui videt me videt & pa-*
Ioan.14.9. Ioan.15.26. *trem*: & de Spiritu sancto, *Cùm*, inquit, *venerit paraclitus quem ego mittam vobis à patre, Spiritum veritatis qui à patre procedit, ille testimonium*
Ioan.16.13. *perhibebit de me*, &, *cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annunciabit vobis. ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. omnia quæcumque habet pater mea sunt. propterea dixi quia de meo accipiet & annunciabit vobis.* De his dixit quæ ad ipsam patris diuinitatem pertinent, in quibus illi æqualis est omnia quæ habet pater habendo. Neque enim Spiritus sanctus de creatura quæ patri est subiecta & filio erat accepturus, quod ait *de meo accipiet*, sed vtique de patre, de quo procedit Spiritus, de quo natus est filius. Natura igitur, id est deitas patris, natura est filij, natura est Spiritus sancti, qui de patre & filio æqualiter procedit, & ineffabilis quædam patris filiíque communio est. Qui totus de patre procedit, & totus de filio, totus in patre manet, & totus in filio, qui sic manet vt procedat, sic procedit vt maneat, vnde naturaliter hanc habet cum patre & filio vnitatis plenitudinem, & plenitudinis vnitatem, vt totum patrem habeat totúmque filium, ipséque totus habeatur à patre, totus habeatur à filio, qui etiam à patre & filio æqualiter datur, immò & à seipso da-
Ioan.3.8. tur, sicut filius de eo dicit, *Spiritus vbi vult spirat*. Itaque sicut pater

& filius plenus & perfectus est Deus, immò vnus est cum patre & filio Deus, atque vna substantia, vna deitas, vna diuinitas, vna essentia, vna natura, quæ, vt Athanasius & Ambrosius concorditer dicunt, non potest diuidi in personis, iuxta vocis dominicæ veritatem dicentis, *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti.* In nomine, inquit, non in nominibus, vt & vnum Deum per indistinctum diuinæ essentiæ nomen ostenderet, & personarum discretionem suis demonstratam proprietatibus edoceret. Et sanctus Athanasius in libro octauo de Fidei vnitate, Qui tres, inquit, virtutes inducit, tres Deos confitetur. nos autem credimus tres personas, vnam deitatem. Si tres Deos inducimus, similes sumus gentibus: sed confitemur patrem in filio, & filium in patre, cum Spiritu sancto. non separatur vnitas, non diuiditur deitas.] Et sic idem ipse doctor catholicus, qui iam diaconus sacro Nicæno Concilio cum Archiepiscopo suo Alexandro interfuit, per octo libros hinc à se contra Arrianos confectos, non solùm per singulas paginas, verùm & per singulos vt ita dicamus versus ac periodos, scripsit & definiuit. Non ergo trina natura, vel trina deitas, sed vna natura, & vna deitas est patris & filij & Spiritus sancti, & hæc Trinitas vnus est Deus solus, bonus, magnus, æternus, omnipotens. ipse sibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia, & quicquid ad se substantialiter dicitur. & non ita in relatiuis vocabulis intelligendum est vel dicendum: quia dici non potest pater sibi pater, vel filius sibi filius, vel Spiritus sanctus sibi Spiritus sanctus, sed hæc relatiua vocabula ad aliam proculdubio personam referri debent. Dicente itaque Domino, *Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris*, verbis ipsius Domini, & catholicorum sententiis, separata procúlque displosa est, & adhuc, vel si non potest longiùs, ipso tamen annuente qui aperit os mutum, & linguas infantium facit disertas, & dicit *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*, vel latiùs displodetur falsitas Gothescalci, quam inordinatè permiscuit veritati, tanquam leprosus in vno corpore diuersos habens permixtos colores. Vt enim tradunt magistri Ecclesiæ, leprosi hæreticos non absurdè significant, scientiam veræ fidei non habentes, & varias erroris doctrinas proferentes. Non enim vel abscondunt imperitiam suam, sed pro summa peritia proferunt in lucem, & iactantiam sermonis ostentant. Nulla prorsus falsa doctrina est, quæ non aliqua vera intermisceat. Vera ergo falsis inordinatè permixta, in vna disputatione vel narratione hominis, tanquam in vnius corporis colore, apparentia significant lepram, tanquam veris falsísque colorum locis, humana corpora variantem atque maculantem. Hi autem tam vitandi sunt Ecclesiæ, vt si fieri potest longiùs remoti magno clamore Christum interpellent, sicut de leprosis legitur, quia *steterunt à longè & leuauerunt vocem.* Sed & necesse est Ecclesiæ præpositis, & cun-

Matt. 28. 19

Lib. 8.

Hier. 15. 18.

Psal. 80. 11.

Luc. 17. 13.

ctis fidelibus, vt non modò fortiter hostibus Christi apertis resistant, verùm & prudenter lupos rapaces se ouinis pellibus contegentes adtendant & vitent, ne eos fallere possint, sicut hic Gothescalcus, qui non solùm religioso habitu monachi, sed & falsi nominis scientia aliquandiu se contegens plures decepit, donec quod corde confouerat erupit apertè in regulum. Cuius pellem ouinam, quia se inde non bene contexit, doctores catholici detrahentes, nudum lupum, apertúmque hostem ouilis dominici, quod est Ecclesia, eum esse demonstrant. Hoc modo Athanasius in libro primo
Sub initiũ. de Trinitate, Hæc est, inquit, materia formulæ in collisione hæreticorum, & hæc tituli victoria in absolutione catholicorum, quam
Matt.28.19 significat principale mandatum Dei, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine patris & filij, & Spiritus sancti.* Audi in hoc admirabile & regale decretum, in quo omne sacramentum in deitate Trinitatis vniter continetur. Qui dixit *in nomine*, euidenter vnam deitatem in Trinitate consistere declarauit: & quod prosecutus est, *patris, & filij, & Spiritus sancti*, per singula nomina, singulas personas inesse distinxit.] Et Hilarius in libro de Synodis, Caret igitur fratres similitudo naturæ contumeliæ suspicione: nec potest videri filius idcirco in proprietate paternæ naturæ non esse, quia similis est, cùm similitudo nulla sit nisi ex æqualitate naturæ. Æqualitas autem naturæ non potest esse nisi vna sit, vna verò non personæ vnitate, sed generis. Hæc fides pia est, hæc conscientia religiosa, hic salutaris sermo est, vnam substantiam patris & filij idcirco non negare, quia similis est, similem verò ob id prædicare, quia vnum sunt.]
Hilarius lib. 12. de Trinitate. Hoc & de Spiritu sancto sentiendum esse, idem in fine duodecimi libri de Fide demonstrat orans, Dona mihi, inquiens, hanc conscientiæ meæ vocem, vt quod in regenerationis meæ symbolo baptizatus in patre & filio & Spiritu sancto professus sum, semper obtineam, patrem scilicet te nostrum, filium tuum vnà tecum adorem, Spiritum sanctum tuum, qui ex te per vnigenitum tuum est, promerear.] Et in hymno Euangelico pulcherrimè à se composito dicit, Spiritum Dei perfectum Trinitatis vinculum.] Et Gregorius Nazianzenus, cuius verba beatus Augustinus in libro de Bono perse-
Cap.xix. uerantiæ ad testimonium deuocat, dicit, Vnius deitatis quæso vos, confitemini Trinitatem: si verò aliter vultis, dicite vnius esse naturæ.] Et sanctus Ambrosius in hymno catholico dicit, Tu Trinitatis vnitas, orbem potenter qui regis. Quod beatus Augustinus, qua-
Cap.viii. si eius sensum exponens, in primo libro de Trinitate explicat, Diuinitatem, inquit, vel vt certiùs expresserim deitatem, quæ non est creatura, sed est vnitas Trinitatis incorporea & incommutabilis, & sibimet consubstantialis, & coæterna natura.] Et item sanctus
Cap.2. Ambrosius in primo libro de Fide, Vnum, inquit, Deum, non duos aut tres Deos dicimus, vt impia Arrianorum hæresis dum

criminatur incurrit. Tres enim Deos dicit qui diuinitatem separat Trinitatis, cùm Dominus dicendo, *Ite baptizate in nomine patris & filij & Spiritus sancti*, vnius esse Trinitatem potestatis ostenderit. Nos patrem & filium & Spiritum sanctum confitemur, ita vt in Trinitate perfecta & plenitudo sit diuinitatis, & vnitas potestatis. *Omne regnum in se diuisum facilè destruetur*, Dominus hoc dicit. Non ergo diuisum est regnum Trinitatis. Si autem diuisum non est, vnum est. quod enim vnum non est, diuisum est. Tale ergo regnum esse cupiunt Trinitatis, quod diuisione suî facilè destruatur. immo quia non potest destrui, constat non esse diuisum. Non enim diuiditur Trinitas, nec scinditur, & ideo nec corruptelæ subditur, nec ætati.] *& item*, Diuersitas plures facit, vnitas potestatis excludit numeri quantitatem. quia vnitas numerus non est, sed hæc omnium ipsa principium est.] Et Augustinus in libro VIII. de Trinitate, Tres, inquit, personas eiusdem essentiæ, vel tres personas vnam essentiam dicimus.] Et item in libro V. Quidquid ad se ipsum dicitur Deus, & de singulis personis similiter dicitur, id est de patre & filio & Spiritu sancto, & simul de ipsa Trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicitur. Quoniam quippe non aliud est Deo esse, aliud magnum esse, sed hoc idem illi est esse quod magnum esse, propterea sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed vnam magnitudinẽ, & vnam essentiam. Essentiam dico, quæ græcè οὐσία dicitur, quam vsitatiùs substantiã vocamus.] tres autem personas confitemur. Et sanctus Hieronymus scribens ad Damasum Papam, Sufficiat, inquit, nobis dicere vnam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypostases si placet, & vna teneatur.] *& item*, Si quis autem hypostasim vsiam intelligens non tribus personis vnam hypostasim dicit, alienus à Christo est.] Sciendum quoque est, quoniam essentia, quam græci vsiam dicunt, & hypostasis, quæ substantia interpretatur, & natura & diuinitas & deitas apud Latinos vnum idémque est in sancta & inseparabili Trinitate, sicut catholici doctores ostendunt. Ait enim Theophilus Alexandrinus Episcopus in epistola paschali, Cum his qui Trinitatis vnam confitentur diuinitatem in cælis præmia recipiamus.] Et item in alia epistola paschali, Pietas in Deum toto cordis timore seruetur, execrantésque Deorum numerum, patris & filij & Spiritus sancti vnam confiteamur indiscretámque substantiam, in qua & baptizati vitam æternam suscepimus, & si Dei tribuerit clementia, cum Angelis merebimur Dominicum pascha celebrare.] & item in tertia paschali epistola. Possessiones castitatis, & sanctimoniam requiramus, adorantes Patris & Filij, & Spiritus sancti diuinitatem.] Et sanctus Cælestinus Papa in epistola ad Orientales Episcopos, Optaremus, inquit, quidem, sicut est vna deitatis essentia, ita inter omnes qui vbique sunt homines vnam rectæ fidei veritatem teneri.] Et magnus Leo Papa, ac

Matt. 28. | Matt. 12. 25 | Cap. eodẽ. | Cap. VI. sub medium. | Cap. VIII. | Epist. LVII. | Paulo superius. | Epist. I. in fine. | Epist. II. in fine. | Epist. III. sub finem. | Epist. VI. ad Ioan. Antio.

Epist.27. sancta synodus, quæ in vrbe Roma conuenit, in epistola ad Theodosium Augustum, Obsecramus, inquiunt, coram vnius deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto læditur.] & ad Palæstinos, Natura Vnigeniti natura est patris, natura Spiritus sancti, simúlque impassibilis, simul est incommutabilis sempiternæ Trinitatis indiuisa vnitas, & consubstantialis æqualitas.] & ad Leonem Rauennensem Episcopum, Apostolica reclamante doctrina, quæ nobis vnam prædicat in Trinitate deitatem, vnam in fide confessionem, vnum in baptismate sacramentum.] Et gloriosus Papa Gregorius in XVIII. Euangelij Homilia, Tunc quippe Abraham diem domini vidit, cùm in figura summæ Trinitatis tres Angelos hospitio recepit: quibus profectò susceptis, sic tribus quasi vni locutus est, quia & si in personis numerus Trinitatis est, in natura vnitas diuinitatis.] Et in vigesima quarta, Ille in hoc spiritu operationem percipit, qui fidem Trinitatis agnoscit, vt & patrem & filium & eundem Spiritum sanctum vnius virtutis credat, vnius substantiæ esse fateatur.] *Et post aliquanta*, Vera nostra requies tunc est, cùm ipsam iam claritatem Trinitatis agnoscimus, quam in vnitate diuinitatis esse certum tenemus.] Et in Homilia XVI. Ezechielis, Ipsa, inquit, fides atque ipsum meritum tenuit corda præcedentium, quæ repleuit corda sequentium sub testamento nouo positorum, sicut & per Paulum dicitur, *Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus propter quod & loquimur.* Spiritales quippe illi patres omnipotentem Deum Trinitatem ita esse crediderunt, sicut eandem Trinitatem noui patres apertè locuti sunt. Esaias namque audiuit angelica agmina in cælo clamantia *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Vt enim personarum trinitas monstraretur, tertiò Sanctus dicitur: sed vt vna esse substantia Trinitatis appareat, non Domini Sabaoth, sed Dominus Sabaoth esse perhibetur. Quod Dauid quoque similiter sentiens ait: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* Qui cùm tertiò dixisset Deum, vt vnum hunc esse ostenderet, subdidit, *& metuant eum omnes fines terræ.* Paulus quoque loquitur dicens: *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ex ipso, videlicet ex patre, per ipsum, per filium, in ipso autem, in Spiritu sancto. Quem ergo ipsum cùm tertiò dixisset, adiunxit *ipsi gloria in sæcula sæculorum Amen.* Qui enim non dicit ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum distinxit personas, & subiungendo *ipsi gloria* non diuisit substantiam.] Et S. Prosper in libro Epigrammatum dicit,

Epist.87.
Epist.39.
Sub mediū.
Non longè ab initio.
Paulo ante medium.
2.Cor.4.
Esa.6.3.
Psal.66.8.
Rom.11.36.

Epig.64. *Omnipotens genitor natúsque & spiritus almus,*
Vna in personis par tribus est deitas.

Et item,

Epig vlt. *Vna trium deitas vna est essentia.*

Et venerabilis presbyter Beda in Homilia dicit, Nouerant tunc

Apostoli Christum esse in patre per vnitatem indiuiduæ Trinitatis.] *& post aliquanta*, Non autem dubitandum, quia quibus gloria filij reuelabitur, eisdem quoque patris & filij & Spiritus sancti liceat adesse conspectui, quia quorum vna est diuinitas, vna vtique & inseparabilis visio est.] *& aliquanto superiùs*. Post dies decem assumptionis suæ, hoc est hodierna die, Spiritus illos de cælo chrismate donauit. Vbi ipsum Christum ad eos venisse nullus ambigit, qui inseparabilem sanctæ Trinitatis naturam, virtutem, & operationem esse cognouit.] Et in Homilia trigesima secunda. Quod adiunxit, *quia vos me amatis*, eadem ratione sentiendum est, quia Ioan.16.27. quicumque filium rectè amat, hunc cum patre & amborum spiritu amat, quia quorum inseparabilis est natura diuinitatis, horum vna eadémque sunt dona virtutis.] His orthodoxorum testimoniis, qui suas sententias Euangelica veritate, & Apostolica auctoritate, & legis ac prophetarum oraculis confirmauerunt, sicut in memoratis eorum libris qui volet sine difficultate præualet inuenire, manifestissimè declaratur, quia deitas quæ trinitatis est vnitas, trina personaliter intelligi, credi, & dici non debet, vt blasphemat Gothescalcus. quia si deitas personaliter est trina, sicut tres sunt in sancta Trinitate personæ, diuisa quod absit erit deitas in tribus illis personis, & iam non erit indiuidua Trinitas, quæ propter vnam eandémque indiuisibilem deitatem, id est substantiam & naturam, inseparabilis etiam in personis sensu est intelligenda, sicut Augustinus & ceteri orthodoxi doctores dicunt. Vnde constantissimè catholica fides prædicat deitatis vnitatem in trinitate personarum, & trinitatem personarum in vnitate deitatis venerari debere. Quoniam sicut singillatim vnamquamque personam Deum & Dominum plenum ac perfectum, & quicquid substantialiter dici de Deo potest, propter vnam eandémque deitatem, quæ tota in singulis est personis, confiteri Christiana veritate compellimur, ita tres Deos vel Dominos dicere, propter vnam eandémque deitatem, sanctæ videlicet Trinitatis vnitatem, quæ tota & indiuisa atque inseparabilis simul est in tribus sanctæ Trinitatis personis, catholica religione prohibemur. Plura siquidem & horum & aliorum catholicorum doctorum hinc testimonia hîc possemus congerere, nisi hæc tantùm ad demonstrandam veritatem credidissemus sufficere. Nam & Leo sanctæ catholicæ & Apostolicæ sedis Pontifex istorum duntaxat, qui eum tempore & si non loco præcesserunt vel merito, pauca numero, sed magna auctoritatis & rectæ fidei genio, testimonia Leoni Augusto ad confirmandam fidem catholicam credidit mittenda sufficere. Quapropter Gothes- Ep.xcvii. calci sententia dicentis, & vel quid dicat non intelligentis, vel scienter errantis, séque suis verbis apertissimè impugnantis, sic naturaliter vnam & personaliter trinam esse deitatem, sicut naturaliter vnus est Deus & personaliter trinus, tantorum & talium testium aucto-

ritate falsissima esse reuincitur, & iam secundùm sacros canones Africanos ipse ad alia falsiloquia proferenda, vel quæcumque sententia sua falsa ad audiendum non debet admitti, præsertim cùm scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium omne verbum consistere debere.* Et sacri Nicæni canones neophytum Episcopum, si circa huiusmodi personam aliquod delictum animæ reperiatur, à duobus vel tribus testibus iuxta Apostolum redargutum à clero præcipiunt abstinere. Multo magis autem os hæretici, quem post *primam & secundam correptionem vitari iubet Apostolus*, debet modis omnibus oppilari. Hoc namque sacrum Nicænum Concilium, non adinuentione humana, sed inspiratione & auctoritate diuina constituit. Hoc omnia sancta concilia post illud habita, scilicet Antiochenum, Sardicense, Ephesinum primum, Chalcedonense, & vniuersa prouinciæ Africæ concilia confirmauerunt. Hoc omnium catholicorum sacræ noui ac veteris Testamenti scripturæ tractatorum, ex eisdem scripturis protestantur eloquia, vt quicumque vult saluus esse, tres sanctæ Trinitatis personas patrem, & filium, & Spiritum sanctum, ὁμοούσιον, id est, eiusdem essentiæ, substantiæ, deitatis, diuinitatis, naturæ, vel vnam essentiam, substantiam, deitatem, diuinitatem, naturam inseparabilem atque indiuisibilem credat & confiteatur, ita vt singillatim vnamquamque personam verum, plenum, perfectúmque Deum, & totas tres simul personas vnum, verum, plenum, perfectúmque Deum credat & confiteatur, quia patris & filij & Spiritus sancti vna est deitas, quæ trinitatis est vnitas. & hac vnitate, id est deitate, quæ trina esse non potest, quoniam pluralitate & numero qui in personis est caret, vnus Deus, sancta Trinitas inseparabilis etiam in personis distinctis sensu est intelligenda. In hac fide secundùm traditionem Domini omnes fideliter baptizantes baptizant, & omnes fideles baptizantur, & fiunt Christiani per vniuersum mundum. Sola pseudosynodus Ariminensis hanc Trinitatis consubstantialitatem Arrij secuta dementiam fraude abiecit, & ob id ex tunc & nunc, & vsque in æternum, sententiam damnationis promeruit. Ergo quia, vt sanctus Cælestinus dicit, non est agentium causa solorum, vniuersa Ecclesia quacumque nouitate pulsatur, oportet vt & aduersum eos, qui hanc vetustissimam & perniciosissimam hæresim, multorum fortissimorum bellatorum sudore deuictam, & cælesti mucrone peremptam, rediuiuo furore conantur resuscitare trinam deitatem dogmatizantes, non nouo sed sempiternæ deitatis, quæ est vnitas trinitatis, æterno iudicio proferatur primi capituli sententia sessionis octauæ quintæ Synodi centum & quinquaginta trium Episcoporum, sub Iustiniano Imperatore, & Vigilio Papa, Constantinopoli contra Theodorum & omnes hæreticos habitæ: qui in principio decem & octo capitulorum à se subscriptorum posuerunt decernendo dicentes, Si quis non confitetur patris

Matt.18.16
Conc. Nic. can.2.
Tit.3.10.

patris & filij & Spiritus ſancti vnam naturam ſiue ſubſtantiam, & vnam virtutem & poteſtatem, trinitatem conſubſtantialem, vnam deitatem in tribus ſubſiſtentiis ſiue perſonis adorandam, talis anathema ſit. Vnus enim Deus eſt pater ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus per quem omnia, & vnus Spiritus ſanctus in quo omnia.] Et in epiſtola ſancti Sophronij Hieroſolymitani Epiſcopi ad Sergium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, à ſexta Synodo receptiſſima, ita ſcriptum eſt, Trinitatem itaque in vnitate credimus, & vnitatem in Trinitate glorificamus. Trinitatem quidem pro tribus ſubſiſtentiis, vnitatem autem propter ſingularitatem deitatis. Sicut igitur ſancta Trinitas numerabilis perſonalibus eſt ſubſiſtentiis, ſic ſancta vnitas extra omnem eſt numerum: & hæc quidem indiuiſibilem habet diuiſionem, & inconfuſam gerit coniunctionem. Cùm diuiditur namque numerabilibus ſubſiſtentiis, & numeratur perſonalibus alternitatibus, identitate eſſentiæ atque naturæ coniungitur, & omnimodam partitionem non recipit. Vnitas enim ſingularis & incomputabilis omnem refugit ſecundùm eſſentiam numerum. Vnus enim Deus à nobis enixiùs creditur, quoniam & deitas vna flagranter prædicatur, licèt in Trinitate perſonarum agnoſcatur: & vnus Dominus à nobis enuntiatur, quoniam & dominatio vna firmiter agnoſcitur, licèt in tribus ſubſiſtentiis demonſtretur. neque ſecundùm quod vnus eſt Deus, & vna eſt deitas, eſt diuiſibilis & in tres Deos partibilis, vel in tres deitates producendus: neque ſecundùm quod vnus eſt Dominus, diſtans eſt, & in tres dominos expandendus eſt, ac in tres dominationes dilatandus eſt. Arrianorum hæc eſt impietas, quæ in inæquales deos vnum concîdit Deum, & in diſſimiles deitates vnam partitur deitatem, & in alterigenas tres dominationes vnam diſtinguit dominationem.] *& item*, Quemadmodum igitur vnum Deum didicimus ſapere, ita vnam deitatem confiteri percepimus: & ſicut tres ſubſiſtentias exorare didicimus, ita & tres glorificare perſonas inſtruimur. non alium vnum Deum præter tres cognoſcentes perſonas, neque præter tres perſonas conſubſtantiales Trinitatis, quæ ſunt pater & filius & Spiritus ſanctus, alteras præter vnum Deum agnoſcimus. Et idcirco vnum hæc tria in quibus eſt deitas prædicamus, & tria vnum quorum eſt deitas annuntiamus, ſiue quod eſt accuratiùs ac manifeſtiùs dicere, quæ Deus eſt atque cognoſcitur. Hoc ipſum quippe & vnum eſt, & tria creditur, & tria prædicatur, & vnum veraciter annuntiatur: & neque vnum quatenus vnum eſt, tria recipitur, neque tria ſecundùm quod tria ſunt, vnum aduertitur, quod eſt & mirabile, & omni certè plenum ſtupore eſt. Hoc ipſum namque & numerabile eſt, & refugit numerum. Numerabile quidem tribus ſuis ſubſiſtentiis, refugit autem numerum ſingularitate deitatis. Vnitas quippe eius eſſentiæ atque naturæ numerari penitùs non admittit, vti non & differen-

Synodi v. Act. VIII. cap. I.

Synodi VI. Act. XI.

Poſt alia.

Post aliquanta. tiam deitatis introducat, & ex hoc essentiæ & naturæ, & Deorum multitudinem vnum principium faciat.] *& item*, Deus quidem est pater, Deus verò est filius, similiter & Deus est & Spiritus sanctus, eo quòd indiuisè & indiminutè eædem tres personæ vnâ impleantur deitate, & in vnaquaque earum funditus tota est. Nam deitas diuisionem non sustinet, & in tribus ipsis personis plenificè atque perfectè est, non partibiliter siue ex parte easdem implens personas, sed in vnaquaque existens plenissima, & vna permanens, licèt in tribus personis monstretur, & ad Deorum multitudinem non excurrens, licèt in tribus sit subsistentiis, vt non corporalem quandam sustineat sectionem, quæ certè est impassibilis, & incorporea, & pati nesciens quæ creaturæ sunt propria.] De hac epistola

Non longè à principio sextum sanctum Concilium in actione decima tertia dicit, Pertractauimus, inquiens, & Synodica venerabilis memoriæ quondam Archiepiscopi sanctæ Dei Hierosolymorum ciuitatis, & hæc reperientes cum vera fide conuenientia, Apostolicísque sanctorum atque probabilium Patrum doctrinis paria, vtpote quæ sunt orthodoxa, recepimus, & vt salubria sanctæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ suscepimus, & nomen eius inseri in sanctis dypticis sanctarum Ecclesiarum iustum esse iudicauimus.] Similiter & in epistola

Synodi VI. Act. IV. Agathonis Papæ ad iuniorem Constantinum Imperatorem missa scriptum est, Vt, inquit, vestræ diuinitùs institutæ pietati quid Apostolicæ nostræ fidei vigor contineat breuiter intimemus, quam percepimus per Apostolicam Apostolicorúmque Pontificum traditionem, & sacrarum quinque generalium Synodorum, per quas fundamenta catholicæ Christi Ecclesiæ firmata atque stabilita sunt. Hic igitur status est Euangelicæ atque Apostolicæ nostræ fidei regularísque traditio, vt confitentes sanctam & inseparabilem Trinitatem, id est patrem & filium & Spiritum sanctum, vnius esse deitatis, vnius naturæ & substantiæ siue essentiæ, vnius eam prædicemus & naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, maiestatis, potestatis, & gloriæ. & quicquid de eadem sancta Trinitate essentialiter dicitur, singulari numero tanquam de vna natura trium consubstantialium personarum comprehendamus regulari ratione hoc instituti.] Sed & in Synodica ipsius Agathonis Papæ, con-

Synodi VI. Act. IV. firmata in Romana Synodo à centum viginti quinque Episcopis, & per vicarios eius ad sextam Synodum centum quinquaginta Episcoporum Constantinopolim missa, scriptum est, Sola est, inquit, nostra substantia fides nostra, cum qua nobis viuere summa est gloria, pro qua mori lucrum æternum est. Hæc est perfecta nostra scientia, vt terminos catholicæ atque Apostolicæ fidei, quos vsque hactenus Apostolica sedes nobiscum & tenet & tradit, tota mentis custodia conseruemus, credentes in Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium, & in filium eius vni-

genitum, qui ante omnia sæcula ex eo natus est, verum Deum de Deo vero, lumen de lumine, natum non factum, consubstantialem patri, id est eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cælo & quæ in terra: & in Spiritum sanctum dominum & viuificatorem, ex patre procedentem, cum patre & filio coadorandum & conglorificandum: trinitatem in vnitate, & vnitatem in trinitate, vnitatem quidem essentiæ, trinitatem verò personarum, siue subsistentiarum. Deum patrem confitentes, Deum filium, Deum Spiritum sanctum. Non tres Deos sed vnum Deum, patrem & filium & Spiritum sanctum: non trium nominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum vnam substantiam, quorum vna essentia, siue substantia, vel natura, id est vna deitas, vna æternitas, vna potestas, vnum imperium, vna gloria, vna adoratio, vna essentialis sanctæ & inseparabilis Trinitatis voluntas & operatio, quæ omnia cōdidit, dispensat, & continet.] Quæ ita, vt verbis vtamur ipsius sextæ Synodi, cum quinque antè habitis sanctis Conciliis prædicabiliter receptissima, & inrefragabiliter credenda atque tenenda, in actione XVIII. confirmata sunt. Excitauit igitur, inquiens sexta Synodus, Christus Deus noster fidelissimum Imperatorem, nouum Dauid virum secundùm cor suum inueniens, qui non dedit iuxta quod scriptum est, *somnum oculis suis, & palpebris suis dormitationem*, donec per hunc nostrum à Deo congregatum sacrúmque conuentum, ipsam rectæ fidei reperit perfectam prædicationem. (secundùm enim à Domino editam vocem, *Vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*) Quæ præsens sancta & vniuersalis Synodus, fideliter suscipiens & expansis manibus amplectens suggestionem, quæ à sanctissimo ac beatissimo Agathone antiquæ Romæ facta est ad Constantinum piissimum ac fidelissimum nostrum Imperatorem, quæ nominatim abiecit eos qui docuerunt vel prædicauerunt, sicut superiùs dictum est, vnam voluntatem & vnam operationem in incarnationis dispensatione domini nostri Iesu Christi veri Dei nostri adæquè amplexa est & alteram synodalem suggestionem, quæ missa est à sacro Concilio, quod est sub eodem sanctissimo Papa centum viginti quinque Deo amabilium Episcoporum, ad eius à Deo instructam tranquillitatem, vt pote consonantes sancto Chalcedonensi concilio, & tomo sacratissimi & beatissimi Papæ eiusdem antiquæ Romæ Leonis, qui directus est ad sanctum Flauianum, quem & columnam rectæ fidei huiusmodi Synodus appellauit. Ad hæc & synodicis Epistolis, quæ scriptæ sunt à beato Cyrillo aduersus impium Nestorium & ad Orientales Episcopos. adsecuti quoque sancta quinque vniuersalia Concilia, & sanctos atque probabiles Patres, consonantérque confiteri diffinientes dominum nostrum Iesum Christum, verum Deum nostrum vnum de sancta & consubstantiali & vitæ originem præbente Trinitate, perfectum in

Synodi VI. Act. XVIII.

Psal. 131. 4.

Matt. 18. 20

deitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verè & hominem verè eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialem patri secundùm deitatem, & consubstantialem nobis secundùm humanitatem.] Et sic catholicè vsque ad finem percurrentem sermonem confirmauerunt & subscripserunt centum quinquaginta Episcopi, dicentes, His igitur cum omni vndique cautela atque diligentia à nobis formatis, diffinimus aliam fidem nulli licere proferre aut conscribere, componeréve aut sapere, vel etiam aliter docere. Qui verò præsumpserint fidem alteram vel componere, vel proferre, vel docere, vel tradere, aut symbolum volentibus conuerti ad agnitionem veritatis ex gentilitate, vel ex Iudaismo, aut ex qualibet hæresi, aut qui nouitatem vocis vel sermonis adinuentionem, ad subuersionem eorum quæ nunc à nobis determinata sunt introducere, hos, si quidem Episcopi fuerint aut clerici, alienos esse Episcopos ab Episcopatu, clericos verò à clero: si autem monachi fuerint vel laici, etiam anathematizari eos.] *Et subscriptiones*, Theodorus humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, locum gerens Agathonis ter beatissimi vniuersalis Papæ vrbis Romæ subscripsi. & deinceps per ordinem singuli. & per acclamationem more suo, sicut & in Conciliis aliis legimus, anathematizauerunt omnes hæreticos, & omnes qui suffragantur hæreticis. Inter quos omnes anathematizati sunt & Prædestinatiani, quorum hæresis, auctoritate Papæ Cælestini ex delegatione ipsius, per sanctum Prosperum in Galliis est reuicta. Et in Edicto Constantini Imperatoris, quod petentibus Episcopis ad confirmationem istius sextæ Synodi fecit & confirmauit, ita scriptum est, Credimus in Patrem, & filium, & Spiritum sanctum: Trinitem in vnitate, & vnitatem in Trinitate, vnam substantiam in tribus subsistentiis. Vnitatem quidem propter naturalem vnionem ac dominationem: Trinitatem verò propter trium subsistentiarum perfectionem, & diuitias superexistentis bonitatis. Vnitas quippe verè est Trinitas, quia vnita est deitate, & Trinitas verè est vnitas, diuisa proprietatibus, & non dispertita æternitate: Ipsa enim sibimet consempiterna est, & essentia æqualis honoris est. Nec enim extitit sæculum, quando cum patre non erat & filius. cuius vtique vocabatur pater, si non simul cum eo erat sine principio filius? Nec erat quando non erat cum vtrisque Spiritus sanctus. Vnus igitur hæc tria Deus, quæ inuicem cum sola singillatim differentia in communitate essentiæ inseparabiliter discernente vnamquamque personam intelliguntur. Solus proinde pater pater est, solus filius filius, solus Spiritus sanctus Spiritus sanctus. His etenim differentiis non conuertuntur ad inuicem. Sed in his quidem inseparabiliter diuiduntur: communicant autem essentiæ vnitate, Trinitas simplex, & impartita atque incomposita. ex tribus perfectis, ex seipsa perfecta & superperfecta, vna natura atque deitate, & vna volun-

Sextæ Synodi Act. XVIII.

tate vnáque operatione glorificanda. Quorum enim vna natura est, horum & voluntas & operatio vna est, sicut nos docuit Dei cultor Basilius] *& in fine ipsius edicti*, Vnus, inquit, Dominus, vna fides, vnum baptisma, vna in Deo nunc est Ecclesia. Si quis igitur Christi amator est, & metuit Dominum, optatámque salutem desiderat, hanc fidem orthodoxam teneat. nec enim erit per aliam fidem saluatus. Si quis verò hominum quidem personis gratiam exhibet, caritatis autem in Deum æmulatorem se non demonstrat, præsentémque piam nostram constitutionem non recipit, si quidem Episcopus est, vel clericus, aut monachico circumdatus est habitu, depositionis pœnam persoluet: si verò in ordine dignitatum insertus est, supplicio proscriptionis multetur, eíque cingulum adimatur: sin autem idioticæ sortis est, ex hac regia omnique penitus ciuitate exteris addicatur, & super hæc omnia terribilis atque inexpiabilis iudicij non effugiet cruciatum.] Quapropter his quæ Gothescalcus, alter videlicet pro modulo suo Simon magus, in scriptis suis frequenter posuit spiritu furioso exagitatus, exaltato corde, & elatis oculis, se mendaciter promittens in mirabilibus super se ambulaturum, petendo vt sibi tria dolia parentur, vnum videlicet dolium plenum ferventi adipe, & aliud plenum feruenti oleo, & tertium plenum bullienti pice, & cùm vicissim in vnumquodque dolium vsque ad collum intrans de illis tribus doliis illæsus exierit, credatur ab omnibus assertio illius esse verissima, qua dicit, præter istam blasphemiam quòd deitas sic personaliter sit trina vt est naturaliter vna, quia sicut Deus electos ad regnum æternum, ita reprobos ad interitum prædestinauit æternum, & non vult omnes homines saluos fieri, nisi tantùm eos qui saluantur, & non est passus nisi tantummodo pro electis, & nullus de iis periet, pro quibus fusus est sanguis Christi, nemo fidelis ac sobrius sensum debet accommodare, præsertim cùm Dominus hinc verbo & exemplo in congressione contra diabolum, dixerit, *Non tentabis dominum Deum tuum*, qui vt omnipotens agere poterat quod diabolus postulauerat, & iste implere non possit quod falsò & inuerecundè confingit. sed Apostolico zelo succensus, contra huiusmodi mortiferas suggestiones, velut antidotum salubre debet corde & ore proferre, Si quis, inquiens, aliter euangelizauerit, præter id quod euangelizatum est à sancto Spiritu per ora supradictorum doctorum & sanctorum Episcoporum in sex præfatis Conciliis, de vnitate deitatis, quæ est vnitas trinitatis, & de omnibus capitulis ad orthodoxum fidem specialiter pertinentibus, quæ catholica & Apostolica prædicat & tenet Ecclesia, anathema sit. Et de his quæ secundùm tramitem scripturarum traditionémque maiorum diffinita sunt, contra Gothescalcum, vel contra quemcumque alium, in quamcunque disputationem intrare nemo debet præsumere, sed damnatus, vt spuria vitulamina in ipsa radice amaritudi-

Matt. 4. 7.

nis, vel exilio, vel ergastulo, separatus à consortio fidelium, ne aliis nocere valeat qui sibi prodesse non volet, sine retractatione malè pertinaciter sentiens debet retrudi, & in ipsa exilij vel retrusionis alligatione perpetua permanere, nisi fortè Deo respiciente resipiscat à diaboli laqueo à quo captus tenetur, ad ipsius misericordissimi & omnipotentissimi domini voluntatem, sicut ex auctoritate Epistolæ magni papæ Leonis ad Pulcheriam Augustam percepimus, in qua scriptum est, De Eutyche, inquit, totius scandali & prauitatis auctore hoc clementia vestra præcipiat, vt ab eo loco qui Constantinopolitanæ vrbi nimis vicinus est longiùs transferatur, ne frequentioribus solatiis eorum, quos ad impietatem suam traxit, vtatur. monasterio quoque ipsius, cui perniciosè indignéque præsedit, catholicum Abbatem iubete præponi, qui illam seruorum Dei congregationem, & à prauo dogmate liberare, & institutis veritatis possit imbuere.] Quia verò de huiusmodi tanquam de dubiis disputare non debeamus, idem Leo ad Martianum Augustum, Per ipsum, inquiens, dominum nostrum Iesum Christum, qui regni vestri est auctor & rector, obtestor & obsecro clementiam vestram, vt in præsenti Synodo fidem, quam beati patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicauerunt, non patiamini quasi dubiam retractari, & quæ olim maiorum sunt auctoritate damnata, rediuiuis nunc non permittatis conatibus excitari, illúdque potiùs iubeatis, vt antiqua Nicænæ synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione permaneant.] Et item ad Leonem Augustum dicit, Prænoscat, inquiens, pietas tua venerabilis Imperator, hos quos spondeo dirigendos, non ad confligendum cum hostibus fidei, nec ad certandum contra illos, à sede Apostolica profecturos: qui de rebus & apud Nicæam & apud Chalcedonam, sicut Deo placuit, diffinitis, nullum inire audemus tractatum, tanquam dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum sanctum fixit auctoritas. Instructioni autem paruulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam cibo desiderant solidiore satiari, ministerij nostri præsidium non negamus, & sicut simpliciores non spernimus, ita à rebellibus hæreticis abstinemus, memores præcepti dominici dicentis, *Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos.* Nimis quippe indignum, nimísque iniustum est, eos ad libertatem disceptationis admitti, quos significat Spiritus sanctus per Prophetam dicens, *filij alieni mentiti sunt mihi.* qui etiam si Euangelio non resisterent, de illis tamen se esse monstrarent, de quibus scriptum est, *Deum se profitentur scire, factis autem negant.*]& item ad eundem Augustum dicit, Quæ patefacta sunt quærere, quæ perfecta sunt retractare, & quæ sunt diffinita conuellere, quid aliud est quàm de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere?] Beatus quoque Ambrosius in libro primo de Fide ad Gratianum Impera-

Epist.47
Epist.45.
Leo ep.84.
Matt.7.6.
Psal.17.46.

torem, & ſanctus Auguſtinus in libro contra quinque hoſtium genera, & Agatho Papa, ac Sophronius Hieroſolymorum Epiſcopus, ſimiliter ſentientes, atque Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus dicens, Fugiamus turbulentos & cœnoſos fallaciæ riuos, ſectas Deum impugnantes, Arrij dico furorem, diuidentem indiuiduam Trinitatem in quinta ſynodo ſcribentes, & ſanctus Athanaſius in libris ſuis demonſtrat hæc quæ Gotheſcalcus didicit, videlicet quia ſicut Deus perſonaliter eſt trinus, ſic deitas perſonaliter eſt trina, ſenſiſſe præfatum Arrium & complices eius in ſacra Nicæna ſynodo condemnatos: quos cum omnibus qui contra Symbolum Nicænum ſentire præſumunt, omnia Concilia catholica damnauerunt & damnant. Vnde S. Gelaſius ad vniuerſos Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos, Patres, inquit, noſtri catholici videlicet doctíque Pontifices in vnaquaque hæreſi quolibet tempore ſuſcitata, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apoſtolica, ſecundùm ſcripturarum tramitem, prædicationémque maiorum, facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps firmúmque conſtare, nec in hac eadem cauſa denuò quæ præfixa fuerant retractari qualibet recenti præſumptione permiſerunt, ſapientiſſimè peruidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter cuique liceret iterare, nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile perſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper iiſdem furoribus recidiuis omnis integra diffinitio turbaretur. Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularum, non ceſſant eliſæ peſtes reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere, & ſimplicia quæque corda percutere, quid fieret ſi ſubinde fas eſſet perfidis inire concilium? cùm quamlibet illa manifeſta ſit veritatis, nunquam deſit quod perniciosa depromat falſitas, & ſi ratione vel auctoritate deficiens, ſola tamen intentione non cedens. Quæ maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſariò præcauerunt, vt quod acta ſemel ſynodus pro fidei communione, & veritate catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſineret poſt hæc nouis retractationibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur quæ medicinaliter fuerant ſtatuta pulſandi: ſed auctore cuiuſlibet inſaniæ ac pariter errore damnato ſufficere iudicarũt, vt quiſquis aliquando huiuſmodi erroris cõmunicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus: quoniam manifeſtè quilibet vel profeſſione ſua vel communione poſſet agnoſci.] *& poſt aliquanta*, Quoniam idem ipſe error cum ſuo auctore damnatus in participe quolibet prauæ communionis effecto execrationem ſuî geſtat & pœnam.] His Apoſtolicæ ſedis auctoritatibus conſtat, de hac, ſicut & de omni hæreſi olim reuicta, atque cum ſectatoribus ſuis damnata, non debere iterum diſputari: nec damnatum canonicè Gotheſcalcum ad iudicium reuocari. Qui etiam ſi non ſolùm cum certo & decreto numero Epiſcoporum in cauſa

Epiſt. xi. in principio.

presbyteri vel diaconi, verùm & si pro manifesta hæresi à solo suo Episcopo fuisset damnatus, non deberet de eo refricari iudicium, sicut Gelasius Papa in Commonitorio Fausto Magistro militum Constantinopolim fungenti officio legationis delegato, ostendens rationabiliter à Felice Papa Acacium Constantinopolitanum Episcopum fuisse damnatum dicit, Decessorem, inquiens, meum executorem fuisse veteris constituti, non nouæ constitutionis auctorem, quod non solùm Præsuli Apostolico facere licet, sed & cuicumque Pontifici.] Et huiusmodi præsumptores, vt Nicænum dicit Concilium, anathematizat catholica & Apostolica Ecclesia. & Constantinopolitanum Concilium, fidem non violandam Patrum trecentorum decem & octo, qui apud Nicæam Bithyniæ conuenerant, & manere eam firmam & stabilem, & anathematizandam omnem hæresim. & sacrum Chalcedonense Concilium, Statuit sancta & vniuersalis Synodus alteram fidem nulli licere proferre, vel conscribere, aut componere, aut sentire, aut docere aliter, eos autem qui ausi sint componere fidem alteram, aut proferre, aut docere, aut tradere alterum Symbolum volenti vel conuerti, vel ex gentilibus ad cognitionem veritatis venire, vel ex Iudæis, vel hæresi quacumque, eos, si Episcopi fuerint aut clerici, alienos esse Episcopos ab Episcopatu & clericos à clero, si verò monachi aut laïci fuerint, anathematizari.] Et hæc omnia venerunt super Gotheschalci caput, & nec sic est ad se percutientem reuersus. Bene facient igitur venerabiles fratres nostri monachi viri religiosi, si ita vt scriptum habetur in beati Benedicti regula, quam iureiurando se obseruaturos professi sunt, obedientiam dependentes eidem patri sanctissimo, immo sancto Spiritui qui per eum locutus est, relictis non necessariis superstitiosorum compositionibus, sancti Ambrosij, sicut ipse sanctus Benedictus præcepit, vel nominatissimorum atque orthodoxorum Hymnos, de quibus sufficienter habent, in diurnis ac nocturnis laudibus vsi fuerint, in quibus & catholica fides redolet, & piæ sunt preces, & mirabilis est compositio, ne pro talibus, sicut ex hymni, cuius initium est *Sanctorum meritis inclyta gaudia*, cuiúsque compositorem hactenus inuenire nequiuimus, finalitate, vbi à quibusdam cantatur, vel potiùs blasphematur, *Te trina deitas*, aut scienter aut nescienter scandalum in Ecclesia moueant, quæ aliis multis perturbationibus concutitur & vexatur. scientes quid mereatur, qui suo vitio vnum scandalizauerit. de pusillis credentibus, docente Paulo, *Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis*. & necesse sit eos canonica seueritate percelli magnæ Chalcedonensis Synodi, sexcentorum triginta & eo ampliùs Episcoporum, quæ de huiusmodi diffiniuit, qui debentes studere silentio & quieti, interdum etiam zelum Dei habentes sed non secundùm scientiam, Ecclesiastica vel

ciuilia

Ante ep. IX.

Non longè à princip.

Concilium Chalced. Actione v. sub finem.

1. Cor. 8. 11.

ciuilia negotia commouent. præsertim quia ipsa sacra auctoritas canonum, spiritu Dei condita, & totius mundi reuerentia consecrata, in Africano Concilio ducentorum octo Episcoporum, capite septuagesimo primo præcipit, vt non preces aliæ celebrentur, nisi illæ quæ in Concilio cum prudentioribus collatæ fuerint, ne fortè contra fidem, quod absit, in eisdem precibus, quibus fidelis quisque debet Deo conciliari, ab aliquo proferatur, vt audientibus scandalum fiat. Legant etiam horis sibi ad legendum regulariter deputatis orthodoxorum libros, & ab omnibus inuenient contradici vt trina deitas nunquam credatur, nunquam à fideli vt videatur credibile proferatur. Inuenient nihilominus in dictis catholicorum ineptè imperitos quasi ad auctoritatem sumpsisse, quia sicut trinus Deus dicitur, ita & deitas trina dicatur. Pater quippe & filius & Spiritus sanctus idcirco vnus Deus dicitur, quia vna est deitas, quæ Trinitatis est vnitas patris & filij & Spiritus sancti, vt sancta catholica & Apostolica Ecclesia per beatum & magnum Papam Leonem ad Turibium Asturicensem Episcopum breuiter confirmando explanat, & explanando confirmat dicens, Hanc catholicæ fidei esse confessionem, quæ Trinitatem deitatis sic ὁμοούσιον confitetur, vt patrem & filium & Spiritum sanctum sine confusione indiuisos, sine tempore sempiternos, sine differentia credat æquales, quia vnitatem in Trinitate, non eadem persona, sed eadem implet essentia.] Qui autem non solùm absurdè, sed & infideliter dicunt, quia trina dicenda est deitas, eo quòd singulus quisque in tribus personis, pater videlicet sit Deus, filius sit Deus, Spiritus sanctus sit Deus, ac per hoc in patre pleno & perfecto Deo plena & perfecta sit deitas, in filio pleno & perfecto Deo plena & perfecta sit deitas, in Spiritu sancto pleno & perfecto Deo plena & perfecta sit deitas: inueniant si possunt quo nomine illa trina deitas dici valeat vna. Si dixerint trina deitas in personis, vna in deitate, non constat: si dixerint, trina deitas in personis vna in substantia vel essentia, siue diuinitate aut natura, nec hoc constare constat esse certissimum. Vnum enim idémque in Deo est natura, substantia, essentia, diuinitas, deitas. Fateantur ergo necesse est, trinum Deum dici in personis, vnum in deitate: & fateantur quòd non trina sed vna sit deitas, quæ Trinitatis est vnitas. Vnde sanctus Ambrosius, sicut in libris suis latiùs, ita breuiter in hymno suo dicit,

Tu Trinitatis vnitas, orbem potenter qui regis.

Et item in alio hymno,

O lux beata Trinitas, & principalis vnitas.

Quod quasi exponens Augustinus in primo libro de sancta Trinitate dicit, Trinitatis enim vnitas est deitas incorporea & incommutabilis, & sibimet consubstantialis, & coæterna natura.] Et Athanasius hanc dixit esse fidem catholicam, vt credatur quia alia

Conc. Afr. cap. LXX.

Leo epist. IV. cap. I.

Cap. VIII.

est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti, sed patris & filij & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas.] Vnde item S. Ambrosius in alio hymno euidenter ostēdit, quomodo Deus trinus & quomodo vnus credi & intelligi debeat, dicens, *Summe Deus clementiæ, mundíque factor machinæ, vnus potentialiter*, quod Augustinus exponit substantialiter, *trinúsque personaliter*. Et S. Gregorius in Homilia Ezechielis, Veteris & noui testamenti spiritales patres tres sanctæ Trinitatis personas vnius deitatis credidisse & prædicasse, & Angelica in cælo agmina incessabiliter clamare fatetur.] His ergo perpensis, discernant honorabiles fratres nostri monachi, vtrum melius sit blasphemare cum Gothescalco & Ratramno, dicendo *Te trina deitas* in Hymmo, cuius auctorem nesciunt, an credere & cantare cum summis cælorum virtutibus, & cum beatorum spiritibus, & cum omnibus sanctis viris catholicis, in tribus personis vnam deitatis substantiam, id est deitatem. Videant etiam vtrum debeant sequi blasphemias Gothescalci, quas de corde suo, vel potiùs maligno spiritu inspirante, mendacissimè protulit, & figmenta Ratramni, quæ falsò composuit de libris beati Hilarij & sancti Augustini, impugnando veritatem, vt deitas trina dicatur, an veritatem Spiritus sancti, qui locutus est per sanctos prophetas, & Apostolos Apostolorúmque successores, dicentes & confirmantes, quia tres sunt sanctæ Trinitatis personæ, & vna deitas, quæ trinitatis est vnitas. Nam sanctus Augustinus in primo libro de Trinitate, quasi ad Ratramnum specialiter confutandum, qui de eius libris suum mendacium quòd Trina dicenda sit deitas compilando voluit solidare, ipsum fidei lapidem posuit, super quem Christus videlicet manu fortis suam fundauit Ecclesiam, & quo Goliam designantem diabolum, cuius insania omnes antichristi, id est hæretici, repleti loquuntur, in fronte percussit, pro se & pro omnibus catholicis, quorum libros de fide sanctæ Trinitatis legerat, contra istum protulit dicens, Omnes, inquit, quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate quæ Deus est, diuinorum librorum veterum & nouorum catholici tractatores hoc intenderunt secundùm scripturas docere, quòd pater, & filius, & Spiritus sanctus vnius eiusdémque substantiæ, inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem, ideóque non sint tres dij, sed vnus Deus.] Attendant igitur venerabiles fratres nostri monachi viri religiosi, quod idem B. Augustinus in IX. libro de Trinit. dicit, De credendis, inquiens, nulla infidelitate dubitemus, de intelligendis nulla temeritate affirmemus: in illis est auctoritas tenēda, in his veritas exquirenda.] Exquirant ergo per catholicos doctores hanc veritatē qualiter sentire debeāt de Trinitatis deitate, videlicet de sanctæ Trinitatis vnitate, & catholicam teneant auctoritatem, & non sequantur malè sentientium prauitatem, nec defendant pertinaciter, siquid hactenus non senserunt fideliter, sed audiant & exaudiant B. Augustinum, quem-

Hom. XVI.

Lib. I. de Trin. cap. 4

Cap. I.

cumque nostrûm monentem in tractatu psalmi centesimi trigesimi, Si fortè, inquit, erras in aliquo, quare non redis ad lac matris? quia si non extollimini, quia si non exaltatis cor vestrum, quia si non ingredimini in mirabilibus super vos, sed seruatis humilitatem, reuelabit vobis Deus quod aliter sapitis. si autem hoc ipsum quod aliter sapitis defendere vultis, & pertinaciter adstruere, & contra pacem Ecclesiæ, fit vobis maledictum hoc quod dixit *super matrem* cùm estis, vt foris à lacte separemini, foris à visceribus matris fame moriamini. Si autem perseueraueritis in pace catholica, si quid fortè aliter sapitis quàm oportet sapere, Deus vobis reuelabit humilibus. Quare? quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.] Et quia de cetero nescienter errare non poterunt, timeant quod idem egregius doctor in quarto libro de baptismo dicit, Cùm manifestum sit, inquit, multo grauiùs peccare scientem quàm nescientem, vellem mihi aliquis diceret, si quis in hæresim incurrat nesciens quantum malum sit, & alius ab auaritia non recedat sciens quantum malum sit, quis eorum sit peior. Possum etiam ita proponere, si alius nesciens in hæresim irruat, & sciens alius ab idololatria non recedat, quia & Apostolus dicit, *auaritia quæ est idolorum seruitus*: quæro ergo quis peccet grauiùs, qui nesciens in hæresim incurrit, aut qui sciens ab auaritia, id est ab idololatria non recesserit. Secundùm quidem illam regulam, qua peccata scientium peccatis ignorantiæ præponuntur, auarus cum scientia vincit in scelere. Sed ne fortè hoc fiat facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in auaritia scientis admissio, vt hæreticus nesciens auaro scienti coæquetur, amborum peccata æqualiter appendantur, ignorantis blasphemia, & scientis idololatria, & eadem sententia iudicentur, ille qui Christum quærendo in verisimilem sermonem falsitatis incurrit, & ille qui nesciens Christo resistit loquenti per Apostolum, *Quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.*] Nemo igitur catholicus contra auctoritatem, nemo pacificus contra Ecclesiæ pacem certare audeat, ne schismaticus & non catholicus inueniatur, & à Christi corpore separetur. Admonendi sunt ergo subditi ab Ecclesiæ sanctæ præpositis, vt sacræ legis verba rectè intelligant, & si per se intelligere non potuerint, iuxta præceptum diuinæ auctoritatis, *interrogent patres suos & adnuntiabunt illis, maiores suos & docebunt illos.* & qui sacræ legis verba non rectè intelligunt, admonendi sunt, secundùm regulam pastoralem B. Gregorij, vt perpendant quoniam saluberrimum vini potum in veneni sibi poculum vertunt, ac per medicinale ferrum vulnere se mortali feriunt, dum per hoc in se sana perimunt, per quod salubriter abscindere sauciata debuerunt. Admonendi sunt vt perpendant, quòd scriptura sacra in nocte præsentis vitæ quasi quædam nobis lucerna sit posita, cuius nimi-

Margin notes: In fine. — Cap. v. — Ephes. 5. 5. — Post pauca. — Ephes. 5. 5. — Deut. 32. 7. — Parte III. cap. 25.

rum verba, dum non rectè intelligunt, de lumine tenebrescunt. quos videlicet ad intellectum prauum intentio peruersa non raperet, nisi priùs superbia inflaret. Dum enim se præ ceteris sapientes arbitrantur, sequi alios ad meliùs intellecta despiciunt: atque vt apud imperitum vulgus scientiæ sibi nomen extorqueant, student summopere, & ab aliis rectè intellecta destruere, & sua peruersa roborare. Vnde bene per prophetam dicitur, *Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.* Galaad namque aceruus testimonij interpretatur. Et quoniam cuncta simul congregatio Ecclesiæ per confessionem seruit testimonio veritatis, non incongruè per *Galaad* Ecclesia exprimitur, quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæque sunt vera testatur. Prægnantes autem Galaad vocantur animæ, quæ intellectum verbi ex diuino amore concipiunt, si ad perfectum tempus veniant, conceptam intelligentiam operis ostensione parituræ. Terminum verò suum dilatare est, opinionis suæ nomen extendere. Secuerunt ergo prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum: quoniam nimirum hæretici mentes fidelium, quæ iam aliquid de veritatis intellectu conceperant, peruersa prædicatione perimunt, & scientiæ sibi nomen extendunt. Paruulorum corda, iam de verbi conceptione grauida, erroris gladio scindunt, & quasi doctrinæ sibi opinionem faciunt. Hos ergo cùm conamur instruere, ne peruersa sentiant, admoneamus priùs necesse est, ne inanem gloriam quærant. Si enim radix elationis abscinditur, consequenter rami prauæ assertionis arefiunt. Admonendi sunt etiam, ne erroris discordias generando legem Dei, quæ idcirco data est vt sacrificia Satanæ prohibeat, eandem ipsam in sacrificium Satanæ vertant. Vnde per prophetam Dominus queritur, dicens, *Dedi eis frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui eis & aurum, quæ fecerunt Baal* Frumentum quippe à Domino accepimus, quando in dictis obscurioribus subducto tegmine litteræ, per medullam spiritus legis interna sentimus. Vinum suum nobis Dominus præstat, cùm scripturæ suæ attenta prædicatione nos debriat. Oleum quoque suum nobis tribuit, cùm præceptis apertioribus vitam nostram blanda lenitate disponit. Argentum multiplicat, cùm nobis luce veritatis plena eloquia subministrat. Auro quoque nos ditat, quando cor nostrum intellectu summi fulgoris irradiat. Quæ cuncta hæretici Baal offerunt, quoniam apud auditorum suorum corda corruptè omnia intelligendo peruertunt, & de frumento Dei, vino atque oleo, argento pariter & auro, Satanæ sacrificium immolant, quoniam ad errorem discordiæ verba pacis inclinant. Vnde admonendi sunt vt perpendant, quia dum peruersa mente deceptis pacis discordiam faciunt, iusto Dei examine ipsi de verbis vitæ moriuntur.] Docendi sunt etiam, vt non ignorent neque contemnant decreta magni Leonis Papæ ad Anastasium Antiochenum Episcopum, in quibus scriptũ est quod Apostolica &

Amos 1. 15.

Osee 2. 8.

Epist 62. cap. 6. ad Maximum Antioch.

generalis Synodi auctoritate constituit, Illud inquiens dilectionem tuam conuenit præcauere, vt præter eos qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi docendi & prædicandi ius audeat vindicare, siue ille monachus, siue sit laicus, qui alicuius scientiæ nomine glorietur. quia & si optandum est, vt omnes Ecclesiæ filij quæ recta & sana sunt sapiant, non tamen permittendum est, vt quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat, cùm in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conueniat, vt in vno Christi corpore, & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resultent.] Debent ergo fratres ac filij nostri monachi, viri religiosi, attendere professionis suæ regulam, in qua scriptum est, Octauus humilitatis gradus est, si nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla: &, Nonus humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat monachus, & taciturnitatem habens, vsque ad interrogationem non loquatur. Si autem necessitas docendi parrochiam exegerit vt per sacerdotes monachos verbum fiat ad populum, Episcopus & sanitatem sensus, & catholicam fidem, atque religionis disciplinam, & humilitatis virtutem, ac sanctæ conuersationis soliditatem, in eis probare debet, & sic ad doctrinæ officium prouocare. Non prouocati autem, nullatenus hoc quod sibi non iniungitur non debent assumere, & si deprehensi fuerint aut praua docere, aut nociua monstrare, aut de doctrina in aliquo superbire, debent ab eodem officio remoueri, vsque dum per humilitatis satisfactionem inueniantur correcti: quia sic & Spiritus sanctus per os beati Benedicti in regula ab eo constituta, de artificibus monasterij cuiuslibet artis præcipit agere: & si, quod absit, quique reperti fuerint, quoniam, vt scriptum est, & in Angelis reperta est nequitia, qui in contemptus culpa ex consilio ligari maluerint, admonendi sunt ex regula pastorali beati Gregorij, quatenus prouida consideratione Parte iij. perpendant, quia dum mala ex iudicio faciunt, districtiùs contra se cap. 31. iudicium accendunt, vt tanto eos durior sententia feriat, quanto illos in culpa arctiùs vincula deliberationis ligant. Citiùs fortasse delicta pœnitendo abluerent, si in his sola præcipitatione cecidissent. Nam tardiùs peccatum soluitur, quod per consilium solidatur. Nisi enim mens omnimodo æterna despiceret, in culpa ex iudicio non periret. Hac ergo præcipitatione lapsi, per consilium pereuntes differunt, quia cùm hi ab statu iustitiæ peccando concidunt, plerumque simul & in laqueum desperationis cadunt, & à radice spei funditus euelluntur. Hinc est quòd per Prophetam Dominus, non tam præcipitationum praua quàm delictorum studia reprehendit, dicens, *Ne fortè ingrediatur vt ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui* Hier. 4.4. *extinguat propter malitiam studiorum vestrorum.* Hinc iterum iratus dicit, *Visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum.* Quoniam igi- Hier. 21.14.

tur à peccatis aliis differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam praua facta Dominus, quàm studia prauitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia delinquitur, in studiis verò malitiosa semper intentione peccatur. Quo contrà rectè beati viri expressione per Prophetam dicitur, *& in cathedra pestilentiæ non sedit.* Cathedra quippe iudicis esse vel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere est ex iudicio praua committere, & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in peruersi consilij cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, vt implere malum etiam per consilium conetur. Et sicut assistentibus turbis prælati sunt qui cathedræ honore fulciuntur, ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt. Admonendi sunt ergo, vt hinc colligant qui in culpa se etiam per consilium ligant, quanta tunc vltione feriendi sunt, qui nunc prauorum non socij sed principes fiunt.] Denique si quod absit aliquis de fratribus nostris hinc pro finalitate Hymni, vnde absque vlla necessitate exorta est ista ceruicosa contentio, trinam deitatem defendendo, vel de prædestinatione sanctorum & relictione reproborum, vel quòd Deus non vult omnes homines saluos fieri, & non sit pro omnibus Christus passus, cùm dicat Paulus Apostolus, *Deus omnes homines vult saluos fieri*, & Petrus, quia *neminem vult perire.* & ipse Dominus per Prophetam, *Viuo ego, quia nolo mortem peccatoris*, cùm iuxta Apostolum omnes peccauerint. & ad Hierusalem Dominus, *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* & item Paulus, *Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro omnibus mortuus est.* & contra doctrinam Apostolicam de baptismatis sacramento, in quo nulla est discretio renatorum, pro quibus capitulis contra catholicam fidem, & doctrinam beati Augustini in libro de Correptione & Gratia, & de Prædestinatione sanctorum, ac Bono perseuerantiæ, atque Hypomnesticon, & contra decreta sancti Cælestini Papæ, ex cuius delegatione beatus Prosper hinc exortam hæresim per auctoritatem scripturarum & doctrinam beati Augustini reuicit & compressit in Galliis, contráque ceterorum orthodoxorum traditionem sentiens condemnatus est Gothescalcus, vel de omnibus, quæ Apostolicæ sedis & sex generalium Synodorum auctoritate diffinita sunt, deinceps dogmatizare, & inreuerentiùs in sua obstinatione permanere præsumpserit, vindictæ canonicæ subiacebit. Nemo ergo plus sibi arroget sapere quàm oportet sapere, cùm scriptum sit, *Sicut qui mel multùm comedit non est ei bonum, ita qui scrutator est maiestatis opprimitur gloria.* &, *Nisi credideritis, non intelligetis.* Et quia valdè est difficile, vt beatus exponit Gregorius, vt omne sacrum eloquium à nobis mortalibus possit intelligi, &

Psal. 1. 1.
1. Tim. 2. 4.
Matt. 23. 37
2. Cor. 5. 14
Prou. 25. 27

omne eius mysterium penetrari, restat vt quod de mysterio diuini verbi penetrare non possumus, potestati sancti Spiritus humiliter reseruemus, vt non superbè quis audeat, vel contemnere, vel denuntiare quod non intelligit, sed hoc igni tradat, cùm sancto Spiritui reseruat. Credat tamen indubitanter, vt Augustinus explanat, quod sermo diuinus dicit, ad cuius mysterium penetrare intelligendo non sufficit: quoniam, vt beatus Cælestinus in decretis suis dicit, profundiores, difficilioresque partes incurrentium quæstionum, quas latiùs pertractarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.] At si quis hanc commonitionem nostram, auctoritate scripturarum & orthodoxorum Ecclesiæ præpositorum fultam, non obaudierit, quoniam sacri Antiocheni canones, spiritu Dei conditi, & vt Leo dicit, totius mundi reuerentia consecrati, decernunt perfectum esse Concilium, vbi Metropolitanus cum suis Suffraganeis interfuerit.] & item S. Leo ad Maximum Antiochenum Episcopum scribit, Quidquid inquiens præter speciales causas synodalium Conciliorum ad examen Episcopale defertur, potest habere diiudicandi rationem, si nihil de eo est à sanctis patribus apud Nicæam diffinitum. Nam quod ab illorum regulis & constitutione discordat, Apostolicæ sedis nunquam poterit obtinere consensum.] Et sacri Nicæni canones, eósque sequentes Antiocheni & Chalcedonenses, huiusmodi quæstiones, quæ per prouincias oriuntur, iubent discutere, & si quæ fortassis emerserint in prouincialibus Synodis singula quæque corrigere. Agathense Concilium capite trigesimo octauo decreuit, dicens, Monachos, quos verborum increpatio non emendauerit, etiam verberibus statuimus coërceri.] Quod & sancta regula, eodem Spiritu sancto, quo & sacri canones in venerandis Conciliis, per os beati Benedicti promulgata, secundo capitulo iubet. indisciplinatos scilicet & inquietos duriùs arguere, & improbos, & duros ac superbos vel inobedientes verberum vel corporis castigatione in ipso initio peccati coërcere, sicut scriptum est, Stultus verbis non corrigitur, & percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte. Memores igitur promissionis suæ doctrinam communis patris nostri beati Benedicti sequantur, qui in sexto regulæ capitulo ex prophetico testimonio dicit, Si inquiens à bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet taceri, quanto magis à malis verbis propter pœnam peccati debet cessari? Quid enim peius potest dici, quàm fidei symbolum à Christo traditum, & ab Apostolis Apostolorúmque successoribus prædicatum, in magno Nicæno Concilio mystico sacerdotum numero confirmatum, pestilentissimè, pertinaciter, & ex studio violare atque conuellere, cùm scriptura dicat, *Sine fide impossibile est placere Deo?* Et quia in tam maxima causa, quæ illa magni Petri rectæ confessionis petra est, supra quam Dominus fundauit Ecclesiam suam, cui

Post epist. VIII. in fine

Can. XVI.

Epist. LXVI. sub finem.

Can. 38.

dedit claues regni cælorum, omniúmque bonorum est fundamentum, ignoranter non valent offendere, si per contemptum deinceps offenderint, quod dicimus satis inuiti, quem non correxerint verba, suscipient verbera, & cum gradus priuatione, atque à corporis & sanguinis Christi separatione, vt Gothescalcus pertinacissimus damnatus est, condemnabitur exilij vel ergastuli relegatione. quatenus sicut Apostolicæ sedis statuta decernunt, qui contra statuta tenere tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se nouerit officio submouendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem qui socius esse noluit disciplinæ, & cum eo habeat partem cuius sequi delegit errorem. Sed & regula sanctæ professionis monachorum capitulo vigesimo sexto decernit, vt talibus se quolibet modo inconsultè coniungens sortiatur excommunicationis vindictam. Vnde scire fideliter quisquis fidelis debet, quoniam licèt aut præpositorum Ecclesiæ scientiam latens, aut desidiam vel negligentiam, seu eludens, aut potestatem modo quolibet subterfugiens, ab his iudicialibus sententiis à Spiritu sancto, qui scrutatur etiam profunda Dei & replet orbem terrarum, decretis ante oculos humanos euaserit, in conspectu tamen Dei, cuius oculis nuda & aperta sunt omnia, & qui fecit quæ futura sunt, per eorum iudicia
Matt.10.20 quibus dixit, *Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui*
Ioan.20.22 *loquitur in vobis*, &, *accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittentur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*, quíque in cælo cum eo regnant, & in terris miraculis coruscant, & vt beatus Leo scribit, adhuc nobiscum in suis constitutionibus viuunt, permanens in pertinacia sua ligatus exibit de isto sæculo, nisi per dignos pœnitentiæ fructus Ecclesiasticæ communioni Episcopali auctoritate fuerit restitutus. Pontificalis verò auctoritas, & regia potestas, necnon & quique præfecti Ecclesiæ, id est presbyteri & monasteriorum rectores, pro certo sicut credimus sciunt ex sacra lectione, vbi inter alia desidiam Heli sacerdotis erga peccatores filios suos terribiliter multatam legunt, & scriptum de quodam rege inueniunt,
3.Reg.20.42. *Quia dimisisti*, videlicet sine vltione debita, *virum morte dignum, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.* sicut san-
Lib.VII. epist.6. ctus Gregorius ad Eusebium Archiepiscopum scribit, Qui non corrigit resecanda, committit.] Et sanctus Augustinus ex sententia
Ephes.5.11. beati Pauli Apostoli, qua dicit, *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem & redarguite*, in sermone de verbis Euan-
Serm.XVIII gelij eodem sensu explanat, Non inquiens negligentes sitis in corrigendis vestris, ad curam scilicet vestram quoquo modo pertinentibus, monendo, docendo, hortando, terrendo. Quibuscumque modis potestis agite, ne cùm inuenitis in scripturis & in exemplis sanctorum, siue qui antè, siue qui post aduentum in hac vita fuerunt, quòd mali bonos in vnitate non maculant, efficiamini pigri ad corrigen-

rigendos malos. Duobus modis non te maculat malus, si non consentias & redarguas, hoc est non communicare, non consentire. & quia parum erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ, *Magis autem*, inquit, *& redarguite.* Non ergo consentientes sitis malis, vt non approbetis: neque negligentes, vt non arguatis: neque superbientes, vt insultanter arguatis.] Et item ex Sermone de verbis Euangelij, exponens Apostolum dicentem, *Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus*, Quid est, inquit, exire inde, nisi facere quod pertinet ad correptionem malorum, quantum pro vniuscuiusque gradu atque persona salua pace fieri potest? Displicuit tibi quod quisque peccauit, non tetigisti immundum: redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exegit congruam & quæ vnitatem non violet disciplinam, existi inde.] Et ex Sermone de generalitate eleemosynarum, exponens sententiam, *Da misericordi, & ne suscipias peccatorem*, Duo, inquit, ista nomina, cùm dicimus homo peccator, non vtique frustra dicuntur. Quia peccator est, corripe: & quia homo est miserere. nec omninò liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio omnis inuigilat disciplina, sicut cuique regenti apta & accommodata est, non solùm Episcopo regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti domum suam, marito regenti coniugem suam, patri regenti prolem suam, iudici regenti prouinciam suam, regi regenti gentem suam. Omnes hi, cùm boni sunt, eis quos regunt bene vtique volunt. Et serui iuxta impertitam ab vniuersorum Domino potestatem, qui etiam regentes regentes regit, dant operam vt iidem ipsi quos regunt, & conseruentur homines, & pereant peccatores. Ita implent quod scriptum est, *Da misericordi, & ne suscipias peccatorem*, ne hoc in illo saluum quod peccator est velint. *Et impiis & peccatoribus redde vindictam.* Et hoc ipsum quòd impij & peccatores sunt, deleatur in eis. *Benefac humili*, propter hoc quod humilis est, *& ne dederis impio*, propter hoc quod impius est, *quoniam & altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.* Qui tamen, quia non solùm peccatores & impij verùm etiam & homines sunt, facit oriri solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ita nulli homini claudenda est misericordia, nulli peccatori impunita peccata relaxanda sunt.] Et in Tractatu Psalmi centesimi vigesimi noni, Quisquis consenserit peccatori, non alienis sed suis grauatur. Consentis enim, & peccatum alterius tuum fit peccatum, & non est quare queraris quòd te peccata aliena premant. premunt te, sed tua.] Et in libro de Correptione & Gratia, Videte ne quis malum pro malo alicui reddat. Vbi intelligendum est, tunc potiùs malum pro malo reddi, si corripiendus non corripiatur, sed praua dissimulatione negligitur. Dicit enim, *Peccantes coram omnibus corripe, vt ceteri timorem habeant.* Quod de his

2.Cor.6.17
Incipit, Sunt qui existimant.
Eccli.12.4.
In fine lib.
1.Tim.5.20

peccatis accipiendum est quæ non latent, ne contra Domini sen-
Matt.18.15. tentiam putetur locutus. Ille enim dicit, *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum.* Verumtamen & ipse seueritatem correptionis eo vsque perducit, vt dicat, *Si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*] Quia pastoralis necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo cui nihil impossibile ipsa forsitan separatione sanandam.
Leo ep 81. Vnde etiam formam regiæ potestati sanctus Leo ad Leonem Augustum scribens hoc modo demonstrat, Cùm, inquiens, clementiam tuam Dominus tanta sacramenti sui inluminatione ditauerit, debes incunctanter aduertere, regiam potestatem tibi non ad solum mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, vt ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta defendas,
Post alia. & veram pacem his, quæ sunt turbata restituas. Sacerdotalem namque & Apostolicum tuæ pietatis animum etiam hoc malum ad iustitiam vltionis debet accendere, quod Constantinopolitanæ Ecclesiæ puritatem pestilenter obscurat, in qua inueniuntur clerici quidam hæreticorum sensui consonantes, & intra ipsa catholicorum viscera assertionibus suis hæreticos adiuuantes. In quibus deturbandis, si frater meus Anatolius cùm nimis benignè parcit segnior inuenitur, dignamini pro fide vestra etiam istam Ecclesiæ præstare medicinam, vt tales non solùm ab ordine clericatus, sed etiam ab vrbis habitatione pellantur, ne vlteriùs sancti Dei populi peruersorum hominum contagio polluantur.] Nos quoque pastores & doctores nobis commissarum plebium, & Episcopi ac gubernatores Ecclesiæ, atque monasteriorum rectores, qui vocantur Abbates, ad nosipsos redire debemus, & diligenter attendere, quia si inebriatus
2.Pet.2.4. est gladius Dei in cælo, & vt magnus Petrus dicit, *Si Angelis peccantibus Dominus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari*, nec nobis parcet fide & actibus à se apostatantibus, sicut nec sacra Concilia, vt in eis valemus relegere, pepercerunt Episcopis etiam nominatissimarum sedium, videlicèt Alexandrinæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, Constantinopolitanæ, Nicomediæ. Insuper & Honorium magnæ Romæ Papam, quia contra fidem sensisse, & prauè sentientibus consensis-
Synodi VI. Act. XIII. se detectus ac euidentissimè comprobatus est, sicut in sexta Synodo inuenitur, etiam post mortem anathematizauerunt, in hoc sæculo manifestata culpa, iusto Dei concordantes iudicio, quod iam egerat in occulto. Nam si idem Honorius hoc in præsenti sæculo non meruisset, & cum ipso merito de hoc sæculo non exisset, sibi potiùs quàm illi nocerent maledictum iaculantes, non iudicio iustitiæ, sed liuore, vel temeritate. sicut bona facta pro defunctis suis potiùs eis prosunt qui illa faciunt, quàm illis pro quibus fiunt: si tamen ipsi defuncti in hac vita non meruerunt, vt eis in illa vita

ſuorum viuentium benefacta prodeſſe præualeant. Legite beatum Auguſtinum in ſententiis Apoſtoli epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, & ſanctum Gregorium hinc Apoſtolicè differentem, Sed & pia mater Eccleſia pro omnibus in Chriſto, id eſt in vnitate catholicæ pacis ac fidei, & in communione corporis ac ſanguinis redemptoris ac ſaluatoris noſtri quieſcentibus, verum & ſingulare ſacrificium offert. quorum derogationem non patitur, vt ſanctus Cæleſtinus ad Gallicanos ſcribit Epiſcopos dicens, Nefas eſt hæc pati religioſas Epiſt.VIII.
animas, quarum afflictione, quia membra noſtra ſunt, nos quoque conuenit macerari, quamuis maneat his beatitudo promiſſa, quicumque probantur perſecutionem propter iuſtitiam ſuſtinere, quibus quid promittat Dominus in futurum ſequens ſermo declarat.] quoniam ipſorum eſt, inquit, regnum cælorum. Vnde conſtat, vt Felix Papa dicit, & ex epiſtola ſancti Auguſtini ad Bonifacium diſcimus, periculoſum eſſe de eorum meritis iudicare, qui nos iam ad Dominum præceſſerunt, niſi quorum manifeſta ſunt ſcelera, vel à recta fide apoſtaſia, id eſt à Deo diſceſſio, & in eis vſque in finem perſeuerantia.] Illum enim tantùm, ſi etiam non iudicetur ab homine, ſequetur anathema, id eſt à Deo alienatio, qui perſeueranter in vita iſta fide vel operibus manet apoſtata. Quapropter attendentes ſanctæ ſcripturæ ſententias, quibus dicunt, *Medice cura temetipſum*, &, *qui prædicas non furandum furaris*, qui abominaris idola ſa- Luc.4.27. Rom.2.21.
crilegium facis, caueamus qui alios corrigere & docere debemus, vt non ſacrilegè ſacras ſcripturas interpretemur, ſicut Arrius, Macedonius, Neſtorius, & Eutyches agere præſumpſerunt, vnde vltione diuina & cenſura canonica, Arrius in Nicæna, Macedonius in Conſtantinopolitana, Neſtorius in prima Epheſina, Eutyches apud Chalcedonam, cum omnibus eorum complicibus & fautoribus ſunt damnati. Caueamus vt ſcripturas non detruncemus, nec quiddam in eis, ad concinnandum confirmandúmque mendacium, propter noſtram ſtatuendam ſententiam, contra catholicam fidem interponamus, & inueniamur contra Paulum Apoſtolum adulterantes verbum Dei. Reuereamur etiam ne veniat ſuper nos quod dicit Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi, *Conteſtor*, inquiens, *omni audienti verba prophetiæ* Apoc.22.18
libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto, & ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto. Hæc propter infalſatores dixit, non propter eos qui ſimpliciter quod ſentiunt dicunt, in nullo prophetia mutilata vel vitiata. Apocalypſim quippe Ieſu Chriſti tradunt doctores catholici recapitulationem & clauſulam eſſe totius ſanctæ ſcripturæ, & per hoc nomen omnem canonicam intelligi debere ſcripturam, ſicut & hoc quod ibidem ſcriptum eſt *teſtimonium Ieſu* interpretantur ſpiritum prophetiæ veteris ac noui Teſtamenti. Quidquid enim

ſpiritus prophetiæ dixit, teſtimonium eſt Ieſu, qui ſicut ſcriptum eſt, *teſtimonium habet à lege & prophetis.* Et ipſe dicit Apoſtolis, ac per hoc omnibus Apoſtolicis viris, qui vel verbo, vel ſcripto, vel etiam recta operatione, aut pro eius nomine paſſione, illi teſtimonium perhibent, *Et vos*, inquiens, *mihi teſtimonium perhibebitis, qui ab*
Ioan.15.17. *initio mecum eſtis.* Sicut & promiſſio illius veridica de omnibus ſuis eſt ritè intelligenda, qua dixit, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Cuius teſtimonium, id eſt ſacræ ſcripturæ explanationum ipſiúſque explanatorum, Theodorus in quinta Synodo, & Macarius in ſexta Synodo detractores, & falſitatum appoſitores inuenti atque conuicti, ab Epiſcopali gradu depoſiti, atque cum ſuis complicibus condemnati, & perpetuo exilio ſunt re-
Epiſt.v. legati. Timeamus etiam ſententiam ſancti Cæleſtini Papæ, Neſtorio Conſtantinopolitano Epiſcopo ſcriptam, cui dixit, Itaque, inquiens, quamuis iam frater Cyrillus te epiſtolis ſuis afferat conuentum, intelligas volo, poſt primam & ſecundam illius, & hanc correptionem noſtram, quam conſtat eſſe iam tertiam, ab vniuerſitate collegij & conuentu Chriſtianorum prorſus eſſe diſiunctum, niſi mox quæ maledicta ſunt corrigantur, & niſi in eam viam redeas, quam ſe Chriſtus eſſe teſtatur. Malè in hunc arma deſperatione mouiſti, qui te ſuper familiam ſuam velut fidelem prudentémque ſeruum permiſerat antè conſtitui. Periit tibi huius officij beatitudo promiſſa, qui non ſolùm non das cibum in tempore, verùm etiam veneno interficis, quos ille ſuo ſanguine & ſua morte quæſiuit.] Et de his quidem ſatis ſit dictum. Reſtant autem adhuc plura de Gotheſcalci blaſphemiis, contra quæ non diſputatoris officio, ſed ſimplicium prouidentes auxilio, ſicut præcedentia, ſic & hæc quæ ſequuntur de patrum catholicorum dictis collegimus, ne videremur à neſcientibus in reſponſione ad omnes Gotheſcalci nænias defuiſſe: cùm S. Petrus iubeat nos paratos eſſe, quolibet modo pulſemur, ad ſatisfactioné omni poſcenti. Denique poſt præmiſſas ſuas in Deum blaſphemias, contra quas ex catholicorum doctorum ſententiis, & generalium Synodorum iudiciis, ſuprà reſpondimus, Gotheſcalcus ſubnexuit dicens,

II.

—Qui credunt atque dicunt quòd non poſſit auctoritatiuè neque verè dici deitas trina, cernant & legant in libro de ſancta ſynodo, qui ſcriptus eſt in Græco, ſcilicet Conſtantinopoli ſub iuniore Conſtantino, à centum quinquaginta patribus iure damnatos & anathematizatos Arrianos colentes τριθεότητας *id eſt tres deitates, & tamen in ipſo conſequenter continetur volumine, in Edicto ſcilicet Conſtantini, conglorificandam trinam deitatem.*

XP. Hic & ipſe ſe redarguit, & compilatorem eſſe oſtendit, quia illum ipſum librum & tres deitates reſpuere, & profiteri trinam deitatem conglorificandam, quaſi receptibiliter dicit. Nam in epiſtola
Synodi VI. Act. IV. Agathonis Papæ ad præfatum Conſtantinum & conſortes imperij

ſui directa, & in eadem Synodo recitata, ita habetur, Hic igitur ſtatus eſt Euangelicæ atque Apoſtolicæ noſtræ fidei, regulariſque traditio, vt confitentes ſanctam & inſeparabilem Trinitatem, id eſt patrem & filium & Spiritum ſanctum, vnius eſſe deitatis, vnius naturæ & ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ, vnius eam prædicemus & naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, maieſtatis, poteſtatis & gloriæ, & quidquid de eadem ſancta Trinitate eſſentialiter dicitur, ſingulari numero tanquam de vna natura trium conſubſtantialium perſonarum comprehendamus regulari ratione hoc inſtituti.] Et item in alia epiſtola eiuſdem Papæ, ad locum eiuſdem Epiſtolæ ita habetur, Trinitatem in vnitate & vnitatem in trinitate, vnitatem quidem eſſentiæ, trinitatem verò perſonarum ſiue ſubſiſtentiarum, Deum patrem confitentes, Deum filium, Deum Spiritum ſanctum non tres Deos, ſed vnum Deum Patrem & filium & Spiritum ſanctum, non trium nominum ſubſtantias, ſed trium ſubſiſtentiarum vnam ſubſtantiam, quorũ vna eſſentia, ſiue ſubſtantia, vel natura, id eſt vna deitas, vna æternitas, vna poteſtas, vnum imperium, vna gloria, vna adoratio, vna eſſentialis eiuſdem ſanctæ & inſeparabilis Trinitatis voluntas, & operatio, quæ omnia condidit, diſpenſat, & continet.] Et in Epiſtola Sophronij Hieroſolymitani Epiſcopi, ab Apoſtolica ſede & ab eadem Synodo receptiſſima, Trinitatem, inquit, in vnitate credimus, & in vnitate trinitatem glorificamus: trinitatem quidem pro tribus ſubſiſtentiis, vnitatem autem propter ſingularitatem deitatis.] *& item,* Ideo bene à deiloquis ſancitum eſt, vnitatem quidem nos ſapere, vna & ſingulari deitate & identitate eſſentialis atque naturalis dominationis, trinitatem autem tribus inconfuſis ſubſiſtentiis, & diuerſitatem ter numerandæ perſonalis alternitatis.] *& paulo pòſt,* Hoc ipſum quippe & vnum eſt, & tria creditur, & tria prædicatur, & vnum veraciter annunciatur: & neque vnum quod erga vnum eſt tria recipitur, neque tria ſecundùm quod tria ſunt vnum aduertitur.] Et hoc modo pluraliter in eadem Epiſtola idem catholicus doctor explanauit. Et in Edicto ſupraſcripti Conſtantini, quod ad ſuam confirmandam ſententiam Gotheſcalcus commemorauit, ita ſcriptum habetur, Credimus in patrem & filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem in vnitate, & vnitatem in Trinitate, vnam ſubſtantiam in tribus ſubſiſtentiis, vnitatem quidem propter naturalem vnionem ac dominationem, Trinitatem verò propter trium ſubſiſtentiarum perfectionem & diuitias ſuperexiſtentis bonitatis. Vnitas quippe verè eſt Trinitas, quia vnita eſt deitate, & Trinitas verè eſt vnitas diuiſa proprietatibus, & non diſpertita æternitate. ipſa etenim ſibi conſempiterna eſt, & eſſentia æqualis honoris eſt. Nec enim extitit ſæculum, quando cum patre non erat & filius. cuius vtique vocabatur pater, ſi non ſimul cum eo erat ſine principio filius? nec erat

Synodi VI. Act. IV.

Synodi VI. Act. XI.

Synodi VI. Act. XVIII.

cum vtriſque Spiritus ſanctus. Vnus igitur hæc tria Deus, quia cùm in inuicem intelliguntur, ſola ſingillatim differentia in communitate eſſentiæ inſeparabiliter diſcernente vnamquamque perſonam, ſolus proinde pater pater eſt, ſolus filius filius, ſolus Spiritus ſanctus Spiritus ſanctus. His etenim differentiis non conuertuntur ad inuicem, ſed in his quidem inſeparabiliter diuiduntur, communicant autem eſſentiæ vnitate. Trinitas ſimplex & impartita atque incompoſita ex tribus perfectis, ex ſeipſa perfecta & ſuperperfecta, vna natura atque deitate, & vna voluntate, vnáque operatione glorificanda. Quorum igitur vna natura eſt, horum voluntas & operatio vna eſt, ſicut nos docuit Dei cultor Baſilius.] Et poſt plura ipſius Edicti, ita ſcriptum in nouo codice habetur, Amplectimur ſanctas & vniuerſales quinque ſynodos, quæ in Nicæa trecentorum decem & octo patrum, qui aduerſus Arrianam conſederunt inſaniam, qui cooperante trina & conglorificanda deitate ſacrum fidei ſymbolum terminarunt.] Hoc nomen feminini generis adiectiuum ac mobile, quod hîc eſt impoſitum *Trina*, à Gotheſcalco quando præfatus liber in monaſterio Altiuillaris, vbi ipſe morabatur, ex authentico, quem mihi Petrus Epiſcopus Aretinus commodauerat, ſcriptus fuit, adulteratum credimus, ſicut multoties ab aliis hæreticis factum legimus. Quoniam alibi ter conglorificanda deitate reperimus, quod idem eſt ac ſi Trinitatis conglorificanda deitate dicatur, ſicut & in huius libri ſuperioribus demonſtratur. Dat quoque nobis certum indicium Gotheſcalcum falſaſſe hunc librum, quia per idem tempus quando hic codex in monaſterio Altiuillaris ſcriptus fuit, Ratramnus Corbeiæ monachus, ſicut iam longè ſuperiùs diximus, ad Hildegarium Meldenſem Epiſcopum, ex libris ſanctorum Hilarij & Auguſtini de Trinitate, non modicæ quantitatis volumen compilauit, volens aſſerere trinam eſſe deitatem, cuius compilatio euidenter compilatoris ſui demonſtrat mendacium. Sed & liber ſancti Auguſtini contra quinque hoſtium genera, ſicut idem in eodem libro dicit, id eſt contra Paganos, Iudæos, Manichæos, Sabellianos, & Arrianos, à quodam, qui hinc videlicet quia trina deitas catholicè poteſt dici contendebat, tunc temporis regi datus fuit, quem comperimus falſatum hoc modo. Nam cùm quadam die haberemus ſermonem de vnitate deitatis, patris & filij & Spiritus ſancti, inter alia diximus beatum Auguſtinum multoties in libro quinto de Trinitate dicere, Quod quidquid ad ſe id eſt ſubſtantialiter de Deo dicitur, ſingulari numero & de ſingulis & de tribus ſimul perſonis ſit efferendum. Quo contra vnus ex his cum quibus inde ſermonem habuimus, non contentioſa intentione, ſed fortè putans Auguſtinum ita dixiſſe, de hoc libro teſtimonium protulit, dicens quòd veritas eſſentiale ſit nomen, dicente Domino, *Ego ſum veritas.* vnde idem Auguſtinus ſcripſit, vna & trina veritas. Quod audiens, librum domino regi

Auguſtini liber falſatus.

Sub finem libri.

datum ab eo accepi, & perlegens inueni, ab eo loco ipsius libri, vbi sanctus Augustinus dicit, Gratias tibi Deus virtus, gratias tibi Deus pater, qui & filium tuum ostendisti, & mihi doctorem dedisti, interpositum esse ab adulterante, Gratias tibi Deus, gratias tibi vera & vna Trinitas, vna & trina veritas, trina & vna vnitas: & post hæc quod posuit Augustinus subiunctum, Gratias tibi Deus pater, qui & filium tuum ostendisti, & mihi doctorem dedisti. Quod relegens valdè miratus fui, quoniam talia in eodem libro, nec vsquam in cuiusquam catholici opere, minimè autem in beati Augustini inueneram. Quapropter de pluribus ciuitatibus ac monasteriis vetustissimos codices in vnum afferri feci, per quos falsitatis sacrilegium, & sacrilegum manifestissimè deprehendi. Inter quos vetustissimos libros, de quibusdam monasteriis allati sunt etiam mihi nouiter scripti quaterniones, in quibus hanc falsitatem insertam inueni, & diligentiùs ac sollicitiùs perscrutatus comperi, omnes illos quaterniones de eodem fonte cœnoso, de quo & domno regi datus liber falsatus fuerat transcriptus, riuulo fraudulento manasse. Et quia in proximo futura erat Synodus quinque prouinciarum, videlicet Remorum, Rotomagorum, Turonum, Senonum, & Lugdunensium, apud Suessorum ciuitatem, in præsentia domni Caroli regis gloriosi & Episcoporum qui ad eandem Synodum conuenerant, & librum falsatum & authenticos ac veros & vetustissimos codices protuli, & vnicuique Episcopo, sed & illi qui simpliciter falsatum codicem regi dederat, librum authenticum ad inspiciendum dedi, & hoc diploma coram omnibus in eadem Synodo relegi feci, sicut hîc sequitur scriptum. Augustinus in libro tertio de doctrina Christiana dicit, Cùm verba propria faciunt ambiguam scripturam, primò videndum est, ne malè distinxerimus, aut pronunciauerimus. Cùm ergo adhibita intentio incertum esse peruiderit, quomodo distinguendum, aut quomodo pronunciandum sit, consulat regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & Ecclesiæ auctoritate percepit. Quòd si ambæ, vel etiam omnes si plures fuerint, partes ambiguitatis secundùm fidem sonuerint, textus ipse sermonis à præcedentibus & consequentibus partibus, quæ ambiguitatem illam in medio posuerunt, restat consulendus, vt videamus cuinam sententiæ de pluribus quæ se ostendunt ferat suffragium, eámque sibi contexi patiatur.] Obediamus ergo consilio & doctrinæ beati Augustini, & primò videamus quæ hîc in hoc libro interposita sunt, & tunc demum præcedentia & subsequentia inspiciamus. Hîc interpositum est, *Gratias tibi, vera vna Trinitas, vna & trina veritas, trina & vna vnitas.* in præcedentibus scriptum est, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus*, non diuisoribus sanctæ vnitatis, sed hominibus bonæ voluntatis. *& item*, Æternitas vna est, atque substantia. dico quia pater & filius Deus, dico quia vnum sunt,

Cap. I. & 2.

dualitas in prole, vnitas in deitate. alterum facit vnius natiuitas, ſed vnum oſtendit diuinitas: cùm dico filius, alter eſt, cùm dico Deus, vnus eſt. Erubeſcite Arriani. Tunicam hominis iam iudicati in cruce pendentis carnifices Pilati non ſunt auſi conſcindere, & vos conamini caritatem Dei in cælo ſedentis, immo ipſam caritatem Deum diuidere. Sed conamini, quantum poteſtis, conamini: vos in infernum ruiſtis, iam non eam rumpetis. Et in ſubſequentibus ſcriptum eſt, Homo iſte modò venit, mundum ſubuertit, & fidei vnitatem ſcindit, Trinitatem diuidit.] *& item*, Qui Spiritum ſanctum à patre & filio æternitate, ſubſtantia, vel communione ſeparat, cúmque negat Spiritum eſſe patris & filij, plenus eſt ſpiritu immundo, vacuus eſt Spiritu ſancto. Ideo enim dicitur Deus caritas, quia non partibus diuidit vnitatem, ſed ineffabiliter coagulat Trinitatem. Ipſa eſt enim Trinitas vnus Deus, turris fortitudinis à facie inimici, qui credentes in ſe cuſtodit.] Hæc præcedentia & ſubſequentia catholica beati Auguſtini verba, omnibus catholicis & rectæ fidei concordantia, euidenter oſtendunt, iſta verba, quæ hîc ſunt interpoſita, ab Auguſtino non fuiſſe prolata, ſed ab adulterante verbum Dei & catholicam fidem hîc per impoſturam immiſſa. Et iterum, ſecundùm eiuſdem beati Auguſtini conſilium & doctrinam, fidei regulam conſulamus. Fides, inquit Athanaſius, catholica hæc eſt, vt vnum Deum in trinitate ſcilicet perſonarum, & trinitatem videlicet perſonarum in vnitate deitatis veneremur, neque confundentes perſonas, vt tres non ſint, neque ſubſtantiam ſeparantes, vt trina ſit, quia alia eſt perſona patris, alia filij, alia Spiritus ſancti, ſed patris & filij & Spiritus ſancti vna eſt diuinitas, id eſt deitas, quæ vt idem Athanaſius & Ambroſius & idem Auguſtinus dicunt, Trinitatis eſt vnitas. Inquiramus etiam, ſecundùm edicta Imperatorum, per anteriores & veraciores teſtes quos tenetis in manibus, ſi quid ambiguitatis reſiduum eſt de hac re certiſſima veritatem. Et quoniam lex dicit, quod & Dominus in Euangelio firmat, *in ore duorum vel trium teſtium ſtare omne verbum*, & Apoſtolus in accuſatione preſbyteri totidem teſtes requirit, & Nicænum Concilium aduerſus neophytum Epiſcopum iuxta Apoſtolicam doctrinam eiuſdem numeri teſtes quærit, & lex publicæ rei ſeptem poſtulat, donec plures producamus, horum non modò ſeptem, verùm & ampliùs quatuordecim veterum & anteriorum teſtium adſtipulatione, in quibus de iſta ſuper interpoſita beato Auguſtino falſitate nihil habetur, his quæ præmiſimus beati Auguſtini verbis fidem adhibeamus, & ab hoc falſitatis næuo patefacta veritate innoxium eſſe credamus. Et hac perlecta ſchedula, & inſpectis veris libris & antiquiſſimis, qui de hac falſitate inuenti ſunt nihil habere, probatum eſt adulteratum fuiſſe hunc quem prædiximus beati Auguſtini librum. Et poſt hæc idem qui falſatum librum regi dederat dixit, Vos quæ dico patienter

ter audietis. & protulit testimonium beati Ambrosij de deitate Trinitatis, ad confirmandam quæ inuenta est in beati Augustini libro imposturam. Quod testimonium catholicissimum eidem imposturæ manifestissimè contradixit. & omnes mirati fuimus, cur tale protulerit testimonium, quod eandem sententiam non solùm non confirmauerit, verùm vt falsitatem veritatis infirmauerit. Deinde dixit in præstito sibi libro beati Augustini, qui titulatur De verbis Domini, inuenisse superscriptionem Sermonis eius *De vna Trinitate, trináque vnitate.* Itémque mirati fuimus superscriptionem tantummodò illum attendisse, & non quæ in eodem Sermone à beato Augustino catholicè dicta sequerentur intelligenter legisse. Nam vulgò loquens contra Sabellianos & Arrianos dicit in eodem Sermone, Habemus, inquit, distinctam Trinitatem. & si consideremus loca, audeo dicere, quamuis timidè id dicam tamen audeo, quasi separabilem Trinitatem.] *& paulo pòst*, Tria hæc quasi separantur locis, separantur officiis, separantur operibus.] Et hoc modo, siue hoc sensu, tropo illo qui metonymia id est transnominatio dicitur, titulus huius Sermonis sonat *De vna Trinitate, trináque vnitate.* Et post præmissa, beatus Augustinus mox in eodem Sermone subiunxit, Dicat mihi aliquis, ostende inseparabilem Trinitatem.] *& post paululum*, Ipsa tamen fide rectissimè ac robustissimè retinemus, patrem & filium & Spiritum sanctum, inseparabilem esse Trinitatem, vnum Deum non tres Deos: ita tamen vnum Deum, vt filius non sit pater, vt pater non sit filius, vt Spiritus sanctus nec pater sit nec filius, sed patris & filij Spiritus. Hanc ineffabilem diuinitatem apud seipsam manentem, omnia innouantem, creantem, recreantem, mittentem, reuocantem, iudicantem, liberantem, hanc ergo Trinitatem ineffabilem simul nouimus & inseparabilem] *& item*, Vbi est inseparabilis Trinitas? Quando ergo istum sensum à multis extraho, & ad vnum Deum Trinitatem inseparabilem colligo, vt aliquid videam quod dicam.] *& post multa*, Vltra locos corporales est diuinitas. nemo eam tanquam in spatio requirat. vbique inuisibilis & inseparabiliter adest, non in parte maior, non in parte minor, sed vbique tota, nusquam diuisa. Quis videt hoc? quis capit hoc? Compescamus nos, meminerimus qui vnde loquimur. illud & illud, quidquid est quod Deus est, piè credatur, sanctè cogitetur, & quantum datur, quantum potest, ineffabiliter intelligatur.] *& item post aliquanta*, Tria hæc sunt in te, quæ potes numerare, & non potes separare. Hæc ergo tria, memoriam, intellectum, voluntatem, hæc, inquam, tria animaduerte separatim pronunciari, inseparabiliter operari.] *& item post plurima*, Credo patrem & filium & Spiritum sanctum, per signa quædam visibilia, per species quasdam assumptæ creaturæ, posse & separabiliter demonstrari, & inseparabiliter operari. Sufficit hoc, non dico pater memoria est, filius intellectus est,

Serm. LXIII de verbis Domini cap. 1. 2.

Cap. 2.

Cap. eodē.

Cap. eodē.

Cap. eodē.

Cap. 5.

Cap. 7.

Cap. 10.

Spiritus voluntas, non dico quomodolibet intelligatur, non audeo. Seruemus maiora sapientibus, infirmis infirmi quid possumus? Non ista dico illi Trinitati velut æquanda, quasi ad analogiam, id est ad rationem quandam comparationis dirigenda. Non hoc dico, sed quid dico? Ecce in te inueni tria inseparabiliter demonstrata, inseparabiliter operata, & eorum trium vnumquodque nomen à tribus factum, quod tamen non ad tria, sed ad trium horum vnum aliquid pertineret.] Ecce quo sensu beatus Augustinus demonstrat intelligi debere superscriptionem sui Sermonis, qui inscribitur *De vna Trinitate, trináque vnitate.* Simili sensu & in libro De duabus animabus adhuc presbyter scripsit dicens, Trina vnitas quam catholica Ecclesia colit, volens intelligi, sicut & ipse intellexit, vt vnitas sit in substantia, trinitas in personis. Quem librum in decimo quarto loco Retractationum librorum suorum se scripsisse commemorat: & in vigesimo quinto loco librum De diuersis quæstionibus, scilicet octoginta tribus, se egisse demonstrat, indéque in quadragesimo primo loco, librum de Trinitate, quem multo tempore & multo labore, multáque examinatione composuit, se scripsisse demonstrat. Vnde in libro quæstionum octoginta trium capitulo vigesimo quarto, de Trinitate substantiæ ac deitatis dicit quod sibi ad dicendum probabilius & tutius visum fuit. Verùm & de hac quæstione in præfato Retractationum libro scribit quòd meliùs in libro de Trinitate postea inde tractauerit, in quo dicit capite quarto libri primi, Omnes inquiens catholici tractatores hoc intenderunt secundùm scripturas docere, quòd pater & filius & Spiritus sanctus vnius substantiæ inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem, ideóque non sint tres Dij sed vnus.] Quod & per omnia & in omnibus, in cunctis suis libris apertissimè & constantissimè sine vlla retractatione confirmat, & in præfatione Retractationum librorum suorum dicit, Quapropter quicumque ista lecturi sunt, non me imitentur errantem, sed in melius proficientem. Inueniet enim fortasse quomodo scribendo profecerim, quisquis opuscula mea ordine quo scripta sunt legerit: quod vt possit, hoc opere quantum potuero curabo vt eundem ordinem nouerit.] Et hoc sensu Pelagius Episcopus vrbis Romæ postulanti Childeberto regi per Rufinum virum magnificum, vt ei scriberet si beatæ recordationis Papæ Leonis tomum reciperet, & scandalum suspicionis, quod de eo per Gallias fuerat disseminatum, à se purgaret, in sermone de fide eidem regi directo trinam vnitatem & vnam Trinitatem hoc modo dicit, Credo inquiens in vnum Deum patrem

Pelagij Papæ ep. XVI.

& filium & Spiritum sanctum. *& post pauca,* Hoc est tres personas, siue tres subsistentias vnius essentiæ siue naturæ, vnius virtutis, vnius operationis, vnius beatitudinis, atque vnius potestatis, vt trina sit vnitas, & vna sit Trinitas, iuxta vocis Dominicæ veritatem

dicentis, *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* In nomine, inquit, non in nominibus, vt & vnum Deum per indistinctum diuinæ essentiæ nomen ostenderet, & personarum discretionem suis demonstratam proprietatibus edoceret: quia dum tribus vnum deitatis nomen est, æqualitas ostenditur personarum, & rursus æqualitas personarum nihil extraneum, nihil accidens in eis permittit intelligi. ita vt vnusquisque eorum verus perfectúsque sit Deus, & omnes tres simul vnus, verus, perfectúsque sit Deus: videlicet vt ex plenitudine diuinitatis, nihil minùs in singulis, nihil ampliùs intelligatur in tribus.] Et in his verbis, sicut & in suprascriptis B. Augustini sententiis, manifestissimè peruidetur, quia deitas, quæ trinitatis est vnitas, trina credi & dici non debet, sed propter inseparabilitatem & æqualitatem trium personarum, quæ vnum sunt deitate, inseparabilis in eisdem singulis personis tota plena & perfecta credi & dici. ac præfato intellectu superscriptio sermonis sancti Augustini, sicut ipse exposuit, debet intelligi. Et quia de his verbis, quæ catholicè à catholicis & intelliguntur & proferuntur, ab hæreticis, sicut & de pluribus sanctæ scripturæ verbis, visa seri sunt scandala, orthodoxi doctores & magistri Ecclesiæ in totum taceri voluerunt trinam vnitatem, sicut & trinam deitatem, & tres apud Latinos substantias, dicentes hoc modo, Trinitas appellatur quòd fiat totum vnum ex quibusdam tribus, quasi Triunitas, videlicet trium vnitas, vt memoria, intelligentia, & voluntas, in quibus mens habet in se quandam imaginem diuinæ Trinitatis. Nam dum tria sunt, vnum sunt, quia & singula in se manent, & omnia in omnibus. Pater igitur & filius & Spiritus sanctus, Trinitas & vnitas. Idem enim vnum, idem & tria, vnum propter maiestatis communionem, tria propter personarum proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius Spiritus sanctus, sed alius quidem non aliud, quia pariter simplex pariterque incommutabile bonum & coæternum. Pater solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus: filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus: solus Spiritus sanctus de patre & filio procedit, ideo solus amborum nuncupatur Spiritus. Et in hac Trinitate alia sunt nomina appellatiua, alia propria sunt. Propria sunt essentialia, vt Deus, dominus, omnipotens, immutabilis, immortalis, & inde propria, quia ipsam substantiam significant, quia vnum sunt. Appellatiua verò, pater & filius & Spiritus sanctus, ingenitus & genitus & procedens: eadem & relatiua, quia ad se inuicem referuntur. Cùm enim dicitur Deus, essentia est, quia ad seipsum dicitur: cùm verò dicitur pater, & filius, & Spiritus sanctus, relatiuè dicuntur, quia ad se inuicem referuntur. Nam pater non ad seipsum, sed ad filium relatiuè dicitur, quia est ei filius: sic & filius relatiuè dicitur, quia est ei pater: sic & Spiritus sanctus relatiuè dicitur, quia est patris filiíque spiritus. His enim appellationibus hoc signi-

ficatur, quòd ad se inuicem referuntur. Nam ipsa substantia quá vnum sunt, proinde Trinitas in relatiuis personarum nominibus est: Deitas non triplicatur, sed in singularitate est, quia si triplicatur, deorum inducimus pluralitatem. Nomen autem deorum in Angelis & sanctis hominibus ideo pluraliter dicitur, propter quod non sint merito æquales, de quibus Psalmus, *Ego dixi dij estis.* de patre autem & filio & Spiritu sancto, propter vnam & æqualem diuinitatem, non nomen deorum sed Dei esse ostenditur, sicut ait Apostolus, *Nobis tamen vnus Deus*, vel sicut voce diuina dicitur, *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est*, scilicet vt & Trinitas sit, & vnus Dominus Deus sit. Fides apud Græcos de Trinitate hoc modo est: Vna οὐσία, ac si dicat vna natura, aut vna essentia, tres hypostases, quod resonat in Latinum, vel tres personas, vel tres substantias. Nam Latinitas propriè non dicit de Deo nisi essentiam: substantiam verò non propriè dicit, sed abusiuè, quoniam verè substantia apud Græcos persona intelligitur, non natura. Et hinc sanctus Hieronymus scribens ad Damasum Papam dicit, Sufficiat nobis dicere vnam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas: taceantur tres hypostases, si placet, & vna teneatur. non bonæ suspicionis est, cùm in eodem sensu verba dissentiunt. Sufficiat nobis memorata credulitas. aut si rectum putatis tres hypostases cum interpretationibus suis debere nos dicere, non negamus: sed mihi credite, venenum sub melle latet, transfigurauit se angelus Satanæ in Angelum lucis.] *& paulo superiùs*, Et quomodo commune nomen essentiæ proprium sibi vindicat Deus? Sed quia illa sola natura est perfecta, & in tribus personis deitas vna subsistit, quæ est verè, & vna natura est, quisquis tria esse, hoc est tres esse hypostases id est vsias dicit, sub nomine pietatis tres naturas conatur adserere, & si ita est, cur ab Arrio parietibus separamur perfidia copulati? Iungatur cum beatitudine tua Vrsicinus, cum Ambrosio societur Auxentius. absit hoc à Romana fide, sacrilegium tantum religiosa populorum corda non hauriant.] *& item aliquanto superiùs*, Clamamus, Si quis tres hypostases, aut tria enhypostata, id est tres subsistentes personas confitetur, anathema sit. & quia vocabula non ediscimus, hæretici iudicamur. Siquis autem hypostasim vsiam intelligens, non in tribus personis vnam hypostasim dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio vnionis inurimur. Discernite si placet obsecro, non timebo tres hypostases dicere. si iubetis, condatur noua post Nicænam fides, & similibus verbis cum Arrianis confiteamur orthodoxi. Tota sæcularium literarum schola nihil aliud hypostasin nisi vsiam nouit, & quisquam rogo ore sacrilego tres substantias prædicabit? Vna est Dei & sola natura quæ verè est, id enim quod subsistit non habet aliunde sed suum est. cetera quæ creata sunt etiamsi videntur esse non sunt, quia aliquando

Psal. 81. 6.
1. Cor. 8. 6.
Deut. 6. 4.
Epist. LVII. Damaso.

non fuerunt, & poteſt rurſus non eſſe quod non fuit. Deus ſolus qui æternus eſt, hoc eſt qui exordium non habet, eſſentiæ nomen verè tenet. idcirco & ad Moyſem de rubo loquitur, *Ego ſum qui ſum,* Exod. 3. 14. & rurſum, *qui eſt miſit me.*] Et Hilarius in libro de Synodis, Has, In fine lib. inquit, ſimilitudines, quæ non ex vnitate naturæ ſunt metuo. Vereor enim, fratres, Orientis hæreſes in tempora ſingula pullulantes.] Cauentes quippe Arrij veſaniam, noluerunt viri catholici trinam dici à quolibet vnitatem, ſed vnam ſanctæ Trinitatis deitatem, diuinitatem, naturam, eſſentiam, atque ſubſtantiam. In quo etiam dicto, quo vna ſubſtantia prædicatur, Sabelliani inſidias poſuerunt, ſicut item ſanctus Hilarius in præfato libro de Synodis monſtrat, Multò ante ſuperiora. Multi inquiens ex nobis, fratres cariſſimi, ita vnam ſubſtantiam patris & filij prædicant, vt videri poſſint non magis id piè quàm impiè prædicare. Habet enim hoc verbum in ſe & fidei conſcientiam & fraudem paratam. Nam ſi ſecundùm naturæ proprietatem ac ſimilitudinem, vt ſimilitudo non ſpeciem ſolam afferat, ſed genus teneat, religiosè vnam ſubſtantiam prædicamus, dummodò vnam ſubſtantiam proprietatis ſimilitudinem intelligamus, vt quod vnum ſunt, non ſingularem ſignificet, ſed æquales. æqualitatem dico, id eſt indifferentiam ſimilitudinis, vt ſimilitudo habeatur æqualitas. Æqualitas verò vnum idcirco dicitur eſſe, quia par ſit. vnum autem in quo par ſignificatur, non ad vnicum vindicetur. Vna igitur ſubſtantia, ſi non perſonam ſubſiſtentem perimat, nec vnam ſubſtantiam partitam in duos diuidat, religiosè prædicabitur, quæ ex natiuitatis proprietate & ex naturæ ſimilitudine ita indifferens ſit, vt vna dicatur. At verò ſi idcirco vnius ſubſtantiæ pater & filius dicatur, vt hic ſubſiſtens ſub ſignificatione licèt duorum nominum vnus ac ſolus ſit, confeſſum nomine filium conſcientia non tenemus, ſi vnam ſubſtantiam confitentes, ipſum ſibi vnicum ac ſingularem & patrem eſſe dicimus & filium.] *& poſt aliquanta*, Caret igitur, fratres, ſimilitudo naturæ contumeliæ ſuſpicione, nec poteſt videri filius idcirco in proprietate paternæ naturæ non eſſe quia ſimilis eſt, cùm ſimilitudo nulla ſit niſi ex æqualitate naturæ. æqualitas autem naturæ non poteſt eſſe niſi vna ſit, vna verò non vnitate perſonæ ſed generis. Hæc fides pia eſt, hæc conſcientia religioſa, hic ſalutaris ſermo eſt, vnam ſubſtantiam patris & filij idcirco non negare quia ſimilis eſt, ſimilem verò ob id prædicare quia vnum ſunt. Expoſita, cariſſimi, vnius ſubſtantiæ, quæ Græcè ὁμοούσιον dicitur, & ſimilis ſubſtantiæ, quæ ὁμοιούσιον appellatur, fideli ac pia intelligentia, & vitiis, quæ ex verborum vel breuitate ſubdola vel periculoſa nuditate accedere poſſent, abſolutiſſimè demonſtratis, reliquus mihi ſermo ad ſanctos viros Orientales Epiſcopos dirigendus eſt, vt quia iam de fide noſtra nihil inter nos ſuſpicionis relictum eſt, ea quæ adhuc in ſuſpicionem ex verbis veniunt purgen-

tur.] Propter has ergo fraudulentias, & laqueorum ſcandala, quæ Arriani in ſancta Trinitate deitatis vnitati detrahentes, & Sabelliani perſonarum proprietati derogantes, rectis ſenſibus iuxta iter ponebant, patres & magiſtri noſtri, viri catholici & doctores ac rectores Eccleſiæ, quia ſicut ſcriptum eſt pertranſibunt plurimi & multiplex erit ſcientia, vnum Deum patrem, & filium, & Spiritum ſanctum, videlicet Trinitatem, ὁμοούσιον, id eſt vnius ſubſtantiæ, vel conſubſtantialem, & inſeparabilem atque indiuiduam, potiùs quàm trinam vnitatem & vnam Trinitatem, dicere & ſcribere, ſuíſque poſteris dicendam & ſcribendam decernendo tradere maluerunt: ne dicendo trinam vnitatem, eidem vnitati numerum qui in trina eſt apponentes, eandem vnitatem numerabilem facere, & vt Arriani deitatem, id eſt Trinitatis vnitatem diuidere viderentur, vt ex præmiſſis verbis ſancti Hieronymi, & in hoc opuſculo ex Lib.1.ep.41 epiſtola Gregorij Papæ ad Leandrum Spalenſem Epiſcopum, cuius partem in ſuo loco poſitam lector ſagax inueniet, qui volet valet colligere: & vnam Trinitatem dicendo, proprietatem trium perſonarum in eadem ſancta & inſeparabili Trinitate auferri, vt Sabelliani calumniarentur, ſicut ex præcedentibus verbis ſancti Hilarij qui aduertit poteſt cognoſcere. Vnde & idem ipſe ſanctus Auguſtinus, cuius Sermo de vna Trinitate trináque vnitate dicitur titulatus, in libro ſeptimo de Trinitate, ac ſi vngue cenſorio, ſicut Cap.VI. de multis aliis fecerat, ſcribit, Nec ſic inquiens Trinitatem dicimus tres perſonas vel ſubſiſtentias, vnam eſſentiam & vnum Deum, tanquam ex vna materia tria quædam ſubſiſtant, etiam ſi quidquid illud eſt in his tribus explicatum ſit. non enim aliquid aliud eius eſſentiæ eſt præter iſtam Trinitatem. tamen tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus, tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus, quaſi aliud ibi ſit quod Cap.VII. eſſentia eſt, aliud quod perſona.] Et in libro decimo quinto, Numquid poſſumus dicere Trinitatem eſſe in Deo, vt aliquid Dei ſit nec ipſa ſit Deus? nullatenus. Sed Trinitas illa nihil aliud eſt tota quàm Deus, nihil aliud eſt tota quàm Trinitas, nec aliquid ad naturam Dei pertinet, quod ad illam non pertineat Trinitatem.] Et tres illæ perſonæ ſunt vnius ſubſtantiæ, vnius ſunt eſſentiæ, viámque regiam atque tutiſſimam in recto huius ſanctæ Trinitatis intellectu, inter inſidias horum latronum, Arrianorum ſcilicet & Sabellianorum, tenendam atque terendam. Et beatus Athanaſius, ſicut ſuprà oſtendimus, & ſanctus Auguſtinus in libro ad Laurentium Papam de Symbolo aptiſſimè monſtrat, dicens, Hæc eſt, inquit, Trinitas, vbique latens & vbique apparens, vocabulis perſoníſque diſcreta, inſeparabilis ſubſtantia deitatis.] Et in ſermone de Spiritu ſancto, quòd eiuſdem ſit ſubſtantiæ atque deitatis cuius eſt pater & filius. Ipſe, inquit, Dominus noſter Ie-

ſus Chriſtus, cùm iam glorificatus reſurrexit à mortuis, in cælum adſcenſurus ad patrem hoc ſacramentum fidei diſcipulis id eſt Apoſtolis dereliquit. Ait enim, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcumque mandaui vobis.* Rerum ipſarum dictat effectus, vt trium in vna deitate perſonarum potentiam credamus.] Et in Sermone de myſterio baptiſmatis, Nemo, inquit, cùm audit patrem, aut filium, aut Spiritum ſanctum, tres Deos nos æſtimet confiteri, quod ſacrilegium abſit longè à fide noſtra, quia vnum Deum eſſe ipſo atteſtante cognouimus, *Ego*, inquit, *Deus, & non alius præter me, iuſtus & ſaluator non eſt præter me. conuertimini ad me, & ſalui eritis, quia ab extremo terræ ego ſum Deus, & non eſt alius præter me.* & in alio libro, *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.* & rurſus, *Dominus Deus hic eſt in cælo ſurſum, & in terra deorſum, & non eſt alius præter ipſum.* Tres ergo perſonas tenemus & credimus, id eſt patrem & filium & Spiritum ſanctum, vnius potentiæ, vnius ſubſtantiæ, vnius æternitatis, vnius voluntatis, vnius etiam deitatis, & totam Trinitatem vnius Dei appellatione veneremur. Credere autem plures Deos gentilis impietatis eſt. *& iterum*, Non credere tres perſonas vnius ſubſtantiæ in vna deitate, atque æqualitate vel coæternitate, hæretica dementia eſt, cùm manifeſta hæc ſit quam diximus auctoritas Chriſti, *Baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti*] Et item Auguſtinus in libro quinto capite octauo de Trinitate dicit, Illud verò præcipuè tenendum eſt, quod quidquid ad ſe dicitur præſtantiſſima illa ac diuina ſublimitas, ſubſtantialiter dicitur: quod autem ad aliquid, non ſubſtantialiter ſed relatiuè: tantámque vim eſſe eiuſdem ſubſtantiæ in patre & filio & Spiritu ſancto, vt quidquid de ſingulis ad ſeipſos dicitur, non pluraliter in ſumma, ſed ſingulariter accipiatur.] *Et item in libro quinto capite decimo*, Deo non eſt aliquid maius. Ea igitur magnitudine magnus eſt, qua ipſe eſt eadem magnitudo. & ideo ſicut non dicimus tres eſſentias, ſic nec tres magnitudines. Hoc & de bonitate, & de æternitate, & de omnipotentia Dei dictum ſit, omnibúſque omninò prædicamentis quæ de Deo poſſunt pronunciari, quod ad ſeipſum dicitur.] *Et in libro ſexto*, Deo hoc eſt eſſe quod eſt omnipotentem eſſe, aut iuſtum eſſe, aut ſapientem eſſe, & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, & multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificetur.] *& in libro octauo*, Pater igitur & filius vna eſſentia, & vna magnitudo, & vna veritas, & vna ſapientia, à quibus non ſeparetur Spiritus ſanctus, de quo dicit filius in Euangelio, *Ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis.* Et Dominus dicit in Euangelio, *Ego ſum veritas.* In Deo igitur ſubſtantiale nomen eſt veritas. Et quis magis eſt, vt Auguſtinus libro v. de Trinitate dicit, quàm ille qui dixit famulo ſuo, *Ego ſum qui ſum, &*

Matt.28.19
Eſa.45.21.
Deut.6.4.
Deut.4.39.
Cap.VIII.
Cap.X.
Cap.IV.
Ioan.14.16
Ioan.14.6.
Cap 2.

dices filiis Israel, qui est misit me ad vos?] Non ergo trina veritas, vt impostor verbis B. Augustini interposuit, sed vna veritas, pater & filius & Spiritus sanctus, quia substãtia diuidi non potest. Sicut in eodem libro contra quinque hostium genera idem B. Augustinus dicit, æternitas vna est atque substantia. Et in libro VI. de Trinitate, Et eadem Dei est bonitas quæ sapientia & magnitudo, & eadem veritas quæ illa omnia, & non est ibi aliud beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omninò ipsum esse.] Ergo vt non trina essentia, vel trina natura, ita non trina deitas, nec trina veritas est. Et Boëtius, in libro ad Ioannem Romanum diaconum, postea autem Episcopum, quem beatus Gregorius in libro Dialogorum persecutione Theodorici regis Arriani martyrio glorificatum esse ostendit, ex verbis beati Augustini sicut ipse fatetur, dicit, Vna igitur substantia trium, nec separari vllo modo aut disiungi potest, nec velut partibus in vnum coniuncta est, sed est vna simpliciter. Quæcumque igitur de diuina substantia prædicantur, ea tribus oportet esse communia.] *& paulo pòst*, Si igitur eorum vna deitas vna substantia est, licet Dei nomen de diuinitate substantialiter prædicari. ita pater veritas est, filius veritas est, Spiritus sanctus veritas est, pater, filius, Spiritus sanctus non tres veritates, sed vna veritas est. Si igitur vna in his substantia, vna est veritas, necesse est veritatem substantialiter prædicari de bonitate, de incommutabilitate, de iustitia, de omnipotentia, ac de ceteris omnibus, quæ tam de singulis, quàm de omnibus singulariter prædicamus, manifestum est substantialiter dici.] *& iterum*, Nam qui pater est, hoc vocabulum non transmittit ad filium, neque ad Spiritum sanctum. Quo fit vt non sit substantiale nomen hoc inditum. Nam si substantiale esset, vt Deus, vt veritas, vt iustitia, vt ipsa quoque substantia, de ceteris diceretur. Item filius solus hoc recipit nomen, neque enim cum aliis iungitur, sicut in ceteris quæ superiùs dixi. Spiritus quoque sanctus non est idem qui pater ac filius. Ex his igitur intelligimus, patrem & filium ac Spiritum sanctum non de ipsa diuinitate substantialiter dici, sed alio quodam modo. Si enim substantialiter prædicaretur, & de singulis & de omnibus singulariter diceretur. Hæc verò ad aliquid dici manifestum est.] *& paulo pòst*, Trinitas quidem in personarum pluralitate consistit, vnitas verò in substantiæ simplicitate.] *& item*, Trinitas igitur non pertinet ad substantiam. quo fit, vt neque pater, neque filius, neque Spiritus sanctus, neque Trinitas de Deo substantialiter prædicetur, sed vt dictum est ad aliquid. Deus verò, veritas, iustitia, bonitas, omnipotentia, substantia, immutabilitas, virtus, sapientia, & quidquid huiusmodi excogitari potest, substantialiter de diuinitate dicuntur.] *& item De Trinitate*, Substantia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem.] *& item*, Quoniam verò pater

Cap. VII.

In principio libelli.

Ad Symmachum in fine libri.

ter Deus, & filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, Deus verò nullas habet differentias quibus differat à Deo, à nullo eorum differt. Differentiæ verò vbi absunt, abest pluralitas: vbi abest pluralitas, adest vnitas.] *& item*, Vbi verò nulla est differentia, nulla est omninò pluralitas, quare nec numerus, igitur vnitas tantùm.] *& item*, Non igitur si de patre ac filio & Spiritu sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. Hoc enim illis, vt dictum est, imminet, qui inter eos distantiam faciunt meritorum. catholicis verò nihil in differentia constituentibus, ipsámque formam vt est esse ponentibus, neque aliud esse quàm est ipsum quod est opinantibus, rectè repetitio de eodem, quàm enumeratio diuersi, videtur esse cùm dicitur Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus sanctus, atque hæc Trinitas vnus Deus.] Et Ambrosius in libro primo de Spiritu sancto, Veritas Christus, veritas Spiritus. Habes enim in epistola Ioannis, *quoniam Spiritus est veritas* Non solùm ergo veritatis, sed etiam veritas dicitur Spiritus, sicut & filius veritas prædicatur, qui ait, *Ego sum via, & veritas, & vita.* Vnum sunt ergo pater & filius & Spiritus sanctus. vnum nomen est Trinitatis, & vna inseparabilísque essentia.] Et in libro primo de Fide, Crede quia à Deo exiuit filius, vt ipse testatur dicens, *ex Deo processi & veni.* & alibi, *A Deo exiui.* Qui ex Deo processit, & à Deo exiuit, nihil aliud potest habere nisi quod Dei est. vnde non solùm Deus, sed etiam verus Deus, verus à vero, & adeò verus, vt ipse sit veritas. Ita si nomen quærimus, veritas est, si maiestatem quærimus naturalem, eo vsque filius Deus verus est, vt & proprius. Scriptum est enim, *Qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* Tradidit vtique secundùm carnem. Proprietas diuinitatis est veritas proprietatis, misericordia pietatis, oblatio securitatis.] Non igitur constare potest, quod per fraudem mendaciter interpositum est in verbis beati Augustini, trina veritas, sicut & Boëtius in præfato libro demonstrat dicens, Substantia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem.] Quam Trinitatis substantiam ostendit Ambrosius cantans in Hymno catholico, *Tu Trinitatis vnitas.* quámque veluti exponens Augustinus dicit in libro primo de Trinitate, Deitas quæ Trinitatis est vnitas.] Cui etiam concordat beatus Ambrosius in alio Hymno dicens, *O lux beata Trinitas,*
Et principalis vnitas.

[Margin: Non longè à principio libri. / Post pauca. / Cap. 15. / 1. Ioan. 5. 6 / Ioan. 14. 6. / Lib. 1. cap. 7 / Ioan. 8. 42. / Rom. 8. 32. / Ad Ioannē diaconum.]

Sed & illud quod in eadem compilatione interpositum est, trina & vna vnitas, constare non potest, demonstrante beato Ambrosio in libro primo de Fide capite secundo, vbi dicit, Est plenitudo diuinitatis in patre, est plenitudo diuinitatis in filio, sed non discrepans sed vna diuinitas, nec confusum quod vnum est, nec multiplex quod indifferens est. Etenim si omnium credentium, sicut scriptum est, *erat anima vna & cor vnum*, si omnes *qui adhærent* Do-

[Margin: Non longè à princip. / Act. 4. 32. / 1. Cor. 6. 17]

Matt.19.3. *mino, vnus ſpiritus eſt.* vt Apoſtolus dixit, ſi vir & vxor in carne vna ſunt, ſi omnes homines, quantum ad naturam pertinet, vnius ſubſtantiæ ſumus, ſi hoc de humanis ſcriptura dicit, *quia multi vnum ſunt*, quorum nulla poteſt eſſe cum diuinis comparatio, quanto magis pater & filius diuinitate vnum ſunt, vbi nec ſubſtantiæ nec voluntatis vlla eſt differentia? Namque aliter quomodo vnum Deum dicimus? diuerſitas plures facit, vnitas poteſtatis excludit numeri quantitatem, quia vnitas numerus non eſt, ſed hæc omnium principium

De Trinit. ad Symmachum. eſt.] Et Boëtius in ſupraſcripto libro, Vbi, inquit, nulla eſt differentia, nulla eſt omninò pluralitas, quare nec numerus, igitur vnitas tantùm.] *& item idem*, Etenim vnum res eſt, vnitas qua vnum dicimus.] Et Arithmetici dicunt, Vnum ſemen numeri eſſe, non numerum, & ſimplices numeros, qui nullam partem aliam habent niſi ſolam vnitatem, vt ternarius ſolam tertiam, quinarius ſolam quintam, ſeptenarius ſolam ſeptenam, his enim vna pars ſola eſt.]

Ibidem.

Cap.2. Et item Ambroſius in præfato primo libro dicit, Neceſſe eſt negent Arriani aut patris aut filij diuinitatem, niſi eiuſdem diuinitatis crediderint vnitatem.] *& item*, Operationis vnitas non facit pluralem diuinitatem.] *& item*, Quæ enim poteſt eſſe alia æſtimatio, vbi deitatis vnitas eſt?] *& item*, Aderat in ſpecie Angeli, qui muniebat, vt in numero Trinitatis vnius eſſet laudatio poteſtatis.] Et hinc plurima teſtimonia in eiuſdem libris reperiuntur, quæ oſtendunt non poſſe in Deo catholicè dici trinam vnitatem, trinámque deitatem, trinam naturam, trinam ſubſtantiam: quia vnitas, deitas, natura, ſubſtantia, in Deo pluralitate caret, & numero qui in trina & in Trinitate eſt. Et quod in eadem falſa interpoſitione habetur vna vnitas, quod ibidem dicitur trina veritas, & trina vnitas deſtruit: quia quando dicitur vnum vel vna, ſi non dicatur quid vnum vel quid vna, intelligatur vna ſubſtantia, & ſubſtantiæ vnitas non habet pluralitatem, quare nec numerum, qui in trina & in Trinitate eſt. Vnde Auguſtinus in tractatu Pſalmi trigeſimi o-

Ibidem.

Ibidem in fine.

Philip.3.13. ctaui exponens ſententiam Apoſtoli, *Vnum autem, quæ quidem retro*
Ioan.14.8. *ſunt obliuiſcens.* Vnum, inquit, hoc eſt illud vnum, Domine *oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis.* Vnum autem, quæ & vna dicitur in
Pſal.26.4. alio Pſalmo, *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ meæ.* Propter quid? vt contempler delectationem Domini.] Et in libro contra Maximinum, Legimus enim, qui plantat & qui rigat vnum ſunt, ſed ambo homines erant, eiuſdem ſubſtantiæ fuerant, non diuerſæ. Item legimus ipſo Chri-
Ioan.17.21. ſto dicente, *Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.* Non dixit, vt ipſi & nos vnum, ſed vt ipſi ſint vnum in natura ſua & in ſubſtantia ſua, concordiæ qualitate quodam modo vniti & conflati: & pater & filius & Spiritus ſanctus vnum propter indiuiduam eandémque naturam. Aliud eſt enim vnum ſunt, & aliud vnum ſumus. aliud

vnus est. Quando dicitur vnum sunt, & si non dicatur quid vnum, intelligitur vna substantia: quando dicitur vnus est de duabus diuersis substantiis, necesse est vt quæratur quid vnus. Verbi gratia, diuersa substantia est anima & corpus, tamen vnus homo: diuersa substantia est spiritus hominis & spiritus Dei, tamen cùm Domino adhæret vnus spiritus est. Addidit spiritus, non dixit vnum sunt: vbi autem dicitur vnum sunt, vna substantia significatur. Sic & cùm dicit Apostolus, *Scimus quia nihil est idolum.* &, *quod nullus Deus nisi vnus. Nam etsi sunt qui dicuntur dij multi, & domini multi, siue in cælo, siue in terra, nobis tamen vnus Deus pater, ex quo omnia & nos in illum, vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia & nos per illum*, addendo quis vel quid vnus. Cùm dicit vnus Deus pater, & vnus dominus Iesus, personas distinxit nominando patrem & filium, substantiam vnam ostendit cùm Deus dicit. Vnde alibi loquens trinitatem personarum vnius deitatis demonstrat cùm dicit, *Ex ipso*, videlicet ex patre, *per ipsum*, per filium, *in ipso*, scilicet in Spiritu sancto, *sunt omnia, ipsi gloria*; & non ipsis gloria subiunxit: quia alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti: sed in deitate vnitas creditur & prædicatur, quia patris & filij & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Impostor verò falsitatis, & verbis sancti Augustini insultator, quiscumque ille fuerit, non ausus apertè imponere trina & vna deitas, ne perciperetur, immisit quod tantumdem valeret, quatenus per substantiale nomen, quod est veritas, dicendo trina & vna veritas, cùm pater & filius & Spiritus sanctus, vt Augustinus dicit, non tres veritates, nec trina veritas, sed vna sint veritas, sicut vna essentia, & vna vita. & addendo trina & vna vnitas, probare posset quòd dici deberet trina & vna deitas. Et noluit mittere Gothescalci verba, vt diceret deitas trina est personaliter, & vna naturaliter, ne recognoscerentur, & ex eo respuerentur. Immisit tamen absolutè trina & vna vnitas, ne sua verba à Gothescalci verbis sensu discordarent. Sed, vt scriptum est, *Frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum*. Videtur namque fraus sacrilega, vt patenter ostensum est & adhuc ostendetur, quia non solùm ratione & auctoritate, verùm & sua ipsa impugnatione interpositio ista destruitur. Ratione quippe, quia, vt Augustinus dicit, deitas Trinitatis est vnitas, & vnitas qua tres personæ vnum sunt trina esse non potest. Natura enim, deitate, id est essentia, tres personæ vnum id est vnus Deus sunt, & non vna persona pater & filius & Spiritus sanctus. Auctoritate quidem, quia vt Boëtius in libro De Trinitate dicit, In numero quo numeramus repetitio vnitatum facit pluralitatem: in rerum verò numero non facit pluralitatem vnitatum repetitio.] veluti cùm pater & filius & Spiritus sanctus tertiò prædicatur Deus.] & *item*, Vnum res est, vnitas quo vnum dicimus.] Et Ambrosius in libro primo De fide, Vnitas numerus

1.Cor.8.4. 1.Cor.8.5. Rom.11.36 Prou 1.17. Non longè à princip. Cap.2.

non est, sed hæc omnium ipsa principium est.] Sua quoque impugnatione interpositio ista destruit quæ dicit trina & vna vnitas, quia vnitas in eo quo vna est trina esse non potest, sicut Trinitas in eo quo trina est vna esse non potest. Trinitas scilicet in personis vna esse non potest, sicut Sabellius voluit: & vnitas Trinitatis, id est deitas, trina esse non potest, sicut Arrius dixit. Fides autem catholica est, vt Athanasius sentit, & omnis catholicorum vnanimitas consentit, vt vnum Deum in trinitate personarum contra Sabellium, & trinitatem personarum in vnitate deitatis, contra Arrium veneremur: neque confundentes personas, vt Sabellius, quasi tres non sint, neque substantiam separantes, vt Arrius, quasi trina sit. Vnde si quod impostor inconuenienter posuit vna vnitas etiam sic intelligatur, quoniam aliter rectè non potest intelligi, quia est super omnia in quibus vnitas dici potest, in tribus sanctæ Trinitatis personis patris & filij & Spiritus sancti vna id est singularis est vnitas, quorum est vna diuinitas, vel si expressiùs dicitur deitas, destruit quod antè positum est, vt trina sit vnitas, id est patris & filij & Spiritus sancti deitas, quæ Trinitatis est vnitas. Exterminandum est igitur prauum dogma, & sequendum quod docent catholici, quia Trinitas pater & filius & Spiritus sanctus ad aliquid, id est relatiuè dicuntur, vnde & pluralitas est in personis: veritas verò, essentia, deitas, quæ, vt Augustinus dicit, Trinitatis est vnitas, de Deo ad se id est substantialiter ac per hoc singulariter dicitur, & vnus Deus pater & filius & Spiritus sanctus, in eo quod trinus est, vnus non dicitur, & in eo quo vnus est, trinus non dicitur. Sed vt beatus cantat Ambrosius, Vnus est potentialiter, id est substantialiter, sicut Augustinus dicit, & trinus personaliter. Manifestum & manifestatum est ergo compilatum, & adulteratum atque falsatum esse librum beati Augustini contra quinque hostium genera, in quo hæc hæretica prauitas à quocumque falsatore interposita comprobatur. sicut in quinta Synodo ex catholicorum libris quædam testimonia ab hæreticis ad suam confirmandam prauitatem detruncata, & quædam falsa catholicis catholicorum verbis interposita fuisse vigilantia catholicorum detexit. Sic enim deprehensum Macarium Antiochenum Episcopum in sexta Synodo legimus: sic Donatus, vt Augu-
Eccli.34.30. stinus in libro Retractationum dicit, de sententia *Qui baptizat à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius*, ad suam confirmandam hæresim, *& iterum tangit illum* subtraxit: & Arriani de Euangelio eraserunt quod Saluator ait, *Quia Deus Spiritus est.* Nolebant enim credere quod Spiritus sanctus Deus esset omnipotens. Sic & illi qui ex Deo non erant, & prauo dogmate separare volebant ab hominis dispensatione diuinitatem Christi, versiculum
1.Ioan.4.3. quo dicitur, *& omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est*, ex epistola Ioannis eraserunt, ne per auctoritatem eius conuincerentur erroris.

Denique Nestorius nescire se prodidit hanc authenticis exemplaribus inditam fuisse sententiam, atque ideo soluere non timuit Iesum, ac se pro hoc reddere extraneum, dicens beatam virginem Mariam non Dei sed hominis tantùm extitisse genitricem, vt aliam personam hominis, aliam faceret deitatis, neque vnum Christum in Verbo Dei & carne atque anima credens, sed separatim alterum filium Dei alterum hominis prædicans. & Felix Orgellitanæ quondam ciuitatis Episcopus infelix, in libro beati Hilarij, vbi idem sanctus dixerat, carnis humilitas adoratur, tempore Caroli Magni Imperatoris, quoscumque hinc codices arripere potuit, in omnibus adulterauit, carnis humilitas adoptatur, vt quia per veritatem non poterat, de mendacio suam adstipularetur sententiam. Sic & iste adulterator verborum beati Augustini, iuxta quod scriptum est, *qui à semetipso loquitur propriam gloriam quærit*, de proprio mendacium, vt gloriari posset aduersus veritatem, veritati inseruit: quomodo Gothescalcus veritatem quantum ex ipso est in mendacium commutauit, trina pro ter vel Trinitatis deitate, in sextæ Synodi edicto immutans. Nam & si ita vt ab eo adulteratum credimus, ex Græca interpretatione in eodem haberetur Edicto, vel si in aliis libris vetustis ita ab aliquibus haberi contenditur, nec sic quiddam suffragij ex hoc Gothescalci vel eius complicum adinuentio potietur, quia Græcitas idiomate suæ linguæ quædam rectè potest efferre, quæ Latina lingua maximè de his quæ pertinent ad fidem non recipit. Nam in sancta Trinitate patris & filij & Spiritus sancti Græci vnam dicunt essentiam & tres suatim substantias, pro subsistentiis id est personis, quod Latina lingua non recipit, & interpretatio ex verbo ad verbum, sicut sæpe propriam consonantiam perdere, ita intelligentia solet carere, & sensum fidei perturbare. Vnde etiam potest fieri, vt interpres ipsius Edicti verbum ex verbo interpretans, sanum sensum interpretatus non fuerit. Nos autem, vt Leo scribit ad Rusticum Narbonensem Episcopum, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum inueniatur aduersum, quibus vnam eandémque deitatem plenam atque perfectam in tribus sanctæ & inseparabilis Trinitatis personis credere & confiteri debere accepimus. Quapropter damnationem prolatam ab eadem sacra sexta Synodo Gothescalcum incurrisse atque perferre nullatenus dubitamus; quam præfata sancta Synodus iudicio sancti Spiritus omnibus contra illa quæ diuinitus inspirata decreuerat sentientibus intulit, His inquiens cùm omni vndique cautela atque diligentia à nobis formatis, diffinimus aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere, componeréve, aut sapere, vel etiam aliter docere. Qui verò præsumpserint fidem alteram, vel componere, vel proferre, vel docere, vel tradere, aut symbolum volentibus conuerti ad agnitionem veritatis, ex gentilitate, vel ex Iudaismo, aut

Ioan. 7. 18.

Epist. 95. in proœm.

Synodi vi. Act. xviii. in fine.

ex qualibet hæreſi, aut qui nouitatem vocis, vel ſermonis adinuentionem, ad ſubuerſionem eorum quæ nunc à nobis determinata ſunt introducere, hos, ſi quidem Epiſcopi fuerint aut clerici, alienos eſſe Epiſcopos ab Epiſcopatu, clericos verò à clero, ſi autem monachi fuerint aut laici, anathematizari eos. & ſubſcripſerunt centum quinquaginta Epiſcopi.] Deinde proſequitur Gotheſcalcus,

III.

— Sic enim dicta eſt à Proſpero trina maieſtas, à Prudentio trina pietas, ab Aratore bis trina poteſtas, ſic & à Græcis τεισάγιον, à Latinis autem ſatis propriè, regulariter, atque catholicè, trina ſanctitas: ac per hoc ſicut ab eis catholiciſſimè dicitur τειθεοτεία, ſic & à nobis catholiciſſimè trina deitas.

XP. QVOD ad teſtimonium ſuæ aſſertionis dicit, quoniam Arator trinam poteſtatem, & Prudentius trinam pietatem dicunt metri neceſſitate, quæ non præiudicat liberæ fidei ſimplicitati, Auguſtinus & Athanaſius, atque Boëtius, ſicut in hoc opere ex dictis illorum lector inueniet, contradicunt. Sed & idem Prudentius ſcribit,

Per Chriſtum genitum ſumme Pater tuum,
Per quem ſplendor, honor, laus, ſapientia,
Maieſtas, bonitas, & pietas tua,
Regnum continuat numine triplici,

vel ſicut in quibuſdam codicibus inuenitur, *nomine triplici.* Quod ſanctus Ambroſius, videlicet quia nec numen, nec nomen, in Deo qui trinus eſt in perſonis & vnus in deitate, trinum vel triplex dici debeat, in initio primi libri de Fide refutat dicens, Dominus, in-
Cap.I. quit, & Deus, vel quòd dominetur omnibus, vel quòd ſpectet omnia, & timeatur à cunctis. Si ergo vnus Deus, vnum nomen, vna
Matt.28.19 poteſtas, vna eſt trinitas. denique dicit, *Ite baptizantes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti.* In nomine vtique non in nominibus,
Cap.2. vt vnius eſſe Trinitatem poteſtatis oſtenderet.] *& item*, Nos patrem & filium & Spiritum ſanctum confitemur, ita vt in Trinitate perfecta, & plenitudo diuinitatis ſit, & vnitas poteſtatis.] quod tantundem valet, ac ſi diceret, vnitas numinis. Et ſanctus Auguſtinus in
Cap.VIII. libro ſexto de Trinitate dicit, Cùm tantus ſit ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus Spiritus ſanctus, quantus eſt ſimul pater & filius & Spiritus ſanctus, nullo modo triplex dicendus eſt, quia non eſt quo creſcat illa perfectio, perfectus autem ſiue pater, ſiue filius, ſiue Spiritus ſanctus, & ideo Trinitas potiùs quàm triplex dicenda eſt.] Verùm & ipſe Prudentius fortaſſe metri lege coactus, ad demonſtrandum tres perſonas vnius ſubſtantiæ alibi ſcribit dicens,

Eſt tria ſumma Deus, trinum ſpecimen, vigor vnus.

Sed quoniam, vt Priſcianus dicit, à ſpecie deducitur ſpecimen, in Deo trinum ſpecimen catholicè non poteſt dici, vt Au-
Cap.VI. guſtinus in libro ſeptimo de Trinitate dicit, quia non ſunt tres

ſpecies vnius eſſentiæ, pater & filius & Spiritus ſanctus.] Sed & Gotheſcalcus teſtimonium beati Hieronymi, vt compilationis ſuæ dicta confirmaret, ex Commentario ipſius in Matthæi Euangelio hoc modo contra ſe protulit dicens, Mulierem iſtam Eccleſiam interpretantur, quæ fidem hominis farinæ ſatis tribus commiſcuerit, credulitatem patris & filij & Spiritus ſancti, cúmque in vnum fuerit fermentata, non nos ad triplicem Deum, ſed ad vnius diuinitatis perducit notitiam. farinæ quoque ſata tria, dum non eſt in ſingulis diuerſa natura, ad vnitatem trahunt ſubſtantiæ.] *& item*, Baptizantur in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, vti quorum eſt vna diuinitas, ſit vna largitio & nomen, quia Trinitas vnus Deus eſt.] In libris quoque B. Proſperi vnam Trinitatis deitatem, eſſentiam, atque ſubſtantiam, & naturam, maieſtatem quoque, & poteſtatem, & vnum lumen, vnúmque principium frequentiſſimè legimus. Ait enim Sent.314. in libro ſententiarum, Quod pater cum Chriſto facit, Chriſtus facit, & quod Chriſtus cum patre facit, pater facit, nec ſeorſim aliquid agit inſeparabilis caritas, maieſtas, poteſtas, ſicut ipſe Dominus dicit, *Ego & pater vnum ſumus.*] Ioan 10.30 *& item*, In Trinitate diuina Sent.227. tanta eſt ſubſtantiæ vnitas, vt æqualitatem teneat, pluralitatem non recipiat.] *& item*, In patre & filio & Spiritu ſancto æterna & incommutabilis vnitas manet, vbi indifferens Trinitas vnus Deus eſt, vnum lumen, vnum principium.] Et in libro Epigrammatum, Vera æternitas & vera immortalitas non eſt, niſi in deitate Trinitatis, cui quod eſt eſſe perfectum eſt.

Hoc pater, hoc Verbum patris, hoc & Spiritus almus, Epig.III.
Quorum natura eſt vna eadémque trium.

Et item, Nulla differentia eſt in deitate Trinitatis, quoniam quod Deo minus eſt, Deus non eſt.

Natura omnipotens vna eſt, quæ cuncta creauit,
Et propriè quod ſunt omnibus eſſe dedit. Epig.LV.
Quódque Deo minus eſt, non eſt Deus, à Patre natum
Verbum, & qui amborum Spiritus eſt, Deus eſt,
Vna eadémque trium quoniam eſt eſſentia, quæ ſe
Numquam vel maior vel minor eſſe poteſt.]

Et item,

Omnipotens genitor, natúſque, & ſpiritus almus, Epig. LXIV
Vna in perſonis par tribus eſt deitas.

Et item,

Vna trium deitas, vna eſt eſſentia, ab vno Epig.vlt.
Idem eſt & Verbi Spiritus atque Patris.

Quòd dicit, dictum à Græcis τελιστάγιον propriè & regulariter atque catholicè interpretatum, trina ſanctitas, ac per hoc ſic trina deitas, ſicut trina ſanctitas catholicè debeat dici, non eſt verum. Sanctus quippe Quintianus Aſculitanus Epiſcopus ad Petrum Antiochenum

loquens de sancta Trinitate, τελσάγιον non trinum sanctum, sed ter sanctum, interpretatus est: & in offerenda missæ Græcorum compositæ à beato Basilio, in qua dicitur τελσάγιον ὕμνον, non trinum sanctum, sed ter sanctum hymnum sapientes interpretes transtulerunt. Et aliquanto inferiùs Gothescalcus praua prauis superadiciens, dicit,

IV.

—*Claret omninò, quod ἁγία τελας id est sancta Trinitas, sicut vna essentialiter atque naturaliter, sic proculdubio est personaliter trina deitas, sicut scilicet sanctitas, maiestas, pietas, & potestas.*

XP. Hoc quod dictum est à Deo in creatione primi hominis, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, diabolus malè interpretans, assumpta parabola, primis parentibus dixit, *eritis sicut Dij.* Quem secutus Arrius, gradus in sancta Trinitate faciens, contra præceptum Domini in lege dicentis, *Non adscendatis per gradus ad altare meum*, tres deitates in sancta Trinitate dogmatizauit. Nunc Gothescalcus è diuerso vnam deitatem in tribus personis sanctæ Trinitatis partitur, dicens, Sicut sancta Trinitas vna est essentialiter atque naturaliter, sic proculdubio est personaliter trina deitas, quæ vt catholici doctores dicunt, & verum est, Trinitatis est vnitas, qua naturaliter vnus Deus est Trinitas, quæ videlicet deitas si personaliter trina foret vnitas Trinitatis, quod esse non potest, quia quod vnum est in eo in quo vnum est diuisionem non recipit, in tribus personis diuisa vel partita fuisset. Vnum, inquit Boëtius ex beati Augustini verbis, vt & ipse fatetur, res est vnitas, quo vnum dicimus, & vbi nulla est differentia, nulla est omninò pluralitas, quare nec numerus, igitur vnitas tantùm. nam quod tertiò repetitur Deus cùm pater & filius & Spiritus sanctus nuncupatur, tres vnitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipsæ sunt, id est in deitate, essentia, atque natura.] Et Ambrosius in libro primo de Fide, Diuersitas plures facit, vnitas potestatis excludit numeri quantitatem, quia vnitas numerus non est, sed hæc omnium ipsa principium est.] Vnde sunt Arrius atque Gothescalcus, iuxta Poëtam,

Gen. 1. 26. Gen. 3. 5. Exod. 20. 26. Cap. 2.

Ambo errore pares, quanquam diuersa loquantur.

Si enim quando hic nouus ariolus, perniciosior fortè quàm quilibet ariolus, dixit, sicut sancta Trinitas essentialiter atque naturaliter est vna, subiunxisset sic personaliter est trina, constaret sententia. Quod autem subiunxit, ita *deitas personaliter est trina*, non solùm contra catholicam fidem est, verùm & hoc quod præmisit impugnat, sicut & præmissa subsequentia destruunt. Nam quod dixit, sicut sancta Trinitas essentialiter atque naturaliter est vna, si ita intelligatur sicut debet intelligi, scilicet quia Trinitas vna est essentia atque natura, id est deitate, Trinitatis videlicet vnitate, personaliter deitas trina esse non potest, ac per hoc illud quod præmisit sancta Trinitas essentialiter atque naturaliter est vna, destruit quod subiunxit,

deitas personaliter est trina, quod esse non potest, quoniam deitas id ipsum est quod substantia & natura, quæ semper vna est, & trina esse non potest, quia deitas vt Athanasius, Ambrosius, & Augustinus dicunt, Trinitatis est vnitas. & quod subiunxit, *deitas personaliter est trina*, impugnat quod præmiserat, Trinitas essentialiter atque naturaliter est vna. Non enim in eo quo vna est Trinitas, id est in essentia atque natura, trina esse potest, sicut Arrius dementauit: & in eo quo vnus Deus Trinitas vel trinus dicitur, id est in personarum proprietate, non vnus, sicut Sabellius blasphemauit, sed vnum est, sicut Christus in Euangelio dicit. Contra quos cantat Ambrosius, *Deus vnus potentialiter, trinúsque personaliter.*] Et Athanasius, Fides catholica hæc est, vt vnum Deum in trinitate personarum, & trinitatem personarum in vnitate deitatis veneremur, neque confundentes personas vt tres non sint, neque substantiam separantes, vt trina sit: quia alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti, sed patris & filij & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas.] Et Augustinus in libro septimo de Trinitate, Sicut, inquit, substantia patris ipse pater est, non quo pater est, sed quo est, ita & persona patris non aliud quàm ipse pater est. Ad se quippe dicitur persona, non ad filium, vel ad Spiritum sanctum: sicut ad se dicitur Deus & magnus, & bonus, & iustus, & si quid aliud huiusmodi. Et quemadmodum hoc illi est esse quod Deum esse, quod magnum esse, quod bonum esse, ita hoc illi est esse quod personam esse. Neque cùm quislibet audierit patrem solum Deum, separet inde filium, aut Spiritum sanctum. Cum eo quippe solus Deus est, cum quo & vnus Deus est. quia & filium cùm audiuimus solum Deum, sine vlla separatione patris & Spiritus sancti oportet accipere, sicut in Euangelio scriptum est, *Ego & pater vnum sumus.* Et *vnum* dixit & *sumus.* vnum secundùm essentiam, quod idem Deus: sumus secundùm relatiuum, quòd ille pater, hic filius.] Propter quod etiam pluralem numerum admittunt. Cur ergo non hæc tria simul vnam personam dicimus, sicut vnam essentiam & vnum Deum, sed dicimus tres personas, cùm tres Deos aut tres essentias non dicamus, nisi quia volumus vel vnum aliquod vocabulum seruire huic significationi qua intelligitur Trinitas, ne omninò taceremus interrogati quid tres, cùm tres fateremur, quia tres in sancta Trinitate personæ relatiuè dicuntur, quæ essentialiter, id est naturaliter, vnum non vnus sunt: quia vna & non trina est deitas, diuinitas, essentia, substantia, & natura patris & filij & Spiritus sancti. Fides quippe catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate personarum, & Trinitatem personarum in vnitate deitatis veneremur, neque confundentes personas, vt tres non sint, neque substantiam separantes, vt trina sit. quæ vna substantia, id est deitas, quæ Trinitatis est vnitas, etiam in personis non valens diuidi ipsa separabilitate sua,

Cap. vii.

Post alia.

Ioan. 10, 30

tres inseparabilis Trinitatis personas ostendit esse, &ab inuicem separari non posse, quia cuiuslibet personæ nomen semper ad alteram respicit personam. Si patrem dicis, filium ostendis: si filium nominas, patrem prædicas: si Spiritum sanctum appellas, alicuius esse spiritum necesse est intelligas, id est patris & filij, quorum vna eadémque substantia, id est deitas quæ Trinitatis est vnitas, in singulis est tota personis, & tota in tribus simul personis: vel si rectiùs dicitur, ne putentur aliud esse in sancta Trinitate personæ, & aliud deitas, tota perfectáque est deitas singulæ in sancta Trinitate personæ, & tota perfectáque, est deitas tres simul in sancta Trinitate personæ. & idcirco inseparabilis est sancta Trinitas etiam in personis sensu intelligenda, quamuis in voce separabilia habeat nomina, quia pluralem numerum in naturæ nominibus nullatenus recipit. In personis namque Trinitas constat, in natura id est in deitate vnitas, quæ diuidi non potest, quoniam natura, id est deitas Trinitatis est vnitas. Hoc enim verè inseparabile dicitur, quod nullatenus separationem potest recipere. Nam quod non separatur, sed separari potest, inseparabile non est. Inseparabilis est ergo sancta Trinitas etiam in personis sensu intelligenda, quoniam patris & filij & Spiritus sancti non trina sed vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Mentitur igitur Gothescalcus vt solet, dicens,

V.

—Quia sicut sancta Trinitas vna essentialiter atque naturaliter, sic procludubio est personaliter trina deitas, sicuti scilicet maiestas, pietas, potestas.

XP. QVOD refellit catholica fides, per omnium orthodoxorum ora prædicans & confirmans, quia Trinitas ad personas patris & filij & Spiritus sancti refertur, vnitas ad naturam æternæ deitatis pertinet. Vnde Augustinus in libro septimo de Trinitate dicit, Hoc est Deo esse quod subsistere, & ideo si vna essentia Trinitas, vna etiam substantia, & idcirco commodiùs dicuntur tres personæ, quàm tres substantiæ. Non enim aliud est Deo esse, aliud personam esse, sed omninò idem. nam esse ad se dicitur, persona verò relatiuè, videlicet pater ad filium, filius ad patrem, Spiritus sanctus ad patrem & filium, quorum est Spiritus, sicut idem doctor exponit.] Et in libro XV. Aliud est itaque Trinitas res ipsa, aliud imago Trinitatis in re alia.] Tanta est enim in ea inseparabilitas, vt illa vnus Deus & dicatur & sit, nec in vno Deo sit illa Trinitas, sed vnus Deus. Non igitur deitas personaliter trina est, sed trium ad quas refertur trinitas personarum substantia vna est, id est deitas: quæ, vt Augustinus in *primo* libro de Trinitate dicit, Trinitatis est vnitas, scilicet qua *est* inseparabilis Trinitas, quoniam vna eadémque est tota in singulis, tota in tribus simul personis. Dicendum ergo est, sicut Augustinus dicit, Trinitas vna essentia, & vna substantia tres personæ, vel Tri-

Cap.VI.

Cap.XXII.

nitas ſubſtantialiter vnus Deus, non ſicut Gotheſcalcus abſolutè dicit, Trinitas eſſentialiter atque naturaliter eſt vna, ne induci putetur perſonarum confuſio, vnde paulo ſuperiùs quantum cauſa popoſcit præmiſimus. Nec in hoc etiam vllo modo ſequendus eſt Gotheſcalcus, vt credatur vel dicatur deitas perſonaliter trina. Qui enim credit & dicit trinam perſonaliter deitatem, nihil differt ab Arrio, ad cuius prauam intelligentiam refellendam, ſancti catholici patres, non humana adinuentione, ſed diuina inſpiratione, in ſacro Nicæno Concilio ὁμούσιον, id eſt conſubſtantialitatem, videlicet vnam ſubſtantiam, eſſentiam, naturam, & deitatem trium perſonarum, patris & filij & Spiritus ſancti, credi & teneri firmiſſimè decreuerunt, & ab hac regula deuiantes anathematizauerunt. Gotheſcalcus autem mel plùs comedere volens quàm ſufficit, id eſt plùs ſapere quàm oporteat ſapere, & ſcrutari maieſtatem vltra ſuæ infirmitatis capacitatem, hoc intelligentiæ dicto, ſicut clauſis oculis ad ignem, ita ſciens & videre nolens in prauè ſentientium, Sabellij videlicet & Arrij, quos cùm nominat deteſtatur, & ſenſu cùm diſputat ſequitur, ſententias videtur currere cum ſuis complicibus, de quibus ſcriptum eſt, *Deſcendant in infernum viuentes*, id eſt labantur in blaſphemiæ peccatum ſcientes. Nam ſi deitas perſonaliter trina eſt, tres deitates ac per hoc tres Dij erunt, aut vna deitas in tribus perſonis erit partita, & iam Trinitas non inſeparabilis, ſed ſeparata, & ſicut in perſonis, ita & in ſubſtantia numerabilis erit, & in nulla de tribus perſonis deitas perfecta erit, ſícque Deus, quod & ſtultum & nefas eſt dicere, imperfectus erit. Quapropter non ab re computamus, illum ipſum ſpiritum nos per huius, ſicut & per Arrij, os audire, qui per ſerpentem primis parentibus ſibilauit, *Eritis ſicut Dij*. Contra cuius impietatem ſanctus Auguſtinus in ſeptimo libro de ſancta Trinitate inter alia dicit, Nec ſic ergo Trinitatem dicimus tres perſonas, vel ſubſiſtentias, vnam eſſentiam & vnum Deum, tanquam ex vna materia tria quædam ſubſiſtant, etiamſi quidquid illud eſt in his tribus explicatum ſit. Non enim aliud eius eſſentiæ eſt præter iſtam Trinitatem. tamen tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus: tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus, quaſi aliud ibi ſit quod eſſentia eſt, aliud quod perſonæ, ſicut tres ſtatuas ex eodem auro poſſumus dicere. aliud enim illis eſt eſſe aurum, aliud eſſe ſtatuas. Et cùm dicantur tres homines vna natura, vel tres homines eiuſdem naturæ, poſſunt etiam dici tres homines ex eadem natura, quia ex eadem natura & alij tales homines poſſunt exiſtere. In illa verò eſſentia Trinitatis, nullo modo alia quælibet perſona ex eadem eſſentia poteſt exiſtere. Non enim maior eſſentia eſt pater & filius ſimul, quàm ſolus pater aut filius: ſed tres ſimul illæ ſubſiſtentiæ, ſiue perſonæ, ſi ita dicendæ ſunt, æquales ſunt ſinguli, quod animalis homo non percipit.] & reliqua, quæ

Cap. VI.

Poſt pauca.

latiùs ibidem idem sagacissimus doctor exequitur.] *Et in Sermone trigesimo sexto* Euangelij secundùm Ioannem, Trinitas vnus Deus, Trinitas vna est æternitas, vna potestas, vna maiestas. quid ergo tres? si enim tres ait, oportet dicas quid tres. respondeo, pater & filius & spiritus. id enim quod pater in se est Deus est, quod ad filium est pater est, quod filius ad seipsum Deus est, quod ad patrem est filius est.] *& post paululum*, Non est quid dicam tres nisi patrem & filium & Spiritum sanctum, vnum Deum, vnum omnipotentem, ergo vnum principium.] *Et in sermone trigesimo septimo*, Si enim quod pauci intelligunt, simplex est natura veritatis, hoc est filio esse, quod nosse. *Et in Sermone quadragesimo quarto*, Arriani dicunt, aliud est pater, aliud filius, quasi non sint eiusdem substantiæ pater & filius.] *In Sermone quadragesimo quinto*, Si manum intelligamus potestatem, vna est patris & filij potestas, quia vna diuinitas.] *& post pauca*, Ergo nemo rapit de manu patris mei, hoc est, nemo rapit mihi.] *In Sermone septuagesimo quarto*, Cùm ergo sit omninò inseparabilis Trinitas, nunquam Trinitas esse sciretur, si semper inseparabiliter doceretur. Nam cùm dicimus patrem & filium & Spiritum sanctum, non eos vtique diceremus simul, cùm ipsi non possint esse non simul.] *In Sermone octogesimo octauo*, Christus namque cum patre & Spiritu sancto, non sunt tres Dij, sed vnus Deus, de
Psal.71.18. quo scriptum est, *Benedictus dominus Deus Israel, qui facit mirabilia magna solus.*] *In Sermone nonagesimo primo*, Vbi eorum quilibet vnus, pater videlicet filius, aut Spiritus sanctus, ibi Trinitas Deus vnus. Oportebat autem ita insinuari Trinitatem, vt quamuis nulla esset diuersitas substantiæ, singillatim tamen cœpit distinctio personarum, vbi eis qui rectè credunt nunquam videri potest separatio naturarum.] *Item in Sermone nonagesimo secundo*, Sæpè autem diximus inseparabilia esse opera Trinitatis, sed singillatim commendandas fuisse personas, vt non solùm sine separatione, verùm etiam sine confusione, & vnitas intelligatur, & Trinitas.] Et magnus Leo Papa contra hæreticos loquens ad Turibium Asturicensem Episcopum dicit,
Cap.v. Quod enim de Deo patre est, hoc est quod ipse est, neque id aliud est quàm filius & Spiritus sanctus. Præter hanc autem summæ Trinitatis vnam consubstantialem & sempiternam atque incommutabilem deitatem, nihil omnium creaturarum est, quod non in exordio sui
Cap.xvii. ex nihilo creatum sit.] *& item*, Ab eisdem, inquit, hæreticis, contra verum veri Dei cultum, Trinitas deitatis negata personarum proprietate confunditur.] Et item sanctus Gregorius in sexta decima
Sub med. Homilia Ezechielis, Isaias, inquit, audiuit angelica agmina in cælo
Esa.6. clamantia, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Vt enim personarum Trinitas monstraretur, tertiò Sanctus dicitur: sed vt vna esse substantia Trinitatis appareat, non Domini Sabaoth, sed Dominus esse perhibetur. Quod Dauid quoque similiter sentiens

ait, *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus.* qui cùm tertiò dixisset Deum, vt vnum hunc esse ostenderet, subdidit *& metuant eum omnes fines terræ.* Paulus quoque loquitur dicens, *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ex ipso videlicet ex patre, per ipsum, per filium, in ipso autem, in Spiritu sancto. Cùm ergo ipsum tertiò dixisset, adiunxit, *ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.* Qui enim non dicit ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinxit personas, & subiungendo ipsi gloria, non diuisit substantiam.] Et beatus Paulinus Aquileiensis patriarcha in libro contra Felicem, Sancta, inquit, catholica atque Apostolica Ecclesia, quæ licèt in toto sit orbe terrarum diffusa, vna tamen est amica sponsi, proxima, & columba, quæ pennis deargentatis sacri eloquij refulget pulchritudine, & in pallore auri posteriora eius per rectæ fidei puritatem clarescit, confitetur sanctam & ineffabilem Trinitatem in vnitate. Salua scilicet inconfusibiliter proprietate personarum, inseparabilem substantiam confitetur. Ita sanè vt alius credatur pater, quia pater est, qui genuit coæternum sibi sine tempore & omni initio filium, & alius credatur filius, quia filius est, qui genitus est sine initio à patre, non putatiuè, sed verè, & alius credatur Spiritus sanctus, quia Spiritus sanctus est, & à patre filióque procedit: & non est aliud pater, & aliud filius, & aliud Spiritus sanctus, sed vnum sunt inseparabiliter pater & filius & Spiritus sanctus. Non vnus sed vnum, quia alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti: sed vna & æqualis, & consubstantialis, & coæterna est patris filiíque & Spiritus sancti inenarrabilis diuinitatis maiestas, quia vnus est Deus. Vnionem namque in essentia confitemur, trinitatem verò in personarum discretione prædicamus.] Et sanctus Alcuinus ex verbis beati Augustini in libro ad Carolum Magnum Imperatorem dicit, Quidquid inquiens ad seipsum dicitur Deus, & de singulis personis dicitur, patre & filio & Spiritu sancto, & simul de ipsa Trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicendum est. Quoniam quippe non aliud est Deo esse, & aliud magnum esse, vel aliud esse, & aliud bonum esse, sed hoc idem illi est & esse & magnum esse, & esse & bonum esse, propterea sicut non dicimus tres Deos, nec tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, nec tres bonitates, sed vnum Deum, vnam essentiam, & vnam magnitudinem, & vnam bonitatem.] Et quod Apostolus ait, *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam,* non ita intelligendum est, quòd pater dici non possit virtus vel sapientia, sicut dici non potest filius vel Verbum, quia hæc relatiua sunt nomina, illa verò, id est virtus & sapientia, substantialia sunt. Ideo pater virtus & sapientia, & filius virtus & sapientia, & Spiritus sanctus virtus & sapientia: non tamen tres virtutes, nec tres sapientiæ, sed vna virtus & sapientia, pater & filius & Spiritus sanctus, sicut vna substantia & vna omni-

Psal.66. Rom.11. Lib.1.de Trin.cap.8 1.Cor.1.24

potentia, & alia quæ de ſubſtantia diuinitatis dicuntur. Et ita intelligatur filius ſapientia patris, quomodo dicitur lumen patris, id eſt, vt quemadmodum lumen de lumine, & vtrumque vnum lumen, ſic intelligatur ſapientia de ſapientia, & vtrumque vna ſapientia: quia in illa ſimplicitate diuinæ naturæ non eſt aliud ſapere quàm eſſe, nec aliud eſſe quàm poſſe, nec aliud poſſe quàm viuere. Eadem ibi ſapientia quæ eſſentia, eadem vita quæ & eſſentia, & hæc omnia vnum, & vnus Deus. ſic & de maieſtate, & pietate, & poteſtate, de omnibus quæ ſubſtantialiter in Deo dicuntur, intelligendum atque fatendum eſt. Et item hæc praua atque peruerſa Gotheſcalcus contexuit.

VI.

— *Sicut enim, inquiens, Deus Trinitas numeri ſingularis eſt, iuxta illud, benedicta ſit ſancta Trinitas, ſic etiam numeri ſingularis, & τριθεοτεία trina deitas.*

XP. Hinc liber ſextæ Synodi, per quem ſe Gotheſcalcus falsò reclamauit, & ſuam falſam voluit confirmare ſententiam, eum falſitatis redarguit, & falſarium comprobat in ſua falſa interpretatione, qui volens vomere quod non glutiuit, τριθεοτείαν trinam deitatem interpretatus eſt. Nam illud tri, in vnitate deitatis, quæ eſt vnitas Trinitatis, non recipit numerum, nec quamcumque adiectionem demonſtrantem pluralitatem. Non ita vt interpretatur Gotheſcalcus, intellexit Victorinus rhetor vrbis Romæ, & magiſter beati Hieronymi, ſcribens ad Candidum Arrianum, per concluſiones & extenſiones dialecticæ ac rhetoricæ diſciplinæ, quæ quodammodo ſibi cognatæ ſunt, ſuam hæreſim confirmare nitentem, eodem modo cum verborum ſenſibus Græcæ linguæ, de patre & filio & Spiritu ſancto ipſius impietatem refellens, [& deſtruens inter cætera. Sic, inquit, iſtorum trium vnum & idem exiſtentium vna diuinitas, & non multifida maieſtas, & tria vnum, & vnum tria, & ter vnum tria, & idem & vnum & ſolum eſt.] Et veri Græcæ linguæ interpretes epiſtolam ab Apoſtolica fide, & à præfata ſancta ſexta Synodo receptiſſimam, vt diximus, ſancti Sophronij Hieroſolymitani Epiſcopi interpretantes, non trina ſed ter interpretati ſunt, & anathematizant illos, qui illud ter non recto ſenſu intelligunt, & trinam deitatem dicunt, ſicut in eadem ſexta Synodo continetur, vbi dicitur, Numeratur ergo beata Trinitas non eſſentiis, non naturis, nec diuerſis deitatibus, triníſve dominationibus, abſit, ſicut inſaniunt Arrij, & ſicut noui τριθεοτείας, id eſt ter deitatis latratores, eſſentias tres, & naturas tres, & tres dominationes, & tres ſimiliter vaniloquentes deitates.] *& paulo pòſt*, Diuiditur itaque indiuiſè ſancta Trinitas, & diuiſè rurſus coniungitur. In perſonis namque diuiſionem habens indiuiſa permanet, & inſeparabilis per eſſentiam & naturam, ſimilitérque & deitatem.] Et Boëtius in libro de Trinitate ex beati Auguſtini ſcriptis, ſicut & ipſe fatetur, In numero, inquit,

Non longè ab initio.

quo numeramus, repetitio vnitatum facit pluralitatem, in rerum verò numero non facit pluralitatem vnitatum repetitio. Velut si de eodem dicam, Gladius vnus, mucro vnus, ensis vnus, potest enim vnus tot vocabulis gladius agnosci, hæc vnitatum repetitio iteratio potiùs est quàm numeratio. velut si ita dicamus, Ensis, mucro, gladius, repetitio quædam est eiusdem, non numeratio diuersorum. velut si dicam, Sol, sol, sol, non tres soles effecerim, sed de vno toties prædicauerim. Non igitur si de patre, filio & Spiritu sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina numeratio numerum facit.] Videlicet quia patris & filij & Spiritus sancti vna est deitas, quæ Trinitatis est vnitas. In personarum ergo proprietate sanctæ & inseparabilis Trinitatis, cùm pater ad filium, filius ad patrem, & Spiritus sanctus ad patrem filiúmque refertur, relatiuè & quodammodo separabiliter dicitur apud Græcos trias Trinitatis, vt si quæratur ad quid dicitur Trinitas, respondeatur personarum, vel ad personas, quin patris & filij & Spiritus sancti, ideóque Trinitas à catholicis dicitur, quòd fiat totum vnum ex quibusdam tribus, quasi Triunitas, id est ter vnitas, & non trina vnitas, constans tribus quæ numerantur personis vnius deitatis, quæ vt diuisione ita pluralitate caret ac numero, quia vbi nulla est differentia, nulla est, vt Boëtius dicit, omnino pluralitas, quare nec numerus, igitur vnitas tantùm, & vnitas in se trina esse non potest. Quapropter catholici & veri interpretes semper in sancta & inseparabili Trinitate, illud τρὶς ter de Græca in Latinam linguam interpretari viderunt, quia trina repetitio vnius Dei, cùm dicitur pater & filius & Spiritus sanctus, non facit in essentia pluralitatem, sed vnus Deus toties personaliter prædicatur. A numero autem quo numeramus, in quo pluralitatem ostendimus, sicut τριπλόος triplex, τρίγωνος triangulus, τριάκοντα triginta, τριακόσια trecenta, τριετία triennium, τριέτης trimus vel trima, τριετηρικὸς triennalis dicitur, & plura his similia quæ rebus subiiciuntur, quærunt nominationem rerum quibus subiecta sint, & cùm subiiciuntur materiis, accidentium varietas vel multitudinem significans, quæ diuisè in rebus numerabilibus constat ex diuersitate vel pluralitate quam in se habet, ostendit etiam in eis quibus subiicitur quandam pluralitatem & numeri differentiam. verbi gratia, vt trimus vitulus, triennalis iuuenca, triplex funiculus, triangulus lapis, triginta viri, trecenta scuta. Ex his orthodoxorum dictis & vera Græcæ linguæ interpretatione, manifestissimè claret, Gothescalcum in sua interpretatione & in sua expositione mentitum fuisse. Nobis autem Latinis, & Græcæ linguæ ignaris, non est hinc necesse diutiùs laborare, cùm satis in orthodoxorum libris, qui vtriusque linguæ fuere periti, inueniamus qualiter secundum catholicam fidem credere & confiteri, tenere quoque ac prædicare, de sancta & inseparabili vnius deitatis Trini-

tate debeamus. Nec nobis aliquis inde ſcrupulus, ex Gotheſcalci & aliorum imperitorum atque malè ſentientium verbis, qui Græcæ linguæ penitùs expertes fuerunt, ineſſe debet, cùm in maiorum noſtrorum ſcriptis legamus, multos qui ſibi interpretationem Græci ſermonis vſurpauerunt, & vim notarum ac punctorum, quin immo accentuum ſuperpoſitorum ad tollendam ambiguitatem, quæ apud eos ex quibuſdam illorum fit literis, & ad intelligentiam ſermonum, atque ad pronunciationem diſtinguendam, plurimùm valere dicuntur, non intellexerunt, erraſſe & alia pro aliis, vt pro viſione montem, pro filio porcum, pro ter trina, & his ſimilia, & interdum ſingularia pro pluralibus, & pluralia pro ſingularibus tranſtuliſſe. Poſt prædicta, inueteratum antiquiſſimi ſcriptoris venenum, à ſanctis patribus, & in Nicæna Synodo, & in aliis catholicis Conciliis atque orthodoxis ſcripturis execratum ac prædamnatum Gotheſcalcus eructat, dicens,

VII.

— Sicut vnamquamque ex trinitate perſonarum, quiſquis eſt catholicus credit & confitetur, integrum, plenum, perfectum penitùs Deum, ſic vnicuique perſonæ ſuam propriam deitatem integram, plenam, perfectámque penitùs ineſſe credat, & confiteatur, & aſſerat, ac pro viribus collatis & conferendis deinceps diuinitùs contradicentes quoſcumque conuincat. In hoc enim liquet luce clariùs, quin patet ſole ſplendidiùs, quòd ineſt vnicuique perſonæ ſua propria deitas, atque diuinitas, quia reuera nequaquam aſſumpſit humanitatem, quod abſit, vllomodo tota Trinitas, ſed ſola tantummodò filij deitas.

XP. Hinc quiſque cordatus percipiat quantum ſit arrogantiæ vitium, quod non ſolùm veritatem, ſed nec ſeipſum quem præoccupat permittit cognoſcere hominem. Vnde Dominus loquens ad Leuit.21.20 Moyſem, inter cetera iuſſit vt albuginem habens in oculo non offerat panes Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium eius. Albuginem Paſtor. Part.1. cap.11. verò habet in oculo, vt exponit Gregorius, qui veritatis lucem videre non ſinitur, quia arrogantia ſapientiæ ſeu iuſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe peccatorémque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem ſibi iuſtitiæ ſeu ſapientiæ tribuit, à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit, & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo ſe apud ſe per arrogantiam exaltat: ſicut de quibuſdam dicitur, Rom.1.22. & de hoc ſingularis amentiæ homine intelligi ritè poteſt, *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*] Paulo namque ſuperiùs vnam naturaliter deitatem diuiſit, trinam eſſe illam perſonaliter dicens: deinde vt ſcriptum eſt ſub meretricis mulieris ſpecie, quod catholici viri interpretantur de hæreſi, quia non valet conſiſtere pedibus Prou.7.11. ſuis quin de peſſimis ad peiora labatur, ſuî ipſius oblitus, vnicuique perſo-

personæ in sancta Trinitate propriam deitatem, integram, plenam, perfectam, ac per hoc tres deitates, quod à catholicis iure damnatur, penitùs inesse credi & asseri atque defendi debere dicit. De quo ait secundùm Septuaginta translationem Esaias propheta, *Stultus stulta loquitur, & cor eius vana intelligit, & consummat inimica: & loquitur ad Deum errorem, ad disperdendas animas esurientes, & animas sitientes* inanes faciat. Consilia enim malorum iniqua cogitauerunt disperdere humiles in sermonibus iniquis, & dissipare verba humilium in iudicio. Nam pij sapientiam cogitauerunt, & hoc consilium manebit, videlicet quod contra eum redarguens & reuincens illum ad Corinthios scripsit Apostolus Paulus dicens, *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus, cum omnibus vobis.* Hîc caritas Dei, hoc est patris intelligenda est, de quo dicit Ioannes Apostolus, *Deus caritas est. In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quoniam vnigenitum filium suum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum.* Gratia, domini nostri Iesu Christi, de quo ad Hebræos dicit Apostolus, *Gratia Dei pro omnibus gustauit mortem.* Communicatio sancti Spiritus, sicut Augustinus dicit, intelligéda est, quoniam in eadem vnitate substantiæ & æqualitate cum patre & filio consistit. Siue enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, siue caritas, siue ideo vnitas quia caritas, & ideo caritas quia sanctitas, nequaquam minor est illis in aliquo ex quibus procedit, sic manens vt procedat, sic procedens vt maneat. Proinde totus de patre procedit, & totus de filio: totus in patre manet, & totus in filio. Quamobrem naturaliter hanc habet cum patre & filio vnitatis plenitudinem, & plenitudinis vnitatem, vt totum patrem habeat, totúmque filium, ipséque totus habeatur à patre, totus habeatur à filio: qui etiam à patre & filio æqualiter datur, immo & à seipso datur.] Et Athanasius hanc Apostoli exponens sententiam dicit, Nónne apertè per singula nomina singulas personas inesse distinxit? Nomina singula tantùm in personis perfectè ostenduntur, deitatis vsiæ iudicium vniter per hæc ipsa indicatur? Sic pater in filio, & filius in patre, Spiritus autem sanctus coniunctio deitatis virtus & vnitas Trinitatis. Qui tres virtutes inducit, tres Deos confitetur. Nos autem credimus tres personas, vnam deitatem: confitemur patrem in filio, & filium in patre cum Spiritu sancto: non separatur vnitas, non diuiditur deitas, Deus ex Deo, non duo Dij, virtus ex virtute, sed vna virtus, lumen de lumine, veritas de veritate, sed vnum lumen & vna veritas.] Et item exponens sententiam Apostoli, *Omnia ex ipso, & per ipsum, & in ipso*, Ex ipso, inquit, ex patre est dictum, & per ipsum per filium, & in ipso in Spiritu sancto, est vniter consummatum. Itaque quod ait ex ipso, & per ipsum, & in ipso, quia identidem hæc ipsa est diuinitas patris, quæ & filij & sancti Spiritus, ideo cuncta ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt facta: ipsi Trini-

[Margin notes: 2.Cor.13.13 — 1 Ioan.4.9. 1.Ioan.4.16. — Hebr.2.9. — Lib. IV. in principio. — Rom 11.36. Lib.4. post medium.]

tati vnitæ inenarrabili honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.] Et Ambrosius in libro tertio de Spiritu sancto, Manet, inquit, cum patre & filio & Spiritu sancto. Vnde & Apostolus cum gratia Iesu Christi, & caritate Dei, communicationem Spiritus sancti copulauit
2.Cor.13.13 dicens, *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Spiritus sancti cum vobis omnibus.*] Aduertimus igitur quod pater & filius & Spiritus sanctus in vno eodémque templo per naturæ eiusdem maneant vnitatem. Si enim, vt Gothescalcus dicit, & fides catholica contradicit, vnicuique personæ propria & specialis inest deitas, & non vnius deitatis, quæ communis est simul tribus personis, est Trinitas, tres sunt deitates, sicut tres sunt personæ, quibus singulis inest specialis proprietas. Proprium enim est patris qui à nullo est, vt pater sit. proprium est filij, qui de substantia patris genitus est, vt filius sit. proprium est Spiritus sancti, qui ex patre filióque procedit, vt amborum patris scilicet & filij Spiritus sit. & si tres, quod absit, sunt propriæ personarum deitates, vt vnicuique personæ sit propria id est specialis deitas, tres Dij erunt, & iam non erit inseparabilis Trinitas, quoniam separabilis, immò separata est deitas, quæ Trinitatis est vnitas, & qua est inseparabilis Trinitas. Et dicens,

VIII.

—Superest vt illi qui sunt grammatici, si nolunt esse simul & hæretici, non præsumant fateri in Ecclesia veracis Dei, veritatis Dei, veri Dei, quòd τριθεότης id est trina deitas vlla ratione pluralis existat numeri, cùm sit vt claret vtique singularis, velut nouerunt vniuersi qui vel mediocriter artis grammaticæ sunt periti.

XP. Oblitus, vel potiùs propter arrogantiam videre non valens rudimenta artis Grammaticæ, id est Donati doctrinam, quam sicut alphabetum initia videlicet elementorum in schola discunt pueruli, vbi scriptum est eodem Donato docente, Sunt alia nomina sono singularia, intellectu pluralia, vt gens, populus, concio, plebs, multitudo, sicut & quædam sunt nomina mobilia & adiectiua, sono numeri singularis, intellectu in se pluralitatem habentia, & adiuncta singularis numeri fixis nominibus pluralitatem monstrantia, vt tertia, trina, trima, trigama, & alia huiusmodi, de quibus quædam ponimus exempli gratia, tertia hora, trina repetitio, trima iuuenca, trigama mulier, in quibus omnibus fixis nominibus, ex adiectiuis in se pluralitatem habentibus, quodammodo quædam pluralitas demonstratur. Nam cùm dicimus hora tertia, horarum multiplicatio designatur: cùm dicimus trina repetitio, pluralitatem repetitionis ostendimus: cùm dicimus trima iuuenca, annorum in ea pluralitatem significamus: cùm dicimus trigama mulier, plures eam habuisse viros manifestamus. Inuenitur quoque dictum ab Augustino in libris de Trinitate, trinitas anulorum, trinitas personarum, trinitas in mente hominis, vbi ad imaginem Dei factus est. Vnde vt putamus

non inconuenienter etiam dici potest trina Trinitas. Sed cùm inconuenienter à Gothescalco dicitur trina deitas, pluralitas & numerus, quæ vt dicit Boëtius fiunt ex differentia, illi naturæ simplici & indiuisibili, quæ nec in personis habet quamcumque differentiam, quod est dicere nefas imponitur, & in hoc mobili & adiectiuo nomine quod est *trina*, & in fixo nomine cui adiicitur, quod est *Trinitas*, continetur pluralitas, quam in se non recipit deitas. Qua de re *trina deitas* à nullo catholico intellecta, vel credi aut dici debere dicta est, vt Boëtius in libro ad Ioannem dicit, Si igitur interrogem, an qui dicitur pater substantia sit, respondetur esse substantia. Quòd si quæram an filius substantia sit, idem dicitur. Spiritum quoque sanctum substantiam esse nemo dubitauerit. Et cùm rursus colligo patrem filium Spiritum sanctum, non plures sed vna occurrit esse substantia. Vna igitur substantia trium, nec separari vllo modo aut disiungi potest, nec velut partibus in vnum coniuncta est, sed est vna simpliciter. Quæcumque igitur de diuina substantia prædicantur, ea tribus oportet esse communia. Si dicimus pater Deus est, filius Deus est, Spiritus sanctus Deus est, pater filius ac Spiritus sanctus vnus Deus. Si igitur eorum vna deitas, vna substantia est.] Et in libro de Trinitate, Quòd tertiò repetitur Deus cùm pater & filius & Spiritus sanctus nuncupatur, tres vnitates non faciunt pluralitatem in eo quod ipsæ sunt, id est in deitate, quæ natura & essentia est, quæ ab eo quod est esse essentia dicta est. Non igitur, inquit idem Boëtius, si de patre ac filio & Spiritu sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. Hoc enim illis vt dictum est imminet, qui inter eos distantiam faciũt meritorum: catholicis verò ita indifferentia constituentibus, ipsámque formam vt est esse ponentibus, neque aliud esse quàm est ipsum quod est opinantibus, rectè repetitio de eodem quàm enumeratio diuersi videtur esse, cùm dicitur Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus sanctus: atque hæc Trinitas vnus Deus, velut ensis, mucro atque gladius, vnus gladius, velut sol, sol, sol, vnus sol. Sed hoc interim in eam dictum sit significationem demonstrationémque, qua ostenditur non omnem vnitatum repetitionem numerum pluralitatémque perficere. Non verò ita dicitur pater ac filius & Spiritus sanctus, quasi multiuocum quiddam. Nam mucro & ensis & ipse est & idem, pater verò ac filius & Spiritus sanctus idem equidem est, non verò ipse.] Hinc manifestum est Gothescalcum non dicere verum, Sicut, inquit, Deus Trinitas numeri singularis est iuxta illud, Benedicta sit sancta trinitas, sic etiam numeri singularis est trina deitas. Quia trina & Trinitas sono singularis sunt numeri, & intellectu pluralis. Deitas autem, qua patrem Deum dicimus, filium Deum dicimus, Spiritum sanctum Deum dicimus, & sono & intellectu singularis est numeri, & adiectionem pluralitatem significantem non recipit: quoniam sancta

In principio libelli.

Lib. de Trinitate ante mediũ

& inseparabilis in personis intelligitur & dicitur Trinitas & in substantia, essentia, natura, diuinitate, deitate, intelligitur & dicitur vnitas, quia deitas Trinitatis est vnitas, vt omnes doctores catholici, sed & Boëtius in præfato libro de Trinitate vt præmisimus dicit. Vbi inquiens nulla est differentia, nulla est omnino pluralitas, quare nec numerus, igitur vnitas tantùm. Nam quod tertiò repetitur Deus, cùm pater & filius & Spiritus sanctus nuncupatur, tres vnitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipsæ sunt.] id est in essentia, videlicet deitate. Vnde dixit Deus ad Moysem, *Ego sum qui sum*, &, *dices filiis Israel, Qui est misit me ad vos.* Regula igitur fidei, secundùm auctoritatem sacræ scripturæ, in qua legitur *Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus Sabaoth*, &, *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ*, &, *ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi gloria*, catholicè dicitur, *Benedicta sit sancta Trinitas, atque indiuisa vnitas: confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam.* Sed non sicut catholicè dicitur, benedicta sit sancta Trinitas, videlicet personarum, atque indiuisa vnitas, quæ intelligitur deitas, quæ Trinitatis est vnitas, non potest ita, vt Gothescalcus desipit, catholicè dici trina deitas, quæ vt Augustinus sicut præmisimus dicit, Trinitatis est vnitas, de qua dicit Ambrosius, Tu Trinitatis vnitas, orbem potenter qui regis, & Athanasius in libro sexto de Fide, Deus, inquit, pater, Deus & filius, Deus & Spiritus sanctus. Vides Trinitatis indicium in tribus esse personis, & tres has personas nominibus tantùm esse discretas.: vnde nec vnitas potest ostendi sine personis, nec hæ personæ sine vnito nomine deitatis.] Hoc, vt Augustinus dicit, animalis homo non percipit, hoc Gothescalcus videre non valet, quia sicut in literis diuinitùs inspiratis legimus, scilicet quatuor esse arrogantium species, id est, cùm quisque arrogans quod habet, aut à se habere, aut sibi pro meritis suis datum computat, aut quod non habet habere se simulat, aut id quod habet singulariter præ cæteris sibi habere arrogat, in isto manifestè videmus. Nam de duabus prioribus arrogantium speciebus ipse viderit, duas posteriores in eo fuisse & adhuc permanere, qui illum ab infantia cognouerũt, & manifestè conspiciunt, & conspexerunt. Non enim potest sustinere, vt audiat quod illius sensui non concordat, multo minus autem vt illum aliquis doceat, & omnium sensus suo sensui incomparabiles computat, & neminem sibi in scientia æquiparabilem putat, & nõ suum sensum ad scripturas, sed scripturas ad suum sensum inflectere curat. quas quia malo voto legit, veritatem in eis videre non valet. *Excæcauit enim eum*, sicut scriptum est, *malitia eius. Quoniam in maliuolam animam non introibit sapientia*, &, *Spiritus sanctus*, quo ipsæ scripturæ sunt inspiratæ, *disciplinæ effugit fictum, & aufert se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu.* Requiescit enim super humilem & quietum, & vt sanctus dicit Gregorius, quam non inuenit humilem

Marginal notes: Non longè à princip. — Exod. 3. 14. — Esa. 6. 3. — Psal. 66. 8. — Rom. 11. 36. — In principio. — Sap. 1. 21. — Sap. 1. 4. — Sap. 1. 5.

veritas fugit mentem. De quo & eius similibus item beatus dicit Gregorius, Hæretici in inquisitionibus suis non veritatem conantur assequi, sed victores videri: cúmque foris ostendi sapientes appetunt, intus per stultitiam elationis suæ vinculis ligantur. Vnde fit vt contentionum certamina exquirant, & de Deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant, atque ex pacis negotio rixæ inuentores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur. *Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.*] Propterea non est mirum, si cum Pharisæo de templo Domini, id est sancta Ecclesia, iustè eiectus habetur iniustus, in quo plures sua praua conuersatione atque doctrina iniustificans diu mansit perniciosè iniquus, & adhuc, sicut sanctus Hilarius de Osio dicit, idcirco est reseruatus, ne iudicio humano ignoraretur qualis antè vixisset. Contra cuius mortifera venena, quibus expuit quòd vnicuique personæ sua propria, integra, plena, perfectáque sit deitas, & sola tantummodò filij deitas humanitatem assumpserit, sanctus Athanasius dicit in capite libri primi de Trinitate, Tu vnus Deus pater, & vnigenitus Dei filius, Deus Spiritus sanctus, qui vnam deitatem nobis declarasti, & sacrosanctæ solius diuinitatis indiuisam gloriam reuelasti, & perfectam gloriam Trinitatis tuam sempiternam plenitudinem demonstrasti. ideo optimum duxi, vt tua veritas patefacta clarescerет, & hæreticorum detecta cæcitas innotesceret.] Et hoc catholicè per totum libri corpus contexens ad locum dicit, Vnde quamuis in hoc loco copiosè sint significationes dictæ, tamen ad vnitam diuinitatem Trinitatis euidentiùs sunt approbatæ.] *& post aliquanta*, An ignoras, inquit, quia pater vnus Deus est, & filius vnus Deus est, & Spiritus sanctus vnus Deus est? Nonne vnus Deus est, dum vnitum nomen est in natura vsiæ? Sic & vnus spiritus est, quia vnita est eiusdem deitas. Nam si tu per singula nomina personarum vnitum nomen spiritus ter designasti, numquid tres spiritus dicere oportet? Absit. Quòd si hoc potuerat dici, tale erat vt & hoc in confessione deberet introduci, tres Deos plurali numero nuncupari: vt iam non esset in his personis vnita natura diuinitatis, sed vnusquisque in propria vel diuersa natura sua consisteret, quod absit.] *& item paulo pòst*, Nos vnitatem deitatis vniter non pluraliter in Trinitate consentire sciamus.] *& item*, Ideo vnus est Deus, quia vnita est deitas, sicut per singulas personas scriptum est. Et quia nullus Deus nisi vnus, vel hoc, *Audi Israel, dominus Deus tuus Deus vnus est.*] *& item*, Memento vnitum nomen diuinitatis esse singulis personis. quod in eodem libro scripturarum auctoritate confirmat, & post illa testimonia dicit, Vides in his personis vnitum esse nomen Trinitatis in natura. & item post plura scripturarum testimonia, Vides per singulas significationes, videlicet personas, vnitum nomen deitatis ter indicatum?] *& post aliquanta* scri-

Lib VIII. Moral. c. 2.

1. Cor. 11. 16

De vnito nomine Trinitatis.

Deut. 6. 4.

Matt.28.19 ptum est, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine*, & sic prosecutus est, *patris & filij & Spiritus sancti.* Vnde in his personis per omnia in deitate diuinitatis vnitum nomen est, & per ipsa nomina Trinitatis tantùm personæ distinctæ sunt.] *& post pauca,* Vt in baptismo vnitum diuinitatis nomen priùs confitearis, vt remissam peccatorum in his personis consequi merearis.] *& item,* Vides quia in deitate & in substantia plenitudinis per omnia vnum sunt, & in nominibus personarum tres sunt.] Et in secundo libro de propriis personis, & de vnito nomine diuinitatis, *Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis.* Scito alium ab alio, siue alterum ab altero in persona tantùm differre, & non in vnita plenitudine diuinitatis vsiæ. Nam si secundùm nomina singula personarum alter in altero sine dubio dici potest, numquid sic & in vnita deitate alter Deus potest pernuntiari pater, quasi sit in natura diuersus à filio, & alter Deus potest dici filius à patre, quasi sit in deitate alter, & alius Deus potest profiteri Spiritus sanctus, quasi sit in substantia discrepante à patre & filio? Absit. dum vnitum nomen sit in eis in vna vera natura, ac per hoc vnus verus est Deus.] *& post pauca.* Sanè deitas eorum cùm sit vnita, alter hic Deus ab illo alio Deo verbo tenus dici non potest, quia vnitum nomen est, & in plenitudine diuinitatis, & ideo vnus est Deus.] *& item.* Præterea vbi nullus nec numerus, sed nec aliqua differentia in vnita plenitudine deitatis patris & filij & Spiritus sancti inuenitur, dum vnus in alterius nomine distinctè in diuinitate & tamen vniter continetur. *Interrogatio.* Pande itaque mihi quomodo tres vnum sunt, aut vnum tres sunt. *Responsio.* Memento quia pater & filius & Spiritus sanctus tres vnum sunt, qui in natura Trinitatis consistunt. ideo tres vnum sunt, siue vnum tres. *Interrogatio.* Nimirum diuisa est hæc Trinitas, an indiuisa est, dicito mihi. *Responsio.* Planè diuisa est in nominibus tantùm personarum, in deitate autem indiuisa est. *Interrogatio.* Edicito mihi quomodo interpretatur vnitas. *Responsio.* Nescis quia vna est patris & filij & Spiritus sancti diuinitas? *Interrogatio.* Quid significatur vel intelligitur in hoc loco natura? *Responsio.* Hoc quod sentitur veritas ac dealitas siue substantia, de qua Græci dicunt vsia, quæ est manifestè vnita plenitudo diuinitatis. *Interrogatio.* Quid est vna Trinitas? *Responsio.* Vtique quia vna est in ipsa Trinitate plenitudo diuinitatis: ita & vnitatis naturæ nomen vniter in Trinitate consistere declaratur, & in ipsa Trinitas æquè per singula nomina personarum perfectè demonstratur.] Et sanctus Hilarius in Commento Matthæi, Duo autem sunt in lecto eandem passionis Dominicæ requiem prædicantes, circa quam & hæreticorum & catholicorum eadem atque vna confessio est. Sed quia vnitatem patris & filij, & communem eorum theoteiam, quam deitatem nuncupamus, catholicorum veritas prædicabit, & eandem rursum plurimis

Sub libri medium. Ioan.14.16 — Canone XXVI.

contumeliis hæreticorum falſitas impugnabit, idcirco ex duobus in lecto alius relinquitur & alius aſſumitur, quia fidem confeſſionis vtriuſque in vno aſſumendo & alio relinquendo diuini arbitrij iudicium comprobabit.] Et Ambroſius in primo libro de Fide, Scriptum eſt, *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt*. Deus enim & Dominus nomen magnificentiæ, nomen eſt poteſtatis, ſicut ipſe dicit, Dominus Deus nomen eſt mihi: & ſicut alibi propheta aſſerit, *Dominus Deus omnipotens nomen eſt ei*. Dominus ergo & Deus, vel quòd dominetur omnibus, vel quòd ſpectet omnia, & timeatur à cunctis. Si ergo vnus Deus, vnum nomen, vna poteſtas, vna eſt Trinitas. Denique dicit, *ite baptizantes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti*. in nomine vtique, non in nominibus. Ipſe etiam dicit, *Ego & pater vnum ſumus*. vnum dixit, ne fiat diſcretio poteſtatis: ſumus addidit, vt patrem filiúmque cognoſcas, quòd perfectus pater perfectum filium genuiſſe credatur, & pater ac filius vnum ſint, non perſonarum confuſione, ſed vnitate naturæ.] *& item*, Vnum ergo Deum, non duos aut tres Deos dicimus, vt impia Arrianorum hæreſis dum criminatur incurrit. Tres enim Deos dicit, qui diuinitatem ſeparat Trinitatis.] Et Auguſtinus in libro contra quinque hæreſes, Dic doctor meus, ſancte Paule, doce diuini iuris perite, ſponſi amice. Homo iſte modò venit, mundum ſubuertit, & fidei vnitatem ſcindit, Trinitatem diuidit.] *& item poſt aliquanta*. Diximus de patre & filio quod potuimus, & quantùm potuimus, ſi tamen aliquid dignè potuimus, de Spiritu ſancto tacuimus, ſed non eum ſeparauimus. Quidquid enim de patre & filio diximus, etiam de Spiritu ſancto diximus. Eſt enim in illis & cum illis æqualis, vnus non minor aut tertius Deus. Quid adhuc dicam fatigatus? Qui Spiritum ſanctum à patre & filio, æternitate, & ſubſtantia, vel communione ſeparat, & qui negat ſpiritum eſſe patris & filij, plenus eſt ſpiritu immundo, vacuus Spiritu ſancto. Ideo enim Deus dicitur caritas, quia non partibus diuidit vnitatem, ſed ineffabiliter coagulat trinitatem. Ipſa eſt enim Trinitas vnus Deus, turris fortitudinis à facie inimici, qui credentes in ſe cuſtodit in ſæcula ſæculorum.] Et item idem ſanctus Auguſtinus in Sermone de fide contra hæreticos, Dicamus aliquid de ſcripturis, non rationem ſequentes, ſed auctoritatem Domini ſaluatoris. Chriſtus dicit aſcenſurus ad cœlos, ad Apoſtolos loquens, quibus prædicat vt magiſter & Dominus. Nemo ſic nouit de natura ſua dicere, quomodo ipſe qui Deus eſt: nobis autem ſufficiat ſcire de Trinitate quod Dominus exponere dignatus eſt. Quid ergo dicit ad Apoſtolos? *Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti*. Tria nomina audio, & vnum dicitur nomen. Non enim dixit in nominibus, ſed in nomine. Tria nomina dicit, & quomodo vnum ponit, in nomine patris & filij & Spiritus ſancti? Nomen patris & filij & Spiritus ſancti vnum eſt, ſed Trinitatis eſt

Lib.1.c.1. Deut.6.4. Exod.15.3. Matt 28.19 Ioan.10.30 Cap.2. Sub finem. Matt.28.19

nomen. Quòd dicitur in nomine patris Dei, in nomine filij Dei, in nomine Spiritus sancti Dei, pater & filius & Spiritus sanctus vnum nomen est diuinitatis. Sed requiris à me quomodo vno nomine tres appellãtur, nescio, & liberè me nescire profiteor quod Christus noluit indicare. hoc solùm scio, quia & in hoc sum Christianus, quia vnum Deum in Trinitate cõfiteor. Si autem dixero, vnã personam esse patris & filij & Spiritus sancti, Sabellianus appellabor, & incipio non esse Christianus, sed Iudæus. Quia Iudæus vnũ Deum dicit, & qui a patrem nescit & filium & Spiritum sanctum, propterea mysterium non tenet Trinitatis. Ergo si sic dicimus vnum Deum, vt patrem & filium & Spiritum sanctum excludamus à mysterio Trinitatis, Iudæi efficimur. Ego liberè dico, non ex me sed sententia Saluatoris, scandalum quod in animo nascitur auditoris, quomodo tres vnum sint, quomodo pater & filius & Spiritus sanctus non diuidantur in diuinitate, sed in personarum qualitate. Quandocumque personas appello, rogo vos, non me reputetis personas hominum dicere. ego personas in patre & filio & Spiritu sancto non dico quasi personas hominum. Patris personam dico, quia pater est, & filij quia filius est, & Spiritus sancti quia Spiritus sanctus est. Non est pater filius, nec filius pater, nec Spiritus sanctus pater aut filius. Diuiduntur enim proprietatibus, sed natura sociantur.] *Item in alio Sermone* de Fide contra Arrianos & Sabellianos, Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius specialiúsve dici potest: ita tota deitas sua perfectione æqualis est, vt exceptis vocabulis quæ proprietatem personarum indicant, quidquid de vna persona dicitur, de tribus dignissimè possit intelligi. atque vt confutantes Arrium vnam eandémque dicimus Trinitatis esse substantiam, & vnum in tribus personis fatemur Deum: ita impietatem Sabellij declinantes, tres personas expressas suî proprietate distinguimus. non ipsum sibi patrem, ipsum filium, ipsum Spiritum sanctum esse dicentes. sed aliam patris, aliam filij, aliam Spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodò, sed etiam nominum proprietatem, id est personas confitemur: nec pater filij aut Spiritus sancti personam aliquando excludit, nec rursus filius aut Spiritus sanctus patris nomen personámque recipit, sed pater semper pater, filius semper filius, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus. Itaque substantia vnum sunt, personis ac nominibus distinguuntur.] Et item sanctus Augustinus in libro primo de Trinitate, Omnes quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate quæ est Deus, diuinorum librorum veterum & nouorum catholici tractatores, hoc intenderunt secundùm scripturas docere, quòd pater & filius & Spiritus sanctus vnius eiusdémque substantiæ, inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem. ideóque non sint tres Dij, sed vnus Deus, quamuis pater filium genuerit, & ideo filius non sit qui pater est, filius à patre sit genitus,

Cap. IV.

ſit genitus, & ideo non ſit pater qui filius eſt, Spiritus ſanctus nec pater ſit, nec filius, ſed tantùm patris & filij ſpiritus patri, & filio etiam ipſe coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem.] Et ſanctus Sophronius in catholica ſua epiſtola, quam ſexta Synodus ad catholicæ fidei confirmationem produxit, Nos inquiens vnum principium vnius nouimus deitatis, vnum imperium, vnam poteſtatem, vnam virtutem, vnam operationem, vnum conſilium, vnam voluntatem, vnam dominationem, vnum motum, tam omnium quæ poſt eam ſunt creatricem, quámque prouidam & ſtabilientem atque conſeruatricem, vnam dominationem, vnam ſempiternitatem, & quæque ſunt talia ſingularia & incompoſita vnius eſſentiæ atque naturæ in tribus perſonalibus ſubſiſtentiis. neque ſubſiſtentias confundentes, & in vnam eas ſubſiſtentiam deducentes, neque eandem vnam eſſentiam partientes, & in tres eam eſſentias diſcerpentes, & vnam ex hoc diuidentes deitatem. Sed eſt vnus Deus, vna deitas, in tribus ſubſiſtentiis fulgens, & tres ſubſiſtentiæ & perſonæ in deitate vna cognoſcuntur. Propterea perfectus Deus eſt pater, perfectus Deus eſt filius, perfectus Deus eſt Spiritus ſanctus, idcirco quòd vnam eandémque ſingula quæque perſona inſeparabilem, indiminutam, atque perfectam habet deitatem. Et iuxta quod Deus quidem eſt, idipſum exiſtit vnumquodque, dum ſeorſim conſideratur, ipſa intelligentia quod non eſt ſeparabile ſeparante, vt pater tamen & filius & Spiritus ſanctus, aliud, & aliud, & aliud dicantur. & idcirco hæc à Dei capacibus prædicantur Deus, & Deus, & Deus; ſed vnus eſt hæc tria Deus. Non enim alius Deus pater, nec alius Deus filius, neque alius iterum Deus Spiritus ſanctus, quia nec alia natura eſt pater, nec alia natura eſt filius, neque alia iterum natura eſt Spiritus ſanctus. Hoc enim etiam multos atque diuerſos Deos officinatur, multáſque & varias generat deitates. ſed Deus quidem eſt pater, Deus verò eſt filius, ſimiliter & Deus eſt Spiritus ſanctus, eo quòd indiuiſæ & indiminutæ eædem tres perſonæ vna impleantur deitate, & in vnaquaque earum funditùs tota eſt. Nam deitas diuiſionem non ſuſtinet, & in tribus ipſis perſonis plenificè atque perfectè eſt, non partibiliter, ſiue ex parte eaſdem implens perſonas, ſed in vnaquaque exiſtens pleniſſima, & vna permanens, licèt in tribus perſonis monſtretur, & ad deorum multitudinem excurrens, licèt in tribus ſit ſubſiſtentiis, vt non corporalem quandam ſuſtineat ſectionem, quæ certè eſt impaſſibilis & incorporea, & pati neſciens quæ creaturæ ſunt propria.] Hæc Spiritus ſanctus per ſanctos dicit Athanaſium, Hilarium, & Ambroſium, atque Auguſtinum: & ſpiritus immundus exhalat per immundiſſimum Gotheſcalcum dicens, Sicut vnamquamque ex Trinitate perſonarum "
quiſquis catholicus credit & confitetur, integrum, plenum, perfectum penitùs Deum: ſic vnicuique perſonæ ſuam propriam deitatem "

Synodi VI. Act. XI.

» integram, plenam, perfectam penitùs inesse credat & confiteatur,] cùm,[vt sanctus Ambrosius scribit, Dominus dicendo, *Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti*, vnius esse Trinitatem potestatis ostenderit. Nos patrem & filium & Spiritum sanctum confitemur, ita vt in Trinitate perfecta, & plenitudo sit diuinitatis, & vnitas potestatis. *Omne regnum in se diuisum facilè destruetur*, Dominus hoc dicit. Non ergo diuisum est regnum Trinitatis. Si ergo diuisum non est, vnum est. Quod enim vnum non est, diuisum est. Tale ergo regnum esse cupiunt Trinitatis, quòd diuisione suî facilè destruatur. Immo quia non potest destrui, constat non esse diuisum. Non enim diuiditur vnitas, nec scinditur.] *& post aliquanta*, Est enim plenitudo diuinitatis in patre, est plenitudo diuinitatis in filio, sed non discrepans, sed vna diuinitas. nec confusum quod vnum est, nec multiplex quod indifferens.] *& paulo pòst*, Necesse est negent Arriani aut patris aut filij diuinitatem, nisi eiusdem diuinitatis crediderint vnitatem.] *& item*, Vt autem vna deitas patris & filij, & vna dominatio probaretur, ne gentilis aut Iudaicæ impietatis incurreremus errorem, prouidens Apostolus quid sequi deberemus ostendit dicens, *Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipso: & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.*] *& post pauca*, Quæ enim potest esse alia æstimatio, vbi deitatis vnitas est?] Et in libro primo de Spiritu sancto, Numquid est alia offensa filij, alia Spiritus sancti? Sicut enim vna diuinitas, sic vna iniuria. Si igitur vna pax, vna gratia, vna caritas, vna communicatio est patris & filij & Spiritus sancti, vna certè operatio est, & vbi vna operatio est, vtique non potest virtus esse diuisa, & indiscreta substantia. Scriptum est enim, *Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* In nomine dixit, non in nominibus. Non ergo aliud nomen est patris, aliud nomen filij, aliud nomen Spiritus sancti, Quia vnus Deus, non plura nomina, quia non duo Dij, non tres Dij. Et vt aperiret quia vna diuinitas vna maiestas est, quia vnum nomen patris & filij & Spiritus sancti, non in alio nomine venerit filius, in alio nomine Spiritus sanctus, ait ipse Dominus, *Ego veni in nomine patris mei.*] *& paulo pòst*, Scriptum est, *Paracletus autem spiritus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Qui autem venit in nomine filij, vtique etiam in nomine patris venit, quia vnum nomen patris & & filij est. Sic fit vt vnum patris & filij nomen sit, & Spiritus sancti. Nec enim est aliud nomen sub cælo vllum, in quo oporteat nos saluos fieri. Simul docuit vnitatem diuini nominis esse credendam, non disparilitatem.] Et in libro tertio, capitulo decimo quarto, Vbi enim vna deitas intelligitur, vnus Deus dicitur. Sed excusemus vos ab inscientia, & si non excusamus à culpa. Et enim secundùm nostram sententiam, quia vnus Deus, vna diuinitas, & vnitas intelligitur potestatis, sicut vnum Deum dicimus, & patrem veræ

Lib.1. de fide cap 2. Matt.28.19 Cap. codē. 1.Cor.8.6. Cap. codē. Cap.13. Cap 14. Matt.28.19 Ioan.5.43. Cap. codē Ioan.14.26.

deitatis nomine confitentes, nec filium denegantes, ita etiam Spiritum sanctum à deitatis non excludimus vnitate, & tres Deos non asserimus, sed negamus, quia pluralitatem non vnitas facit sed diuisio potestatis. Quomodo enim pluralitatem recipit vnitas diuinitatis, cùm pluralitas numeri sit, numerum autem non recipiat diuina natura? Vnus ergo Deus salua maiestate trinitatis æternæ, sicut proposito declaratur exemplo. Nec eo tamen solo loco Trinitatem videmus nomine diuinitatis expressam: sed cùm plerisque locis, sicut & suprà diximus, tum maximè in his Epistolis quas ad Thessalonicenses Apostolus scripsit.] *& item*, Ergo sicut pater Deus & filius Dominus, ita & filius Deus & pater Dominus. Alternatur pia significatio, non alternatur diuina natura, sed immutabilis manet gratia. Non enim largitatis conlatiua, sed naturalis placita caritatis sunt, quia & vnitas proprietatem habet, & proprietas vnitatem.] *& item.* Aut dicant igitur quid sit quod sine patre & filio & Spiritu sancto sit creatum, aut Spiritum quoque vnius cum patre & filio deitatis esse fateantur.] Et sanctus Augustinus in libro quarto de Trinitate capitulo vigesimo primo dicit. In sua quippe substantia qua sunt, tria vnum sunt pater & filius & Spiritus sanctus, nullo temporali motu super omnem creaturam id ipsum sine vllis interuallis temporum vel locorum, & simul vnum atque idem ab æternitate in æternitatem, tanquam ipsa æternitas, quæ sine veritate & caritate non est. In meis autem vocibus separati sunt pater & filius & Spiritus sanctus, nec simul dici potuerũt, & in litteris visibilibus sua separatim locorum spatia tenuerunt.] Et in libro de vera Religione. Quare ipsum donum Dei cum patre & filio æquè incommutabile colere & tenere nos conuenit, vnius substantiæ Trinitatem.] Et in libro contra Maximinum. Tres enim personæ sunt pater & filius & Spiritus sanctus, & hi tres, quia vnius substantiæ sunt, vnum sunt & summè vnum sunt, vbi nulla naturarum, nulla est diuersitas voluntatum. Si autem natura vnum essent, & consensione non essent, non summè vnum essent. Si verò natura dispares essent, vnum non essent. Hi ergo tres, quia vnum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis qua ineffabiliter copulantur, vnus Deus est.] Et item ex libro contra Maximinum. Satis apparet patris & filij & Spiritus sancti vnam esse virtutem, vnam esse substantiam, vnam deitatem, vnam maiestatem, vnam gloriam, qua ipsa Trinitas est vnus Dominus Deus noster, de quo dictum est, *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus, vnus est.*] & Leo ad Turibium Asturicensem Episcopum. Catholica fides est, quæ Trinitatem deitatis sic ὁμούσιον confitetur, vt patrem & filium & Spiritum sanctum sine confusione indiuisos, sine tempore sempiternos, sine differentia credat æquales, quia vnitatem in Trinitate non eadem persona, sed eadem implet essentia.] Et sanctus Gregorius multoties ita in libris suis de Trinitate vnius deitatis scribit, sicut & suprà in

Cap. 15. Cap. 17. Cap. 19. Cap. LV. Lib. III. cap. 10. Lib. III. fine. Deut. 6. 4. Epist. 4. c. 11.

Homilia sexta decima Ezechielis prophetæ eum dixisse ostendimus. Similiter quoque Prosper & ceteri catholici doctores sancto inluminati spiritu senserunt atque dixerunt, & suis scriptis nobis legenda atque tenenda immutabiliter tradiderunt. Et hinc sanctus Athanasius in libro professionis fidei catholicæ super Gothescalcum & eius complices dicit, Maledictus qui patris & filij & Spiritus sancti vnitam sempiternam substantiam diuinitatis esse non confitetur. fiat fiat. Maledictus qui secundùm tres personas tres diuersas substantias in his esse confitetur. fiat fiat. Maledictus qui vnitum nomen secundùm deitatem Trinitatis esse non confitetur. fiat fiat. Maledictus qui indiuisam deitatem patris & filij & Spiritus sancti non confitetur. fiat fiat. Maledictus qui vnitam deitatem patris & filij & Spiritus sancti ex caritate concordiæ tantùm esse profitetur, & non magis per hanc ipsam vnitam diuinitatem. fiat fiat. Maledictus qui vnitam deitatem in tres has personas esse non confitetur. fiat fiat. Maledictus qui vnitatem vel plenitudinem diuinæ Trinitatis indiuisam esse non confitetur. fiat fiat.] Hinc mille testimonia sacrarum scripturarum & ex orthodoxorum scriptis dari possunt. Immo non aliter vnquam vel vsquam in sanctis scripturis vel orthodoxorum dictis inuenitur, nisi quia in sancta Trinitate tres sunt personæ & vna est diuinitas, deitas, natura, essentia atque substantia. Ceterùm contra id quòd idem dementissimus potiúsque amentissimus Gothescalcus dicit,

Extant in libro VI.

VIII.

— *In hoc inquiens liquet luce clariùs, quin patet sole splendidiùs, quòd inest vnicuique personæ sua propria deitas, atque diuinitas, quia reuera nequaquam assumpsit humanitatem, quod absit, vllo modo tota Trinitas, sed sola tantummodò filij deitas.*

X P. EXTOLLENS vocem Ecclesia catholica tonitruo fortiùs, tuba sonoriùs, ostendit Gothescalci mendacium nocte opacius, tenebris tenebrosius. Quæ dicit quia non inest, vt mendax isdem mentitur, vnicuique personæ sua propria, id est specialis, deitas atque diuinitas: sed est vna eadémque trium simul personarum deitas atque substantia, qua omnes tres simul personæ vnus verus perfectúsque est Deus ex plenitudine vnius eiusdémque diuinitatis, qua nihil minus in singulis, nihil ampliùs intelligitur esse in tribus. Et hinc indiuidua atque inseparabilis sancta Trinitas dicitur. sicut Leo de vrbe orbis capite, non solùm contra eum, sed & per totum mundum contra omnes hæreticos, dulcisono rugitu intonat, ad Turibium Asturicensem Episcopum scribens, Quia vnitatem in Trinitate non eadem persona, sed eadem implet essentia.] Et Augustinus exponens Ambrosium dicentem, *Tu Trinitatis vnitas*, diuinitatem, inquit, vel si expressiùs dici potest deitatem, quæ Trinitatis est vnitas.] Athanasius exponens quid interpretetur vnitas dicit, quia vna est patris & filij & Spiritus sancti diuinitas, ac per hoc non so-

Epist. 4. c. 1.

la tantummodò filij deitas, vt Gothescalcus dicit, sed sola filij persona assumpsit humanitatem, vt B. Augustinus in supradicto Sermone de fide contra Sabellianos & Arrianos dicit, Quamuis inquiens propriè persona filij, id est Dei Verbum, susceperit passibilem hominem, ita tamen eius inhabitatione secundùm suam substantiam deitas Verbi nihil passa est, vt tota Trinitas, quam impassibilem esse necesse est confiteri. De cuius Trinitatis, scilicet patris & filij & Spiritus sancti, vnitate substantiæ, in libro contra Pascentium idem beatus Augustinus dicit. Ecce ὁμοούσιον rectè probamus positum, & in assertionem fidei, qua Trinitas vnitas à catholicis creditur, à Græcis patribus dictum.] Et post pauca. Ομοούσιος ergo exponitur vnius substantiæ pater & filius & Spiritus sanctus.] & item in eodem libro. Absurdum igitur non est, vt in Conciliis Patrum Græco verbo patris & filij & Spiritus sancti vna substantia firmaretur, cùm super Apostolos primitùs sancti Spiritus propria largitate linguarum varietas funderetur.] *& paulo pòst.* Sicut enim Græca lingua, quod est ὁμοούσιον, vna dicitur vel creditur à fidelibus Trinitatis omnino substantia, sic vna rogatur vt misereatur à cunctis Latinis & Barbaris vnius Dei natura.] Quæ vnius substantiæ tota sancta Trinitas, cuius inseparabilis est operatio, sicut & deitas ac voluntas, in vtero perpetuæ virginis beatæ & gloriosæ MARIÆ humanitatem, quam in vnitate personæ suæ assumpsit Dei filius, vna ex eadem sancta Trinitate persona, ineffabiliter & incomprehensibiliter fabricauit, sicut sanctus Athanasius in libro de fide dicit, Quod est inquiens maius in tota creatura, hoc est corpus Domini, ex Spiritu sancto esse creditur, sicut Euangelista Matthæus tradidit, *Christi generatio sic fuit. Cùm desponsata esset* MARIA *mater eius ab Ioseph, antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cùm esset homo iustus & nollet eam detegere, voluit eam occultè dimittere. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini in somnis visus est ab Ioseph dicens illi, Fili Dauid, ne timeas recipere* MARIAM *vxorem tuam. quod enim ex ea nascetur, de Spiritu sancto est.* Et licèt sapientia Salomonis in Prouerbiis de corpore Saluatoris diceret, *Sapientia ædificauit sibi domum*, & hìc profitetur vnigenitum creatorem corporis sui, hìc tamen Angelus ex Spiritu sancto illud esse dixit, & sic omnis Christianus cùm instruitur credit. Neque enim scriptura circa Trinitatem discrepat, vnam eandémque operationem eius factam vbique docens. Denique Deum paritura beata Virgo Maria, cùm Gabrielem audisset dicentem, *Ecce in vtero habebis, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum*, & cetera, & cùm interrogasset, *Quomodo erit istud quia virum non noui?* statim docetur ab eo dicente, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit te. Propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Quòd si virtus altissimi est vnigenitus secundùm Paulum dicentem, *Christus Dei virtus & sapientia*, Spiritus verò sanctus Pa-

Epistola CLXXVIII.

Libro xi. in mediū.

Matt 1.18.

Prou.9.1.

Luc.1.31.

1.Cor.1.24.

racletus spiritus veritatis, hísque obumbrantibus paritura Deum MARIA creatum est dominicum templum, Angelus autem ex Spiritu sancto creatum illum dixit, cur non operationem esse Trinitatis erudimur?] Et sanctus Ambrosius in libro secundo de Spiritu sancto dicit, Etenim, inquit, sicut legimus quia creauit pater dominicæ incarnationis sacramentum, creauit & Spiritus sanctus, ita & legimus quòd & ipse Christus suum corpus creauit. Creauit enim pater secundùm quod scriptum est, *Dominus creauit me.* & alibi, *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Creauit & Spiritus illud omne mysterium secundùm quod legimus, quia *inuenta est Maria in vtero habens de Spiritu sancto.* Habes quia creauit pater, creauit & Spiritus sanctus, accipe quia creauit & filius Dei, dicente Salomone, *Sapientia sibi fecit domum.*] Beatus nihilominus Augustinus in Sermone de Trinitate hæc eadem scripturarum testimoniis confirmat. Et memorandus vir Alcuinus, in libro ad magnum Imperatorem Carolum de fide, collecto ex sancti Augustini libro primo de Trinitate, & aliorum catholicorum patrum dictis & sensibus, quorum verba qui in suis locis legerit in hoc opere recognoscere poterit, ita dicit, Quanquam inquiens vna sit natura sanctæ Trinitatis, non tamen tota Trinitas incarnata est, sed sola filij persona humanam misericorditer suscepit naturam. Nec tamen ita Dei filius incarnatus est, vt vna esset in eo natura diuinitatis & carnis. Neque enim ex Christo hoc deitas potuit esse quod caro, aut caro quod deitas, quia vtraque natura, id est diuinitatis & humanitatis, in sua permansit proprietate. Propterea vtique humanam naturam, id est carnem rationabilémque animam, non à tota Trinitate, sed à solo filio confitemur susceptam, in vnitatem quippe personæ, non in vnitatem naturæ. Vtique persona filij non est eadem quæ patris est aut Spiritus sancti. Vnitas ergo personæ, manente duntaxat vtriusque proprietate substantiæ, sicut in Christo personam non fecit duplicem, sic humanæ naturæ susceptionem non fecit sanctæ Trinitati communem. Ad personam quippe Dei Verbi tantummodò acceptio illa seruilis formæ pertinet: sed nihil diuinæ plenitudinis abstulit, nihil dominationis ademit in Christo humanitatis susceptio. Hinc est quòd in vno eodémque Christo & humanæ naturæ veritas claruit, & diuinæ naturæ incommutabilitas permansit æterna. Hoc tamen sciendum est, quòd hanc seruilem formam, quam solus Dei filius accepit, tota Trinitas fecit. quam tamen certum est à tota sancta Trinitate factam ad solam filij Dei pertinere personam. Non enim pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed filius tantùm, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine matris Virginis filius, ne filij nomen in alteram transiret personam, qui non esset natiuitate filius. Dei ergo filius hominis factus est filius, natus secundùm veritatem naturæ ex Deo Dei fi-

Marginal notes: Cap. VIII. — Gal. 4. 4. — Matt. 1. 18. — Prou. 9. 1. — Lib 3. de fide S. Trin. cap. 10.

lius: & secundùm veritatem naturæ ex homine hominis filius in vtraque natura, non appellatione tantùm vel adoptione, sed veritate Dei filius.] Ideo non sunt duo Christi filij, nec duo filij. sed vnus Christus, & vnus filius, Deus & homo. quoniam Deus Dei filius humanam assumpsit naturam, non personam. in æternum suscipiens personam diuinitatis, temporalem humanitatis substantiam. Homo transiuit in Deum, non versibilitate naturæ, sed propter diuinæ vnitatem personæ, ne in sancta Trinitate quaternitas esset non trinitas. Ecce quomodo ostendunt catholici mentitum fuisse Gothescalcum hæreticum, quia non ita vt ipse dixit, inest vnicuique personæ in sancta Trinitate propria deitas atque diuinitas, sed vnius eiusdémque substantiæ deitatis atque diuinitatis, id est naturæ vel essentiæ, sunt tres in sancta Trinitate personæ. quoniam si vnicuique in sancta Trinitate personæ sua propria id est specialis inesset deitas, sicut prædiximus & semper contradicendo hæreticis contradicere debemus, non esset indiuidua & inseparabilis sancta Trinitas, & tres Dij essent. & non, sicut idem imitatione filius patris sui dia boli, qui est mendax & pater mendacij, falsò dicit, sola tantummodò filij deitas carnem assumpsit. sed sola persona filij, cui proprium est, quia de patris substantia coæternus filius sine vllo initio natus est, & vnius eiusdémque substantiæ, id est deitatis, quæ est vnitas Trinitatis, cum patre & Spiritu sancto est, carnem assumpsit, quam simul tota sancta Trinitas sibimet coessentialis & coæterna ac coomnipotens in vtero semper Virginis fabricauit. Denique subiungit,

IX.

— *Siquidem quando baptizamur, id est tinguimur, ter proculdubio mergimur, & tamen propterea trina ipsa mersio, & trinum baptismum, id est trina tinctio, non quod absit tres mersiones, & tres tinctiones, aut tria sunt baptismata: sed vna est generaliter mersio, & vna tinctio, id est vnum baptisma, dicente Apostolo,* Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Ephes. 4.5.

XP. More suo nouitates vocum, quibus semper delectatus est, & exquisiuit vt sapiens videatur ad eludendam fidei simplicitatem, & in hac caussa, vt suam prauam confirmare posset sententiam adinuenit. Sicut ad hoc confirmandum quod dixerat, quia Iudas & Simon magus & falsi fratres de quibus dicit Apostolus, & omnes baptizati Christi baptismate qui non sunt saluandi, non fuerunt Christi sanguine redempti, cùm ostensa ei fuit sententia Apostoli Petri dicentis de hæreticis, *Eum qui emit eos Dominum negantes*, angustia coartatus suam in eadem sententia expositionem adinuenit, docens duas esse redemptiones. vnam qua redempti sunt, sed non in Christi sanguine baptizati illi qui non sunt saluandi, & aliam qua sunt in Christi sanguine baptizati illi qui sunt saluandi, dicens quia perire nullus poterit qui sanguine Christi redemptus fuerit, videre non valens quod dicit Petri coapostolus Paulus, *Quicum-* Rom. 6.3.

que baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus; &,
1. Cor. 8. 11 *Peribit in tua scientia frater propter quem Christus mortuus est.* Mira sunt quæ dicit, noua sunt quæ dicit. Quapropter sicut Augustinus contra Iulianum scribens dicit. Mira stupemus, noua cauemus, falsa conuincimus. Hinc in alio libro, quem ex authenticis scripturis, & orthodoxorum dictis, contra eius & complicum ipsius dicta peruersa collegimus, eum falsum dixisse conuincimus, quod & cunctis sapientibus patet. De hoc verò quòd dicit quia trina mersio & trinum baptismum, id est trina tinctio, non sunt quod absit tres mersiones & tres tinctiones, id est tria baptismata, sed vna est generaliter mersio & vna tinctio, id est vnum baptisma, dicente Apostolo, *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*, dicat illi fides catho-
Ephes. 4. 5. lica, *Ex ore tuo te iudico serue nequam.* Si credis & confiteris tres mer-
Luc. 19. 22. siones in nomine sanctæ Trinitatis patris & filij & Spiritus sancti vnum esse baptisma, quia vnus est Deus pater & filius & Spiritus sanctus, vnius videlicet essentiæ, vnius deitatis, vnius naturæ, in cuius nomine baptisma catholicum celebratur, cur sic excors existis, vt vnitatem deitatis, qua pater & filius & Spiritus sanctus vnus est Deus, diuidas trinam asserens deitatem. Et quia more diaboli patris tui veris falsa permisces, & melli virus commisces, vt de veris & dulcedine mellis falsa & mortifera commendare possis, in hoc quod dixisti tres mersiones vel tinctiones vnum esse baptisma, quia vnus Dominus, vna fides, probamus. Sed quia & dixisti non esse in baptismate tres mersiones & tres tinctiones, reprobamus & mentiri te comprobamus. Volumus tamen interrogare te, quare illæ tres mersiones & tres tinctiones non sunt tria baptismata, sed vnum baptisma. Ad quæ si tacueris, dicimus ideo tres mersiones vnum esse baptisma, quoniam in vnito, immo in vno nomine patris & filij & Spiritus sancti, quorum est vna diuinitas, deitas, atque substan-
Lib. 11. sub finem. tia, catholicè celebratur, sicut Athanasius in libro de propriis personis & de vnito nomine diuinitatis dicit, Ioannes inquiens testa-
Ioan. 1. 11. tur de Domino, quia *in sua venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine eius, qui non ex sanguine, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Disce ergo hoc vnitum nomen esse sempiternum in deitate patris & filij & Spiritus sancti,] sicut & vnum baptisma est fidei, quod vitam æternam credentibus tribuit: quia sicut vnitum nomen est in natura Trinitatis, ita & vnum do-
Ephes. 4. 5. num per baptismum diuinitatis. Apostolus ait, *vna fides, vnum baptisma.* idcirco quod nomen patris sit in diuinitate, hoc nomen sit & filij in natura deitatis, sic & Spiritus sanctus identidem hoc nomen
1. Ioan. 5. 7. sit in substantia claritatis. quoniam *tres sunt*, sicut dicit Ioannes Apostolus, *qui testimonium dant, spiritus, aqua & sanguis, & tres vnum sunt.* Spiritus, inquit Leo, sanctificationis, & sanguis redemptionis,

&

& aqua baptismatis, quæ tria vnum sunt, & indiuidua manent, nihílque eorum à sua connexione seiungitur. quia, vt Augustinus, & post eum Leo in epistolis suis dicit, nec sine vera diuinitate humanitas, nec sine vera credenda est humanitate diuinitas. Sed & in nobis hæc vnum sunt, non natura, sed eiusdem operatione mysterij. Nam sicut beatus Ambrosius ait, Spiritus mentem renouat, aqua proficit ad lauacrum, sanguis spectat ad pretium. Spiritus enim nos per adoptionem filios Dei fecit, sacri fontis vnda nos abluit, sanguis Domini nos redemit. Quod autem subiungit, sed vna est generaliter mersio & vna tinctio, id est vnum baptisma, ille ipse nescit quid loquitur, manifestum tamen faciunt doctores catholici quia mentitur. Illæ quippe tres mersiones singillatim tres sunt, & non generaliter vna mersio est, sicut tres sunt distinctæ, suáque proprietate subsistentes, atque inseparabiles in sancta Trinitate personæ, & non generaliter vna persona est. Tres quidem sunt singillatim mersiones propter personarum sanctæ Trinitatis proprietatem: vnum autem est baptisma, quia vnus est Deus, vnius videlicet essentiæ, vnius deitatis, vnius naturæ, ac per hoc vnius nominis, quod est Deus, sancta Trinitas, pater & filius & Spiritus sanctus, in cuius nomine baptizamur, & filij Dei efficimur, gratia renati, qui eramus filij diaboli per traducem maledicti seminis generati. Et sicut interior homo in fide sanctæ Trinitatis ad imaginem sui conditoris reformandus est: ita & exterior trina mersione abluendus est, vt quod inuisibiliter spiritus operatur in anima, hoc visibiliter sacerdos imitetur in aqua. Nam originale peccatum tribus modis actum est, delectatione, consensu, & opere. Itaque & omne peccatum aut cogitatione, aut locutione, aut operatione efficitur. Ideóque triplici generi peccatorum trina videtur ablutio conuenire, vel propter originale peccatum, quod in infantibus valet ad perditionem, vel propter illa quæ in prouectioris ætatis hominibus voluntate, verbo, vel facto adduntur. Et rectè homo, qui ad imaginem sanctæ Trinitatis conditus est, per inuocationem sanctæ Trinitatis ad eandem reuocatur imaginem, vt qui tertio gradu peccando cecidit in mortem, tertiò eleuatus de fonte per gratiam resurgat ad vitam. Et hinc sanctus Hieronymus in secundo libro tractatus epistolæ sancti Pauli ad Ephesios in expositione sententiæ, *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*, de trina mersione & vno baptismate ita dicit, Si enim inquiens, vt existimant Arriani, Deus pater solus est Deus, eadem consequentia solus erit Dominus Iesus Christus, & nec pater erit Dominus, nec filius Deus. Sed absit, vt non sit vel in dominatione deitas, vel in deitate dominatio. Vnus est Dominus, & vnus est Deus. quia patris & filij dominatio vna diuinitas est. Propterea & fides vna dicitur, quia similiter & in patrem & in fi- Ephes. 4.

lium & in Spiritum ſanctum credimus, & baptiſma vnum. Eodem enim modo in patrem & in filium & in Spiritum ſanctum baptizamur & ter mergimur, vt Trinitatis vnum appareat ſacramentum, & non baptizamur in nominibus patris & filij & Spiritus ſancti, ſed in vno nomine, quod intelligitur Deus. Et miror qua conſequentia in vno vocabulo, eodem opere, & eodem ſacramento, naturæ diuerſitatem Arrius, Macedonius, & Eunomius ſuſpicentur, concordante in impietate diſcordia, & creaturæ in filio & Spiritu ſancto cœnoſum fontem tenentes, diuerſos hæreſeon riuulos duxerunt. Vnum baptiſma, & contra Valentinum facit, qui duo baptiſmata eſſe contendit, & contra omnes hæreticos, vt ſciant ſe non habere baptiſma, ſed in vna Chriſti Eccleſia fontem eſſe vitalem. Poteſt vnum baptiſma & ita dici, quòd licèt ter baptizemur propter myſterium ſanctæ Trinitatis, tamen vnum baptiſma reputetur. Vnum quoque baptiſma eſt in
Luc.12.50. Marc.10.39. aqua, & ſpiritu, & igni, & de quo Dominus loquitur, *Baptiſma habeo baptizari.* & alibi, *Baptiſmate meo baptizabimini.*] His ſanctorum Hieronymi, & Athanaſij, ceterorúmque doctorum verbis, præcipuè verò Ambroſij, & Auguſtini, Leonis, atque Gregorij, de quorum dictis hæc quæ ſequuntur excerpſimus, euidenter oſtenditur, non verè dixiſſe Gotheſcalcum tres merſiones vnam generaliter eſſe merſionem. ſed verum eſſe, quoniam ſicut in ſancta Trinitate ſunt tres ſua proprietate ſubſiſtentes inſeparabiles perſonæ, & vna deitas atque natura, voluntas, poteſtas, & operatio, &
1.Ioan.5.6. in Domino Ieſu Chriſto ſunt è diuerſo duæ naturæ diuinitatis & humanitatis, & vna perſona, qui vt dicit Ioannes Apoſtolus, *venit per aquam & ſanguinem, non in aqua ſolùm, ſed in aqua & ſanguine*, vt corpus eius, quod eſt Eccleſia, lauacro rigaretur & poculo: ita in vno baptiſmate, quod in remiſſionem peccatorum in ſola catholica ſub tribus merſionibus contra fraudem Sabellianorum, ſicut in quibuſdam prouinciis in nomine ſanctæ Trinitatis ſub vna merſione contra fraudem Arrianorum celebratur ab Eccleſia traditione fideli, quoniam in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa, tres ſunt qui teſtimonium dant, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & tres vnum ſunt, non natura, ſed myſterio & indiuiduo ſacramento, nihílque eorum à ſuâ connexione ſeiungitur. Et ſicut quidquid à ſingulis ſanctæ Trinitatis perſonis legitur operatum, indubitanter credere debemus ipſam ſanctam Trinitatem inſeparabilis ſubſtantiæ & deitatis inſeparabiliter
Matt.3.17. operari, quamuis certiſſimum ſit patrem eſſe ſolum qui dixit, *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui:* & filium eſſe ſolum, ſuper quem illa vox ſolius patris ſonuit, quando in Iordane ſecundum hominem baptizatus eſt idem vnigenitus Deus qui carnem ſolus accepit: & Spiritum ſanctum patris & filij ſolum eſſe, qui in ſpecie columbæ ſuper eundem baptizatum aſcendentem de aqua de-

ſcendit, & quinquageſimo die poſt reſurrectionem Chriſti fideles in vno loco poſitos in linguarum ignearum viſione adueniens repleuit. illam tamen veriſſimè vocem, qua ſolus locutus eſt Deus pater, & illam carnem qua ſolus homo factus eſt vnigenitus Deus, & illam columbam in cuius ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendit, illáſque linguas igneas, in quarum viſione fideles vno loco conſtitutos repleuit, opera eſſe totius ſanctæ Trinitatis, id eſt vnius Dei, qui fecit in cælis & in terra viſibilia & inuiſibilia, veriſſimè credendum eſt. Ita in vno catholico baptiſmate, quamuis ſpiritus mentem hominis renouet, ſanguis ſpectet ad pretium, aqua proficiat ad lauacrum, quæ non tantùm carnem, depoſitione ſordium mundat, ſed fide & bonæ conſcientiæ interrogatione in Deum ſordes peccatorum omnium purgat: tamen nec redemptio ſanguinis fit ſine ſanctificatione ſpiritus, vel ablutione vitalis fontis, nec ſanctificatio ſpiritus ſine redemptione viuifici ſanguinis, & emundatione aquæ regeneratricis, nec ablutio aquæ ſanctificatæ in verbo, ad quam cùm accedit verbum ſicut ad elementum, efficitur ſacramentum, fit ſine ſanguinis redemptione, & ſpiritus regenerantis ſanctificatione. Et Leo Papa Epiſt.5 c.3. ad vniuerſos Epiſcopos per Siciliam conſtitutos de trina merſione & vno baptiſmate dicit, quod in ſuo loco pleniùs lector inueniet. Baptiſmatis, inquit, regula & mors interuenit interfectione peccati, & ſepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis eleuatio reſurgentis ad inſtar eſt de ſepulchro.] Et ſanctus Gregorius Lib.1.ep.41. in Epiſtola ad Leandrum Spalenſem Epiſcopum ſcribit. De trina, inquit, merſione baptiſmatis nihil reſponderi veriùs poteſt, quàm ipſi ſenſiſtis, quia in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quòd tertiò mergimus triduanæ ſepulturæ ſacramenta ſignamus, vt dum tertiò ab aquis infans educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd ſi quis fortè etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neque ad hoc aliquid obſiſtit baptizandum ſemel in aquas mergere, quia dum in tribus ſubſiſtentiis vna ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt infantem in baptiſmate in aquam vel ter vel ſemel immergere, quando & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed ſi nunc vſque ab hæreticis infans in baptiſmate tertiò mergebatur, fiendum apud vos eſſe non cenſeo: ne dum merſiones numerant, diuinitatem diuidant, dúmque quod faciebant facitis, morem veſtrum ſe viciſſe glorientur.] Quia Dominus iuſſerat diſcipulis ſuis, *Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris* Matt.28.19 *& filij & Spiritus ſancti.* hanc in baptiſmate fraudem tunc temporis hæreticorum ſanctus Athanaſius in libro ſeptimo detexit dicens, Cur Sub mediũ. tu, hoc nomine deitatis ſublato patris & filij & Spiritus ſancti, baptizas dicendo, Baptizo te in patre & filio & Spiritu ſancto, & non in vno nomine, vt hoc modo artificioſè poſſis vnitum nomen taci-

tè in deitate non nominare vel abnegare, sed & nomina in personis tantummodo velis assignare? Quia si sic erat celebrandum baptisma, obtinuerat Arrianorum assertio, qui sic sentiunt, vt vbi nomina in personis indicant, ibi simul in ipsis nominibus & singulas vel diuersas substantias esse pronuntient. vt vnitatem in concordia tantùm caritatis esse assignent, & non potiùs in vnita plenitudine diuinitatis. Et quid amplius ad hæc? Vt vnitatis Dei patris nomen & filij & sancti Spiritus quasi adoptiuum nuper accessisse profiteantur, vt hoc nomen videatur esse ex nihilo, aut ex altero vel tempore, quod absit. Nam verum nomen deitatis vbi nominant, ad vnam tantummodo personam patris hæc dicendo adscribunt, vt veram vnitatem diuinitatis diuidant. Qui vbi nomina tantùm in personis deberent discernere, ibi simul cum ipsis nominibus & tres naturas distinguunt. quod absit à nobis ne istam blasphemiam admittamus: cùm vnum nomen deitatis in Trinitate vniter dictum accipiamus, per quod & remissa peccatorum baptismo operante suscipimus, nomina verò tantummodo singula in personis perfectè distinguamus. Rogo, vbi vinculum fidei inuenitur apud eos, si substantiæ vnitatis nomen in Trinitate non tenetur? Rogo, quomodo tres vnum sunt, si diuersa in vtrisque est natura diuinitatis? Rogo, quemadmodum septiformem hunc spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij & virtutis, spiritum scientiæ & pietatis, spiritum timoris Domini consequi merentur, quem de vnita plenitudine diuinitatis consi-
Matt.28.19. stere non confitentur?] Dicente Domino, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti*, verè in hoc e-
Lib.VIII. eodem in principio. go satis admiror, & stupore mentis diutiùs intentus conlaudo tantam sacratissimæ Trinitatis gloriam in duodecim penitus verbis distinctionum vel syllabis breuiter fuisse expositam. Verè in hoc edicto vnitum deitatis nomen patris & filij & Spiritus sancti missum est. Verè in hac sacratissima Trinitate nomina in personis tantùm distincta sunt. Verè nec lex, nec Prophetæ, tam absolutè hoc arcanum mysterium reuelauerunt. Super omnem custodiendam diuinitùs dispositionem hoc maximè custodiendum est. Verè super hoc non est quod addi, & ab hoc non est quod minuere. Verè in hoc donum baptismi præceptum addere vel minuere blasphemum est. Cur in-
Lib.2.post med. versus finem. dicatur vnitas, si in patre & filio & Spiritu sancto non est vna atque eadem ipsa æqualis plenitudo diuinitatis?] Et in secundo libro
Matt.28.19 Apostolos missos fuisse inquit, vt baptizarent omnes gentes in vnito vel communi nomine deitatis. *Ite, baptizate omnes gentes in nomine*, & sic prosecutus est per singulas personas, *patris & filij & Spiritus sancti.* Numquid potest contra regulam traditionis Euangelicæ censuræ, de hoc vnito Trinitatis nomine sancti Spiritus sublata vel tacita persona, baptisma in Ecclesia perfectum celebrari? absit. Di-
Post alia. sce ergo hoc vnitum nomen esse sempiternum in deitate pa-

tris & filij & Spiritus ſancti.] ſicut vnum & baptiſma eſt fidei, quod vitam æternam credentibus tribuit, quia ſicut vnitum nomen eſt in natura Trinitatis, ita & vnum donum per baptiſmum diuinitatis. Apoſtolus ait, *Vna fides, vnum baptiſma*, idcirco quòd nomen patris ſit in diuinitate, hoc nomen ſit & filij in natura deitatis, ſic & ſancti Spiritus identidem hoc nomen ſit in ſubſtantia claritatis. quæ hîc breuiter collecta lector latiùs in ſuis locis inueniet. His catholicorum doctorum verbis & ſenſibus comprobatur non eſſe ratum Gotheſcalci teſtimonium, quod de ſuo à ſemetipſo loquens, & gloriam propriam quærens, & non de catholicorum ſcripturis ad ſuam confirmandam ſententiam protulit dicens, Trina merſio, & trinum baptiſmum, id eſt trina tinctio, vna eſt generaliter merſio & vna tinctio, id eſt vnum baptiſma. quoniam catholicum baptiſmum, vt beatus oſtendit Gregorius, vna merſione, ſed in nomine ſanctæ Trinitatis fieri poteſt. Vnde item Athanaſius in primo libro de fide dicit, Numquid gentes, quibus introitus ianuæ credentibus ad vitam æternam patens eſt, tantummodo in perſonam patris baptizantur, & non in tres, quorum nomina hæc ſunt in perſonis diſtincta, patris & filij & Spiritus ſancti, quibus eſt vna natura diuinitatis, ſicut ſcriptum eſt, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine*, & ſic proſecutus eſt, *patris & filij & Spiritus ſancti?* Vnde in his perſonis per omnia in deitate diuinitatis vnitum nomen eſt, & per ipſa nomina Trinitatis tantùm perſonæ diſtinctæ ſunt.] *& paulo pòſt*, Spes fidei noſtræ hæc eſt, vt in baptiſmo vnitum diuinitatis nomen priùs confitearis, vt remiſſa peccatorum in his perſonis conſequi merearis.] Quod autem in hiſtoria ſacra actuum Apoſtolorum legimus, Apoſtolos in nomine Ieſu Chriſti gentiles baptizari iuſſiſſe, ita idem Athanaſius in libro decimo ſoluit, Non enim ſcriptum eſt, inquit, quia baptizauerunt in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, ſed tantùm in nomine Ieſu, ſed non ſunt præuaricati, abſit. Nam licèt filij nomen tantummodo dicatur, habet tamen patrem & Spiritum ſanctum pronunciatum, ſicut ſcripturis ſanctis probamus. Itaque & Spiritus ſanctus Sabaoth dicitur, & eſt cum Deo & cum filio à Seraphin adoratus, propter quod hæc ter dicebant, *Sanctus, ſanctus, ſanctus*, vt Trinitatem pronuntiarent.] Et beatus Ambroſius in libro de fide, quia per vnitatem inquit nominis impletum myſterium ſit. Qui ſiue Chriſtum dicas, & Deum patrem à quo vnctus eſt filius, & ipſum qui vnctus eſt filium, & Spiritum quo vnctus eſt deſignaſti. Scriptum eſt enim, *Ieſum à Nazareth, quomodo vnxit eum Deus Spiritu ſancto*. ſiue patrem dicas, & filium eius & ſpiritum oris pariter indicaſti, ſi tamen id etiam corde comprehendas. quæ latiùs in ſuis locis lector inueniet. Nunc autem Eccleſia catholica cuniculos hæreticorum oppilans, ipſa verba Domini ſaluatoris, de quo ſcriptum eſt, *Ipſe eſt enim qui*

Epheſ.4.5.

De vnito nomine Trinitatis ſub mediũ.

Matt.28.19.

Lib.xi.poſt medium verſus finẽ.

Act.10.38.

baptizat, in conſecratione ſacri baptiſmatis, corde credendo ad iuſtitiam, & ore confitendo ad ſalutem pronuntiat. Tandem Gotheſcalcus ſubnectit, X.

—*Pari etiam modo cùm dicitur trina vel terna fides, vt eſt illud Sedulij fidelis poëtæ tui*, Iſte fidem ternam, aſt hic non amplectitur vnam, *non tres quod abſit fides, ſed vna eſt fides, dicente Apoſtolo* vna fides.

XP. Hoc quòd quaſi nouiter, vnde miremur videlicet, fidem numero plurali enuntiatam nobis proponere voluit, ſanctus Hilarius antiquus & venerabilis pater in libro de Synodis nobis recto ſenſu monſtrauit, quod iſte præſumptioſus ſenſu prauiſſimo monſtrauit. Nihil, inquit ſanctus Hilarius, mirum videri vobis debet, fratres cariſſimi, quòd frequenter exponi fides cœptæ ſunt. Neceſſitatem hanc furor hæreticus impoſuit.] Propter ſtilos plures à ſancto Hilario dictæ ſunt plurali numero fides, & propter pluralitatem ſcriptionum, non propter credulitatis diuiſionem. quia vt Hieronymus in ſecundo libro Commenti epiſtolæ Pauli ad Epheſios dicit, Propterea & fides vna dicitur, quia ſimiliter in patrem & in filium
Cap. 11. & in Spiritum ſanctum credimus.] Et Auguſtinus in decimo tertio libro de Trinitate, Non enim fides numero eſt vna, ſed genere. Propter ſimilitudinem tamen, & nullam diuerſitatem, magis vnam
Matt. 15. 28. dicimus eſſe quàm multas: & tamen qui dicit, *O mulier magna eſt fides*
Matt. 14. 31. *tua*, & alteri, *modicæ fidei quare dubitaſti?* ſuam cuique eſſe ſignificabat: ſed ita dicitur eadem fides vna, quemadmodum eadem volen-
Cap. 2. tium voluntas vna.] Et ſanctus Gregorius in quarto libro Dialogorum dicit, quia ſine fide nec infidelis viuit.] Fides autem, de qua
Epheſ. 4. 5. Apoſtolus dicit, *Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma*, catholica eſt, à qua vna Dei columba, videlicet ſancta Eccleſia, nuncupatur catholica, id eſt vniuerſalis. Quæ eſt vna domus, de qua præcipit Domi-
Exod. 12. 46. nus per Moyſem nihil efferri de Paſchali agno, ſed in ea illum comedi: & arca, extra quam diluuij tempore quiſque repertus non potuit viuere. Hæc inquam vna fides eſt, non numero, ſed genere generalis generaliter omnium in vnitate ſanctæ Eccleſiæ conſiſtentium. Quæ ſicut in Apoſtolico ſymbolo continetur, ſanctis Apoſtolis à Chriſto eſt tradita, & ab eorum ſucceſſoribus, viris ſcilicet Apoſtolicis, in ſex generalibus ſynodis, id eſt Nicæna tempore ſancti Silueſtri Papæ ac Conſtantini, Conſtantinopolitana temporibus Damaſi & Gratiani, Epheſina ſub Cæleſtino & Theodoſio, Chalcedonenſi temporibus Leonis & Martiani, item Conſtantinopolitana ſub Vigilio & Iuſtiniano, itémque Conſtantinopolitana ſub Agathone & Conſtantino iuniore, atque in ceteris catholicis Synodis à ſede Apoſtolica confirmatis prolata. quam niſi quiſque integram inuiolatámque ſeruauerit, ſaluus eſſe non poterit, ſed in æternum peribit. Vnde ſanctus Auguſtinus in Commento epiſtolæ Ioannis dicit, Fides cum dilectione fides eſt Chriſtiani,

fides sine dilectione fides est dæmonis. Qui autem non credunt peiores sunt quàm dæmones. Nescio quis non vult credere in Christum: adhuc nec dæmones imitatur. Iam credit Christum, sed odit Christum. Habet confessionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ. Adde huic fidei dilectionem, vt fiat fides de qua dicit Apostolus Paulus, *Fides quæ per dilectionem operatur*, inuenisti Christianum, inuenisti ciuem Hierusalem. Et in Euangelio Ioannis,] Quis salubriter est fidelis, nisi ea fide quæ per dilectionem operatur?] Et Prosper ex Augustini verbis, Non sunt bona opera, nisi quæ per fidem & dilectionem fiunt, quia alterum sine altero nullius virtutis fructum parit.] Eapropter Gothescalcus hæreticus, qui vnam fidem secundùm Apostolum verbo tenus prædicat, se fidem veram in præmissis suis scriptis non habere demonstrat: quia dicit Paulus Apostolus, *Fides quæ per dilectionem operatur.* Dilectio autem Latinè, caritas Græcè dicitur. de qua dicit idem Apostolus Paulus, *Si tradidero corpus meum vt ardeat, caritatem non habeam, nihil mihi prodest.* Vnde sanctus Gregorius in libro decimo octauo Moralium dicit, Alij quippe praua de Deo sentiunt, alij recta de auctore tenent, sed vnitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti verò schismatis perpetratione diuisi sunt. Vnde & in ipsa prima parte Decalogi vtrarumque partium culpæ reprimuntur, cùm diuina voce dicitur, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua*, atque mox subditur, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profectò quia Deum non diligit. qui verò de Deo recta sentiens à sanctæ Ecclesiæ vnitate diuisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac vnitate matris Ecclesiæ suæ, per hæresim de Deo peruersa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo diuiditur, caritatis huius gratia priuatur.] Et item præfatus Apostolus dicit, *Finis enim legis est Christus ad iustitiam omni credenti.* Vnde Augustinus, Et quidem finis, inquit, Christus, quia Christus Deus est finis præcepti caritatis, & Deus caritas, qua & pater & filius & Spiritus sanctus vnum sunt. Miramur etiam, quando misit de Sedulio ternam fidem, quare ponere omiserit de Aratore trinam fidem, qui figuratè loquens in libro primo dicit,

Gal.5.6. Gal.5.6. 1 Cor.13.3. Cap.xiv. Deut.6.5. Matt.22.36 Matt.28.39 Rom 10.4.

Trina fides vocat hunc, quo nomine fonte lauatur.

Et de nomine trino in secundo libro dicit,

———Non cogit ad vndam
Nostra fides hunc ire iterum, qui nomine trino.

Et de fide iterum in primo libro figuratè loquens,

Nona fuit tunc hora magis, qua rectius hora
Prodiret iam trina fides & tertia simplex.

Cùm ad suam confirmandam sententiam ad testimonium deuocauerit dixisse illum trinam potestatem, sicut & Prudentium trinam

pietatem, de quo quiddam suprà respondimus, vbi & hæc quæ de Sedulio, Aratore, & Prospero subiungemus congruentiùs poneremus, nisi hoc sollicitiùs attenderemus, vt ad singulas suas tergiuersationes, & inordinatas repetitiones obuias illi sententias ex simplicis & catholicæ fidei doctorum dictis opponeremus. Denique ad hoc quod dixit Arator, metrica necessitate coactus,

Trina fides vocat hunc quo nomine fonte lauatur.
&, ——— *non cogit ad vndam*
Nostra fides hunc ire iterum, quia nomine trino
Dogmata praua trahunt.

Sufficientissimè catholici doctores & in præcedentibus & in subsequẽtibus referunt, non trinum, sed vnum vnius Dei nomen esse, in quo in vnitate catholicæ fidei à Domino baptizari iubentur, & credentes vno Christi baptismate, in quo solo fit remissio omniũ peccatorũ, à catholicis baptizantur. Vnde Ambrosius in libro 1. de Fide, Si, inquit, vnus Deus, vnum nomen, vna potestas, vna est Trinitas. Denique dicit, *Ite, baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* In nomine vtique ait, non in nominibus. Ipse etiam dicit, *Ego & pater vnum sumus.* Vnum dixit, ne fiat discretio potestatis: sumus addidit, vt patrem filiúmque cognoscas, quòd perfectus pater perfectum filium genuisse credatur, & pater ac filius vnum sint, non confusione personæ, sed vnitate.] Quod dixit Arator in secundo libro,

Libro 1. c. 1. Matt. 28. 1 Ioan. 10. 30

Ipse, quin Ioannes, *viam memorans, cunctis baptisma futurum*
Post aliud, quod iure datur, quod trina potestas
Inlustrare solet. ——

& in primo figuratè loquens, similiter metri necessitate,

——— *nam trina potestas*
Colligit hanc prolem, numerum partita per æquum.

Lib. 1. c. 6. Ante medium cap. Matt. 4. 1. Thess. 3.

Et omnes catholici apertissimè de scripturis sacris ostendunt, non partitam, sed vnam & indiuiduam esse operationem, vnam & inseparabilem potestatem sanctæ & inseparabilis Trinitatis, patris & filij & Spiritus sancti. vt Ambrosius in libro primo capite sexto, Cùm enim, inquiens, eadem faciat filius opera quæ pater facit, & quos vult viuificet filius, sicut scriptum est, nec differens potestate, & liber est voluntate. Ita & vnitas seruatur, quia & virtus Dei in diuinitatis proprietate est, & libertas, non in aliqua differentia, sed in vnitate est Trinitatis.] Et item secundo libro capite quarto, Didicimus vnam patris & filij esse imaginem, vnam similitudinem, vnam sanctificationem: didicimus vnam operationem, vnam gloriam, vnam quoque diuinitatem. Vnus ergo & solus Deus, quia scriptum est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Vnus Deus, non vt ipse sit pater & filius, sicut impius Sabellius asserit, sed quia patris & filij Spiritúsque sancti vna diuinitas sit: vbi autem vna diuinitas, vna voluntas & vna præceptio. Denique

que vt scias & patrem esse, & filium esse, & vnum opus patris & filij esse, Apostolum sequere qui dixit, *Ipse autem Deus & pater noster, & Dominus Iesus dirigat viam nostram ad vos.* & patrem loquitur, & filium loquitur: sed vnitas directionis est, quia vnitas potestatis est.] Verùm & ille ipse Arator euidentiùs se non propriè, sed figuratè in hoc fuisse locutum, in eodem libro capite decimo euidenter ostendit, cùm dicit,

——Deus arbiter orbis
Personis tribus est, in quo simul vna potestas.

Et capite nono,

Ecce tot egregiis vnum cor viuere turmis
Incipit, atque animam populus nanciscitur vnam.
Quis dubitare queat mysteria dogmatis, vnum
Personas tres esse Deum, cùm millia vulgi
Conueniunt sub mente pari, numerique frequentis,
Portatura crucem, Dominúmque secuta fidelem?

Et capite tertio,

Tertia sidereis inclaruit hora loquelis.
Hunc numerum Deus vnus habet, substantia simplex
Personis distincta tribus, ——

Et item capite vigesimo primo,

Ter sonuit Domini vox, quæ dictata saluti est.
Hoc genitor natúsque simul, sanctúsque peregit
Spiritus. hinc fidei pugnax cadit Arrius, vnum
Personas tres esse negans, Sabellius vnum.

Prosper quoque in libro Promissionum & Prædictionum dicit, Caritatem Dei, trinæ maiestatis vnitatem, supereminentem viam duce gratia sequemur.] Et quia impropriè dixerit trinam maiestatem, ipse in eodem libro demonstrat dicens, Paulus Apostolus dicit, *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, quemadmodum Sancti vident Deum Trinitatem, patrem & filium, filium in patre, Spiritum sanctum in patre & filio. Si ergo filius in patre, Spiritus sanctus in patre & filio, quia vnus sunt Deus, horum est & vna maiestas, sicut idem Prosper in libro Sententiarum dicit, Quod pater cum Christo facit Christus facit, & quod Christus cum patre facit pater facit, nec seorsum agit aliquid inseparabilis caritas, maiestas, potestas, sicut ipse Dominus dicit, *Ego & pater vnum sumus.*] Sunt etiam plures versus beati Ambrosij de ternarij numeri excellentia nobilissimi, in quibus dicit,

De gloria Sanct. c. 8.

1. Cor. 13. 12

Sent. 324.

Omnia trina vigent sub maiestate Tonantis.
Tres pater, & Verbum, sanctus quoque Spiritus vnum.

Qui in multis locis, immo in omnibus vbicumque hinc loquitur, vnam maiestatem dicit esse patris & filij & Spiritus sancti. Vnde pauca exempli gratia hîc ponere dignum duximus. Ait enim in libro tertio de Spiritu sancto capite XXII. Nunc vnitatem maiestatis

licet in patre, filióque, & Spiritu sancto cognoscere.] Et post aliquanta. Vna igitur visio, vna præceptio, vna maiestas.] Et Athanasius, Patris & filij & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas.] Et Augustinus frequentissimè hoc idem in libris de Trinitate dicit, Nam & quòd venerandus Sedulius, sicut coactus metri necessitate, trinam fidem & in eodem Paschali opere posuit dicens,

Quod simplex triplicet, quódque est triplicabile simplet,

Cap.VIII. Beatus Augustinus in libro sexto de Trinitate improbat dicens, In ipso igitur Deo, cùm adhæret æquali patri filius æqualis, aut Spiritus sanctus patri & filio æqualis, non fit maior Deus quàm singuli eorum, quia non est quo crescat illa perfectio summæ Trinitatis. Perfectus autem siue pater, siue filius, siue Spiritus sanctus, & perfectus Deus pater & filius & Spiritus sanctus. & ideo Trinitas potiùs quàm triplex dicenda est. Quapropter non succurrit prauo sensui Gothescalci testimonium fidelis poëtæ Sedulij, qui rectum fidei sensum lege metri constrinxit, quæ non præiudicat veræ fidei simplicitati. Quæ videlicet fides, non per oratores, sed per piscatores sibi subiugauit Imperatores. Vnde quia Gothescalcus non voluit & non valuit, deuotus lector intelligere debet, hæc à Sedulio, Aratore, & Prospero tropicè per metonymiam, id est per transnominationem cuius species multæ sunt, dicta. Qui tropus non solùm in metro, & in sæculari litteratura, atque in communi locutione, sed etiam in authentica scriptura sacra, & in catholicorum dictis sæpiùs reperitur ornatus aut causa necessitatis, vnde hîc de singulis testimonia ponere non necessarium duximus. Hoc tantùm dixisse sufficiat, quia trinam pietatem Prudentius, trinam potestatem Arator, trinam maiestatem Prosper, pro personis patris & filij & Spiritus sancti, qui relatiuè in sancta Trinitate dicuntur, substantialia nomina, pietatem, potestatem, maiestatem posuerunt, quæ non plurali, sed semper singulari numero in singulis & in tribus simul personis propriè dicuntur, quorum est vna pietas, vna potestas, vna maiestas; & quidquid ad se, id est de Deo, substantialiter dicitur, sicut & illi ipsi in iisdem opusculis suis ostendunt. De qua figurata vel translatiua locutione sanctus Athanasius in libro primo de Trinitate dicit, Ergo inquiens postulo à te, qui legis hanc istius scripturæ meæ fidei catholicæ professionem, ne hinc superflua vel profusa verba perquiras: sed strictim capaciter, immo spiritaliter, cum summo studio dicta ad stylum sacræ scripturæ conferas, & secundùm regulæ æquitatem iustitia moderante perpendas.] Vnde iam accipe non diserta, sed fortia, neque terrena figmenta, sed vera cælestia documenta, neque philosophorum hæretica praua commenta, sed perfecta Apostolica arcana sacramenta, neque grammatica quæ superflua est doctrinæ sapientiæ, sed ex Euangelicis scripturis super melle & fauo dulciora & meliora diuina

De vnito nomine Trinitatis.

præcepta. Disce itaque, quia in hoc Sophistæ huius mundi stulti vel muti facti sunt, quoniam sapientiam veram non cognouerunt, & ideo reprobi facti sunt.] Hæc manifestum de ipsius scriptis est legisse improbum & pertinacissimum Gothescalcum: sed sicut sanctus Hilarius reprobam plebem de resurrectione Christi fecisse dicit inquiens, Hæc vidit Iudæa mendax, hæc negat cùm viderit, sic & Gothescalcus de his quæ hinc legerat, aut in totum dimisit, aut prauè interpretando negauit, aut sicut facere solent hæretici, quia malo voto legit quod legit, ex retributione iustitiæ intelligere bene non valuit, ídque ad prauitatem sui sensus inflectens, sicut voluit posuit. Quod autem apertissimè bene dictum inuidit, etiamsi oculo corporis vidit, oculo mentis videre non voluit, & idcirco ac si non visum transiliit, iuxta prouerbium Gothicum, Capra lusca hortum videt, sepem nusquam. Et in sua conclusione, quinimmo fidei rectæ concussione, Gothescalcus dicit,

XI.

— *Itaque qui nolunt cum Sabellianis hæreticis in æternum habere societatem, credant, confiteantur, colant, canant cum catholicis catholici tritheoteiam, trinam deitatem, trisagium, trinam sanctitatem, trinam vitam, sapientiam, gloriam, trinum timorem, trinum amorem, trinam caritatem, trinam lucem, salutem, virtutem, pacem, claritatem. trinam maiestatem, potestatem, pietatem. quippe cùm debeamus etiam ternam, seu trinam amplecti fidem, quam negant peruersi Sabelliani per suam perfidam impietatem.*

X P. Cui primò referimus, quia secundùm suam sapientiam, non sibi à Deo datam, sed vel à malo spiritu sibi inspiratam, vel à se stultam inuentam, debuerat cognoscere differentiam esse inter ternam & trinam, sed dicens se esse sapientem stultus factus est. Notum quippe est quoniam duplex est numerus. Vnus quidem, in quo vnitatum repetitio pluralitatem quare & numerum facit. alter verò, qui in rebus numerabilibus constat, in quo repetitio atque pluralitas vnitatum non facit numerabilium rerum numerosam diuersitatem. & terna, non inter compositos, sed inter simplices numeros, qui nullam partem aliam habent nisi solam vnitatem, ab his qui de numeris disputant computatur: & non ab eo numero, quo numeramus cùm tres dicimus, sed ab eo cùm ter dicimus venit, habens collectiuam significationem. Vnde Beda in compoti lectione, Quatuor Idus capiunt ternos. Et Hilarius in hymno, Et refert fragmenta cœnæ ter quaternis corbibus. Et cùm dicimus semel, bis, ter, quater, & his similia motum exprimimus: & cùm dicimus vnum, duo, tria, quatuor, & cetera, non motum exprimimus, sed repetitione vnitatum pluralitatem ostendimus. Et à ter aduerbialiter prolatum terna, & cetera in hunc modum, vt à quater quaterna dicuntur: à numero autem, quo numeramus cùm dicimus tres vel tria, trinus dicitur. Vnde in personis dicitur Deus trinus, qui in deitate est vnus. Sed &

ab eodem numero, vnde trinus dicitur, etiam trina deducitur, ex vnitatum repetitione, ſicut & trinus, exprimens pluralitatem quam vnitas deitatis non recipit. Verùm & quia tres vel tria, primus ſcilicet impar numerus, quo trinitas ex monade & primo pari numero conſtat, ſignatur, quia quiſquis hîc dilectionem Dei & proximi ſeruare ſtuduerit, ipſe ad æternam vitam pertinget, & omnis noſtra perfectio in illius vnius veri Dei, qui eſt ſancta Trinitas, contemplatione erit, in cuius nobis viſione iam minus aliquid ſalutis & gaudij non erit. Et ita ex hoc numero quædam diuiſio in eo quod dicitur trina, veniens à numero quo numerantur tres vel tria, monſtratur, & quamcumque diuiſionem vel pluralitatem vnitas deitatis, tota in ſingulis tota in tribus ſimul ſanctæ Trinitatis conſiſtens perſonis, non patitur. Liquet profectò quia trina deitas catholicè dici non valet. Legat qui volet quod de numero dicimus in ſanctorum Auguſtini, Gregorij, Boëtij, & Bedæ dictis. & quod ſanctus Auguſtinus in Sermone trigeſimo ſexto Euangelij Ioannis dicit loquens de diuinitate. Eſt ibi, inquit, aliquid ineffabile, quod verbis explicari non poſſit, vt & numerus ſit, & numerus non ſit. Videte enim, ſi non quaſi apparet numerus pater & filius & Spiritus ſanctus Trinitas. Si tres, quid tres? deficit numerus. Ita Deus numerus recedit à numero, nec capitur numero, quia tres ſunt tanquam numerus, ſi quæris quid tres, non eſt numerus. Vnde dictum eſt, Magnus dominus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. Hoc ſolum numero inſinuant, quod ad inuicem ſunt, non quod ad ſe ſunt.] Et ſanctus Gregorius in libro trigeſimo Moralium Iob, de ſententia Euangelij Ioannis, *Palàm*, inquit, *de patre annuntiabo vobis*. Palàm quippe de patre annuntiare ſe aſſerit, quia per patefactam tunc maieſtatis ſuæ ſpeciem, & quomodo ipſe gignenti non impar oriatur, & quomodo vtriuſque ſpiritus vtrique coæternus procedat oſtendit. Apertè namque tunc videbimus, quomodo hoc quod oriendum eſt, ei de quo oritur ſubſequens non eſt, & quomodo is qui proceſſione producitur à proferentibus non præitur. Apertè tunc videbimus, quomodo & vnum diuiſibiliter tria ſunt, & indiuiſibiliter tria vnum. Lingua ergo tunc narrantis Dei eſt viſa claritas ſubleuantis.] Et ſanctus Sophronius Hieroſolymitanus Epiſcopus, cuius catholiciſſima epiſtola in ſexta Synodo acceptiſſima fuit, in ea ad locum dicit, Neque vnum quatenus vnum eſt tria recipitur, neque tria ſecundùm quod tria ſunt vnum aduertitur. quod eſt mirabile & omni certè plenum ſtupore. Hoc ipſum namque & numerabile eſt, & refugit numerum: numerabilis quidem tribus ſuis ſubſiſtentiis, refugit autem numerum ſingularitate deitatis. Vnitas quippe eius eſſentiæ atque naturæ numerari penitus non permittit, vti non & differentiam deitatis introducat, & ex hoc eſſentiæ & naturæ & deorum multitudinem vnum principium

Cap. v. Ioan. 16. 25.

Synodi VI. Act. XI.

faciat. Omnis itaque numerus contubernalem habet differentiam, & omnis differentia atque discretio numerum superinducit vt insitum. Numeratur ergo beata Trinitas, non essentiis, non naturis, nec diuersis deitatis ternísve dominationibus. Absit, sicut insaniunt Arriani, & noui tritheiæ, id est, trinæ deitatis latratores.] Beatus etiam Ambrosius in secundo libro de Spiritu sancto, demonstrans quoniam trina pluralitatem habet quam non recipit deitas, inter alia dicit, Quia tertiò repetita figura mysterij operationem Trinitatis expressit, & ideo in mysteriis interrogatio trina defertur, & confirmatio trina celebratur.] Et in libro secundo de Fide, Quid sibi vult sub vno nomine sanctitatis trina repetitio? Si trina repetitio, cur vna laudatio? si vna laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur, nisi quia pater & filius & Spiritus sanctus sanctitate vnum sunt?] *& item*, Quia diuisionem quam trina demonstrat non patitur vnitas deitatis, sicut multoties & in libro secundo de Spiritu sancto dicit, Abraham tres vidit & vnum adorauit, quia vnus Deus, vnus Dominus, & vnus Spiritus. & ideo vnitas honoris, quia vnitas potestatis.] *& item*, Quomodo enim pluralitatem recipit vnitas diuinitatis, cùm pluralitas numeri sit, numerum autem non recipiat diuina natura?] Vnde putamus venerandum Sedulium, non trinam, sed ternam fidem in lege metri ponere voluisse, vt demonstraret quasi quodam inseparabili sed non locali motu, qui in terna est à ter deriuata, quia filius de patre sit natus, & de patre ac filio Spiritus sanctus procedat. Singula videlicet quæque persona plenus & perfectus Deus, vnúsque plenus & perfectus Deus, tres simul vnius Deitatis in hac sancta Trinitate personæ, quas denegabat Sabellius dicens, Idem Deus quando vult pater est, quando vult filius est, quando vult Spiritus sanctus est, idem verò vnus est. Et noluit dicere trinam fidem, ne pluralitatem signando, numerabilem faceret vnam indiuiduæ atque inseparabilis Trinitatis deitatem, quam Arrius denegabat. Contra hos quippe in Paschali carmine scripsit. Propter vnam enim eandémque deitatem, quæ tota est in singulis, tota in tribus simul personis, indiuidua atque inseparabilis sancta Trinitas dicitur. Hoc quippe inseparabile verè dicitur, quod nullatenus separationem potest recipere. Nam quod non separatur sed separari potest, inseparabile non est. Quòd si quisquam separari posse putat tres vnius deitatis personas, quæ vna deitas separari non potest in tribus personis, non Trinitas inseparabilis est dicenda, sed vnitas. Ne quis verò mihi fortè succenseat, quòd dixi voluisse demonstrare Sedulium, non locali motu filium à Deo patre genitum, Spiritum sanctum à patre filióque procedere, in eo quod ternam & non trinam fidem dixit, satisfacio meo Lectori hoc me inde intellexisse, cùm dixi non locali motu, quod Dominus dicit, *qui me misit verax est.* tanquam diceret, inquit Augustinus, ideo verum dico, quia filius veracis ve-

Cap. xi. versus fine. (margin, beside "Beatus etiam")

Lib. 3. c. 14. (margin, beside "diuina natura")

ritas sum, pater verax est, filius veritas, sicut à patre filius, ita à veraci veritas, & hoc est *qui misit me*. Scriptura etenim sacra suæ profunditatis altitudinem nobis pandere nequiret, si non ita se nobis contemperasset, vt nos ad suam intelligentiam subleuaret, & interiora sua per ea quæ circa nos sunt, nostróque more loquendo demonstrans, velut si vrbanus & quidam doctiloquus, puerulo blandiens & applaudens, de industria verba molliat, & quodammodo infringendo balbutiat. Hinc ergo *misit* cùm dicitur, quasi quidam motus videtur. Sed hic localis motus non est intelligendus, sicut nec in eo quod dixit, *Dedit*, quin pater, *filio habere vitam in semetipso*, quod est, genuit filium vitam habentem in semetipso. & missio Spiritus sancti ipsa processio est, qua ex patre simul procedit & filio, sicut omnes catholici doctores de sanctis scripturis manifestissimè docent. Multo minùs autem quàm terna, immo nullomodo propriè in Deo
Ephes.4.5. est trina fides intelligenda, sed sicut dicit Apostolus, *Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma.* quia licèt, vt beatus dicit Gregorius, nec infidelis sine fide viuat, sola tamen est catholica quæ humanum genus sanctificat, sola viuificat. Et licèt sint varia baptismata & hæreticorum lauacra, quæ sicut in lege iuxta Apostolum non poterant perfectum facere seruientem, ita nunc proficere non valent ad perfectæ purgationis lomentum. Tamen vnum est baptisma catholicum, quod solum in catholica celebratur Ecclesia, & in vna fide collatum & acceptum ad perfectam purgationem credentibus proficit, sicut
Cap.III. sanctus Ambrosius in primo libro de Spiritu sancto dicit, Vnum inquiens baptisma. Vbi autem non est plenum baptismatis sacramentum, nec principium, nec species aliqua baptismatis æstimatur. Plenum autem est, si patrem & filium Spiritúmque sanctum fatearis, si vnum neges, totum subrues. Et quemadmodum si vnum in sermone comprehendas, aut patrem, aut filium, aut Spiritum sanctum, fide autem nec patrem nec filium nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei sacramentum: ita etiam, quamuis patrem & filium & Spiritum sanctum dicas, & aut patris aut filij aut Spiritus sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium.] *& post pauca*, Vnum est enim opus, quia vnum est mysterium: vnum baptisma, quia mors vna pro mundo. vnitas ergo operationis, vnitas prædicationis, quæ non potest separari.] Quapropter credentes vnum Deum tres personas vnius deitatis, tenentes vnam fidem catholicam quæ sola sanctificat, sola viuificat, habentes & celebrantes vnum baptisma, in quo solo plenum est fidei sacramentum, non obaudiemus Gothescalcum, ne cum hæreticis partem habeamus, vt credamus & dicamus trinam deitatem, trinam sanctitatem, trinam lucem, & cetera quæ suprà dixit. sed suademus ei, vt si non vult cum Arrianis hæreticis in æternum habere societatem, credat, confiteatur, colat, canat cum catholicis catholicus patrem & filium & Spi-

ritum sanctum, sanctam scilicet & inseparabilem Trinitatem vnum esse Deum, vnius eiusdémque deitatis, ac per hoc vnam deitatem, vnam sanctitatem, vnam vitam, vnam sapientiam, vnam gloriam, vnum timorem, vnum amorem, vnam caritatem, vnam lucem, vnam salutem, vnam virtutem, vnam pacem, vnam caritatem, vnam maiestatem, vnam potestatem, vnam pietatem. Sicut Athanasius in capite libri octaui de Fidei vnitate dicit, Fides vnius substantiæ Trinitatis hæc est, patris & filij & Spiritus sancti sine initio temporum, super omnem sensum & sermonem & spiritum, vna virtus vnus Deus, tria verò vocabula, vna potestas.] Et hæc omnia ideo, quia vt Augustinus & ceteri catholici doctores dicunt, de quorum verbis & sensibus hæc in præfato libro vir venerandus Alcuinus collegit, vna est natura, essentia, substantia, diuinitas, deitas patris & filij & Spiritus sancti, & omnia nomina, quæ substantiam vel potentiam, vel essentiam Dei significant, vel quidquid propriè ad se dicitur Deus, omnibus personis æqualiter conueniunt, vt Deus magnus, bonus, æternus, omnipotens, sanctus, & omnia quæ naturaliter de Deo dicuntur. Non est igitur aliquod naturæ nomen, quod sic patri conuenire possit, vt filio vt Spiritui sancto æqualiter conuenire nequeat.] Propriè quidem Deus dicitur substantia vna summa & ineffabilis, quæ semper idem est quod est, cui nihil accidens vel recedens inesse poterit, quæ semper est quod est, quia semper immutabilis. Item Deus magnus dicitur, non alia magnitudine, nisi qua ipse magnus est & immensus. Ea igitur magnitudine magnus est, qua ipse est eadem magnitudo, & ea bonitate bonus est, qua ipse est. Nec Deo aliud est esse, aliud magnum esse, aliud bonum esse: sed eo quo est, magnus & bonus est. Ideo nec tres substantias, nec tres magnos, nec tres bonos de Deo dicere fas est.] Et ille est summa existentia, summa intelligentia, summa vita, à quo est omnis vita, omnis intelligentia; & omnis existentia. Dei enim idem ipsum est & potentia, & substantia, & diuinitas, & hæc omnia vnum, vt hoc vnum simplex.] quia vnum opus est patris & filij & Spiritus sancti, & personarum proprietatem ostendens.] Inseparabilis igitur naturæ vnitas non potest separabiles habere personas. Hæc verò summæ Trinitatis atque indiuiduæ vnitatis natura, quæ est sola vbique tota, sicut vbique inseparabilem habet vnitatem naturæ vel operis, sic separationem non potest recipere personarum.] Ipsa itaque operatio Dei, id est sanctæ Trinitatis, voluntas est Dei, & voluntas Dei simplex est, & semper in requie beatitudinis. Nec aliud est Deo operari, aliud velle, sed idem est illi velle & operari, quia voluntas Dei effectiua potentia est. Nec Deo aliud est esse aliud velle, sed vnum atque idem, & hoc totum simplex, totum vnitas, totum trinitas, totum ὁμούσιον. quia esse quod substantiale est vnum est in patre & filio & Spiritu sancto, & horum vna

Lib. 8.
Lib. 1. de Trin. c. 14.
Lib. 1. de Trin. c. 15.
Lib. 2. c. 2.
Lib. 2. c. 14.
Lib. 2. c. 15.

Lib.2.c.14. actio est, sicut vna voluntas.] Quod ait Apostolus, *Christum Dei*
1.Cor.1.4. *virtutem & Dei sapientiam*, non ita intelligendũ est, quòd pater dici non possit virtus vel sapientia, sicut dici non potest filius vel Verbum: quia hæc relatiua sunt nomina, sicut superiùs dictum est, illa verò, id est virtus & sapientia, substantialia sunt. Ideo pater virtus & sapientia, filius virtus & sapientia, Spiritus sanctus virtus & sapientia: non tamen tres virtutes, nec tres sapientiæ, sed vna virtus & vna sapientia, pater & filius & Spiritus sanctus, sicut vna substantia, & vna omnipotentia, & alia quæ de substantia diuinitatis dicuntur. Et ita intelligatur filius sapientia patris, quomodo dicitur lumen patris. id est vt quemadmodum lumen de lumine & vtrumque vnum lumen, sic intelligatur sapientia de sapientia, & vtrumque vna sapientia: quia in illa simplicitate naturæ diuinæ non est aliud sapere quàm esse, nec aliud esse quàm posse, nec aliud posse quàm viuere. eadem ibi sapientia,
Lib.2.c.11. quæ essentia, eadem vita quæ essentia, & hæc omnia vnum, & vnus Deus.] Et sicut pater vita, ita & filius vita, & Spiritus sanctus vita, quia vnum opus est patris & filij & Spiritus sancti, sicut vna substantia atque essentia. Pater vita in semetipso, non ab alio, filius vita in semetipso, sed à patre, qui eum talem genuit vt vitam haberet in semetipso. Dictum quippe est, sicut ipse
Ioan.5.26. filius ait, *Sicut pater vitam habet in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso*, id est genuit filium vitam in semetipso habentem. Hoc solum interest, quòd pater vita est non nascendo, filius vita est nascendo, pater de nullo patre, filius de Deo patre, pater propter filium pater est, filius verò & quòd filius est propter patrem est, & quod est à patre est, & à vita vita est. Pater, qui est vita in semet-
Ioan.6.58. ipso, genuit filium qui esset vita in semetipso. Ideo & ipse filius ait, *Sicut viuit pater, & ego viuo propter patrem.* Non ita dictum est, quasi in semetipso filius propriam non haberet vitam, sed participatione paternæ vitæ vitam haberet, sicut oculus carnalis participatione lucis alterius lumen accipit, quod non haberet in seipso nisi aliunde mutuasset: sed iam iámque talis à patre genitus est filius, qui in seipso viueret. Sicut pater non est indigens vita, sic filius non indiget alterius vitæ vt sit. Pater vita, sic & filius vita, vtrumque tamen vna vita, non duæ, quia vnus Deus, non duo dij.] Similiter & de Spiritu sancto est sentiendum, quòd vitam habeat in semetipso, procedens à
Lib.2.c.18. patre & filio, coæternus & consubstantialis patri & filio. Et vbicumque in scriptura sancta legitur solus Deus, non de vna qualibet persona in sancta Trinitate intelligendum est, sed de tota sancta Trinitate, quæ æqualiter operatur omnia quæcumque operanda esse iudicat. Quæ sancta Trinitas est vnus, solus, beatus, potens, inuisibilis, & verus Deus, quia vna potentia est totius sanctæ Trinitatis. Neque
Eccli.24.8. enim, quia ipse filius alibi loquens voce sapientiæ, ipse est enim sapientia Dei quæ ait, *Gyrum cœli circuiui sola*, separauit à se patrem, quanto ma-

magis ergo non est necesse vt tantummodò de patre præter filium vel Spiritum sanctum intelligatur quod dictum est, *Solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem?*] Et Spiritus sanctus, qui in scripturis legitur donum Dei, vel paraclitus, vel caritas Dei, in eadem vnitate substantiæ & æqualitate cum patre & filio consistit. Siue enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, siue caritas, siue ideo vnitas quia caritas, & ideo caritas quia sanctitas, nequaquam minor est illis in aliquo ex quibus procedit. Et hæc est summa caritas, qua genitus à gignente diligatur, genitorémque suum diligat, & ideo non ampliùs quàm tria sunt. Vnus diligens eum qui de illo est, & vnus diligens eum à quo est, & ipse dilectio de qua dicitur quia Deus caritas est. & hæc summa & ineffabilis Trinitas, non vnius Dei dici debet, sed vnus Deus. Et ista caritas non tenetur nisi in vnitate Ecclesiæ Christi, nec illam habent qui se diuidunt ab vnitate catholicæ pacis.] Hæc de catholicorum patrum dictis ab Alcuino in vnum collecta posuimus. Sanè vt omnem scrupulum vtentes verbis beati Athanasij legentibus amputemus, Adhuc, inquit, breuiter dilucidabo, multifariè approbans hoc vnitatis nomen esse verissimum Trinitatis, quæ tamen referatur ad multifariam sapientiam Dei, quæ vniter in patre & in filio & Spiritu sancto consistit, de qua si significes sapientiæ deitatem, & deitatem sapientiæ, nonne hæc ipsa est vnitas sapientiæ, quæ & diuinitas Trinitatis? Ergo vt compendio hæc adsignemus, siue sapientiæ gloria, seu deitas gloriæ, aut summitas, aut dominatio, aut dignitas, aut claritas, aut maiestas, aut imperium, aut potestas, aut sempiternitas nominetur, nonne hæc, multifariè quamuis sint dicta, tamen ad vnitam deitatem incomparabilem patris & filij & Spiritus sancti vniter sunt declarata? aut putas quot significationes dicuntur ad gloriam deitatis, totidémque sint & species diuersitatis? Absit, dum hæc vniuersa ad vnitam substantiam dicta referantur. Nam si hæc vna atque eadem ipsa est multiplex præsaga sapientia patris & filij & Spiritus sancti, quæ est vna virtus, siue vna forma magnitudinis æqualitatis eius, siue vna maiestas, siue vna claritas, quæ in hanc vnitam deitatem plenitudinis secundùm scripturæ regulam in hoc loco collecta reperiuntur, numquid sic in eadem deitate Trinitatis potest aduersus scripturas referri, vt tres sapientias, aut tres virtutes, aut tres imagines, aut tres substantias, aut tres claritates, aut tres plenitudines diuinitatis, vel cetera huiusmodi pluraliter Arriomanitarum more dicamus? Absit. sicut tu, Osi, iam in ætate prolixa, quin per rudimenta in Synodo Sirmiensi catholice, auctor fuisti. vbi fidem tuam, quam in Nicæa conscripseras, irritam fecisti dum regiæ potestati famularis. Præterea qui morti esses perquàm vicinus, sic in laqueum voraginis baratri incidisti, vt excideres tanquam mortuus à corde, vt diceres, Quis ignoret patrem maiorem esse honore, dignitate, claritate,

1.Tim.6.16
Lib.2.c.16
Lib.2.c.21.
Lib.1.De Vnito nomine Trin.

& maiestate? quasi duæ vel certè tres essent claritates, aut maiestates, in singulis his personis patris & filij & Spiritus sancti, quod absit. Nam si hæc eorum sic se blasphemia ita vt aiunt haberet, quare etiam non tres Deos plurali numero nuncupant, ac publica voce circa proprias vel diuersas substantias suas pollicentur? quod absit, dum perfectè vnitum nomen diuinitatis, multifariè quamuis dictum, vniter in Trinitate consistat.]. Et sanctus Ambrosius in secundo ac tertio libro de Spiritu sancto, ex scripturarum auctoritate manifestè demonstrat, sicut deuotus lector facilè inuenire valebit, quia pater & filius & Spiritus vna est virtus, & vnum est consilium patris & filij & Spiritus sancti, & vna vita pater & filius & Spiritus sanctus, & creator omnium pater & filius & Spiritus sanctus, & vnum regnum patris & filij & Spiritus sancti, & vna voluntas patris & filij & Spiritus sancti, & vna visio, vna præceptio, atque vna maiestas, & omnipotentia, ac vna sanctitas patris & filij & Spiritus sancti. Etenim sicut scriptum est, *Totum spiritum suum profert stultus: sapiens autem differt & reseruat in posterum*, vt pleniùs suam stultitiam Gothescalcus ostenderet, nihil voluit reseruare, quin totum spiritum stultitiæ suæ proferret. Vnde & quasi clausulam prædictis adiecit,

Prou.29.11

XII.

— *Cuncta inquiens sic esse ceu dixi, in duobus probari potest patenter nominibus singularis tantummodò numeri, hoc est in luce pariter & pace. Lux enim & pax ingenita, & lux & pax genita, quin & lux atque pax procedens, non tres pluraliter luces aut paces dici sinuntur ab arte grammatica, neque tres naturaliter, vt latrat hæresis Arriana, neque personaliter vna, sicut somniat hæresis Sabelliana. sed proculdubio lux & pax est naturaliter vna, & personaliter trina, sicut amplectens trinam & vnam fidem, ac per hoc credens, confitens, colens, canens trinam & vnam lucem, & pacem, maiestatem, potestatem, pietatem, trinam & vnam deitatem*, & reliqua quæ ibi est persecutus.

X P. Ad quem parumper conuersi loqui censuimus. Stulte, impie, crudelis, & Dei tyranne, quod non solùm sensus, sed & artis litteratura penitùs denegat, & tu ipse priùs cum arte negas, cùm artis littera errorem non habeat, & apices sint sine crimine, cur prauè interpretando sensum maculas prauæ intelligentiæ crimine, lucem & pacem naturaliter vnam personaliter in Deo dicens trinam? Nam de luce tuæ impietati contradicit Psalmista dicens, *Apud te est Domine fons vitæ, &, in lumine tuo videbimus lumen.* In lumine tuo, inquit Hieronymus, videbimus lumen. Lumen patris Christus est. In Christo patris lumine lumen Spiritum sanctum videbimus. Et lumen tuum Christe pater est, cuius voluntatem faciens venisti illuminare occulta tenebrarum, vt in te qui es lux mundi mereremur illud lumen cernere in gratia mentis puræ. Sic enim ait ad Philippum,

Psal.35.10.

Qui videt me videt & patrem meum. In lumine eius, id est in Christo, videbimus lumen, id est Spiritum sanctum, qui super Apostolos, id est in specie ignis illuminantis apparuit. *Et in lumine tuo videbimus lumen*, id est à Christo illuminabimur, vt ait in Euangelio, *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Apostolica quoque sedes superexaltata Petri confessione, & Pauli ornata prædicatione, verùm & ipsius traditione Ecclesia catholica, in vigilia sacra Pentecostes, quasi huius expositionem versiculi syllabis paucis, sensu permaximo, orando meliùs quàm tradendo sibi obtinere & aliis commendare posse cognoscens, inter sacra Missarum solemnia deprecari canendo instituit dicens, *Præsta quæsumus, omnipotens & misericors Deus, vt claritatis tuæ super nos splendor effulgeat, & lux tuæ lucis corda eorum qui per gratiam tuam sunt renati, sancti Spiritus inlustratione confirmet*, Si recolis hæretice scriptum, *Vobis qui timetis Deum orietur sol iustitiæ*, & item, *Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius*, & item, *Ipse est enim candor lucis æternæ*, vnde & ipse, dicit, *Ego sum lux mundi*, &, *Qui videt me videt & patrem, quia ego in patre & pater in me est*, & item scriptum, *Deus noster ignis consumens est*, & purgaueris gratia Dei oculum mentis à puluere vel albugine arrogantiæ, poteris hanc orationem catholicam intellectu videre. Et quoniam scriptum est, *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas*, intende solem, & separa ab eo aliquo modo splendorem vel calorem si potes, & cùm tria inseparabilia in vna creaturæ substantia videbis, intellige lucem & pacem, sicut & in arte grammatica singularis numeri esse, ita & sensu intellige vnam & non trinam esse lucem ac pacem, omnium quæ sunt creatorem, patrem & filium & Spiritum sanctum. Quia sicut Deus pater, Deus filius, Deus & Spiritus sanctus, & tamen non tres dij sed vnus est Deus, ita lux pater, lux filius, lux Spiritus sanctus, & non tres luces vel trina lux, sed vna lux est pater & filius & Spiritus sanctus. Et sicut dicitur pater & filius & Spiritus sanctus trinus in personis, & vnus Deus in potentia & deitate, vt beatus dicit Ambrosius, *Summæ Deus clementiæ, mundique factor machinæ, vnus potentialiter, trinúsque personaliter*, non potest catholicè dici, sicut deliras, lux & pax ac deitas naturaliter vna & personaliter trina. Vnde idem in alio hymno dicit Ambrosius, *Tu Trinitatis vnitas, orbem potenter qui regis*, de qua non dixit, vna potentialiter, trináque personaliter, quia in Deo ad se, id est essentialiter & naturaliter, sicut Deitas & substantia, lux & pax & vita, ac virtus, & alia his similia dicuntur, & non relatiuè, ac per hoc singulariter proferuntur, & non recipiunt neque habere pluralitatem vel numerum possunt. Personæ autem, quibus constat sancta & inseparabilis vnius deitatis trinitas, relatiuè dicuntur ad inuicem, & idcirco pluralitatem id est numerum habent, quæ habere non possunt essentialia nomina

Ioan.14.9. Psal.35.10. Ioan.1.9. Malac.4.2. Hebr.1.3. Sap 7.26. Ioan.8.12. Ioan.14.9. Heb.12.29. Rom.1.20.

deitas, pax, & lux quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum pater & filius & Spiritus sanctus: quia sicut inseparabilis est substantia, id est deitas patris & filij & Spiritus sancti, ita & inseparabilia sunt opera eiusdem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, inseparabilitérque operatum esse intelligendum est, quidquid à singulis personis legimus operari. Quamuis certissimum sit, esse patrem solum in paternitatis persona, qui dixit, *Hic est filius meus, in quo mihi complacui:* & filium esse solum filium, super quem illa vox sola patris sonuit, quando in Iordane secundùm hominem baptizatus est idem vnigenitus Deus qui carnem solus accepit: & Spiritum sanctum patris & filij personaliter solum esse, qui in specie columbæ super eundem baptizatum ascendentem de aqua descendit, & quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in vno loco positos in linguarum ignearum visione adueniens repleuit, in quo habent omnes fideles remissionem peccatorum omnium, siue in baptismo, siue in pœnitentia. Illam tamen verissimè vocem qua solus locutus est Deus pater, & illam carnem qua solus homo factus est vnigenitus Deus, & illam columbam in cuius specie Spiritus sanctus super Christum descendit, illásque linguas igneas in quarum visione fideles in vno loco positos repleuit, & in quo datur credentibus remissio peccatorum, opera esse totius sanctæ Trinitatis, id est vnius Dei qui fecit in cælis & in terra visibilia & inuisibilia, verissimè credendum est. De pace siquidem, vnde hæretice quasi sapienter & conclusiuè vna cum luce prædicare te iactas, & reuera perniciosissimè blasphemas dicens, Pax ingenita, & pax genita, & pax procedens, naturaliter vna, personaliter trina, sicut suprà dixisti de deitate. Sufficere poterant quibus sufficit quæ latiùs de omnibus quæ substantialiter de Deo dicuntur ex catholicorum verbis suprà ostendimus. Sed ne dicas, quia in his duobus nominibus nos concluseris, & in responsione defecerimus, iuxta prouerbium antiquum, tibi malæ arboris nodo fortissimum cuneum opponimus, auctoritate sancti Ambrosij, & ipsam veritatis rationem. Veritas quippe loquitur per Ambrosium, dicit & per Apostolum, *Ipse est pax nostra,* &, *Deus lux est.* Quid ergo aliud datur intelligi, nisi quia ipsum sit pax & lux quod Deus est? Neque enim illa natura simplex quæ Deus est, aliud in se habere potest nisi quod ipsa est, cui hoc est scire, quod posse, hoc est posse, quod esse & nosse. Vnde & hoc pacis & lucis præcelsum vocabulum sanctæ Trinitati conuenientissimè coaptatur. nimirum quod ex tribus litteris constat, & pluralitatis numerum sicut Deus ignorat. Cùm enim dicimus pax, lux, per tres litteras tres in Deo personæ intelliguntur, & quia pax, sicut nec lux, numerum pluralem non recipit, per singularem numerum substantia, id est deitas ipsius vnius Dei accipitur, sicut sanctus Ambrosius in primo libro de Spiritu sancto,

Matt.3.17. Ephes.2.14 1.Ioan.1 5.

capite vndecimo dicit, Vna pax, vna gratia patris & filij & Spiritus sancti. Denique scriptum est, *Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & Domino Iesu Christo.* Ecce habes quia patris & filij vna gratia est, & patris & filij vna pax est. Sed & gratia & pax fructus est Spiritus, sicut ipse Apostolus docuit dicens, *Fructus autem Spiritus caritas, gaudium, pax, patientia.* Et bona pax & necessaria, vt nemo ad disputationum turbetur incertum, neque passionum corporalium tempestate quatiatur: sed in simplicitate fidei & tranquillitate mentis quietus circa Dei cultum perseueret affectus.] Et capite decimo tertio, Si igitur vna pax, vna gratia, vna caritas, vna communicatio est patris & filij & Spiritus sancti, vna certè operatio est, & vbi vna operatio est, vtique non potest virtus esse diuisa, discreta substantia. Nam quomodo operationis eiusdem gratia conueniret? Quis igitur vnitatem separare audeat nominis, cùm operationis videat vnitatem? Sed quid ego vnitatem nominis argumentis adstruo, cùm diuinæ vocis euidens testimonium sit.] *& capite decimo quarto,* Vnum nomen est patris & filij & Spiritus sancti. Scriptum est enim, *Ite, baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* In nomine dixit, non in nominibus. non ergo aliud nomen patris, aliud nomen filij, aliud nomen Spiritus sancti, quia vnus Deus non plura nomina, quia non duo Dij, nec tres Dij. & vt aperiret quia vna diuinitas, vna maiestas est, quia vnum nomen patris & filij & Spiritus sancti, & reliqua.] *& capite decimo sexto,* Deus enim lux est, sicut dixit Ioannes, quia *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Lux autem & filius, quia *vita erat lux hominum.* Et vt ostenderet se de Dei filio Euangelista dixisse, ait de Ioanne Baptista, *Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ergo quia Deus lux est, lux autem vera est Dei filius, sine dubio Deus verus est Dei filius. Habes & alibi quia Deus lux est, *Populus qui sedebat in tenebris & vmbra mortis, lucem viderunt magnam.* Quid autem hoc euidentius quod ait, *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen?* hoc est, quod apud te est, Deus omnipotens pater, qui fons vitæ es, in lumine tuo filio videbimus lumen. Videbimus lumen Spiritus sancti, sicut ipse Dominus ostendit dicens, *Accipite Spiritum sanctum.* & alibi, *& virtus exiebat de eo.* Ipsum autem patrem quis dubitet lucem esse, cùm lectum sit de filio eius, quia *splendor sit lucis æternæ.* Cuius enim nisi patris splendor est filius, qui & cum patre semper est, nec dissimili sed eadem claritate præfulget? Et Isaias significat non solùm lucem, sed etiam ignem Spiritum sanctum, dicens, *Et erit lux Israel in ignem* Itaque Prophetæ eum ignem ardentem dixerunt, quia in tribus istis generibus propensiùs maiestatem diuinitatis aduertimus, quoniam & sanctificare diuinitatis esse aduertimus, & illuminare lucis & ignis est proprium, & in specie ignis exprimi vel videri di-

Lib.1.c.11. Gal.1.3. Gal.5.22. Matt.28.19 1.Ioan.1.5. Ioan.1.4. Ioan.1.8. Esa.9.2. Psal.35.10. Ioan.20.22 Luc.19. Sap.7.16. Esa.10.17.

Deut. 4. 24. uinæ est consuetudinis. *Deus enim est ignis consumens*, sicut Moyses dicit.] Ecce habes quia pater & filius & Spiritus sanctus non personaliter trina, sed naturaliter & essentialiter vna pax, vna lux est. Vnde sicut & de deitate, ac de omnibus quæ de Deo substantialiter dicuntur, reuictus es mendax, Gothescalce, quia non pluraliter sed singulariter de singulis sicut & de tribus personis debent efferri.] Sicut & sanctus Augustinus in libro quinto de Trinitate dicit, & tuo mendacio contradicit, Illud inquiens præcipuè tenendum est, quidquid ad se dicitur præstantissima illa & diuina sublimitas, substantialiter dici, tantámque vim esse eiusdem substantiæ in patre & filio & Spiritu sancto, vt quidquid de singulis ad seipsos dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur.] Quod autem ad aliquid, non substantialiter, sed relatiuè ac per hoc pluraliter dicitur. Plura denique horum, sed & aliorum orthodoxorum hinc potuissemus ponere testimonia, quæ in suis locis lector poterit inuenire: sed scimus quoniam quantacunque posuerimus, æmulorum inuidiam & Gothescalci perfidiam, & si per rationem & auctoritatem superare, non tamen penitus sedare valebimus. Quapropter adhibemus etiam illi sacrum Nicænum Concilium, in quo cum Arrio sequipes illius damnatus est, licèt verbotenus illum detestetur qui sensu sequitur, Cuius Concilij inuiolabilis confessio, & inrefragabilis constitutio dominum nostrum Iesum Christum natum ex patre vnigenitum, hoc est ex substantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, & non duo lumina, adeo credi & confiteri cum Spiritu sancto vnum lumen perdocuit, vt secus sentientes ab Ecclesia catholica anathematizandos decreuerit. Et de his contra eum ista dicta sufficiant. nunc de aliis eius dictis ad narrationis ordinem redeamus. In alia etiam compilatione sua, in qua plura testimonia ex nomine catholicorum falsò ponit, & nomina librorum ex quibus illa sumpserit penitus tacet, & quædam quæ nobis nota sunt ibidem contra se peruersè more suo interpretans interponit, quæ à se dicta fortiter vt sibi videtur adstruunt, fortiter verò & catholicè destruunt. ponit etiam ibidem testimonium de epistola Petri Nicomediensis Episcopi, quam in sexta Synodo ne damnaretur porrexit, in qua trinum lumen fuisse positum, & ab Episcopis approbatum in eadem Synodo iactat. Nesciens sæpe idioma linguæ, in interpretatione quæ fit verbo ex verbo, dubitationem vel intelligentiæ difficultatem afferre, sicut & beatus Augustinus manifestè demonstrat, & in Synodo sæpe aliqua, quæ non adeo ad rem pertinent, propter plurimas occupationes, dum multorum verba & sententiæ intercedunt, necessariò minùs discussa præteriri solere, maximè illa de quibus specialiter non agitur ratio, & plus statui nutantium intenditur à Synodo consuli, quàm deiectioni fraternæ incumbi. Vnde Leo, vt de pluribus vnum proferamus exemplum, ad Flauianum scribit dicens, Miror tam absurdam támque

Cap. VIII. (margin)

Synodi VI. Action. X. prope finē. (margin)

Epist. 12. sub finem. (margin)

perfidam eius, quin Eutychetis, professionem nulla iudicantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientem, nimísque blasphemum ita omissum, quasi nihil quod offenderet esset auditum, cùm tam impiè duarum naturarum ante incarnationem vnigenitus Dei filius fuisse dicatur, quàm nefariè, postquam Verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur, quod Eutyches ideo vel rectè vel tolerabiliter æstimat dictum, quia nulla vestra est sententia confutatum.] Et cùm hæc ita se habeant, necessarium tamen duximus, Gothescalcum non verum dixisse patenter ostendere. Non enim in omni libello satisfactionis Petri Nicomediensis Episcopi de trino lumine quidquam habetur, sed vnitas deitatis in eo manifestissimè & catholicè demonstratur, qui ita incipit, Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium. Synodi vi. Act. x. sub finem. Et in vnum Dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, qui ex patre natus est ante omnia sæcula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, per quem omnia facta sunt. Et in Spiritum sanctum, dominum & viuificatorem, ex patre procedentem, cum patre & filio coadorandum & conglorificandum, Trinitatem consubstantialem, vnam deitatem, essentiam, virtutémque & potestatem, dominationem, Deum vnum, quem cùm singulariter contemplatur, sensu diuidente quæ indiuisa sunt, vnitatem in trinitate, trinitatem in vnitate adorandam. vnitatem quidem secundùm essentiæ siue deitatis rationem, trinitatem verò secundùm subsistentias siue personas.] Habetur autem quiddam de tribus luminibus, sed non eo sensu quo Gothescalcus dicit, in professione Synodo porrecta Macarij hæretici & Antiocheni Episcopi, qui de duabus voluntatibus & operationibus in vno domino Iesu Christo non sensit catholicè, & orthodoxorum dicta falsasse conuictus & degradatus est, post alia præmissa hoc modo, Trinitatem perfecta gloria, & imperio, & consilio non diuisam, vnam deitatem & dominationem. Synod. vi. Act. viii. Nihil enim seruile in Trinitatem vel subiectum & introductitium, tanquam priùs quidem non extitisset, pòst verò intromissum. Neque enim defuit filius patri, neque filio Spiritus, sed inconuertibilis semper & consubstantialis sancta Trinitas Deus noster. Deum verum cùm dico, vno lumine illustror. Et tribus quidem secundùm proprietates siue substantias, & personas: vno verò secundùm essentiæ rationem, id est deitatis. Diuiditur quippe indiuisibiliter, vt ita dicam, & coniungitur diuisibiliter. Vnum nempe in tribus ipsa deitas, & ipsa tria vnum in quibus deitas, siue vt expressiùs dicatur, quæ est deitas. & neque ipsam vnitatem confusionem operemur, neque ipsam diuisionem alienationem.] Et hinc sanctus Augustinus in libro septimo de Trinitate, Lumen pater, lumen filius, lumen Spiritus sanctus, simul autem non tria lumina, sed vnum lumen.] Cap iii. Et beatus Ambrosius sanctam Trinitatem vnius deitatis, non

ſecundùm Gotheſcalci peruerſitatem, ſed ſecundùm fidei catholicæ vniuerſalem credulitatem atque confeſſionem, vnam lucem catholicè credi & dici demonſtrat in hymno veſpertinali, quem Gotheſcalcus ab ipſis rudimentis infantiæ, in monachorum monaſterio, in quo ſecundùm regulam oblatus & tonſus extitit, & vſque ad ætatem adultam manſit, cum monachis labiis cecinit, ſed ſenſum eius percipere corde non potuit, quoniam in maliuolam animam non introiuit ſapientia, nec habitauit in corpore ſubdito peccatis. cuius hymni initium eſt,

O lux beata Trinitas, & principalis vnitas,
Iam ſol recedit igneus, infunde lumen cordibus.

Tandem hac ſchedula completis ſuis in Deum blaſphemiis, Gotheſcalcus in vituperationem ipſius Domini ſacerdotum, vt ſcientia & meritis illi impares noſceremur, ac per hoc indigni ſacerdotio notaremur, nobis noto & ſibi conſuetudinario blaſphemiarum ſigillo, poſt ſolitum ſuum *Amen*, verba ponens beati Gregorij, quatenus eius derogationes in nos iaculatæ, qui ſua dogmata execramur, maioris haberentur virtutis, ſubſcribendo ſignauit dicens,

XIII.

— Virtutibus plenus inuitus ad regimen veniat, virtutibus vacuus nec coactus accedat.

XP. Quas ſententias beati Gregorij, vt à ſancto Spiritu promulgatas, reuerenter ſuſcipimus, ſed malo voto à Gotheſcalco prolatas non reueremur: quia non Gotheſcalcus hæreticus, ſed ſicut ſcriptum
1. Cor. 2. 15. eſt, *Spiritalis homo iudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur.* id eſt, vt beatus Auguſtinus dicit, à nullo homine, ſed à ſola ipſa lege, ſecundùm quam iudicat omnia. Quoniam & illud veriſſimè dictum
2. Cor. 5. 10. eſt, *Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti.* Omnia ergo iudicat, quia ſuper omnia eſt, quando cum Deo eſt. cum illo autem eſt, quando puriſſimè intelligit, & tota caritate quod intelligit diligit. Ita etiam quantum poteſt lex ipſa etiam ipſe fit, ſecundùm quam iudicat omnia. De qua iudicare nullus poteſt, præſertim nemo illorum, de quibus item beatus Auguſtinus dicit, Quia multi non ſolùm in catholica, ſed in diuerſis hæreſibus, ſi aliqua ingruente perſecutione, tradant ad flammas nobiſcum corpus ſuum pro fide quam pariter confitentur, tamen quia ſeparati hæc agunt, non ſufferentes inuicem in dilectione, neque ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, caritatem vtique non habendo, etiam cum illis omnibus quæ nihil eis proſunt, ad æternam ſalutem peruenire non poſſunt, quia præter vnitatem & qui facit miracula nihil eſt. Præter vnitatem erant magi Pharaonis, & faciebant ſimilia
Luc. 10. 17. Moyſi. & diſcipuli glorianteſ dixerunt Domino, *Ecce in nomine tuo etiam nobis dæmonia ſubiecta ſunt.* Bene quidem confeſſi ſunt, detule-
Luc. 10. 20. runt honorem nomini Chriſti, & tamen quod ait eis, *Nolite in hoc*

gloriari

gloriari quia dæmonia vobis subiecta sunt: sed gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælo. Petrus dæmonia excludit, nescio quæ anicula vidua, nescio quis homo qualiscumque laicus, habens caritatem, tenens integritatem fidei, non facit hoc. Petrus in corpore oculus est, ille in corpore digitus est, in eo tamen corpore est in quo Petrus, & si minùs valet digitus quàm oculus, non est tamen præcisus à corpore. Melius est esse digitum & esse in corpore, quàm esse oculum & euelli de corpore. Deo gratias, qualescumque sacerdotes & in Ecclesiastico regimine positi, catholicam fidem seruantes in Christi corpore, de quo euulsus est Gothescalcus, non vsquequaque virtutibus vacui manemus. quia vt idem beatus Augustinus dicit, virtus est vel recta vel perfecta ratio. Et hæc est verè perfecta virtus, ratio perueniens ad finem suum, quam beata vita consequitur. Ipsa autem visio intellectus est ille qui in anima est, adspectus animæ ratio est. Sed quia non sequitur, vt omnis qui adspicit videat, adspectus rectus atque perfectus is est quem visio sequatur, & virtus vocatur. Quam & si perfectè necdum adepti sumus, quia necdum culmen perfectionis attingimus, in via tamen Dei quotidie sancti desiderij gressus ponere desudamus. Quapropter, vt beatus dicit Gregorius, consolatur nos veritas, quæ per Psalmistam dicit, *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur.* (Psal. 138, 16.) Non omninò erit nobis noxia nostra imperfectio, si in Dei itinere constituti, & ad transacta non respicimus, & ad ea quæ restant transire festinamus. Nam qui imperfectorum desideria dignanter inflammat, hæc quodammodo ad perfectionem roborat per Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum eo viuit & regnat Deus in vnitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum, Amen. Et quoniam idem Gothescalcus plures scedulas blasphemiarum suarum compilauit. ad quas omnes propter multas occupationes nobis longum respondere fuit, de his scribendum tantummodò vidimus, de quibus quosdam scandalizari didicimus. Scripsit enim inter alia, in quadam næniarum suarum scedula.

XIV.

— Siquidem inde dicitur in Deo persona, quòd per se sit vna. Quapropter cùm Dei natura nihil aliud sit, quàm generalis, communis, atque vniuersalis omnium trium substantia. & vnaquæque in Trinitate persona nihil sit aliud, quàm propria, specialis, & indiuidua singulorum substantia & essentia, patefacta est, Deo gratias, luce clariùs inter vnam Dei naturam & tres personas differentia. eo videlicet, quòd in natura demonstratur omnium trium substantialis generalitas, communitas, vniuersalitas, vnitas: at in personis declaratur indiuidua singulorum specialitas atque proprietas, & ita his quoque consequenter manifestetur Trinitas, & sicut superiùs vna scilicet natura, sic & in his trina deitas.

X P. Quo contrà beatus Augustinus, quod & suprà posuimus, in libro VII. de Trinitate dicit, Nec sic inquiens Trinitatem dicimus

tres personas vel subsistentias, vnam essentiam & vnum Deum, tanquam ex vna materia tria quædam subsistāt, etiam si quidquid illud est in his tribus explicatū sit. non enim aliquid aliud eius essentiæ est præter istam Trinitatem. Tamen tres personas eiusdē essentiæ, vel tres personas vnam essentiam dicimus, tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod personæ. sicut tres statuas ex eodē auro possumus dicere: aliud enim illic est esse aurum, aliud esse statuas. Et cùm dicuntur tres homines vna natura, vel tres homines eiusdē naturæ, possunt etiam dici tres homines ex eadem natura, quia ex eadem natura & alij tales homines possunt existere. In illa verò essentia Trinitatis, nullo modo alia quælibet persona ex eadem essentia potest existere.] Non enim maior essentia pater & filius simul, quàm solus pater aut filius: sed tres simul illæ subsistentiæ, siue personæ, si ita dicendæ sunt, æquales sunt singulis, quod animalis homo non percipit.] Et in Sermone trigesimo sexto Euangelij Ioannis, Trinitas vnus Deus, Trinitas vna est æternitas, vna potestas, vna maiestas. Quid ergo tres? Si enim tres ait, oportet dicas quid tres? Respondeo, pater & filius & Spiritus sanctus. Id enim quod pater in se est Deus est, quod ad filium est pater est: quod filius ad se ipsum Deus est, quod ad patrem est, filius est.] *& post paululum*, Quia illa diuinitas est, est ibi aliquid ineffabile, quod verbis explicari non possit, vt & numerus sit, & numerus non sit. Videte enim, si non quasi apparet numerus pater & filius & Spiritus sanctus Trinitas. Si tres, quid tres? deficit numerus. Ita Deus numerus recedit à numero, nec capitur numero: quia tres sunt tanquam numerus, si quæris quid tres? non est numerus. Vnde dictum est, *Magnus Dominus Deus noster, & magna virtus eius, & sapientia eius non est numerus.*] & item post paululum, Hoc solum numerum insinuat quòd ad inuicem sunt, non quòd ad se sunt.] Ex his verbis beati Augustini demonstratur contra catholicam fidem dicere Gothescalcus, vt solet, trinam prædicans deitatem. Et in hoc etiam ex his verbis sancti Augustini malè dogmatizare probatur, quod in eadem sua compilatione subsequitur dicens,

Psal. 146. 5.

XV.

—Illud etiam patet, & absque nubilo claret, quòd nomina personalia non sunt vllo modo relatiua, sed potiùs essentialia, siue substantialia, sicut sunt & naturalia. Hoc tamen inter se tantummodò differunt, quòd nomina naturalia totis tribus personis æqualiter sunt communia, siue generalia: at personalia singulis tantummodò personis probantur esse propria, siue specialia. Quemadmodum verbi gratia, cùm dicitur Dei natura, totius Trinitatis communis cognoscitur essentia: cùm verò dicitur persona, non nisi vnius ex Trinitate specialis dignoscitur esse substantia. Reuera enim naturale nomen Dei, quando generaliter ponitur, totas tres pariter complectitur personas, personale verò solummodò singulas.*

XP. Repetamus singula, & distinctè ac viritim respondeamus, catholicorum dictis & sensibus, his execrandis blasphemiis. Claret « inquit, quòd nomina personalia non sunt vllo modo relatiua, sed « potiùs essentialia, siue substantialia, sicut sunt & naturalia. Ad quæ « interrogamus eum, quæ sunt in sancta Trinitate nomina personalia. Si dixerit, quia aliud non habet quid dicat, pater & filius & Spiritus sanctus, dicentem quòd nomina personalia non sunt relatiua sed naturalia, mentiri comprobat sanctus Augustinus in multis locis, tum in quinto & septimo libro de Trinitate, in quibus ostendit quòd nomina naturalia in Deo ad se, id est substantialiter dicuntur, nomina verò personalia ad aliquid, id est relatiuè dicuntur. sicut pater ad filium, filius ad patrem, & Spiritus sanctus ad patrem & filium, quorum est Spiritus sanctus. Et illud præcipuè tenendum esse confirmat, vt quidquid ad se dicitur præstantissima illa & diuina sublimitas, substantialiter dici, & quicquid de singulis ad se ipsos dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur. Quod autem ad aliquid, non substantialiter sed relatiuè dicitur. Vnde & Boëtius, ac si beatum Augustinum exponens, in libro ad Ioannem Romanum diaconum, postea autem Episcopum, dicit, Intelligamus patrem & filium ac Spiritum sanctum non de ipsa diuinitate substantialiter dici, sed alio quodam modo. Si enim substantialiter prædicaretur, & de singulis & de omnibus singulariter diceretur, hæc verò ad aliquid dici manifestum est.] *& paulo pòst*, Trinitas quidem in personarum pluralitate consistit, vnitas verò in substantiæ simplicitate.] *& item*, Trinitas igitur non pertinet ad substantiam. quo fit vt neque pater, neque filius, neque Spiritus sanctus, neque Trinitas, de Deo substantialiter prædicetur, sed vt dictum est ad aliquid: Deus verò, veritas, iustitia, bonitas, omnipotentia, substantia, immutabilitas, virtus, sapientia, & quicquid huiusmodi excogitari potest, substantialiter de diuinitate dicuntur.] Et item idem in libro de Trinitate, Substantia continet vnitatem, relatio multiplicat trinitatem.] Quapropter si forent, vt mentitur Gothescalcus, in sancta Trinitate tria nomina naturalia vt personalia, esset in sancta Trinitate trina natura, id est trina deitas, & vnicuique naturæ proprium nomen, sicut est vnicuique personæ quædam proprietas sua in vna eadémque hac communi sanctæ Trinitati deitatis natura. Patri videlicet, quia ab alio non est, ac per hoc solus est in paternitatis persona, non solus in deitatis essentia. Vnigenito verò filio Dei proprium est, quòd ex solo, id est patre, consubstantialiter & coëssentialiter solus est genitus. & in hoc personæ suæ proprietas, vt solus sit in filij persona, & non solus in deitatis substantia. Spiritui sancto est proprium, quòd ex patre & filio æqualiter procedit, & est amborum spiritus, eiusdémque substantiæ & æternitatis cum patre & filio. Si inquam tria in sancta

Lib. v. cap. VIII.

Sub medium libelli.

Sub finem.

Trinitate forent naturalia nomina, tres vtique essent naturæ, & trina deitas esset, sicut mendaciter laborat Gothescalcus adstruere vt trina sit personaliter, ac per hoc tres dij essent. cui falsitati à diabolo, qui primis hominibus dixit, Eritis sicut dij, per Gothescal-
Matt.28.19 cum prolatæ contradicit Dominus dicens, *Baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* Vnde Athanasius in libro primo de fide, Qui, inquit, in nomine dixit, euidenter vnam deitatem in Trinitate consistere declarauit, & quod prosecutus est, patris & filij & Spiritus sancti, per singula nomina singulas personas inesse distinxit. In qua sententia, quòd & vnius Dei nomen sit pater & filius & Spiritus sanctus, & catholicè vt catholicissimus per singula nomina singulas personas inesse distinxit, quoniam alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti, cùm non sit aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus sanctus, sed id ipsum sit pater quod filius & quod Spiritus sanctus, non autem idem ipse sit pater, qui filius, &
Cap.1. qui Spiritus sanctus, sicut beatus Ambrosius in libro primo de Fide dicit, Si ergo vnus Deus, vnum nomen vna potestas, vna est Trini-
Matt 28.19. tas, denique Dominus dicit, *Ite, baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti. in nomine*, inquit, *non in nominibus.*] Et hinc idem Athanasius consonanter, In nomine, inquit, non in nominibus, vt & vnum Deum per indistinctum diuinæ essentiæ nomen ostenderet, & personarum discretionem suis demonstratam proprietatibus edoceret.] Deinde subsequitur Gothescalcus, Hoc tamen inter se tantummodò differunt, quòd nomina naturalia totis tribus personis æqualiter sunt communia, siue generalia: at personalia singulis solummodò personis probantur esse propria, siue specialia. Videndum quàm contraria sibi ipsi & amenter loquitur, videlicet vt hæresis, de qua scriptum est quia non valet consistere pedibus suis. Paulo superiùs dixit, quòd nomina personalia non sunt vllo modo relatiua, sed naturalia, & mox subiungit, quòd nomina naturalia sunt communia Trinitati & generalia, & personalia singulis personis sunt propria. Contra quæ non latiùs scribendum censuimus, cùm manifestum sit, quàm contraria catholicæ fidei, & catholicorum verbis, & sibi ipsi loquatur, & in hoc opere plurima sint catholicorum testimonia posita, quæ illius falsitatem reuincunt, licèt ipse iis non credat, nisi ea dixerint quæ suo prauo sensui congruunt. Non enim, vt scriptum est, recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius. Ceterùm quicumque à dogmate illius dissentiunt, sine vlla reuerentia reprehendit. sicut in hac eadem
1.Cor.13.13. compilatione reprehendit Paulum, quia non regulariter dixit, *Fides, spes, caritas, tria hæc: maior autem his est caritas*, dicens quia maior horum dicere debuerat. & Priscianum denotat, asseuerans quia illum hæc regula præterierit. Sed & Hieronymum, & Augustinum, & Bedam, toto ore & buccis inflatissimis de quibus sibi visum est repre-

hendit. Verumtamen Augustinus, quem suum multoties vocat, illum praue sentire in hac compilationis suæ astutia comprehendit dicens, Sciendum est, quòd quædam de Deo substantialiter dicuntur, vt est Deus, magnus, omnipotens, & quicquid ad se dicitur, id est substantiam diuinitatis significantia. Quædam itaque relatiuè dicuntur, vt pater ad filium, & filius ad patrem, & Spiritus sanctus relatiuè ad patrem & filium: ad se autem, siue pater, siue filius, siue Spiritus sanctus dicitur.] *& item*, Quicquid ergo ad se dicuntur pater & filius, non dicitur alter sine altero. id est quicquid dicuntur quod substantiam eorum ostendat, ambo simul dicuntur. Si hæc ita sunt, iam ergo nec pater est Deus sine filio, nec filius Deus sine patre, id est non ita dicitur pater Deus quasi filius non sit Deus, nec filius ita dicitur Deus quasi pater non sit Deus, sed ambo simul Deus & vnus Deus. Quocirca quicquid secundùm substantiam vel æternitatem de eis dici potest, ambo simul sunt. quamuis de filio dicatur Deus de Deo, lumen de lumine, ambo sunt Deus, ambo simul lumen. sed non pater Deus de Deo, nec lumen de lumine, sed filius Deus de Deo, & lumen de lumine. ambo tamen simul & semper simul vnus Deus & vnum lumen. Sic etiam & de aliis appellationibus quæ secundùm substantiam dicuntur, id est, quod simul ambo sunt dici debet. hoc solum de eis dici non potest, illud de illo, quod simul ambo non sunt, sicut Verbum de Verbo dici non potest, quia non simul ambo Verbum, sed solus filius, nec imago de imagine, nec filius de filio, nec pater de patre.] Et item, Sicut enim relatiuè pater & filius dicuntur, ita & Spiritus sanctus ad patrem & filium quodammodo relatiuè dicitur, quia patris & filij spiritus est, sed ipsa relatio Spiritus sancti non ita reciprocatione conuerti poterit sicut pater & filius. Possumus quippe dicere, Spiritum sanctum patris & filij spiritum: sed conuerso ordine non possumus dicere, patrem Spiritus sancti, sicut dicimus patrem filij, ne duo filij in sancta Trinitate æstimentur. Ita non possumus dicere filium Spiritus sancti, sicut dicimus filium patris, ne duo patres in sancta Trinitate intelligantur. Dicimus itaque Spiritum sanctum patris & filij sine reciprocatione conuersionis nominum relatiuorum. Personæ autem etymologiam, vel definitionem Boëtius, cùm in libro contra Eutychem & Nestorium multipliciter sapientum vtriusque linguæ, Græcæ videlicet Latinæ, sensum inde protulerit, talem non inuenit, sicut Gothescalcus hîc adinuenit, Inde inquiens dicitur in Deo persona, quòd per se sit vna. cùm tres vnius deitatis in sancta Trinitate personæ pater & filius & Spiritus sanctus ad inuicem non substantialiter, sed sicut ex verbis beati Augustini ostendimus, relatiuè dicantur. Pater enim relatiuè dicitur ad filium, qui ideo dicitur pater quòd habeat filium: filius relatiuè ad patrem dicitur, quia ideo dicitur filius quòd habeat patrem. Spiritus sanctus, tertia in sancta Trinitate persona, quodammodo relatiuè dicitur, quia patris & filij spiri-

De vna persona Christi.

tus est, qui à catholicis doctoribus amborum, videlicet patris & filij, caritas, sanctitas, vnitas, ac Trinitatis vinculum dicitur. Trinitas itaque ad personas patris & filij & Spiritus sancti refertur: vnitas ad naturam æternæ deitatis pertinet. Et habent singulæ in sancta Trinitate personæ aliquid proprium, non sicut Gothescalcus dicit, quòd inde dicitur in Deo persona, quòd per se sit vna: sed sicut Augustinus dicit, quòd inseparabili æqualitate aliquam in se ostendunt proprietatem. Pater verò solus pater, & filius solus filius, & Spiritus sanctus solus Spiritus sanctus. & pater hoc habet proprium, quòd ex omnibus quæ sunt solus est, quia ab alio non est, ac per hoc solus est in paternitatis persona, non solus in deitatis essentia. Vnigenitus verò filius Dei hoc habet proprium, quòd ex solo, id est patre, consubstantialiter & coëssentialiter solus genitus est, & in hoc personæ suæ proprietas. Spiritus sanctus hoc habet proprium, quòd ex patre filióque æqualiter procedit, & est amborum spiritus, eiusdem substantiæ & æternitatis cum patre & filio. Sed hæc tria verè etiam tria sunt, ineffabilitérque tria, & essentialiter tria, habentia proprietates suas, & hæc tria vnum, & verè vnum, & hoc vnum tres, sed non tres patres, nec tres filij, nec tres Spiritus sancti, sed tres personæ. vnus pater, vnus filius, vnus Spiritus sanctus, & hi tres, id est pater & filius & Spiritus sanctus, vnum sunt in natura, omnipotentia, deitate, & æternitate. Conferat igitur catholici lectoris prudentia verba Gothescalci dicentis, Inde dicitur in Deo persona quòd per se sit vna, verbis beati Augustini dicentis, Habent singulæ in sancta Trinitate personæ aliquid proprium, quo inseparabili æqualitate aliquam in se ostendunt proprietatem, & dicat, Quantum distat ortus ab occidente longè faciat Dominus prauum sensum Gothescalci à catholicis sensibus nostris, qui cum Gothescalco non dicimus inde in Deo dici personam quòd per se sit vna, sed credimus & confitemur cum sancto Augustino, & ceteris orthodoxo doctoribus, quia pater & filius & Spiritus sanctus naturaliter vnus est Deus. Inseparabilis igitur naturæ vnitas non potest separabiles habere personas. Pater quidem ex omnibus quæ sunt solus est, quod sibi proprium est: & solus est in paternitatis persona, sed non per se solus est in deitatis essentia. Vnigenitus Dei filius ex solo patre consubstantialiter & coëssentialiter solus est genitus, & hoc est proprium suæ personæ, sed non per se est solus & singulariter vnus in deitatis essentia. Spiritus sanctus ex patre & filio æqualiter procedit, & hoc est proprium suæ personæ. Vnde non per se est solus & singulariter vnus in deitatis essentia: sed amborum, videlicet patris & filij spiritus, eiusdem substantiæ & æternitatis cum patre & filio. & idcirco inseparabilis est sancta Trinitas etiam in personis sensu intelligenda, quamuis in voce separabilia habeat nomina, quia pluralem numerum in naturæ nominibus nullatenus recipit. Verùm

& in hoc ostenditur personas non posse diuidi in sancta Trinitate, quia cuiuslibet personæ nomen semper ad alteram respicit personam. Si patrem dicis, filium ostendis: si filium nominas, patrem prædicas: si Spiritum sanctum appellas, alicuius esse Spiritum necesse est intelligas. Non igitur, vt blasphemat Gothescalcus, inde dicitur in Deo persona, quòd per se sit vna, more suo, videlicet hæreticorum more, profanas vocum nouitates exquirens. Qui, vt B. dicit Gregorius, dum laudari tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi noua quædam proferunt, quæ in antiquorum patrum libris veteribus non tenentur. Sícque fit, vt dum videri sapiẽtes desiderant miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant. Rectiùs autem Boëtius quàm Gothescalcus, immo rectè Boëtius, quia non rectè Gothescalcus, personæ definitionem ex sapientum sententiis nobis protulit dicens, persona dicta est à personando circumflexa penultima. Quòd si acuatur antepenultima, apertissimè videbitur à sono dicta.] *& item*, Hoc interim constet, quòd inter naturam personámque differre prædiximus: quoniam natura est cuiuslibet substantiæ specificata proprietas, persona verò rationabilis naturæ indiuidua subsistentia. Non igitur, vt Gothescalcus mendaciter adinuenit, ideo dicitur in Deo persona, quòd per se sit vna. Exponat enim quid velit addere, cùm dicit quòd per se sit vna. Et si dixerit iteratò, licèt absurdum sit, per se vna persona, vt per se sit pater, per se filius, per se Spiritus sanctus, non stabit, quia licèt pater solus sit in paternitatis persona, filius solus sit de patre, id est de substantia patris natus, Spiritus sanctus solus de patre procedat & filio, tamen relatiuè pater ad filium, filius ad patrem, Spiritus sanctus quòd patris & filij spiritus sit dicitur. Vnde S. Augustinus in libro sexto de Trinitate dicit, Non inuenitur quomodo dici possit aut pater solus, aut filius solus, cùm semper atque inseparabiliter & ille cum filio sit, & ille cum patre, non vt ambo sint pater, aut ambo filius, sed quia semper inuicem, neuter solus.] Quod & de Spiritu sancto sentiendum est. Si dixerit, ideo dicitur in Deo persona, quòd per se sit vna deitas vel substantia, vel aliquid huiusmodi, hoc catholica fides non recipit, quoniam vna eadémque deitas, quæ Trinitatis est vnitas, tota in singulis, tota est in tribus simul personis. Quapropter non debuerat dicere, exponens quare dicitur persona, per se, sed potiùs ad se, eo sensu sicut Augustinus in libro septimo de Trinitate dicit, Videlicet quia pater & filius & Spiritus sanctus in Trinitate relatiuè dicuntur: persona verò patris, vel filij, vel Spiritus sancti ad se dicitur. Non, inquit Augustinus in præfato libro, aliud est Deo esse, aliud personam esse, sed omninò idem. Nam esse ad se dicitur, persona verò relatiuè, videlicet cùm dicitur pater vel filius vel Spiritus sanctus. & sicut substantia patris ipse pater est, non quo pater est, sed quo est: ita & persona patris non aliud quàm ipse pater est. Ad se quip-

Cap.VII.

Lib.VII. de Trin.c.VI.

pe dicitur persona, non ad filium, vel ad Spiritum sanctum, sicut ad se dicitur Deus, & magnus, & bonus, & iustus, & si quid aliud huiusmodi: & quemadmodum hoc illi est esse, quòd Deum esse, magnum esse, quòd bonum esse, ita hoc illi est esse, quòd personam esse. Cur ergo non hæc tria simul vnam personam dicimus, sicut vnam essentiam & vnum Deum, sed tres dicimus personas, cùm tres Deos aut tres essentias non dicamus, nisi quia volumus vel vnum aliquod vocabulum seruire huic significationi, qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceremus interrogati quid tres, cùm tres esse fateremur? Neque cùm quislibet audierit patrem solum Deum, separet inde filium, aut Spiritum sanctum. Cum eo

Post alia multa. quippe solus Deus est, cum quo & vnus Deus est. quia & filium cùm audimus, solum Deum sine vlla separatione patris aut Spiritus sancti oportet accipere. atque ita dicat vnam essentiam, vt non existimet aliud alio vel maius, vel melius, vel aliqua ex parte diuersum. Non tamen vt pater ipse sit & filius & Spiritus sanctus, & quicquid aliud ad alterutrum singula dicuntur, sicut Verbum quod non dicitur nisi filius, aut donum quod non dicitur nisi Spiritus sanctus: propter quod etiam pluralem numerum admittunt, sicut in Euan-

Ioan. 10. 30 gelio scriptum est, *Ego & pater vnum sumus.* Et vnum dixit, & sumus. Vnum, secundùm essentiam, quod idem Deus: sumus, secundùm relatiuum, quòd ille pater, hic filius.] Et in libro decimo quin-

Lib. xv. de Trin. cap. XVII. to, Spiritus quoque sanctus secundùm scripturas sanctas, nec patris est solius, nec filij solius, sed amborum, & ideo communem, qua se inuicem diligunt pater & filius, nobis insinuat caritatem. Et sicut

Cap eodē post alia. sapientia & pater & filius & Spiritus sanctus dicitur, & simul omnes non tres sed vna sapientia: ita & caritas & pater dicitur & filius & Spiritus sanctus, & simul omnes vna caritas. sic enim pater Deus, & filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & simul omnes vnus Deus.] Vnde & inseparabilis est, etiam in personis, sancta Trinitas sensu intelligenda. Et qui hanc etymologiam in persona mendaciter adinuenit, fortè vt solet prauè interpretabitur verba Boëtij, di-

Non longè à principio centis in libro de Trinitate, In rerum, inquit, numero non facit pluralitatem vnitatum repetitio. Velut si de eodem dicam, gladius vnus, mucro vnus, ensis vnus. velut si dicam, Sol, sol, sol, non tres soles effecerim, sed de vno toties prædicatur. Non igitur si de patre ac filio & Spiritu sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. Et vt de persona compilauit quia dicit,

» Sicut Deus dicitur trinus & vnus, ita deitas debet & valet dici ca-

» tholicè trina & vna. Fortè dicet, ideo dicitur Deus trinus, quasi ter vnus, & dicitur deitas trina, id est ter vna. Contra quem hinc & se & nos defendat Boëtius sine vlla interpositione subsequens cùm dicit, Non igitur si de patre ac filio & Spiritu sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. Hoc enim illis,

vt dictum eſt, imminet, qui inter eos diſtantiam faciunt meritorum.] & paulo ſuperiùs, Vbi verò nulla eſt differentia, nulla eſt omninò pluralitas, quare nec numerus, igitur vnitas tantùm. Nam quòd tertiò repetitur Deus cùm pater & filius & Spiritus ſanctus nuncupatur, tres vnitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipſæ ſunt, id eſt in deitate, ſicut inferiùs paulo demonſtrat dicens, Catholicis verò nihil in differentia conſtituentibus, ipſámque formam vt eſt eſſe ponentibus, neque aliud eſſe quàm eſt ipſum quod eſt opinantibus, rectè repetitio de eodem quàm enumeratio diuerſi videtur eſſe cùm dicitur, Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus ſanctus, atque hæc Trinitas vnus Deus, velut enſis, atque mucro, & gladius, vnus gladius, velut ſol, ſol, ſol, vnus ſol. Non verò ita dicitur pater & filius & Spiritus ſanctus, quaſi multiuocum quiddam. Nam mucro, & enſis, & gladius, & ipſe eſt & idem: pater verò ac filius & Spiritus ſanctus, idem equidem eſt, non ipſe. Non eſt igitur inter eos in re omni differentia quare ſubintret numerus, quem ex ſubiectorum diuerſitate confici ſuperiùs explanatum eſt. Et hoc idem Dominus demonſtrat in Euangelio, quod ſub hoc ſenſu tradunt omnes doctores catholici, cùm dicitur, *Ite, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti.* Matt.28.19 Non dicit *in nominibus*, ſed *in nomine*, quia vnum nomen vnius Dei eſt, pater & filius & Spiritus ſanctus, de quo ſcriptum eſt, *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.* Deut.6.5. Quapropter & ſi poteſt dici in perſonis Deus trinus, quaſi quodammodo ter vnus, quia pater Deus, filius Deus, Spiritus ſanctus Deus, vnius eiuſdémque eſſentiæ deitatis, quæ eſt vnitas trinitatis, tota in ſingulis, tota in tribus ſimul perſonis: non tamen poteſt catholicè dici deitas trina, quaſi ter vna, quia vna & indiſcreta natura patris & filij & Spiritus ſancti non eſt terna, vel trina, ſiue ter vna in ſingulis, non eſt terna, vel trina, ſeu ter vna in tribus, ſed vna & eadem, tota plena atque perfecta ſemper in ſingulis, tota plena atque perfecta in tribus ſimul perſonis, quæ in ſe non habet numerum, nec in perſonis, in quibus relatiuè dicitur Trinitas, aliquam differentiam. Trina quippe & trinitas habent vel numerus ſunt, vt ſuperiùs catholicorum verbis oſtendimus. Vnde cùm ter ſanctum Hymnum offerimus, térque coadorandam deitatem cum ſupernis & cæleſtibus virtutibus conglorificamus, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, ſubſequimur Dominus Deus Sabaoth, non Domini Dei Sabaoth, &, pleni ſunt cæli & terra gloria tua, non gloria veſtra, corde credentes ad iuſtitiam, ore confitentes ad ſalutem cantamus. Sic enim ſentit & ſcripſit Dionyſius Areopagites, & Cyprianus, ſic Baſilius Cappadocus, ſic Gregorius Nazianzenus, ſic Gregorius Nyſſenſis, ſic Ioannes Conſtantinopolitanus, ſic Timotheus & Cyrillus Alexandrini Epiſcopi, ſic Epiphanius Cyprius, ſic Hilarius & Auguſtinus, ſic Hieronymus &

Prosper, sic Leo & sanctus Gregorius Romani Pontifices, & Beda magister egregius, quorum omnia cum quibusdam testimonia, quæ ex eorum libris poteramus colligere, hîc propter multiplicitatem & magnitudinem voluimus annotare, omisimus scientes quia quibus ista non suffecerint, nec plura proderunt. Et non est mirum, si talia vt præmisimus dicit, qui ab ineunte ætate semper vocum nouitates exquisiuit, & adhuc semper inquirit, quatenus talia dicens quæ nemo aliud dicit, innotesci & si non de bonis vel de pessimis possit. Nam & inter alia hæretica sua dicta hæc dicit,

XVI.

— *Quando inquiens singillatim loquimur ad vnamquamque ex Trinitate personam, non tunc prorsus ad totam Trinitatem loquimur. Verbi gratia, Deo patri vtique lumini dicimus,* In lumine tuo videbimus lumen, *hoc est in filio tuo Spiritum sanctum. Item filio,* Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ. *Item Spiritui sancto,* Nunc sancte nobis Spiritus, vnus patris cum filio. *Quapropter quando singillatim solitariè sic supplicamus, & impetrasse nos, vel impetrare, vel impetraturos esse cognoscimus, aut sentimus, aut credimus, suppliciter eidem personæ, cui tunc supplicauimus atque supplicamus, dicere debemus, Tibi Deo gratias, & cum ipsa persona ceteris duabus pariter, Vobis Deo gratias. Est enim de tribus his personis in pronominibus & verbis ritè pluralitas receptibilis. quod probatur illa sententia patris,* Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. *Non ait* faciam, *quia non est ipse solus modò pater, modò filius, modò Spiritus sanctus, sicuti somniant Sabelliani. Nec ait* ad imagines & similitudines nostras, *quia non tres Dij, ceu latrant Arriani. sed Faciamus ad imaginem & similitudinem nostram: quia reuera Dominus Deus noster trinus & vnus est, quemadmodum credunt & confitentur catholici, veri videlicet Christiani. Quin etiam de duabus ex Trinitate personis à Deo Dei filio numerus dicitur pluralis,* Ego & pater vnum sumus. *&,* vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus, *&* vt ipsi in nobis sint. *Hinc & ego dixi crebrò Spiritui sancto, Veni benedicte Deus Domine Paraclite, veni missus à benedicto Deo Domino Paraclito, in nomine benedicti Dei Domini paracliti, & vt sit semper omnis honor, laus, & gloria meritò vobis benedicto Deo Domino paraclito, trino & vni, vestróque simul benedicto nomini, necnon & numini, Amen.*

XP. Hæc autem nunquam per vllius hæretici linguam serpentem antiquum sibilasse, nisi per os Gothescalci, audiuimus. nusquam nisi in suis scriptis legimus, in quibus cæcitatem illius vehementissimè obstupescentes horremus. quia de scripturis & catholicorum dictis approbat patris & filij & sancti Spiritus vnitatem ponens, *In lumine tuo videbimus lumen.* &, *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ,* quo sanctus Spiritus designatur, & de verbis sancti Ambrosij dicens,

Nunc sancte nobis Spiritus, vnus patris cum filio,

» & mox subiungit, Quapropter quando singillatim solitariè suppli-
» camus vni de Trinitate personæ, suppliciter eidem personæ, cui tunc

ſupplicauimus atque ſupplicamus, dicere debemus Tibi Deo gratias, & cum ipſa perſona ceteris duabus pariter, Vobis Deo gratias. Vnde illi referendum eſt quod de huiuſmodi dicit Apoſtolus, *dicentes ſe ſapientes ſtulti facti ſunt.* Quid enim ſtultius quàm talia proferre, quæ nuſquam prolata inuenit, nunquam à quocumque dicta audiuit? Et quod perſtultum eſt, ad ſuam confirmandam ſententiam talia ſcripturarum teſtimonia protulit, quibus ipſa eius ſententia manifeſtè deſtruitur, & velut phreneticus funem portat quo vinciatur, & gladium porrigit quo interficiatur. *Gladium* Apoſtolus inquit *ſpiritus, quod eſt verbum Dei.* Scripturæ quippe ſanctæ modò de patre tantùm loquuntur, vt *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine.* modò tantùm de filio, qui eſt Dei virtus & Dei ſapientia, quæ dicit, *Gyrum cæli circuiui ſola.* modò de Spiritu ſancto, vt *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.* modò de patre tantùm & filio, vt *Omnia in ſapientia feciſti.* &, *apud te eſt Domine fons vitæ.* &, *Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meum. Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus.* qui dicit, *Ego à patre exiui, & à Deo proceſſi.* & item Pſalmus, *In Deo ſalutare meum, & gloria mea.* ſicut & ipſe filius dicit, *Ego in patre, & pater in me eſt.* &, *Ego & pater vnum ſumus.* Modò etiam Spiritus ſancti faciunt mentionem, vt *In lumine tuo videbimus lumen*, id eſt in filio tuo Spiritum ſanctum, qui æqualiter totus procedit à patre, totus procedit à filio, totus in patre manet, totúſque manet in filio, & eſt amborum ſpiritus, ac quædam patris filiíque communio. Et item in Pſalmis, totam ſanctam & inſeparabilem Trinitatem ſingillatim & apertiſſimè nominans, *Verbo*, inquit, *Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Hîc Trinitas manifeſtiſſimè declaratur, Dominus, Verbum, Spiritus Domini patris & Verbi. quæ tota Trinitas vnus eſt Deus, quod & Dominus in Euangelio demonſtrat dicens, *Ite baptizantes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti* In nomine, inquit, non in nominibus. vt & vnum Deum per indiſtinctum diuinæ eſſentiæ nomen oſtenderet, & perſonarum diſcretionẽ ſuis demonſtratam proprietatibus edoceret. Sic & beatus Dauid plenus Spiritu ſancto diſtinxit, ſed deitate inſeparabiles perſonas non ſeparauit, cùm poſtquam locutus ad patrem, *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine*, filium quoque commemorans dixit, *Omnia in ſapientia feciſti*, & ſubiungens, *impleta eſt terra poſſeſſione tua*, nullam pluralitatem in ſingularitate deitatis ſanctæ & inſeparabilis Trinitatis more Gotheſcalci adiecit, nec perſonæ quam non nominauerat ingratus eſſe pertimuit. Similiter quando dixit, *In lumine tuo videbimus lumen, Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te*, ſingulari numero, & non *Prætendite* plurali ſubiecit. Quando etiam dixit, *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*, ſingularem numerum, & non pluralem, de eadem Trinitate loquens, ſubiecit dicens, *Congregans ſicut in vtre aquas maris.* Aquas maris quaſi in vtre Dominus, ſancta

Rom.1.22. Epheſ.6.17. Pſal.91.6. Eccli.24.8. Sap.1.7. Pſal.103.24 Pſal.35.10. Pſal.61.2. Ioan.16.28. Ioan.8.42. Pſal.61.8. Ioan.10.38. Ioan.10.30 Pſal.35.10. Pſal.32.6. Matt.28.19 Pſal 91.6. Pſal.103.24 Pſal.35.10. Pſal 32.6. Pſal.32.7.

videlicet & inseparabilis Trinitas, pater & filius & Spiritus sanctus, quorum sicut vna est diuinitas ita & vna operatio, congregat, cùm miro moderamine cuncta disponens, in suis clausas cordibus carnalium minas frænat. Vter quippe carnalis est cogitatio. Aquæ ergo maris in vtre congregatæ sunt, cùm amaritudo peruersæ mentis non erumpit exteriùs in vocem prauæ libertatis. Sic & beatus Ambrosius multoties in Hymnis suis aliquando patris personam, aliquando filij, aliquando Spiritus sancti, aliquando tres sanctæ Trinitatis personas alloquens, semper vnum Deum vnius deitatis sanctam Trinitatem, & non patrem sine filio & Spiritu sancto, non filium sine patre & Spiritu sancto, non Spiritum sanctum sine patre & filio intelligi, credi, & prædicari debere demonstrat. Vt de pluribus pauca dicamus, obsecrantes lectorem, vt si eius vel aliorum Catholicorum verba in hoc nostræ seruitutis Opusculo sæpiùs repetita inuenerit, non inde mihi succenseat, quod in nominatissimorum virorum scriptis inueniet. Ait enim beatus Ambrosius,

Somno refectis artubus, spreto cubili surgimus.
Nobis pater canentibus, adesse te deposcimus.

& sic per totum illum Hymnum patris personam exorat, sed non sine filio & Spiritu sancto. & item per totum alium Hymnum ad filij personam loquitur, dicens,

Christe qui lux es & dies, noctis tenebras detegis.

& item, personam sancti Spiritus alloquitur, quem non sine patre & filio esse demonstrans, dicit.

Nunc sancte nobis Spiritus, vnus patris cum filio.

Aliquando patris & filij personarum tantùm mentionem faciens dicit,

Aurora cursus prouehat, aurora totus prodeat.
In patre totus filius, & totus in Verbo pater.

& item,

Consors paterni luminis, lux ipse lucis & dies.
Noctem canendo rupimus, adesto postulantibus,

Aliquando filij & Spiritus sancti personas demonstrat dicens,

Christúsque nobis sit cibus, potúsque nostra sit fides,
Læti bibamus sobriè ebrietate Spiritus

& item,

Christe virtutum Domine, non ex virili semine.
Diuinitatis vnius, consórsque sancti Spiritus.

Aliquando totas tres sanctæ Trinitatis personas singillatim efferens, vnius deitatis sanctam esse Trinitatem demonstrat, dicens,

Splendor paternæ gloriæ, de luce lucem proferens,
Lux lucis & fons luminis, diem dies illuminans.
Verúsque sol illabere, micans nitore perpeti,
Iubárque sancti Spiritus infunde nostris sensibus.
Votis vocemus te patrem, patrem perennis gloriæ,

Patrem potentis gratiæ, culpam releget lubricam.

Et siue ad patris personam, siue ad filij, siue ad Spiritus sancti loquatur, singularem semper numerum subicit, & non timet, vt Gotheſcalcus, ceteris personis esse ingratus, nec dicit ad alias personas, Vobis Deo gratias, sed dicit,

Perennes laudes dicimus, patri Deo cum filio,
Qui est vocatus ex Ægypto per suos famulos Deus.
Renati sancto Spiritu, lumen videmus muneris.
Sic te sequentes Dominum salui erimus iugiter.

Et item,

Christum rogemus, & patrem Christi, patrísque Spiritum.
Vnum potens per omnia foue precantes Trinitas.

Et in primo libro de Fide dicit, Iungat honorificentia patri filium, quem diuinitas iunxit: non separet impietas, quem generationis proprietas copulauit.] Et in libro I. de Spiritu sancto. Si Christum dicas, & Deum Patrem, à quo vnctus est filius, & ipsum qui vnctus est filium, & Spiritum quo vnctus est designasti. Scriptum est enim, *Hunc Iesum à Nazareth, quem vnxit Deus Spiritu sancto.* & si patrem dicas, & filium eius, & spiritum oris eius pariter indicasti, si tamen id etiam corde comprehendas. & si Spiritum dicas, & Deum patrem à quo procedit Spiritus, & filium quia filij quoque est spiritus, nuncupasti.] Et non dehonoratur pater sine filio, nec filius sine patre, nec Spiritus sanctus sine patre & filio.] Hinc item beatus Ambrosius in eodem libro. Cur, inquiens, dixerit Dominus, *Qui blasphemauerit in filium hominis, remittetur ei: qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, nec hîc, nec in futurum remittetur ei,* diligenter aduerte. Numquid alia offensa filij, alia Spiritus sancti? Sicut enim vna diuinitas, sic vna iniuria.] *& paulo pòst.* Non potest ibi exoratio esse veniæ, vbi sacrilegij plenitudo est: quia qui Spiritum sanctum negauit, & Deum patrem negauit & filium.] Et orans idem beatus Ambrosius,

Cap.v. non longè à principio.
Lib.I.c.3.
Act.10.78.
Cap 3 sub finem.
Marc.3.28.

Nunc Sancte nobis spiritus, vnus patris cum filio,
Dignare promptus ingeri nostro refusus pectori,

bene intellexit, vnum esse Deum Spiritum sanctum cum patre & filio, qui non refunditur humano pectori sine patre & filio, quia sicut vna est diuinitas, ita & vna est voluntas, atque potestas, & operatio patris & filij & Spiritus sancti. Quod malè intellexit Gotheſcalcus spiritu maligno repletus, proferens testimonium de hoc Hymno, « Quando, inquit, singillatim solitariè sic supplicamus, suppliciter « eidem personæ, cui tunc supplicauimus, dicere debemus Tibi Deo « gratias, & cum ipsa persona ceteris duabus pariter, Vobis Deo « gratias, ne simus ceteris duabus personis ingrati. Contra quæ blasphema beatus Ambrosius in libro secundo de Fide dicit, Didicimus vnam patris & filij esse imaginem, vnam similitudinem, v-

Cap.4. ante medium.

nam sanctificationem. didicimus vnam operationem, vnam gloriam,
Matt.4.10. vnam quoque diuinitatem. Vnus ergo & solus Deus, quia *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.*] Testimonium quippe, quod in hac blasphemia sua Gothescalcus, ad suam confirmandam sententiam, ex Genesi praue exponens protulit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ita beatus Ambrosius in
Cap.VII. libro primo de Fide exposuit, Cui inquiens dicit pater, *Faciamus hominem,* nisi ad eum quem verum filium sciret? in quo nisi in vero suam imaginem recognosceret? Non est vnum adoptiuus & verus. nec filius diceret *vnum sumus*, si se cum vno qui verus non erat ipse conferret. Faciamus ergo dicit pater, qui dixit verus est. Poteśtne ergo verus non esse ille qui fecit, & quod dicenti defertur facienti negatur? Quomodo autem, nisi filium verum sciret, committeret ei voluntatis suæ vnitatem, & operis veritatem? Cùm enim eadem faciat filius opera quæ pater facit, & quos vult viuificet filius sicut scriptum est, nec indifferens potestate, & liber est voluntate. Ita vnitas seruatur. quia & virtus Dei in diuinitatis proprietate est, & libertas non in aliqua differentia, sed in vnitate est voluntatis.] Et B. Augustinus, licèt Gothescalcus de eo loquens multoties inculcare soleat dicens, Augustinus noster, peregrinus ab eo corde, ore, & opere, sensus humilitate, & fide, longè aliter hæc testimonia, vnum de Euangelio,
Cap.V. alterum de Genesi, in septimo libro de Trinitate exposuit dicens, Non, inquit, maior essentia est pater & filius & Spiritus sanctus simul, quàm solus pater aut solus filius, sed tres simul illæ subsistentiæ, siue personæ, si ita dicendæ sunt, æquales sunt singulis, quod animalis homo non percipit. Non enim potest cogitare nisi moles, & spatia, vel minuta vel grandia, volitantibus in animo eius phantasmatis, tanquam imaginibus corporum. Ex qua immunditia donec purgetur, credat in patrem & filium & Spiritum sanctum, vnum Deum, solum, magnum, omnipotentem, bonum, iustum, misericordem, omnium visibilium & inuisibilium conditorem, & quicquid pro humana facultate dignè veréque dici potest. Neque cùm audierit patrem solum Deum, separet inde filium aut Spiritum sanctum. Cum eo quippe solus Deus, cum quo & vnus Deus est. quia & filium cùm audimus solum Deum, sine vlla separatione patris aut Spiritus sancti oportet accipere. Atque ita dicat vnam essentiam, vt non existimet aliud alio vel maius, vel minus, vel aliqua ex parte diuersum. Non tamen vt pater ipse sit & filius & Spiritus sanctus, & quicquid aliud ad alterutrum singula dicuntur, sicut Verbum, quod non dicitur nisi filius, aut donum, quod non dicitur nisi Spiritus sanctus. Propter quod etiam pluralem numerum admittunt, si-
Ioan.10.30 cut in Euangelio scriptum est, *Ego & pater vnum sumus.* & vnum dixit, & sumus. vnum secundùm essentiam, quòd idem Deus: sumus secundùm relatiuum, quòd ille pater, hic filius. Aliquando & ta-

cetur vnius essentiæ, & sola pluraliter relatiua commemorantur. *Veniemus ad eum, ego & pater, & habitabimus apud eum.* Veniemus & habitabimus, pluralis est numerus, quia prædictum est, *Ego & pater*, id est filius & pater, quæ relatiuè ad inuicem dicuntur. Aliquando latenter omnino, sicut in Genesi, *Faciamus hominem ad similitudinem nostram*, & faciamus & nostram pluraliter dictum est, & nisi ex relatiuis accipi non potest. Non enim vt facerent dij, aut ad imaginem & similitudinem deorum, sed vt facerent pater & filius & Spiritus sanctus ad imaginem patris & filij & Spiritus sancti, vt subsisteret homo imago Dei, Deus autem Trinitas. Sed quia non omni modo æqualis fiebat illa imago Dei, tanquam non ab illo nata, sed ab eo creata, huius rei significandæ causa ita imago est, vt ad imaginem sit, id est non æquatur parilitate, sed quadam similitudine accedit. Non enim locorum interuallis, sed similitudine acceditur ad Deum, & dissimilitudine receditur ab eo.] Et in libro duodecimo, Dixit enim Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Paulo pòst autem dictum est, *& fecit Deus hominem ad imaginem Dei.* Nostram certè, quia pluralis est numerus, non rectè diceretur, si homo ad vnius personæ imaginem fieret, siue patris, siue filij, siue Spiritus sancti. Sed quia fiebat ad imaginem Trinitatis, propterea dictum est ad imaginem nostram. Rursum autem, ne in Trinitate credendos arbitraremur tres Deos, cùm sit eadem Trinitas vnus Deus, *& fecit*, inquit, *Deus hominem ad imaginem Dei:* pro eo ac si diceret, ad imaginem suam.] Hîc manifestè ostendit sanctus Augustinus mentiri & hæreticè loqui Gothescalcum, qui dicit, Quando « singillatim solitariè supplicamus vni ex Trinitate personæ, suppli- « citer eidem personæ, cui tunc supplicauimus atque supplicamus, di- « cere debemus, Tibi Deo gratias, & cum ipsa persona ceteris duabus « pariter, Vobis Deo gratias. Scriptum est enim & in Lege, & in Euangelio, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Vnde Ambrosius in libro secundo de Fide, Didicimus vnam patris & filij esse imaginem, vnam similitudinem, vnam sanctificationem: didicimus vnam operationem, vnam gloriam, vnam quoque diuinitatem. Vnus ergo & solus Deus, quia scriptum est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Vnus Deus, non vt ipse sit pater & filius, sicut impius Sabellius asserit: sed quia patris & filij Spiritúsque sancti vna diuinitas sit. Vbi autem vna diuinitas, vna voluntas, & vna præceptio.] Et Augustinus in epistola ad Maximum, Si & patri & filio & Spiritui sancto latria debetur & exhibetur à nobis, de qua dictum est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*, procul dubio Dominus Deus noster, cui soli per latriam seruire debemus, non est pater solus, nec solus filius, nec solus Spiritus sanctus, sed ipsa Trinitas vnus Deus solus, pater & filius & Spiritus sanctus. non quo ipse sit pater qui filius, vel Spiritus sanctus ipse sit aut pa-

Ioan.14.23 Gen.1.26. Cap.VI. Gen.1.26. Cap.4.ante medium. Matt.4.10. Epist.LXVI. sub initiũ. Deut.6.13.

ter aut filius: cùm ſit in illa Trinitate pater filij ſolius, & filius patris ſolius, Spiritus autem ſanctus & patris & filij ſit ſpiritus. ſed propter vnam eandémque naturam, atque inſeparabilem vitam, ipſa Trinitas, quantum ab homine poteſt, fide præcedente intelligatur vnus Dominus Deus noſter, de quo dictum eſt, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.*] Et in libro de Doctrina Chriſtiana, Lib.1.c.5. Trinitas hæc vnus Deus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ita pater & filius ac Spiritus ſanctus, & ſingulus quiſque horum, plena ſubſtantia, & ſimul omnes vna ſubſtantia. Pater nec filius eſt, nec Spiritus ſanctus: filius nec pater eſt, nec Spiritus ſanctus: Spiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius. ſed pater tantùm pater, & filius tantùm filius, & Spiritus ſanctus tantùm Spiritus ſanctus. Eadem tribus æternitas, eadem incommutabilitas, eadem maieſtas, eadem poteſtas. In patre vnitas, in filio æqualitas, in Spiritu ſancto vnitatis æqualitatiſque concordia. Et tria hæc vnum propter patrem, æqualia omnia propter filium, connexa omnia propter Spiritum ſanctum.] Et in Tractatu Pſalmi quinti, Et hæc Trinitas non niſi vnus Deus: quia cùm dixiſſet Apoſtolus, *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia,* Trinitatem ipſam inſinuaſſe creditur, nec tamen ſubiecit, ipſis gloria, ſed *ipſi gloria.* Soli ergo Deo patri & filio & Spiritui ſancto vna debetur adoratio, gloria, & ſeruitus, & gratiarum actio, & non ſeparatim, vt Gotheſcalcus blaſphemat: quia vt item Auguſtinus in libro quinto, & in libro octauo de Trinitate dicit, Quicquid ſubſtantialiter in patre & filio & Spiritu ſancto dicitur, non pluraliter, ſed ſingulariter dici debet & Pſal.85.10. accipi, vt Deus magnus, bonus, omnipotens, ſicut ſcriptum eſt, *Tu* Luc.18.19. *es Deus ſolus.* &, *Nemo bonus niſi vnus Deus.* Vni igitur & ſoli Deo & vna gloria, & vna gratiarum actio debetur, vt idem Auguſtinus alibi monſtrat dicens, Vna eſt igitur patris & filij & Spiritus ſancti eſſentia, in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus ſanctus, quamuis perſonaliter ſit alius pater, alius filius, alius Spiritus ſanctus. Quod nobis maximè in ipſo ſanctarum ſcripturarum de- Gen.1.26. monſtratur initio, vbi Deus dicit, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Cùm enim ſingulari numero dixit imaginem, oſtendit vnam naturam eſſe, ad cuius imaginem homo fieret. Cùm verò dicit pluraliter noſtram, oſtendit Deum, ad cuius imaginem homo fiebat, non vnam eſſe perſonam. Si enim illa vna eſſentia patris & filij & Spiritus ſancti vna eſſet perſona, non diceretur ad imaginem noſtram, ſed ad imaginem meam: nec dixiſſet faciamus, ſed faciam. Si verò in illis tribus perſonis tres eſſent intelligendæ vel credendæ ſubſtantiæ, non diceretur ad imaginem noſtram, ſed ad imagines noſtras. Ad vnam quippe imaginem vnius Dei homo factus dicitur, vt vna ſanctæ Trinitatis eſſentialiter diuinitas inti- Ioan.10.30 metur. De exemplo autem Euangelico, *Ego & pater vnum ſumus,* Ambro-

Ambrosius scribit, Vnum inquiens dixit, ne fiat discretio potestatis & naturæ: sumus addidit, vt patrem filiúmque cognoscas, quòd perfectus pater perfectum filium genuisse credatur, & pater ac filius vnum sint, non personarum confusione, sed vnitate naturæ.] Et Augustinus in libro contra quinque hæreses, Pereant, inquit, vaniloqui & mentis seductores, Arrianus & Sabellianus. Nam *Ego & pater vnum sumus.* Non dixit, Ego & pater vnum sum, sed ego & pater vnum sumus. Quod dico *vnum*, audiat Arrianus, quod dico *sumus*, audiat Sabellianus. Non diuidat Arrianus *vnum*, non deleat Sabellianus *sumus*, sed ambo veniant, & sint etiam ipsi in nobis vnum, sicuti ego & pater vnum sumus. Ergo si pater & filius sunt, immo quia indubitanter vnum sunt, non duo sed vnus Deus, & reliqua quæ ibi prosequitur.] Et item de alio Euangelij quod posuit testimonio, *Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus*, Augustinus dicit. Illi in sua natura vnum in caritate, nos in nostra vnum sumus in vnitate substantiæ & gloriæ. *Ego in eis, & tu in me.* Ego in eis sicut caput in membris, & tu in me sicut pater in filio. *vt sint consummati in vnum*, id est perfecti, quod perficiet qui nos voluit vnum esse in se & per se. *vt cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos sicut & me dilexisti.* Dilexisti eos, vt essent quod non erant: dilexisti me, vt essem quod semper fui. dilexisti me sicut vnicum, illos vtique sicut adoptiuos. Dilexisti eos, vt per me in te essent: dilexisti me, vt per te in te essem.] Contra hoc quod solus inter omnes hæreticos dixisse legitur, Qui dicit vni cuilibet personæ, Tibi Deo gratias, atque æquè ceteris duabus personis, Vobis Deo gratias, reuera catholicus est, ac verus vtique Christianus, & hinc se crebrò dixisse fatetur Spiritui sancto, Veni benedicte Deus Domine paraclite, veni missus à benedicto Deo Domino paraclito, in nomine benedicti Dei Domini paracliti &, sit semper omnis honor, laus, & gloria meritò vobis benedicto Deo Domino paraclito trino & vni, vestróque simul benedicto nomini, nec non & numini, Amen, Sanctus Gregorius loquens in Homilia decima sexta Ezechielis prophetæ, aliter quàm veteris ac noui testamenti electi Dei homines senserunt eum sentire conuincit, dicens: Spiritales, inquit, illi patres omnipotentem Deum Trinitatem ita esse crediderunt, sicut eandem Trinitatem noui patres apertè locuti sunt. Isaias namque audiuit Angelica agmina in cælo clamantia, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.* Vt enim personarum Trinitas monstraretur, tertiò sanctus dicitur: sed vt vna esse substantia Trinitatis appareat, non Domini Sabaoth, sed Dominus esse perhibetur. Quod Dauid quoque similiter sentiens ait, *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus.* qui cùm tertiò dixisset Deum, vt vnum hunc esse ostenderet, subdidit, *& metuant eum omnes fines terræ.* Paulus quoque loquitur dicens, *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ex ipso, videli-

Lib. 1. de Fide cap. 1.

In fine lib.

Ioan. 17. 21.

Ioan. 17. 23.

Sub mediũ

Esa. 6. 3.

Psal. 66. 8.

cet ex patre: per ipsum, per filium: in ipso autẽ, in Spiritu sancto. Quem ergo ipsum cùm tertiò dixisset, adiunxit, *ipsi gloria in sæcula sæculorum.* Qui enim non dicit ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinxit personas, & subiungendo *ipsi gloria*, non diuisit substantiam.] Quo contrà Gothescalcus, quasi altiùs se intelligere efferens sanctæ Trinitatis personarum diuinitatem, quàm Angelicæ Seraphim in cælo virtutes, inter quas & Deum nulli alij spiritus intersunt, & illa etiam agmina cælestia, quæ plenitudo scientiæ nominantur, dignitate præcellunt. Et quasi rectiùs interpretans quod illæ velut non intelligentes quid dicerent cantauerunt, quàm Isaias, qui easdem virtutes cælestes hymnum Deo dignum cantantes audiuit: & profundiùs sensu capiens canticum Psalmi Dauidici, quàm ipse Dauid, qui super seniores suos, & super omnes docentes se intellexit: & altiùs mente percipiens quæ dans sine mente sonum Paulus dixit, qui vsque ad tertium cælum raptus fuit, & in paradiso arcana verba audiuit, & per quem, vt isdem confitetur, locutus est Christus, non sic insipienter, sicut videtur sibi visum fuisse, vt agmina dixerunt cælestia, *Plena est omnis terra gloria eius*, vel sicut inde catholica docta cantat Ecclesia, *Pleni sunt cæli & terra gloria tua.* non intelligens dicere, pleni sunt cæli & terra gloria vestra, &, metuant eum & non metuant vos omnes fines terræ, & ipsi gloria, & non vobis gloria, dixit in conclusione suæ laudationis atque orationis, quin potiùs blasphemationis,

XVII.

— *Sit semper vobis honor, laus, & gloria, meritò vobis benedicto Deo Domino paraclito trino & vni, vestróque simul benedicto nomini & numini, Amen.*] Itémque post præfata subsequitur, *Cùm sit ex Trinitate ceuliquet vnaquæque persona per se Dominus Deus.*] & paulo pòst, *Sicut & in Psalmo*, Nonne Deo subiecta erit anima mea? *de patre dicitur, vt declarat illud quod de filio sequitur*, Ab ipso enim salutare meum. Nam & ipse Deus meus & salutaris meus, *hoc est Iesus meus. Vbi dum non dicitur, Nam ipse Deus meus, sed potiùs*, & ipse Deus meus, *proculdubio patefecit & patefacit Deus Spiritus sanctus, quòd sicut Deus pater est per se Deus, sic est & filius. Igitur vbicumque tacito Dei vel Domini nomine nominatur pater & filius & Spiritus sanctus, vt est illud*, Baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti, *vnaquæque persona semper*
Ioan. 14. 26 *Dominus Deus debet intelligi. Tale est illud*, Paraclitus autem, quem mittet pater in nomine meo. *Misit namque, mittit, & mittet Deum Deus in nomine Dei. Ideo dixi non longè superiùs, Vni ex Trinitate personæ, cui singillatim solitariè supplicamus, debere dici Tibi Deo gratias. & ne simus ceteris duabus personis ingrati, oportere subiici, Vobis Deo gratias. Quia quisquis loquens ad vnam personam dicit, Tibi Trinitati Deo gratias, pene sic errat vt Iudæus & Sabellianus. Porrò qui dicit, Vobis Diis gratias, aut Paganus est, aut Arrianus. At qui dicit vnicuilibet personæ, Tibi Deo gratias, atque æquè ceterísque duabus personis, Vobis Deo gratias, reuera ca-*

tholicus est, ac verus vtique Christianus.

X P. Contra has antea inauditas blasphemias, sanctus Ambrosius in libro primo de Fide capite primo dicit, Assertio inquiens nostræ fidei hæc est, vt vnum Deum esse credamus, neque vt gentes filium separemus, neque vt Iudæi natum ex patre ante tempora & ex Virgine postea editum denegemus: neque vt Sabellius patrem confundamus & Verbum, vt eundem patrem asseramus & filium, neque vt Photinus initium filij ex Virgine deputemus, neque vt Arrius, plures credendo & dissimiles potestates, plures Deos gentili errore faciamus, quia scriptum est, *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est.* Deus enim & Dominus nomen magnificentiæ, nomen est potestatis, sicut ipse dicit, *Dominus Deus nomen est mihi,* & sicut alibi Propheta asserit, *Dominus Deus omnipotens nomen est ei.* Dominus ergo & Deus, vel quòd dominetur omnibus, vel quòd spectet omnia, & timeatur à cunctis. Si ergo vnus Deus, vnum nomen, vna potestas, vna est Trinitas. Denique ipse dicit, *Ite, baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* In nomine vtique, non in nominibus.] Non igitur sanctus Ambrosius vni ex Trinitate personæ singillatim solitariè, sicut Gothescalcus, supplicando debere dici docuit, Tibi Deo gratias, & ne simus ceteris duabus personis ingrati, oportere subici, Vobis Deo gratias: quia vnius Dei nomen est pater & filius & Spiritus. sicut Athanasius in libro primo de Fide ostendit dicens, Hæc est inquiens materiæ formula in conclusione hæreticorum, & hæc tituli victoria in absolutione catholicorum, quam significat principale mandatum Dei, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti.* Audi in hoc admirabile ac regale decretum, in quo omne sacramentum in deitate Trinitatis vniter continetur. Qui dixit *in nomine*, euidenter vnam deitatem in Trinitate consistere declarauit, & quod prosecutus est, *patris & filij & Spiritus sancti*, per singula nomina singulas personas inesse distinxit.] *Et item in eodem libro, Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Vtique Verbum filium indicauit, Dominum autem patrem esse designauit, & spiritum oris eius Spiritum sanctum dixit. Vides in his personis vnitum esse nomen Trinitatis in natura, Psalmographo quoque approbante, *Propterea vnxit te Deus Deus tuus.* Ecce Deum & Deum, non tamen pluraliter inuenies dictum in his personis Deos.] Sed nec Athanasius vni singulariter personæ posse supplicari, aut debere dici, Tibi Deo gratias, & ceteris personis, Vobis Deo gratias, docuit. Et item idem in libro alio de Trinitate, Numquid præuaricatores mandati Saluatoris Apostoli effecti sunt, & contra traditionem eius baptizauerunt tantam multitudinem? Non enim scriptum est quia baptizauerunt in nomine patris & filij & Spiritus sancti, sed tantùm in nomine Domini Iesu. Sed non sunt præuaricati, absit. Nam licèt filij no-

In capite libri.

Deut. 6.4.

Exod. 3.15.

Exod. 15.3

Matt. 28.19

Non longè à principio

Matt. 28.19

De vnito nomine Trinitatis.

Psal. 32.6.

Psal. 44.8.

Lib. 11. sub finem.

men tantummodò dicatur, habet tamen patrem & Spiritum sanctum pronuntiatum, sicut in scripturis sanctis probauimus. Itaque & Spiritus sanctus Sabaoth dicitur, & est cum Deo & cum filio à Seraphim adoratus. propter quod hæc ter dicunt Sanctus, Sanctus, Sanctus, vt Trinitatem pronuntiarent. Hinc & sub hoc sensu hanc quæstionem beatus soluit Ambrosius. Et sanctus Augustinus, de quo Gothescalcus multoties dicit Augustinus noster, vt alienus à Gothescalco & illi contrarius, & non suus proprius vel domesticus, In fine lib. contra eum in libro contra quinque hæreses dicit, Qui Spiritum sanctum à patre & filio æternitate & substantia vel communione separat, & qui negat Spiritum esse & patris & filij, plenus est spiritu immundo, vacuus Spiritu sancto.] Videtur enim separare in sancta Trinitate personas Gothescalcus, qui dicit, Cùm sit ex Trinitate, ceu liquet, vna quæque persona per se Dominus Deus, & vni ex Trinitate personæ, cui singillatim solitariè supplicamus dicit debere dici, Tibi Deo gratias, & ne simus ceteris personis ingrati, oportere subici, Vobis Deo gratias. Quapropter sicut Augustinus, de quo non iactanter & mendaciter, vt Gothescalcus, sed lætanter & veraciter catholica Ecclesia Augustinus noster dicit, in præfato libro fatetur, plenus est Gothescalcus hæc dicens spiritu immundo, vacuus Spiritu sancto. Contra hoc quod dicit Gothescalcus vacuus Spiritu sancto, Cùm sit ex Trinitate ceu liquet vnaquæque persona, cui singillatim solitariè supplicamus, per se Dominus Deus, dicit plenus Spiritu sancto Iesus Dominus Deus, Ioan. 10. 30 *Ego & pater vnum sumus.* & item, Ioan. 14. 9. *Philippe, qui videt me videt & patrem. quomodo tu dicis ostende nobis patrem? non credis quia ego in patre, & pater in me est?* Tract. LXX. in Ioanné. Quod beatus Augustinus eodem Spiritu sancto afflatus exponens dicit, Cur inseparabiles separatim desideras nosse? Deinde non ad solum Philippum, Tract. LXXI Ioan. 14. 10 sed ad eos pluraliter loquitur, *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera.* Quid est à me ipso non loquor, nisi à me ipso non sum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo est ipse qui facit. Pater enim Deus non est de aliquo, filius autem Deus est quidem patri æqualis, sed de patre Deo. Ideo ille Deus, sed non de Deo, & lumen, sed non de Post alia. lumine: iste verò Deus de Deo, lumen de lumine. Denique adiungit, & ait, Ioan. 14. 11. *Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? alioquin propter opera ipsa credite.* Antea solus Philippus arguebatur, nunc autem non vbi eum solum fuisse qui esset arguendus ostenditur, *Propter opera ipsa*, inquit, *credite quia ego in patre & pater in me est.* Neque enim, si separati essemus, inseparabiliter operari vlla ratione possemus.] De verbis Domini Serm. XI. cap. 16. Et in Sermone ad Populum, vbi exposuit quæ sit inremissibilis blasphemia in Spiritum sanctum, ait ita inter cetera, Hæc ita dicuntur, vt tamen inseparabilis intelligatur operatio Trinitatis. ita vt cùm operatio patris dicitur, non eam sine filio & Spiritu sancto intelliga-

tur operari : & cùm operatio filij, non sine patre & Spiritu sancto: & cùm operatio Spiritus sancti, non sine patre & filio. Satis notum est rectè credentibus, vel etiam vt possunt intelligentibus, & ideo illud dictum esse de patre, *Ipse facit opera*, quòd ab illo sit origo etiam operum, à quo est existentia cooperantium personarum. quia & filius de eo natus est, & Spiritus sanctus principaliter de illo procedit, de quo natus est filius, & cum quo illi communis est idem Spiritus.] Ecce quomodo mentitur Gothescalcus, dicens Augustinum esse suum, Augustinus inquiens multoties noster. Nam claret quia Gothescalcus non est Augustini, quoniam non credit, nec dogmatizat sicut Augustinus, nec Augustinus est Gothescalci, quia dissentit à Gothescalco, & catholicè sentit, quod non facit Gothescalcus, dicens quia pater est Deus, sed non de Deo, filius est Deus, sed Deus de Deo, & non sic dicit, sicut Gothescalcus falsò dicit, quia vnaquæque ex Trinitate persona per se sit Dominus Deus. Sed & testimonium, abusum à Gothescalco ad suam confirmandam sententiam, quo dicit Dominus, *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo*, longè aliter exponit sanctus Gregorius Spiritu sancto repletus, quàm Gothescalcus spiritu immundo impletus. Ait enim beatus Gregorius in Homilia Euangelij trigesima, *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* Nostis plurimi fratres mei, quod Græca locutione paraclitus, Latina aduocatus dicitur, vel consolator. quia idcirco aduocatus dicitur, quia pro errore delinquentiũ apud iustitiam Patris interuenit. Qui vnius substantiæ cum patre & filio, exorare pro delinquentibus perhibetur, quia eos quos repleuerit exorantes facit. De quo paraclito spiritu item Dominus dicit, Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. In qua sententia notandum in primis sanctus Beda doctor mirabilis ex catholicorum verbis & sensibus in Homilia Euangelij dicit, quòd Dominus Spiritum veritatis & à se mittendum esse testatur, & eumdem mox à patre procedere subiungit: non quia idem Spiritus aliter à patre procedit, quàm cùm à filio mittitur. sed ideo filius eum à se mitti, à patre dicit procedere, vt aliam patris, aliam suam esse personam designet, & in eadem distinctione personarum, vnam esse operationem ac voluntatem suam cum patris voluntate & operatione denuntiet. Cùm enim eiusdem Spiritus gratia datur hominibus, mittitur profectò Spiritus à patre, mittitur & à filio, procedit à patre, procedit & à filio, quia & eius missio ipsa processio est, qua ex patre procedit & filio. Venit & sua sponte, qui sicut coæqualis est patri & filio, ita eandem habet voluntatem cum patre & filio communem. *Spiritus enim vbi vult spirat?* & sicut Apostolus enumeratis donis cælestibus ait, *Hæc omnia operatur vnus at-* Ioan. 3. 8. 1. Cor. 12. 11

que idem ſpiritus diuidens ſingulis provt vult. Vt ergo ſingillatim Dominus Deus omnipotens, increatus, immenſus, æternus, & quicquid ad ſe de Deo dicitur, eſt pater: ſed non per ſe ſolitariè ſine filio ex ſua ſubſtantia genito, & Spiritu ſancto qui ex ipſo filióque procedit. ita ſingillatim Dominus Deus omnipotens, increatus, immenſus, æternus, & quicquid ad ſe de Deo dicitur, eſt filius: ſed non per ſe ſolitariè ſine patre ex quo eſt, & ſine Spiritu ſancto qui ex patre & ex ipſo procedit. ita ſingillatim Dominus Deus omnipotens, increatus, immenſus, æternus, & quicquid ad ſe de Deo dicitur, eſt Spiritus ſanctus: ſed non per ſe ſolitariè ſine patre & filio ex quibus procedit. Singillatim namque & per ſe ſolitariè dicimus Deum patrem, & quicquid ad ſe de Deo dicitur: quia relatiuè in hac ſancta & indiuidua atque inſeparabili Trinitate ſingillatim ſingulus videlicet vnus eſt pater, ſingillatim ſingulus videlicet vnus eſt filius, ſingillatim ſingulus videlicet vnus eſt Spiritus ſanctus, & patris & filij & Spiritus ſancti vna eſt diuinitas, deitas, natura, eſſentia, ſubſtantia, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Et quamuis alius ſit pater, alius filius, alius Spiritus ſanctus, non eſt tamen diuerſa ſubſtantia patris & filij & Spiritus ſancti, quia non eſt aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus ſanctus. Et pater & filius & Spiritus ſanctus non dicitur ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſecundùm relatiuum. quod tamen relatiuum non eſt accidens, quia non eſt mutabile. In Deo enim nihil ſecundùm accidens dicitur, quia nihil eſt in eo mutabile. Cùm itaque, vt Auguſtinus dicit, tantus ſit ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus Spiritus ſanctus, quantus eſt ſimul pater & filius & Spiritus ſanctus, propter vnam eandémque indiuiduam atque inſeparabilem, plenam perfectámque ſubſtantiam, id eſt deitatem, quæ eſt tota in ſingulis, tota in tribus ſimul perſonis: habent tamen ſingulæ in ſancta Trinitate perſonæ aliquid proprium, quo inſeparabili æqualitate aliquam in ſe oſtendant proprietatem. Pater ſolus pater, filius ſolus filius, & Spiritus ſanctus ſolus Spiritus ſanctus. Et pater hoc habet proprium, quia ab alio non eſt, ac per hoc ſolus eſt in paternitatis perſona, non ſolus in deitatis eſſentia. Vnigenitus verò filius Dei hoc habet proprium, quòd ex ſolo patre conſubſtantialiter & coeſſentialiter ſolus genitus eſt, & in hoc perſonæ ſuæ proprietas eſt. Spiritus ſanctus itaque hoc habet proprium, quòd ex patre & filio æqualiter procedit, & eſt amborum Spiritus, eiuſdémque ſubſtantiæ & æternitatis cum patre & filio. Sed hæc tria verè etiam tria ſunt, ineffabilitérque tria, & eſſentialia tria, habentia proprietates ſuas. Et hæc tria vnum & verè vnum, & hoc vnum tres, ſed non tres patres, nec tres filij, nec tres Spiritus ſancti, ſed tres perſonæ, vnus pater, vnus filius, vnus Spiritus ſanctus, & hi tres, id eſt pater & filius & Spiritus ſanctus, vnum ſunt in natura, omnipotentia, & æternitate. Ideò, inquit ſanctus Athanaſius, vnus eſt

Deus quia vnita est deitas, sicut per singulas personas scriptum est. & quia nullus est Deus, nisi vnus, vel hoc, *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est*, per singulas personas dicit vnitam esse deitatem: & non, vt Gotheſcalcus per se solitariè vni ex Trinitate personæ supplicare debere dicit. Et item sanctus Athanasius dicit, An ignoras quia pater vnus Deus est, & filius vnus Deus est, & Spiritus sanctus vnus Deus est? Nonne vnus Deus est, dum vnitum nomen est in natura vsiæ? sic & vnus Spiritus est, quia vnita est eiusdem deitas. Nam si tu per singula nomina personarum vnitum nomen Spiritus ter designasti, numquid tres spiritus dicere oportet? Absit. Quòd si hoc poterat dici, tale erat vt & hoc in confessione deberet introduci, tres deos plurali numero nuncupari, vt iam non esset in his personis vna natura diuinitatis, sed vnusquisque in propria vel diuersa natura sua consisteret, quod absit.] Quicquid ergo, vt beatus Augustinus dicit, ad se dicitur de patre & filio & de Spiritu sancto, id est quicquid dicitur quod substantiam eorum ostendit, non dicitur de alio sine alio: quia nec pater est Deus sine filio & Spiritu sancto, nec filius est Deus sine patre & Spiritu sancto, nec Spiritus sanctus est Deus sine patre & filio, quorum est spiritus. Si ergo interrogatus fueris de Deo, cur dicatur pater, relatiuè responde, quia filium habet. ita etiam & de filio relatiuè responde, ideo esse filium quia habet patrem, & de Spiritu sancto, quia de patre filióque procedit, quorum est spiritus. Si etiam dictum tibi de Deo fuerit, quomodo pater hoc est quod filius, aut filius hoc est quod pater, responde, secundùm substantiam hoc est filius quod pater, & pater quod filius, & Spiritus sanctus quod pater & filius, quia vnus est Deus, & vna substantia, pater & filius & Spiritus sanctus. Ad se enim Deus substantialiter dicitur: ad patrem filius, vel ad filium pater, & ad patrem & filium Spiritus sanctus relatiuè dicitur. Iuxta personæ proprietatem, non est pater qui filius, nec filius qui pater, nec Spiritus sanctus qui pater & filius. Iuxta substantiæ vnitatem, hoc est pater quod filius, hoc est Spiritus sanctus quod pater & filius, id est vnus Deus omnipotens. Quicquid ergo ad se ipsum dicitur Deus, & de singulis personis dicitur, patre & filio & Spiritu sancto, & simul de ipsa Trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicitur. Igitur Gotheſcalcus peruersè dicit, vt reuera hæreticus, cùm vni ex Trinitate personæ singillatim solitariè supplicamus, debere dici Tibi Deo gratias, & ne simus ceteris duabus personis ingrati, oportere subici Vobis Deo gratias. Quo contrà vir venerandus Alcuinus, in libro ex beati Augustini & ceterorum catholicorum dictis ad Karolum magnum Imperatorem collecto dicit, Hoc etiam atque etiam firmiter tenendum est, nihil in sancta Trinitate ad se dictum plurali numero esse dicendum, quia simplex illa summæ diuinitatis natura singulari numero designari debet,

Lib. 1. de vnito nomine Trin.

Lib. 1. de Trin. c. 12.

non plurali. Ac ideo nec tres deos, nec tres omnipotentes, nec tres bonos, nec tres magnos, nec tres essentias in Deo dicere fas est. Cùm enim personaliter alius sit pater, alius filius, alius Spiritus sanctus, his tamen vnũ est naturæ nomen, quod dicitur Deus, vel substantia, vel essentia, vel omnipotentia, vel alia multa quæ substantialiter non relatiuè de eo dicuntur.] Fides igitur catholica, vt Athanasius dicit, hæc est, vt vnum Deum in Trinitate personarum, & Trinitatem personarum in vnitate deitatis veneremur, neque confundentes personas, vt tres non sint, neque substantiam separantes, vt trina sit. Et in hac Trinitate nihil est prius, nihil posterius. nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales, ita vt per omnia, & vnitas deitatis in Trinitate personarum, & Trinitas personarum in vnitate deitatis veneranda est. Plura hìc poni poterant catholicorum testimonia, quæ lector fidelis ac deuotus in suis locis præualet inuenire, contra has ipsius blasphemias, quas etiam & sacri canones cum auctore suo redarguunt & refutant. Nam canones Carthaginensis Concilij sub Aurelio constituerunt, vt nemo in precibus vel patrem pro filio, vel filium pro patre nominet, & cùm altari adsistitur, semper ad patrem per filium oratio dirigatur, & quasque sibi preces aliquis describit, non eis vtatur, nisi priùs eas cum instructioribus fratribus contulerit. Vnde in fine orationum adsistentes sacro altario sancta catholica Ecclesia postulat per Christum Dominum nostrum Et in fine canonis, per Christum Dominum nostrum, per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo patri omnipotenti in vnitate Spiritus sancti omnis honor & gloria, per omnia sæcula sæculorum: vel ita dicit, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus in vnitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum, Amen. Propter illud vtique sacramentum, sicut in orthodoxorum dictis relegimus, quòd mediator Dei & hominum factus est homo, Christus Iesus sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech; qui per proprium sanguinem introiuit in sancta, non vtique manu facta exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, vbi est in dextera Dei, & interpellat pro nobis. Hoc in eo Pontificatus officium interpretans Apostolus ait, Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum nostrorum confitentium nomini eius. Per ipsum ergo hostiam laudis atque orationis offerimus, quia per eius mortem reconciliati sumus cùm inimici essemus. Per ipsum enim, qui pro nobis hostia dignatus est fieri, potest in conspectu Dei nostri hostia acceptabilis inueniri. Propterea nos beatus Petrus admonet dicens, *Et vos tanquam lapides viui coædificamini in domum spiritalem, in sacerdotium sanctum offerentes spiritales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.* In qua conclusione orationum plures conuincuntur hæretici, Manichæi videlicet, Sabelliani, Arriani, Nestoriani, Eutychiani, Macedoniani, Eudo-

Hebr. 13. 15.

1. Pet. 2. 5.

Eudoxiani, ceteræque pestes & tineæ catholicæ fidei, qui de consubstantialitate atque coæternitate simul & æqualitate patris & filij & Spiritus sancti, necnon & de Incarnatione filij Dei domini nostri Iesu Christi, aliter quàm catholica fides teneat, sentire vel dicere præsumpserunt. Dicitur etiam in fine quarumdam orationum à catholica & Apostolica Ecclesia loquente ad dominum Iesum Christum, Qui viuis & regnas cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum: quod non discordat à præfato canonicæ constitutionis capitulo. quia non cum patre filius nominatur, sed propriè in hac conclusione sanctæ Trinitatis personæ distinguuntur, & vnitas eiusdem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis substantia catholicè confitetur. licèt Gothescalcus scribens ad quendam complicem suum hoc reprehendit, Ab imperitis inquiens non bene dicitur, Qui viuis & regnas cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti Deus, ne filius, quod absit, esse Spiritus sancti Deus putetur. Et quia in hoc catholicam reprehendit Ecclesiam, consequens est vt etiam reprehendat caput & auctorem ipsius dicentem ad patrem, *Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te verum & solum Deum, &* Ioan. 17. 3. *quem misisti Iesum Christum,* & dicat nos intelligere patrem solum & verum Deum, & illum quem misit tantùm esse Iesum Christum. Catholica autem Ecclesia cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti Deum filium viuere & regnare per omnia sæcula credit & confitetur: & idipsum esse intelligit, Qui viuis & regnas cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti Deus, quod est cùm dicitur, Qui cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti viuis & regnas Deus. sicut intelligit id ipsum esse quod Dominus in Euangelio dicit, *Hæc est autem vita* Ioan. 17. 3. *æterna, vt cognoscant te solum & verum Deum, & quem misisti Iesum Christum,* quod est, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te, & quem misisti Iesum Christum, solum & verum Deum esse. Subsequitur autem sibi ipsi dissimilis in eodem scripto mox dicens, Nam cum Deo « patre viuit & regnat Deus filius, iuxta illud, *& Verbum erat apud* « Ioan. 1. 1. *Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce Deus apud Deum. Pariliter etiam « credimus, nouimus, & confitemur, apud Deum patrem, & apud « Deum filium, regnare Deum Spiritum sanctum. abest tamen deo- « rum pluralitas, vbi est naturæ, essentiæ, substantiæ, maiestatis, po- « testatis, deitatis vnitas & æqualitas. Et post hanc vnitatis confessionem, statim componit hanc infidelem orationem dicens, Dominator Domine Deus meus, misericordia mea, Iesu Christe rex gloriæ, « precor te, gratis exaudi me secundùm tuam diuinitatem, & patrem « tuum dominum Deum nostrum roga secundùm tuam humanitatem, « vt ipse noster benedictus Deus dominus Paraclitus, in nomine tuo no- « stri benedicti Dei domini Paracliti, det nobis peræquè Spiritum « sanctum Deum nostrum Paraclitum, & sit semper omnis honor, « laus, & gloria, meritò vobis benedicto Deo domino Paraclito, tri- «

» no pariter & vni vestro simul benedicto nomini, nec non & numi-
» ni, amen. Porrò ne te moueat illud, quod ibi pluraliter dicitur, sem-
» per omnis honor, laus & gloria, meritò vobis benedicto Deo para-
» clito, trino pariter & vni, vestróque simul benedicto nomini. cogno-
» sce quia sic proculdubio congruit dici. Nam quando loquimur ad
» vnam ex Trinitate personam, non ad Trinitatem loquimur, sed ad
» vnum quemlibet ex Trinitate. Et hic plura hoc modo scribit.
Deiloquus autem Paulus non taliter orauit, nec nos orare taliter docuit, vt Augustinus hinc in libro de Bono perseuerantiæ dicit, Nam quid oremus sicut oportet nescimus. *Sed ipse Spiritus*, ait Apostolus, *interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Qui enim scrutatur corda, scit quid sapiat spiritus, quia secundùm Deum interpellat pro sanctis. Quid est ipse spiritus interpellat, nisi interpellare facit gemitibus inenarrabilibus, sed veracibus, quoniam veritas est Spiritus? Ipse est enim, de quo in alio loco dicit, *Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra clamantem Abba pater.* Et hîc quid est *clamantem*, nisi clamare facientem? tropo illo quo dicimus lætum diem, qui lætos facit. quod alibi manifestat, vbi dicit, *Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.* Ibi dixit *clamantem*, hîc verò *in quo clamamus.* aperiens videlicet quomodo dixerit clamantem, id est, sicut iam exposui, clamare facientem.] Non tamen iste spiritus, qui nos clamare facit Abba pater, ingratos nos facit, sicut Gothescalcus superiùs dicit, ceteris personis, id est personæ filij, & suæ, cùm dicimus Abba pater sine nominatione filij & eiusdem Spiritus sancti. Et item Augustinus ex Apostolo testimonium ponit dicens, *Accipimus spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.* Quod vidit & beatus Ambrosius. Ait enim, Et orare Deum gratiæ spiritalis est, sicut scriptum est, *Nemo dicit Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* Hinc Augustinus & Ambrosius ex Apostoli testimonio non docent nos in oratione loquentes ad vnam ex Trinitate personam postea debere dicere ceteris personis, Et vobis gratias agimus, Et vobis supplicamus. Et alibi dicit Apostolus, *Vos estis templum Dei viui*, sicut dicit Deus, *quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Has igitur promissiones habentes, carissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Christi.* Et non timuit ingratus esse ceteris personis, patri videlicet & Spiritui sancto, quia tantùm in timore Christi nos docuit perficere sanctificationem. Et sanctus Augustinus in libro contra Iudæos, & Paganos, atque hæreticos, Quid agis, inquit, Loth sancte? Angelos vides, & non vnum sed duos, & dicis Domine? Ad vnum verbum facis, vnum precaris, non metuis ne alteri iniuriam facere videaris? absit.] Sunt & multa hinc testimonia in scripturis tam veteris quàm noui Testamenti. Et vt beatus Au-

Cap. xxiii. Rom. 8. 32. Gal. 4. 6. Rom. 8. 15. Rom. 8. 15. 1. Cor. 12. 3. 2. Cor. 6. 1. 2. Cor. 7. 1. Non longè à principio

gustinus in libro de Trinitate dicit, Vbicumque in scriptura sancta legitur solus Deus, non de qualibet persona in sancta Trinitate intelligendum est, sed de tota sancta Trinitate, quæ æqualiter operatur omnia quæcumque operanda esse iudicat. Vnde quod in Psalmis dicitur, *Qui facit mirabilia magna solus*, &, *Qui facit luminaria magna solus*, Psal.76.15. Psal.135.7. &, *Tu es Deus solus*, &, *Nemo bonus nisi solus Deus*, *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est*, non de solo patre, sicut aduersarij volunt, intelligitur dictum: sed de tota sancta Trinitate, quæ est vnus solus Deus. Psal 85.10. Luc.18.19. Deut 6.4. Similiter de patre solo non est intelligendum quod Apostolus ait, *Beatus & solus potens, rex regum & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. quem nemo hominum vidit, nec videre potest.* 1.Tim.6.15. In quibus verbis, nec pater propriè nominatus est, nec filius, nec Spiritus sanctus: sed absolutè beatus & solus potens, rex regum & dominus dominantium, quod est vnus solus, beatus, potens, inuisibilis, verus Deus, ipsa Trinitas, quæ æqualiter beata est, æqualiter potens, immo omnipotens, etiam & vnipotens, quia vna potentia est totius sanctæ Trinitatis. Neque enim, quia ipse filius alibi loquens voce sapientiæ, ipse est enim sapientia Dei, ait, *Gyrum cœli circuiui sola*, separauit à se patrem. Eccli.24.8. Quanto magis ergo non est necesse, vt de patre tantummodò, præter filium & Spiritum sanctum, intelligatur quod dictum est, *Solus habet immortalitatem*, &, *lucem habitat inaccessibilem?* 1.Tim.6.15 Sic nec tantummodò de filio, præter patrem vel Spiritum sanctum, cùm dicitur *Sapientia superborum & sublimium colla propria virtute calcauit.* Sic nec de Spiritu sancto tantummodò, præter patrem & filium, cùm dicitur, *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis.* Sap.1.7. Sic nihilominus intelligendum est quod dicitur, *Sicut pater viuificat, sic & filius quos vult viuificat.* Ioan 5.21. Non tamen alios vel aliter pater, & alios vel aliter filius: sed eosdem quos pater viuificat, viuificat & filius. Similiter nec Spiritus sanctus ab hac viuificatione secernendus est: quia vnum opus est patris & filij & Spiritus sancti, sicut vna substantia atque essentia est. Ergo pater viuens vita, filius vita viuens à viuente, Spiritus sanctus vita & viuificator viuentium, & non tres vitæ, sed vna vita est. & pater virtus & sapientia, & filius, quem vocat Apostolus *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam*, 1.Cor.1.24. similiter virtus & sapientia. non tamen tres virtutes, nec tres sapientiæ, sed vna virtus & vna sapientia, pater & filius & Spiritus sanctus. quia hæc nomina substantialia sunt & non relatiua, sicut vna substantia, & vna omnipotentia, & alia quæ de substantia diuinitatis dicuntur. & est pater verum lumen, & filius verum lumen ex lumine, Spiritus sanctus verum lumen & vera illuminatio, & non tria lumina, sed vnum lumen. Vnde scriptum est, *In lumine tuo videbimus lumen*, Psal 35.10. sicut & vna virtus, & vna sapientia. quia in illa simplicitate diuinæ naturæ non est aliud sapere quàm esse, non est

aliud esse quàm posse, nec aliud posse quàm viuere. Eadem ibi sapientia quæ essentia, eadem vita quæ & essentia, & hæc omnia vnum & vnus Deus. Et item sanctus Augustinus in Tractatu Psalmi octogesimi quinti. Nullum maius donum præstare posset Deus hominibus, quàm vt Verbum suum, per quod condidit omnia, faceret illis caput, & illos ei tanquam membra coaptaret, vt esset filius Dei, & filius hominis, & vnus Deus cum patre, vnus homo cum hominibus. vt & quando loquimur ad Deum deprecantes, non inde filium separemus: & quando precatur corpus filius, non à se separet caput suum, sítque vnus ipse Saluator corporis sui dominus noster Iesus Christus filius Dei, qui & oret pro nobis, & oret in nobis, & oretur à nobis. orat pro nobis vt sacerdos noster, orat in nobis vt caput nostrum, oratur à nobis, vt Deus noster.] Et in Sermone de Vnitate patris & filij & Spiritus sancti contra Arrianos dicit, Quia ministrante Domino habes abundantem Dominici verbi panem, pone adhuc super mensam cordis illius panem quoque Dominicæ orationis, & commemora illum, quoniam Dominus in Euangelio dixit, *Quicquid in nomine meo à patre petieritis, ego à patre peto & dabitur vobis.* Et quomodo in demonstrata à se oratione, quasi oblitus illa quæ dixerat, se prætermisso, patrem solum rogare iubet dicens, *Ita orabitis, Pater noster qui es in cælis?* Et vbi est quod dixit, *In nomine meo à patre petite, & ego à patre peto?* Quomodo nomen suum, per quod peti ipse iussit, in oratione à se demonstrata prætermisit? Sed quia idem ipse dixerat, *Qui me videt, videt & patrem,* voluit hoc mysterium à fidelibus in Dominica oratione impleri, vt per hanc orationem in patre etiam filius rogaretur: & quia in Symbolo iterum & separatus à patre nominatur, cùm dicitur, Credo in Deum patrem, & in Iesum Christum filium eius, vt propter vnitatem deitatis sic esset à patre in Symbolo separatus, vt esset iterum in oratione coniunctus, quatenus hæc vtraque mysteria Symboli & orationis, & Trinitatem in vnitate ostenderent, & iterum vnitatem in Trinitate monstrarent. Non ergo se in oratione prætermisit, sed in patris vnitate coniunxit. Sicut ergo, cùm patri offers, in oblatione filij corpus associas, sic & in Dominica oratione, mutuata mysterij vice, cùm patrem rogas, filij quoque nomen imploras. Et vt adhuc apertiùs intelligas, quia in patre & se tunc orari iussit, diligenter sequentia perscrutare. In ipsius enim orationis principio patrem tantùm inuocari præcepit, & inferiùs dicit, *Adueniat regnum tuum,* cùm vtique non patris sed filij exspectetur aduentus, sicut etiam de filio tradita ab Apostolis Symboli confessio tenet dicentis, Sedet ad dexteram patris, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Vides ergo quomodo per hanc orationem se & patrem in vna substantia, & in vna deitate coniungit. Ecce ille futuri iudicij dies, qui venire per filij aduentum promittitur, de patris præsentia præstolatus, sit

In capite enarration.
Marc.11.24
Matt.6.9.
Ioan.16.27.
Ioan.14.9.
Luc.11.2.

iam indubitatæ vnitatis testimonium, sic vt de filij aduentu loquitur promissus, de patris præsentia doceatur impletus.] *Et aliquanto superius*, Si ergo maiorem patrem & minorem filium dicis, gradum facis, & vnitatem tollis, & cùm offers in oblatione, non potes dicere, Offero tibi Deus, sed offero vobis dij, quod est absurdum & inauditum. aut certè, si vicibus & singillatim offeras, & semel offeras patri, semel offeras filio, cùm patri offers, filium prætermittis, & cùm filio offers, patrem à munere offerentis excludis. Si autem filio sine patre offers, iam non poteris per orationem Dominicam mysterij sacramenta complere, vt dicas ad plenitudinem perfecti holocausti orationem Dominicam, id est Pater noster qui es in cælis, quia patrem, cui non offers, nec orabis. Si iterum patri incorporeo offers, & filium prætermittis, oblati panis mysterium non poterit in corporis sacramenta transire, neque in consecratione holocausti commemorationem Dominicæ cœnæ facere poteris, quia quod filius corporeus suo corpori deputauit, & ad passionis suæ memoriam pertinere iussit, patri incorporeo & à passione alieno, si à filio separatus fuerit, non poterit deputari. Si ergo offers patri & filio, in vnitate Deitatis offers ei. Tunc mysterium corporis etiam patris sacramenta suscipient, vel tunc oratio Dominica rectè in filij oblatione dicitur. Separatus autem pater à filio offerentibus sibi sacramentum corporis non poterit exhibere quod non habet: & diuisus à patre filius in oblatione sua per orationem Dominicam, quod in ipso non est, incongruè patris nomen accipiet. Confiteamur ergo patrem & filium vnum esse Deum, & vnius esse substantiæ, & patris paternitas cum filij deitate se iungat, & consecrata filij caro cum patris semper deitate se misceat, & tunc iam qui potest sic in vnum connexas mysticas formas à deitatis vnitate dissoluat, cùm in vno sacrificio, & pater in se totam filij carnem suscepit, & filius in se totum patris nomen assumit.] *& item ibi*, Vnus quidem carnem portat, sed caro indiuisæ deitatis mysterio consecratur. Et ideo caro in patris & filij sacramento transmigrat, & consecratio vel communicatio corporis hunc honorem patri confert quem præstat & filio: & sicut offertur filio, sic offertur & patri, & offerenti vel communicanti ad altare, in vna eadémque oblatione, quod præstat filius, hoc præstat & pater. Nam si filium à patre separas, ergo patri incorporeo neque offers, neque communicas, quia omnis oblatio in corporis sacramenta transmigrat. Cùm enim dicitur, *Hoc est corpus meum*, pater qui incorporeus est si separetur à filio, extra sacramenta patris omnis separatur oblatio. Nam quomodo dicis, cùm patri offers, *Hoc est corpus meum*, si patris deitas incorporea non habet in filij corpore societatem? Si autem patris incorporea deitas cum filij corporea deitate miscetur, sicut est veritas mysterij, patrem & filium sub indiscreta deitate vnum Deum esse testaris, quia cùm offers oblationem non dicis, Offero

vobis, ſed offero tibi, & ſic omnis oblatio patri quidem & filio offertur, ſed ſub vtriuſque nomine vni Deo monſtratur oblata. *Et item in eodem Sermone.* Pater Deus, filius Deus, vterque tamen ſine duorũ Deorum numero vnus Deus. Hoc & Dauid patriarcha confitetur dicens,
Pſal.21.1. *Deus Deus meus reſpice in me.* & non dicit, reſpicite in me, & iterum
Pſal.61.2. dicit, *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo.* & non dicit, ad vos de luce vigilo. Quæ confeſſio Dauid Domini quoque reſponſione firmatur, cùm reſpondit oranti & dicit, *Deus Deus tuus ego ſum*, & non dicit
Pſal.85.10. *ſumus.* Et iterum Dauid dicit, *Tu es Deus ſolus, qui facis mirabilia.* Deum ergo & Deum propheta nominans patrem & filium confitetur. cùm iterum dicit, *Tu es Deus ſolus*, vtroſque in vna deitate complectitur, ſicut Deus & Deus, ſine duorũ Deorum numero, nunc vterque in vnitate coniungitur. Sicut ergo Dauid in oratione ſua vtroſque nominat, & vnum tamen orat, ſic & tu cùm patrem & filium nominas, in vtriſque vnum Deum & vnũ Dominum confitere.] *Et item in eodem Sermone.* Legiſti ergo patrem Deum, filium Deum, Spiritum ſanctum Deum: in hac tamen deitatis Trinitate nuſquam legiſti duos vel tres Deos, ſed multifariè vnum Deum. Quod legiſti crede & confitere: illa verò
Gen.18.1. noli quærere & vſurpare quæ non legis.] *& item* Viſus eſt Abrahæ Deus ad ilicem Mambræ, cùm ſederet ante oſtium tabernaculi ſui in medio die. & reſpiciens oculis vidit, & ecce tres viri ſtabant ſuper eum, & cùm vidiſſet eos, occurrit obuiam illis, & adorauit & dixit, *Domine, ſi inueni gratiam in conſpectu tuo, noli tranſire puerum tuum.* Dicitur ergo, apparuit illi Deus, & in hoc vno reſpiciens, vidit tres viros, & cum occurriſſet tribus, & adoraſſet vnum Deum, rogauit dicens, *Domine, ſi inueni gratiam in conſpectu tuo.* Nemo illum calumniatus eſt quòd in tribus viris vnum Deum & vnum Dominum adoraſſet. & iterum, quòd in vno Deo, & in vno Domino tres viros vidiſſe ſe diceret. Sed qui hoc myſterium ſic non intelligit, oculos Abrahæ non habet. Quærat ergo cæleſte collyrium, & ſuperinungat oculos ſuos, vt remota caligine ignorantiæ, in vnitate deitatis myſterium Trinitatis agnoſcat, & in vno Deo, ſicut Abraham, tres viros ſine diſcretione meritorum, vel ſine aliqua diminutione poteſtatis videat, & poſteaquam tribus occurrerit, non tres, ſed vnum Deum & vnum Dominum roget, & per huius diuiſionis demonſtratam formam, Trinitatem ſemper vnius eſſe deitatis intelligat.] *& item ibi,* Adiuro te per hæc ipſa quæ angariatus oſtendi tibi, per patrem & filium & Spiritum ſanctum, in deitate Trinitatis vnum Deum, vt ſicut per deſignatam Euangelij formam in vna via per æqualia triũ millium ſpatia, non tria itinera, ſed vnum iter oſtendi, ſic & tu ſecutus hunc Euangelicũ tramitem, non tres Deos, ſed vnum ſemper Deum in Trinitate deitatis intelligas, vt cùm oblationem myſterio Trinitatis offers, non tribus diis, ſed vni Deo offeras. quia vbicumque in ſcripturis diuinis audis patrem Deum, filiũ Deum,

Spiritum sanctum Deum, & tamen nusquam tres Deos, sed semper vnum Deum legis, & semper tibi vnus Deus annuntiatur. Retine ergo semper hæc signa, quæ tibi demonstraui, quia nec patri possis offerre sine filio, neque filio sine patre: quia si tantùm patri incorporeo oblationem offers, oblationem in corporis sacramenta non redigis, non potes dicere, *Pridie quàm pateretur* formam sacrificij instituit, nec potes dicere *Hoc est corpus meum*, quia pater neque corpus habuit, neque passus est. & iterum, si filio sine patre offeras, orationem Dominicam ad complementum perfecti holocausti dicere non potes, quia in oratione filij separati à patre patris nomen non potes inuocare. Vide ergo quàm adeò inexpugnabilia sunt, & derelinquens tam hæreticum errorem, catholicam sequere veritatem. Alioquin qui tibi aliud quàm à me demonstratur iter ostendit, dicat tibi quomodo prætermissis his solemnibus inter mysteria loquaris. Sin autem in designata à me claritate luminis caligo defecit erroris, pertinacia simul deficiat, ne dum in errore vinci erubescitis, promissionem æternæ vitæ de Christi veritate perdatis. Si quis tibi ergo dixerit, pater maior Deus, filius minor Deus, Spiritus sanctus tertius Deus, & in his tribus non est vna substantia, sed separatim in trium Deorum numero sine deitatis vnitate consistunt: responde illis, primò illam rationem quæ tibi exposita est, quia separatæ à se Trinitati offerri non potest, quia neque pater corporeus est, neque passus est, & oblationem in corporis sui sacramenta redigere non potest, neque testem passionis suæ, qui non est passus, illam Dominicam cœnam facere potest, neque in consecratione mysterij dicere potest, Qui formam sacrificij perennis instituit. Quod enim pater non instituit, sed filius, qui & corpus habuit & passus est, & formam instituit sacrificij, si de patre à filio separato dicatur, mendacium est, vt quod pater non dixit patrem dixisse confingant. Qui ergo patri à filio separato offerre vult, relictam iam nobis sacrificij formam, relictam etiam Ecclesiam à Christo, & ab Apostolis fundatam, ad Synagogam & ad templa, ad vitulos & ad arietum victimas sedeat. quia separat à filio patrem in patris oblatione sacrificiorum à filio instituta, non iungit. Si autem patri & filio simul offert, patrem & filium à deitatis vnitate non separet. Si dixerit ergo duos deos, licèt ad verecundiam ipsius sufficere debeat reddita sacrificij ratio: tamen commemora illum quia Apostolus dixit *vnus Deus*, & Gal.3.20.
lex ad Moysem data dicit, *Dominus Deus tuus Deus vnus est*. & ille Deut.6.4.
blasphemans dicit duos vel tres deos sine vnitate deitatis. Quòd si adhuc sic diuidit Trinitatem, vt in vnum non resociet mysterium Trinitatis, saltem ad Symboli rationem redeat vbi dicitur, Credo in Deum patrem omnipotentem, & in Christum Iesum filium eius, qui natus est de Spiritu sancto. Primò Christi patrem Deum omnipotentem esse testaris. deinde natum Christum de Spiritu sancto

dicis. Si ergo separas Trinitatem, Christum duorum patrum filium reddis, vt de patre omnipotente & de Spiritu sancto natus esse dicatur. Iunge ergo cum patre Spiritum sanctum, vt rectè possis Christum vnius patris filium confiteri: & cùm per hanc Symboli orationem in vnum patrem & Spiritum sanctum sociaueris, filium quoque, quem non tertium sed medium in Trinitate facis, magis à deitatis vnitate non separes.] Et in libro tertio de Trinitate, In quibus Angelis erat vtique & pater & filius & Spiritus sanctus, & aliquando pater, aliquando filius, aliquando Spiritus sanctus, aliquando sine vlla distinctione personæ Deus per illos figurabatur, & cetera quæ ibi prosequitur.] Et beatus Ambrosius in Hymnis, quos catholica frequentat Ecclesia, nunc ad patrem, nunc ad filium, nunc ad Spiritum sanctum loquens, non solitariè eidem personæ in sancta Trinitate, ad quam loquitur, gloriam singulari numero refert, & postea plurali numero alias personas, vt blasphemat Gothescalcus, alloquitur: sed quicquid substantialiter de Deo, videlicet sancta Trinitate dicit, singulari numero effert. vt est,

In fine.

Somno refectis artubus, spreto cubili surgimus,
Nobis pater canentibus, adesse te deposcimus.
&, *Splendor paternæ gloriæ, de luce lucem proferens,*
Lux lucis & fons luminis, diem dies illuminans.
&, *Nunc sancte nobis Spiritus, vnus patris cum filio,*
Dignare promptus ingeri, nostro refusus pectori.

in quorum Hymnorum conclusione sanctæ Trinitati semper vnam & æqualem gloriam refert dicens,

Præsta pater piissime, patríque compar vnice,
Cum Spiritu paraclito, regnans per omne sæculum.
vel, *Deo patri sit gloria, eiúsque soli filio,*
Cum Spiritu paraclito, & nunc & in perpetuum.
vel, *Laus, honor, virtus, gloria, Deo patri & filio,*
Vnà cum sancto Spiritu, in sempiterna sæcula.
vel, *Gloria tibi Domine, qui surrexisti à mortuis,*
Cum patre & sancto Spiritu, in sempiterna sæcula.
vel, *Christum rogemus & patrem, Christi patrísque Spiritum,*
Vnum potens per omnia, foue precantes Trinitas.

& simul sanctam Trinitatem alloquens, similiter singulari numero petit dicens,

O lux beata Trinitas, & principalis vnitas,
Iam sol recedit igneus, infunde lumen cordibus.

Cap. VIII. Et sanctus Augustinus in libro primo de Trinitate dicit, Denique propter ipsam inseparabilitatem sufficienter aliquando nominatur, vel pater solus, vel filius solus, adimpleturus nos lætitia cum vultu suo, nec inde separatur vtriusque Spiritus, id est patris & filij Spiritus. Qui spiritus propriè dicitur spiritus veritatis, quem hic mun-

mundus accipere non poteſt. Hoc eſt enim plenum gaudium noſtrum, quo amplius non eſt, frui ſcilicet Trinitate Deo, ad cuius imaginem facti ſumus. Propter hoc aliquando ita loquitur de Spiritu ſancto, tanquam ſolus ipſe ſufficiat ad beatitudinem noſtram, & ideo ſufficit, quia ſeparari à patre & filio non poteſt: ſicut pater ſolus ſufficit, quia ſeparari à filio & Spiritu ſancto non poteſt: & filius ideo ſufficit ſolus, quia ſeparari à patre & Spiritu ſancto non poteſt.] *& item*, Propter inſinuationem Trinitatis, perſonis etiam ſingulis nominatis, dicuntur quædam ſeparatim, non tamen aliis ſeparatis intelliguntur, propter eiuſdem Trinitatis vnitatem, vnámque ſubſtantiam, atque deitatem patris & filij & Spiritus ſancti.] In ſacrificij etiam ſingularis celebratione, ſicut & beatus Auguſtinus in libris ſuis commemorat, gratias Domino Deo noſtro agere commonemur, quia & hoc quod inter ſacra myſteria cor habere ſurſum iubemur, ipſo adiuuante id valemus quo iubente admonemur: & ideo præcipuè in ipſo ſacrificio corporis Chriſti à gratiarum actione incipimus, reddentes debitas laudes Deo patri, qui in plenitudine temporum miſit filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus, ſecundùm prædicationem beati Petri dicentis, *Quia non corruptibilibus auro vel argento redempti ſumus de vana noſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati Ieſu Chriſti*, per quem & maieſtatem eius laudant Angeli, & & nos ſine ſpeciali nomine tenus commemoratione ſancti Spiritus ei gratias agimus, noſtráſque voces Angelorum vocibus catholica & Apoſtolica inſtitutione formati admitti depoſcimus. Sícque ter ſanctum Hymnum ore confitentes offerimus, & viuificam Trinitatem fide ac mentis intelligentia vnius eſſe diuinitatis, æqualis gloriæ, coæternæ maieſtatis prædicantes, catholica & Apoſtolica inſtitutione formati, vna gloria conlaudamus dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, pleni ſunt cæli & terra gloria tua. & cùm patrem per totam præfationem alloquamur, non tamen ſecundùm Gotheſcalcum adicimus, vel ſubicimus, ne ingrati filio & Spiritui ſancto ſimus, Et vobis gratias agimus, & pleni ſunt cæli & terra gloria veſtra. quia nec Abraham, quando exultauit vt videret diem Domini, & vidit & gauiſus eſt, tres viros & in corde & in domo fide & opere fideliter fideli ſuſcipiens hoſpitio, offenſam incurrit, ſed meritum magnæ fidei reportauit, quando tres vidit, & quaſi vnum alloquens, vnum etiam adorauit. Et conlatæ huiuſmodi preces ac præfationes receptibiles & catholicæ, confirmatæ à ſede Apoſtolica atque ab vniuerſali Eccleſia cognoſcuntur. Sicut & in Africano Concilio decretum fuiſſe relegitur. in quo eſt nihilominus conſtitutum, vt aliæ omninò preces, ſiue præfationes, vel commendationes, ſeu manus impoſitiones, quæ probatæ non fue-

Cap. IX. — 1. Pet. 1. 18. — Cap. LXX.

rint in Concilio, nec aliæ omnino contra fidem proferantur, sed quæcumque cum prudentioribus fuerint conlatæ dicantur.] Qua de re conlatæ Gothescalci orationes cum catholicis precibus, quantum à fide distent & caritate, manifestè cognoscitur. Scripsit quo-
» que ad Deum loquens, & dicens ei quòd ipse illi præceperit vt pro me
» non oraret, & quia primùm filius in eum intrauerit, postea pater,
» deinde Spiritus sanctus, qui in illum intrans ei circa os barbam ad-
» ussit. & quia nollet vestimenta de vestiario fratrum communican-
» tium mihi accipere, nisi pretio compararet qui pretium non habe-
» bat, sed sic vellet ire, sicut Adam ibat antequàm peccaret. Mox
» autem vt frigus eum cœpit constringere, cum vestimentis etiam
» pelliciam & focum studuit quærere. Scripsit & alia multa ridicula, quæ apud fautores suos, quibus ea seruanda fraudulenter donauit, inuenimus. quæ non solùm nobis, verùm & ipsis complicibus suis visa sunt friuola, & idcirco, vt reuera deliramenta maniatici, & aniles fabulas, hîc inserere superfluum duximus. Ponendam tamen adhuc vnam de eius næniis censui, vt per ea, sicut & per supra ex integro positas, aliæ valeant innotesci. Ante hos siquidem annos reuelatum sibi quibusdam familiaribus suis scripsit, quòd ego statim post tres semis annos suæ reuelationis, sicut Antichristus vsurpans sibi potestatis potentiam mori, & ipse Remorum Episcopus fieri, & post septennium veneno interfici, & sic gloriæ Martyrum adæquari deberet. Et cùm prophetiam à spiritu suo inspiratam impleri non vidit, inter alia hæc cuidam sectatori suo iuuenculo, quales solebat diligere, scripsit,

XVIII.

— Sed iam tempus est fratrem deseri absentem, & quid ad eum loquar antequam scripta mea videat penitùs nescientem, & fundi preces ad Deum semper vbique præsentem, & sicut gratuitum donatorem cuncta sempiternaliter scientem. Domine Deus noster & magister Iesu Christe, pro solis electis crucifixe, qui vides quòd ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te extulerunt caput, quia non est post triennium dimidio terminato anno mortuus, ceu putabatur, fur & latro, breuiter quidem sed pronus te exoro, huic vobis domino Deo nostro vero ac viuo, vni simul ac trino, sicut placet ita facias citò. Nolo plùs, nec priùs, nec secùs. quando vis euellatur hinc ritè, vitæ sat, mœchus, & cæcus, procax, pertinax, peruicax, hæreticus, veritatis inimicus, falsitatis amicus.

X P. Idem quippe Gothescalcus solet frequentissimè dicere, vt sæpe commemorauimus, loquens de beato Augustino, Augustinus noster. Sed & hîc non est suus Augustinus, quia non taliter docuit orare pro inimicis, sicut orat Gothescalcus, qui non est Augustini. Dicit enim beatus Augustinus in Sermone de verbis Apostoli, Si ergo Christum volumus imitari, per ipsam viam debemus currere, qua Christus & in cruce pendens dignatus est ambulare. In Cruce

enim fixus erat, & caritatis viam currens pro suis persecutoribus supplicabat. denique sic dixit, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quod faciunt.* Et nos ergo pro omnibus inimicis nostris hoc iugiter supplicemus, vt illis Deus emendationem morum, & indulgentiam tribuat peccatorum. Quod & ego qualiscumque & quantulúsque peccator, etiam pro illo, & si non credebat, dum tempus fuit agere procuraui, certus de promissione diuina, *Si quid petieritis*, inquit, *patrem in nomine meo, dabit vobis.* Quia & si non eis pro quibus petimus dabit, tamen nobis, cùm pro aliorum erratibus misericorditer interuenimus, præmium nostræ benignitatis restituet. Quòd enim scripsit sibi à Deo prohibitum, vt pro me non oraret, mentitur vt solet. Qui enim iussit discipulis suis dicens, Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, & quod verbo docuit, in cruce pro se crucifigentibus exorans ostendit, sibi ipsi contrarius esse non potuit. Et sanctus Cælestinus Papa dicit. Obsecrationum, inquiens, sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo atque in omni catholica Ecclesia vniformiter celebrantur, vt legem credendi lex statuat supplicandi. Cùm enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione fungantur apud diuinam clementiam, humani generis agunt causam, & tota secum Ecclesia congemiscente, postulant & precantur, vt infidelibus donetur fides, vt idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, vt Iudæis ablato cordis velamine lux veritatis appareat, vt hæretici catholicæ fidei perfectione resipiscant, vt schismatici spiritum rediuiuæ caritatis accipiant, vt lapsis pœnitentiæ remedia conferantur, vt denique Catechumenis ad regenerationis sacramenta perductis cælestis misericordiæ aula reseretur. Hæc autem non perfunctoriè neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus, quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum transferat in regnum filij claritatis suæ, & ex vasis iræ faciat vasa misericordiæ. quod adeo totum diuini operis esse sentitur, vt hæc efficienti Deo gratiarum semper actio laudísque confessio pro illuminatione talium vel correctione referantur.] Et beatus ostendit Gregorius, quia nemo malus, sicut in malo suo mutari, ita non debet à quocumque, dum in hac vita est, desperari.] Et licet in veteri testamento, vbi scriptum est, *Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum*, quod nouo testamento pro temporum ratione mutauit dicens, *Diligite inimicos vestros, bene facite his qui oderunt vos*, legatur Dominus dixisse ad Hieremiam prophetam, *Noli orare pro populo isto*, tamen, vt beatus Ambrosius in libro de pœnitentia contra Nouatianos dicit, orauit idem Propheta pro populo eodem, & veniam promeruit. Denique intercessione prophetica, & obsecratione tanti vatis inflexus Dominus dicit ad Hierusalem, *Domine omni-*

Luc.23.34. Ioan.16.23. Matt.5.44. Post.epist. VIII. Matt.5.43. Ibid.44. Hier.7.16. Lib.1.c.8.

Baruch 3. *potens Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te, exaudi Domine, & miserere*, Et iubet luctus vestimenta deponi, & abici
Baruch 5. gemitus pœnitentiæ. Sic enim scriptum est in fine libri, *Exue te Hierusalem stola luctus & vexationis tuæ, & indue te decore eius quæ tibi à Deo data est gloria in æternum.*] Ipse verò pseudomonachus, vel alius hoc vel alio aliquo modo fidei sinceræ adulterator, & apertus hæreticus, cuius orationes non commendat caritas, nec recipit catholica fides, cui taliter postulanti cum suis complicibus respondet Dominus per A-
Iac. 4. 3. postolum, *Petitis & non accipitis, eo quòd malè petitis, vt in concupiscentiis vestris consumatis.* Qui talia contra Canones sacros præsumit, si gradum Ecclesiasticum videtur habere, eo priuari vel ab Ecclesiastica communione separari est dignus. Secundum regulam autem sancti Benedicti, improbus, durus, & superbus, vel inobediens, verberum vel corporis castigatione, non solùm in sua pertinacia permanens, sed & in ipso initio peccati, est coërcendus, & à sanis Christi membris censura Ecclesiastica segregandus, ne vna ouis incurabili morbo languida totum gregem contaminet.

Hæc omnia, post librum de prædestinatione, contra Gothescalcum & complices eius, asserentes quia sicut quosdam ad vitam, ita quosdam Deus prædestinauit ad mortem, de authenticis scripturis, & catholicorum dictis collectum, statim in initio suæ de trina deitate blasphemiæ collegi & scripsi, & per me ac per fratres meos, sed & per frequentia scripta, vt resipisceret, & à suis in Deum blasphemiis sensum & os suum reuocaret, sæpè commonui, sed apud eum nihil profeci. Tandem cùm mihi nuntiatum fuit à fratribus nostris, quibus de eo solicitudinem delegaui, quia morti appropinquabat, misi ei per eosdẽ fratres hác quæ sequitur scedulam. Sic crede de prædestinatione à Deo electorum, & relictione reproborum, & quia Deus omnes homines vult saluos fieri, licèt non omnes saluentur, & qui saluantur saluantis sit donum, & qui pereunt pereuntium sit meritum, & quia Deus ac Dominus noster Iesus Christus pro omnibus passus sit, cuius sanguis totius mundi est pretium, à quo extranei sunt qui aut delectati captiuitate redimi noluerunt, aut post redemptionem peccando, & in peccatis corde impœnitente perseuerando, ad eandem sunt seruitutem reuersi. Et de gratia & libero arbitrio, sicut S. Augustinus docet in his libris suis, id est de Correptione & Gratia, de Prædestinatione sanctorum, de Dono vel Bono perseuerantiæ, & in libro de Spiritu & littera, & in libro Hypomnesticon, & in epistola ad Sixtum Ecclesiæ Romanæ presbyterum, & sicut hinc sanctus Prosper ex libris beati Augustini ad obiectiones Gallorum, & Vincentianorum, & Ianuensium rescripsit, & ceteri catholici doctores dicunt, quia sedes Apostolica, & sancta catholica Ecclesia, & nos sic credimus & tenemus. De sanctæ autem & inseparabilis Trinitatis deitate, quæ est vnitas Trinitatis, sic crede & confitere, sicut credit, confitetur

& prædicat sancta catholica & Apostolica Ecclesia dicens, Fides catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate personarum, & Trinitatem personarum in vnitate deitatis veneremur, neque confundentes personas, sicut Sabellius vt tres non sint, neque vt Arrius substantiam separantes, vt trina sit, quia alia & non aliud est persona patris, alia & non aliud est persona filij, alia & non aliud est persona Spiritus sancti, sed patris & filij & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas, & in hac sancta & inseparabili Trinitate nihil est prius aut posterius, nihil maius vel minus, sed totæ tres personæ, pater & filius & Spiritus sanctus, coæternæ sibi sunt & æquales, ita vt per omnia, sicut iam suprà dictum est, & Trinitas personarum in vnitate deitatis, & vnitas deitatis in Trinitate personarum veneranda sit. Et si ita credideris in corde tuo, & ita professus fueris in ore tuo, & ita subscripseris coram testibus manu tua te credere & profiteri, & in hac credulitate & professione permanere, iudicio sancti Spiritus, per Episcopale ministerium, quo damnatus es, absolui poteris, & participationi corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, & communioni catholicæ Ecclesiæ restitueris. Ipse verò hæc audiens in furorem versus, ea quæ sibi mandata sunt detestari, & amplius cœpit blasphemare. Post discessum denique à me ipsorum fratrum, recogitans duritiam illius, & cor impœnitens, misi fratribus nostris in monasterio Altiuillaris, in quo degebat, hanc quæ sequitur paginam, vt si respiciente Domino à sua peruersa intelligentia & praua sententia se reuocaret, agerent de illo sicut eis verbis iam dixeram. Sin autem, scirent qualiter erga eum secundum regulas sacras gerere deberent. Hoc modò pro tempore, sicut mihi licuit, dixi vobis qua conditione, si se Gothescalcus antequam anima illius egrediatur de corpore recognouerit, & spiritalem & corporalem humanitatem illi exhibeatis. Sed ne quid vobis desit in vlla gratia, auctoritaté inde Ecclesiasticam ex verbis orthodoxorum vobis transmitto. Ait enim de huiusmodi Leo, vt si fideliter dolet, & quàm rectè mota sit erga eum Episcopalis auctoritas vel serò cognoscit, vel si ad satisfactionis plenitudinem omnia quæ ab eo malè sunt sensa, vel viua voce, vel signo competenti damnauerit, & communionem Ecclesiasticæ vnitatis ac pacis voce vel signo competenti petierit, reconciliatio & cómunio illi non denegetur, sicut Cælestinus, & Leo, & sacri canones decreuerunt. Et si in hac confessione ac communione obierit, sicut ceteris fratribus, ita & illi communem sepulturam, ac sepeliendi officium & orationem post obitum exhibete, quia Dominus noster, verus & bonus pastor, qui animam suam posuit pro ouibus suis, & qui venit animas hominum saluare non perdere, imitatores nos suæ vult esse pietatis, vt peccantes iustitia coërceat, conuersos autem in misericordia non repellat. Si autem in obstinatione sua vsque ad mortem permanserit, tenendum nobis de illo est, quod sanctus Leo de

Epist. 95. ad Rusticum Narbon. communione priuatis & ita defunctis dicit, Horum, inquiens, causa Dei iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus.] & item, Si, inquiens, aliquis eorum pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo à munere præsentis indulgentiæ exciderit, & priusquam ad constituta remedia peruenerit, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse est nos eorum qui sic obierint merita actúsque discutere, cùm Dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ iustitiæ reseruauit.] Et sanctus Ioannes Apostolus dicit, *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt quis roget.* Peccatum, inquit Gregorius, est vsque ad mortem, quia scilicet peccatum quod in hac vita non corrigitur, eius venia post mortem frustra postulatur.] Peccatum quippe vsque ad inferos dicitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. Et talium memoriam, scilicet in peccato perseuerantium vsque ad mortem, minimè licet inter sacra altaris mysteria celebrari, in quibus pro eis oratur, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, in Christo videlicet quiescentes. Dormiunt ergo, vt catholici doctores dicunt, in somno pacis, qui ab vnitate & societate Christi & Ecclesiæ, nec per hæreses, nec per schismata, nec per mortalia crimina separati sunt, in quibus & si aliquando fuerunt, tamen per pœnitentiam sanati, & per orationem Ecclesiæ, cui in Petro dictum est, Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis, reconciliati & redemptionis mysterio sociati, vtique in pace obierunt, miserante illo qui non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ regnat nunc cum Christo in viuis & mortuis. Propterea enim, sicut dicit Apostolus, mortuus est Christus, vt viuorum & mortuorum dominetur. Vnde & alibi ait, Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in adquisitionem salutis, per dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus. Quiescentes autem in Christo sunt, de quibus dicit Apostolus, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi, & de quibus item scriptum est, Beatus qui habuerit partem in resurrectione, non lædetur à morte secunda. Vnde & Iudas Pontifex, sicut in libro Machabæorum legimus, pro his qui cum pietate dormitionem acceperant, misit Hierosolymis offerenda. Et si, vt præmisi, in obstinatione sua permanens fuerit mortuus, sicut ex auctoritate beati Gregorij & sacrorum canonum accepimus, cum psalmis & hymnis ad sepulturam deportari, vel in communi fratrum sepultura

Margin notes: Epist. 59. ad Theodorũ Foroiul. (beside "mus.] & item"); 1. Ioan. 5. 16; Lib. 6. Moral. c. 28.; Matt. 16. 19; Rom. 14. 9.; 1. Thess. 5. 9; 1. Thess. 4. 13.; Apoc. 20. 6.; 2. Mach. 12. 45.

ſepeliri non debet, priuatæ autem ſepulturæ humanitas, ſicut vobis dixi, ei non eſt deneganda. Et cùm iam finis eius appropinquaret, fratribus qui aderant, vt à prauo ſuo ſenſu & peruerſa ſententia ſe reuocaret, & communionem ſacram perciperet, ſuadentibus reſpondit, à ſuo ſe ſenſu & ſententia reuocare & communionem per auctoritatem non poſſe accipere. ſicque indignam vitam digna morte finiuit, & abiit in locum ſuum.

FINIS.

Ex Epiſtola Gotheſcalci, quam ex Germania ſcripſit ad Ratramnum monachum Corbeienſem.

Denique ſunt multi Domino donante magiſtri
Hac regione ſiti, ingenio locuplete periti,
Vnde palatina plerique morantur in aula.
Ad hos atque alios per barbara regna locatos,
Cernua his auidus direxi ſcripta diebus,
Orans magnopere dignentur vt ocyus inde
Reſpondere mihi, ceu ſcis vehementer egenti.
Eſtque Auguſtini his ſententia miſſa beati,
Quam liquido exponi auctori quadrando popoſci.
Nempe tribus horum ſtudui proprium indere ſenſum,
Matcaudo, Ionæ, atque Lupo, rutilantibus ore,
Poſcens obnixè ſatagant vt vera referre.
Propoſita eſt reliquis tantummodò quæſtio cunctis.
Oppoſui ſanè obicitur quod parte ab vtraque.
Nemo ſed excepto quid adhuc mihi reddidit vno.
Qui cùm ſit cautus ſimul & catus, eſt moderatus.
Sic iam terna ſui librans reſponſa libelli,
Vt dempto neutri pleno diſcrimine parti
Congruat. Vnde tibi recitanda hæc vtraque duxi,
Reſpondere alij properant dum mente ſagaci,
Quo magis his mihi quàm reputes cariſſime quicquam,
Si videas aliquid concordans quod tibi non ſit.
At licet vſque rogo mecum duo perpete voto,
Pectore quin toto ſupplex orare memento,
Donetur habilis quo ſermo videlicet illis,
Cúmque vigore ſalis pia nobis pignora pacis.

INDEX CAPITVM.

beat legale reduci. RESP. *Nec mirum videri debet, si fraus in iudicio fuerit operatione diaboli, qui licèt perdiderit angelici spiritus gloriam, sed non amisit naturæ subtilitatem: quod fit permittente Domino, aut pro infidelitate non rectè credentium, aut pro purgatione fidelium. & si in iudicio, vel purgationis sacramento, per quodcumque ingenium fraudulentia reperitur, duplicata iudicij vltione, siue pro peccati admißione, siue pro infideli inlusione, causa in quæstionem ratione docente reueniat.*

INTER. X. *Si hæc causa, vnde iudicium factum audiuimus, & quidam etiam vidimus, in iudicium fuerit reuocata, qualiter idem debeat canonicè ordinari iudicium.* RESP. *In omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est, iudices electos, accusatores ac defensores, & testes, vt in præsentia positus, aut confutatus, aut certè confessus, iustæ poßit subiacere sententiæ: sed & extorta confessio, vel coacta subscriptio, nihil vigoris obtinere debebit.*

INTER. XI. *Vtrum de secreta confeßione, vt dicitur, commissa Episcopis, vel in iudicio porrecto libello, eadem femina debeat iudicari.* RESP. *Nec maritus à coniuge, nec vxor à marito, secreta confeßione, vt præmisimus, possunt disiungi, nisi amore continentioris vitæ: nec porrecto libello secretæ confeßionis publicæ pœnitentiæ quisquam debet submitti: neque per scripturam directam, vel ab alio eius vice porrectam, quisque valeat condemnari: sed vnde publicè debet aliquis iudicari, publicè & in præsenti positus debet aut conuinci, aut confiteri.*

INTER. XII. *Vtrum de tali stupro, sicut ista femina reputatur, quasi frater suus cum ea inter femora, sicut solent masculi in masculos turpitudinem operari, potuerit concipere, & post abortum virgo valuerit permanere. & si deprehensa fuerit hæc ante coniugium crimina perpetrasse, vtrum in coniugio debeat aut valeat permanere.* RESP. *A sæculo non est auditum, nec de sub isto cælo in scriptura veritatis est lectum, vt vulua feminæ sine coitu semen susceperit atque conceperit, & clauso vtero, & inaperta vulua, seu integra carne, viuum vel abortiuum pepererit, excepta sola singulariter beata & benedicta virgine Maria, cuius conceptio non naturæ fuit, sed gratiæ, dicente ad eam Archangelo,* Aue gratia plena, *in quam Spiritus sanctus superuenit, qui ei ex virgineo semine, virgineóque sanguine, sine voluntate carnis, & sine voluntate viri, fœcunditatem prolis contulit, virginitatem non abstulit: quæ sicut carne integra, & vulua non adaperta, id est, clauso vtero concepit, ita non aperta vulua, sed clauso vtero peperit, simúlque & mater extitit, & perpetuò ac semper virgo permansit. Vtrum autem tali modo, sicut de ista femina dicitur, quæcumque mulier vel virgo concipere valeat, expreßiùs sæculi iudices licentia maritali, ne in iudicio interprendant, à suis vxoribus discere poterunt: quia nos homines huius negotij inexpertes quæ legimus dicimus, & non inde ampliùs aut scire quærimus, aut inuestigare volemus. Miramur tamen, si Dominus noster prædictam feminam inuenit virginem, cur eam denotari quasi stupratam consentit: si verò illam virginem non inuenit, quare tamdiu eam retinuit, vel cur de illa iudicium examinationis recepit. Quapropter, vt scribit sanctus Gregorius, ne pro quorumdam voluntatibus quis priuetur, quem sua culpa vel facinus ab officio, quo fungitur, vel gradu non deiicit. &, Graue est satis, & indecens, vt in re dubia certa dicatur sententia, vnde accusatum vel conuictio manifesta, vel confeßio subsequatur, quam subtilitas examinis ex occultis eliciat, & non afflictio vehemens extorqueat, quæ frequenter hoc agit, vt noxios se fateri etiam cogantur innoxij, videtur æquum atque rationabile, vt isdem, in cuius cura & potestate erat, qui eidem feminæ vim intulit, vel eam ad scelus pellexit, accersatur, & magis per illum causa inuestigetur, & ipse inuehatur, atque secundùm legem examinetur, & vel legali iudicio liberetur, vel cum complice puniatur, ne iustè iudicare volentes suspicio quæcumque remordeat, vel derogantes dicant, quia femina terrore & afflictionibus territa mendacium super se dixerit, quod mendacium sua libertate potitus, à se qui auctor criminis dicitur, & ab ipsa depellere poterat, si ei lex & iustitia seruaretur. Legant æqui iudices primi libri legis Romanæ capitulum sextum de stupratoribus, & septimum de incestis ac turpibus nuptiis,*

Luc. 1.
Lib. 11. ep.
Lib. 8. ind. 2. epist. 30.

& cetera quæ Christiana iura depromunt, de quorum iudicio ad nos in talibus quæcumque femina venerit deprehensa, canonicum in illam iudicium exercere curabimus.

INTER. XIII. *Si idem Rex, postquam talia de præfata vxore sua audiuit, & ab eius carnali commercio suspensus fuit, fortè concubina vsus adulterium perpetrauerit, & si hoc ad plurimorum peruenit notitiam, quo debeat sanari medicinali iudicio.* RESP. *Si fortè, vt fertur, Rex de quo agitur, post legaliter initum coniugium, cum ali a aliqua carnis commixtione negotium concumbendi exercuit, negari non potest adulterium perpetrasse, etiam si femina, quam duxit vxorem, de talibus sicut reputatur rea fuerit fortassis inuenta, quoniam post legaliter initum cõiugium ante legalem diffinitionem præsumpsit inlicita. Quo autem debuit sanari medicinali iudicio, sacri decernunt canones, videlicet, vt pœnitentia, & secundùm leges statutas, absque personæ respectu, Episcopi arbitrio, ei pœnitentiæ tempora decernantur.*

INTER. XIIII. *Si fortaßis acciderit, vt quiscumque homo sacramento se obligauerit quod criminosum sit agere, vtrum quod iurauit, ne incurrat periurium, debeat adimplere, an ne crimen admittat quod malè iurauit in irritum debet ducere.* RESP. *Si aliquid fortè nos incautiùs iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, liberè illud consilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante neceßitate peierandum nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum.*

INTER. XV. *Si hoc verum esse poßit quod plures homines dicunt, quia sunt feminæ, quæ maleficio suo inter virum & vxorem odium irrecõciliabile poßunt mittere, & inenarrabilem amorem iterum inter virum & feminam serere, & quòd vir legitimè sortitam coniugem maritali commercio non poßit adire, & aliis valeat feminis commisceri, & itidem eodem maleficio, potentia concumbendi, & dilectio quondam habita, per artem maleficarum poßit restitui.* RESP. *Potest sæpè occulto, sed nunquam & nusquam iniusto, diuino iudicio, sicut scripturarum auctoritate, & maiorum doctrina in Opusculi corpore demonstrabimus.*

INTER. XVI. *Quæ sit causa cur Deus, vt dicitur, sæpe in legitimo coniugio permittat talia fieri.* RESP. *Occulta iustitiâ Dei licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam ex iustitiæ retributione etiam nolentes trahant.*

INTER. XVII. *Et si fortè tales viri malefici, vel incantatrices feminæ inuentæ fuerint, quid de huiusmodi fieri debeat.* RESP. *Vehementiùs pastoralis custodia erga tales debet inuigilare, atque publicè in populo contra huiusmodi rei viros sermonem facere, eósque à tanti labe sacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præsentis vitæ periculo, adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen, si emendare se à talibus atque corrigere nolle repererit, feruenti zelo debet comprehendere. & si quidem serui sunt, verberibus cruciatibúsque, vt ad emendationem peruenire valeant castigare: si verò liberi, inclausione digna, & districta pœnitentia eos debet coercere. Rex autem, si huiusmodi homines Ecclesiastica medicina sanari non poßunt, æquitatis iudicio vt impios debet de terra perdere.*

INT. XVIII. *Si sæpè fata femina iterum in iudicium venerit, & innoxia reperta fuerit, vtrum ad eam vir eius redire debeat, an alteri feminæ valeat sociari.* RESP. *Hoc superfluum est iterare, quia suprà ostendimus, quòd si ante legaliter initum coniugium innoxia, & legaliter nupta suo viro fidem seruasse reperta fuerit, secundùm Euangelicam & Apostolicam veritatem, & leges Ecclesiasticas, atque Catholicorum doctrinam, legitimum coniugium non valeat separari: & si vir & vxor separati fuerint, aut innupti permaneant, aut mutuò reconcilientur.*

INTER. XIX. *Si ipsa femina criminibus obnoxia, de quibus reputatur, inuenta fuerit, vtrum idem Rex alteri feminæ coniungi valeat.* RESP. *Si secundùm leges Christianas, forenses scilicet atque Ecclesiasticas, inuentum fuerit quòd illa coniunctio legalis non fuerit, sed magis incestus, & nullo coniugij nomini deputandus, valebit.*

INTER. XX. *Si tales causæ reputatæ fuerint etiam ipsi Regi, vnde publicam pœnitentiam agere debeat, postquam illa cri-*

minosa inuenta fuerit, vtrum ipse Rex post publicam pœnitentiam coniugem legitimam possit accipere. RESP. *Si postquam pœnitentiam gesserit, timens lapsum incontinentiæ iuuenilis, copulam vxoris elegerit, ne crimen fornicationis incurrat, rem videbitur facere venialem, si præter coniugem nullam omninò cognouerit: in quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus.*

INTER. XXI. *Si legaliter reiecta illa quæ criminata est, ipse etiam Rex post actam pœnitentiam, si voluerit, concubinam quam habuit, & cum qua post initum coniugium adulterasse dicitur, in coniugem possit accipere.* RESP. *Quia vna est lex viri & feminæ, si solutus fuerit à lege coniugis, sicut Paulus dicit de vxore, nubat cui voluerit, tantùm in Domino, hoc est, vt Ambrosius dicit, sine suspicione turpitudinis, & religionis suæ feminæ nubat, hoc est in Domino nubere. Quæ solutio, & licita copulatio duobus intelligitur, & duobus fit modis: scilicet in his qui aut nunquam legale inierunt coniugium, aut morte intercedente soluti sunt à lege coniugij. Denique, mortuo viro vel femina, cum quo vel cum qua verum connubium fuit, fieri post pœnitentiam verum connubium potest cum qua priùs adulterium fuit. Summopere tamen est obseruandum, ne concubinæ vel cuiuslibet alterius feminæ copulam coniugalem Rex, super quo voluerunt consulere consulentes, aliquo modo expetat, antequam legali virorum inlustrium iudicio, & sacerdotali decreto, coniunx, quam legaliter accepit, ipsò etiam coniugis nomine iudicetur indigna, aut diuino iudicio migret à corpore: neque ante legitimam pœnitentiam in adulterio deprehensus, secundum leges Ecclesiæ, coniugi legitimæ, multo minùs eidem, de qua agitur, concubinæ se copulet.*

INTER. XXII. *Vtrum sequendum sit quod quidam dicunt quosdam docere Episcopos, vt sibi confeßis viris vel feminis debeant patrocinium defensionis impendere, ne quisquam huiusmodi personas ad iudicium reipublicæ audeat pro criminibus, vnde eis confessæ fuerant, etiam si multis nota sunt crimina, prouocare.* RESP. *Hoc quàm absurdum sit, quilibet sensatus, licèt ignoret leges Ecclesiæ, recognoscit, sicut in subsequenti Opusculo ex auctoritate maiorum sufficienter ostendere procurabimus.*

INTER. XXIII. *Si, vt quidam dicunt, se non ex consensu vir & mulier propter continentiam, sed propter dißidium aliquod separare voluerint, vel si separati se continere nequiuerint, vel reconciliari noluerint, auctoritate sua Episcopi poßint eorum fragilitati consulere, dicentes quia secreta confeßione ad Ecclesiasticam confugerant pietatem, sicut Bosonis mulier, de qua in Synodo apud Leucorum ciuitatem habita fuimus cum interpellatione commoniti, & ideo ab aliis, quàm ab Episcopis, quibus confessæ tales personæ fuerant, non debeant iudicari.* RESP. *Sciant quicumque hæc dicunt, secundùm quendam modum huiusmodi capitulum quartum erroris fuisse illorum. in quatuor enim capitulis errauerunt, qui sanctæ Synodo Chalcedonensi derogare & contraire præsumpserunt, & ab Apostolica sede, atque vnanimitate totius mundi Episcoporum, sunt vt erronei condemnati. Denique septem quæstiones, quas præter istas soluendas accepimus, in processu Opusculi exponemus.*

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS,

DE DIVORTIO LOTHARII REGIS ET TETBERGÆ REGINÆ, PRÆFATIO.

DOMINIS REGIBVS GLORIOSIS, & venerandis consacerdotibus nostris, ac cunctis in sinu catholicæ Ecclesiæ collocatis, Hincmarus nomine non merito Remorum Episcopus ac plebis Dei famulus, vnà cum collegis dominis & fratribus meis Remorum Diœceseos venerandis Episcopis.

DE omnibus dubiis, vel obscuris, quæ ad rectæ fidei tenorem, vel pietatis dogmata pertinent, sancta Romana Ecclesia, vt omnium Ecclesiarum mater, & magistra, nutrix ac doctrix est consulenda, & eius salubria monita sunt tenenda, maximè ab his qui in illis regionibus habitant, in quibus diuina gratia per eius prædicationem omnes in fide genuit, & catholico lacte nutriuit, quos ad vitam præordinauit æternam. Vnde quoniam, sicut beatus Innocentius ad Decentium Eugubinum scribit Episcopum, manifestum est, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulásque interiacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Petrus, aut eius successores, constituerint sacerdotes, oportet eos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est, ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur amittere.] Sed & quia, vt beatus Cælestinus eiusdem primæ sedis Episcopus, ad Venerium & ceteros Gallicanos dicit Episcopos, Non est agentium causa solorum, quando vniuersalis Ecclesia quacumque

[Margin: Epist. xxix. in princip.]

[Margin: Epist. viii.]

nouitate pulsatur, & ad Nestorium Constantinopolitanum scri-
Epist. v. in fine. bens decernit, quòd omnes debeant nosse quod agitur quotiens omnium causa tractatur, ad omnes vox nostræ humilitatis emittitur, quia licèt de Rege & Regina, viro scilicet & vxore, qui secundùm sacram auctoritatem iam non sunt duo sed vna caro, tractetur, de
Ephes. 5. 32. causa omnium generaliter agitur, quæ sacramentum magnum à diuino Apostolo in Christo & in Ecclesia appellatur, in quibus salus vniuersorum consistere creditur. De Christo enim Petrus Aposto-
Act. 4. 12. lus protestatur, *Quia non est nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* & sicut in diluuio omnes perierunt, quos non arca continuit, ita nemo saluari potest, qui fide recta & bonis operibus in vnitate sanctæ Ecclesiæ non permanserit.

Sed & hac spiritali ratione prælata, de tam eminentissimi nominis dignitate & talibus personis causa non exigua ventilatur, vt reges terræ, & omnes populi principes, & omnes iudices terræ, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, in hac intendere debeant, & iudicij veritatem, & sacerdotalem consensum, & regiæ mansuetudinis, patientiæ, & dile-
Psal. 98. 4. ctionis studium erga honorem suum, vnde scriptum est, *Honor Regis*
Prou. 25. 5. Psal. 88. 15. *iudicium diligit.* &, *Iustitia firmatur thronus eius.* & item, *Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.* Et licèt sint aliæ virtutes, sine quibus ad regnum non peruenitur æternum, tamen sine his tribus, quas posuimus, tyrannus fieri potest, regnum autem salubriter nemo potest
Matt. 5. 4. obtinere terrenum, id est, sine mansuetudine, *quia mansueti hæredi-*
Prou. 16. 32. *tabunt terram*, sine patientia, *quia melior est patiens viro forte, & qui do-*
Luc. 21. 19. *minatur animo suo expugnatore vrbium*, &, *In patientia vestra possidebitis*
Psal. 96. 10. *animas vestras*, sine vera dilectione, de qua dictum est, *Qui diligitis Do-*
Psal. 10. 6. *minum, odite malum; quoniam qui diligit iniquitatem odit animam suam.*
Psal. 44. 5. Et item in Psalmo scriptum est, *Intende prosperè procede, & regna: propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam*, Quia veritatem exsequens mansuetudinem cum iustitia conseruabit, vt nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere derelinquat, nec rursum pondus mansuetudinis rectitudinis zelo perturbet; quoniam vt Sapientia di-
Prou. 20. 8. cit, *Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum intuitu suo.* & item,
Prou. 29. 14 *Rex qui iudicat pauperes in veritate, thronus eius in æternum fundabitur.*

Ex sacerdotalis verò consensus atque discriminis parte Domino
Psal. 25. 3. dicitur, *Misericordia tua ante oculos meos est, complacui in veritate tua. Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine, vt audiam vocem laudis tuæ, & enarrem vniuersa mirabilia tua.* Sed vt sanctus dicit Gre-
Mor. xxix. cap. vi. gorius, Video alios, quibus per locum magisterij exhortandi sunt officia arguendique commissa, quia vident aliquid inlicitum admitti, & tamen dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi vi-

det lupum venientem, & fugit? Fugit, quia tacuit: tacuit, quia despecta æterna gratia temporalem gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentij abscondit, & sicut persecutioni publicè, sic occultè locum dedit timori. Bene de talibus dicitur, *Dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei.* Quisquis igitur talis est, si hæc districtè iudicantur, & si persecutio publica defuit, tamen tacendo Christum negauit.] Ioan.12.43

Iudicibus autem præcipitur, *Si verè vtique iustitiam loquimini, recta iudicate filij hominum.* Vt cùm quisque mortalium iudicium dederit publicum, si verum loquitur, verum & iudicet, nec ponat blanditiis sermonum muscipulam deceptionis, per quam occultè interimat innocentes, attendens quia homo videt in facie, Deus autem in corde. &, si oculus, id est, intentio cordis, simplex fuerit, totum corpus, id est, omnis actio lucida erit, si autem ipsa intentio tenebrosa fuerit, iam tenebræ, quæ in actione erũt, vt modum, ita & nomen tenebrarum penè excedunt. Et S. Gregorius dicit, Video namque nonnullos ita personam potentis accipere, vt requisiti ab eo, pro fauore eius non dubitent in causa proximi veritatem negare. Et quis est veritas, nisi ille qui dixit, *Ego sum via, veritas, & vita?* Neque enim Ioannes Baptista de confessione Christi, sed de iustitiæ veritate requisitus, occubuit: sed quia Christus est veritas, ad mortem vsque idcirco pro Christo, quia videlicet pro veritate peruenit.] Et beatus Beda, Multi hodie Iudæ scelus, quòd Dominum ac magistrum, Deúmque suum pecunia vendiderit, velut immane & nefarium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cùm pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò quia veritatem pro pecunia negant, Dominum pecunia vendunt. ipse enim dixit, Ego sum veritas. cùm societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia Deus caritas est, qui etiamsi nullus pecuniam det, Dominum argenteis vendunt, quia principis sæculi imaginem, id est, exempla hostis antiqui, neglecta conditoris ad quam creati sunt imagine, sumunt.] Ille etiam Dominum vendit, qui eius amore ac timore neglecto, terrena & caduca, immo etiam criminosa, plus amare & curare conuincitur. Cùm hæc ita se habeant, necesse est & Ecclesiasticis, & publicæ rei iudicibus, vt ita sub oculis superni iudicis in quacumque causa, & de quacumque persona decernant iudicium, quatenus non sit in eodem iudicio aliquid fermenti malitiæ, doli, placiditatis, simulationis, siue cupiditatis, vel spes cuiuslibet adquisitionis, sed totum azyma sinceritatis, & veritatis, id est, iudiciũ iustitiæ, æquitas veritatis, puritas veritatis, ne, quod absit, maledictionem iudices incurramus, quæ generaliter à nobis ipsis, & à cuncta imprecatur Ecclesia in dicto prophetæ, Muta fiant labia dolosa, &, In corde, & corde locuti sunt, Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, quæ aliud dicunt, & aliud corde abscondunt, à quibus interdum constat

Margin notes: Psal.57.1. — Mor. xxix. cap. vi. — Ioan.14.6. — In Lucam cap. xxii. — 1.Ioan 4.8. — Psal.30.19. — Psal.11.3. — Psal.11.4.

quod dicitur, sed alio sensu interpretantur quod dicunt, quàm teste
Cap. xxvi. conscientia sentiunt.] Et sanctus Hieronymus in commento Matthæi dicit, Falsus testis est, qui non eodem sensu dicta intelligit,
Psal. 139. 10. quo dicuntur.] Et de quibus iterum scriptum est, *Labor labiorum ipsorum operiet eos*, quando *operientur sicut diploide confusione sua*, id est,
Psal. 108. 29
Psal. 20. 10. ponentur *sicut clibanus ignis in tempore vultus Dei.* videlicet, vt interiùs & exteriùs ardeant in sæculo iam venturo. Qui aliter ante conspectum illius, cui cogitatio hominis confitetur, liberi iudices esse non possumus, nisi ex corde & ore vera dicamus. verè quia tunc iustè iudicemus, & hoc etiam cum timore & tremore, ne fortè igno-
Matt. 7. 2. rantia delinquamus: quoniam, cùm sit dictum, *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* &, *si non reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.* Et ideò in his etiam, quæ apud homines certa sunt, securi esse non possumus, scientes, vt Paulus
1. Ioan. 3. 20
1. Cor. 4. 4. dicit, quia *Dominus est qui nos iudicat*, qui sæpè iudicio humano iustificamur.

Quapropter regibus scribimus, vt quos Deus ideò in tam excellentissimo loco posuit, vt à subiectis omnibus valeant conspici, & ad speculi vicem haberi, quatenus prauis & rectis, vel terrori esse debeant, vel amori, illa satagant facere, de quibus nemo subiectorum eos iustè valeat reprehendere, & ea studeant summopere deuitare, quæ in subiectis pro ministerio sibi à Deo imposito necesse
Rom. 2. 3. erit corrigere, ne audiant à redarguente se Apostolo, *Existimas ergo, ô homo, qui iudicas de his qui talia agunt, & facis ea, quoniam tu effugies*
Sap. 6. 6. *iudicium Dei?* & iterum scriptum est, *Iudicium durißimum in his qui præsunt fiet.* Et sanctus Spiritus, per beatos viros Benedictum & Cyprianum, confirmat quia vnusquisque rex de omnibus iudiciis suis æquissimo iudici Deo rationem reddet in die iudicij, & pro tantis rationem reddet, quantos sub cura sua habuerit, sine dubio addita & animæ suæ. & sicut in throno hominum primus constitutus est, nisi se & sibi commissos bene rexerit, quantum cum Dei adiutorio præualuerit, omnes quoscumque peccatores sub se in præsenti sæculo habuit, supra se modo plagali in illa futura pœna habebit.

Ad consacerdotes autem nostros, ac per hoc ad nosipsos, sermo noster dirigitur, vt ea doceamus quæ Dominus docuit, ea prædicemus quæ ipsi obnoxiùs conseruemus. quia sicut scriptum est, *Interroga sacerdotes legem meam*, ita nihilominùs à Domino dictum est, *Tu audiens nuntiabis eis ex me.* audiens autem, vel inspiratione superna, vel lectione diuina, de quibus scriptum est, *Audiam quid loquatur in me dominus Deus*, &, *Scrutamini scripturas*, &, *Lex Domini inreprehensibilis conuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.* Quod verò subsequitur, *Nuntiabis eis ex me.* ex me, inquit, non ex te: quia non adulatoriè, neque mobiliter pro voluntate humana, sed sincerè atque constanter quæ à Deo, siue sacra scriptura, siue
Agg. 2. 12.
Ezech. 33. 7.
Psal. 84. 9.
Ioan. 5. 39.
Psal. 18.
Ezech. 33. 7.
san-

ſanctorum magiſtrorum doctrina, didicit prædicator, debet auditoribus ſuis proponere, & ſicut de nobis, vtinam non ad iudicium noſtrum, dicitur auditoribus, *Interroga patres tuos, & adnuntiabunt tibi, maiores tuos, & dicent tibi*, & per nos eiſdem præcipiendo ſuggeritur, *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos*, ita & alibi dicendo contra nos queritur, *Ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam*, quia intellectus bonus omnibus facientibus eum, & *tenentes*, inquit, *legem neſcierunt me*, Quoniam qui fide & operibus, vita & moribus, verbo atque exemplo, commiſſis non prædicant, licèt nomine tenus colant, ſecundùm veritatem Dominum neſciunt, iuxta quod ſcriptum eſt, *Qui ignorat ignorabitur*, videlicet reprobabitur. Quo circa non eſt vnde ſecuri, niſi de miſericordia Dei, eſſe poſſimus, de quorum manibus tantorum ſanguis in die magni iudicij exigetur, quanti ſine noſtra commonitione in ſuis iniquitatibus pereunt, dicente Domino ad vnumquemque Epiſcopum, *Quia ſi non annuntiaueris iniquo iniquitatem ſuam, & ille iniquus non fuerit conuerſus à via ſua praua, ipſe iniquus in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram.* Timendum eſt etiam, ne dicatur ab inſpectore conſcientiarum, quanto magis operum, nobis, *Clauem ſcientiæ tuliſtis, ipſi non introiſtis*, & alios qui introire poterant, licèt verbo admonuiſſetis, opere deſtruxiſtis. Et ſciendum eſt, & cum timore ac tremore maximò continuè recolendum, quia ſicut ſpiritalius, ac proinde maius, tanto eſt periculoſius epiſcopale quàm regium miniſterium, quanto & pro ipſis regibus rationem reddituri ſumus regi regum, & paſtori paſtorum, in die tremendi examinis.

Deut.32.7. Pſal.33.12. Eſa.56.11. Hier.2.8. 1.Cor.14.38 Ezech.3.18 Luc.11.52.

Ad cunctos etiam in ſinu catholicæ Eccleſiæ collocatos hinc loqui decreuimus, vt & ipſi talia committere caueant, & quantum ex ipſis eſt, agentibus non conſentiant, & per adulationem non faueant. de qualibus mirabilis dicit Apoſtolus, *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* & item, *Qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolùm qui faciunt illa, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Quæ idcirco in hac ſcedula enumerare omiſimus, ne aliis dominis & conſacerdotibus noſtris, qui illa ſufficienter ſciunt, & meliùs ac congruentiùs nobis ſuis auditoribus exponere ſapiunt, feciſſe iniuriam videamur, præſertim cùm frequenti Apoſtolica lectione cunctis Eccleſiam viſitantibus inculcentur.

Gal.5.21. Rom.1.32.

Hæc noſtra eorſum præmiſſa tendit locutio, quia nuper ad nos quidam ex Eccleſiaſtico, quidam verò ex laicali ordine, & pro officij ſui loco, ac pro religionis merito, nec non & pro deuotionis atque nobilitatis ſuæ cultu, non contemnendæ perſonæ, quendam libellum, cuius hîc textum ſubiunximus, cum propoſitis quæſtionibus direxerunt, petentes humiliter per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui dixit, *Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis.* &, *omni petenti te tribue*, &, *volentem mutuari à te ne auertaris.* &, *ne dicas amico*

Matt.18.10. Luc.6.30. Matt.5.42. Prou.3.28.

tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis dare. & per beatum
1.Pet.3.15. Petrum Ecclesiæ suæ iussit rectoribus, vt parati sint ad satisfactio-
Prou.11.26 nem omni poscenti se rationem reddere: quoniam qui abscondit frumenta, id est, sacri eloquij documenta, maledicitur in populis, benedictio autem Domini super caput vendentium: quia docens ea quæ Domino docente didicit, maiorem docendi gratiam, & ipse merebitur ab auditoribus, pretium fidei & confessionis recipiens, vt illorum petitionibus nullatenus negligeremus, neque dissimularemus, aut sub aliqua excusatione differremus, sed quantocyùs, tacitis eorum nominibus, à quibus hæc proposita fuerant, quibusque de propositis rescriberemus, quæ ex his secundùm scripturarum auctoritatem, & catholicorum patrum doctrinam, nobis Dominus dederit, per singula, sicut proposuerant, respondere breuiter studeremus. De quibus scribere nihil vellemus, sed vel sapientium doctrinam audire, vel quæ sentimus verbo tantùm enuntiare: & si erat scribendum, fortè possemus congruentiùs dicendi ordinem texere, si talium ac tantorum adiurationem voluissemus aut valuissemus negligere. Vnde legentes hæc quæ de sanctis scripturis, & patrum traditionibus, eorum propositionibus rescribemus, non nos de responsionum ordine inordinato succenseant, & si ad talia, quæ ad hanc rationem fortassis non pertinent, eorum tracti quæstionibus deriuamus, non nos pro superfluitate refugiant, neque nostræ sinceritatis responsionem quisquam ad iniuriam suî retorqueat, quoniam nos dicti Do-
Deut.1.17. minici memores, *Non accipias personam in iudicio*, & item dicentes sanctos Apostolos, quorum licèt indigni vices agimus, pro modu-
Act.4.20. lo nostro imitantes, *Non enim*, inquiunt, *possumus quæ audiuimus & vidimus non loqui*, de quibus interrogati sumus, non nostra, sed vel scripturæ diuinæ, vel eorum dicta, per quos Dominus locutus est, & à quibus illa didicimus, prout permisit breuitas temporis, & occurrit memoriæ, propositis quæstionibus, immo quærentium præmittentes quæ interrogauerant, solutionibus sine adulatione respondere curauimus. Et idcirco generaliter ad omnes scripsimus, quia ad omnium ordinum personas causam pertinere cognouimus, & eos prodere, qui nobis proposita transmiserunt, prohibiti cum adiuratione præscripta sumus. Det autem Dominus in os nostrum sermonem directum benesonantem, vt possimus ad ea, de quibus interrogati sumus, conuenienter collecta proferre verba eorum, quibus Dominus
Matt.10.10 dicit, *Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in*
1.Tim.2.4. *vobis*. Det etiam gratia Domini nostri Iesu Christi, qui vult omnes homines saluos fieri, & neminem vult perire, vt placeant per nostræ humilitatis seruitutem dicta sanctorum excerpta in conspectu
Ioan.8.47. audientium ea, quibus generaliter Deus dicit, *Qui est ex Deo, verba*
Luc.10.10. *Dei audit*. Quique discipulis suis dixit, *Qui vos audit, me audit*, & remoueat ab omnium audientium interiore cordis auditu obaudien-

di duritiam, qui iussit remouere à sepulcro Lazari lapidem, & auferat inobediendi vecordiam, qui olim promiserat per Prophetam, *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum: & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini:* ne eis, quod absit, contemnentibus sanctorum suorum consilia, quibus dixerat, *Qui vos spernit, me spernit*; quod est valdè terribile dicat, *Propterea vos non auditis*, id est, non obeditis, *quia ex Deo non estis.*

Ioan. 11. Ezech. 36. 26. Luc. 10. 16. Ioan. 8. 47.

Et nemo nos execret impudicos de huiusmodi impudicitiis, quas verecundæ aures erubescendo refugiunt, sermocinantes, quia timore Christi, quem in se locutum fuisse veraciter dixit, Paulus inter alia de talibus disputauit, illa quæ ex interrogatis sentire poterimus, nequaquam tacere audebimus, terrente nos eo atque dicente, *Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.*

Luc. 9. 26.

Nemo etiam debet exacerbari audiens turpitudines infirmitatum, quas venenata diabolicæ malignitatis calliditas humanæ infligit fragilitati, sciens se, secundùm Apostolum, circundatum esse infirmitate, & considerans seipsum, ne fortè & ipse tentetur. Neque debet metuere, beato dicente Gregorio in regula pastorali, vt dum aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur, quia & hæc eadem, per quam populi multitudo in lutere, iubente Domino per Moysem facto diluitur, aqua proculdubio luteris inquinatur. Nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt, quia Deo subtiliter cuncta pensante, tanto faciliùs à sua eripitur, quanto misericordiùs ex aliena tentatione fatigatur.] Et tanto alienarum infirmitatum impuritates & patienter audire, & infirmis medicinali consilio, prout cuique expedire viderit, debet modis omnibus subuenire, quanto Deum, vt ipse per prophetam dicit, sustinendo laborare in nostris iniquitatibus, & occulta dedecora nostra, & ipsarum etiam cogitationum immunditias conspicere, & misericorditer portare, diutina expectatione ignorare non potest. Vnde sanctus Augustinus in libro quarto contra Iulianum, dicit, Nos certè, si eos, in quos nobis potestas est, ante oculos nostros perpetrare scelera permittamus, rei cum ipsis erimus. Quàm verò innumerabilia ille permittit fieri ante oculos suos, quæ vtique si noluisset, nulla ratione permitteret? & tamen iustus & bonus est, & quod post patientiam dat locum pœnitentiæ, nolens aliquem perire.] Quod cur fiat sanctus demonstrat Gregorius exponens scripturæ testimonium, Altissimus est enim patiens redditor, quoniam & patitur mala nostra & reddit. Nam quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos duriùs damnat.]

Heb. 5. 2. Pastor. 11. cap. v. Hier. 6. Hom. XIII. in Euang. Ecclef. 5.

INTERROGATIO PRIMA.

Aivnt enim primo capitulo, Vxor domni Regis Hlotharij primò quidem reputata est de stupro, quasi frater suus cum ea masculino concubitu inter femora, sicut solent masculi in masculos turpitudinem operari, scelus fuerit operatus, & inde ipsa conceperit. quapropter vt celaretur flagitium potum hausit, & partum abortiuit. Quæ ipsa denegans, probationis auctore, testibúsque deficientibus, iudicio laicorum nobilium, & consultu Episcoporum, atque ipsius Regis consensu, vicarius eiusdem feminæ ad iudicium aquæ feruentis exiit, & postquam incoctus fuerat ipse repertus, eadem femina maritali toro, ac coniugio regio, decreto, quo suspensa fuerat, est etiam restituta. Sicque post spatium temporis, nescimus vtrum de eadem re, an de commisso post initum coniugium, à quibusdam Episcopis talis sicut vobis transmittimus conscriptus habetur libellus, & per quorumdam ora vulgatur, quia per secretam confessionem, quam libellus iste designat, vos ceteri omnes Episcopi, adsumpta parabola, eam debeatis funditus à maritali connubio remouere, & si etiam amplius exegeritis, cogetur vobis dare libellum manu sua firmatum, vt sicut Ebo quondam Remorum Episcopus per libellum secretæ confessionis à sede & ordine est submotus, ita & ista per libellum secretæ confessionis à maritali remoueatur consortio. Sed & de venerabili Remorum Archiepiscopo nobis est dictum, quoniam tali facto consentiat, & per Episcopos, Wenilonem scilicet Rotomagensem Archiepiscopum, & Hildegarium Episcopum, verbo vices suas impleuerit, & per Aduentium, qui cum eo Remis pro hac causa locutus fuerat, litteras consensus sui ad placitum Regis, & ad conuentum Episcopalem direxerit, & per eundem Aduentium litteras suas exinde ad Apostolicam sedem transmiserit. Vnde quid inde ex veritate secundùm auctoritatem tenendum sit, à vobis per veritatem, quæ Deus est, remandari nobis deposcimus.

Textus autem libelli octo capitulorum huiusmodi esse dinoscitur.

Cap. I. *Nos Episcopi, qui in Aquensi palatio nuper vocati conuenimus, quid ibi sensimus, quidve reperimus, ad notitiam fratrum & coepiscoporum deducere curamus, vt ipsi aurem cordis & corporis accommodantes discernant, & vnanimi consilio inueniant quem exitum & quem finem huiusmodi causæ imponant.*

Cap. II. *Gloriosus Rex Hlotharius, familiare & secretum colloquium nobiscum habens, humiliter deuota puritate suas speciales ac proprias necessitates, consilium & remedium quærendo, exposuit. Nos quoque suæ bonæ voluntati congratulantes, lacrymis ipsius & suspiriis inuitati, & ad compassionem flexi, Domino inspirante, petenti, quærenti, & pulsanti consilium dedimus, & medicinale remedium adhibuimus.*

CAP. III. *Tunc isdem Rex lugubri voce, quod nos quidem non sine mœrore & dolore prosequimur, cœpit nobis dicere de sua vxore, quam desiderauit habere, quòd ipsa obnixis & continuis precibus postularet, vt vinculis coniugalibus absoluta, maritali videlicet toro, vt ipsa testabatur, indigna, sacrum velamen suscipere, & Christo Domino seruire mereretur.*

CAP. IV. *Interea missus ipsius Reginæ nos accersiuit, orans vt illam adire non tardaremus. ad quam nos accedentes, ipsa occurrere festinauit, & penè ad pedes nostros deuoluta, cœpit his verbis multùm imprecari, Propter Deum, inquiens, & propter ministerium vestrum, obsecro vos vt mihi verum consilium detis.*

CAP. V. *Cui nos è vestigio respondentes, Vtinam, aimus, Dominus nobis consilium, quod tibi veraciter & salubriter demus, administret: tantùm tu dic nobis pura & veraci tuæ conscientiæ confessione, quid est vnde consilium tam expressa obtestatione requiris: quia aliter tibi quod petis præstare non possumus, nisi rei veritatem agnoscamus. Hoc tamen præmonemus, tibíque diligenter prohibemus Dei & nostra auctoritate, vt nec alicuius suasione, immò deceptione, ad alios honores inuitata, nec timore cuiuslibet pœnæ vel mortis, aliquod tibi crimen falsò confingas, & nos, quod absit, in errorem inducas: sed, sicut superiùs monuimus, rei veritatem, sicuti est, nec plus nec minùs pandas, nósque Domino donante, consilium & auxilium tibi præstare decertabimus, vt nequaquam à tua iustitia in aliquo defrauderis.*

CAP. VI. *Nequaquam, ait illa, teste Deo & propria conscientia, teste etiam meo confessore, aut à dextris, aut à sinistris aliter dicam, vel de me fatebor, nisi quemadmodum in veritate est. Recognosco, inquit, & de me ipsa scio, quia non sum digna in coniugali copula permanere: & inde vobis testem adhibeo præsentem Episcopum Guntharium, cui ego confessa fui: ipse enim nouit quia ego non sum digna. Quæ etiam mox se vertens ad ipsum Episcopum, implorando aiebat, Rogo, inquit, Episcope, vt istos tuos confratres, sicut meliùs scis, intelligere facias, quia ita est sicuti de me testimonium perhibui. Cui memoratus Episcopus, Bonum est, inquit, vt tu ipsa istis meis confratribus quod adhuc latet aperias, quatinus ex tuo proprio ore quod diiudicent audiant. & illa, Quid necesse est, ait, vt aliter dicam nisi sicut tu nosti? propter Deum tibi sit, vt tu eis manifestes meam necessitatem, quo pariter cum seniore meo mihi licentiam detis, vt quod desidero faciam. quia, inquit, pro toto mundo nolo meam animam perdere: & ideo rogo vos propter Deum, & propter ministerium quod suscepistis, vt mihi quod postulo ad salutem animæ meæ non denegetis.*

CAP. VII. *Tunc nos Episcopi tentantes requisiuimus, an ipsa vlteriùs vellet inde aliquam querimoniam mouere, aut aliquas insidias moliri, si suæ petitioni satisfactum fieret. Ad quod illa libera voce, Per eam fidem, quam colo, ait, vobis coram Deo promitto, quia in æternum nec per meipsam, nec per meum ingenium, vllam inde querelam mouebo.*

CAP. VIII. *Quid denique à sæpè fato confratre nostro, de hac re multum tristante, & angustiante, ac lugente, atque quod vnquam illius con-*

fessionis conscius extitit admodum pœnitente, didicimus, hoc fratribus & Coepiscopis, iuxta conditionem datæ licentię, viua voce narrandum est, vt sicut in primordio dictum est, cùm argumenta hactenus latentis causæ perceperint, vno eodémque omnes consilio & consensu errorem expellant, & verum statuant.

RESPONSIO.

De huius libelli serie superfluum duximus per singula quasi respondendo differere, cùm ipse sibi sufficiat ea quæ continet demonstrare, & nec nostræ laudis assertione indigeat, nec vituperationem refugiat. Tamen quod in quinto capitulo ipsius relegimus dictum de qua agitur feminæ, *Hoc præmonemus, tibique diligenter prohibemus Dei & nostra auctoritate, vt nec alicuius suasione, immò deceptione, ad alios honores inuitata, nec timore cuiuslibet pœnæ vel mortis, aliquod tibi crimen falsò configas, & nos quod absit in errorem inducas*, mirum est, si antè non fuit cognitum quod ab ea erat dicendum, cur talia eidem feminæ ante confessionem fuere præmissa: & si à pluribus quæ dicenda erant antè fuerunt percognita, cur quasi sub secreta confessione, quæ dicta sunt profitentur esse recepta. Sed hoc modo accidere potuisse putamus, quia sicut legimus in litteris di-
4.Reg 4.27 uinitùs inspiratis, non semper adest prophetis spiritus prophetiæ, dicente Heliseo de Sunamite ad Giezi puerum suum, *Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.* & quando vult iterum idem spiritus adest prophe-
3.Reg.14. tis. Vnde & Achias diuino spiritu inspiratus, ad vxorem Hiero-
Ephes.4.11 boam dicit, mox vt audiuit sonitum pedum eius introeuntis per ostium, *Ingredere vxor Hieroboam, quare te aliam esse simulas?* Quapropter si Domini spiritus, quoniam, testante Apostolo, & pastores Ecclesiæ prophetæ sunt, reuelauit auriculam alloquentium mulierem, ad se cum simulatione fortassis aduenientem, in potestate ipsius spiritus est, qui vbi vult spirat, vt occulta reuelatione illis suggesserit, eidem mulieri Dei & sua auctoritate præcipere, ne eis simulata præsumeret quoquomodo indicare. Nos autem de incertis diu disputare non volumus, qui certa ex scripturarum auctoritate proferre valemus.
Psal.36.5. Nam de adhortatione ad confessionem dictum legimus, *Reuela domino viam tuam, & spera in eum.* De subsequente autem adhortationem
Psal.31.5. confessione item legimus, *Dixi, pronunciabo iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Huic quoque confessioni à Domino repensa est remissio, non punitio, quæ non est extorta per metum, sed prolata ad indulgentiæ spem per medicabile hortamentum, vt item di-
Psal.27.7. xit, *Et ex voluntate mea confitebor ei*, nec inuitata ad præsentem honorē,
Psal.126.1.2. sed ad futurā beatitudinem, quia scriptum est, *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.* Ille enim

ante lucem surgit, qui à Dei custodia per neglegentiam mandatorum eius se alienans cadit, & ante diem venturi sæculi in hac vita, quæ nocti est similis, honoribus extolli ac proficere appetit. Sedendum ergo priùs est per pœnitentiam, vt pòst rectè surgamus per indulgentiam, quia quisquis nunc se spontè per pœnitentiam non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat. Qualiter autem non exaltari, sed humiliari per confessionem & pœnitentiam debeamus, Dominus in Euangelio Lucæ habitum pœnitentis demonstrat, dicens, *Olim in cinere & cilicio sedentes pœnitentiam egissent.* & Luc.10.13.
in Psalmo, *Humiliaui in ieiunio animam meam*, &, *Induebam me cilicio.* Psal.34.13.
&, *Factus sum conturbatus*, &, *Cinerem tanquam panem manducabam, &* Psal.29.8.
potum meum cum fletu temperabam, &, *Vigilaui, & factus sum sicut passer* Psal.101.8.10.
solitarius in tecto. Vnde & sacri canones iubent, Vt pœnitentes tempore Cōc. Agat.
quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum, & cilicium super capita à sacerdote, sicut vbique constitutum est, consequantur. can.xv.
&; Manus impositionem, cuius crimen vulgatum est, ante absidem Conc.Afr.
accipiat: quod vnusquisque publicè pœnitens ab Episcopo suo, de can.x.
cuius parochia est, debet suscipere. Illud autem quod generaliter lædit Ecclesiam, à Synodo, id est, conuentu Episcopali, medicabiliter debet sanari. Et miro modo hic libellus Episcopalem, qui pro causa generali fieri debet, & secretam describit confessionem, quæ specialem postulat medicinam.

Sed & septimum capitulum, in quo tentando interrogatur femina iam designata, vt ibi scriptum est, *Vtrum inde aliquam vellet querimoniam remouere, aut aliquas insidias moliri, si suæ petitioni satisfactum fieret*, ex quo iuratio demonstratur elicita, tarditatis nostræ est ingeniolo suspectum: ideò à nobis nihil est inde responsum, ne deuiare aut à legali tramite, aut à capituli semita videamur.

De eo etiam quod in præmissi libelli octauo capitulo scriptum est, *Quid denique à sæpè fato confratre nostro de hac re multum tristante, & angustiante, ac lugente, atque quòd vnquam illius confessionis conscius extitit admodum pœnitente didicimus, hoc fratribus & Coepiscopis iuxta conditionem datæ licentiæ viua voce narrandum est, vt sicut in primordio dictum est, cùm argumenta hactenus latentis causæ perceperint, vno eodémque omnes consilio & consensu errorem expellant, & verum statuant*, sciant & quicumque venerandi Episcopi, & reges gloriosi, & omnes in sinu matris Ecclesiæ collocati, quia hanc latentem causam sub hac conditione potiùs ignorare, quàm scire volumus, pro causis quas ostendemus. Videlicet, quia nimis habemus de peccatis nostris, & nobis à secretè confitentium deuotione confessis, & à nobis subditis publicè & pondere graui commissis, ad quæ deflenda oculi nostri nequaquam sufficiunt. quanto magis illa quæ latent, & per alios sanari meliùs quàm per nos possunt & ablui, curiositate, quæ graue est vt dicit Gregorius vitium, illa discere & audire quæramus. Vnde superadiecto cumulo

ſic lugeamus, ſicut ille pius & ſanctus vir, cui illa femina confeſſa fuit, triſtiſſimus & anguſtians atque pœnitens, quia illius confeſſionis conſcius fuerat, ſicut ibi ſcriptum eſt, luxit. Sed legimus quia luxit Samuel Saulem, quoniam abiecit eum Dominus, ita vt
1.Reg.16.7 Dominus diceret ei, *Vſquequò tu luges Saul, quoniam ego abieci eum?* Sed non legimus eum cuiquam manifeſtaſſe pro quo illum peccato luxerit, niſi ipſi Sauli, & quantum lacrymæ ipſius inde Domini auribus intimarunt.

Altera cauſa eſt, quia Spiritus ſancti oraculo cautum eſſe dinoſcitur, vt quique peccantes peccatorum ſuorum latentes cauſas ſpiritalibus ſenioribus patefaciant, qui ſciant & ſua & aliena vulnera curare, & non detegere ac publicare. Et propterea in ſacris canonibus A-
Can.99. fricani Concilij ſcriptum habetur, Vt ſi quando Epiſcopus dicit aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque ille neget, non putet ad iniuriam ſuam Epiſcopus pertinere; quòd illi ſoli non creditur: & ſi ſcrupulo propriæ conſcientiæ ſe dicit neganti nolle communicare, quamdiu excommunicato non communicauerit ſuus Epiſcopus, eidem Epiſcopo ab aliis non communicetur Epiſcopis, vt magis caueat Epiſcopus ne dicat in quemquam quod aliis documentis non poteſt conuincere.] Quid eſt enim crimen confeſſo nolle communicare, niſi confeſſionem criminis publicare? Et quantiſcumque Epiſcopis femina ipſa ſecreta confeſſione delictum ſuum prodiderit, ſic quaſi vni dixerit, ſecretum haberi debebit. Vnde Auguſtinus exponens ſententiam Leuitici, *Si*
Leuit.5. *peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit quod aut ipſe vidit aut conſcius eſt, niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam*, ita di-
Quæſtionũ Lib.III.c.1. cit, Hoc enim, inquiens, videtur dicere, peccare hominem, quo audiente iurat aliquis falſum, & ſcit eum falſum iurare, & tacet. Tunc autem ſcit, ſi ei rei de qua iuratur teſtis fuerit, aut vidit, aut conſcius fuit, id eſt, aliquo modo cognouit, aut oculis ſuis conſpexit, aut ipſe qui iurat illi indicauit, ita enim potuit eſſe conſcius. Sed inter timorem huius peccati, & timorem proditionis hominum, non parua extat plerumque tentatio. Poſſumus enim paratum ad periurium admonendo vel prohibendo à tam graui peccato reuocare: ſed ſi non audierit, & coram nobis de re quam nobis indicauerat falſum iurauerit, vtrum prodendus ſit, ſi proditus etiam in periculum mortis incurrat, difficillima quæſtio eſt. Sed quia non expreſſit cui hoc indicãdum eſſet, vtrum illi cui adiuratur, an ſacerdoti, vel cuipiam qui non ſolùm eum qui perſequi non poteſt inrogando ſupplicium, ſed etiam orare pro illo poteſt, videtur mihi quòd ſe homo ſoluat etiam à peccati vinculo, ſi indicet talibus qui magis poſſunt prodeſſe quàm obeſſe periuro, ſiue ad corrigendum, ſiue ad Deum pro illo placandum, ſi & ipſe confeſſioni adhibeat medicinam, & cetera quæ ibi proſequitur.] Quod autem de vno peccato diximus, de aliis etiam

iam debet intelligi. Et Salomon dicit, *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, animi celat commissum.* Et sanctus Gregorius in Pastorali regula dicit, Tales, inquiens, sese qui præsunt exhibeant, quibus subiecti occulta quoque sua prodere non erubescant: vt cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrant: & hoc quòd se inquinari pulsantis culpæ sordibus præuident, exhortationis eius solatio ac lacrymis orationis lauent.] & notum de seipso vnicuique constat, quia nemo est qui prælato suo peccata sua prodere non erubescat, si se denudari vel publicari putauerit. Et in Carthaginensi Concilio præcipitur, Vt Episcopus nullius causam audiat, de qua ei necesse erit publicè iudicare, absque præsentia clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi præsentia clericorum suorum confirmetur.] Et Dominus in Euangelio, delinquentem, adhibito vno vel duobus præcipit commoneri, ne quando ad Ecclesiam fuerit deferendum, qui monuerat, non corrector, sed deficientibus testibus iudicetur potiùs criminator.

Prou. 11. 13. Part. II. cap. V. Concil. Carth. IV. can. 23. Matt. 18.

Tertia causa est, quia de absconditis iudicare non possumus, nec debemus, quæ nos latent, sicut & hæc causa, quæ latens in antè fato libello pronunciatur, & nesciri à nobis perpetuò cupitur, si secreto consilio sanari nequitur. Et quoniam de latentibus iudicare non possumus, beatus Innocentius ad Exuperium Tolosanum scribit Episcopum requirentem, cur communicantes viri cum adulteris vxoribus non conueniant, cùm contrà vxores in consortio adulterorum virorũ manere videantur, cùm super hoc Christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione condemnet. Quia viros suos, inquiens, mulieres non facilè de adulterio accusant, & non habẽt latentia peccata vindictam. Viri autem liberiùs vxores adulteras apud sacerdotes deferrẽ consueuerunt. & ideò mulieribus, prodito earum crimine, communio denegatur: virorum autem latente commisso, non facilè quisquam ex suspicionibus abstinetur, qui vtique submouebitur, si eius flagitium detegatur. Cùm ergo par causa sit, interdum probatione cessante vindictæ ratio conquiescit.]

Epist. II. cap. 4.

Textus libelli septem capitulorum taliter continetur.

Libellus VII. Capitulorum.

CAP. I. *Postquam domnus noster Hlotharius serenissimus ac gloriosissimus Rex Tetbergam cum consensu & voluntate fidelium suorum ad coniugium more regali sibi sociauit, & discordiarum querelæ inter eos cœperunt exoriri, dictum est eidem principi à quibusdam, quomodo memorata Tetberga scelus quoddam horribile ac nefas patratum vulnus occultum in animo siue in corpore haberet, in quo Deum grauiter offensum haberet, pro quo etiam illi non esset digna, neque liceret, vel eum deceret ad coniugium eam ampliùs habere.*

CAP. II. *Ex opinione verò præmissa, quæ de illa per ora quorumdam volitabat, præfatus Rex in conspectu fidelium suorum secretè ac manifestè*

frequenter conlocutus fuit, & cum eis rationes habuit, vnde iudicium postea per ipsorum consilium extitit factum, sed non diuina pietas indulgens rei veritatem manifestare voluit, sed cùm postmodum ad fratrem suum Hludouuicum Imperatorem in Italiam deuenisset, illuc apertiùs patratum scelus est illi manifestatum.

CAP. III. *Proindè ne suspicio ista & nequissima fama de vxore regia diutiùs inexaminata aut improbata maneret, quatenus idem Dominus noster certior securiórque effectus de hac causa, cùm quæ illi agenda erant more regali liberiùs exsequerentur, conuenerunt iussu eiusdem principis, anno videlicet incarnationis Dominicæ* DCCCLX. *& regni eius* V. *indictione* VIII. V. *Idus Ianuarij, Aquis palatio Guntharius summus Capellanus & Teotgaudus Archiepiscopi, Aduentius & Franco Episcopi, Hegil, & Odelingus Abbates, siue alij fideles eius. Quibus omnia superiùs inserta referens, iubendo monuit præscriptos Episcopos atque Abbates, dirigens ad illam, vt de prædicta fama apud eam omnem rei veritatem perquirerent, sicuti & fecerunt. Nam ipsa confessa est eis, coram Deo & Angelis eius, omnia quæque in illa erant, omnéque secretum iuxta exortam famam penitus apparuit illis, ipsique reuersi nuntiauerunt prædicto Regi, quòd ad vxorem non liceret illi eam habere.*

CAP. IV. *Primus Guntharius dixit, Confessa est Deo & nobis, quòd vulnus in se haberet interiùs, non tamen sua sponte, sed violenter sibi inlatum, pro quo indignam se esse omnino iudicauit ad regalem siue maritalem torum iam vlteriùs accedere, & nullatenus posset pro prædicto scelere, quod turpe est dicere, coniugium famulare cum eo, vel cum quolibet ampliùs habere: & ideo deprecata est, licentiam sibi dari mutandi sæcularem habitum, & à virili commixtione discedendi, nulla interueniente fraude iracundiæ, vel etiam voluntate, quam contra eundem Regem haberet, sed vt illa discedente, ipse animo & corpore solaretur, & ipsa quod iniquè egit, per Dei misericordiam, & eorumdem Episcoporum orationes deflere potuisset.*

CAP. V. *Aduentius dixit, Hoc me facinus & factum hactenus latuit, & nefas est illud, vt deinceps more maris & feminæ simul conueniatis. & si tamen, vt priùs fuit, vobis esset amabilis & dilecta, darem vobis consilium secundùm ministerium mihi commissum, & probarem omnino ne vlteriùs lateri vestro sociaretur sicuti coniunx, sed iuxta petitionem eius velum accipere & habitum mutare hoc permitteretis.*

CAP. VI. *Similiter Teotgaudus Archiepiscopus dixit, atque consensit.*

CAP. VII. *Egil Abba, vice eiusdem Tetbergæ, ita faciendum suasit, & petiit, vt quia non sua sponte, sed vi oppressa rem nefandam perpetrauerat, tribueretur ei facultas velandi, & locus quo patratum vulnus sanaret. quod verò simpliciter, & nullo incumbente timore, aut qualibet occasione vel voluntate, sed pro Dei amore, & animæ suæ solutione petebat.*

De hoc libello rationabiliùs tacere quàm respondere delegimus, quoniam sicuti præmisso irrationabilitate ex maiori parte habetur

consimilis, ita veritati & rationi adeò habetur dissimilis, vt credi non debeat à præfatis confectus Episcopis.

Sed & in quodam Tomo, quem ex integro propter suî prolixitatem hîc scribere deuitauimus, cuius initium est, *Anno ab Incarnatione Domini* DCCCLX. *Indictione* VIII. *mediante Februario mense, decernentibus gloriosis Regibus Hludouuico, Carolo, atque Hlothario iuniore, in generali conuentu optimatum ex regno almi Hlotharij, actum est Concilium Episcoporum Aquisgrani palatio, Guntharij Agrippinensis, Theotgaudi Treuerensis, Vuenilonis Rotomagensis, Franconis Tungrensis, Hattonis Virdunensis, Hildegarij Meldensis, Hilduini Auiniensis.*

CAP. XV. Ad locum de femina vnde agitur, ita scriptum reperimus, *Porrò illa, nulla securitate hoc celandi aut superandi fulta, primò Regi ordinem perpetrati reatus, vt fama fuerat, enarrauit. Deinde quibusdam Episcoporum simul & laicorum idipsum enucleauit. Posteà quoque chartulam suæ confessionis, suo rogatu conscriptam, in nostra omnium & multorum laicorum præsentia, in manu gloriosi Regis Hlotharij porrexit, móxque coram omnibus palàm locuta, Domine mi Rex, inquit, propter Deum rogo, & propter vestram mercedem, vt mihi pœnitentiam agere liceat, quoniam & verbis & scripto confiteor, me coniugalem copulam non mereri, ideóque prostrata suppliciter expostulo, vt mihi iam nunc & deinceps non denegetis quod meæ saluti posthac succurrere potest.* Textus itaque illius scripturæ hæc verba & hunc sensum continebat, *Ego Thietbrihc, quam feminei sexus imprudentia, & fragilitas fefellit humana, & conscientia delicti mordet, propter spem salutis animæ meæ, & propter fidelitatem erga seniorem meum, veram confessionem coram Deo & sanctis Angelis eius, ac venerabilibus Episcopis, siue nobilibus laicis, sic profiteor, quia germanus meus Hucbertus clericus me adulescentulam corrupit, & in meo corpore contra naturalem vsum fornicationem exercuit, & perpetrauit. Hoc testificor, teste mihi conscientia mea, non aliqua maliuola suggestione persuasa, neque violenti necessitate compulsa, sed simplici voluntate rei veritatem sicuti est professa. Sic me adiuuet Dominus, qui peccatores saluare venit, & peccata simpliciter ac veraciter confitentibus veram indulgentiam promisit, si nihil fingo, si vera propria voce pronuncio, & litterarum chirographo rem gestam confirmo: quia tolerabilius est mihi, imprudenti ac deceptæ feminæ, coram hominibus culpam simpliciter confiteri, quàm ante tribunal Domini erubescere, atque æternum væ habere.*

CAP. XVI. *Hoc itaque recitato adstantium animos horror pariter ac dolor perculit, ac de tanta licentia diabolicæ fraudis sacerdotum pectora gemitus compleuit. Sed quamuis ista eius confessio credibilis appareret, tamen ne fortè pro aliqua deceptione, aut pro timore alicuius, sæpè dicta mulier mentiretur, denuò memoratum Regem alloquentes, magnis eum obtestationibus adstrinximus, vt nobis confiteretur, si eam suasione aut comminatione ad seipsam fallaciter criminandum compulisset. Econtrà ipse cum maximis attesta-*

tionibus nobis declarauit, ſolam rei veritatem illam confiteri ſe perſuaſiſſe, nec in ea cauſa induſtriosè aliquid ampliùs egiſſe. Referebat etiam nobis in ipſa hora, quomodo poſtquam primùm infandam rem audiuit, & veram credidit, quantum inde doluit, quantúmque ſibi inopinatum malum, & minimè optata fors diſplicuit. Qualiter denique rem fœdam patienter ferre, & niſi iam tantùm fama cucurriſſet, occultare voluit, & quantum potuit fecit. Vnde & falſum iudicium ſe ſciente pro verifica examinatione ſuſcepit & tolerauit, vt ſi fieri poſſet tanta turpitudo incredibilis appareret, & ſic in mundo euaneſceret, ipséque coram ſæculo in tam ignominioſa macula & ruinoſa offenſione non remaneret. Poſtquam autem reuelata peſtis latere non potuit, ac ipſe pondus tanti opprobrij ferre nequiuit, maximè cùm partibus Burgundiæ atque Italiæ diſcurrens nimis diffamatam ac diuulgatam fœditatem exhorruit, non eſt paſſus hanc cauſam ſine Epiſcoporum examine diutiùs ſubſiſtere. Reuera lacrymoſis ſuſpiriis multipliciter id ſibi de memorata femina inculcatum, & in hoc etiam regno à plurimis affirmatum non ſine gemitu repetebat.

CAP. XVII. Nos igitur rurſus eandem mulierem, primùm ſecretò, deinde coram laicis adiuimus, eámque cum adiuratione diuina monitis pluribus exhortati ſumus, ne ſibi vllo modo falſum crimen inferret. æternarum quoque pœnarum minis, ſi hoc faceret, deterrere curauimus: iterúmque de noſtro conſilio & auxilio, tuitione ac defenſione contra omnes inſidias vel violentias ſecuram reddidimus, tantùm vt nobis iam tunc fiducialiter confiteretur, vtrum perſuaſa, an compulſa ad ſeipſam criminandum fuiſſet. Ad hæc illa aſpero intuitu nos redarguens, Putatis, inquit, vt meipſam pro aliqua re in mundo ita perdere voluiſſem? Sicut enim confeſſa fui, ſic confiteor, & ſic confitebor. Tantùm obſecro propter Dei amorem, vt meis precibus deſideratam miſericordiam iam modò concedatis. Hinc noſtra ſollicitudo requiſiuit, an ipſa vlteriùs inde aliquam vellet querimoniam mouere, aut aliquas aliquando inſidias moliri, ſi ſuæ petitioni fieret ſatisfactum. cuius obligationem & noſtra illicò vnanimitas ita proſecuta eſt, Scias, ô filia, quia ſi noſtram in te tuámque confeſſionem ſententiam expectabis, vt te diuinæ & canonicæ comprehendat auctoritatis cenſura, & indiſſolubilis incipiat ligare ſacerdotum catena, vnde adhuc potes recuperare, ſi tamen potes, vlteriùs, vt æſtimamus, non recuperabis. Sic & laici plurimùm eam admonuerunt, maximè ipſius familiares & amici admodum illam, ne ſe deciperet, pulſando increpabant. Ipſa tamen, veluti ſi eius conſcientiæ ſecretum intuentium oculis viſibiliter appareret, immobilis in ſua confeſſione perdurauit.

CAP. XVIII. Quid longiùs immoremur? Iam omni dubietate remota, & rei veritate comperta, nouum auditu ſcelus, nefandáque pollutione horrendum, præſertim cuius fœtorem iam diu per innumeros longè latéque fama diſperſerat, ne præſentibus ac futuris peſtiferam corruptionem inferat; niſi ſeueriùs diligentiúſque euellatur, nulla leui cura vel indulgentia tractandum viſum eſt. Non enim dubium eſt, quia naturalis inter fratrem & ſororem concubitus veniam temporalis non meretur honoris, & nihil aliud reſtat,

quàm vindicta & pœnitentia. nec habet vlteriùs progrediendi occasionem damnabile crimen, quod statim à præuaricatoribus multa quæ fuerant licita penitùs amputat: ideóque hoc eo rariùs à sæculo contigit, quo constat quia nullus inde exemplum sibi præsumpsit, quod nunquam veniale apud mundi gloriam esse potuit. Sed cùm quilibet aliquotiens in hanc miseriam lapsi sunt, non de exemplo alterius accidit, sed de antiqua diaboli fraude, & simili fragilitatis impulsu ac præcipitio recens & quasi noua ruina fuit. Istud autem contagionis genus, quod nunc incipit esse nouum, & antea nobis erat inauditum, cauendum est ne morbosam pestem, & incurabilem luem generi transmittat humano, vt ita videlicet origo perniciosa funditus extirpetur, quo nullum exemplum nullámque fragilibus relinquat occasionem. ne forte, quod absit, talis consuetudo inolescat, qua naturalem consanguinitatis concubitum quis deuitet, & fornicari contra naturam in proprio genere, leue hoc æstimans malum, licentiùs assuescat.

CAP. XIX. *His ergo consideratis & diligenter perspectis, lugendam incesti pollutionem, in publicum exhalatam, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandam decreuimus.*

Hinc breuiter prælibamus, in processu pleniùs ostensuri, quia huiusmodi confessionis libellum fieri Leo Papa manifestissimè prohibet, sed & perinde vxorem à viro discedere posse, neque auctoritas sacra permittit. Quia etiam hæc femina suæ accusationis libellum, non Episcopis, vt ibi scriptum est, sed Regi porrexit, & laicis sua crimina denudauit, Rex legale iudicium construat, & secundùm legem ac iustitiam laici coniugati laici Regis coniugem iudicent, & si de eorum iudicio ad Episcopale iudicium venerit, secundùm leges Ecclesiasticas Episcopi ei iudicium medicinale imponant. De hoc quod ibi scriptum est, quòd de tali facto Rex doluit, & contristato ei actio ista displicuit, cauendum illi est, ne tristitia eius non sit ablutio, sed sceleris quod absit confessio. Hæc enim est, vt doctores scribunt Ecclesiæ, & venerabilis presbyter Beda illorum sequens sententiam dicit, superni iustitia iudicij, vt plerumque reprobi & agnoscant se & fateantur errasse, certámque erroris sui pœnitudinem gerant, nec tamen ab errando quiescant, quatenus eadem confessione, ac pœnitentia contra se ipsi testimonium dent, quia non nescij delinquunt, dum à peccato quod culpant, cohibere detrectant, eóque iustiùs pereant, quò foueam perditionis, quam præuidere valuerunt, declinare neglexerunt. Vnde scriptum est de Herode, quia contristatus est Rex pro Herodiadis petitione. Talis quippe est tristitia Herodis, qualis pœnitentia Pharaonis & Iudæ, quorum quisque facinora sua, postquam accusante conscientia inuitus prodidit, vecors augmentauit. Itaque Herodes caput Ioannis petitus, tristitiam quidem prætendebat in vultu, quia se ipse damnaret, ostendendo cunctis liquidò quia insontem nouerat & sanctum, quem erat neci daturus. Verùm si diligentiùs cor nefandum inspicimus, lætabatur occultè quòd

Ep. xxevi. Episc. per Campan.

Marc. 6.

ea petebatur, quæ & anteà facere, si excusabiliter posset, disponebat: qui si caput Herodiadis peteretur, nulli dubium quia nec vellet dare, & veraciter tristis abnueret.] Vnde & hic domnus noster Rex, superni spectatoris intendens oculos, qui corda omnium conspicit, & cui cogitatio hominis confitetur, diligentissimè ponderet, si æquo dolore acciperet, & æqua vultus serenitate eum respiceret, à quo tunc fortè audiret, Quia à te feminam istam absoluis, nec illa talem vel talem tibi quocumque modo vlteriùs vnquam adproximare permittas. De hoc quod Rex profitetur, quia falsum iudicium se sciente pro verifica examinatione suscepit, scientes de omnibus iudiciis nostris æquissimo iudici & regi regum rationes nos subtilissimè reddituros, quæ sentimus absque respectu personæ, veritate cogente proferimus. Scilicet quia contra legale decretum, & Euangelicam veritatem agere præsumpsit, dicentem, *Non tentabis Dominum Deum tuum*, qui, vt iterum scriptum est, *inlusores deludet*, vt sacrilegus, quia contra sacra sacramenta per contemptum & inlusoriè fecit, pœnitentiam accipiat dignam & peragat, consentientes autem ei si qui fuerunt, legalibus & Ecclesiasticis iudiciis supponantur. Ceterùm quod ibidem subsequitur, quia eadem femina secundùm suas multas postulationes publica pœnitentiæ satisfactione purganda decreta est, si in iudicio legali posita, rationabiliter & iustè illud euasit, comite æquitate vel indulgentiæ pietate, bene vtcumque se habet: ita tamen, vt contra Apostolum, licentia separationis eius scandalum non fiat infirmis, & virum suum mœchari non faciat. sin autem, audire cum fautoribus suis Apostoli verba debuerat, *Petitis & non accipitis, eo quòd malè petatis*, Quoniam quæ se apud Regem & nobiles laicos accusauerat per scripturam, sicuti secundùm leges Romanas quisque accusat alium sub conditione eisdem legibus designata, consequens non videtur, vt ab his legaliter non iudicata, vel indulgentia principalis sententiæ absoluta, ab Episcopis pœnitentia publica multari debuerit, cùm in iudicio legaliter disposito, etiam carnifices absque prolato iudicio reum ad tormenta non pertrahant, nec sine indulgentia principali vinculis conligatum absoluant. Quod denique post valida auctoritatum testimonia, sed parum aut nihil illa quæ de præfata femina acta sunt confirmantia, immo & his quædam contraria, ibidem subsequitur, *De Rege autem nostro, & eius fragili iuuentute, & labili incontinentia, ne populis regnóque ipsius periculum inferat, consuli adhuc magna necessitas imminet: & ideò summopere flagitamus, collegij vestri consilio & sincera cooperatione nos in Domino à vobis velociter consolari atque confortari*, mirabili dictu pendens nobis visa est prolata sententia, quoniam quæ requiratur exinde consolatio non profertur, nec vnde consilium dari debeat demonstratur. Quapropter expressiùs interrogati ab aliis, si coniugium hæc copulatio inter domnum Regem & sæpè dictam femi-

Matt. 4. 7.
Prou. 3. 34.
Iacob. 4. 3.

non dicitur, quæ multo magis in fratrem refertur. Idcirco, pro tali dicto, antequàm & per eum vel confeſſa vel conuicta clareſcat in quem relatiuè relabitur, ſeparari non poteſt. Sed & Epiſcopus, presbyter, vel diaconus, non ita vt vir & vxor, ſi in laqueum & tentationem diaboli inciderint, per manus impoſitionem remedium poſſunt accipere pœnitendi: ſed ſicut Leo ſcribit, huiuſmodi lapſis ad promerendam miſericordiam Dei priuata eſt expetenda ſeceſſio, vbi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa. nec perfectionem ad gradus redeundi Eccleſiaſticos pœnitendo conſequi præualebunt, ſicut de viro & femina, ſi adulterauerint, communionis perfectionem conſequi poterunt, ſcribente Gelaſio, Huiuſmodi etiam, ſi fortè ſubrepſerint, tam qui antè peccauerint, detectos oportere depelli, quàm ſacræ profeſſionis oblitos, præuaricatoréſque ſancti propoſiti proculdubio ſubmouendos.] & Siricius, Illud quoque nos par fuit prouidere, vt ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & poſt pœnitudinem ac reconciliationem nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipiſci: quia quamuis ſint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum ſacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerint vaſa vitiorum.] Et ſicut in aliqua corporis parte præciſus, aut publicè pœnitens, ad Eccleſiaſticum gradum canonicè non poteſt accedere, vel in Eccleſiaſtico gradu manere: ita nec digamus, qui ante baptiſmum vel poſt baptiſmum inuentus fuerit, Eccleſiaſtici gradus munere poteſt perfrui, ſacra auctoritate docente: cùm eadem auctoritas præciſos, vel publicè in adoleſcentia pœnitentes, ſiue nuptias digamiæ in laicali ordine non refutet. quoniam ſicut aliud officium capitis, & aliud membri alterius pro diuerſitate eſt corporis, ita alia cauſa eſt ſacerdotis, & alia cauſa eſt plebis, aliáque paſtoris, & alia gregis. Et ſecundùm auctoritatem canonicam, vir & mulier, etiam cauſa fornicationis ſeiuncti, poſſunt mutua reconciliatione poſt pœnitentiam in coniugio reiungi: Epiſcopus autem, vel presbyter, ſiue diaconus iuſtè & ſecundùm leges Eccleſiaſticas degradatus, ad gradum non valet denuò adſpirare. Legat qui voluerit magni Leonis epiſtolas, & decreta Gregorij, in quibus inueniet Epiſcopum, vel presbyterum, ſiue diaconum, poſt depoſitionem canonicam ad gradus Eccleſiaſticos adſpirantem exilio deportari, vel in monaſterio ſub pœnitentia debere detrudi. Eſt etiam, quia mulier viro non poteſt dare libellum repudij, & viro mulieri dare libellum repudij, quod Moyſes & non Deus Euangelio teſte permiſit, Dominus ipſe prohibuit. Et Paulo docente, non atramento ſed ſpiritu Dei viui lex in cordibus iuſtorum eſt ſcripta, ſacríque canones, vt docent Damaſus & Leo, eodem Spiritu ſancto ſunt conditi, de quo ſcriptum eſt, *Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis*, &, *Si quis ſpiritum*

Epiſt. xcv. cap. 2.

Epiſt. vi. poſt mediũ.

Epiſt. 1 ad Himerium.

Matt. 10. 20
Rom. 8. 9.

poris curam agendi habet, Sub quo sensu idem Apostolus sequitur.
1.Cor.7.27 *Et alligata est mulier lege viri quamdiu vir eius vixerit: mortuo autem viro soluta est à lege viri, nubat cui vult tantùm in Domino.* Et vir non potest vxorem suam dimittere quacumque de causa, & nulla alia nisi sola fornicationis causa, & si dimiserit eam, viuente illa non potest aliam ducere, nec illa viro suo viuente alteri nubere, quia scri-
Matt.10.9. ptum est, *Quod Deus coniunxit homo non separet.* Deus enim coniunxit, vnam faciendo carnem viri & feminæ. Hanc homo non potest separare, nisi solus forsitan Deus. Homo separat, quando propter desiderium secundæ vxoris primam dimittit: Deus separat, qui & coniunxerat, quando ex consensu propter seruitutem Dei, eo quòd tempus in arcto sit, sic habet vxorem quasi non habens. Separat autem Deus, non à maritali & vxorea secundùm Deum inita coniunctione, sed à carnali commercio & vxorei vsus commixtione. Quod si sufferre non possunt, non se fraudentur ab inuicem, nisi fortè ad tempus, vt vacent orationi, & iterum reuertantur in idipsum, vt non tententur à satana propter incontinentiam. In cuius tentationem per incontinentiam quisquis eorum adulterando inciderit, antidoto salubris pœnitentiæ remedium pœnitendi, & per Ecclesiasticam auctoritatem consequi perfectionem valebit. Episcopos autem, Presbyteros, vel Diaconos, qui mortali crimine dixerint se esse pollutos, secundùm Valenti-
Can.4. nam Synodum, à supradictis ordinationibus legimus submouendos, reos scilicet vel veri confessione, vel mendacio falsitatis. Neque enim absolui potest qui in seipsum dixerit mortis causam, quæ dicta in alium puniretur, cùm omnis qui sibi fuerit mortis causa maior homicida sit. Quam mortem sanctus Augustinus in sententia
Deut.24.7. Deuteronomij, *Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo accipiens pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui,* isto modo exponit dicens, Assiduè hoc dicit scriptura, cùm iubet occidi malos. Qua locutione vsus est etiam Aposto-
1.Cor.5.12. lus cùm diceret, *Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? nonne de his qui intus sunt vos iudicatis? auferte malum ex vobis ipsis.* Ex quo apparet eum voluisse intelligi, qui aliquid tale commisit vt excommunicatione dignus sit. Hoc enim nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod agebat tunc interfectio. Sic & quod leges ciuiles ministerio reipublicæ morte condemnant, leges Ecclesiasticæ degradationis vel excommunicationis iudicio puniunt. In Africanis quoque canonibus legimus, *Vt Episcopus, qui se communicasse non communicandis super se mentitus fuerit, Episcopatum amittat.* Vxor autem à viro tali conludio separari non potest. Huc accedit quod superiùs paulo posuimus, Episcopus, Presbyter, vel diaconus absolui non potest, qui in se mortis causam dixerit, quæ dicta in alium puniretur. Quoniam hæc causa ab hac muliere, vt fertur, in se solam
non

INTERROGATIO III.

De eo autem quod ſcriptum eſt; Sed & de venerabili Remorum Archiepiſcopo nobis eſt dictum, quoniam tali facto conſentiat, & per Epiſcopos, Wenilonem ſcilicet Rothomagenſem Archiepiſcopum & Hildegarium Epiſcopum, verbo vices ſuas impleuerit, & per Aduentium, qui cum eo Remis pro hac cauſa locutus fuerat, litteras conſenſus ſui ad placitum Regis, & ad conuentum Epiſcopalem direxerit, & per eundem Aduentium litteras ſuas exinde ad Apoſtolicam ſedem tranſmiſerit,] ratio reddi debet. Si enim Paſtor Eccleſiæ & Apoſtolorum primus, ſigna & miracula ſingulariter faciens, non dedignatus eſt in cauſa reprehenſionis, cur ad Gentiles intraſſet, & comediſſet cùm eis, cur eos in baptiſma recepiſſet, ſicut in Apoſtolorum actibus legimus rationem humiliter reddere, quanto magis nos peccatores, cum de re aliqua reprehendimur, reprehenſores noſtros ratione humili placare debemus? Act. 11. 4.

RESPONSIO.

Vnde ego Remorum Eccleſiæ famulus omnibus credere veritati volentibus ſatisfacio, quia nec conſenſus, nec diſſenſus mei vices per præfatos, vel alios quoſlibet venerabiles Epiſcopos, in hac cauſa verbo ſiue ſcriptura impleui, quia nec cum prænominatis Epiſcopis poſt proximas Kalendas Nouembris, vſque ad tempus illud quando hæc geſta ſunt, fui locutus, nec ditionis meæ eſt, vt eis debeam auctoritatiuè quiddam iniũgere, niſi ſicut & illi mihi poſſunt caritoſè quæ voluerint imperare. Aduentius autem venerabilis Epiſcopus, & filius meus Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus, gratia viſitationis octauo Kalendas Februarias ad me Remis venerunt, & ex iuſſione Dominorum, atque ex nomine confratrum noſtrorum, ad conuentum Aquiſgrani palatio tunc proximè habiturum me, ſi pro infirmitate corporis poſſem, ire commonuerunt, ſin autem ire ipſe non poſſem, aliquem Coepiſcoporum noſtrorum, qui eorum tractatibus intereſſet, dirigerem. Vnde inter alia colloquentibus nobis, & etiam de his, quæ vulgante fama per laicorum, non ſolùm nobilium, verùm & plebeiorum ora audieram vxori domni regis Hlotharij reputari, vt ſi fortè proinde me & iuſſio principalis & vocatio ſacerdotalis ad conuentum ire iuberet tutius & rationabilius eſſet, vt ad generalem Synodum ventilatio & diffinitio huiuſce rei, quæ nouitate ſua audientium aures, aut penè tinnire, aut facit penitus continere, ex integro differretur, quia nec ego ire infirmitate corporis præpeditus, nec coepiſcopum Diœceſeos noſtræ ſine conſenſu prouincialis conuentus valerem dirigere, nec cauſa, quæ ſic generaliter ad omnes pertinet, cum pauco Epiſcoporum numero diffiniri deberet. Inſtante autem domno Aduentio tantùm vt irem, vel coepiſcopum noſtrum mea vice dirigerem, & illic cauſa nobis aperiretur, pro quâ

Christi non habet, hic non est eius. &, *Spiritus est Deus*, &, *vbi vult spirat*,
1.Cor.12.11 &, *diuidit singulis prout vult.* Quorum auctoritate canonum, siue pro infirmitate animæ, siue pro corporis ægritudine, dato libello manu sua subscripto, ab Ecclesia, cui præsederat Episcopus, & à suo se potest, si voluerit, remouere officio, sicut B. Gregorius in suis multoties designat epistolis, veluti ad Marinianum Episcopum Rauennatium, & ad clerum ac plebem Ariminensium, nec non & ad Anatolium diaconum, & ad Ætherium Episcopum, atque ad Brunichildem reginam. sed & in Gallicanis canonibus de Potamio Bracarensi Archiepiscopo euidenter agnoscitur. Non autem legimus, vt femina, libello Synodali porrecto conuentui, à suo debeat coniuge separari, aut sine publico examinationis iudicio à coniugali valeat iugo disiungi. Sæpè enim cum maxima importunitate mulieres patimur reclamantes, quæ cum sacramento, quanto magis cum libello porrecto, adfirmare conantur, quoniam viri qui eas legaliter susceperunt illis non possunt concubitus reddere debitum, & alias multiplices imposturas opponunt. Illi verò econtrà eas mentiri asserunt, sicut in multis rei comprobat exitus. Sed & viri vxoribus plura, quæ hìc inserere turpissimum vel superfluum ducimus, solent obiicere. quibus si facilem præberemus adsensum, innumera separatorum turba instituti à Domino coniugij legalia fœdera violaret, quia si quocumque vt vellent modo, viri aut feminæ lasciuientes à iugo coniugij separari possent, vt aut aliis connubiis iungerentur, aut furtiuis mœchationibus polluerentur, libentissimè se mutuò separarent, sicut in adulescentulis viduis peruidemus, quæ ideò post absolutionem virorum velamen sacrum suscipiunt, vt licentiùs pluribus abutantur. Sed & interdum viri à legitimo se suspendunt coniugio, vt plurimarum complexus vsurpent concubinarum. Quæ Spiritu sancto præuidens, & cauere docens, inter cetera de huiusmodi loquens Apostolus dicit, *Volo iuniores viduas nubere, filios procreare, matres familias esse.*
1.Tim.5.14 Vnde cautissimè ac prudentissimè auctoritatis Ecclesiasticæ disciplinalis prouidit discretio, vt ab officio sacri ministerij, conscientia testimonium perhibente, viri Ecclesiastici se remouere, & dignis pœnitentiæ fructibus possint insistere, quia in hoc negotio nullius voluptatis atque calliditatis potest interuenire occasio, sed solius humilitatis atque salutis deuotio. Vir autem & mulier, quoniam auctoritate sacra dicente, *Iam non sunt duo; sed vna caro*, secreta confessione, vel porrecto libello, separari non possunt, sicut scriptum est,
Matt.19.9. *Quod Deus coniunxit homo non separet*, nec quocumque alio modo, nisi manifesta fornicationis causa. Et separati aut ita maneant, aut mutuò reconcilientur. Neque ita possunt disiungi, vt pars vnius corporis in viro vel femina seruiat continentiæ, & pars in pollutione remaneat. Possunt autem ex communi consensu magis coniuncti ab opere vxoreo feriari, vt perpetuo amore continentiæ Deo vacent.

qua tanti ac tales consulti sunt, sine plurimorum conlatione, consultu, siue consensu, & antequàm de huiusmodi scripturarum auctoritates & patrum decreta reuoluam, ita sententiam finitiuam depromere vel consensum non audeo adhibere, vti quicquid à vobis diffinitum regulariter fuerit, vel meliùs ac rationabiliùs quàm mihi visum sit, à Deoplacito conuentu vestro fuerit terminatum, priusquàm id audiam, laudare vel retractare non debeo. Quapropter in calce huius nostræ exiguitatis schedulæ, non mea sed magni Leonis verba ad Rusticum Narbonensem Episcopum ponere dignum duco. Vt in his, inquit, quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum. *Peto denique vestram amabilem caritatem, vt pro excusatione mea in vestro sancto Concilio verbis vestræ prudentiæ iungatis huius diplomatis lectionem.*

Leo epist. xcv.

Processu denique temporis isdem domnus Aduentius ad me missum suum direxerat, per quem ei has iterum litteras destinaui.

Hincmarus Remorum Episcopus, dilecto fratri & venerabili Episcopo Aduentio plurimam in Saluatore salutem.

ET post quædam præposita ex negotio, pro quo missum suum direxerat, *Ceterùm licèt mihi nihil inde significassetis, coniicio legationem vestram, in qua vobis, sicut Deo gratias prudentia vestra vos docet, satis cautè & prouidè est necesse incedere, quia talis est causa, & in tam eminentissimis personis, & in huiusmodi ordine, quæ ab omnibus erit vt necesse cognosci, ita etiam ponderari: quoniam, vt Cælestinus scribit, vniuersalis Ecclesia quacumque nouitate pulsatur. Est enim inter Regem regum, & Regem terrenum, in lege prima primo homini in paradiso data, & à Deo & homine in Euangelio roborata. Est etiam de causa nobis hactenus inaudita, ex qua subtiliter necesse erit auctoritates sacras reuoluere, & leges Christianas interrogare, Pontificalem auctoritatem in suî examinatione sincero & cauto gressu incedere, & quemque Christianum à recto itinere non deuiare. Oportebit vos siquidem Apostolico talia intimare, quæ ex corde & ore veraciter prolata, sicut scio quoniam facietis, diuinis oculis debeant apparere. & vt nemo aliter postea valeat inuenire, de nullorum consensu, siue Episcoporum, vel quorumlibet laicorum, pro cuiuscumque obtentus intentione Apostolicæ sedi suggerere, nisi de quorum scitis tractatu causam constare. ita nihilominùs quæ iniuncta sunt exequi, vt quantum fieri poterit, seniorem vestrum non possitis offendere, & præcipuè quod egeritis sacris regulis non debeat obuiare, vel quod absit diuinæ æquitati atque iustitiæ contraire. Hæc, licèt ex superfluo, sapientiæ vestræ scribo, quia carum vos habeo, & mihi dignati estis promittere, quòd fidei vestræ me cum securitate possem committere, & à me voluistis exigere vt deuotionem meam vobis studerem rependere.* Alias autem litteras nec sedi Apostolicæ, nec cuiquam Episcoporum, hactenus pro hac causa transmisi.

vel meæ exiguitatis persona, vel legati prouinciæ nostræ præsentia rogabatur, vespertina hora terminum conlationi imposuit, & nec à me interrogatus secretam causam, quam præmissus libellus significat, nec spontaneus mihi aperiens, quia fortè illam esse recognoui, quam vt præmisi audieram, & de qua plurimos Episcopos, quando iudicium purgationis exinde factum est, consultos didiceram, quámque, vt dicitur, etiam feminæ in textrinis suis reuoluunt. Interlucano adpropinquante nocturno, venerandus Aduentius ad suum diuertit hospitium, & Hincmarus Laudunensis Episcopus se in notam mansionem recepit. Ego autem vt infirmus lecto decumbens, postquam meliùs habere cœpi, propter quædam tunc mihi in mentem venientia, quoniam religiosus Aduentius mihi non dixerat, quare vocarer ad Synodum, & ego multipliciter de quæstione impacta feminæ cum eo locutus fueram, suspicans vt prædixi, quòd hæc ipsa quæstio causa vocationis posset existere, fore melius cogitaui, vt litteras ei de pridiana conlocutione nostra dirigerem, quarum exemplar quisque volet hîc potest relegere.

Hincmarus nomine non merito Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus, dilecto fratri, & venerabili Episcopo Aduentio plurimam in Saluatore salutem.

De *mihi impræmeditata isto in tempore quæstione, de qua iam talia ac tanta audieram, vt de ea modò nihil me auditurum putauerim, plurima heri, quantum mea permisit infirmitas, mutua sermocinatione locuti, tandem sicut melius & rationabilius nobis visum fuerat, finem eidem causæ, vt Synodo generali seruetur, posuimus. Sed sicut iam vesperi, parum vos pro tempore tetigi, vnde nunc expressiùs vestram fidissimam commonendo benignè satagere deprecor caritatem, quoniam secundùm iussionem dominorum, & vocationem consacerdotum, ipse infirmitate detentus ad conuentum vestrum ire non valeo, aut vice mea quemquam Coepiscoporum, more canonico regulari conlatione instructum, & prosequentibus litteris commendatum, mittere nequeo, quia instantia missionis & breuitas temporis, non permittit vt dominos & Coepiscopos meos in talibus consulam, sine quorum consultu, vt meliùs ipsi nostis, nihil, nisi quantum ad parochiam propriam pertinet, agere à venerandis regulis mihi permittitur, contra quas non sine vltionis periculo quiddam præsumitur, timeo ne domnus Rex putet meam debitam seruitutem se ab obsequio suo velle suspendere, & venerandi Episcopi suspicentur, si quid secundùm sacras regulas diffinierint, cupere quod mihi non conuenit retractare. Vnde vestra dilectio, quæ meam deuotionem ore ad os conloquens didicit, sicut de vestra bonitate confido, sine scrupulo aliquo me faciat excusatum, quia sicut salubriùs sensi, sapientiæ vestræ exposui, & tantillus homuncio in re tam maxima, & personis eminentissimis, de qua à tantis viris talia acta sunt, & ex*

ſed legitimos atque hereditabiles generabunt. Quapropter filij cariſſimi & meritò illuſtres, fide catholica ſuffragante, ita peracta legitima ſcitote eſſe coniugia. Aliter verò præſumpta, non coniugia, ſed aut adulteria, aut contubernia, aut ſtupra, vel fornicationes, potiùs quàm legitima coniugia eſſe non dubitate, niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ſuccurrerint legitima. Nam fructus diuinus eſt præcepta diuina cuſtodire. Ea quoque deſerere, præſumptionem fieri nulli dubium eſt.] Cur ergo indignum eſt vnitatem Eccleſiæ cuſtodiri? Idèmque omnes pariter & ſentiamus & pronuntiemus. Si enim aliter præſumpta fuerint, perdunt profectò ipſi tranſgreſſores ſeipſos, qui ſemetipſos decipiunt. Sed & de eiuſmodi genere coniugij Angelus ad Ioſeph ait, Ioſeph fili Dauid, Matt.1.20. noli timere accipere Mariam coniugem tuam, id eſt, deſponſatam. Et beatus Siricius Papa in decretis ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, capitulo quarto ita dicit, Quòd non liceat alterius ſponſam in matrimonij iura ſortiri. De coniugali autem violatione requiſiſtis ſi deſponſatam alij puellam alter in matrimonium poſſit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus. quia illa benedictio, quam nupturæ ſacerdos imponit, apud fideles cuiuſdam ſacrilegij inſtar eſt, ſi vlla tranſgreſſione violetur.] Ex Concilio Ancyrano capite decimo, De deſponſatis puellis, & ab aliis corruptis. Deſponſatas puellas, & pòſt ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi, quibus antè fuerant deſponſatæ, etiamſi eis à raptoribus vis inlata conſtiterit. Vnde etiam ſæpenumerò & pluripliciter in ſanctorum diffinitionibus legimus: ſed ad oſtendendum iſtius genus coniugij, ſatis ſupérque iſta ſufficiunt.

Epiſt.1.

Quia verò ſecundas nuptias non damnamus, immò recipimus, aliud genus coniugij & Apoſtolo docente ſuſcipimus, & ſancto Leone Papa in decretis ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, qualiter iniri debeant, monſtrante cognoſcimus. Ait enim capite decimo octauo, Non omnis, inquiens, mulier viro coniuncta, vxor Epiſt.xcv. eſt viri, quia nec omnis filius heres eſt patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales, & multo priùs hoc ipſum Domino conſtituente, quàm initium Romani iuris exiſteret. Itaque aliud eſt vxor, aliud concubina: ſicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apoſtolus ad manifeſtandum Gal.4.30. harum perſonarum diſcretionem, teſtimonium ponit ex Geneſi, vbi dicitur Abrahæ, *Eiice ancillam & filium eius. non enim heres erit filius ancillæ* Gen.21.10. *cum filio meo Iſaac.* Vnde cùm ſocietas nuptiarum ita ab initio cõſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimoniũ, in qua docetur nuptiale non fuiſſe myſterium. Igitur ſi quis filiam ſuam viro habenti concubinam in matrimonio dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi eam coniugato dederit, niſi fortè illa mulier

INTERROGATIO IV.

SECVNDO capitulo nobis remandari deposcimus, si de commisso post initum coniugium reputatur, qualiter debeat iniri coniugium, qualisque lex habeatur coniugij, & qualiter vel pro quibus rebus valeat separari: & si post disiunctionem, vtrum vir aut femina ad aliam debeat copulam adspirare, vel si pari iudicio quisquam eorum in coniugio peccans debeat iudicari.

RESPONSIO.

QVIA verò in præmissi libelli, vt ostendimus, octauo capitulo scriptum habetur, vt argumenta hactenus latentis causæ percipientes errorem expellamus, & verum statuamus: & argumentum esse legimus, quod licèt nondum sit, fieri tamen potest, & de coniugio agitur, ante quod sæpè ab humana fragilitate delinquitur, sæpè in ipso ineundo coniugio, sæpè autem post initum coniugium, grauiori noxa peccatur. ab ipsa radice incipientes, ponamus qualiter debeat iniri coniugium, deinde legem coniugij ostendamus, pòst autem si in coniugio peccatur, iudicium & iudicij ordinem demonstremus. vt quoniam peccatum malum est, & malum natura non est, ac per hoc substantiale non est, sed in boni substantia coalescit, & vt accidens infirmitas medicina depellitur, cùm regula, videlicet incolumitas naturalis, & medicina infirmitatis posita fuerit, deprehendetur certiùs tortitudo atque accidens læsio, argumento quasi hactenus latentis causæ percepto, errorem expellere, & verum faciliùs statuere præualebimus.

Qualiter coniugium iniri debeat, & vetus & noua lex edocet, Domino per Moysem præcipiente, & in Euangelio demonstrante, Matt.1.18. Cùm esset, inquit, desponsata mater Iesu Maria Ioseph, antequam nuptiali celebratione conuenirent, sicut in nuptiis celebratis idem ostendit, quas sua præsentia sanctificare, & miraculo ibidem patrato inlustrare dignatus est, sed & sanctus Euaristus Papa Romanus quartus à beato Petro in decretalibus ad locum ita scribit, Epist.1.in principio. Similiter custoditum & traditum habemus, vt vxor legitimè viro iungatur. Aliter enim legitimum, vt à Patribus accepimus, & à sanctis Apostolis eorúmque successoribus traditum inuenimus, non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem videntur habere, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus aut propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt consuetudo docet, custodita & consociata, à proximis tempore congruo petita, legibus dotetur, & solemniter accipiatur, & biduò vel triduò orationibus vacent, & castitatem custodiant, vt bonæ soboles generentur, & Domino in actibus suis placeant. Taliter enim & Domino placebunt, & filios non spurios,

adhibetur, Si cuius, inquiens, vxor adulterata fuerit, vel si ipse adulterium commiserit, septem annorum pœnitentia oportet eum perfectionem consequi, secundùm pristinos gradus. Et de eorum separatione in Concilio Africano capite sexagesimo nono ita scriptum habetur, Placuit vt secundùm Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur: quòd si contempserint, ad pœnitentiam redigantur.] Deinde auctoritas sequitur, Vt quocumque modo legitimè inita coniugia separentur, non sine sacerdotali conscientia, & absque legali iudicio debeant separari.] Item in Concilio Eliberitano, Femina fidelis, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & adulterum ducit, prohibeatur ne ducat: si duxerit, non priùs accipiat communionem, nisi is quem reliquit, priùs de sæculo exierit: nisi si fortè necessitas infirmitatis dare compulerit.] Similis sententia, & de viro tenenda est, quia vt Innocentius ad Exuperium Tolosanum Episcopum, & Augustinus in libro De decem chordis, & Hieronymus in epistola ad Oceanum de morte Fabiolæ scribunt, sub vna iudicij diuini lege tenentur si quacumque de causa dissocientur.] Vnde Innocentius ad Exuperium Tolosanum Episcopum capitulo septimo, De his etiam requisiuit dilectio tua, qui interueniente repudio alij se matrimonio copularunt, quos in vtraque parte adulteros esse manifestum est. Qui verò vel vxore viuente, quamuis dissociatum esse videatur coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, in tantum vt etiam hæ personæ, quæ talibus coniunctæ sunt, etiam ipsæ adulterium commisisse videantur, secundùm illud quod legimus in Euangelio, *Qui dimiserit vxorem suam & duxerit aliam, mœchatur: similiter & qui dimissam duxerit, mœchatur.* & ideò omnes à communione fidelium abstinendos. De parẽtibus autem, vel propinquis eorũ, nihil tale statui potest, nisi incentores inliciti consortij fuisse detegantur.] Et S. Ambr. in lib. De Abraham, Vos moneo viri, maximè qui ad gratiam Domini tenditis, non commisceri adulterino corpori: qui enim se iungit meretrici vnum corpus est. nec dare hanc occasionem diuortij mulieribus. Nemo sibi blandiatur de legibus hominum, omne stuprum adulterium est, nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, quæ ab vxore debetur castimonia. Quicquid in ea, quæ non sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij damnatur crimine. Ergo aduertitis, quid debeatis cauere, ne quis sacramentis se indignum præbeat.] Cap. XXV. Concilij Agathensis, de his qui sine causa vxores suas relinquunt, ita scriptum est, Hi verò sæculares, qui coniugale consortium nulla culpa grauiore dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas discidij probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut aliena, aut inlicita præsumant: si antequàm ad Episcopum prouincialem disci-

Can. 9.

Matt. 19. 9.

& ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptiis honestata videatur. Paterno arbitrio viris iunctæ carent culpa, si mulieres quæ à viris habebantur in matrimonio non fuerunt, quia aliud est nupta, aliud concubina. & ancillam à toro abiicere, & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, sed profectus est honestatis.] Et sanctus Ambrosius in libro de lapsu virginis dicit, quia inter decem testes confectis sponsaliis, & nuptiis consummatis, quæuis viro femina coniuncta mortali, non sine magno periculo perpetrat adulterium.] Sed & quia extra ordinarios, ordo non prætermittit Ecclesiæ, quin aut resipiscentes recipiat, aut contemnentes abiiciat, de multin ibis in Concilio Neocæsariensi capite tertio ita scriptum est, De his qui in plurimas nuptias inciderunt, & tempus quidem præfinitum manifestum est, sed conuersatio eorum & fides tempus adbreuiat.] Euenit etiam per bellicam cladem, & grauissimos hostilitatis incursus, vt vxor viri capti alteri coniungatur. rapiuntur quoque contra fas & iura viduæ vel virgines, ac sanctimoniales, vnde medicinæ sacris designantur canonibus, quæ hîc ponere non necessarium ducimus. Ecce quibus modis sociantur coniugia, vel contubernia vsurpantur.

Cap. v.

INTERROGATIO V.

QVALITER, vel pro quibus rebus, secundùm auctoritatem inita coniugia separari valeant, & sine quibus separari non debeant, & si post disiunctionem, vir aut femina vterque viuens ad aliam debeat copulam adspirare, vel si pari iudicio quiscumque eorum in coniugio peccans debeat iudicari.

RESPONSIO.

PRIMÒ, qui secundùm Euangelicam admonitioné, vt B. Augustinus in libro De bono coniugali dicit, amore fit salutis æternæ, vbi tanto meliùs quanto spiritaliùs seruatum quàm dissociatum coniugium dicitur. Et S. Augustinus in libro quinto contra Iulianum dicit, Dixit, inquiens, Lucas Euangelista de Domino, quòd putabatur filius Ioseph, quia ita putabatur, vt per eius concubitum genitus crederetur. Hanc falsam voluit remouere opinionem, non Mariam illius viri negare coniugem côntra Angelum testem. quamquam & tu ipse etiam ex desponsionis fide eam nomen coniugis accepisse fatearis, quæ fides vtique inuiolata permansit. Neque enim, cùm eam vidisset iam virginem sacram, diuina fœcunditate donatam, ipse aliam quæsiuit vxorem, cùm vtique nec istam quæsiisset, si necessariam coniugem non haberet. sed vinculum fidei coniugalis non ideò iudicauit esse soluendum, quia spes commiscendæ carnis ablata est.]

Luc. 3. 23.

Secundò æquè secundùm Euangelicam veritatem, causa fornicationis. vnde istiusmodi medicina in canonibus Ancyrani Concilij adhi-

Can. 19.

nisterium illorum coniuncti, legibus sæculi, quæ Dei iustitia sanctificantur qua iustus quisque efficitur], non separentur, & si propter Deum separantur spiritaliter à carnali commixtione, vt adhærentes Domino vnus efficiantur spiritus, velut Paulus de multis in Ecclesia constitutis; inter quos quidam publicani & meretrices, homicidæ fuerunt, & adulteri, loquitur, *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo*, cùm sacerdotalis conscientiæ benedictione plenius Domino coniungantur. Si autem & lege ciuili iusta & sancta ac Dominico præcepto concordante, propter fornicationis peccatum, quod humanæ fragilitati solet subripere, coniuges fuerint separati, Episcopalis curæ quæsierint medicinale consilium, vt sciat Episcopus quomodo iuxta qualitatem & quantitatem vulneris, modum, ac virtutem, adhibere debeat curationis medicamentum. Sic namque Dominus semel in cœna, pridie quàm pro reparatione & salute omnium qui in Adam perierant pateretur, de pane farina & aqua confecto, & calice sacrosancti altaris, qui aqua miscetur, Eucharistiam suis manibus benedixit, & ore commendauit, quam quotidie in omni catholica Ecclesia longè latéque per orbem diffusa, indeficientibus eisdem suis verbis, per manus & ora sacerdotum, in redemptionem & reparationem atque salutem credentium consecrat. à cuius communione viuifica peccantes publicè grauibus criminibus, quæ leges condemnant publicè, medicinali ferramento sacerdotes abscidunt, & post satisfactionem, vt congruere viderint, salutari refectione redintegrare procurant. Quoniam Ecclesiæ medici spiritales, videlicet Domini sacerdotes, de secretè sibi confessis peccatorum infirmitatibus medicinalia atque salubria possunt dare consilia: iudicio autem Ecclesiastico, id est, separatione à communione Ecclesiæ, vel à gradu, siue à consortio coniugali, neminem rationabiliter possunt secernere, nisi de criminibus aut publicè spontè confessum, aut apertè conuictum. Et habet modum & ordinem suum confessio vel conuictio in Ecclesiasticis gradibus, quæ hîc ponenda non ducitur: & habet modum ac ordinem suum publica confessio vel conuictio sæcularium hominum, quo publicè debeant iudicari. Non quo crimina grauia non soluantur etiam secreta confessione ac pœnitentia, ne infirmi in Ecclesia scandalizentur, videntes eorum pœnas, quorum penitùs ignorant causas: sed quod plurimorum constat perpetratum notitia, fiat sanatum scientia, & qui in Ecclesiæ peccauit sinceritatem, illi debitam exhibere studeat satisfactionem, & qui plures, quantum ex se fuit, suo destruxit exemplo, plures sanet suæ humilitatis antidoto, sicut de se Paulus dicit, *Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus.* Et, *videbant*, inquiens, *quoniam qui priùs expugnabat hanc fidem, isdem nunc illam prædicat, & in me glorificabant Deum.* Est etiam, vt qui in pluribus Deum offendit, pluribus pro eo Dominum deprecantibus citiùs remedium

2.Cor.11.2
1.Tim.1.13
Gal.1.13.

dij causam dixerint, & priùs vxores, quàm iudicio damnentur, abiecerint, à communione Ecclesiæ, ac sancti populi cœtu, pro eo quòd fidem coniugij maculant, excludantur.] Et item in Concilio Eliberitano, Feminæ, quæ nulla præcedente causa reliquerint viros suos, & aliis copulauerint, nec in finem accipiant communionem.] Sunt & aliæ incestæ coniunctiones, earúmque separationes, atque iudicia, de quibus hîc loqui festinantes ad alia supersedimus. De quibus cuncti legentes agnoscant, quia non ideò sancti & Apostolici viri, successores videlicet Apostolorum, ex eorum traditione leges statuerunt, quas hîc posuimus, vt nemo fidelium iuxta diuinam auctoritatem initum dissoluat coniugium sine Episcopi sui scientia, vt leges sæculi Christianas contemnamus, ac conculcare velimus, quas etiam in Ecclesiasticis necessitatibus promulgari sæpè soleat ab Imperatoribus & Regibus Ecclesia postulare, quarúmque sententiis in suis iudiciis simul cum sententiis canonum Episcopalis auctoritas frequentiùs vtatur, & in tantum acceptet, vt Damasus & Leo, atque sanctus Gregorius, legum sententias fecerint esse canonicas, sicut in eorum inuenitur epistolis, & commonitoria ad Ioannem Defensorem euntem in Hispanias beatus Gregorius de sacris ordinibus per totum ex legalibus confecerit institutis. (Lib. XII. epist. 51.) Vnde & cum aliis, per curricula temporum varia, Regibus atque Imperatoribus iura legalia decernentibus, nostri etiam æui Augustus piæ memoriæ Hludouuicus, in Synodo ac placito generali apud Wormatiam, Apostolicæ sedis & Papæ Gregorij commeante legato, cum aliis plurimis, de his, quæ Episcopi in Synodis per quatuor loca sui Imperij habitis necessariò & vtiliter nuper inuenerant, de hac vnde agitur causa omnium, tam Episcoporum, quàm & fidelium laicorum, votis conuenientibus, ita decernens, Quicumque, inquit, propria vxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam duxerit vxorem, armis depositis publicam agat pœnitentiam: & si contumax fuerit, comprehendatur à Comite, & ferro vinciatur, & in custodiam mittatur, donec res ad nostram notitiam deducatur.] Christus quoque Dei virtus, & Dei sapientia per se ipsam dicat, (Prou. 8. 12.) *Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. per me reges regnant, & conditores legum iusta decernunt. per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.* Sed ideo has leges & illi Christi vicarij, Apostolorúmque successores constituerunt, & nos qualescumque ad vices illorum Dei præsidentes Ecclesiæ, hîc illas posuimus, vt sicut illam benedictionem, quam Dominus primò dedit in paradiso Adam & vxori eius, dicens, (Gen. 1. 28.) *Crescite & multiplicamini.* quæ semel data vsque hodiè & vsque in finem, non solùm fidelibus, verùm & infidelibus non negatur, sacerdotum ore ad sanctificationem, quam Christus nuptiis, vbi de aqua vinum fecit, sua præsentia contulit, fidelibus & deuotis viritim largitur, ita sine illorum scientia per Deum, quia permi-

inter illam & suum coniugem iudicarent, qui de talibus negotiis erant cogniti, & legibus sæculi sufficientissimè prædíti, eorúmque legalibus iudiciis eadem femina se subiiceret, & quod de quæstione sua decreuissent, sine repetitione teneret: si verò crimen aliquod esset, inde pœnitentiæ modum, post illorum iudicium, ab Episcopali auctoritate deposceret, secundùm quod sacri canones præfixerunt, ei imponere non negarent. Nobilibus autem laicis sacerdotalis discretio placuit, quia de suis coniugibus eis non tollebatur iudicium, nec à sacerdotali ordine inferebatur legibus ciuilibus præiudicium, & legem proclamationi feminæ protulerunt, ac legali iudicio quæstioni terminum contulerunt. Sic & hanc causam, quæ de personis excellentissimis ventilatur, in medium iudicij sui deuocent, & secundùm quod viderint æquitatis iudicio conuenire diiudicent: hoc solertissimè cognoscentes, quia legaliter initum coniugium nulla potest ratione dissolui, nisi, vt præmisimus, coniuncta separatione spiritali, aut manifesta confessione, vel aperta conuictione, ex corporali fornicatione, Quia, vt beatus Augustinus in libro De bono coniugali dicit, nec pro ipsa etiam sterilitate licet vxorem viro, vel vxori virum dimittere, nec causa filiorum, pro quibus vxor ducitur, se aliis copulare: quòd si fecerint, cum quibus se copulauerint & ipsi committunt adulterium. Manet enim vinculum nuptiarum, Cap.xv. etiamsi proles, cuius causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur.] & item in eodem libro, Sicut ergo satius est mori fame, quàm idolothytis vesci, ita satius est defungi sine liberis, quàm ex inlicito concubitu stirpem quærere.] Cap.xvi. Et in libris ad Pollentium de adulterinis coniugiis, multoties & frequentiùs inculcatum lector inueniet, quia vir ab vxore, & vxor à viro separari non potest, nisi sola fornicationis causa, possunt autem ea separari, ita tamen, vt aut innupti permaneant, aut inuicem reconcilientur.] Et sanctus Hieronymus in commento Matthæi, Dicunt Domino, inquit, discipuli eius, *Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere.* Matt.19.10 Graue pondus vxorum est, si excepta fornicationis causa, eas dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si gulosa, si vaga, si iurgatrix, & maledica, tenenda erit istiusmodi? Volumus, nolumus, tenenda erit. Cùm enim essemus liberi, voluntariè nos subiecimus seruituti.] Et item in epistola ad Amandum presbyterum, Epistola CXLVII. Omnes igitur causationes Apostolus amputans, apertissimè definiuit, viuente viro adulteram esse mulierem, quæ alteri nupserit. 1.Cor.7. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris persuasionem, patris auctoritatem, propinquorum cateruas, seruorum insidias, atque contemptum, damna rei familiaris. Quamdiu viuit vir, licèt adulter sit, licèt sodomita, licèt flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec hoc

Lib XII. epist. 32. consequatur, sicut sanctus Gregorius ad Felicem Siciliensem Episcopum scribit. Sunt enim inquiens, mali segregandi à bonis, & iniqui à iustis, vt saltem rubore suo conscientias suas recognoscant, & conuertantur à prauitatibus suis, & si incorrigibiles apparuerint, segregentur à fidelibus vsque ad satisfactionem, iuxta Saluatoris Domini Matt. 18. 15. sententiam, qua inter cetera de peccante fratre præcipiendo ait, *Si peccauerit in te frater tuus*, vsque ad id quod dicitur, *sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. His ergo & aliis multis sanctorum patrum auctoritatibus, segregandi sunt mali à bonis, ne pereant iusti pro iniu- Eccle. 7. 16. stis, sicut scriptum est, *Perit iustus pro impio*. Debet enim semper discretio fieri inter bonos & malos, sicut est inter hœdos & oues. Manifesta quoque peccata non sunt occulta correptione purganda, sed palàm sunt arguendi qui palàm nocent, vt dum aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant corrigantur. Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur, & melius est vt pro multorum saluatione vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Nec mirum si inter homines hæc ratio custoditur, cùm & inter iumenta fieri persæpè cognouimus, vt ea quæ scabiem vel impetiginem habere videntur, separentur à sanis, ne illorum morbo cetera damnentur vel pereant. Satius est enim vt mali manifestè corrigantur, quàm pro illis boni pereant.]

Hæc ideò dicta sint, cur leges posuimus, vt coniugati siue amore Dei, siue admissione peccati, cum sacerdotali conscientia separentur, vnde benedictionem ineundi acceperunt coniugium. Sed quia de separatione viri & vxoris nunc agitur, quæ non fit amore perpetuæ continentiæ, nec adhuc aperto vt dicitur crimine, sed quadam suspicione, necesse est vt per illius ordinis viros, videlicet per coniugatos, hæc ratio ventiletur, & secundùm leges Christianas à Deo dispositas æquissimo examine iudicetur ac terminetur, & vbicumque in hoc negotio locum suum inuenerit vel sacerdotalis pietas, vel auctoritatis Ecclesiasticæ medicinalis seueritas, sine difficultate cum Ecclesiæ filiis, & iustitiæ iudicibus, non solùm se offerat, verùm & ingerat. Et quoniam scriptum Prou. 22. 28 est, *Ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui*, quorum imitanda exempla nobis sunt vera doctrina, ad memoriam reuocare necessarium duximus, quoniam quidam nostrûm, tempore sanctæ memoriæ domni Hludouici pij Augusti, in Attiniaco palatio tunc fuerunt, quando in vniuersali Synodo totius Imperij, etiam cum sedis Romanæ legatis, & in generali placito, femina quædam non ignobilis genere, nomine Northildis, de quibusdam inhonestis inter se & virum suum vocabulo Agembertum, ad Imperatorem publicè proclamauit: quam Imperator ad Synodum destinauit, vt inde Episcopalis auctoritas quid agendum esset decerneret. Sed Episcoporum generalitas ad laicorum ac coniugatorum eam remisit iudicium, vt ipsi

rit, cum quanta diligentia & inspectione ac iudicio medici, illud aut sustinebit vt sanari valeat, aut à se abscidet si sanari nequiuerit, & ita de membro, immo de corpore, id est, de vxore sua faciat. Vnde rursum idem Apostolus dicit, *Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo.* Ephes.5.25.
Certè enim Apostolicis viris tanta inter virum & vxorem, & tam præcipua atque excellens dilectio commendatur, salua tamen in ipso coniugio prælatione viri, & subiectione feminæ, vt in illa coniunctione semel à Deo instituta, & legitimè conciliata, maior esse nec debeat, nec possit. Quid enim venerabilius quàm vt coniugium mysterium sit Christi & Ecclesiæ? Quid sanctius quàm vt sic diligant viri vxores suas, sicut Christus dilexit Ecclesiam, tradens seipsum pro ea, vt illam sanctificaret atque mundaret? Quid carius atque coniunctius, quàm vt vir caput sit mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ ipse saluator corporis? Qui etiam in Euangelio de hac coniugij vnitione testatur dicens, *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Erunt enim*, inquit, *duo in carne vna.* Addit adhuc Apostolus dicens, *Viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas.* Si ergo viri erga vxores suas non debent esse amari, quanto minus sæui, crudeles, cruenti, nullam eis seruantes legem, nullam rationem, nullum iudicium, quod etiam erga seruos Christiana religione custodiendum est, sed mox vt eis placuerit, indignatione & furore impio concitati, tamquam ad macellum illas duci faciant laniandas, & coquorum suorum gladiis more veruecum atque porcorum mactari præcipiant, vel ipsi etiam manu & mucrone proprio eas trucident, nequaquam semetipsos ad imitationem domini nostri Iesu Christi tradentes pro eis, vt illas sanctificent & mundent: sed potiùs zelo libidinis suæ ipsas in æternum disperdentes, & se earum sanguine impiè polluentes, cùm in huiusmodi causa tanto iustiùs expectandum esset legitimum iudicium, quanto faciliùs maritali zelo potest perpetrari homicidium? Ex his nonnulli tam immites, & non humanæ affectionis, sed beluinæ immanitatis inueniuntur, vt prioribus vxoribus ex suspicione adulterij, nulla lege, nulla ratione, nullo iudicio, sed sola sua animositate, & crudelitate, vel libidine ad aliam vxorem vel concubinam tendente, occisis, adhuc sanguine recenti madentes, non solùm nulla pœnitentia compuncti, aut aliqua humilitate Deo & Ecclesiæ satisfacientes, sed exultantes in superbiis suis, incunctanter ad altare Christi accedant, & indifferenter sacra mysteria contingere præsumant. De quibus mysteria sua accipientibus semper dicit Christus quod dixit de Iuda, *Ecce manus tradentis me mecum est in mensa.* cùm sine suo mortali periculo de peccantibus vxoribus poterant absolui iudicio, quod illi non expectantes, sed diuinæ legis præuenientes iudicium, incurrunt in dam-

Matt.19.5. Col.3.19. Luc.22.21.

Apoſtolus propria auctoritate decernit, ſed Chriſto in ſe loquente, qui ait in Euangelio, *Qui dimittit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimiſſam acceperit, adulter eſt.*] Huic Euangelicæ veritati & Apoſtolicæ doctrinæ hoc modo concordant Innocentius, Leo, & Gregorius Apoſtolici, Africanum quoque Concilium, Ambroſius, Ioannes Conſtantinopolitanus, Origenes in emendatis à beato Hieronymo libris, Beda preſbyter venerabilis, cunctíque doctores catholici. Vnde ſi dominicum & tam euidens præceptum non eſſet, vt etiam Paulus interrogatus de virginibus dans conſilium, de hoc quiddam immutare nequaquam præſumpſerit, dicens, *De vxore*, inquit, *præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*: aut talis eſſet locus ſcripturæ, vt auctores inde diuerſa licèt fidei non aduerſa ſentirent, ſicut in canonibus habemus, plurimorum & maioris auctoritatis ſequeremur ſententiam. Nunc autem aliter ſentire vel conſentire non poſſumus, nec debemus, niſi ſicut in litteris diuinitùs inſpiratis relegimus. Sanctus ſiquidem Paulus fornicatores & adulteros idolis ſeruientibus iunxit, dicens, *quia regnum Dei non poſſidebunt*, & cum his nec cibum ſumere iuſſit. & item ſcripſit, *Quia fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* Sed & ipſi viri, qui vt oſtendimus pari legis iudicio ſicut & mulieres apud Deum tenentur, ſi adulterauerint, & tanto etiam grauiori pœna damnentur, quanto capita & rectores ſunt mulierum, fragilioris ſcilicet ſexus & vaſis infirmioris, licentia indebita non debent præſumere, vt vxores ſuas adulterantes damnent ſine iudicio, dicente in lege Domino de ſeruo, qui pecunia domini ſui eſt, *Qui percuſſerit ſeruum ſuum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit.* Vnde & ſacri canones, ſi quis ſeruum proprium ſine conſcientia iudicis occiderit, excommunicatione biennij effuſionem ſanguinis præcipiunt expiare: &, ſi domina ancillam flagellis verberauerit, & inde mortua fuerit, ſi voluntate hoc accidit, poſt ſeptem annos, & ſi caſu, poſt quinquennij tempora ad communionem præcipit eam admitti, ſeruata auctoritate de viatico munere, quod nulli eſt etiam in vltimo ſpiritu denegandum.] Si igitur in domo vniuſcuiuſque Chriſtiani tanta æquitas & bonitas etiam erga ſeruilem conditionem ſeruanda eſt inter dominum & ſeruum, quanto maior & vberior ac plenior cuſtodienda eſt inter maritum & vxorem, inter virum & coniugem, inter caput & corpus? quoniam, ſicut Apoſtolus docet, vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ipſe ſaluator corporis: ita & viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Attendat vir Chriſtianus, ſi pes vel manus, aut genitale, vel quodcumque aliud membrum putreſcere, vel cancro comedi cœpe-

Matt. 19. 9.
1. Cor. 7. 10
1. Cor. 6. 9.
1. Cor. 5. 11.
Heb. 13. 4.
Exod. 21. 20.
Concil. Agath. can. LXII.
Conc. Elib. can. 5.
Ephes. 5. 22.

vobis ex eodem iudicio videatur, quoniam quidam dicunt nullius esse auctoritatis, siue credulitatis iudicium, quod fieri solet per aquam calidam, siue frigidam, neque per ferrum calidum, sed adinuentiones sunt humani arbitrij, in quibus sæpissimè per maleficia falsitas locum obtinet veritatis, & ideò credenda esse non debent. Sed & de purgatione sacramenti quid vobis videatur, cuius auctoritatis sit, nobis rescribi deposcimus, & vtrum verum esse possit, quod quidam dicunt, quia pro secreta confessione, quam ipsa femina fecit, sicut & testis est qui illam suscepit, vicarius ipsius in iudicium exiens incoctus euasit. Sed & dicunt, quia intentio illius feminæ fuit de alio eiusdem nominis fratre suo; quando vicarium suum in iudicium misit, & idcirco se in eodem iudicio non coxit. Nec non, & si in iudicio, vel in sacramento, fraus quæcumque reperta fuerit post datam purgationem, vtrum causa in iudicio, vel sacramento purgata, in iudicium debeat legale reduci.

RESPONSIO.

AT si de stupro & aborsu ante initum coniugium agitur, de quibus præfatam feminam reputari comperimus, veniendum est priùs ad examinationis iudicium, quo eam quasi purgatam audiuimus, & sic demum ponamus ex aliis quæ sentimus, vt sic hæc fortasse rata est ducenda purgatio, sine vlteriore labore quæstio conquiescat, & si irrita & iustè rationabiliter fuerit comprobata, quæstionis pelagus repetamus. Nam sicut Paulus dicit, *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Quod exponit Ioannes Constantinopolitanus, *Quoniam*, inquiens, *ea quæ non videntur, & sunt in spe, sine substantia esse putantur, sed fides eis tribuit substantiam. sicut resurrectio nondum facta est, & necdum est in substantia, sed fides certæ spei facit eam subsistere in anima nostra, quæ argumentum, id est, coniectio est eorum quæ non videntur.* Coniectio quippe est in rebus admodum manifestis. Fides igitur visio est non apparentium, quæ ad eandem satisfactionem ducit, ad quam illa etiam quæ videntur: neque fides dici potest, nisi cùm circa ea quæ non videntur, ampliùs quàm circa ea quæ videntur, satisfactionem quisquam habuerit. Qua de re ad inuestiganda ac comprobanda, & quasi oculato visui præsentanda quæ dubia vel obscura, quæ ex lege iudiciario ordine comprobari vel conuinci non possunt, duo sanxit auctoritas, iudicium scilicet, & iuramentum, quod vsitato nomine appellatur & sacramentum, quia in eo illud oculis fidei peruidetur, quod corporis oculis non conspicitur. Heb.11.1.

De iudicio siquidem in libro Numeri scriptum est, *Locutus est Dominus ad Moysen dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir cuius vxor errauerit, maritúmque contemnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: si spiritus zelotypiæ concitauerit virum* Num.5.12.

nationis iudicium. Defendant se quantum volunt qui eiusmodi sunt, siue per leges, si vllæ sunt, mundanas, siue per consuetudines humanas. Tamen si Christiani sunt, sciant se in die iudicij nec Romanis, nec Salicis, nec Gundobadis, sed diuinis & Apostolicis legibus iudicandos. Quamquam in regno Christiano etiam ipsas leges publicas oporteat esse Christianas, conuenientes videlicet & consonantes Christianitati. Lex namque omnipotentis Dei in tres species diuidit omnia, quæ homines in mundanis rebus subdita habere vel possidere videntur, cùm in Decalogi præceptis definit & dicit,
Exod.10.7. *Non desiderabis vxorem proximi tui, non seruum, non ancillam, non bouem, non ouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.* In quibus verbis sine dubio aliter consideranda est dignitas vxoris, aliter conditio seruorum & ancillarum, & aliter vilitas brutorum animalium, siue insensibilium rerum, & ideo omnia ista suis meritis tractanda, suis gradibus discernenda ac iudicanda sunt. Hæc dicimus, vt considerent qui eiusmodi sunt, quia inordinato ordine viliorem apud se teneant conditionem vxorum, quàm seruulorum. & si de seruo absque conscientia iudicis occiso dominus eius homicidij reus existit, nec effusionem sanguinis nisi per pœnitentiam potest expiare, quid de coniuge sentiendum sit. Non autem hoc dicimus, vt iudicia debita conculcemus vel prohibeamus, sed illa potiùs expeti, & sequi hortemur, cùm sciamus legem Dei, qua omnis Christianus in die iudicij iudicabitur, vt recipiat secundùm opera sua, nullum reum, nec ipsos adulteros, vel adulteras puniri permittere, nisi sub legitimis iudicibus & testibus, quos etiam publico iudi-
Dan.13. cio à populo lapidari præcepit. Vnde & Susanna, cùm falsò ad-
Ioan.8. ulterij crimine accusaretur, & publico iudicio condemnata, & publico legitur absoluta. Et mulier in adulterio veraciter deprehensa, primùm iuxta legem ad Pharisæos, qui potestatem iudicij in populo exercebant, deinde etiam tentandi gratia ad Domini iudicium perducta est, qui non iudicium abnuit, sed fieri iustè, & à iustis præcepit.

Quapropter, si quæcumque mulier in adulterio deprehensa, de lege Moysi, quam Dominus in testamento veteri promulgauit, vel de Christianorum legibus publicis, quas amplectitur sancta Ecclesia, ad Episcopale iudicium venerit, medicina est manifestissima atque sufficientissima, & salubri Apostolicorum traditione virorum confecta, qua sine vllo ambiguitatis errore, diuina gratia & Ecclesiastica pietate medicari valebit.

INTERROGATIO VI.

TERTIO capitulo nobis remandari precamur, si de stupro, & aborsu, præfata femina denotatur, vnde iam egit iudicium, quid vo-

inquit Cassiodorus, hominum, sub testatione diuina aliquid polliceri. Iurare enim dictum est, quasi iure orare, id est, iustè loqui. Tunc autem quispiam iustè loquitur, quando ea quæ promittit implentur. Et sanctus Ambrosius in epistola ad Valentinianum Imperatorem, Quid est iurare, nisi eius quem testaris fidei tuæ præsulem diuinam potentiam confiteri?] Et item dicitur in Psalmo, *Nec iurauit in dolo proximo suo.* Per dolum itaque iurat quisquis aliter facturus est quàm promittit, credens periurium non esse decepisse nequiter credentis errorem. Et hinc sanctus Hieronymus, Multi sunt, inquit, qui dolosè iurant, vt decipiant proximum, quod abominatur pater luminum; dicente Petro, *Non es hominibus mentitus, sed Deo.* Et in libro Regum scriptum est, quia quando facta est fames in diebus Dauid tribus annis iugiter, & consuluit Dauid oraculum Domini, dixit Dominus, *Propter Saul, & domum eius, & sanguinem, quia occidit Gabaonitas.* Filij quippe Israel iurauerant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel & Iuda, dicens Iosue gratis eosdem Gabaonitas viuere permisisse. Hinc patet quanta impietas est periurium, cui Dominus tantam imposuit vltionem. Et Hieremias propheta, *Ecce vos confiditis vobis in verbis mendacij, quæ non proderunt vobis, furari, occidere, adulterare, iurare mendaciter.* Hinc ergo pensandum est, quantum crimen sit iurare mendaciter, quod adulterio, & homicidio, ac furto coniunxit Propheta, quorum perpetratores Apostolus, regnum Dei dixit non possidere. Et Hieronymus in expositione eiusdem Prophetæ, Poterat fieri, vt aliqui inuenirentur in populo, qui simularent cultum Dei, & iurarent per Dominum. Hoc præuenit, quod nequaquam Deus vanis sermonibus, sed veritate fidei delectetur, & dicet, Non eos diligo qui iurant per me, & iurant in mendacio, sed quorum corda labiáque consentiunt. Et in Zacharia propheta, *Quia omnis fur, sicut ibi scriptum est iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio eius, & consumet eum, & ligna eius, & lapides eius.* Et in Ezechiele propheta, *Viuo ego, dicit Dominus, quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.* Spreuerat enim, inquit Hieronymus, Sedechias iuramentum, vt solueret fœdus, & cùm omnia hæc fecerit, non effugiet.] & item Hieronymus, Ecce, inquit, dedit manum suam regi Ægypti, & tradidit se, & periurij contra Deum commisit sacrilegium.] Et hinc item Hieronymus, Ne putaremus iuramentum, & fœdus, & pactum regis esse Babylonij, vel Sedechiæ qui fecerat, sequitur, In præuaricatione qua despexit me. Ergo qui contemnit iuramentum, illum despicit per quem iurauit, illique facit iniuriam, cuius nomini credidit aduersarius. Quicquid igitur contra Sede-

Epist.xxx. Psal.23.4. Act.5.4. 2.Reg.21. Hier.7.9. 1.Cor.6.9. Zach.5.3. Ezech.17.16. 4.Reg.25.

contra vxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur. Et post computatum iudicium ad quod proinde exire debeat, addit,
Ibid.v.28. *Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia. & si polluta inuenta fuerit, maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.* De iuramento autem
Heb.6.15. vel sacramento, ad Hebræos Paulus dicit Apostolus, *Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum. Homines enim per maiorem sui iurant, & omnis controuersiæ eorum finis ad confirmationem est iuramentum.* Iunior quoque
Epist.11. cap.3. Papa Gregorius per Denualdum presbyterum Bonifacio Episcopo scripsit, *Presbyter*, inquiens, *vel quilibet Sacerdos à populo accusatus, si certi non fuerint testes, qui criminis inlati approbent veritatem, iusiurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.*] Quæ sacramenti purgatio & in Ecclesiasticis, & in exteris legibus vsitatissima, & de fidei veritate etiam à primis sæculis esse constat exorta. Vnde silentio venerantes quæ in veteri & in nouo Testamento
Gen.22.16. & ab ipsa dicitur Deitate, vt, *Per memetipsum iuraui, dicit Dominus.*
Psal.109.4. Et, *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum*, & plura alia. Et, *Amen Amen dico vobis.* Multum quippe commendat Dominus quod ita pronuntiat, quia quodammodo, si dici fas est, iuratio eius est, *Amen dico vobis.* Amen enim interpretatur verum, & tamen non est interpretatum. cùm potuisset dici, *verum dico vobis*, nec Græcus hoc Interpres ausus est facere, nec Latinus. sic mansit, non est interpretatum, vt honorem haberet velamento secreti, non vt esset negatum, sed ne vilesceret nudatum. Igitur verum dico vobis veritas dicit, quæ vtique etsi non diceret, mentiri omnino non posset, tamen commendat, inculcat, dormientes quodammodo excitat, intentos facit, contemni non vult. Sed & Abraham ad seruum suum
Gen.24.2. dixit, *Pone*, inquiens, *manum tuam sub femore meo, & iura mihi per*
Gen.21.23. *Deum cæli.* Et rex ad Abraham, *Iura mihi per Deum. & Abraham ait, Ego*
Genes.26. Hier.44.26. *iurabo.* Et Isaac atque rex Abimelech sibi mutuò iurauerunt. Et in Hie-
Ps.118.106. Rom.1.9. remia, *Ego iuraui in nomine meo magno, ait Dominus.* Et Dauid, *Iuraui*
Galat.1.20. 1.Cor.15.31. *& statui.* Et in nouo Testamento legimus dixisse Apostolum, *Testis est mihi Deus.* &, *Ecce coram Deo, quia non mentior.* &, *Quotidie morior, per vestram gloriam, fratres.* Et in epistolis Leonis atque Gregorij, hinc qui voluerit quærere abundanter inueniet. Quantum de-
Exod.20.7 nique in iuratione periurium sit cauendum, Dominus demonstrat in Exodo dicens, *Non assumas nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà.* In vanum quippe & frustrà, non vt nihil sit, sed vt ei, qui nomen Domini Dei sui in vanum & frustrà acceperit, nociuum
Leuit.19.12 vt criminis reo sit. Item in Leuitico Dominus dicit, *Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui, Ego Dominus.* Et san-
Psal.14.4. ctus Dauid in Psalmo, *Qui iurat proximo suo, & non decipit. Iurare est,*

Nec verbi arte putes te fallere posse Tonantem,
Cui nihil abstrusum est, cui tua corda patent:
Qui non vt iuras, sed vt is iurasse putauit
Cui iuras audit, sicque es vtrique reus,
Nempe Deo, in vanum cuius vis sumere nomen,
Seu socio, quem atra fallere fraude paras.
Si scelus vt facias iures, vota irrita sunto:
Hoc illo est grauius, vulnus vtrumque tamen.
Vulnera parua minus, magis & maiora fatigant:
Felix qui nullo vulnere læsus abit.

Ceterùm de iudicio, postquam dixit Dominus de suo aduentu ad futurum iudicium, quod erit per ignem, commemorans illud quod per aquam est factum, *Sicut*, inquit, *factum est in diebus Noë, ita erit & in die filij hominis.* Et referens quòd per ignem Sodomam iudicauerit, *Similiter*, inquit, *sic factum est in diebus Lot.* Luc.17.26 Christianitas ex antiquo, quæ inter acta est & agenda iudicia, sanxit & frequentauit iudicium quod fit per aquam, quódque sub Noë factum fuerat, in arca fidei liberans innocentes, & condemnans noxios: in ignita autem aqua, sicut factum est sub Lot in igne, & fiendum est in aduentu filij hominis, Genes.19. Petro attestante, qui dicit, *Quod cæli erant priùs, & terra de aqua, & per aquam consistens verbo Dei, per quæ ille tunc mundus periit. Cæli autem qui nunc sunt & terra eodem verbo repositi sunt igni reseruati in die iudicij & perditionis hominum impiorum.* 2.Pet.3.6. Apertè docens quia non alij cæli sunt igne perituri, quàm qui aqua perditi, hoc est, inania hæc & nubilosa ventosi aëris spatia. Neque enim aqua diluuij, quæ quindecim tantùm cubitis montium cacumina transiit, vltra aëris ætherísque confinia peruenisse credenda est. Quocumque autem peruenire potuit, eo nimirum iuxta præfatam beati Petri sententiam, & ignis iudicij perueniet. Sed quia scriptum est, *Cælum & terra transibunt*, & iterum, *Terra verò in æternum stat*, Matt.24. Eccle.1.4. sciendum est, quia cælum & terra, per eam quam nunc habent imaginem transeunt, attamen per essentiam sine fine subsistunt. Præterit enim figura huius mundi, *Et erunt*, inquit, *cælum nouum, & terra noua.* 1.Cor.7. 1.Pet.3. quæ quidem non alia credenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Transeunt, & permanebunt. quoniam ab ea specie, quam nunc habent tergentur, & in sua semper natura seruantur, vnde scriptum est, *Mutabis ea, & mutabuntur.* Ps.101.27. Quapropter fieri aquam ignitam, ad hæc duo copulata in vnum indaganda iudicia, illud videlicet, quod iam per aquam factum est, & illud quod per ignem fiendum est, licèt sint pro temporum varietate disparia, sed vnum sunt operationis mysterio, in quibus sancti liberantur inlæsi, & reprobi puniuntur addicti, Ecclesiæ, quam designauit arca diluuij, creditur tradidisse auctoritas, quæ etiam inde sanxit, vt aquæ baptismatis halitu sacerdotali sanctus insuffletur Spiritus, qui inter ipsa mundi primordia ferebatur super aquas, vt

chiam fecit Nabuchodonosor, non suis fecit viribus, sed ira Dei, in cuius nomine fuerat periuratus. Legimus enim Sedechiam captum, ductum in Reblata, ibíque interfectis filiis excæcatum, & instar feræ clausum cauea, translatum in Babylonem. Et sanctus Cyprianus in nono abusionis gradu, Regis ministerium esse dicit, impios de terra perdere, parricidas & periuros viuere non sinere.] Et sanctus Gregorius in homilia Euangelij de Martyribus, Ad extincta, inquit, eorum corpora viuentes ægri veniunt, & sanantur: periuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur.] Hinc ergo colligendum est, quantum peccatum sit periurare in nomine Domini & sanctorum eius, quod & sacrilegium, vt præmisimus, dicit esse sanctus Hieronymus. Sed & quantum temeritas iurandi vitari debeat, nisi magna exegerit necessitas, aut aliorum qui non credunt veritati vtilitas, vt credant, & paci ac concordiæ per sacramentum consulatur, cauenda sit. Et Dominus in Euangelio demonstrat dicens, *Nolite iurare.* Et Iacobus in Epistola sua, *Ante omnia*, inquit, *fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: sit autem sermo vester, Est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis.* illo videlicet iudicio, sub quo decidit Herodes, vt vel peierare, vel periurium cauendo aliud necesse haberet patrare flagitium. At si aliquid fortè nos incautiùs iurasse contigerit, quod obseruatum scilicet peiorem vergat in exitum, liberè illud consilio salubriore mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Dominum, occidere Nabal, virum stultum & impium, atque omnia quæ ad illum pertinerent demoliri: sed ad primam intercessionem Abigail feminæ prudentis, mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginam, neque aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit. Iurauit Herodes dare saltatrici quodcumque postulasset ab eo, & ne periurus diceretur à conuiuis, ipsum conuiuium sanguine polluit, dum Prophetæ mortem saltationis fecit præmium. Non solùm autem in iurando, sed in omne quod agimus, hæc est moderatio sollertiùs obseruanda, vt si talem fortè lapsum versuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio surgere non possimus, illum potiùs euadendi aditum petamus, in quo minùs periculi nos perpessuros esse cernamus, & iuxta exemplum eorum, qui hostilibus clausi muris, dum euadere desiderant, sed portarum omnium accessum sibi interdictum considerant, ibi necesse est desiliendi locum eligant, vbi muro existente breuiore minimum periculi cadentis incurrant. Et hinc ex sanctis scripturis, & catholicorum dictis, quidam orthodoxus & insignis poëta inter alia scripserit dicens,

Matt.5.34. Iacob.5.12. 1.Reg.25. Prosper.

At si iurandi te causa perurget & artat,
Id puris verbis, id gere mente pia,

neque contriſtauit, vel quicquam moleſtiæ eis intulit, ſed vincula eorum comburens, incendit quos reperit de Chaldæis miniſtros regis, qui eam ſuccendebant. Sed in aquæ frigidæ iudicio non conſtare videtur, quòd innoxij ſubmerguntur, & aqua culpabiles ſupernatant, cùm in cataclyſmi iudicio innocentes cum arca leuantur, & noxij ſubmerſione perierint, & Ægyptij inſequentes Hebræos per mare rubrum, reſpiciente Domino, in vigilia matutina per columnam ignis & nubis, ſubmerſi ſint quaſi plumbum in aquis vehementibus, & ne vnus quidem ſuperfuit ex eis. Et filij Iſrael ſuper littus ſtantes viderunt Ægyptios mortuos: & infideles ac peccatores terra ſuſtinere non potuit, quando aperta eſt, & deglutiuit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abiron. Et Petrum fide fidentem aquæ inſtabilitas ſe calcantem ſuſtinuit: in fide verò dubitantem iam penè dimerſum obſorbuit, quando eum Chriſti dextera alleuauit. Et ipſius epiſtolæ ſententiam de figura baptiſmatis in arca diluuij exponentes patres catholici dicunt, quia non aliis, ſed ipſis aquis hæretici & mali Chriſtiani ad inferna merguntur, quibus orthodoxi & iuſti quique ad cæleſtia regna ſubleuantur. Sed ſciendum nobis eſt, vt beatus dicit Gregorius, quod diuina operatio ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis: nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.] Et cùm Paulus Apoſtolus dicat, *Eſt enim fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, profectò liquet quia fides illarum rerum argumentum eſt, quæ apparere non poſſunt: quæ enim apparent, iam fidem non habent, ſed agnitionem. Sed hæc ipſa Redemptoris noſtri opera, quæ ex ſemetipſis comprehendi nequaquam poſſunt, ex alia eius operatione penſanda ſunt, vt rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora.] Et idcircò Dominus quædam de ſcripturis per ſemetipſum dignatus eſt exponere, vt ſciamus rerum ſignificationes quærere in his etiam quæ per ſemetipſum noluit explanare. Vnde in reſponſum accipiant, qui in diuinis iudiciis atque miraculorum ſignis experimentum humanæ poſtulant rationis, quoniam & iuſtos continens arca, qua fidelium eſt deſignata Eccleſia, fides ſanctæ Trinitatis per incarnationem Ieſu Chriſti ædificata, & omnes, de quibus dixit Dominus, *Finis venit vniuerſæ carnis: coram me repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra*, ſuperfluente aqua operti, & non omnes ſubmerſi ſunt, ſed innoxij liberati, & puniti ſunt noxij, ſicut ſcriptum eſt, *Ingreſſus eſt Noë, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum eius cum eo in arcam, propter aquam diluuij.* & poſt paululum, *Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cæli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.* & item, *Et multiplicatæ ſunt aquæ, & leuauerunt arcam in ſublime à terra.* & poſt pauca, *Conſumptáque eſt omnis caro, quæ mouebatur ſuper terram: remanſit autem ſolus Noë, & qui cum eo erant in*

Hom.xxvi in Euang.

Heb.11.1.

Greg. ibid.

Geneſ.6.13

Geneſ.7.7.

iam tunc virtutem ſanctificationis aquarum natura conciperet; & quo rubigo omnium excoquitur pecatorum, cerei lumine ſanctificato accenſi, à loco teneantur immiſſi, donec eiuſdem fontis conſecratio compleatur per eum qui nocentis mundi crimina per aquas abluens, regenerationis ſpeciem in ipſa diluuij effuſione ſignauit, vt vnius eiuſdémque elementi myſterio, & finis eſſet vitiis, & origo virtutibus, quíque venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſæculum per ignem. Quia in eodem baptiſmate, in quo ſignanter Moyſes propheta lignum velut in myrrhato fonte miſerat & dulcoratus eſt, prædicata per Domini ſacerdotem ſanguinis Chriſti cruce, tres vnum ſunt, non natura, ſed operationis myſterio, id eſt, ſanguis redemptionis, ſpiritus ſanctificationis, & aqua lauacri, vbi exſufflatus & exorcizatus immundus ſpiritus exit ab homine, fitque mundi iudicium, & princeps mundi foras eiicitur. & qui in veritate non ſtetit, mendax & pater mendacij à veritate naturæ ſecernitur, quæ ad imaginem Dei condita, & ex aqua & Spiritu ſancto renata, ad ſuum reformatur principium, ac fide interiùs exteriúſque purgatur, & ab omni figmento mendacij totiúſque malitiæ innocens comprobatur. Sed & ſi quis frigida tantùm aqua, vel igniti cuiuſcumque elementi iudicio, in auctorem & gubernatorem elementorum, quem omnia fideliter inuocatum ſentiunt elementa, ſicut in Moyſi virga, & aquæ in ſanguinem verſæ, & iterum ſanguis in aquas, & petra quæ dedit aquam, & ſub Heliſeo ſal vel lignum aquæ immiſſum, indubitanti fide, quæ eſt argumentum non apparentium, credens fieri ſatis ſibi decreuerit, nihil
Heb. 11. 1. differt. Aqua enim frigida, ſicut & in baptiſmate ſacratur, in diluuio innoxij cum arca ſunt ad cælum leuati, & noxij perditi, ignéque ſunt Sodomitæ puniti. Et in libro Numeri, aqua frigida, in qua Dominus imprecationes iuſſit elui, hauſta à muliere adultera, computreſcendum femur ipſius legitur. & Ioannes Apoſtolus de olei feruentis dolio euaſit inlæſus. Et qui aquam ignitam delegerit, intelligat quoniam venientem ad futurum iudicium terribilem iudicem
Pſal. 49 3. tempeſtas igniſque comitabuntur, ſicut ſcriptum eſt, *Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida*, vt tempeſtas examinet quos ignis exuret, & ignis ille futurus ſanctis erit peruius, qui rapientur nubibus obuiam in aëra Domino, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

Quoniam quidem de purgationis iudicio per aquam feruentem vel frigidam ſe ratio intulit, dicamus quod quidam ſagacis ingenij percunctantes adiiciunt. Conſtat nimirum, vt inquiunt, quia in aqua ignita coquuntur culpabiles, & innoxij liberantur incocti, quia de igne Sodomitico Lot iuſtus euaſit inuſtus, & futurus ignis, qui præibit terribilem iudicem, ſanctis erit innocuus, & ſceleſtos aduret, vt olim Babylonica fornax, quæ pueros omninò non contigit,

Moyse patres nostri transierunt, baptismum Christi sanguine rubricatum, & ipse Moyses ducem Christum, qui nos per baptismum eduxit de Ægyptia seruitute ad terram repromissionis, videlicet de peccati seruitute, & mortis dominatione, in libertatem gloriæ filiorum Dei, & in regnum æternæ vitæ, præfigurauit, sicut & petra per desertum cõsequens populum, qui nos in eremo istius sęculi mysteriis suis consequitur. Vnde item dicit de baptismate idem Apostolus, *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte.* Quid est, inquit Ioannes Chrysostomus, in morte ipsius baptizati sumus? vt & ipsi moriamur, sicut & ille. Crux enim est baptisma. Quod ergo crux Christi & sepulcrum, hoc nobis baptisma factum est, tametsi non eisdem ipsis. Quapropter non dixit, complantati morti, sed similitudini mortis. ipse namque carne & mortuus est & sepultus, nos autem peccato in vtroque.] Quibus dictis colligi posse videtur, vt consepultus Christo per baptismum in mortem, & liberatus per eundem baptismum à morte, & per peccatum ad eandem seruitutem & mortem reuersus, *Anima*, inquit, *quæ peccauerit, ipsa morietur.* complantetur similitudini mortis in aqua, vt aut noxius comprobatus, velit nolit, quia sæpè bona inuitis præstantur, confiteatur, & per emendationis ac correctionis confessionem liberetur iterum à morte commissi peccati: aut innoxius Dei iudicio demonstratus, inter peccati reos non teneatur à nobis, complantatus similitudini mortis in aqua. Mare quippe, sicut suprà ostensum est, baptisma designans nihil in se mortuum retinet, quod, vt scriptum est, mortuos Ægyptios eiecit super littus. Ergo Ægyptius mortuus, id est, peccato obnoxius, quamdiu negando in peccati sui morte manet, ab aqua inuocatione veritatis, quæ Christus est, sanctificata non recipitur, non tenetur. Veniat autem ligatus instittis iniquitatum suarum foras de latebris malæ conscientiæ confitendo, & per confessionem veritatis consepelietur in aqua, quasi quodammodo complantatus similitudini mortis verissimæ veritatis, liberatus ab eadem veritate. Conligatur autem fune qui examinandus in aquam dimittitur, quia, vt scriptum est, funibus peccatorum suorum vnusquisque constringitur. Qui ob duas causas conligari videtur, scilicet ne aut aliquam possit fraudem in iudicio facere, aut si aqua illum velut innoxium receperit, ne in aqua periclitetur, ad tempus valeat retrahi. Nam & Lazarus quatriduanus mortuus, per quem designatur quisque criminum mole sepultus, ligatus instittis sepultus, & eisdem conligatus instittis à sepulcro Domino vocante legitur egressus, & ipsius iussu à discipulis disligatus. Et hoc examinandus iudicio conligatus in aquam dimittitur, & conligatus retrahitur, & aut purgatus statim iudicio arbitrorum absoluitur, aut vsque ad purgationem conligatus iudicio examinatur. Et item in sacra historia legimus, quia venit Helias ad Iordanem cum discipulo

Rom. 6. 3.

Ezech 18. 4 & 20.

Exod. 14. 31

Exod.14.20. *arca.* & item post pauca, *Et clausi sunt fontes abyssi & cataractæ cæli:* & nubes vna tenebrosa facta est Ægyptiis & luminosa Hebræis, vt iterum scriptum est, *Tollénsque Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum stetit, inter castra Ægyptiorum & castra Israel.* & erat nubes tenebrosa, & inluminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent. Et vna eadémque virga, extenta super aquas, quæ erant quasi pro muro à dextris & à sinistris, filios Israel transduxit, sicut scriptum est, per aquam nimiam, & inuoluit Ægyptios
Sap.10.18. in mediis fluctibus, vt ne vnus quidem superfuerit ex eis, quos viderunt Israelitæ mortuos super littus maris, quos respexerat Dominus in vigilia matutina, vt diximus, in columna ignis & nubis, & expandit nubem in protectionem suorum, & ignem vt luceret eis
Ps.104.39. per noctem, videlicet Christum, qui est columna lucis tenebras infidelitatis depellens, & lucem veritatis ac gratiæ spiritalis affectibus humanis infundens, & per columnam nubis, qui est Spiritus sanctus. in quo baptismate typus baptismatis iam sicut & in diluuio monstrabatur. Adhuc addamus, quia inuocauit Helias nomen Domini Dei sui, & descendit de cælo ignis. Inuocauit & Helisæus nomen Domini, & de aqua ferrum securis leuatum est ad manubrium ligneum, & supernatauit aquis. grauior enim est ferri species quàm aquarum liquor. aduertimus igitur maioris esse gratiam quàm naturam. De his omnibus beati Ambrosij sufficiat explanatio, vt colligi possit adsimilatio, cur in frigidæ aquæ iudicio vnius fiat mersio, alterius subleuatio. Ait enim in libro De sacramentis siue mysteriis,
Lib.II.c.VI Verumtamen, ne in hoc sæculo diaboli fraus vel insidiæ præualerent, inuentum est baptisma. de quo baptismate audi quid dicat scriptura, immò filius Dei, quia Pharisæi, qui noluerunt baptizari baptismo Ioannis, consilium Dei spreuerunt. ergo baptismus consilium Dei est.] & post paululum, Quòd mergis, soluitur sententia illa, *Terra es, & in terram ibis.* Impleta sententia, locus est beneficio remedióque cælesti. ergo aqua de terra. Possibilitas autem vitæ nostræ non admittebat vt terra operiremur, & de terra resurgeremus. deinde non terra lauat, sed aqua lauat, ideò fons quasi sepultura est.]
2.Tim.3.16 Ceterùm, vt dicit Apostolus, *Omnis scriptura diuinitùs inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Et sicut in patrum catholicorum dictis legimus, margaritum est sermo diuinus, quod ex omni parte forari potest: & qui ad instructionem fidelium scripturarum testimonia profert, etiamsi aliter illa exposuerit, quàm ea intellexerint per quos fuère prolata, non est fabricator mendacij: saluo maiorum intellectu, hinc dicam quod ex eorum verbis pro exiguitate ingenioli mei exculpere coniiciendo posse suspicor. Sanctus Apostolus docet rubrum mare, quod sub duce

Moyse

Et ad hoc adſumamus ſancti Ambroſij verba dicentis, Denique, vt vobis adferamus exemplum, ſanctus Apoſtolus Petrus, poſteaquàm in paſſione Domini lapſus videtur infirmitate conditionis humanæ, qui antè negauerat, poſteà, vt illum lapſum aboleret & ſolueret, tertiò interrogatur à Chriſto ſi Chriſtum amaret. tum ille dicit, Tu noſti Domine, quia amo te: tertiò dixit, vt tertiò abſolueretur.]

Et quoniam, ſicut ſuprà oſtendimus diuina auctoritate baptiſmum eſſe iudicium, vnde & Iordanis baptiſma deſignans interpretatur riuus iudicij, quo princeps mundi mendax & pater eius foras eiicitur, & baptiſmus Dei eſt conſilium, diuini viri ad ignota inueſtiganda inuenerunt iudicium aquæ frigidæ. in quo aquæ frigidæ iudicio, ad inuocationem veritatis quæ Deus eſt, qui veritatem mendacio cupit obtegere, in aquis, ſuper quas vox Domini Dei maieſtatis intonuit, non poteſt mergi, quia pura natura aquæ naturam humanam, per aquam baptiſmatis ab omni mendacij figmento purgatam, iterum mendacio infectam, non recognoſcit puram, & ideo eam non recipit, ſed reiicit vt alienam. Et vt in baptiſmate ab homine ſpiritus immundus, id eſt, princeps huius mundi eiicitur, ita & qui à diabolo, principe videlicet mundi huius, per peccatum reoccupatus, ſicut ſcriptum eſt, Quia cùm exierit ab homine, reuertitur ad eum à bonis operibus vacantem, immò vacuum, cum aliis ſeptem ſpiritibus nequioribus ſe, ab aqua inuocatione diuini nominis ſacrata reiicitur. Quem hominem, non naturalem, ſicut ex aqua & ſpiritu renatus eſt, & purgatum, non carnis depoſitione ſordium, ſed interrogatione & confeſſione conſcientiæ bonæ in Deum, verùm potiùs talem, de quo in Leuitico ſcriptum eſt, ſentit, *Omnis*, inquit, *homo qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata ſunt, & quæ obtulerunt filij Iſrael Domino, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino.* Non dicit, *in quo fuit immunditia.* Immunditia quippe eius in ipſo eſt, qui mendacio contegit veritatem, & idcircò de ſtirpe ſacerdotali, *Vos*, inquit, *genus electum, regale ſacerdotium*, & in Apocalypſi, *Feciſti nos regnum Deo, & ſacerdotes*, ad ea quæ conſecrata ſunt Domino accedens, quamdiu immunditia eius in ipſo eſt, non poterit aquis inuocatione Dei ſanctificatis immergi, vt innoxius pareat, ſed pereundus monſtrabitur. *Expurgate*, inquit Apoſtolus, *vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi.* Ac ſi patenter dicat, Reputatum de crimine, atque negantem, quem idoneis teſtibus iudiciario ordine comprobare nequitis, aut ſacramento, aut Dei iudicio expurgate, ne in medio veſtrî manens anathema, dicatur vobis, *Anathema in medio tui Iſrael, non poteris ſtare coram inimicis tuis.* & item dicit Apoſtolus, *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum.* Vnde Auguſtinus, Nolite communicare, hoc eſt nolite conſentire, & quia parum erat non conſentire, ſi ſequeretur negligentia diſciplinæ, magis, inquit, & redarguite.

Matt. 12. & Luc. 11.

Leuit. 22. 3.

1. Pet. 2. 9.

Apoc. 5. 10.

1. Cor. 5. 7.

Ioſ. 7. 13.

Epheſ. 5. 11.

Helisæo, & inuoluto pallio suo percussit aquas, quæ diuisæ sunt, & transierunt ambo. Posteà leuauit Helisæus pallium Heliæ quod ceciderat ei, & veniens ad Iordanem percussit aquas, atque inuocato Deo Heliæ diuisit ac transiit. Rectè enim per Iordanem fluxus nostræ mortalitatis exprimitur, quia & Iordanis Latinè dicitur descensus eorum, scilicet Christianorum. Quia, inquit Gregorius, in Iordane flumine ipse auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Iordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui inter sacramentum baptismatis tenentur. Vnde scriptum est in Iob de antiquo hoste humani generis, *Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.* quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, adhuc se posse suscipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie deuorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Vnde ac si pallio Heliæ inuoluto aqua percutitur, & diuiditur, & per eam transitus præparatur, quando tales, vt præmisimus ex verbis sancti Gregorij, conligantur, & in aquam dimittuntur: & quasi aqua diuiditur, cùm aut quosdam aqua recipit, & innoxios ostendit, aut quosdam reiicit, & noxios esse demonstrat: & transitus præparatur, cùm aut quidam à reputatis criminibus ad innoxios transferendi iudicantur, aut à negatione sua rei inter criminum noxios declarato iudicio deputantur. Nam & quando qui putatur & qui est noxius, in aquam examinandus dimittitur, à dimittentibus secundùm quendam modum formæ baptismatis Dominus inuocatur, quatenus veritas vnde requiritur demonstretur, & tenebras ignorantiæ nostræ inluminare dignetur, ne aut innocens iniustè à nobis damnetur, aut nocens sua negatione, aut diabolica fraude, aliquo modo impunitus euadat. Sed & ipse qui examinandus in aquam dimittitur, inuocationem inuocantium sua responsione & deuotatione confirmat, iuxta formam quodammodo ante baptisma, sicut sanctus Ambrosius in libro De sacramentis dicit, Interrogatus es, Credis in Deum patrem omnipotentem? dixisti, Credo, & mersisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es, Credis in Dominum nostrum Iesum Christum, & in crucem eius? dixisti, Credo, & mersisti: ideò & Christo es consepultus. qui enim Christo consepelitur, Christo resurgit. Tertiò interrogatus es, Credis & in Spiritum sanctum? dixisti, Credo. tertiò mersisti, vt multiplicem lapsum superioris ætatis absolueret trina confessio. Denique, vt vobis adferamus exemplum, sanctus Apostolus Petrus, posteaquàm in passione Domini lapsus videtur conditione humana, qui anteà negauerat, posteà vt illum lapsum aboleret & solueret, tertiò interrogatus à Christo si Christum amaret, tum ille dicit, Tu nosti Domine, quia amo te. tertiò dixit, vt tertiò absolueretur.] Sic & inuentus in iudicio noxius, si fuerit fortè super plura suspectus, iterato est iudicio examinandus, quousque inueniatur emendationis confessione probatus.

Moral. xxxiii. cap. vi.

Iob 40.18.

Lib. 2. c. 7.

Ioan. 21. 17.

contrariis, calida frigidis, frigida calidis curat. Et in veteris Synagogæ vnius eiusdémque seditione quosdam terra absorbuit, quosdam verò edax flamma consumpsit. Dúmque caro innoxia Saluatoris aquis frigentibus tinguitur, opposita quondam noxiis romphæa ignea paradisi restinguitur. Sed & dispositione ipsius elementorum conditoris atque rectoris, vno eodémque sole lutum stringitur, cera liquatur. Hæc dicta sint, quia elementum instabile, in mergendo pro fide credentium quosdam recipit, quosdam autem non recipit. sed & feruore elementi eiusdem quidam coquuntur, & quidam euadunt incocti.

Nec prætereundum, quia legimus in Capitulis Augustorum, fuisse vetitum frigidæ aquæ iudicium: sed non in illis Synodalibus, quæ de certis accepimus Synodis. Quod & quidam insulsè dicunt propterea fuisse vetitum, quoniam quasi rebaptizatur qui in nomine Domini aquis immergitur. Sed hoc ibidem scriptum nequaquam reperimus. Nec nos etiam ignoramus, quia beatus Ambrosius plura dicit baptismata, id est, plura baptismatis adnotat præconia. Et sacri canones rebaptizationes omnibus, vt vitandæ sunt, prohibent. Nemo tamen est penè fidelium, qui se sine crucis signo, vel inuocatione diuini nominis, aquis etiam ad lauandum immittat, iubente Apostolo omnia agendum in nomine Domini, & non se illo baptizari putat baptismate, quo renatus est ex aqua & spiritu. Sermo enim, & opus Dei, cunctáque sacramenta diuina, manna sunt, quod, sicut scriptum est, habuit omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem, quódque sicut pro desiderio suscipientium quondam factum est in saporem gustantium, ita & hæc pro deuotione credentium fiunt causa ostensionum. Velut incarnatio Domini in ruinam & resurrectionem multorum est, & crux eius pereuntibus quidem stultitia est, credentibus verò in salutem virtus Dei est, & prædicatio ipsius aliis est odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam, & baptismatis sacramentum infidelibus ludificatio, fidelibus autem redemptio est. Sacramenta quoque altaris deuotè ad se accedentibus vita, indeuotis iudicium, sicut & panis vitam fortium roborat, paruulorum necat, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & sol, qui ceram liquat, lutum stringit, sanis oculis lumen est, & lippientibus tenebræ. Vtque venenum mors est homini, & vita serpenti, sic & istud iudicium firmiter & ritè credentibus ostensio veritatis, hęsitantibus autem & dubiis error inuoluens esse dinoscitur. quoniam sicut Paulus dicit, *Est enim fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium*, profectò liquet, quia exponente beato Gregorio, fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt. quæ etenim apparent, iam fidem non habent, sed agnitionem. Sic in hoc diuino iudicio, his de quibus antea dubitabamus diuina ostensione monstratis, quæ corporalibus oculis videre non possumus, ocu-

Sap. 16. 20.
Heb. 11. 1.

Duobus modis te non maculat malus, si non consentias, & si redarguas. Igitur arguendus est peccator, & si negauerit, & ordine iudiciario comprobari non poterit, examinetur, vt probatus manifestus fiat, & reprobatus latere non possit. Deprehensus autem confiteatur & pœniteat, & non tenebitur fune peccatorum suorum, quo est inligatus, vt non mergatur, & lauetur aqua salutari perfusus lacrymis, & dimergantur vt Ægyptij, & qui corrupti erant carnali
Exod.15. corruptione coram Domino, *sicut plumbum in aquis vehementibus*,
Mich.7.19. & secundùm Prophetam, *Proiiciantur iniquitates eius in profundum maris.* quia anteà cum mendacio suo mergi vt ablueretur non poterat, donec confessione à se illud in profundum proiiceret, & ablutus emergeret, qui ante confessionem sicut ferrum Helisæi premebatur aqua, vsque dum inuocatione diuini nominis ad lignum rediit, ita nihilominus negans peccati pondere premitur anxia conscientia, vsque dum pronuncians impietatem peccati sui Domino, in cuius ligno crucis omnium hominum, vt dicit Ambrosius, leuatur infirmitas. Et hoc est diluuium quod & baptisma, quo peccata omnia diluuntur, sola iusti mens & gratia resuscitatur, pridem quippe mortui negatione peccati. Legat deuotus
Lib.II. cap.XXIII. librum dialogorum beati Gregorij, & inueniet sanctimoniales non correctas, & pro incorrectione sua à sancto Benedicto excommunicatas, post mortem tempore communionis de sepulcris ab Ecclesia, quia non communicabant, exiisse, post reconciliationem autem se in suis sepulcris continuisse. Et pueri mona-
Ibid.c.24. chi corpus à terra teneri non potuisse, quia Benedicti gratiam non
Ibid.c.3. habebat. Et vas vitreum signo crucis per Benedictum edito disru-
Lib.II.c.28. ptum. Et iterum vas vitreum in ingens præcipitium saxorum molibus aspersum eius iussione propter inobedientiam proiectum, atque in-
Ibid.c.7. colume reseruatum. Et discipulum eius Maurum super vndas laci
Ibid.c.6. deambulasse: ferrum autem de profundo laci Helisæi more per ipsum in manubrium reuocatum fuisse. Et sicuti scriptum diuinis
2.Mac.1.20 paginis continetur, sacer ignis absconsus, post multorum annorum curricula in crassam aquam versus reperitur, & eadem aqua super oblatum sacrificium versa diuina potentia est igne con-
Iud.6.20. sumpta. Sed & Gedeonis sacrificium cum superfuso iure, cuius abundantia solet ignis extingui, per Angelicum ministerium, igne etiam lambente petram, consumptum est. Et in vnius eiusdémque elementi mysterio, & finis est vitiis, & origo virtutibus, operante Spiritu sancto in aqua sacri baptismatis. Hæc diligens lector legat, & non mirabitur in iudicio aquæ frigidæ innocentes ab aqua recipi, nocentes autem non recipi, sicut & in aqua calida coquuntur noxij, innoxij verò reseruantur incocti: quia & Christus, cælestis medicina Patris, verus humanæ medicus salutis, inuocatus à suis fidelibus, vt & medici carnis ipso inspirante solent, contraria

ita & ab hac femina criminationis falsitas, fide & professione pro se mittentis vicarium, per eiusdem vicarij sui executionem diuino iudicio sit expulsa, & eius innocentiæ veritas declarata. Nam si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, qui ostensione virtutis suæ nobis testificatur quid de hoc credere debeamus, de quo dubij ante ostensionem eramus. 1. Ioan. 5.

INTERROGATIO VII.

QVI dicunt quòd pro secretè facta confessione ab eadem femina, vicarius eius de iudicio incoctus euasit.

RESPONSIO.

SICVT falsa pietate quidam, vt legimus, beatum Petrum defendere tentauerunt dicentem quia non nouisset hominem, quem cognoscebat Deum, cùm veritas dixerit, *me negabis*: ita isti maiori etiam iniquitate, quia impia falsitate, veritatem, dum piam prædicant, fictam calumniantur, quæ sic voluit feminam istam liberare, vt iudicio illius credentes deciperet, cùm scriptum sit, *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Vnde sanctus Petrus ad Simonem magum dixit, qui se putauit emere posse gratiam sancti Spiritus, per quem virtutes operantur & signa, quíque omne effugit fictum, *Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Et, vt beatus dicit Gregorius, nihil simplex veritas per duplicitatem facit, scrutans corda & probans renes, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & corporis, compagum quoque & medullarum, & interiora cordis, & vt veritas, propè est inuocantibus se in veritate, & iubet in veritate iudicium facere. Quis enim inuocauit Dominum, & deceptus est? In iudicio enim iusto fideliter inuocatus neminem decipere potuit: quoniam iustus est Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Et catholici dicunt magistri de sacramenti purgatione, quia sicut ab illo cui perinde fit satis suscipitur, ita & à Domino iudicatur. Et Paulus dicit, *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Et non est confessio, nisi fuerit cum corde & oris fassio, vt mens nostra concordet voci nostræ. vnde & in baptismo non mundat carnis depositio sordium, sed interrogatio ac confessio conscientiæ bonæ in Deum. Nam Petrus, quem Christum filium Dei viui confessus fuerat, Dominum esse sciebat, Deúmque credebat, cuius discipulum se ore negabat, qui dixit, *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* &, *qui me negauerit, negabo eum.* Et sicut legimus, non est aliud negare se ipsius esse discipulum, sicut Petrus dixit *Non sum*, obiicienti sibi quòd ex discipulis hominis illius esset, nisi negare se esse Christianum. Quapropter

Marginal references: Matt. 26. 34 · Sap. 1. 5. · Act. 8. 23. · Rom. 10. 10 · Matt. 10. 32

lis fidei contemplantes, credulitatem accommodare debemus, sicut Thomas anteà dubitans, dum Dominum palpauit, aliud vidit, & aliud credidit. à mortali quippe homine diuinitas videri non potuit. hominem igitur vidit, & Deum confessus est, dicens, *Dominus meus, & Deus meus.* Videndo ergo credidit, quem considerando verum hominem, hunc Deum, quem videre non poterat, exclamauit. Ita & veritatem rei, de qua dubitamus, quia corporalibus oculis videre nequibamus, diuinæ ostensioni credentes, veritatem, quæ Deus est, laudare debemus. Hæc autem dicimus, non quo quenquam reprehendamus, quia nec ibi scriptum est cur hoc iudicium non debeat fieri, sed tantummodo dictum ne fieret, aut nostra, quasi sapientiùs prolata, quàm alij inuenire ex sanctorum documentis præualuerint, siue præualeant, defendere satagamus. Vnusquisque enim in suo sensu abundat. Tantùm quilibet hoc cautè prouideat, vt à fide catholica, & traditione Apostolicæ sedis non discrepet, sed quæ sentimus humiliter proferentes, parati simus, si quis conuenientius nobis ostenderit, sine contentione sano intellectui cedere, & libentissimè non modò consentire, quin etiam discere.

Ioan. 20. 26

Rom. 14. 5.

His ita se habentibus, si huiusmodi iudicium, quod vt audiuimus Karolus magni nominis Imperator de suæ vitæ credulitate recepit, per consilium laicorum nobilium, consensu Episcoporum, ac decreto regio, (aliter enim non oportuerat,) præfata femina de quibus reputabatur constat esse purgata, & maritali toro non solùm consensu nobilium laicorum, verùm, vt audiuimus, cum reconciliatione & benedictione Episcoporum, restituta siue recepta, cur iterum causam in quæstionem reducamus, videre non possumus, dicente Domino, *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et audiamus quod audiuit ab illo ad eum dicens, *Magister respice in filium meum, ecce spiritus apprehendit illum, & rogaui discipulos tuos, vt eiicerent illum, & non potuerunt*, & Dominus, *O generatio infidelis & peruersa, vsquequò ero apud vos, & patiar vos?* Hoc enim audiuit, quia latenter isto dicto accusauit de impossibilitate Apostolos, cùm impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur. Sic & nos, licèt non auribus corporis, sed merito infidelitatis audiemus, si talia sine causa & ratione debita remouemus, quasi quiddam fraudis in hoc iudicio fuerit dubia Dei ostensio, & non infidelitas nostra. Si autem hæc in iudicio culpabilis apparuit femina, quare fuit recepta? Si inculpabilis, quare est causa remota? præsertim cùm omnimodis sit credendum, quia si vicarius eius, qui pro illa ad iudicium exiuit, fuisset perustus, culpabilis iudicata ad audientiam denuò noluisset accusator ipsius debere illam admitti. Vnde nunc quoque tenendum est, quia sicut in baptismatis iudicio, mendax & pater mendacij, per fidem & ora gestantium atque pro eis profitentium qui baptizantur, foras eiicitur,

Matt. 4. 7.

Luc. 9. 38.

in omnibus profectò hominibus deteſtandum.

INTERROGATIO VIII.

HVIC autem dicto quod aiunt quidam, quoniam intentio illius feminæ fuit de alio eiuſdem nominis fratre ſuo, quando vicarium ſuum in iudicium pro ſe miſit, & idcirco ſe in iudicio iſdem vicarius eius non coxit.

RESPONSIO.

QVASI iudex omnium quæ geruntur, qui nouit omnia etiam antequàm fiant, tali errore ſeduci potuerit, componere poſſumus quod Petrus in quarto libro Dialogorum à beato requiſiuit Gregorio, Quidnam eſt, inquiens, quæſo te, quod nonnulli quaſi per errorem extrahuntur è corpore? Cui beatus Gregorius referens de duobus Stephanis, quia non iſdem Stephanus, qui adductus Iudici ad loca inferni fuerat, iuſſus adduci extiterat, ſed Stephanus alter ferrarius: & illo reducto, Stephanus ferrarius, qui adduci fuerat iuſſus, adductus eſt. Hoc, inquit beatus Gregorius, quotienſcumque fit, ſi bene perpenditur, non error ſed admonitio eſt. Superna enim pietas ex magna miſericordiæ ſuæ largitate, diſponit, vt nonnulli etiam poſt exitum repentè ad corpus redeant & tormenta inferi, quæ audita non crediderant, ſaltem viſa pertimeſcant.] Et poſt narrationem de Stephano, qui adductus & reductus & poſteà iterum ad tormenta perductus fuerat, ſubdidit, Qua de re colligitur, quia ipſa quoque inferni ſupplicia cùm demonſtrantur, aliis hæc ad adiutorium, aliis verò ad teſtimonium fiant, vt iſti videant mala quæ caueant, illi verò eo ampliùs puniantur, quo inferni ſupplicia nec viſa & cognita vitare voluerunt.] Sic & Deus ex ſcriptura veritatis nobis demonſtrat, quod ad correctionis cautelam nobis proficiat, aut ex retributione iuſtitiæ ad grauiùs delinquendum in cumulum damnationis excreſcat. Scriptum eſt enim in libro Regum, dicente Michæa propheta, *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cæli adſiſtentem ei à dextris, & à ſiniſtris. & ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Iſrael, vt aſcendat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba huiuſcemodi, & alius aliter. Egreſſus eſt autem ſpiritus coram Domino, & ait, Ego decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipies, & præualebis, egredere, & fac ita.* Quid ſit adſtare malignum ſpiritum Domino, & quid ſit quod interrogaſſe malignum ſpiritum Dominus dicitur, & qualiter loquatur Deus ad malignum ſpiritum, & malignus ſpiritus ad Deum, beatus exponit Gregorius in Moralium libris deuotioni lectorum notiſſimis. Sequitur in hiſtoria libri Regum, *Nunc igitur ecce dedit Dominus ſpiritum mendacij in ore omnium propheta-*

Cap.36. — Ib. in fine. — 3. Reg. 22. 19 — Moral. 11. cap. 4.

& ſacri canones, inter lapſos de illis decreuerunt, qui corde Chriſtum crediderunt, & tormentis victi ore negauerunt. Et item ſcri-
Rom.10.14 ptum eſt, *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* Quomodo, inquam, hæc femina in iudicio Dominum ſibi adiutorem & liberatorem inuocauit, in quem non credidit? Et ſi in Dominum fideliter credidit quem inuocauit, verum, non fictum, & iuſtum atque iuſtitiam diligentem illum credidit, quem falli vel fallere non poſſe cognouit. Iſti autem contraria dicentes, quid aliud dicunt, niſi falli vel fallere poſſe veritatem adfirmant? obſtinatiores dæmonibus, qui,
Luc.4.41. vt Euangelium dicit, exiebant ab obſeſſis, confitentes eum, quia ſciebant illum eſſe Chriſtum.

Quod autem dictum eſt, quia ex hoc teſtis eſt etiam ipſe qui confeſſionem feminæ illius ſuſcepit, miramur ſi verum eſſe aliquo modo poſſit: & hoc credere non auderemus, ſi talibus viris, qui hæc nobis mandauerunt non credere auderemus. cùm non peruersè inter-
Leuit.5.1. pretari debere nouerit quod in libro Leuitico relegit, *Anima quæ audit vocem iuramenti & teſtis eſt, vel quæ vidit aliquid & conſcia eſt, & non indicat.* ex quo accepit etiam ipſa peccatum eius ſine dubio, vt Origenes exponit, qui iniquè, aut egit aliquid, aut iurauit. Hoc etiam ſecundùm hiſtoriam nos ædificat, ne vnquam in peccatis alterius polluamus conſcientias noſtras, nec conſenſum malè agentibus præbeamus. Conſenſum autem dico, non ſolùm pariter agendo, ſed etiam quæ manifeſtè & inlicitè geſta ſunt reticendo. Et ſi ſciuit, & propter ſecretam confeſſionem reticuit, quare, quod abſit ſicut dicitur, vt iudicium inde fieret obtinuit, vel conſenſit, non reuerens ſententiá
Matt.4.7 legis pariter & Euangelij, *Non tentabis dominum Deum tuum?* Quia ſi cótra auctoritatem canonicam, quæ ex legis & prophetarum atque Euágelij fonte, ſancto Spiritu quo & illa ſunt dicta promulgante procedit, detrimentum honoris eſt agere, periculum non poteſt euadere, qui ſtudet ipſi Euangelicæ veritati in tam maximis repugnare. Et item ſcri-
Matt.5.33. ptum eſt, *Reddes autem Domino iuramenta tua.* Si fidelitatem Seniori ſuo promiſit, quomodo huic inluſioni contra illum conſentire præſumpſit? Et ſi tunc inter duo pericula poſitus, minus de iuramento negligere elegit, vt maius ne proditor confeſſionis fieret deuitaret, quare ipſam confeſſionem nunc prodidit? cùm ſcriptum ſit,
Prou.11.13. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis eſt, animi celat commiſſum,* ac ſi patenter dicat, Qui animi non celat com-
2.Cor.6.15. miſſum infidelis eſt. Et Paulus dicit fidelibus, *Quæ pars fideli cum infidele?* Plura hinc dici poterant, ſed nobis non conuenit. Onus enim ſuum vnuſquiſque portabit. Hæc autem breuiter diximus, non vt credere vel credi ab aliquo huiuſmodi derogationi de quocumque ſacerdote velimus, ſed vt nos quatenus hinc reſponderemus per nomen Domini obteſtantibus deſignemus, hoc nefas proditionis atque duplicitatis, & magnopere nobis eſſe vitandum, &
in

à quo datur poteſtas. Nec ideò putandum eſt iſtis tranſgreſſoribus Angelis ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiem, ſed Deo potiùs à quo hæc poteſtas datur, quantum in ſublimi & ſpiritali ſede incommutabilis iudicat. Nam & damnatis iniquis etiam in metallo ſeruit aqua, & ignis, & terra, vt faciant inde non quod volunt, ſed quantum ſinitur.]

INTERROGATIO IX. ET RESPONSIO.

SED concedamus vt fraus in iudicio fuerit operatione diaboli, qui licèt perdiderit Angelici ſpiritus gloriam, ſed non amiſit naturæ ſubtilitatem, & permittente Domino, aut pro infidelitate non rectè credentium, aut pro purgatione fidelium, vt Iudam plenum iniqua voluntate Chriſto communicantem ſtrangulauit, & Paulum poſt tertij cæli raptum colaphizauit, ad maxima exercenda occulto, ſed nuſquam iniuſto, permittitur diuino iudicio, ſicut per magos Pharaonis multa acta ſunt, quæ Moyſes propheta Domini fecerat. Et ad probationem Iob aëra ſunt commota, ignis de cælo aërio oues pueróſque conſumpſit. Et Antichriſtus per ſe ſuóſque miniſtros multa operaturus eſt, ita vt in errorem inducantur etiam ſi fieri poteſt electi. Et per Pythoniſſam ſpecies Samuëlis oſtenſa eſt. Et in libro Dialogorum, ſcribente S. Gregorio, legimus, Lib.II.c.X. *Quia de inuento idolo, & ad horam caſu in coquinam proiecto, exire ignis repente viſus eſt, atque in cunctorum monachorum oculis, quia omne eiuſdem coquinæ ædificium conſumeretur oſtendit: cúmque iactando aquam & ignem quaſi extinguendo perſtreperent, pulſatus ab eodem tumultu vir Domini Benedictus aduenit, qui eundem ignem in oculis fratrum eſſe, in ſuis verò non eſſe conſiderans, caput protinus in orationem inflexit, & eos, quos phantaſtico reperit igne deludi, reuocauit fratres ad oculos ſuos, vt & ſanum illud coquinæ ædificium adſiſtere cernerent, & flammas, quas antiquus hoſtis finxerat, non viderent.* Et in Petri Itinerario de Clementis patre legitur, quòd vt à fidelibus interficeretur, à Simone mago, quem deſeruerat, vnguento perunctus, eiuſdem Simonis imaginem omnium oculis referebat, ſolus Petrus eum qui erat intuebatur, & orans diſcipulos ad eorum oculos reuocauit, & deluſo phantaſmate intuentium obtutibus ſpeciem propriam reddidit. Sed & in vita Ioannis monachi quondam parentes filiam ſuam operante dæmone equam eſſe cernebant. In Euangelio quoque legimus de duobus diſcipulis cum Chriſto per- Luc.24.16. gentibus ac dubitantibus, quia oculi eorum tenebantur ne eum agnoſcerent. Quod impedimentum in oculis eorum non incongruenter accipimus à ſatana fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus: ſed tamen à Chriſto facta eſt permiſſio vſque ad ſacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Chriſtus poſſit agnoſci. Sic & non mirum, ſi in iudi-

rum tuorum qui hîc ſunt. & Dominus locutus eſt contra te malum. & poſt
aliquanta, *Vnus autem quidam tetendit arcum, in incertum ſagittam diri-
gens, & caſu percuſſit regem Iſrael*, id eſt Achab, *inter pulmonem & ſto-
machum.* & paulo pòſt, *& mortuus eſt veſpere*, & completus eſt in eo
ſermo Domini per manum Michææ prophetæ, de quo anteà locu-
tus eſt idem Achab ad Ioſaphat regem Iuda quærentem prophetam
Domini, *Remanſit*, inquit Achab, *vir vnus per quem poſſumus interro-
gare Dominum, ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed ma-
lum.* videlicet quoniam vera illi dicebat, & ideò odiebat eum, dili-
Prou.29.12 gens mendaces miniſtros, & ſibi impios: vnde ſcriptum eſt, *Princeps
qui libenter audit verba mendacij, omnes miniſtros habebit impios.* Qua de
re timendum eſt regi, & cunctis mendacio credere volentibus, qua-
ſi Deus aut falli potuerit, aut fallere quemquam in ſe rectè creden-
tem in iudicio velit, aut indebita miſericordia in crimine conſiſten-
ti, atque crimen ipſum neganti, & ſe tentanti debeat miſereri, qui
etiam pauperi in iudicio vel ſub obtentu pietatis miſereri prohi-
buit, ne propter alia perpetrata peccata, de quibus non ſatisfece-
runt Domino, ex retributione iuſtitiæ, à mendace ſpiritu ſeducan-
tur, vt intereant, & in alium laqueum decepti cadant, ſicut de qui-
Rom.1.21. buſdam Paulus dicit, *Quoniam cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum
glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, &
obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, propterea tradidit illos Deus in deſideria
cordis illorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora ſua, merce-
dem erroris ſui in ſemetipſis recipientes: & quoniam non probauerunt Deum
habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant quæ
non conueniunt.* & ad Theſſalonicenſes, *Pro eo quòd dilectionem verita-*
2.Theſſ.2.10. *tis non receperunt ad hoc vt ſalui fierent, idcircò immittet illis Deus ſpiritum
erroris, vt credant mendacio, quatinus iudicentur omnes qui non crediderunt
veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.* Vnde S. Auguſtinus in tertio libro
De Trinitate, loquens de præſtigiis à magis Pharaonis Moyſi reſi-
Cap.VII. ſtentibus factis dicit, Intelligi, inquit, datur, ne ipſos quidem tranſ-
greſſores angelos, & aërias poteſtates, in imam iſtam caliginem, tan-
quam in ſui generis carcerem, ab illius ſublimis ætheriæ puritatis
habitatione detruſas, per quas magicæ artes poſſunt quicquid poſ-
ſunt, valere aliquid niſi data deſuper poteſtate. Datur autem, vel
ad fallendos fallaces, ſicut in Ægyptios, & in ipſos etiam magos da-
ta eſt, vt in eorum ſpirituum ſeductione viderentur admirandi, à
quibus fiebant Dei veritate damnandi: vel ad admonendos fideles ne
tale aliquid facere pro magno deſiderent, propter quod etiam no-
bis ſcripturæ auctoritate ſunt prodita: vel ad exercendam, proban-
dam, manifeſtandámque iuſtorum patientiam. Neque enim parua
viſibilium miraculorum potentia Iob cuncta quæ habebat amiſit,
& filios, & ipſam corporis ſanitatem.] Quicquid angeli tranſgreſſores
mali faciunt, non ipſis ſeruit ad nutum creatura corporalis, ſed Deo,

monum, monente Apostolo resistamus diabolo, fortes in fide, *quæ vincit mundum, & per quam sancti vicerunt regna*, & de qua firmiter credentibus dicitur, Fiat tibi secundùm fidem tuam. Et Apostolus, Postulet autem in fide nihil hæsitans. Et si ad probationem fidei nostræ acciderit, (vtile est enim, etiam sanctis, tentationum flammis examinari, vt vel tentati quia fortes fuerint appareant, vel cognita per tentationem sua infirmitate fortiores fieri discant, & sic cùm probati fuerint, accipiant & ipsi coronam vitæ,) de diuinis non causemur iudiciis, quæ interdum occulta sunt, sed nunquam iniusta. Nec mirum videri debet, si in huiusmodi iudicio calliditate diabolica fraus quæcumque Deo permittente interuenit, cùm & aqua baptismatis in se fidelis, vt Ambrosius dicit, est in aliquibus & aqua mendax. Non sanat baptismus perfidorum, non mundat sed polluit. vnde & secundùm decreta canonum, & sancti Innocentij, atque aliorum Pontificum Romanorum, in nomine sanctæ Trinitatis ab hæreticis baptizati per manus impositionem gratiam Spiritus sancti accipiunt: non autem in sanctæ Trinitatis nomine baptizati baptizari iubentur. Sed numquid, quoniam fraus reperitur in baptismo hereticorum, baptisma non probabitur Catholicorum? & si fraus inuenitur in iudicio propter fidem incredulorum, lex purgationis abiicietur à consuetudine credulorum? Sicut enim priuata vel fraus publica semper est punienda, ita vt scriptum legimus, consuetudo quæ publicis vtilitatibus non impedit, pro lege est retinenda. Quapropter, si & in hoc iudicio per quodcumque ingenium fraudulentia reperitur, duplicata iudicij vltione, siue pro peccati admissione, siue pro infideli inlusione, causa in quæstionem ratione docente reueniat.

Matt. 9. 29.
Iacob. 1. 6.

Sed & de sacramenti purgatione in S. Gregorij Epistola ad Secundinum Episcopum Taurominitanum legimus, quòd Leonis Chartularij femina, quæ relicto eo pro fornicationis crimine religiosam vestem induerat, ab ipso sibi præstito sacramento, quoniam post initum coniugium in adulterij culpam lapsus non fuerit, inconsulto Episcopo ad virum suum redierat, & idcirco cum familia sua fuerat excommunicata. Vnde idem sanctus Papa decreuit, vt mox eius absolueretur familia. Et si manifestè constaret quia coniugi suo eadem femina dicere nihil potuerit, sed insuper suspicio ipsius per sacramentum fuerit amputata, atque post hoc sua ad eum sponte reuersa, vt & in ea censura temperaretur iudicij, nec longo iam tempore priuaretur communione. Et item ad Candidum Abbatem, Denique vt ad satisfactionem posset omnino sufficere, fecimus vt etiam dato corporaliter sacramento firmaret nihil se in fraude versatum, aut aliquid occultasse, sed omnia integrè prodidisse.] Cui rei si quis, quod non credimus, contrariam adferre quoquomodo tentauerit voluntatem,

Lib. VIII. epist. XXXII.
Lib. VII. epist. XVII.

cio, exigente incredulitate hæſitantium atque in fide dubitantium, talia permittat Dominus fieri, qui talem ſe exhibuit in oculis dubitantium foris, qualis habebatur apud eos intus. quod factum eſt in eorum oculis, non veritate fallente, ſed ipſis veritatem percipere non valentibus, & aliud quàm res eſt opinantibus. Sicut & beatus

Hom.xxv. in Euang. Gregorius de Maria dicit, quæ Dominum quærebat, quem reſurrexiſſe minimè credebat. Sed quia amabat & dubitabat, videbat & non agnoſcebat, cúmque illi & amor oſtenderat, & dubietas abſcondebat.] Et præfatis duobus diſcipulis ambulantibus in via, non quidem credentibus, Dominus apparuit, ſed eis ſpeciem quam recognoſcerent non oſtendit. Hoc ergo egit foras Dominus in oculis corporis, quod apud eos agebatur intus in oculis cordis. Nihil ergo ſimplex veritas per duplicitatem fecit, ſed talem ſe eis exhibuit in corpore, qualis apud eos erat in mente. Et ſanctus Au-

Lib.II.c.xx. guſtinus in libro De doctrina Chriſtiana, Superſtitioſum eſt quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad conſultationes & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium, aruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant,

Ibid.c.24. ſiue in quibuſcumque rebus ſuſpendendis atque illigandis.] Quæ omnia tantùm valent, quantum præſumptione animorum. quaſi communi quadam lingua cum dæmonibus fœderata ſunt. quæ tamen plena ſunt omnia peſtiferæ curioſitatis cruciantis ſollicitudinem mortiferæ ſeruitutis. Non enim quia valebant animaduerſa ſunt, ſed animaduertendo atque ſignando factum eſt vt valerent. Et ideò diuerſis diuerſa proueniunt, ſecundùm cogitationes & præſumptiones ſuas. Illi enim ſpiritus qui decipere volunt, talia procurant cuique, qualibus eum inretitum per ſuſpiciones & conſenſiones eius viderint.]

Lib.IV. cap.VII. Et venerabilis preſbyter Beda in commento libri Samuelis dicit, Si quem verò mouet, quomodo mulier arte dæmonica prophetam poſt mortem inquietare & ſuſcitare potuerit, ſciat pro certo, aut falſam tunc vmbram quærentibus oſtendiſſe diabolum, aut ſi verè Samuel extitit, tantùm in his agendis licere diabolo, quantum Dominus permiſerit. Nec mirum pro quibuſdam ſecretioribus cauſis talia maligno ſpiritui permitti, cùm & Saluatorem conſtituerit in pinnam templi, & Iob petierit acceperítque tentandum. Quòd ſi phantaſiam potiùs immundi ſpiritus fuiſſe quod apparuit credimus, neque hoc turbare debet quomodo talis vera & prophetica narrare potuerit. Nouimus enim diabolum multa ſæpe futura, quæ ab Angelis ſanctis didicerit, præſcire vel prædicare poſſe: ſed eo minus illius dictis auſcultandum, quo cuncta, quæ loquitur agitve apud

I.Pet.5.9. homines, ſeducendi ſtudio facit.] Quod ne eueniat per inſidias dæ-

vtrumque audet adſumere, vt cuiquam ipſe ſit & accuſator & iudex? Cuiuſmodi regulam etiam hîc Paulus breuiter inſinuaſſe intelligitur, cùm quibuſdam talibus commemoratis criminibus, Eccleſiaſtici iudicij formam ad hæc ſimilia ex quibuſdam daret. Ait enim, Scripſi vobis in epiſtola, non commiſceri fornicariis, & reliqua. Et item, Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec quidem cibum ſumere.] Sed ſciendum eſt, quia eam nominationem hîc Apoſtolus intelligi voluit, quæ fit in quenquam, cùm ſententia ordine iudiciario atque integritate profertur. Nam ſi nominatio ſufficit, multi damnandi ſunt innocentes, quia ſæpè falsò in quoquam crimine nominantur. Noluit enim in homine iudicari ex arbitrio ſuſpectionis, vel etiam extraordinarij vſurpato iudicio, ſed potiùs ex lege Dei ſecundùm ordinem Eccleſiæ, ſiue vltrò confeſſum, ſiue accuſatum atque conuictum. Et in Concilio Toletano, Dignum eſt vt vita innocentis non maculetur pernicie accuſantium. Ideo quiſquis à quolibet criminatur, tam accuſatus quàm accuſator præſententur, atque legum & canonum ſententiæ exquirantur, vt ſi indigna ad accuſandum perſona inuenitur, ad eius accuſationem quiſquam non iudicetur, nec condemnetur.] Et in Carthaginenſi Concilio, Quærendum eſt in iudicio cuius conuerſationis & fidei ſit is qui accuſat, & is qui accuſatur. Item in eodem: Teſtes autem ad teſtimonium non admittendos, qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, vel etiam quos ipſe accuſator de domo ſua produxerit.] Et ſanctus Cornelius Papa & martyr, beatúſque Felix Romanus Pontifex, & omnes illius ſedis Pontifices decreuerunt, vt caueant iudices Eccleſiæ, ne abſente eo cuius cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit, & etiam rationem pro actione in præſentia fratrum dabunt, exceptis deſignatis cauſis quas ſingillatim leges Eccleſiæ exprimunt, ſicut & leges publicæ modum certum denominant, quo abſentes iudicio debeant condemnari, id eſt, vt ſi tam famoſiſſimum crimen ſit, & in crimine famoſiſſima perſona, vt neque teſtes ad conuincendum neceſſarij habeantur, nec ipſius indigeatur præſentia, ſicut Ambroſius in Epiſtola ad Corinthios dicit, Iudicis, inquiens, non eſt ſine accuſatore damnare, quia & Dominus Iudam, cùm fur eſſet, quia non eſt accuſatus, minimè abiecit. Vt tolleretur de medio veſtrûm qui hoc opus fecit. cognito opere iſto, pellendum illum fuiſſe de cœtu fraternitatis. Omnes enim crimen eius ſciebant, & non arguebant. Publicè enim nouercam ſuam loco vxoris habebat. in qua re neque teſtibus opus erat, neque tergiuerſatione aliqua poterat tegi crimen. Ego quidem ſicut abſens corpore, præſens autem ſpiritu, id eſt, abſens facie, præſens autem auctoritate ſpiritus, qui nuſquam abeſt, iam iudicaui vt præſens eum qui hoc admiſit.

1. Cor. 5.
1. Cor. 5. 9.
Conc. Tol. VI. can. xi.
Conc. Afr. cap. 95.
Cap. 98.
1. Cor. 5.

ille quidem reum se ante Deum esse nouerit, qui nititur ea, quæ vtiliter sunt finita, rescindere. nam eidem decisioni, transactioníque nihil se derogare cognoscat.] Et ad Præiectam, Valdè, inquit, Ecclesiasticæ est moderationi conueniens, vt quæ ordinata fuerint vel decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.] De qua sacramenti purgatione sæpè audiuimus, quia plures in eo fraudem facere solent, cum ingenio iurantes, sed potiùs peierantes: quia, sicut legimus, ita sacramentum à Deo diiudicatur, sicut ab eo, cui per id satisfieri solet, in fide recipitur. Sed & in eadem sacramenti purgatione fraus facta, quin potiùs periurium factum detegitur, sicut & in iudicio diabolica astutia & permissione diuina, euenire posse à nobis non denegatur. Et de iuramento doloso in Regum libris, & Machabæorum, atque in Propheta de sacramento regi facto infideli, quæ non impunè cesserunt, inuenimus, vnde suprà nos sufficienter dixisse putamus.

Lib VII. Ind.II. epist.LX.

INTERROGATIO X.

QVARTO capitulo nobis petimus remandari, si hæc causa, vnde iudicium factum audiuimus, & quidam etiam vidimus, in iudicium fuerit reuocata, qualiter idem debeat canonicè ordinari iudicium, & vtrum de secreta confessione, vt dicitur, commissa Episcopis, vel in iudicio porrecto libello, eadem femina debeat iudicari: vel si acciderit vt eundem libellum coacta porrigat, aut eidem inuita subscribat, si per huiusmodi commenta à maritali toro legaliter valeat remoueri.

RESPONSIO.

QVOD & si in hoc, vt suprà diximus de quo loquimur iudicio euidentibus indiciis fuerit demonstratum, sicut sanctus Fabianus Papa & martyr constituit, ordinetur iudicium. Quoniam, inquiens, in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, ac defensores, & testes.] Quia sicut Leo scribit ad vniuersos Episcopos per Cæsaream & Mauritaniam constitutos, Neminem possumus iudicare, nisi in præsentia positus, aut confutatus, aut certè confessus, iustæ possit subiacere sententiæ.] Et S. Augustinus in libro De pœnitentia, Plerumque autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt aliorum peccata quæ nouerunt, quia documentis sæpè deseruntur, & ea quæ ipsi sciunt, iudicibus Ecclesiasticis probare non possunt. Quamuis enim vera sint quædam, non tamen iudici facilè credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. Nos verò à communione quemquam prohibere non possumus, quamuis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo, siue sæculari, siue Ecclesiastico iudicio nominatum atque conuictum. Quis enim sibi

Epist.II.
Epist.XCI.
Hom.I.

phas interpretando iustus inuentus est, qui dixit, Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Illa ergo verba iustificant loquentem, qui bona quæ ore profert medullitus corde retinet, & sancta intentione profert. In verborum enim pondere operatio consistit vitæ humanæ : quia, vt Salomon ait, Mors & vita in manibus linguæ. Et capitulis Augustorum decernitur, *Vt qui timore compulsus seruum se esse extra iudicium dixerit, nullum præiudicium libertatis incurrat, donec iudicio præsentetur; vt libertatem suam, si eam probauerit, præsente iudice obtineat, aut si seruus conuincitur, statim Domino reformetur.* Prou.18.21

Debent nimirum Episcopi, videlicet iudices animarum, magnopere prouidere, & sæculi hominibus intimare, ne in accusandi, vel testificandi, aut iudicandi negotio, quasi sub prætextu futuræ confessionis ac pœnitentiæ, suggestio diabolica latenter eis subripiat, dicens non verbo, sed hortamento, cuicumque post concupiscentiam cordis sui ire desideranti, Intende, inquit diabolus, vt compleas quod desideras, ne de eo vincaris quod cœperas : melius tibi est posteà pœnitentiam agere, quàm victum dehonestari. Testificantibus autem suggerit, Ingenium potestis capere, vt ita pareat quod dicitis verum esse. Iudicibus verò diabolus sæpè suadet, vt dicant, Quomodo possum aliter? sicut audio iudico. Vnde audiant, & exaudiant quæ scripta sunt, *Væ vobis qui iustificatis vos coram hominibus,* Luc.16.15.
Dominus autem nouit corda vestra. &, *Si oculus tuus,* id est intentio tua, Matt.6.22.
simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. &, *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* &, *Falsus testis non erit impunitus.* Et legant quod dicit sanctus Hieronymus in commentario Matthæi, *Falsus,* inquiens, *testis est, qui non eodem sensu dicta intelligit quo dicuntur.* quanto magis qui illa dicit quæ dicta non sunt? Et tali cogitationi, quam diabolus, siue prauè intendentibus, siue testificantibus, siue iudicantibus, de obtentu pœnitentiæ proponit, quod idem sanctus Hieronymus in eodem libro dicit, opponant. Ait enim de Iuda, *Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus dicens, Peccaui tradens sanguinem iustum. Auaritiæ magnitudinem impietatis pondus exclusit. Videns Iudas Dominum adiudicatum morti, pretium retulit sacerdotibus, quasi in potestate sua esset persecutorum mutare sententiam. Itaque licèt mutauerit voluntatem suam, tamen voluntatis primæ exitum non mutauit. Si autem peccauit ille qui tradidit sanguinem iustum, quanto magis peccauerunt qui emerant sanguinem iustum, & offerendo pretium ad proditionem discipulum prouocarunt? At illi dixerunt, Quid ad nos? Tu videris. Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspendit. Nihil profuit egisse pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si quando sic frater peccat in fratrem, vt emendare valeat quod peccauit, potest ei dimitti : sin autem permanent opera, frustrà voce adsumitur pœnitentia, hoc est quod in Psalmo de eodem infelicissimo Iuda dicitur, Et oratio eius fiat in peccatum, vt non* Psal.108.7.

Matt.7.2. Prou.19.5. Matt.27.3.

Et quoniam alterius est loci & temporis demonstrare, quibus & quantis aliis modis secundùm leges Ecclesiasticas absentes possint & debeant iudicari, quod nunc ad rem pertinet, quódque Valentina Synodus sequens Romanam Ecclesiam demonstrauit, in medium deuocemus, videlicet, *Vt si quis se reum, vel veri confessione, vel mendacio falsitatis pronuntiauerit. neque enim,* inquit, *absolui potest, qui in seipso dixerit mortis causam, quæ dicta in alium puniretur, cùm omnis qui sibi fuerit mortis causa maior homicida sit.* Quod in Ecclesia, nec de secreta confessione, nec per alium potest fieri: quanto minus per sacerdotes, quibus non licet sibi confessa publicare peccata, nisi per illum ipsum qui peccatum commisit, id quod malè egerat fuerit propalatum? De quo etiam prouidere quantum potuerit debet Episcopus, ad cuius hoc curam noscitur pertinere, vt non errore seductus, aut timore coactus, quisquam mendaciter in se dicat, vnde vel se, vel Ecclesiam lædat, quia inde etiam est decretum, vt extorta confessio, vel coacta subscriptio, nihil vigoris obtineat, B. Alexandro martyre glorioso, & post B. Petrum quarto Apostolicæ sedis Pontifice iudicante, *Si ab huiusmodi,* inquit, *personis, quod omni est Christiano nomini inimicum, quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possint, quocumque ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocumentum prouenire censemus, neque vllam eis infamiam vel calumniam, aut à suis sequestrationem bonis, vnquam, auctore Domino, & sanctis Apostolis, eorúmque successoribus, sustinere permittimus. Confessio verò in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet, ipso attestante qui ait, Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemiæ, & cetera quæ sunt ad hæc pertinentia.* & item, *Ampliùs autem respicit Deus ad cogitationes, & spontaneas voluntates, quàm ad actus, qui per simplicitatem, aut per necessitatem fiunt. Confessio verò non extorqueri debet in talibus, sed potiùs sponte profiteri. Pessimum est enim de suspicione aut extorta confessione quemquam iudicare, cùm magis inspector cordis sit Dominus quàm operis, & potiùs requirit cogitationes puras, & voluntates bonas, quàm verba mendacia.* Talis enim in Ecclesia fieri debet ab illo qui peccauit confessio, sicut scriptum est, *Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris.* Prior, inquam, vt & vocem accusatoris diaboli, & faciem Domini in confessione præuenias, vt iustificeris, non vt condemneris: quia ipsa etiam Ecclesiastica excommunicatio, non æternaliter pœnalis, sed temporalis est atque medicinalis, tantùm vt conuertatur peccator ad illum, & viuat, qui non vult mortem peccatoris, sed vitam. Et iterum scriptum est, *Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Vnde Hieronymus, *Ex malis verbis dubium non est quòd damnetur à Deo homo qui ea protulit: iustificari autem ex bonis verbis nullo modo potest, nisi de intimo cordis ea recta intentione proferat. Bona etiamsi sint, & non recto studio fuerint prolata, iustificare loquentem non poterunt, sicut nec Caï-*

[Margin notes: Can. 4. — Epist. 1. — Epist. 1. ad omnes orthodoxos. — Matt. 15. 19. — Post pauca. — Isa. 43. 26. — Ioan. 11. 50.]

phas

lata ab iniustitia. habet enim vocem suam, sicut & misericordia, de qua scriptum est, *Absconde eleemosynam*, id est misericordiam, *in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te.* Ait enim violenta passio, inlata sicut diximus ab iniustitia, *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequàm fiant, tu nosti quoniam falsum testimonium tulerunt aduersum me, & ecce morior; cùm nihil horum fecerim quæ isti malitiosè composuerunt aduersum me.* Exaudiuit autem Dominus vocem eius, & reddidit presbyteris, qui erant constituti iudices populi in anno illo, & falsum tulerunt testimonium, iuxta quod malum egerant erga proximum, qui interfecti sunt. Et attendentes, quia multi præsentaliter etiam corpore moriuntur, vt Ananias & Saphira, & qui communicantes, vt Paulus dicit, non discernunt corpus Domini: multi autem in corpore viuunt, sed pro actu malo sunt anima mortui, sicut illa de qua scriptum est, *Viuens mortua est.* semper autem anima quæ peccat moritur, & perseueranter peccantes duplici contritione conterentur, quando ponentur sicut clibanus ignis, & induentur sicut diploide confusione sua, cùm perdentur corpore & anima in gehenna. Hæc dicimus non tollentes iusta iudicia, sed timentes ne iudicemus scientes iniusta, non prohibentes testificari vera, sed refugientes mendacia.

Eccles. 29. Dan. 13. 42. 1. Tim. 5. 6.

Sed & quia superiùs, & ex aliorum institutione doctorum, sufficienter ordinem diffinitionis de causa vnde agitur ex decretis beati Gregorij demonstrauimus, adhuc non piget ostendere quem modum in inquisitione & diffinitione huiusmodi quæstionis debeamus tenere. Ait enim, si de causa post initum coniugium agitur, ad Adrianum notarium, *Agathosa*, inquiens, *latrix præsentium questa est maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Vrbici Abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem Abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cùm eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc reppererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si verò nihil horum est, nec quoddam fornicationis crimen, propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio vxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio, volumus vt maritum suum illi, vel si iam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatione cessante. Nam excepta fornicationis causa, virum vxorem relinquere diuina lex nulla ratione concedit: quia postquàm copulatione coniugij viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in sæculo remanere.* Et quia vna lex viri & vxoris hinc constare dinoscitur, demonstrat in epistola, quam suprà posuimus, ad Secundinum Episcopum Taurominitanum, *Præsentium*, inquiens, *portitor Leo Chartularius ad nos veniens indicauit, vxorem suam, quæ relicto eo pro fornicationis crimine, quo vehementiùs stimulatam aiebat, atque ob hoc religiosam vestem induerat, culpabilem nullatenus*

Lib. IX. epist. XLIV. Lib. 8. ep. 32.

solùm emendare nequiuerit proditionis nefas, sed ad prius scelus etiam proprij homicidij crimen addiderit. Timeamus omnes hanc veram sententiam, caueamus hanc perniciosissimam erga deceptionem nostram diabolicæ malignitatis astutiam, qua fraudulenter diabolus etiam sub pœnitentiæ spe nos deludit, & ex consilio nos in culpa ligat, quòd cùm ab statu iustitiæ peccando concidimus, plerumque simul & in laqueum desperationis cadimus, & à radice spei funditus euellimur. Hinc est quòd per Prophetam Dominus, non tam præcipitationum

Hier.4.4. praua quàm delictorum studia reprehendit dicens, *Ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum.*

Hier.21.14. Hinc iterum iratus dicit, *Visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum.* Quoniam igitur à peccatis aliis, vt dicit beatus Gregorius, differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam Dominus praua facta quàm studia prauitatis insequitur.

Pastor. III. cap. XXXII. In factis enim sæpè infirmitate, sæpè negligentia, in studiis verò malitiosa semper intentione peccatur. Et ipse in cathedra pestilentiæ sedet, qui tanta iniquitatis elatione extollitur, vt implere malum etiam per consilium conetur. Hinc ergo colligant qui in culpa se etiam per consilium ligant, qua quandoque vltione feriendi sunt, qui nunc prauorum non socij sed principes fiunt.] Cauenda est etiam callidi hostis versutia, qui mentem quam peccato supplantat, cùm de ruina sua adflictam respicit, securitatis pestiferæ blanditiis seducit, & ei spes ac securitates vacuas ante oculos vocat, quatenus vtilitatem tristitiæ subtrahat. Modò enim aliorum facta grauiora, modò ei verecundiam de promissione sua, quam prauè adimplere promiserat, opponit: modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò vtilitatem, vel quodcumque emolumentum aut gratiæ vel honoris corruptæ menti obiicit: modò malum aliud, quod de malo minori excludi potest, ostendit, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur, vt dum per hæc decepta mens ducitur, à malo cœpto non reuocetur, & ab intentione pœnitentiæ suspendatur: quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant, & tunc pleniùs obruatur suppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis. Sæpè etiam speciali malo duplicium corda ingenio artis antiquæ peruertit, vt dum peruersa & duplici actione ceteros fallunt, quasi præstātiùs ceteris prudentes se esse glorientur. Et quia districtionem retributionis non considerant, de damnis suis miseri exultant, de quibus Propheta dicit, *Ecce*

Soph.1.16. *dies Domini venit magnus & horribilis super omnes ciuitates munitas, & super omnes angulos excelsos.* quia ira extremi iudicij humana corda, & defensionibus contra veritatem clausa destruit, & duplicitatibus inuoluta dissoluit. Attendant & accusatores fortè innocentium, & testes

Esa.10.1. dolosi, & iudices, quod eis dicitur, *Væ his qui condunt leges iniquas, scribentes iniustitias.* Et quod per Susannam dicit violenta passio in-

illum, docens nos de sæcularibus sæcularium Christiana & iusta expectare iudicia, & tunc Ecclesiastica videlicet medicinalium iudiciorum malagmata debere infirmis imponere, hoc idem Apostolo demonstrante, quando adhuc inter infideles conuersabantur fideles. *Iam delictum est*, inquit, *inter vos, quia iudicamini apud extraneos, & non apud fratres. Sæcularia igitur iudicia si habueritis inter vos, contemptibiles qui sunt in Ecclesia constituite ad iudicandum.* Vnde Gregorius in regula pastorali, *Vt saltem terrenis negotiis inseruiant, quos dona spiritalia non exornant.* Et Augustinus in Enchiridio, *Cùm sint talia iudicia fieri necessaria, non vetari, sed apud fideles debere iudicari demonstrat.* Et Ambrosius, *Quia ergo sunt*, inquit, *sapientes fratres, aliqui horum eligantur ad iudicandum, quorum iudicium veretur mundus. Magnus enim pudor est, si inter eos qui dicuntur Deum cognouisse, non inuenitur qui examinare possit iudicium. Quomodo enim homicida pœnitens pacem sumet Ecclesiæ, antequàm cum litigantibus pacificetur? Quomodo indulgentiam accipere poterit discors, antequàm caritatis glutino vniatur? Quomodo rapax dignos pœnitentiæ fructus aget, antequàm iuxta Dauid iudicium, & Zachæi exemplum, aut emendando, aut satisfaciendo, placationis hostiam offerat qui rapinis crudeliter insudauit? Vel quomodo soluetur coniugium, nisi decernentibus Christianis legibus, quibus fuerat auctore Domino copulatum, vel quia non initum, sed magis vsurpatum contra Christianas leges fuerat, extiterit demonstratum?* Et hoc quomodo ordinabiliter fieri poterit, nisi legibus humanis ab eo inspiratis, per quem conditores legum iusta decernunt? Vnde sanctus Gelasius ad Anastasium Imperatorem, *Si*, inquit, *quantum ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites, ne vel rebus mundanis exclusæ videantur obuiare sententiæ, quo rogo te decet affectu eis obedire, qui prærogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis?* Vt alibi scriptum est relegentes, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*, Cæsari quidem nummum, tributum, & pecuniam, honorem debitum, quandiu ipse Dominum fideliter honorauerit, & vectigal, Deo autem decimas, primitias, oblationes, ac victimas, atque continuam seruitutem: quomodo & ipse reddidit tributa pro se & Petro, & Deo reddidit quæ Dei sunt, Patris faciens voluntatem. Et sanctus Augustinus in Sermone sexto Euangelij Ioannis, *Noli*, inquit, *dicere quid mihi & Regi? quid tibi ergo & possessioni? per iura Regum possidentur possessiones.* Sic & per legalia iudicia, iusta, quoniam Christiana, sæcularium negotiorum dirimendæ sunt quæstiones. Et de libello, vel secreta confessione, idem decernit Leo, inquiens, vniuersis Episcopis per Campaniam, Samnium, & Picenum, salutem, *Magna indignatione commoueor, & multo dolore contristor, quòd quosdam ex vobis comperi Apostolicæ traditionis oblitos, & studio sui erroris intentos.* Et post aliquanta, *De pœnitentia scilicet, quæ à fidelibus postulatur, ne de singulorum peccatorum genere libel-*

[Margin notes: 1. Cor. 6. — Epist. x. — Matt. 22. 21 — Ep. xxcvi.]

extitiſſe, neque poſt initum coniugium in fornicationis culpam conlapſum. adiiciens quoque quòd eidem vxori ſuæ diſtrictiſſima ſacramenta præbuerit, inſontem ſe ea de re, vnde illam mordebat ſuſpicio, permanſiſſe, & idcircò propria eam ſponte ad ſe reuerſam. Sed quia communione illam cum familia ſua pro hoc ſolo à fraternitate veſtra priuatam aſſerit, quòd ad eum clàm poſtpoſitis vobis redierit, volumus vt familia quidem ipſius ſacram communionem recipiat, & domina eam culpa in huius adflictionis pœna diu non teneat. De ipſa verò, id eſt, de vxore prædicti portitoris, hoc vos obſeruare neceſſe eſt, vt ſi manifeſtè conſtat, quia contra coniugem ſuum dicere nihil potuit, ſed inſuper ſuſpicio ipſius, præſtito vt edocti ſumus ſacramento, amputata eſt, atque poſt hoc ſua ad eum ſponte reuerſa eſt, & in ea quoque ita temperanda eſt cenſura iudicij, vt longo iam tempore communione minimè priuetur.

INTERROGATIO XI.

ET quia maritus à coniuge, vel vxor à marito, per ſcripturam ſecretæ confeſſionis ſe non poſſint diſiungere, ſicut Epiſcopus ab Eccleſia ſibi commiſſa, vel gradu, aut quilibet in ordine Eccleſiaſtico, ab officio ſe non præualet ſi voluerit remouere, ſicut auctoritate Eccleſiaſtica ſuprà ſtuduimus demonſtrare.

RESPONSIO.

NEQVE libello ſecretæ confeſſionis porrecto publicæ pœnitentiæ quiſquam debet ſubmitti, nec per ſcripturam directam, vel ab alio porrectam, valet condemnari, ſed vnde publicè debet iudicari, publicè & in præſenti poſitus debet aut conuinci, aut confiteri. Ad Nicetam Aquileienſem Epiſcopum ſcripſit magnus Leo Papa dicens, *In præſenti poſitus, aut confutatus, aut certè confeſſus, iuſtæ poteſt ſubiacere ſententiæ: quia contrarium eſt rationi, eorum illos cernere pœnas, quorum non valent neſcire cauſas.* Quem etiam ordinem iudicandi demonſtrat ſcriptura diuina, dicentibus de criminata accuſatoribus in iudicio præparato, *Mittite,* inquiunt, *ad Suſannam filiam Helchiæ vxorem Ioachim, & miſerunt. Et venit cum parentibus & filiis.* Et poſt datum teſtimonium, *condemnauerunt iudices eam ad mortem.* qua liberata, veritate eam liberante, puniti ſunt falſi teſtes iuxta quòd malum in proximum egerant. Sed & deprehenſa in adulterio, oblata corporali præſentia, non per alienum teſtimonium vel ſcripturam, quòd Eccleſiaſticæ & Romanæ prohibent leges, eſt accuſata. cuius etiam confeſſio ſubinnuitur, cùm ei à Domino dicitur, *Nemo te condemnauit? & illa, Nemo Domine.* Pilatus quoque de Domino, tanquam latrone comprehenſo atque ligato, per cohortem, ſicut Auguſtinus dicit, legitimo ordine poteſtatis ſeruato, & per miniſtros Iudæorum, & ab Anna Caiphæ, atque à Caipha in prætorium ſibi tranſmiſſo dicit, *Obtuliſtis mihi hunc hominem.* Quémque audiens eſſe de poteſtate Herodis, remiſit eum ad

Dan. 13.

senioribus ciuitatis, adprehendéntque seniores vrbis illius virum, & verberabunt illum condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit puellæ, quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israël, habebítque eam vxorem, & non poterit dimittere eam omni tempore vitæ suæ. Quòd si verum est quod obiecit, & non est inuenta in puella virginitas, eiicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis eius, & morietur, quoniam fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui, & auferes malum de medio tuî. Et de incesto in Leuitico scriptum est, *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius, ego Dominus. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi vel foris genita est, non reuelabis.* & item, *Omnis anima quæ fecerit de abominationibus istis quippiam, peribit de populo suo.* & item, *Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illáque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt, occidentur in conspectu populi, eo quòd turpitudinem suam mutuò reuelauerint, & portabunt iniquitatem suam.* Vnde sanctus Augustinus, *Quid ait in hoc loco viderit, nisi concumbendo cognouerit, sicut alibi in lege dicitur, Cognouit vxorem suam, pro eo quod est, mixtus est ei. Et quid ait, peccatum suum accipient, nisi quia ipsam pœnam peccati peccatum voluit appellari.* Et quia necessitate coacti, sicut & Apostolus, qui quodam loco de quibusdam dixit, *Quæ in occultis agunt turpe est etiam dicere*, constrictus necessitate apertissimè ad Romanos redarguit masculos in masculos turpitudinem operantes, & feminas naturalem vsum in eum vsum qui est contra naturam mutantes, velimus nolimus, timentes comminationem dicentis Domini, vt suprà longè præmisimus, *Qui me erubuerit & meos sermones, hunc erubescet filius hominis coram Angelis Dei*, adhuc ponemus in hac causa de libro Geneseos, *Introiens*, inquit, *Onan filius Iudæ filij Iacob patriarchæ ad vxorem fratris sui Her primogeniti Iudæ, qui fuit nequam in conspectu Domini, & ab eo occisus est, semen fundebat in terram, & idcircò percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.* Et scriptum est in libro Leuitici, *Qui dormierit cum masculo coitu femineo, vterque operatus est nefas, morte moriantur.* Vnde & leges Romanæ decernunt in capitulis de stupratoribus, quod legens quisque inueniet. Et si de masculo cum masculo ita decernitur, quam adinuentionem leges inuenient de masculo & fratre cum sorore ex concubitu masculi Sodomitano? Sanctus nihilominùs Augustinus in libro secundo ad Valerium Comitem, de nuptiis & concupiscentia scribit, *Quod autem ait*, inquiens, *Apostolus de improbis, Relicto naturali vsu feminæ exarserunt in desideria sua in inuicem masculi in masculos turpitudinem operantes, non dixit vsum coniugalem, sed naturalem eum volens intelligi, qui fit membris ad hoc creatis, vt per ea possit ad generandum sexus vterque misceri: ac per hoc, cùm eisdem membris etiam meretrici quisque miscetur, naturalis est vsus, nec tamen laudabilis, sed culpabilis. Ab ea verò parte corporis, quæ non ad generandum est instituta, si & coniuge quisque vtatur,*

Leuit.18.
Leu 20.17.
Gen.4.1
Ephes.5.12.
Luc.9.26.
Genes.38.9.
Leuit.20.13
Cap.xx.
Rom.1.27.

lis scripta professio publicetur, cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea qui pœnitentiam poscunt non timeant publicare, remoueatur improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedat. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Hinc colligant

Conc. Afr. can. 99. quique, si canones sacri iubent excommunicare Episcopum, quandiu non communicauerit illi, quem sibi dicit crimen secretè fuisse confessum, vtrum debeat aut audeat aliquis de secreta confessione, siue per libellum siue per verbum credita, quemcunque publicæ pœnitentiæ legibus subdere, quanto minus coniugium legaliter initum sine certa & manifesta ratione dissoluere. cùm idem Leo ad omnes Episcopos per vniuersas prouincias constitutos terribiliter intonet di-

Leo epist. 1. in fine. cens, *Hoc itaque admonitio nostra denuntiat, quòd si quis fratrum contra constituta venire tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se nouerit officio submouendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ.*

INTERROGATIO XII.

QVINTO capitulo nobis rescribite, ex auctoritate scripturarum, & traditione patrum, de stupro, atque aborsu quæ scripta contineantur, cum auctorum nominibus & designatione librorum, vt scire possimus, vtrum tali modo, sicut dicitur, femina possit concipere, & post aborsum virgo valeat permanere, sicut de ista dicitur accidisse. & si deprehensa fuerit hæc ante coniugium crimina perpetrasse, vtrum in coniugio debeat aut valeat permanere.

RESPONSIO.

DE stupro denique & aborsu, quæ sæpè dictæ obiecta fuisse audiuimus mulieri, ne secundùm coniecturam humani arbitrij decernentes, æquissimum iudicem Dominum offendamus, ad sanctarum

Deut. 22. 13 scripturarum paginas recurramus: Ait enim liber Deuteronomij, *Siduxerit vir vxorem, & posteà eam odio habuerit, quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, obiiciens ei nomen pessimum, & dixerit, vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inueni illam virginem, tollent eam pater & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis, qui in porta sunt: & dicet pater, Filiam meam dedi huic vxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, vt dicat, Non inueni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Et expandet vestimentum coram*

mo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Sed talis est, vt aiunt, huiusmodi pollutio, ac si de digito suo fricet quis lutum per manum suam, vel inter femora sua, & ex eodem luto manum suam abluat. similiter & hæc femina post balneum ab hac pollutione lota penitùs extitit. Qui hæc dicunt, non catholici, sed Cynici, id est propter impudentiam canini hæretici sunt habendi, sicut sanctus Hieronymus in Epistola ad Ephesios demonstrat, exponens sententiam Apostoli qua dicit, *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* Ephes. 5. 3.
Nisi, inquiens, philosophorum quidam Cynicus extitisset, qui doceret, omnem titillationem carnis, & fluxum seminis ex qualicumque attritu tactúque venientem in tempore non vitandum, & nonnulli sapientes sæculi in hanc turpem & erubescendam hæresim consensissent, nunquam sanctus Apostolus scribens ad Ephesios, ad fornicationem etiam omnem immunditiam copulasset, sicut decet, inquit, sanctos: ex quo sanctus non potest appellari, quicumque extra fornicationem in aliqua immunditia & auaritia voluptatum, quibus se delectauerit, inuenitur. Ephes. 5. 5. *Hoc enim scitote*, inquit Apostolus, *quia omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.*] Et suprà in libro secundo, *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ.* Omnes in auaritia desperantes se, inquit, in ritum irrationabilium bestiarum cœno voraginíque mergentes, tradiderunt impudicitiæ atque luxuriæ, operantes quicquid corpus voluerit, mens desiderauerit, libido suggesserit: & cùm nihil omninò prætermiserint quod immundum sit, hoc totum fecêre in auaritia, dum nunquam luxuriando saturantur, nec eorum terminum habet voluptas, aut certè vltra concessam viri ad feminam coniunctionem, ad maiora conscendunt, masculi in masculos turpitudinem operantes. Turpitudo enim est, vt idem doctor in tertio tomo eiusdem epistolæ exponit, abscondita cogitatio, cùm inflammatur sensus ad libidinem, & carnis titillationibus anima ignita succenditur, & nihilominus Dei timore & mentis iudicio refrænatur. Vnde constat, quia sicut idem dicit Apostolus ad Romanos, cùm masculi in masculos, vel feminæ in feminas, siue masculi in feminas, vel quilibet per se ipsos modo quolibet turpitudinem operantur, immunditia est, quæ separat operantem à regno Dei, & in inferna demergit, sicut isdem dicit Apostolus, *Omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Ephes. 5. 5. Vnde & Isidorus in secundo libro sententiarum dicit, Omnis immũda pollutio fornicatio dicitur, quamuis quisque diuersæ turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus regnum Dei clauditur, & homo à Deo separatur. Et S. Prosper in libro De virtutibus & vitiis, Hinc quòd ille corporis fluxus, qui fit in dormientibus sine culpa, interdum vigilanti-

Rom.1.26. *contra naturam est & flagitiosum. Denique priùs idem Apostolus de feminis dixit, Nam feminæ eorum immutauerunt naturalem vsum in eum vsum qui est contra naturam. Deinde masculis in masculos turpitudinem operantibus relicto vsu feminæ naturali, non de isto nomine, id est naturali, coniugalis est laudata commixtio, sed immundiora & sceleratiora flagitia denotata sunt, quasi inlicitè feminis, sed tamen naturaliter vterentur.* Et item in libro De bono coniugali, *Cùm verò*, inquit, *vir membro mulieris non ad hoc concesso vti voluerit, turpior est vxor si in se, quàm si in alia fieri permiserit.* Et in secundo libro De adulterinis coniugiis, *Si autem se non continet, licitè nubat, ne turpiter generet, aut turpiùs concumbendo non generet. Quamquam hoc, quod vltimum dixi, nonnulli faciunt etiam licitè coniugati. Inlicitè namque & turpiter etiam cum legitima vxore concūbitur, vbi prolis conceptio deuitatur. quod faciebat Onan filius Iudæ, & occidit illum propter hoc Dominus.* Sic etiam interdum & solo visu, cùm turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. *Quod tamen plerumque*, vt S. Gregorius in libro Moralium vigesimo primo dicit, *ex loco vel ordine concupiscentis discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterij inquinat culpa.*] Et in epistola ad Sabinum subdiaconum regionarium, *Cùm plerumque*, inquit, *quod in laicis culpa est, hoc crimen sit in sacro ordine constitutis, quanta in eis districtione puniendum sit piaculare flagitium, qui zelo rectitudinis vtitur non ignorat.*] & item in præfato libro, *In personis tamen non dissimilibus isdem luxuriæ distinguitur reatus, in quibus fornicationis culpa, quia ab adulterij reatu discernitur, prædicatoris egregij lingua testatur, qui inter cetera asserit dicens, Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt. Quod enim disiunctæ reatui sententiæ subdidit, quoniam valdè à se dissideat ostendit.* Et Augustinus in libro De bono coniugij, *Malum est fornicatio, peius adulterium: peius est enim alienum matrimonium violare, quàm meretrici adhærere. Et peior est incestus, quia peius est cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere: & semper de malo ad peius, donec ad ea perueniatur, quæ, sicut ait Apostolus, turpe est etiam dicere.*] Et sanctus Ambrosius in libro De Abraham, *Offerebat sanctus Lot filiarum pudorem. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundùm naturam coire, quàm aduersum naturam delinquere.* & item in Epistola ad Corinthios, *Si tamen apostatet vir, aut vsum quærat vxoris inuertere, nec alij potest nubere mulier, nec reuerti ad illum.* Hæc ad exaggerationem criminis collecta sunt, vt hinc colligatur quantum mali sit fratris cum sorore incestus, etiam concubitu masculi Sodomitano, si fortè causa ita se habet, quæ vtraque per se perpetrata in Heptatico morte Domino præcipiente multantur: & eorum assertio nefandissima destruatur, qui adstruunt non esse scelus Sodomitanum, nisi quando intra corpus, id est, in membro obscenæ partis corporeæ, videlicet intra aqualiculum fornicatur, malè & impropriè testimonio abutentes Apostoli, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo,*

Margin notes: Cap.xi. — Cap.xii. — Cap.ix. — Lib.viii. epist.v. — Moral.xxi. cap.ix. — 1.Cor.6.9. — Cap.viii. — Ephes.5.12. — Genes.16. — Lib.1.c.6. — Cap.vii. — 1.Cor.6.18.

nefaria posuerunt puerum in prostibulo, & epheborum pretium in marsupiis. quorum dominati sunt effeminati, qui loco epheborum, quasi ad matronarum custodiam spadones effecti, impudicitiæ & immunditiæ adsciti, atque subacti libidini, quæ etiam ferreas mentes vt dicitur domare solet, seruire & libidinosis dominari diabolica adinuentione fuêre reperti. Et huiusmodi vitia non solùm sacrilegio, verùm & idololatriæ, cuius mercedi sunt reddita, vt ostendit Apostolus, deputantur, sicut scriptum est de gulosis, *quorum Deus venter est*, & de luxuriosis, *& gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt*. Deum quippe scriptura gloriam appellauit, quæ dicit, *Mutauerũt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum*. & de auaritia, *quæ est idolorum seruitus*, scriptura testatur. Sic & de aliis, atque ex aliis, studiosus lector in scripturis inueniet. De aborsu verò in Exodo scriptum est, *Si litigabunt duo viri, & percusserit mulierem in vtero habentem, & exierit infans eius nondum formatus, detrimentum patietur quantum indixerit vir mulieris, & dabit cum postulatione. Si autem formatus fuerit, dabit animam pro anima*. Et de conceptu in Euangelio scriptum est, *Quod enim in ea natum est*, quod sine dubio, vt exponit Gregorius, *conceptum est* dicitur. Nam tunc primùm Ioseph hæsitare cœpit, quia tumentem sponsæ suæ vterum vidit. Hinc reuoluamus ex lege quomodo fiat secundùm naturam conceptio. *Mulier*, inquit, *quæ suscepto semine pepererit masculum siue feminam*, & de parturitione siue formati, siue vt præmisimus informati, quod mulier, siue masculini, siue feminini generis, parit vel abortit, scriptum est, *Omne quod aperit vuluam*. Notandum quia scriptura perhibet mulierem suscipere semen, scilicet coitu virili per genitalem venam immissum in vuluæ secretum, baiulante matrice, sicut & physica lectione comperimus, & non, vt hæc adinuentio dicit, semen sibi attrahere, vel adsumere alibi, vel aliunde emissum. & in emissione, quod de immisso semine conceperat, vuluam adaperiri eadem scriptura testatur, videlicet pro primo partu, quæ seruare clausuræ integritatem non potuit, etiam in primo naturaliter coitu. Credamus igitur quod legimus, & quod non legimus adstruere nefas credamus. A sæculo enim non est auditum, nec de sub isto cælo in scriptura veritatis est lectum, vt vulua feminæ sine coitu semen susceperit, atque conceperit, & clauso vtero, & inaperta vulua, seu integra carne, viuum vel abortiuum pepererit, excepta sola singulariter beata & benedicta Virgine Maria, cuius conceptio non naturæ fuit, sed gratiæ, dicente ad eam Archangelo, *Aue gratia plena*, in quam Spiritus sanctus superuenit, qui ei ex virgineo semine, virgineóque sanguine, sine voluntate carnis, & sine voluntate viri, fœcunditatem prolis contulit, virginitatem non abstulit. quæ sicut carne integra, & vulua non adaperta, id est clauso vtero concepit, ita non aperta vulua, sed clauso vtero peperit, simúlque & mater extitit, & perpetuò ac semper virgo

Philip. 3. 19. Philip. 3. 19. Ps. 105. 20. Ephes. 5. 5. Exod. 21. Matt. 1. 20. Leuit. 12. 2. Exod. 34. 19. Luc. 1.

bus contingat ex culpa. Ibi naturaliter plenitudo humoris expellitur, hîc turpiter concupiſcentia publicatur. Sed hæc concupiſcentia illis vigilantibus hunc elicit fluxum, quibus per fœda conloquia ſordidum cōmouet appetitum.] Hunc ſordidum appetitum habent etiam feminæ, vt exponens Apoſtolum dicit Ambroſius, in feminas turpitudinē operantes. Quæ carnem ad carnem, non autem genitale carnis membrum intra carnem alterius, factura prohibente naturæ, mittunt: ſed naturalem huiuſce partis corporeæ vſum in eum vſum qui eſt contra naturam commutant. quæ dicuntur quaſdam machinas diabolicæ operationis nihilominùs ad exæſtuandam libidinem operari: & tamen fornicantes in corpus ſuum peccant. Similiter & maſculi in maſculos turpitudinem operantes, id eſt, ardorem libidinis euaporantes, & voluptatem carnis, quæ ſe delectat, explentes, qui ab Apoſtolo maſculorum concubitores appellantur, & molles, qui huic turpitudini voluptuosè ſuccumbunt. Sed & qui tollit membra Chriſti facit membra meretricis, adhærens meretrici, cum qua vnum corpus efficitur. Et qui cum Deo ſacrata, vel cum cognata, & cum ea quam cognatus habuit, vel cum vxore alterius, aut cum pecore, ſeu cum femina contra naturam flagitiosè peccat, vel qui ſemetipſum, per ſe, manu vel alio quolibet modo polluit, ardorem libidinis explens, fornicatur, & tanto damnabiliùs, & inde in pœnis grauiùs, ſi dignè non pœnituerit, tormentandus, quanto quiſque contra naturam ſceleratiùs in corpus ſuum peccat: quia vt ſanctus Auguſtinus, & ceteri doctores exponunt, in expletione fornicationis ita cum corpore & mens carnalis penitùs abſorbetur, vt nihil aliud tunc vel cogitare præualeat. Et peccatum hoc non tantùm contingit, quantum poſſidet polluendo corpus & animam: de quo cùm pertranſiit actus, adeò manet reatus, vt & inter ipſius pœnitentiæ gemitus ſtimuli priſtinæ delectationis miſerabiliter ſoleant excitari. & talium omnium facinorum patratores, ſicut teſtatur Apoſtolus, excluduntur à regno Dei, niſi antequàm de corpore exeant, per luctuoſam confeſſionem & profuſas lacrymas, atque eleemoſynarum largitionem, dignóſque pœnitentiæ fructus, cum multa afflictione carnis, & contritione ſpiritus, tantorum abluere ſtuduerint maculas criminum. Nemo igitur dicat, non perpetrare eum peccatum Sodomitanum, qui contra naturam in maſculum vel in feminam turpitudinem operatur, & attritu, vel attactu, ſeu motu impudico, ex deliberatione & ſtudio immundus efficitur. qui, vt docet Apoſtolus, à regno Dei excluditur, cùm alia etiam peccata, contra iura naturæ vſurpata, Sodomæ reputata Sodomitica appellentur, dicente ad ciuitatem peccatis plenam Domino per Prophetam, *Hæc fuit*, inquit, *iniquitas ſororis tuæ Sodomæ, otium, ſaturitas panis, & abundantia.* Et Iudæi peccantes coram Domino, ab Iſaia principes Sodomorum, & populus Gomorrhæ vocati ſunt. qui inter alia iniquitatum ſuarum

Rom.1. Ezech.16. 49. Eſa.1.10.

giam in exquendo iudicio commonemus, ſicut magnificus doctor Gregorius ad Domitianum metropolitanum Epiſcopum ſcribit, Hortamur, inquiens, fraternitatem tuam, vt & veritatem cum omni ſtudeat ſubtilitate perquirere, & ita contentionibus partium ſecundùm iuſtitiam citiùs finem imponere, ne pars quæque in iudicio ſe pati præiudicium conqueratur. Nam ſicut ſine iudicio quemquam nolumus condemnari, ita quæ diffinita fuerint, nulla patimur excuſatione differri.] Et ad Conſtantium Epiſcopum Mediolanenſem ſcribit, vnde in hac cauſa quiſque ſanus, ſapiens, & rectè intendens, ſimilitudinem & exemplar non incõgruum poterit ſumere. Ait enim, Si qualis fuit in requiſitione cura, talis fuiſſet in diſcuſſione ſubtilitas, nihil ex hoc, quod de fratre noſtro dictum eſt, fuiſſet ambiguum, ſed vtrum verum, an eſſet compoſitum, patuiſſet, quia iam contra ipſum dudum in Sicilia, apud reuerendæ memoriæ fratrem noſtrum Maximianum Epiſcopum, talis quæſtio, vt cognouimus, mota eſt: ſed quia cauſa ipſius ſubtili omnino inueſtigatione quęſita eſt, omnino inuentus eſt innocens, qui fuerat accuſatus in crimine. Nunc igitur, quoniam illa quæ contra eum dicta ſunt, non ſub illa qua decuit diſtrictione quæſita ſunt, & geſta, quæ exinde apud fraternitatem veſtram confecta ſunt, neque ad condemnationem, neque ad abſolutionem eius probantur poſſe ſufficere, non leuis res agitur, quæ aut incautè, vel in tranſcurſu debeat diffiniri. Nam graue eſt ſatis & indecens, vt in re dubia certa dicatur ſententia. Et hæc quidem geſta eſſe poterant ad diffiniendum idonea, ſi accuſati ea confeſſio ſequeretur, ſi tamen eandem confeſſionem ſubtilitas examinis ex occultis eiiceret, & non afflictio vehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit, vt noxios ſe fateri etiam cogantur innoxij. Nam poſtquam præfatus Epiſcopus, vt dicitur, cruciari cuſtodia, cremarique fame ſe aſſerit, ſcire debetis, ſi ita eſt, vtrum noceat ſi ſic fuerit extorta confeſſio. Numquid quando ſententiam tales cauſæ ſuſcipiunt, & ad ſedem Apoſtolicam appellatur, non & perſona quæ iudicatur præſens eſt, & diſtrictiſſimè atque ab omni latere veritas quæritur, vt tunc ſi debeat necne manere ſententia decernatur? Et ideò poſtquam & perſona abſens eſt, & geſta quæ ad nos tranſmiſiſtis, nobis, ſicut præfati ſumus, idoneè ſatisfacere non videntur, temerè aliquid de fratris perſona decernere nec debemus, nec poſſumus, ne quod abſit reprehenſibiles inueniamur in noſtris, quibus aliorum iure competit retractare ſententias.] Et ad Virgilium Arelatenſem Epiſcopum dicit, Emendatio & vindicta culpabilem feriat, & innocentem falſa opinio non adfligat.] Et ad Columbum Epiſcopum ſcribit, Quia ſatis peruerſum & contra Eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, vt fruſtra pro quorundam voluntatibus quis priuetur, quem ſua culpa vel facinus ab officij quo fungitur gradu non deiicit.] Hinc ergo colligāt iudices, quia ſi de ſtupro fe-

Lib. VIII. epiſt. L.

Lib. VIII. epiſt. XXXI.

Lib. III. epiſt. LXIII.

Lib. X. epiſt. VIII.

permansit. Virgineum quippe, vt legimus, vnde virgines quæ carne integræ sunt vocitantur, id est pelliculam, quæ in eis in concubitu primo corrumpitur, in emissione cuiuslibet partus integram permanere natura non patitur, & postquam virgineum illud corrumpitur, virgo femina non habetur. Sed & in scriptura legimus veritatis, quoniam hac diabolica adinuentione, quæ de ista femina & suo fratre refertur, Onan cum vxore sua quærens explere libidinem, & nolens nasci filios, concumbebat, qua de re à Domino percussus interiit. Vnde non credimus tali concubitu hinc feminam potuisse concipere. Hæc ideo Episcopi dicimus, non quòd puellarum virginalia, vel feminarum secreta, quæ experimento nescimus, scientibus reuelare, aut nescientibus insinuare velimus. Sed quoniam scriptum est, *Causam quam nesciebam diligentissimè inuestigabam*, idcircò quæ in Ecclesiæ magistrorum scriptis relegimus, ante oculos reuocamus, vt si in huiusmodi deprehensa, ad nos de iudicio iustorum iudicum petens pœnitentiam venerit, sine errore eam iudicare possimus.

Genes. 38.

Iob 29. 16.

Quapropter & addimus, vt si domnus noster Rex prædictam feminam inuenit virginem, cur eam denotari quasi stupratam consentit? Si verò illam virginem non inuenit, quare tamdiu eam retinuit, vel cur de illa iudicium examinationis recepit? Verùm illi nobilissimi laici coniugati, & æquissimi iudices, qui de hoc iudicare debebunt, meliùs nobis & citiùs per se scire, & licentia maritali ab vxoribus discere præualebunt, vtrum tali modo, sicut de ista audiuimus, femina quælibet possit concipere. Et necesse est illis hoc sollertiùs & curiosiùs vestigare, ne fortè in hoc iustitiæ & æquitatis iudicio possint quocumque errore interprendere, quod vt de talibus personis ad tantorum notitiam poterit peruenire, & quo de iudicio plurimi exemplum studebunt accipere. Nos autem, vt huius negotij expertes, quæ legimus dicimus, & non inde ampliùs aut scire quærimus, aut inuestigare volemus. Viderint autem legum iudices, si verum inuentum fuerit quod de hac femina dicitur, scilicet vt ante desponsationem, quamdiu in sua vel eius de quo denotatur potestate extitit, indecens quid tale admisit, & postquam viro iuncta est, illi se soli seruauit, vtrum eam morte condemnari decernent, siue per legem Romanam, aut per illorum leges, vel quibus illa femina est subiecta, vel per quas illi eam voluerint iudicare. Sunt enim diuersæ vt gentes, ita & earum leges, quas, si Christianæ sunt, in suis ordinibus, quæ iusta sunt decernentes, Ecclesia sancta non reiicit. Nos autem, sicuti Balaæ notam, & criminis pœnam nosse qui de consilio post edictum Domini dato refugimus, ita neminem mori decernimus, sed omnes saluos fieri volumus, qui neminem perire desideramus. neque legibus sanctis & iustis, quas hactenus sancta Ecclesia, & Episcopalis religio tum acceptauit, tum sustinuit, violentiam vllam inferre molimur.

Sed tenendam esse, absque respectu cuiuscumque personæ, viam re-

est enim, *Nicodemus tamen vnus ex Pharisæis, qui ad Dominum nocte venerat, respondit Iudæis, Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi audierit ab ipso priùs, & cognouerit quid faciat?* Et Dominus, *Nolite secundùm faciem iudicare, sed iustum iudicium iudicate.* Et sanctus Gregorius ad Sabinum subdiaconum de presbytero, qui Sodomiæ nefario scelere & idololatria denotabatur, scribit, Quorumdam, inquiens, relatione perlatum est, quia Sisinnius Regitanæ ciuitatis presbyter, quod auditu ipso intolerabile nimis est, idolorum venerator ac cultor sit, adeò vt in domo sua aliquod idolum positum habere præsumeret. Sed & quod non dissimile nefas est, Sodomiæ illum scelere maculatum. Et ideò quia tanti facinoris iniquitas districta ac subtili inuestigatione quærenda atque plectenda est, hac tibi auctoritate præcipimus, vt vigilanti studio, & diligenti omninò cura perquiras: & si qua indicia adprehendere huius rei potueris, eum in custodia districta, quousque nobis renuncies, redigas, vt qualiter immanissimum facinus discuti debeat ac puniri, deliberare possimus.] Et si quis dixerit, non audet isdem peruersus homo ad rationem venire, audiatur consilium sancti Gregorij de Frontinianistis hæreticis, qui ad rationem deducendam aliter adduci non poterant, quod scribit ad Maximianum Salonitanum Episcopum, De Frontinianistis, inquiens, fraternitas tua sit omninò sollicita, & sicut cœpit studeat, quatenus ad sinum sanctæ Ecclesiæ reuocentur. Si qui verò ad me venire voluerint, & rationem recipere, priùs iusiurandum præbeant, ac promittant, quòd in eorum errore etiam ratione recepta non persistant. & postmodum eis tua sanctitas promittat, quia à me nullam violentiā patiantur, sed rationem reddo, si veritatem cognouerint, suscipiant, si non cognouerint, inlæsos dimitto. Si qui verò cōtra vos sine iuramento ex eis ad nos venire voluerint, minimè eos fraternitas tua retineat, quia venientes, aut rationem recipient, aut scito quia terram illam vlteriùs non videbunt.] Et in Carthaginensi Concilio scriptum est, *Placuit,* inquit, *vt accusatus, vel accusator, in eo loco, vnde ille est qui accusatur, si metuit aliquam vim temerariæ multitudinis, locum sibi eligat proximum, quò non sit difficile testes perducere, vbi causa finiatur.*] Et si quis dixerit, adduci non potest ad iudicium, quia fultus aliorum patrocinio regum rebellionem tenet contra regem. qui pro hoc crimine, & etiam pro aliis, eum vellet in iudicium mittere si posset, istam quam habet ad iudicium ducit. ante oculos habeant domini nostri Reges veridicam sententiam regis regum, qui est veritas & iudex viuorum ac mortuorum, qua dicit regi auxilium præstanti contra iustitiam, *Impio,* inquiens, *præbes auxilium, & his qui oderunt me amicitia iungeris. Idcircò iram quidem Domini,* id est mortem, *merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te.* Propterea timeant reges, qui talibus hominibus iniustè patrocinium præbent, de quorum tuitione Deum offendere possint, & Ecclesiæ ac pauperes Christi, & humiliores homines op-

Ioan. 7.
Ioan. 7.
Lib. VIII. epist. V.
Lib. VIII. epist. XXXVI
Can. 30.
2. Paral. 19.

mina reputatur, isdem qui ei vim intulit, vel eam ad scelus pellexit, accersiendus est, & magis per illũ causa inuestiganda, & ipse inuehendus, atque secundùm legem examinandus est, & vel legali iudicio liberandus vel puniendus est. præsertim cùm sicut audiuimus parentum loco ipse eā legaliter marito tradiderit, quem secundùm Domini per Moysen præceptum, oportet, etiam si virgo in coitu primo inuenta non est, aut indicia certæ virginitatis ostendere, aut obiectionibus stupri concredere, ne fortè eos qui iustè iudicare cupiunt, quæcumque suspicio mordeat, & qui potiùs student & valent alienis detrahere, quàm sua statuere, locum derogandi inueniant, dicentes, Femina in custodia minis & afflictionibus perterrita, nihil aliud nisi quod ei iubetur audet aut valet dicere. Veniat ille qui in sua libertate est, & legaliter, aut quod ei impingitur defendens liberetur, aut illis de quibus reputatur, quoniam non solùm particeps, sed etiam auctor & executor criminis est, concredens legaliter puniatur: & aut in liberatione illius, ista quæ in custodia est, & propter timorem super se mendaciũ dicit, legaliter liberetur, aut in punitione illius legaliter puniatur, sicut in primo libro legis Romanæ capitulo sexto de stupratoribus, & in capitulo septimo de incestis & turpibus nuptiis præcipitur, & in ceteris, quæ Christiana iura depromunt, iusti iudices legere possunt. Iniustum est enim oppressam iterum opprimi, & opprimentem de libertate sceleris gloriari, quod valde sanctus Gregorius ad Goduinum Neapolitanum Ducem & immanissimè detestatur, dicens, Satis mirati sumus quòd in milite illo, qui ancillam Dei diabolica instigatione perdidit, districtissima vindicta hactenus facta non fuerit. Nam & moribus & bonitati vestræ valde conueniens fuit, vt antè ad nos vltio, quàm perpetratæ culpæ iniquitas perueniret. Hortamur vt sine excusatione aliqua, vel modò qualis vobis feruor sit erga caritatis custodiam demonstrantes, ita pro exemplo aliorum districtè emendare tantum facinus festinetis, vt Deum vobis, in cuius ille hoc iniuria perpetrauit, timore eius neglecto despexit, placabilem faciatis. nam tantam iniquitatem inultam remanere nullo modo patimur.] Et terræ principes non surda aure debent audire quod dicitur, *Anathema in medio tuî, non poteris stare coram inimicis tuis.* Et item sanctus Gregorius ad Syagrium scribit Episcopum, Quia satis noxium atque perniciosum est, vt imitatione prauè agentis destruantur qui de punitione illius ædificari bene debuerant. In qua re non solùm ille culpabilis, sed etiam qui non restiterit inuenitur. Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda vt resecari debeant non concurrerit.]

Lib. XII. epist. V.

Iof. 7.

Lib. VII. epist. 117.

Et nemo dicat, tam peruersus homo non ad iudicium vocandus, sed quasi iam iudicatus damnandus est. Audiat quod in Euangelio Ioannis scriptum est dixisse Nicodemum ad principes Iudæorum de Iesu, quem ante iudicium comprehendere rogauerunt. Scriptum

quam prædeceſſores eorum Imperatores & reges condiderunt, & ſeruauerunt, & populos per eam feliciter rexerunt & correxerunt; actio, quæ ab auctore inchoata eſt, vt ab heredibus peragenda eſt. quíque ita prædeceſſorum ſuorum bene ſtatuta debent in omnibus conſeruare, ſicuti ſua conſtituta à ſuis ſucceſſoribus cupiunt conſeruari. Et non leue regibus vel quibuſcumque aliis videatur infringere quod ſuis ſtudent manibus roborare, quia ex diuina doctrina, & Apoſtolica traditione, tam maxima res ſemper ab ipſis primis ſæculis manus confirmatio fuit, vt de ipſis Apoſtolorum vicariis, illi ipſi Apoſtolorum vicarij ſupercæleſti auctoritate decreuerint, *Vt qui contra ſuam ſubſcriptionem in aliquo venerit, ipſe ſe priuet honore.* Et non dicant reges, hoc de Epiſcopis & non eſt de regibus conſtitutum: ſed attendentes quia ſi ſub vno rege ac ſacerdote Chriſto, à cuius nominis deriuatione chriſti Domini appellantur, in populi regimine ſublimati & honorati eſſe deſiderant, cuius honore, & amore, atque timore, participatione magni nominis domini & reges vocantur, cùm ſint homines ſicut & ceteri, & partem cum his in regno cælorum habere volunt, qui ſacro peruncti ſunt chriſmate, quod à Chriſti nomine nomen accepit, qui exinde vnxit ſacerdotes, prophetas, reges, & martyres, ille vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, quíque fecit eos in baptiſmate reges & ſacerdotes Deo Apoc.2. noſtro, & genus regium, ac regale ſacerdotium, ſecundùm Apoſtolos Ioannem & Petrum: intelligant & credant ſe in oculis Dei pri- 1.Pet.2. uari regij nominis & officij dignitate, quando ſi illud placitum Deo fuit quod manu firmauerant, faciunt contra manus ſuæ conſcriptionem, licèt illud nomen vſurpent ante oculos hominum terrena & inſtabili poteſtate: quoniam ſicut viuunt reges boni & iuſti in ſuis legibus bonis & iuſtis, quando per eas premuntur & puniuntur noxij, & releuantur ac liberantur innoxij, ita viuunt Apoſtolici viri in regulis promulgatis & ſuis manibus confirmatis, quibus iudicati ſunt contra illas agentes ex illa die qua conſtitutæ ſunt. Et ſicut Apoſtolus de illa dicit, quæ viuens mortua eſt, ita & talis tranſ- Apoc.16. greſſor, licèt illi qui nunc Apoſtolorum vices retinent, eum, aut quia ignorant, aut quia diſſimulant quod actum eſt, non adiudicent, ſi ſe non ante vltimum diem correxerit, inter damnandos in iudicio de maioribus dumtaxat tranſgreſſionibus poſitus iudicabitur. *Lex e-* 1.Tim.1.9. *nim non eſt poſita iuſtis*, ſicut dicit Apoſtolus, ſed tranſgreſſoribus, & ſceleratis, homicidis, & parricidis, ac fornicariis, atque reliquis præuaricatoribus. Nam non ſine cauſa ſcriptum legitur, quoniam verba Decalogi digito Dei ſint ſcripta. Valituram quippe in perpetuum legem illam eſſe decreuit, quam digito, id eſt ſpiritu ſuo ſcripſit. Et de electis Dominus in Euangelio dicit, *Gaudete quoniam nomina ve-* Luc.16.10. *ſtra ſcripta ſunt in cælo.* De reprobis autem Hieremias propheta dicit, *Recedentes à te Domine in terra ſcribentur.* Non autem pueriliter ſapien- Hier.17.13.

primuntur & deuastantur, & iusta iudicia exerceri non possunt. ne fortè si tanta & talia bona propria non habuerint, quæ tanto malo possint obsistere, sine vllo obstaculo pereant, aut bona quæ habent pro alieno malo, cuius fiunt participes, ante Dei oculos perditi fiant; licèt humano iudicio & corpore sani putentur. Sed & ne sententiam scripturæ incurrant, qua dicitur, *Perit iustus pro impio.* Et ne aliquis eis peruersè interpretetur sententiam Deuteronomij, *Non tradas seruum domino suo, qui ad te confugerit. habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requiescet, nec contristes eum*, audiant quomodo illam beatus Augustinus exponat. Septuaginta, inquit, dicunt, Non trades puerum domino suo, qui appositus est tibi à domino suo: non quòd eum dominus apposuerit, id est, commendauerit, potiùs enim depositum diceret, sed appositum dixit à domino suo, id est, adiunctum cùm ab illo abscessisset. Non ergo suscipi sed reddi potiùs prohibuit fugitiuos. Hoc quidem putari potest iniustum, nisi intelligamus genti & populo ista dici, non vni homini: sed ex alia itaque gente refugientem ad istam gentem, cui loquebatur, hominem à domino suo, id est, à rege suo reddi prohibuit. Quod etiam alienigena seruauit rex Geth, quando ad eum refugit Dauid à facie domini sui, hoc est, regis Saul. Apertissimè autem hoc explanat, cùm dicit de ipso refuga, *In vobis habitabit in omni loco vbi placuerit ei.* Hoc autem regnum de multorum manibus in manu parentum nostrorum regum Deo gratias fuerat adunatum, & vnum regnum vna est Ecclesia, quæ illorum diuisione, qui sicut vnus homo, & vnus rector in vno regimine esse debent, diuidi nullatenus debent. Nec dici debet, vt inter principes nostros de vna gente, vel de vno regno, ad aliam gentem, vel ad aliud regnum quisque refugiat, sed potiùs in vno regno, sicut Christianos decet, & in vnitate Ecclesiæ matris consistant. Ad quam Ecclesiam confugientes quòd patrocinium habere debeant, sanctus Gregorius ad Ioannem Episcopum Caralitanæ ciuitatis scribit, Si qui, inquiens, de quibus est quæstio, in Ecclesiam fortasè refugerint, ita debet causa disponi, vt nec ipsi violentiam patiantur, nec hi qui dicuntur oppressi damna sustineant. Curæ ergo vestræ sit, vt eis sacramento ab his quorum interest de seruanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorum actuum reddere rationem. Ad cuius instar principes nostri catholicæ filij diuinis mandatis obedire debent, memores quòd teste Deo manu propria firmauerunt. videlicet quia huiusmodi homines non solùm non tueri, atque contra legem vel rationem defendere, verùm vel recipere deberent, nisi ad hoc vsque, vt ad reddendam rectam rationem venirent. Quidam autem ex eisdem regibus qui hoc firmauerunt, adhuc Deo gratias corpore viuunt, & quidam migrauit ad Dominum. Sed pro patre nati sunt filij, à quibus secundùm legem Romanam, quam

Deut. 23.
1. Reg. 27.

cupationem, quod vt sæculi pauperiores non obtinent per deprecatam præstationem : immò & sibi auferunt, & locis sanctis non tribuunt, & vnde sibi debuerant operari remedium, perpetrant sacrilegium. & si sacrilegium perpetrant de suis non bene datis, considerandum est quantum sibi periculum faciunt de rebus ab aliis Deo donatis, & à se contra Deum & ipsi Deo ablatis. Vnde S. Gregorius in epistola ad Sabinum subdiaconum scribens. *Sacrilegum*, inquit, *& contra leges est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studiis suis tentauerit compendiis retinere.* Et sacri canones, *Clerici*, inquiunt, *vel sæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamento relictas, retinere præsumpserint, aut id quod ipsi donauerunt Ecclesiis vel Monasteriis crediderint auferendum, sicut Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quovsque reddant, ab Ecclesiis excludantur.* Quapropter sciant quia cum peccatis propriis, pro omnibus etiam illorum peccatis qui easdem res pro redemptione animæ suæ dederunt, in futuro iudicio punientur: & non postponant qui fortè confirmant inconsultè quod fidelibus vel amicis suis donant, & sine iudicio auferunt, quando quæ dederant ad memoriam pœnitendo reducunt. non adtendentes, quia illi vadunt de sæculo, cùm exit de corpore anima, & remanet in sæculo terra, & tenetur à vacuo possessore rerum illarum confirmationis regiæ charta, & cùm suspirant corda, prouocantur ad maledicendum fortassis non sine peccati pondere labia. cùm vtrumque prouidendum erat, ne videlicet inconsultè quiddam rex daret, nec sine iudicio cuiquam æquitatis quiddam auferret, néve post iudicium de ablatis charta indisrupta maneret. Scriptum est enim, *Memoria iusti cum laudibus, nomen autem impiorum putrescet.* Melius itaque & rationabilius esset, vt per rationem disrupta charta putresceret, & laus æquitatis eorum maneret, quàm charta confirmationis maneret, & nomen laudis putresceret. Sed fortè hæc legentes vel audientes principes dicent, *Bene nos castigauerunt Episcopi. nihil per præcepta donabimus, ne iterum reprehendamur.* Econtra audiant quid voce castigantium propheta conqueritur dicens, *Curauimus Babylonem, & non est sanata.* Babylon quippe curatur, nec tamen ad sanitatem reducitur, quando mens in praua actione confusa, verba correptionis audit, flagella correptionis percipit, & tamen ad recta salutis itinera redire contemnit. Et per Sapientiam, *Sicut acetum*, inquit, *in nitro, ita ei qui cantat carmina cordi pessimo.* Cùm acetum in nitro mittitur, efferuescit protinus & ebullit. sic plerumque & corda potentium, qui de potentia tument, & non se de humanitate humiliant, veluti Abraham Domino dixit, humilians se de exaltatione conlocutionis eius, *Loquar ad Dominum meum cùm sim cinis & puluis.* Quando correptionem castigantis missi Domini audiunt, ex tumore cordis in verba contradictionis erumpunt, Dare sanctis locis vel fidelibus viris non vetuerunt

Lib. VIII. epist. VII.

Concil. Agath. c. 4.

Prou. 10. 6.

Hier. 51. 9.

Prou. 25. 20

Gen. 18. 27.

dum est, quasi Deus ad remedium obliuionis bonos in cælis, malos scribat in terris : sed salubriter intelligendum, quòd siue cælestia, seu terrestria quis opera gesserit, per hæc quasi litteris adnotatus apud Dei memoriam sit æternaliter adfixus. in hoc iure demonstrans, vt quod quisque iustè & rationabiliter manu firmauerit, inuiolabiliter ac perseueranti conseruet iustitia. nec inaniter suum nomen qui ad baptizandum venit, si ætatem habet, aut patronus pro puero, sed & publicè pœnitens ad reconciliationem accedens, scriptum nomen proprium ex traditione Ecclesiastica donat, quod super sacrum altare inter sacramentorum cælestium celebrationem ponitur, & recitandum ad locum per sacerdotem Domino commendatur. In sacris nihilominus dypticis non friuolè nomina fidelium tam viuorum quàm defunctorum scribuntur, & infidelium de eisdem dypticis etiam post mortem diuino iudicio, si conscripta fuerant, eraduntur. Sed fortè quasi principali fulti licentia dicunt principes, Quid magni mali contra Deum facio, vel quis me inde iudicabit, qui super omnes consisto, si præceptum, vel edictum, quod manu confirmo, aut infringo, aut non attendo? Primùm quidem attendant, quia si illi super alios sunt, super illos Deus est: & si prauè egerint, & se non correxerint, tanto grauiùs iudicabuntur, quanto in throno regni ceteris celsiùs præponuntur. Reges enim & Sacerdotes subditorum prauè acta corrigunt: sed obliuisci non debent, quia illorum mala per ipsum Dominum iudi-
Sap.6.7. cabuntur : nec surda aure debent audire quod scriptum est, *Potentes potenter tormenta patientur, exiguo autem conceditur misericordia.* Deinde legant historiam sancti Abrahæ, qui chartam confirmationis à venditore sepulcri coniugis suæ coram filiis & populo terræ pro tam magno accepit, vt etiam adoraret in terra populum terræ, filios
Genes.23. videlicet Heth, quatenus id obtineret audita concessione illorum, & quàm magni hoc pendere debeant inuenire valebunt. Sed & in lege de hac confirmatione sufficienter inuenient, quæ tantùm & ante aduentum Christi viguit vt etiam Pilatus ex antiqua consuetudine instructus, poscentibus Iudæis vt refragaretur quod in Chri-
Ioan.19.22. sti titulo scripserat, dixerit, *Quod scripsi, scripsi,* nolens infectum vel immutatum esse quod fecerat. Quod & longè antè firmatum do-
Psal.74. minica stipulatione fuerat, sicut Psalmo superscriptum est, *Ne corrumpas tituli inscriptionem.* Et quàm certissimæ stabilitatis ac firmitatis credi debeat chirographum, id est, manu scriptum, in libro Tobiæ legitur, & in Euangelio de conscriptis cautionibus demonstratur. Sed quidam Principes, quod Deus à nostris Christianis principibus longè faciat, fortè non prouident, quia post illos infirma firmatio illorum manet, & ipsi decedunt, & sicut sanctus Augustinus dicit, Transit actus, & manet reatus. Quod suum erat locis sanctis donant per confirmationem, & sibi vsurpant per oc-

presserit, admonuerit, designauerit, deleuerit, honestiorem quidem in insulam deportari, humiliorem autem in metallum damnari, aut in crucem leuari, seruum verò capite puniri. Et, vt beatus Augustinus commemorat in Ioannis Euangelistæ commento, *Iuris forensis est, vt qui in precibus mentitus fuerit principi, non illi prosit scriptum quod impetrauerit, immo etiam careat ipso beneficio scripti, quo scriptum perduxerit.* De confirmationis autem suæ scriptura nihil dixerunt, quia quod firmauerunt, infringere nefas duxerunt. sicut in libro Esther legitur quantam valitudinem anuli Regis habeat signatio, quantam cautelam signi illius vacuatio, quanto magis regiæ manus subscriptio. Et nec perfunctoriè ducere debet regia dignitas quod in suis præceptis scribitur, *Et vt hoc*, inquit, *nostræ auctoritatis præceptum pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, &c, Data illo, vel illo anno in Dei nomine feliciter.* ne quod in Dei nomine feliciter confirmatur, sine Dei, id est, sine veritatis iudicio infeliciter effœtetur: quia scriptum est, *Non polluas nomen Domini Dei tui.* &, *non accipias nomen Domini Dei tui in vanum.* Legant quoque Paulum, & expositores ipsius Apostoli, quàm pro magno sit dictum quod scripsit idem diuinus Apostolus in suis Epistolis, *Videte quales litteras mea scripsi manu.* & item, *Salutatio mea manu Pauli.* Vnde reges, qui subscriptione manus suæ à se data, vel priuilegia sanctorum cum anathematismo manibus roborata confirmant, & illa postea conseruare paruipendunt, siue detractant, quasi anathematis vinculo non teneantur obstricti, sententiam beati Gregorij ex epistola ad Theoctistam patriciam audiant, Ipsi, inquiens, sibi testes sunt quia Christiani non sunt, qui ligamenta sanctæ Ecclesiæ vanis se æstimant conatibus soluere, ac per hoc nec absolutionem sanctæ Ecclesiæ, quam præstat fidelibus, veram putant, si ligaturas eius veras esse ac valere non æstimant, & vnde se fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter ligantur.] Si qui sunt igitur, qui sub nomine Christiano hæc aut prædicare audent, aut taciti apud semetipsos tenere, eos & ego, & omnes catholici Episcopi, atque vniuersa Ecclesia anathematizamus. Hæc dicimus, vt secundùm rationem & legis ordinem cuncta agant regni principes, & Ecclesiæ sanctæ rectores, sed & cum æquitatis iudicio suprà scripta causa diffiniatur. Ordinem autem constituendi iudicium, si Hucbertus pro hac causa ad audientiam, & de ciuili iniudicatus ad Ecclesiasticum iudicium venerit, isdem beatus Gregorius in commonitorio ad Ioannem Defensorem euntem in Hispanias descripsit, dicens, Primùm vt sic ordinabiliter fiat, quatenus alij sint accusatores, & alij testes. Deinde causæ qualitas exploretur, si digna exilio vel condemnatione sit, & vt eo præsente sub iureiurando contra eum testimonium proferatur, seu scriptis actuum inseratur: & vt ipse licentiam respondendi & defendendi se habeat. Sed & de personis accusantium ac testificantium subtiliter erit quæ-

Tract. 7.
Leuit. 18.
Exod. 20.
Gal. 6.
1. Cor. 16.
& 2. Thess. 3.
& Coloss. 4.
Lib. 12.
epist. 39.
sub finem.
Lib. 11.
epist. 56.

Psal.75.12. Episcopi, cantantes omnibus, *Vouete & reddite Domino Deo vestro*, &,
Eccli.32.24 *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* &, *Non facias quod*
Leuit.19.15. *iniquum est, neque iniustè iudicabis.* &, *Iustè iudica proximo tuo.* Sicut non vult princeps sibi tolli à fortiore suo quod Deus illi concessit, ita & ipse non sine æquitatis iudicio auferat à quoquam vel quod dedit, vel quod
Tob.4 16. non dedit, quia scriptum est, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Sed
Luc.16. potiùs etiam atque etiam prædicauerunt Episcopi, *Facite vobis amicos de*
Exod.9. *mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* &, *Quodcumque potest manus tua, instanter operare, quia nec locus, nec ratio est apud inferos, quò tu properas.* Et sicut ista quæ vtilia & honesta sunt prædicauerunt Episcopi, ita nihilominus prædicant vt turpem notam regio nomini rex à se festinet abscondere, & quantum potest abluere, & per singulos dies, & per singulos actus, memor sententiæ Deuteronomij
Deut.23.12. dicentis, *Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturæ, gerens paxillum in balteo: cúmque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies quo releuatus es. Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos: vt sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.* Naturæ quippe corruptibilis pondere prægrauati, à mentis nostræ vtero quædam cogitationum superflua, & ab actionis nostræ opere regimini indigna, quasi ventris grauamina erumpunt, & portare sub balteo paxillum debemus, qui rectores in populo sumus, vt videlicet ad reprehendentes nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus, qui incessanter terram mentis nostræ dolore pœnitentiæ confodiat, & hoc quod à nobis fœtidum erumpit abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo per paxillum tegitur, cùm mentis nostræ superfluitas, vel operationis nostræ reprehensibilis fœditas, subtili redargutione discussa, & honesta operatione correcta, ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulum & correctionis bonum celatur. Perpendendum est etiam, quia antiqui reges & Imperatores suis legibus statuerunt, vt charta confirmationis quinque, vel septem, aut decem, vt scribit Ambrosius, testibus roborata constaret. Sed & iure ciuili in conscriptione chartarum conditionalis constitutio ponitur, quo dispendio, qui eandem chartam infringere tentauerit, fisco multetur, & accusator accusationis scripturæ subscribens, se à conditione mutare non poterit. De sua autem confirmatione nihil scripserunt, quia principis manus,
1.Reg.18. sicut de Dauid in Regum libro dictum legimus, pro decem millibus computatur. Et rex à Deo vel ad gratiam, vel propter peccata populi constitutus, ab ipso Rege regum de suis vel iustis actibus coronabitur, vel iniustis iudiciis & iniquis actionibus æquitatis iudicio iudicatus multabitur. Inseruerunt etiam in eisdem legibus ad legem Corneliam testamentariam, de his, qui testamentum quodve aliud instrumentum falsum sciens, dolo malo scripserit, sup-

& iam firma radice plantati ſtant inconuulſi, vſque ad ſeptimam obſeruare decernimus generationem, & quamdiu ſe cognoſcunt adfinitate propinquos, ad huiuſmodi copulæ non accedere ſocietatem. Nec eam, quam aliquis ex propria conſanguinitate coniugem habuit, vel aliqua inlicita copulatione maculauit, in coniugium ducere vlli profectò Chriſtianorum licet vel licebit, quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo & cunctis hominibus. Inceſtuoſos verò nullo coniugij nomine deputandos à ſanctis Patribus dudum legimus conſtitutum. Nec hoc quoque in hac ſollicitudinis parte relinquimus, quod omnes inceſtuoſi à limitibus ſanctæ Eccleſiæ ſint ſeparandi, vſquequò per ſatisfactionem precibus ſacerdotum eidem ſanctæ catholicæ reconcilientur.] Et in edicto canonico ante corpus B. Petri prolato, Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit vxorem, anathema ſit. & reſponderunt omnes tertiò, anathema ſit. Et S. Ambroſius in prima Epiſtola ad Corinthios dicit, Non eſt enim frater, aut ſoror ſeruituti ſubiectus in eiuſmodi: hoc eſt non deberi reuerentiam coniugij ei qui horruit auctorem coniugij. Non enim ratum eſt matrimonium quod ſine Dei deuotione eſt.] Et S. Hieronymus in tertio libro commenti Epiſtolæ Pauli ad Epheſios, Quomodo itaque, inquit, Chriſto ſubiecta eſt Eccleſia, ſic ſubiecta ſit vxor viro ſuo. Quem enim habet principatum & ſubiectionem Chriſtus & Eccleſia, huic eidem ordini maritus & vxor adſtringitur. Sed videndum vt quomodo in Chriſto & in Eccleſia ſancta coniunctio eſt, ita & in viro & in muliere ſancta ſit copula. Sicut autem non omnis congregatio hæreticorum Chriſti Eccleſia dici poteſt, nec caput eorum Chriſtus eſt, ſic non omne matrimonium, quod in viro ſuo ſecundùm Chriſti præcepta non iungitur, ritè coniugium appellari poteſt, ſed magis adulterium. Hinc intelligenter eſt adnotandum, quia quod iſte ipſe Doctor in epiſtola ad Amandum preſbyterum dicit, quòd quamdiu viuit vir, licèt adulter ſit, licèt ſodomita, licèt flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum virum accipere non licet, de eo dicit, qui poſt legitimum initum coniugium, in ipſo peccat coniugio, in quo iure pari vir & mulier tenentur ſententia. In hoc autem loco de ea vel de eo agitur, qui ante initum legitimum coniugium, perpetrato inceſtu legitimum quod habere poterat ſibi tollit coniugium. Et in Concilio Agathenſi, *De inceſtis coniunctionibus*, inquiunt, *nihil prorſus veniæ reſeruamus, niſi cùm adulterium ſeparatione ſanauerint. Inceſtuoſos verò nullo coniugij nomine deputandos, quos etiam deſignari funeſtum eſt*. Et ſanctus Auguſtinus in libro de bono coniugali, Aliud eſt non concumbere niſi ſola voluntate generandi, quod non habet culpam, aliud autem carnis quidem concumbendo appetere voluptatem, ſed non præter coniugem, quod venialem habet culpam, quia & ſine cauſa propagandæ prolis

Greg. II. in Synod. Rom.

Epiſt. 147.

Can. 61.

rendum, cuius conditionis, cuiúsve opinionis, aut ne inopes sint; ac ne fortè aliquas contra eum inimicitias habeant: & vtrum testimonium ex auditu dixerint, aut certè specialiter se scire testificati fuerint, & vt scriptis iudicatum sit, & sic partibus præsentibus sententia recitetur, & ita hæc omnia solemniter roborentur.]

Ceterùm si femina ante initum coniugium de scelere cum fratre suo culpabilis inuenitur, ponendum duximus instar iudicij de epistola eiusdem sancti Gregorij ad Ioannem Episcopum Panormitanum, de quadam femina, quam aliquis homo, antequàm diaconus ordinaretur, reliquit, & post mutatam vestem quidam marito tradiderit. Ait enim, Quia sunt culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, quærenda semper est veritas, vt inquiri debeat, vtrum accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat. Itaque peruenit ad nos, Fantinum defensorem vltionem exercere in Petrum latorem præsentium voluisse, pro eo quòd, quantum dicitur, relictam cuiusdam diaconi, tempore quo conductor fuit, marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens nec virginem illam ad eum venisse. denique nec religiosam mutasse vestem, postquàm ille in ordine sacro promotus est, adiiciens etiam, priusquàm ad diaconatum perueniret, & posteà, praua illam opinione vixisse. Ideóque fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum Dei, sicut decet, timore causam hanc subtili omnino inuestigatione perquirat, & si in coniugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constiterit, & suprà scriptus lator memorato defensori & rectori patrimonij ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione hi qui malè sociati sunt disiungantur.] Hæc de sancti Gregorij verbis excerpsimus.

Lib.xi. epist.ix.

Et sicut suprà de beati Augustini verbis posuimus, quoniam quod agebat in lege veteri, vel etiam quod nunc agit in reipublicæ legibus interfectio, hoc operatur in Ecclesia excommunicatio, & ab Ecclesia separatio: si de legibus publicis, quæcumque femina huiusmodi sceleribus, sicut præmissum est, inretita, euadens forense iudicium, ad Episcopale iudicium venerit, secundùm sacrum Ancyranum Concilium, de his qui fornicantur inrationabiliter, id est, cum masculis vel pecoribus, & de illis mulieribus quæ fornicantur & partus suos necant, vel quæ agunt secum vt vtero conceptos excutiant, inter eos orare, vt videtur nobis, præcipietur, qui spiritu periclitantur immundo, & per districtam decennalem pœnitentiam castigata, vsque ad vitæ finem dignis pœnitentiæ fructibus incumbere, reseruato sibi pro Ecclesiastica pietate, si mortis metus ingruerit, viatico munere iudicabitur, segregata non solùm à toro regio, verùm etiam ab omni coniugali consortio, secundùm decreta beati Gregorij Papæ ad Felicem SiciliensemEpiscopum, quibus dicit, Progeniem, inquiens, suam vnumquemque de his, qui fideliter edocti,

Can.15.& 20.

Lib.xii. epist.32.

putatur, rea fuerit fortassis inuenta, quoniam post legaliter initum coniugium ante legalem diffinitionem præsumpsit inlicita. Apostolus enim dicit alligatam esse vxorem sub lege viri quanto tempore vir eius viuit, mortuo autem eo solutam esse à lege viri. Et secundùm sacram auctoritatem, legaliter desponsatam, dotatam, & publicis nuptiis honoratam, vxorem esse nemo qui dubitet. Sed & vnam esse legem in hoc iure viri & vxoris eadem sacra testatur auctoritas. Et ideò, antequàm à iugo graui super filios Adæ à die egressus de ventre matris eorum, vsque in diem ingressus in ventrem omnium matris, alter ab altero dissoluatur, aut lege ab eo, qui per conditores legum iusta decernit, comprobetur quod est initum non legitimum fuisse coniugium, quicumque eorum vnam carnem per adulterium in duo diuiserit, non commisisse adulterium dici non poterit. Magnus etenim Leo Papa de forensibus legibus Ecclesiasticis modum tribuit ad Nicetam Aquileiensem Episcopum scribens, Vt sicut in mancipiis, vel agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus, in captiuitatem ductis postliminium reuersis de captiuitate seruatur: ita etiam & coniugia, si aliis iuncta fuerint, reformentur. Et nos de eisdem legibus ad exemplum ipsius debemus coniicere, quoniam si quilibet quod ei iure posset competere contra ius sibi præsumpserit, per legem ei quem spoliauerat cogetur legaliter emendare. Quapropter si quilibet legaliter coniugatus, ante iudicium ex criminata determinatum, contra matrimonij iura, aut publicè aut secretè præsumpsit, necesse erit eum legibus præfixis transgressoribus aut secretè aut publicè subiacere, quibus decretum est in Concilio Africano, Vt pœnitentibus, secundùm differentiam peccatorum, Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.] Et in Concilio Carthaginensi, Vt sacerdos pœnitentiam imploranti absque personæ acceptione pœnitentiæ leges iniungat.] &, Si quis fidelis, secundùm Eliberitanum Concilium, habens vxorem non semel sed sæpè fuerit mœchatus, in fine mortis conueniendus est. quòd si se promiserit cessaturum, communio illi donanda est: si resuscitatus rursus mœchatus fuerit, vt non vlteriùs de communione pacis ludat, seueriùs abscindendus est.] Et iuxta Ancyranum Concilium, Vxor adulterata, vel maritus committens adulterium, post septem annorum pœnitentiam reconciliationis & communionis perfectionem consecuturi sunt.] Et item secundùm Eliberitanum Concilium, Si quis vxorem habens semel lapsus fuerit, post quinquennem pœnitentiam reconciliandus est, vel si necessitas infirmitatis coegerit, antè communio ei largienda est. Similiter & Synodus Toletana constituit, *Qui vxorem simul & concubinam habuerit, à communione Ecclesiæ separandus est.* In qua separatione, vel post dignam satisfactionem reconciliatione, summopere debent pastores Ecclesiæ & Apostolorum successores atque vicarij prouidere, qui, vt dicit beatus Gregorius,

[Margin notes: 1. Cor. 7. — Epist. xxcv. — Can. 10. — Concil. Carth. IV. can. 74. — Can 47. — Can. 19. — Can. 69. — Cōc. Tol. I. can. 17.]

concumbitur, non tamen huius libidinis causa propagationi prolis obsistitur, siue voto malo, siue opere malo. nam hoc faciunt, qui quamuis vocentur, coniuges non sunt, nec vllam nuptiarum retinent veritatem, sed honestum nomen velandæ turpitudini obtendunt. Produntur autem, quando eò vsque progrediuntur, vt exponant filios suos qui nascuntur inuitis, oderunt autem nutrire, vel habere quos gignere metuebant. Itaque cùm in suos sæuit quos genuit tenebrosa iniquitas, clara iniquitate in lucem promitur, & occulta turpitudo manifesta crudelitate conuincitur. Aliquando eò vsque peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam sterilitatis venena procuret, & si nihil valuerit, conceptos fœtus aliquo modo intra viscera extinguat ac fundat, volendo suam prolem priùs interire quàm viuere, aut si in vtero iam viuebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo tales sunt, coniuges non sunt, & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potiùs conuenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.

INTERROGATIO XIII.

SEXTO nobis capitulo remandate, si idem Rex, postquam talia de præfata vxore sua audiuit, & ab eius carnali commercio suspensus fuit, fortè concubina vsus adulterium perpetrauerit, & si hoc ad plurimorum peruenit notitiam, quo debeat sanari medicinali iudicio. Et si fortassis acciderit, vt quiscumque homo sacramento attendere se obligauerit, quod criminosum sit agere, vtrum quod iurauit, ne incurrat periurium, debeat adimplere, an, ne crimen admittat, quod malè iurauit in irritum debet ducere: & si hoc verum esse possit, quod plures homines dicunt, quia sunt feminæ, quæ maleficio suo inter virum & vxorem odium inreconciliabile possint mittere, & inenarrabilem amorem iterum inter virum & feminam serere, & quòd vir legitimè sortitam coniugem maritali commercio non possit adire, & aliis valeat feminis commisceri, & itidem eodem maleficio potentia concumbendi, & dilectione quondam habita fruendi, per artem maleficarum possit restitui. Et quæ sit causa cur Deus, vt dicitur, sæpè in legitimo coniugio permittat talia fieri. Et si fortè tales viri malefici, vel incantatrices feminæ inuentæ fuerint, quid de huiusmodi debeat fieri.

RESPONSIO.

RESPONDEMVS, si fortè, vt fertur, Rex, de quo agitur, post legaliter initum coniugium, cum alia aliqua carnis commixtione negotium concumbendi exercuit, negari non potest adulterium perpetrasse, etiam si femina, quam duxit vxorem, de talibus, sicut reputa-

ctionem diuina vſurpantes myſteria, bonum Dei donum faciunt ſuum iudicium. Quoniam ſicut auctores ſancti, vt demonſtrat venerabilis presbyter Beda in commento Euangelij Lucæ, exponentes ſententiam dicentis Domini, *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa, verumtamen væ illi homini per quem tradetur*, dicunt hodie quoque & vſque in ſempiternum Væ illi homini, qui ad menſam Domini malignus accedit, qui & inſidiis mente conditis, præcordiis aliquo ſcelere pollutis, myſteriorum Chriſti ſecretis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Iudæ filium hominis tradit, non quidem Iudæis peccatoribus, ſed tamen peccatoribus, membris videlicet ſuis, quibus illud inæſtimabile & inuiolabile Domini corpus violare præſumit. Ille Dominum vendit, qui eius amore ac timore neglecto, terrena & caduca, immò etiam criminoſa plus amare & curare conuincitur. Væ, inquam, illi homini, de quo Ieſus, qui altaribus ſacroſanctis inter immolandum, vt pote propoſita conſecraturus, adeſſe non dubitatur, adſtantibus ſibi miniſtris cæleſtibus, queri cogitur, *Ecce*, inquiens, *manus tradentis me mecum eſt in menſa.* Et Paulus dicit, *Si quis frater nominatur, & eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.* & item dicit, *Iniqui regnum Dei non poſſidebunt. Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.* & item, *Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* & item, *Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* Vnde Ambroſius oſtendit grauiſſimum eſſe peccatum, quia ex hoc omne deperit corpus, in ceteris autem peccatis portio perit, non totum. Totum enim corpus vir eſt & mulier, quia portio viri eſt mulier: quicumque enim aliud peccatum admiſerit, extra ſe peccat, fornicarius verò in carnem ſuam peccat. Quamquam enim omnia peccata carnalem hominem præſtent, hoc tamen ſpecialiter deſiderium carnis eſt, quod ſordibus maculatam animam cum corpore tradit gehennæ: quia victa anima à libidine carnis fit caro, ſicut & corpus rectè gubernatum ſpiritale appellatur. Animus tamen eſt, qui aut victus inlecebris totum hominem carneum facit, aut in vigore naturæ ſuæ manens, carni præſtat vt ſpiritalis dicatur. Quapropter ſanxerunt Spiritu ſancto in ſe loquente canonum conditores, vt à communione tales homines vſque ad ſatisfactionem ſeparentur. quoniam qui alieni à regno Dei ſunt, ab Eccleſia, quæ & regnum Dei eſt & nominatur, vſque ad correctionem & ſatisfactionem debent modis omnibus ſeparari: & cum quibus Chriſti diſcipulos cibum ſumere non oportet, eis dare ſacram communionem non debent Domini ſacerdotes, ipſo prohibente in Euangelio, *Nolite dare ſanctum canibus,* quales deſignat Petrus dicens, *Sicut ſus lota in volutabro luti, &*

Luc.22.21. 1.Cor.5.11 1.Cor.6.9. Heb.13.4. 1.Cor.6.18. Matt.7.6. 2.Pet.2.22.

Hom.26.in Euang. ſoluendi ac ligandi auctoritatem ſunt quando gradum regiminis ſortiuntur adepti, ne in ſoluendis ac ligandis ſubditis ſuæ voluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequantur, vt vel damnent immeritos, vel alios ipſi ligati ſoluant, ſéque ipſos hac ligandi & ſoluendi poteſtate priuent, qui hanc pro ſuis voluntatibus & non pro ſubiectorum moribus exercent. ne erga quemlibet proximum odio vel gratia moueantur, quia dignè de ſubditis iudicare nequibunt, ſi in ſubditorum cauſis ſua, vel odia, vel gratiam ſequi decreuerint. Ezech.13.19 Vnde rectè per Prophetam dicitur, *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & viuificabant animas quæ non viuunt.* Non morientem quippe mortificat, qui iuſtum damnat, & non victurum viuificare nititur, qui reum à ſupplicio abſoluere conatur. Cauſæ ergo penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſoluendi poteſtas exercenda. Videndum eſt quæ culpa præceſſit, aut quæ ſit pœnitẽtia ſecuta poſt culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſoluat. Tunc enim vera eſt abſolutio præſidentis, cùm interni arbitrium ſequitur iudicis.] Et illos nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſoluere, quos auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam viuificare. Quæ nimirum viuificatio ante operationem rectitudinis in ipſa iam cognoſcitur confeſſione peccati, quæ non verbo tenus tantùm & ſummis vix labiis ſolet fieri, ſed quæ ex 2.Reg.12.13. intimo cordis procedit affectu, ſicut Dauid dixit, *Peccaui Domino,* & audire meruit, *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris.* & Pſal.37.9. item dicit, *Rugiebam à gemitu cordis mei.* &, *Iniquitatem meam adnuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.* Sicut & in tribulatione, quam pro peccato admiſſo ſuſtinuit fugiens à facie filij ſui, cogitauit dicens, 2.Reg.16.12. *Reſpiciat Dominus adflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac.* Quibus conſtat, quia taliter confitentibus nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec communio deneganda. Alioquin in iudicium ſibi corporis ſacri & ſanguinis pretioſi Redemptoris noſtri ſacramenta præſumunt, qui indiſcretè non purificati vel abſoluti, ſed potiùs ſeducti atque decepti ſunt à talibus paſtoribus, de quibus dicit Pro- Ezech.13.18. pheta, *Væ his qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas*, id eſt, cadentes à ſua rectitudine animas, atque in huius mundi delectatione reclinantes, blanda adulatione refouent, vt in errore molliter iaceant, quos nulla aſperitas contradictionis pulſat. quod rectores ſeipſos amantes his proculdubio exhibent, à quibus ſe noceri poſſe in ſtudio glo- Eſa.3.12. riæ temporalis timent. De quibus iterum ſcriptum eſt, *Popule meus qui te beatificant, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant.* & Thr.2.14. item, *Prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent.* Quia dum corripere culpas metuunt, in caſſum delinquentibus promiſſa ſecuritate blandiuntur, & ſic vel in affectu peccandi manentes, vel ante congruam ſatisfa-

& rec[illegible]iandi eos, ne in iudicium & condemnationem ſumant quod Dominus ad redemptionem & ſalutem credẽtibus contulit. At ſi peccator tardus ad recognoſcendum, negligens ad id quod peccauit pœnitendum, & confitendum, atque ſatisfaciendum extiterit, Epiſcopalis cura eum commonere diſſimulandum non ducat, memor ſententiæ ſibi dicentis, *Si ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam.* id eſt, ſi animam fratris in periculo tuæ conuerſationis acceperis, iam ligaſti mentem apud curam ſollicitudinis, quæ antè deerat quàm paſtorale officium ſumeres: inlaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus, qui dum commiſſis tibi cogeris bona prædicando dicere, teipſum priùs neceſſe eſt quæ dixeris cuſtodire. *Fac ergo quod dico, fili mi, & temetipſum libera, quia incidiſti in manum proximi tui, diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum.* non tantùm ipſe bene viuendo vigilare memento, ſed & illum cui præes à peccati torpore pædicando diſiunge. *Ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.* Somnũ dat oculis qui ſubditorum curam omninò negligit: dormitat autem, qui quidem reprehenſibilia eorũ geſta cognoſcit, ſed hæc propter mẽtis tædium digna inuectione non corrigit. *Eruere quaſi dammula de manu, & quaſi auis de inſidiis aucupis.* Quantum auis de laqueo, vel dammula de manu captantis quærit euadere, tantum nitere vt auditore tuo ſalubriter inſtituto, ipſe ab ſponſione vitæ eius liber reddaris, ne non paſtor ſed mercenarius denoteris, ſi quemlibet ad luxuriam pertrahi, aut ad auaritiam accendi, vel in ſuperbiam erigi, aut per iracundiam diuidi conſpexeris, & aut accipiendo perſonam diuitis, timens ne tibi iratus munus ſubtrahat, quod blandus impendebat, aut familiaritatis vel cuiuſquam temporalis emolumenti reſpectu tacens, pereuntibus animabus ipſe de commodis terrenis læteris, non paſtor, ſed mercenarius in diuinis oculis computeris. Magis autem prædica, & inſta opportunè, importunè. Si autem te, commonentem ſecundùm Euangelium, non audierit, regiam adi vt conſtringatur potentiam. Et ſi nec ita ad effectum cauſam perduxeris, iuxta diuinam præceptionem de commonito, nuntia Eccleſiæ: ſi autem nec Eccleſiam audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. ne diſſimulans, aut negligens arguere, ſicut Heli ſacerdos filios ſuos peccãtes in Deum, ne amari eſſent hominibus, cum eo pereas. Vnde conſtat, quoniam nulli eſt contra Deum perſonæ parcendum, vt & nobis & illi parcamus ſalubriter, cui diligenter non parcimus, ſequentes pro modulo noſtro, quantum Dominus dederit, beatum Ambroſium, qui non parcendo Theodoſio, & illi meritum in cælis coram Domino, & ſempiternum memoriale in terris coram hominibus, vt & de eo ſcriptum intelligi debeat, *memoria iuſti cum laudibus*, adquiſiuit. Nec perfunctoriè Epiſcopis, & Regibus, & omnibus poteſtate humana præditis, audienda eſt ſententia beati Gregorij ad Brunichildem reginam, qua dicit, Non enim inquiens diſſimulanda ſunt quæ dicimus, quoniam

Prou. 6. 1. — Ibid. 3. — Ibid. 4. — Ibid. 5. — Prou. 10. 7. — Lib. IX. epiſt. LXIV.

Prou.26.11. *canis reuersus ad vomitum suum, talis est*, vt Salomon dicit, *stultus iterans stultitiam suam.* Et qui in peccato manens, vel ante correctionem, & satisfactionem peccati criminalis, dominicam cœnam præsumit ad manducandum, in suam condemnationem, vt præmisimus, eandem
1.Cor.11.27. cœnā præsumit, attestante Apostolo, *Quicumque*, inquit, *edit panem hunc, aut bibit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Vnde S. Ambrosius dicit, Quid est autem reū esse corporis & sanguinis Domini, nisi pœnas dare mortis Domini? Occisus est enim pro his qui beneficium eius in irritum ducūt. *Probet autem*, dicit iterum Paulus, *homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Probare enim seipsum, id est, corrigere se debet homo à peccato, & ipsum reprobare peccatum, & post dignam satisfactionem accedere ad sacram communionem, vt sciat mens reuerentiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est cuius corpus sumit & sanguinem. Et quod subsequitur, *Ideò in vobis multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi*, ad hoc posuit, vt imaginem ostenderet iudicij in eos qui inconsideratè Domini corpus accipiunt. quia sicut illi corporaliter infirmabantur, & moriebantur, ita quicumque in peccato manet, vel affectum peccandi habet, & corpus & sanguinem Domini sumit, vnde vitam posset accipere, si condigna satisfactione post dignam pœnitentiam sacramenta illa acciperet, inde mortem sibi indignè accipiendo adsumit. Et si quærat aliquis, quare etiam nunc accipientes indignè non infirmantur vel moriuntur, sicut tunc infirmabantur, & moriebantur, accipiat quòd non dixit Apostolus omnes infirmari vel mori, sed *multi*, inquit, *fiunt infirmi, & multi moriuntur.* Et in primordio Ecclesiæ necessaria erant corporalia signa, nunc autem vera fides de-
Apoc.6.12. bet sufficere. Est & aliud, quia sicut scriptum est, *In fine sæculi erit sol sicut saccus cilicinus*, id est, Ecclesia in luctus amaritudine sine miraculorum coruscatione, vt probati manifesti fiant. Et quia quidam corriguntur communicantes simpliciter, licèt posteà peccent, vt Petrus: quidam tolerantur malignè communicantes, vt Iudas, qui suus homicida existens, exitiabili exitu demonstrauit quid anima patiatur nunc sine corpore, & quid æternaliter patietur cum corpore, quoniam in iudicium sibi diuina mysteria manducauit & bibit. Et quod
1.Cor.11.31. subiungit, *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur*, hoc dicit, quia si nosmetipsi errores nostros corrigeremus, non à Domino iudicaremur, id est condemnaremur. Et ideo sacri canones sanxerunt, vt ad iudicium sacerdotale remoueantur vel resocientur peccantes sacro altario, dicente Domino ad leprosos, qui præsignabant lepra
Luc.17.14. peccatorum in Ecclesia nunc perfusos, *Ite, ostendite vos sacerdotibus*, vt secūdùm quod viderint magnitudinem vel multitudinem peccatorum in peccantibus, & cōsiderauerint illorum dignam satisfactionem, ita & absque personarum acceptione tempora constituant pœnitendi

INTERROGATIO XIV. ET RESPONSIO.

De sacramenti autem proposita quæstione, beati Gregorij verba ex libro Moralium trigesimo tertio relegantur, Ait enim, Ecce quidam, dum mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quòd secreta illius omni silentio contegat, se iureiurando constringit. Sed is, cui iuratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur: is autem qui iusiurandum præbuit ad mentem reuertitur, & diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc silere formidat, ne silendo adulterij simul & homicidij particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorum neruis ligatus est, qui in quamlibet partem declinet, metuit ne à transgressionis contagio liber non sit.] Et post pauca, Est tamen quod ad destruendas versutias vtiliter fiat, vt cùm mens inter minora & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia & qui murorum vndique ambitu ne effugiat clauditur, ibi se in fuga præcipitat, vbi breuior murus inuenitur.] Et venerabilis presbyter Beda in homilia Euangelij secundùm Matthæum, quo describitur Herodis incauta iuratio, ita dicit, Quantum verò, inquiens, temeritatem iurandi vitare debeamus, & ipse in Euangelio Dominus, & Iacobus in Epistola sua docet, dicens, *Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis.* illo videlicet iudicio, sub quo decidit Herodes, vt vel peierare, vel periurium cauendo aliud necesse haberet patrare flagitium. At si aliquid fortè nos incautiùs iurasse contigerit, quod obseruatum scilicet peiorem vergat in exitum, liberè illud in consilio salubriore mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Dominum occidere Nabal virum stultum & impium, atque omnia quæ ad illum pertinerent demoliri: sed ad primam intercessionem Abigail feminæ prudentis, mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginam, neque aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit. Iurauit Herodes dare saltatrici quodcumque postulasset ab eo, & ne periurus diceretur à conuiuis, ipsum conuiuium sanguine polluit, dum Prophetæ mortem saltationis fecit præmium. Non solùm autem in iurando, sed in omne quod agimus, hæc est moderatio sollertiùs obseruanda, vt si talem fortè lapsum versuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio surgere non possimus, illum potiùs euadendi aditum petamus, in quo minùs periculi nos perpessuros esse cernamus: & iuxta exem-

Cap. xvii. — Matt. 14. & Marc. 6. — Iacob. 5. 12. — 1. Reg. 25. — Marc. 6.

qui emendare poteſt peccata, & negligit, participem ſe proculdubio delicti conſtituit. Pouidete ergo animæ veſtræ, prouidete nepotibus, quos cupitis regnare feliciter, prouidete prouinciis, & priuſquàm creator manum ſuam ad feriendum excutiat, de correctione ſceleris ſtudioſiſſimè cogitate, ne tanto poſtmodum acriùs feriat, quantum modò diutiùs expectat.] Et ſi fortè quæcumperſona ori diuino inobediens expellitur, præmiſſo ordine ab Eccleſia expellenda eſt, quia & ipſa expulſio, miſerante Domino, poterit ei fieri ad ſalutem, ſicut B. Auguſtinus in libro De correptione & gratia dicit, *Corripiantur*, inquiens, *à præpoſitis ſuis ſubditi fratres correptionibus de caritate venientibus, pro culparum diuerſitate diuerſis, vel minoribus, vel amplioribus, quia & ipſa quæ damnatio nominatur, quam facit Epiſcopale iudicium, qua pœna in Eccleſia nulla maior eſt, poteſt, ſi Deus voluerit, ad correctionem ſaluberrimam cedere atque proficere. Neque enim ſcimus quid contingat ſequenti die, aut ante finem vitæ huius de aliquo deſperandum eſt, aut contradici Deo poteſt ne recipiat & det pœnitentiam, & accepto ſacrificio ſpiritus contribulati cordiſque contriti, à reatu quamuis iuſtæ damnationis abſoluat, damnatúmque ipſe non damnet. Paſtoralis tamen neceſſitas habet, ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab ouibus ſanis morbidam, ab illo cui nihil eſt impoſſibile ipſa forſitan ſeparatione ſanandam.* Et ſi fortaſſis, quod abſit, talis emerſerit, qui ſupercilio terrenæ poteſtatis elatus deſpiciat obedire, & rupto Chriſtianitatis fræno per præcipitia in barathrum damnationis excurrat, habebit Epiſcopus iuxta Ezechielem prophetam ad liberationem ſuam ſartaginem ferream, id eſt, zelum caritate feruentem, & beati Ambroſij memorandam ſententiam. Ait enim in Epiſtola ad Corinthios, Superbiam, inquiens, illorum in tantum humiliat B. Paulus dicens, *Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, vt tolleretur de medio veſtrûm qui hoc opus fecit*, vt non querulos iam, ſed magis ſimplices faciat, erant enim & ipſi participes, dum paterentur tam ingentis facinoris ſecum incorreptum conuenire, vt omnes vno conſilio abiicerent eum, ſi negaret emendare ſe. Si autem quis poteſtatem non habet quem ſcit reum abiicere, aut probare non valet, immunis eſt, & iudicis non eſt ſine accuſatore damnare: quia & Dominus Iudam, cùm fur eſſet, quia non eſt accuſatus, minimè abiecit. & ſanctus Spiritus per dignum & ſibi placitum organum, beatum videlicet Benedictum, dicit, Tantundem iterum erit rector liber, vt ſi inquieto & inobedienti gregi paſtoris fuerit omnis diligentia attributa, & morbidis ouium actibus vniuerſa fuerit cura exhibita, paſtor earum in iudicio Domini abſolutus, dicat cum propheta Domino, *Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo, veritatem tuam & ſalutare tuum dixi. Ipſi autem contemnentes ſpreuerunt me*, & tunc demum inobedientibus curæ ſuæ ouibus pœna ſit eis præualens ipſa mors.

Cap. 15.

Ezech. 4. 3.

1. Cor. 5. 2.

Pſal. 39. 11.

fidem ac legitimam redeatur, id est, vt peccatum emendetur voluntate prauitatis correcta. Tamquam si quisque, cùm hominem solus exspoliare non possit, inueniat socium iniquitatis, & cum eo paciscatur, vt simul id faciant, spoliúmque partiantur, quod facinore commisso totum solus auferat, dolet quidem ille, sibi & fidem seruatam non esse conqueritur: verùm in ipsa querela cogitare debet, potiùs in bona vita ipsi humanæ societati fuisse seruandam, ne præda iniqua ex homine fieret, si sentit quàm iniquè sibi in peccati societate seruata non fuerit. Ille quippe vtrobique perfidus, pro peccato sceleratior iudicandus est reus. qui si ideò cum participe facinoris prædam diuidere noluisset, vt homini cui ablata fuerat redderetur, eum perfidum nec perfidus diceret. Ita mulier, si fide coniugali violata fidem seruat adultero, vtique mala est, sed si nec adultero, peior est. Porrò si eam flagitij pœniteat, & ad castitatem rediens coniugalem pacta ac placita adulterina rescindat, miror si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit. Quod æquè intelligendum est de adultero, quia si pactum cum adultera factum rescindit, nec ipsa adultera eum fidei violatorem iustè dicere poterit.

INTERROGATIO XV.

De hoc quod interrogatum est, si hoc verum esse possit, quod plures homines dicunt, quia sunt feminæ, quæ maleficio suo inter virum & vxorem odium inreconciliabile possint mittere, & inenarrabilem amorem iterum inter virum & feminam serere: & de ceteris quæ hinc ad quæstionem voluerunt quærentes deducere.

RESPONSIO.

Relegant historiam libri Regum post peccatum Dauid in 2.Reg.13.
Bethsabee vxorem Vriæ, qualiter suggestione diaboli filius ipsius Dauid Amnon adamauit sororem suam Thamar, & consilio Ionadab, figuram tenentis diaboli per Euam consilio peccandi occidentis Adam, concubuit cum eadem sorore sua. Quam tantùm ante concubitum dilexit, vt deperiret in eam valdè, & ægrotaret propter amorem eius: post concubitum autem, exosam eam habuit odio magno nimis, vt maius esset odium quo oderat eam, amore quo antè dilexerat: quæ diabolica operatio per fratricidium ad alia etiam mala, quæ ibidem lectores inueniunt, decurrit. Et beatus Ambrosius, Psalmi centesimi decimi octaui versum exponens, *Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc fortè periissem in humilitate mea*, loquens de Ioseph perferente immissiones per angelos malos, dicit ad locum, Fertur, inquiens, Prophetæ cuidam, & plerique ferunt quòd Esaiæ in carcere posito, cùm mole imminentis vrgeretur exitij, dixisse diabo- Psal.118.92

plum eorum qui hostilibus clausi muris dum euadere desiderant, sed portarum omnium accessum sibi interdictum considerant, ibi necesse est desiliendi locum eligant, vbi muro existente breuiore minimum periculi cadentes incurrant.] Et in Concilio Hilerdensi decernitur, Qui sacramento se obligauerit, vt litigans cum quolibet ad pacem nullomodo redeat, pro periurio vno anno à communione corporis & sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis ac fletibus, & quantis potuerit ieiuniis absoluat, ad caritatem verò, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter redire festinet.]

Can. 7.

ET quoniam huiusmodi de sacramento voluerunt interrogare quærentes, non abs re fortè putauimus de talibus scribere, quæ solent in humana fragilitate accidere: neque ea quæ scribimus in quemquam impingimus, sed si talis extiterit, quem hoc consilium adiuuare potuerit, memores scripturæ dicentis, *Quod supererogaueris reddam tibi*, de hoc quod non sumus interrogati, vt quilibet nouerit quid anceps inter duo eligere debeat, adiungendum putauimus. Non enim facilè modò quisquam reperiet, immò nec quenquam quisque reperiet, qui Dauid sanctior, Salomone sapientior, Samsone sit fortior, & illi, amore muliebrio capti, quoniam etiam mentes ferreas libido domat, nec pannos pauperum perhorrescens, nec regum purpuram pertimescens, talia egerunt quæ non conuenerant: & ad nos sæpè feminæ veniunt, reclamantes, quòd iuuenculi eis suam fidem promiserint, eásque derisas reliquerint. & interdum à nobis repertum est, quia viri legitimas reliquerunt vxores, & adulteris, vt seruarent fidem pollicitam, adeo cohæserunt, vt cum multis laboribus ab eis quiuerint separari. De quo negotio beatus Augustinus in libro de bono coniugali dicit, Huc, inquiens, accedit, quia in eo ipso quòd sibi inuicem coniuges debitum soluunt, etiam si id aliquanto intemperantiùs & incontinentiùs expetant, fidem tamen sibi inuicem debent. cui fidei tantum iuris tribuit Apostolus, vt eam potestatem appellaret dicens, *Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter autem & vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier.* Huius autem fidei violatio dicitur adulterium, cùm vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu, cum altero vel altera contra pactum coniugale concumbitur, atque ita frangitur fides, quæ in rebus etiam corporeis & abiectis magnum animi bonum est, & ideo eam saluti quoque corporali, qua etiam vita nostra ista continetur, certum est debere præponi. Etsi enim exigua palea præ multo auro penè res nulla est, fides tamen cùm in negotio paleæ sicut in auro sincera seruatur, non ideò minor est quia in re minore seruatur. Cùm verò ad peccatum admittendum adhibetur fides, mirum si fides appellanda est. Verumtamen qualiscumque sit, si & contra ipsam fit, peius fit, nisi cùm propterea deseritur, vt ad veram fi-

Luc. 10. 35.

Cap. IV.

1. Cor. 7. 4.

quæ propter nefariam turpitudinem dicere nolumus: & sunt huiusmodi scelerata atque facinorosa, quæ vt ad notitiam malignorum, qui fortè ea ignorant, peruenire non valeant, hîc scribere supersedimus. Sunt præterea & tam immania diabolicæ operationis portenta per magicam artem facta, quæ ad nos peruenerunt, vt credendi modum excedant. Sed non est mirum, si in istis temporibus vltimis talia Antichristi aduentum præcurrentia veniunt, qualia Dominus, & Apostoli eius ventura descripserant, de quibus & Paulus dicit, *Nam mysterium iam operatur iniquitatis secundùm operationem satanæ in omni potestate, & signis, & prodigiis mendacij.* & item, *Spiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus recedent quidam à fide, attendentes spiritus fallaces, doctrinas dæmoniorum.* Hæc autem vanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in toto terrarum orbe, auctore Zoroastre rege Bactrianorum, quem Ninus rex Assyriorum prælio interfecit, & propagatore Democrito, plurimis sæculis valuit. Sed apud Assyrios exculta per multos diabolicos viros fuit, quorum in tantum prodiêre maleficiorum artes, vt etiam, sicut suprà diximus, Moysi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, aquam in sanguinem. Et eorumdem maleficiorum vna impietas, vt diuersitate artium, ita & diuersitate nominum constat, sicut & pagani doctores, & etiam Christiani referunt. vnde plura omittentes, quædam commemoramus. Magi sunt, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi & elementa concutiunt, turbant mentes hominum, ac sinè vllo veneni haustu, violentia tantùm carminis interimunt. Necromantij sunt, quorum præcantationibus videntur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respondere. Hydromantij sunt, qui in aquæ inspectione vmbras dæmonum euocant, & imagines vel ludificationes eorum ibi videre, & ab eis aliqua audire se perhibent. Incantatores, qui artem verbis peragunt. Arioli, qui circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hísque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt. Aruspices, qui horas in agendis negotiis & operibus custodiunt, qui exta pecudum & fibras atque spatulas, vel cetera quæque inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures sunt, qui volatus auium & voces attendunt, quorum vnum genus ad oculos, id est volatus auium, alterum ad aures, id est vox auium pertinet. Sunt & Pythonissæ, quæ & ventriloquæ. sunt & Astrologi, eo quòd in astris augurentur. Sunt & qui dies natalium considerant, & qui siderum cursum in nascentibus obseruant, qui vulgò Mathematici vocantur. Sunt & Horoscopi, qui horas natiuitatis speculantur dissimili & diuerso fato. Sunt & sortilegi, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt.

1. Thess. 2. 7.
1. Tim. 4. 1.
Exod. 7.

lum, Dic quia non à Domino locutus es quæ dixisti, & omnium in te mentes affectúsque mutabo.

Sed & in parochia cuiusdam nostrûm quod narramus acciderat, quoniam quidam nobilis genere iuuenis non ignobilem natione feminam adamauit, quam à parentibus puellæ legaliter expetens, apud patrem petitio eius præualuit, sed puellæ mater eandem petitionem omnimodis refutauit: pater verò, quod raro solet contingere, in iuuenis precibus annuendo præualuit. qui post desponsationem, & dotis titulum, ac nuptiarum celebritatem, puellam secreta cubiculi introducens, nullo modo cum ea concumbere ex more præualuit. & cùm inremediabili odio tædiosam vitam per biennium ducerent, ad Episcopum, quia aliud iam inde consilium inueniri non poterat, hinc necessitate cogente concursum est, cum verbis suasoriis, precatoriis ac minatoriis, quia nisi permitteret dissolui coniugium, ipse porrigeret gladium, quo fieret si aliter dissolui non poterat homicidium. Isdem autem Episcopus, inter alia plura iam de talibus

Ezech. 7 satana faciente sæpè cribratus, & ad memoriam reducens quod dicit Dominus per Prophetam, *Fili hominis, perfode parietem, & vide abominationes quas faciunt isti hîc. & cùm perfodissem parietem, apparuit foramen*, & reliqua quæ ibi leguntur, de placito ad placitum, de quæstione ad diffinitionem per frequentes tracta talia inuitauit, vsque dum operationes diabolicæ Dei gratia dissolutæ sunt, & concubitus in anteriore concubina cum delectatione possibilis, & cum legaliter sortita impossibilis, post pœnitentiam & medicinam Ecclesiasticam, iuueni est cum vxore possibilis redditus, & fugato odio diabolico, coniugalis amor inter coniuges integratus, nunc vsque cum debito amore perseuerat, atque coniugati sobole numerosa congaudent.

Turpe est fabulas nobis notas referre, & longum est sacrilegia computare, quæ ex huiusmodi de ossibus mortuorum, atque cineribus carbonibúsque extinctis, & de capillis atque pilis locorum genitalium virorum ac feminarum, cum filulis colorum multiplicium, & herbis variis, ac cocleolis & serpentium particulis composita, cum carminibus incantata deprehendentes comperimus, quibus homines liberati, & benedictione Ecclesiastica medicati, gratia coniugali & debito naturali perfuncti sunt. Quidam etiam vestibus carminatis induebantur, vel cooperiebantur, alij potu, alij autem cibo à sortiariis dementati, alij verò tantùm carminibus à strigis fascinati & quasi enerues effecti reperti sunt: quidam autem à lamiis siue genicialibus feminis debilitati, quædam etiam feminæ à Dusiis in specie virorum, quorum amore ardebant, concubitum pertulisse inuentæ sunt. quos & quas diuina potentia, compressis & abiectis phantasmatibus diabolicis, per exorcismos & antidota catholica restituit sanitati.

Sunt & alia, quæ nos dirimere ac iudicare necessitas compulit,

rata ſceleribus debet intelligi. Vnde inter ceteros dæmones vitiorum magiſtros legimus de Mammona, de quo Dominus dicit, *Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ* quia qui ſeruit Mammonæ, id eſt diuitiis, illi vtique ſeruit, qui rebus iſtis terrenis merito ſuæ peruerſitatis præpoſitus eſt, & magiſtratus huius ſæculi à Domino dicitur: & de eo genere dæmonum, qui in feruorem iracundiæ, vel qui in voluptatem carnis reſoluit per delicias, vel certè in ignem adulterij, quo adulterantium corda ſuccenſa ſunt, & in aquas, quæ ſolent extinguere caritatem, inuaſum mittunt, quod non poteſt eiici niſi in oratione & ieiunio. Et primum parentem noſtrum, ſicuti notum eſt, antiquus hoſtis gula, vana gloria, & auaritia tentauit, ac tentando ſuperauit, quia ſibi eum per conſenſum ſubdidit. Sed quibus modis primum hominem ſtrauit, eiſdem modis ſecundo homini tentato ſuccubuit. In Pſalmo quoque cantamus, *De ſagitta volante in die*, id eſt, de ſermone hæreticorum & philoſophorum, qui ſunt diaboli organa, & non poſſunt decipere, niſi lucem promiſerint. & hoc genus dæmonum eos facilè corrumpit qui ſuas negligunt actiones, & alienas curantes, extra habitum atque extra ordinem proprium vagantur, & ſe curis exterioribus immoderatiùs implicant. Et adeo deceptam mentem talium per vanas ſpes ducit, vt ab intentione pœnitentiæ ſuſpendatur, oſtendens illi plures per lata & ſpatioſa gradientes, quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contriſtant, & tunc pleniùs obruatur ſuppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis. De negotio etiam perambulante in tenebris, videlicet de præpoſito negationis atque mendacij, de incurſu videlicet præcipitationis atque timoris, & dæmonio meridiano, accidiæ ſcilicet, quod facit feruorem cœptæ deuotionis tepeſcere, vel hæreticos ſimulationis rectæ intentionis & operum lucis ambitionis amore ardere. de quo genere dæmonum ſcriptum eſt, *Sub vmbra*, inquit, *dormit in ſecreto calami, in locis humentibus.* In vmbra, videlicet tenebroſas conſcientias, in calamo, qui foris nitidus intus eſt vacuus, ſimulatrices, in locis humentibus, laſciuas molléſque mentes inſinuat. Quódque genus dæmonum exiens ab homine baptiſmatis tempore, vel poſt pœnitentiæ fructus & reconciliationis gratiam, *vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & veniens ad domum illam vnde exierat, eam inuenit vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam*, mundatam videlicet à vitiis priſtinis per baptiſmum vel pœnitentiam, vacantem à bonis actibus per negligentiam, ornatam ſimulatis virtutibus per hypocriſin, ipſi & ab eo adſumpti nequiores ſpiritus ingreſſi habitant ibi. Per ſeptem enim malos ſpiritus vniuerſa vitia deſignãtur. Quemcumque enim poſt baptiſma, ſiue prauitas hæretica, ſiue mundana cupiditas arripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum. Vnde rectè nequiores tunc eum ſpiritus dicuntur ingreſſi, quia non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem ſpiritalibus ſunt contraria virtutibus, ſed & per hypo-

Matt.6.24. Luc.16.13. Pſal.90.6. Iob 40.16. Luc.16.26.

sunt & qui de saltu membrorum, dum eis aut oculi aut cuiuscumque membri pars salierit, aliquid sibi exinde prosperum aut triste significari prædicunt. Sunt & præstigiatores, qui alio nomine obstrigilli vocantur, quòd præstringant vel obstringant humanorum aciem oculorum, sicut isti qui de denariis quasi iocari dicuntur, quod omninò diabolicum est: & sicut legimus, primùm diabolus hoc per Mercurium prodidit, vnde & Mercurius inuentor illius dicitur. quod diabolicum opus nemo Christianus sine peccato ante se agere permittit, vel si ei potestas in illo est qui talia agit, sine vindicta dimittit. Ad hæc omnia pertinent & ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, siue in præcantationibus, siue in characteribus, vel in quibuscumque rebus suspendendis atque ligandis, vel quibuscumque mensuris mensurandis: & quas superuentas feminæ in suis lanificiis vel textilibus operibus nominant. in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt ab omni Christiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Sunt etiam & qui dicant, quando in venationem pergunt, quòd obuium sibi non debeant habere clericum. Sunt & qui faciunt canes ad truncum latrare sicut ab bestiam. Sunt & qui obseruant dies in motione itineris, & in inchoatione ædificandæ domus. quod
Gal 4.10. pro tam magno peccato Paulus duxit Apostolus, vt diceret, *Dies obseruatis, & annos, & menses, timeo ne sine causa laborauerim in vobis*,
Luc.17.28. Et Dominus in Euangelio dicit, *Similiter sicut factum est in diebus Lot, edebant, & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant.* Et prætermisso illo maximo & infando Sodomorum scelere, sola ea quæ leuia vel nulla putare poterant delicta commemorat, vt intelligas inlicita quali pœna feriantur, si licita, & ea sine quibus hæc vita non ducitur, immoderatiùs acta, igne vel sulphure puniuntur. Meritò ergo B. Augustinus, visis noxiæ consuetudinis inlecebris, ac iusto dolore commotus exclamat, Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata inhorrescimus, vsitata verò, pro quibus abluendis filij Dei sanguis effusus est, quamuis tam magna sint, vt omnino claudi contra se faciunt regnum Dei, sæpè vitando omnia tolerare, sæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. atque vtinam, ô Domine, non omnia, quæ non potuerimus prohibere faciamus. Sciendum est etiam, quia sicut in doctorum verbis legimus, sunt dæmones qui quasi specialiter specialibus intendentes vitiis, cùm in omnibus delectentur, ad ea quibus præsunt homines quasi specialiter prouocent. Quapropter & de Maria, quæ erat in ciuitate peccatrix,
Marc.16. Marcus Euangelista Dominum septem dæmonia eiecisse commemorat, vt vbi abundauit peccatum, superabundasse gratia monstraretur. Septenarius namque numerus pro vniuersitate solet mysticè poni. Ergo à septem dæmonibus curata, hoc est, ab vniuersis libe-

runt ei principes poteſtatis tenebrarum ſpiritalia nequitiæ, & adprehendentes errantem cum gaudio magno, duxerunt eum vbi erat diabolus, & oſtenderunt ei ipſum ſedentem in ſede alta, & in circuitu eius malignitatis ſpiritus ſtantes, & ſuſcipiens miſſas à malefico litteras dixit ad miſerum, Credis in me? Qui ait, Credo. &, Negas Chriſtum tuum? Qui reſpondit, Nego. Dicit ei diabolus, Perfidi eſtis vos Chriſtiani, & quandoquidem opus me habetis, venitis ad me, quandoquidem conſequimini deſiderium veſtrum, negatis me, & acceditis ad Chriſtum veſtrum, qui eſt benignus ac clementiſſimus, & ſuſcipit vos. Sed fac mihi manuſcriptam Chriſti tui & baptiſmatis abrenuntiationem voluntariam, & quæ in me eſt in ſæcula voluntariam profeſſionem, & quia mecum ſis in die iudicij condelectans mihi in præparatis æternis tormentis, & ego ſtatim deſiderium tuum adimpleo. Qui diſpoſuit propria manu ſcriptum ſicut quæſitus fuit. Statim autem animarum corruptor draco tortuoſus miſit qui ſunt ſuper fornicationem dæmones, & inflammauerunt puellam in amorem iuuenis, quæ proſpiciens in terram cœpit clamare ad patrem, Miſerere mihi, miſerere pater, quia dirè torqueor propter talem iſtum noſtrum puerum: miſerere viſceribus tuis, oſtende in me vnigenitam tuam paternum amorem, & coniunge me puero quem amo. Si autem hoc non vis facere, videbis me poſt modicum morientem amara morte, & ſermonem dabis pro me in die iudicij Deo. Pater autem cum lacrymis dicebat, Heu mihi peccatori, quid conuenit miſeræ meæ filiæ? quis meum theſaurum furatus eſt? quis meam iniquauit filiam? quis dulce lumen oculorum meorum extinxit? Ego cæleſti te volebam nubere ſponſo Chriſto, & Angelorum cohabitatricem conſtituere, & in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritalibus canere Deo feſtinabam, & per te ſaluari ſperabam, tu autem in amorem laſciuietatis inſaniſti? Sine me, ſicut volo, deſponſare te Deo, non ducas ſenectutem meam cum tribulatione ad inferos, neque nobilitatem parentum tuorum confuſione operias. Illa autem, ad nihilum reputans quæ à patre dicebantur, inſtabat clamans, Pater mi, aut fac deſiderium meum, aut poſt modicum morientem videbis me. Pater ergo in magna defectione factus, ac immenſurabilitate triſtitiæ abſorptus, & amicorum conſiliis credulus, hortantium ei deferre voluntatem eius, aut ſeipſam exponere, concredens pater præcepit fieri deſiderium puellæ, ne exitiali ſe traderet morti. Et adduxit quæſitum puerum ad propriam filiam, dánſque eis omnem ſubſtantiam ſuam dixit filiæ ſuæ, Vale filia verè miſera. multum enim planges pœnitens in nouiſſimo quando nihil habes proficere. Iniquo ergo coniugio facto, & diabolica facinoroſitate completa, ac modico tranſeunte tempore, deſignatus eſt à quibuſdam puer non introire in Eccleſiam, neque adpropinquare immortalibus & viuificis myſteriis. Et dicunt miſeræ

Esa. 11. crisin ipsas se virtutes habere simulabit. Et quomodo in Esaia, super virgam de radice Iesse, & florem qui de radice conscendit, septem spiritus virtutum descendisse narrantur, ita & è contrario vitiorum numerus in diabolo est consecratus. Sunt & alia etiam genera dæmonum, quos legimus super singulis vitiis ab eorum principe constitutos, quæ hîc adnotare omittimus. Tantùm de dæmonibus qui super fornicationem sunt adnotare curamus, monstraturi quoniam talia sunt etiam genera dæmonum, qui tantùm in fornicationibus delectantur, vt etiam humanum concubitum expetant. de quibus aliqua nostri temporis acta dicere poteramus, nisi ea breuitatis compendio transiremus. Et vt meliùs quod dicimus credi possit, legant quicumque de talibus dubitant, quòd sanctus Amphilochius Iconiensis ciuitatis Episcopus, quem beatus Hieronymus in libro De viris inlustribus debita veneratione commemorat, inter virtutes mi-

In vita S. Basilij. randi Basilij Cæsareæ Cappadociæ ciuitatis Episcopi scribit dicens, Elladius autem, ipsius sanctissimæ memoriæ visor & minister factus ab eo perfectorum miraculorum, & successor sedis post obitum iam dictæ memoriæ Apostolicæ Basilij, vir mirabilis, & in omni virtute decoratus, enarrauit mihi, quia senator quidam fidelis, nomine Proterius, abiit ad sancta & venerabilia loca, & ibi filiam suam consecrare, ac in vno de bene actionalibus domibus monasteriorum mittere, atque sacrificium Deo offerre volens. Sed ab initio homicida diabolus, inuidens diuinæ voluntati, mouit vnum de seruis suis, & incendit ad puellæ amorem. Is autem cùm fuisset huiusmodi inchoationis indignus, & non audens appropinquare ad propositum, alloquitur vnum abominandorum incantatorum, promittens se, si meruerit dominari ipsius puellæ, multam ei tribuere auri quantitatem. Maleficus verò dixit ad eum, ô homo, ego in istud non præualeo, sed si vis mitto te ad meum procuratorem diabolum, & ipse perficiet tuam voluntatem. qui ait ad eum, Quæcumque dixeris mihi faciam. Et ait ad eum, Abrenuncias Christo in scripto? Dixit ei, etiam. Iniquitatis autem operator dicit ei, Si in isto paratus extiteris, cooperator fiam. Qui ait ad eum, Paratus sum, tantùm consequar desiderium. Et faciens malignitatis minister epistolam ad diabolum, misit ad illum habentem sensum istum, Quoniam quidem, mi domine & procurator, oportet festinare me à Christianorum religione abstrahere, & tuæ adducere voluntati, vt multiplicetur pars tua, misi tibi hunc qui præsentes meas defert litteras, cupiditate in puellam exarsum, & postulo eum actionem istam consequi, vt & in isto glorier, & cum multa alacritate congregem placitores tuos. Et dans ei epistolam dixit, Vade secundùm talem horam noctis, sta super monumentum gentilis, & exalta chartam in aëre, & adstabunt tibi qui debent ducere te diabolo. Qui alacriter hoc faciens, iactauit miseram vocem inuocans diaboli auxilium. Et continuò adstite-

modo habes, frater? Respondens dicit ad eum, Bene habeo, sancte Dei. Vidi enim te hodie in visu pugnantem pro me, & vincentem diabolum. Mox ergo Sanctus secundùm consuetudinem faciens orationem, eduxit eum, & adduxit in dormitorium suum. Mane autem facto vocauit sacrum clerum, & monasteria, & omnem Christo amabilem populum, & dixit eis, Filioli mei dilectissimi, omnes gratias agatis Domino. Ecce enim ouem perditam debet pastor bonus in humeris reportare, & offerre Ecclesiæ. Quapropter debitum est & nos vigiliam facere nocte, ac postulare eius benignitatem, vt non vincat corruptor animarum etiam in hoc facto. Et alacriter populo coaggerato, per omnem noctem postulauerunt Deum cum bono pastore, cum lacrymis clamantes pro eo Kyrie eleison. Et maturè cum omni multitudine populi accepit Sanctus puerum, & tenens dexteram manum eius, ducebat illum in sanctam Dei Ecclesiam cum psalmis & hymnis. Et ecce diabolus omnium fascinans in tristem vitam, cum omni perniciosa virtute aduenit, & inuisibiliter adprehēdens puerum, conabatur rapere eum de manu Sancti. Et cœpit clamare puer, Sancte Dei, adiuua me. Et tanta improbus instantia adgressus est, vt etiam memorabilem virum compelleret, trahens puerum. Conuersus ergo Sanctus ad diabolum, dixit, Improbissime, & animarum corruptor, pater tenebrarū & perditionis, non sufficit tibi tua perditio, qua te & eos qui sub te sunt affecisti, nisi etiam & Dei mei tentes plasma? Diabolus autem dixit ad eum, Præiudicas me Basili. Ita vt plurimi ex nobis audirēt voces dæmonum hæc dicentium, clamante populo Kyrie eleison. Sanctus autem Dei ait ad eum, Increpat te Dominus, diabole. Qui respondens ait ad eum, Basili, præiudicas me. non abij ego ad eum, sed ipse venit ad me. Abnegauit Christum, & professus est mihi. Et ecce manuscriptum habeo, & in die iudicij ad communem iudicem eum duco. Sanctus Dei dixit, Benedictus dominus Deus meus, non deflectet populus iste manus de altitudine cæli, donec reddas manuscriptum. Et conuertens se dixit populo, Erigite manus vestras in cælum, clamantes cum lacrymis Christe Kyrie eleison. Et stante populo in horam multam extensas habente manus in cælum, ecce manuscripta pueri per aërem delata, & ab omnibus visa venit, & imposita est manibus memorabilis nostri patris & pastoris. Suscipiens autem eam, & gratias agens Deo, gauisus factus est valdè, & coram omni populo dixit ad puerum, Cognoscis litterulas has frater? Qui ait ad eum, Etiam Sancte Dei, manuscripta mea est. Et disrumpens manuscriptam sanctus Basilius, perduxit eum ad Ecclesiam, & dignum fecit sancto ministerio, & communione mysteriorum & munerum Christi. Et faciens susceptionem magnam, refrigerauit omnem populum, & ducens puerum ac instruens, seu dans ei regulam decentem, reddidit eum mulieri eius intacibili ore glorificantem & laudantem Deum, Amen.] Et venerabilis presbyter Beda in tertio

coniugi eius, Scis quia vir tuus, quem elegisti, non est Christianus, sed peregrinus fidei & alienus? Tenebrarum ergo & dolorosæ plagæ repleta, prosternit se in humum, & cœpit discerpere seipsam vngulis, & percutere pectus, ac clamare, Nemo non obediens parentibus saluus fuit vnquam. Quis adnuntiabit patri meo meam confusionem? Heu mihi miseræ, in quantam profunditatem perditionis descendi! Cur nata sum, & nata continuò rapta non fui? Ista ergo lamentari eam discens erratissimus vir eius, accucurrit ad eam contendens non haberi ita veritatem. Illa autem in consolationem veniente suadibilibus eius sermonibus, dixit ad eum, Si vis satis mihi facere & miseræ animæ meæ, crastina ego & tu vnanimiter eamus ad Ecclesiam, & coram me participa incontaminatorum mysteriorum, & sic satisfacta ero. Tunc coactus dixit ei sententiam capituli. Continuò ergo deponens illa muliebrem infirmitatem, & consilium bonum consilians illi, currit ad pastorem & discipulum Christi Basilium, aduersus impietatem clamans, Miserere mihi miseræ, sancte Dei, miserere mihi, discipule Domini, quæ cum dæmonibus causam egi. miserere mihi miseræ proprium patrem non obaudienti. Et docet ei rerum gestarum ordinem. Sanctus autem Dei vocans puerum, sciscitatus est ab eo si ista in hunc modum se habent. Qui ad sanctum cum lacrymis ait, Etiam sancte Dei, si ego siluero, opera mea clamabunt. & enarrat ei etiam ipse à principio vsque ad finem consequentem diaboli malam operationem. Tunc dicit ei sanctus, Vis reuerti ad Dominum Deum nostrum? Ad quem puer, Vtique volo, sed non valeo. Dicit ei, quare? Respondit puer, Scripto abnegaui Christum, & professus sum diabolo. Dicit ei, Non sit tibi curæ, benignus est Deus noster, & recipiet te pœnitentem: compatitur enim malitiis nostris. Et iactans se puella ad pedes sancti, euangelicè deprecata est eum dicens, Discipule Christi Dei nostri, quantum potes adiuua nos. Dicit ad puerum sanctus, Credis saluari? Qui ait, Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Et continuò adprehendens manum eius, faciénsque Christi signum in ipso & orans, reclusit eum in vno loco interioris sacri periboli. Et dans ei regulam, conlaborabat ei per tres dies. Post quos visitauit eum, & dicit ei, Quomodo habes fili? Dicit ad eum, In magna sum Domine defectione, sancte Dei, non fero clamores eorum & terrores, ac iaculationes seu lapidationes eorum. Tenentes manuscriptam meam, causantur me dicentes, Tu venisti ad nos, non nos ad te. Et dicit ei sanctus, Noli timere fili, tantùm crede. & dans ei modicam escam, faciénsque super eum Christi iterum signaculum ac orans, reclusit eum. Et post paucos dies visitauit eum, & dicit, Quomodo habes fili? Dicit ei, Pater sancte, à longè clamores eorum audio & minas, sed non video eos. Et iterum dans ei escam & orans, claudénsque ostium abiit. Et quadragesimo die rediit, & dicit ei, Quomo-

ſtris iniquitatibus videmus & ſentimus terram Domini tabeſcentem, qui promiſit iratus futuram nobis terram ferream, & cælum æreum, & placatus daturum ſe nobis pluuiam temporiuam & ſerotinam terræ, & quia cælum dabit pluuiam, & terra dabit fructum ſuum: non quo creaturarum immutetur natura, ſed quia meritorum diſtantia, irato vel placato Deo, exinde à nobis vindicta ſentiatur vel gratia. Et beatus Gregorius in libro ſecundo Moralium dicit, Occulta, inquiens, iuſtitia Dei licentia malignis ſpiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo ſtrangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant.] Et Auguſtinus in libro primo de nuptiis & concupiſcentia, Qui miratur quia creatura Dei ſubditur diabolo, non miretur. Subditur enim creatura Dei creaturæ Dei, minor maiori, quia homo Angelo, nec tamen propter naturam, ſed propter vitium, quia immundus immundo.] Quia & ipſe diabolus ſpiritus immundus eſt. Et vtique bonum quòd ſpiritus, malum quòd immundus: quoniam ſpiritus eſt natura, immundus eſt vitio, quorum duorum illud à Deo eſt, hoc ab ipſo. Non itaque tenet homines, ſiue maioris ſiue infantilis ætatis, propter quod homines ſunt, ſed propter quod immundi ſunt. Et in libro de gratia & libero arbitrio, Fixum enim, inquit, debet eſſe & immobile in corde veſtro, quia non eſt iniquitas apud Deum. Ac per hoc quando legitis in litteris veritatis, à Deo ſeduci homines, aut obtundi vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præceſſiſſe mala merita eorum, vt iuſtè iſta paterentur, ne incurratis illud prouerbium Salomonis, Inſipientia viri violat vias eius, Deum autem cauſatur in corde ſuo.]

Cap. xv. Cap. xxiii. Cap. xxi.

INTERROGATIO XVII. ET RESPONSIO.

De eo ſiquidem quod interrogatum eſt, vt ſi fortè tales viri malefici, vel incantatrices feminæ inuentæ fuerint, quid de huiuſmodi fieri debeat, ſanctus Leo ſcribens ad Epiſcopos per vniuerſas prouincias demonſtrat, Aliquanti, inquiens, malefici, qui ita ſe demerſerant, vt nullum his auxiliantis poſſet remedium ſubuenire, ſubditi legibus, ſecundùm Chriſtianorum principum conſtituta, ne ſanctum gregem ſua contagione polluerent, per publicos iudices perpetuo ſunt exilio relegati.] Et poſt aliquanta, Aliter enim nobis commiſſos regere non poſſumus, niſi hos, qui ſunt perditores & perditi, zelo fidei dominicæ perſequamur, & à ſanis mentibus, ne peſtis hæc latiùs diuulgetur, ſeueritate qua poſſumus abſcidamus. Vnde hortor dilectionem veſtram, obteſtor, & moneo, vt qua debetis & poteſtis ſollicitudine vigiletis, ad inueſtigandos eos, necubi occultandi ſe reperiant facultatem. Vt enim habebit à Deo ingens remunerationis præmium, qui diligentiùs quod ad ſalutem commiſſæ ſibi plebis proficiat fuerit executus, ita ante tribu-

Epiſt. ii. Epiſcopis per Italiam.

Luc.8.30. libro commenti Lucæ Euangelistæ, *Interrogauit*, inquit, *illum Iesus dicens, Quod tibi nomen est? At ille dicit, Legio, quia intrauerunt dæmonia multa in eum.* Non velut inscius nomen inquirit, sed vt confessa coràm peste, quam furens tolerabat, virtus curantis gratior emicaret. Sed & nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones eiicere norunt, solent dicere, patientes non aliter valere curari, nisi quantum sapere possunt, omne quod ab immundis spiritibus, visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu, vel alio quolibet corporis, vel animi sensu, vigilantes, dormientésve pertulerint, confitendo patenter exponant. Et maximè quando, vel viris in specie feminea, vel in virili habitu feminis apparétes, quos dæmones Galli Dusios vocant, infando miraculo spiritus incorporei corporis humani concubitum petere se ac patrare confingunt, & nomen dæmonis, quo se censeri dixerit, & deierandi modos, quibus amoris sui fœdus alterutrum pepigerunt, prodendos esse præcipiunt. Quæ mendacio simillima res, sed adeo vera, & plurimorum est attestatione notissima, vt quidam vicinus mihi Presbyter retulerit, se quandam sanctimonialem feminam à dæmonio curare cœpisse, sed quandiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse: confesso autem quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, ceterísque quæ oportebat purificationum generibus effugasse, & eiusdem feminæ corpus ab vlceribus, quæ dæmonis tactu contraxerat, medicinali studio, adiuncto sale benedicto, curasse. Sed dum vnum de vlceribus, quod altiùs lateri infixum repererat, nullatenus posset quin continuò panderetur obducere, ab eadem ipsa, quam sanare volebat, consilium quo sanaretur accepisse. Si inquit, oleum pro infirmis consecratum eidem medicamento asperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadam longiùs posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quandam pari calamitate laborantem taliter à sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statimque vlcus remedium, quod antè respuerat, accipere consensit. Hæc contra fraudes dæmonum paucis explicare curaui, vt quàm non frustrà Dominus nomen eius, quem expulsurus erat, spiritus interrogarit, intelligas.

INTERROGATIO XVI. ET RESPONSIO.

De eo autem quod interrogatum est, quæ sit causa cur Deus, vt dicitur, sæpè in legitimo coniugio permittat talia fieri, sciendum est, quia vt à Deo institutum coniugium bonum est, & omne peccatum non ex propria natura subsistit. malum quippe sine substantia est, quod tamen vtcumque fit, in boni natura vt supradiximus coalescit, & peccatis exigentibus, in bono coniugij malum fit operatione diaboli, sicut Domini est terra, bona vtique, vt à bono Deo creata, & iniquitates sunt nostræ, sed sæpè no-

legos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel lustrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agat.] Et capite LXXI. Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & obseruare vel colere elementa, aut lunæ aut stellarum cursum, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, vel propter segetes, vel arbores plantandas, vel coniugia socianda. Scriptum est enim, *Omnia quæcumque facitis, aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo.*] Col.3.17.
Et cap. LXXII. Non liceat in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incantationes attendere, nisi tantùm cũ symbolo diuino, & oratione Dominica, vt tãtùm Deus creator omnium & Dominus honoretur.] Et cap. LXXIII. Non liceat mulieres Christianas aliquã vanitatem in suis lanificiis obseruare, sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.] Et in Concilio Carthaginensi cap. LXXXIX. Auguriis vel incantationibus seruientem à conuentu Ecclesiæ separandum, similiter & Iudaicis superstitionibus vel feriis inhærentem.] Et in libro primo de capitulis Augustorum, Vt coclearij, malefici, incantatores fieri non sinantur, quos in Simone Mago terribiliter constat esse damnatos.] Et in Concilio Eliberitano capite sexto, Si quis maleficio interficiat alterum, eo quòd sine idololatria perficere non potuit, nec in fine impertiendam esse illi communionem.] Sciendum tamen est, quia hæc districtionis seueritas ex Concilio Eliberitano erga eos qui non resipiscunt obseruari debebit. Ceterùm iuxta B. Cælestini decreta, nulli est recognoscenti vltima pœnitentia deneganda. & sic Magnus Leo Papa decreuit, His qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia, præsidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio ac communionis gratia deneganda, si eam etiam amissæ vocis officio per indicia integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ita aliqua vi ægritudinis fuerint adgrauati, vt quod paulo antè poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, simúlque & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur, seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccarunt. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi communionis gratiam tribui, non negetur, sicut Nicæna Synodus definiuit. Cuius conuersio mente potiùs est æstimanda quàm tempore, quoniam apud Deum nullas veniæ patitur moras vera conuersio, Propheta hoc pariter attestante, *Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris.*] Et in Nicæno Concilio, Sed in his omnibus propositum & speciem pœnitentium conuenit explorare. Quotquot enim metu, & lacrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipsis conuersionem suam, non simulatione demonstrant. Et post paululum, Postmodùm licebit Episcopo de his

Concil. Carth. IV.
Cap. XXI.
Epist. LXX. ad Theod. Foroiul.
Can. 13.
Can. XIII.

nal Domini de reatu negligentiæ se non poterit excusare quicumque plebem suam contra sacrilegæ persuasionis auctores noluerit custodire.] Et sanctus Gregorius ad Cyprianum diaconum, Vir sanctissimus Maximianus Coepiscopus noster, Ecclesiam Dei prauis hominibus purgare desiderans, laudabiliter erga Ecclesiasticorum vitam sicut nosti sollicitus fuit. Qui dum eorum actus vigilanter cura pastorali intenderet, maleficio, quod vulgò canterma dicitur, quosdam didicit maculatos, quos etiam, sicut & dilectionis tuæ nuntiauit epistola, dedit in custodia retinendos. Sed quia peccatis nostris facientibus morte præuentus crimen ipsum vlcisci non valuit, necesse est vt dilectio tua cum omni hoc subtilitate indagare festinet, atque ita in eos secundùm immanitatem facinoris studeat vindicare, qualiter secundùm leges suprà scriptum Episcopum zelo correctionis ac iustitiæ in hac vltione propter Deum nouit potuisse si viueret commoueri. Omni ergo virtute, omnique instantia, tua dilectio in hac causa zelum suum erga omnipotentem Deum curet ostendere, & inimicis illius aduersitatem dignam inflictis vltionibus exhibere, vt impleat quod scriptum erat, Nonne qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Si igitur hoc zelo dilectio tua accéditur, in eos qui Deum reliquerunt, & contra eum maleficiis aliquid egerunt, pœna monstretur. Quod si rectè illic exequi non vales, nobis qui tales sunt transmitti debent, si tamen hîc monstrari potuerit, vnde illic possunt absque difficultate conuinci. Sed quia hoc impossibile esse existimo, illic per te debet districta atque fortis correctio prouenire.] Et ad Ianuarium Episcopum Sardiniæ, Cõtra idolorum quoque cultores, vel aruspicum atque sortilegorum, fraternitatem vestram vehementiùs pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publicè in populo contra huius rei viros sermonem facere, eósque à tanti labe sacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præsentis vitæ periculo, adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare se à talibus atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & si quidem serui sunt, verberibus, cruciatibúsque, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare, si verò liberi, inclusione digna districtáque in pœnitentiam sunt redigendi, vt qui salubria & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.] Et item in Edicto canonico. *Si quis ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit, anathema sit. Et responderunt omnes tertiò, anathema sit.* Et in Concilio Ancyrano capite vigesimo tertio, Qui diuinationes expetunt, & more gentilium subsequuntur, aut in domos suas huiusmodi homines introducunt exquirendi aliquid arte malefica vel expiandi causa, sub regula quinquennio iaceant secundùm gradus pœnitentiæ diffinitos.] Ex Concilio Bracharensi capite LXX. Si quis paganorum consuetudinem sequens, diuinos & sorti-

Lib. XII. epist. XIII.

Psal. 138. 21.

Lib. VII. Ind. II. epist. LXVI.

Greg. II. in Synod. Rom. c. 12.

Concil. Brac. II.

dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ. Quam sententiam exponens B. Augustinus dicit, Meritò quæritur, vtrum ista pœna sit; vt non eam possit dimittere per omne tempus, quam inordinatè atque inlicitè violauit. Si enim ob hoc intelligere voluerimus, eam non posse, id est, non debere dimitti per omne tempus, quia vxor effecta est, occurret illud quòd permisit Moyses dare libellum repudij, & dimittere. In his autem, qui inlicitè vitiant, noluit licere, ne ad ludibrium fecisse videatur, & potiùs finxisse quòd eam vxorem duxerit, quàm verè placitóque duxisse. Hoc & de illa iussum est, cui fuerit vir calumniatus de virginalibus non inuentis, de qua sicut suprà diximus scriptum est, *Habebit eam vxorem, & non poterit dimittere eam omni tempore vitæ suæ.* De qua item sententia beatus Augustinus dicit, Satis hinc apparet quemadmodum subditas feminas viris, & penè famulas lex esse voluerit vxores, quòd dicens aduersus vxorem vir testimonium, vnde lapidaretur, si hoc verum esse demonstraretur, ipse tamen non vicissim lapidatur, si hoc falsum esse constiterit, sed tantummodo castigatur & damnificatur, eique perpetuò iubetur adhærere, qua carere voluerat. In aliis autem causis, eum, qui testimonio falso cuiquam nocuerit, quo si probaretur iussit occidi, eadem pœna plecti iubet, qua fuerat si verum esset iste plectendus.]

INTERROGATIO XIX.

De eo verò quod quæsitum est remandate nobis, si ipsa criminibus obnoxia, de quibus reputatur inuenta fuerit, vtrum idem Rex alteri feminæ coniungi valeat.

RESPONSIO.

Partim iam suprà respondimus, quæ partim nunc iterare non piget. Videlicet, si secundùm leges Christianas, forenses scilicet, atque Ecclesiasticas, inuentum fuerit quòd illa coniunctio legalis non fuerit, beati Gregorij ad Felicem Siciliensem Episcopum teneatur sententia, qua dicit, *Incestuosos nullo coniugij nomine deputandos, à sanctis patribus dudum legimus constitutum.* Et sanctus Ambrosius in prima Epistola ad Corinthios dicit, Non est, inquiens, frater aut soror seruituti subiectus in eiusmodi, hoc est, non debetur reuerentia coniugij ei qui horret auctorem coniugij. Non enim ratum est matrimonium quod sine Dei deuotione est, ac per hoc non est peccatum ei qui dimittitur propter Deum, si alij se iunxerit. Contumelia enim Creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, ne accusetur alij copulatus. Infidelis autem discedens & in Deum & matrimonium peccare dinoscitur, quia noluit sub Dei deuotione habere coniugium. Itaque non est ei fides

Can. 4. aliquid humanius cogitare. Et in Ancyrano Concilio, Penes Episcopos, inquit, erit poteſtas, modum conuerſionis eorum probantes, vel humaniùs erga eos agere, vel amplius tempus adiicere. Sed & quinto capitulo eiuſdem Concilij, & in aliis ſufficienter inde lector inueniet. Et Innocentius Papa ad Decentium Eugubinum Epi-
Epiſt. xxix. ſcopum ſcribit, De pœnitentibus, qui ſiue ex grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha eis remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Ceterùm de pondere æſtimando delictorum, ſacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem. Sanè ſi quis in ægritudinem inciderit, atque vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum, ne de ſæculo abſque communione diſcedat.]

INTERROGATIO XVIII.

SEPTIMO capitulo reſcribi nobis depoſcimus, ſi ſæpè fata femina iterum in iudicium venerit, & innoxia reperta fuerit, vtrum ad eam vir eius redire debeat, an alteri valeat ſociari. Et remandate nobis, ſi ipſa criminibus obnoxia, de quibus reputatur, inuenta fuerit, vtrum idem Rex alteri feminæ coniungi valeat. Remandate etiam, ſi tales cauſæ reputatæ fuerint & ipſi Regi, vnde publicam pœnitentiam agere debeat, poſtquam illa criminoſa inuenta fuerit, vtrum ipſe Rex poſt publicam pœnitentiam coniugem legitimam poſſit accipere. Et remandate, ſi & illa legaliter reiecta, ipſe etiam poſt actam pœnitentiam, ſi voluerit, concubinam, quam habuit, & cum qua poſt initum coniugium adulteraſſe dicitur, in coniugem poſſit accipere?

RESPONSIO.

DE eo quod interrogatum eſt, ſi ſæpè fata femina iterum in iudicium venerit, & innoxia reperta fuerit, vtrum ad eam vir eius redire debeat, an alteri valeat ſociari, ſuperfluum eſt iterare, quia ſuprà oſtendimus, quòd ſi ante legaliter initum coniugium innoxia & legaliter nupta ſuo viro fidem ſeruaſſe reperta fuerit, ſecundùm Euangelicam & Apoſtolicam veritatem, & leges Eccleſiaſticas, atque catholicorum doctrinam, legitimum coniugium non valeat ſeparari, & ſi ſeparati fuerint, aut innupti permaneant, aut mutuò reconcilientur. Sed ne iterationem quæſtionis relinquamus inanem, de hoc quod reputata eſt ſi fuerit immunis inuenta, Dominus per Moyſem dicit in libro Deuteronomij, *Si inuenerit vir puellam virginem*, & ſequentia vſque dum dicitur, *non poterit*

adipisci temporis maturitate continentiæ statum. Quod nos sicut de viris, ita & de feminis æquo modo censemus, non quidem hoc generaliter & legitimè præceptum, sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum: ea dumtaxat ratione, vt si is qui pœnitentiæ non est legibus deditus, antè ab hac vita discesserit, quàm ex consensu ad continentiam eorum vnde fuerit regressus, superstiti non liceat denuò ad vxorios transire amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit benedictionem pœnitentis, nubat si se continere non potest, & alterius consortio fruatur vxoris. Quod de vtroque sexu pari modo à nobis manifestum est decreuisse, ita videlicet, vt in his omnibus sacerdotis ordinatio expectetur, vt iuxta quod ætatem aptam prospexerit, continentiæ absolutionis vel districtionis tribuat legem.]

INTERROGATIO XXI.

De hoc etiam quod in quæstionum fine subiunctum est, remandate, si & sæpefata femina legaliter reiecta fuerit, & ipse Rex, post pœnitentiam actam, si voluerit concubinam quam habuit, & cum qua post initum coniugium adulterasse dicitur, in coniugem possit accipere.

RESPONSIO.

Qvia vna est lex viri & feminæ, vt suprà scripturarum & catholicorum patrum sententiis demonstrauimus, si solutus fuerit à lege coniugis, sicut Paulus dicit de vxore, *nubat cui voluerit, tantùm in Domino*, hoc est, vt Ambrosius dicit, sine suspicione turpitudinis nubat, & religionis suæ viro nubat, hoc est in Domino nubere. 1.Cor.7.39 Quæ solutio & licita copulatio, duobus intelligitur, & duobus fit modis. Scilicet in his qui aut nunquam legale inierunt coniugium, aut morte intercedente soluti sunt à lege coniugij, sicut Paulus dicit, *Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. quòd si non se continent, nubant.* 1.Cor.7.8. & item, *Solutus es ab vxore? ne quæsieris vxorem: si autem acceperis vxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccabit.* Quod æquè de masculo & femina intelligitur. communis est enim generis hic & hæc virgo. & hoc demonstrat subsequenter Apostolus dicens, *Tribulationes tamen carnis habebunt huiusmodi.* quam sententiam & in viro & in femina exponit Ambrosius. Fit etiam quod licet inlicitum, in his qui sine culpa ad coniugium venire poterant, & maius bonum subire proponunt, bonúmque minus, quod licuit, inlicitum faciunt. Vnde scriptum est, *Nemo ponens manum super aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno cælorum.* Luc.9.62. Qui igitur fortiori studio intenderat, retrò conspicere conuincitur, si relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. Fit & interdum, causa non contemnenda interueniente, quod erat inlicitum licitum, cùm legaliter initum coniugium dissolui per-

seruanda coniugij, qui ideo recessit ne audiret rectorem esse Christianorum Deum coniugij. Nam si Esdras dimitti fecit vxores, aut viros infideles, vt propitius fieret Deus, nec iratus, si alias ex genere suo acciperent, (non enim ita præceptum his est, vt remissis istis alias minimè ducerent) quanto magis si infidelis discesserit, liberum habebit arbitrium, si voluerit nubere legis suæ viro? Illud enim non debet imputari matrimonium, quod extra decretum Dei factum est. sed cùm pòst cognoscit, & dolet deliquisse, emendat se vt veniam mereatur. Si autem ambo crediderint, per cognitionem Dei confirmatur coniugium. In pace autem vocauit nos Deus. Verum est quia non oportet litigare cum eo qui discedit, quia odio Dei discedit, ac per hoc nec dignus habendus est.] Et hinc sanctus Augustinus in libris ad Pollentium, Meritò quas duxerant, quin vxores, filij Israel Domino prohibente, Domino iubente dimiserunt, quia omne quod non est ex fide peccatum est.] Vnde lector in eisdem libris latiùs inuenire valebit. Et in Concilio Agathensi scriptum est, De incestis coniunctionibus nihil prorsus veniæ reseruamus, nisi cùm adulterium separatione sanauerint. Incestos verò nullo coniugij nomine deputandos, quos etiam designare funestum est.] & post aliquanta, Sanè quibus coniunctio inlicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

Esd.9.& 10.

Can.61.

INTERROGATIO XX.

DE eo verò quod requisitum est, si & ipsi regi tales causæ reputatæ fuerint, vnde publicam pœnitentiam agere debeat, postquam illa femina criminosa inuenta fuerit, vtrum ipse Rex post publicam pœnitentiam coniugem legitimam possit accipere.

RESPONSIO.

Epist.95. cap.25.

SANCTVS LEO Papa ad Rusticum Narbonensem Episcopum respondet dicens, In adolescentia constitutus, si vrgente aut metu mortis, aut captiuitatis periculo, pœnitentiam gessit, & postea, timens lapsum incontinentiæ iuuenilis, copulam vxoris elegit ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter coniugem nullam omninò cognouerit: in quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus. Nam secundùm veram cognitionem, nihil magis ei congruit, qui pœnitentiam gessit, quàm castitas perseuerans mentis & corporis.] Sed & hinc in Toletano Concilio capite octauo, Antiqui & sanctissimi est patris sententia Papæ Leonis, vt is, qui in ætate adolescentiæ positus, dum mortis formidat casum, peruenerit ad pœnitentiæ remedium, si coniugatus fortè fuerit incontinens, ne posteà adulterij incurrat lapsum, redeat ad pristinum coniugium, quousque possit adi-

Concil. Tolet.VI.

num, quamquam non ſatis honeſtum, & de malo ad aliquod bonum, ſed non honeſtum tranſitur. Bonum eſt enim atque honeſtum antè innuptos, ſi in virginitate permanere nequiuerint, ſicut ſuprà oſtendimus ex Apoſtolica traditione, ſancto Euariſto ſcribente, nuptialem coniunctionem expetere. Et bonum atque honeſtum eſt, cælibes, ſi ſe continere non poſſunt, ſicut ſanctus Leo demonſtrat, legale inire coniugium. Qualiter autem de non bono ad bonum atque honeſtum; id eſt, de concubina ad vxorem tranſitur, idem ſanctus Leo ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum demonſtrat dicens, Non omnis mulier iuncta viro vxor eſt viri, quia nec omnis filius heres eſt patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales, multo priùs hoc ipſum Domino conſtituente, quàm initium Romani iuris exiſteret. Itaque aliud eſt vxor, aliud concubina, ſicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apoſtolus ad manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem, teſtimonium ponit ex Geneſi, vbi dicitur Abrahæ, *Eiice ancillam, & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac.* Vnde cùm ſocietas nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem haberet etiam in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, dubium non eſt, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium.] & item, Ancillam vel concubinam à toro abiicere, & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, ſed profectus eſt honeſtatis, quoniam paterno arbitrio viris iunctæ carent culpa, ſi mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt, quia aliud eſt nupta, aliud concubina.] De non bono autem ad bonum, quamquam non ſatis honeſtum, tranſitur, ſicut iſdem Leo vbi ſuprà demonſtrat, quando concubina fortè ingenua facta, ſi fuerat antè ancilla, & dotata legitimè, & publicis nuptiis honeſtata videatur, ſicut & omnis vxor legaliter coniugata, poſt deſponſationem legitimè dotari & publicis honeſtari nuptiis debet. De malo autem ad aliquod bonum, ſed non honeſtum, tolerabiliter feſtinatur, ſicut ſanctus Auguſtinus in primo libro de nuptiis & concupiſcentia dicit, Sanè non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum eſt fides, verùm etiam quoddam ſacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apoſtolus, *Viri diligite vxores veſtras ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Huius proculdubio ſacramenti res eſt, vt mas & femina connubio copulati quandiu viuunt inſeparabiliter perſeuerent, nec liceat, excepta cauſa fornicationis, à coniuge coniugem dirimi. Hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio ſeparetur. Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri in monte ſancto eius, hoc eſt in Eccleſia Chriſti, quibuſque fidelibus congregatis, qui ſunt ſine dubio mem-

Epiſt. xcv. Cap. 18.

Gal. 4. 30. Geneſ. 21. 10.

Cap. x.

Epheſ. 5. 25.

1.Cor.7.12. mittitur causa infidelitatis. vnde Paulus dicit, *Si quis frater vxorem habeat infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non relinquat virum.* & post pauca, *Quòd si infidelis discedit, discedat:* vel cùm 1.Cor.7.10 causa fornicationis vxor relinquitur, de qua item Paulus dicit, *His autem qui in matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, & virum vxorem non dimittere.* Quod æqua lance pensatur, vt si dimiserit, in cœlibatu permaneat. Quæ disiunctio inter fideles post initum coniugium fieri non potest, nisi causa fornicationis, & amore continentiæ. Et fit quod erat inlicitum indulgentia licitum, sicut idem Ibid.6. Paulus in minoribus etiam de magnis demonstrat dicens, *Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium*, cùm vir & mulier propter fornicationem separati, si se continere non possunt, ad inuicem reconcilientur. Inlicitum enim erat, vt ad vnionem carnis, quam sociauerant fornicantes, reuenirent qui in continentia per-Prou.18.22. manere debuerant: præsertim cùm dicat scriptura, *Qui tenet adulteram stultus & impius est.* Sed, vt sanctus Augustinus in libro De bono coniugali dicit, *propter maius malum, toleratur quod minùs est prauum.* Dominus enim dicit, quia vir & vxor propter fornicationem Matt.19.1. ab inuicem separati, si aliis se coniunxerint, adulterant: & qui iunxerint se aliis, mœchantur. Hinc & in libro De sermone Domini in monte, & in libris retractationum apertissimè dicit, quod & demonstrat Innocentius ad Exuperium Tolosanum Episcopum, sicut suprà posuimus, Manifestum est enim, vt item Augustinus dicit, peius esse adulterium, quàm fornicationem. nec ideo bona erit fornicatio, quia peius est adulterium, quoniam peius est alienum matrimonium violare, quàm meretrici adhærere. Nec bonum est adulterium, quia est peior incestus: peius est enim cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere, & donec ad ea perueniatur, quæ sicut ait Apostolus, Ephes.5.12. *turpe est etiam dicere.*] Et beatus dicit Gregorius, Dum duorum vitiorum languor irruit, & hoc leniùs, illud fortasè grauiùs premit, ei nimirum vitio rectiùs sub celeritate subuenitur, per quod festinè ad interitum tenditur, & inter duo pericula quod leuius est prudenter expetitur. Fit & inlicitum venia licitum, cùm publicam pœnitentiam agens adolescens, vt Leo demonstrat, timens lapsum incontinentiæ iuuenilis, copulam vxoris eligit, ne crimen fornicationis incurrat, rem faciens venialem, si præter coniugem nullam omninò cognouerit: in quo regula non constituitur, sed quid sit tolerabilius æstimatur.] Transitur & quasi inlicitè de inlicito ad licitum, Can.61. cùm de incestibus nefariis, quos Agathense designat Concilium, quando cùm pœnitentiæ indulgentia ad complexus vxorios transiri permittitur. Sic & de concubinalibus modis dicendum est, qualiter non de bono ad bonum atque honestum, & non de bono ad bo-

nomine deputandus legaliter cōprobetur. Nec tamen talis coniunctio, si huiusmodi concubinam in coniugem sumpserit, reprehensione atque offensionis macula carere videbitur, dicente B. Augustino in libro de bono coniugali, *Quod ergo*, inquiens, *præcipiunt coniugatis Apostoli, hoc est nuptiarum : quod autem venialiter concedunt, aut quod impedit orationes, non cogunt nuptiæ, sed ferunt.* Itaque si fortè, quod vtrum fieri possit ignoro, magísque fieri non posse existimo, sed tamen si fortè ad tempus adhibita concubina, filios solos ex eadem commixtione quæsiuerit, nec ista sic coniunctio vel eorum nuptiis præponenda est, quæ veniale illud operantur. Quid enim sit nuptiarum, considerandum est, non quid nubentium & immoderatiùs nuptiis vtentium. Neque enim si agris iniquè ac perperam inuasis ita quisque vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideò rapinam iustificat. Neque enim, si alius ruri paterno vel iustè quæsito auarus incumbat, ideò culpanda est iuris ciuilis regula, qua possessor legitimus factus est. Nec tyrannicæ factionis peruersitas laudabilis erit, si regia clementia tyrannus subditos tractet : nec vituperabilis ordo regiæ potestatis, si Rex crudelitate tyrannica sæuiat. Aliud est namque iniusta potestate iustè velle vti, & aliud est iusta potestate iniustè vti. Ita nec concubinæ ad tempus adhibitæ, si filiorum causa concumbant, iustum faciunt concubinatum suum : nec coniugatæ, si cum maritis lasciuiant, nuptiali ordini crimen imponunt. Posse sanè fieri nuptias ex malè coniunctis, honesto placito consequente, manifestum est. Semel autem initum connubium in ciuitate Dei nostri, vbi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest, nisi alicuius eorum morte dissolui. Manet enim vinculum nuptiarum, etiamsi proles, cuius causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur. ita vt iam scientibus coniugatis non se filios habituros, separare se tamen vel ipsa causa filiorum, atque aliis copulare non liceat. quòd si fecerint, cum eis quibus se copulauerint, adulterium committunt.] Quoniam, vt sancti Patres de bono coniugali diffiniunt, bonum habent nuptiæ, & quod bonum est, peccatum non est : ac per hoc qui contra bonum nuptiale facit, peccatum facit cùm adulterium committit. Diffiniunt etiam, quòd bonæ & à Deo constitutæ ac benedictæ sunt nuptiæ, quas etiam sua præsentia consecrauit, in quibus est fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum coniugale cum altera vel cum altero concumbatur. In prole, vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur : nec tantum gaudeant parentes quia sobolem genuerunt, quantum vt soboles in Christo regeneretur. In sacramento autem, vt coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa nec causa prolis alteri coniungatur. Hæc est regula nuptiarum, qua vel naturæ decoratur fœcunditas, vel incontinentiæ regitur prauitas, sicut sanctus Augustinus in libro

Cap. XIII.

Cap. XIV.

Cap. XV.

bra Christi, vt cùm filiorum procreandorum causa vel nubant feminæ, vel ducantur vxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege huius sæculi, vbi interueniente repudio, sine crimine conceditur cum aliis alia copulare connubia, quod etiam sanctum Moysem Dominus propter duritiam cordis illorum Israëlitis permisisse testatur, sed
Matt.19.8. lege Euangelij reus est adulterij, sicut etiam illa si alteri nupserit. Et vsque adeo manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potiùs sint inter se coniuges qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his quibus aliis adhæserunt. Cum aliis quippe adulteri non essent, nisi ad alterum coniuges permanerent. Denique mortuo viro, vel femina, cum quo vel cum qua verum connubium fuit, fieri verum connubium potest cum quo vel cum qua priùs adulterium fuit.] videlicet si cognatio, aut habitus religionis, vel impudicitia pessimi criminis, siue
Ibidem. aliquid huiusmodi non obstiterit. Et item vbi suprà Augustinus, Ita manet etiam inter viuentes quiddam coniugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiam fide perdita sacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit: redderetur enim procul dubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet hoc autem qui recesserit ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij.] Et in libro
Cap. xxiv. De bono coniugali, Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere, dum vir eius viuit, nec saltem ipsa causa pariendi, quæ cùm sola sit qua nuptiæ fiunt, nec ea re non subsequente propter quam fiunt, soluitur vinculum nuptiale, nisi coniugis morte. Quemadmodum si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis, & si aliqua culpa quisquam ab officio remoueatur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quamuis ad iudicium per-
Lib. 1. c. x'. manente.] Et item in præfato libro De nuptiis & concupiscentia, Quibus verò placuerit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt vinculum inter illos coniugale rumpatur: immo firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quæ cariùs concordantiúsque seruanda sunt, non voluptariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum.] His scripturarum testimoniis atque sanctorum dictis manifestatur, quomodo concubinam, cum qua adulterasse dicitur, si voluerit in coniugium sibi sociare præualeat. videlicet, si aut vxor legaliter accepta, & innoxia erga illum inuenta, mortua fuerit corpore, vel si inuenta fuerit anima adeò mortua, vt ipsius cum ea copula incestus & nullo coniugij

coniugum non crudelitatem & sæuitiam, sed æquitatem & iustitiam decernere ac diffinire & tenere debere docuerunt. Quapropter timendum est regibus, Episcopis, & iudicibus sæculi, quod in Euangelio dicitur de Niniuitis, & regina Austri, *quoniam surgent in iudicio, & condemnabunt generationem pessimam.* condemnabunt vtique non potestate iudicij, sed comparatione melioris facti. Si reges illi ac iudices idololatræ sic ordinem iudicij seruauerunt, & nos sub Christo iudice viuorum ac mortuorum quocumque intuitu minùs debito à iudicij ordine deuiamus. In Numeri quoque libro præcipitur, vt si qua mulier vel adulterij rea, vel falsa suspicione fuerit appetita, & vir eius zelo aduersus eam fuerit cōcitatus, adducat illam ad sacerdotes, & diuino iudicio vel damnandam offerat, vel liberādam. Vnde Susanna cùm falso adulterij crimine accusaretur, & publico iudicio condemnata, & publico legitur absoluta. Et illa mulier in Euāgelio, quæ veraciter in adulterio fuerat deprehensa, primùm iuxta legem ad Pharisæos, qui potestatem iudicij in populo exercebant, deinde etiam tentandi gratia ad Domini iudicium perducta est, vbi eius admirabili pietate, & à lapidationis supplicio, & à criminis reatu meruit liberari. Sic & leges Christianæ sunt inspirante Domino conditæ, quibus legaliter initur coniugium, & sacerdotalis auctoritatis est sanctitas, qua benedictionem suam Dominus in paradiso primis parentibus per se datam coniugibus legaliter copulatis, vice sua per eos, qui illius os appellantur, dicente Propheta, *Os Domini locutum est.* & ipso Domino, *Cùm separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris*, viritim vult largiri, & infirmos pœnitentiæ medicamento sanare. Et liber dicit Ecclesiasticus de seruo, quantò minùs de vxore, *Verùm sine iudicio nihil facias graue.* Est & illi regi aliud obseruandum, ne ante legitimam pœnitentiam, secundùm leges Ecclesiæ susceptam atque peractam, & reconciliationem adeptam, coniugio, multo minùs eidem, de qua agitur, concubinæ se copulet: quoniam nec Dauid rex, sine talis excoctionis pœnitentia, Bethsabee, cum qua adulterauit, in coniugem habuit, vt & filius, qui ex ipso adulterio natus fuerat, confestim diuino iudicio, licèt pro eo multùm ieiunando & flendo petierit, sit percussus ac mortuus, & ipse posteà grauissimis tribulationibus, ac regni sui amissione per filium suum Absalon ita adflictus est & vexatus, ac velut in fornace ignis excoctus atque purgatus, vt verè sola diuina clementia euasisse videatur. & iam ei acerrimè contrito corde pœnitenti & confitenti misericors Dominus peccatum dimiserat: sed quia iustus est, & iustitiam diligit, quod rex ab eo ad scelera vlciscenda constitutus egerat scelleratè, dignè atque iustissimè vindicauit.

Matt.12.41. Num.5. Dan.13. Ioan.8. Gen.1. Esa.1. Hier.15. 2.Reg.12. 2.Reg.15.

de bono coniugali, & in libris de nuptiis & concupiſcentia latiſſimè & facundiſſimè ſatis oſtendit. Vnde omnimodis obſeruandum eſt, ne concubinæ, vel cuiuſlibet alterius feminæ copulam coniugalem rex, ſuper quo voluerunt conſulere conſulentes, aliquo modo expetat, antequam legali virorum inluſtrium iudicio, & ſacerdotali decreto coniunx, quam legaliter accepit, ipſo etiam coniugis nomine iudicetur indigna, aut diuino iudicio migret à corpore, quia ſicut in libro Heſter manifeſtiſſimè legitur, regina Vaſthi potentiſſimi regis Aſſueri, licèt ferociſſimus fuerit, cùm eius animos contemptu & contumacia offendiſſet, nequaquam ſola illius indignatione & furore ex imperij honore depoſita fuit, ſed publico iudicio & ſententia principum ac iudicum Medorum atque Perſarum, & poſt depoſitionem illius reginæ per iudicium publicum factam, quæſitæ ſunt puellæ, quæ placerent oculis regis, inter quas Heſter pulchritudine & decore enituit, ſícque regiam copulam meruit. Quod etiam antiqui Romani legitimo iudicio fieri debere legibus ſuis antiquitùs ſtatuerunt & ſeruauerunt, non ſolùm iam effecti Chriſtiani, ſed etiam cùm adhuc eſſent pagani, ſicut apertiſſimè oſtendit lex Antonini pagani Imperatoris, quam beatus Auguſtinus in libro de adulterinis coniugiis hoc modo commemorat & commendat dicens, Quibus diſplicet, vt inter virum & vxorem par pudicitiæ forma ſeruetur, & potiùs eligunt, maximéque in hac cauſa, mundi legibus ſubditi eſſe quàm Chriſti, quoniam iura forenſia non eiſdem quibus feminas pudicitiæ nexibus viros videntur obſtringere, legant quid Imperator Antoninus, non vtique Chriſtianus, de hac re conſtituerit, vbi maritus vxorem de adulterij crimine accuſare non ſinitur, cui moribus ſuis non præbuit caſtitatis exemplum, ita vt ambo damnentur, ſi ambos pariter impudicos conflictus ipſe conuicerit. Nam ſupradicti Imperatoris hæc verba ſunt, quæ apud Gregorianum leguntur, Sanè, inquit, litteræ meæ nulla parte cauſæ præiudicabunt. Neque enim, ſi penes te culpa fuit vt matrimonium ſolueretur, & ſecundùm legem Iuliam Eupaſia vxor tua nuberet, propter hoc reſcriptum meum adulterij damnata erit, niſi conſtat eſſe commiſſum. Habebunt autem ante oculos hoc inquirere, an cùm tu pudicè viueres, illi quoque bonos mores colendi auctor fuiſti. Periniquum enim videtur eſſe, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipſe non exhibet: quæ res poteſt & virum damnare, non ob compenſationem mutui criminis rem inter vtrumque componere, vel cauſam facti tollere. Si hæc obſeruanda ſunt propter decus terrenæ ciuitatis, quanto caſtiores quærit cæleſtis patria, & ſocietas Angelorum?] Hæc de legibus pagani Imperatoris Antonini beatus Auguſtinus commemorat. Ita reges Medorum, ac Perſarum, atque Romanorum, & Iudices ſæculi, cùm eſſent pagani & idolorum cultores, naturaliter quæ legis ſunt facientes, etiam in cauſis

Lib. II. cap. VIII.

rit, valeat diffiniri. Et, Vt mora cessante ad electorum accedere quisque compellatur iudicium. &, Quicquid veritate cognita sacrosanctis Euangeliis fuerit statutum, ita ad effectum executionis omnimodis perducatur. &, Quicquid suadente iustitia visum fuerit, scripto decernatur. &, Vt in nullo contra leges aut rationem quis patiatur aliquo modo prægrauari, sed vt iustitiam ei, sicut Christianitati conuenit, in omnibus debeat custodire, quatenus ipse, qui ad pietatem Ecclesiasticam confugit, quod ei ab eadem pietate promissum est, non debeat contra æquitatis ordinem prægrauari. & iterum, Vbicumque confugienti necesse fuerit, salua ei ratione concurratur. & item, Solatiis vestris, quocumque vsus exegerit, comitante iustitia potiatur.] Et item ad Fantinum defensorem, Antefatæ mulieri salua æquitate tuitionem impende, & eam contra rationis ordinem nullo modo grauari permittas.] Et iterum ad Anatolium Constantinopolitanum diaconum, Hoc autem dilectionem tuam volumus sollicitè attendere, ne se in quacumque causa, vbi grauamen est pauperum, misceri consentiat, ne fortasse potentia personarum aliquatenus pressus, cogatur agere quod animæ illius non possit expedire. Cuncta ergo cum Dei timore tractate, æternam maximè mercedem perpendite.] Et ad Sabinum subdiaconum, Studij tui sit, vt nullis contra rationem dispendiis debeant subiacere. Quòd si fortè aliqua nititur excusatione defendere, mediis sacrosanctis Euangeliis causam subtiliter perscrutari, & ita, vt iustitia ac legis ordo suaserit, diffinire conuenit, atque diffinitam effectui mancipare.] Et ad Romanum defensorem, Patrocinia Ecclesiastica, siue mea suscipiatis scripta, siue etiam minimè fuerint directa, sub tanto moderamine debeatis impendere, quatenus hi qui furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur iniustè defendi, ne opinionem malè agentium ex indiscretæ defensionis ausu in nos vllo modo transferamus: sed quantum decet Ecclesiam admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis succurrite, vt & illis opem feratis, & opinionem sanctæ Ecclesiæ non inquinetis.]

Lib. VI. Ind. II. epist. 83.

Lib. VII. Ind. II. epist. 82.

Lib. VIII. epist. VI.

Lib. VII. Ind. II. epist. XXIV

Sed & de his qui ad septa Ecclesiæ, & etiam ad ipsa sacraria confugerint sanctuarij, ad Ianuarium Episcopum Caralitanæ ciuitatis scribit, Si quis, inquiens, de quibus est quæstio, in Ecclesiam fortasse refugerint, ita debet causa disponi, vt nec ipsi violentiam patiantur, nec hi qui dicuntur oppressi damna sustineant. Curæ ergo vestræ sit, vt eis sacramentum, ab his quorum interest, de seruanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorum actuum reddere rationem.] Et in libro primo capitulorum domni Karoli, & Hludouuici Augustorum, Si quis ad Ecclesiam confugium fecerit, in atrio ipsius Ecclesiæ pacem habeat, nec sit ei necesse Ecclesiam ingredi, & nullus eum inde per vim abstrahere præsumat, sed liceat ei confiteri quod fecit, & inde per

Lib. VIII. ep. XXXVIII.

INTERROGATIO XXII.

Octavo capitulo nobis reſcribite, vtrum ſequendum ſit quod quidam dicunt quoſdam docere Epiſcopos, vt ſibi confeſſis viris vel feminis debeant patrocinium defenſionis impendere, ne quiſquam huiuſmodi perſonas ad iudicium Reipublicæ audeat pro criminibus vnde eis confeſſæ fuerant, etiam ſi multis nota ſunt crimina, prouocare. Et ſi ſe, non ex conſenſu propter continentiam, ſed propter diſcidium aliquod, ſeparare voluerint, vel eorum fragilitati, ſi ſeparati ſe continere nequiuerint, vel reconciliari noluerint, auctoritate ſua poſſe conſulere. dicentes quia ſecreta confeſſione ad Eccleſiaſticam confugerint pietatem, ſicut Boſonis mulier, de qua in Synodo apud Leucorum ciuitatem habita fuimus cum interpellatione commoniti, & ideo ab aliis quàm ab Epiſcopis, quibus confeſſæ tales perſonæ fuerant, non debeant iudicari.

RESPONSIO.

Hoc quàm abſurdum ſit, quilibet ſenſatus licèt ignoret leges Eccleſiæ recognoſcit, quia vt beatus Gregorius ad Leontium Exconſulem ſcribit, Debet inquiens gloria veſtra meminiſſe, quia nunquam meas epiſtolas pro commendatione alicuius accepit, niſi vt protectionem veſtram fauente iuſtitia præſtaretis. Quia turpe eſt defendere, quod priùs non conſtiterit iuſtum eſſe. Ego quidem homines propter iuſtitiam diligo, non autem iuſtitiam propter homines poſtpono.] Sicut enim, vt ſuprà beatum docuiſſe Ambroſium ſcripſimus, non minùs quàm ante decem teſtes pactum poteſt firmari coniugij, ſed & ipſum nomen nuptiæ, quod ſingularitate caret, plurimorum expetere monſtrat debere notitiam, & quod publicè coniunctum eſt, in angulo ſeparari non poteſt. & de ſecreta confeſſione, quam publicari non licet, coniugium legibus Chriſtianis ac publicis coniugatum ab eodem coniugij iugo diſſolui non poteſt, neque tale conludium ad Eccleſiaſticam pietatem dici debet confugium. Vnde ſi noſſe quiſcumque deſiderat quid auctoritas Eccleſiaſtica de ad ſe vt ad matris ſinum confugientibus moderatè decernat, ſuggerimus, vt inter alia curioſus vel quilibet ſtudioſus beati Gregorij reuoluat epiſtolas, in quibus multoties, immo quotiens conuenientia ſe loci obtulerit, ſiue ad Imperatores, vel ad quaſcumque perſonas, pro omnibus ad ſe confugientibus petens, litteris ſuis ſemper inſeruit, ſalua æquitate, vel ſalua ratione, ſiue conſtante iuſtitia, aut cauſa iudiciali termino diffinita, ſine ſacerdotali inuidia. & , vt electorum cum parte altera neceſſe eſt ſubire iudicium, & vt veritas cognoſci, & quod æquitatis ordo ſuaſerit,

Lib. VIII. epiſt. LI.

veteribus regulis diuersum, sed non fidei vel religioni aduersum decreuisse legitur, secundùm quod in Nicæno Concilio capitulo sexto legitur, De eo quod communi cunctorum decreto rationabili, & secundùm regulam Ecclesiasticam comprobato, duo aut tres contradicunt, quatenus obtineat sententia plurimorum. Ita, sicut scribit Gelasius, priscis pro sua reuerentia manentibus constitutis, quæ vbi nulla vel rerum vel temporum perurget angustia regulariter conuenit custodiri, id potiùs sequendum esse dinoscitur quod Apostolica sedes inrefragabiliter teneri decreuit, vel plura seu maioris auctoritatis Concilia statuerunt.] Ep.VI.c.2.

Idem quoque B. Gregorius vrgendum ad iustitiam nolentem Venantio Lunensi Episcopo scribit dicens, Quoniam æquitatis censura admonet, vt maximum conuersis, salua ratione, Episcopale debeat adesse solatium, idcirco his fraternitatem vestram epistolis adhortamur, vt prædictam matrem ipsius Adeodatæ ad se faciat euocari, & tranquilla ei adhortatione suadeat, vt facere sponte non desinat ad quod legali potest ratione compelli, quatenus nec illa adfligi, nec hæc videatur præiudicium sustinere. Quæ si, vt non credimus, admonitionem vestram differre voluerit, prædictæ Adeodatæ religiosæ contra eam tuitionem impendite, atque vestris eam solatiis apud iudicem, vel quocumque vsus exegerit, instantiùs adiuuate, & ita in exequenda hac vos causa impendite, vt legali ratione constricta, inuita vrgeatur facere quod spontè postponit. Memoratam verò latricem fraternitas vestra ita seruata æquitate habeat in omnibus commendatam, vt vobis ei tuitionem impendentibus, in eo quem adsumpsit habitu sine aliqua Deo protegente concussione permaneat.] Et ad Ianuarium Episcopum Sardiniæ, Adhoc Redemptum Defensorem nostrũ præsentium portitorem illuc direximus, vt & partes in iudicio obseruare compellat, & exsecutionis suæ instantia ad effectum quæ fuerint iudicata perducat.] Et plura quæ reperiuntur huiusmodi, & longum est à nobis enumerari. Contra hæc enim petere, non Ecclesiæ, neque Ecclesiastici viri esse iuris cognoscitur, ne fortè indebita pietas impietas iudicetur, sicut sanctus Cælestinus ad Nestorium scribit, Est enim, inquiens, talis frequenter pietas, ex qua nascatur impietas.] Et S. Augustinus in libro quarto contra Iulianum, Fortè dicturus es, inquit, misericors voluntas bona est. Rectè istud diceretur, si quemadmodum fides Christi, id est, fides quæ per dilectionem operatur, semper est bona, ita misericordia semper esset bona. Si autem reperitur & misericordia mala, qua persona pauperis accipitur in iudicio, propter quam postremò Rex Saul meruit à Domino vtique misericorde damnari, quia contra eius præceptum captiuo Regi per humanum pepercit affectum, attentiùs cogita, ne fortè misericordia bona non sit, nisi quæ huius bonæ fidei fuerit. Immò responde, vt hoc sine dubitatione perspicias, vtrum bonam misericordiam existi-

Lib.VII. Indict.II. ep.XXVIII.

Can.III. sub finem.

1.Reg 15.

manus bonorum hominum ad discussionem in publico producatur.]
Et in Concilio Aurelianensi capite primo, de homicidis, adulteris,
& furibus, si ad Ecclesiam confugerint, scriptum est, vt sicut in Ec-
clesiasticis canonibus, & Romanæ legis decretis constitutum est, ab
Ecclesiæ atriis, vel domo Episcopi eos non liceat abstrahi, sed datis
sacramentis de morte, ac debilitate, ac omni pœnarum genere, ne
violentiam ante legalem satisfactionem patiantur, ab Ecclesia exeant,
ita vt ei cui reus fuerit criminosus de satisfactione conueniat.] Et
Can. 5. in tertio capitulo, si cuiusquam seruus ad Ecclesiam confugerit pro
qualibet culpa, accepto sacramento de impunitate ad seruitium do-
mini sui redire cogatur: qui si post datum sacramentum redire no-
luerit, exire nolentem à domino liceat occupari. non obseruantes
autem ea quæ promiserint, à communione Ecclesiastica iubentur
abscidi.] Sed & in secundo capitulo eiusdem Concilij scriptum est,
Can. 4. vt si ad Ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & feminam ipsam
violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate ra-
ptoris, & raptor, mortis vel pœnarum impunitate concessa, aut ser-
uiendi conditioni subiectus sit, aut redimendi se liberam habeat
facultatem. Si verò quæ rapitur patrem habere constiterit, & puel-
la raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur.] Et in Con-
Can. 29. cilio Africano scriptum est, Vt si quis cuiuslibet honoris clericus
iudicio Episcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non li-
ceat eum, siue ab Ecclesiis quibus præfuit, siue à quolibet homine
defensari, interposita pœna damni, pecuniæ, atque honoris, quo nec
ætatem, nec sexum excusandum esse legum promulgatores præci-
piant.] Quanto minùs Episcopi, æquitatis videlicet prædicatores,
quemquam sub specie pietatis iniustè debeant defensare? præsertim
Genes. 4. cùm relegant scriptum esse, *Si rectè offeras, rectè autem non diuidas,*
Deut. 16. *peccasti.* &, *Iustè quod iustum est exequaris.* Verùm si cui quiddam so-
nare videtur contrarium Aurelianensis Synodus decretis Apostoli-
cæ sedis, quoniam hæc de impunitate, illa de æquitate seruanda
postulat sacramenta, sciendum est, quia beatus Gregorius de his
personis dicit, quæ se iustificari in iudicio credunt, sed violentiam
ante iudicium timent: Synodus autem Aurelianensis de illis dicit,
qui suam iniustitiam non abscondunt, insuper & violentiam cum
æquitate iudicij pertimescunt: Non autem de lege connubij, quam
specialiter, vel vt dicamus singulariter Dominus in paradiso pri-
mis parentibus dedit: & in Euangelio etiam Apostolis conquiren-
tibus, quòd si ita lex esset viri cum vxore, non expediret nubere,
non mutauit: nec Paulus ad tertium cælum & in paradisum ra-
ptus scribere quiddam noui præsumpsit, aut aliquid de huiusmodi
defensione dicere attentauit. Sed & obseruandum constat legenti-
bus, vt quotienscumque Concilium aliquod, pro temporis qualitate,
vel periculi necessitate, quiddam consulendo, Apostolicæ sedi, vel

pit, sed à iustis iudicibus fieri iudicium legale præcepit dicens, *primus in illam lapidem mittat.* Si verò à se examinatam, & repertam culpabilem Episcopi tradiderint puniendam, contra pietatem Ecclesiasticam, & ipsum Ecclesiæ caput, fontem videlicet pietatis, agere probabuntur, qui dixit, *Nec ego te condemnabo, vade & amplius noli peccare.* His ita euidenter cognitis, & diligentissimè ponderatis, de ad Ecclesiæ pietatem confugientibus auctoritatem maiorum sequamur Episcopi, & non deprehendemur reprehendendi. Quod denique ibidem scribitur, quia cùm nullus specialis accusator accedat, ipsa tamen admonita pariter & interrogata, nihil aliud confitetur, quàm quòd solius Hucberti persecutionem mori timens declinet: quid aliud restat, quoniam à nemine accusatur, si Episcopi secundùm tales canones, si fortè habentur quos nondum legimus, & Christiani ac nobiles laici iuxta leges, quas nequaquam didicimus, aliter non inuenerint, nisi vt marito suo, & si fortè necessitas & ratio pro aliquo ei obiecto crimine postulat, cum firmitate de æquitate reddatur, & à marito suo, ne ab Hucberto occidatur, maritali defensione, vt iustum est, tueatur, & sic demum maritus secundùm Christianorum & Ecclesiasticam legem, vt vir de vxore debet, legitima atque legali ex ea potestate vtatur?

Ioan. 8.
Ioan. 8.

INTERROGATIO XXIII.

De eo quod scriptum est à quibusdam dici, si se non ex consensu vir & mulier propter continentiam, sed propter discidium aliquod separare voluerint, vel eorum fragilitati, si separati se continere nequiuerint, vel reconciliari noluerint, auctoritate sua Episcopos posse consulere.

RESPONSIO.

Sciant quicumque hæc dicunt, secundùm quendam modum, huiusmodi capitulum quartum erroris fuisse illorum, qui sanctæ Synodo Chalcedonensi derogare & contraire præsumpserunt, & ab Apostolica sede, atque vnanimitate totius mundi Episcoporum sunt vt erronei condemnati, sicut sanctus Leo multoties, & beatus Gregorius etiam in epistola ad Theoctistam patriciam, hinc inter alia scripsit, dicens, Per se inquit veritas dicit, *Quod Deus iunxit homo non separet.* quæ etiam ait, *Non licet dimittere vxorem excepta causa fornicationis.* Quis ergo huic cælesti legislatori contradicat? Scimus quia scriptum est, *Erunt duo in carne vna.* Si igitur vir & vxor vna caro sunt, & religionis causa vir dimittit vxorem, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortasse ad inlicita vota migrantem, quæ est ista conuersio, in qua vna eadémque caro, & ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione?

Lib. 12. Ep. xxxi.
Matth. 19.
Genes. 2.

mes infidelem. Porro si vitium est malè misereri, proculdubio vitium est infideliter misereri.] Nemo quippe sic misericors, quanto magis Deo misericordior poterit inueniri, quem Psalmista misericordiam voluit appellare dicens, *Deus meus misericordia mea*, qui iustis iudicibus de muliere in adulterio deprehensa sibique oblata, iustum iudicium noluit tollere. Vnde sanctus Hieronymus versum Psalmi exponens dicit, *Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam.* Veritas ipse est Christus, vnde de illa muliere dixit ad Iudæos, *Qui sine peccato est vestrûm, prior in eam lapidem mittat.* Mansuetudo, quando dixit, *Nec ego te condemnabo.* Iustitia, quando dixit, *Vade mulier, & ampliùs noli peccare.*]

Psal.58. Ioan.8. Psal.44. Ioan.8.

Nam quod in Tomo suprà memorato relegimus de præfata muliere Bosonis hoc modo conscriptum, *Maritum verò illius cum pacto securitatis, dum aduenit, vel immoratur nobiscum, siue recedit, euocauimus, vt eius coniugem in ipsius præsentia examinemus, inexaminatam verò morti tradere ad nos confugientem, vt iniquum & crudele, deuitamus: quia cùm nullus specialis accusator accedat, ipsa tamen admonita pariter & interrogata nihil aliud confitetur, quàm quòd solius Hucberti persecutionem mori timens declinet*, prudenter debent legentes aduertere, vtrum auctoritati, vel rationi valeat conuenire. Auctoritas quippe de æquitate atque iustitia conseruanda confugientibus ad Ecclesiam postulat firmitatem, & non viro de vxore sua legaliter desponsata, legitimè dotata, publicis nuptiis honestata, si suspicione contra eam motus fuerit, legitimam aufert penitus potestatem. Quod autem in Heptatico de zelotypia scribitur, vt vir vxorem suam spiritu zelotypiæ concitatus ad sacerdotes ducat examinandam, ideò præceptum est, quia sacerdotis officium est, vt exorcismos aquis eluendos, quas mulier debet bibere, pro ministerio sibi imposito scribat. vnde & sacri canones decreuerunt, vt sæculares suas cõiuges, antequam ad Episcopum prouincialem diffidij causam dixerint, non damnent, neque abiiciant.] Ceterùm legale iudicium auctoritas diuina viris de suis non tollit vxoribus, sicut ex Euangelica veritate suprà ostendimus. Sed & diligentiùs aduertamus quod in suprà scripto volumine continetur, *Inexaminatam verò morti tradere ad nos confugientem, vt iniquum & crudele, deuitamus*, qui neque examinatos tradere morti debemus, nisi vt peccato mortui Deo viuant. Concedamus tamen vt Episcopi eandem feminam in sua potestate, ad quos confugisse dicitur, retinentes, coram marito suo, si quiddam sinistri ei reputat, examinare procurent, & quid agendum erit, si in examinatione Episcopali inuenta culpabilis fuerit? Si enim iudicium legale de ea culpabili inuenta Episcopi sua auctoritate voluerint tollere, contra eum videbuntur agere, cuius actio atque sermo perfecta auctoritas noscitur esse, sicut scriptum est, *Quæ cœpit Iesus facere, & docere.* quoniam isdem de muliere in adulterio deprehensa iudicium non abstulit, qui per Moysem huiusmodi lapidari præce-

Num.5. Concil. Agath.c.25. Act.1.

fiunt. Cùm autem res vera ita se habet, vt fiat peior nobis eam dicentibus ille qui capere non potest, nobis autem tacentibus ille qui potest, quid putamus esse faciendum? Nonne dicendum est potiùs verum, vt qui potest capere capiat, quàm tacendum, vt non solùm id ambo non capiant, verùm etiam qui est intelligentior, ipse fit peior? qui si audiret & caperet, per illum etiam plures discerent. quo enim est capacior vt discat, eo magis est idoneus vt alios doceat.

QVÆSTIONES SEPTEM.

DENIQVE septem quæstiones sequuntur, quas post præmissas, euolutis sex circiter mensibus, ab eisdem à quibus & priores soluendas accepimus. Quarum textum viritim, sicut & præcedentium, solutionibus præponemus, breui provt poterimus respondentes sermone, ac si in buxea designantes, quæ hinc, vnde ea pleniùs pingere valeat, solers quisque intelligat, quatenus & fratrum petitionibus caritatis viscera non claudamus, & sapienti, secundùm scripturam, occasionem, cùm ista pleniùs inuestigans intelligere procurauerit, sapientiorem effici præbeamus, & horulis, quas à multiplicibus & diuersissimis occupationibus nostris extorquemus potiùs quàm mutuamus, qui cogitationum ferias non habemus, quoquomodo possint sufficere, & legentibus non increscant, quia de propositarum antè quæstionum responsis compendij penè modum excedit voluminis magnitudo. Harum autem quæstionum exordium habetur huiusmodi.

QVÆSVMVS *dilectionem vestram, vt non vos tædeat, si ad inquirenda nobis ad sciendum necessaria importuni persistimus, quæ postquàm nuper vobis ad soluendum quæstiones direximus, multa comperimus, de quibus singulariter singulis nobis ex auctoritate scripturæ, & regulis, ac doctrina Ecclesiasticorum doctorum responderi deposcimus.*

QVÆSTIO I.

DICVNT *quidam quoniam Rex Hlotharius habet in suo regno Episcopos, & nobiles, ac fideles laicos, quorum consultu atque consilio causam inter se & vxorem suam diffiniuit, & non ad alterius regni Episcopos, vel ad alios quoscumque inde aliquid pertinet retractare.*

RESPONSIO.

TALIBVS respondendum est, *Erratis, nescientes scripturas, neque* Iof.22.
virtutem Dei. Quando pars filiorum Israel ædificauerunt tumulum testis, pars altera zelo diuino succensa penè ad arma cucurrit, ne di-

Si verò vtrisque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? quando certum est quòd omnipotens Deus, qui minora concessit, maiora non prohibuit. Et quidem multos sanctorum nouimus, cum suis coniugibus & priùs continentem vitam duxisse, & postmodùm ad sanctæ Ecclesiæ regimina migrasse. Duobus enim modis sancti viri etiam à licitis abstinere solent: aliquando vt meritum sibi apud omnipotentem Deum augeant, aliquando verò vt antè actæ vitæ culpas detergant. Proinde cùm boni coniuges, aut meritum augere desiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere, vt se ad continentiam adstringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit, vxor non sequitur, aut quam vxor appetit, vir recusat, diuidi coniugium non licet, quia scriptum est, *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.*] Et in epistola ad Adrianum Panormi Notarium, Vrbicum Abbatem culpat, quia maritum Agathosæ contra voluntatem eius in monasterio ad conuersionem susceperit, & maritum ei, etiamsi iam tonsuratus fuerit, reddi præcepit, Nisi, inquiens, quoddam fornicationis crimen, propter quod viro vxorem licet relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio vxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio, volumus vt maritum suum illi, vel si iam tonsuratus est, reddere omnino debeas, excusatione cessante: quia postquam per copulationem coniugij, viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in sæculo remanere.]

1. Cor. 7.

Lib. 9. epist. 44.

Et ne nobis quisquam succenseat, quia iudicia Ecclesiastica etiam laicis audienda proponimus, legat patrum solutionem propositæ quæstionis, cur Dominus, qui sancta mordacibus, & margaritas interuerentibus proponere vetuit, requisitus de resurrectione mortuorum, cum opposita turpi fabula de muliere septivira, infidelibus, inuidis, ac tentatoribus secreta legis aperuerit, videlicet quoniam non eis, qui capere non poterant, sed eis qui poterant & simul aderant, quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat, secreta legis aperuit, & cùm eum tentatores interrogabant, respondebátque illis, ita vt quod contradicerent non haberent, quamuis venenis suis contabescerent potiùs quàm illius cibo saturarentur, alij tamen, qui poterant capere, ex illorum occasione multa vtiliter audiebant, & à nobis tantillis homullulis sufficientem satisfactionem accipiet. Sed & beatum Augustinum in libro de bono perseuerantiæ pro nobis loquentem benignè suscipiat. Ait enim, Alia est, inquiens, ratio verum tacendi, alia verum dicendi necessitas. Causas verum tacendi longum est omnes quærere vel inserere, quarum tamen est & hæc vna, ne peiores faciamus eos qui non intelligunt, dum volumus eos qui intelligunt facere doctiores, qui nobis aliquid tale tacentibus doctiores quidem non fiunt, sed nec peiores

Matth. 19. & 22.

Cap. XVI.

tentiis confirmatur.] Quapropter necesse est, vt hæc generalis causa ad omnes generaliter pertinens, in omnium notitiam veniat, & generali diffinitione determinetur, ne à minùs eam scientibus dicatur, Omnis qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius: qui autem bona agit, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Et quæ, inde quantum ad generalitatem spectat, in tenebris dicta sunt, in lumine dicantur, & quæ in aure locuta sunt in cubiculis, prædicentur super tecta, vt à nemine reprehendantur, qui vt omnibus verbo & opere luceant, & ab omnibus conspiciantur, vt lucerna super candelabrum & ciuitas super montem positi, ab omnibus contemplantur.

QVÆSTIO II.

DICVNT *etiam, quia non sit auctoritas neque ratio, vt causa, quæ iudicio Episcoporum diffinita est, ad iudicium debeat reuenire: quia si fecerit, nullius auctoritatis erunt de cetero isti Episcopi qui illam diffinierunt, & quicquid in postmodum diffinierint, firmum esse non poterit, vt non valeat retractari.*

RESPONSIO.

HÆC vox imperitorum & nescientium regulas esse dinoscitur. Legite in Sardicensi Concilio, quod Zosimus Papa per Faustinum Episcopum Carthaginensi Synodo ex superscriptione Nicæni direxit Concilij, & sufficienter inuenietis talia dicentes errare. Sed & Leo Papa Romanus ac Synodus Romæ habita ad Theodosium Augustum de retractanda Synodo Ephesina, cui periculosè videbatur fauere, Ecce ego, inquit, Christiane & venerabilis Imperator, cum Epist. xxvii consacerdotibus meis implens erga reuerentiam clementiæ vestræ sinceri amoris officium, cupiénsque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis ab Ecclesia supplicatur, ne ante tribunal Domini rei de silentio iudicemur, obsecramus coram vnius deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto læditur, cùm ipsa vestri sit custos & auctrix Imperij, & coram sanctis Angelis Christi, vt omnia in eo statu esse iubeatis, in quo fuerunt ante iudicium, donec maior ex toto orbe sacerdotum numerus congregetur, nec alieno peccato patiamini vos grauari: quia, quod necesse est nos dicere, veremur ne cuius religio dissipatur, indignatio prouocetur.] Quod & in hac causa, quæ non modica in fide & religione est portio, ab omnibus sacerdotibus, regibus, & principibus, atque cunctis generaliter simul fidelibus, si negligenter ducitur, non mediocriter est verendum. Sed & sacris manifestatur canonibus, curam esse totius prouinciæ penes Archiepiscopum vel Primatem, qui Coepiscoporum debet nosse iudicia, de quibus necessaria fuerit reclamatio, & in quibus negotium expetierit, debet

uideretur populus Domini, ſicut poſteà diuiſus eſt in vaccis ab Hie-
3.Reg.12. roboam idololatriæ flagitio fabricatis. Et nunc iſti Domini regnum & catholicam Eccleſiam, quæ vna eſt columba atque dilecta, volentes ſcindere, quaſi non tantùm ſuadent, verùm & cogunt dicere
2.Reg.20. quod olim dixerunt quidam, *Non eſt tibi pars in Dauid, nec hereditas in filio Iſai, reuertere in tabernacula tua Iſraël.* tentantes tempori noſtro
Iudic.17. & 21. peſtilentiſſimo illud ſuperinducere, quando neque Rex, neque Dux in populo illo erat, ſed vnuſquiſque faciebat quod ſibi rectum videbatur. Et vtinam non quod rectum, & non quod voluptuosè placitum videatur, & tortum ac malum ſit, ſciens & prudens faciat. Non
Epheſ.4.5. eſt ita vt iſti malitiosè componunt. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Vnum regnum, vna Chriſti columba, videlicet ſancta Eccleſia, vnius Chriſtianitatis lege, regni vnius & vnius Eccleſiæ, quamquam per plures regni principes & Eccleſiarum præſules gubernacula moderentur. Sed & hæc de qua agitur talis eſt cauſa, quæ generaliter ad omnes Chriſtiano nomine inſignitos pertinere noſcatur. De Rege enim & Regina, de Chriſtiano viro & Chriſtiana femina, de lege coniugij in paradiſo primis à Deo data parentibus, & in Eccleſia roborata, & diuinis ac humanis legibus per Deum confirmatis cauta, & conſtituta benedictione per miniſterium ſacerdotale, & quorumcumque fidelium more celebrata, ratio verſatur in medium, quod tam excellentiſſimum bonum ac donum, tantùm diaboli figmentum commaculat, vt illius operatio
2.Theſſ.2. 4. eſſe non dubitetur, quem ſcriptura appariturum prædicit, *Vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe quaſi ipſe ſit Deus.* &, *nunc iam myſterium operatur iniquitatis.* cùm licita inlicitè reſpuuntur, & inlicita quaſi licitè vſurpantur, quibus non tantùm illi Epiſcopi, in quorum parochiis vel diœceſeon ſollicitudinibus, vel illi fideles, in quorum oculis talia præſumuntur, vt ad ſe pertinentia commoueantur: verùm vniuerſus ordo & omnium ordinum homines, huiuſmodi portentuoſa nouitate mouentur. Vnde ſanctus Cæleſtinus Papa Romanus, ſicut ſuprà iam diximus, ad Venerium, & cæteros Gallicanos Epiſcopos
Epiſt.VIII. dicit, Vniuerſa, inquit, Eccleſia quacumque nouitate pulſatur.] Et ad
Epiſt.v.in fine. Neſtorium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, Ab omnibus ſciri debet quod agitur, quotiens omnium cauſa tractatur.] Hæc cauſa quaſi eſt cunctis in ſpecula. Quapropter ſic eam neceſſe eſt diffiniri, vel diffinitam à cunctis agnoſci, ſicut debet ab omnibus obſeruari, vt
Marc.13. & Dominus dicit, *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Et Africa-
Can.95. no Concilio eſt definitum, vt cauſæ, quæ communes non ſunt, in ſuis prouinciis iudicentur: quotiens autem exegerit cauſa communis, generalis Synodus congregetur, vt in ea generalis cauſa diffiniatur.] Quoniam vt Innocentius Papa ad Victricium Rotomagenſem
Epiſt.1.c.1. ſcribit Epiſcopum, Integrum iudicium eſt, quod plurimorum ſen-
ten-

experimentum vestri, an in omnibus obedientes sitis. Cui aliquid donastis, & ego, Nam ego, quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. Donaui enim dixit, indulsi. quod non aliorum est: de publico publicè abiecto crimine, quàm Episcoporum, sicuti norunt qui regulas Ecclesiasticas non ignorant. Vnde & in Carthaginensi Concilio scribitur. Hoc etiam, inquit, placuit, vt à quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis ad iudices Ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si conuicti non fuerint vel inimico animo iudicasse, vel aliqua cupiditate aut gratia deprauati. De hoc autem, quia non alij Archiepiscopi maioris auctoritatis sunt quàm isti, vt ante eos hæc causa iterum ad iudicium veniat, suprà ostendimus, quia *quod singularitas non habet, pluralitas obtinet.* quod & auctoritas scripturæ demonstrat dicens, *Si duo ex vobis consenserint de omni re super terram, fiet illis*, &, *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum.* Et quando Apostoli, cum ceteris fidelibus & Maria matre Iesu congregati, simul orauerunt, motus est locus, & super centum viginti in die Pentecostes congregatos Spiritus sanctus in igneis linguis apparuit. Et Paulus, vt suprà diximus, demonstrat dicens, *Congregatis vobis & meo spiritu.* Et Apostolorum princeps, multa donorum gratia repletus, maxima miraculorum potestate suffultus, quando per admonitionem Spiritus ad Cornelium gentilem fuit ingressus, contra eum à fidelibus quæstione facta, cur ad gentiles intrasset, & comedisset cum eis, cur eos in baptismate recepisset, non ex potestate, sed ex ratione querelæ respondit, causam per ordinem exposuit, humili eos ratione placauit, atque in causa reprehensionis suæ etiam testes adhibuit, dicens, *Venerunt autem mecum & sex fratres isti.* Si igitur pastor Ecclesiæ, & Apostolorum princeps, signa & miracula singulariter faciens, non dedignatus est in causa reprehensionis suæ rationem humiliter reddere, quanto magis nos peccatores, cùm de aliqua re reprehendimur, reprehensores nostros ratione humili placare debemus, etiamsi maioris auctoritatis in aliquo iudicemur? Et hæc dicimus, non quo fratres & consacerdotes nostros in aliquo secundùm regulas Ecclesiasticas iudicantes reprehendamus, sed vt quæ agenda nobis sunt, qui aliquid esse dicimur, cùm nihil simus, vt dicit Apostolus, non nosmetipsos seducamus, manifestiùs demonstremus. & si in causa, de qua disceptatio nascitur, quiddam emendatione dignum extiterit, salua caritate mutetur in melius, sicut de non circumcidendis gentibus, & non de iugo legis eis grauandis sensit Paulus, consensit Petrus, adiudicauit Iacobus. Et sicut sacrum Nicænum decreuit Concilium, vt communiter omnibus simul Episcopis congregatis prouinciæ discutiantur huiusmodi quæstiones, & facta discussione, aut ita vt acta sunt maneant, aut in melius mutetur sententia. Et si communi cunctorum decreto rationabili, & secundùm regu-

Can. 15. Matt. 18. 19. 1. Cor. 5. 4. Act. 10. & 11. Gal. 6. Act. 15. Can. 5. Can. 6.

electos iudices designare. Quibus omnibus demonstratur, quia Synodus comprouincialium Episcoporum iudicia, generalis autem Synodus comprouincialium diiudicationes, siue dissensiones, vel probet vel corrigat, vt in Africana Synodo demonstratur, quæ nihil de Hipponiensi Concilio statuit emendandum. Apostolica verò sedes & comprouincialium & generalium retractet, refricet, vel confirmet iudicia; sicut epistolæ Leonis, atque Gelasij, ceterorúmque Romanorum Pontificum, & Sardicensis Synodus euidenter ostendunt. & Episcoporum rectè iudicantium confirmatur, & secus iudicantium corrigitur, & interdum funditus non perit auctoritas.

QVÆSTIO III.

Et dicunt, quia non alij Archiepiscopi, excepto Apostolico, maioris auctoritatis sint, quàm illi qui hanc causam diffinierunt: quæ si iterum ad iudicium reuenerit, & inuentum fuerit quia persistere ita non debeat, isti Episcopi, qui eam iudicauerunt, ampliùs in Episcopatu manere non poterunt.

RESPONSIO.

Econtrà sanctus Cælestinus ad Nestorium scripsit, *Nos*, inquiens, Act.15. *& quod contra fas est, etiam sacerdotes volumus esse correctos.* Relegant qui hæc dicunt Actus Apostolorum, & videant, quia de quæstione circumcisionis & obseruatione legis, quidam descendentes ab Hierusalem in Antiochiam commouerunt seditionem aduersus Paulum & Barnabam, adeò vt statuerint pro hac quæstione, missis cum eisdem etiam aliis, ascendere Hierosolymam ad Apostolos & presbyteros, de qua itidem quæstio post aduentum eorum mota est à quibusdam ex Pharisæis in Hierusalem: & perpendant, quòd aliter ex ea diffinitum à Petro, & sit iudicatum à Iacobo, quàm illi iu-
Gal.2. dicarent, & diffinirent, & nemo sit illorum damnatus. Videant quoque in Epistola Pauli ad Galatas, Petrum de simulatione ab eodem Pau-
2.Pet.3. lo reprehensum, correptum, atque correctum, & non damnatum:
Heb.7. & eandem correptionem à primo Apostolorum adeò acceptatam, vt easdem Pauli Epistolas, in quibus se reprehensum legerat, magnis laudibus honoraret. Et ne quis dicat, vt secundùm scripturam minora maiore benedicitur, ita non maior à minore iudicabitur, legant Pauli Epistolas ad Corinthios, & inuenient, Archiepiscopum & doctorem egregium redarguisse inobedientes, atque correxisse, non condemnasse Episcopos, quia fornicatorem sine digna inuectione permitterent inter se degere. & quoniam pro huiusmodi excessu Episcopos increpaue-
1.Cor.5.4. rit, euidenter ipse demonstrat dicens, *In nomine Domini nostri Iesu Christi,*
2.Cor.2.8. *congregatis vobis & meo spiritu.* Et in secunda epistola, *Propter quod obsecro vos, vt confirmetis in illum caritatem. Ideo enim hæc scripsi vobis, vt cognoscam*

tutis prioribus, sui fructu iudicij colligat quod sulco diabolico seminauit, non nostro consilio, sed se periturus auctore.]

QVÆSTIO IV.

DICVNT *nihilominùs, quia si isti Regi non licuerit aliam vxorem accipere, aut suam concubinam sicut nunc habet tenere, quòd velit nolit illa sua vxor iudicabitur ad illum redire: & ille tale ingenium de illa inueniet, vt ab illa liberetur, & vlteriùs non debeat ad iudicium inde venire.*

RESPONSIO.

NON huiusmodi iudicium ex Euangelica veritate, & Apostolica auctoritate, vel sacrorum Canonum promulgatione didicimus: sed sicut Africana Synodus diffiniuit, Placuit, inquiens, vt secundùm Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Reconcilientur enim dixit, non cogantur: & qui sanum sapit, qualiter reconciliatio fiat intelligit. Et item Paulus, commemorans de eo per quem reconciliati sumus Deo, & ministerium reconciliationis accepimus, *Obsecramus*, inquit, *pro Christo, reconciliamini Deo.* Quæ reconciliatio fit gratia vocantis non cogentis Dei, & libero non coacto arbitrio hominis. Et de iusto viro scriptum est, *In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* videlicet vt non reputentur delicta. Qui enim nouit vnde *concilio* & *reconcilio* componitur, reconciliationis modum & ordinem non ignorat. Diuersa siquidem morborum genera diuersa medicamentorum quærunt experimenta.] Et legimus in sacra auctoritate, quosdam redigi & cogi ad pœnitentiam, quosdam verò excommunicari donec ad pacem redeant, quosdam verò partim suæ voluntatis libertati relinquere, sicuti suprà ostendimus ex epistola sancti Gregorij de Leonis chartularij muliere, quæ eum pro fornicationis crimine, induta religiosa veste ad tempus reliquerat, sed post præstitum sacramentum, agnita mariti innocentia, ad eum spontè reuersa est. De qua, quid erga eam debeat obseruari, Secundino Taurominitano scribit Episcopo. In quibusdam verò ex toto libertatis est expectandum arbitrium, sicut & in hac causa, quia conceditur vt causa fornicationis vir & mulier separentur, vel separati reconcilientur. Cogitur autem, ablato penitus voluntatis arbitrio, & non conceditur, vt vir & mulier, excepta causa fornicationis, separentur, & vt separati aliis nullo modo coniungantur. Hinc sanctus Augustinus in secundo libro de adulterinis coniugiis dicit, Non est, inquiens, ad quod exhortemur eos qui reconciliari timent coniugibus adulteris pœnitendo sanatis, nisi ad custodiendam continentiam, quoniam mulier alligata est, quan-

Can.69.

2.Cor.5.18.

Eccli 44.17

Can.9. lam Ecclesiasticam comprobato, duo aut tres, non propter fidei veritatem, vel auctoritatis sinceritatem, sed propter contentiones proprias contradicunt, obtineat sententia plurimorum. Si autem ex superfluo, vt solet accidere, fraterna diffinitio retractanda visa quibusdam fuerit, sicut de suscipiendis gentibus suprà meminimus, & plena fide atque auctoritate ratio reddita fuerit, Actuum Apostolorum sententia in medium veniat, qua prosequente Petro de gentibus dicitur,
Act.11.17. *Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Iesum Christum, ego quis eram, qui possem prohibere Deum? His auditis, tacuerunt, & glorificauerunt Deum dicentes, Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Si etiam minùs necessaria fortè emerserit quæstio, fraterni motus animi ad pacis caritatísque custodiam com-
Luc.22. ponantur, sicut demonstrat auctoritas Euangelica, quando facta est quæstio inter discipulos, quis eorum videretur esse maior. Et si aliquis contra subiectos violenter ac negligenter, siue in sacro ministerio secùs quàm debeat egerit, secundùm regulas sancto Spiritu promulgatas, ab his quorum interest corrigatur & emendetur, sicut &
Nicæn. can.5. Sardic. can.17. Chalced. can.25. Nicænum Concilium de excommunicatis, & Sardicense de iracundo Episcopo, quod esse non debet, qui presbyterum vel diaconem suum exterminare voluerit, & Chalcedonense de neglecta ordinatione Episcoporum, & cetera quæque Concilia, atque epistolæ Leonis siue Gregorij manifestè demonstrant. Si denique fidei, quod absit, aut Ecclesiastico dogmati, vel sacræ auctoritatis statutis, quilibet temerario ausu obloqui, vel conculcare tentauerint, & hi secundùm præceptum Dominicum moneantur, & si, quod longè faciat Dominus, rebelles, ac contentiosi, contemptorésque perstiterint, necesse est vt dignis inuectionibus, secundùm sacros canones, & exempla atque statuta maiorum, feriantur & comprimantur, sicut sanctus
Epist.1.ad Episc.Ital. Leo in epistola ad vniuersas decreuit prouincias, Omnia, inquiens, quæ de Ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri debere mandamus, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari: & qui contra constituta venire tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se nouerit officio submouendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ.] Et beatus Gelasius, Nec ambigant qui hæc exercere sunt ausi, seu etiam qui hactenus cognita siluerunt, sub honoris proprij iacere dispendio, si non quanta possunt celeritate festinent vt lethalia vulnera competenti medicatione curentur.] Et sanctus Cælestinus ad Nesto-
Epist.v.sub finem. rium, Quibus præmissa conuentione consulimus, in hos necesse est damnationis sententiam, si abutantur nostra salubri admonitione, firmemus.] Et ad Cyrillum Alexandrinum, Hæc ideò dicimus, ne volenti corrigere forsitan deesse videamur. Nam & si nobis sustinentibus vuam, spinas sibi addiderit, impleatur, & manentibus sta-

pura confeſſio ſuaderi poteſt, extorqueri non poteſt, cogi autem vt ſimuletur poteſt, ne verò aliis propter fornicationem diſiuncti coniungantur, prohiberi omnimodis debent: quod ſi contempſerint, debent ad pœnitentiam redigi. Et quoniam de ſimulatione quiddam tetigimus, ſi fortè ſimulatio, quod abſit, in quocumque homine fuerit, qui propter fornicationem manifeſtè ab vxore, ne illi iterum coniungatur, poteſt reiici, vt eam perſuaſam non autem coactam recipiat, quia illa viuente alteram non valebit accipere, niſi fortè talis inuenta fuerit ratio, cui ſacra non contradicat auctoritas, meditetur eam quoquo modo perdere, talis firmitas debet ab eo quæri, ſicut ſanctus Gregorius ab his præcipit exigi, æquitate illis ſeruanda, qui vim iniuſtitiæ metuentes, ad ſacraria ſacra confugiunt, quam firmitatem ſi conuictus quiſque fuerit temeraſſe, publicis & Eccleſiaſticis debet ſubiacere iudiciis. Si autem clanculò egerit, vt legaliter conuinci non poſſit, habebit ſacerdotali ſuaſione commonitus conſcientiæ ſuæ teſtem, quem habebit & iudicem. Nam Epiſcopalis prouidentia abſoluta in iudicio illi dicet, quod Helias Heliſæo ſtuduit demonſtrare, *Quod*, inquit, *meum fuit, feci tibi.* Et Domino, *Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo, veritatem tuam & ſalutare tuum dixi.* Et in his, atque aliis omnibus, in doctrina ſua ſacerdotalis auctoritas Apoſtolicam debet illam ſemper formam ſeruare, in qua dicit, *Argue, obſecra, increpa*, id eſt, miſcens temporibus tempora, terroribus blandimenta, dirum magiſtri, pium patris oſtendat affectum. id eſt, indiſciplinatos & inquietos debet duriùs arguere, obedientes autem, & mites, & patientes, vt in melius proficiant, obſecrare, negligentes verò & contemnentes corripere & increpare, neque debet peccata delinquentium diſſimulare, ſed mox vt cœperint oriri, radicitùs ea vt præualet amputare.

3.Reg 19. Pſal 39.11. 2.Tim.4.2.

QVÆSTIO V.

SED & de Boſonis muliere, de qua idem Boſo apud Confluentes reclamauit, quæ poſteà ad iſtum Regem venit, & in illius poteſtate fuit, quidam dicunt, quòd malum facit, quia cùm poſſit, eam ſuo marito non reddit. Et quidam dicunt, quia non decet, vt ſuam propinquam, quæ ad illius fidem venit, ad mortem tradat, nec conuenit vt francam feminam opprimat, & ſicut ancillam conſtringat, & alteri illam nolentem reddat. Et quidam dicunt, quia ſi eam reddere voluerit, ad Normannos ibit: & melius eſt vt eam inter Chriſtianos habitare permittat, & inter eos vitam, quam alter illi vult tollere, liberet.

RESPONSIO.

CAPITVLA ſunt legalia Imperatorum & Regum prædeceſſorum ſuorum, quid ſuſtinere debeat qui poſt bannum latronem recepe-

diu siue mœchus siue castus vir eius viuit, mœchatur si alteri nupserit, & vir alligatus, quandiu siue mœcha siue casta vxor eius viuit, mœchatur si alteram duxerit. Hæc namque alligatio quandoquidem non soluitur, etiamsi per repudium coniunx à casta coniuge separetur, multo minus soluitur, si non separata mœchetur: ac per hoc non eam soluit nisi mors coniugis, non in adulterium corruentis, sed de corpore exeuntis. Quapropter si recesserit mulier ab adultero viro, & ei reconciliari non vult, maneat innupta: & si dimiserit vir adulteram mulierem, & eam non vult recipere nec post pœnitentiam, custodiat continentiam, & si non ex voluntate eligendi potioris boni, certè ex necessitate vitandi perniciosi mali. Ac per hoc ad hoc exhortarer, etiamsi vxor esset in languore insanabili atque diuturno, aut etiamsi alicubi esset corpore separata, quò maritus non posset accedere. postremò adhoc exhortarer, etiamsi mulier volens viuere continenter, quandiu contra disciplinam, quia non ex consensu, tamen pudicum pudica dimitterer. Puto enim Christianum neminem reluctari, illum adulterum esse, qui, vel diu languente, vel diu absente, vel continenter viuere cupiente sua vxore, alteri commixtus est feminæ. Sic ergo & dimissa adultera, adulter est cum adultera, quoniam non ille aut ille, sed omnis, qui dimittit vxorem suam &
Ibid.c.17. ducit alteram, mœchatur. Et item in eodem, Illis viris & gratiam, videlicet baptismatis, & medicinam siquidem pœnitentiæ negabimus, quandiu cum adulteris viuunt, si prioribus vxoribus præter causam fornicationis repudiatis, alteras duxerint. Nisi fortè quis dicat neminem posse vxorem suam mœchari facere, si pudica est: &
Matt.5. tamen Dominus, Omnis qui dimiserit, inquit, vxorem suam præter causam fornicationis, facit eam mœchari. Vtique propterea, quia cùm esset pudica cum viro, tamen dimissa cogitur per incontinentiam, viuo priore viro, alteri copulari, & hoc est mœchari. Quòd si hoc ista non fecerit, tamen ille, quantum in ipso est, facere compulit, & hoc ei Deus peccatum, etiam si illa casta permaneat, impu-
Cap.18. tauit.] Et item, Hæc autem me de vtroque sexu memineris dicere. Et item, Tunc quippe ibi erunt, qui viuentibus coniugibus pristinis non coniugibus propriis, sed adulteris adhærebunt. Et si à regno cælorum aberunt, vbi erunt, nisi vbi salui non erunt?] Vnde constat, quia sicut suprà auctoritate scripturarum, & magistrorum doctrina monstrauimus, vir & vxor separari non possunt, nisi aut propter continentiam connubij, quo ampliùs, quia spiritualiùs, coniuncti perseuerant, aut propter fornicationem, quia vnum corpus & vnam carnem quisque eorum diuiserit. propter quam causam si dignè pœnitentes simul permanere vel reconciliari noluerint, separari si voluerint possunt, cogi autem vt simul maneant vel vt reconcilientur, omninò non debent, persuaderi si possunt debent: quia reconciliatio voluntatem quærit, amorem expetit, quæ sicuti fides, &

dictam malefactorum, laudem verò bonorum. Cui in libro Deuteronomij dat regulam iudicij & punitionis Dominus, dicens, *Vir autem, aut mulier, qui faciunt mala in conspectu Domini Dei tui, & transgrediuntur pactum illius, vt vadant & seruiant diis alienis, & adorent eos, solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepi, & hoc tibi fuerit nuntiatum, audiénsque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, quia abominatio facta est in Israel, educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur vno contra se dicente testimonium. Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur, vt auferas malum de medio tui.* Et ne quis dicat, hæc sententia non pertinet ad mulierem Bosonis, quia de idololatris scribitur, legat scripturam dicentem, *Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* Sed & hæc sententia ad rem nefariam pertinet, quæ Hucberto, & Regis mulieri, vt dicitur, reputatur. quoniam in libro Leuitico abominationes singillatim designatæ morte mulctantur, & adultera lapidibus præcipitur obrui. salua legum latione, quæ eisdem profertur legibus, quas illi condiderunt, qui auctore Domino leges iusta decernentes condiderant. Vnde sanctus Augustinus in secundo libro de adulterinis coniugiis, post prædicamenta, quibus persuaderi viris iubet, vt à sanguine adulterarum se abstineant coniugum, dicit, Postremò, inquiens, quæro abs te, vtrum marito Christiano liceat, vel secundùm veterem Dei legem, vel Romanis legibus, adulteram occidere. Scilicet melius est, vt ab vtroque se temperet, id est, & à licito illa peccante supplicio, & ab inlicito illa viuente coniugio. Quòd si alterum eligere perseuerat, satius est ei facere quod licet vt adultera puniatur, quàm id quod non licet vt ipsa viua ille mœchetur. Si autem, quod veriùs dicitur, non licet homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantùm dimittere, ea videlicet conditione, vt aut continenter viuat, aut ei reconcilietur: quia si illa viuente alteram duxerit, & ipse adulterij sine dubio reus erit.]

Deut. 17. — Philip. 3. 19

QVÆSTIO VI.

Dicvnt *quoque etiam aliqui sapientes, quia iste princeps Rex est, & nullorum legibus vel iudiciis subiacet, nisi solius Dei, qui eum in regno, quod suus pater illi dimisit, regem constituit, & si voluerit pro hac vel alia causa ibit ad placitum, vel ad Synodum, & si noluerit, liberè & licenter dimittet: & sicut à suis Episcopis, quicquid egerit, non debet excommunicari, ita ab aliis Episcopis non potest iudicari, quoniam solius Dei principatui debet subiici, à quo solo potuit in principatu constitui: & quod facit, & qualis est in regimine, diuino fit nutu, sicut scriptum est,* Cor regis in manu Dei, quocumque voluerit vertet illud.

Prou. 21. 1.

rit, & in chirographo Regum nostrorum hinc expresſè decernitur, cuius miniſterium eſt agere, vt illa obſeruentur, ſicut S. Ambroſius ad Valentinianum ſcribit, Leges enim Imperator ferat, quas primus ipſe cuſtodiat, quas ſi ipſe fregerit, timendum eſt ne audiat ab A-
Rom.2.21. poſtolo, *Qui prædicas non furandum, furaris, qui abominaris idola, ſacrilegium facis.* Propterea ſalubriter & conuenienter à Domino audiat,
Luc.4.23. *Medice, cura temetipſum.* Timeat etiam quod ſcriptum eſt, dicente
3.Reg.20.41. Domino cuidam Regi, *Quia dimiſiſti virum morte dignum, erit anima tua*
2 Paral.19.2. *pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.* Et item, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt me amicitia iungeris: propterea iram quidem Do-*
Ioſ.7.13. *mini merebaris.* Et item ſcriptum eſt, *Anathema in medio tui, non pote-*
Eccl.13.1. *ris ſtare coram inimicis tuis.* Et, *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea,*
Prou.6.27. Nemo enim abſcondit ignem in ſinu ſuo, & veſtimenta eius non exuruntur. Si de miſericordia agitur, legat & videat quàm impiâ miſericordiâ impiè offendit Saul, quia pepercit Agag, ſed illum non liberauit, & ipſe regnum etiam perdidit. Et ſanctus Cæle-
1.Reg.15. ſtinus dicit, Eſt pietas, de qua naſcatur impietas. Si de propinquita-
Deut.33.9. te, audiat ſcriptum, *Qui dixerunt patri ſuo & matri ſuæ, non noui vos, & fratres ſuos in cauſa Dei non cognouerunt, hi cuſtodierunt teſtamentum*
Matt.10.37 *tuum Domine.* Et Dominus, *Qui amat patrem ſuum & matrem ſuam plus quàm me, non eſt me dignus,* & cetera quæ ibi ſequuntur. Si de libertate, iudicio legis & diuinæ & mundanæ illius eſſe dinoſcitur qui eam reperit, contra quem vt dicitur fornicata, de fornicatione conqueri non valet. Si pro liberatione vitæ vt dicitur eam retinet, ſuprà oſtendimus quam firmitatem de æquitate ſeruanda exigi ab eo Eccleſiaſtica iubet auctoritas. Si, vt dicitur, ob hoc eam retinet, ne a-
1.Cor 7.15 pud Nortmannos pereat, reſpondeat inde Apoſtolus, *Infidelis ſi diſcedit,*
1.Cor.5.13. *diſcedat.* Et, *auferte malum ex vobis,* ne vna ouis morbida totum gre-
Act.1. gem contaminet. Et non eſt rex iſte iuſtior Domino, qui nec Iudam ne
Act.12. ad Iudæos, vel ſicut Petrus dicit, *in locum ſuum iret,* inuitum prohibuit, nec pueros Herodem per potentiam occidere vetuit, neque Petrum, ne vt milites pro eo occiderentur in carcere, de quo eum, quando producturus erat, in ipſa nocte eripere deſtitit. Sed & Dominus, qui proximum quemque ſicut ſeipſum diligere docuit, neminem peccare, vt alter à peccato liberaretur, rogauit. Et qui animam ſuam, id eſt, vitam corporis etiam pro inimicis poſuit, & ponendam pro amicis prædicauit, neminem debere æternaliter perire docuit, ne alter in æterna damnatione periret. Prouidere etiam debet quiſque qui talibus ſe commiſcet, & talia opponit, ne reputetur intendere ad excuſandas excuſationes in peccatis, quia non ſolùm qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus digni ſunt morte. à qua conſenſione liber non erit, qui cùm malum poſſit auertere non auertit, vel
Rom.13.4. cùm malos poſſit reprimere, in ſua eos libertate dimittit, *Iudex enim* ſicut ſcriptum eſt, *qui non ſine cauſa gladium portat, conſtitutus eſt ad vindi-*

illæ quæ Dei ſunt, per quem reges regnant, & conditores legum iuſta decernunt. Et quicumque rex veraciter rex eſt, legi non ſubiacet, quia lex non eſt poſita iuſto, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impiis & peccatoribus, ſceleratis, contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis, fornicariis, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur.] & his qui operibus carnis ſeruiunt, de quibus dicit Apoſtolus, *Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.* Gal.5.19. Qui autem ſe & alios ſecundùm fructus Spiritus regit, *qui ſunt caritas, gaudium, pax, longanimitas, patientia, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas,* Gal.5.22. legi non ſubiacet: quia *aduerſus huiuſmodi non eſt lex.* Sed ſolo iudicio Chriſti ſubiacet, à quo & remunerabitur, cuius eſt qui carnem ſuam crucifigit cum vitiis & concupiſcentiis. Alioquin adulter, homicida, iniuſtus, raptor, & aliorum vitiorum obnoxius quilibet, vel ſecretè, vel publicè iudicabitur à ſacerdotibus, qui ſunt throni Dei, in quibus Deus ſedet, & per quos ſua decernit iudicia, quibus & in Apoſtolis ſuis, quorum locum in Eccleſia tenent, Dominus dixit, *Si peccauerit frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te non audierit, adhibe vnum vel duos: quòd ſi nec te audierit, dic Eccleſiæ, Quòd ſi nec Eccleſiam audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Matt.18.15. Et ne quis in hoc ſacerdotem paruipendat, adiunxit Dominus, *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Et item dicit, *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Luc.10.16. Quod dicitur, quia à ſolo Deo in regno, quod pater ſuus illi dimiſit, conſtitui potuit: ſciant qui hoc dicunt, quia quidam à Deo in principatu conſtituuntur, vt Moyſes, Samuel & Ioſias, de quo ſcriptum eſt antequam naſceretur, *Ecce filius naſcetur domui Dauid, Ioſias nomine,* 3.Reg.13.2. & reliqua quæ ibi ſequuntur. Quidam verò à Deo per hominem, vt Ioſue, & Dauid. Quidam autem per hominem, non ſine nutu diuino. quia nihil fit, vt Auguſtinus dicit, niſi quod aut ipſe facit, aut fieri ipſe permittit, & quicquid agitur, miniſterio Angelorum & hominum agitur, vt Salomon iuſſu patris Dauid per Sadoch ſacerdotem, & Nathan prophetam. 3.Reg.1. Et multi ciuium vel militum fulti auxilio reges conſtituuntur vel deiiciuntur de principatu, & etiam ſancti, ſicuti Samuel. 1.Reg.8. Succeſſione etiam paterna quidam regnant, ſicut de his omnibus in hiſtoriis & Chronicis, & etiam in libro, qui inſcribitur *Vita Cæſarum*, inuenitur. Quidam ſiquidem tyrannica vſurpatione obtinent principatum, propter ſua complenda, vel populi vlciſcenda peccata, de quibus ſcriptum eſt, *Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui.* Oſee.8.4. Et

RESPONSIO.

HÆC vox non est catholici Christiani, sed nimium blasphemi, & spiritu diabolico pleni. Dauid rex & propheta peccans, etiam à minore suo Nathan increpatus audiuit quoniam vir mortis erat, & per validissimam pœnitentiam est saluatus. Saul à Samuele percepit quia de regno esset deiectus. Roboam à propheta æquè suscepit, quia de manu illius regnum, quod bene pater suus tenuerat, esset scindendum. Quando peccauerunt reges, & filij Israel, & traditi sunt in manus gentium, sicut Manasses & Sedechias, vel timuerunt à facie Domini sicut Ezechias, per prophetas vel iram à Domino susceperunt, vel misericordiam meruerunt. Et in Deuteronomio scriptum est, *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniésque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit in illo tempore, quærésque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram vel ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel, cunctúsque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.* Per sacerdotes enim dicit Dominus, *Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Et Apostolica auctoritas commonet, vt & reges etiam obediant præpositis suis in Domino, qui pro animabus eorum inuigilant, vt non cum tristitia hoc faciant. Et beatus Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem scribit, Quia duæ sunt personæ, quibus principaliter hic regitur mundus, scilicet Pontificalis auctoritas, & regia dignitas, & tanto maius est pondus Pontificum, quanto de ipsis etiam regibus reddituri sunt Domino rationem.] Ambrosius Theodosium Imperatorem ab Ecclesia culpis exigentibus segregauit, & per pœnitentiam reuocauit. Nostra ætate pium Augustum Hludouuicum à regno deiectum, post satisfactionem Episcopalis vnanimitas, saniore consilio, cum populi consensu, & Ecclesiæ & regno restituit. Quod dicitur, quia rex nullorum legibus vel iudiciis subiacet, nisi solius Dei, verum dicitur, si rex est sicuti nominatur. Rex enim à regendo dicitur, & si seipsum secundùm voluntatem Dei regit, & bonos in viam rectam dirigit, malos autem de via praua ad rectam corrigit, tunc rex est, & nullorum legibus vel iudiciis nisi solius Dei subiacet: quoniam arbitria possunt dici, leges autem non sunt, nisi

Marginal notes: 2. Reg. 12. — 1. Reg. 13. & 15. — 3. Reg. 11. — Deut. 17. — Psal. 2. 10. — Heb. 13. — Epist. x.

raciter rex est, qui se suásque cogitationes, verba, & actus sub diuino rexerit nutu. Et cor illius in manu est Dei, vt in hac conualle lacrymarum ascensus disponat in corde suo, ambulans de virtute in virtutem, donec videatur Deus in Sion, id est, in æternæ felicitatis & diuinæ visionis contemplatione. Econtrà autem, cor eius, qui sessore diabolo malè regitur, in illius est potestate: adeò vt si aliquid de mandatis Dei audierit, veniens ipse diabolus tollat verbum de corde eius, ne credens, vel in his quæ crediderat operando perseuerans, saluus fieri valeat: & sic traditus in reprobum sensum facit quæ non conueniunt, quia cùm cognouerit Deum, non sicut Deum dignis obsequiis honorauit. De eo quod dicitur, Quia Rex, si noluerit venire ad Synodum, liberè etiam compellatus dimittet: sancta scriptura, sacríque canones monstrant, in iudicio personam non debere accipere, sed causæ qualitatem discernere. Et Hucbertus, postquam certo crimine in sororem suam perpetrato denotatus, & litteris Synodalibus ad Synodum extitit prouocatus, iam in tribus Synodis per legatos & litteras ad rationem reddendam, tantùm vt cum seruandæ sibi æquitatis securitate venire valeret, suam præsentiam obtulit, & causidicus ac reputator criminis toties defuit, aut libertatem reddendæ rationis negauit. Vnde Bonifacius Papa ad Gallicanos scribit Episcopos, Probat, inquiens, Epist. ii. vera esse illa quæ aduersum se dicta sunt, qui ad ea confutanda adesse minimè vult. Et nullus dubitat, quòd ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum vt absoluatur qui est innocens quærit. Confitetur enim de omnibus quisque subterfugere iudicium dilationibus putat. Vnde congregari decreuimus Synodum, vt si adesse Ibid. post alia. voluerit, præsens si confidit ad obiecta respondeat, si adesse neglexerit dilationem sententiæ non lucretur. Nihil enim interest, vtrum in præsenti examine omnia quæ dicta sunt comprobentur, cùm ipsa quoque pro confessione procurata toties constat absentia.]

QVÆSTIO VII.

ET *quoniam ita vt diximus à quibusdam sapientibus dicitur, vtrum aliquod periculum inde habeant Episcopi, & alij Christiani, qui illi adulteranti communicant, vel si periculum est, quomodo erunt liberi ante Dominum de communicationis periculo?*

RESPONSIO.

SCRIPTVM est, *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vitæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum suorum.* Iacob. 5. 2. Ita è contrario, quotquot quisque exemplo suæ prauitatis destruit, pro tantis, nisi dignè pœnituerit, damnatus erit. Idcirco enim publicè

Iob 34.30. item, *Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi.* Quod tale est sicut & necesse est vt veniant scandala, væ autem homini per quem scandalum venit: quia væ illi est, vt quod fiendum est, talem se suo vitio efficit, vt per illum quod ad væ pertinet exequatur. Quod de regno dicitur, quia pater suus ei illud dimisit, vereri hinc potiùs Rex iste debet diuina, & verecundari humana iudicia, quàm de regni adeptione fortè gloriari, si tamen patris bonos mores, & sanctam vitam, & æquum ac iustum regimen imitatus non fuerit, vel si, quod absit, illius prauos mores, aut iniustam vitam, quam illum habuisse non dicimus, siue indignum regimen sequi delegerit. Quid enim filios Samuelis necessitudo iuuit parentis, cuius non fuerunt virtutis heredes? Quid etiam Moysi liberis paterna profuit cura iustitiæ, cuius eos imitatio non successit? Itaque neque ad illos patris potestas quasi ex successione defertur, qui illum vocabulo tantùm signabant parentem, & ad eum migrauit qui illius erat filius virtute non genere, quod & iste debet timere. E regione verò, quid Timotheo nocuisse creditur quòd fuerit patre gentili? Siquidem & sanctus Abraham impium habuit patrem, neque tamen heres illius impietatis effectus est. Et Ezechias profanissimi Achaz filius fuit, sed Dei amicus esse promeruit. Quid autem è diuerso Noë filius de patris virtute lucratus est, qui ex ingenuo factus est seruus? Et Ioseph in media quondam seruiuit Ægypto, sed gloriosam sibi texuit castitatis coronam. Et tres pueri & Daniel in Babylone fuerunt principibus celsiores. Videmus certè quàm non sufficiat ad suffragium liberis paterna nobilitas. Vitia siquidem vicerunt naturæ priuilegia, & peccantem non modò de nobilitate patris, verùm de ipsa etiam libertate pepulerunt. Esau quoque nonne sancti Isaac erat filius, magno etiam patris fauore munitus? Qui licèt studeret atque cuperet nempe ei benedictionem donare, propter quod etiam ille omnia patris iussa faciebat, sed tamen quia prauis moribus erat, nihil ex his omnibus prorsus adiutus est, sed iuxta naturæ ordinem prior, & de patris voluntate securior, quia tamen displicebat Deo, omnia quæ iam tenere videbatur amisit. Quæ omnis rex, sed & iste attendat, & non omnia quæ ei libent libenter faciat, quia non omnia quæ licent expediunt. Et iuxta quod scriptum est, *Magnatis*
Eccl. 4.7.
humiliet caput suum in honore Regis regum, cuius est regnum, & per quem reges regnant. qui dicit, *Honorantes me honorificabo, & hi qui contemnunt*
1. Reg. 2. 31.
me erunt ignobiles. Et sacerdotibus suis dicit, *Qui vos recipit, me recipit, & qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit.* Exemplum de-
Luc. 9. & 10
nique scripturæ, *Cor regis in manu Dei, quocumque voluerit vertet illud,*
Prou. 21. 1.
ad confirmandum, quia quod facit & qualis in regimine populi, nutu diuino fiat, malè, sicut & diabolus abusus est ad Saluatorem, *Angelis suis mandauit de te*, interpretatus est iste illius discipulus. Cete-
Matt. 4.
rùm *cor regis in manu Dei est*, quia, sicut suprà ostendimus, ille ve-

vehementer extenditur, quando pro reuerentia principatus peccator honoratur.] Et vt honores & beneficia adulantibus tribuat, laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua agit benedicitur, & mortuus à mortuis in morte pessima sepelitur, quia scriptum est, *Videbas furem, & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Psal.49. Currit enim cum fure, & portionem suam ponit cum eo, quando ei quis, vel in adulteris laudibus, vel in consentaneis voluptatibus illi se iungit, & portionem suam, quam cum Deo & Angelis habere debuerat, in inferno cum illo ponit, *cuius os abundauit malitia, & lingua concinnabat dolum.* quando illo malè agente nequiter ac dolosè laudabat, vel suis prauis actionibus assensum præbebat, *quia non solùm qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.* Rom.1. Vnde sanctus Ambrosius, Cùm enim, inquit, videt honorari se (quin is qui talia agit) ab his qui non sunt tales, crescit in mala, & gloriatur fortè se talem, idcirco dignum est vna hos pœna multandos. Sed & is qui talia iudicat, sicut idem Paulus dicit, & facit ea, Rom.2. non effugiet iudicium Dei. Per se enim iudicaturus est, apud quem adulatio cessat & personarum acceptio.] Consilium autem huiusmodi periculum deuitandi sanctus Augustinus nobis dat dicens, Duobus modis non te maculat malus, si non consentias, & si redarguas. Serm.18.de Ver.Dom. Hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippe, quando facto eius consortium voluntatis vel adprobationis adiungitur. Hoc ergo nos admonens Apostolus ait, *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum.* Ephes.5.11 Et quia parum erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ, Magis autem, inquit, & redarguite. Videte quemadmodum vtrumque complexus est, Nolite communicare, magis autem & redarguite. Quid est autem, nolite communicare? nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est autem, magis & redarguite? reprehendite, corripite, coercete. 1.Cor.10. Deinde in ipsa correptione vel coercitione alienorum peccatorum cauendum est, ne se extollat qui alterum corripit, & qui se putat stare, videat ne cadat. Foris terribiliter personet increpatio, intùs lenitatis teneatur dilectio. Neque ergo consentientes sitis malis, vt adprobetis, neque negligentes, vt non arguatis, neque superbientes, vt insultanter arguatis.] Et sanctus Gregorius in epistola ad Felicem Siciliensem Episcopum omnibus donat Episcopis dicens, Lib.12. epist.32. Sunt enim mali segregandi à bonis, & iniqui à iustis, vt saltem rubore suo conscientias suas recognoscant, & conuertantur à prauitatibus suis, & si incorrigibiles apparuerint, segregentur à fidelibus vsque ad satisfactionem, iuxta Domini Saluatoris sententiam, qua inter cetera de peccante in se fratre præcipiendo ait, *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos,* Matt.18.

pœnitens publicam pœnitentiam agit, non quo Dominus secreta confessione & priuata pœnitentia de criminalibus etiam peccatis dignè pœnitenti indulgentiam non largiatur, quia etiam Dauid coram vno redarguente se ex Domini auctoritate pœnituit, & confessus est, & peccati indulgentiam meruit, cuius postea publicè vindictam sustinuit. Sed qui plures suo prauo exemplo destruxit, plures humilitatis suæ pœnitentia ad salutem ædificet, quatenus sicut & de Paulo dicitur, qui eum pridem viderant persequentem Ecclesiam, & posteà ædificantem eam, in eo Dominum glorificabant. Sed & publicè peccans, & ad pœnitentiam redire nolens, idcirco publica excommunicatione ab Episcopis de Ecclesiæ societate deiicitur, non quo iam excommunicatus coram eo non sit, qui leges Ecclesiasticas per suum loquens spiritum promulgauit: sed ideò Sacerdotes & Apostolorum atque Apostolicorum virorum successores suum officium exequuntur, ne à subditis negligere ministerium suum putentur, & sicut peccantis culpa innotuit, ita & redargutio corrigentis omnibus innotescat, & qui aliter suum peccatum non vult intelligere, vel quia ab omnibus repellitur, & à nullo suscipitur, quia sæpè bona præstantur inuitis, vel coactus ad pœnitentiam redeat, & necessitas in deuotionem reuertatur, & correctus per humilitatem, qui per superbiam peccauerat, incorporari per sacerdotalem reconciliationem Ecclesiæ mereatur. Attendendum est etiam cunctis regibus & principibus sæculi, quia princeps & rex prauus, quantis in regimine præest in sæculo, sub tantis modo plagali ad vindictam erit in flammarum damnatione. Vnde necesse est, vt incessanter suos actus consideret, & cùm alios suo exemplo perdit, metuat, quia non solus perit, qui plurimos exemplo suæ prauitatis occidit, pro quibus sine dubio rationem Domino reddet. Et non solùm per se, sed & per eos qui eum imitati fuerint, vel eius exemplo seu auctoritate delinquunt, multipliciùs ipse delinquit. maximè cùm ipse, quasi licitè delinquens, aliis delinquendi fomes existit. Vnde & de alia re loquens dicit Apostolus, *Videte ne fortè licentia vestra offendiculum fiat infirmis.* Et rursus, *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres & percutientes conscientiam eorum, in Christum peccatis.* Et Dominus dicit, *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & dimergatur in profundum maris.* quia melius profectò tali fuerat, vt in priuata vita degeret, quàm in principatu positus se imitabilem in culpa ceteris demonstraret, & pro tantis pœnas lueret, quantis quasi licitè peccans, suo exemplo ad vitia dux & auctor erroris existit. Cuius tanto est culpa grauior, & erit cruciatio durior, quanto excedenti est facultas liberior: Quia nemo ampliùs delinquit in populis, quàm qui peruersè agens ordinem principatus vsurpat: delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa

Act. 9.
1. Cor. 8.
Matt. 18. 6.

denuntiare. Siquidem ſcriptum eſt, *Et loquebar in teſtimoniis tuis in conſpectu regum, & non confundebar.* Et alibi, *Fili hominis ſpeculatorem te poſui domui Iſrael*, in eo, inquit, *vt ſi auertatur iuſtus à iuſtitiis ſuis, & fecerit delictum, quia non diſtinxiſti ei, hoc eſt, non dixiſti quid ſit cauendum, non retinebitur memoria iuſtitiæ eius, & ſanguinem eius de manu tua exquiram. Tu autem ſi diſtinxeris iuſto vt non peccet, & ipſe non peccauerit, iuſtus vita viuet, quia dixiſti ei, & tu animam tuam liberabis.* Malo igitur, Imperator, bonorum mihi eſſe tecum quàm malorum conſortium: & ideò clementiæ tuæ diſplicere debet ſacerdotis ſilentium, libertas placere. Nam ſilentij mei periculo inuolueris, libertatis bono iuuaris. Non ergo importunus indebitis me interſero, alienis ingero: ſed debitis obtempero, mandatis Dei noſtri obedio. Quod facio primùm tuî amore, tuî gratia, tuæ ſtudio conſeruandæ ſalutis. ſi id mihi vel non creditur, vel interdicitur, dico ſanè diuinæ offenſæ metu. Nam ſi meum periculum te exueret, patienter me pro te offerrem, ſed non libenter. Malo enim te ſine meo acceptum Deo eſſe & glorioſum periculo. Sin autem, ſilentij mei diſſimulationíſque culpa & me ingrauat, nec te liberat, malo importuniorem me, quàm inutiliorem aut turpiorem iudices. Siquidem ſcriptum eſt, dicente ſancto Apoſtolo Paulo, cuius non potes doctrinam refellere, *Inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Habemus ergo & nos cui diſplicere plus periculi ſit. præſertim cùm etiam Imperatoribus non diſpliceat ſuo quemque fungi munere, & patienter audiatis vnumquemque pro ſuo ſuggerentem officio, immò corripiatis ſi non vtatur militiæ ſuæ ordine. Quod ergo in his libenter accipitis qui vobis militant, num hoc in ſacerdotibus poteſt moleſtum videri, cùm id loquamur, non quod volumus, ſed quod iubemur? Scis enim lectum, *Cùm ſtabitis ante reges & præſides, nolite cogitare quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Et tamen ſi in cauſis reipublicæ loquar, quamuis etiam illic iuſtitia ſeruanda ſit, non tanto adſtringar metu, ſi non audiar. In cauſa verò Dei, quem audies, ſi ſacerdotem non audies, cuius maiore peccatur periculo? Quis tibi verum audebit dicere, ſi ſacerdos non audeat? Noui te pium, clementem, mitem, atque tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem, ſed plerumque aliqua nos fallunt. Habent aliqui zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam. Ne igitur hoc etiam fidelibus animis obrepat, cauendum arbitror. Noui pietatem tuam erga Deum, lenitatem in homines: obligatus ſum beneficiis tuarum indulgentiarum, & ideò plus metuo. Ampliùs ſollicitor ne etiam ipſe tuo me poſtea iudicio condemnes, quòd mea aut diſſimulatione, aut adulatione, prolapſionem non euitaueris. Si in me peccari viderem, non deberem tacere. Scriptum eſt enim, *Si frater tuus in te peccauerit, corripe illum primò, deinde increpa duobus aut tribus teſtibus. Si te non audie-*

Pſal.118. Ezech.3. 2.Tim.4. Matt.10. Matt.18.

dic Ecclesiæ. Si autem & Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. His ergo & multis aliis sanctorum Patrum auctoritatibus segregandi sunt mali à bonis, ne pereant iusti pro iniustis, sicut scriptum est, *Perit iustus pro impio.* Debet enim semper discretio fieri inter bonos & malos, sicut est inter hœdos & oues. Manifesta quoque peccata non sunt occulta correctione purganda, sed palàm sunt arguendi qui palàm nocent, vt dum aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant corrigantur. Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est, vt pro multorum saluatione vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Nec mirum si inter homines hæc ratio custoditur, cùm & inter iumenta hæc fieri persæpè cognouimus, & ea quæ scabiem aut impetiginem habere videntur, separantur à sanis, ne illorum morbo cetera damnentur vel pereant. Satius est enim, vt mali manifestè corrigantur, quàm pro illis boni pereant. Vnde volumus vos omnes in vnum conuenire Episcopos, vt de incidentibus causis fiat disceptatio, & salubris de Ecclesiastica obseruatione conlatio, quatenus, dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens vbique Dominus fratrum concordia conlaudetur, cuius vobis adesse præsentiam si hæc obseruabitis scitote, quia scriptum est, *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Si ergo adesse dignatur vbi duo vel tres sunt, quanto magis non deerit vbi plures conueniunt sacerdotes? Et quidem, quia adhibendum bis in anno Concilium Patrum sit regulis institutum, non latet. Sed ne fortè aliqua excusatio sit, semel decernimus congregare, vt expectatione Concilij nihil prauum, nihil præsumatur inlicitum. Nam plerique, & si non amore iustitiæ, metu examinationis abstinentur ab hoc quod omnium notum est posse displicere iudicio.] Et S. Ambrosius in epistola ad Theodosium Imperatorem dicit, Exercitiis semper, & iugibus ferè curis sum, Imperator beatissime, deditus, sed nunquam tanto in æstu fui, quanto nunc, cùm video cauendum ne quid sit quod adscribatur mihi etiam de sacrilegij periculo. Itaque peto vt patienter sermonem meum audias. Nam si indignus sum qui à te audiar, indignus sum qui pro te offeram, cui tua vota, cui tuas committas preces. Ipse ergo non audies eum, quem pro te audiri velis? Non audies pro se agentem, quem pro aliis audisti? Nec vereris iudicium tuum, ne cùm indignum putaris quem audias, indignum feceris qui pro te audiatur? Sed neque Imperiale est libertatem dicendi negare, neque sacerdotale quod sentias non dicere. Nihil enim in vobis Imperatoribus tam populare & tam amabile est, quàm libertatem etiam in his diligere, qui obsequio militiæ vobis subditi sunt. Siquidem hoc interest inter bonos & malos principes, quòd boni libertatem amant, seruitutem improbi. Nihil etiam in sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod sentiat non liberè de-

Eccl.7.16.

Matt.18.

dictum aduerti. Cùm enim essem sollicitus ipsa nocte, qua ad te, sicut petieras, proficisci parabam, venisse quidem visus es ad Ecclesiam, sed mihi sacrificium offerre non licuit. Alia prætereo, quæ potui tacere, sed pertuli amore tuo, vt arbitror. Dominus faciat vt omnia cum tranquillitate cedant. Multifariè de his nos admonet signis cælestibus, prophetarum præceptis, visionibus etiam pectorum. Vult nos intelligere, quo rogemus eum, vt perturbationes auferat, pacem vobis imperantibus seruet, fides Ecclesiæ & tranquillitas perseueret, cui prodest Christianos & pios esse Imperatores. Certè vis probari Deo, omni rei tempus, vt scriptum est, *Tempus*, inquit, *faciendi* Ecclef 3. Psal. 118. *Domine, &, tempus beneplaciti Deus*. Tunc offeres, cùm sacrificandi acce- Psal. 68. peris facultatem, quando hostia tua accepta sit Deo. Omnino me delectaret habere gratiam Imperatoris, vt secundùm voluntatem tuam agerem, si causa pateretur, & simplex oratio sacrificium est. Hæc veniam refert, illa offensionem, quia hæc habet humilitatem, illa contemptum. Dei enim vox est, quod malit vt fiat mandatum eius, 1 Reg. 15. quàm deferatur sacrificium. Clamat istud Deus ad populum, Moyses adnuntiat, Apostolus Paulus prædicat. Id facito quod intelligis Osee. 6. Matt. 9. tempore plus placere. Misericordiam, inquit, malo quàm sacrificium. Prou. 18. Quasi non illi magis sint Christiani, qui peccatum condemnant suum, quàm qui defendendum putant. Iustus enim in exordio sermonis accusator est sui. Qui se accusat cùm peccauerit, iustus est, non ille qui se laudauerit. Et tu præuentus es, & ego non declinaui, non quod cauere debueram. sed gratias Domino, quia vult seruulos suos castigare ne perdat. Istud mihi commune est cum prophetis, & tibi erit commune cum sanctis.]

Quomodo autem isdem beatus Imperator publicè pœnitens hæc obaudierit monita, isdem beatus Ambrosius inter alia in Sermone quadragesimi diei defunctionis ipsius coram Honorio Augusto filio eius demonstrat. Qualiter etiam ceteri Christiani atque fideles Dei de communicatione huiusmodi periculum euadere valeant, & Dominus in Euangelio de eo qui pro peccato correptus emendare no- Matt. 18. luerit demonstrat, & Paulus in Epistola ad Corinthios dicit, *Nolite* 1. Cor. 6. *errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*. Et item, *Nunc autem scripsi vobis,* 1. Cor. 5. *ne commisceamini. Si quis frater nominatur & est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Auferte malum ex vobis*. Et sanctus Ioannes Euange- 1. Ioan. 2. lista & Apostolus, *Et nunc Antichristi multi sunt*. Et item, *Omnis qui* 2. Ioan. *recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic filium & patrem habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis. qui enim dicit illi Aue, communicat operibus illius malignis*. Et ne quis di-

rit, *dic Ecclesiæ.* Causam ergo Dei tacebo?] Et item ad locum, *Ego certè quod honorificentius fieri potui, feci, vt me magis audires in regia, ne si necesse esset audires in Ecclesia.* Et item in altera epistola ad eundem dicit ad locum, Tacerem, sed quod misertimum omnium foret, alligaretur conscientia, vox eriperetur. Et vbi est illud, Si sacerdos non dixerit erratus, qui errauerit in sua culpa morietur, & sacerdos reus erit pœnæ, quia non admonuit errantem?] Et item ad locum, Factum est in vrbe Thessalonicensium quod nulla memoria habet, quod reuocare non potui ne fieret, immò quod antè atrocissimum fore duxi cùm totiens rogarem, & quod ipse reuocando graue factum putasti. Hoc factum extenuare non poteram, quando primùm auditum est, quia propter aduentum Gallorum Episcoporum Synodus conuenerat. nemo non ingemuit, nullus mediocriter accepit. Non erat facti tui absolutio in Ambrosij communione, immò etiam ampliùs commissi exaggeratur inuidia, si nemo diceret Dei nostri reconciliationem fore necessariam. An pudet te, Imperator, hoc facere quod rex & propheta auctor Christi secundùm carnem prosapiæ fecit Dauid? Cognito quòd ipse in parabola argueretur, ait, *Peccaui Domino.* Noli ergo impatienter ferre, Imperator, si dicatur tibi, tu fecisti istud, quod Dauid regi dictum est à propheta. Si enim hoc sedulò audieris, & dixeris, *Peccaui Domino*, si dixeris & illud propheticum, *Venite adoremus, & procidamus ante eum, & ploremus ante Dominum qui fecit nos*, dicetur & tibi, quoniam pœnitet tè, dimittet tibi Dominus peccatum tuum & non morieris.] Et item ad locum, Itaque pœnituit Dominum, & iussit Angelo vt parceret plebi, sacrificium autem offerret Dauid. Erant enim tunc sacrificia pro delictis, & nunc sunt sacrificia pœnitentiæ. Itaque rex ea humilitate acceptior Deo factus est. Non enim mirandum peccare hominem, sed illud reprehensibile, si non se cognoscat errasse, si non se humiliet Deo. Iob sanctus & ipse potens in sæculo ait, *Peccatum meum non abscondi, sed coram plebe omni adnuntiaui.* Et item ad locum, Hæc ideo scripsi, vt non te confundam, sed vt regum exempla prouocent, vt tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolles autem humiliando Deo animam tuam. Homo es, & tibi venit tentatio, vince eam. Peccatum non tollitur nisi lacrymis & pœnitentia, nec Angelus potest, nec Archangelus: Dominus ipse, qui solus potest dicere, *Ego sum qui deleo iniquitates tuas*, si peccauerimus, nisi pœnitentiam deferentibus non relaxat. Et item ad locum, Vince diabolum, dum habes adhuc vnde possis vincere. Noli peccatum addere, vt vsurpes quod vsurpasse multis obfuit. Et post pauca, Ego, inquam, causam in te contumaciæ nullam habeo, sed habeo timoris: offerre non audeo sacrificium, si volueris adsistere. Postremò scribo manu mea quod solus legas. Ita me Dominus ab omnibus tribulationibus liberet, quia non ab homine, neque per hominem, sed apertè mihi inter-

2.Reg.12. Psal.94. 2.Reg.24. Iob 31. Esa.43.

damnare, quia & Dominus Iudam, cùm fur esset, quia non est accusatus, minimè abiecit. Hanc autem excusationem ante Deum sacerdotes & principes ac primores terræ habere non poterunt. Vnde & isdem beatus Ambrosius in eodem loco Epistolæ dicit, *Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrûm qui hoc opus fecit. Superbiam*, inquiens, *illorum in tantum humiliat, vt non querulos iam sed magis supplices faciat. Erant enim & ipsi participes, dum paterentur reum tam ingentis facinoris secum incorrectum conuenire, vt omnes vno consilio abiicerent eum si negaret emendare se. Cognito enim opere isto, pellendum illum fuisse de cœtu fraternitatis dicit Apostolus. Omnes enim crimen eius sciebant, & non arguebant. Publicè enim nouercam suam loco vxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiuersatione aliqua poterat tegi crimen. Ego quidem sicut absens corpore, præsens autem spiritu, id est, absens facie, præsens autem auctoritate spiritus, qui nusquam abest, iam iudicaui vt præsens eum qui hoc admisit.* Hîc aduertendum est, quia quicumque criminalia admisit peccata, vnde iam sunt terminata iudicia ab illis Christi organis, qui cum illo in cælo regnant, & in terris miraculis coruscant, apud quorum mortuos natura cineres, sed Deo viuos, meritorum miraculis demonstratur quia etiam in dictis & suis promulgationibus viuunt, iam iudicati sunt, & nisi pœnitentiam egerint, prædamnati. quamuis inertia nostra, ea, ad quæ ordinati & constituti sumus, in nostro & nobis commissorum periculo exequi negligamus. Vnde magnus Leo Papa ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, loquens de sancto Nicæno Concilio, quod & de aliis intelligendum fides tenet catholica, scribit, Sancti, inquiens, illi & venerabiles patres, qui in vrbe Nicæna, sacrilego Arrio cum sua impietate damnato, mansuras vsque in finem mundi leges Ecclesiasticorum canonum condiderunt, & apud nos, & in toto orbe terrarum, in suis constitutionibns viuunt, & si quid vsquam aliter quàm illi statuere præsumitur, sine cunctatione cassatur, vt quæ ad vtilitatem perpetuam generaliter instituta sunt, nulla commutatione varientur, nec ad priuatum trahantur commodum quæ ad bonum sunt commune præfixa.]

1.Cor.5.

Ibid.

Epist.lvi.

His denique perpensis, & aliis, quæ propter prolixitatem omisimus ponere, sanctarum scripturarum, & regularum Ecclesiasticarum auctoritatibus, considerato etiam periculo quisque suo, sed & is de quo agitur, ad se redeat, & aut actum suum rationi & auctoritati euidenter concordare demonstret, ne ipse peccans, sicut de Hieroboam scriptura dicit, vnde grauiùs Deum offendit alios peccare faciat, aut salubri consilio & auctoritati diuinæ, quia aliter saluari non potest, se subdat, & considerans quoniam adolescentia & voluptas vana sunt, pro breui & misera delectatione, *quia pretium scorti vix vnius est panis*, non det alienis honorem suum, & annos suos crudeli, *nec det carnem suam, vt peccare faciat animam suam, neque exhi-*

3.Reg.12.

Prou.6.

Rom.6.

cat, Rex est, quomodo me ab illius potero communicatione subtrahere? sciat sanctum Ioannem Baptistam ideo martyrio coronatum, quia dicebat Herodi, *Non licet tibi habere eam*, quin adulteram mulierem. Et Paulus, vt præmisimus, cum huiusmodi nec cibum sumere vetuit, qui & alibi dicit, *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus?* Et ipse Dominus in Euangelio clamat, *Qui est ex Deo, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Et item, *Si diligitis me, mandata mea seruate: qui non diligit me, mandata mea non seruat.* Et Apostolus Ioannes, *Qui dicit quia diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.* Et Psalmus de Domino, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Et item Apostolus Ioannes in Apocalypsi, *Nec intrabit in ea*, id est, in cælesti Hierusalem, *aliquid coinquinatum, faciens abominationem, & mendacium.* Et item, *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.* Sed & eos terribilis increpatio Euangelica inuehit, *qui dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei*, & eos increpant ac persequuntur qui se subtrahere volunt ab omni fratre ambulante inordinatè. De quibus videlicet persecutoribus dicitur in Apocalypsi, *Habeo aduersus te, quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetas docere, & seducere seruos meos, fornicari & manducare de idolothyta. & dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione sua. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui mœchantur cum ea in tribulationem maximam, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, & filios eius interficiam in mortem, & scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique secundum opera sua.* Eos autem qui redarguunt iniquitatem, quia huiusmodi non consentiunt, blandè consolatur dicens, *Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam. sed diues es, & blasphemaris ab his qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ: qui vicerit, non lædetur à morte secunda.* His verò, qui auctoritate ordinis, aut dignitate potestatis, vel fortitudine virtutis, tali facto non possunt resistere, consulit diuina clementia, dicens in eadem Apocalypsi, *Vobis autem dico ceteris qui Thyatiræ estis, Quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt altitudinem satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus: tamen id quod habetis tenete, donec veniam. Et qui vicerit, & qui custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget illas in virga ferrea, tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi stellam matutinam.* Et sanctus Ambrosius in Epistolam ad Corinthios dicit, *Si quis potestatem non habet quem scit reum abiicere, aut probare non valet, immunis est: & iudicis non est sine accusatore*

Marc. 6. — 2. Cor. 13. — Ioan. 8. — Ioan. 14. — 1. Ioan. 4. — Psal. 5. — Apoc. 21. — Ibid. — Ioan. 12. — Apoc. 2.

excellentissimis dignitatum personis, beati Cypriani Pontificis & martyris gloriosi sententias huic opusculo subnectere dignum duximus, vt attendentes ad formam sui nominis, quantum patitur humana fragilitas, in nullo exorbitent à regula sibi ab eodem Pontifice Pontificum, & rege regum traditæ dignitatis. Ait enim in libro de duodecim sæculi abusiuis, primò de Rege, & posteà de Episcopo, quia quanto gradus est celsior, tanto casus est grauior, & quanto est dignitas spiritalior, tantò ascensus sublimior. *Nonus*, inquit, *abusionis est gradus, rex iniquus. Etenim regem non iniquum, sed correctorem iniquorum esse oportet, vnde in semetipso nominis sui dignitatem custodire debet. Nomen enim regis intellectualiter hoc retinet, vt subiectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores, ne iniqui sint, non corrigit? quoniam iustitia regis exaltatur solium, & veritate solidantur gubernacula populorum. Iustitia verò regis est, neminem iniustè per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virum & proximum suum iudicare: aduenis, & pupillis, & viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos & histriones non nutrire, impios de terra perdere, parricidas & periurantes viuere non sinere, Ecclesias defendere, pauperes eleemosynis alere, iustos super regni negotia constituere, senes & sapientes & sobrios consiliarios habere. magorum, & ariolorum, pythonissarúmque superstitionibus non intendere, iracundiam differre, patriam fortiter & iustè contra aduersarios defendere. per omnia in Deo viuere, prosperitatibus non eleuare animum, cuncta aduersa patienter ferre, fidem catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impiè agere, certis horis orationibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum. Væ enim terræ, cuius rex est puer, & cuius principes manè comedunt. Hæc regni prosperitatem in præsenti faciunt, & regem ad cælestia regna meliora perducunt. Qui verò secundùm hanc legem non dispensat, multas nimirum aduersitates Imperij tolerat. Idcircò enim sæpè pax populorum rumpitur, & offendicula etiam de regno suscitantur, terrarum quoque fructus diminuuntur, & seruitia populorum præpediuntur: multi etiam dolores prosperitatem regni inficiunt, carorum & liberorum mortes tristitiam conferunt, hostium incursus prouincias vndique vastant, bestiæ armentorum & pecorum greges dilacerant, tempestates veris & hyemis terrarum fœcunditatem & maris ministeria prohibent, & aliquando fulminum ictus segetes & arborum flores & pampinos exurunt. Super omnia verò, regis iniustitia non solùm præsentis Imperij faciem fuscat, sed etiam filios suos & nepotes, ne post se regni hereditatem teneant, obscurat. Propter piaculum enim Salomonis regnum domus Israel Dominus de manibus filiorum eius dispersit, & propter iustitiam Dauid regis, lucernam de semine eius semper in Hierusalem reliquit. Ecce quantum iustitia regis sæculo valet, intuentibus perspicuè patet. Pax populorum est tutamentum patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aëris, serenitas maris, terræ fœcunditas, solatium pauperum, hereditas filiorum, & sibimetipsis spes futuræ bea-*

Prou. 16. Eccles. 10. 3. Reg. 12. 3. Reg. 15.

beat membra sua arma iniquitatis peccato, & gemat in nouissimis, quando consumpserit carnes & corpus suum, quando emendare non poterit, cùm anima quæ per corpus gessit cuncta reddere compelletur. Sicque cogitans vias suas, & conuertens pedes suos in testimonia Domini, de his quæ perperam egit, per dignos pœnitentiæ fructus Domino & Ecclesiæ satisfaciat, & de cetero gressus suos dirigat secundùm eloquia Domini per gratiam eius, *vt non dominetur illi omnis iniustitia.* imitans conuersum Paulum, qui de se dicit, *Et in me glorificabant Deum*, sicut Dominus iubet, *Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.*

Psal. 118. Act. 9. Matt. 5.

Tandem de his, quæ in hac epistola peruenisse ad nos memorauimus, quantum Domino inspirante, ex sanctarum scripturarum atque catholicorum patrum doctrina, pro nostra mediocritate sensimus, compellente veritate & superimposito ministerio diximus, nullius sanæ præiudicantes sententiæ, nec dehonorantes auctoritatem. Neque enim quisquam nostrûm, vt olim sanctus Cyprianus dixerat, Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit, quando habeat omnis Episcopus, (saluo per omnia priuilegio sanctæ & Apostolicæ primæ in toto orbe terrarum Romanæ sedis, atque ipsius Pontificis domni Nicolai Papæ, & decreto sanctorum canonum sancto spiritu conditorum,) pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tam qui iudicari ab alio non possit, quàm nec ipse potest alterum singulariter iudicare: sed sicut dicit Apostolus, vnusquisque in suo sensu abundans, expectemus vniuersi iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui vnus & solus habet potestatem, & præponendi nos in ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro iudicandi.

Concil. Carthag. I. in princip.

Hoc tantùm omnes dominos & consacerdotes nostros, & nos cum illis pariter admonemus, vt secundùm præceptionem magni Leonis Papæ ad Rusticum Narbonensem Episcopum, In his quæ dubia fuerint vel obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum inueniatur aduersum.

Epist. xcv.

Porrò quia Redemptor noster, qui rex nobis pariter & sacerdos fieri dignatus est, sacerdos videlicet, vt nos à peccatis hostia suæ passionis emundet, rex, vt regnum nobis perenne tribuat, regnúmque nos Deo & sacerdotes faciat, ac solus vtrumque dignitate & nomine, rex scilicet, & sacerdos essentialiter fieri potuit, duo prouidentia sua constituit, vt sanctus Gelasius ad Anastasium Imperatorem scripsit, quibus principaliter mundus hic regitur, id est auctoritatem sacram Pontificum, & regiam potestatem, in quibus tanto grauius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in diuino reddituri sunt examine rationem, de his duabus

Apoc. 1.

rum negligentia, & periculo secreta esse non possunt. *Plebs videlicet sine disciplina*, quod ad negligentis Episcopi reatum, *Populus sine lege*, quod ad Regis iniqui prauitatem non dubium est pertinere. Sed & octo numero, quæ hæc capitanea duo præcedunt, id est, *sapiens & prædicator sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues sine eleemosyna, femina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contentiosus, pauper superbus*, ad ista duo capitula, quibus principaliter mundus hic regitur, siue cum laude & gloria, siue cum vituperatione & iudicio, respicere dinoscuntur. Quoniam Episcopalis auctoritas prædicando vita & verbo, & Regia dignitas regendo & corrigendo, præesse ac prodesse omnibus debent, qui disciplinam, id est, ordinatam correctionem, & maiorum præcedentium regularem obseruationem sequi & obseruare cupiunt. Eos autem qui diuina dicta & legum scita contemnunt, Episcopus medicinali mucrone, vt membrum putridum à sanis abscidere, & rex iudiciali gladio impios debet de terra perdere, quatenus à summo pastore & rege regum cum sibi creditis ouibus & subiectis in futuro ac tremendo iudicio mereantur audire, vt boni & fideles serui in ministerio in quo fuerant constituti, ab ipso qui eos constituit Domino fideles inuenti, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi*, quod promisit qui non mentitur Deus diligentibus se, & viuit & regnat ante omnia, & per omnia, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS
CAPITVLA SYNODICA ET CORONATIONES REGIÆ.

titudinis. Attamen sciat, quòd sicut in throno hominum primus constitutus est, sic & in pœnis, si iustitiam non fecerit, locum primatus habiturus est. Omnes namque, quoscumque peccatores sub se in præsenti habuit, supra se modo plagali in illa futura pœna habebit.

Decimus abusionis gradus est Episcopus negligens, qui gradus sui honorem inter homines requirit, sed ministerij sui dignitatem coram Deo, pro quo legatione fungitur, non custodit. Primùm namque ab Episcopo, quid sui nominis dignitas tenet, inquiratur. Quoniam Episcopus, cùm Græcum nomen sit, speculator interpretatur. Quare verò speculator ponitur, & quid à speculatore requiritur, Dominus ipse denudat, cùm sub Ezechielis prophetæ persona Episcopo
Ezech.3. *officij sui rationem denuntiat ita inquiens, Speculatorem dedi te domui Israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem, nuntiabis eis ex me. Si autem videris gladium venientem, & tu non adnuntiaueris vt reuertatur impius à via sua, ipse quidem impius in impietate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu adnuntiaueris, & ille non fuerit reuersus, ipse quidem*
Matt.18. *in iniquitate sua morietur, sed tu animam tuam liberasti. Decet ergo Episcopum, omnium enim speculator positus est, peccata diligenter intendere. Audiens ergo, & postquam attenderit, sermone si poterit & actu corrigere, & si non poterit, iuxta Euangelij regulam, scelerum operarios declinare. Si enim, inquit in Euangelio, peccauerit frater tuus, corripe illum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Si illos non audierit, dic Ecclesiæ. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Tali ordine expellendus est, qui cuicumque doctori vel Episcopo adhærere contemnit. & qui tali ordine expulsus fuerit, ab alio aliquo doctore siue Episcopo recipi non debet. Qui ergo illum excommunicatum à catholico, illo non permittente, sibi iungit, iura sacerdotij sancti, quod Chri-*
Leuit.21. *stianorum genus electum est, excedit. Hac ratione Episcopum ad eos, quibus*
1.Tim.3. *in speculatione positus est, esse oportet. Ceterùm verò qualis in semetipso esse debeat, in lege de sacerdote scribitur, Viduam aut repudiatam non accipiat vxorem. Et Paulus Apostolus exponit, vt ad gradum Episcopi veniens, sit sobrius, prudens, castus, sapiens, modestus, & hospitalis, filios habens subditos cum omni castitate, testimonium habens bonum ab his qui foris sunt, præferens doctrinarum fidelem sermonem, ante Episcopatum non plures habens vxores quàm vnam, non percussor, non bilinguis, non ebriosus, non neophytus, vt*
Ezech.34. *per hæc ipse priùs ostendat in opere, quod alios docet in sermone doctrinæ. Caueant ergo negligentes Episcopi, quod in tempore vindictæ Dominus per Pro-*
Matt.25. *phetam conqueritur, Pastores multi demoliti sunt populum meum, & non pascebant pastores gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos. Sed potiùs procurent hi, quos constituit Dominus supra familiam suam, dare illis cibum in tempore suo mensuram tritici, puram scilicet, & probatam doctrinam, quatenus veniente Domino mereantur audire, Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.*] Hæc denique duo alia abusiua sequuntur, quæ ab isto-

rum

II. *De scrutinio & ordine baptizandi.*

Vt scrutinium, & omnem ordinem baptizandi, nulli penitùs liceat ignorare.

III. *De exorcismis catechumenorum, & de baptismo infirmorum. Item de fontibus, ac vasis ad corporalia & pallas abluendas.*

Exorcismos & orationes ad catechumenos faciendum, ad fontes quoque consecrandum, & ceteras preces super masculos & feminas, pluraliter atque singulariter, distinctè & rationabiliter memoriæ commendet. Similiter & ordinem baptizandi ad succurrendum infirmis. Et qui fontes lapideos habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc solummodò baptizandi officium habeat, & similiter ad corporale lauandum, & ad pallas altaris, propria vasa habeantur, in quibus nihil aliud fiat.

IV. *De ordine reconciliandi, & vngendi infirmos. déque exequiis defunctorum, & de benedictione salis & aquæ.*

Ordinem reconciliandi, iuxta modum sibi canonicè reseruatum, atque vnguendi infirmos, orationes quoque eidem necessitati competentes memoriter discat. Similiter ordinem & preces in exequiis atque agendis defunctorum. nec minùs exorcismos & benedictiones aquæ & salis.

V. *De aqua omni die Dominico ante Missam benedicenda.*

Vt omni Dominico die quisque presbyter in sua Ecclesia ante Missarum solemnia aquam benedictam faciat in vase nitido & tanto ministerio conuenienti, de qua populus intrans Ecclesiam aspergatur: & qui voluerit in vasculis suis nitidis ex illa accipiant, & per mansiones, & agros, & vineas, super pecora quoque sua, atque super pabula eorum, necnon & super cibos & potum suum conspergant.

VI. *De thuribulo & incenso.*

Vt omnis presbyter thuribulum & incensum habeat, vt tempore quo Euangelium legitur, & finito offertorio, super oblationem incensum, vt in morte videlicet Redemptoris, ponat.

VII. *De pane ad eulogias benedicendo.*

Vt de oblatis, quæ offeruntur à populo, & consecrationi super-

HINCMARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS CAPITVLA,

Ad presbyteros parochiæ suæ.

Ex Appendice ad Tomum III. Conciliorum Galliæ.

I.

CAPITVLA PRESBYTERIS DATA ANNO DCCCLII.

ANNO DCCCLII. Kalendis Nouembris conuentu habito presbyterorum in metropoli ciuitate Remorum, inter cetera monita saluberrima, dum de legibus atque rebus Ecclesiasticis ab Hincmaro Præsule tractaretur, hæc in vltimo prolata sunt memoriæ commendanda, & summopere obseruanda.

CAPVT I. *Ut presbyteri discant expositionem Symboli & orationis Dominicæ, &c. cum Symbolo Athanasij.*

VT vnusquisque presbyterorum expositionem Symboli, atque orationis Dominicæ, iuxta traditionem orthodoxorum patrum pleniùs discat. exinde prædicando populum sibi commissum sedulò instruat. Præfationem quoque canonis, & eundem canonem intelligat, & memoriter ac distinctè proferre valeat. & orationes Missarum, Apostolum quoque & Euangelium bene legere possit. Psalmorum etiam verba & distinctiones regulariter, & ex corde, cum canticis consuetudinariis pronuntiare sciat. Necnon & sermonem Athanasij de fide, cuius initium est, *Quicumque vult saluus esse*, memoriæ quisque commendet, & sensum illius intelligat, & verbis communibus enuntiare queat.

XI. *De sacris ministeriis ad vvadium non dandis.*

Vt nullus presbyter præsumat calicem, vel patenam, aut pallam altaris, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticum, tabernario vel negotiatori, aut cuilibet laico, vel feminæ, in vadimonium dare. quia tanta est sanctitas sacri ministerij, vt salua altioris mysterij intelligentia, etiam per prophetam Dominus prohibuerit, ne cum sanctis vestimentis sacerdos procedat ad populum, sed intra sancta illa dimittat ad eum à colloquio diuino rediens. Et cui in tabernas ad bibendum à sacris canonibus ingredi prohibetur, sanctificata sacro ministerio nec ad contingendum immundis, quanto minùs in vadimonium, exhibere debet? sicut Stephanus sanctus Papa & martyr ad sanctum Hilarium in suis decretalibus docuit.

De pignoribus & aliis caut. c. 1. ex Côc. Rem.

Ezech. 44. 19.

Epist. 1.

XII. *Vt in Ecclesia sine consultu Episcopi nullus sepeliatur, & vt pro sepeliendis nihil exigatur.*

Vt nemo presbyterorum quemquam in Ecclesia sepeliat sine consultu Episcopi, exceptis huiusmodi duntaxat personis, quas singillatim & priuatim in Synodo signauimus. nec pro sepeliendis quiddam exenij exigat vel extorqueat. Si quid autem altari, vel Ecclesiæ, aut sibi gratis oblatum fuerit à deuotis quibuslibet, cum benignitate recipere non interdicimus.

XIII. *Vt presbyteri à publicè peccantibus, vel à pœnitentibus, quo eis faueant, munera non accipiant.*

Vt nemo presbyterorum exenium, vel quodcumque emolumentum temporale, immo detrimentum spiritale, à quocumque publicè peccante vel incestuoso accipiat, vt nobis vel ministris nostris peccatum illius reticeat: nec pro respectu cuiusque personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis peccatis communicans, hoc nobis vel ministris innotescere detractet. nec à quocumque pœnitente aut gratiam, aut fauorem, aut munus suscipere præsumat, vt minùs dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, & quocumque liuore alium quemlibet digniùs pœnitentem à reconciliatione remoueat. quia hoc Simoniacum & Deo & hominibus abominabile est.

De simonia cap. 14. ex Alexandro III.

XIV. *Quomodo in conuiuiis defunctorum aliarúmve collectarum gerere se debeant.*

Vt nullus presbyterorum ad anniuersariam diem, vel tricesimam tertiam, vel septimam alicuius defuncti, aut quacumque vocatione

D. XLIV. Nullus presbyterorũ

ſunt, vel de panibus, quos deferunt fideles ad Eccleſiam, vel certè de ſuis, preſbyter conuenienter partes inciſas habeat in vaſe nitido & conuenienti, vt poſt Miſſarum ſolemnia, qui communicare non fuerunt parati, eulogias omni die Dominico, & in diebus feſtis, exinde accipiant. Et illa, vnde eulogias preſbyter daturus eſt, antè in hæc verba benedicat, & ſic accepturis diſtribuat, & micas ne incautè defluant cuſtodiat: DOMINE ſancte pater, omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua ſancta & ſpiritali benedictione, vt ſit omnibus cum fide, & reuerentia, ac gratiarum tuarum actione ſumentibus ſalus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuerſas cunctorum inimicorum inſidias tutamentum. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, panem vitæ, qui de cælo deſcendit, & dat vitam ac ſalutem mundo, & tecum viuit & regnat Deus in vnitate Spiritus ſancti, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

VIII. *De Homiliis S. Gregorij, & de computo, cantúque Eccleſiaſtico.*

HOMILIAS quadraginta Gregorij quiſque preſbyter ſtudioſè legat, & intelligat: & vt cognoſcat ſe ad formam ſeptuaginta duorum diſcipulorum in miniſterio Eccleſiaſtico eſſe promotum, ſermonem prædicti doctoris de ſeptuaginta duobus diſcipulis à Domino ad prædicandum miſſis pleniſſimè diſcat, ac memoriæ tradat. Compoto etiam neceſſario, & cantu per anni circulum, pleniſſimè inſtruatur.

IX. *De matutinali officio, & Horis explendis: & poſt Miſſam quid agere preſbyter debeat ante prandium.*

Iuo P. vi. 181. Ex C. Namn. De celebrat. Miſſarum c. 1. ex Agathenſi.

MANE matutinali officio expleto, penſum ſeruitutis ſuæ canendo primam, tertiam, ſextam, nonámque perſoluat: ita tamen, vt poſtea horis competentibus, iuxta poſſibilitatem, aut à ſe, aut ab ſcholaſticis publicè compleatur. Deinde peractis Miſſarum ſolemniis, & feſſis infirmis viſitatis, ad opus rurale, & quod ſibi competit, exeat ieiunus: vt iterum neceſſitatibus peregrinorum hoſpitum, ſiue diuerſorum commeantium, infirmorum quoque atque defunctorum, ſuccurrere poſſit, vſque ad ſtatutam horam pro qualitate temporis & opportunitate.

X. *De cura hoſpitum & peregrinorum.*

Iuo P. v. 257. ex Cōcil. Namnetenſi.

VT curam hoſpitum, maximè pauperum atque debilium, orphanorum quoque atque peregrinorum habeat, hóſque ad prandium ſuum quotidie iuxta poſſibilitatem conuocet, eíſque hoſpitium competenter tribuat.

XVI. *De confratriis, earúmque conuentibus, quomodo celebrari debeant.*

Vt de collectis, quas geldonias vel confratrias vulgò vocant; ſicut iam verbis monuimus, & nunc ſcriptis expreſsè præcipimus, tantum fiat, quantum ad auctoritatem & vtilitatem atque rationem pertinet. vltra autem nemo neque ſacerdos, neque fidelis quiſquam, in parochia noſtra progredi audeat. Id eſt, in omni obſequio religionis coniungantur: videlicet in oblatione, in luminaribus, in oblationibus mutuis, in exequiis defunctorum, in eleemoſynis, & ceteris pietatis officiis. ita vt qui candelam offerre voluerint, ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter, aut ante Miſſam, aut inter Miſſam antequàm Euangelium legatur, ad altare deferant. Oblationem autem, vnam tantummodò oblatam, & offertorium pro ſe ſuíſque omnibus coniunctis & familiaribus offerat. Si plus de vino voluerit in butticula vel canna, aut plures oblatas, aut ante Miſſam aut poſt Miſſam presbytero vel miniſtro illius tribuat, vnde populus in eleemoſyna & benedictione illius eulogias accipiat, vel presbyter ſupplementum aliquod habeat. Paſtos autem & comeſſationes, quas diuina auctoritas vetat, vbi & grauedines, & indebitæ exactiones, & turpes ac inanes lætitiæ & rixæ, ſæpè etiam, ſicut experti ſumus, vſque ad homicidia & odia & diſſenſiones accidere ſolent, adeo penitùs interdicimus, vt qui de cetero hoc agere præſumpſerit, ſi presbyter fuerit, vel quilibet clericus, gradu priuetur, ſi laicus, vel femina, vſque ad ſatisfactionem ſeparetur. Conuentus autem talium confratrum, ſi neceſſe fuerit vt ſimul conueniant, vt ſi fortè aliquis contra parem ſuum diſcordiam habuerit, quem reconciliari neceſſe ſit, & ſine conuentu presbyteri & ceterorum eſſe non poſſit, poſt peracta illa quæ Dei ſunt, & Chriſtianæ religioni conueniunt, & poſt debitas admonitiones, qui voluerint eulogias à presbytero accipiant, & panem tantùm frangentes, ſinguli ſingulos biberes accipiant, & nihil ampliùs contingere præſumant, & ſic vnuſquiſque ad ſua cum benedictione Domini redeat.

XVII. *Vt defuncto presbytero nullus ſine conſultu Epiſcopi Eccleſiam illius aut Capellam appetat.*

Vt ſi quilibet presbyterorum defunctus fuerit, vicinus presbyter apud ſeniorem ſæcularem nulla precatione, vel aliquo exenio, Eccleſiam illam obtineat, quæ titulus per ſe conſtans antea extitit, ſed neque Capellam, ſine conſultu noſtro. Quòd ſi fecerit, diffinitam ſententiam ſibi prolatam ſuſcipiat, ſicuti de Epiſcopo canonica decreuit auctoritas, vt qui per ambitionem maiorem ciuitatem adpetierit, & illam perdat quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam vſurpare tentauit.

ex Namnetensi. ad collectam presbyteri conuenerint, se inebriare præsumat, nec precari in amore Sanctorum vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare: nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre aut cantare præsumat, nec turpia ioca cum vrso vel tornatricibus ante se facere permittat. nec laruas dæmonum, quas vulgò talamascas dicunt, ibi anteferre consentiat. quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum. Sed cum honestate & religione prandeat, & ad tempus ad suam Ecclesiam redeat. Summopere etiam quisque cauens, sicut de statu suo vult gaudere, vt non quacumque occasione, aut parem suum, aut alium quemlibet, ad iram & rixam vel contentionem, quanto magis ad pugnam vel ad cædem aliquo verbo irritet, seu prouocet, nec prouocatus ad hoc quisque prosiliat. quia in talibus comessationibus & potationibus, sicut irreligiosi faciunt, semper se immiscet diabolus. Quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, decanus, aut aliquis prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat. & tunc secundùm suum ordinem consedeant, alter alterius honorem portantes. & per vicissitudines cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta lectione legat. & post refectionem similiter sanctum hymnum dicant, ad exemplum Domini & Saluatoris ac discipulorum eius, sicut illum in cœna fecisse legimus. Et sic se contineant omnes presbyteri in omni loco, maximè in talibus, ne sicut dicit Apostolus, vituperetur ministerium nostrum.

D. XLIV. Quando presbyteri. ex Namnetensi.

Matt. 26. 10

2. Cor. 6. 3.

XV. *Quid cauendum sit presbyteris, quando per Kalendas inter se conueniunt.*

D. XLIV. Quando presbyteri. Ex Namnetensi.

VT quando presbyteri per Kalendas simul conuenerint, post peractum diuinum mysterium, & necessariam collationem, non quasi ad prandium ibi ad tabulam resideant, & per tales inconuenientes pastellos se inuicem grauent, quia inhonestum est, & onerosum. Sæpè enim tardè ad Ecclesias suas redeuntes maius damnum de reprehensione conquirunt, & de grauedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi faciant. Nam de huiusmodi conuentu, qui sub religionis obtentu agebatur, Paulus Apostolus conuenienter reprehendit Corinthios, qui inconuenienter cœnam Dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, id est ad conlationem verbi sub occasione conueniunt, & ex veritate ventris causa coniunguntur, reprehensibiles & coram Deo & coram hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum caritate & gratiarum actione in domo confratris sui simul cum fratribus suis frangant, & singulos biberes accipiant, maximè autem vltra tertiam vicem poculum ibi non contingant, & ad Ecclesias suas redeant.

1. Cor. 11. 10

XIII. Qvaliter sit cooperta Ecclesia, aut si sit camerata, & vt ibi columbæ vel aliæ aues non nidificent, propter immunditiem, vel importunitatis inquietudinem.

XIV. Qvo metallo habeant ibidem signa.

XV.. Si atrium habeat munitum. aut si cellam propriam habeat iuxta Ecclesiam, aut si suspiciosa in circuitu ostiola sint.

XVI. Vt ex decimis quatuor portiones fiant iuxta institutionem canonicam, & ipsæ sub testimonio duorum aut trium fidelium studiosè & diligenter diuidantur. & vt de duabus portionibus, Ecclesiæ & Episcopi, ratio reddatur per singulos annos, quid inde profecerit in Ecclesia.

XVII. Vt matricularios habeat iuxta qualitatem loci, non bubulcos aut porcarios, sed debiles & pauperes, & de eodem dominio. Nisi fortè ipse presbyter habeat fratrem, aut aliquem propinquum debilem, aut pauperrimum, qui de eadem decima sustentetur. reliquos autem propinquos, si iuxta se habere voluerit, de sua portione vestiat atque pascat.

XVIII. Investigandvm similiter, si nihil patrimonij habens, quando prouectus est ad ordinem Ecclesiasticum, posteà emerit prædia, cuius iuris sint. quoniam Ecclesiæ, ad quam de nihil habentibus promotus est, esse debent iuxta canonicæ auctoritatis decretum. De peculio clericorum cap. 1. Iuo Part. III. cap. 94.

XIX. Inqvirendvm, si occasione huius præcedentis Capituli aliquis presbyterorum abhinc de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus ac votis fidelium, alieno nomine res comparauerit, & ibi structuras fecerit, vel quæ ad Ecclesiam pertinent ibi collocauerit, & mulierum frequentationem inibi fieri permiserit, vel, quod turpius est, tales mulieres ibi habuerit, quæ lanificium suum exerceant, & curam domus agant, & ad eadem loca presbyter incongruè recurrerit, frequentauerit, vel manserit. quoniam contra decreta canonum hoc malum agitur à quibus perpetratur. quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine presbyter, vel quilibet sub regula, fœnus exercere debet, multo minùs autem fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis. quoniam hoc agere sacrilegum est, & par crimen Ananiæ & Saphiræ, atque Iudæ furis, qui sacras oblationes, quæ ad vsus fidelium ac pauperum mittebantur, asportabat & furabatur. Nam aliud est sine dispendio Ecclesiæ amicis vel parentibus pauperibus, aut quibuslibet necestuosis, ex caritate cum mensura & ratione subuenire, vel adiutorium ferre, & aliud cum destructione Ecclesiæ, vel dissipatione facultatum Ecclesiasticarum, quasi furtim, immo furtim, quæ Ecclesiæ esse debuerant, & vsibus illius ac pauperum seu hospitum impendi, carnalium carnaliter vsibus sine diuino respectu inseruire. Et de nihil habentibus promotus presbyter non præsumat quæ de facultatibus Ecclesiæ comparauerit vendere, vel quasi De peculio clericorum cap. 4.

II.

CAPITVLA QVIBVS DE REBVS MAGISTRI & Decani per singulas Ecclesias inquirere, & Episcopo renuntiare debeant.

HÆC OMNI ANNO INVESTIGANDA SVNT à magistris & decanis presbyteris per singulas matrices Ecclesias, & per Capellas parochiæ nostræ, & nobis Kalendis Iuliis renuntianda. Similiter etiam inuestigandum & renuntiandum est nobis, qualiter obseruentur & custodiantur illa, quæ capitulatim obseruanda presbyteris dedimus.

I. INQVIRENDVM in qua villa, aut cuiuslibet Sancti honore, prætitulatus sit presbyter, vel à quo fuerit ordinatus.

II. SI habeat mansum habentem bunnuaria duodecim, præter cœmeterium, & cortem, vbi Ecclesia & domus ipsius continetur, aut si habeat mancipia quatuor.

III. QVOT mansos habeat in sua parochia ingenuiles & seruiles, aut accolas, vnde decimam accipiat.

IV. QVALIA sint indumenta altaris, quot noua & quot vetusta, qualiter nitida. quo metallo sint capsæ & cruces coopertæ. aut si diligenter reconditæ sunt reliquiæ in altari. si ipsæ capsæ seris munitæ sunt.

V. QVOS & quot libros habeat, aut si bene sint recitati.

VI. QVALIA aut quot sacerdotalia vestimenta habeat, & qualiter sint nitida, aut in nitido loco collocentur.

VII. SI habeat locum præparatum, vbi effundi possit aqua quando abluuntur vasa altaris, aut os vel manus post perceptionem sacræ communionis. aut si ipse presbyter propriis manibus, aut diaconus, aut subdiaconus eius, lauet primò corporale.

VIII. QVO metallo sit calix & patena, aut qua diligentia custodiantur, aut si habeat pyxidem, vbi congruè possit recondi sacra oblatio reseruanda ad viaticum infirmis.

IX. VT chrisma & oleum consecratum sub sera recondantur.

X. SI ipse presbyter visitet infirmos, & inungat oleo sancto, & communicet per se, & non per quemlibet, & ille ipse communicet populum, nec tradat communionem cuiquam laico ad deferendum in domum suam causa cuiuslibet infirmi.

XI. SI habeat clericum, qui possit tenere scholam, aut legere epistolam, aut canere valeat, prout necessarium sibi videtur.

XII. INVESTIGANDVM nihilominus de luminaribus Ecclesiæ, aut quot cerarios habeat ipse Titulus.

XIII.

nis Imperatoribus est promulgata hoc modo, Quicumque clericatus vtuntur officio, extranearum mulierum familiaritatem habere prohibentur: matrum, sororum, vel filiarum sibi solatia intra domum suam nouerint tantùm esse concessa. Sed quia sub occasione istarum personarum aliæ mulieres subintroduci cœperunt, sancti Africani canones decreuerunt, vt nec ipsi Episcopi, aut presbyteri, soli habeant accessum ad viduas, vel virgines, vel ad quascumque feminas: sed vbi aut clerici præsentes sint, aut graues aliqui Christiani. Vnde, sicut beatus Gregorius ad ministros Ecclesiæ Romanæ scripsit, beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit dicens, Quæ cum sorore mea sunt sorores meæ non sunt. Et ex hoc dicit sanctus Gregorius, Docti ergo viri cautela magna nobis esse debet instructio. Nam inhonestæ præsumptionis est, quod fortis pauet, minùs validum non timere. Sapienter enim inlicita superabit, qui didicerit etiam non vti concessis. Et hinc Christiani Imperatores legem decreuerunt dicentes, Presbyteris, & diaconis, & subdiaconis, & *aliis in clero scriptis*, non habentibus vxores, secundùm diuinas regulas interdicimus & nos mulierem habere in sua domo, excepto matre & filia & sorore, & aliis personis, quæ omnem querelam effugiunt. Si quis autem aduersus istam obseruationem mulierem in sua domo habuerit, quæ potest suspicionem inferre turpitudinis, & ille à conclericis suis audierit, quòd cum tali muliere non debeat habitare, & noluerit eam à sua domo repellere, vel accusatore emergente probatus fuerit inhonestè cum tali muliere versari, tunc Episcopus secundùm Ecclesiasticos canones clero eum repellat, curiæ ciuitatis cuius clericus est tradendum. Et vt sanctus Innocentius, & prædecessor eius Siricius scribunt, Si priscis temporibus de templo Dei sacerdotes anno vicis suæ non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omninò tangebant, quibus vtique propter sobolis successionem vxoris vsus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præter ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere, quanto magis hi sacerdotes vel Leuitæ pudicitiam seruare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, quo vel à sacrificiis diuinis, vel à baptismatis officio vacent? Nam si Paulus etiam laicis scribit dicens, *Abstinete ad tempus, vt vacetis orationi*, quanto magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab eiusmodi consortio abstineri? Qui si contaminatus fuerit à carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare forsitan vsurpabit? aut qua conscientia, quóve merito exaudiri se credit, cùm dictum sit, *Omnia munda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil mundum?* Et ne quis dicat, si habito cum mulieribus, sufficit mihi conscientia mea, dicente Apostolo, *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* attendat quod item idem dicit Apostolus, per quem, vt ipse veraci-

Aniani Interp. cod. Theod. de Episc. Eccl. &c. l. 44.

Conc. Afr. can. 5.

Gr. lib. VII. Ind. 2. ep. 39

Nouella Iustiniani 125. c. 29.

Inn. ep. 2. ad Victricium.

2. Cor. 1. 12.

Tit. 1. 15.

ad caſam Dei tradere, niſi ad Eccleſiam cuius propriæ eſſe debent, ſine conſultu Epiſcopi.

XX. INQVIRENDVM, ſi de tabernis & de comeſſationibus, & de familiaritate indebita mulierum ſe cuſtodiant presbyteri, ſicut ſæpiſſimè interdiximus & interdicimus: quia ad contumeliam noſtram laici me petunt, vt ſi euidenter cum teſtibus, quo negari non poſſit à quoquam, presbyterum in tabernis inuenerint, caballum & cappam inde eis habere liceat. Quapropter ſi abhinc presbyteri ſe de talibus non cauerint, quia diuinum non timent iudicium, temporalem illis inueniemus contumeliam, & ſæculare illorum incorrigibilitati adinueniemus detrimentum.

De inlicito clericorum acceſſu ad feminas, & qua ratione de illo arguendi vel purgandi ſint.

Côc. Troſleianum cap. IX. XXI. DE acceſſu autem, & frequentatione, ac cohabitatione clericorum cum feminis, vnde ſecundùm ſacros canones in omnibus Synodis ſpecialiter interdiximus, firmiter & expreſsè atque ſollicitè à nobis & à comminiſtris noſtris eſt inquirendum. Sicut enim his qui Domini in carne aduentum præceſſerunt, & his qui ſubſequentur, pro temporum ratione ſunt ſacramenta diſparia, ad religionem tamen vnius eiuſdémque fidei & ſalutis recurrentia, & vt

Dan. 12. 4. ſcriptum eſt, *Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia*, per incrementa temporum, tam per ſeipſum, quàm & per Angelos in veteri teſtamento, in nouo autem ſimiliter per ſe, & per doctores catholicos & magiſtros Eccleſiæ, qui & atteſtante propheta Angeli nominantur, aucta eſt ſubtilitas & multiplicatio præceptorum. Per ſe quidem Dominus in paradiſo Adæ, & poſt diluuium Noë & Abrahæ de circumciſione dedit præcepta: legem autem per Angelos Moyſi mediatori inter ſe & populum, vt oſtendit Apoſtolus. In no-

Matt. 5. 43. uo autem Teſtamento incarnatus per ſe dicens, *Audiſtis quia dictum, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico*

Ibid. 20. *vobis, Diligite inimicos veſtros.* &, *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* &,

Ibid. 5. 21. *Dictum eſt antiquis, Qui occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.* Et per ſanctos ſuos,

Matt. 10. 20 de quibus dictum eſt, *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis*, per incrementa temporum virtutem caſtitatis excreſcere, maximè autem apud miniſtros Eccleſiæ docuit, de-

Can. 3. cernens hoc modo per myſticam Nicænam Synodum, Interdixit per omnia magna Synodus, non Epiſcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero eſt, ſubintroductam habere mulierem, niſi fortè matrem, aut ſororem, aut amitam, vel eas tantùm perſonas quæ ſuſpiciones effugiunt.] Et inde lex à Chriſtia-

plinis, ita à veſtra dilectione cuſtodiri debere mandamus, vt ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps nouerit denegari.] Nam & beatus Auguſtinus ſuo Archiepiſcopo de Abundantio presbytero ſuæ parochiæ ita ſcripſit, Quia cùm non ambularet vias ſeruorum Dei, non bonam famam habere cœpit. Qua ego conterritus, non tamen temerè aliquid credens, ſed planè ſollicitior factus, operam dedi, ſi quo modo poſſem ad aliqua malæ conuerſationis eius certa peruenire indicia. Ac primò comperi eum pecuniam cuiuſdam ruſticani de vino apud ſe commendato interuertiſſe, ita vt nullam inde poſſet probabilem rationem reddere. Deinde conuictus atque confeſſus eſt, cùm ſecum nullum clericum haberet, apud quandam malæ famæ mulierem, & prandiſſe, & cœnaſſe, & in vicina & in eadem domo manſiſſe. Nam quæ negauit Deo dimiſi: quæ occultare permiſſus non eſt iudicaui.] Propterea, ſicut S. Gregorius decreuit, per idoneos, vt præmiſimus, teſtes ſacramento inquiretur de malæ famæ presbytero. & qui proinde iurabunt, hoc modo ſinguli iurent, De hoc quod me interrogabis de iſto presbytero, quid inde ſciam, me ſciente nec mendacium tibi dicam, nec veritatem reticebo, ſi me Deus adiuuet, & iſti ſancti Dei.] Poſt iſtud ſacramentum, interrogari debet hoc modo, Sancti canones præcipiunt, vt presbyter talem acceſſum, & frequentationem, ac cohabitationem cum feminis non habeat, vnde mala ſuſpicio, & inconueniens ſacerdoti fama poſſit exire. Propterea dic mihi, ſi vidiſti, aut pro certo ſcis talem acceſſum, vel frequentiam, aut cohabitationem feminas habere cum iſto preſbytero, vnde mala ſuſpicio eſſe poſſit, & mala fama exire poſſit, in illo ſacramento quod modò iuraſti vt veritatem inde non reticeas, & mendacium inde non dicas.] Et exceptis accuſatoribus, ſeptem ſint teſtes idonei, qui inde veritatem per ſacramentum dicant, ex quibus ſex iurent, & ſeptimus, ſi conditio vel qualitas perſonæ permittit, ad iudicium exeat quòd illi ex veritate inde per ſacramentum dixerunt: quia multi iam deprehenſi apud nos habentur, quoniam pretio conducti ſe periurauerunt. Et ſi hoc modo preſbyter conuictus fuerit de inconuenienti cohabitatione cum feminis, deponetur, ſicut Zoſimus Papa decreuit dicens, Sciat quiſquis poſt poſita patrum & Apoſtolicæ ſedis auctoritate neglexerit, à nobis diſtrictiùs iudicandum, vt loci ſui minimè dubitet ſibi non conſtare rationem, ſi hoc putat poſt tot prohibitiones impunè poſſe tentari. Contumeliæ enim ſtudio fit, quicquid interdictum toties vſurpatur.]

Aug. ep. 236

Epiſt. ad Heſychium cap. 2.

XXII. In lege eſt ſtatutum, quod & in Euangelio eſt confirmatum, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Et Apoſtolus Timotheo præcipit, in cuius perſona, vt Leo dicit, omnium Chriſti ſacerdotum numerum erudiuit, vt accuſatio aduerſus preſbyterum non recipiatur, niſi ſub duobus vel tribus teſtibus. Et

Matt. 18. 16
1. Tim. 5. 19

Rom.12.17 ter fatetur, loquitur Christus, *Prouidentes bona non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Et item præcipit, vt sine offensione omnibus simus, ne pereat in nostra conscientia frater, propter
1.Cor.8.12. quem Christus mortuus est, sic inquiens, *Peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.* Et ideo repleti Spiritu sancto statuerunt sancti patres nostri, vt ministri altaris mulieribus non cohabitent, neque subintroducant secum mulieres, ne vel concupiscentia conscientiam suam vrant, vel consensu pessimo polluant, & ne vel mala suspicione infirmorum conscientias maculent. Proinde de concubitu presbyterorum cum feminis per parochianos vel vicinos cuiuscumque presbyteri inquirere non laborabimus. Abolita est quippe vetus hæresis, quæ cynica, id est canina, propter impudentiam fuerat appellata, dicens concubitum esse naturalem, & ob id agendum sine verecundia publicè, cùm legamus primos homines mox post peccatum inobedientiæ sensisse concupiscentiam in membris genitalibus, & à mutuis conspectibus contexisse. Nam licèt humanæ mentis cæcitas in operatione turpitudinis diuinis & Angelicis, atque sanctorum qui in cælis sunt, oculis abscondi non possit: tamen etiam quilibet rusticanus concumbens & cum propria coniuge, provt potest plurimorum deuitat adspectus: quanto magis presbyter, si sensum hominis habet, malum agens curabit abscondere, propter quod patefactum scit se non solùm Ecclesiasticum gradum amittere, sed & sua quæ habet in sæculo perdere? Non igitur de hoc inuerecundè quæremus, quod & Apostolus non nudo, sed velato nomine loquens apud legitimè
1.Cor.7.5. coniugatos, studuit appellare dicens, *Iterum reuertimini in idipsum.* &,
1.Thess.4.6. *Ne quis circumueniat in negotio fratrem suum.* Tantummodò autem de accessu & frequentatione ac cohabitatione presbyterorum contra canonicum interdictum cum feminis per tales homines inquiremus,
Conc.Afr. can.96.98. sicut sancti Africani canones iubent. id est, quos publicæ leges ad accusationem vel testimonium recipiunt, siue in mallo, siue in audientia. Et si quiscumque presbyter, non solùm in nostra parochia, sed in nostra diœcesi confessus, vel legali ac regulari iudicio fuerit conuictus, de cohabitatione vel frequentatione, siue accessu cum feminis contra canones, modis omnibus, secundùm decreta beati Gregorij, sine gradus sui restitutione deponetur, & iuxta capitulum
Leo epist.1. Episcopis per Campaniam. magni Leonis Papæ, quod dicit, Hoc itaque admonitio nostra denuntiat, quòd si quis fratrum contra hæc constituta venire tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se nouerit officio submouendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius noluit esse disciplinæ. Ne quid verò sit quod prætermissum fortè à nobis credatur, omnia decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium decessorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disci-

tatem ac ſanationem cordium infirmorum, aut ſingulis, aut cum aliis duobus teſtibus, aut cum aliis ſex teſtibus, ſeipſum ſacramento à mala opinione purget. Et non eſt contrarium decreto Gregorij iunioris, ſi plures teſtes ad purgationem infamati preſbyteri requirantur: quia ſcribens idem Pontifex ad Bonifacium Epiſcopum per Denualdum preſbyterum dicit, vt ſi probari idoneis teſtibus preſbyter infamatus nequiuerit, ſit iuſiurandum in medio, & non diffiniuit, vtrum ipſe ſolus, an cum aliis iuret.

XXV. Et quoniam, vt ſcriptum eſt, & in Angelis reperta eſt nequitia, & teſte Malachia propheta, atque Ioanne Euangeliſta, ſacerdotes Angeli appellantur, & experti ſumus quoſdam ad inuicem conſpiraſſe, vt ſe mutuò in ſua purgatione adiuuarent, ſed reuera nocerent, ſicut & preſbyteri pleni iniqua cogitatione aduerſus Suſannam conſpirauerunt, non incongruè videtur, vt cum credibili Miſſo Epiſcopi, preſbyteri qui in purgatione infamati ſacerdotis, & vnà cum eo ad iuſiurandum ſe obtulerint, talem examinationem per aduocatum infamati preſbyteri recipiant, vt in ſacramento ſe Deo non perdant, ſicut quoſdam hinc iam reuictos comperimus.

XXVI. Qvia verò, vt S. Auguſtinus dicit, noua morborum genera noua quærere cogunt medicamentorum experimenta, ac præfatis auctoritatibus inſtructi, non præiudicantes, ſi quæ ſunt, ſaniùs intelligentium ſententiis, hoc modo agenda vidimus, quatenus & preſbyteros à luxuriæ charybdis præcipitio reuocare, & toties repetitam canonum prohibitionem à præuaricantibus quoquo modo poſſimus euindicare, & nos de diſſoluta correptione non iudicemur, ſicut Heli ſacerdos damnatus eſt, quia filios ſuos ſegniùs ac leniùs quàm debuerit corripuerat, & ipſi filij eius perierunt. quia, vt Leo dicit, Inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligenteſque rectores, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum neceſſariam diſſimulant adhibere medicinam.] Et ſanctus Gregorius dicit, Qui non corrigit reſecanda, committit.] & item Leo ſcribens ad Ianuarium Epiſcopum ſingulis nobis dicit, Non autem dubitet dilectio tua, nos ſi, quod non arbitramur, neglecta fuerint quæ pro cuſtodia canonum & pro fidei integritate decernimus, vehementiùs commouendos. quia vt Hilarus Papa dicit, Non minùs in ſanctarum traditionum delinquitur ſanctiones, quàm in ipſius Domini iniuriam proſilitur. Qualiter autem his agendum ſit, qui per contemptum in ſanctarum traditionum ſanctiones delinquunt, vel in ipſius Domini iniuriam proſiliunt, ſanctus Leo ad Ruſticum Epiſcopum decernit, Huiuſmodi inquiens lapſis ad promerendam miſericordiam Dei priuata eſt expetenda ſeceſſio, vbi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa. A qua diſtrictionis regula, ſancto Spiritu promulgata, non licet nobis quacumque pietate indebita declinare: quia etſi debetur

Decr.c.14. Ibid.c.14. Decr.c.16.

Can.2. ſacrum Nicænum Concilium neophytum Epiſcopum, à duobus vel tribus teſtibus redargutum, à clero abſtinere præcepit. Sed quia in
Dan.13. hiſtoria Suſannæ duos teſtes, qui idonei populis videbantur, & in
3.Reg.21. hiſtoria Nabuthæ, verùm & in hiſtoria paſſionis Domini, duos te-
Matth.26. 60. ſtes dixiſſe falſum teſtimonium legimus. quoniam Chriſtus Dei vir-
Prou.8.15. tus & Dei ſapientia dicit, *Per me conditores legum iuſta decernunt.* & ſanctus Gregorius frequenter in epiſtolis ſuis cauſam miniſtrorum Eccleſiaſticorum legaliter & regulariter præcipit definiri: & ſanctus
1.Cor.5.11. Auguſtinus exponens ſententiam Apoſtoli, *Si quis frater nominatur fornicator*, & cetera, dicit, Noluit Apoſtolus hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio: ſed potiùs ex lege Dei ſecundùm ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro confeſſum, ſiue accuſatum atque conuictum, eam nominationem volens intelligi, quæ fit in quemquam cum ſententia ordine iudiciario, & quæ cum integritate profertur. Nam ſi nominatio ſola ſufficit, multi damnandi ſunt innocentes, quia ſæpè falsò in quemquam crimen nominatur. In accuſatione presbyterorum de numero teſtium idoneorum auctoritatem legum ſequendam vidimus, vt ſeptem teſtes, vt ſuprà diximus, idonei requirantur: & ſi ratio vel cauſa coëgerit, quatuordecim vel viginti & vnus teſtes quærantur, vt veritas patefacta monſtretur.

2. q. 5. Si mala fama. XXIII. Si autem mala fama ex veriſimilitudine per parochiam de presbytero exierit, & accuſatores atque teſtes legales defuerint, ne infirmorum corda de mala fama presbyteri percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, néve ſecuriores presbyteri exiſtentes licentiùs in peccatum labantur, ſecundùm decretum Gregorij iunioris ſit iuſiurandum in medio, & habeat malæ famæ presbyter in ſacramento purgationis ſuæ eum teſtem, quem habebit & iudicem.

XXIV. Et quoniam legimus in epiſtolis beati Gregorij, ſæpè infamatum ſacerdotem in purgatione ſuæ famæ tantùm iuſiurandum præbuiſſe, & legalis atque Apoſtolica & canonica auctoritas trium teſtium teſtimonium recipit ad condemnationem, non ab re videtur ſi recipiatur ad purgationem. In hiſtoria quoque ſacra, & in epiſtola beati Gregorij, legimus beatum Petrum Apoſtolorum principem, cùm à fidelibus reprehenſus fuerit cur ad gentiles intraſſet, humili eos ratione placaſſe, atque in cauſa reprehenſio-
Act.11.12. nis ſuæ etiam teſtes adhibuiſſe dicens, *Venerunt autem mecum & ſex*
Can.XX. *fratres iſti.* Et Carthaginenſes canones decernunt, vt ſi presbyteri vel diaconi fuerint accuſati, adiuncto ſibi ex vicinis locis proprius Epiſcopus legitimo numero collegarum, id eſt vnà ſecum in presbyteri nomine ſex, in diaconi tres, auctoritati conuenire ducimus, vt ſi presbyter infamatus fuerit, & accuſatores vel teſtes idonei defuerint, ſecundùm qualitatem ac quantitatem cauſæ atque perſonæ, & vtili-

debet sine vltione transire, supradictũ fratrem nostrum Pascasium admonere te volumus, vt Hilarium priùs subdiaconi, quo indignus fungitur, priuet officio, atque verberibus publicè castigatum faciat in exilium deportari, vt vnius pœna multorũ possit esse correctio.] Et ad Columbum Episcopum, Peruenit ad nos, quòd Donadeus diaconus pro corporali fuisset peccato depositus. Dilectio vestra subtili hoc inquisitione perquirat: & si ita est, in pœnitentia retrudendus est, vt commissi flagitij vinculum lacrymis possit absoluere.] Et ad Sabinianum Episcopum, Presbyterum, inquit, de quo nos fraternitas tua latoris præsentium relatione consuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum, aut permanere, aut reuocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitiùs agendum est, propter quod commissum facinus facili dicitur professione confessus.] Et ad Ioannem Archiepiscopum, Quæ aduersus Lucillum Melitanæ ciuitatis Episcopum querela commota sit, in gestorum quæ ad nos direxistis pagina declaratum est. Et ideo quia tanti facinoris vltio nulla debet dilatione differri, fraternitas vestra tres aut quatuor de fratribus ac consacerdotibus sibi nostris adhibeat, vt ipsis quoque præsentibus patefacta ac satisfacta veritate, prædictum Lucillum de Episcopatus ordine, quem huius sceleris contagio maculauit, studeat sine ambiguitate deponere.] Quia igitur in regula pastorali S. Gregorius, legis exponens sententiam, monstrat non debere eum accedere ad ministerium Dei, nec offerre Deo suo panes, qui paruo, vel grandi, aut torto est naso, id est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est, vel qui subtilitate immoderata rectitudinem suæ actionis confundit, in pœnitentia vel degradatione lapsorum ex gradibus Ecclesiasticis, secundùm traditionem catholicam & Ecclesiæ magistrorum, nobis est tenenda discretio. Ait enim beatus Gregorius, Nonnumquam à reatũ adulterij nequaquam discrepat culpa fornicationis, cùm veritas dicat, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Quia enim Græco verbo mœchus adulter dicitur, cùm non aliena coniunx, sed mulier videri prohibetur, apertè veritas ostendit quia & solo visu, cùm turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco vel ordine concupiscentis discernitur: quia sicut hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sic illum adulterij inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus, in quibus fornicationis culpa, qua ab adulterij reatu discernitur, prædicatoris lingua testatur, quæ inter cetera asserit dicens, *Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt.* Quod enim disiunctæ reatui sententiæ subdidit, quoniam valdè à se dissideat ostendit.] Et item idem dicit, Scimus quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cùm minùs turpis superbia creditur, minùs vitatur: luxuriam verò eo ma-

Lib. x. epist. viii.

Lib. vii. epist. xxi.

Lib. vii. Ind. ii. epist. lxxii.

Moral. xxi. cap. ix.

Matt. 5. 28.

1. Cor. 6. 9.

compaſſio proximis, rectitudo tamen debetur vitiis. Vnde ſacra ſcriptura ſimplicitati rectitudinem ſemper coniungit: quia ſimplicitas ſine rectitudine fatuitas eſt. Simplicitas igitur erga vitia, ſicut catholici doctores dicunt, diſſoluta & ſtulta eſt: & rectitudo erga proximos, ſine pietatis ſimplicitate, auſtera exiſtit & dura.

Ab iſto loco vſque ad finem iſtius Capituli non eſt datum presbyteris.

Quòd de crimine confeßi vel conuicti meritò ſint à gradu Eccleſiaſtico deponendi.

1.Tim.6.10 ET ne quidam, contra Apoſtolum delectantes, non ſolùm vocum, ſed & conſtitutionum ac factorum nouitate, qui vt audiuimus dicunt, non debere presbyterum vel diaconem de crimine confeſſum ſiue conuictum deponere, ſed tantùm ſuſpendere, quia ſic poſſunt confeſſionem & pœnitentiam, ſicut & alij homines, facere, nos
1.Tim.4.5. dicant cum Nouatianis pœnitentiam quibuſlibet denegare, quæ cum orthodoxis doctoribus de pœnitentia & degradatione Eccleſiaſticorum miniſtrorum ſentimus, eorum ſenſibus & verbis dicemus. Ipſi autem, iuxta Apoſtolum, ſanam doctrinam non ſuſtinentes, habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, quia vt S. Ambroſius in explanatione pſalmi *Beati immaculati*, & beatus Cæleſtinus Papa ſcribens ad Neſtorium dicunt, Eſt pietas ex qua naſcitur frequenter impietas, viderint qualiter ſe à laqueo liberent, quo ſe innectunt, ponentes in cælum os ſuum, & loquentes aduerſus ſacros canones, vt Leo dicit, ſpiritu Dei conditos, & to-
Decret.c.5. tius mundi reuerentia conſecratos, qui ſequentes Apoſtolicam doctrinam dicunt in crimine detectos non oportere ad Eccleſiaſticum gradum accedere, vel in clericatu manere, vel ad clericatum redire. Vnde magnus Leo maximo rugitu de vrbe Roma, orbis ſcilicet capite, per totum mundum intonat, decernens vt Epiſcopi à præſtitutis canonibus nulla aut negligentia aut præſumptione diſcedant, & ſi quis ſacerdotum contra conſtituta venire tentauerit, & prohibita fuerit auſus admittere, à ſuo ſe nouerit officio ſubmouendum.
Decr.c.18. Et Hilarus Papa dicit, quia non minùs in ſanctarum traditionum ſanctiones delinquitur, quàm in ipſius Domini iniuriam proſilitur.] Et Gelaſius, Comperimus, inquit, nonnullos in ipſis ordinibus conſtitutos grauibus facinoribus non repelli, cùm & Apoſtolus clamet nemini citò manus imponendas, neque communicandum peccatis alienis: & maiorum veneranda conſtituta pronuntient huiuſmodi, etiamſi fortè ſubrepſerint, tam qui antè peccauerunt detectos oportere depelli, quàm ſacræ profeſſionis oblitos præuaricatoréſque ſan-
Lib IX. epiſt.66. cti propoſiti proculdubio ſubmouendos.] Et ſanctus Gregorius ad Anthemium ſubdiaconum, Quia tantæ nequitiæ malum digna non debet

tamen ad pœnitentiam inuitauit : ſicut fornicatorem arguit Paulus, quem tradidit Satanæ, vt ſpiritus ſaluus fieret in die Domini. Vnde ſapientis verba clauis atque ſtimulis comparantur, dicente Salomone, *Verba ſapientiæ quaſi ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi.* quia culpas delinquentium neſciunt palpare, ſed pungere. Sed in ipſa correptione vel coërcitione alienorum peccatorum, ſicut beatus Auguſtinus dicit, cauendum eſt, ne ſe extollat qui alterum corripit, & qui ſe putat ſtare, videat ne cadat. Foris terribiliter perſonet increpatio, intùs benignitatis teneatur dilectio. Neque enim conſentientes ſimus malis, vt approbemus : neque negligentes, vt non arguamus : neque ſuperbientes, vt inſultantes arguamus, ſicut ſatis beatus Gregorius in regula paſtorali nobis oſtendit. Lapſos autem in ordine Eccleſiaſtico, ſed non detectos, iudicio Dei committimus, cuius miſericordiæ, vt Leo dicit, nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora diffinire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confeſſio, dicente Dei ſpiritu per Prophetam, *Cùm ingemueris, tunc ſaluus eris*, & alibi, *Dic iniquitates tuas prior vt iuſtificeris.* quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio. & Apoſtolus, *Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.* Vnde doctores catholici, Eo tunc Dominus ſaluator inuenitur, quo nunc præ timore Domini peccatum noſtrum à nobiſmetipſis redarguitur. Vnde electi quique culpis ſuis nunquam ſciunt parcere, vt poſſint culparum iudicem placatum inuenire. & verè eum poſtmodum inuenire ſaluatorem credunt, quem diſtrictè modò iudicem metuunt. Nam qui ſibi nunc in culpa parcit, ei poſtmodum in pœna non parcitur. Culpas nunc ſingulorum Deus enumerat, cùm nos ipſos ad ſingula quæ fecimus deflenda exponit. quas miſericorditer relaxat, quia ea dum nos punimus, ipſe nequaquam in extremo examine iudicat. Neque enim piè Dominus ante diligentium oculos flenda peccata opponeret, ſi per ſemetipſum ea diſtrictè ferire voluiſſet. Conſtat enim quia à ſuo iudicio abſcondere voluit, quos miſerando præueniens ſibimetipſis iudices fecit. Hinc enim ſcriptum eſt, *Præueniamus faciem eius in confeſſione.* &, *Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique diiudicaremur.* Qua diiudicatione maiorem in ſe quiſque ſeueritatem debet exerere, quo ſe recognoſcit grauiùs deliquiſſe, vt à ſeipſo iudicatus non iudicetur à Domino. Quæ actio pœnitentiæ tunc erit perfecta, & Deo acceptabilis, ſi aſcenderit homo aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, & conſtituerit ſe ante faciem ſuam, ne hoc ei poſteà fiat, ſicut comminatur Deus peccatori, *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.* atque ita conſtituto in corde iudicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, iudex ratio, carnifex timor. Dehinc dolore torquente ſanguis animæ confitentis per lacrymas profluat. & quo ſollicitiùs ſuam quiſque conſcientiam diſcutiendo examinat, eo latiores ex intimo cordis fonte lacrymarum

Eccleſ.12. 11.

Epiſt.ad Theodorũ.

1.Cor.11.31

Pſal.49.2.
1.Cor.11.31

Pſal.49.21.

gis erubeſcunt homines, quo ſimul omnes turpem nouerunt. Vnde fit plerumque, vt nonnulli per ſuperbiam in luxuriam corruentes experto caſu malum culpæ labentis erubeſcant: & tunc etiam maiora corrigant, cùm proſtrati in minimis confunduntur. Reos enim ſe inter minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauiora crediderunt. Pia ergo Domini diſpenſatione laxatos nonnumquam malignus ſpiritus de culpa ad culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum quem ceperat amittit, atque vnde viciſſe cernitur, inde ſuperatur. Ad hoc enim in ſcriptura ſacra virorum talium, id eſt Dauid & Petri, peccata ſunt indita, vt cautela minorum ſit ruina maiorum. Ad hoc verò vtrorumque illic & pœnitentia inſinuatur, & venia, vt ſpes pereuntium ſit recuperatio perditorum. De ſtatu ergo ſuo Dauid cadente nemo ſuperbiat: de lapſu etiam ſuo Dauid
Epiſt.50. ſurgente nemo deſperet. Et ſanctus Auguſtinus, Vt enim conſtitueretur in Eccleſia, ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ. Alioquin contra claues datas Eccleſiæ diſputabitur, de qui-
Matt.18.18 bus dictum eſt, *Quæ ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cælo.* Sed ne forſitan etiam detectis criminibus ſpe honoris Eccleſiaſtici animus intumeſcens ſuperbè ageret pœnitentiam, ſeueriſſimè placuit, vt poſt actam de crimine damnabili pœnitentiam nemo ſit clericus, vt deſperatione temporalis altitudinis medicina maior & verior eſſet humilitatis. Nam & ſanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore ſuo perſtitit: & B. Petrum, quando amariſſimè lacrymas fudit, vtique Dominum negaſſe pœnituit, & tamen Apoſtolus manſit. Sed non ideo ſuperuacua putanda eſt poſterior diligentia, quia vbi ſaluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo ſalus tutiùs muniretur. experti credo aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum. Detecti ergo, ſiue confeſſione ſua, ſiue conuictione legali ac regulari, de criminibus ad gradus Eccleſiaſticos non accedant, & in gradibus Eccleſiaſticis non maneant, vel ad Eccleſiaſticos gradus non redeant, ſicut ſacri canones & decreta ſedis Romanæ Pontificum apertè atque expreſsè decernunt. Hoc enim nos admonens Apoſtolus ait,
Epheſ.5.11. *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum.* Et quia, inquit ſanctus Auguſtinus, parum erat non conſentire, id eſt non communicare, ſi ſequeretur negligentia diſciplinæ, *Magis*, inquit, *& redarguite.* Quid eſt, *nolite communicare?* nolite conſentire, nolite approbare. Quid eſt, *magis & redarguite?* reprehendite, corripite, coërcete.
1.Tim.5.20 Sicut item idem dicit Apoſtolus, *Peccantes coram omnibus argue, vt ceteri metum habeant.* Sicut arguit Petrus Ananiam & Saphiram, vt ceteri metum haberent: ſicut damnauit Simonem, quem

enim, *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.* Dum, inquit, peccata sua prospexit propheta mundata per pœnitentiam, non dubitauit prædicando curare aliena, & sacrificium de semetipso offerre Deo studuit cùm dicebat, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*, & reliqua, quæ deuotus ac studiosus lector suo loco inuenire valebit. Et item alibi, Sed pœnitentiam agere dignè non possumus, nisi modum quoque eiusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest, si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelat? aut quid prodest, si iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat? Vnde necesse est, vt qui peccata deplorat, ploranda minimè committat, & qui plangit vitia, perpetrare vitia timeat. Et si quis in fornicationis culpa, vel fortasse, quod est grauius, in adulterio, vel in incestu, vel in eo quod turpe est etiam dicere lapsus est, tanto à se licita debet abscidere, quanto se meminit & inlicita perpetrasse. attendens consilium beati Ioannis Baptistæ dicentis, *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Qua sententia vniuscuiusque Luc.3.8.
conuenitur conscientia, vt tanto maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiùs sibi intulit damna per culpam: & singula quæque admissa consideret, & dum per vnumquodque erroris sui inquinationem deflet, simúlque ac totum lacrymis mundet. Vnde bene per prophetam Hieremiam dicitur, cùm Iudæ singula delicta censerentur, *Diuisiones aquarum deduxit oculus meus.* Thr.3.48
Diuisam quippe ex oculis aquam deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lacrymas damus. Neque enim vno eodémque tempore æquè mens de omnibus dolet: sed dum nunc huius, nunc illius culpæ memoria acriùs tangitur, simul de omnibus in singulis commota purgatur. Sic nimirum erga lapsos atque detectos, cum catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ doctrina, sacrorum canonum seueritatis censuram sequimur. Sic de lapsis, sed non detectis, & peccata sua perfectè lugentibus, cum Ecclesia catholica de omnipotentissima Domini benignitate sentimus. quia nullum peccatum est, vt dicit Gelasius, pro quo aut non oret Ecclesia remittendum, aut quod data sibi diuinitùs potestate desistentibus ab eodem non possit absoluere, vel pœnitentibus relaxare, cui dicitur, *Quæcumque dimiseritis* Ioan.20.23.
super terram, dimissa erunt & in cælis: & quæcumque solueritis super terram, soluta erunt & in cælis. Matt.18.18.
In quibuscumque omnia sunt, quantacumque sint, & qualiacumque sint. Sic Euangelicas sententias inter se non discordare intelligimus, quibus dicitur, *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Matt.7.16.
De quibus malæ operationis fructibus, id est de manifestis peccatis, sicuti sunt stupra, vel blasphemiæ, vel furta, vel ebrietas, & si quæ sunt alia, nobis iudicare præcipitur. Cùm autem dici-

fluuios fundat : & quotidiano baptiſmate, lacrymis ſuæ compunctionis ab omnium vitiorum, non ſolùm criminalium, ſed & quotidianorum ſubripientium contagione purgetur, iuxta eum qui dicit,
Pſal.6.7. *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis ſtratum meum rigabo.* quia vita noſtra indigna non iudicatur, quæ lacrymis lauatur. Vnde quia poſt baptiſmum inquinauimus vitam, & iterum baptiſmi aquis lauari non poſſumus, conſcientiam noſtram lacrymis baptizemus, & renouemur ſpiritu mentis noſtræ de die in diem. Neſcit enim mens per corpus vetereſcere, quæ ſtudet per deſiderium ſem-
Epheſ.4.32. per inchoare. Hinc namque per Paulum dicitur, *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.* Hinc Pſalmiſta, qui ad perfectionis iam culmen per-
Prou.8.15. uenerat, quaſi inchoans dicebat, *Dixi nunc cœpi.* quia videlicet ſi laſſeſcere ab inchoatis bonis nolumus, neceſſe eſt vt inchoare nos quotidie credamus. A feruore etenim mentis, vel inter ſpiritales inimicos, vel inter carnales quoſque proximos, ipſo aliquo modo viuendi vſu vetereſcimus, & aſſumptæ nouitatis ſpecie fuſcamur. A qua tamen vetuſtate quotidie, ſi ſtudia circumſpectionis inuigilent, orando, legendo, bene viuendo renouamur: quia vita noſtra, dum lacrymis lauatur, bonis operibus exercetur, ſanctis meditationibus tenditur, ad nouitatem ſuam ſine ceſſatione reparatur. quia peccata, ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt: quoniam aut homine pœnitente, aut Deo iudicante plectuntur. ceſſat autem vindicta diuina, ſi conuerſio præcurrat humana. Amat enim Deus confitentibus parcere, & eos qui ſemetipſos iudi-
Epiſt.2. cant non iudicare. Et ſanctus Gregorius, quod & prædeceſſor eius ſanctus Calliſtus ſcripſerat, de lapſis in ordine Eccleſiaſtico, ſed non detectis, interroganti ſe reſpondit, Nos inquiens præcedentes nobis patres ſequimur, qui auctore Deo ſacra doctrina illorum non diſcordamus. A capite itaque incipientes, vſque in quartum altaris miniſterium, hanc formam ſeruandam cognoſcimus, vt quia minorem maior præcedit, ſicut honore ita & crimine, & quem maior ſequitur culpa, maior importetur vindicta, & poſt pœnitentiam credatur eſſe fructuoſa. Quid enim prodeſt triticum ſeminare, & fructum illius non colligere? Poſt dignam ſatisfactionem credimus poſſe redi-
Pſal.40.9. re ad honorem, propheta dicente, *Numquid qui cadit non adiiciet vt reſurgat, & qui auerſus eſt non reuertetur?* Idem Propheta ait, *In quacumque die conuerſus ingemueris, tunc ſaluaberis.* Vnde & Pſalmiſta ait,
Pſal.50.11. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me.* Dum enim petiit ne à Deo proiiceretur prolapſus culpa, alienam rex & propheta ſimul rapuiſſe vxorem tremefactus expauit, propheta in-
Ibid.13. dicante flagitium ſuum: & pœnitentiam agens addidit, *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* Si enim ſe dignum Deo per pœnitentiam non feciſſet, nequaquam aliis prædicaret. Ait

coram ministris venit, vel quando ad impositionem manus nostræ peruenit. Et semper de Kalendis in Kalendis mensium, quando presbyteri de Decaniis simul conueniunt, conlationem de pœnitentibus suis habeant, qualiter vnusquisque suam pœnitentiam faciat, & nobis per comministrum nostrum renuntietur, vt in actione pœnitentiæ pensare valeamus, quando quisque pœnitens reconciliari debeat. Et si fortè quis ad pœnitentiam venire noluerit infra quindecim dies post perpetrationem peccati, & exhortationem presbyteri in cuius parochia actum fuerit, & sedulitatem decani ac compresbyterorum suorum, atque instantiam comministrorum nostrorum, decernatur qualiter qui peccatum perpetrauit, & ad pœnitentiam redire contemnit, à cœtu Ecclesiæ, donec ad pœnitentiam redeat, segregetur. Et sciat quisque presbyter, quia si per alium nobis cognitum fuerit quod in sua parochia admittatur, & tardiùs ad nostram notitiam perlatum fuerit, tantos dies à ministerio suspensus in pane & aqua excommunicatus morabitur, quantos dies nostram vel comministrorum nostrorum notitiam ipsa actio, sine illius suggestione, & debita ac iussa commonitione, supertransierit: & in cuius negligentia peccator publicus non commonitus post tantos dies sicut præfiximus obierit, sciat se quisque presbyter gradum amissurum. Hoc tamen omnimodis ab omnibus caueatur, vt nemo pœnitens, & cum deuotione petens, vltima pœnitentia vel vltimo viatico defraudetur: ea conuenientia, vt si conualuerit, secundùm Ecclesiasticas regulas pœnitentiam agat, & reconciliationem, quantum Deus sibi concesserit, in ordine pœnitentium expetat & expectet.

II. *Vt pro loco sepulturæ nihil exigatur, & locum hereditario iure nemo sibi arroget, sed à presbytero accipiat. & de sepulcris non violandis.*

Vt pro loco sepulturæ, sicut sacra & canonica sanxit auctoritas, nemo à quocumque quiddam exenij exigat. Si autem aliquid quisquam gratis offerre voluerit, post sepultum cari sui vel caræ suæ corpus, hoc suscipi non vetamus. Et nemo Christianorum præsumat, quasi hereditario iure, de sepultura contendere: sed in sacerdotis prouidentia sit, vt parochiani sui, secundùm Christianam deuotionem, in locis quibus viderit sepeliantur. Ipse tamen sacerdos, memor ordinis sui, prouideat & congruam cuique sepulturam, & ne scandalum, quantum vitari potest, fiat suis parochianis. Et prouideat, sicut de ministerio suo & coram Deo & coram sæculo vult gaudere, vt nullius Christiani corpus de sepulcro suo eiiciatur, & nec sepulcra confringantur, vel caminatæ sicut solent inde fiant. quia sicut crudele est quemquam de domo sua expellere, & misericordiæ opus est, egenum & vagum iuxta dominicum dictum in domum re-

Matt.7.1. tur, *Nolite iudicare & non iudicabimini, nolite condemnare & non condemnabimini.* &, *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, & inluminet abscondita tenebrarum, & manifestet consilia cordis*, de illis factis dictum intelligimus, quæ dubium est quo animo fiant, vel quæ facta nos latent. Et sicut Euangelicæ sententiæ inter se non discordant, ita nec Apostolica sedes est sibi ipsa diuersa, siue aduersa, quæ secundùm sacros canones de manifestis peccatis confessos, siue conuictos, à gradu Ecclesiastico iubet deponi, & non publicè confessos, vel legaliter ac regulariter conuictos, damnari vel degradari nulla ratione permittit.

1.Cor.4.5.

III.

CAPITVLA ANNO DVODECIMO EPISCOPATVS SVPERADDITA.

HÆC CAPITVLA ANNO XII. EPISCOPATVS nostri, IV. Idus Iunias, aliis Capitulis, quæ iam consacerdotibus nostris dederamus, auctoritatem patrum sequentes superaddidimus, & fratribus ac consacerdotibus nostris obseruanda tradidimus.

CAP. I. *Quòd presbyteri curare debeant, vt publici peccatores pœnitentiam accipiant, & Episcopo referre quomodo illam agant. De pœna eorum qui ad pœnitentiam venire contemnunt, & presbyterorum, qui peccatores non indicant. & quòd vltima pœnitentia nulli neganda sit.*

VT vnusquisque sacerdos maximam prouidentiam habeat, quatenus, si fortè in parochia sua publicum homicidium, aut adulterium, siue periurium, vel quodcumque criminale peccatum publicè perpetratum fuerit, statim, si auctorem facti vel consentientem adire potuerit, hortetur eum quatenus ad pœnitentiam veniat coram decano & compresbyteris suis, & quicquid ipsi inde inuenerint vel egerint, hoc comministris nostris, magistris suis, qui in ciuitate consistunt, innotescat: vt infra quindecim dies ad nostram præsentiam publicus peccator, si intra parochiam nostram fuerimus, veniat, & iuxta traditionem canonicam publicam pœnitentiam cum manus impositione accipiat: & si longiùs à parochia nostra fuerimus, annus & dies Kalendarum subtiliter describatur, quando peccatum publicum quisque admisit, & quando ad pœnitentiam

parochiis in noſtram parochiam veniunt, & regulariter à nobis ſuſcipiuntur, vel qui vacantes Eccleſiis vacantibus incardinantur, vel cauſa regulis conueniente, ſecundùm eaſdem regulas de Eccleſiis ad alias Eccleſias transferuntur: de canonum tranſgreſſoribus iidem canones ſacri decernunt, vt in illa Eccleſia tantummodò quique miniſtrent, in qua priùs ordinati fuerunt: ſi verò iam quis tranſlatus eſt ex alia in aliam Eccleſiam, prioris Eccleſiæ rebus in nullo communicent. eos verò qui auſi fuerint, poſt diffinitionem magnæ & vniuerſalis huius Synodi, quicquam ex his quæ ſunt prohibita perpetrare, decreuit ſancta Synodus à proprio huiuſmodi gradu recedere.] Et ſanctus Leo Papa ſedis Romanæ hinc ad Aquileienſem Archiepiſcopum ſcripſit dicens, Illam partem Eccleſiaſticæ diſciplinæ, qua olim à ſanctis patribus & à nobis ſæpè decretum eſt, vt nec in preſbyteratus gradu, nec in diaconatus ordine, nec in ſubſequenti ordine clericorum, ab Eccleſia ad Eccleſiam cuiquam tranſire ſit liberum, vt in integrum reuoces admonemus. vt vnuſquiſque non ambitione illectus, non cupiditate ſeductus, non perſuaſione hominum deprauatus, vbi ordinatus eſt perſeueret. Ita vt ſi quis ſua quærens, non quæ Ieſu Chriſti, ad plebem ſuam & Eccleſiam ſuam redire neglexerit, & ab honoris priuilegio, & à communionis vinculo habeatur extraneus.] Quæ verba beati Leonis ſi quis intelligere attentè curauerit, & omnem prauam occaſionem excluſam, & omnem vtilitatis ac neceſſitatis rationem conceſſam inueniet. Ait enim, vt vnuſquiſque, non ambitione inlectus, non cupiditate ſeductus, non perſuaſione hominum deprauatus, vbi ordinatus eſt perſeueret. Si enim quis non fuerit ambitione inlectus, de minori ad maiorem Eccleſiam non quæret aſcendere: ſi non fuerit cupiditate ſeductus, non quæret quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, ac per hoc non plebem ſuam deſerere, & ad monaſterij quaſi tuitionem confugere, vel canonicus ordinatus in monaſterio, obſequia monaſterialia derelinquens, turpis lucri cupiditate ob emolumentum decimæ ruſticanarum parochiarum Eccleſias ſtudebit inuadere, non curans ſi infantes ſine baptiſmate mortui caſu fuerint, vel ſine communione & reconciliatione infirmi obierint. Conſtat enim & certum eſt, quia & clauſtra monaſterij atque obſequia debita, & quæ ſunt neceſſaria plebi in ruſticanis parochiis, inſimul exequi nemo valebit. Quomodo enim, ſi intempeſtæ noctis ſilentio, aut infans natus periclitatur, aut infirmus viaticum munus petierit, canonicus à clauſtris monaſterij exiet, & ad villam infirmorum neceſſitatibus pergens ſuccurrere præualebit? Quod videns ſanctus Gregorius, tractans coram populo Ezechielem prophetam dicit, *Thronus eius*, quin Domini, *flamma ignis, rotæ eius ignis accenſus.* Hi, inquit, qui animarum cuſtodes ſunt, & paſcendi gregis onera ſuſceperunt, mutare loca minimè permittuntur: ſed quia vno in loco poſiti, diuinitatis in ſe præſentiam

Epiſt. 89. ad Nicetam.

Dan. 7. 9.

Hom. v. in Ezechiel.

cipere : ita sacrilegum est, corpus indeuotè ac inreligiosè propter cupiditatem à sepulcro eiicere, vbi quisque dominicam vocationem, vt in aduentu iusti iudicis resurgat, in pace quiescens debuerat expectare.

III. *Vt nullus Missam celebret in altari non consecrato, vel sine tabula ab Episcopo consecrata.*

Vt quia quidam presbyteri, præter Ecclesiam in qua titulati sunt, etiam Capellas habent, & quidam etiam veteres Ecclesias restaurant, aut altaria noua construunt propter loci conuenientiam, vel immutant, nemo presbyterorum in altario ab Episcopo non consecrato ante consecrationem cantare præsumat. Quapropter, si necessitas poposcerit, donec Ecclesia vel altaria consecrentur, & in Capellis etiam quæ consecrationem non merentur, tabulam quisque presbyter, cui necessarium fuerit, de marmore vel nigra petra, aut litio honestissimo, secundùm suam possibilitatem, honestè affectatam habeat, & nobis ad consecrandum afferat, quam secum cùm expedierit deferat, in qua sacra mysteria secundùm ritum Ecclesiasticum agere valeat.

IV.

CAPITVLA IN SYNODO REMIS DATA ANNO DCCCLXXIV.

HÆC CAPITVLA DATA SVNT PRESBYTERIS in Synodo Remi, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXIV. in mense Iulio.

Cap. I. *Quòd iidem parochiarum presbyteri, & canonici in Monasteriis simul esse non possint.*

QVIA non solùm inlicita, sed etiam perniciosa sibi ac commissæ plebi præsumptione, contra sacros canones, presbyteri nostræ parochiæ dicuntur Ecclesias suas negligere, & præbendam in monasterio Montis Falconis obtinere, sed & canonici ipsius Monasterij Ecclesias rusticanarum parochiarum occupare, necesse nobis est, non solùm quid inde sacri canones definiant demonstrare, sed & vigorem ac censuram eorumdem sacrorum canonum, si se non correxerint, in contemptores exercere. Vt igitur de his interim sileamus, qui certis de causis secundùm sacros canones de aliis paro-

eleemosynas Dominus faciebat, Iudas portabat, id est asportabat & furabatur. Et presbyter, qui de redemptione peccatorum, id est de decima fidelium, quodcumque exenium requirit aut accipit, non est dignus inter presbyteros nuncupari, sed deiici: sicut Iudas nuncupabatur inter Apostolos, sed de Apostolorum numero deiectus, & in consortium diaboli est in æternum abiectus. Et sciatis, quia quicumque peresbyter ex hoc Iudæ latrocinio fuerit reuictus, non solùm à presbyterali ordine deiicietur, sed nec etiam partem de illa decima, quam matricularij accipiunt, accipere promerebitur: sed partem cum illo habebit, cuius fieri consors maluerit. In se, inquit sanctus Hilarus Papa, quicquid in alium quis non resecarit, inueniet, & sanctus Gregorius, Qui non corrigit resecanda, committit.

III. *De indebito accessu ad feminas, & à ministerio deiiciendis iis qui se non correxerint.*

IAM vobis Capitulum ex sanctis scripturis & catholicorum dictis donaui de inconuenienti accessu, & indebita familiaritate ad feminas. Sed video quosdam vestrûm illud parui pendere. Vnde iterum illud in conuentu vestro volo recitari, cum sententia Zosimi Papæ dicentis, Sciat quisquis hoc postposita patrum & Apostolicæ sedis auctoritate neglexerit, à nobis districtiùs vindicandum, vt loci sui minimè dubitet sibi non constare rationem, si hoc putat post tot prohibitiones impunè posse tentari. Contumeliæ enim studio fit, quicquid interdictum totiens vsurpatur. Et sciatis pro certo, quia non in quocumque requiram de viso concubitu vestro cum feminis, sed de interdicto canonico in accessu ad feminas. quia vt Hilarus Papa dicit, Non minùs in sanctarum traditionum sanctiones delinquitur, quàm in ipsius Domini iniuriam prosilitur. Et cui vestrûm ampliùs placuerit indebita feminarum familiaritas, quàm sacri ministerij puritas, habeat quod elegerit: quia insimul & sacri ministerij puritatem, & immundi contubernij habere non poterit impuritatem. Deiicietur ergo à sacro ministerio, cui non poterit prodesse correptio. sicut sanctus Leo Papa ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum decreuit dicens, Debet diligentia tua vigilanter insistere, ita vt his, quibus prodesse non poterit correptio, non parcat abscisio. Oportet enim nos Euangelici meminisse mandati, quod ab ipsa veritate præcipitur, vt si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizauerit manus, à compage corporis auferatur: quia melius est his in Ecclesia carere membris, quàm cum ipsis in æterna ire supplicia. Abiicienda prorsus pestifera hæc à sacerdotali vigore patientia est, quæ sibimet peccatis aliorum parcendo non parcit: sicut Heli quondam sacerdos, filiorum suorum delicta tolerando, cum ipsis diuinæ iustitiæ sententiam meruit experiri, quia segni

In Decret. c. 2.

Epist. ad Veranum Leont. & Victur.

Epist. 82. Diligentia.

portantes ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Quapropter non nobis eſt negligendum, ſed ſtudioſiùs exequendum, quod iſti ſancti Dei ex hac cauſa obnixiùs tenendum decreuerunt. Vnde ſanctus Leo, ea quæ præmiſimus ad Aquileienſem Archiepiſcopum
Leo Decr. c.14. ſcribens, mox ſubdidit, Non inquiens dubitet dilectio tua, nos ſi, quod non arbitramur, neglecta fuerint quæ pro cuſtodia canonum, & pro fidei integritate decernimus, vehementiùs commouendos, quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligentéſque rectores, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem diſſimulant adhibere diſciplinam. Si ergo quiſquam preſbyter parochiæ noſtræ, aut infirmitate corporis, aut latente animæ peccato, ſenſerit ſe non poſſe proficere plebi ſibi commiſſæ, vel non debere præeſſe, & voluerit monaſterij portum ad agendam pœnitentiam ſecundùm decreta beati Leonis expetere, profeſſionis ſuæ libello, ab ordine & titulo atque regimine plebis, ſecundùm Gregorij decreta ſe exuat, vt in monaſterium intret. Sin autem, Eccleſiam ſuam & plebem ſibi commiſſam ſecundùm ſacras regulas teneat & gubernet. Si verò contra prædicta canonum interdicta quiſque preſbyter in parochia noſtra præſumpſerit, modis omnibus ſe ab ordine abiiciendum cognoſcat.

II. *Quòd pro loco matriculæ nihil à quoquam requiri vel accipi debeat.*

SÆPE vos admonui de matriculariis, quales ſuſcipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ diſpenſare debeatis: ſed admonitionem noſtram, immo Dei per noſtram exiguitatem, quoſdam parui pendere comperi. Vnde neceſſe mihi eſt iterare, quod quoſdam cognoſco negligere. Interdixi enim vobis Dei auctoritate, vt nemo preſbyter pro loco matriculæ quodcumque xenium, vel ſeruitium in meſſe, vel in quocumque ſuo ſeruitio, præſumat requirere vel accipere: & matriculariis debitam partem decimæ, quam fideles pro peccatis ſuis redimendis Domino offerunt, nemo præſumat vendere. Quod & nunc iterum interdico, oſtendens vobis diuinam auctoritatem. Vt enim plurima de ſanctis ſcripturis prætermittam, & pauca vobis ſed notiſſima in medium deuocem, ſanctus Spiritus per beatum Dauid quod cantatis cantauit,
Pſal.18.18. *Deus meus miſericordia tua.* & decima à fidelibus data, miſericordia eſt, & miſericordiæ quæ Deus eſt datur. quæ miſericordia dicet in
Matt.25.40 iudicio miſericordibus, *Quamdiu feciſtis vni ex minimis iſtis, mihi feciſtis.* Eleemoſyna enim Græcè, miſericordia dicitur Latinè: & qui eleemoſynam vendit, Deum, id eſt miſericordiam noſtram vendit:
Ioan.12.6. & 13.29. & ſimilis eſt Iudæ, de quo in Euangelio ſcriptum eſt, quia loculos habebat Iudas. Ea quæ mittebantur, id eſt, quæ fideles Domino dabant, vnde ipſe & ſui diſcipuli ſecundùm carnem ſubſiſterent, &

ſbyteri. & quoniam nihil ab eis in parochiæ circuitione exigo, quæ per ſingulos annos pareant in Eccleſiis, de his quæ à nobis ſunt Eccleſiis conſtituta, & qualiter quique presbyteri hoſpitales exiſtant ſecundùm præceptionem beati Petri Apoſtoli iubentis, *Hoſpitales inuicem ſine murmuratione, vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes.* & ſanctus Paulus dicit, *Caritas fraternitatis maneat apud vos, & hoſpitalitatem nolite obliuiſci: per hanc enim placuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis.* Et Iacobus Apoſtolus dicit, *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* 1.Pet.4.9. Heb.13.1. Iac.1.17.

V. *Quòd pro Eccleſiis viduatis præmia patronis dari non debeant.*

SÆPE vos admonui de exeniis ſuperfluis contra ſacras regulas pro Eccleſiis viduatis non dandis. Sed ſicut audiui, vos non inde caſtigatis, ſed vos ipſos, & veſtros nutritos, in maledictionem Simoniacæ hæreſeos traditis. quam hæreſim ſanctus Petrus princeps Apoſtolorum primam damnauit dicens ad Simonem, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Act.8.20. Si enim hominis ſenſum haberetis qui hoc facitis, (non enim de omnibus dico) potuiſſetis adtendere, quia ſi vos bene viueretis, & veſtros nutritos in bona vita & in bona conſcientia nutriretis, non vobis eſſet neceſſe, & veſtra perdere, & vos ipſos in damnationem mittere. Ipſi enim ſcitis, quia nemo fidelis in parochia noſtra in ſua Eccleſia ſine presbytero eſſe cupit, & ſine ordinatione Epiſcopali presbyterum ibi habere non poteſt. Quapropter quiſque defuncto presbytero in ſua Eccleſia presbyterum petit. apud quem cùm clericum bonum quæſiero, vt illi presbyterum ordinem, ipſe clericum bonum quæret: & ſi eum bonum mihi adduxerit, ordinabo illum. ſin autem, alium requiram: & ipſe tamdiu clericum bonum quæret, vſque dum conuenientem ordini ſacro inueniat. Et non neceſſe eſſet vobis petere Eccleſias cum ſuperfluo exenio: quia quique fideles, ſi veſtra culpa non eſſet, plus quærerent bonos clericos, quàm veſtros denarios. & hoc non ſuffertis: ſed vos & veſtros nutritos in maledictionem mittitis, cùm dato patronis præmio vobis & illis peccatum emitis.

indulgentia dissimulauit plectere peccatores. Cùm, inquit Ambrosius, vni sacerdos indulget indigno, plurimos facit prolapsionis contagium prouocari. facilitas enim veniæ incentiuum tribuit delinquendi. Et sanctus Gregorius, Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur, & melius est, vt pro multorum saluatione vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Nec mirum si inter homines hæc ratio custoditur, cùm inter iumenta hæc fieri persæpè cognouimus, vt ea quæ scabiem aut impetiginem habere videntur, separentur à sanis, ne illorum morbo cetera damnentur, vel pereant. Satius est enim, vt manifestè corrigantur, quàm pro illis bonis pereant, sicut verus agricola noster Christus Dominus in Euangelio monstrat dicens, *Omnem palmitem non ferentem fructum*, scilicet bonæ operationis, *tollam eum*. Et hoc est quod à Domino per Moysem in Leuitico figuratè præcipitur, vt lapis in domo leprosus à sacerdote inspiciatur, & si purificari nequiuerit, iam inter immundos computetur, ac de ordine mundorum lapidum, id est Ecclesiasticorum consortio eruatur, atque alius qui dignus est loco eius substituatur. Videlicet abiecto de cælesti, id est Ecclesiastico ædificio, tanquam mortuo lapide, quolibet noxio, qui noluit seruare quod dicitur, *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, iuxta Petrum Apostolum, tanquam lapis viuus, in domo spiritali, in ædificio scilicet sanctæ Ecclesiæ Hierusalem cælestis, quæ constat ex Angelis & hominibus, & ædificatur vt ciuitas, vtilis superædificetur.

Ioan. 15. 2. Leuit. 14. Apoc. 3. 11.

IV. *De iis qui de facultatibus Ecclesiasticis alodes comparant, & illos Ecclesiæ non derelinquunt.*

QVOSDAM vestrûm Ecclesias vestras negligere, & alodes audio comparare, & in eis mansos exstruere atque excolere, ac in eisdem mansis feminarum habitationem habere, eósque mansos non Ecclesiis secundùm sacros canones derelinquere, sed contra sacros canones vel propinquis vestris, vel aliis quibuscumque distrahere. Vnde sciatis, quoniam à quocumque hoc fieri comperero, secundùm canonicam seueritatem iudicare curabo. Nullum enim alodem Episcopus, vel presbyter, meliùs vel firmiùs potest habere, quàm qui est Ecclesiæ attributus, si secundùm suum ordinem viuere voluerit. Si autem ordinem pro sua culpa perdiderit, nec alodem, quem à die ordinationis suæ de Ecclesiasticis facultatibus adquisiuit, habere valebit. Quam fraudem de facultatibus Ecclesiarum contra sacros canones, & sanctarum seriem scripturarum, prædicationémque maiorum, ex magna parte possent retundere comministri nostri, si secundùm Capitulum ex sacris regulis à nobis collectum, & illis ac vobis datum, studerent requirere quid de decimis singuli agant pre-

II. *Vt parochias non occasione victus, sed instructionis causa circumeant.*

Vt non occasione victus parochias circumeatis, quatenus de aliorum stipendiis viuentes vestra stipendia conseruetis: sed verbo & exemplo, non solùm presbyteros, sed & laicos, de vestra bona conuersatione & inquisitione secundùm ministerium vobis commissum instruatis.

III. *Ne munera à presbyteris accipiant, vt eorum vitia dissimulent.*

Vt à presbyteris exenia non accipiatis, quatenus illorum mala fama cooperiatur: sed omnibus verbo & exemplo notum facite, quia plus valet apud vos Dei & proximi dilectio, quàm terrenum lucrum adquirendi occasio: plus benignitas quàm seueritas, plus commonitio quàm commotio, plus caritas quàm potestas. Erga bonos & bene agentes estote æquales vt fratres: erga prauos estote vitiorum correctores, & fratrum amatores. Similiter & erga alios in vestris ministeriis delinquentes.

IV. *Ne à presbyteris quicquam petant quod secum auferant dum redeunt.*

Qvando parochias circuitis, nolite graues esse presbyteris, petentes friskingas, vel pisces, aut formaticos, aut annonam, aut alias quaslibet res, vt habeatis quando ad ciuitatem reuersi fueritis, vnde quasi fratribus refectionem faciatis, vt saluis stipendiis vestris habeatis vnde vos & vestros conducatis.

V. *Ne denarios à presbyteris vel eulogias exigant, sed sponte oblata tantùm accipiant.*

Nolite quasi pro aliquo adiutorio ad quamcumque rem denarios apud presbyteros postuletis: neque quando ad Synodum, vel pro inquisitione ministerij sui, seu pro chrisma accipiendo venerint, eulogias exigatis, sed si cui fortè commodum fuerit pro sua voluntate & commoditate aliquid gratis offerre, cum gratiarum actione accipite.

VI. *Ne pascendis suis vel amicorum caballis presbyteros grauent.*

Nolite quasi per precationem caballos vestros, vel amicorum vestrorum, ad pastum presbyteris commendare præsumatis, neque

V.

CAPITVLA ARCHIDIACONIBVS PRESBYTERIS DATA.

ANNO INCARNATIONIS DOMINICÆ DCCCLXXVII. V. Idus Iulias, Hincmarus Archiepiſcopus dedit comminiſtris ſuis hæc Capitula, quæ ſequuntur, Guntario & Odelhardo Archidiaconibus preſbyteris.

BEATVS PETRVS Apoſtolus, cuius vice in Eccleſia funguntur Epiſcopi, & ſub eorum diſpoſitione ipſorum comminiſtri, in epiſtola ſua commonet illos dicens, *Seniores qui in vobis ſunt obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum, qui & eius quæ in futuro reuelanda eſt gloriæ communicator, paſcite qui eſt in vobis gregem Dei, prouidentes non coactò, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum: neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in clero, ſed forma facti gregis, & ex animo.* Cuius verbum atque exemplum ſecutus ſanctus Leo Papa, eum, cui ſuas vices commiſit in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis, ab indebito appetitu præſumptionis per diſtincta capitula coërcuit fræno diſcretionis. Iuxta quorum doctrinam, vos in exordio commiſſi miniſterij paucis capitulis patenter ac diligenter commoneo. à quibus vos, quantum patitur humana fragilitas, non deuiare ſub teſtificatione Chriſti præcipio.

1. Pet. 5.

Leo ep. 88. Anaſtaſio Theſſalon.

CAP. I. *Vt non grauent preſbyteros quando parochias circumeunt.*

1. Cor. 12. 1.

EGREGIVS doctor gentium diſcipulis ſuis dicit, *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Et vos, quando ruſticanas parochias vobis commiſſas, vel mecum, vel per vos circuitis, ſicut & ego, non graues ſitis preſbyteris in paratis quærendis: neque ducatis ſuperfluè vobiſcum homines, vel veſtros proprios, vel propinquos veſtros, per quos illos grauetis in cibo & potu, & fodro ad caballos. Et prouidete, ne homines veſtri, qui vobiſcum ibunt, illos dehonorent, vel hominibus illorum graues ſint. Nec diu in manſionibus ipſorum preſbyterorum immoremini. & ſi neceſſitas euenerit, vt in aliquo loco immorari debeatis, ſic diſponite victualia veſtra per circummanentes preſbyteros, vt nemini graues ſitis, & non otioſi & infructuoſi ſtipendia Eccleſiaſtica inſumatis, ſicut nec ego grauis ſum preſbyteris, per quos parochias circumeo.

ordinationem adducetis: ne pro aliquo munere tales ad ordinandum introducatis, qui introduci non debent, quoniam Simoniacum est.

XII. *Vt videant quomodo Capitula sibi data obseruent presbyteri.*

SOLLICITE prouidete, secundùm capitula presbyteris à nobis data, de portione Ecclesiæ, quid inde in Ecclesiis pareat: sed & de matriculariis, & de aliis capitulis presbyteris à nobis datis, qualiter illa teneant & conseruent.

XIII. *Quomodo eligendus sit Decanus in locum defuncti vel inutilis.*

SI Decanus in ministerio vestro aut negligens, aut inutilis & incorrigibilis fuerit, vel aliquis eorum obierit, non inconsideratè Decanum eligite. Et si ego in longinquo sum, Decanum illum qui electus est interim constituite, donec ad meam notitiam electio illa referatur, & mea constitutione aut confirmetur, aut immutetur.

CORONATIONES REGIÆ.

I.

Caroli Calui, quando in regno Lotharij coronatus est.

ORDO QVALITER KAROLVS REX fuit coronatus in Mettis ciuitate, anno DCCCLXIX. *in mense Septembris* V. *Idus Septembres, quæ euenit die Veneris, cum istis Episcopis. videlicet Hincmaro Archiepiscopo, Aduentio, Hattone, Arnulfo, Francone, Hincmaro, & Odone. quando quondam rex Hlotharius, filius Hlotharij Imperatoris, fuit mortuus in Placentia ciuitate.*

Adnuntiatio Aduentij Episcopi antè initium Missæ, in Ecclesia S. Stephani coram rege, & Episcopis, & aliis quamplurimis.

CAPVT PRIMVM.

VOs scitis, & multis in plurimis regnis est cognitum, quantos & quales euentus tempore senioris nostri, quem hactenus habuimus, pro causis notissimis communiter sustinuimus, & quanto dolore, quantáque angustia de illius infausta morte nuper cordibus perculsi sumus. Vnde vnicum refugium & singulariter salubre consilium, rege & principe nostro destituti ac desolati, no-

annonam, vel fodrum ab eis exigatis. Ideo enim vobis de facultatibus Ecclesiasticis, iuxta quod Apostolus de lege dicit, *Non obturabis os boui trituranti*, solatium præbeo, vt presbyteros non grauetis. 1.Tim.5.8.

VII. *Vt parochias rusticanas confundere vel diuidere non præsumant, & vt Ecclesias omnes, Capellásque illis subiectas describant.*

Expresse vobis in nomine Christi præcipio, vt rusticanas parochias pro alicuius amicitia vel petitione, aut pro aliquo præmio, non præsumatis confundere, nec diuidere: neque Ecclesias illas, quæ ex antiquo presbyteros habere solitæ fuerunt, aliis Ecclesiis quasi loco Capellarum non subiiciatis: neque Capellas de illis Ecclesiis, quibus antiquitùs subiectæ fuerunt, ad alias Ecclesias subiicere præsumatis. Et per omne ministerium vestrum, vnusquisque vestrûm describat omnes Ecclesias & titulos, quæ antiquitùs presbyteros habuerunt, & Capellas antiquitùs illis subiectas, & mihi scripto renuntiate.

VIII. *Vt nulli Capellam domi habere, aut Missam in domo celebrari sine Episcopi licentia concedant: & vt Capellas eiusmodi omnes describant.*

Nemo vestrûm Capellam alicui in domo sua habere concedat sine mea licentia, neque in domo sua Missas celebrari concedat sine mea licentia. & vnusquisque vestrûm describat per suum ministerium, quicumque Capellam extra Ecclesiam principalem habet à tempore Ebonis vsque ad tempus meum, & à tempore meo, vel mea vel alterius licentia factam, & in cuiuscumque presbyteri parochia quæcumque vel cuiuscumque Capella sit facta.

IX. *Ne pœnitentes pro munere aliquo ad reconciliationem adducantur, vel post eam negligantur.*

Sollicite prouidete, ne vos, vel presbyteri, negligenter pœnitentes pro aliquo munere ad reconciliationem adducatis, vel post reconciliationem eos negligatis, quod Simoniacum est.

X. *De relapsis post publicam pœnitentiam.*

Sollicite prouidete, vt si aliqui post reconciliationem publicam in publicum peccatum ceciderint, ad notitiam meam perferatis, vt sciatis qualiter inde & vos & presbyteri agere debeatis.

XI. *Ne ad ordinationem pro aliquo munere adducantur non idonei.*

Sollicite prouidete de vita & scientia clericorum, quos ad ordi-

datum continendum & defensandum ab vnoquoque vestrûm secundùm suum ordinem & dignitatem atque possibilitatem mihi exhibeatur, sicut vestri antecessores fideliter, iustè, & rationabiliter meis antecessoribus exhibuerunt.

ADNVNTIATIO HINCMARI ARCHIEPISCOPI IN ECCLESIA SANCTI STEPHANI.

CAP. I. NE alicui fortè videatur incongruè ac præsumptiosè me ac prouinciæ nostræ venerabiles Coepiscopos facere, quoniam de altera prouincia ordinationi & causis huius prouinciæ nos immiscemus sciat nos contra canones sacros non agere, quoniam Remensis & Treuirensis Ecclesiæ in hac regione Belgica, cum sibi commissis Ecclesiis, sorores & comprouinciales habentur, sicut auctoritas Ecclesiastica & antiquissima demonstrat consuetudo: ac per hoc vnanimi consensu & synodalia iudicia exercere, & quæ à sanctis patribus constituta sunt, debent concorditer custodire, hac priuilegij conditione seruata, vt qui prior de Remensi & Treuerensi Episcopis fuerit ordinatus, prior etiam habeatur.

II. ET lex diuinitùs inspirata præcipit dicens, Si transieris per messem amici tui colligens spicas, manu confricabis ad manducandum, falcem autem non mittas, vel falce non metas. Messis est populus, vt Dominus monstrat in Euangelio dicens, Messis quidem est multa, operarij autem pauci. rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. quia vos pro nobis Episcopis debetis orare, vt vobis dignè possimus loqui. Messis autem amici est populus in prouincia alteri Metropolitano commissa. Vnde vos hortando, quasi manu operis confricando, ad Dei voluntatem, & vestram salutem in corpus vnitatis Ecclesiæ valemus & debemus traicere: in parochianos autem prouinciarum aliis Metropolitanis commissarum falcem iudicij non mittimus, quia nec est vnde, nec nostrum esse consideramus.

Deut. 23. 25

Matt. 9. 37.

III. EST & alia causa, quia isti venerabiles domni & confratres nostri prouinciæ istius Episcopi, non habentes Metropolitanum Episcopum, exiguitatem nostram sic in suis, sicut & in specialibus causis nostris, nos fraterna caritate iubent & commonent agere. Est ita, domni fratres? Et responderunt ipsi Episcopi, Ita est.

IV. PRÆTER ea, quæ domnus Episcopus & frater noster Aduentius vobis ex sua & ceterorum suorum ac nostrorum fratrum & venerabilium Episcoporum voce dixit, in hoc etiam aduertere potestis, voluntatem Dei esse, vt præsens domnus & rex noster, qui in parte regni, quam hactenus tenet & tenuit, & nobis ac Ecclesiis nostris, & populo sibi commisso vtiliter præest ac præfuit, & salubriter prodest & profuit, inde ad hunc locum Domino ducente per-

bis omnibus esse considerauimus, vt ieiuniis & orationibus ad eum nos conuerteremus qui est adiutor in opportunitatibus in tribulatione, & cuius est consilium, ac cuius est regnum, & vt scriptum est cui voluerit dabit illud, & in manu cuius corda sunt regum, & facit vnanimes habitare in domo, soluens medium parietem & faciens vtraque vnum. deprecantes illius misericordiam, vt daret nobis regem ac principem secundùm cor suum, qui in iudicio & iustitia nos in omni ordine ac professione regeret, saluaret, atque defenderet iuxta voluntatem eius, & corda omnium nostrûm vnanimiter in eum inclinaret atque vniret, quem ipse ad salutem & profectum nostrum præscitum & electum atque prædestinatum habebat secundùm misericordiam suam.

II. QVIA denique voluntatem Dei, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationes eorum exaudit, in concordi vnanimitate nostra videmus hunc regni huius heredem esse legitimum, cui nos sponte commisimus, domnum videlicet præsentem regem ac principem nostrum Karolum, vt nobis præsit & prosit, videtur *nobis*, si vobis placet, vt sicut post illius verba vobis manifestabimus, *signo* certissimo demonstremus, quia illum à Deo electum & nobis datum principem credimus, & eidem largitori Deo ex suis beneficiis non simus ingrati, sed gratiarum actiones illi referentes, oremus quatenus & eum nobis ad salutem & defensionem sanctæ suæ Ecclesiæ, & ad auxilium atque profectum omnium nostrûm, cum salute ac pace, & tranquillitate nobis conseruet diutiùs, & nos fideli deuotione illi obsequentes, atque optata saluatione fruentes, sub illius administratione in suo gubernet seruitio.

III. ET si illi placet, dignum ipsi & necessarium nobis esse videtur, vt ex eius ore audiamus quod à Christianissimo rege, fideli & vnanimi in seruitio illius populo, vnicuique in ordine suo conuenit audire, ac deuota mente suscipere.

Post hæc Rex Karolus hæc quæ sequuntur per se in eadem Ecclesia cunctis audientibus denuntiauit.

QVIA sicut isti venerabiles Episcopi vnius ex ipsis voce dixerunt, & certis indiciis ex vestra vnanimitate monstrauerunt, & vos adclamastis, me Dei electione ad vestram saluationem & profectum atque regimen & gubernationem huc aduenisse: sciatis me honorem & cultum Dei atque sanctarum Ecclesiarum Domino adiuuante conseruare, & vnumquemque vestrûm secundùm sui ordinis dignitatem & personam iuxta meum scire & posse honorare & saluare, & honoratum ac saluatum tenere velle, & vnicuique in suo ordine secundùm sibi competentes leges tam Ecclesiasticas quàm mundanas, legem & iustitiam conseruare, in hoc vt honor regius & potestas ac debita obedientia, atque adiutorium ad regnum mihi à Deo

FRANCO Tungrensis. Da quæsumus, Domine, huic famulo tuo salutem mentis & corporis: vt bonis operibus inhærendo, tua semper mereatur virtute defendi. Per Dominum.

HINCMARVS Laudunensis. Benedictionem tuam, Domine, hic famulus tuus accipiat, qua corpore saluatus ac mente, & gratam tibi semper exhibeat seruitutem, & propitiationis tuæ beneficia semper inueniat. Per Dominum.

ODO Bellouacensis. Conserua quæsumus, Domine, hunc famulum tuum, & benedictionum tuarum propitius vbertate purifica, vt eruditionibus tuis semper multiplicetur & donis. Per Dominum.

BENEDICTIO HINCMARI ARCHIEPISCOPI.

EXTENDAT omnipotens Dominus dexteram suæ benedictionis, & effundat super te donum suæ propitiationis, & circumdet te felici muro custodiæ suæ protectionis, sanctæ Mariæ, & omnium sanctorum intercedentibus meritis. Amen. Indulgeat tibi mala omnia quæ gessisti, & tribuat tibi gratiam & misericordiam, quam humiliter ab eo deposcis: liberétque te ab aduersitatibus cunctis, & ab omnibus visibilium & inuisibilium inimicorum insidiis. Amen. Angelos suos bonos semper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & subsequantur, ad custodiam tui ponat: & à peccato seu gladio, & ab omnium periculorum discrimine, te sua potentia liberet. Amen. Inimicos tuos ad pacis caritatísque benignitatem conuertat, & apud odientes te gratiosum & amabilem faciat, pertinaces quoque in tui insectatione & odio confusione salutari induat, super te autem sanctificatio sempiterna effloreat. Amen.

Ad ista verba, Coronet te Dominus, *inunxit eum Hincmarus Archiepiscopus de chrismate ad dextram auriculam, & in fronte vsque ad sinistram auriculam, & in capite.*

CORONET te Dominus corona gloriæ in misericordia & miserationibus suis, & vngat te in regni regimine oleo gratiæ Spiritus sancti sui, vnde vnxit sacerdotes, reges, prophetas, & martyres, qui per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones: eisdémque promissionibus gratia Dei dignus efficiaris, quatenus eorum consortio in cælesti regno perfrui merearis. Amen. Victoriosum te atque triumphatorem de visibilibus atque inuisibilibus hostibus semper efficiat: & sancti nominis sui timorem pariter & amorem continuè cordi tuo infundat, & in fide recta ac bonis operibus perseuerabilem reddat, & pace in diebus tuis concessa, cum palma victoriæ te ad perpetuum regnum perducat. Amen. Et qui te voluit super populum suum constituere re-

uenerit. Quò etiam vos eius inſpiratione confluxiſtis, & ipſi vos ſponte commendaſtis, cuius inſtinctu animantia omnia in arcam Noë ſignificantem Eccleſiæ vnitatem nullo cogente conuenerunt. quia ſanctæ memoriæ pater ſuus, domnus Hludouuicus pius Imperator Auguſtus, ex progenie Hludouuici regis Francorum inclyti, per beati Remigij Francorum Apoſtoli catholicam prædicationem cum integra gente conuerſi, & cum tribus Francorum milibus, exceptis paruulis & mulieribus, vigilia ſancti Paſchæ in Remenſi Metropoli baptizati, & cælitus ſumpto chriſmate, vnde adhuc habemus, perunctì & in regem ſacrati, exortus per beatum Arnulfum, cuius carne idem Hludouuicus pius Auguſtus originem duxit carnis, & à Stephano Papa Romano ante ſanctæ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ altare, Remi in Imperatorem eſt coronatus, & demum factione quorumdam terreno imperio deſtitutus, in prædictam regni partem, vnanimitate Epiſcoporum & fidelis populi, ante ſepulcrum ſancti Dionyſij eximij martyris Eccleſiæ ſanctæ eſt redditus, & in hac domo, ante altare protomartyris Stephani, cuius nomen interpretatum reſonat coronatus, per Domini ſacerdotes acclamatione fidelis populi, ſicut vidimus qui adfuimus, corona regni eſt imperio reſtitutus. Et quia, vt in ſacris hiſtoriis legimus, reges, quando regna obtinuerunt, ſingulorum regnorum ſibi diademata impoſuerunt, non incongruum videtur iſtis venerabilibus Epiſcopis, ſi veſtræ vnanimitati placet, vt in obtentu regni, vnde vos ad illum ſponte conueniſtis, & vos ei commendaſtis, ſacerdotali miniſterio ante altare hoc coronetur, & ſacra vnctione Domino conſecretur. Quòd ſi vobis placet propriis vocibus conſonate. Et in hoc conclamantibus omnibus, dixit idem Epiſcopus, Agamus ergo vnanimiter Deo gratias, decantantes Te Deum laudamus.

BENEDICTIONES SVPER REGEM KAROLVM ANTE MISSAM, ET ALTARE S. STEPHANI.

ADVENTIVS Epiſcopus Metenſis. DEVS qui populis tuis indulgentia conſulis & amore dominaris, da huic famulo tuo ſpiritum ſapientiæ, cui dediſti regimen diſciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, & in regni regimine maneat ſemper idoneus, & in bonis operibus perſeuerans, ad æternum regnum te duce valeat peruenire. Per Dominum &c.

HATTO Virdunenſis. Gratiæ tuæ quæſumus, Domine, huic famulo tuo tribue largitatem: vt mandata tua te operante ſectando, conſolationem præſentis vitæ percipiat & futuræ. Per Dominum.

ARNVLFVS Tullenſis. Noſtris quæſumus, Domine, in regimine iſtius famuli tui propitiare temporibus, vt tuo munere dirigatur, & noſtra ſecuritas & deuotio Chriſtiana. Per Dominum.

Hæc, Domine, communio ſalutaris famulum tuum ab omnibus tueatur aduerſis: quatenus & Eccleſiaſticæ pacis obtineat tranquillitatem, & poſt iſtius temporis decurſum ad æternam perueniat hereditatem. Per Dominum.

II.

LVDOVICI II. QVANDO REX FRANCORVM CONSECRATVS EST.

ORDO QVALITER HLVDOVVICVS REX anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. VI. *Idus Decembris, ab Hincmaro Archiepiſcopo fuit coronatus in Compendio palatio. quando & hæc, quæ ſequuntur, ab Epiſcopis petita ſunt apud regem, & ab eo promiſſa Epiſcopis.*

PETITIO EPISCOPORVM.

A vobis perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis & Eccleſiis nobis commiſſis, ſecundùm primum Capitulum, quod nouiſſimè in Cariſiaco domnus Carolus Imperator pater veſter, à ſe & à vobis ſeruaturum, conſentientibus fidelibus illius ac veſtris, atque Apoſtolicæ ſedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priuilegium & debitam legem atque iuſtitiam conſeruetis, & defenſionem exhibeatis, ſicut Rex in ſuo regno vnicuique Epiſcopo & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet.

PROMISSIO REGIS.

PROMITTO vobis & perdono, quia vnicuique de vobis & Eccleſiis vobis commiſſis, ſecundùm primum Capitulum quod nouiſſimè in Cariſiaco domnus Imperator pater meus, à ſe & à me ſeruaturum, conſentientibus fidelibus illius ac noſtris, atque Apoſtolicæ ſedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priuilegium & debitam legem atque iuſtitiam conſeruabo, & defenſionem quantum potuero, adiuuante Domino exhibebo, ſicut rex in ſuo regno vnicuique Epiſcopo & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet.

gem, & in præsenti sæculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat esse consortem. Amen. Clerum ac populum, quem sua voluit opitulatione tuæ subdere ditioni, sua dispensatione, & tua administratione, per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare. quo diuinis monitis parentes, aduersitatibus omnibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo ministerio fideli amore obsequentes, & in præsenti sæculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium consortio potiri mereantur. Amen. Quod ipse præstare dignetur.

Ad ista verba, Coronet te Dominus, *miserunt illi Episcopi coronam in capite.*

CORONET te Dominus corona gloriæ atque iustitiæ, vt cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias regni perpetui, ipso largiente, cuius est regnum, & imperium in sæcula sæculorum.

Ad ista verba, Det tibi Dominus velle, *dederunt illi palmam & sceptrum.*

DET tibi Dominus velle & posse quæ præcipit, vt in regni regimine secundùm voluntatem suam proficiens, cum palma perseuerantis victoriæ ad palmam peruenias gloriæ sempiternæ. Gratia Domini nostri Iesu Christi, qui viuit.

ORATIONES IN MISSA.

DA nobis, omnipotens Deus, vt beati Gorgonij martyris tui veneranda solemnitas & deuotionem nobis augeat & salutem. Per Dominum.

ORATIO PRO REGE. Quæsumus, omnipotens, vt famulus tuus, qui tua miseratione suscepit regni gubernacula, à te virtutum etiam percipiat incrementa: quibus decenter ornatus, & vitiorum monstra vitare, & ad te qui via, veritas, & vita es, gratiosus valeat peruenire. Qui viuis & regnas cum Deo.

SVPER OBLATA. Respice, Domine, munera populi tui sanctorum festiuitate votiua, vt tuæ testificatio veritatis nobis proficiat ad salutem. Per Dominum.

Munera quæsumus, Domine, oblata sanctifica: vt nobis vnigeniti tui corpus & sanguis fiant, & Karolo regi nostro ad obtinendam animæ corporísque salutem, te largiente vsquequaque proficiant. Per eumdem.

POSTCOMMVNIO. Sacramentorum tuorum, Domine, communio sumpta nos saluet, & in tuæ veritatis luce confirmet. Per Dominum.

SCEPTRI TRADITIO.

Accipe ſceptrum, regiæ poteſtatis inſigne, virgam ſcilicet rectam regni, virgam virtutis: qua te ipſum bene regas, ſanctam Eccleſiam, populum videlicet Chriſtianum tibi à Deo commiſſum, regia virtute ab improbis defendas, prauos corrigas, rectos vt viam rectam tenere poſſint tuo iuuamine dirigas: quatenus de temporali regno ad æternum regnum peruenias, ipſo adiuuante, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

BENEDICTIONES.

Dominvs Deus omnipotens, qui dixit ad Moyſem ſeruum ſuum, Loquere ad Aaron fratrem tuum, & ad filios eius dicens, Sic benedicetis populo meo, & ego benedicam ei. Benedicat tibi, & cuſtodiat te. Amen. Num. 6. 23

Illuminet faciem ſuam ſuper te, & miſereatur tui. Amen.

Conuertat vultum ſuum ad te, & donet tibi pacem. Amen.

Extendat dexteram ſuæ benedictionis, & effundat ſuper te donum ſuæ propitiationis, & circumdet te felici muro cuſtodiæ ſuæ protectionis, ſanctæ Mariæ & omnium ſanctorum intercedentibus meritis. Amen. Indulgeat tibi mala omnia quæ geſſiſti, & tribuat tibi gratiam & miſericordiam, quam humiliter ab eo depoſcis: liberétque te ab aduerſitatibus cunctis, & ab omnibus viſibilium & inuiſibilium inimicorum inſidiis. Amen.

Multiplicet in te copiam ſuæ benedictionis, & confirmet in ſpe regni cæleſtis. Amen.

Actus tuos corrigat, vitam emendet, mores componat, & te ad cæleſtis paradiſi hereditatem perducat. Amen.

Talíque intentione repleri valeas, quæ ei in perpetuum placeat. Amen.

Angelos ſuos bonos ſemper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & ſubſequantur, ad cuſtodiam tuî ponat: & à peccato ſeu gladio, & ab omnium periculorum diſcrimine te ſua potentia liberet. Amen.

Inimicos tuos ad pacis, caritatíſque benignitatem conuertat, & odientibus te gratioſum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tuî inſectatione & odio confuſione ſalutari induat: ſuper te autem ſanctificatio ſempiterna effloreat. Amen.

Victorioſum te atque triumphatorem de viſibilibus atque inuiſibilibus hoſtibus Dominus ſemper efficiat: & ſancti nominis ſui timorem pariter & amorem continuè cordi tuo infundat: & in fide recta ac bonis operibus perſeuerabilem reddat: & pace in diebus tuis conceſſa, cum corona victoriæ ad perpetuum te regnum perducat. Amen.

BENEDICTIONES SVPER HLVDOVVICVM REGEM FACTÆ.

Devs qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo spiritum sapientiæ cum regimine disciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, in regni regimine maneat semper idoneus, tuóque munere ipsius temporibus securitas Ecclesiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat. Per Dominum.

SACRI OLEI INFVSIO.

Omnipotens sempiterne Deus, creator & gubernator cæli & terræ, conditor & dispositor Angelorum & hominum, qui Abraham famulum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi & Iosue populo tuo prælatis multiplicem victoriam tribuisti: humilem quoque David puerum tuum regni fastigio sublimasti, eúmque de ore leonis, & de manu bestiæ, atque Goliæ, sed & de gladio *maligno* Saul & omnium inimicorum eius liberasti, & Salomonem sapientiæ pacísque ineffabili munere ditasti: respice quæsumus ad preces humilitatis nostræ, & hunc famulum tuum virtutibus, quibus præfatos fideles tuos decorasti, multiplici honoris benedictione condecora, & in regni regimine sublimiter colloca, & oleo gratiæ Spiritus sancti tui perunge, vnde vnxisti sacerdotes, reges, prophetas, & martyres, qui per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones. Cuius sacratissima vnctio super caput eius defluat, atque ad interiora eius descendat, & cordis illius intima penetret, & promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi reges, gratia tua dignus efficiatur. quatenus & in præsenti sæculo feliciter regnet, & ad eorum consortium in cælesti regno perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui vnctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis, & virtute crucis potestates aërias debellauit, tartara destruxit, regnúmque diaboli superauit, & ad cælos victor ascendit. In cuius manu victoria, omnis gloria & potestas consistunt, & tecum viuit & regnat Deus, in vnitate eiusdem Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IMPOSITIO CORONÆ.

Coronet te Dominus corona gloriæ, atque iustitiæ honore, & opere fortitudinis, vt per officium nostræ benedictionis, cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias regni perpetui, ipso largiente, cuius regnum & imperium permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SCE-

consortio secundùm beneplacitum tuum, affectu compari, mente consimili, sanctitate mutua copulentur. Dita eos fructibus sanctis & operibus benedictis. Fac illos talem sobolem generare, quæ ad tui paradisi pertineat hereditatem. Aperi, Domine, ianuas cæli, & visita eos in pace. Inriga terram eorum, vt germinet fructum spiritalem. sanctifica eos, qui datus es nobis ex virgine: & præsta eis tempora salutis, quæ ante tuum aduentum prædixit sanctus propheta Ioannes, vt hìc fideliter credant, & beatè viuentes vitam & regnum consequantur æternum, gratia tua, Christe saluator noster, qui cum Deo patre, in vnitate Spiritus sancti, viuis & regnas Deus, per omnia.

BENEDICTIO REGINÆ.

TE inuocamus, Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt hanc famulam tuam, quam tuæ diuinæ dispensationis prouidentia in præsentem diem iuuenali flore lætantem crescere concessisti, tuæ pietatis dono ditatam, plenam veritatis de die in diem coram te & hominibus ad meliora semper proficere facias: vt in regimine suo gratiæ supernæ largitatem congaudens suscipiat, & misericordiæ tuæ muro aduersitate vndique munita, cum pace propitiationis viuere mereatur. Per Dominum.

SVRSVM CORDA.

DOMINE sancte, pater omnipotens, æterne Deus, electorum fortitudo, & humilium celsitudo, qui in primordio per effusionem diluuij crimina mundi purgari voluisti, & per columbam ramum oliuæ portantem pacem terris redditam demonstrasti. iterum Aaron famulum tuum per vnctionem olei sacerdotem vnxisti: & postea per eius vnguenti infusionem, ad regendum populum Israeliticum, sacerdotes, reges, & prophetas perfecisti, vultúmque Ecclesiæ in oleo exhilarandum prophetica famuli tui voce Dauid esse prædixisti. qui hoc etiam vnguento famulæ tuæ Iudith ad liberationem seruorum tuorum, & confusionem inimicorum, vultum exhilarasti, & ancillæ tuæ Hester faciem hac spiritali misericordiæ tuæ vnctione adeo lucifluam reddidisti, vt efferatum cor regis ad misericordiam, & saluationem in te credentium, ipsius precibus inclinares. Te quæsumus, omnipotens Deus, vt per huius creaturæ pinguedinem, columbæ pace, simplicitate, ac pudicitia decoram efficias. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui venturus est iudicare.

CORONATIO.

GLORIA & honore coronet te Dominus, & ponat super caput tuum coronam de spiritali lapide pretioso, vt quicquid in fulgore

Et qui te voluit ſuper populum ſuum conſtituere regem, & in præſenti ſæculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat eſſe conſortem. Amen.

Clerum ac populum, quem ſua voluit opitulatione tuæ ſubdere ditioni, ſua diſpenſatione, & tua adminiſtratione per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare: quo diuinis monitis parentes, aduerſitatibus cunctis carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo miniſterio fideli amore obſequentes, & in præſenti ſæculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium conſortio potiri mereantur. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur.

III.

IVDITH CAROLI FILIÆ, CVM REGI ANGLORVM DESPONSATA EST.

BENEDICTIO SVPER REGINAM, quam Edelulfus rex accepit in vxorem.

NVBAS in Chriſto, obnupta nube cæleſti, & refrigerata gratia ſpiritali, ac protecta ab omni inlicita concupiſcentia, pangas fœdus cum oculis tuis, vt non videas alienum virum ad concupiſcendum eum, & non mœcheris in corpore vel corde tuo, & auertas oculos tuos ne videant vanitatem: quatenus in via Do-
Pſal.122. & 120. mini viuificeris, vt poſſis dicere cum Propheta, *Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cælis.* &, *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniat auxilium mihi.* Per conditorem, & redemptorem, ac dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Benedic, Domine, has dotes, & accipientes tua benedictione dotare digneris: vt coniugij fidem & torum immaculatum ſeruantes, ſanctorum patriarcharum adſciſci mereantur conſortio. Per Dominũ.

Accipe anulum, fidei & dilectionis ſignum, atque coniugalis coniunctionis vinculum, vt non ſeparet homo quos coniungit Deus. Qui viuit & regnat in omnia ſæcula ſæculorum.

Deſpondeo te vni viro virginem caſtam, atque pudicam futuram coniugem, vt ſanctæ mulieres fuere viris ſuis, Sarra, Rebecca, Rachel, Heſter, Iudith, Anna, Noemi, fauente auctore & ſanctificatore nuptiarum, Ieſu Chriſto Domino noſtro, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Deus qui in mundi creſcentis exordio multiplicandæ proli benedixiſti, propitiare ſupplicationibus noſtris, & huic famulo tuo, & huic famulæ tuæ, opem tuæ benedictionis infunde, vt in coniugali

ctum comperimus. Et vt non vobis sit mirum quare hoc petat, fraternitati vestræ rationem reddere maturamus. Videlicet quia, sicut multis est cognitum, Deus omnipotens sua gratia istud regnum in manus suorum antecessorum mirabiliter adunauit. quod ipsi decessores sui nobiliter gubernauerunt, & per successiones sua progenies vsque ad hæc tempora rexit. Et isti nostro seniori Deus filios, sicut vobis notum est, dedit: in quorum nobilitate ad sanctam Ecclesiam & regnum, quod Deus illi ad regendum commisit, fideles illius spem maximam se habere sunt gratulati. De quibus ipse aliquos Deo obtulit, vt etiam de fructu ventris sui oblationem Deo offerret. aliquos Deus adhuc ætate immatura sua gratia de hoc sæculo rapuit, ne vt scriptum est, malitia mutaret corda eorum. aliquibus autem, quod vos non latet, suo iudicio talem passionem permisit incurrere, sicut fideles illius agnoscuntur dolere. Propterea petit benedictionem Episcopalem super vxorem suam venire, vt talem sobolem ei Dominus de illa dignetur donare, vnde sancta Ecclesia solatium, & regnum necessariam defensionem, & fideles illius desiderabile adiutorium, & ista Christianitas optabilem tranquillitatem, & legem atque iustitiam, cum illis quos adhuc habet, annuente & cooperante Domino, possit habere. Et de hoc in sanctis scripturis habemus auctoritatem. quia sicut Dominus ad Abraham dixit, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, cui iam centenario de nonagenaria vxore Isaac filium dedit: ita & ipsum Isaac vxorem sterilem accipere fecit, vt & in hoc, sicut in multis solet facere, misericordiæ suæ largitatem ostenderet. Et inde dicit scriptura, quia *deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eo quòd esset sterilis*, & concepit. Et non sit vobis mirum, cur antea hoc non fecit. quia sicut sacra scriptura dicit, in primordio coniunctionis masculi & feminæ dixit Dominus ad Euam, *Ad virum tuum erit conuersio tua, & ipse dominabitur tui.* Et cùm iam essent moribus in legitima coniunctione maturi, & prouectæ ætatis, Abraham & Sarra, &, vt sanctus Petrus dicit, *Sarra obediebat Abrahæ, dominum eum vocans:* dixit Dominus ad Abraham, quod antea nec ipsi, nec alio homini legimus illum dixisse, *Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi vocem eius.* Iam enim & Abraham presbyter meritò vocabatur, & defecerant muliebria, id est omnis lasciuitas, Sarræ: & tunc acceperunt benedictionem seminis benedicti à Domino, in quo benedicuntur omnes gentes. Amen. His ergo fulti auctoritatibus, in dispensandis Dei donis, qui ab illo ministri eius sumus ad hoc constituti, vt Leo dicit, non debemus esse difficiles, nec deuotorum petitiones negligere: maximè si ipsas petitiones euidentibus indiciis ex Dei viderimus miseratione conceptas. Quia multiplex misericordia Dei ita saluti humanæ subuenire decreuit, vt præcipuè sacerdotum supplicationibus ipsa salus debeat obtineri. Cui operi, vt in sacris litteris legimus, ipse Saluator interuenit: nec

[Marginal notes: Gen. 22. 18. — Gen. 25. 21. — Gen. 3. 16. — 1. Petr. 3. 6. — Gen. 21. 12.]

auri, & in vario nitore gemmarum ſignificatur, hoc in tuis moribus, hoc in actibus ſemper refulgeat. quod ipſe præſtare dignetur, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum.

BENEDICTIONES.

Benedic, Domine, hanc famulam tuam, qui regna regum à ſæculo moderaris. Amen.

Opera manuum illius ſuſcipe, & benedictione tua terra eius de pomis fructuum cæli, & rore atque abyſſo ſubiacente repleatur. Amen.

De vertice antiquorum montium & collium æternorum, de frugibus terræ, & plenitudine eius, tua benedictione lætetur. Amen.

Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat ſuper caput eius. Da ei de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, & vini: vt ſeruiant illi ac ſemini eius populi, & in honore tuo tribus illam & ſemen eius adorent. Amen.

Reple eam benedictionibus vberum & vuluæ. benedictiones patrum antiquorum confortatæ ſint ſuper eam, & ſuper ſemen eius, ſicut promiſiſti ſeruo tuo Abrahæ, & ſemini eius in ſæcula. Amen.

Concede quæſumus, omnipotens & miſericors Deus, vt hæc dona tua, quæ fideles tui acceperunt de manu tua, dantibus, accipientibus, & diſpenſantibus, ad præſentis vitæ ſubſidium, ac redemptionem animarum, atque ad vitam capeſſendam proficiant ſempiternam. Per Dominum.

IV.

HERMINTRVDIS REGINÆ.

ALLOCVTIO DVORVM EPISCOPORVM in Eccleſia Sancti Medardi, quando Hermintrudis fuit conſecrata in reginam.

VOLVMVS vos ſcire, fratres, quia domnus & ſenior noſter, Karolus rex glorioſus, noſtræ humilitatis petiit deuotionem, vt auctoritate miniſterij nobis à Deo conlati, ſicut ipſe in regem eſt vnctus & conſecratus, Epiſcopali auctoritate, vnctione ſacra & benedictione, veluti in ſcripturis legimus Dominum præcepiſſe vt reges vngerentur & ſacrarentur in regiam poteſtatem: ita vxorem ſuam dominam noſtram in nomine reginæ benedicamus, ſicut & à ſede Apoſtolica, & à noſtris deceſſoribus antea de aliis fa-

& eam in senectute bona ad cælestia regna digneris perducere. Per eumdem Dominum nostrum.

Coronet te Dominus gloria & honore, & sempiterna protectione. Qui viuit & regnat.

DEVS omnipotens, qui benedixit Adam & Euam, dicens, *Crescite & multiplicamini*, & patriarcharum benedixit coniugia, quíque cum Tobia misit Raphael Angelum suum, cuius ministerio dæmonium effugauit à Sarra vxore ipsius, benedicat te, & Ill. futuram vxorem tuam, vt secundùm præceptum Domini effecti duo in carne vna, quod Deus iungit, homo non separet. & det vobis benedictionem de rore cæli & de pinguedine terræ. Benedicimus enim vobis in nomine Domini, qui mittat Angelos suos bonos, vt vos custodiant semper, & omnem phantasiam, & nequitiam, atque versutiam omnium malignorum spirituum & hominum à vobis depellant, & ab omni inquinamento omnis adulterij, omnibúsque insidiis humanis & diabolicis protegant, muniant, & defendant, gratia Domini nostri Iesu Christi, qui amorem & timorem suum iugiter cordibus vestris infundat, vt consenescatis pariter in senectute bona, & videatis filios filiorum vestrorum florentes in voluntate Domini : & pax vobiscum permaneat. atque in fide recta, ac bonis operibus, & concordia bona, & amore coniugali sincero, necnon & in confessione sanctæ Trinitatis, & Ecclesiæ catholicæ communione perseuerantes, ad vitam perueniatis æternam. Quod ipse præstare dignetur, cuius regnum & imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen. Gen. 1. 28.

ADMONITIO AD LECTOREM
DE OPVSCVLO SEQVENTI.

Scripserat Hincmarus, teste Flodoardo, metricum Opus egregium ad Carolum Regem, quod appellauit Ferculum Salomonis, versibus constans CCCCXLVI. *cui & solutæ orationis partem alteram adiecerat, quæ illius explicationem continebat. Hæc est quæ nunc primùm in lucem datur ex antiquo exemplari. Prioris enim partis nihil dum vidimus præter versus duodecim, quos suo loco inter auctoris fragmenta proferemus.*

vnquam ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit di-
Matt.28.20 cens, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus.* Et ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordine, & gratulando implemus affectu, vt Leo dicit, non ambigamus per Spiritum ſanctum nobis fuiſſe donatum. Et ideo, fratres, quoniam ita eſt, & noſtra pro vobis miniſtratio, & veſtra erga nos coniuncta deuotio, vt vna fiat apud Dominum ſupplicatio, ſicut legimus, quia ad hoc conſtituti ſunt ſacerdotes, vt priùs pro ſuis, deinde pro populi orent peccatis: & oratio fiebat ſine intermiſſione ad Deum pro Petro, id eſt pro omni Epiſcoporum choro: orantibus nobis pro communi noſtra, immo pro totius Eccleſiæ ac populi neceſſitate atque ſalute, commune votum etiam veſtra communis proſequatur oratio, apud eum qui facit vnanimes habitare in domo, & viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

ORATIO.

DOMINE ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui poteſtate virtutis tuæ de nihilo cuncta feciſti, & diſpoſitis vniuerſitatis exordiis, homini ad imaginem tuam facto inſeparabile mulieris adiutorium condidiſti, ac femineo corpori de virili dediſti carne principium: docens quia quod ex vno placuit tibi inſtitui, non liceat ab homine ſeparari. reſpice propitius ſuper hanc famulam tuam maritali iunctam conſortio, quæ tua ſe expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis & pacis, fidelis & caſta nubat in Chriſto, imitatríxque ſanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis vt Rachel viro, ſapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sarra. Nihil in ea ex actibus ſuis auctor præuaricationis vſurpet. nexa fidei mandatis permaneat, vni thoro iuncta contactus inlicitos fugiat. muniat infirmitatem ſuam robore diſciplinæ. Sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cæleſtibus erudita. Sit fœcunda in tibi placita ſobole, ſit probata & innocens. Percipiat per hanc ſacram miſericordiæ, lætitiæ, & exultationis olei vnctionem, ſanitatem mentis, incolumitatem corporis, tutelam ſalutis, ſecuritatem ſpei, corroborationem fidei, plenitudinem caritatis. corona eam, Domine, corona iuſtitiæ: corona eam fructibus ſanctis, & operibus benedictis. Sit meritis & nomine atque virtute regina, adſiſtens in hoc ſæculo fide recta & operibus bonis, & in futuro honore & gloria coronata à dextris regis, in veſtitu bonorum operum, circumdata virtutum varietate. Fac illam talem ſobolem generare, quæ ad paradiſi tui pertineat hereditatem. Præſta, Domine, huic famulæ tuæ tantum caritatis affectum, & miſericordiæ ſtudium, atque religionis augmentum, vt tuum iugiter promereatur auxilium. Callidi ſerpentis ab ea venena repelle, & lorica fidei indutam ſcuto ſalutis eam defende, actus eius corrige, vitam emenda, mores compone,

in verbo, & redimit ſanguine pretioſo, vt videlicet agni immaculati & incontaminati, qui eſt ipſe Chriſtus Ieſus, & ſanctificat Spiritu ſancto ſuo, ſaluum faciens in ſingulis, qui eſt paſſus pro omnibus, totum hominem, videlicet corpus & animam, & hoc in ſabbato, id eſt in requie vnitatis Eccleſiæ, in qua per ſalutarem ſpem fideles ad requiem tendunt perpetuam. ſpe enim ſalui facti ſumus.

Huius ferculi columnæ ſunt duæ, quia turbæ quæ præceſſerunt, & quæ dominicum ſubſequuntur aduentum, per fidem mediatoris ipſius, videlicet pacifici regis & ferculi ædificatoris ſaluatæ atque ſaluandæ, vnius eiuſdémque credulitatis confeſſione clamant dicentes Oſanna, *Per gratiam enim*, inquit Petrus, *Domini Ieſu credimus ſaluari quemadmodum & illi.* Vel certè duæ columnæ ſunt ferculi, quia quiſquis in vnitate præſentis Eccleſiæ cum fide recta & operibus bonis perſeuerauerit, in futura, id eſt in æterna Eccleſia, de incorruptione animæ ſimul & corporis inenarrabili exultatione repletus atque glorificatus ſine fine gaudebit. Quoniam Deus omnia in menſura in qua conſtat qualitas, in numero quo continetur quantitas, in pondere quo ſignificatur ratio peræquata, qua pondus virtutis non oneris electorum accipiunt animæ, illo diſponente qui ſecundùm Iob *poſuit ventis pondus.* vt ab intentione Dei non iam leui motu diſſiliant, ſed in eum fixa conſtantiæ grauitate conſiſtant. per quæ iudicio & in ſæcula illius omnia conſtant, per quæ mundum conſtituit gubernat & iudicaturus eſt, qui comprehendi vel reprehendi non poteſt, præmia vel pœnas ſingulis redditurus cuncta diſpoſuit. Prima iſtius columna ferculi tribus & triginta conſtat capitulis. quia quiſquis in nomine patris & filij & Spiritus ſancti baptizatus ex aqua & Spiritu ſancto renaſcitur, Decalogi mandata cum fide ſanctæ Trinitatis neceſſe eſt perſeueranter cuſtodiat, ſi ad vitam vult peruenire perpetuam. Et denarius numerus ternario ſuperpoſito in eiſdem capitulis ter ducitur. quia mulier, catholica videlicet Eccleſia, acceptum fermentum, ſanctæ Trinitatis ſcilicet fidem, per dilectionem operantem in farinæ ſata tria abſcondit, quando Aſiæ, Africæ, & Europæ illam prædicare procurat, donec fermentetur totum, id eſt orbi vniuerſo prædicetur Euangelium regni acceptum à Domino Ieſu Chriſto de his quæ cœpit & perfecit facere & docere. Tertio die in Euangelica lectione commemorato venit ad nuptias. hoc eſt tertio mundi tempore per incarnationis myſterium eandem ſanctam ſibi Eccleſiam ſociauit. Primum quidem ſæculi tempus ante legem, Patriarcharum exemplis, ſecundum ſub lege, Prophetarum ſcriptis, tertium ſub gratia, Euangeliſtarum præconiis, quaſi tertij diei luce mundo refulſit, in quo iſdem Dominus & ſaluator noſter pro redemptione generis humani incarnatus apparuit. Sed & idem denarius numerus in trigonum ductus triceſimum implet numerum, quo anno Chriſtus baptizatus cuncta ſanctificauit ſuo baptiſmate fluenta nobis

Act. 15. 11.
Iob. 28. 25.

HINCMARI REMENSIS
ARCHIEPISCOPI
EXPLANATIO IN FERCVLVM SALOMONIS.

Oc regium ferculum, quod doctores sancti designare dicunt Ecclesiam, corpus scilicet Christi, in cuius vnitate eidem Christo per fidem, vt suprà monstrauimus, quisque incorporatur, multis in scriptura vocatur nominibus. vt est regnum cælorum, mulier, sponsa, vxor, columba, dilecta, vinea, ouis, ouile, ciuitas, turris, columna, firmamentum, domus, templum, corpus Christi, plenitudo Christi, sagena, nuptiæ, cœna, & aliis, quæ lector fortè poterit inuenire, fecit sibi rex Salomon, id est pacificus, Idida, hoc est dilectus Domini, Coeleth, hoc est concionator ipsius quidem Ecclesiæ. His quippe tribus nominibus vocatus est Salomon, quia tota sancta Trinitas fabricauit templum veri Salomonis, corporis scilicet Dei & hominum mediatoris, in vtero beatæ & gloriosæ semperque virginis eiusdem genitricis dominæ ac dominatricis nostræ Mariæ. Spiritus enim sanctus superuenit in eam, & virtus altissimi patris obumbrauit illi. ideóque totum quod ex duabus & in duabus substantiis atque naturis in vnitate vnius personæ ex ea natum est, sanctum vocatur, & est filius Dei, per quem gloria in excelsis Deo cantatur, & in terra pax est hominibus bonæ voluntatis. qui est filius dilectus in quo patri bene complacuit, & à cuius facie est scientia & intellectus, & qui docet hominem scientiam, & Spiritu sancto suo docet Ecclesiam omnem veritatem. Fecit autem hoc ferculum sibi iste rex regum & dominus dominorum de lignis Libani, quia Ecclesiam de fortibus animo & constantia animabus construxit. Ligna quippe Libani & celsitudine & specie & suî natura imputribili multum præminent. Sic hæc ligna rationabilia atque fructifera, his & aliis virtutibus præminent, non à se, verùm ab illo, qui hæc eadem ligna in ædificio huius ferculi, id est Ecclesiæ istiusmodi gratiosa prædestinationis & electionis suæ gratia, id est gratis data composuit. qui omnes homines vult saluos fieri, & neminem vult perire. Vt enim de costa dormientis Adæ in paradiso fabricauit Euam, ita ineffabilis misericordiæ gratia in cruce dormiens, de latere suo profundens aquam & sanguinem, quibus & lauacro rigaretur & poculo, ædificauit Ecclesiam. quam mundat lauacro aquæ in

nans corpora simul & animas, inlustrare dignatur, pro generis humani salute in cruce occubuit. Euidenter ostendens, quia prælatis Apostolis, Martyribus, Confessoribus, ceterísque artioris ac perfectioris vitæ viris, quorum inenarrabilem gloriam de manifestissima diuinitatis visione sempiternæ Trinitatis illi tantùm sciunt, qui ea perfrui meruerunt, sunt plures in Ecclesia iusti, fide sanctæ Trinitatis, in qua & incarnatio Domini nostri Iesu Christi veraciter continetur, qua non accessit quaternitas, sed in vno filio Deo & homine, qui est in gloria Dei patris, cum eodem patre & sancto Spiritu permanet Trinitas, spe, caritate, & operibus bonis perfecti, qui post carnis solutionem continuò beata paradisi requie suscipiantur, expectantes in magno gaudio, in magnis congaudentium choris, quando recepto corpore veniant & appareant ante faciem Dei. In semisse autem anno demonstrans, quia nonnulli propter bona quidem opera ad electorum quidem sortem præordinati, sed propter mala aliqua, quibus polluti de corpore exierunt, post mortem seuerè castigati, excipiuntur flammis ignis purgatorij, & vel vsque ad diem iudicij longa huius examinatione à vitiorum sorde mundantur, vel certè priùs amicorum fidelium precibus, eleemosynis, ieiuniis, fletibus, & hostiæ salutaris oblationibus absoluti pœnis, & ipsi ad beatorum perueniunt requiem. Tot etiam annis, id est tribus & dimidio, Antichristus sui ostentabit figmenta mendacij, ostendens se tanquam ipse sit Deus signis & mendacij prodigiis, adhibens minarum atque pœnarum terrores. Sed non præualebit in eos, qui in fidei rectæ & operum bonorum perfectione, gratia ipsius auxiliante persistent. Qui in carne apparens factus ex muliere, factus sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus, post circumcisionem tricesima tertia die ad templum delatus est, & legalia pro eo sunt munera oblata, qui cuncta diuinitùs consecrat. Trigonus etiam Decalogi, & tres dies, atque oblatio ad templum delata, illos dies & sacrificium Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, designant, de quibus ipse in Euangelio dicit, *Ecce eiicio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor.* quia expelluntur dæmonia, cùm relictis paternis superstitionibus credunt in eum gentes: & perficiuntur sanitates, cùm secundùm eius præcepta viuitur, posteaquàm fuerit diabolo & huic sæculo renuntiatum, vsque in finem resurrectionis, qua tanquam tertia consummabitur, hoc est ad plenitudinem Angelicam per corporis etiam immortalitatem perficietur Ecclesia. Quapropter huius numeri ratione deuotus quilibet colligat, quia ille à corruptione corporis & animæ tantùm saluabitur, qui in fide recta quæ ternario numero, & in operibus bonis, quæ decalogo, id est numero constante denario designantur, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die remunerationis inuentus fuerit.

Luc. 13. 32.

aquarum, & huius sanctificationis gratia tricesimo ætatis anno Iesus venit ad baptisma. quia scilicet post baptisma istud legem erat veterem soluturus. Propterea vsque ad hanc ætatem, quæ omnia potest capere peccata, in legis obseruatione permansit: ne quis diceret ideo eum soluisse legem, quia eam non valeret implere. Neque enim omnis prorsus ætas cunctis vitiis opportuna est. Nam primos adhuc annos imprudentia & imbecillitas animi simul obsident. adolescentiæ verò tempus feruentior impugnat libido. reliquam verò ætatem habendi maximè cupido sollicitat. Propterea igitur omnem hanc Christus expectauit ætatem, per quod omne tempus iustitiam legis impleuit, ac tunc demum venit ad baptisma, quasi cumulum illud cunctis obseruationibus legis adimplens. Qui quoniam ipso, quod tricenarius inchoauit, baptismo totius sit Ecclesiæ sordes expiaturus, eorumdem quoque numerorum mystica cognatio declarat: quia videlicet triginta æqualibus suis partibus computata pariunt ampliùs duodecimum, qui est Patriarcharum & Apostolorum numerus, & fiunt quadraginta duo. Habent enim partes, tricesimam, vnum, quintamdecimam duo, duodecimam tria, sextam quinque, quintam sex, tertiam decem, dimidiam quindecim, quæ simul iuncta quadraginta duo consummant. vbi mysticè, vt diximus, innuitur totam Ecclesiæ perfectionem in Christi fide & gratia consistere, quæ à Patriarchis primò agnita, Apostolorum est latiùs voce diffamata: nec esse nomen aliud sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri, quomodo in quadraginta duobus nulla est particula, quæ non æqualibus tricenarij numeri contineatur in partibus. Tricenarius ergo numerus suis partibus quadragesimum complet & secundum, quia Dominus Ecclesiam sui baptismatis sacramentis & nunc laborantem temporaliter munit, & finitis laboribus ad requiem æternaliter perducit. Et tricennalis baptizati Saluatoris ætas etiam nostri baptismatis intimare potest mysterium. propter fidem scilicet sanctæ Trinitatis, & operationem Decalogi reuelata fidei gratia. quod quo sublimiùs intelligitur eo & doctrina publicatur. Duodenus quippe, quem partes, vt diximus, tricenarij pariunt, Apostolorum numerus, prædicatorum videlicet omnium chorus, ter quaternos, siue quater ternos continere dinoscitur. quia fidem sanctæ Trinitatis, & quatuor sancti Euangelij libros, ab orthodoxis doctoribus ante finem mundi oportet per quatuor partes, Orientis scilicet, Occidentis, Aquilonis & Austri, quadrato orbis termino prædicari. Quasi enim quoddam sacrosanctum triennij tempus baptizandos habere docuit, qui ait, *Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti.* quasi idem hoc triennium per decem multiplicari præcepit cùm subiunxit, *docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui vobis.* Qui tribus annis ac bis ternis mensibus mundi tenebras exemplo & verbo suo de dilectione Dei & proximi, sa-

Matt. 28, 19

Ibid. v. 20.

denarius. Vnum enim & duo & tres & quatuor simul ducti, fiunt decem. quia legis Decalogus per quatuor libros sancti Euangelij adimpletur. Et fortasse propterea qui conducuntur ad vineam, accipiunt nomine mercedis denarium, qui per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit, & per centenarium numerum magna perfectio designatur. Per geminatum autem centenarium, & perfectio spiritus qui in hac vita electis tribuitur, & perpetua vita Matt.19.29 signatur. Vnde eisdem electis suis Dominus dicit, *Omnis qui relinquit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* Neque enim sanctus quisque ideo terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit, quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit sed appetit: neque qui vnam vxorem deserit centum accepturus est. Sed per centenarium numerum perfectio designatur. post quam etiam vita æterna promittitur: quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, & hîc perfectionem mentis recipit, vt iam non appetat quæ contemnit, & in sequenti sæculo ad vitæ æternæ gloriam peruenit, quæ centenario numero, qui de læua transfertur in dexteram, designatur. Vnde hoc ferculum, vel hæc mensa, scilicet sancta Ecclesia de fabricatore suo, vero videlicet Salomone dicit, *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cant.2.6. Per læuam quippe eius vita præsens, & sacramenta incarnationis eius, & præsentiæ ipsius dona signantur: per dexteram verò vita futura, & ea quæ in futuro percipient electi præmia figurantur. In quibus non solùm visio diuinæ maiestatis, sed & gloria est clarificatæ humanitatis, vnius eiusdémque mediatoris Dei & hominum. Vnde bene læuam eius sponsa sub capite suo poni, dexteram autem se illius amplexari desiderat, vt & nunc per temporalia ipsius subsidia à mundi perturbationibus quiescat, & tunc manifesta ipsius visione perpetuò fruatur. Æternam equidem sanctorum requiem nullus vnquam turbo interpolat. Vnde & rectè dicitur, *Dextera illius amplexabitur me.* Quia nimirum diuinæ præsentia maiestatis vndique suos cælesti in regno circumteget, ne aliquam felicitatem Deo dignam, vel memoria miseriæ violet, vel metus finis angustet. Geminatus etiam centenarius innuit, quia quiscumque ad vitam desiderat peruenire perpetuam, dilectione Dei flagret ac proximi, & fide catholica atque operatione recta continuè ad eam festinare contendat. In fide scilicet orthodoxa, de sancta & inseparabili Trinitate, simul & de Incarnatione Domini nostri Iesu Christi, corde credens ad iustitiam & ore confitens ad salutem, quia in eadem sancta Trinitate nihil est prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales, ita vt per omnia & vnitas deitatis in Trinitate sit personarum, & trinitas personarum in vnitate sit deitatis. quia ex solo Patre, id est

Ducentis etiam & decem verſibus, de dogmatibus Eccleſiaſticis contra praue ſentientes doctorum loquens ſenſibus, hæc columna conſtare dinoſcitur. cuius eſt ſupputationis iſta intentio, vt primùm incipiamus à minori numero, id eſt à decem, & ab eo progrediamur in poſtmodum. De denario quippe numero catholici doctores multa dixerunt diſerta & fortia, ex quibus quædam hîc compendij ſtudio adnotare curaui. Dicunt namque quia in decalogo ſit conſecratus. cuius decalogi, pſalterij videlicet decem chordarum, decem præcepta Deus famulo ſuo Moyſi in monte in duabus tabulis lapideis conſcripta dedit: tria in vna tabula ad Deum pertinentia, quia Deus Trinitas eſt, & in redemptionis noſtræ myſterio tres ſunt qui teſtimonium dant, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & tres vnum ſunt. ſpiritus vtique ſanctificationis, & ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis. quæ tria vnum ſunt & indiuidua manent, nihílque etiam à ſui connexione ſeiungitur, & vt beatus cantat Ambroſius,

Omnia trina vigent ſub maieſtate Tonantis.
Tres pater, & verbum, ſanctus quoque Spiritus vnum.
Trina ſalutaris ſpecies crucis, vna redemptrix.
Tertia lux Dominum remeantem à morte recepit.
Trina dies Ionam tenuit ſub viſcere ceti.
Tres pueri creuere Deum flagrante camino,
Ter Sabaoth ſanctum referens benedictio pſallit.
Ter mergendus aqua eſt cui gratia plena lauacri.
Teſtibus & ſtabilis conſtat tribus actio cuncta.
Terno menſe ſuis redeunt ſua tempora membris.
Tres ſunt ætates, flos, robur, & ægra ſenectus.
Tres moduli in cauſis iudex, defenſor, & actor.
Tres in ſæcla gradus, ortus, tranſcurſio, finis.
Tres ſpem quæ palpant requies, lux, gloria vitæ.

Septem verò præcepta altera tabula dedit, quorum primum eſt, ſicut & Apoſtolus monſtrat, *Honora patrem & matrem.* Habet præterea ſe- (Epheſ. 6. 2.) ptenarius numerus in ſcriptura ſacra multipliciter oſtenſam perfectionem ſuam. videlicet quia eo dierum numero, teſtante ſcriptura, per- (Gen. 2. 1.) fecto cælo & omni ornatu eorum, requieuit Deus ab operibus ſuis, (Exod. 16. 23) ſed & per legem ſabbatum in requiem datum eſt. Et in capite no- (Eſa. 11. 2.) ſtro, mediatore ſcilicet Dei & hominum homine Chriſto Ieſu, propheta ſeptiformem ſancti Spiritus gratiam enumerauit. Septem quoque oculos, & ſeptem candelabra, & ſeptem ſigilla, & ſeptem (Apoc. 1. 12. & 5. 6. & 6. 1. & 10. 3.) tonitrua, pro perfectione ſcriptura ſacra enumerat, & per ſeptem dies omne ſæculum voluitur. Et his duobus perfectis numeris, ternario videlicet & ſeptenario denarius conſtat. Eſt etiam, quoniam geminato quinario numero, qui perfectus eſt in quinque notiſſimis corporis noſtri ſenſibus, & in quinque libris Moyſi, conſtat. Sed & ab vno per ordinem vſque ad quatuor numeros completur

neris facta in Adam ipso peccante, quoniam & Eua ipsa est Adam, gratia lectis, à Deo paratam, sicut ipsa veritas dicit, *Venite benedicti* Matt.25.34 *patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* Et qui non à Deo ad interitum prædestinati, sed ab eo ex retributione iustitiæ in massa perditionis relicti, in infidelitate vel malis operibus perseuerauerint, ibunt in ignem æternum. ad quem Deus neminem prædestinauit, sed eundem ignem diabolo & corpori eius ex retributione iustitiæ præparauit. sicut ipse in Euangelio dicit, *Stipendia* Rom.6.23. *enim*, inquit Apostolus, *peccati mors. gratia autem Dei vita æterna.* &, *Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas.* &, *Ira*, id est vindicta, Psal.24.10. & Psal.29.6 *in indignatione eius, & vita in voluntate eius.*

Altera itaque istius columna ferculi, contradicens illis qui de iis praue sentiunt quæ in altero nobis sæculo complebuntur, triginta & octo capitulis constat. ac si triginta & octo annis in Synagogæ potius Satanæ porticu, quàm in Ecclesiæ catholicæ sinu iacentem lan- Ioan.5.5. guidum, malè sentientium videlicet chorum, duodequadraginta numero, qui legis decalogo per quatuor sancti Euangelij libros impletur minùs habentem, & absque dilectione Dei ac proximi, quem legis pariter & Euangelij scriptura commendat, vacuum incedentem insinuans. In quo licèt plures sint choro, si adquiescere veritati consenserint, quasi vnus recuperabunt in vnitate fidei sanitatem. quia præter vnitatem catholicæ fidei nullus cuilibet patet salutis locus. A cuius vnitate quisquis discrepat, salutem quæ ab vno est consequi nequaquam valet. Quæ salus æterna centenario ipsius columnæ versuum numero designatur. quia Abrahæ centenario promissionis filius Isaac, id est risus vel gaudium nascitur, illum innuens qui discipulis suis dixit, *Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, &* Ioan.16.22 *gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Ad quam æterni salutem gaudij per sexagenarium, quem superadditi sexaginta versus ostendunt, perfectum numerum peruenitur. Qui sexagenarius numerus, quoniam sexies decem sexaginta fiunt, in se continet senarium perfectionem operum demonstrantem. quia sicut creator admirabilis perfectus est in natura sua, ita in senario dierum numero perfecit opera sua, & sexto die creauit hominem perfectum anima & corpore, propter quem creata sunt omnia, & sexta ætate venit conditor hominem reparare quem sexto die creauerat. Sed & denarium sexagenarius numerum comprehendit, qui in decalogo consecratur, &, vt suprà ostendimus, perficitur. quo etiam & sexagenarius numerus esse perfectus hoc modo monstratur. Partire sexagenarium per denarium, & inuenies eundem sexagenarium numerum per denarium esse perfectum, sicut senarium per vnitatem. Nam vnum, duo, & tres sex faciunt, qui est perfectus numerus in partibus suis: ita & sexagenarius quandam perfectionem habet si partitur per denarium numerum. Semel enim decem, & bis decem, & ter decem

ex ſubſtantia patris, æqualis & conſubſtantialis genitus non factus eſt filius, & ex patre ſimul ac filio, coæqualis ac conſubſtantialis æqualiter procedit Spiritus ſanctus, qui cum patre & filio æqualiter adoratur, quia æqualiter eſt Deus, totus patris & totus filij Spiritus, quia vnus naturaliter Spiritus eſt & patris & filij. Proinde totus de patre procedit & totus de filio, totus in patre manet, & totus in filio. quia ſic manet vt procedat, ſic procedit vt maneat. Et hinc naturaliter hanc habet cum patre & filio vnitatis plenitudinem, & plenitudinis vnitatem, vt totum patrem habeat totúmque filium, ipſéque totus habeatur à patre, totus habeatur à filio. qui etiam à patre & filio æqualiter datur, immo & à ſeipſo datur. ipſéque donum Dei & paraclitus id eſt conſolator dicitur, quia reuera, dum dona ſacramentorum diſtribuit, conſolationem animæ præbet. per quem diffunditur in cordibus noſtris Dei caritas, per quam nos tota inhabitat Trinitas.

De Incarnatione quoque Domini noſtri Ieſu Chriſti, vna ex eadem & in eadem ſancta Trinitate perſona, fideliter ſentiat. *Deum* videlicet, & eum verum & perfectum ante omnia ſæcula, & ſine vllo initio credens, & verum ac perfectum hominem in fine ſæculorum, in duabus & ex duabus naturis atque ſubſtantiis in vna perſona conſiſtere: vt qui per diuinitatis ſuæ potentiam nos creauerat ad perfruendam vitæ beatitudinem perennis, ipſe per fragilitatem humanitatis noſtræ nos reſtauraret ad recipiendam quam perdidimus vitam. Qui iuxta Symboli veritatem conceptus de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, ancilla ipſius hominis per diuinitatem, & matre Verbi per carnem. nam vtrumque illam & ancillam & matrem eſſe Domini veritas Euangelij, eiuſdem & Eliſabeth voce demonſtrat: nec alterius ancillam, alterius matrem, quia non priùs
Luc. 1. 38. & 43. in vtero virginis caro concepta eſt, & poſtmodum diuinitas venit in carnem: ſed mox Verbum ante ſæcula vnigenitus æqualis patri venit in vterum, mox Verbum, ſeruata propriæ veritate naturæ, factum eſt caro, & perfectus homo idem in veritate carnis & animæ rationalis, operante Spiritu ſancto, inueſtigabili miraculo natus eſt per vterum Virginis filius Dei, factus filius hominis vnus Chriſtus. Qui mortuus eſt ſola carne propter peccata noſtra, & reſurrexit ſola carne, quia peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius, vt à peccati morte quocumque modo contracta anima reſurgeret. Aſcendit quoque in cælum, & ſedet ad dexteram patris, id eſt, in gloria paternæ maieſtatis. inde venturus iudicare viuos & mortuos. Ad cuius aduentum omnes homines reſurgent cum corporibus ſuis, & reddent de factis propriis rationem. Et qui gratia Dei, & ſubſequente eandem gratiam libero arbitrio, in fide recta & operibus bonis perſeuerauerint, præſciti & prædeſtinati à Deo in gloriam, ibunt in vitam æternam electis, id eſt de maſſa perditionis totius humani ge-

& discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Et hoc reclinatorium fecit aureum, quia requiem nobis æternam diuinæ suæ visionis gloria coruscam præparauit. Hinc etenim dicitur, *Qui autem diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum & manifestabo ei meipsum.* Vel certè fecit reclinatorium in ferculo fidelibus aureum, quia omnes resurgemus, non autem omnes immutabimur, quoniam Christus passus pro omnibus adquisiuit omnibus resurrectionem, fidelibus autem incorruptionis & animæ & corporis gloriam, de quibus dicitur, *Resurgent in resurrectione iustorum*, cùm omnes sine vlla dubitatione resurgent. Luc.14.14. Ascensum autem huius ferculi Idida, hoc est dilectus filius patris in quo ei benè complacuit, fecit purpureum. vera enim purpura maritimorum conchyliorum sanguine tingitur. quia viuus & copiosæ redemptionis sanguis agni immaculati & incontaminati Iesu Christi, de Spiritu sancto, id est operatione Spiritus sancti, ex virgineo sanguine sementiuæ naturæ, videlicet ex immaculata Virginis carne, sine vlla carnali concupiscentia, & absque vllo virili attactu, singulariter concepti, & clauso virginali vtero, ac virginalibus integris inconuulsis atque intemeratis mirabiliter nati, lauit nos à peccatis nostris. Qui sanguis, videlicet ipsius agni tollentis peccata mundi, de conchyliis marinis ferro elicitur, quia per seriem stirpis hominum peccatorum, quasi marinis fluctibus oppressorum, sicut genealogia Euangelij monstrat, Matt.1. de Abrahæ & Dauid stirpe processit, & incisione ferri, clauorum videlicet & lanceæ, sacramenta redemptionis nostræ de ipso sacratissimo corpore, in quo erat Deus mundum reconcilians sibi, & in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, nobis emanauerunt, quibus idem rex ac dominus noster, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in ipso sanguine suo, non solùm quando sanguinem suum dedit in cruce pro nobis, vel quando quisque nostrûm in mysterium sacrosanctæ passionis illius baptismi aquis ablutus est, verùm etiam quotidie tollit peccata mundi, lauátque nos à peccatis nostris quotidianis in sanguine suo, cùm eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cùm panis & vini creatura in sacramentũ carnis & sanguinis eius ineffabili Spiritus sanctificatione transfertur, sicque corpus & sanguis illius, non infidelium manibus ad perniciem suam funditur & occiditur, sed fidelium ore suam sumitur in salutem. & non nisi purpureus ad hoc ferculum inuenitur ascensus, quia nullus Ecclesiam nisi sacramentis Dominicæ passionis imbutus ingreditur. Vnde ipse ait, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cælorum.* Ioan.3.5. &, *Nisi manducaueritis carnem hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, habebit vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Ioan 6.54. & 55. Ferculi verò ascensus purpureus ideo versibus triginta describitur, quia iuxta Apostolum, *Quicumque baptiza-* Rom.6.3.

ſexaginta fiunt. nec non & quinquagenarium complectitur ſenarius numerum, quo Iubileus annus, remiſſio ſcilicet peccatorum, & ad patriæ æternæ hereditatem reuerſio, & requies ſempiterna exprimitur. Supereminet quoque coniugalem ordinem duplicatione ſuî, laborioſam vidualem continentiam impreſſione digiti demonſtrando, quoniam quæ ſeminauit in lacrymis in gaudio metet. In ſe triginta continens, qui numerus blando indicis & pollicis oſculo depingit & coniugem, fructum fidei per bona opera, vt terra optima, de ſuſcepto diuini verbi ſemine proferens: ſicut centenarius numerus de læua tranſlatus in dexteram, eiſdem digitis, ſed non eadem manu, quibus in læua manu nuptæ ſignificantur & viduæ, circulum faciens exprimit virginitatis coronam. Sed & fructum triceſimum verbum profert quod fidem ſanctæ Trinitatis ædificat, ſexageſimum quod operis perfectionem docet, centeſimum quod ad dexteram regni vitam prædicat ſempiternam. Neceſſe eſt igitur, vt qui vult vitam, & cupit videre dies bonos, per ſex huius ſæculi dies vel ætates in quibus licet operari, ad ſabbatum, id eſt ad requiem *ſeptimi* diei ſiue ætatis, quando non licebit operari, fide recta & iuſtis operibus, decalogi mandata complendo, abſque admixtione praui operis feſtinare procuret, quatinus de corpore exiens, in ſeptima die vel ætate, ſiue in quinquagenarij quiete numeri requieſcat, donec ſempiternitatem centenariam in octaua die vel ætate cum incorruptione corporum conſequatur. Vnde & reclinatorium huius ferculi aureum octonarius verſuum numerus cantat. quoniam qui in præſenti vita, id eſt in iſtis ſex diebus vel ætatibus quibus operari licet, cultro illius petræ quæ eſt Chriſtus ad inſtar octauæ diei quam deſignat diei octauæ circumciſio, quæ antiquis loco dabatur baptiſmatis, eius videlicet fide, ſpe, & caritate, non ſolùm in baptiſmate, ſed & in omni prorſus actione deuota, ſe purificare curauerit, & in ſeptima ſabbati feliciter requieſcet, & in octaua glorificatus reſurget. Quæ & ipſa cotidiana noſtra circumciſio, id eſt continua cordis mundatio, ſemper octauæ diei ſacramentum celebrare non deſiſtit, quia nos in exemplum Dominicæ reſurrectionis, quæ octaua die, id eſt poſt ſeptimam ſabbati facta eſt, ſanctificare conſueuit, vt quomodo reſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et hæc eſt octaua reſurrectionis noſtræ plenariæ dies ſine vllo temporis fine beata, quando vera omnimodæ circumciſionis gloria coruſcante, non vltra corpus quod corrumpitur adgrauat animam, nō vltra terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, ſed corpus iam incorruptibile lætificat animam, & ſubleuat cæleſtis inhabitatio totum hominem viſioni ſui conditoris inhærentem, quando renouabitur ſicut aquilæ iuuentus noſtra. Quod reclinatorium nobis Salomon noſter fecit, cùm ſpem perpetuæ quietis fidelibus promiſit. *Tollite*, inquit, *iugum meum ſuper vos*, *&* Matt.11.29

qui Deum videre, & ad gloriam beatæ resurrectionis pertinere concupiscit, per sex dies debet agere bona quæ nouit. Sex quoque sunt Euangelicæ lapideæ hydriæ, fortia scilicet sanctorum præcordia, fide & dilectione Dei ac proximi, & meraca atque purissima absque aliqua mixtura hæreticæ prauitatis scripturæ sacræ scientia repleta. quia quisquis saluari cupit, non solùm necesse est vt de fide sanctæ Trinitatis atque incarnationis Dominicæ fideliter sentiat, verùm & in omnibus Ecclesiasticis dogmatibus ab omni peste hæretica & schismatis præcisione immunem se suósque auditores summopere custodire, & à peccatorum sorde abluere, & diuinæ cognitionis puro fonte potare procuret. & illi omnes præcipuè, quorum perfectio vitæ & fidei ad exemplum rectè credendi ac viuendi aliis proposita esse dinoscitur.

Præfatio denique ferculi, dilectissimum alloquens principem, idem ferculum exponendo viginti & quatuor versibus scribitur, quia fide recta & operibus bonis meritóque vitæ & scientiæ doctrina plenum dilectione Dei & proximi, in omni pia deuotione & actione, de gratia & arbitrio libero rectè sentientem, sicut ad vnumquemque fidelem dicit Dominus per Prophetam, *Ex me fructus tuus inuentus est*, id est donum gratiæ meæ præuenientis qua bene agis ex me est, & subsequenti arbitrio tuo fructus tuus inuentus est. Sícque monstratur à Domino, quia quod bonum volumus, cogitamus, loquimur & agimus, & Dei est per præuenientem gratiam, & nostrum est per liberi arbitrij subsequentem obedientiam. Vnde & remunerabimur, & misericordias Domini in æternum cantabimus, inobedientes autem meritò damnabuntur. Et hinc regem scriptor in isto sæculo bene viuere, & in æternum cum Christo regnare desiderat. Ea propter & in eadem præfatione denarius geminatur, qui per quatuor sancti Euangelij libros completur. quia & sine fide impossibile est placere Deo, & fides sine operibus mortua est in semetipsa. Sed & in ea dualis numerus duplicatur. quia scientia sine caritate inflat, caritas autem cum scientia sana ædificat. & intellectus est bonus omnibus facientibus eum, & dilectione Dei prælata, cui nulla numeri mensura imponitur, de qua ex toto corde, & ex omni mente, & ex omnibus viribus nostris præcipitur, dilectio proximi in duobus præceptis subdiuiditur, cùm dicitur, quod tibi fieri non vis, alij ne feceris, & quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.

Oseæ 14.9.

Completio siquidem summam versuum proferens octo versibus agitur, & sub ferculi reclinatorio, quod resurrectionis octauam diem demonstrat, ponitur. quia sicut sunt duæ mortes, corporis scilicet per egressionem ab eo animæ, & animæ per admissionem in se peccati: ita & duæ sunt resurrectiones, animæ videlicet, quando indulgentiæ viuificatio per dignos pœnitentiæ fructus gratia Dei adquiri-

ti sumus in Christo Iesu, baptizato videlicet tricesimo ætatis suæ anno, *in morte ipsius baptizati sumus*. In quo tricesimo numero decalogi denarius triplicatur, quia perfectio fidei atque bonorum operum baptismatis sanctificatione perficitur. In quo impletur omnis iustitia, quia in eo est sanguinis Christi redemptio, sancti Spiritus sanctificatio, & aquæ baptismatis perfecta mundatio.

In hoc autem ferculo Salomon verè quidem pacificus, qui pacificauit per sanguinem crucis suæ ea quæ in cælo sunt, & ea quæ in terra, & soluens medium parietem, fecit vtraque vnum, duos condens in seipso, media caritate constrauit propter filias Hierusalem: ea ipsa videlicet caritate qua pro nobis passus est. maiorem enim hac caritatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat
Rom.5.8. quis pro amicis suis, & sicut Apostolus ait, *Commendat autem Deus suam caritatem in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro impiis mortuus est.* Siquidem hanc mediam Ecclesiæ suæ strati instar parauit, vbi fideles animæ molliter quiescerent. quia totam eam
Cant.15.10 intrinsecus supernorum amore repleuit. & hoc est quod addidit, *Propter filias Hierusalem*, id est, propter animas cælestium desiderio flagrantes. Quanto enim maiorem Deus caritatem suam pro nobis patiendo commendauit, tanto plures ad se redamandum ac pro se patiendum accendit. Ipsa autem caritas, quin immò misericordia no-
Psal.58.18. stra, cui dicit Psalmista, *Deus meus misericordia mea*, scilicet agnus qui tollit peccata mundi, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, in cruce duobus versibus eundem agnum, atque in eodem agno in vna eadémque littera concinentibus pingitur. quæ etiam crux quatuor versibus vnius mensuræ, & in eisdem litteris in capite vel in fine congruentibus, per quatuor mundi partes promissionis filios, & æternæ hereditatis Christo coheredes, id est electos & prædestinatos ad vitam in gremio redemptionis Christi, qui est passus pro omnibus, complectitur omnia gyro: prædicans scilicet mundo quæ sit ipsius crucis mensura, longitudo videlicet & latitudo, sublimitas & profundum in dilectione Dei & proximi. Qui duo & quatuor versus coniuncti senarium complent numerum. quia sexto die homo conditus, sexto item die crucis est mysterio reparatus. Qui senarius numerus apud sæculi sapientes idcirco dicitur esse perfectus, quia suo ordine numeratus perficitur, vt cùm vnus, duo, tres dicuntur, senarius numerus impletur: vel quia in tribus partibus diuiditur, id est sexta, tertia, & dimidia. videlicet in vno duobus & tribus. Ab Ecclesiasticis autem doctoribus ideo perfectus dicitur numerus, quia sexto die perfecit Deus omnia opera sua, & sex sunt huius sæculi ætates notissimis temporum distinctæ articulis, in quibus, quasi in sex diebus quibus licet operari, pro Deo laboribus insistere, & pro adipiscenda requie sempiterna necesse est operari. & post dies sex gloriam sui regni quam spopondit discipulis Saluator ostendit. quia

& significantia quadragenarij numeri, in effusione diluuij, & in Iacob planctu, in exercitatione quoque filiorum Israel in deserto, atque in prædicatione Ionæ, & aliis multis ostensionibus causa perfectionis in scriptura positi, aliud etiam pernecessarium innuit. quia Moyses morem circumcisionis diuinitùs imperatum, & quadringentis & sex annis obseruatum, per quadraginta annos in eremo intermisit, quem Iosue cultris petrinis perfecit, quia petra erat Christus, & lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Idem quoque Moyses vt legem, quam Dei populo traderet, acciperet secundò diebus quadraginta ieiunauit, Helias in deserto quadraginta diebus abstinuit, ipse auctor hominum ad homines veniens in quadraginta diebus nullum omninò cibum sumpsit. Cur ergo in abstinentia quadragenarius numerus custoditur, nisi quia virtus decalogi per libros quatuor sancti Euangelij custoditur? Et qui per carnalia desideria decalogi mandata contempsimus, dignum est vt eandem carnem quater decies affligamus. & vt per decalogi mandatorum custodiam, ac per Deo dignam abstinentiam, ad æternam vitam, quæ centenario numero designatur, quadriga Euangelica & cardinalibus quatuor virtutibus perferamur, necesse est vt quadragenarius numerus per decalogi denarium multiplicetur, & sic ad quadringentesimum numerum efferatur. Quadraginta enim decies ducti quadringentos efficiunt, quia ad æternam vitam, quæ centenario numero & hoc quater ducto figuratur, electi omnes, non solùm de incorruptione animæ simul & corporis, verùm & de visione diuinæ maiestatis, cum gloria mediatoris Dei & hominum clarificatæ humanitatis, sine fine reuersi ad id quod conditi fuerant, vt reuera in vero Iubileo quinquagesimo videlicet anno gaudebunt. Vnde quia sancta Ecclesia in quibusdam suis membris adhuc pro æterna requie laborat in terris, in quibusdam verò omni finito labore cum Christo iam regnat in cælis, in memoriam vtriusque vitæ patres nostri constituerunt gemina hæc congrua religioni solemnia, quadragesimam videlicet imminente Pascha afflictionis, & ab ipso Dominicæ resurrectionis die quinquagesimam, in qua cōtinuè psallitur Alleluia, quod Euangelista Ioannes ab Angelis se audisse cantari perhibet, & venerabilis pater Tobias, ex visione Angelica intelligens qualis sit supernorum ciuium gloria & supernæ Hierusalem claritas, dixit, *per vicos eius Alleluia cantabitur*, quamuis in Ecclesia nunquam à diuina laude cessetur. Et quoniam huius quinquagesimæ celebratione fidelibus perfectio quietis innuitur, & denario numero summa perfectionis exprimitur, quinquagenario decies ducto ad quingentesimum peruenitur, apertè monstratur quia nequaquam sola nos abstinentia carnis in cibo & potu ad æterna gaudia reparat, nisi adiunctis bonis aliis dignam Deo abstinentiam cum fide recta deuotio mentis ostendat. Illud quippe ieiunium Deus adprobat,

Apoc. 19. 1. Tob. 13. 22.

tur, & corporis, quando in aduentu Domini omnes homines resurgent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem. & beatus qui habuerit partem in resurrectione prima, quoniam non lædetur à morte secunda, & accipiet binas stolas, immortalitatem scilicet & incorruptionem corporis simul & animæ. Sed significantia istius resurrectionis prima ordine rectè illi supponitur quæ præcellentior est dignitate: sicut & scriptura de compunctionis
Iudic.1.15. genere dicit, *Dedit illi pater suus*, quin Caleb Axæ filiæ, *inriguum superius & inriguum inferius*. cùm electi priùs plangat de inferiori inriguo anima, vt non ducatur ad supplicium, posteà verò de superiori inriguo, quia differtur à regno. Summa autem ferculi versuum heroici & elegiaci carminis, quam secum completio designauit, quadringentis quadraginta & sex versibus constat, & vnus decies ductus denarium perficit. De quo quia sufficienter suprà iam diximus, hoc iterum replicare vitamus. Denarius etenim quater ductus in quadragenarium surgit. quia tunc decalogi mandata perficimus, cùm profectò quatuor libros sancti Euangelij custodimus. quos humiliùs conseruamus, si vnde & quò & qualiter cecidimus incessáter aspicimus. A regione siquidem nostra, id est à paradiso, in hanc conuallem lacrymarum superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando discessimus, sed ad eam necesse est vt flendo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrænando redeamus. Et quia ab ipsius paradisi gaudiis per cibum cecidimus, ad hæc in quantum possumus per abstinentiam resurgamus. Quæ abstinentia totum vitæ nostræ tempus in continentia à malis operibus, & in exercitatione virtutum esse debere designans, per quadraginta dierum numerum custoditur, quia sicut filij Israel, in quorum locum successimus, per quadraginta annos transito mari rubro in eremi vastitate calamitosè antequàm ad promissionis terram venirent versati sunt, ita & nos in exilij huius ærumnis dignas inobedientiæ pœnas luimus, antequàm ad paradisi gaudia redeamus. In qua probatione post sacrum baptisma priùs longis virtutum exercendi agonibus, ac deinde perpetuis supernæ beatitudinis sumus donandi muneribus, & accepta Dei lege, id est audito verbo diuino, de prisca nostra conuersatione egredi, ac solitudinem vitæ spiritalis constat debere nos ingredi, vt vita nouæ conuersationis quotidie castigati, si terram repromissionis intrare volumus, quasi quotidiano Iordanis baptismate lacrymis saluberrimæ compunctionis ab omni vitiorum subripientium contagione purgemur, iuxta eum qui dixit, *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis stratum meum rigabo*. Vnde rectè Iordanis riuus iudicij interpretatur, quia nimirum electi, quo sollicitiùs suam conscientiam diiudicando examinant, eo largiores ex intimo cordis fonte lacrymas fundunt. vt quia minùs perfectos se esse deprehendunt, sordes suæ fragilitatis vndis pœnitentiæ diluant. Sed
Psal.6.7.

duodecim solidetur, reliquis decem & octo firmetur vsque ad perfecta liniamenta omnium membrorum. Et hinc iam reliquo tempore vsque ad tempus partus magnitudine augmentatur. Sex autem & nouem & & duodecim & decem & octo quadraginta quinque faciunt. quibus si vnum adiecerimus, id est ipsum diem quo discretum per membra corpus crementum sumere incipit, tot nimirum dies in ædificatione corporis Domini, quot in fabrica templi annos inuenimus. De quo templo dicenti, *Soluite templum hoc & in tribus diebus excitabo illud*, Ioan.2.19. *responderunt Iudæi, quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu tribus diebus excitabis illud?* Et quia templum illud manu factum sacrosanctam Domini carnem, quam ex Virgine sumpsit, vt ex hoc loco discimus, figurabat. quia æquè corpus eius, quod est Ecclesia, quia vniuscuiusque fidelium corpus animámque designabat, mundemus quotidie per omne tempus vitæ nostræ templa corporum cordiúmque nostrorum, vt spiritus Dei habitare dignetur in nobis, & iuxta quod Apostolus admonet, *abiectis operibus tenebrarum, induamus nos arma lucis, sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione: sed induamus nos Dominum Iesum Christum*, qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen. Rom.13.12

Hæc vt vobis nulla desit Karle care gratia
Versuum mensura pandit, atque ærarum quantitas.
Regis nec non mensa diues cognomento ferculum,
Prompsit vobis sana Princeps per doctorum fercula.
Quæ plano sermone dicta strinxi lege carminum,
Et prosa diserta iunxi diuersis vt calleas
Supra quædam nempe de his explanaui largiùs,
Vt transcurrens quippe quædam computaui strictiùs.
Et si dignum stricta ducis explicari pleniùs.
Adsum votis fortè nobis si donantur otia
Prendat rex quæ Præsul offert, & demonstret moribus
Sensu verbo hæc in actu cunctis regno subditis.
Longa felix viuat isto Karlus vita in sæculo,
Viuat clarus semper almo sanctorum in consortio.

FINIS.

quod ad eius oculos manus eleemoſynarum leuat, dicente Propheta, *ſanctificate ieiunium.* Ieiunium namque ſanctificare, eſt adiunctis bonis aliis dignam Deo abſtinentiam vt diximus carnis oſtendere. quia in caſſum caro atteritur, ſi à prauis voluptatibus animus non refrænatur, & redemptori noſtro vnum ſine altero placere nequaquam poteſt, ſi aut is qui bona agit adhuc luxuriæ inquinamenta non deſerit, aut is qui caſtitate præminet, necdum ſe per bona opera exercet. & qui bona aliqua pro mundi honeſtate inchoat, nequaquam in eius intentione debet permanere, nec per bona opera præſentis mundi gloriam quærere, ſed totam ſpem in redemptoris ſui aduentu conſtituat. Sunt namque plerique continentes, qui corpus per abſtinentiam affligunt, ſed de ipſa ſua abſtinentia humanos fauores expetunt, doctrinæ inſeruiunt, indigentibus multa largiuntur. Sed fatuæ profectò ſunt virgines, quia ſolam laudis tranſitoriæ retributionem quærunt, quia dicente Domino, laborum ſuorum damnabilem mercedem recipiunt. Sed & bona etiam cum ſimplici intentione facta tunc Deo ſunt placita, ſi fuerint ſine praui operis admixtione oblata. ſicut ſcriptum eſt, *Declina à malo & fac bonum.* Prius eſt enim declinare à malo, & tunc vt proficiat agere bonum: prius de præteritis dignè pœnitere peccatis, & tunc vt proſint bonis inſudare operibus. Sed pœnitentiam agere dignè non poſſumus, niſi modum quoque eiuſdem pœnitétiæ cognoſcamus. Pœnitentiam quippe agere eſt, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat aut diſſimulat. Quid enim prodeſt ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æſtibus anhelet? aut quid prodeſt ſi iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabeſcat? Neceſſe eſt etiam, vt qui ſe inlicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere: quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat, vt qui commiſit prohibita, ſibimetipſi abſcidere debeat etiam conceſſa, & ſe reprehendat in minimis, quem meminit deliquiſſe in maximis. & ſic verè pœnitentiam agimus, ſi ea quæ commiſimus perfectè deploremus: & illos nimirum emendatior vita ſanctificat, quos per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Et quia de quadringentorum verſuum numero diximus, reſtat vt rationem de commemorato quadraginta ſex verſuum numero compleamus. Hic etenim annorum numerus perfectionem Dominici corporis, cuius ſanguine redempti ſumus, cuius carne paſcimur, & cruore potamur, cuius paſſionis ſacroſanctis myſteriis, & in anima & in corpore, à peccatis etiam & ab ipſis corruptionibus, quæ ob peccata contigerunt, ſaluabimur aptiſſimè congruit. Tradunt enim naturalium rerum ſcriptores, formam corporis humani tot dierum ſpatio perfici. quia videlicet primis ſex à conceptione diebus lactis habeat ſimilitudinem, ſequentibus nouem conuertatur in ſanguinem, deinde

Ioel 1.4. & 2.15.

Matt. 6.2.

Pſal. 36.24.

INDEX.

F

G

S

T

R

FINIS.